Yesus Aqa Anjam Bole

2014

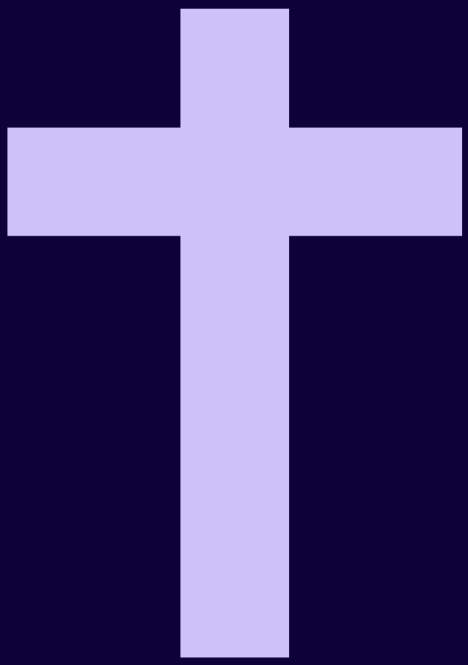

The New Testament in the Anjam language of Papua New Guinea,

2014 revision

Yesus Aqa Anjam Bole 2014

The New Testament in the Anjam language of Papua New Guinea, 2014 revision

Nupela Testamen long tokples Anjam long Niugini, 2014

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Anjam

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.
For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-04-28

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 31 Aug 2023
0eb339dc-c20a-5065-9483-338933d97585

Contents

FRT 1
Matyu 2
Mak 64
Luk 101
Jon 165
Aposel 209
Rom 269
1 Korin 297
2 Korin 323
Galesia 340
Efesus 350
Filipai 359
Kolosi 365
1 Tesalonaika 372
2 Tesalonaika 378
1 Timoti 382
2 Timoti 390
Taitus 396
Filemon 400
Hibru 402
Jems 423
1 Pita 430
2 Pita 438
1 Jon 443
2 Jon 450
3 Jon 451
Jut 452
Uli Anjam 455
Anjam Mutu Qudei 484

Yesus Aqa Anjam Bole

This is the New Testament in the Anjam Language
of Madang Province, Papua New Guinea

Revised Second Edition, 2014 — 3C

R 262P—2014—338

ISBN 9980 63 1002 6

© 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Namo Qaji Anjam

Anjam endi Yesus Kristus aqa anjam bole. Anjam endi iga bulyosim tamo uŋgasari Astrolabe Bay di unub qaji naŋgo anjam na neŋgreŋyem. Astrolabe Bay di agi Madang Provins di unu.

Yesus Kristus aqa anjam bole agiende. Qotei na Yesus qariŋyonaqa a mandamq aisiqa ŋamburbasq di moiyej. Osiqa olo subq na tigelej. Yesus aqa anjam bole agide.

Anjam endi Qotei aqa segi anjam. Endi tamo naŋgo anjam sai. Qotei aqa Mondor Bole a na aqa wau tamo naŋgi powo enjrnaqa naŋgi anjam bole endi neŋgreŋyeb. Naŋgi Grik anjam na neŋgreŋyeb. Ariya bunuqna tamo qudei naŋgi olo anjam endi bulyoqnsib anjam gargekoba na neŋgreŋyoqneb. Tamo qudei naŋgi bulyosib Inglis anjam na neŋgreŋyeb. Tamo qudei naŋgi bulyosib Qebari anjam na neŋgreŋyeb. O anjam gargekoba na neŋgreŋyoqneb.

Tulaŋ nami Moses a ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi ti Qotei aqa anjam bei neŋgreŋyeb. Di Qotei aqa anjam namij. Ariya bunuqna Yesus a bosiqa Qotei na iga eleŋqajqa gam torei babtekritej. A Qotei aqa anjam bunuj osi bej. Anjam bunuj agiende.

MATYU

Yesus Kristus aqa moma naŋgo ñam kalil

1 Endi Yesus Kristus aqa moma naŋgo ñam kalil. Yesus Kristus a Devit aqa leŋ na
ŋambabej. Devit a Abraham aqa leŋ na ŋambabej.
2 Abraham a Aisak aqa abu. Aisak a Jekop aqa abu. Jekop a Juda aqa was naŋgi ti naŋgo
abu.
3 Juda a Peres Sera wo naŋgo abu. Naŋgo ai Tamar. Peres a Hesron aqa abu. Hesron a
Ram aqa abu.
4 Ram a Aminadap aqa abu. Aminadap a Nason aqa abu. Nason a Salmon aqa abu.
5 Salmon a Boas aqa abu. Boas aqa ai Rahap. Boas a Obet aqa abu. Obet aqa ai Rut.
Obet a Jesi aqa abu.
6 Jesi a Mandor Koba Devit aqa abu.
Devit a Solomon aqa abu. Solomon aqa ai a nami Uria aqa ŋauŋ soqnej.
7 Solomon a Rehoboam aqa abu. Rehoboam a Abiya aqa abu. Abiya a Asa aqa abu.
8 Asa a Jehosafat aqa abu. Jehosafat a Jehoram aqa abu. Jehoram a Usia aqa abu.
9 Usia a Jotam aqa abu. Jotam a Ahas aqa abu. Ahas a Hesekia aqa abu.
10 Hesekia a Manase aqa abu. Manase a Emon aqa abu. Emon a Josaia aqa abu.
11 Josaia a Jehoiakin aqa was naŋgi ti naŋgo abu. Aqa bati qa jeu tamo naŋgi na Israel
naŋgi tontnjrsib joqsib Babilon qureq di taqatnjresoqneb.
12 Babilon qureq di naŋgi tontnjrnab sonabqa Jehoiakin aqa aŋgro Sealtiel a ŋambabej.
Sealtiel a Serubabel aqa abu.
13 Serubabel a Abiut aqa abu. Abiut a Eliakim aqa abu. Eliakim a Asor aqa abu.
14 Asor a Sadok aqa abu. Sadok a Akim aqa abu. Akim a Eliut aqa abu.
15 Eliut a Eleasar aqa abu. Eleasar a Matan aqa abu. Matan a Jekop aqa abu.
16 Jekop a Josep aqa abu. Josep a Maria aqa gumbuluŋ.
Maria aqa miligiq na Yesus a ŋambabej. Naŋgi a qa mareqnub, a Kristus.
17 Deqa Abraham aqaq dena bosi bosiq Devit a ŋambabej di moma 14. Devit aqaq dena
bosi bosiq Israel naŋgi Babilon qureq di soqneb di dego moma 14. Naŋgi Babilon qureq
di soqneb dena bosi bosiq Kristus a ŋambabej di dego moma 14.

Yesus Kristus a ŋambabej

18 Yesus Kristus a endegsi ŋambabej. Aqa ai Maria Josep na oqajqa saga qameb. Ariya
Josep a Maria ombla ŋereŋosaisonabqa Mondor Bole a Maria aqaq ainaqa a gumaŋej.
19 Onaqa Maria aqa gumbuluŋ Josep a endegsi quej, “Maria a gumaŋqo.” Josep aqa
kumbra tulaŋ boledamu deqa a endegsi are qalej, “E lumu na Maria uratqai. E boleq di
uratqasai. Maria a jemaiyo uge.”
20 Degsi are qaleqnaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Josep aqaq ainaqa ŋeiobilqei na
unej. Unnaqa laŋ aŋgro na minjej, “O Josep, Devit aqa moma, ni Maria ame. Ni ulaaim.
Ni que. Mondor Bole a Maria aqaq aiqoqa a gumaŋqo.
21 Deqa a aŋgro mel oqas. Amqa bunuqna aŋgro dena aqa segi tamo uŋgasari naŋgo
une kobotetnjrsim naŋgi eleŋqas. Deqa ni aqa ñam Yesus waiyqam.”
22 Kumbra kalil di brantej deqa anjam bei Tamo Koba aqa medabu o tamo bei nami
marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,
23 “Niŋgi quiy. Bunuqna duŋgeŋge bei a tamo ombla ŋereŋosaisosimqa a gumaŋosim
aŋgro mel oqas. Amqa naŋgi aqa ñam Emanuel waiyqab.” Ñam di aqa damu, “Qotei a
iga koba na unum.”
24 Onaqa Josep a qutuosiqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro na anjam minjej qaji di
dauryosiqa Maria ej.

25 Bati deqa a Maria ombla ŋereŋosaioqneb. Gilsi gilsiq Maria a aŋgro mel ej. Onaqa
Josep na aŋgro di aqa ñam Yesus waiyej.

2

Bongar sisiyo qaji tamo naŋgi Yesus unqajqa beb

1 Yesus a Betlehem qureq di ŋambabej. Qure di Judia sawaq di unu. Bati deqa Mandor
Herot a Judia sawa taqatesoqnej. Yesus a ŋambabonaqa bongar sisiyo qaji tamo qudei
naŋgi seŋ oqo sawaq na walwelosib gilsib Jerusalem qureq di brantosib tamo qudei
naŋgi endegsib nenemnjroqneb,
2 "Juda naŋgo mandor koba ŋambabej qaji a qabi unu? Iga seŋ oqo sawaq di aqa bongar
unsimqa dauryosim bonum. Iga a qa louqajqa deqa bonum."
3 Onaqa Mandor Herot a naŋgo anjam di qusiqa a are koba qaloqnej. Tamo uŋgasari
kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgi dego are koba qaloqneb.
4 Deqa Herot a Israel naŋgo atra tamo kokba ti naŋgo dal anjam qalie tamo naŋgi ti kalil
metnjrnaqa naŋgi bosib koroonabqa a na naŋgi endegsi nenemnjrej, "Kristus a qabia
ŋambabqas?"
5 Onaqa naŋgi na kamba minjeb, "Kristus a Betlehem qureq di ŋambabqas. Qure di agi
Judia sawaq di unu. Qotei aqa medabu o qaji tamo bei a nami endegsi neŋgreŋyej,
6 'O Betlehem tamo uŋgasari, nuŋgo qure Judia sawaq di unu. Qure kokba kalil Judia
sawaq di unub qaji naŋgi na nuŋgo qure buŋyqasai. Di kiyaqa? Nuŋgo qureq dena gate
koba bei tigelosimqa a na ijo segi Israel tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrqas.' "
7 Onaqa Herot a anjam di qusiqa bongar sisiyo qaji tamo naŋgi lumu na metnjrnaqa
naŋgi aqa areq bonabqa nenemnjrej, "Bati gembu bongar di brantej?"
8 Onaqa naŋgi bongar brantej qaji aqa bati di ubtosib Herot minjnabqa a na kamba
minjrej, "Niŋgi Betlehem aisib aŋgro deqa geregere ŋamoiy. Ŋamosib a tal qabi unu di
unsib bosib e merbiy. Yim e kamba aisiy a qa louqai."
9 Onaqa naŋgi Mandor Herot aqa anjam di qusib Betlehem aiyeb. Aisib ŋam atsibqa
bongar nami seŋ oqo sawaq di uneb qaji di namo aisiq aŋgro soqnej qaji tal di tiŋsi sonaq
uneb.
10 Unsib naŋgi tulaŋ areboleboleinjrej.
11 Onaqa naŋgi tal miligiq gilsib aŋgro aqa ai Maria wo sonab unjrsibqa aŋgro aqa areq
di siŋga pulutosib a qa loueb. Osib naŋgo qasaŋ iŋgi iŋgi qudei ti gol ti goreŋ ti qa ti
walaqajqa quleq bole bole di eleŋosib aŋgro atraiyeb. Iŋgi iŋgi di naŋgi nami silali kokba
na awaiyeleŋeb.
12 Ariya naŋgi tal uratosib olo puluqa laqnabqa Qotei a ŋeiobilqei na minjrej, "Niŋgi
olo Herot aqaq di brantaib." Degsi minjrnaqa naŋgi gam bei dauryosib naŋgo segi qure
utruq aiyeb.

Josep na Yesus aqa ai wo joqsiq Isip sumeb

13 Naŋgi ainabqa bati di Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Josep aqaq gilsiq ŋeiobilqei na
minjej, "Herot a bosim aŋgro Yesus qalsim moiyotqajqa ŋamqas. Deqa ni tigelosim aŋgro
aqa ai wo joqsim Isip sawaq sumiy. Sumsib di soqnibqa bunuqna e ni mermitqa sawa
endeq olo bqab."
14 Onaqa Josep a qolo tigelosiqa aŋgro aqa ai wo joqsiq Isip sawaq sumeb.
15 Sumsib di sonabqa bunuqna Herot a moiyej. Josep a kumbra di yej deqa anjam bei
Tamo Koba aqa medabu o tamo nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,
"Ijo aŋgro mel a Isip sawaq di soqnimqa e dena metit a Isip sawa uratosim ijoq bqas."

Qaja tamo naŋgi na aŋgro mel naŋgi ñumeleŋeb

16 Herot a bongar sisiyo qaji tamo naŋgi qa tariŋonaq ugeiyonaq qalieej, naŋgi
a gisaŋyeb. Deqa a minjiŋ ani oqetonaqa aqa qaja tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa

aisib Betlehem qureq di aŋgro mel kiñilala wausau aiyel osaisoqneb qaji naŋgi kalil ñumeleŋosib moiyotnjreb. Qure qure Betlehem jojomq di soqneb qaji dia dego aŋgro mel kiñilala wausau aiyel osaisoqneb qaji naŋgi kalil moiyotnjreb. Herot a bongar brantej qaji aqa bati dauryosiq kumbra degyej.
17 Deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Jeremaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,
18 "Rama qureq di Resel a akamkobaoqnsiq pailoqnej. Aqa aŋgro kalil naŋgi ñumnab moreŋeb deqa akameqnaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa are latetqa yeqnab a naŋgo anjam quqwa uratoqnej. Di kiyaqa? Aqa aŋgro kalil naŋgi moreŋekriteb deqa."

Josep na Yesus aqa ai Maria wo joqsiq olo Israel sawaq beb

19 Bati Herot a moinaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Isip sawaq di Josep aqaq di brantosiqa ŋeiobilqei na minjej,
20 "Ni tigelosim aŋgro kiñala Yesus aqa ai Maria wo joqsim olo Israel sawaq gile. Tamo naŋgi Yesus qalsib moiyotqa maroqneb qaji naŋgi moreŋekriteb deqa ni olo gile."
21 Onaqa Josep a tigelosiqa Yesus aqa ai Maria wo joqsiq olo Israel sawaq gilej.
22 Bati deqa Arkelaus a na aqa abu Herot aqa sawa osiq Judia sawa taqatesoqnej. Deqa Josep a anjam di qusiqa Judia sawaq gilqa ulaej. Onaqa Qotei a Josep ŋeiobilqei na minjej, "Ni Galili sawaq gile."
23 Onaqa Josep a Qotei aqa anjam di dauryosiqa Galili sawaq gilej. Gilsiq qure bei aqa ñam Nasaret di soqnej. A di soqnej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo qudei naŋgi nami maroqneb qaji di aqa damu brantej. Naŋgi endegsib maroqneb, "Naŋgi a qa maroqnqab, 'A Nasaret tamo.' "

3

Jon yansnjro qaji a Qotei aqa anjam palontoqnej

1 Bunuqna Jon yansnjro qaji a Judia naŋgo wadau sawaq di brantej. Brantosiq dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq endegsi minjroqnej,
2 "Qotei laŋ qureq di unu qaji a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo. Deqa niŋgi are bulyiy."
3 Jon a kumbra degyej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A Jon qa endegsi marej, "Tamo bei a wadau sawaq di tigelosimqa a tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari naŋgi endegsim minjroqnqas, 'Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy. Gam tingitetiy.' "
4 Jon a wadau sawaq di sosiqa a gara jugo kamel aqa juŋgum na gereiyo qaji di jugoqnsiqa alalag na siŋgilatosiq laqnej. A iŋgi uyo saiqoji deqa a sis ti bisim qaq ti uyoqnej.
5 Bati deqa tamo uŋgasari Jerusalem di soqneb qaji naŋgi ti Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi ti qure kalil Jordan ya qalaq di soqneb qaji naŋgi ti tigelosib Jon aqa areq boqneb.
6 Boqnsibqa naŋgo une kalil babteqnab Jon na Jordan yaq di yansnjroqnej.
7 Bati deqa Farisi tamo ti Sadyusi tamo ti tulaŋ gargekoba naŋgi Jon na yansnjrqa marsibqa aqa areq beqnabqa unjrsiqa naŋgi endegsi minjroqnej, "Niŋgi kumbra uge yo qaji tamo. Niŋgi amal uge bul. Niŋgi yai na merŋgwoqa mondoŋ Qotei aqa minjiŋ nuŋgoq aiyaim deqa ulaosib ijoq bonub?
8 Niŋgi are bulyosib nuŋgo kumbra uge kalil uratosib kumbra bole bole yoqniy. Yim e unsiy marqai, 'Bole, niŋgi are bulyonub.' Osiy niŋgi yansŋgwai.
9 Niŋgi endegsib are qalaib, 'Abraham a gago moma utru unu deqa iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole.' Niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi quiy. Qotei na marimqa meniŋ kalil endi dego tamo bulyosib tigelosib Abraham aqa moma brantqab.

10 Qotei na tapor qalat ojsiqa ŋam qomqajqa utruq di atej unu. Deqa ŋam kalil gei bole
atosaieqnub qaji di Qotei na tapor dena qomeleŋosim ŋamyuwoq di breinjrqas.
11 "Niŋgi are bulyqajqa deqa e ya na niŋgi yansŋgeqnum. Ariya Tamo Koba a bunuqna
ijo qoreq na bqas. A tamo siŋgila koba. Ijo siŋgila aqa siŋgila ti keresai. Deqa e a
kaŋgalyqajqa e tamo bolesai. A bosimqa Mondor Bole aqa siŋgila na ti ŋamyuwo na ti niŋgi
yansŋgwas.
12 A bem sum ñoqoryosim damu eleŋosim aqa talq di atqas. Osim a bem sum aqa suwi
breinjrim ŋamyuwo gaigai yuejunu qaji dia yuekritqab."

Jon na Yesus yansej

13 Bati deqa Yesus a Galili sawaq dena tigelosiqa walwelosiq Jordan yaq gilej. A Jon
na yansqa marsiqa aqa areq gilej.
14 Gilnaqa Jon na saidyosiq minjej, "Ni e yansbqam di kere. Kiyaqa e ni yansmqa
marsim ijoq bonum?"
15 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Uŋgum. Ni ijo anjam dauryosim e yansbe. Yimqa
kumbra dena iga Qotei aqa areqalo kalil keretosim dauryqom." Onaqa Jon a Yesus aqa
anjam di dauryosiqa a yansej.
16 Yesus a yanso osiqa a yaq na tigelosiqa tarosiq laŋ goge koqyonaqa laŋ waqej. Laŋ
waqonaqa Qotei aqa Mondor a binoŋ bulosiq aisiq Yesus aqa jejamuq di awoonaq unej.
17 Unnaqa laŋ goge dena Qotei aqa anjam bei endegsi brantej, "Endi ijo aŋgro qujai. E
a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. E a qa tulaŋ areboleboleibeqnu."

4

Satan a bosiq Yesus walawalaiyoqnej

1 Onaqa bati deqa Mondor a Yesus wadau sawaq osi gilsiqa di uratonaqa Satan bosiqa
Yesus a une bei atqa marsiqa walawalaiyoqnej.
2 Qanam 40 qolo 40 Yesus a wadau sawaq di soqnej. Sosiqa iŋgi uratoqnsiqa qurieŋ ti
soqnej. Deqa bati 40 di koboonaqa a mamyej.
3 Onaqa walawalaiyo tamo Satan a Yesus aqa areq bosiqa minjej, "Ni Qotei aqa
Ɲiriamqa meniŋ kalil endi minjrim bem bulyibqa ni uye."
4 Degsi minjnaqa Yesus na kamba minjej, "Qotei aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb unu, 'Tamo naŋgi iŋgi uyo na segi ŋambile sqasai. Anjam kalil Qotei aqa
medabuq na branteqnu qaji dena naŋgi ŋambile sqab.' "
5 Onaqa Satan na Yesus olo osiqa Qotei aqa qure koba Jerusalem gilsiq atra tal quraq
oqsiq goge dia Yesus atsiqa minjej,
6 "Ni Qotei aqa Ɲiriamqa endena prugosim mandamq aiye. Agi Qotei aqa anjam
bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, 'Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgi minjrimqa bosib ni
taqatmqab.' Anjam bei dego neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, 'Laŋ aŋgro naŋgi bosib
baŋ na ni soqtmibqa ino siŋga meniŋ na qalqasai.' "
7 Onaqa Yesus na kamba Satan minjej, "Qotei aqa anjam bei dego neŋgreŋq di unu.
Anjam agiende, 'Ni ino Tamo Koba Qotei aqa siŋgila laŋa tenemtqa osim a gisaŋyaim.' "
8 Degsi minjnaqa Satan a Yesus olo osiqa mana goge kobaq oqsiq dia Yesus tigeltosiqa
sawa sawa kalil mandor kokba naŋgi na taqatejunub qaji naŋgo siŋgila ti ñoro ti di Yesus
osoryosiqa minjej,
9 "Ni ijo ulatamuq endi siŋga pulutosim e qa louimqa sawa sawa kalil di naŋgo siŋgila
ti ñoro ti ni emqai."
10 Onaqa Yesus na minjej, "Satan, ni ulaŋ. Qotei aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb unu, 'Ino Tamo Koba Qotei a segi qa louoqnsimqa aqa sorgomq di soqne.' "
11 Degsi minjnaqa Satan a Yesus uratosiq ulaŋej. Onaqa Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi
bosib Yesus siŋgilatoqneb.

Yesus a olo Galili sawaq gilej

12 Bati bei Jon a tonto talq di waiyonab sonaqa Yesus a di qusiqa olo tigelosiq Galili
sawaq gilej.
13 Gilsiq Nasaret qureq di brantej. Dena walwelosiqa Kaperneam qureq gilsiq di
soqnej. Kaperneam qure agi Galili ya agu kobaquja qalaqsi unu. Ya agu jojomq di
Sebulun sawa ti Naptali sawa ti unub.
14 Yesus a Kaperneam qureq gilej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia
nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,
15 "Gam kobaquja Jordan ya qalaq dena aiyejunu qaji di Galili sawa ambleq na
aiyejunu. Aisiq yuwalq di diŋejunu. Gam qalaq di Sebulun ti Naptali ti unub. Sawa bei
bei qaji naŋgi beleŋosib Galili di unub.
16 Deqa tamo uŋgasari ambruq di unub qaji naŋgi puloŋ kobaquja unqab. Tamo
uŋgasari padalo gam dauryosib ambruq di unub qaji naŋgi puloŋ dena suwantnjrqas."

Yesus na tamo qolqe naŋgi metnjrnaq a dauryeb

17 Bati deqa Yesus na aqa wau utru atsiqa Qotei aqa anjam palontoqnsiqa tamo
uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a nuŋgo Mandor Koba
sosim niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo. Deqa niŋgi are bulyiy."
18 Osiqa a Galili ya agu qalaq aisiq alile dia walweloqnsiqa ŋam atej di Saimon aqa ñam
bei Pita aqa was Andru wo sonab unjrej. Naŋgi aiyel qe o qaji tamo soqneb deqa naŋgi
kakaŋ waiyeqnab unjrsiqa minjrej,
19 "Niŋgi e daurbiy. Niŋgi qe o qaji tamo unub deqa niŋgi qe eqnub. Dego kere e wau
eŋgitqa niŋgi olo tamo oqnqab."
20 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi naŋgo kakaŋ uratosib Yesus dauryeb.
21 Onaqa Yesus a olo walwelosiq aisiqa Sebedi aqa ŋiri Jems aqa was Jon wo naŋgi aiyel
qobuŋ miligiq di naŋgo abu ti kakaŋ braŋo qandimeqnabqa unjrsiqa metnjrej.
22 Metnjrnaqa naŋgo abu Sebedi a qobuŋ miligiq di sonaqa uratosib Yesus dauryeb.

Yesus a Qotei aqa anjam palontoqnsiqa ma tamo naŋgi boletnjroqnej

23 Yesus a dena walwelosiqa Galili sawa keretoqnsiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq
giloqnsiqa dia Qotei aqa anjam palontoqnej. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam bole di Yesus na palontoqnej. Osiqa tamo
ma utru segi segi kalil naŋgi boletnjroqnej.
24 Yeqnaqa tamo uŋgasari kalil Siria sawaq di soqneb qaji naŋgi Yesus qa quoqnsib
deqa tamo ma utru segi segi joqsib aqa areq boqneb. Tamo jejamu jaqatiŋnjro qaji naŋgi
ti tamo mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi ti tamo nanarioqnsib maŋgaloqneb qaji
naŋgi ti tamo jejamu lainjro qaji naŋgi ti kalil joqsib beqnab Yesus na boletnjroqnej.
25 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus dauryoqnsib laqneb. Galili
sawa naŋgi ti Dekapolis sawa naŋgi ti Jerusalem qure naŋgi ti Judia sawa naŋgi ti qure
qure Jordan ya taqal beiq di soqneb qaji naŋgi ti kalil Yesus dauryoqnsib laqneb.

5

Yesus a manaq oqsiq dia anjam palontej

1 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi di unjrsiqa a manaq oqsiq di awesonaqa
aqa segi aŋgro naŋgi aqa areq beb.
2 Bonabqa a Qotei aqa anjam palontosiq endegsi minjrej,
3 "Tamo uŋgasari qudei naŋgi poinjrqo, naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di sougetejunub.
Tamo uŋgasari naŋgi di areboleboleinjreme. Qotei laŋ qureq di unu qaji a naŋgo Mandor
Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.
4 "Tamo uŋgasari akam ti unub qaji naŋgi dego areboleboleinjreme. Qotei na naŋgo
are olo boletetnjrqas.

5 “Tamo uŋgasari lawo na sosib naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi dego arebole-
boleinjreme. Qotei na mandam kalil osim naŋgi enjrqas.
6 “Tamo uŋgasari kumbra bole dauryqajqa arearetnjreqnu qaji naŋgi dego arebole-
boleinjreme. Naŋgi tulaŋ kere na sqab. Iga iŋgi ti ya ti uyqajqa arearetgeqnu dego kere.
7 “Tamo uŋgasari duleqnub qaji naŋgi dego areboleboleinjreme. Qotei a kamba naŋgi
qa duloqnqas.
8 “Tamo uŋgasari naŋgo are miligiq di jiga bei saiqoji unub qaji naŋgi dego arebole-
boleinjreme. Naŋgi Qotei aqa ulatamu unqab.
9 “Tamo uŋgasari jeu turyeqnub qaji naŋgi dego areboleboleinjreme. Qotei a naŋgi qa
marqas, ‘Naŋgi ijo segi aŋgro bole.’
10 “Tamo uŋgasari qudei naŋgi kumbra bole dauryeqnub deqa jeu tamo naŋgi na naŋgi
gulbe enjreqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di dego areboleboleinjreme. Qotei laŋ qureq di
unu qaji a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.
11 “Niŋgi ijo ñam ti unub deqa bunuqna tamo qudei na niŋgi misiliŋgoqnsib
ugeugeiŋgoqnsib nuŋgo jejamu laŋa gisaŋyoqnqab. Di uŋgum. Niŋgi areboleboleiŋgeme.
12 Od, nuŋgo are tulaŋ boleiŋgim soqniy. Nuŋgo awai bole agi laŋ goge di unu. Nami
jeu tamo naŋgi na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi dego degsib ugeugeinjroqneb.”

Niŋgi bar ti puloŋ ti bul soqniy

13 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi mandamq endi bar bul soqniy. Ariya bar aqa
qajarara koboqas di iŋgi kiye na olo qajararatqas? Di keresai. Bar aqa qajarara koboqas
di a ugeqas. Deqa bar di mandamq di waiyibqa tamo qudei naŋgi bosib siŋga na sosqab.
14 “Niŋgi mandamq endi puloŋ bul soqniy. Niŋgi are qaliy. Qure kobaquja a mana
gogeqsi sqas di a boleq di sqas. A uliesqa keresai.
15 Tamo bei a lam qatrentosim guwe na kabutqasai. Boleq di gaintim warum
suwaŋamqa tamo kalil tal miligiq di unub qaji naŋgi warum geregere unqab.
16 Dego kere niŋgi puloŋ bul sosib boleq di kumbra bole bole yoqniy. Yoqnibqa tamo
uŋgasari naŋgi na nuŋgo kumbra di unoqnsib nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ñam
soqtoqnqab.”

Yesus a dal anjam qa marej

17 Osiqa Yesus a olo marej, “E Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo
naŋgo anjam ti kalil dauryosiy keretqajqa deqa mandamq aiyem. Niŋgi endegsib are
qalaib, ‘Yesus a dal anjam di taqal waiyqajqa bej.’ Di sai.
18 E bole merŋgwai. Laŋ ti mandam ti koboosaisoqnimqa dal anjam mutu kiñala bei
koboqasai bole sai. Dal anjam soqnim soqnim Qotei na aqa wau kalil keretqas.
19 Deqa niŋgi quiy. Tamo bei a dal anjam mutu kiñala bei uge qa marsim tamo uŋgasari
naŋgi dego titnjroqnim naŋgi uge qa marqab tamo di aqa ñam tulaŋ aguq aiqas. Deqa
Qotei laŋ qureq di unu qaji a na tamo di taqatqasai. Osim aqa Mandor Koba sqasai
dego. Ariya tamo bei a dal anjam kalil dauryosim tamo uŋgasari naŋgi dego dauryqa
minjroqnqas tamo di aqa ñam tulaŋ kobaqas. Deqa Qotei na tamo di taqatosim aqa
Mandor Koba sqas.
20 E niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi kumbra tulaŋ bolequja yoqniy. Yoqnib nuŋgo kum-
bra bole dena dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi ti naŋgo kumbra bole buŋyoqneme.
Buŋyqasai di Qotei laŋ qureq di unu qaji a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwasai.

Yesus a ŋiriŋ kumbra qa anjam palontej

21 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Niŋgi tamo bei moiyotaib. Niŋgi tamo bei
moiyotqab di niŋgi une ti sqab.’ Dal anjam di nuŋgo moma naŋgi nami minjreb.
22 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo bei na aqa was ŋiriŋtqas
di a une ti sqas. Tamo bei na aqa was misiliŋyqas di une kobaquja aqa jejamuq di sqas.
Deqa a ojsib anjam pegiyo talq di tigeltosib aqa une ubtetqab di kere. Tamo bei na aqa

was minjqas, ‘Ni tulaŋ nanari, areqalo saiqoji,’ degyqas di aqa une deqa Qotei na a osim ŋamyuwoq waiyqas di kere.
23-24 “Deqa ni Qotei atraiyqa marsimqa ino was bei a ni qa ŋiriŋ ti soqnimqa ni deqa are qalsim atraiyo iŋgi iŋgi mati atra bijal qalaq di uratosim ino was aqaq gile. Gilsim a ombla anjam gereiyekritosim dena bosim Qotei atraiyqam.
25 “Deqa tamo bei a ni qa anjam bei soqnimqa niŋgi ombla walwelosib anjam pegiyo talq giloqnsibqa gamq di niŋgi segi aiyel na anjam urur gereiyoqujatiy. Yosib anjam moiyotosib a ni osim anjam pegiyo talq gilqasai. Ariya niŋgi gamq di anjam gereiyqasai di a na ni osi gilsimqa anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq di tigeltmimqa anjam pegiyo tamo a ni osim qaja tamo naŋgo baŋq di atqas. Yimqa naŋgi na ni osib tonto talq di waimqab.
26 Deqa e bole mermqai. Ni tonto talq dena olo oqedqasai. Ni mati ino une aqa awai kalil keretimqa qaja tamo naŋgi na ni uratmib oqedqam.

Yesus a uŋa jejamu ojetqajqa kumbra qa anjam palontej

27 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Niŋgi tamo bei aqa uŋa jejamu ojetaib.’
28 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo bei a uŋa bei laŋa kokoqyosiqa are prugyqo di aqa are miligiq na a uŋa di aqa jejamu ojetqo.
29 “Ino ŋamdamu wo na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa ŋamdamu di otorosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ino ŋamdamu qujai loumimqa ni une yqasai di kere. Ariya ni ŋamdamu aiyel ti soqnimqa Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas di keresai.
30 Ino baŋ wo na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa baŋ di gentosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ino baŋ qujai loumimqa ni une yqasai di kere. Ariya ni baŋ aiyel ti soqnimqa Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas di keresai.

Yesus a uŋa uratqajqa kumbra qa anjam palontej

31 “Nami naŋgi dal anjam endegsib mareb, ‘Tamo bei na aqa uŋa uratqa osimqa pepa bei neŋgreŋyosim yosim di a uratqas.’
32 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo bei na aqa ŋauŋ laŋa uratim a olo tamo bei oqas di tamo dena aqa ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo. Tamo bunuj a dego une atqo. Di kiyaqa? Uŋa di a nami tamo bei ombla une atosai deqa.

Niŋgi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib

33 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Ni anjam bei siŋgilatosim Tamo Koba minjqam di ni na olo urataim. Ni anjam di dauryosim ye.’ Dal anjam di nuŋgo moma naŋgi nami minjreb.
34 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi anjam bei siŋgilataib. Niŋgi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib. Laŋ qure a Qotei aqa awo jaram koba. Deqa niŋgi laŋ qure aqa ñam na anjam bei siŋgilataib.
35 Mandam a Qotei aqa siŋga atqajqa sawa. Deqa niŋgi mandam aqa ñam na anjam bei siŋgilataib. Jerusalem a Mandor Koba aqa segi qure koba. Deqa niŋgi Jerusalem aqa ñam na anjam bei siŋgilataib.
36 Ni anjam bei marqa osimqa ino gate na anjam siŋgilataim. Ni segi na marimqa ino gate baŋga sara qat bei oqwa keresai. Tulu bei dego oqwa keresai. Deqa ni ino gate na anjam siŋgilataim.
37 Niŋgi od qa segi marsib said qa dego segi mariy. Niŋgi anjam bei totoryosib marqab di niŋgi Satan aqa areqalo dauryqab.

Tamo bei na ni kumbra uge emimqa ni kamba a kumbra uge yaim

38 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Tamo bei na tamo bei aqa ŋamdamu ugetetqas di niŋgi kamba aqa ŋamdamu ugetetiy. Tamo bei na tamo bei aqa qalagei ugetetqas di niŋgi kamba aqa qalagei ugetetiy.’

39 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo bei na ni kumbra uge
emimqa ni kamba a kumbra uge yaim. Tamo bei na ula poŋmimqa belosim waliŋe bei
osoryimqa poŋyem.
40 Tamo bei a ni qa anjam bei soqnim ino gara jugo yaimqajqa mermimqa ni na
saidyaim. Olo ino gara olekoba dego ye.
41 Qaja tamo bei na ni ojsim siŋgila na mermqas, 'Ni ijo iŋgi iŋgi qoboiyetbosim e
daurbosim gam truquyala endeq gile.' A degsi mermimqa ni aqa anjam di buŋyosim
aqa iŋgi iŋgi qoboiyetosim dauryosim gam olekobaq osi gilete.
42 Tamo bei na ino iŋgi bei yaimqajqa mermimqa ye. Tamo bei na ino iŋgi bei
yaimosim bunuqna a kamba olo ni emqajqa mermimqa iŋgi di ye. A saidyaim.

Niŋgi na jeu tamo naŋgi geregereinjroqniy

43 "Niŋgi dal anjam endegsib queb, 'Ni ino was naŋgi qalaqalainjroqne. Osim ino jeu
tamo naŋgi qoreinjroqne.'
44 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi nuŋgo jeu tamo naŋgi
dego qalaqalainjroqniy. Tamo qudei na niŋgi ugeugeiŋgibqa niŋgi olo naŋgi qa Qotei
pailyoqniy.
45 Niŋgi kumbra degyqab di niŋgi nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa aŋgro bole sqab.
Niŋgi qalie, Qotei a dego tamo bole ti tamo uge ti naŋgi turtnjroqnsiq kumbra bole bole
enjreqnu. Agi a na aqa seŋ qariŋyeqnaqa tamo bole ti tamo uge ti naŋgoq aiyeqnu. Awa
dego qariŋyeqnaqa tamo bole ti tamo uge ti naŋgoq aiyeqnu.
46 Tamo uŋgasari niŋgi qalaqalaiŋgeqnub qaji naŋgi segi niŋgi kamba qalaqalainjroqn-
qab di kumbra tulaŋ bolesai. Nuŋgo kumbra deqa Qotei a niŋgi awai bole eŋgwasai. Takis
o qaji tamo naŋgi dego kumbra degyeqnub.
47 Niŋgi nuŋgo was naŋgi segi gereinjroqnqab di kumbra tulaŋ bolesai. Nuŋgo kumbra
dena niŋgi na tamo qudei buŋnjrqasai. Tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgi dego naŋgo
segi was naŋgi gereinjreqnub.
48 Nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a gaigai kumbra bole bole keretoqnsiq yeqnu.
Deqa niŋgi dego nuŋgo Abu aqa kumbra di dauryosib kumbra bole bole keretoqnsib
yoqniy.

6

Niŋgi laŋa babaŋ na kumbra bole yaim

1 "Tamo qudei naŋgi endegsib are qaleqnub, 'E laŋa babaŋ na kumbra bole yoqnit
tamo naŋgi e nuboqnsib ijo ñam soqtetboqnqab.' Ariya niŋgi degyaib. Niŋgi degyqab
di nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a niŋgi awai bole eŋgwasai.
2 "Niŋgi gisaŋ tamo naŋgo kumbra dauryaib. Gisaŋ tamo naŋgo kumbra agiende.
Naŋgi na tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi aqaryainjrqa oqnsib tamo qudei qariŋnjreqnab
naŋgi qa namooqnsib gul anjameqnub. Gul anjameqnab tamo uŋgasari naŋgi na gisaŋ
tamo naŋgi di unjroqnsib naŋgo ñam soqtetnjreqnub. Gisaŋ tamo naŋgi di Qotei tal
miligiq di, gam kokbaq di kumbra degyeqnub. Deqa e bole merŋgwai. Qotei a tamo
naŋgi di awai bole enjrqasai. Naŋgo awai agi tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam
soqtetnjreqnub di kere.
3 Deqa ni degyaim. Ni tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi aqaryainjrqa osimqa baŋ qonaŋ a
uli na aqaryainjrimqa baŋ wo a qalieqasai.
4 Di yawo anjam. Aqa damu endegsi unu. Ni uli na tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi
aqaryainjrimqa tamo uŋgasari kalil naŋgi qalieqasai. Ni kumbra di uli na yoqnim ino
Abu a segi unoqnqas. Deqa a segi na ino ñam soqtetmosim ni awai bole emoqnqas."

Yesus a pailyo kumbra qa anjam palontej

5 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi Qotei pailyqa osibqa gisaŋ tamo naŋgi pailyeqnub
degsib pailyaib. Gisaŋ tamo naŋgi Qotei pailyqa oqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgo
ŋamdamuq di tigeleqnab unjroqnsib naŋgo ñam soqtetnjreqnub. Tamo naŋgi di Qotei
tal miligiq di, qure ambleq di, gam kokba qalaq di kumbra degyeqnub. Deqa e bole
merŋgwai. Qotei a naŋgi awai bole enjrqasai. Naŋgo awai agi tamo uŋgasari naŋgi na
naŋgo ñam soqtetnjreqnub di kere.
6 Deqa ni degsi pailyaim. Ni Qotei pailyqa osimqa ino segi warum miligiq gilsim
siraŋ qandimtosim ino Abu uliejunu qaji a pailyimqa tamo kalil naŋgi ni numqasai. Ni
kumbra di uli na yoqnim ino Abu a segi unoqnqas. Deqa a segi na ino ñam soqtetmosim
ni awai bole emoqnqas.
7 “Tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgi laŋa laŋa pailyo olekokba yoqnsibqa endegsib
are qaleqnub, ‘Iga pailyo olekokba yoqnimqa Qotei a gago pailyo quqwas.’ Di gisaŋ.
Deqa niŋgi Qotei pailyqa osibqa degsib pailyaib.
8 Niŋgi naŋgo kumbra di dauryaib. Niŋgi iŋgi bei qa truquosib nuŋgo Abu pailyosaiso-
qnibqa a nami qalieqo.
9 “Deqa niŋgi endegsib Qotei pailyoqniy,
‘O gago Abu, ni laŋ qureq di unum.
Ino ñam tulaŋ getento.
10 Ni bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgoqnime.
Laŋ qureq di naŋgi ino areqalo dauryeqnub dego kere iga mandamq endi ino areqalo
dauryoqnqom.
11 O Abu, gago iŋgi uyo bati gaigai keretgoqnime.
12 Tamo naŋgi iga qa une ateqnub qaji naŋgo une kalil iga na kobotetnjreqnum deqa ni
kamba gago une kalil dego kobotetgime.
13 Gulbe bei na iga walawalaigosim uneq waigwa laqnimqa ni iga aqaryaigime.
Yim Satan na iga ugetgwasai.’
14 “O ijo aŋgro, niŋgi degsib Qotei pailyoqniy. Niŋgi quiy. Niŋgi tamo bei qa anjam
soqnimqa niŋgi na aqa une kobotiy. Yimqa nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a na kamba
nuŋgo une kalil kobotetŋgwas.
15 Niŋgi aqa une kobotetqasai di nuŋgo Abu a dego nuŋgo une kobotetŋgwasai.”

Yesus a qurieŋ qa anjam palontej

16 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi qurieŋqa marsibqa gisaŋ tamo naŋgi qurieŋeqnub
niŋgi degsib qurieŋaib. Gisaŋ tamo naŋgi qurieŋoqnsibqa ulatamu ugeinjreqnu. Tamo
uŋgasari kalil naŋgi na unjrsib naŋgo ñam soqtetnjrqajqa deqa naŋgi kumbra degyeqnub.
Deqa e bole merŋgwai. Tamo naŋgi di Qotei na awai bole enjrqasai. Naŋgo awai agi tamo
uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtetnjreqnub di kere.
17 Ariya ni kumbra degyaim. Ni qurieŋqa osimqa ino ulatamu geregere yansoqnsim
ino gate baŋga praŋyoqnsim ino jejamu gereiyoqnsim laqne.
18 Yimqa tamo uŋgasari kalil naŋgi ni numoqnsib ni qurieŋ ti unum di naŋgi qalieqasai.
Ni kumbra di uli na yoqnim ino Abu a segi na unoqnqas. Deqa a segi na ino ñam
soqtetmosim awai bole emoqnqas.”

Niŋgi mandam qa iŋgi iŋgi koroiyaib

19 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi mandam qa iŋgi iŋgi koroiyaib. Di sisimbiŋ na
ugetqab. Baisuwi ojqas. Bajiŋ tamo naŋgi tal paratosib oqab.
20 Deqa niŋgi laŋ qure qa iŋgi iŋgi koroiyiy. Di sisimbiŋ na ugetqasai. Baisuwi ojqasai.
Bajiŋ tamo naŋgi tal paratosib oqasai dego.
21 Sawa qabia ino ñoro bole unu dia ino are miligi dego siŋgilatim sqas.”

Ino ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul

22 Osiqa Yesus a olo marej, “Ino ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul. Deqa ino ŋamdamu
boleqas di ino jejamu kalil suwaŋesqas.
23 Ariya ino ŋamdamu ugeqas di ino jejamu kalil ambruesqas. Deqa puloŋ ino are
miligiq di unu qaji a olo ambruqas di ino are miligi kalil ambruekritqas.”

Ni tamo kokba aiyel naŋgi wauetnjrqa keresai

24 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo qujai a tamo kokba aiyel naŋgi wauetnjrqa
keresai. A tamo kobaquja bei qalaqalaiyosim olo tamo kobaquja bei jeutqas. Bei aqa
anjam dauryosim olo bei qoreiyqas. Dego kere niŋgi silali ti Qotei ti turtnjrsib naŋgi
wauetnjrqa keresai.”

Niŋgi bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib

25 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi mandamq endi bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib.
Osib endegsib maraib, ‘Iga iŋgi ti ya ti qabe na osim uyqom? Gara qabe na osim gago
jejamu kabutqom?’ Niŋgi degsib maraib. Niŋgi iŋgi uyo na segi ŋambile oqasai. Niŋgi
gara jugoqnqab dena segi nuŋgo jejamu bole sqasai.
26 Niŋgi qebari naŋgi unjriy. Naŋgi iŋgi yagosaieqnub. Iŋgi otorosib talq di ato-
saieqnub. Ariya nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a na qebari naŋgi iŋgi anainjreqnu.
Niŋgi qalie, qebari naŋgi qunuŋ saiqoji. Niŋgi tamo qunuŋ ti. Niŋgi na qebari naŋgi
tulaŋ buŋnjrejunub.
27 Niŋgi mandamq endi sokobaiyqajqa deqa are koba qalaib. Niŋgi are koba qalqab
dena niŋgi nuŋgo segi sqajqa bati olo yala totoryqa keresai. Sai bole sai.
28 “Deqa niŋgi kiyaqa gara qabe na osib jejamu kabutqajqa are koba qaleqnub?
Niŋgi ŋam so unjriy. Naŋgo wala kiyersib branteqnub di niŋgi qaliesai. Naŋgi segi
wauosaieqnub. Naŋgo segi wala gereiyosaieqnub.
29 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Nami Solomon a gara wala boledamu jugoqnej.
Ariya ŋam so aqa wala dena Solomon aqa wala tulaŋ buŋyejunu.
30 Maŋ laŋaj a bini oqwas nebe tamo naŋgi na giŋgeŋyosib ŋamyuwoq waiyqab. Maŋ
laŋaj di Qotei na wala enjreqnu. Deqa niŋgi kiyaqa Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa
yonub keresaiiŋgwo? Niŋgi maŋ laŋaj sai. Niŋgi tamo qunuŋ ti. Deqa niŋgi endegsi
poiŋgem, Qotei a niŋgi dego gara eŋgoqnqas.
31 Niŋgi areqalo kobaiyosib endegsib maraib, ‘Iga iŋgi ti ya ti qabe na osim uyqom?
Gara qabe na osim gago jejamu kabutqom?’ Niŋgi degsib maraib.
32 Tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi iŋgi iŋgi deqa are koba qaleqnub. Ariya niŋgi
deqa are koba qalaib. Nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a qalie, niŋgi laŋa sqa keresai.
Niŋgi iŋgi iŋgi deqaji oqnsib sqab.
33 Deqa niŋgi kumbra qujai endi yoqniy. Niŋgi Qotei na taqatŋgosim nuŋgo Mandor
Koba sqajqa ti aqa kumbra bole bole dauryqajqa ti siŋgilaoqniy. Niŋgi degyqab di Qotei
na kamba iŋgi uyo ti gara ti dego eŋgoqnqas.
34 Deqa nebe kumbra kiye nuŋgoq di brantqas niŋgi deqa are koba qalaib. Nebe a bati
bei. Nebe qa gulbe di aqa segi gulbe. Bati segi segi aqa gulbe di naŋgo segi segi. Deqa
niŋgi are koba qalaib.”

7

Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib

1 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib. Niŋgi peginjrqasai
di Qotei a kamba dego niŋgi peginjgwasai.
2 Ariya niŋgi na tamo naŋgi peginjrqab kere dego Qotei a kamba niŋgi peginjgwas. Niŋgi
na tamo naŋgo jejamuq di une qametnjrqab kere dego Qotei a kamba nuŋgo jejamuq di
une qametŋgwas.

3 Kiyaqa ni ino was aqa ŋamdamuq di ŋam ñeŋgi kiñala unu di unsimqa ino segi
ŋamdamuq di ŋampaŋ kobaquja unu di ni unosai?
4 Kiyaqa ino segi ŋamdamuq di ŋampaŋ kobaquja soqnimqa ni na tentosim ino was
minjqam, 'Was, e ino ŋamdamuq di ŋam ñeŋgi kiñala unonum di osiy taqal waiyetmqai'?
5 Ni gisaŋ tamo. Ni mati ŋampaŋ kobaquja ino segi ŋamdamuq di unu qaji di taqal
waiyosim ŋamdamu suwaŋmimqa ariya degam ŋam ñeŋgi kiñala ino was aqa ŋamdamuq
di unu qaji di geregere unsim taqal waiyete.
6 "Niŋgi ñoro bole bole oqnsib bauŋ naŋgi enjroqnaib. Enjrqab di naŋgi ñoro di taqal
waiyosib bosib niŋgi uñiŋgwab. Niŋgi kolilei bole bole oqnsib bel naŋgi enjroqnaib.
Enjrqab di naŋgi kolilei di mandamq di waiyosib naŋgo siŋga na soseleŋqab."

Niŋgi Qotei pailyqab di a na niŋgi aqaryaiŋgwas

7 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi iŋgi bei qa Qotei pailyqab di a na eŋgwas. Niŋgi
iŋgi bei oqa marsibqa ŋamqab di itqab. Niŋgi siraŋme kindokindoŋabqa Qotei na siraŋ
waqtetŋgwas.
8 Tamo kalil Qotei pailyeqnub qaji naŋgi iŋgi eqnub. Tamo kalil iŋgi qa ŋameqnub
qaji naŋgi iteqnub. Tamo kalil siraŋme kindokindoŋeqnub qaji naŋgi Qotei na siraŋ
waqtetnjreqnu.
9 "Tamo bei aqa aŋgro a mamyim iŋgi qa minjimqa a iŋgi yqas. A meniŋ yqasai.
10 A na qe qa minjimqa a qe yqas. A amal yqasai.
11 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi tamo bolesai. Ariya niŋgi nuŋgo aŋgro naŋgi iŋgi bole bole
enjreqnub. Niŋgi naŋgi saidnjrosaieqnub. Nuŋgo kumbra dena niŋgi endegsi poiŋgem,
nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego niŋgi saidŋgosaieqnu. Niŋgi pailyqab di a na iŋgi
bole bole niŋgi eŋgoqnqas. A na niŋgi saidŋgwasai bole sai.
12 "Kumbra bole bole tamo naŋgi na niŋgi eŋgwajqa arearetŋgeqnu qaji di niŋgi na olo
naŋgi enjroqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji
tamo naŋgo anjam ti kalil keretosib dauryqab."

Niŋgi siraŋme kiñala miligiq giliy

13 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi siraŋme kiñala miligiq giliy. Niŋgi siraŋme kobaquja
miligiq gilqab di niŋgi padalo sawaq aiqab. Gam di kobaquja. Tamo gargekoba naŋgi
gam di dauryeqnub.
14 Niŋgi siraŋme kiñala miligiq gilqab di niŋgi gam kiñala dauryosib ŋambile gaigai
sqajqa sawaq di brantqab. Tamo quja quja segi gam di itosib dauryeqnub."

Niŋgi gisaŋ anjam maro tamo naŋgi qa ŋam atoqniy

15 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei na bosib gisaŋosib
merŋgwab, 'Iga Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.' Di sai. Tamo naŋgi di kaja bul
lawo na boqnsib niŋgi walawalaiŋgoqnsib anjam merŋgeqnub. Ariya naŋgo are miligiq
di naŋgi tamo uge. Naŋgi bauŋ juwaŋ kaja naŋgi ñumeqnub dego bul.
16 Niŋgi naŋgo kumbra di geregere tenemtosib poiŋgwas, naŋgi Qotei aqa medabu o
qaji tamo bolesai. Niŋgi are qaliy. Tamo naŋgi sil luwit mariŋq dena wain gei osib
uyeqnub e? Sai. Maŋ luwit mariŋq dena qura gei osib uyeqnub e? Sai.
17 Niŋgi qalie, ŋam bole naŋgi gei bole ateqnub. Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub.
18 Ŋam bole naŋgi gei uge atosaieqnub. Ŋam uge naŋgi gei bole atosaieqnub.
19 Ŋam kalil gei bole atosaieqnub qaji di tamo naŋgi na qomeleŋoqnsib ŋamyuwoq di
breinjreqnub.
20 Dego kere niŋgi gisaŋ tamo naŋgo kumbra geregere tenemtosib poiŋgwas, naŋgi
Qotei aqa medabu o qaji tamo bolesai.
21 "Niŋgi endegsib are qalaib. Tamo uŋgasari naŋgi 'O Tamo Koba, O Tamo Koba' e
degsib metbqab di Qotei na naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Di sai. Tamo

uŋgasari ijo Abu aqa areqalo dauryeqnub qaji naŋgi segi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Qotei agi laŋ qureq di unu.
22 Mondoŋ diŋo bati bamqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi ijo ulatamuq di tigelosib endegsib merbqab, ‘O Tamo Koba, iga ino ñam na anjam mare mare laqnem. Iga ino ñam na mondor uge uge winjroqnsimqa maŋwa gargekoba yoqnem.’ Naŋgi e degsib merbqab.
23 Merbibqa e kamba minjrqai, ‘Niŋgi tal qabe? E niŋgi qaliesai. Deqa niŋgi jaraiyiy. Niŋgi kumbra uge yo qaji tamo.’ ”

Yesus a tal gereiyo kumbra qa yawo anjam marej

24 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo a ijo anjam kalil endi qusim dauryqas di a tamo bei meniŋ quraq di aqa tal atej a bul sqas.
25 Bunuqna awa jagwa ti bosimqa ya meli dosim tal di qamsim putqasai. Siŋgila na tigelesqas. Di kiyaqa? A meniŋ quraq di tal atej deqa.
26 Ariya tamo a ijo anjam kalil endi qusim olo dauryqa uratqas di a nanari tamo bei laŋa sub gogeq di aqa tal atej qaji a bul sqas.
27 Tal atnaq sonaqa awa jagwa ti bosiqa ya meli dosiqa tal di qamsiq reŋgiŋtosiq putonaq aisiq tulaŋ niñaqej. Od, tal di a torei padalej.”
28 Yesus a anjam kalil di marsiq koboonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi queb. Qusib naŋgi prugugeteb.
29 Di kiyaqa? Yesus aqa anjam maroqnej di siŋgila ti. Dal anjam qalie tamo naŋgo anjam maroqneb de ti keresai. Yesus a segi anjam di aqa abu.

8

Yesus a tamo yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji di boletej

1 Yesus a manaq dena aiyeqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi a dauryosib aiyeb.
2 Onaqa tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji a Yesus aqa areq bosiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa minjej, “O Tamo Koba, ni e boletbqa are soqnimqa e boletbe.”
3 Degsi minjnaqa Yesus a baŋ waiyosiq tamo di ojsiqa minjej, “E ni boletmqa are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme.” Onaqa bati qujai deqa aqa yu kalil mosoosiq aqa jejamu boleej.
4 Onaqa Yesus na olo minjej, “Ni que. Ino jejamu boleqo deqa ni tamo qudei naŋgi minjraim. Ni gilsim ino jejamu atra tamo osoryosim atraiyqajqa iŋgi iŋgi Moses a nami marej qaji di osim Qotei atraiyime. Yimqa tamo uŋgasari naŋgi ni numsib marqab, ‘Bole, ino jejamu boleqo.’ ”

Yesus na qaja tamo gate aqa kaŋgal tamo boletej

5 Onaqa Yesus a walwelosiq Kaperneam qureq di brantej. Dia qaja tamo gate bei soqnej. A Rom tamo. A Yesus aqa areq bosiqa pailyosiq minjej,
6 “O Tamo Koba, ijo kaŋgal tamo a makobaiyqo. Aqa tanu kalil laiyosiq jejamu tulaŋ jaqatiŋyqoqa talq di ŋeiejunu.”
7 Onaqa Yesus na minjej, “E gilsiy boletqai.”
8 Degsi minjnaqa qaja tamo gate na olo minjej, “O Tamo Koba, e tamo bolesai deqa ni ijo talq baim. Ni anjam segi marimqa ijo kaŋgal tamo a boleqas.
9 E dego tamo kokba qudei naŋgo sorgomq di unum. Ijo qaja tamo naŋgi ijo sorgomq di unub. E bei minjqai, ‘Ni gile.’ Yimqa a gilqas. Bei minjqai, ‘Ni au.’ Yimqa a bqas. Ijo kaŋgal tamo bei minjqai, ‘Wau di ye.’ Degsi minjitqa a ijo anjam dauryqas.”
10 Onaqa Yesus a qaja tamo gate aqa anjam di qusiqa tulaŋ prugugetej. Osiqa bulosiq tamo uŋgasari gargekoba a dauryoqneb qaji naŋgi minjrej, “E bole merŋgwai. Qaja tamo

gate endi a e qa aqa areqalo tulaŋ siŋgilatqo. Israel tamo nami e qa degsi aqa areqalo siŋgilato qaji bei unosai.
11 "Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi sawa guta na guma na ti bosib koroosib Abraham, Aisak, Jekop naŋgi koba na awoosib iŋgi uyoqnqab. Yimqa Qotei laŋ qureq di unu qaji a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.
12 Ariya tamo qudei Qotei a nami taqatnjrqa osiq metnjrej qaji naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqasai. A na naŋgi osim qalaq di breinjrimqa naŋgi sawa ambruq di sqab. Sawa dia naŋgi akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas."
13 Osiqa Yesus a qaja tamo gate di minjej, "Ni gile. Ni e qa ino areqalo siŋgilatonum deqa ni gilsim unime. Ino kaŋgal tamo a boleosiq unu." Degsi minjnaqa bati qujai deqa aqa kaŋgal tamo aqa ma koboonaqa a boleej.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

14 Onaqa Yesus a Pita aqa tal gogetosiqa Pita aqa mimibe makobaiyonaqa jejamu kaŋkaŋyonaq bijalq di ŋeiesonaq unej.
15 Unsiqa aqa baŋ ojsiqa tigeltonaqa aqa jejamu kaŋkaŋ di koboonaqa a tigelosiqa iŋgi goiyetej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

16 Seŋ aiqa laqnaqa tamo uŋgasari mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgo was naŋgi na joqsib Yesus aqa areq osi boqneb. Osi beqnabqa Yesus a anjam segi minjreqnaqa mondor uge naŋgi aqa anjam quoqnsib jaraiyoqneb. Tamo ma utru segi segi so qaji naŋgi dego osi beqnab Yesus na boletnjroqnej.
17 A kumbra di yoqnej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, "Kristus a gago ma utru segi segi kalil yaiyetgoqnsiq taqal waiyeqnu."

Tamo qudei naŋgi Yesus dauryqajqa minjeb

18 Bati deqa Yesus a ŋam atej di tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi aqa areq di koroesonab unjrej. Deqa a na aqa aŋgro naŋgi minjrej, "Iga qobuŋ gogetosim jaraiyosim ya agu taqal beiq gilqom."
19 Degsi minjrsiqa naŋgi joqsiq koba na gilqa laqnabqa dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa areq bosiqa minjej, "O Qalie Tamo, ni sawa sawaq giloqnimqa e ni daurmoqnqai."
20 Onaqa Yesus na minjej, "Bauŋ juwaŋ naŋgi tal ti. Agi sub miligiq di ŋereŋeqnub. Qebari naŋgi simi ti. Deqa naŋgi simiq di ŋereŋeqnub. Ariya e Tamo Aŋgro ŋeiqajqa tal saiqoji. Deqa ni e daurbqajqa gulbe koba."
21 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei na minjej, "O Tamo Koba, ni e odbimqa e mati aisiy ijo abu qa tariŋoqnqai. A moiyimqa subq atsiy di e ni daurmqai."
22 Onaqa Yesus na minjej, "Uŋgum. Tamo moiyo qaji naŋgi segi na tamo moiyo qaji naŋgi subq ateleŋoqnqab. Ariya ni bosim e daurbe."

Yesus a jagwa ti ya korkor ti anjam minjrnaq laeb

23 Osiqa Yesus a qobuŋ gogetonaqa aqa aŋgro naŋgi a dauryosib koba na qobuŋ gogetosib gileb.
24 Naŋgi gileqnabqa Yesus a qobuŋ miligiq di ŋeisiq qambumtej. Onaqa jagwa tulaŋ koba tigelosiq ya korkortosiqa qobuŋ qaloqnsiqa mormaŋ miligiq aiyeqnaqa ya maqej.
25 Deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi tulaŋ ulaugetosib aqa areq bosib dudumyosib minjeb, "O Tamo Koba, ni iga aqaryaige. Iga padalqa laqnum."

26 Onaqa Yesus a tigelosiqa minjrej, “Niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa yonub tulaŋ
keresaiiŋgwo. Niŋgi kiyaqa ulaonub?” Degsi minjrsiqa jagwa ti ya ti ŋiriŋtnjrnaqa naŋgi
laeb.
27 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi are koba qalsib segi segi maroqneb, “Yesus a tamo
kiyero deqa jagwa ti ya ti minjrqoqa aqa anjam qusib laonub?”

Yesus a tamo aiyel naŋgo jejamuq na mondor uge gargekoba winjrej

28 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib
Gadara naŋgo sawaq di tiryeb. Tiryonabqa tamo aiyel naŋgi tamo sub ato sawaq dena
brantosib walwelosib Yesus aqa areq beb. Tamo naŋgi di mondor uge uge na ojeleŋo
qaji. Naŋgi aiyel qaja ani. Deqa tamo kalil naŋgi gam dena walwelqa keresai.
29 Naŋgi aiyel Yesus aqa areq bosib leleŋkobaosib minjeb, “O Qotei aqa Ŋiri, ni iga
kiyergwajqa bonum? Iga padalqajqa bati bosaisonaqa ni laŋa ambleq di iga jaqatiŋ
egwa bonum e?”
30 Bati deqa isaq yala dia bel tulaŋ gargekoba naŋgi suwaroqneb.
31 Deqa mondor uge naŋgi siŋgila na pailosib Yesus minjeb, “Ni iga qariŋgimqa iga bel
naŋgo jejamuq gileleŋqom.”
32 Onaqa Yesus na minjrej, “Di kere. Niŋgi jaraiyosibqa bel naŋgo jejamuq gileleŋoiy.”
Degsi minjrnaqa mondor uge naŋgi na tamo aiyel di uratnjrsib bel naŋgo jejamuq
gileleŋeb. Gilnabqa bel kalil naŋgi gurgurosib botau dena prugeleŋosib yaq aisib ya
uysib moreŋeb.
33 Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo naŋgi kumbra di unsibqa jaraiyosib qure miligiq
aiyeb. Aisib bel qa ti tamo aiyel mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi qa ti saoqnsib
laqneb.
34 Onaqa qure deqaji kalil naŋgi qusibqa Yesus unqajqa aqa areq beb. Bosib Yesus
unsib minjeb, “Ni gago sawa endi uratosim sawa beiq gile.”

9

Yesus a tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti olo qobuŋ gogetosibqa ya agu taqal beiq aisib Yesus
aqa segi qureq di branteb.
2 Brantosib sonabqa tamo qudei na tamo bei jejamu laiyej qaji a saperaq di atsib Yesus
aqa areq osi beb. Onaqa Yesus a naŋgo areqalo unej di naŋgo areqalo qujai Yesus na
tamo jejamu laiyej qaji di boletqa kere. Degsi unsiq deqa tamo di minjej, “O ijo aŋgro, ni
areboleimeme. Ino une kalil e na kobotetmonum.”
3 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgo areqalo
na mareb, “Yesus a Qotei misiliŋyqo.”
4 Naŋgi degsib are qaleqnabqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa minjrej, “Niŋgi
kiyaqa areqalo uge di onub?
5 Anjam kiye e na tamo jejamu laiyqo qaji di minjit niŋgi qusib e qa poiŋgwas? ‘Ino une
kalil e na kobotetmonum,’ anjam de kiyo, ‘Ni tigelosim walwel,’ anjam de kiyo?
6 Ariya e segi Tamo Aŋgro. E mandamq endi siŋgila ti unum deqa e na tamo naŋgo une
kobotetnjrqa kere. Niŋgi degsi poiŋgwajqa deqa e na tamo di boletqai.” Yesus a naŋgi
degsi minjrsiqa tamo jejamu laiyej qaji di koqyosiqa minjej, “Ni tigelosim ino sapera
osim ino talq gile.”
7 Degsi minjnaqa aqa jejamu boleonaqa a tigelosiqa aqa talq gilej.
8 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ ulaosib
Qotei aqa ñam soqtoqneb. Di kiyaqa? Qotei na siŋgila kobaquja Yesus yej deqa.

Yesus na Matyu minjej, “Ni e daurbe”

9 Onaqa Yesus a dena walwelosiqa takis o qaji tamo bei aqa ñam Matyu a takis o talq
di awesonaq gilsiq itej. Osiqa minjej, “Ni e daurbe.” Degsi minjnaqa a tigelosiqa Yesus
dauryej.
10 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Matyu aqa talq gilsib awoosib iŋgi uyoqneb.
Naŋgi segi sai. Takis o qaji tamo ti une tamo ti tulaŋ gargekoba naŋgi dego bosib awoosib
Yesus aqa aŋgro naŋgi ti iŋgi uyoqneb.
11 Onaqa Farisi qudei naŋgi bosib Yesus a takis o qaji tamo ti une tamo ti naŋgi koba na
iŋgi uyeqnab unjrsibqa Yesus aqa aŋgro naŋgi nenemnjreb, “Nuŋgo Qalie Tamo a kiyaqa
takis o qaji tamo ti une tamo ti naŋgi koba na awoosib iŋgi uyeqnub?”
12 Onaqa Yesus a Farisi naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Tamo ma saiqoji naŋgi yu
qaŋgra tamo aqaq gilosaieqnub. Tamo ma ti naŋgi segi yu qaŋgra tamo aqaq gileqnub.
13 Qotei aqa anjam bei nami neŋgreŋyeb qaji di niŋgi sisiyosib geregere poiŋgem.
Agi endegsib neŋgreŋyeb, ‘Niŋgi e laŋa atraibeqnub. E nuŋgo kumbra deqa arearetbo-
saieqnu. Ariya niŋgi tamo naŋgi qa duloqnsib kumbra bole bole enjroqnqab di e tulaŋ
arearetbqas.’ ” Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo bei a marqas, ‘E tamo
bole. E une saiqoji.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq aiyosai.
Tamo a marqas, ‘E une ti.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq
aiyem.”

Yesus a qurieŋ qa anjam marej

14 Bati bei Jon aqa aŋgro naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb, “Iga ti Farisi naŋgi ti iŋgi
uratoqnsim qurieŋeqnum. Kiyaqa ino aŋgro naŋgi qurieŋosaieqnub?”
15 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo bei a uŋa baŋ ojqa bati qa aqa was naŋgi ti
soqnibqa naŋgi are gulbeinjrqas e? Sai. Bunuqna naŋgo was a naŋgi uratnjrimqa bati
deqa naŋgi qurieŋoqnsib sqab.
16 “Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo sari braŋoq di
qandimqa keresai. Degsi qandimqas di bunuqna a na gara jugo sari di yansimqa gara
mutu bunuj a kiñalaosim gara jugo sari di uratim braŋ qelikobaqas.
17 Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu sariq di qamqa keresai. Ya nobu sari di nami
kaŋgraŋosiq siŋgilaej deqa tamo dena wain bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu
sari paratosimqa wain bileŋosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas. A wain bunuj
osim ya nobu bunujq di qamqas di naŋgi ombla bole sqab.”

Uŋa bei a Yesus aqa gara ojnaq boletosiq olo aŋgro moiyej qaji a tigeltej

18 Yesus na Jon aqa aŋgro naŋgi yawo anjam degsi minjrsiq koboonaqa Qotei tal taqato
tamo bei a walwelosiq Yesus aqa areq bosiqa siŋga pulutosiqa minjej, “O Tamo Koba, ijo
aŋgro sebiŋ a endego moiqo. Deqa ni bosim ino baŋ aqa jejamuq di atimqa a olo ŋambile
sqas.”
19 Onaqa Yesus na tamo di odyosiqa tigelosiq a dauryosiq gileqnaqa aqa aŋgro naŋgi
dego naŋgi aiyel daurnjrsib gileb.
20 Naŋgi gileqnabqa uŋa bei ma ti soqnej qaji a Yesus aqa qoreq na dadauryosiqa baŋ
waiyosiq Yesus aqa gara mutu ojej. Uŋa di a nami bai na unej leŋ aiyoqnsiq degsi soqnej
wausau 12 uratej.
21 A endegsi are qalej, “E Yesus aqa gara mutu segi baŋ na ojitqa ijo ma koboqas.” Degsi
are qalsiqa baŋ waiyosiq Yesus aqa gara mutu ojej.
22 Ojnaqa Yesus a bulosiqa uŋa di unsiqa minjej, “O ijo aŋgro, ni are lawo soqnime. Ni
ino areqalo e qa siŋgilatosim ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo.” Onaqa bati qujai deqa
aqa leŋ aiyoqnej qaji di koboej.
23 Yesus a dena walwelosiq Qotei tal taqato tamo aqa talq di brantosiqa ŋam atej di
tamo uŋgasari naŋgi yumba anjamoqnsib akam murqumyeqnab unjrej.

24 Unjrsiqa minjrej, “Niŋgi sasaloiy. Aŋgro sebiŋ di a moiyosai. A laŋa ŋeisiq
qambumtejunu.” Degsi minjrnaqa naŋgi Yesus kikiyeb.
25 Osib naŋgi sasalosib tal uratonabqa Yesus a aŋgro moiyej qaji aqa warum miligiq
gilsiqa aŋgro aqa baŋ ojsiq soqtonaqa a olo ŋambile osiq tigelosiq awoej.
26 Onaqa bunuqna sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa maŋwa deqa
saoqnsib laqneb.

Yesus a tamo qudei naŋgi boletnjrej

27 Onaqa Yesus a qure di uratosiq walwelosiq gileqnaqa tamo aiyel ŋam qandimnjro
qaji naŋgi gam na Yesus dauryosib giloqneb. Naŋgi giloqnsib leleŋoqnsib Yesus minjo-
qneb, “O Devit aqa Ŋiri, ni iga qa are ugeimeme.”
28 Degsib Yesus minjeqnabqa a tal bei gogetej. Tal gogetosiq sonaqa naŋgi aiyel Yesus
aqa areq bonabqa minjrej, “E niŋgi boletŋgwa kere niŋgi degsib are qalonub e?” Onaqa
naŋgi aiyel na minjeb, “Od, Tamo Koba.”
29 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib ijoq bonub deqa e
niŋgi boletŋgwai.” Osiqa aqa baŋ waiyosiq naŋgo ŋamdamu ojej.
30 Ojnaqa naŋgo ŋamdamu poinjrnaqa naŋgi sawa uneb. Onaqa Yesus a siŋgila na
minjrej, “Nuŋgo ŋamdamu boleqo deqa niŋgi tamo qudei naŋgi ubtosib minjraib.”
31 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus a naŋgi aiyel boletnjrej deqa
naŋgi gilsib mare mare laqnab sawa deqaji tamo uŋgasari kalil naŋgi quekriteb.
32 Naŋgi aiyel gileqnabqa tamo bei mondor uge na ojnaq medabu geteŋyej qaji a tamo
qudei na osib Yesus aqa areq beb.
33 Bonabqa Yesus na mondor uge di wiyetonaqa aqa meŋ otyonaqa medabu waq-
tosiqa anjam maroqnej. Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi maŋwa di unsibqa are koba
qaloqnsib maroqneb, “Israel sawaq endi tamo bei na kumbra deqaji bei yeqnaq iga
nami unosaioqnem.”
34 Onaqa Farisi naŋgi maroqneb, “Mondor uge naŋgo gate koba Satan a Yesus aqa
jejamuq di unu. Siŋgila dena Yesus na mondor uge naŋgi winjreqnu.”

Yesus a tamo uŋgasari naŋgi qa dulej

35 Yesus a dena walwelosiqa qure kokba ti qure kiñilala ti dia brantoqnsiqa Juda naŋgo
Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnsiq minjroqnej. Qotei na aqa
segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam bole di Yesus
na palontoqnsiq Juda naŋgi minjroqnej. Osiqa tamo ma utru segi segi so qaji naŋgi
boletnjroqnej.
36 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus aqa areq beqnabqa unjroqnsiq a naŋgi
qa duloqnej. Di kiyaqa? Naŋgi tulaŋ sougetesoqneb deqa. Naŋgi kaja bul mandor
saiqoji.
37 Deqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi yawo anjam bei endegsi minjrej, “Wauq di iŋgi
gargekoba melionub. Ariya iŋgi meli bunuj otorqajqa wau tamo gargekoba sai.
38 Deqa niŋgi wau lanja minjibqa a na wau tamo naŋgi qariŋnjrimqa naŋgi aqa wauq
gilsib iŋgi meli bunuj otoreleŋqab.”

10

Yesus aqa aŋgro 12 naŋgo ñam

1 Onaqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi metnjrnaqa aqa areq beb. Bonabqa a na naŋgi
siŋgila enjrej. Naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo jejamuq dena mondor uge uge winjrqajqa ti
tamo uŋgasari naŋgo ma utru segi segi kalil kobotetnjrqajqa ti deqa marsiq naŋgi siŋgila
enjrej.

2 Aqa anjam maro tamo 12 siŋgila enjrej qaji naŋgo ñam agiende. Bei Saimon. Yesus
na aqa ñam bei Pita waiyej. Naŋgi aqa was Andru wo. Bei Sebedi aqa ŋiri Jems aqa was
Jon wo.
3 Ariya Filip Bartolomyu wo. Bei Tomas naŋgi takis o qaji tamo Matyu wo. Bei Alfias
aqa ŋiri Jems naŋgi Tadius wo.
4 Bei Saimon agi Rom naŋgi winjrqajqa maroqnej qaji. Ariya bei Judas Iskariot agi
bunuqna Yesus osiqa jeu tamo naŋgo baŋq di atej qaji.

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi wau enjrej

5 Osiqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi di qariŋnjrqa osiqa minjrej, "Niŋgi qure qureq
giloqniy. Niŋgi sawa bei bei qaji naŋgoq giloqnaib. Samaria naŋgo qureq dego giloqnaib.
6 Niŋgi Israel naŋgo segiq giloqniy. Israel naŋgi sougetejunub. Naŋgi kaja bul mandor
saiqoji.
7 Deqa niŋgi giloqnsibqa anjam endegsib minjroqniy, 'Qotei laŋ qureq di unu qaji a
nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo.'
8 O ijo aŋgro, niŋgi na Israel naŋgi degsib minjroqnsibqa naŋgo ma tamo naŋgi
boletnjroqniy. Tamo moreŋoqnibqa olo tigeltnjroqniy. Tamo naŋgo jejamu yu na
ugeeleŋo qaji naŋgi olo gereinjroqniy. Mondor uge uge naŋgi dego tamo uŋgasari naŋgo
jejamuq dena winjroqniy. E siŋgila eŋgonum qaji di niŋgi awaiyosai. E laŋa eŋgonum.
Deqa niŋgi dego tamo naŋgi laŋa gereinjroqniy. Naŋgi awai bei yainjraib.
9 "Niŋgi meniŋ silali agi gol ti silva ti kapa ti di osib gilaib.
10 Niŋgi walwelosib nuŋgo qaquŋ aib. Gara jugo aiye aiyel aib. Siŋga tatal aiye aiyel
aib. Walwelqajqa toqoŋ ojaib. Niŋgi Qotei aqa wau tamo unub deqa niŋgi qure qureq
giloqnibqa naŋgi na iŋgi iŋgi deqaji niŋgi eŋgoqnqab.
11 "Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa tamo bole bei itoqnsib aqa talq di soqniy. Dia
sosib dena tigeloqnsib olo qure beiq giloqniy.
12 Niŋgi tal bei gogetoqnsibqa tamo uŋgasari tal miligiq di unub qaji naŋgi endegsib
minjroqniy, 'Niŋgi lawo na soqniy.'
13 Degsib minjroqnibqa naŋgi niŋgi joqsib gereiŋgibqa nuŋgo lawo anjam di naŋgoq
di uratib soqnem. Ariya naŋgi niŋgi gereiŋgosaiabqa nuŋgo lawo anjam di olo puluosim
nuŋgoq bem.
14 Tamo bei a niŋgi gereiŋgwa uratimqa kiyo nuŋgo anjam quqwa asgiyimqa kiyo niŋgi
qure di uratqa oqnsib nuŋgo siŋga tumbrum butuyoqniy.
15 E bole merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjrqa batiamqa
Qotei na qure deqaji naŋgi tulaŋ padaltnjrougetqas. Sodom qure ti Gomora qure ti naŋgi
Qotei na mondoŋ degsim padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas."

Gulbe bei bei brantoqnqab

16 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi quiy. Niŋgi kaja du du bul unub deqa e na niŋgi
qariŋgitqa gilsib bauŋ juwaŋ naŋgo ambleq di wauoqnqab. Deqa niŋgi amal naŋgo
kumbra dauryiy. Agi amal naŋgi gaigai ŋam atoqnsib laqnub. Niŋgi binoŋ naŋgo
kumbra dego dauryiy. Agi binoŋ naŋgi kumbra bole segi yeqnub. Naŋgi kumbra uge
yosaieqnub.
17 Deqa niŋgi tamo naŋgi qa geregere ŋam atoqniy. Naŋgi bosib niŋgi ojeleŋosib anjam
pegiyo talq di niŋgi tigeltŋgoqnqab. Osib naŋgo Qotei tal miligiq di niŋgi kumbaiŋgoqnqab.
18 Osib niŋgi olo joqoqnsib Rom naŋgo gate ti naŋgo mandor ti naŋgo ulatamuq di niŋgi
tigeltŋgoqnqab. Yimqa niŋgi ijo anjam bole palontoqnsib naŋgi minjroqnqab. Osib sawa
bei bei qaji naŋgi dego ijo anjam minjroqnqab.
19 Naŋgi na niŋgi ojoqnsib anjam pegiyo talq di tigeltŋgoqnibqa niŋgi ulaaib. Osib
endegsib are qalaib, 'Iga na kamba anjam kiyersim minjrqom?' Niŋgi degaib. Bati deqa
Qotei na powo eŋgimqa niŋgi kamba anjam minjrqab.

20 Niŋgi segi na anjam minjrqasai. Nuŋgo Abu aqa Mondor na nuŋgo medabu siŋgilatetŋgim niŋgi anjam marqab.
21 “Bati deqa kumbra uge endeqaji branteleŋqas. Tamo qudei na naŋgo segi was naŋgi ojoqnsib jeu tamo naŋgo baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab. Tamo qudei na naŋgo segi aŋgro naŋgi dego degsib ojoqnqab. Aŋgro qudei na naŋgo segi ai abu naŋgi ojoqnsib jeu tamo naŋgo baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab.
22 Niŋgi ijo ñam ejunub deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi niŋgi qa tulaŋ ugeoqnsib jeutŋgoqnqab. Ariya niŋgi ijo ñam siŋgila na ojsib gilsib diŋo bati itqab di Qotei na niŋgi eleŋqas.
23 Niŋgi qure bei beiq di brantoqnibqa tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi ugeugeiŋgoqnibqa niŋgi naŋgo qure di uratoqnsib olo qure beiq giloqniy. E bole merŋgwai. Niŋgi Israel naŋgo qure kalil keretosaisoqnibqa e Tamo Aŋgro olo bqai.
24 “Skul aŋgro na aqa qalie tamo a buŋyqa keresai. Kaŋgal tamo na aqa tamo koba a buŋyqa keresai.
25 Skul aŋgro a kobaqujaosimqa di aqa qalie tamo ombla kerekereqab. Kaŋgal tamo a powo koba osimqa di aqa tamo koba ombla kerekereqab. E tal aqa abu bul. Jeu tamo naŋgi na e merbeqnub, ‘Ni Satan.’ Degsib ñam merbeqnub. Niŋgi ijo talq di unub deqa jeu tamo naŋgi na niŋgi dego ñam tulaŋ ugedamu merŋgoqnqab.”

Niŋgi Qotei segi ulaiyiy

26 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi jeu tamo naŋgi di ulainjraib. Kumbra kalil kabuejunu qaji di boleq dqas. Anjam kalil uliejunu qaji di tamo naŋgi qusib poinjrqas.
27 Deqa anjam e ambruq di merŋgeqnum qaji di niŋgi olo suwaŋoq di maroqniy. Anjam niŋgi lumu na queqnub qaji di niŋgi olo bijal gogeq di tigelosib palontoqniy.
28 Niŋgi jeu tamo naŋgi ulainjraib. Naŋgi nuŋgo qunuŋ moiyotqa keresai. Naŋgi nuŋgo jejamu segi moiyotqa kere. Deqa niŋgi naŋgi ulainjraib. Qotei a segi ulaiyiy. A na qujai tamo naŋgo qunuŋ ti jejamu ti turtnjrsim ŋamyuwoq di breinjrqa kere.
29 “Niŋgi qalie. Tamo naŋgi qebari sinjir silali kobaquja na awaiyosaieqnub. Silali kiñala na awaiyeqnub. 10 toea dego. Ariya nuŋgo Abu a na qebari sinjir naŋgi geregere taqatnjreqnu. A na marimqa bei a uloŋosim mandamq aiqa keresai.
30 Dego kere Qotei a nuŋgo gate baŋga segi segi sisiyoqnsiq geregere taqateqnu.
31 Deqa niŋgi ulaaib. Niŋgi qebari kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrejunub.”

Niŋgi Yesus aqa ñam marqajqa ulaaib

32 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi mandam tamo naŋgo ulatamuq di ijo ñam boleq atsib marqab di mondoŋ e kamba ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ulatamuq di nuŋgo ñam boleq atsiy marqai.
33 Ariya niŋgi mandam tamo naŋgo ulatamuq di ijo ñam marqajqa asgiŋgwas di mondoŋ e kamba ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ulatamuq di nuŋgo ñam marqajqa asgibqas.”

Iga Yesus tulaŋ qalaqalaiyoqnqom

34 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi kiyersib are qalonub? E na qaja kobotitqa tamo uŋgasari naŋgi geregere lawo na sqajqa e deqa bem kiyo? Sai. E na qaja kobotqajqa bosai. E na tamo uŋgasari naŋgi pupoinjritqa naŋgi jeu jeu sqajqa deqa bem.
35 Od, e jeu kumbra tigeltqa bem. Deqa aŋgro mel naŋgi na naŋgo segi abu naŋgi jeutnjroqnqab. Aŋgro sebiŋ naŋgi na naŋgo segi ai naŋgi jeutnjroqnqab. Aiŋ yala naŋgi na naŋgo segi aiŋ qeli naŋgi jeutnjroqnqab.
36 Tamo uŋgasari tal qujaiq di unub qaji naŋgi jeu jeu sqab.
37 “Deqa niŋgi quiy. Tamo bei na aqa ai abu naŋgi tulaŋ qalaqalainjrsimqa ariya di buŋyosim e tulaŋ qalaqalaibqasai di a e ombla wauqa keresai. Tamo bei na aqa aŋgro

mel naŋgi ti aqa aŋgro sebiŋ naŋgi ti tulaŋ qalaqalainjrsimqa ariya di buŋyosim e tulaŋ qalaqalaibqasai di a e ombla wauqa keresai.
38 Tamo bei na aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e daurbqasai di a e ombla wauqa keresai.
39 Tamo bei a aqa segi ŋambile taqatqajqa arearetqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas."

Tamo bei na Yesus aqa aŋgro gereiyqas di Qotei na a awai bole yqas

40 Osiqa Yesus a olo marej, "Tamo bei na niŋgi osim geregereiŋgwas di a na e dego osim geregereibqas. Tamo a e oqas di a na ijo Abu e qariŋbej qaji di dego oqas.
41 Tamo bei a endegsi are qalqas, 'Tamo di a Qotei aqa medabu o qaji tamo.' A degsi are qalsimqa tamo di osim gereiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. Di kiyaqa? A na Qotei aqa medabu o qaji tamo di gereiyqo deqa. Tamo bei a endegsi are qalqas, 'Tamo di a Qotei aqa anjam dauryeqnu qaji tamo.' A degsi are qalsimqa tamo di osim gereiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. Di kiyaqa? A na Qotei aqa anjam dauryeqnu qaji tamo di gereiyqo deqa.
42 Tamo bei a ijo aŋgro bei unsim endegsi are qalqas, 'Tamo di a Yesus aqa aŋgro.' A degsi are qalsimqa ijo aŋgro di osim ya ulili tigsim anaiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. E bole merŋgwai. A ijo segi aŋgro gereiyqo deqa aqa awai bole Qotei na yqas qaji di tamo bei na olo yaiyqa keresai."

11

Jon yansnjro qaji aqa aŋgro qudei naŋgi anjam bei Yesus nenemyeb

1 Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa a sawa di uratosiqa qure qureq giloqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej.
2 Bati deqa Jon yansnjro qaji a tonto talq di soqnej. Sonaqa wau kalil Kristus a yoqnej qaji di tamo qudei naŋgi unsib deqa mare mare laqnab Jon a quej. Qusiqa aqa aŋgro qudei naŋgi qariŋnjrnaq Yesus aqa areq gilsib endegsib nenemyeb,
3 "Kristus agi Qotei na nami qariŋyim bqajqa marej qaji di ni kiyo? Ni saiamqa iga tamo bei qa tariŋqom kiyo?"
4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi aisib anjam niŋgi queqnub qaji deqa ti kumbra niŋgi uneqnub qaji deqa ti Jon saiyosib minjiy.
5 Endegsib minjiy, 'Tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi olo ŋam poinjreqnaqa sawa uneqnub. Tamo jejamu lainjro qaji naŋgi olo walweleqnub. Tamo naŋgo jejamu yu na ugeeleŋo qaji naŋgo yu kalil koboeqnu. Tamo dabkala geteŋnjro qaji naŋgo dabkala olo waqeqnu. Tamo moreŋo qaji naŋgi olo tigeleqnub. Tamo sougetejunub qaji naŋgi Qotei aqa anjam bole queqnub.
6 Tamo naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib olo ijo ñam ulontosaieqnub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu.' "
7 Onaqa Jon aqa aŋgro naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa olo puluosib Jon minjqajqa aiyeb. Aiyeqnabqa Yesus na tamo uŋgasari gargekoba a ombla soqneb qaji naŋgi Jon qa endegsi minjrej, "Niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb? Niŋgi tamo silai aqa baŋga bul jagwa na pileteqnaqa di unqajqa gileb kiyo? Sai. Jon a tamo deqaji sai.
8 Deqa niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb? Niŋgi tamo gara bole walaosi laqnu qaji di unqajqa gileb kiyo? Di dego sai. Tamo gara bole walaeqnub qaji naŋgi mandor kokba naŋgo talq di unub.
9 Deqa niŋgi kiyaqa wadau sawaq gileb? Niŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei unqajqa gileb kiyo? Od. Agide. Niŋgi deqa unqa gileb. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja. A na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu.

10 Agi nami e mandamq aiyosaisonamqa Qotei a Jon qa endegsi merbej, ‘Ni que. E na
ijo anjam maro tamo qariŋyitqa a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas.’ Tamo di agi
Jon. Anjam di Qotei aqa neŋgreŋq di unu.
11 Deqa e bole merŋgwai. Jon yansnjro qaji a na tamo kalil mandamq endi unub
qaji naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu. Ariya tamo qudei ñam saiqoji unub qaji naŋgi Qotei na
taqatnjroqnsiqa naŋgo Mandor Koba unu deqa naŋgi olo Jon tulaŋ buŋyejunub.
12-13 “Nami Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti
maroqneb dena bosi bosiq Jon yansnjro qaji aqa bati brantej. Dena bosiq bini tamo
uŋgasari naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. Qotei
agi laŋ qureq di unu.
14 Niŋgi quiy. Qotei aqa medabu o qaji tamo Elaija a olo bqas. Anjam di neŋgreŋq
di unu. Elaija agi bej. E Jon qa merŋgwa osimqa Elaija aqa ñam na yawo anjam
merŋgeqnum. Niŋgi ijo anjam di quqwa are soqnimqa quiy.
15 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam di geregere quem.
16 “Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra qa e yawo anjam kiyersiy
marqai? E naŋgo kumbra qa endegsi marqai. Naŋgi aŋgro du du bul qure ambleq di
alaŋoqnsib aŋgro qudei na qudei minjreqnub,
17 ‘Iga yumba anjamonumqa niŋgi lou tuosai. Iga are uge qa louonumqa niŋgi
akamosai.’ ”
18 Osiqa Yesus a olo marej, “Jon a bosiqa iŋgi ti wain ti uratosiq sonaqa tamo naŋgi a
qa maroqneb, ‘A mondor uge ti unu.’
19 Ariya e Tamo Aŋgro bosimqa iŋgi ti wain ti uyeqnamqa tamo naŋgi e nuboqnsib
mareqnub, ‘Niŋgi uniy. Yesus a qunjaŋ ani. A wain uyo ani. A takis o qaji tamo ti une
tamo ti naŋgi koba na walweleqnub.’ ” Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei aqa tamo uŋgasari
naŋgi aqa wau kalil unoqnsib dena naŋgi bole qalieeqnub, aqa powo tulaŋ kobaquja.”

Yesus na tamo uŋgasari are bulyosai qaji naŋgi ŋiriŋtnjrej

20 Qure qudei Yesus a dia maŋwa gargekoba yoqnej qaji naŋgi are bulyosai deqa a
naŋgi qa ŋiriŋej.
21 Osiqa minjrej, “O Korasin qure ti Betsaida qure ti, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di
kiyaqa? Maŋwa e nuŋgoq di yoqnem qaji di Tair qure ti Saidon qure ti naŋgoq di brantej
qamu naŋgi nami are bulyosib are uge qa gara jigsib ŋam sumq di awoeb qamu.
22 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une qa
peginjrqa batiamqa a na niŋgi tulaŋ padaltŋgougetqas. Qotei na Tair qure ti Saidon qure
ti naŋgi degsim padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.
23 O Kaperneam tamo uŋgasari, niŋgi laŋ qureq oqwa kere e? Keresai. Qotei na niŋgi
breiŋgimqa moiyo qureq aiqab. Di kiyaqa? Maŋwa e nuŋgoq di yoqnem qaji di Sodom
qure naŋgoq di brantej qamu naŋgi bini unub qamu. Naŋgi padalosai qamu.
24 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une qa
peginjrqa batiamqa a na niŋgi tulaŋ padaltŋgougetqas. Qotei na Sodom qure naŋgi
degsim padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.”

Yesus na niŋgi aqaryaiŋgimqa niŋgi aqaratqab

25 Bati deqa Yesus a endegsi Qotei pailyej, “O Abu, ni segi laŋ qa ti mandam qa ti Koba.
E ino ñam soqteqnum. Di kiyaqa? Ni ijo anjam kalil powo tamo naŋgi qa ulitoqnsimqa
tamo naŋgi aŋgro du du bul unub qaji naŋgi segi qa babteqnam naŋgi poinjreqnu.
26 Od, Abu, ni ino segi areqalo dauryosim agi degyeqnum.”
27 Yesus a degsi Qotei pailyej. Osiqa marej, “Ijo Abu na iŋgi iŋgi kalil ijo baŋq di ateleŋej
unu. E segi Qotei aqa Ŋiri. Tamo bei a e qa qaliesai. Ijo Abu a segi e qa qalie. Tamo bei a
ijo Abu qa qaliesai dego. E segi ijo Abu qa qalie. E na tamo qudei naŋgi ijo Abu osornjrqa
areibqas di osornjrqai. Yim naŋgi dego ijo Abu qa qalieqab.

28 “Niŋgi gulbe qoboiyoqnsib waukobaeqnub qaji niŋgi kalil ijoq babqa e na
aqaryaiŋgitqa niŋgi aqaratqab.
29 E ijo segi ñam aguq atoqnsim tamo naŋgi lawo kumbra enjreqnum. Deqa niŋgi e qa
geregere qalieosib ijo anjam dauryoqniy. Yim niŋgi aqaratqab.
30 Niŋgi ijo anjam dauryqajqa di gulbe sai. Di oto. Wau e na niŋgi eŋgeqnum qaji di
dego gulbe sai. Di oto.”

12

Yesus a segi yori bati aqa Tamo Koba

1 Yori bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti wau ambleq na giloqnsibqa aqa aŋgro naŋgi
mamnjrnaqa bem sum gei eleŋoqnsib uye uye giloqneb.
2 Naŋgi degsib gileqnabqa Farisi qudei naŋgi bosib naŋgi unjrsib Yesus minjeb, “Ni
une. Ino aŋgro naŋgi gago dal anjam groteqnub. Yori bati qa kumbra degyo di getento
koba.”
3 Onaqa Yesus na kamba Farisi naŋgi minjrej, “Nami Devit aqa wau tamo naŋgi ti
mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di niŋgi buk miligiq di sisiyosai kiyo?
4 Devit a atra tal miligiq gilsiqa Qotei atraiyqajqa bem osiqa aqa wau tamo naŋgi koba
na uyeb. Bem di getento. Di atra tamo naŋgo segi uyqajqa bem. Devit a degyej di a dal
anjam grotej. Ariya a Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji.
5 Dal anjam bei dego neŋgreŋq di unu. Anjam agiende. Atra tamo naŋgi yori bati gaigai
atra tal miligiq di waueqnub. Naŋgo kumbra dena naŋgi dal anjam groteqnub. Ariya
naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji. Niŋgi anjam di nami buk miligiq di sisiyosai
kiyo?
6 Ariya e niŋgi endegsi merŋgwai. Bini tamo bei atra tal tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo
ambleq di unu.
7 Qotei aqa anjam bei dego nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Niŋgi e laŋa atraibeqnub.
E nuŋgo kumbra deqa arearetbosaieqnu. Niŋgi tamo naŋgi qa duloqnsib kumbra bole
bole enjroqnqab di e tulaŋ arearetbqas.’ O Farisi, niŋgi Qotei aqa anjam di sisiyosib
poiŋgo qamu niŋgi tamo une saiqoji naŋgi gulbe enjrosai qamu.
8 E Tamo Aŋgro. Deqa e segi na yori bati taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo Koba.”

Yori bati qa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di boletej

9 Onaqa Yesus a dena walwelosiqa qure beiq di brantosiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq
gilej.
10 Qotei tal miligiq di tamo bei baŋ qandamyej qaji a soqnej. Deqa tamo qudei naŋgi
Yesus aqa jejamuq di anjam laŋa qametqa marsibqa endegsib nenemyeb, “Iga yori bati
qa tamo boletqom di kere kiyo? Dal anjam a kiyersi marqo?”
11 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo bei aqa kaja a yori bati qa uloŋosim subq
aiyimqa a uratqasai. A na aqaryaiyosim olo subq dena osim goge atqas. Di niŋgi qalie.
12 Ariya tamo naŋgi kaja sai. Naŋgi tamo qunuŋ ti. Deqa iga yori bati qa tamo
aqaryaiyim a bole sqas di kumbra bole.”
13 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, “Ni ino baŋ waiy.”
Degsi minjnaqa aqa baŋ waiyonaq boleej. Aqa baŋ bei ombla na kerekereeb.
14 Onaqa Farisi naŋgi Qotei talq dena oqedosib naŋgi gam kiyersib Yesus qalib
moiqajqa deqa qairoqneb.

Yesus a segi qujai Qotei aqa wau tamo bole

15 Farisi naŋgi Yesus qalqajqa qairoqneb di qalieosiqa qure di uratosiq walwelosiq
gilej. A gileqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi a dauryeqnab a naŋgo ma tamo kalil
naŋgi boletnjroqnej.
16 Osiqa a na naŋgi saidnjroqnej, “Niŋgi ijo ñam ubtosib maraib.”

17 Yesus a kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej
qaji di aqa damu brantej. A anjam endegsi marej,
18 “Endi ijo wau tamo e segi na giltem qaji. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. E a qa
areboleboleibeqnu. E ijo Mondor aqaq di atitqa a na sawa bei bei qaji naŋgi endegsim
minjroqnqas, ‘Niŋgi kumbra bole dauryiy.’
19 A ŋiriŋ anjam maroqnqasai. A leleŋkobaoqnqasai. Gamq di tamo uŋgasari naŋgi aqa
kakro quoqnqasai.
20 Silai aqa baŋga geŋqa laqnimqa a na torei gentqasai. Waŋal aqa puloŋ kiñalaamqa
a na torei mosotqasai. A degsim lawo na wauoqnsim gilsim gilsim kumbra bole torei
siŋgilatqas.
21 Yimqa sawa bei bei qaji naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosib a na naŋgi aqaryain-
jrqajqa deqa tariŋoqnsib sqab.”

Tamo qudei naŋgi maroqneb, “Yesus a Belsebul aqa siŋgila na waueqnu”

22 Onaqa bati di tamo bei mondor uge na medabu getentosiq ŋam qandimyej qaji a
soqnej. Sonaqa tamo qudei na a osib Yesus aqa areq beb. Bonabqa Yesus na mondor
uge di wiyetonaqa aqa meŋ otyonaqa aqa ŋamdamu boleosiq a sawa unsiqa anjam
bole maroqnej. 23 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ
prugugetosib maroqneb, “Tamo di a Devit aqa Ŋiri kiyo?”
24 Onaqa Farisi naŋgi naŋgo anjam di qusibqa maroqneb, “Sai. Mondor uge naŋgo
gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu. Siŋgila dena a na mondor uge naŋgi
winjreqnu.”
25 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo
naŋgi sawa qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi koba na geregere
sqa keresai. Naŋgi niñaqosib koboqab. Tamo naŋgi qure qujai kiyo tal qujai kiyo di unub
qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi dego koba na geregere sqa keresai.
26 Dego kere Satan na aqa segi mondor uge naŋgi winjrqas di naŋgi poaiyelqab. Deqa
Satan a kiyersim aqa mondor uge naŋgi olo taqatnjrqas? Di keresai.
27 Niŋgi mareqnub, ‘Yesus a Belsebul aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjreqnu.’ Di
sai. E Belsebul aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjrqai di yai aqa siŋgila na nuŋgo aŋgro
naŋgi mondor uge winjrqab? Deqa naŋgi segi na merŋgwab, niŋgi anjam groteqnub.
28 Ariya e Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjrqai di niŋgi endegsi
poiŋgwas, ‘Bole, Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bati brantqo.’ Niŋgi
degsi poiŋgwas.
29 “Tamo bei a kiyersim tamo siŋgila koba bei aqa tal gogetosim aqa iŋgi iŋgi kalil
bajiŋqas? E marqai. A mati tamo di sil na tontim soqnimqa di aqa iŋgi iŋgi kalil bajiŋqas.
Tontqasai di aqa iŋgi iŋgi bajiŋqa keresai.
30 “Tamo bei na e beterbqasai di a na e jeutbqas. Tamo bei a e ombla wauqasai di a na
ijo wau ugetetbqas.
31 “Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo uŋgasari naŋgo une kalil Qotei na kobotet-
njrqas. Naŋgo misiliŋ anjam mareqnub qaji une di dego Qotei na kobotetnjrqas. Ariya
naŋgi Qotei aqa Mondor misiliŋyqab une di Qotei na kobotetnjrqasai.
32 E Tamo Aŋgro. Tamo a e misiliŋbqas une di Qotei na kobotqas. Ariya tamo a Mondor
Bole misiliŋyqas une di Qotei na kobotqasai. Bini bati endeqa Qotei na kobotqasai.
Mondoŋ dego Qotei na kobotqasai.”

Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub

33 Osiqa Yesus a olo marej, “Ŋam bole naŋgi gei bole ateqnub. Ŋam uge naŋgi gei uge
ateqnub. Deqa tamo naŋgi ŋam aqa gei unsibqa dena poinjrqas, ‘Ŋam di bole. Ŋam di
uge.’

34 Niŋgi amal uge bul. Niŋgi tamo uge. Deqa niŋgi kiyersib anjam bole maroqnqab?
Tamo naŋgo areqalo kalil naŋgo are miligiq na oqoqnsiq medabuq na branteqnu.
35 Tamo bole naŋgo are miligi di areqalo bole na maqejunu. Deqa naŋgi kumbra bole
yeqnub. Ariya tamo uge naŋgo are miligi di areqalo uge na maqejunu. Deqa naŋgi
kumbra uge yeqnub.
36 "Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa
batiamqa naŋgo anjam kalil naŋgi laŋa laŋa mareqnub qaji di Qotei na naŋgo jejamuq
di qametnjrqas.
37 Ino anjam boleamqa Qotei na mermqas, 'Ni tamo bole.' Ino anjam ugeamqa Qotei
na mermqas, 'Ni tamo uge.' "

Tamo qudei naŋgi Yesus aqa maŋwa unqajqa minjeb

38 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei ti Farisi qudei ti naŋgi na kamba Yesus minjeb,
"O Qalie Tamo, ni Qotei aqa maŋwa bei babtim iga unqom."
39 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo
kumbra tulaŋ ugedamu. Naŋgi Qotei areiyosaieqnub. Naŋgi gaigai ijo maŋwa laŋa
unqajqa metbeqnub. Deqa e na ijo maŋwa bei naŋgi osornjrqasai. Qotei aqa medabu
o tamo Jona aqa maŋwa segi osornjritqa naŋgi unqab.
40 Agi Jona a bati qalub qolo qalub qe ani aqa miligiq di soqnej. Dego kere e Tamo
Aŋgro bati qalub qolo qalub sub miligiq di sqai.
41 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa Ninive tamo naŋgi
tigelqab. Tigelosibqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra uge
babtetnjrqab. Naŋgi degyqab. Di kiyaqa? Ninive tamo naŋgi nami Jona aqa anjam qusib
are bulyeb deqa. Ariya bini tamo bei Jona tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu.
42 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa uŋa mandor nami guta di
sawa taqatoqnej qaji a dego tigelqas. Tigelosimqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub
qaji naŋgo kumbra uge babtetnjrqas. A degyqas. Di kiyaqa? Uŋa di a nami Solomon
aqa powo kobaquja unqa marsiqa sawa isaq na walwelosi bej deqa. Ariya bini tamo
bei Solomon tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu."

Mondor uge a tamo aqa jejamu uratosim olo bqas

43 Osiqa Yesus a olo marej, "Mondor uge a tamo bei aqa jejamuq dena ulaŋosim sawa
kaŋgraŋoq gilqas. Gilsim dia laqnsimqa aqaratqajqa sawa ŋamam ugeiyim marqas,
44-45 'E olo puluosiy ijo tal uratem qaji deq olo aiqai.' A degsi marsimqa aisim tal di laŋa
unu degsim unqas. Tal di nami maŋ solsib iŋgi iŋgi kalil gereiyeb milalejunu di unsimqa
olo puluosim gilsim mondor uge 7 tulaŋ ugedamu naŋgi joqsim bosim koba na tal dia
sqab. Soqnibqa tamo di aqa so tulaŋ ugeqas. Aqa so uge namij degwasai. Aqa so olo
tulaŋ ugedamuqas. Dego kere tamo uŋgasari bini bati endeqa kumbra uge uge yeqnub
qaji naŋgi degsib sougetesqab."

Yesus a marej, "Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?"

46 Yesus na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi anjam degsi minjreqnaqa aqa was naŋgi
aqa ai koba na Yesus qa bosib talq di iteb. Yesus a warum miligiq di sonaqa naŋgi na
anjam bei minjqajqa deqa oqeq di tigelesoqneb.
47 Onaqa tamo bei na Yesus minjej, "Ni que. Ino was naŋgi ino ai ombla na ni anjam
bei mermqa bonub agi oqeq di tigelejunub."
48 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?"
49 Degsi minjsiqa aqa baŋ na aqa segi aŋgro naŋgi osoryosiqa minjej, "Ni une. Ijo ai ijo
was naŋgi agide.
50 Tamo a ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa areqalo dauryoqnqas di a ijo was bole. A
ijo jaja. A ijo ai."

13

Yesus a saga yago qa yawo anjam marej

1 Bati deqa Yesus a tal uratosiqa alile aisiq ya agu qalaq di awoej.
2 Onaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi bosib aqa areq di koroonabqa a sasalosiqa qobuŋ gogetosiq di awoej. Awesonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi alile di tigelesoqneb.
3 Tigelesonabqa a na yawo anjam gargekoba naŋgi minjroqnej. Yawo anjam bei endegsi minjrej, "Niŋgi quiy. Tamo bei a gilsiqa aqa iŋgi wauq di saga yago breiyeleŋej.
4 Breiyonaqa saga yago qudei gam qalaq aiyeleŋeb. Ainabqa qebari naŋgi bosib uyekriteb.
5 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeleŋeb. Mandam di guma meniŋ ti. Gogeq di mandam kiñala. Deqa saga yago aiyeleŋosib urur oqoqujateb.
6 Naŋgo jirim tulaŋ guma aiyosai deqa seŋ oqsiq kaŋkaŋonaqa naŋgi laosib moreŋeb.
7 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeleŋeb. Dena oqeb qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsiq kabutnjrnaq geitosai.
8 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb. Di aisib oqoboledamuyosib gei tulaŋ gargekoba ateleŋeb. Qudei 100. Qudei 60. Qudei 30.
9 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem."

Yesus a kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam minjroqnej?

10 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa naŋgi aqa areq bosib nenemyeb, "Ni kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam minjreqnum?"
11 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Anjam di aqa utru uliejunu. Di Qotei na babtimqa ijo aŋgro niŋgi segi utru qalieqab. Ariya a na tamo uŋgasari laŋaj naŋgi yawo anjam aqa utru osornjrqasai.
12 Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa a powo koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai di powo kiñala aqaq di unu qaji di Qotei na olo yaiyimqa a laŋa sqas.
13 Tamo uŋgasari naŋgi di ŋam atoqnsib ijo anjam aqa damu unosaieqnub. Naŋgi dab atoqnsib ijo anjam aqa utru quosaieqnub. Osib poinjrosaieqnu. Deqa e na naŋgi yawo anjam segi minjreqnum.
14 Naŋgo kumbra dena anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu branteqnu. A endegsi marej, 'Niŋgi dab atoqnqab di ijo anjam aqa utru poiŋgwasai. Niŋgi ŋam atoqnqab di ijo anjam aqa damu dego poiŋgwasai.
15 Tamo uŋgasari di naŋgo are miligi geteŋnjrejunu. Naŋgo dabkala na ijo anjam quqwajqa asginjreqnu. Naŋgi ŋam bruŋejunub. Deqa naŋgo ŋamdamu na ijo kumbra unqasai. Naŋgo dabkala na ijo anjam qusib utru poinjrqasai. Naŋgi are bulyosib ijoq bqasai dego. Deqa e na naŋgi boletnjrqasai.' Qotei a nami degsi marej.
16 "O ijo aŋgro, niŋgi nuŋgo ŋamdamu na ijo kumbra uneqnub. Nuŋgo dabkala na ijo anjam queqnub. Deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgem.
17 E bole merŋgwai. Nami Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti tamo bole bole naŋgi ti gargekoba kumbra niŋgi bini uneqnub qaji di unqajqa are koba soqnej. Ariya naŋgi unosaioqneb. Anjam niŋgi bini queqnub qaji di dego naŋgi quqwajqa are koba soqnej. Ariya naŋgi quosaioqneb."

Saga yago qa yawo anjam aqa utru Yesus na babtej

18 Osiqa Yesus a olo marej, "Saga yago qa yawo anjam e maronum di aqa utru e na babtitqa niŋgi quiy.
19 Saga yago qudei gam qalaq ainabqa qebari naŋgi bosib uyekriteb di aqa utru endegsi unu. Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Anjam di tamo qudei naŋgi qusibqa ariya naŋgi geregere

poinjrosai. Deqa Satan a bosim anjam di olo yainjrqas. Qotei na naŋgo are miligiq di anjam di atej ariya Satan a bosim olo yainjrqas.
20 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib tulaŋ areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib naŋgo areq atqab.
21 Ariya anjam di naŋgo are miligiq tulaŋ guma aiyosai. Deqa sokiñala Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo qudei na bosib naŋgi gulbe enjrsib ugeugeinjrqab. Yimqa naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di naŋgi olo ulontqab.
22 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusibqa ariya bunuqna naŋgi olo mandam qa iŋgi iŋgi qa are koba qaloqnsib ñoro koba oqajqa are prugnjroqnqas. Yimqa kumbra dena naŋgi gisaŋnjrsim Qotei aqa anjam naŋgo are miligiq di tentim loumqas. Saga yago uge naŋgi gei bole atosaieqnub dego kere.
23 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib geregere poinjrimqa naŋgo are miligiq di siŋgilatqab. Deqa Qotei aqa anjam di naŋgo are miligiq di saga bul tulaŋ kobaqas. Qudei 100. Qudei 60. Qudei 30.”

Pilagiŋ yago breiyqajqa yawo anjam

24 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo bei a gilsiqa aqa iŋgi wauq di bem sum yageleŋej dego kere.
25 Bem sum yageleŋonaqa qolo tamo uŋgasari naŋgi ŋereŋesonabqa jeu tamo bei a bosiqa bem sum yago ambleq di pilagiŋ yago dego breiyej. Breiyosiq ulaŋej.
26 Ariya bunuqna bem sum oqsib geiteleŋonabqa pilagiŋ na dego dauryosiq oqej.
27 Deqa kaŋgal tamo naŋgi na bosib unsibqa wau lanja minjeb, ‘O Tamo Koba, ni bem sum segi yagem. Deqa kiyaqa bem sum oqsib geitonubqa pilagiŋ dego dauryosib oqonub?’
28 “Onaqa wau lanja na kamba minjrej, ‘Jeu tamo bei a bosiq pilagiŋ yago breiyej.’ Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, ‘O Tamo Koba, ni marimqa iga pilagiŋ di otoreleŋqom.’
29 Onaqa minjrej, ‘Niŋgi pilagiŋ otoraib. Niŋgi otorqab di bem sum ti turtosib otoro uge.
30 Deqa niŋgi uratib soqneb. Bem sum ti pilagiŋ ti koba na oqsib geiteleŋabqa e na ijo wau tamo qudei naŋgi endegsi minjrqai, “Niŋgi pilagiŋ otorosib ruwoeleŋosib ŋamyuwoq di koitiy. Koitosib bem sum olo osib ijo talq di ateleŋiy.” ’ ”

Sis yago qa yawo anjam

31 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagej dego kere.
32 Sis yago naŋgi tulaŋ kiñilala kas yago bul. Iŋgi iŋgi qudei naŋgo yago kokba yala. Sis yago naŋgi tulaŋ kiñilala. Ariya sis yago di tamo bei na osim aqa wauq di yagimqa bunuqna a oqsim tulaŋ kobaqujaqas. Osim ŋam qudei buŋnjrsim dani kokba ateleŋqas. Amqa qebari naŋgi bosib aqa daniq di simi ateleŋqab.”

Bem tiyeqnu qaji sum aqa yawo anjam

33 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di bem tiyeqnu qaji sum bul. Uŋa bei a bem tiyeqnu qaji sum kiñala osiqa bem sum laŋaj ti turtosiq web kobaqujaq di bulyonaqa bem kalil tiyekritej.”

Yesus a yawo anjam gargekoba maroqnej

34 Yesus a na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam gargekoba deqaji minjroqnej. A anjam
bei minjrosaioqnej. Yawo anjam segi minjroqnej.
35 A kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo bei nami marej qaji di
aqa damu brantej. A endegsi marej,
"E yawo anjam tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqai.
Tulaŋ nami yawo anjam di aqa utru uliesoqnej.
Sosiq agi bini uliejunu.
Deqa e na ubtosiy maroqnqai."

Pilagiŋ yago breiyqajqa yawo anjam aqa utru

36 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi uratnjrsiqa tal gogetosiq di sonaqa aqa aŋgro
naŋgi aqa areq bosib minjeb, "O Tamo Koba, ni na pilagiŋ qa yawo anjam di aqa utru
geregere plaltosim merge."
37 Onaqa Yesus na minjrej, "Tamo bem sum yagej qaji di agi e segi. E Tamo Aŋgro.
38 Bem sum aqa wau di mandam endi. Bem sum yago di tamo uŋgasari Qotei na
taqatnjreqnu qaji naŋgi. Pilagiŋ yago di Satan aqa segi tamo uŋgasari naŋgi.
39 Jeu tamo pilagiŋ yago breiyej qaji di Satan. Bem sum geiteleŋo bati di diŋo bati. Wau
tamo bem sum otoreleŋeb qaji di laŋ aŋgro naŋgi.
40 Deqa niŋgi quiy. Wau tamo naŋgi bosib pilagiŋ otorosib ŋamyuwoq di koiteleŋeb dego
kere laŋ aŋgro naŋgi diŋo bati qa kumbra degyqab.
41 Bati deqa e Tamo Aŋgro na ijo laŋ aŋgro naŋgi qariŋnjritqa aisib iŋgi uge uge kalil
tamo naŋgi uneq breinjreqnub qaji naŋgi ti tamo kalil kumbra uge uge yeqnub qaji
naŋgi ti pilagiŋ bul breinjrib ŋamyuwo kobaq aiqab. Deqa Qotei a naŋgo Mandor Koba
sqasai. Osim naŋgi taqatnjrqasai dego.
42 Naŋgi ŋamyuwo kobaq aisib dia akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa
qalagei anjam atoqnqas.
43 Bati deqa tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgo Abu Qotei na naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Deqa naŋgi seŋ bul tulaŋ suwaŋesqab. Tamo a
dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem."

Silali ulitqajqa yawo anjam

44 Osiqa Yesus a olo marej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo qudei na silali kobaquja
osib ŋam moŋgum miligiq di ateb dego kere. Atsib nañu agu beiq di sub bogsib sub
miligiq di ŋam moŋgum uliteb. Onaqa tamo bei na bosiq ŋam moŋgum di itosiq tulaŋ
areboleboleiyej. Deqa a ŋam moŋgum di olo subq di mororyosiq gilsiq aqa iŋgi iŋgi kalil
qariŋyosiq dena silali osiq nañu agu di awaiyej."

Kolilei qa yawo anjam

45 Osiqa Yesus a olo marej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di iŋgi iŋgi qariŋyo tamo bei a
kolilei qa ŋamoqnej dego kere.
46 A gilsiq kolilei tulaŋ boledamu bei itosiq olo puluosi bosiq aqa iŋgi iŋgi kalil
qariŋyosiq dena silali osiq kolilei di awaiyej."

Kakaŋ waiyqa yawo anjam

47 Osiqa Yesus a olo marej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo naŋgi yuwalq di kakaŋ
waiyosib qe gargekoba utru segi segi eleŋeb dego kere.
48 Kakaŋ maqonaqa tamo naŋgi na titosib bosib ululq di goge atsib awoosib qe bole
bole gumbaq di jigeleŋeb. Osib qe uge uge uratosib qalaq di breinjreb.

49-50 Kumbra deqaji diŋo bati qa brantqas. Laŋ aŋgro naŋgi bosib tamo bole bole naŋgi
eleŋqab. Osib tamo uge uge naŋgi breinjribqa ŋamyuwoq aiqab. Ŋamyuwo koba dia naŋgi
akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas."
51 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, "Yawo anjam kalil merŋgonum
qaji endi niŋgi utru poiŋgwo e?" Onaqa naŋgi na minjeb, "Od."
52 Onaqa Yesus na olo minjrej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Anjam di dal anjam qalie tamo qudei naŋgi
poinjreqnu. Poinjreqnu qaji naŋgi tal aqa abu bul sqab. Deqa naŋgi naŋgo talq dena ñoro
bunuj ti ñoro namij ti eleŋoqnsib oqeq atoqnqab."

Yesus aqa qure utru naŋgi aqa anjam quetosai

53 Yesus a yawo anjam di kalil marsiq koboonaqa a sawa di uratej.
54 Osiqa aqa segi qure utruq gilsiq di sonaqa yori batiej. Deqa a Juda naŋgo Qotei tal
miligiq gilsiqa tamo uŋgasari gargekoba sonab tigelosiqa Qotei aqa anjam palontosiq
minjroqnej. Minjreqnaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa anjam qusibqa tulaŋ prugugetosib
maroqneb, "Yesus a powo qabe na osiqa anjam siŋgila deqaji palontosiq mergeqnu? A
kiyersiq maŋwa deqaji babteleŋeqnu?
55 Aqa abu a laŋa tal gereiyo qaji tamo. A Maria aqa ŋiri. A Jems na Josep na Saimon
na Judas na naŋgo was.
56 Aqa jaja kalil naŋgi agi iga koba na endi unum. Deqa a kiyersiq maŋwa deqaji
babteleŋeqnu?"
57 Naŋgi degsib yomu anjam marsib Yesus qa ugeeb. Onaqa a na minjrej, "Qotei
aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas di naŋgi
aqa anjam quetqa asginjrqas. Deqa a ñam saiqoji sqas. Aqa segi talq di dego a ñam
saiqoji sqas. Ariya a qure bei beiq giloqnsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam
quetoqnsib aqa ñam soqtoqnqab."
58 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi degsi minjrej. Aqa segi qure utruq di a maŋwa
gargekoba yosai. Di kiyaqa? Naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa.

14

Herot a are qalej, "Yesus a Jon yansnjro qaji"

1 Bati deqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa saosib laqnabqa Mandor Herot a quej.
2 Qusiqa aqa wau tamo naŋgi minjrej, "Tamo di a Jon yansnjro qaji. A moisiq olo subq
na tigelqo. A deqa siŋgila osiqa maŋwa babteleŋeqnu."
3-4 Herot a nami aqa was Filip aqa ŋauŋ Herodias yaiyosiq ej. Deqa Jon na Herot
minjoqnej, "Ni ino segi was aqa uŋa em di kumbra bolesai. Ni kumbra ugeteqnum." Jon
na Herot degsi minjoqnej. Deqa Herot a Jon qa minjiŋ oqetonaqa aqa qaja tamo qudei
qariŋnjrnaqa gilsib Jon ojsib sil na qosisib tonto talq di waiyeb.
5 Jon a tonto talq di sonaqa Herot a endegsi are qaloqnej, "E Jon qalit moiqas." Ariya
tamo uŋgasari kalil naŋgi maroqneb, "Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole." Naŋgi
degsib maroqneb deqa Herot a naŋgi ulainjrsiq Jon qalqa uratej.
6 Ariya bati bei Herot a Jon qalim moiqajqa gam endegsi itej. Aqa ŋambabo bationaqa
a na maruro atsiqa tamo qudei naŋgi metnjrnaq bosib aqa talq di koroeb. Koroosib
iŋgi uyeqnabqa Herot aqa ŋauŋ aqa aŋgro sebiŋ a warum miligiq bosiqa naŋgi lou
tuetnjroqnej. Onaqa Herot a di unsiqa tulaŋ areboleboleiyej.
7 Deqa a na aŋgro sebiŋ di minjej, "Ni ijo iŋgi kiye oqajqa merbqam e ni emqai." Osiqa
aqa anjam di olo siŋgilatosiq minjej, "Ijo anjam di e bole dauryqai. E uratqasai bole sai."
8 Onaqa aŋgro sebiŋ aqa ai na minjej, "Ni Jon aqa gate qa Herot minje." Onaqa aŋgro
sebiŋ na Herot minjej, "Ni Jon yansnjro qaji aqa gate tabirq di atsim ebe."

9 Onaqa Herot a Jon qalim moiqajqa are sosai deqa a are tulaŋ gulbekobaiyej. Ariya
aqa segi anjam tamo kalil naŋgo ulatamuq di marsiq siŋgilatej qaji deqa are qalsiqa aŋgro
sebiŋ di minjej, “Di kere.”
10 Osiqa aqa qaja tamo bei qariŋyonaq gilsiqa tonto talq di Jon aqa kakro gentetej.
11 Osiqa aqa gate tabirq di atsiqa osi bosiq aŋgro sebiŋ di yonaqa a na osi gilsiqa aqa
ai yej.
12 Onaqa bunuqna Jon aqa aŋgro naŋgi deqa qusibqa bosib Jon aqa qusa osi gilsib subq
ateb. Osib Yesus aqa areq gilsib minjeb, “Herot na Jon qalnaq moiyej.”

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

13 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa a sawa di uratosiq qobuŋ bei gogetosiqa wadau
sawaq gilej. Aqa aŋgro naŋgi ti gileb. A gileqnaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi deqa qusibqa
naŋgo segi segi qureq na tigelosib siŋga na gurgurosib Yesus ŋamqajqa gileb.
14 Onaqa Yesus a qobuŋ na gilsiq tiryosiqa ŋam atej di tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi nami tiryqa sawaq di tariŋesonab unjrej. Unjrsiqa a naŋgi qa are ugeiyej. Deqa a
naŋgo areq aisiqa naŋgo ma tamo kalil boletnjroqnej.
15 Onaqa seŋ aisiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo
Koba, endi wadau sawa. Seŋ aiqo. Qoloqas. Deqa ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa
qure qureq gilsib di iŋgi awaiyosib uyqab.”
16 Onaqa Yesus na minjrej, “Naŋgi kiyaqa qure qureq gilqab? Niŋgi segi na iŋgi
anainjriy.”
17 Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Iga iŋgi sai. Iga bem 5 qe aiyela segi unu.”
18 Onaqa Yesus na minjrej, “Bem ti qe ti di ijoq osib boiy.”
19 Onaqa naŋgi bem ti qe ti di osi bosib Yesus yonabqa a na tamo uŋgasari kalil naŋgi
minjrej, “Niŋgi kalil ñiŋq di awoeleŋoiy.” Onaqa naŋgi kalil awoonabqa Yesus na bem
5 ti qe aiyel ti di osiqa laŋ goge tarosiq Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem ti qe ti
giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrnaqa naŋgi na osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi
jeisib enjreqnab uyoqneb.
20 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto urateleŋeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na
koroiyosib gumba kokba 12 di jignab maqeleŋej.
21 Tamo kalil bem ti qe ti uyeb qaji naŋgi sisiyeb 5,000. Ariya uŋgasari ti aŋgro du du ti
naŋgi sisiyosai.

Yesus a ya baŋgaq na walwelej

22 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi qobuŋ gogetosib namoosib
gilsib ya agu taqal beiq di tiryosib soqniy. E na tamo uŋgasari naŋgi minjritqa naŋgo qure
qureq jaraiyoqnib e bqai.”
23 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi namoosib qobuŋ na gileqnabqa Yesus na tamo
uŋgasari naŋgi minjrnaq jaraiyeqnabqa a segi Qotei pailyqa marsiq manaq oqej. Oqsiq
a segi mana goge di sonaqa bilaqtej.
24 Onaqa aqa aŋgro naŋgi qobuŋ na gileqnabqa ya agu ambleq di jagwa koba tigelosiqa
ya korkortosiqa naŋgi pulutnjrej.
25 Nobqolo ambru Yesus a aqa aŋgro naŋgoq bosiqa ya baŋgaq na walwelosiqa naŋgi
daurnjrsiq gilej.
26 Onaqa naŋgi ŋam ateb di Yesus a ya baŋgaq na walwelosiq naŋgo areq beqnaqa
unsib mareb, “Di buga beqnu.” Osib naŋgi tulaŋ ulaugetosib leleŋkobaeb.
27 Onaqa Yesus na minjrej, “Nuŋgo are siŋgilatiy. Endi e beqnum. Ulaaib.”
28 Onaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, ni kiyo beqnum? Ni degam e odbimqa e kamba
ya baŋgaq na walwelosiy ino areq bqai.”
29 Onaqa Yesus na Pita minjej, “Od, endi e. Ni au.” Degsi minjnaqa Pita a qobuŋ
uratosiqa ya baŋgaq na walwelosi gilsiq Yesus jojomyej.

30 Yesus jojomyosiqa ŋam atsiq jagwa unsiq ulaej. Ulaosiq tuqoqnsiq maosiq Yesus
minjej, “O Tamo Koba, e tuqeqnum. Deqa ni e aqaryaibe.”
31 Onaqa Yesus na aqa baŋ waiyosiq Pita ojsiq soqtej. Soqtosiq minjej, “Kiyaqa ni
areqalo aiyeltonum? Ni e qa ino areqalo siŋgilatqa yonum keresaiimqo.”
32 Degsi minjsiqa naŋgi aiyel qobuŋ gogetonabqa jagwa laej.
33 Onaqa tamo qobuŋq di soqneb qaji naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi aqa
ñam soqtosib minjeb, “Bole, ni Qotei aqa Ŋiri.”

Tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa gara mutu ojeqnab naŋgo ma kobooqnej

34 Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na qobuŋ na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib
Genesaret sawaq di tiryeb.
35 Tiryonabqa qure deqaji naŋgi na Yesus unsibqa aqa ulatamu poinjrej. Poinjrnaqa
anjam qariŋyonab qure qure kalil jojom di soqneb naŋgi quoqnsib naŋgo ma tamo naŋgi
joqoqnsib Yesus aqa areq osi beleŋoqneb.
36 Beleŋoqnsib Yesus endegsib minjoqneb, “Naŋgi ino gara mutu segi ojibqa naŋgo ma
kobooqnqas.” Onaqa Yesus na odnjrnaqa tamo uŋgasari kalil ma ti soqneb qaji naŋgi
aqa gara mutu ojoqneb. Ojoqneb qaji kalil naŋgo ma kobooqnej.

15

Yesus a Qotei aqa dal anjam ti moma naŋgo kumbra qa ti marej

1 Onaqa bati deqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo qudei ti naŋgi Jerusalem dena
bosibqa Yesus aqa areq di koroeb. Koroosib minjeb,
2 “Ino aŋgro naŋgi kiyaqa gago moma naŋgo kumbra gotraŋyeqnub? Agi naŋgi iŋgi uyqa
oqnsib mati baŋ yansosaisosib laŋa uyeqnub.”
3 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi kiyaqa Qotei aqa dal anjam gotraŋyoqnsibqa
olo nuŋgo segi moma naŋgo kumbra dauryeqnub?
4 Qotei a nami marej, ‘Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo anjam
dauryoqne. Tamo bei na aqa ai abu naŋgi misiliŋnjrimqa a qalib moiyem.’ Qotei a nami
degsi marej.
5 Ariya niŋgi mareqnub, ‘Tamo bei aqa ai kiyo aqa abu kiyo iŋgi qa truquamqa a na
minjqas, “Ijo iŋgi iŋgi ejunum endi e ni emqa kere. Eo. E ni emqasai. E nami Qotei
atraiyqa giltem deqa e ni aqaryaimqasai.” ’
6 A degsi minjqas di niŋgi marqab, ‘A keretqo. A na aqa ai abu naŋgi aqaryainjraiq.’
Niŋgi degsib marqab. Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyoqnsibqa olo
nuŋgo segi moma naŋgo kumbra dauryeqnub.
7 “Niŋgi gisaŋ tamo. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Qotei aqa medabu o qaji tamo
Aisaia a kere niŋgi qa anjam endegsi marej,
8 ‘Tamo naŋgi di naŋgo medabu na ijo ñam soqteqnub. Ariya naŋgo are miligi e qa
sosai. Isaq di unu.
9 Naŋgi laŋa babaŋ na e qa loueqnub. Osib mandam tamo naŋgo dal anjam palonto-
qnsib olo beltoqnsib mareqnub, “Anjam endi Qotei aqa anjam.” ’ ”

Iŋgi kiye na tamo a jiga yeqnu?

10 Yesus a Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa olo tamo uŋgasari kalil naŋgi metnjrnaqa
aqa areq bonabqa minjrej, “Niŋgi ijo anjam endi geregere qusib poiŋgem.
11 Tamo bei a iŋgi uyimqa aqa miligiq aiqas dena tamo jiga yqasai. Iŋgi uge uge tamo
aqa medabuq na branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu.”
12 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa
areq bosib minjeb, “Farisi naŋgi ino anjam di qusib ni qa are ugeinjrqo. Di ni qalie e?”
13 Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo Abu laŋ qureq di unu qaji a iŋgi yagobuleqnu. Iŋgi kalil
a yagosai qaji di a na jirim qoji otorosim taqal breinjrqas.

14 Deqa niŋgi Farisi naŋgi uratnjrib soqneb. Naŋgi tamo ŋam qandimo bul unub deqa
naŋgi na tamo bei gam osoryqa keresai. Niŋgi qalie, tamo ŋam qandimo bei na tamo
ŋam qandimo bei aqa baŋ ojsim ombla walwelqab di ombla maŋgalsib subq aiqab. Farisi
naŋgi tamo deqaji bul."
15 Onaqa Pita na Yesus minjej, "O Tamo Koba, iŋgi jiga qa yawo anjam ni maronum di
aqa utru geregere plaltosim mergim iga quqwom."
16 Onaqa Yesus na kamba aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "Niŋgi dego ijo yawo anjam
di aqa utru poiŋgosai e?
17 Tamo naŋgi iŋgi uyeqnabqa aisiq meneq di unu. Meneq dena bi talq di waiyeqnub.
Niŋgi di poiŋgosai kiyo?
18 Iŋgi uge uge tamo aqa are miligiq na oqoqnsiq medabuq na branteqnu qaji dena
tamo jiga yeqnu.
19 Iŋgi uge uge di agi ubtosiy merŋgwai. Areqalo uge uge, tamo qaloqa, uŋa qa laoqa,
was aqa ŋauŋ anjamyoqa, bajiŋoqa, was aqa jejamu laŋa gisaŋyoqa, was yomuiyoqa.
20 Kumbra uge uge dena tamo jiga yeqnu. Tamo a baŋ yansosaisosim laŋa iŋgi uyqas
dena a jiga yqasai."

Kenan qaji uŋa a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

21 Onaqa Yesus a dena tigelosiqa walwelosiq Tair qure ti Saidon qure ti naŋgo sawaq
gilej.
22 Gilsiq di sonaqa Kenan qaji uŋa bei a sawa dena brantosiqa Yesus aqa areq bosiqa
siŋgila na pailyosiq minjej, "O Tamo Koba, Devit aqa Ŋiri, ni e qa are ugeimeme. Mondor
uge na ijo aŋgro sebiŋ a tulaŋ ugeugeiyoqnsiq jaqatiŋ koba yeqnu."
23 Onaqa Yesus a uŋa di aqa anjam qusiq quosaibulosiq anjam bei kamba minjosai. A
mequmej. Deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, "O Tamo Koba, uŋa di a
siŋgila na iga pailgoqnsiqa daurgeqnu. Deqa ni na saidyimqa a puluosim ulaŋqas."
24 Onaqa Yesus na minjrej, "Israel naŋgi sougetejunub. Naŋgi kaja bul mandor saiqoji.
Qotei na e qariŋbonaq naŋgo segiq bem."
25 Onaqa uŋa di a Yesus aqa areq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej, "O Tamo Koba,
ni e aqaryaibe."
26 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Iga aŋgro du du naŋgo iŋgi yainjrsim olo bauŋ naŋgi
anainjrqom di kumbra bolesai."
27 Onaqa uŋa dena olo Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni kere maronum. Ariya e kamba
anjam bei mermit ni que. Aŋgro du du naŋgi iŋgi uyeqnabqa iŋgi ñeŋgi ululoŋeqnaqa
bauŋ naŋgi dego uyeqnub."
28 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa minjej, "O uŋa, ni e qa ino areqalo tulaŋ siŋgilatonum.
Osim agi ni na anjam degsi merbonum. Deqa ni gilime. Ino anjam di e na dauryosiy ino
aŋgro boletqai." Degsi minjnaqa bati qujai deqa mondor uge na aqa aŋgro di uratonaqa
a boleej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

29 Onaqa Yesus a sawa di uratosiqa walwelosiq Galili ya aguq di brantej. Brantosiq
dena manaq oqsiq dia awesoqnej.
30 Awesonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi na tamo siŋga qandamnjro qaji ti
tamo ŋam qandimnjro qaji ti tamo jejamu lainjro qaji ti tamo meŋ siŋgilainjro qaji ti tamo
ma utru segi segi so qaji naŋgi ti joqsib boqnsib Yesus aqa areq di atoqneb. Ateqnabqa
a na naŋgi kalil boletnjroqnej.
31 Deqa tamo meŋ siŋgilainjro qaji naŋgi olo anjam bole maroqneb. Tamo jejamu lain-
jro qaji naŋgo jejamu olo siŋgilaoqnej. Tamo siŋga qandamnjro qaji naŋgi olo tigelosib
walweloqneb. Tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi olo ŋam poinjreqnaqa sawa unoqneb.

Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unoqnsib tulaŋ prugoqnsib Israel naŋgo Qotei aqa ñam soqtoqneb.

Yesus a tamo 4,000 naŋgi iŋgi anainjrej

32 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Tamo uŋgasari naŋgi bati qalub e koba na soqneb naŋgi iŋgi saiqoji. Deqa e naŋgi qa are ugeibqo. E naŋgi mam ti suweinjritqa gamq di naŋgi mam na lao uge.”
33 Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Sawa endi wadau. Deqa iga iŋgi qabe na osimqa tamo uŋgasari gargekoba endi anainjronam kereqas?”
34 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi bem gembub unu?” Onaqa minjeb, “Bem 7 unu. Qe kiñilala quja quja dego unu.”
35 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil mandamq di awoeleŋoiy.”
36 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil mandamq di awoonabqa Yesus na bem 7 ti qe ti di osiqa Qotei pailyej. Pailyosiqa bem ti qe ti giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjreqnaqa naŋgi na osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi anainjreqnab uyoqneb.
37 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto urateleŋeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba 7 di jignab maqeleŋej.
38 Tamo kalil iŋgi uyeb qaji naŋgi sisiyeb 4,000. Ariya uŋgasari ti aŋgro du du ti naŋgi sisiyosai.
39 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi suweinjrnaqa naŋgo qure qureq gileqnabqa a qobuŋ gogetosiqa Magadan sawaq gilej.

16

Farisi naŋgi Qotei aqa maŋwa bei unqajqa mareb

1 Onaqa Farisi ti Sadyusi ti naŋgi Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa qusib a ojqajqa deqa gisaŋyosib minjeb, “Ni endego Qotei aqa maŋwa bei babtim iga unqom.”
2 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Bilaqteqnaqa niŋgi mareqnub, ‘Seŋ lentqo. Laŋbi usriŋqo. Deqa sawa boleqas.’
3 Nebeeqnaqa niŋgi mareqnub, ‘Laŋbi tuluqo. Seŋ lentqo. Deqa jagwa awa ti bqas.’ Od, niŋgi laŋ unoqnsib geregere pegiyeqnub. Ariya Qotei aqa maŋwa bini branteqnu qaji di niŋgi kiyaqa utru poiŋgosaieqnu?
4 Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ ugedamu. Naŋgi Qotei areiyosaieqnub. Naŋgi gaigai Qotei aqa maŋwa laŋa unqajqa metbeqnub. Deqa e na Qotei aqa maŋwa bei naŋgi osornjrqasai. Jona aqa maŋwa segi osornjritqa naŋgi unqab.” Yesus na Farisi ti Sadyusi ti naŋgi degsi minjrsiqa uratnjrsiq gilej.

Bem tiyeqnu qaji sum qa yawo anjam

5 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na olo qobuŋ gogetosibqa ya agu taqal beiq di branteb. Bati deqa aqa aŋgro naŋgi bem oqajqa are walnjrej.
6 Onaqa Yesus a naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. Bem tiyeqnu qaji sum Farisi naŋgo bem ti bulyimqa bem dena tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas. Sadyusi naŋgo bem dego tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas.”
7 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Iga bem osai deqa kiyo mergwo?”
8 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qalieosiqa minjrej, “Nuŋgo areqalo e qa siŋgilatqa yonub tulaŋ keresaiiŋgwo. Niŋgi kiyaqa bem osai deqa mareqnub?
9 Niŋgi e qa poiŋgosai unu kiyo? E nami bem 5 giŋgeŋyosimqa tamo 5,000 anainjronam uynab menetnjrnaqa niŋgi iŋgi oto koroiyosib gumba kokba 12 di jignab maqeleŋej. Niŋgi deqa are walŋgwo kiyo?

10 E bati bei bem 7 dego giŋgeŋyosimqa tamo 4,000 anainjronam uynab menetnjrnaqa niŋgi iŋgi oto koroiyosib gumba kokba 7 di jignab maqeleŋej. Niŋgi deqa are walŋgwo kiyo?
11 O ijo aŋgro, e niŋgi bem tiyeqnu qaji sum qa merŋgonum di e niŋgi yawo anjam merŋgonum. E niŋgi bem bole qa merŋgosai. Niŋgi kiyaqa deqa poiŋgosai? Niŋgi quiy. Bem tiyeqnu qaji sum Farisi ti Sadyusi ti naŋgo bem ti bulyimqa bem dena tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas. Niŋgi deqa geregere ŋam atsib soqniy."
12 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi qusib poinjrej, "Bole, Yesus a bem bole tiyosim kobaqujaqas deqa iga mergosai. Farisi ti Sadyusi ti naŋgo gisaŋ anjam bem bul tulaŋ kobaqas deqa iga mergwo."

Pita a Yesus qa poiyonaqa aqa ñam ubtej

13 Onaqa bati bei Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na walwelosib Sisaria Filipai qure naŋgo sawaq di branteb. Brantosib Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, "Tamo uŋgasari naŋgi e Tamo Aŋgro e qa kiyersib mareqnub?"
14 Onaqa naŋgi na minjeb, "Tamo qudei naŋgi mareqnub, ni Jon yansnjro qaji. Qudei naŋgi mareqnub, ni Elaija. Qudei naŋgi mareqnub, ni Jeremaia kiyo Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei kiyo?"
15 Onaqa Yesus a naŋgi olo nenemnjrej, "Niŋgi segi e qa kiyersib mareqnub?"
16 Onaqa Saimon Pita na minjej, "Ni Kristus. Ni Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa Ŋiri."
17 Pita a kamba Yesus degsi minjnaqa a na minjej, "O Saimon, Jona aqa ŋiri, ni tulaŋ areboleboleimeme. Di kiyaqa? Ino anjam merbonum di mandam tamo bei na babtosiq mermosai. Ijo Abu laŋ qureq di unu qaji a segi na anjam di babtosiq mermqo.
18 Deqa e ni endegsi mermqai. Ni Pita. Ni meniŋ bul. Meniŋ quraq di e na ijo segi tamo uŋgasari kalil naŋgi koroinjrqai. Koroinjritqa Moiyo Qure aqa siŋgila na naŋgi ugetnjrqa keresai.
19 O Pita, ni que. Qotei a laŋ qureq di Mandor Koba unu deqa e ni siŋgila emqai. Emitqa ni mandamq endi gam getentqam di Qotei a dego laŋ qureq di gam getentqas. Ni mandamq endi gam waqtqam di Qotei a dego laŋ qureq di gam waqtqas."
20 Yesus na Pita degsi minjsiqa olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "E Kristus. Niŋgi ijo ñam di ubtosib tamo qudei minjraib."

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

21 Bati deqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "E Jerusalem aiyeqnum. Dia Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti e jaqatiŋ koba ebsib lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai." Yesus a anjam di ubtosiq minjrej.
22 Onaqa Pita a anjam di qusiqa Yesus osiqa qalaq gilsiqa ŋiriŋtosiq minjej, "O Tamo Koba, kumbra di inoq di degsi brantqa maraim."
23 Onaqa Yesus a bulosiqa Pita koqyosiqa ŋiriŋtosiq minjej, "Ni Satan bul. Deqa ni ijo qoreq gile. Ni e uneq waibaim. Ni Qotei aqa areqalo dauryosai. Ni mandam tamo naŋgo areqalo dauryonum. Dauryosim agi ni na anjam di merbonum."
24 Osiqa Yesus na aqa aŋgro kalil naŋgi endegsi minjrej, "Tamo bei na e daurbqa osimqa a aqa segi areqalo kalil uratekritosim aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e daurbem.
25 Tamo bei na aqa segi ŋambile taqatqajqa arearetqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas.
26 Tamo bei a mandam qa ñoro kalil koroiyosim ariya mondoŋ aqa segi qunuŋ padalqas di ñoro dena a kiyersim aqaryaiyqas? Di keresai. Aqa qunuŋ padalqas di a awai kiye atsim dena aqa qunuŋ olo aqaryaiyosim a ŋambile sqas? Di keresai.
27 E Tamo Aŋgro. Mondoŋ e ijo Abu aqa rianŋ na ti aqa laŋ aŋgro naŋgo rianŋ na ti bqai. Bosiy tamo uŋgasari kalil naŋgo kumbra qa peginjrsiy awai keretosiy enjrqai.

28 E bole merŋgwai. Tamo qudei ijo areq endi tigelejunub qaji naŋgi moreŋosaisoqnibqa
e Tamo Aŋgro bqai. Bosiy naŋgi taqatnjrsiy naŋgo Mandor Koba soqnit naŋgi e nubqab."

17

Yesus aqa jejamu bulyonaq aqa aŋgro qalub naŋgi unobeiteb

1 Osiqa bati 6 onaqa Yesus a tigelosiqa Pita na Jems na aqa was Jon na naŋgi segi qalub
joqsiqa koba na mana goge kobaq oqsib di soqneb.
2 Sosibqa Yesus aqa jejamu bulyonaq naŋgi unobeiteb. Aqa ulatamu seŋ bul tulaŋ
suwaŋoqnej. Aqa gara dego tulaŋ puloŋosiq qatekritej.
3-4 Onaqa Moses Elaija wo naŋgi brantosib Yesus koba na anjam maroqneb. Mareqn-
abqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na naŋgi aiyel unjrsibqa Pita a Yesus minjej, "O Tamo Koba,
Moses Elaija wo naŋgi bosib iga koba na endi unum di bolequja. Deqa ni na e odbimqa
e tal kiñilala qalub gereiyqai. Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa."
5 Pita a degsi mareqnaqa laŋbi tulaŋ suwaŋosiq aisiqa naŋgi kabutnjrej. Onaqa laŋbi
miligiq dena anjam bei endegsi brantonaq naŋgi queb, "Endi ijo Aŋgro qujai e na tulaŋ
qalaqalaiyeqnum qaji. E a qa areboleboleibeqnu. Deqa niŋgi aqa anjam quetoqniy."
6 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di qusibqa tulaŋ ulaugeteb. Osib siŋga pulutosib
mandamq di ŋam quosib ŋereŋeb.
7 Onaqa Yesus a naŋgo areq gilsiqa naŋgo gateq di aqa baŋ atsiqa minjrej, "Niŋgi tigeliy.
Niŋgi ulaaib."
8 Degsi minjrnaqa naŋgi tigelosib ŋam ateb di Yesus a segi naŋgi koba na sonab uneb.
Naŋgi tamo bei unosai.
9 Naŋgi Yesus ombla manaq dena olo aiyoqnsibqa Yesus a siŋgila na minjrej, "Maŋwa
niŋgi mana goge di unonub qaji di ubtosib tamo qudei minjraib. Bunuqna e Tamo Aŋgro
moisiy olo subq na tigelotqa bati deqa niŋgi na ubtosib minjroqnqab."
10 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib kamba minjeb, "Dal anjam qalie tamo naŋgi
mareqnub, 'Elaija a namo bamqa Kristus a bunuqna bqas.' Anjam di kiyaqa degsib
mareqnub?"
11 Onaqa Yesus na minjrej, "Naŋgo anjam di bole. Elaija a namo bosim tamo uŋgasari
kalil naŋgo areqalo gereiyetnjrsim soqnimqa bunuqna Kristus a bqas.
12 Ariya e niŋgi endegsi merŋgwai. Elaija agi bej. Bonaqa tamo naŋgi a qa poinjrosai.
Deqa gulbe kalil naŋgi a yqajqa are soqnej qaji agi yeb. E Tamo Aŋgro dego degsib jaqatiŋ
ebqab."
13 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib endegsi poinjrej, "Bole, Yesus a Elaija qa bole
marosai. A Jon yansnjro qaji qa marqa osiqa Elaija aqa ñam na yawo anjam marqo."

Yesus a aŋgro mel aqa jejamuq na mondor uge wiyetej

14 Onaqa Yesus na aqa aŋgro qalub naŋgi di joqsiqa koba na aisib tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba mana utruq di tariŋesonab itnjreb. Onaqa tamo bei a bosiqa Yesus aqa areq
di siŋga pulutosiqa minjej,
15 "O Tamo Koba, ni ijo aŋgro mel qa are ugeimimqa aqaryaiye. A bati gaigai
nanarioqnsiqa dena aqa jejamu tulaŋ ugeeqnu. Bati gargekoba a uloŋoqnsiqa ŋamyuwoq
o yaq aiyeqnu.
16 Deqa e a osim ino aŋgro naŋgoq osi bonumqa naŋgi na boletqa yonub keresaiinjrqo."
17 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa endegsi marej, "Niŋgi tamo uŋgasari bini bati endeqa
unub qaji nuŋgo areqalo e qa siŋgilatosai bole sai. Nuŋgo kumbra tulaŋ uge. Bati gembub
e niŋgi koba na sosiyqa nuŋgo gulbe di qoboiyoqnqai? Aŋgro mel di ijo areq osib boiy."
18 Onaqa osi bonabqa Yesus na mondor uge di ŋiriŋtosiq minjej, "Ni aŋgro di uratosim
ulaŋ." Degsi minjnaqa mondor uge na aŋgro di uratosiq ulaŋej. Ulaŋonaqa bati qujai
deqa aŋgro a boleej.

19 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq lumu bosib nenemyeb, “Iga kiyaqa mondor
uge di wiyqa yonum keresaiigwo?”
20 Onaqa Yesus na minjrej, “Utru agiende. Niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa yonub
niŋgi tulaŋ truquonub. E bole merŋgwai. Nuŋgo areqalo e qa siŋgilato qaji di sis yago bul
kiñala sqas di kereqas. Degesqas di niŋgi mana kobaquja endi minjibqa a nuŋgo anjam
dauryosim tigelosim sawa beiq gilqas. Nuŋgo areqalo e qa siŋgilato qaji degesqas di niŋgi
kumbra kalil yqa kereiŋgwas.
21 Deqa niŋgi mondor uge deqaji winjrqa osibqa niŋgi mati iŋgi uratosib qurieŋosib
Qotei pailyoqniy. Dena qujai niŋgi na mondor uge winjrib jaraiqab.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

22 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na sawa di uratosib Galili sawaq
gilsib dia sosibqa Yesus na minjrej, “E Tamo Aŋgro. Jeu tamo naŋgi na e ojsib tamo qudei
naŋgo baŋq di e atqab.
23 Atib lubib moiqai. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.” Onaqa Yesus aqa
aŋgro naŋgi anjam di qusib utru poinjrosai. Deqa naŋgi are tulaŋ gulbekobainjrej.

Yesus a atra tal takis waiyej

24 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib Kaperneam qureq gileb.
Gilsib di sonabqa atra tal takis o tamo naŋgi Pita aqa areq bosib nenemyeb, “Nuŋgo Qalie
Tamo a atra tal takis oqnsiq ateqnu e?”
25 Onaqa Pita na minjrej, “Od, a ateqnu.”
Osiqa Pita a tal gogetosiqa takis o tamo naŋgo anjam di Yesus minjqa laqnaqa Yesus
a nami qalieosiq deqa minjoqujatej, “O Saimon, ni kiyersi are qalonum? Mandam
endeqaji mandor naŋgi yai naŋgoq dena takis eqnub? Naŋgo segi aŋgro naŋgoq dena
eqnub kiyo tamo laŋaj naŋgoq dena eqnub kiyo?”
26 Onaqa Pita na kamba minjej, “Tamo laŋaj naŋgoq dena eqnub. Naŋgo segi aŋgro
naŋgoq dena osaieqnub.” Onaqa Yesus na minjej, “Ni kere maronum. E Qotei aqa Aŋgro
unum deqa e atra tal takis atqa uratqai di kere.
27 Uŋgum. Iga takis o tamo naŋgo are ugetetnjrqasai. Deqa ni alile aisim yima
waiyosim qe namoqna oqam qaji di aqa medabu waqtosimqa aqa medabu miligiq di
silali bei soqnim unqam. Unsim silali di osi gilsim gago aiyel qa takis atqa osimqa takis
o tamo naŋgi enjre.”

18

Niŋgi aŋgro kiñilala bul soqniye

1 Bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, Qotei laŋ
qureq di unu qaji a na iga taqatgosim gago Mandor Koba soqnim bati deqa ino aŋgro
yai a iga kalil buŋgosim ñam ti sqas?”
2 Onaqa Yesus na aŋgro kiñala bei metonaq aqa areq bonaqa naŋgo ambleq di
tigeltosiqa osornjrej.
3 Osornjrsiqa minjrej, “E bole merŋgwai. Niŋgi are bulyosib aŋgro kiñala endeqaji
bulqasai di Qotei laŋ qureq di unu qaji a na niŋgi taqatŋgwasai. Osim a nuŋgo Mandor
Koba sqasai dego.
4 Tamo bei na aqa segi ñam aguq atsim aŋgro kiñala endeqaji bulqas di Qotei na tamo
di aqa ñam olo soqtetimqa a tamo kalil naŋgi buŋnjrsim a ñam ti sqas. Deqa Qotei na a
taqatosim aqa Mandor Koba sqas.
5 “Tamo bei a e qa are qalsimqa aŋgro kiñala endeqaji bei osim geregereiyqas di a e
dego osim geregereibqas.”

Niŋgi une torei uratiy

6 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aŋgro kiñala endeqaji bei e qa aqa areqalo
siŋgilateqnu qaji di osim uneq waiyqas di a kumbra tulaŋ ugedamu yqo. Iga tamo
di ojsim meniŋ kobaquja osim sil na aqa kakroq di tontosim waiyim ya robuq aisim
moiqas di kere.
7 “Bunuqna tamo qudei naŋgi tamo qudei uneq breinjroqnqab. Bole, kumbra di
brantoqnqas. Ariya tamo naŋgi kumbra di yoqnqab qaji naŋgi tulaŋ padalougetqab.
8 Ino baŋ na kiyo ino siŋga na kiyo ni titmosim uneq waimqa laqnimqa di gentosim
waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ni baŋ geŋo kiyo siŋga geŋo kiyo sosimqa une bei yqasai di
kere. Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya ni baŋ aiyel ti kiyo siŋga aiyel ti kiyo sosimqa une
yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas. Ŋamyuwo di gaigai yuoqnsim sqas.
9 Ino ŋamdamu na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa ŋamdamu di otorosim waiy. Ni
degye. Di kiyaqa? Ni ŋamdamu qujai ti sosimqa une bei yqasai di kere. Di ni ŋambile
gaigai sqam. Ariya ni ŋamdamu aiyel ti sosimqa une yqam di keresai. Di Qotei na ni
ŋamyuwoq waimqas.
10 “Deqa niŋgi aŋgro kiñilala endeqaji naŋgi qa ugeaib. E merŋgwai. Naŋgo laŋ aŋgro
naŋgi na ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ulatamu gaigai koqyeqnub.
11 E segi Tamo Aŋgro. E na tamo uŋgasari padalo gamq di unub qaji naŋgi eleŋeqnum.
E deqa mandamq aiyem.

Kaja du alelqo qaji aqa yawo anjam

12 “Niŋgi kiyersib are qalonub? Tamo bei aqa kaja 100 naŋgi manaq di soqnibqa qujai
bei alelamqa a kiyerqas? E merŋgwai. A na kaja 99 naŋgi uratnjrsim qujai alelqo qaji di
ŋamosim gilsim itqas.
13 E bole merŋgwai. A na kaja qujai di itosim tulaŋ areboleboleiyqas. A kaja du
du 99 alelosai qaji naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqasai. Qujai alelqo qaji a qa tulaŋ
areboleboleiyqas.
14 Dego kere nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a aŋgro kiñala endeqaji bei padalqajqa
a deqa are sosai.”

Niŋgi nuŋgo was aqa une olo gereiyetiy

15 Osiqa Yesus a olo marej, “Ino Kristen was bei na ni une bei emimqa niŋgi segi aiyel
ombla awoosib aqa une ni emqo qaji di ubtosim minje. Minjimqa a ino anjam qusim
are bulyqas di ni na ino was olo onum.
16 Ariya a ino anjam quetmosaiamqa ni na Kristen tamo qujai kiyo aiyel kiyo joqsimqa
naŋgi ni taqmosib ino was aqa une di olo ubtosib minjqab.
17 Ariya a naŋgo anjam dego quetnjrosaiamqa ni na Kristen tamo uŋgasari kalil naŋgi
metnjrim koroosib ni taqmosib ino was aqa une di olo ubtosib minjqab. Ariya a naŋgo
anjam dego quetnjrosaiamqa ni na a qoreiye. Ni na une tamo ti takis o qaji tamo ti naŋgi
qoreinjreqnum dego kere ni na ino was di qoreiye.
18 “E bole merŋgwai. Niŋgi mandamq endi gam getentqab di Qotei a dego laŋ qureq
di gam getentqas. Niŋgi mandamq endi gam waqtqab di Qotei a dego laŋ qureq di gam
waqtqas.
19 “E olo merŋgwai. Mandamq endi ijo aŋgro aiyel naŋgi iŋgi bei oqa marsibqa areqalo
qujaitosib ijo Abu laŋ qureq di unu qaji a pailyqab di a na iŋgi di enjrqas.
20 Tamo aiyel kiyo qalub kiyo ijo ñam qa are qalsib koroqab di e naŋgo ambleq di sqai.”

Gago Kristen was aqa une kobotqajqa yawo anjam

21 Onaqa bati deqa Pita a Yesus aqa areq bosiq nenemyej, “O Tamo Koba, ijo Kristen
was bei na e une gembub ebimqa e aqa une di moiyotqai? E endegyqai kiyo? A na une 7
ebimqa aqa une di moiyotqai. Ariya a olo une bei ebimqa e moiyotqasai. Degyqai kiyo?”
22 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ino was bei na ni une 7 emimqa aqa une di segi
moiyotqam di keresai. A na une gargekoba emoqnsim soqnim ni aqa une kalil di dego

moiyotoqne. A ni une 7 emoqnim une di moiyotoqne. Olo une 7 emoqnim moiyotoqne. Degsim giloqnem.

23 “Niŋgi quiy. Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di mandor bei aqa kumbra sigitejunu. Mandor dena aqa kaŋgal tamo qudei nami silali yaiyeb qaji di kamba olo yqajqa minjrej.

24 Aqa kaŋgal tamo bei 10 milion kina yaiyej qaji di osib aqa ulatamuq di tigelteb.

25 Tigeltonabqa a na silali di kamba olo yqajqa keresaiiyej. Deqa mandor a na minjej, ‘Ni silali di kamba olo e ebqa keresaiimqo deqa e ni ino ŋauŋ wo ino aŋgro naŋgi ti osiy tamo bei aqa baŋq di uratŋgitqa tamo dena silali ebimqa niŋgi a laŋa wauetoqnqab. Ino iŋgi iŋgi kalil dego e ni yaimosiy tamo qudei naŋgi enjritqa naŋgi na kamba silali ebqab. Gam dena ni silali nami yaibem qaji di kobotqam.’

26 Degsi minjnaq qusiqa aqa areq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej, ‘O Tamo Koba, ni e kumbra degbaim. Ni e qa dulosim mati e qa tariŋoqnime. E silali nami yaimem qaji di kalil itosiy e kamba emekritqai.’

27 Onaqa mandor a kaŋgal tamo deqa dulosiqa silali kalil nami yaiyej qaji di laŋa kobotej. Osiqa a uratonaq gilej.

28 “Gilsiqa kaŋgal tamo bei ombla wauo qaji a itosiqa ojsiq kakro apiyetosiq minjej, ‘Ni nami 10 kina yaibem qaji di kamba olo ebe.’

29 “Degsi minjnaq qusiqa aqa areq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej, ‘Ni e qa dulosim mati e qa tariŋoqnime. E 10 kina nami yaimem qaji di itosiy e kamba emekritqai.’

30 Degsi minjnaqa a aqa anjam di quetqa asgiyonaqa a osi gilsiqa tonto talq di waiyosiq minjej, ‘Ni tonto talq endi soqne. Bunuqna ni 10 kina nami yaibem qaji di kamba ebekritimqa e ni olo uratmit oqedqam.’

31 “A degyonaqa kaŋgal tamo qudei a koba na wauo qaji naŋgi unsibqa are ugeinjrnaqa aisib naŋgo mandor a deqa saiyosib minjeb.

32 Minjnab qusiqa kaŋgal tamo di metonaq bonaqa minjej, ‘Ni kaŋgal tamo uge. Ni e pailbonumqa silali ni nami yaibem qaji di e na kobotonum.

33 E ni qa dulosim silali di kobotonum. Ariya kiyaqa ni olo gilsim kaŋgal tamo bei ni ombla wauo qaji a qa dulosai? Osim silali a na nami yaimej qaji di ni kobotosai?’

34 Degsi minjsiqa a qa tulaŋ minjiŋ oqetonaqa osiq qaja tamo naŋgo baŋq di atsiqa minjrej, ‘Niŋgi a wau koba yibqa a jaqatiŋ ti wauosim gilsim gilsim silali kalil nami yaibej qaji di kamba ebekritimqa niŋgi a olo uratib gilqas.’

35 “O ijo aŋgro, dego kere niŋgi nuŋgo are miligiq na nuŋgo Kristen was naŋgo une kobotetnjrqasai di ijo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego nuŋgo une kobotetŋgwasai.”

19

Yesus a uŋa uratqajqa anjam marej

1 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa a Galili sawa uratosiqa Judia sawaq gilsiq Jordan ya taqal beiq di soqnej.

2 A di sonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi a dauryosib aqa areq di koroonabqa a na naŋgo ma tamo kalil naŋgi boletnjroqnej.

3 Onaqa Farisi naŋgi olo Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa qusib naŋgi a ojqajqa deqa gisaŋyosib endegsib nenemyeb, “Tamo bei aqa ŋauŋ aqa jejamuq di une kiñala bei soqnimqa tamo dena a uratqa kere e? Gago dal anjam a kiyersi marqo?”

4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji di niŋgi nami sisiyosai kiyo? Anjam endegsi unu, ‘Tulaŋ nami Qotei a mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyosiqa bati deqa a tamo uŋa wo dego gereinjrej.

5 Gereinjrsiqa marej, “Tamo bei na aqa ai abu naŋgi uratnjrsimqa aqa ŋauŋ wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.” ’

6 Qotei aqa anjam di agi neŋgreŋq di unu. Deqa tamo uŋa wo naŋgi jejamu qujai sqab. Naŋgi olo jejamu aiyel sqasai. Qotei na naŋgi aiyel turtnjrej deqa tamo bei na olo potnjraiq."
7 Onaqa Farisi naŋgi na kamba Yesus minjeb, "Ni anjam degsi mergonum deqa Moses a kiyaqa dal anjam endegsi marej, 'Tamo bei na aqa ŋauŋ uratqa osimqa pepa bei neŋgreŋyosim yosim di a uratqas'?"
8 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Nuŋgo are geteŋgejunu deqa Moses a niŋgi uŋa uratqa merŋgej. Ariya tulaŋ nami kumbra degsi sosai.
9 Niŋgi quiy. Tamo bei na aqa ŋauŋ laŋa uratosim olo uŋa bei oqas di a na aqa ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo. Di kiyaqa? Uŋa di a nami tamo bei ombla une atosai deqa."
10 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, "Tamo uŋa ti unub qaji naŋgi gulbe deqaji oqab deqa uŋgum. Naŋgi uŋa aib. Naŋgi laŋa soqneb."
11 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi anjam maronub di tamo kalil naŋgi dauryqa keresai. Tamo naŋgi Qotei na siŋgila enjreqnu qaji naŋgi segi anjam di dauryqa kere.
12 Tamo qudei naŋgo jejamu bolesai. Naŋgi degsib ai miligiq na ŋambabeb. Deqa naŋgi uŋa oqa keresai. Tamo qudei naŋgi tamo qudei na welum etnjreb deqa naŋgi aŋgrotqa keresai. Deqa naŋgi dego uŋa oqa keresai. Naŋgi laŋa unub. Ariya tamo qudei naŋgo segi areqalo na Qotei aqa wau ojqa marsibqa uŋa oqa urateqnub. Tamo naŋgi ijo anjam endi dauryqa kereamqa naŋgi dauryebe."

Aŋgro du du naŋgi Yesus aqa areq beb

13 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo aŋgro du du joqsib Yesus na aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrsim naŋgi qa Qotei pailyqajqa deqa marsib Yesus aqa areq beb. Beqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na saidnjrsib minjreb, "Nuŋgo aŋgro du du naŋgi joqsib endeq baib."
14 Degsib saidnjrnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, "Aŋgro du du naŋgi uratnjrib ijo areq beb. Naŋgi saidnjraib. Tamo uŋgasari naŋgi aŋgro du du bul sqab di Qotei laŋ qureq di unu qaji a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas."
15 Osiqa Yesus na aŋgro du du naŋgo gateq di aqa baŋ atetnjrsiqa a sawa di uratosiq gilej.

Ñoro tamo bei a Yesus ombla anjam mareb

16 Onaqa tamo bei a Yesus aqa areq bosiqa nenemyej, "O Qalie Tamo, e kumbra bole kiye dauryosiy dena e ŋambile gaigai sqai?"
17 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Ni kiyaqa e kumbra bole qa nenembonum? Qotei a segi qujai tamo bole. Ariya ni ŋambile gaigai sqajqa osimqa ni Qotei aqa dal anjam daurye."
18 Onaqa tamo dena olo Yesus nenemyej, "E dal anjam kiye dauryqai?" Onaqa Yesus na minjej, " 'Ni tamo bei qalsim moiyotaim. Ni tamo bei aqa uŋa jejamu ojetaim. Ni bajiŋaim. Ni tamo bei aqa jejamu laŋa gisaŋyaim.
19 Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo anjam dauryoqne. Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ino was naŋgi degsim gereinjroqne.' "
20 Onaqa aŋgro wala dena olo Yesus minjej, "E dal anjam kalil di nami dauryosim boqnem agi bini degsi unum. Deqa e Qotei aqa kumbra kiye keretosai unum?"
21 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Ni Qotei aqa kumbra kalil keretqa osimqa endegye. Ni gilsim ino iŋgi iŋgi kalil qariŋyosim silali osim tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisim enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Osim bunuqna ni laŋ qureq di awai bole itqam."
22 Yesus na tamo di degsi minjnaq qusiqa are tulaŋ gulbeiyej. A iŋgi iŋgi koba ti soqnej deqa ulatamu ugeiyonaqa ulaŋej.

23 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari iŋgi iŋgi
koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ
qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.
24 E niŋgi olo merŋgwai. Kamel a yumba miligiq gilqajqa baŋgi koba. Dego kere tamo
uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa
marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.”
25 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di qusibqa tulaŋ prugugetosib minjeb, “Ni
anjam degsi mergonum deqa tamo yai naŋgi Qotei na eleŋamqa naŋgi ŋambile gaigai sqa
kere?”
26 Onaqa Yesus a naŋgi koqnjrsiqa minjrej, “Tamo naŋgi segi ŋambile sqa keresai. Ariya
Qotei na naŋgi eleŋqa kere. Di kiyaqa? Qotei a kumbra kalil yqa kere.”
27 Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni une. Iga gago iŋgi iŋgi kalil uratosim
ni daurmeqnum. Deqa iga awai kiye oqom?”
28 Onaqa Yesus na minjrej, “E bole merŋgwai. Mondoŋ Qotei a laŋ bunuj ti mandam
bunuj ti atimqa bati deqa e Tamo Aŋgro ñam kobaquja osiy ijo segi awo jaram kobaq
di awesqai. Awesosiyqa niŋgi tamo e daurbeqnub qaji metŋgitqa niŋgi dego awo
jaram kokba 12 di awoeleŋqab. Awoosib Jekop aqa aŋgro 12 naŋgo moma kalil naŋgi
taqatnjroqnqab.
29 Deqa tamo naŋgi ijo ñam qa are qaloqnsib naŋgo segi tal, naŋgo was naŋgi, naŋgo
jaja naŋgi, naŋgo ai abu naŋgi, naŋgo aŋgro naŋgi ti naŋgo wau kalil dego uratnjrsib e
daurbqab di Qotei na olo iŋgi bole bole tulaŋ gargekoba naŋgi enjrqas. Yimqa mondoŋ
naŋgi ŋambile gaigai sqab.
30 Deqa niŋgi quiy. Tamo gargekoba bini ñam ti unub qaji naŋgi mondoŋ ñam saiqoji
sqab. Ariya tamo gargekoba bini ñam saiqoji unub qaji naŋgi mondoŋ ñam ti sqab.”

20

Yesus a iŋgi wauqa yawo anjam marej

1 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a
na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di wau
lanja bei aqa kumbra sigitejunu. Wau lanja dena nobqolo ambru tigelosiqa aisiq tamo
qudei naŋgi aqa iŋgi wauq di wauetqajqa itnjrej.
2 Itnjrsiqa minjrej, ‘Niŋgi ijo iŋgi wauq di wauoqnib wau qa bati koboamqa e na silali
quruŋo quja quja eŋgwai.’ Degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa naŋgi gilsib aqa iŋgi wauq di
wauoqneb.
3 Seŋ kiñala goge oqnaqa wau lanja a koro sawaq aisiqa dia tamo qudei naŋgi laŋa
tigelesonab unjrsiqa minjrej,
4 ‘Niŋgi dego gilsib ijo wauq di wauoiy. Wauab kere dego awai eŋgwai.’
5 Degsi minjrnaqa naŋgi gilsib aqa iŋgi wauq di wauoqneb. Qanam jige tamo qudei
naŋgi dego laŋa tigelesonab unjrsiqa minjrej, ‘Niŋgi dego gilsib ijo wauq di wauoiy.
Wauab kere dego awai eŋgwai.’ Degsi minjrnaqa naŋgi gilsib aqa wauq di wauoqneb.
Seŋ keliŋtonaqa olo tamo qudei dego degsi minjrnaqa naŋgi gilsib wauoqneb.
6 “Seŋ bilaqtonaqa wau lanja a aisiqa gamq di tamo qudei naŋgi laŋa tigelesonab
unjrsiqa nenemnjrej, ‘Niŋgi kiyaqa laŋa tigelesonab seŋ bilaqtqo?’
7 Onaqa naŋgi na minjeb, ‘Tamo bei na iga wau egosai deqa iga laŋa tigelejunum.’
Onaqa wau lanja na minjrej, ‘Niŋgi dego gilsib ijo iŋgi wauq di wauoiy.’
8 “Ariya wau qa bati koboonaqa wau lanja na aqa wau taqato tamo bei qariŋyosiq
minjej, ‘Ni gilsim wau tamo naŋgi di metnjrim ino areq di koroabqa naŋgo awai enjre.
Enjrqa osimqa tamo naŋgi bilaq bosib wauonub qaji naŋgo awai namo enjrsimqa ariya
tamo naŋgi nobqolo ambru bosib wauosib bilaqtonub qaji naŋgo awai bunuqna enjre.’

9 Degsi minjnaq qusiqa tamo naŋgi bilaq bosib waueb qaji naŋgi namo metnjrnaq aqa
areq bonabqa silali quruŋo quja quja enjrej.
10 Onaqa tamo naŋgi nobqolo ambru bosib wauosib bilaqteb qaji naŋgi degsib
unsibqa are qaleb, 'Iga nobqolo ambru bosim wauosim bilaqtonum. Deqa iga silali
kobaquja oqom.' Degsib are qalnabqa wau taqato tamo na naŋgi metnjrnaq aqa areq
bonabqa naŋgi dego silali quruŋo quja quja enjrej.
11 Onaqa naŋgi degsib unsibqa naŋgi na wau lanja ŋiriŋtosib minjeb,
12 'Tamo naŋgi di bilaq bosib waukiñalayonubqa silali ni na iga egonum qaji dego
kere naŋgi enjronum. Iga nobqolo ambru waueqnam seŋ oqsiq gago jejamu tulaŋ
kaŋkaŋeqnaqa bilaqtqo. Iga silali koba osai.'
13 "Onaqa wau lanja a naŋgo anjam di qusiqa bei endegsi minjej, 'O was, e ni kumbra
uge emosai. Aqo ombla bini nobqolo anjam keretosimqa e ni silali quruŋo qujai emqa
mermonum.
14 Deqa ni ino silali quruŋo qujai osim aiye. E ni silali quruŋo qujai emonum dego kere
tamo naŋgi bunuqna bosib wauonub qaji naŋgi silali quruŋo quja quja enjronum. E ijo
segi areqalo na degyonum.
15 Silali di ijo segi silali. Deqa e ijo segi areqalo dauryosiy ijo silali jeiqa kere. E na tamo
naŋgi bunu bonub qaji naŋgi kumbra bole enjrqa areibqas enjrqai. Deqa ni kiyaqa e qa
are ugeimqo?' "
16 Yesus a yawo anjam degsi marsiqa olo marej, "Dego kere tamo bini ñam ti unub qaji
naŋgi mondoŋ ñam saiqoji sqab. Ariya tamo bini ñam saiqoji unub qaji naŋgi mondoŋ
ñam ti sqab."

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

17 Osiqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi joqsiqa koba na walwelosib Jerusalem aiyoqneb.
Aiyoqnsibqa Yesus na naŋgi segitnjrsiqa endegsi minjrej,
18 "Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro. Iga Jerusalem aiyeqnum. Dia tamo qudei na e ojsib atra
tamo kokba ti dal anjam qalie tamo ti naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa naŋgi na ijo jejamuq
di une qamsib merbqab, 'Ni une ti. Deqa ni moiqam.'
19 Naŋgi e degsib merbosib tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgo baŋq di e atqab.
Yimqa naŋgi na e misiliŋboqnsib bu toqoŋ na kumbaiŋboqnsib ŋamburbasq di lubsib
moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai."

Jems Jon wo naŋgi aiyel tamo kokba sqajqa mareb

20 Onaqa Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgo ai ombla na Yesus aqa areq bosibqa naŋgo ai
a siŋga pulutosiqa Yesus minjej, "O Tamo Koba, e ni anjam bei mermitqa ni ijo anjam
dauryqa kere kiyo?"
21 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Ni iŋgi kiye qa merbqam?" Onaqa a na Yesus minjej,
"Mondoŋ ni gago Mandor Koba sosimqa bati deqa ni marimqa ijo aŋgro aiyel endi naŋgi
ino baŋ woq ino baŋ qonaŋq di awoqab."
22 Onaqa Yesus na kamba naŋgi aiyel endegsi minjrej, "Anjam niŋgi merbonub di aqa
utru niŋgi geregere poiŋgosai. E jaqatiŋ koba oqai. Jaqatiŋ di ya uge uyo bul. Jaqatiŋ e
oqai di niŋgi aiyel dego oqa kere e?" Onaqa naŋgi na minjeb, "Od, aqo aiyel oqa kere."
23 Onaqa Yesus na olo naŋgi aiyel minjrej, "Bole, jaqatiŋ e oqai di niŋgi dego oqab.
Ariya tamo yai naŋgi ijo baŋ woq ijo baŋ qonaŋq di awoqab di e na marqa keresai. Di
ijo wau sai. Tamo naŋgi ijo Abu na giltnjrej qaji naŋgi segi ijo baŋ woq ijo baŋ qonaŋq di
awoqab."
24 Yesus aqa aŋgro 10 naŋgo ŋamdamuq di was aiyel naŋgi na anjam di Yesus minjeb
deqa qusib naŋgi aiyel qa ŋiriŋeb.

25 Onaqa Yesus na aqa aŋgro 10 naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Niŋgi
qalie, mandor kokba sawa sawa kalil taqateqnub qaji naŋgi naŋgo segi ñam soqtoqnsib
tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋ na taqatnjreqnub.
26 Ariya kumbra di nuŋgoq di saiq. Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a ñam ti sqa marsimqa
a mati nuŋgo wau tamo soqnem. Osim a ñam ti sqas.
27 Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a tamo kobaquja sqa marsimqa a mati nuŋgo kaŋgal tamo
soqnem. Osimqa a olo tamo kobaqujaqas.
28 E Tamo Aŋgro. Niŋgi ijo kumbra qalieosib degsib dauryoqniy. Ijo kumbra agiende.
E na tamo uŋgasari naŋgi wauetnjreqnum. E deqa bem. Tamo uŋgasari naŋgi e
wauetbqajqa e deqa bosai. Bunuqna e ijo segi ŋambile uratosiy tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi eleŋqai.”

Yesus na tamo aiyel ŋam qandimnjro qaji naŋgi boletnjrej

29 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na walwelosib aisib Jeriko qureq di
branteb. Brantosib Jeriko qure ambleq na walwelosib olo Jeriko uratosib aiyeqnabqa
tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus dauryosib koba na aiyoqneb.
30 Aiyeqnabqa tamo aiyel ŋam qandimnjro qaji naŋgi gam qalaq di awesosibqa anjam
endegsib queb, “Yesus a beqnu.” Naŋgi degsib qusibqa tulaŋ leleŋosib mareb, “O Tamo
Koba, Devit aqa Ŋiri, ni aqo aiyel qa dulame.”
31 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba Yesus dauryosib aiyoqneb qaji naŋgi na naŋgi
aiyel ŋiriŋtnjrsib minjreb, “Niŋgi leleŋkobaaib. Kirioiy.” Degsib minjrnabqa naŋgi aiyel
kiriosai. Naŋgi olo tulaŋ leleŋoqnsib Yesus minjoqneb, “O Tamo Koba, Devit aqa Ŋiri, ni
aqo aiyel qa dulame.”
32 Onaqa Yesus a tigelosiqa naŋgi aiyel metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “E niŋgi
aiyel kiyerŋgwajqa deqa niŋgi e qa leleŋoqnab?”
33 Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “O Tamo Koba, aqo aiyel olo ŋam poigim sawa unqajqa
deqa iga ni qa leleŋoqnam.”
34 Onaqa Yesus a naŋgi aiyel qa dulosiqa aqa baŋ waiyosiq naŋgo ŋamdamu ojetnjrej.
Ojetnjrnaqa naŋgi aiyel ŋam poinjrnaqa sawa unsibqa tigelosib Yesus dauryosib aiyeb.

21

Yesus a donki aqa quraq di awoosiq Jerusalem aiyej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib Jerusalem jojomyosib Betfage
qureq di branteb. Betfage qure agi Oliv mana utruq di unu. Di brantosib Yesus na aqa
aŋgro aiyel qariŋnjrsiqa minjrej,
2 “Niŋgi aisib qure bei jojom di unu di brantosib donki bei aqa du wo tontnjronub
unub di unjrqab. Unjrsib sil palontosib titnjrsib joqsib boiy.
3 Niŋgi sil palontoqnibqa tamo bei na nenemŋgwas kiyo, ‘Niŋgi kiyaqa donki aiyel
naŋgo sil palonteqnub?’ Degsi nenemŋgimqa niŋgi na minjiy, ‘Tamo Koba a wau ti deqa
donki aqa du wo qa mergwo.’ Yimqa a na donki aqa du wo naŋgi qariŋnjrim ijoq bqab.”
4 Yesus a kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo bei nami marej qaji
di aqa damu brantej. A endegsi marej,
5 “Niŋgi na Saion qure naŋgi endegsib minjriy, ‘Niŋgi uniy. Nuŋgo Mandor Koba a
nuŋgoq beqnu. A lawo na beqnu. A areqalo minjiŋ saiqoji. Deqa a donki quraq di
awoosiq beqnu. Od, a donki aqa du quraq di awoosiq beqnu.’ ”
6 Onaqa Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi aisib anjam Yesus na minjrej qaji di dauryeb.
7 Osib naŋgi donki aqa du wo Yesus aqa areq joqsib beb. Bosib naŋgo segi gara jugo
piqtosib donki aiyel naŋgo quraq di tunabqa Yesus a segi donki gogetosiqa quraq di
awoej.

8 Awoonaqa donki aiyel naŋgi walwelosib aiyeqnabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi beleŋosib naŋgo segi gara jugo piqteleŋosib gamq di tueleŋoqneb. Tamo qudei naŋgi
nañuq dena ŋam baŋga giŋgeŋyosibqa osi bosib di dego gamq di tueleŋoqneb.
9 Onaqa Yesus a donki quraq di awoosiq walweleqnaqa tamo uŋgasari namooqneb
qaji naŋgi ti bunuoqneb qaji naŋgi ti tulaŋ leleŋoqnsibqa maroqneb, "O Devit aqa Ŋiri,
iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnu. Ni Tamo Koba aqa ñam na bonum deqa a ni tulaŋ
geregereimeqnu. Deqa iga Qotei laŋ goge di unu qaji aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom." Tamo
uŋgasari naŋgi degoqnsib leleŋ ti Yesus dauryoqneb.
10 Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jerusalem di brantonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a
unsibqa tulaŋ prugugetosib segi segi maroqneb, "Tamo endi yaiyo?"
11 Degsib mareqnabqa tamo uŋgasari qudei Yesus dauryosib aiyoqneb qaji naŋgi na
kamba minjreb, "Tamo endi Yesus. A Qotei aqa medabu o qaji tamo bole. Aqa qure utru
Nasaret. Qure di Galili sawaq di unu."

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi atra talq dena winjrej

12 Onaqa Yesus a walwelosi aisiqa atra tal koba miligiq gilej. Gilsiqa ŋam atej di
tamo uŋgasari gargekoba naŋgi iŋgi iŋgi qariŋyoqnsibqa dena silali eqnab unjrsiqa naŋgi
winjrnaq jaraiyeb. Tamo qudei naŋgi silali piloqneb. Qudei naŋgi binoŋ qariŋyoqnsib
dena silali oqneb. Deqa Yesus a naŋgo jar ti jaram ti bilbelyosiqa naŋgi dego winjrnaq
jaraiyeb.
13 Naŋgi kalil jaraiyeqnabqa Yesus na minjrej, "Qotei aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb unu, 'Ijo tal endi pailyqajqa tal.' Ariya niŋgi na olo tal endi ugetonubqa a
bajiŋ tamo naŋgo tal bulqo."
14 Yesus a atra tal miligiq di sonaqa tamo ŋam qandimnjro qaji ti tamo siŋga qandamn-
jro qaji ti naŋgi aqa areq beqnabqa a na naŋgi kalil boletnjroqnej.
15 Onaqa aŋgro du du atra tal miligiq di soqneb qaji naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa
tulaŋ leleŋoqnsib minjoqneb, "O Devit aqa Ŋiri, iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnu."
Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi aŋgro du du naŋgo anjam
di qusibqa Yesus qa ugeeb.
16 Osib Yesus minjeb, "Aŋgro du du naŋgi leleŋoqnsib anjam mareqnub di ni queqnum
e?" Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Od, e naŋgo anjam queqnum. Ariya anjam bei
neŋgreŋq di unu qaji di niŋgi nami sisiyosai kiyo? Anjam agiende, 'O Abu, aŋgro du du ti
aŋgro mom ti naŋgi ino ñam soqteqnub.' "
17 Yesus a naŋgi degsi minjrsiq koboonaqa a tigelosiq Jerusalem uratosiq Betani qureq
gilej. Gilsiq qoloonaq di ŋeiej.

Yesus a qura minjej, "Ni olo bunu geitqasai"

18 Nebeonaqa Yesus a olo tigelosiqa Jerusalem aiyoqnsiqa gamq di a mamyej.
19 Mamyonaqa ŋam atsiqa qura baŋga ti gam qalaq di tigelesonaq unsiqa aqa gei
unqajqa utruq gilej. Gilsiq unej qura gei bei saiqoji. Baŋga segi sonab unej. Unsiqa qura
di minjej, "Ni olo bunu geitqasai." Degsi minjnaqa bati qujai deqa qura di utru ti kalil
laosiq moiyej.
20 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa kumbra di unsibqa tulaŋ prugugetosib Yesus
nenemyeb, "Qura di kiyersi urur laosiq moiqo?"
21 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "E bole merŋgwai. Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo
siŋgilatosib nuŋgo areqalo aiyeltqasai di niŋgi dego qura minjibqa a laosim moiqas. Qura
segi sai. Niŋgi mana kobaquja endi dego minjqab, 'Ni tigelosim yuwalq aiye.' Minjibqa
a nuŋgo anjam di dauryosim tigelosim yuwalq aiqas.
22 Deqa niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib iŋgi bei qa pailyqab di niŋgi iŋgi di
oqab."

Juda naŋgi na Yesus nenemyeb, "Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum?"

23 Osiqa Yesus a olo atra tal miligiq gilsiq dia Qotei aqa anjam palontoqnej. Onaqa
Israel naŋgo gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na Yesus aqa areq bosib nenemyeb,
"Ni iga merge. Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na ni qariŋmej deqa
ni bosim wau endi yeqnum?"
24 Onaqa Yesus na minjrej, "E kamba anjam bei niŋgi nenemŋgwai. Nenemŋgitqa niŋgi
e merbibqa e yai na qariŋbonaq bosim wau endi yeqnum di ubtosiy merŋgwai.
25 Niŋgi na merbiy. Yai na Jon qariŋyonaq bosiqa tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej?
Qotei na kiyo? Tamo bei na kiyo?"
Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi qairosib mareb, "Iga Yesus
minjqom, 'Qotei na Jon qariŋyej,' degsi minjqom di a iga mergwas, 'Kiyaqa niŋgi Jon aqa
anjam quetosai?'
26 Ariya iga minjqom, 'Tamo bei na Jon qariŋyej,' degsi minjqom di dego keresai. Tamo
uŋgasari naŋgi mareqnub, 'Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.' Deqa iga naŋgi
ulainjronum."
27 Naŋgi degsib qairosib olo Yesus minjeb, "Yai na kiyo Jon qariŋyej di iga qaliesai."
Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi degsib merbonub deqa e dego yai na qariŋbonaq
bosim wau endi yeqnum di niŋgi merŋgwasai."

Yesus a yawo anjam bei marej

28 Osiqa Yesus a olo Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi endegsi minjrej, "Niŋgi
kiyersib are qalonub? Tamo bei aqa ŋiri aiyel soqneb. Bati bei a aqa ŋiri matu aqaq
bosiqa minjej, 'O ijo aŋgro, ni gilsim ijo iŋgi wauq di wauame.'
29 Onaqa aqa ŋiri matu na minjej, 'Sai. E wauqa uratonum.' Degsi aqa abu saidyosiqa
bunuqna areqalo bei osiqa gilsiq wauetej.
30 Onaqa abu a aqa ŋiri yala aqaq bosiqa minjej, 'O ijo aŋgro, ni gilsim ijo iŋgi wauq di
wauame.' Onaqa aqa ŋiri yala na minjej, 'Od, Abu, e wauqai.' Degsi aqa abu odyosiqa
ariya a wauosai. A laŋa talq di soqnej.
31 Deqa niŋgi na merbiy. Aŋgro yai na aqa abu aqa anjam dauryej?" Onaqa naŋgi na
kamba Yesus minjeb, "Ŋiri matu a na aqa abu aqa anjam dauryej."
Naŋgi degsib Yesus minjnabqa a na olo minjrej, "E bole merŋgwai. Takis o qaji tamo
ti gam qaji uŋa ti naŋgi na niŋgi buŋgosib namoosib Qotei aqaq oqibqa a naŋgi eleŋosim
naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.
32 Di kiyaqa? Jon yansnjro qaji a nuŋgoq bosiqa Qotei aqa kumbra bole niŋgi
osorŋgonaqa niŋgi Jon aqa anjam quetosai. Ariya takis o qaji tamo ti gam qaji uŋa ti naŋgi
Jon aqa anjam geregere queteb. Quetonab niŋgi di unsibqa ariya niŋgi olo are bulyosai.
Osib niŋgi Jon aqa anjam quetosai dego."

Wain wau qa yawo anjam

33 Yesus a Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrsiqa olo endegsi minjrej, "E niŋgi yawo
anjam bei merŋgit niŋgi quiy. Tamo bei a tigelosiqa aqa wauq gilej. Gilsiqa wain sil
yageleŋosiqa jeŋ qosej. Qoso koboonaqa meniŋ qura gogeq di tabir kuru bul gereiyej.
Wain sil geitimqa wain gei koroiyosib paraparaiyosib aqa ya dia bilentqajqa deqa
gereiyej. Osiqa wauq di tal atsiqa wau taqato tamo qudei naŋgo baŋq di aqa wau
uratetnjrsiqa sawa isaq gilsiq di soqnej.
34 Sonaqa wain gei melionaqa a na aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa wau
taqato tamo naŋgoq aisib minjreb, 'Wau lanja a na iga qariŋgwo bonum. Deqa niŋgi wain
gei egibqa iga na osi gilqom.'
35 Degsi minjrnabqa naŋgi na naŋgi ojeleŋosib bei qalougeteb. Bei qalnab moiyej. Bei
meniŋ na qalnab moiyej.
36 Onaqa wau lanja a di qusiqa olo aqa kaŋgal tamo gargekoba naŋgi qariŋnjroqnej.
Qariŋnjreqnaqa aiyeqnab naŋgi dego ñumoqneb.

37 “Onaqa wau lanja a endegsi are qalej, ‘E ijo segi aŋgro qujai qariŋyit aiqas di naŋgi
a qalqasai. Naŋgi aqa anjam quetqab.’ Degsi are qalsiqa aqa segi ŋiri qariŋyonaq aiyej.
38 Aiyeqnaqa wau taqato tamo naŋgi a unsibqa segi segi qairosib mareb, ‘Tamo a bqo
endi wau lanja aqa segi ŋiri. A na aqa abu aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. Deqa iga a qalsim
moiyotosimqa wau endi iga na oqom.’
39 Degsib marsibqa wau lanja aqa ŋiri ojsib osi gilsib wau qalaq di qalnab moiyej.
40 Deqa niŋgi kiyersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa wau taqato tamo uge naŋgi
di kiyernjrqas? Niŋgi na merbiy.”
41 Onaqa naŋgi na minjeb, “Wau lanja a bosimqa tamo uge naŋgi di tulaŋ ugeugein-
jrsim padaltnjrougetqas. Osim aqa wau di olo yainjrsim tamo qudei naŋgo baŋq di
uratetnjrimqa naŋgi na kamba wau taqatosib wain gei melioqnimqa koroiyoqnsib wau
lanja yoqnqab.”
42 Naŋgi degsib Yesus minjnabqa a na olo minjrej, “Qotei aqa anjam bei unu. Niŋgi
anjam di nami sisiyosai kiyo? Anjam agiende,
‘Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb.
Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.
Tal ai di tal siŋgilatqajqa deqa tigeltej.
Tamo Koba a segi na tal ai di tigeltej deqa iga unsim mareqnum,
“Tal ai di tulaŋ bolequja.” ’
43 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa
uratosim niŋgi taqal breiŋgwas. Osim olo tamo uŋgasari qudei aqa kumbra bole daurye-
qnub qaji naŋgi eleŋosim naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas. Naŋgi gei bole
atobuleqnub deqa Qotei na naŋgi taqatnjrqas.
44 Tamo uŋgasari ululoŋosib tal ai quraq aiqab qaji naŋgi di tal ai dena naŋgo tanu
giŋgeŋyqas. Ariya tal ai di uloŋosim tamo uŋgasari qudei naŋgoq aisim jejamu ti tanu ti
torei paraparainjrqas.”
45 Onaqa atra tamo kokba ti Farisi naŋgi ti yawo anjam di qusib endegsib qalieeb,
Yesus a yawo anjam dena naŋgo jejamuq di une qametnjrej.
46 Naŋgi degsib qalieosib deqa naŋgi Yesus ojqa mareb. Ariya naŋgi tamo uŋgasari
naŋgi ulainjrsib deqa Yesus ojqa urateb. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari kalil naŋgi maro-
qneb, “Yesus a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”

22

Yesus a maruro qa yawo anjam marej

1 Onaqa Yesus a olo Juda tamo kokba naŋgi yawo anjam bei endegsi minjrej,
2 “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqas. Kumbra di mandor bei aqa ŋiri uŋa baŋ ojqa bationaqa maruro atej
dego kere.
3 A maruro atsiqa aqa kaŋgal tamo qudei qariŋnjrnaqa naŋgi gilsib tamo uŋgasari nami
aqa maruro unqa minjrej qaji naŋgi metnjreb, ‘Niŋgi boiy.’ Onaqa naŋgi bqa asginjrej.
4 Asginjrnaqa mandor a deqa qusiqa aqa kaŋgal tamo qudei olo qariŋnjrsiqa minjrej,
‘Niŋgi gilsib tamo uŋgasari e ijo maruro unqa minjrem qaji naŋgi olo endegsib minjriy,
“Niŋgi quiy. Mandor a iŋgi iŋgi kalil gereiyosiq atqo unu. Makau ti wagme namur bole
bole ñumsiqa goiqo. Deqa niŋgi asgiŋgaiq. Niŋgi bosib aqa maruro uniy.” O kaŋgal tamo,
niŋgi gilsib naŋgi degsib minjriy.’
5 “Onaqa naŋgi gilsib tamo uŋgasari naŋgi di minjreb, ‘Niŋgi boiy.’ Minjrnabqa naŋgi
kalil bqa asginjrej. Bei a ulaŋosiqa aqa iŋgi wauq gilej. Bei a ulaŋosiqa aqa silali wauq
gilej.
6 Qudei na kaŋgal tamo naŋgi di ojeleŋosib ugeugeinjrsib ñumnab moreŋeb.

7 Onaqa mandor a deqa qusiqa minjiŋ oqetonaqa aqa qaja tamo naŋgi qariŋnjrnaqa
gilsib tamo naŋgi kaŋgal tamo ñumeb qaji naŋgi kamba ñumekriteb. Osib naŋgo tal iŋgi
iŋgi kalil qatrentonab yuekriteb.
8 "Onaqa mandor a olo aqa kaŋgal tamo qudei qariŋnjrsiqa minjrej, 'Ijo aŋgro aqa uŋa
baŋ ojqa bati kereqo deqa e na maruro atonum unu. Tamo uŋgasari e nami ijo maruro
unqa minjrem qaji naŋgi bqa asginjrej. Naŋgi tamo uŋgasari bolesai deqa naŋgi ijo
maruro unqa keresai.
9 Deqa niŋgi gilsib gamq di tamo uŋgasari laŋa laŋaj naŋgi turosib metnjrib ijo maruro
unqa beb.'
10 Onaqa naŋgi gilsib gamq di tamo uŋgasari gargekoba bole ti uge ti naŋgi turosib
metnjrnabqa naŋgi kalil maruro unqajqa bosib koroonabqa tal tamo na maqej.
11 "Onaqa mandor a na tamo uŋgasari naŋgi di unjrqa marsiqa tal miligiq gilej. Gilsiq
ŋam atej di tamo bei a maruro qa gara wala jugosai di unsiqa minjej,
12 'O was, ni kiyaqa maruro qa gara wala jugosai? Ni degsim maruro unqa baim.'
Degsi minjnaqa tamo di a na kamba olo anjam bei minjqa keresaiiyonaqa laŋa kiriesoqnej.
13 Onaqa mandor a na aqa kaŋgal tamo naŋgi minjrej, 'Niŋgi na tamo di siŋga ti
baŋ ti tontetosib oqeq waiyibqa sawa ambruq di soqnem. Sawa dia tamo naŋgi
akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas.' "
14 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi quiy. Qotei a tamo tulaŋ gargekoba naŋgi metnjreqnu. Ariya a tamo quja quja segi giltnjreqnu."

"Iga Sisar takis yqom e?"

15 Onaqa Farisi naŋgi gilsib naŋgi anjam kiye Yesus nenemyib a anjam grotim qusib a
ojqajqa deqa qairoqneb.
16 Qairosib anjam kereonaq naŋgo aŋgro qudei Herot aqa wau tamo qudei ti
qariŋnjrnab Yesus aqa areq bosib minjeb, "O Qalie Tamo, iga qalie, ni anjam bole
maro qaji tamo. Ni anjam bole segi tamo uŋgasari naŋgi minjroqnsim Qotei aqa
kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyosaieqnum. Ni tamo ñam ti naŋgi anjam bei
minjroqnsim olo tamo ñam saiqoji naŋgi anjam bei minjrosaieqnum. Ni anjam qujai
tamo kalil naŋgi minjreqnum.
17 Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e? Ni kiyersi are qalonum?"
18 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo uge di poiyonaqa minjrej, "Niŋgi gisaŋ tamo. Kiyaqa
niŋgi e anjam bei grotitqa qusib e ojqajqa deqa gisaŋbeqnub?
19 Niŋgi meniŋ silali bei osorbiy." Degsi minjrnaqa naŋgi meniŋ silali bei osi bosib
osoryonab unsiqa minjrej,
20 "Meniŋ silali quraq endi tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu?"
21 Onaqa naŋgi na minjeb, "Di Sisar aqa." Onaqa a na minjrej, "Deqa Sisar aqa iŋgi iŋgi
a qa olo yiy. Qotei aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy."
22 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa tulaŋ prugugeteb. Osib naŋgi Yesus
uratosib jaraiyeb.

Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

23 Onaqa bati deqa Sadyusi tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq beb. Sadyusi naŋgi
mareqnub, "Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai." Deqa naŋgi bosib Yesus
endegsib minjeb,
24 "O Qalie Tamo, ni que. Moses a nami endegsi marej, 'Tamo bei a moiyimqa aqa ŋauŋ
aŋgro saiqoji soqnimqa aqa was bei na olo uŋa qobul di osim aqa was moiyej qaji aqa
aŋgro ŋambabtetqas.' Moses a nami degsi marej.
25 Deqa ni que. Was 7 naŋgi soqneb. Naŋgo was matu a uŋa osiqa moiyej. A aŋgro
saiqoji. Onaqa aqa was yala na olo uŋa qujai di ej.

26 Osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji. Onaqa aqa was yala na olo uŋa qobul di osiqa
a dego moiyej. A aŋgro saiqoji. Was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di osib moreŋeb. Naŋgi aŋgro
saiqoji.
27 Naŋgi kalil moreŋonabqa ariya bunuqna uŋa di a dego moiyej.
28 Deqa ni iga merge. Mondoŋ subq na tigelo batiamqa tamo kalil naŋgi subq na
tigelabqa uŋa di a yai aqa ŋauŋ tiŋtiŋ sqas? Ni qalie, was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di eb."
29 Onaqa Yesus na minjrej, "Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu niŋgi
poiŋgosai. Qotei aqa siŋgila dego niŋgi poiŋgosai. Deqa niŋgi anjam grotonub. Grotosib
agi nenembonub.
30 Mondoŋ tamo uŋgasari naŋgi subq na tigelosibqa naŋgi uŋatqasai. Naŋgi tamotqasai.
Naŋgi laŋ aŋgro bul laŋa sqab.
31 "Niŋgi quiy. Tamo naŋgi moisib olo subq na tigelqab anjam di aqa utru Qotei a nami
babtosiq niŋgi merŋgej. Di niŋgi sisiyosai kiyo? Qotei a endegsi marej,
32 'E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.' Qotei a degsi marej
deqa iga qalieonum, Qotei a tamo moreŋo qaji naŋgo Qotei sai. A tamo ŋambile so qaji
naŋgo Qotei."
33 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa tulaŋ prugugeteb.

Dal anjam kiye a tulaŋ bolequja?

34 Yesus a Sadyusi naŋgi anjam degsi minjrnaqa naŋgi na kamba olo anjam bei minjqa
keresaiinjrej. Onaqa Farisi naŋgi deqa qusib olo Yesus aqa areq beb.
35 Naŋgo ambleq dena dal anjam qalie tamo bei a tigelosiqa Yesus gisaŋyosiq nene-
myej,
36 "O Qalie Tamo, ni mare. Qotei aqa dal anjam kiye a segi qujai tulaŋ bolequja? Dal
anjam kiye a dal anjam kalil buŋnjrejunu?"
37 Onaqa Yesus na minjej, "Dal anjam tulaŋ bolequja agi mermqai. Dal anjam agiende.
'Ni ino Tamo Koba Qotei a tulaŋ qalaqalaiyime. Qalaqalaiyosim ino are miligi ti ino
qunuŋ ti ino areqalo ti kalil a yekritime.'
38 Dal anjam di a segi qujai tulaŋ bolequja. A na dal anjam kalil buŋnjrejunu.
39 Ariya dal anjam deqaji bei dego mermqai. Dal anjam agiende. 'Ni ino segi
jejamu gereiyeqnum dego kere ino was naŋgi degsim geregereinjroqnime.' Dal anjam
boledamu aiyel agi e na mermonum.
40 Ni dal anjam aiyel di dauryqam di ni Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o
qaji tamo naŋgo anjam ti kalil keretosim dauryqam."

Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?

41 Onaqa Farisi naŋgi olo Yesus aqa areq di koroesonabqa a na nenemnjrej,
42 "Niŋgi Kristus qa kiyersib are qalonub? A yai aqa ŋiri?" Onaqa naŋgi na kamba
minjeb, "Kristus a Devit aqa ŋiri."
43 Onaqa Yesus na olo minjrej, "Devit a nami marej, 'Kristus a ijo Tamo Koba.' Agi Qotei
aqa Mondor na Devit aqa medabu siŋgilatetonaqa a endegsi marej,
44 'Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
"Ni ijo baŋ woq endi awo.
Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa ni na naŋgi
taqatnjroqnqam." '
45 Niŋgi uniy. Devit a marej, 'Kristus a ijo Tamo Koba.' Deqa Kristus a kiyersim Devit aqa
ŋiri sqas?"
46 Yesus a Farisi naŋgi anjam degsi minjrnaqa tamo bei na kamba anjam bei minjqa
keresai. Deqa tamo naŋgi olo bunuqna anjam bei Yesus nenemyqajqa ulaeb.

23

Juda tamo kokba naŋgi kumbra uge uge yoqneb

1 Onaqa Yesus na olo aqa aŋgro naŋgi ti tamo uŋgasari kalil naŋgi ti endegsi minjrej,
2 “Dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti Moses aqa ñam osib dal anjam
plaltoqnsib niŋgi merŋgeqnub.
3 Deqa anjam kalil naŋgi na merŋgeqnub qaji di niŋgi qusib dauryoqniy. Ariya kumbra
naŋgi yeqnub qaji di niŋgi dauryaib. Naŋgi anjam maroqnsib ariya naŋgi segi anjam di
dauryosaieqnub.
4 Naŋgi gulbe kokba tamo uŋgasari naŋgi enjreqnab qoboiyoqnsib unub. Ariya naŋgi
olo tamo uŋgasari naŋgo gulbe di qoboiyetnjrosaieqnub.
5 Kumbra kalil naŋgi yeqnub qaji di tamo uŋgasari naŋgi unoqnsib naŋgo ñam soqtet-
njrqajqa deqa yeqnub. Naŋgo kumbra bei agiende. Naŋgi Qotei aqa dal anjam mutu
qudei pepa kiñilalaq di neŋgreŋyoqnsibqa lopo miligiq di jigeleŋoqnsib naŋgo lanjaq di
gara ñeŋgi na qoseqnub. Osib naŋgo gara jugo mutuq di gara burbur neŋgreŋ ti wala
bole bole tonteqnub.
6 Naŋgi goiyo kokbaq di, Qotei tal miligiq di sosibqa tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di
awoqajqa tulaŋ areboleboleinjreqnu.
7 Naŋgi koro sawaq di tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtoqnsib baŋ ojetnjrqajqa
deqa areboleboleinjreqnu. Tamo uŋgasari naŋgi na ‘O Qalie Tamo Koba’ degsib minjro-
qnqajqa deqa ti naŋgi areboleboleinjreqnu.
8 “O ijo aŋgro, tamo qudei na niŋgi ‘O Qalie Tamo Koba’ degsib merŋgaib. Tamo qujai a
segi nuŋgo Qalie Tamo. Niŋgi kalil was.
9 Mandamq endi niŋgi na tamo bei endegsib minjaib, ‘O Abu.’ Tamo qujai a segi nuŋgo
Abu. Agi a laŋ qureq di unu.
10 Tamo qudei na niŋgi endegsib merŋgaib, ‘O Gate Koba.’ Tamo qujai a segi nuŋgo
Gate Koba. Agi e Kristus.
11 Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a ñam ti sqa marsimqa a mati nuŋgo wau tamo soqnem.
Osimqa a ñam ti sqas.
12 Tamo kalil naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo ñam aguq atetnjrqas.
Ariya tamo kalil naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi Qotei na olo ñam soqtetnjrqas.”

Yesus a Juda tamo kokba naŋgo kumbra uge qa marej

13 Osiqa Yesus a olo marej, “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa
niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi tamo uŋgasari naŋgi laŋ
qureq oqwajqa gam itqa mareqnabqa niŋgi na olo gam getentetnjreqnub. Niŋgi segi
laŋ qureq oqwajqa gam itqa keresai. Deqa tamo uŋgasari naŋgi dego laŋ qureq oqwajqa
gam itqa yeqnab niŋgi na gam getentetnjreqnub.
14 O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab.
Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi uŋa qobul naŋgi gisaŋnjroqnsibqa naŋgo tal
ti iŋgi iŋgi ti laŋa yainjreqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi nuŋgsib nuŋgo
ñam soqtetŋgwajqa deqa pailyo olekokba yeqnub. Deqa mondoŋ Qotei na tamo naŋgi
peginjrqa batiamqa a na niŋgi awai tulaŋ uge eŋgwas.
15 “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ
padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi na tamo qujai segi niŋgi
daurŋgwa maroqnsib siŋga na kiyo qobuŋ na kiyo sawa sawa kalil keretoqnsib laqnub.
Ariya tamo qujai di a niŋgi daurŋgwas di a na niŋgi buŋgosim tamo tulaŋ ugedamu sqas.
Deqa a niŋgi qa namoosim torei ŋamyuwoq aiqas.
16 “Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Deqa niŋgi tamo naŋgi gam osornjrqa keresai.
Agi niŋgi mareqnub, ‘Tamo bei a anjam siŋgilatqa osimqa atra tal aqa ñam na siŋgilatqas
di aqa anjam siŋgilaqasai. Deqa a na anjam di uratqas di kere. Ariya a gol atra tal miligiq

di unu qaji aqa ñam na anjam siŋgilatqas di aqa anjam bole siŋgilaqas. Deqa a anjam di urataiq.' Niŋgi degsib mareqnub.
17 Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Niŋgi tulaŋ nanari. Niŋgi na merbiy. Iŋgi kiye a Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ bole? Atra tal a tulaŋ bole kiyo atra tal aqa gol a tulaŋ bole kiyo? Od, atra tal a tulaŋ bole. Ariya gol atra tal miligiq di unu qaji a dego iŋgi bole.
18 Niŋgi endegsib mareqnub, 'Tamo bei a anjam siŋgilatqa osimqa atra bijal aqa ñam na siŋgilatqas di aqa anjam siŋgilaqasai. Deqa a na anjam di uratqas di kere. Ariya a atraiyo iŋgi iŋgi atra bijal gogeq di unub qaji naŋgo ñam na anjam siŋgilatqas di aqa anjam bole siŋgilaqas. Deqa a anjam di urataiq.' Niŋgi degsib mareqnub.
19 Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Niŋgi na merbiy. Iŋgi kiye a Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ bole? Atra bijal a tulaŋ bole kiyo atraiyo iŋgi iŋgi atra bijal gogeq di unub qaji naŋgi tulaŋ bole kiyo? Od, atra bijal a tulaŋ bole. Ariya atraiyo iŋgi iŋgi atra bijal gogeq di unub qaji naŋgi dego bole kalil.
20 Deqa niŋgi quiy. Tamo bei a atra bijal aqa ñam na anjam siŋgilatqas di a atra bijal ti iŋgi iŋgi kalil atra bijal gogeq di unub qaji naŋgi ti naŋgo ñam na anjam siŋgilatqas.
21 Tamo bei a atra tal aqa ñam na anjam siŋgilatqas di a atra tal ti Qotei agi atra tal miligiq di unu qaji a ti naŋgo ñam na anjam siŋgilatqas.
22 Tamo bei a laŋ qure aqa ñam na anjam siŋgilatqas di a Qotei ti aqa awo jaram ti naŋgo ñam na dego anjam siŋgilatqas.
23 "O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi dal anjam kiñilala segi dauryeqnub. Niŋgi lei ti lombo ti saga ti oqnsib poto 10 yoqnsib oto qujai Qotei atraiyeqnub. Ariya niŋgi Qotei aqa dal anjam kokba dauryqajqa urateqnub. Agi niŋgi kumbra bole bole dauryqa asgiŋgeqnu. Niŋgi tamo naŋgi qa dulosaieqnub. Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub. Niŋgi dal anjam kiñilala segi dauryeqnub. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi are bulyosib dal anjam kokba dauryosib laqniy. Niŋgi dal anjam kiñilala dego dauryqa urataib.
24 Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Deqa niŋgi tamo naŋgi gam osornjrqa keresai. Agi niŋgi qui uyqa oqnsib añiñig kiñala quiq di sonaqa unoqnsib taqal ateqnub. Ariya kamel a quiq di sonaqa niŋgi unosaieqnub. Qoji uyeqnub.
25 "O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi ya gambaŋ ti tabir ti qore segi yanseqnub. Niŋgi miligi yansosaieqnub. Dego kere niŋgi babaŋ na tamo bole. Ariya nuŋgo are miligi bajiŋ kumbra ti jejamu qa kumbra uge ti dena maqejunu.
26 O Farisi niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Deqa niŋgi endegyiy. Niŋgi mati ya gambaŋ ti tabir ti miligi yansiy. Yansib milalamqa qore dego milalqas.
27 "O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi tamo moiyo qaji sub bul unub. Sub gogeq di wala boledamu. Ŋam qaq na liyeb. Ariya sub miligiq di tamo aqa qusa ti tanu ti dena maqejunu.
28 Niŋgi sub di bul. Deqa tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi nuŋgoqnsib mareqnub, niŋgi tamo bole. Ariya nuŋgo are miligi gisaŋ kumbra ti dal anjam gotraŋyqajqa kumbra ti dena maqejunu."
29 Osiqa Yesus a olo marej, "O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Bole, niŋgi Qotei aqa medabu o tamo naŋgo sub gereiyoqnsib tamo uŋgasari nami kumbra bole bole yoqneb qaji naŋgo sub walateqnub.
30 Ariya niŋgi olo endegsib mareqnub, 'Iga nami soqnem qamu iga gago moma naŋgi ti beterosim Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ñumosai qamu.' Di gisaŋ koba. Niŋgi nuŋgo moma naŋgi ti areqalo qujai.

31 Niŋgi mareqnub, ‘Gago moma.’ Nuŋgo anjam dena niŋgi segi qa ubtosib endegsib
marobuleqnub, ‘Tamo naŋgi na Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ñumoqneb qaji naŋgo
aŋgro agi iga.’
32 Niŋgi degsib marobuleqnub. Deqa uŋgum. Nuŋgo moma naŋgo kumbra uge di niŋgi
na olo keretosib yoqniy.
33 Niŋgi amal uge bul. Deqa mondoŋ Qotei a nuŋgo une qa merŋgsim niŋgi ŋamyuwoq
di breiŋgwas. Yimqa niŋgi kiyersib olo bole sqab? Keresai.
34 “Deqa niŋgi quiy. E na Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti Qotei aqa powo tamo
naŋgi ti Qotei aqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti qariŋnjroqnit nuŋgoq boqnqab. Boqnibqa
niŋgi na naŋgi qudei ñumoqnsib moiyotnjroqnqab. Osib naŋgi qudei ŋamburbasq di
gaintnjrqab. Osib naŋgi qudei ojeleŋosib nuŋgo Qotei tal miligiq di kumbaiŋnjroqnqab.
Osib naŋgi qudei teteinjribqa naŋgi jaraiyosib qure bei beiq giloqnqab.
35 Niŋgi naŋgi degnjroqnibqa bati deqa Qotei a nuŋgo moma naŋgo une kalil osim
nuŋgo jejamuq di ateleŋqas. Nuŋgo moma naŋgo une agiende. Naŋgi na tamo uŋgasari
kumbra bole bole yoqneb qaji naŋgi ñumoqneb. Naŋgo une di agi naŋgi nami yqajqa
utru atsib Kein na Abel qalnaq moiyej. Dena bosi bosib Berekia aqa ŋiri Sekaraia atra
bijal ti atra tal ti ambleq di qalnab moiyej. Une kalil di Qotei na osim nuŋgo jejamuq di
ateleŋqas.
36 E bole merŋgwai. Une kalil di aqa awai uge Qotei na osim tamo uŋgasari bini bati
endeqa unub qaji naŋgi enjrqas.”

Yesus a Jerusalem naŋgi qa dulej

37 Osiqa Yesus a olo marej, “O Jerusalem qure, O Jerusalem qure, ni na Qotei aqa
medabu o tamo naŋgi ñumoqnsim moiyotnjreqnum. Osim tamo uŋgasari Qotei na inoq
qariŋnjreqnu qaji naŋgi meniŋ na ñumeqnam moreŋeqnub. Bati gargekoba e ino aŋgro
naŋgi tuwe du du bul koroinjrqajqa yeqnam niŋgi saideqnub.
38 Deqa niŋgi quiy. Qotei a nuŋgo atra tal koba uratetŋgimqa a laŋa sqas.
39 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi olo e nubqasai. Degsim gilsim mondoŋ e olo
laŋ qureq na boqnitqa niŋgi e nubsib marqab, ‘Tamo a bqo endi Tamo Koba aqa ñam na
bqo. Deqa Qotei na a tulaŋ geregereiyeqnu.’ ”

24

Bunuqna jeu tamo naŋgi na atra tal niñaqyqab

1 Osiqa Yesus a atra tal koba uratosiq gileqnaqa aqa aŋgro naŋgi na aqa areq bosib atra
tal osoryeb.
2 Osoryonab Yesus na minjrej, “E bole merŋgwai. Atra tal niŋgi unonub endi bunuqna
jeu tamo naŋgi na bosib tulaŋ niñaqyosib aqa meniŋ kalil paraparainjrsibqa taqal
breinjrqab. Yimqa meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq di sqasai. Meniŋ kalil segi segiqab.”

Gulbe kobaquja bunuqna brantqas

3 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa Oliv manaq oqsiq goge di awesonaqa aqa
aŋgro naŋgi aqa areq bosib lumu nenemyeb, “Ni iga merge. Bati gembu jeu tamo naŋgi
bosib atra tal endi niñaqyqab? Mandam endi koboqa laqnimqa ni olo laŋ qureq na
boqnim kumbra kiye namoqna brantim iga unsim poigwas, ‘Bati di jojomqo’?”
4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei na niŋgi
gisaŋgo uge.
5 Bunuqna gisaŋ tamo gargekoba naŋgi ijo ñam na boqnsib tamo uŋgasari naŋgi
endegsib minjroqnqab, ‘E Kristus.’ Degsib tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
gisaŋnjroqnqab.

6 Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi aŋ na qotokobaoqnqab. Niŋgi deqa qusib ulaaib.
Qotei a nami marej, ‘Kumbra di brantqas.’ Deqa brantem. Ariya kumbra di brantimqa
diŋo bati urur brantqasai. Soboleiyosim brantqas.
7 Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti qotoqnqab. Mandor qudei naŋgi tigeloqnsibqa
mandor qudei naŋgi qoto itnjroqnqab. Sawa bei beiq di mimiŋ kokba ti mam ti iŋgi
saio bati dego branteleŋqas.
8 Kumbra kalil di uŋa aŋgrotqa osiqa mati jaqatiŋ kiñala eqnu dego kere.
9 “Bati deqa naŋgi na niŋgi ojeleŋoqnsib jaqatiŋ ti gulbe ti eŋgoqnqab. Osib niŋgi qudei
luŋgsib moiyotŋgwab. Niŋgi ijo ñam ejunub deqa sawa bei bei qaji naŋgi niŋgi qa tulaŋ
ugeoqnsib jeutŋgoqnqab.
10 Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba e qa naŋgo areqalo siŋgilato qaji naŋgi ijo ñam
ulontosib segi segi jeu sqab. Sosibqa naŋgo segi was naŋgi ojeleŋoqnsib tamo uge naŋgo
baŋq di atoqnqab.
11 Gisaŋ tamo tulaŋ gargekoba naŋgi boqnsib ijo segi tamo uŋgasari naŋgi endegsib
minjroqnqab, ‘E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Degsib naŋgi gisaŋnjroqnqab.
12 Kumbra uge deqaji tulaŋ kobaoqnimqa tamo gargekoba naŋgi qalaqalaiyo kumbra
uratoqnqab.
13 Ariya niŋgi ijo ñam siŋgila na ojsib gilsib diŋo bati itqab di Qotei na niŋgi eleŋqas.
14 Ijo wau tamo naŋgi sawa sawa kalil keretoqnsibqa Qotei aqa anjam bole mare mare
laqnqab. Amqa diŋo bati brantqas. Anjam bole di aqa damu agiende. Qotei na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas.”

Iŋgi tulaŋ ugedamu brantqas

15 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Diŋo batiamqa iŋgi tulaŋ
ugedamu Qotei aqa medabu o tamo Daniel a nami deqa marej qaji di brantim niŋgi un-
qab. Iŋgi ugedamu di a Qotei aqa getento warum miligiq di tigelesqas.” E Matyu. Tamo
uŋgasari ijo anjam endi sisiyeqnub qaji naŋgi geregere sisiyosib poinjrem. Poinjrim
marqab, bole.
16 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo endegsi minjrej, “Niŋgi iŋgi ugedamu di unsibqa
bati deqa tamo uŋgasari Judia sawaq di unub qaji naŋgi jaraiyosib manaq oqoqujatebe.
17 Tamo uŋgasari tal meq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib iŋgi iŋgi oqa osibqa olo
warum miligiq gilaib. Naŋgi jaraiyoqujatebe.
18 Tamo uŋgasari wauq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib naŋgo gara jugo oqa osibqa
olo puluosib qureq baib. Naŋgi torei dena jaraiyoqujatebe.
19 Bati deqa uŋa gumaŋ ti uŋa aŋgro mom ti jaraiyo baŋgioqnsib gulbe koba oqab.
20 Deqa niŋgi endegsib pailyoqniy, ‘Gulbe di awa bati qa brantaiq. Yori bati qa dego
brantaiq.’
21 Niŋgi degsib pailyoqniy. Di kiyaqa? Bati deqa tamo uŋgasari naŋgi gulbe tulaŋ
kobaquja oqab. Gulbe deqaji nami brantosaioqnej. Qotei na mandam atej bati deqa
gulbe deqaji brantosai dena bosi bosiq agi bini unum. Bunuqna laŋa ambleq di dego
brantqasai. Agi bati qujai deqa brantqas.
22 Gulbe di aqa bati Qotei na truqutqas. A na truqutqasai di tamo uŋgasari kalil naŋgi
padalekritqab. Aqa segi tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgi padalaib deqa a na gulbe
di aqa bati truqutqas.
23 “Bati deqa tamo qudei na merŋgwab, ‘Niŋgi uniy. Kristus bqo agiende’ o ‘Kristus bqo
agide.’ Degsib merŋgibqa niŋgi naŋgo anjam quetnjraib.
24 Tamo qudei naŋgi bosib gisaŋosib marqab, ‘E Kristus.’ Qudei marqab, ‘E Qotei aqa
medabu o qaji tamo bole.’ Degsib maroqnsib maŋwa kokba babtoqnqab. Naŋgo maŋwa
dena naŋgi na tamo uŋgasari kalil areqalo niñaqyetnjroqnqab. Osib Qotei aqa segi tamo
uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgi dego areqalo niñaqyetnjrqajqa wauoqnqab.

25 “Niŋgi quiy. Kumbra kalil di brantosaisonaqa e namoqna merŋgonum.
26 Deqa tamo qudei na niŋgi endegsib merŋgwab, ‘Niŋgi uniy. Kristus bqo agi wadau
sawaq di unu.’ Degsib merŋgibqa niŋgi naŋgo anjam di dauryosib wadau sawaq gilaib.
Tamo qudei na niŋgi merŋgwab, ‘Kristus bqo agi talq di unu.’ Degsib merŋgibqa niŋgi
naŋgo anjam quetnjraib.
27 Niŋgi qalie, kola minjaleqnaqa laŋ kalil suwaŋeqnu. Dego kere e Tamo Aŋgro laŋ
qureq na boqnitqa tamo uŋgasari kalil naŋgi e nubqab.
28 “Tamo naŋgo jejamu qusaeqnu qaji sawa dia qal naŋgi koroqab.”

Tamo Aŋgro a siŋgila ti riaŋ ti bqas

29 Osiqa Yesus a olo marej, “Gulbe kalil di naŋgo bati koboamqa seŋ ambruqas. Bai
dego suwaŋqasai. Bongar naŋgi laŋ goge na ululoŋosib mandamq aiyeleŋqab. Laŋ goge
dia iŋgi iŋgi kalil reŋgiŋyeleŋqab.
30 Bati deqa e Tamo Aŋgro bqai. Ijo toqor a laŋ goge dia brantimqa tamo uŋgasari sawa
sawa kalilq di unub qaji naŋgi e qa akamugetqab. E siŋgila ti riaŋ ti laŋbiq na boqnit
tamo uŋgasari kalil naŋgi e nubqab.
31 Yimqa e siŋgila na gul anjamosiy ijo laŋ aŋgro naŋgi qariŋnjritqa naŋgi sawa sawa
kalil keretosib Qotei aqa segi tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgi laŋ utru utruq na
koroinjrqab.”

Niŋgi qura qa yawo anjam dena poiŋgem

32 Osiqa Yesus a olo marej, “E na qura qa yawo anjam niŋgi merŋgitqa dena poiŋgwas.
Qura baŋga qalsim olo ñalguyoqnimqa niŋgi unsib qalieqab, ‘Seŋ aqa bati jojomqo.’
33 Dego kere kumbra kalil e ubtosim merŋgonum qaji endi brantimqa niŋgi unsib
endegsib qalieoiy, ‘Bole, Kristus bqajqa bati jojomqo. A siraŋmeq di tigelejunu.’
34 E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi kalil
moreŋosaisoqnibqa kumbra kalil endi branteleŋqas.
35 Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa keresai.”

Yesus bqajqa bati di tamo bei a qaliesai

36 Osiqa Yesus a olo marej, “Ijo bqajqa bati tamo qujai bei a qaliesai. Laŋ aŋgro naŋgi
qaliesai. E Qotei aqa Ŋiri e segi dego qaliesai. Ijo Abu a segi qalie.
37 Noa aqa bati qa tamo uŋgasari naŋgi kumbra yoqneb dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa
bati qa tamo uŋgasari naŋgi kumbra degyoqnqab.
38 Agi Noa aqa bati qa mandam ya maqosaisonaqa tamo uŋgasari naŋgi iŋgi ti ya ti
uyoqnsib uŋa baŋ ojeleŋoqnsib sonabqa Noa a qobuŋ miligiq gilej.
39 Mandam ya maqosim naŋgi padaltnjrqas naŋgi deqa qaliesai. Naŋgi laŋa nanari
soqneb. Sonabqa gulbe di naŋgoq di brantej. Dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati qa
tamo uŋgasari naŋgi nanari degsib sqab.
40 Tamo aiyel wau qujaiq di iŋgi yagoqnibqa Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei
uratim sqas.
41 Uŋa aiyel tal qujaiq di saplaŋ gereiyoqnibqa Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei
uratim sqas.
42 Deqa niŋgi geregere ŋam atiy. E nuŋgo Tamo Koba. E bati gembu bqai di niŋgi
qaliesai.
43 Niŋgi are qaliy. Bati gembu bajiŋ tamo a bosim tal paratqas di tal lanja a qalieqasai.
A nami qalieosiq sonaq qamu bajiŋ tamo bosiq tal paratqa yonaq unsiq wiyej qamu.
44 Dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati niŋgi qaliesai. E bosiy niŋgi pruqtŋgaim deqa
niŋgi geregere ŋam atoqnsib e qa tariŋoqnsib soqniy.”

Tamo yai a kaŋgal tamo bole?

45 Osiqa Yesus a olo marej, “Kaŋgal tamo yai a areqalo bole ti sosiqa gaigai wau bole
yeqnu? Kaŋgal tamo di tal lanja na endegsi minjqas, ‘Ni na ijo kaŋgal tamo kalil naŋgi
geregere taqatnjroqnsimqa naŋgo iŋgi uyqajqa batioqnimqa iŋgi anainjroqnsim soqne.’
46 Degsi minjsimqa sawa beiq gilsim di sqas. Olo puluosim wau kalil a na aqa kaŋgal
tamo yej qaji di kalil keretosim soqnimqa a bosim unimqa kaŋgal tamo di a tulaŋ
areboleboleiyqas.
47 Deqa e bole merŋgwai. Kaŋgal tamo di a wau boledamu yej deqa tal lanja na aqa iŋgi
iŋgi kalil osim aqa baŋq di atim a na taqatetoqnqas.
48 Ariya kaŋgal tamo di a tamo uge sqas di a endegsi are qalqas, ‘Ijo tamo koba a urur
bqasai.’
49 Degsi are qalsimqa a na kaŋgal tamo qudei a ombla wauo qaji naŋgi laŋa laŋa
kumbaiŋnjroqnqas. Osim wain uyo tamo qudei naŋgi joqsim koba na iŋgi ti wain ti
uyoqnsib nanarioqnqab.
50 Aqa tamo koba bqajqa bati a qaliesai deqa a kumbra degsim yoqnimqa aqa tamo
koba brantoqujatosim unimqa a tulaŋ prugugetqas.
51 Deqa aqa tamo koba a na qalougetosim gisaŋ tamo naŋgo so sawaq waiyim aiqas.
Sawa dia tamo naŋgi tulaŋ akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam
atoqnqas.”

25

Duŋgeŋge 10 naŋgo yawo anjam

1 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di duŋgeŋge 10 naŋgo kumbra
sigitejunu. E deqa niŋgi saiŋgwai. Tamo bei a uŋa baŋ ojej. A uŋa baŋ ojqa sawaq gilqa
laqnaqa duŋgeŋge 10 naŋgi a ombla gilqa marsib naŋgo segi segi lam osib walwelosib
aisib gamq di a qa tariŋoqneb.
2 Duŋgeŋge 5 naŋgi nanari. Duŋgeŋge 5 naŋgi powo ti.
3 Duŋgeŋge nanari naŋgo lam miligiq di ya kiñala segi soqnej. Naŋgi lam ya bei o ti
aiyosai.
4 Duŋgeŋge powo ti naŋgi naŋgo lam osibqa lam ya jaliŋaq di qamsib o ti aiyeb.
5 Ariya tamo a uŋa baŋ ojqa sawaq urur gilosai. A sokobaiyej. Deqa duŋgeŋge 10 naŋgi
gamq di a qa tariŋosib sonabqa urŋamnjrnaqa ŋereŋeb.
6 “Ŋereŋesonabqa qolo jige tamo qudei naŋgi maosib mareb, ‘Tamo uŋa baŋ ojqo qaji
agi gileqnu. Deqa niŋgi tigelosib walwelosib gamq di a turoiy.’
7 Onaqa duŋgeŋge 10 naŋgi tigelosib naŋgo lam gereiyeb.
8 Gereiyoqnsibqa duŋgeŋge nanari naŋgi na duŋgeŋge powo ti naŋgi minjreb, ‘Niŋgi
lam ya kiñala egiy. Gago lam ya saiqo deqa mosoqa laqnu.’
9 Onaqa duŋgeŋge powo ti naŋgi na kamba minjreb, ‘Lam ya endi gago segi qa kere.
Iga niŋgi qa ti keresai. Deqa niŋgi olo sumsib nuŋgo segi lam ya awaiyiy.’
10 Onaqa duŋgeŋge nanari 5 naŋgi tigelosib lam ya awaiyqajqa sumeqnabqa tamo
di a uŋa baŋ ojqa sawaq giloqnej. Gileqnaqa duŋgeŋge powo ti naŋgi nami naŋgo lam
gereiyosib soqneb deqa naŋgi na tamo di dauryosib uŋa baŋ ojqa sawaq gileb. Gilsib tal
miligiq gilekritosib siraŋ kabuteb.
11 “Sokiñalayonaq duŋgeŋge nanari naŋgi tal meq di brantosib maosib tamo di minjeb,
‘O Tamo Koba, iga bonum. Ni na siraŋme waqtetgime.’
12 Onaqa a na kamba minjrej, ‘E bole merŋgwai. E niŋgi qaliesai.’ ”
13 Osiqa Yesus a olo marej, “Dego kere niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. Di kiyaqa? Ijo
bqajqa bati niŋgi qaliesai deqa.”

Silali taqatqajqa yawo anjam

14 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo bei a sawa isaq gilsiq di soqnej dego kere. A gilqa
osiqa aqa kaŋgal tamo naŋgi koroinjrsiqa naŋgi na aqa silali taqatqa minjrsiq naŋgo
baŋq di uratetnjrej.
15 A na aqa kaŋgal tamo naŋgo segi segi siŋgila pegiyetnjrsiqa naŋgi wau yqajqa kere
dego silali pupoiyosiqa enjrej. Bei 5,000 kina yej. Bei 2,000 kina yej. Bei 1,000 kina yej.
Osiqa a sawa isaq gilsiq di soqnej.
16 Sonaqa kaŋgal tamo 5,000 kina ej qaji a silali dena wauosiqa olo 5,000 kina bei ej.
17 Kaŋgal tamo 2,000 kina ej qaji a dego silali dena wauosiqa olo 2,000 kina bei ej.
18 Ariya kaŋgal tamo 1,000 kina ej qaji a silali dena wauosai. A silali di osi gilsiqa
mandamq di sub bogsiqa sub miligiq di ulitonaq soqnej.
19 “Bati olekoba yala koboonaqa tamo koba a olo puluosi bosiqa aqa kaŋgal tamo naŋgi
wauqa silali enjrej qaji di metnjrej. Metnjrnaqa naŋgi aqa areq bonabqa a na minjrej,
‘E nami silali eŋgem qaji dena niŋgi waueb olo silali di osorbiy.’
20 Onaqa kaŋgal tamo 5,000 kina ej qaji a na 5,000 kina bei osi bosiqa aqa tamo koba
minjej, ‘O Tamo Koba, ni unime. Ino 5,000 kina nami ebem qaji dena e wauonamqa olo
5,000 kina bei brantej agiende.’
21 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘Ni kaŋgal tamo bolequja. Ni wau kiñala geregere
taqatonum deqa e wau gargekoba olo ino baŋq di uratitqa ni na taqatoqnqam. Deqa ni
bosim e ombla areboleboleigim sqom.’
22 “Onaqa kaŋgal tamo 2,000 kina ej qaji a bosiqa aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo
Koba, ni unime. Ino 2,000 kina ebem qaji dena e wauonamqa olo 2,000 kina bei brantej
agiende.’
23 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘Ni dego kaŋgal tamo bolequja. Ni wau kiñala
geregere taqatonum deqa e wau gargekoba olo ino baŋq di uratitqa ni na taqatoqnqam.
Deqa ni bosim e ombla areboleboleigim sqom.’
24 “Onaqa kaŋgal tamo 1,000 kina ej qaji a bosiqa aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba,
ni que. E nami qalieem, ni tamo ŋiriŋ ani. Tamo qudei naŋgi iŋgi yageqnab melieqnaqa
ni segi na otorosim uyeqnum. Tamo qudei naŋgi saga yago breiyeqnab boleeqnaq ni
segi na koroiyoqnsim uyeqnum.
25 Deqa e ni qa ulaosim ino 1,000 kina ebem qaji di osi gilsimqa mandamq di sub
bogsim sub miligiq di ulitonam soqnej agiende.’
26 “Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘Ni kaŋgal tamo uge. Ni lola ani. Ni nami qalieem,
tamo qudei naŋgi iŋgi yageqnab melieqnaqa e segi na otorosim uyeqnum. Tamo qudei
naŋgi saga yago breiyeqnab boleeqnaq e segi na koroiyoqnsim uyeqnum. Ni nami e qa
degsim qalieem.
27 Deqa ni kiyaqa ijo silali di osi gilsim silali talq atosai? Ni di atem qamu e bosimqa
silali talq dena ijo silali aqa oto kobaqo qamu turtosim onum qamu.’
28 Degsi minjsiqa aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi minjrej, ‘Niŋgi 1,000 kina di yaiyosibqa
kaŋgal tamo nami wauosiqa 10,000 kina ejunu qaji di olo yiy.
29 Niŋgi degyiy. Di kiyaqa? Tamo a wau geregere taqatoqnqas di Qotei na olo wau
yimqa a wau gargekoba taqatoqnqas. Ariya tamo a wau geregere taqatqasai di wau
kiñala a na taqatejunu qaji di a olo bunu taqatqasai. Qotei na a kobotimqa a laŋa sqas.
30 Deqa niŋgi na kaŋgal tamo uge di qalaq di waiyibqa sawa ambruq di soqnem. Sawa
dia naŋgi akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas.’ ”

Mondoŋ Tamo Aŋgro a bosim tamo uŋgasari kalil naŋgi peginjrqas

31 Osiqa Yesus a olo marej, “Mondoŋ e Tamo Aŋgro ñam kobaquja oqai. Osiy laŋ aŋgro
kalil naŋgi joqsiy mandamq aisiy ijo segi awo jaram kobaq di awesqai.

32-33 Awesoqnit sawa bei bei qaji kalil naŋgi bosib ijo ulatamuq di koroabqa e na naŋgi
peginjrqai. E na naŋgi qudei ijo baŋ woq di ateleŋosiy olo naŋgi qudei ijo baŋ qonaŋq di
ateleŋqai. Wagme taqato tamo naŋgi na kaja ti meme ti naŋgi peginjreqnub dego kere.
34 Osiy tamo uŋgasari ijo baŋ woq di unub qaji naŋgi endegsi minjrqai, 'Ijo Abu a
niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyeqnu. Nami a mandam atej bati deqa a nuŋgo Mandor
Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa gam gereiyetŋgej. Deqa niŋgi ijoq babqa ijo Abu na niŋgi
taqatŋgwas.
35 Di kiyaqa? E mambonaqa niŋgi na e iŋgi anaibeb. E ya qarbonaqa niŋgi na e ya
anaibeb. E yauŋ tamo sonamqa niŋgi na e osib nuŋgo talq di gereibeb.
36 E gara saiqoji sonamqa niŋgi na gara tigetbeb. E maibonaqa niŋgi na e taqatbeb. E
tonto talq di sonamqa niŋgi na bosib e gereibeb.'
37 "E na tamo uŋgasari ijo baŋ woq di unub qaji naŋgi degsi minjritqa naŋgi e kamba
nenembqab, 'O Tamo Koba, bati gembu ni mammonaqa iga na iŋgi anaimem? Bati
gembu ni ya qarmonaqa iga na ya anaimem?
38 Bati gembu ni yauŋ tamo sonamqa iga ni osim gago talq di gereimem? Bati gembu
ni gara saiqoji sonamqa iga na gara tigetmem?
39 Bati gembu ni maimonaqa iga na taqatmem? Bati gembu ni tonto talq di sonamqa
iga bosim ni gereimem?'
40 "Naŋgi e degsib nenembibqa e na kamba minjrqai, 'E bole merŋgwai. Niŋgi na ijo
was ñam saiqoji unub qaji naŋgi geregereinjroqneb di agi niŋgi e dego gereiboqneb.'
41 "Ariya e na tamo uŋgasari ijo baŋ qonaŋq di unub qaji naŋgi endegsi minjrqai, 'Niŋgi
tamo uŋgasari tulaŋ ugedamu. Deqa niŋgi jaraiyiy. Jaraiyosib aisib ŋamyuwo gaigai
yuejunu qaji dia soqniy. Satan aqa laŋ aŋgro naŋgi ti dia sqab. Qotei a nami ŋamyuwo
di naŋgi gereiyetnjrej.
42 Deqa niŋgi ŋamyuwo deq aiyiy. Di kiyaqa? E mambonaqa niŋgi na e iŋgi anaibosai.
E ya qarbonaqa niŋgi na e ya anaibosai.
43 E yauŋ tamo sonamqa niŋgi na e osib nuŋgo talq di gereibosai. E gara saiqoji
sonamqa niŋgi na gara tigetbosai. E maibonaqa niŋgi na e taqatbosai. E tonto talq di
sonamqa niŋgi na bosib e gereibosai.'
44 "E na tamo uŋgasari ijo baŋ qonaŋq di unub qaji naŋgi degsi minjritqa naŋgi e
kamba nenembqab, 'O Tamo Koba, bati gembu ni mammej? Bati gembu ni ya qarmej?
Bati gembu ni yauŋ tamo soqnem? Bati gembu ni gara saiqoji soqnem? Bati gembu
ni maimej? Bati gembu ni tonto talq di soqnem? O Tamo Koba, bati gembu ni degsi
sonamqa iga ni numsim gereimosai?'
45 "Naŋgi e degsib nenembibqa e na kamba minjrqai, 'E bole merŋgwai. Niŋgi na ijo
was ñam saiqoji unub qaji naŋgi gereinjrosaioqneb di agi niŋgi e dego gereibosaioqneb.'
46 E na naŋgi degsi minjrsiyqa naŋgo awai uge enjrsiy breinjrit ŋamyuwoq aiqab. Dia
naŋgi bati gaigai jaqatiŋ oqnsib sqab. Ariya tamo uŋgasari kumbra bole yeqnub qaji
naŋgi ŋambile gaigai sqab."

26

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qalib moiqajqa gam ŋamoqneb

1 Yesus a anjam kalil di marsiq koboonaqa a na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej,
2 "Niŋgi qalie, yori bati koba jojomqo. Bati aiyel unu. Yori bati di brantimqa Juda tamo
kokba naŋgi na e Tamo Aŋgro ojsib jeu tamo naŋgo baŋq di atqab. Atibqa naŋgi na e
ŋamburbasq di lubib moiqai." Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrej. Yori bati di Qotei
a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa aqaryainjrej deqa olo are qalqajqa
bati.
3 Yori bati di jojomej deqa atra tamo kokba ti Israel naŋgo gate naŋgi ti gilsib atra tamo
gate aqa ñam Kaiafas aqa talq di koroeb.

4 Koroosib endegsib nenemoqneb, “Iga kiyersim Yesus lumu na ojsim qalsim moiyotqom?”
5 Osib mareb, “Iga yori bati qa Yesus ojqasai. Ojqom di tamo uŋgasari naŋgi iga nugsib ŋiriŋosib qoto tigelto uge.”

Uŋa bei a goreŋ quleq ti osiq Yesus aqa gateq di bilentej

6 Onaqa Yesus a Betani qureq gilsiqa tamo bei nami yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji aqa ñam Saimon aqa talq di soqnej.
7 Sosiqa iŋgi uyeqnaqa uŋa bei a goreŋ quleq ti tulaŋ boledamu silali kobaquja na awaiyej qaji di jaliŋaq jigsiqa osi bosiqa Yesus aqa gateq di bilentej.
8 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi uŋa di aqa kumbra unsibqa ŋiriŋosib segi segi maroqneb, “Uŋa di a kiyaqa goreŋ di laŋa ñaŋguiyqo?
9 A goreŋ di osiq tamo qudei enjrqo qamu silali kobaquja yonub qamu gilsiq tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisi enjrqo qamu di kere.”
10 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa minjrej, “Niŋgi kiyaqa uŋa di gulbe yeqnub? A kumbra bole ebqo.
11 Tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi bati gaigai niŋgi ti sqab. Ariya e bati gaigai niŋgi ti sqasai.
12 E moiqai. Moiyitqa e subq atqab. Uŋa di a e qa are qalsiqa ijo jejamuq di goreŋ bilentosiq dena ijo jejamu subq atqajqa gereiyetbqo.
13 E bole merŋgwai. Bunuqna ijo wau tamo naŋgi sawa sawa kalilq di ijo anjam bole mare mare laqnsibqa uŋa endena kumbra ebqo qaji deqa are qaloqnsib a qa saoqnqab.”

Judas a Yesus osim atra tamo kokba naŋgo baŋq di atqas

14 Onaqa Judas Iskariot a tigelosiqa atra tamo kokba naŋgoq gilej. Judas a Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei.
15 A naŋgoq gilsiqa minjrej, “Niŋgi na awai kiye ebibqa e Yesus osiy nuŋgo baŋq di atqai?” Onaqa naŋgi na meniŋ silali 30 yeb.
16 Yonab a gilsiqa a Yesus osim naŋgo baŋq di atqajqa gam ŋamoqnej.

Yesus aqa aŋgro naŋgi ti yori bati aqa iŋgi uyeb

17 Ariya Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga merge. Iga aisim tal qabia yori bati aqa iŋgi iŋgi gereiyetmonamqa ni iŋgi uyqam?”
18 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi aisib qure ambleq di tamo bei itqab. Itosib minjiy, ‘Qalie Tamo a marqo, “Ijo bati jojomqo. Deqa e ijo aŋgro naŋgi koba na ino talq di awoosim yori bati aqa iŋgi uyqom.” ’ ”
19 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi qure miligiq aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji degsib brantonab dauryosib iŋgi iŋgi kalil gereiyeleŋeb.
20-21 Onaqa bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi ti koba na aisib tal gogetosib awoosib iŋgi uyoqnsibqa Yesus na naŋgi endegsi minjrej, “E bole merŋgwai. Niŋgi ijo aŋgro 12. Nuŋgo ambleq dena aŋgro bei a tigelosim e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas.”
22 Degsi minjrnaq qusibqa are tulaŋ gulbeinjrnaqa segi segi Yesus nenemyoqneb, “O Tamo Koba, ni e qa kiyo maronum?”
23 Onaqa minjrej, “Aŋgro aqo ombla endego tabir qujaiq di bem quiq di tuqteqnum qaji a na e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas.
24 Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro moiqai. Nami Qotei aqa anjam degsib e qa neŋgreŋyeb. Deqa uŋgum. E anjam di dauryosiy moiqai. Ariya aŋgro e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas qaji a tulaŋ padalougetqas. A nami ŋambabosai qamu di kere.”
25 Onaqa Judas agi Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas qaji a na Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, ni e qa kiyo ubtosim maronum?” Onaqa Yesus na kamba minjej, “Od. Anjam agi ni na maronum.”

Yesus na aqa aŋgro naŋgi bem ti wain ti anainjrej

26 Osiqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa Yesus a Qotei pailyosiqa bem
bei osiq giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa endegsi minjrej, “Endi ijo jejamu. Osib
uyiy.”
27 Osiqa wain osiqa gambaŋq di bilentosiqa Qotei pailyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa
minjrej, “Niŋgi kalil wain endi uyiy.
28 Endi ijo leŋ. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgo une kobotetnjrqajqa deqa ijo leŋ aiqas.
Aisim Qotei aqa anjam bunuj nami gereiyej qaji di siŋgilatqas.
29 E niŋgi merŋgwai. E wain endi olo uyqasai. Degsi gilsiy mondoŋ diŋo batiamqa ijo
Abu a nuŋgo Mandor Koba soqnimqa e niŋgi koba na awoosiy olo wain bunuj uyqai.”
30 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi koba na louosib koboonaqa qure
uratosib Oliv manaq oqeb.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil e uratbosib jaraiqab”

31 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti manaq oqoqnsibqa Yesus na minjrej, “Qolo qujai endeqa
niŋgi kalil ijo ñam ulontosib e uratbosib jaraiqab. Nuŋgo kumbra deqa Qotei aqa anjam
bei nami endegsib neŋgreŋyeb, ‘E na kaja naŋgo mandor qalitqa kaja naŋgi segi segi
jaraiqab.’ Qotei aqa anjam nami degsib neŋgreŋyeb.
32 Ariya bati qalub koboamqa e olo subq na tigelosiy niŋgi qa namoosiy Galili sawaq
gilitqa niŋgi bunuqna e daurbosib dia e itbqab.”
33 Onaqa Pita na minjej, “Aŋgro kalil naŋgi ino ñam ulontosib jaraiqab e segi ino ñam
ulontqasai.”
34 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E bole mermqai. Qolo qujai endeqa ni ijo ñam
ulitqam. Tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E Yesus qaliesai.’ ”
35 Onaqa Pita a tulaŋ saidosiq minjej, “Sai. E ni ombla moiqa marimqa, uŋgum, e ino
ñam ulitqasai bole sai.” Onaqa Yesus aqa aŋgro kalil naŋgi anjam qujai di minjoqneb.

Yesus a Getsemani nañu aguq di aqa Abu pailyej

36 Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib nañu agu beiq di branteb. Nañu agu
di aqa ñam Getsemani. Di brantosib Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi endi
awesoqniy. E kiñala sasalosiy ijo Abu pailyosiy bqai.”
37 Degsi minjrsiqa aqa aŋgro qalub agi Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgi Pita koba na joqsiqa
pailyqajqa sasalej. Sasalosiqa pailyoqnsiqa a are tulaŋ gulbekobaiyej.
38 Osiqa aqa aŋgro qalub naŋgi minjrej, “E are tulaŋ gulbekobaibqo. Gulbe dena e
moiyepratonum. Deqa niŋgi e ombla endi sosimqa ŋam atoqniy.”
39 Degsi minjrsiqa olo kiñala sasalosiqa mandamq di ŋam quosiqa Qotei pailyosiq
minjej, “O ijo Abu, gam bei soqnimqa ni na marimqa gulbe endi ijoq baiq. Gulbe endi
ya uge uyo bul. Uŋgum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi areqalo dauryosim ye.”
40 Yesus a degsi Qotei pailyosiq olo tigelosiqa aqa aŋgro naŋgo areq aisiq ŋam atej di
naŋgi are gulbe na ŋereŋesonab unjrej. Deqa Yesus na Pita minjej, “Niŋgi e ombla na ŋam
sokiñalayqa keresai e?
41 Niŋgi ŋereŋaib. Niŋgi ŋam sosib pailyoqniy. Yim gulbe bei nuŋgoq bqas di gulbe dena
niŋgi uneq waiŋgwasai. Bole, nuŋgo are miligiq di niŋgi e daurbqajqa are unu. Ariya
niŋgi segi gulbe di oqajqa siŋgila saiqoji.”
42 Osiqa Yesus a olo puluosi sasalosiq endegsi pailyej, “O ijo Abu, gam bei saiamqa,
uŋgum, ni ino segi areqalo dauryosim marimqa e gulbe endi oqai.”
43 Degsi pailyosiq bosiqa aqa aŋgro qalub naŋgi urŋamnjrnaqa ŋereŋesonab unjrej.
44 Unjrsiqa olo naŋgi uratnjrsiq puluosi gilsiq a nami pailyej qaji degsi olo pailyej.
45 Osiqa a olo aqa aŋgro naŋgo areq aisiq minjrej, “Niŋgi aqaratosib geregere
ŋereŋejunub e? Uŋgum. Bati koboqo. Niŋgi uniy. E Tamo Aŋgro osib une tamo naŋgo
baŋq di atqajqa bati bqo.

46 Niŋgi tigelab gilqom. Tamo e osim naŋgo baŋq di atqajqa agi brantqo.”

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

47 Onaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei agi Judas a na tamo gargekoba naŋgi sebru ti torom ti eleŋonab joqsiqa Yesus aqa areq di branteb. Israel naŋgo gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na naŋgi qariŋnjrnab Yesus ojqa beb.
48 Judas a nami naŋgi ti qairosib anjam gereiyosib a na endegsi minjrej, “E tamo kundoqyqai agide. A ojsib osib giliy.”
49 Onaqa Judas a Yesus aqa areq bosiq minjej, “O Tamo Koba, qolo bole.” Degsi minjsiq kundoqyej.
50 Kundoqyonaqa Yesus na minjej, “O was, ni kumbra kiye e ebqa bonum ni degye.” Degsi minjnaqa tamo naŋgi di brantosib baŋ waiyosib Yesus ojeb.
51 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei na aqa sebru osiqa atra tamo gate aqa kaŋgal tamo gateq di qalqajqa sebru waiyej grotosiqa dabkala segi gentetej.
52 Onaqa Yesus na aqa aŋgro di minjej, “Ino sebru olo ate. Tamo kalil sebru na qotqab qaji naŋgi sebru na moreŋqab.
53 Ni que. E ijo Abu minjqai di a na laŋ aŋgro 72,000 naŋgi qariŋnjrimqa bosib e aqaryaibqab. Ni di qaliesai kiyo?
54 Ariya e ijo Abu degsi minjqasai. Minjqai di aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu brantqasai. Agi nami endegsib neŋgreŋyeb, ‘Kristus a moiqas.’ ”
55 Osiqa bati deqa Yesus na tamo naŋgi di minjrej, “E leŋ ojo tamo unum deqa kiyo niŋgi sebru ti torom ti eleŋosib e ojqa bonub e? E bati gaigai atra tal miligiq di sosimqa Qotei aqa anjam plaltoqnem. Bati deqa niŋgi yala baŋ waiyosib e ojosai.
56 Niŋgi kumbra degyeb deqa Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu agi brantej.” Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa aqa aŋgro kalil naŋgi a uratosib jaraiyeb.

Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa jejamuq di une qametqa marsib koroeb

57 Onaqa tamo Yesus ojeb qaji naŋgi na a osib atra tamo gate aqa ñam Kaiafas aqa talq osi gileb. Dia Juda gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti kalil koroesoqneb. Koroesonabqa tamo naŋgi na Yesus osi gilsib naŋgo ulatamuq di tigelteb.
58 Naŋgi Yesus osi gileqnabqa Pita a kiñala isa isaq na Yesus dauryosiq uli uliosiq gilsiq torei atra tamo gate aqa tal meq di brantej. Brantosiqa naŋgi Yesus kiyeryib unqajqa deqa are qalsiq qaja tamo qudei naŋgo ambleq di awesoqnej.
59 Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti kalil koroesosibqa naŋgi gisaŋ anjam na Yesus aqa jejamuq di une qametqa are qalsib anjam ŋamoqneb. Di kiyaqa? Anjam dena naŋgi Yesus qalib moiqajqa deqa.
60 Anjam ŋamonab ŋamonab ugeinjrej. Deqa naŋgi tamo gargekoba metnjreqnab boqnsib gisaŋ anjam Yesus aqa jejamuq di qameleŋoqneb. Naŋgo ambleq dena tamo aiyel tigelosib Yesus aqa jejamu laŋa gisaŋyosib mareb,
61 “Tamo endi a endegsi marnaq iga quem, ‘E Qotei aqa atra tal koba endi koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo tigeltqai.’ ”
62 Onaqa atra tamo gate a naŋgo anjam di qusiqa a tigelosiqa Yesus aqa areq bosiq nenemyej, “Tamo naŋgi endi une gargekoba ino jejamuq di qameqnub. Di ni kamba anjam bei marqasai e?”
63 Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai. Deqa atra tamo gate na olo nenemyej, “Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa ñam na e ni nenemmqai, ni Kristus e? Ni Qotei aqa Ŋiri e? Ni e merbe.”

64 Onaqa Yesus na minjej, “Od. Anjam ni maronum di kere. Ni que. E Tamo Aŋgro.
Bunuqna e laŋ qureq oqsiy Qotei siŋgila koba ti unu qaji aqa baŋ woq di awesosiy olo
laŋbiq na boqnit niŋgi e nubqab.”
65 Onaqa atra tamo gate a Yesus aqa anjam di qusiqa a tulaŋ minjiŋ oqetonaqa aqa
segi gara jugo bumbraŋyosiqa marej, “Aqa une agi a segi babtqo iga quonum. Deqa iga
kiyaqa tamo bei olo metonam bosim aqa une marqas? Aqa misiliŋ anjam niŋgi quonub.
66 Deqa niŋgi kiyersib marqab?” Onaqa naŋgi kalil mareb, “A bole une ti. Deqa qalib
moiyem.”
67-68 Naŋgi kalil degsib marnabqa naŋgo ambleq dena tamo qudei naŋgi tigelosib
Yesus aqa ulatamuq di miselyoqnsib baŋ na qaloqneb. Osib aqa ŋamdamu gara na
qosetosib ula poŋyoqnsib minjoqneb, “Ni Kristus amqa ni ubtosim mare, yai na ni
lumqo?”

Pita a gisaŋoqalubtosiq marej, “E Yesus qaliesai”

69 Ariya Pita a tal meq di awesonaqa kaŋgal uŋa bei na aqa areq bosiqa minjej, “Ni
dego Yesus Galili qaji aqa aŋgro bei. Ni nami a dauryosim laqnem.”
70 Onaqa Pita a tamo kalil naŋgo ŋamdamuq di tulaŋ saidosiq uŋa di minjej, “Ni anjam
merbonum di e qaliesai.”
71 Degsi minjsiqa tigelosiq tal qala beiq gilsiq di soqnej. Sonaqa kaŋgal uŋa bei na Pita
unsiqa tamo naŋgi Pita aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi minjrej, “Tamo di a dego
Yesus Nasaret qaji aqa aŋgro bei. A nami Yesus dauryosiq laqnej.”
72 Onaqa Pita a olo tulaŋ saidosiq marej, “E tamo di qaliesai bole sai. E bole maronum.”
73 Olo kiñala soboleiyonaq tamo qudei jojom di tigelesoqneb qaji naŋgi Pita aqa areq
bosib minjeb, “Iga ino anjam maro na qalieonum, ni Galili qaji tamo. Dena iga poigwo,
ni Yesus aqa aŋgro bei.”
74 Onaqa Pita a olo tulaŋ siŋgila na saidosiq marej, “E tamo di qaliesai bole sai. E bole
maronum. E gisaŋot Qotei na e lubem.” A degsi marnaqa tuwe anjamej.
75 Tuwe anjamonaqa Pita a qusiqa anjam nami Yesus na minjej qaji, “Tuwe an-
jamosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E Yesus qaliesai,’ ” anjam deqa olo are
qalsiqa poiyonaqa oqedosiqa tulaŋ akamugetej.

27

Juda tamo kokba naŋgi Yesus osib Pailat aqa baŋq di ateb

1-2 Onaqa nobqolo malu qameqnaq atra tamo kokba ti Israel naŋgo gate naŋgi ti kalil
koroesosibqa Yesus qalib moiqajqa anjam keretoqneb. Anjam kereonaq naŋgi Yesus
aqa baŋ tontetosib osi gilsib Rom naŋgo gate Pailat aqa baŋq di ateb.

Judas na aqa segi jejamu qalsiq moiyej

3-4 Atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti Yesus qalib moiqajqa anjam keretonabqa
Judas a qusiqa olo areqalo bei osiqa naŋgo areq bosiq minjrej, “E une kobaquja yonum.
Tamo e nuŋgo baŋq di atonum qaji a une saiqoji. Niŋgi a laŋa qalsib moiyotqab. Deqa
meniŋ silali 30 niŋgi na ebeb qaji endi olo oiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb,
“Di gago gulbe sai. Di ino segi gulbe.”
5 Onaqa Judas a silali di olo osi gilsiqa atra tal meq di breiyosiqa aisiq a segi na aqa
kakroq di sil waiyosiq gaiŋosiq moiyej.
6 Onaqa atra tamo kokba naŋgi mareb, “Silali endi tamo qalib moiqajqa aqa awai.
Deqa iga silali endi atra tal aqa silali ti turtqasai.”
7 Naŋgi degsib marsibqa silali di olo osib web gereiyo qaji tamo bei aqa mandam mutu
bei awaiyeb. Yauŋ tamo naŋgi moreŋoqnibqa mandam mutu dia subq ateleŋqajqa deqa
awaiyeb.

8 Mandam mutu di “Leŋ Aiyo Qaji Mandam” ñam degsib waiyeb. Ñam di bini
mareqnub.
9-10 Deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Jeremaia a nami marej qaji di aqa
damu brantej. A endegsi marej, “Israel naŋgi Kristus aqa jejamu awaiyqa marsib meniŋ
silali 30 atqab. Atsib silali di olo osib web gereiyo qaji tamo bei aqa mandam mutu bei
awaiyqab. Tamo Koba a na anjam degsi merbqo.” Jeremaia a nami degsi marej.

Pailat na Yesus nenemyej, “Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?”

11 Onaqa Yesus a Pailat aqa ulatamuq di tigelonaqa Pailat na nenemyej, “Ni Juda naŋgo
Mandor Koba e?” Onaqa Yesus na minjej, “Od. Anjam ni maronum di kere.”
12 Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti Yesus aqa anjam di qusib minjiŋ
oqetnjrnaqa Yesus gisaŋyoqnsib aqa jejamuq di une gargekoba qameleŋoqneb. Onaqa
Yesus a torei mequmej. A anjam bei kamba yala marosai.
13 Deqa Pailat na olo Yesus nenemyej, “Naŋgi une gargekoba ino jejamuq di qame-
qnub. Di ni queqnum e?”
14 Onaqa Yesus a kamba anjam bei marosai. Deqa Pailat a tulaŋ prugugetej.

Pailat a marej, “Niŋgi Yesus a ŋamburbasq di qamiy”

15 Pailat aqa kumbra agiende. Wausau gaigai yori bati koba brantoqnimqa Juda
tamo uŋgasari naŋgi tamo qujai aqa ñam maroqnibqa Pailat na tamo di tonto talq dena
uratoqnsim enjroqnqas.
16 Bati deqa tamo bei aqa ñam Barabas a tonto talq di soqnej. A leŋ ojo tamo.
17 Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Pailat aqa areq di koroonabqa a na nenemnjrej, “E
tamo yai tonto talq dena uratosiy eŋgwai? E Barabas uratosiy eŋgwai kiyo Yesus agi niŋgi
Kristus qa mareqnub qaji a uratosiy eŋgwai kiyo? Niŋgi na merbiy.”
18 Pailat a naŋgi degsi nenemnjrej. Di kiyaqa? A qalieej, atra tamo kokba naŋgi Yesus
qa ugeosib deqa a ojsib Pailat aqa baŋq di ateb.
19 Bati di Pailat a une pegiyo qaji awo jaramq di awesonaqa aqa ŋauŋ na anjam bei
pepa mutu kiñalaq di neŋgreŋyosiq Pailat aqaq qariŋyej. A endegsi neŋgreŋyej, “Yesus
aqa jejamuq di une saiqoji. Deqa ni a kumbra uge bei yaim. Qolo e ŋeiobilqeiosim Yesus
unonum. Deqa e are tulaŋ gulbekobaibqo.”
20 Onaqa Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo areqalo
tigeltetnjreb. Tamo uŋgasari naŋgi Pailat minjibqa a na Barabas uratosim enjrsim olo
Yesus qalim moiqajqa deqa naŋgo areqalo tigeltetnjreb.
21 Onaqa Pailat na olo tamo uŋgasari naŋgi nenemnjrej, “E tamo yai uratosiy eŋgwai?
Barabas kiyo Yesus kiyo? Niŋgi na merbiy.” Onaqa naŋgi na kamba minjeb, “Ni Barabas
uratosim ege.”
22 Onaqa Pailat na olo minjrej, “E niŋgi Barabas eŋgwajqa merbonub deqa e Yesus
kiyeryqai? Agi niŋgi a qa mareqnub. ‘A Kristus.’ ” Onaqa naŋgi kalil murqumyosib
minjeb, “Ni Yesus osim ŋamburbasq di qame.”
23 Onaqa minjrej, “Kiyaqa Yesus qalit moiqas? A une kiye yqo deqa a ŋamburbasq di
qamqai?” Degsi minjrnaqa naŋgi olo tulaŋ murqumyoqnsib waiŋyoqnsib minjoqneb,
“Ni a ŋamburbasq di qame.”
24 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa endegsi poiyej, “Tamo uŋgasari naŋgi ijo
anjam quetbqasai. E naŋgi saidnjrqai di naŋgi ŋiriŋosib qoto tigeltqab.” Pailat a degsi
poiyej deqa a tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq di ya bei tabirq di qamsiqa ya dena aqa
baŋ yansosiqa minjrej, “Yesus a moiqas di nuŋgo une. Di ijo une sai.”
25 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na minjeb, “Di kere. Uŋgum. Yesus a moiqas di gago une.
Di gago aŋgro naŋgo une dego.”
26 Naŋgi Pailat degsib minjnabqa a naŋgo anjam di dauryosiqa Barabas tonto talq
dena oqeq atsiqa naŋgi enjrej. Enjrsiqa olo Yesus osiq qaja tamo naŋgo baŋq di atsiqa

minjrej, “Niŋgi Yesus bu toqoŋ na kumbaiŋyiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na Yesus osib kumbaiŋyeb. Kumbaiŋyosib koboonaqa Pailat na olo minjrej, “Niŋgi Yesus ŋamburbasq di qamqajqa osib giliy.”

Qaja tamo naŋgi Yesus misiliŋyoqneb

27 Pailat na qaja tamo naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi Yesus osib Rom naŋgo tal kobaqujaq osi gileb. Osi gilsib qaja tamo kalil naŋgi metnjrnab bosib tal dia koroeb.
28 Koroosib Yesus aqa gara piqtetosib gara jugo olekoba lent mandor kokba naŋgi gaigai jigeqnub deqaji bei osib Yesus jigeteb.
29 Osib sil luwit osib lulumosib sil dena mandor naŋgo gate tatal bul gereiyosib aqa gateq di atetosib siŋgila na teqiyeb. Osib bu toqoŋ kaneŋo osib Yesus aqa baŋ woq di yonab a mandor koba bul ojsiq tigelesoqnej. Osib aqa areq di siŋga pulutosib a gisaŋ na biŋiyoqnsib minjoqneb, “O Juda naŋgo Mandor Koba, kaiye.”
30 Degsib Yesus minjoqnsib a miselyoqnsib bu toqoŋ esoqnej qaji di tatruiyosib dena aqa gateq di qaloqneb.
31 Naŋgi degsib Yesus misiliŋyosib koboonaqa gara lent di piqtetosib aqa segi gara olo jigetosib aqa qawarq di ŋamburbas atetosib a baŋ ojsib gaintqa sawaq osi gileb.

Naŋgi Yesus osib ŋamburbasq di qameb

32 Naŋgi Yesus osi giloqnsibqa gamq di tamo bei walwelosiq aiyeqnaqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena ŋamburbas yaiyosib tamo di yonabqa a kamba qoboiyosiqa gam na Yesus dauryosiq giloqnej. Tamo di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji.
33 Naŋgi Yesus osi gilsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Golgota di branteb. Ñam di aqa damu, “Tamo gate tanu.”
34 Di brantosib qaja tamo naŋgi na wain ya ti kial aqa ya isa koba de ti bulyosib Yesus anaiyonab uyo oneiyonaq ugeiyonaq uratej.
35 Onaqa qaja tamo naŋgi na Yesus osib ŋamburbasq di qameb. Qamsib Yesus aqa gara eleŋqa marsib gilteleŋeb. Osib meniŋ silali alaŋeb. Tamo yai aqa meniŋ na buŋnjrqas di a na gara oqas. Degsib marsib meniŋ silali alaŋosib gara eleŋeb.
36 Onaqa Yesus a ŋamburbas goge di gaiŋesonaqa qaja tamo naŋgi ŋamburbas utruq di awoosib Yesus taqatesoqneb.
37 Osib ŋamburbas mutu gogeq di anjam endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo endi Yesus. A Juda naŋgo Mandor Koba.” Yesus a nami maroqnej, “E Juda naŋgo Mandor Koba.” Yesus aqa une deqa osib anjam di neŋgreŋyeb.
38 Bati deqa bajiŋ tamo aiyel dego ŋamburbasq di gaintnjrsib ñumeb. Bei Yesus aqa baŋ woq di qameb. Bei Yesus aqa baŋ qonaŋq di qameb.
39 Yesus a ŋamburbas goge di sonaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa ulatamuq dena walwelosib gile beoqnsib a misiliŋyoqnsib gate gaiŋyoqnsib minjoqneb,
40 “Ni nami marem, ‘E atra tal koba koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo tigeltqai.’ Ni degsi marem deqa ni ino segi jejamu aqaryaiye. Ni Qotei aqa Ŋiriamqa ni ŋamburbas uratosim mandamq aiye.”
41-42 Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Juda gate naŋgi ti dego Yesus degsib misiliŋyoqneb. Osib segi segi maroqneb, “A na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai. A Israel naŋgo Mandor Koba boleamqa a ŋamburbas uratosim mandamq aiyimqa iga unsim marqom, ‘Bole.’
43 A segi mareqnu, ‘E Qotei qa ijo areqalo siŋgilatejunum. E segi Qotei aqa Ŋiri.’ Aqa anjam di boleamqa Qotei na endego aqaryaiyem.”
44 Onaqa bajiŋ tamo aiyel Yesus ombla gaintnjreb qaji naŋgi dego Yesus degsib misiliŋ anjam minjoqneb.

Yesus a moiyej

45 Qanam jige seŋ bati 12 onaqa sawa kalil tulaŋ ambruosi sonaq gilsiq seŋ bati 3 onaq bilaqtej.
46 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiqa marej, “Eloi, Eloi, lema sabaktani?” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O ijo Qotei, O ijo Qotei. Ni kiyaqa e qoreibonum?”
47 Onaqa tamo qudei Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi aqa anjam di qusib mareb, “A Elaija meteqnu.”
48 Degsib marnabqa tamo bei a urur ti gilsiq gara ñeŋgi bei osiq wain isa kobaq di tuqtosiqa soruq di qosisiqa osi bosiqa Yesus anaiyqajqa soqtosiqa aqa medabuq di atej.
49 Onaqa tamo qudei naŋgi mareb, “Iga mati tariŋosim koqyesqom. Elaija a bosim Yesus ŋamburbasq dena osim mandamq atqas kiyo?”
50 Onaqa Yesus a olo tulaŋ leleŋosiqa mondor titosiq aqa ŋambile uratosiq moiyej.
51 Bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di gaiŋesoqnej qaji a goge na braŋosiq aisiq poaiyelej. Onaqa mimiŋ kobaquja dego dosiq mandam reŋgiŋyonaqa meniŋ kokba paraparaeleŋeb.
52-53 Bati deqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari gargekoba nami moreŋeb qaji naŋgo sub waqeleŋonabqa naŋgi olo subq na tigeleb. Bunuqna Yesus a dego subq na tigelonaqa tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa qure koba Jerusalem miligiq gileb. Gilnabqa tamo gargekoba naŋgi na unjreb.
54 Ariya qaja tamo naŋgi ŋamburbas utruq di Yesus taqatesoqneb qaji naŋgo gate ombla na mimiŋ dosiq mandam reŋgiŋyonaq meniŋ kokba paraparaeleŋonab unsibqa naŋgi tulaŋ ulaugetosib mareb, “Bole. Tamo endi a Qotei aqa Ŋiri.”
55-56 Uŋgasari gargekoba naŋgi isaq di tigelesosib Yesus koqyoqneb. Bei Maria Makdala qure qaji. Maria bei agi Jems Josep wo naŋgo ai. Ariya uŋa bei Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgo ai. Yesus a nami Galili sawaq di sonaqa uŋgasari naŋgi dena a dauryosib laqnsib kaŋgalyoqneb. Bati Yesus a Galili sawa uratosiqa a na naŋgi joqsiqa koba na Jerusalem beleŋeb.

Josep a Yesus aqa jejamu osiq subq atej

57-58 Onaqa bilaqtonaqa ñoro tamo bei aqa ñam Josep a Yesus aqa jejamu osim subq atqa marsiqa Pailat a nenemyqa gilej. Josep a Arimatea qure qaji. A dego Yesus dauryoqnej qaji. Deqa a Pailat aqa talq gilsiqa nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?” Onaqa Pailat na odyosiqa aqa qaja tamo qudei naŋgi minjrej, “Niŋgi Yesus aqa jejamu osib Josep yiy.”
59-60 Onaqa Josep na Yesus aqa jejamu osi gilsiqa gara qat omu na dalaosiq aqa segi sub bunuj nami meniŋ miligiq di gereiyej qaji dia atej. Atsiqa meniŋ kobaquja belbeltosiq dena sub me getentej. Osiqa olo aiyej.
61 Onaqa Maria Makdala qure qaji wo Maria bei wo bosib sub areq di awoosib taqatesoqneb.

Qaja tamo naŋgi sub me taqatesoqneb

62 Juda naŋgo yori bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab soqnej. Deqa atra tamo kokba ti Farisi naŋgi ti Pailat aqa talq gilsib minjeb,
63 “O Tamo Koba, Yesus a gisaŋ tamo. Deqa a moiyosaisosiqa endegsi marnaq iga quem, ‘Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.’ A degsi marnaq iga quem.
64 Deqa ni ino qaja tamo qudei qariŋnjrimqa naŋgi gilsib sub me geregere getentosib taqatesoqnibqa bati qalub koboqas. Ni degye. Ni degyqasai di Yesus aqa aŋgro naŋgi gilsib aqa jejamu bajiŋosib gisaŋosib tamo uŋgasari naŋgi minjrqab, ‘Yesus a subq na tigelqo.’ Yimqa naŋgo gisaŋ anjam di tulaŋ kobaosim Yesus aqa gisaŋ anjam nami marej qaji di tulaŋ buŋyqas.”
65 Onaqa Pailat na minjrej, “Niŋgi nuŋgo segi qaja tamo qudei joqsib gilibqa naŋgi sub me geregere getentosib taqatesqab.”

66 Pailat a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi na qaja tamo qudei naŋgi joqsib gilsib minjreb,
"Niŋgi na sub me geregere taqatesoqniy." Degsib minjrsib meniŋ kobaquja nami sub me
getentesoqnej qaji di olo geregere siŋgilatosib sub meq di saga waiyeb. Naŋgi degyeb. Di
kiyaqa? Yesus aqa aŋgro naŋgi bunuqna bosib saga olo taqal atqab di tamo kalil naŋgi
poinjrqas, Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa jejamu bajiŋonub.

28

Yesus a olo subq na tigelej

1 Yori bati koboonaqa nebeonaq nobqolo ambru Maria Makdala qure qaji wo Maria
bei wo tigelosib Yesus aqa sub unqajqa gileb.
2 Naŋgi gileqnabqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a laŋ goge na aisiqa meniŋ kobaquja
sub me getentesoqnej qaji di belbeltosiq qalaq di atsiqa meniŋ quraq di awesoqnej.
Awesonaqa mimiŋ kobaquja dej.
3 Laŋ aŋgro di aqa ulatamu kola bul tulaŋ minjalej. Aqa gara laŋbi bul tulaŋ qat.
4 Onaqa qaja tamo sub me taqatesoqneb qaji naŋgi na laŋ aŋgro di unsibqa naŋgi tulaŋ
ulaugetosib gindagindaŋosib mandamq di ululoŋosib tamo moreŋo bul tindaŋesoqneb.
5 Onaqa laŋ aŋgro na uŋa aiyel di minjrej, "Niŋgi ulaaib. E qalie, niŋgi Yesus ŋamburbasq
di qameb qaji a qa ŋameqnub. 6 A endi sosai. A subq na tigelqo. Agi a nami niŋgi endegsi
merŋgej, 'E subq na tigelqai.' Deqa niŋgi aiyel bosib sub miligi uniy. A ŋeioteb qaji lume
agi unu.
7 Niŋgi unsibqa olo puluosib gurgur ti aisib Yesus aqa aŋgro naŋgi endegsib minjriy,
'Yesus a subq na tigelqo. Tigelosiq niŋgi qa namoosiq Galili sawaq gilqo. Niŋgi dego
Galili sawaq gilsib dia a itqab.' O uŋa aiyel, e niŋgi anjam di merŋgwa bonum."
8 Onaqa uŋa aiyel di naŋgi tulaŋ ulaugeteb. Osib naŋgi olo areboleboleinjrej. Deqa
naŋgi subq dena olo puluosib laŋ aŋgro na anjam minjrej qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi
minjrqajqa gurgur ti aiyeb.
9 Aiyeqnabqa gamq di Yesus a segi naŋgi aiyel turosiqa minjrej, "Nobqolo bole." Degsi
minjrnaqa naŋgi aiyel aqa areq bosibqa aqa siŋga ojsib a biŋiyeb.
10 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi ulaaib. Niŋgi aisib ijo was naŋgi endegsib minjriy,
'Niŋgi Galili sawaq giliy. Gilsib dia Yesus itqab.' "

Qaja tamo naŋgo gisaŋ anjam

11 Uŋa aiyel aiyeqnabqa qaja tamo qudei sub taqatesoqneb qaji naŋgi tigelosib qure
miligiq aiyeb. Aisib kumbra kalil subq di brantonaq uneb qaji di atra tamo kokba naŋgi
sainjreb.
12 Sainjrnab qusibqa Juda gate kalil naŋgi metnjrnab bosib koroosib anjam qosisib
qaja tamo naŋgi di silali kobaquja enjreb. Osib minjreb,
13 "Niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi anjam endegsib minjroqniy, 'Iga sub taqatosim
ŋereŋesonamqa Yesus aqa aŋgro naŋgi qolo bosib subq dena Yesus aqa jejamu bajiŋosib
jaraiyeb.'
14 Yimqa Pailat a nuŋgo anjam di qusim niŋgi qa ŋiriŋamqa iga na aqa are olo latetosim
anjam gereiyonamqa a niŋgi gulbe bei eŋgwasai."
15 Onaqa qaja tamo naŋgi silali di osib atra tamo kokba naŋgo anjam dauryosib Yesus
aqa aŋgro naŋgi na aqa jejamu subq dena bajiŋeb anjam di mare mare laqneb. Laqnab
Juda tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi anjam di queleŋosib naŋgi kamba saoqneb agi
bini saoqnsib unub.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi wau enjrej

16 Onaqa Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi Galili sawaq gilsib mana bei Yesus a nami naŋgi deq
oqwajqa minjrej qaji deq oqeb.

17 Oqsib dia Yesus itosib a biŋiyosib aqa ñam soqteb. Ariya naŋgi qudei areqalo aiyelteb.
18 Onaqa Yesus a naŋgo areq gilsiqa minjrej, “Ijo Abu na siŋgila kalil ijo baŋq di atej deqa e mandam ti laŋ ti taqatejunum.
19 Deqa niŋgi walwelosib sawa sawa kalil keretoqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi ijo anjam minjre minjre laqniy. Yim naŋgi e daurbqajqa deqa. Niŋgi ijo Abu aqa ñam na ti e Qotei aqa Ŋiri ijo segi ñam na ti Mondor Bole aqa ñam na ti naŋgi yansnjroqniy.
20 O ijo aŋgro, anjam kalil e nami merŋgoqnem qaji di niŋgi walwelosib tamo uŋgasari naŋgi minjroqniy. Yim naŋgi anjam di dauryqajqa deqa. Niŋgi quiy. E bati gaigai niŋgi koba na wauoqnsiy sqai. Degsim soqnim soqnim diŋo bati brantqas.”

MAK

Jon yansnjro qaji a anjam palontoqnej

1 Qotei aqa Ŋiri Yesus Kristus aqa anjam bole e utruq na saqai.

2 Nami Qotei na aqa Ŋiri Yesus endegsi minjej, “Ni que. E na ijo anjam maro tamo qariŋyitqa a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas.

3 A wadau sawaq di tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnqas, ‘Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy. Aqa gam tingitetiy.’ ” Qotei a nami aqa Ŋiri degsi minjej. Onaqa aqa medabu o qaji tamo Aisaia a anjam di neŋgreŋyonaq soqnej.

4-5 Bunuqna Jon yansnjro qaji a wadau sawaq di brantej. Brantosiq dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Tamo uŋgasari Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi ti Jerusalem qureq di soqneb qaji naŋgi ti kalil Jon aqa areq gileqnabqa a na naŋgi endegsi minjroqnej, “Niŋgi are bulyibqa Qotei na nuŋgo une kalil kobotetŋgwas. Amqa e na niŋgi yansŋgwai.” Degsi minjreqnaqa naŋgi na naŋgo une kalil babteqnabqa Jordan yaq di yansnjroqnej.

6 Jon a wadau sawaq di soqnej di a iŋgi iŋgi saiqoji. Deqa a gara jugo kamel aqa juŋgum na gereiyo qaji di jugoqnsiqa alalag na siŋgilatosiq laqnej. A iŋgi uyo saiqoji deqa a sis ti bisim qaq ti uyoqnej.

7 A Qotei aqa anjam palontoqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej, “Tamo Koba a bunuqna ijo qoreq na bqas. A tamo siŋgila koba. Ijo siŋgila aqa siŋgila ti keresai. Deqa e a kaŋgalyqajqa e tamo bolesai.

8 E ya na niŋgi yansŋgeqnum. Ariya Tamo Koba a bosimqa Mondor Bole aqa siŋgila na niŋgi yansŋgwas.” Jon na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjroqnej.

Jon na Yesus yansej

9 Bati bei Yesus a Jon na yansqa marsiqa Nasaret qureq dena tigelosiqa Galili sawa uratosiq Jon aqa areq bej. Bonaqa Jon na Jordan yaq di yansej.

10 Yansonaqa a yaq na tigelosiqa tarosiq laŋ goge koqyonaqa laŋ waqej. Laŋ waqonaqa Qotei aqa Mondor a binoŋ bulosiq aisiq Yesus aqa jejamuq di awoej.

11 Awoonaqa laŋ goge dena Qotei na Yesus metonaqa aqa kakro quej. A endegsi minjnaq quej, “Ni ijo Aŋgro qujai. E ni tulaŋ qalaqalaimeqnum. E ni qa tulaŋ areboleboleibeqnu.”

Satan a bosiq Yesus walawalaiyoqnej

12-13 Onaqa Mondor a Yesus wadau sawaq osi gilsiqa di uratonaqa bati 40 a di laqnej. Di laqnaqa Satan bosiqa Yesus a une bei atqa marsiqa walawalaiyoqnej. Yesus a wagme juwaŋ naŋgi ti soqneb. Sonabqa Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi bosib Yesus siŋgilatoqneb.

Yesus a Galili sawaq di aqa wau utru atej

14 Bati bei Jon a tonto talq di waiyonab sonaqa Yesus a olo Galili sawaq aiyej. Aisiq dia Qotei aqa anjam bole palontoqnej.

15 A endegsi maroqnej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqajqa bati jojomqo. Deqa niŋgi are bulyosib Qotei aqa anjam bole nuŋgo areqaloq di siŋgilatiy.”

Yesus na tamo qolqe naŋgi metnjrnaq a dauryeb

16 Osiqa Yesus a Galili ya agu kobaqujaq gilej. Gilsiq alile dia walweloqnsiqa ŋam atej di Saimon aqa was Andru wo naŋgi qe o qaji tamo soqneb deqa naŋgi kakaŋ waiyeqnab unjrej.

17 Unjrsiqa minjrej, “Niŋgi aiyel e daurbiy. Niŋgi qe o qaji tamo unub deqa niŋgi qe
eqnub. Dego kere e wau eŋgitqa niŋgi olo tamo oqnqab.”
18 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi naŋgo kakaŋ uratosib Yesus dauryeb.
19 Onaqa Yesus a olo walwelosiq gilokiñalayosiqa Sebedi aqa ŋiri Jems aqa was Jon wo
naŋgi aiyel qobuŋ miligiq di kakaŋ braŋo qandimeqnabqa unjrsiqa metnjrej.
20 Metnjrnaqa naŋgo abu Sebedi wau tamo ti qobuŋ miligiq di sonabqa naŋgi urat-
njrsib Yesus dauryeb.

Yesus a tamo bei aqaq dena mondor uge wiyetej

21 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti walwelosib gilsib Kaperneam qureq di branteb.
Brantosib sonabqa Juda naŋgo yori batiej. Deqa Yesus a Juda naŋgo Qotei tal miligiq
gilsiqa Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej.
22 Aqa anjam palontej di siŋgila ti. Dal anjam qalie tamo naŋgo anjam maroqneb
de ti keresai. Yesus a segi anjam di aqa abu. Aqa anjam dena dal anjam qalie tamo
naŋgo anjam tulaŋ buŋyoqnej. Deqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam di qusib tulaŋ
prugeb.
23 Bati di tamo bei mondor uge na ojej qaji a Qotei tal miligiq di awesoqnej. Deqa a
Yesus unsiqa tulaŋ leleŋosiqa minjej,
24 “O Yesus Nasaret qaji tamo, ni iga kiyergwajqa bonum? Ni iga padaltgwa bonum e?
E ni qalie. Ni Qotei aqa Tamo Boledamu. Ino jejamuq di une bei saiqoji.”
25 Onaqa Yesus na mondor uge di ŋiriŋtosiq minjej, “Ni medabu getentosim tamo di
uratosim ulaŋ.”
26 Degsi minjnaqa mondor uge dena tamo di kunjimyosiqa tulaŋ leleŋosiqa a uratosiq
ulaŋej.
27 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ prugosib segi
segi maroqneb, “Yesus a tamo kiyero? A anjam bunuj mareqnu. Aqa anjam bunuj di
siŋgila ti mareqnu. A segi anjam di aqa abu. Agi a na mondor uge naŋgi minjreqnaqa
naŋgi aqa anjam dauryosib jaraiyeqnub.”
28 Tamo uŋgasari naŋgi degsib maroqneb. Osib naŋgi walwelosib Galili sawa keretosib
Yesus aqa maŋwa deqa saoqnsib laqneb.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

29 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Qotei tal uratosib Saimon Andru wo naŋgo tal
gogeteb. Jems Jon wo naŋgi koba na tal gogeteb.
30 Tal gogetosibqa Saimon aqa mimibe makobaiyonaq jejamu tulaŋ kaŋkaŋyonaqa
ŋeiesonaq uneb. Deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na Yesus minjeb, “Ni na uŋa di boletqa kere
e?” Onaqa minjrej, “Od, e na boletqa kere.”
31 Degsi minjrsiqa uŋa maiyej qaji aqa areq gilsiqa baŋ ojsiqa tigeltej. Tigeltonaqa aqa
jejamu kaŋkaŋ di koboonaqa a tigelosiqa naŋgi iŋgi goiyetnjrej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

32 Seŋ aiyeqnaqa qure deqaji tamo uŋgasari ma utru segi segi so qaji naŋgi ti mondor
uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi ti naŋgo was naŋgi na joqoqnsib Yesus aqa areq boqneb.
33 Boqnsib Yesus soqnej qaji tal meq di korooqneb.
34 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil ma ti soqneb qaji naŋgi boletnjroqnej. Osiqa
mondor uge naŋgi dego winjroqnej. Mondor uge naŋgi di Yesus qa qalieeb deqa naŋgi
aqa ñam ubtqa mareqnab a na naŋgi saidnjroqnej.

Yesus a Galili sawaq di Qotei aqa anjam mare mare laqnej

35 Onaqa nobqolo ambru Yesus na tamo uŋgasari naŋgi alelnjrsiqa wadau sawaq
gilsiqa dia Qotei pailyoqnej.

36-37 Pailyeqnaqa aqa aŋgro naŋgi Saimon koba na a qa ŋamosib gilsib itosib minjeb,
"Tamo uŋgasari kalil naŋgi ni qa ŋameqnub."
38 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi tigelabqa iga qure qureq giloqnsimqa dia
Qotei aqa anjam palontoqnsim tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqom. E wau di yqajqa deqa
mandamq aiyem."
39 Degsi minjrsiqa walweloqnsiqa qure qure kalil Galili sawaq di brantoqnsiqa Juda
naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnsiq minjroqnej. Osiqa
mondor uge uge naŋgi winjreqnaqa naŋgi na tamo uŋgasari naŋgoq dena jaraiyoqneb.

Yesus a tamo yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji di boletej

40 Onaqa tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji a Yesus aqa areq bosiqa aqa
siŋgaq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej, "O Tamo Koba, ni e boletbqa are soqnimqa
e boletbe."
41 Onaqa Yesus na tamo di aqa yu unsiqa a qa dulosiqa baŋ waiyosiq ojej. Ojsiqa
minjej, "E ni boletmqa are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme."
42 Onaqa bati qujai deqa aqa yu kalil mosoosiq aqa jejamu boleej.
43 Onaqa Yesus a siŋgila na minjej, "Ni tigelosim gile.
44 Ino jejamu boleqo deqa ni tamo qudei naŋgi minjraim. Ni gilsim ino jejamu atra
tamo osoryosim atraiyqajqa iŋgi iŋgi Moses a nami marej qaji di osim Qotei atraiye.
Yimqa tamo uŋgasari naŋgi ni numsib marqab, 'Bole, ino jejamu boleqo.' "
45 Onaqa a gilsiqa ariya a Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus na boletej deqa a
anjam mare mare laqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi quekriteb. Deqa Yesus
a segitosiqa gilsiq wadau sawaq di soqnej. Tamo uŋgasari naŋgi a jujuŋyaib deqa a qure
beiq di brantosaioqnej. A wadau sawaq di sonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
qure qure kalilq dena tigeloqnsib aqa areq beleŋoqneb.

2

Yesus a tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

1 Bati bei Yesus a olo Kaperneam gilsiq di sonaqa qure deqaji naŋgi endegsib queb,
"Yesus a gago qureq olo bqo. A talq di unu."
2 Deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi bosib siraŋmeq di jujuŋonabqa Yesus a Qotei aqa
anjam palontosiq minjroqnej.
3 Onaqa tamo qolqe naŋgi na tamo bei jejamu laiyej qaji a saperaq di atsibqa
qoboiyosib Yesus aqa talq osi beb.
4 Osi bosib ŋam ateb di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi siraŋme juŋonab unjreb. Deqa
naŋgi Yesus aqa areq gilqa keresaiinjrnaqa tal quraq oqsib goge na waqtosibqa tamo
sapera qoji gulaintosib ura uratonab Yesus aqa areq aiyej.
5 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo unej di naŋgo areqalo qujai Yesus na tamo jejamu laiyej
qaji di boletqa kere. Degsi unsiq deqa tamo di minjej, "O ijo aŋgro, ino une kalil e na
kobotetmonum."
6 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei warum dia awesoqneb qaji naŋgi Yesus aqa
anjam di qusibqa naŋgo areqalo na mareb,
7 "Yesus a kiyaqa anjam degsi marqo? A Qotei misiliŋyqo. Yai na tamo naŋgo une
kobotqa kere? Qotei a segi qujai."
8 Naŋgi degsib are qaleqnabqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa minjrej, "Niŋgi
kiyaqa areqalo di onub?
9 Anjam kiye e na tamo jejamu laiyqo qaji di minjitqa niŋgi qusib e qa poiŋgwas? 'Ino
une kalil e na kobotetmonum,' anjam de kiyo, 'Ni tigelosim ino sapera osim walwel,'
anjam de kiyo?

10 Ariya e segi Tamo Aŋgro. E mandamq endi siŋgila ti unum deqa e na tamo naŋgo
une kobotetnjrqa kere. Niŋgi degsi poiŋgwajqa deqa e na tamo di boletqai." Yesus a naŋgi
degsi minjrsiqa tamo jejamu laiyej qaji di koqyosiqa minjej,
11 "E ni mermqai. Ni tigelosim ino sapera osim ino talq gile."
12 Degsi minjnaqa aqa jejamu boleonaqa a tigelosiqa aqa sapera osiqa tamo uŋgasari
kalil naŋgo ŋamdamuq di walwelosiq gilej. Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa
maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ prugugetosib Qotei aqa ñam soqtosib mareb, "Maŋwa iga
endego unonum di kumbra tulaŋ bei. Tamo bei na maŋwa deqaji bei yeqnaq iga nami
unosaioqnem."

Yesus na Livai minjej, "Ni e daurbe"

13 Onaqa Yesus a olo alile ainaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi bosib aqa areq di
koroonabqa a na Qotei aqa anjam palonteqnaq naŋgi quoqneb.
14 Dena walwelosiq takis o qaji tamo bei aqa ñam Livai a takis o talq di awesonaq gilsiq
itej. A Alfias aqa ŋiri. A itosiq minjej, "Ni e daurbe." Degsi minjnaqa a tigelosiqa Yesus
dauryej.
15 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Livai aqa talq gilsib awoosib iŋgi uyoqneb.
Naŋgi segi sai. Une tamo ti takis o qaji tamo ti gargekoba naŋgi dego koba na Yesus
dauryosib Livai aqa talq di awoosib Yesus aqa aŋgro naŋgi ti iŋgi uyoqneb.
16 Onaqa Farisi qudei naŋgi bosib Yesus a une tamo ti takis o qaji tamo ti naŋgi koba
na iŋgi uyeqnab unjrsibqa Yesus aqa aŋgro naŋgi minjreb, "Yesus a kiyaqa une tamo ti
takis o qaji tamo ti naŋgi koba na iŋgi uyeqnub?"
17 Onaqa Yesus a Farisi naŋgo anjam di qusiqa minjrej, "Tamo ma saiqoji naŋgi yu
qaŋgra tamo aqaq gilosaieqnub. Tamo ma ti naŋgi segi yu qaŋgra tamo aqaq gileqnub.
Tamo bei a marqas, 'E tamo bole. E une saiqoji.' E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa
deqa mandamq aiyosai. Tamo a marqas, 'E une ti.' E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq
bqajqa deqa mandamq aiyem."

Yesus a qurieŋ qa anjam marej

18 Bati bei Jon aqa aŋgro naŋgi ti Farisi naŋgi ti iŋgi uratoqnsib qurieŋoqneb. Deqa
naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb, "Jon aqa aŋgro naŋgi iŋgi uratoqnsib qurieŋeqnub.
Farisi naŋgo aŋgro naŋgi dego iŋgi uratoqnsib qurieŋeqnub. Ariya ino aŋgro naŋgi kiyaqa
qurieŋosaieqnub?"
19 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Tamo bei a uŋa baŋ ojqa bati qa aqa was naŋgi ti
soqnibqa naŋgi qurieŋqab e? Sai.
20 Bunuqna naŋgo was a naŋgi uratnjrimqa bati deqa naŋgi qurieŋoqnsib sqab.
21 "Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo sari braŋoq di
qandimqa keresai. Degsi qandimqas di bunuqna a na gara jugo sari di yansimqa gara
mutu bunuj a kiñalaosim gara jugo sari di uratim braŋ qelikobaqas.
22 Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu sariq di qamqa keresai. Ya nobu sari di
nami kaŋgraŋosiq siŋgilaej deqa a wain bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari
paratosimqa wain bileŋosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas. A wain bunuj
osim ya nobu bunujq di qamqas di kere."

Yesus a segi yori bati aqa Tamo Koba

23 Yori bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti wau ambleq na giloqnsibqa aqa aŋgro naŋgi
bem sum gei eleŋoqnsib uye uye giloqneb.
24 Naŋgi degsib gileqnabqa Farisi qudei naŋgi bosib unjrsibqa Yesus minjeb, "Ino
aŋgro naŋgi kiyaqa kumbra degyeqnub? Yori bati qa kumbra degyo di getento koba."
25 Onaqa Yesus na kamba Farisi naŋgi minjrej, "Nami Devit aqa wau tamo ti naŋgi
mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di niŋgi buk miligiq di sisiyosai kiyo?

26 Abiatar a atra tamo gate sonaqa bati deqa Devit a atra tal miligiq gilsiqa Qotei
atraiyqajqa bem uysiqa aqa wau tamo naŋgi dego anainjrnaq uyeb. Bem di getento.
Di atra tamo naŋgo segi uyqajqa bem. Devit a degyej di a dal anjam grotej. Ariya a Qotei
aqa ŋamgalaq di une saiqoji. Niŋgi anjam di sisiyosai kiyo?"
27 Osiqa minjrej, "Qotei a yori bati qa are qalsiq tamo naŋgi atosai. A tamo naŋgi qa
are qalsiq yori bati atej.
28 E Tamo Aŋgro. Deqa e segi na yori bati taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo
Koba."

3

Yori bati qa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di boletej

1 Olo yori bati bei Yesus a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa tamo bei baŋ qandamyej
qaji a di sonaq unej.
2 Onaqa Farisi naŋgi Yesus koqyoqneb. Naŋgi are qaleb, "Yesus a yori bati qa tamo
di boletqas kiyo? Yimqa minjqom, 'Ni na yori bati grotonum.' " Deqa naŋgi Yesus
koqyoqneb.
3 Onaqa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, "Ni tigelosim au."
4 Degsi minjnaqa a tigelosiqa Yesus aqa areq gileqnaqa Yesus na Farisi naŋgi nen-
emnjrej, "Iga yori bati qa kumbra bole yqom kiyo kumbra uge yqom kiyo? Tamo bei
a padalqa laqnimqa iga na aqaryaiyonam a bole sqas di kere kiyo iga na uratonam a
padalqas di kere kiyo? Dal anjam a kiyersi marqo? Niŋgi na merbiy." Onaqa Farisi
naŋgi kamba olo anjam bei Yesus minjosai. Naŋgi mequmesoqneb.
5 Naŋgo are geteŋnjresoqnej deqa Yesus a naŋgi koqnjrej. Osiqa naŋgi qa minjiŋ
oqetonaqa tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, "Ni ino baŋ waiy." Degsi minjnaqa aqa
baŋ waiyonaq boleej.
6 Onaqa Farisi naŋgi Qotei talq dena oqedosib Herot aqa wau tamo naŋgi ti koba na
koroosib naŋgi kiyersib Yesus qalib moiqajqa deqa qairoqneb.

Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus dauryoqneb

7-8 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti tigelosib tamo uŋgasari kalil naŋgi uratnjrsib alile
aisib di soqneb. Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi endegsib queb, "Yesus
a maŋwa gargekoba yeleŋeqnu." Degsib qusibqa Yesus dauryosib alile aisib aqaq di
korooqneb. Galili sawa naŋgi ti Judia sawa naŋgi ti Jerusalem qure naŋgi ti Idumia sawa
naŋgi ti qure kalil Jordan ya taqal beiq di soqneb qaji naŋgi ti Tair qure ti Saidon qure ti
naŋgi kalil beleŋosib Yesus aqaq di korooqneb.
9 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "Qobuŋ bei atib soqnem. Tamo
uŋgasari naŋgi bosib e jujuŋbaib deqa e qobuŋ gogetosiy di awoqai." Onaqa aqa aŋgro
naŋgi qobuŋ bei atnab soqnej. Naŋgi degyeb. Di kiyaqa?
10 Yesus a nami tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej. Deqa tamo ma ti kalil
naŋgi aqa areq boqnsibqa naŋgo baŋ aqa jejamuq di atqa maroqnsib a jujuŋyoqneb.
11 Tamo mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi dego Yesus aqa areq boqneb. Boqnsibqa
mondor uge naŋgi na Yesus unoqnsib aqa siŋgaq di siŋga pulutoqnsib leleŋoqnsib
minjoqneb, "Ni Qotei aqa Ŋiri."
12 Degsib minjeqnabqa a naŋgi siŋgila na saidnjroqnsiq minjroqnej, "Niŋgi ijo ñam
ubtosib maraib."

Yesus a tamo 12 naŋgi giltnjrej

13 Onaqa Yesus a dena walwelosiqa manaq oqej. A endegsi are qalej, "E na tamo qudei
giltnjritqa naŋgi e koba na laqnsibqa ijo wau ojoqnqab." A degsi are qalsiqa manaq
oqsiq dia tamo qudei naŋgi metnjrnaqa aqa areq beb.

14 Bonabqa a na tamo 12 naŋgi giltnjrej. Naŋgi a ombla sqajqa deqa ti a na naŋgi
qariŋnjrimqa naŋgi aqa anjam mare mare laqajqa deqa ti naŋgi giltnjrej.
15 Naŋgi na mondor uge uge tamo uŋgasari naŋgo jejamuq dena winjrqajqa deqa ti
naŋgi giltnjrej.
16 Tamo 12 giltnjrej qaji naŋgo ñam agiende. Bei Saimon. Yesus na aqa ñam bei Pita
waiyej.
17 Bei Sebedi aqa ŋiri Jems aqa was Jon wo. Naŋgo ñam bei Yesus na Boanerges
wainjrej. Ñam di aqa damu, "Tamo kola bul."
18 Ariya Andru Filip wo. Bei Bartolomyu Matyu wo. Bei Tomas. Bei Alfias aqa ŋiri
Jems. Bei Tadius. Bei Saimon agi Rom naŋgi winjrqajqa maroqnej qaji.
19 Ariya bei Judas Iskariot agi bunuqna Yesus osiqa jeu tamo naŋgo baŋq di atej qaji.

Tamo qudei naŋgi maroqneb, "Yesus a Belsebul aqa siŋgila na waueqnu"

20 Onaqa Yesus a tal bei gogetosiq di sonaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi olo bosib
korooqneb. Deqa aqa aŋgro naŋgi ti iŋgi uyqa bati saiinjrej.
21 Yesus aqa was naŋgi aqa ai koba na degsib qusibqa Yesus oqajqa marsib qure deq
gileb. Naŋgi maroqneb, "Yesus a nanariqo kiyo?"
22 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei Jerusalem dena beb qaji naŋgi Yesus yomuiy-
oqnsib maroqneb, "Mondor uge naŋgo gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu.
Siŋgila dena Yesus na mondor uge naŋgi winjreqnu."
23 Onaqa Yesus a naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa yawo anjam bei endegsi
minjrej, "Satan na aqa segi mondor uge naŋgi kiyersim winjrqas? Di keresai.
24 Tamo naŋgi qure qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi koba na
geregere sqa keresai.
25 Tamo naŋgi tal qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi dego koba
na geregere sqa keresai.
26 Dego kere Satan na aqa segi mondor uge naŋgi jeutnjrsim winjrqas di aqa siŋgila
koboosim aqa wau uloŋqas.
27 "Tamo bei a tamo siŋgila koba bei aqa tal gogetosim aqa iŋgi iŋgi kalil bajiŋqa keresai.
A mati tamo siŋgila di sil na tontim soqnimqa di aqa iŋgi iŋgi kalil bajiŋqas. Tontqasai di
aqa iŋgi iŋgi bajiŋqa keresai.
28 "E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari naŋgo une kalil Qotei na kobotetnjrqas. Tamo
uŋgasari naŋgi misiliŋ anjam mareqnub une di dego Qotei na kobotetnjrqas.
29 Ariya tamo a Mondor Bole misiliŋyqas une di Qotei na kobotqasai. Une di tamo aqa
jejamuq di gaigai sqas."
30 Yesus na dal anjam qalie tamo naŋgi anjam degsi minjrej. Di kiyaqa? Naŋgi
maroqneb, "Yesus a mondor uge ti."

Yesus a marej, "Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?"

31 Onaqa Yesus aqa was naŋgi aqa ai koba na bosib tal oqeq di tigeleb. Yesus a warum
miligiq di sonaqa naŋgi oqeq di tigelosib tamo qudei minjreb, "Iga Yesus qa bonum.
Deqa niŋgi a minjib endeq bem."
32 Onaqa tamo uŋgasari Yesus aqa areq di awesoqneb qaji naŋgi na Yesus minjeb, "Ino
was naŋgi ino ai ombla na ni qa bonub agi oqeq di tigelejunub."
33 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?"
34 Degsi minjrsiqa tamo uŋgasari aqa areq di awesoqneb qaji naŋgi koqnjrsiqa minjrej,
"Niŋgi segi ijo ai ijo was naŋgi.
35 Niŋgi quiy. Tamo a Qotei aqa areqalo dauryoqnqas di a ijo was bole. A ijo jaja bole.
A ijo ai bole."

4

Yesus a saga yago qa yawo anjam marej

1-2 Onaqa Yesus a olo alile ainaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi bosib aqaq di koroonabqa a sasalosiqa qobuŋ bei gogetosiq di awoej. Awoosiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi alile di sonabqa a na yawo anjam gargekoba minjroqnej.
A na yawo anjam bei endegsi minjrej,
3 "Niŋgi quiy. Tamo bei a gilsiqa aqa iŋgi wauq di saga yago breiyeleŋej.
4 Breiyonaqa jagwa na saga yago qudei puyonaqa gam qalaq aiyeleŋeb. Ainabqa qebari naŋgi bosib uyekriteb.
5 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeleŋeb. Mandam di guma meniŋ ti. Gogeq di mandam kiñala. Deqa saga yago aiyeleŋosib urur oqoqujateb.
6 Naŋgo jirim tulaŋ guma aiyosai deqa seŋ oqsiq kaŋkaŋonaqa naŋgi laosib moreŋeb.
7 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeleŋeb. Dena oqeb qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsiq kabutnjrnaq geitosai.
8 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb. Di aisib oqoboledamuyosib gei tulaŋ gargekoba ateleŋeb. Qudei 30. Qudei 60. Qudei 100."
9 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam degsi minjrsiq koboonaqa olo endegsi minjrej, "Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem."

Yesus a kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam minjroqnej?

10 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi uratnjrsiqa a kiñala qalaq gilsiqa a segi sonaqa aqa aŋgro 12 naŋgi ti tamo qudei a dauryosib laqneb qaji naŋgi ti aqa areq bosibqa aqa yawo anjam di aqa utru geregere qalieqajqa deqa nenemyeb.
11 Nenemyonabqa a na kamba endegsi minjrej, "Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Anjam di aqa utru uliejunu. Di Qotei na babtimqa ijo aŋgro niŋgi segi utru qalieqab. Ariya tamo uŋgasari qala qalaq di unub qaji naŋgi yawo anjam segi minjroqnqai.
12 Deqa naŋgi ŋam atoqnqab di ijo anjam aqa damu unsib poinjrqasai. Naŋgi dab atoqnqab di ijo anjam aqa utru quqwasai. Osib poinjrqasai dego. Deqa naŋgi are bulyosib Qotei aqaq bqa keresai. Deqa Qotei a naŋgo une kobotetnjrqasai."

Saga yago qa yawo anjam aqa utru Yesus na babtej

13 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "Saga yago qa yawo anjam maronum di aqa utru niŋgi poiŋgosai e? Dego di niŋgi kiyersib ijo yawo anjam kalil qa poiŋgwas?
14 Tamo a saga yago breiyej di a Qotei aqa anjam breiyej.
15 Saga yago qudei gam qalaq ainabqa qebari naŋgi bosib uyekriteb di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam quqwab. Ariya anjam di naŋgo are miligiq di soqnimqa Satan a urur bosim anjam di olo yainjrqas. Qotei na naŋgo are miligiq di anjam di atej ariya Satan a bosim olo yainjrqas.
16 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib tulaŋ areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib naŋgo areq atqab.
17 Ariya anjam di naŋgo are miligiq tulaŋ guma aiyosai. Deqa sokiñala Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo qudei na bosib naŋgi gulbe enjrsib ugeugeinjrqab. Yimqa naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di naŋgi olo ulontqab.
18-19 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusibqa ariya bunuqna naŋgi olo mandam qa iŋgi iŋgi qa are koba qaloqnsib ñoro koba oqnqajqa are prugnjroqnqas. Yimqa kumbra dena naŋgi gisaŋnjrsim Qotei aqa anjam naŋgo are miligiq di tentim loumqas. Saga yago uge naŋgi gei bole atosaieqnub dego kere.

20 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu.
Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib naŋgo are miligiq di geregere ojsib siŋgilatqab.
Deqa Qotei aqa anjam di naŋgo are miligiq di saga bul tulaŋ kobaqas. Qudei 30. Qudei
60. Qudei 100."

Tamo bei a lam qatrentosim puloŋamqa guwe na kabutqasai

21 Osiqa Yesus a olo minjrej, "Tamo bei a lam qatrentosim puloŋamqa guwe na
kabutqasai. Bijal surumq di atqasai. Boleq di gaintim warum suwaŋesqas.
22 Dego kere kumbra kalil uliejunu qaji di Qotei na boleq atqas. Kumbra kalil
kabuejunu qaji di dego Qotei na babtqas.
23 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem."
24 Osiqa Yesus a olo minjrej, "Anjam niŋgi queqnub qaji di geregere quoqniy. Niŋgi
geregere quoqnqab kere dego Qotei a kamba powo eŋgoqnqas. Osim olo powo tulaŋ koba
eŋgoqnqas.
25 Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa a powo koba oqas. Ariya tamo a
powo ti sqasai di powo kiñala aqaq di unu qaji di Qotei na olo yaiyim a laŋa sqas."

Saga yago naŋgi segi oqeleŋeqnub

26 Osiqa Yesus a olo marej, "Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo bei a saga yago breiyeqnu dego kere.
27 Tamo di a qolo ŋeioqnsiqa nobqolo a olo tigeloqnsiqa walweleqnu. A kumbra
degyeqnaqa saga yago naŋgi segi kokitoqnsibqa oqeleŋeqnub. Saga yago naŋgi kiyersib
oqeleŋeqnub di tamo a qaliesai.
28 Mandam a segi waueqnaqa saga yago naŋgi kokitoqnsibqa baŋgateqnub. Dena
sotoqnsibqa geitoqnsibqa melieqnub.
29 Meli sau bqo deqa tamo di a bosim serie na giŋgeŋyosim oqas."

Sis yago qa yawo anjam

30 Osiqa Yesus a olo marej, "Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqas. Kumbra di aqa utru niŋgi geregere poiŋgwajqa deqa yawo anjam bei
endegsi merŋgwai.
31-32 Kumbra di tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagej dego kere. Sis yago naŋgi
tulaŋ kiñilala kas yago bul. Iŋgi iŋgi qudei naŋgo yago kokba yala. Sis yago naŋgi tulaŋ
kiñilala. Ariya sis yago di tamo bei na osim aqa wauq di yagimqa bunuqna a oqsim tulaŋ
kobaqujaqas. Osim ŋam qudei buŋnjrsim dani kokba ateleŋqas. Amqa qebari naŋgi bosib
aqa waburq di awoeleŋqab."

Yesus a yawo anjam gargekoba maroqnej

33 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam gargekoba deqaji minjroqnej. Naŋgi aqa
yawo anjam quqwa kere deqa a degsi minjroqnej.
34 A anjam bei minjrosaioqnej. Yawo anjam segi minjroqnej. Olo segitoqnsiqa aqa
segi aŋgro naŋgi yawo anjam aqa utru geregere plaltosiq minjroqnej.

Yesus a jagwa ti ya korkor ti anjam minjrnaq laeb

35 Onaqa bilaqtonaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "Iga gilsim ya agu
taqal beiq di brantqom."
36 Degsi minjrsiqa naŋgi koba na tamo uŋgasari kalil naŋgi uratnjrsibqa qobuŋ na
gileqnabqa tamo qudei naŋgi dego naŋgo qobuŋ osib Yesus dauryosib giloqneb.
37 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ na gileqnabqa jagwa tulaŋ koba tigelosiq ya
korkortosiqa qobuŋ qaloqnsiqa mormaŋ miligiq aiyeqnaqa ya maqej.
38 Yesus a nami qobuŋ bunuq di gate kuluŋ atsiqa ŋeisiq qambumtej. Deqa aqa aŋgro
naŋgi tulaŋ ulaugetosib aqa areq bosib dudumyosib minjeb, "O Qalie Tamo, iga padalqa
laqnum. Ni deqa are qalosai kiyo?"

39 Onaqa Yesus a tigelosiqa jagwa ti ya ti siŋgila na minjrej, “Niŋgi laoiy.” Minjrnaqa
jagwa laej. Ya dego maninej.
40 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi kiyaqa ulaosib e qa yala
poiŋgosai?”
41 Onaqa aqa aŋgro naŋgi olo tulaŋ ulaugetosib segi segi maroqneb, “Yesus a tamo
kiyero deqa jagwa ti ya ti minjrqoqa aqa anjam qusib laonub?”

5

Yesus a tamo bei aqa jejamuq na mondor uge gargekoba winjretej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib Gerasa
sawaq di tiryeb.
2 Tiryosib Yesus a qobuŋ uratosiq mandamq ainaqa tamo bei a tamo sub ato sawaq
dena brantosiq Yesus aqa areq bej. Tamo di a mondor uge uge na ojeleŋo qaji.
3 A bati gaigai tamo sub ato sawaq di ŋeioqnej. A tamo siŋgila koba. Tamo bei na a ojqa
keresai. Sil kokba na a tontqa keresai dego.
4 Bati gargekoba tamo qudei naŋgi aqa siŋga ti baŋ ti sil kokba na tonteqnabqa a olo
kukoqyoqnej. Tamo bei na a ojqa keresai bole sai.
5 A bati gaigai qolo ti qanam ti tamo sub ato sawaq di tulaŋ leleŋoqnsiqa aqa segi jejamu
meniŋ na pupoiyoqnej. A manaq di dego kumbra di yoqnej.
6-8 Deqa a isaq na ŋam atsiqa Yesus unsiqa urur ti aqa areq bosiqa aqa siŋgaq di siŋga
pulutej. Onaqa Yesus na mondor uge di minjej, “O mondor uge, ni tamo di uratosim
ulaŋ.” Degsi minjnaqa mondor uge dena tulaŋ leleŋosiqa siŋgila na pailosiq Yesus minjej,
“O Yesus, Qotei Goge Koba aqa Ŋiri, ni e kiyerbqajqa bonum? E Qotei aqa ñam na ni
mermqai, ni e jaqatiŋ ebaim.”
9 Onaqa Yesus na mondor uge di nenemyej, “Ino ñam yai?” Degsi nenemyonaqa
minjej, “Ijo ñam Qoto Tamo Gargekoba. Iga mondor tulaŋ gargekoba tamo endi aqa
jejamuq di unum.”
10 Osiqa siŋgila na pailosiq Yesus minjej, “Ni iga sawaq beiq waigaim.”
11 Bati deqa bel tulaŋ gargekoba naŋgi mana goge dia suwaroqneb.
12 Deqa mondor uge naŋgi na Yesus minjeb, “Ni iga qariŋgimqa iga bel naŋgo jejamuq
gileleŋqom.”
13 Mondor uge naŋgi degsib Yesus minjnabqa a na naŋgi odnjrnaqa tamo di uratosi-
bqa bel naŋgo jejamuq gileleŋeb. Gilnabqa bel kalil naŋgi gurgurosib botau dena
prugeleŋosib yaq aisib ya uysib moreŋeb. Bel moreŋeb qaji naŋgi sisiyeb 2,000.
14 Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo naŋgi kumbra di unsibqa jaraiyosib qure miligiq
aisib tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqnsib laqneb. Gamq di dego sainjroqnsib laqneb.
Onaqa tamo uŋgasari naŋgi kumbra di unqajqa beb.
15 Bosib Yesus aqa areq di koroosib ŋam ateb di tamo nami mondor uge ti soqnej qaji
aqa areqalo boleosiq gara tigsiq awesonaq uneb. Unsib tulaŋ ulaugeteb. Di kiyaqa?
Mondor uge tulaŋ gargekoba nami tamo di aqa jejamuq di soqneb deqa.
16 Onaqa tamo naŋgo ŋamdamu na Yesus a mondor uge di winjrnaq uneb qaji naŋgi bel
qa ti mondor uge qa ti tamo uŋgasari naŋgi sainjrnab queb.
17 Qusibqa Yesus minjeb, “Ni gago sawa endi uratosim sawa beiq gile.”
18 Onaqa Yesus a qobuŋ gogetosiq gilqa laqnaqa tamo aqaq na Yesus na mondor uge
uge winjretej qaji a siŋgila na pailosiq minjej, “E ni daurmqai.”
19 Onaqa Yesus na saidyosiq minjej, “Ni olo ino segi qureq gile. Gilsim Tamo Koba a ni
qa dulosiqa kumbra tulaŋ boledamu emqo deqa ino was naŋgi sainjre.”
20 Onaqa a puluosiq aqa qureq gilsiq Yesus na a kumbra tulaŋ boledamu yej deqa
Dekapolis sawa (ñam di aqa damu, Qure 10) dia tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqnsiq
laqnej. Sainjreqnaqa naŋgi aqa anjam quoqnsib tulaŋ prugoqneb.

Uŋa bei a Yesus aqa gara ojnaq boletosiq olo aŋgro moiyej qaji a tigeltej

21 Onaqa Yesus a olo qobuŋ gogetosiqa ya agu taqal beiq gilej. Gilsiq qobuŋ tiryonaq
mandamq aisiq alile di sonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba bosib aqaq di korooqneb.
22-23 Koroosib sonabqa Qotei tal taqato tamo bei aqa ñam Jairus a walwelosiq Yesus
unsiqa aqa areq bosiqa siŋga pulutosiqa siŋgila na pailyosiq minjej, "O Tamo Koba, ijo
aŋgro sebiŋ a moiqa laqnu. Deqa ni bosim ino baŋ aqa jejamuq di atimqa a olo boleosim
ŋambile sqas."
24 Onaqa Yesus na Jairus odyosiqa a dauryosiq gileqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi dego naŋgi aiyel daurnjrsib jujuŋosib giloqneb.
25 Gileqnabqa naŋgo ambleq di uŋa bei ma ti soqnej qaji a naŋgi daurnjrsiq giloqnej.
Uŋa di a nami bai na unej leŋ aiyoqnsiq degsi soqnej wausau 12 uratej.
26 Yu qaŋgra tamo gargekoba naŋgi nami a boletqa yeqnab a jaqatiŋkobaiyoqnej. A
ma gereiyo talq giloqnsiqa silali koba urateqnaqa naŋgi aqa jejamu gereiyeqnabqa a
boleosaioqnej. Aqa ma olo kobaqujaoqnej.
27-28 Deqa a Yesus aqa ñam qusiqa are qalej, "E aqa gara mutu segi baŋ na ojitqa ijo ma
koboqas." Degsi are qalsiqa Yesus aqa qoreq na dadauryosiqa baŋ waiyosiq aqa gara
mutu ojej.
29 Ojnaqa aqa leŋ aiyoqnej qaji di koboej. Koboonaqa a aqa segi jejamu qalieosiqa
marej, "Bole, ijo ma saiqo."
30 Onaqa Yesus a poiyej, "Siŋgila qudei ijo jejamu uratosiq gilqo." Degsi poiyonaqa
bulosiq tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba soqneb qaji naŋgi unjrsiqa nenemnjrej, "Yai na
ijo gara ojqo?"
31 Degsi nenemnjrnaqa aqa aŋgro naŋgi na minjeb, "Ni kiyaqa degsi nenemonum? Ni
une. Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi ni daurmosib jujuŋmejunub."
32 Onaqa Yesus a uŋa gara mutu ojej qaji di unqajqa ŋam atoqnej.
33 Onaqa uŋa di a endegsi qalieej, "Ijo ma saiqo deqa Yesus a e nubqajqa ŋam ateqnu."
A degsi qalieosiqa tulaŋ ulaugetosiq are toŋtoŋyonaqa jiŋga na bosiq Yesus aqa areq di
siŋga pulutosiq a segi qa ubtosiq minjej, "E na ino gara mutu ojonum."
34 Onaqa Yesus na minjej, "O uŋa, ni ino areqalo e qa siŋgilatosim ijoq bonum deqa ino
ma agi koboqo. Deqa ni are lawo na gilsim bole soqnime."
35 Yesus a uŋa degsi minjeqnaqa tamo qudei naŋgi Jairus aqa talq dena bosibqa gamq
di Jairus Yesus wo turosib naŋgi na Jairus minjeb, "Uŋgum. Ino aŋgro a nami moiqo.
Deqa ni na Qalie Tamo a laŋa wau koba yaim. Uratim aiyem."
36 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa Jairus minjej, "Ni ulaaim. Ni e qa ino areqalo
siŋgilatime."
37-39 Degsi minjsiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a dauryqa saidnjrsiqa Jems aqa was
Jon wo Pita ombla naŋgi segi joqsiqa Jairus koba na gilsib aqa talq di branteb. Bran-
tosib Yesus a ŋam atej di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi qatroŋ koba yoqnsib akam
murqumyeqnab unjrej. Unjrsiqa tal gogetosiqa minjrej, "Niŋgi kiyaqa qatroŋ koba
yoqnsib akameqnub? Aŋgro di a moiyosai. A laŋa ŋeisiq qambumtejunu."
40 Degsi minjrnaqa naŋgi Yesus kikiyeb. Naŋgi qalieeb, "Aŋgro a nami moiyoboletqo."
Degsib qalieosib deqa Yesus kikiyeb. Onaqa Yesus a naŋgi kalil minjrej, "Niŋgi sasaloiy."
Degsi minjrnaqa naŋgi sasalonabqa Yesus a aŋgro moiyej qaji aqa ai abu osiqa aqa segi
aŋgro qalub naŋgi dego joqsiqa aŋgro aqa warum miligiq gilej.
41 Gilsiq aŋgro aqa baŋ titosiqa minjej, "Talita, kum." Di Hibru anjam. Anjam di aqa
damu, "O aŋgro, ni tigel."
42 Degsi minjnaqa aŋgro di a olo ŋambile osiqa urur tigelej. Tigelosiq walwelej. Aŋgro
aqa wausau 12. Onaqa naŋgi kalil Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ prugeb.
43 Onaqa Yesus a naŋgi siŋgila na endegsi minjrej, "Niŋgi ijo maŋwa endi unonub deqa
tamo qudei minjraib." Osiqa marej, "Niŋgi aŋgro endi iŋgi anaiyiy."

6

Yesus aqa qure utru naŋgi aqa anjam quetosai

1 Onaqa Yesus a sawa di uratosiqa aqa aŋgro naŋgi joqsiqa aqa segi qure utruq gilej.
2 Gilsiq di sonaqa yori batiej. Deqa a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa tamo uŋgasari gargekoba sonabqa tigelosiqa Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Minjreqnaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa anjam qusibqa tulaŋ prugugetosib maroqneb, "Yesus a powo qabe na osiqa anjam siŋgila endeqaji palontosiq mergeqnu? A kiyersiq maŋwa endeqaji babteleŋeqnu?
3 Iga qalie, a laŋa tal gereiyo qaji tamo. A Maria aqa ŋiri. A Jems na Joses na Judas na Saimon na naŋgo was. Aqa jaja kalil naŋgi agi iga koba na endi unum." Tamo uŋgasari naŋgi degsib yomu anjam marsib Yesus qa ugeeb.
4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam quetqa asginjrqas. Deqa a ñam saiqoji sqas. Aqa segi talq di dego a ñam saiqoji sqas. Ariya a qure bei beiq giloqnsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam quetoqnsib aqa ñam soqtoqnqab."
5 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa aqa segi qure utruq di maŋwa bei yqajqa keresaiiyej. A tamo quja quja segi naŋgo gateq di aqa baŋ atnaqa naŋgo ma koboej.
6 Aqa segi qure utru naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa a are gulbeiyej.

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi wau enjrej

Onaqa Yesus a walwelosiqa qure bei beiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnej.
7 Osiqa bati bei a na aqa aŋgro 12 naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgo jejamuq na mondor uge uge winjroqnqajqa deqa siŋgila enjrej. Osiqa minjrej, "Niŋgi aiye aiyel giloqnsibqa qure qureq di ijo anjam palontoqnsib laqniy.
8 Niŋgi iŋgi iŋgi osib gilaib. Iŋgi uyo bei aib. Nuŋgo qaquŋ aib. Silali osib gilaib. Toqoŋ segi osib walweliy.
9 Siŋga tatal dego jigsib giliy. Gara jugo aiye aiyel aib."
10 Osiqa minjrej, "Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniy. Dia sosib dena olo tigelosib qure beiq giloqniy.
11 Tamo bei na niŋgi gereiŋgwa uratimqa kiyo nuŋgo anjam quqwa asgiyimqa kiyo niŋgi qure di uratqa oqnsib nuŋgo siŋga tatal tumbrum butuyoqniy. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra di unsib poinjrqas, 'Bole, iga kumbra ugetonum.' "
12 Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa naŋgi qure qureq giloqnsibqa Qotei aqa anjam palontoqnsib tamo uŋgasari naŋgi endegsib minjroqneb, "Niŋgi are bulyiy."
13 Osib mondor uge uge naŋgi winjroqnsibqa tamo uŋgasari naŋgo gateq di goreŋ bilenteqnabqa naŋgo ma saioqnej.

Herot a are qalej, "Yesus a Jon yansnjro qaji"

14 Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa ñam mare mare laqnabqa Mandor Herot a quej. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego qusib maroqneb, "Tamo di a Jon yansnjro qaji. A moisiq olo subq na tigelqo. A deqa siŋgila osiqa maŋwa endeqaji babteleŋeqnu."
15 Onaqa tamo qudei naŋgi maroqneb, "Tamo di a Elaija olo bqo." Onaqa qudei naŋgi maroqneb, "Tamo di a Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei."
16 Ariya Herot a segi Yesus aqa ñam qusiqa marej, "Tamo di a Jon e nami kakro gentetem qaji. A moisiq olo subq na tigelqo."
17-18 Herot a nami aqa was Filip aqa ŋauŋ Herodias yaiyosiq ej. Deqa Jon yansnjro qaji a na Herot minjoqnej, "Ni ino segi was aqa uŋa em di kumbra bolesai. Ni kumbra ugeteqnum." Jon na Herot degsi minjoqnej. Deqa Herot a Jon qa minjiŋ oqetonaqa aqa qaja tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa gilsib Jon ojsib sil na qosisib tonto talq di waiyeb.

19 Bati deqa Herot aqa ŋauŋ a Jon qa tulaŋ ŋiriŋugetej deqa a na Herot waiŋyosiq
minjoqnej, “Ni na Jon qalim moiyem.” Yeqnaqa Herot na saidyoqnej.
20 Di kiyaqa? A Jon qa ulaoqnej deqa. Deqa a Jon geregere taqatoqnej. A endegsi
qalieej, “Jon a tamo bole. Aqa jejamuq di une bei saiqoji. A Qotei aqa tamo tiŋtiŋ.”
Herot a degsi qalieosiq deqa a Jon taqatoqnsiqa aqa anjam quoqnej. Quoqnsiqa are
koba qaloqnej. A Jon aqa anjam quqwajqa tulaŋ arearetoqnej.
21 Ariya bati bei Herot aqa ŋauŋ a Jon qalim moiqajqa gam endegsi itej. Herot aqa
ŋambabo bationaqa Herot na maruro atsiqa aqa tamo kokba ti aqa qaja tamo naŋgo gate
kokba ti Galili sawa taqato tamo naŋgi ti metnjrnaq bosib aqa talq di koroeb.
22 Koroosib iŋgi uyeqnabqa Herot aqa ŋauŋ aqa aŋgro sebiŋ a warum miligiq bosiqa
naŋgi lou tuetnjreqnaqa naŋgi a unsibqa tulaŋ areboleboleinjrej. Deqa Herot na aŋgro
sebiŋ di minjej, “Ni ijo iŋgi kiye oqajqa merbqam e ni emqai.”
23 Osiqa aqa anjam di olo siŋgilatosiqa minjej, “Ni ijo ñoro kalil ambleq na potosim
oqajqa marqam emqai. E ijo anjam di uratqasai bole sai.”
24 Onaqa aŋgro sebiŋ a gilsiqa aqa ai nenemyej, “E iŋgi kiye qa Herot minjqai?” Onaqa
minjej, “Ni Jon yansnjro qaji aqa gate qa mare.”
25 Onaqa a olo urur ti warum miligiq gilsiqa Herot minjej, “Ni Jon yansnjro qaji aqa
gate tabirq di atsim ebe.”
26 Onaqa Herot a Jon qalim moiqajqa are sosai deqa a are tulaŋ gulbekobaiyej. Ariya
aqa segi anjam tamo kalil naŋgo ulatamuq di marsiq siŋgilatej qaji deqa are qalsiq aŋgro
sebiŋ di saidyqa uratej.
27-28 Osiqa aqa qaja tamo bei qariŋyosiqa minjej, “Ni gilsim Jon aqa kakro gentosim
aqa gate osau.” Degsi minjnaqa a gilsiqa tonto talq di Jon aqa kakro gentosiqa aqa gate
tabirq di atsiqa osi bosiq aŋgro sebiŋ di yej. Yonaqa a na osi gilsiqa aqa ai yej.
29 Onaqa bunuqna Jon aqa aŋgro naŋgi deqa qusibqa bosib Jon aqa qusa osi gilsib subq
ateb.

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

30 Bati bei Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi olo aqa areq di koroosib kumbra kalil
naŋgi yoqneb qaji deqa ti anjam kalil naŋgi palontoqneb qaji deqa ti Yesus saiyoqneb.
31 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi gile be eqnab Yesus aqa aŋgro naŋgi ti
iŋgi uyqa bati saiinjrej. Deqa a na naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi tigeliy. Iga tamo uŋgasari
naŋgi uratnjrsim segitosim wadau sawaq di kiñala aqaratqom.”
32 Degsi minjrsiqa aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na qobuŋ gogetosib wadau sawaq
gileb.
33 Naŋgi qobuŋ na gileqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus unsibqa aqa ulatamu
poinjrnaqa naŋgo qure qureq na tigelosib siŋga na gurgurosib gilsib Yesus tiryqajqa
sawaq di namoqna branteb.
34 Onaqa Yesus a qobuŋ na gilsiq tiryosiqa ŋam atej di tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi nami tiryqa sawaq di tariŋesonab unjrej. Naŋgi kaja bul mandor saiqoji. Deqa
Yesus a naŋgi qa dulosiqa Qotei aqa anjam gargekoba minjroqnej.
35 Onaqa seŋ aisiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo
Koba, endi wadau sawa. Seŋ aiqo. Qoloqas.
36 Deqa ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa qure qureq gilsib dia iŋgi uysib ŋereŋqab.”
37 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi na iŋgi anainjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba
minjeb, “Iga kiyersim iŋgi anainjrqom? Iga 200 kina qabe na osimqa iŋgi awaiyosim
naŋgi anainjrqom?”
38 Onaqa Yesus na nenemnjrej, “Niŋgi iŋgi gembub unu? Niŋgi gilsib uniy.” Onaqa
naŋgi gilsib unsib minjeb, “Iga bem 5 qe aiyela segi unu.”
39 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi minjrej, “Niŋgi qur segi segi yosibqa ñiŋq
di awoeleŋoiy.”

40 Onaqa naŋgi kalil dedegsib awoeb. Qudei naŋgi qur segi segi 100 awoeleŋeb. Qudei
naŋgi qur segi segi 50 awoeleŋeb.
41 Awoonabqa Yesus na bem 5 ti qe aiyel ti di osiqa laŋ goge tarosiq Qotei pailyej.
Pailyo koboonaqa bem giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa minjrej, “Bem endi jeisib
tamo uŋgasari naŋgi anainjriy.” Osiqa qe aiyel dego giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa
minjrej, “Qe endi dego jeisib tamo uŋgasari naŋgi anainjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi bem
ti qe ti osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi jeisib anainjreqnab uyoqneb.
42 Uynab kalil menetnjrej.
43 Onaqa iŋgi oto urateleŋeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba
12 di jignab maqeleŋej.
44 Tamo kalil bem ti qe ti uyeb qaji naŋgi sisiyeb 5,000.

Yesus a ya baŋgaq na walwelej

45 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi qobuŋ gogetosib namoosib
gilsib Betsaida qureq di tiryosib soqniy. E na tamo uŋgasari naŋgi minjritqa naŋgo qure
qureq jaraiyoqnib e bqai.”
46 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi namoosib qobuŋ na gileqnabqa Yesus na tamo
uŋgasari naŋgi minjrnaq jaraiyeqnabqa a segi Qotei pailyqa marsiq manaq oqej.
47-50 Oqsiq a segi mana goge di sonaqa bilaqtej. Onaqa aqa aŋgro naŋgi qobuŋ na
gileqnabqa ya agu ambleq di jagwa koba tigelosiqa ya korkortosiqa naŋgi pulutnjrej.
Nobqolo ambru Yesus a ya baŋgaq na walwelosiqa aqa aŋgro naŋgi daurnjrsiq gilej.
Gilsiq naŋgi jojomnjrsiq buŋnjrqa laqnaqa ŋam ateb di Yesus a ya baŋgaq na walwelosiq
naŋgoq beqnaqa unsib mareb, “Di buga beqnu.” Osib tulaŋ ulaugetosib leleŋkobaeb.
Onaqa Yesus na minjrej, “Nuŋgo are siŋgilatiy. Endi e beqnum. Ulaaib.”
51-52 Degsi minjrsiqa qobuŋ gogetonaqa jagwa laej. Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi tulaŋ
prugugeteb. Di kiyaqa? Naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsib utru geregere poinjrosai deqa.
Nami Yesus na tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej maŋwa di dego aqa aŋgro naŋgi unsib
poinjrosai. Naŋgo are geteŋnjresoqnej.

Yesus a Genesaret sawaq di ma tamo gargekoba naŋgi boletnjroqnej

53 Ariya Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na qobuŋ na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib
Genesaret sawaq di tiryeb.
54-55 Tiryonabqa qure deqaji naŋgi na Yesus unsibqa aqa ulatamu poinjrnaqa gurgur
ti qure qureq giloqnsibqa Yesus tiryej qaji sawa di ubtosib tamo uŋgasari naŋgi minjro-
qneb. Minjreqnab quoqnsib naŋgo ma tamo naŋgi saperaq di ateleŋoqnsib qoboiyoqnsib
Yesus aqa areq osi beleŋeqnab a na naŋgi boletnjroqnej.
56 A qure kiñilala ti qure kokba ti ga gamq di dego branteqnaqa tamo uŋgasari naŋgi
a unoqnsibqa tamo ma ti naŋgi joqoqnsib naŋgo qure ambleq di atoqnsib endegsib
minjoqneb, “O Tamo Koba, naŋgi ino gara mutu segi ojibqa naŋgo ma saioqnqas.” Onaqa
Yesus a naŋgi odnjreqnaqa ma tamo kalil naŋgi aqa gara mutu ojoqneb. Ojeqnab naŋgo
ma kalil kobooqnej.

7

Yesus a Qotei aqa dal anjam ti moma naŋgo kumbra qa ti marej

1 Onaqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo qudei ti naŋgi Jerusalem dena bosibqa
Yesus aqa areq di koroeb.
2 Koroosib ŋam ateb di Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi baŋ yansosaisosib laŋa iŋgi
uyeqnab unjreb.
3 Farisi naŋgo kumbra agiende. Bati gaigai naŋgi iŋgi uyqa oqnsib mati baŋ yanse-
qnub. Naŋgi baŋ yansqasai di naŋgi iŋgi uyqasai. Juda kalil naŋgi kumbra degyeqnub.
Di naŋgo moma naŋgo kumbra dauryeqnub.

4 Naŋgi iŋgi qariŋyo sawaq dena boqnsibqa iŋgi uyqa oqnsib mati naŋgo jejamu
geregere yanseqnub. Naŋgi naŋgo jejamu yansqasai di naŋgi iŋgi uyqasai. Naŋgi
kumbra deqaji gargekoba yeqnub. Naŋgo ya gambaŋ, ya nobu, web dego mati geregere
yanseleŋoqnsib iŋgi uyeqnub. Kumbra di naŋgo moma naŋgoq dena eleŋosib dauryeqnub.
5 Deqa bati di Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Yesus nenemyeb, "Ino aŋgro
naŋgi kiyaqa gago moma naŋgo kumbra gotraŋyeqnub? Agi naŋgi iŋgi uyqa oqnsib mati
baŋ yansosaisosib laŋa uyeqnub."
6 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi gisaŋ tamo. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub.
Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a kere niŋgi qa anjam endegsi neŋgreŋyej, 'Tamo
naŋgi di naŋgo medabu na ijo ñam soqteqnub. Ariya naŋgo are miligi e qa sosai. Isaq di
unu.
7 Naŋgi laŋa babaŋ na e qa loueqnub. Osib mandam tamo naŋgo dal anjam palontoqnsib olo beltoqnsib mareqnub, "Anjam endi Qotei aqa anjam." '
8 Aisaia a anjam degsi neŋgreŋyej. Aqa anjam di bole. Agi niŋgi Qotei aqa dal anjam
gotraŋyoqnsibqa olo mandam tamo naŋgo dal anjam dauryqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub."
9 Yesus na Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa olo minjrej, "Niŋgi Qotei aqa dal anjam
gotraŋyoqnsibqa olo nuŋgo segi moma naŋgo kumbra dauryeqnub.
10 Moses a marej, 'Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo anjam
dauryoqne. Tamo bei na aqa ai abu naŋgi misiliŋnjrimqa a qalib moiyem.' Moses a degsi
marej.
11 Ariya niŋgi mareqnub, 'Tamo bei aqa ai kiyo aqa abu kiyo iŋgi qa truquamqa a na
minjqas, "Ijo iŋgi iŋgi ejunum endi e ni emqa kere. Eo. E ni emqasai. E nami Qotei
atraiyqa giltem deqa e ni aqaryaimqasai." '
12 A degsi minjqas di niŋgi marqab, 'A keretqo. A na aqa ai abu naŋgi aqaryainjraiq.'
Niŋgi degsib marqab.
13 Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyoqnsibqa olo nuŋgo segi moma
naŋgo kumbra dauryeqnub. Niŋgi kumbra deqaji gargekoba yeqnub."

Iŋgi kiye na tamo a jiga yeqnu?

14 Yesus a Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa olo tamo uŋgasari kalil naŋgi metnjrnaqa
aqa areq bonabqa minjrej, "Niŋgi kalil ijo anjam endi geregere qusib poiŋgem.
15 Tamo bei a iŋgi uyimqa aqa miligiq aiqas dena tamo jiga yqasai. Iŋgi uge uge tamo
aqa miligiq na oqoqnsiq branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu.
16 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem."
17 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa a naŋgi uratnjrsiqa
tal miligiq gilej. A tal miligiq gilsiq di sonaqa aqa aŋgro naŋgi na aqa yawo anjam di aqa
utru qa nenemyeb.
18-19 Nenemyonabqa minjrej, "Niŋgi dego ijo yawo anjam di aqa utru poiŋgosai e?
Niŋgi quiy. Tamo naŋgi iŋgi uyeqnabqa aisiq meneq di unu. Meneq dena bi talq di
waiyeqnub. Iŋgi di tamo aqa are miligiq aiyosai. Aqa bi aniq aiqo koboqo. Deqa iŋgi
dena tamo jiga yqa keresai." Yesus aqa anjam dena a iŋgi uyo kalil jiga saiqoji qa marej.
20 Osiqa aqa aŋgro naŋgi olo minjrej, "Iŋgi uge uge tamo aqa miligiq na oqoqnsiq
branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu.
21 Di kiyaqa? Iŋgi uge uge di tamo aqa are miligiq na branteqnu. Iŋgi uge uge di agi
ubtosiy merŋgwai. Areqalo uge uge, uŋa qa laoqa, bajiŋoqa, tamo qaloqa,
22 was aqa ŋauŋ anjamyoqa, was aqa ñoro qa maulyoqa, kumbra uge uge yoqa,
gisaŋoqa, laŋa laŋa laoqa, was qa ugeoqa, was yomuiyoqa, aqa segi ñam soqtoqa, nanari
kumbra yoqa.
23 Kumbra uge uge deqaji tamo aqa are miligiq na brantoqnsiq dena tamo jiga yeqnu."

Fonisia qure qaji uŋa a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

24 Onaqa Yesus a dena tigelosiqa walwelosiq Tair qure naŋgo sawaq gilej. Tamo naŋgi
a qa qalieaib deqa a uliosiq gilej. Gilsiq tal bei gogetosiq sosiqa a uliesqa keresai. Tamo
qudei naŋgi a unsib mareb, "Yesus a gago sawaq bqo. A talq di unu."
25 Degsib marnabqa uŋa bei a qusiqa aqa aŋgro sebiŋ a mondor uge ti soqnej deqa a
Yesus aqa talq giloqujatosiqa aqa areq di siŋga pulutej.
26 Uŋa di a Grik qaji. A Juda uŋa sai. A Siria sawaq di ŋambabej. A Fonisia qure qaji.
A Yesus aqa areq di siŋga pulutosiq a waiŋyoqnsiqa minjoqnej, "Ni na mondor uge di
wiyimqa a ijo aŋgro uratosim ulaŋqas."
27 Onaqa Yesus na minjej, "Iga aŋgro du du naŋgi mati iŋgi anainjrim uyib menetnjrqas
di kumbra bole. Iga aŋgro du du naŋgo iŋgi yainjrsim olo bauŋ naŋgi anainjrqom di
kumbra bolesai."
28 Onaqa uŋa dena olo Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni kere maronum. Ariya e kamba
anjam bei mermit ni que. Aŋgro du du naŋgi iŋgi uyeqnabqa iŋgi ñeŋgi ululoŋeqnaqa
bauŋ naŋgi dego uyeqnub."
29 Onaqa Yesus na minjej, "O uŋa, ni kere maronum. Ni degsi maronum deqa ni gilime.
Mondor uge a ino aŋgro uratosiq ulaŋqo."
30 Degsi minjnaqa a aqa talq gilsiqa ŋam atej di mondor uge a nami aqa aŋgro
uratonaqa a bijalq di ŋeiesonaq unej.

Tamo bei dabkala geteŋo meŋ siŋgilaej qaji di Yesus na boletej

31 Onaqa Yesus a Tair qure naŋgo sawa uratosiqa Saidon qure ambleq na walwelosiqa
Dekapolis sawaq gilsiqa Galili ya aguq di brantej.
32 Di brantosiq sonaqa tamo qudei na tamo bei dabkala geteŋo meŋ siŋgilaej qaji a
osi bosibqa Yesus pailyosib minjeb, "O Tamo Koba, ni ino baŋ aqa gateq di atimqa a
boleqas."
33 Onaqa Yesus a tamo di osiqa tamo uŋgasari naŋgi uratnjrsiq a segi sosiqa aqa baŋ gei
aiyel tamo di aqa dabkalaq jigej. Jigsiqa aqa segi maul osiqa tamo di aqa meŋ toŋyetej.
34 Osiqa laŋ tarosiqa are tulaŋ gulbekobaiyonaqa jagwa titosiq marej, "Efata." Di
Hibru anjam. Anjam di aqa damu, "Dabkala waqeme."
35 A degsi marnaqa tamo di aqa dabkala waqej. Aqa meŋ dego boleej. Boleonaqa a
anjam bole maroqnej.
36 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjrej, "Niŋgi kumbra unonub endi
tamo qudei naŋgi ubtosib minjraib." Degsi minjrnaqa naŋgi aqa anjam di quetosai.
Naŋgi giloqnsibqa Yesus aqa maŋwa deqa mare mare laqneb.
37 Mare mare laqnabqa tamo gargekoba naŋgi quoqnsib tulaŋ prugoqnsib maroqneb,
"Maŋwa kalil Yesus a yeqnu qaji di a geregere yeqnu. Agi a na tamo dabkala geteŋnjro
qaji naŋgi boletnjreqnaqa naŋgo dabkala olo waqeqnaqa naŋgi anjam queqnub. Tamo
meŋ siŋgilainjro qaji naŋgi dego gereinjreqnaqa naŋgi anjam bole mareqnub."

8

Yesus a tamo 4,000 naŋgi iŋgi anainjrej

1 Onaqa bati bei Yesus a wadau sawaq di sonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi olo aqa areq di korooqneb. Naŋgi iŋgi saiqoji. Deqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi
metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej,
2 "Tamo uŋgasari naŋgi bati qalub e koba na soqneb naŋgi iŋgi saiqoji. Deqa e naŋgi qa
are ugeibqo.
3 Naŋgi qudei isaq na beb. Deqa e naŋgi mam ti suweinjritqa gamq di naŋgi mam na
lao uge."

4 Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Sawa endi wadau. Deqa iga qabe na iŋgi
osimqa tamo uŋgasari gargekoba endi anainjronam kereqas?”
5 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi bem gembub unu?” Onaqa minjeb, “Bem 7 unu.”
6 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil mandamq di awoeleŋoiy.”
Degsi minjrnaqa naŋgi kalil mandamq di awoonabqa Yesus na bem 7 di osiqa Qotei pai-
lyej. Pailyosiqa bem giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjreqnaqa naŋgi na osi giloqnsibqa
tamo uŋgasari naŋgi anainjreqnab uyoqneb.
7 Qe kiñilala qudei dego soqneb. Deqa Yesus na qe di osiqa Qotei pailyosiqa aqa aŋgro
naŋgi minjrej, “Qe endi dego tamo uŋgasari naŋgi anainjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na
qe di osib tamo uŋgasari naŋgi jeisib anainjreqnab uyoqneb.
8 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto urateleŋeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na
koroiyosib gumba kokba 7 di jignab maqeleŋej.
9 Tamo kalil iŋgi uyeb qaji naŋgi sisiyeb 4,000.
Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi suweinjrnaqa naŋgo qure qureq giloqneb.
10 Naŋgi gileqnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na qobuŋ gogetosib
Dalmanuta sawaq gileb.

Farisi naŋgi Qotei aqa maŋwa bei unqajqa mareb

11 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa qusib a ojqajqa
deqa a ombla anjam na qoteb. Osib gisaŋyosib minjeb, “Ni Qotei aqa maŋwa bei babtim
iga unqom.”
12 Degsib Yesus minjnabqa a naŋgi qa are tulaŋ gulbeiyonaqa jagwa titosiqa minjrej,
“Niŋgi tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji kiyaqa e Qotei aqa maŋwa bei laŋa babtit
niŋgi unqajqa metbeqnub? Niŋgi quiy. E Qotei aqa maŋwa bei niŋgi osorŋgwasai.”
13 Yesus a Farisi naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrsiqa olo qobuŋ gogetosiqa ya agu
taqal beiq gilej.

Bem tiyeqnu qaji sum qa yawo anjam

14 Bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi bem oqajqa are walnjrej. Bem qujai bole qujai
qobuŋ miligiq di soqnej.
15 Onaqa Yesus a yawo anjam bei endegsi minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atsib soqniy.
Bem tiyeqnu qaji sum Farisi naŋgo bem ti bulyimqa bem dena tiyekritosim tulaŋ
kobaqujaqas. Herot aqa bem dego tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas.”
16 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Iga
bem osai deqa kiyo mergwo?”
17 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qalieosiqa nenemnjrej, “Niŋgi kiyaqa bem osai deqa
mareqnub? Kiyaqa niŋgi e qa poiŋgosai unu? Nuŋgo are geteŋgejunu kiyo?
18 Niŋgi ijo siŋgila unoqnsib unosaibuleqnub. Niŋgi ijo anjam quoqnsib quosaibule-
qnub.
19 E nami bem 5 giŋgeŋyosimqa tamo 5,000 anainjronam uynab menetnjrnaqa niŋgi
iŋgi oto koroiyosib gumba kokba gembub jignab maqeleŋej?” Onaqa naŋgi na Yesus
minjeb, “Gumba 12.”
20 Onaqa olo minjrej, “Bati bei e bem 7 dego giŋgeŋyosimqa tamo 4,000 anain-
jronam uynab menetnjrnaqa niŋgi iŋgi oto koroiyosib gumba kokba gembub jignab
maqeleŋej?” Onaqa minjeb, “Gumba 7.”
21 Onaqa minjrej, “Niŋgi kiyaqa e qa poiŋgosai unu?”

Yesus a tamo ŋam qandimyej qaji boletej

22 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa koba na qobuŋ na gilsib Betsaida qureq di
tiryeb. Tiryosib mandamq ainabqa tamo qudei na tamo bei ŋam qandimyej qaji a Yesus
aqa areq osi bosib minjeb, “Ni ino baŋ aqa gateq di atimqa a olo boleosim ŋam poiyqas.”

23 Onaqa Yesus a tamo di aqa baŋ ojsiqa qure polomq osi gilsiqa aqa ŋamdamuq di misel atetej. Osiqa aqa gateq di aqa baŋ atsiqa nenemyej, “Ni sawa unqa kere e?”
24 Onaqa a ŋam atsiqa marej, “E tamo naŋgi unjronum naŋgi ŋamtaŋ bul anŋileqnub.”
25 Onaqa Yesus a olo tamo di aqa ŋamdamuq di aqa baŋ atnaqa a ŋam atej ŋamdamu bole suwaŋej. A sawa kalil geregere unej.
26 Onaqa Yesus na minjej, “Ni ino talq gilime. Ni qure miligiq gilaim.”

Pita a Yesus qa poiyonaqa aqa ñam ubtej

27 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na walwelosib Sisaria Filipai qure naŋgo sawaq di brantosib gamq di Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, “Tamo uŋgasari naŋgi e qa kiyersib mareqnub?”
28 Onaqa naŋgi na minjeb, “Tamo qudei naŋgi mareqnub, ni Jon yansnjro qaji. Qudei naŋgi mareqnub, ni Elaija. Qudei naŋgi mareqnub, ni Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei.”
29 Onaqa Yesus na olo nenemnjrej, “Niŋgi segi e qa kiyersib mareqnub?” Onaqa Pita na minjej, “Ni Kristus.”
30 Pita a anjam degsi ubtonaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi siŋgila na getentnjrsiqa minjrej, “Niŋgi anjam di olo tamo qudei minjraib.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

31 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “E Tamo Aŋgro. Bunuqna e jaqatiŋ koba oqai. Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti e qoreibosib lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”
32 Yesus a anjam degsi ubtosiq marnaqa Pita na Yesus osiqa qalaq gilsiqa ŋiriŋtej.
33 Onaqa Yesus a bulosiqa aqa aŋgro naŋgi koqnjrsiqa Pita ŋiriŋtosiq minjej, “Ni Satan bul. Deqa ni ijo qoreq gile. Ni Qotei aqa areqalo dauryosai. Ni mandam tamo naŋgo areqalo dauryonum. Dauryosim agi ni na anjam di merbonum.”
34 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi ti aqa segi aŋgro naŋgi ti metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Tamo bei na e daurbqa osimqa a aqa segi areqalo kalil uratekritosim aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e daurbem.
35 Tamo bei na aqa segi ŋambile taqatqajqa arearetqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa ti ijo anjam bole qa ti are qalsimqa aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas.
36 Tamo bei a mandam qa ñoro kalil koroiyosim ariya mondoŋ aqa segi qunuŋ padalqas di ñoro dena a kiyersim aqaryaiyqas? Di keresai.
37 Aqa qunuŋ padalqas di a awai kiye atsim dena aqa qunuŋ olo aqaryaiyosim a ŋambile sqas? Di keresai.
38 E Tamo Aŋgro. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi Qotei torei qoreiyoqnsib une atoqnsib laqnub. Deqa bini bati endi tamo bei a e qa ti ijo anjam qa ti jemaiyqas di mondoŋ e ijo Abu aqa rianŋ na ti aqa laŋ aŋgro naŋgo rianŋ na ti bosiyqa e kamba tamo deqa jemaibqas.”

9

1 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “E bole merŋgwai. Tamo qudei ijo areq endi tigelejunub qaji naŋgi moreŋosaisoqnibqa Qotei a siŋgila ti bqas. Bosim naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba soqnim naŋgi unqab.”

Yesus aqa jejamu bulyonaq aqa aŋgro qalub naŋgi unobeiteb

2 Osiqa bati 6 onaqa Yesus a tigelosiqa Pita na Jems na Jon na naŋgi segi qalub joqsiqa koba na mana goge kobaq oqsib di soqneb. Sosibqa Yesus aqa jejamu bulyonaq naŋgi unobeiteb.

3 Aqa gara dego tulaŋ puloŋosiq qatekritej. Tamo bei na gara yansqas degsim qatqa
keresai.
4-5 Onaqa Moses Elaija wo naŋgi brantosib Yesus koba na anjam maroqneb. Mareqn-
abqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na naŋgi aiyel unjrsibqa Pita a Yesus minjej, “O Tamo Koba,
Moses Elaija wo naŋgi bosib iga koba na endi unum di bolequja. Deqa ni marimqa iga
tal kiñilala qalub gereiyqom. Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa.”
6 Yesus aqa aŋgro naŋgi tulaŋ ulaugeteb deqa Pita a anjam bei marqa saiiyonaqa
anjam di laŋa marej.
7 Onaqa laŋbi aisiqa naŋgi kabutnjrnaqa laŋbi miligiq dena anjam bei endegsi bran-
tonaq naŋgi queb, “Endi ijo Aŋgro qujai e na tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji. Niŋgi aqa
anjam quetoqniy.”
8 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi bulosib ŋam ateb di Yesus a segi naŋgi koba na sonab
uneb. Naŋgi tamo bei unosai.
9 Onaqa naŋgi Yesus ombla manaq dena olo aiyoqnsibqa Yesus na minjrej, “Maŋwa
niŋgi mana goge di unonub qaji di ubtosib tamo qudei minjraib. Bunuqna e Tamo Aŋgro
moisiy olo subq na tigelotqa bati deqa niŋgi na ubtosib minjroqnqab.”
10 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib segi segi maroqneb, “Yesus a kiyaqa subq na
tigelqa marqo? Anjam di aqa utru iga poigosai.” Degsib maroqnsib Yesus aqa anjam di
naŋgo areqaloq di atnab soqnej.
11 Osib naŋgi Yesus minjeb, “Dal anjam qalie tamo naŋgi mareqnub, ‘Elaija a namo
bamqa Kristus a bunuqna bqas.’ Anjam di kiyaqa degsib mareqnub?”
12 Onaqa Yesus na minjrej, “Naŋgo anjam di bole. Elaija a namo bosim tamo uŋgasari
kalil naŋgo areqalo gereiyetnjrsim soqnim bunuqna Kristus a bqas. Ariya anjam kiye
neŋgreŋq di unu? Anjam agiende. Jeu tamo naŋgi na e Tamo Aŋgro kumbra uge ebibqa
e jaqatiŋ koba oqai.
13 E niŋgi olo merŋgwai. Elaija agi bej. Bonaqa gulbe kalil naŋgi a yqajqa are soqnej
qaji agi yeb. Anjam di nami a qa neŋgreŋyeb unu.”

Yesus a aŋgro mel aqa jejamuq na mondor uge wiyetej

14 Onaqa Yesus na aqa aŋgro qalub naŋgi di joqsiqa koba na aisib mana utruq di
branteb. Brantosib ŋam ateb di Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi ti dal anjam qalie tamo
qudei ti anjam na qoteqnab unjreb. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego Yesus aqa
aŋgro naŋgi kaiŋnjresonab unjreb.
15 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus unsibqa tulaŋ prugugetosib gurgur ti aqa
areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, bilaq bole.”
16 Degsib minjnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi nenemnjrej, “Niŋgi naŋgi ti anjam kiye
na qoteqnub?”
17 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena tamo bei brantosiqa Yesus minjej, “O Qalie
Tamo, e ijo aŋgro mel osi bonum agiende. Ni na a boletqajqa deqa osi bonum. A mondor
uge ti. Deqa aqa medabu geteŋyejunu.
18 Mondor uge dena aqa jejamu ojoqnsiqa mandamq waiyeqnaqa ara gijiriqtoqnsiqa
tindaŋeqnu. Oqnsiqa maul aiyeqnu. Deqa e na ino aŋgro naŋgi minjronum, ‘Niŋgi
mondor uge di wiyiy.’ Minjronumqa naŋgi na wiyqa yonub keresaiinjrqo.”
19 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa marej, “Niŋgi tamo uŋgasari bini bati endeqa unub
qaji nuŋgo areqalo e qa siŋgilatosai bole sai. Bati gembub e niŋgi koba na sosiyqa nuŋgo
gulbe di qoboiyoqnqai? Aŋgro mel di ijo areq osi boiy.”
20 Onaqa osi bonabqa mondor uge dena Yesus unsiqa aŋgro di qunjimyonaqa a
mandamq aisiqa belbelonaqa aqa medabuq na maul aiyoqnej.
21 Onaqa Yesus na aŋgro di aqa abu nenemyej, “Bati gembub a degesoqnej?” Onaqa
minjej, “A aŋgro kiñala qa degesoqnej agi bini unu.

22 Mondor uge na a qalsim moiyotqa oqnsiqa bati gaigai a ŋamyuwoq o yaq waiyeqnu.
Deqa ni na iga aqaryaigwa kereamqa aqaryaige."
23 Onaqa Yesus na minjej, " 'Kereamqa' degsi merbaim. Tamo bei a e qa aqa areqalo
siŋgilatqas di a kumbra kalil yqa kere."
24 Onaqa tamo dena leleŋosiqa Yesus minjej, "E ni qa ijo areqalo siŋgilatonum. Ariya
ijo areqalo olo gulbeibeqnu. Deqa ni na aqaryaibimqa e geregere ijo areqalo ni qa
siŋgilatqai."
25 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi gurgur ti bosib Yesus aqa areq di koroeqn-
abqa Yesus a naŋgi unjrsiqa mondor uge di ŋiriŋtosiq minjej, "Ni mondor uge. Ni na
aŋgro di aqa dabkala getentonum. Ni aqa medabu dego getentonum. Deqa ni aŋgro di
uratosim olo aqa jejamuq gilaim."
26 Degsi minjnaqa mondor uge a leleŋkobaosiqa aŋgro di siŋgila na qunjimyosiqa a
uratosiq ulaŋej. Ulaŋonaqa aŋgro di a moiyobulosiqa ŋeiesonaqa tamo qudei naŋgi unsib
mareb, "A moiqo."
27 Onaqa Yesus na aŋgro di aqa baŋ titonaqa a boleosiq tigelej.
28 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq lumu bosib nenemyeb, "Iga kiyaqa mondor
uge di wiyqa yonumqa keresaiigwo?"
29 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi mondor uge deqaji winjrqa osibqa Qotei pailyoqniy.
Dena qujai niŋgi na mondor uge winjrib jaraiqab. Gam bei na sai."

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

30 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na sawa di uratosib Galili sawa
ambleq na walwelosib giloqneb. Tamo uŋgasari naŋgi a qa qalieaib deqa naŋgi uliosib
giloqneb.
31 Giloqnsibqa gamq di Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam endegsi minjrej, "E Tamo
Aŋgro. Jeu tamo naŋgi na e ojsibqa tamo qudei naŋgo baŋq di atib lubib moiqai. Bati
qalub koboamqa e olo subq na tigelqai."
32 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di geregere poinjrosai. Deqa naŋgi a olo
nenemyqajqa ulaeb.

Yesus aqa aŋgro yai a ñam ti sqas?

33 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti gilsib Kaperneam qureq di branteb. Brantosib tal
bei gogetosib di sosibqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, "Niŋgi gamq di
anjam kiye na qotoqnab?"
34 Onaqa naŋgi mequmosib soqneb. Di kiyaqa? Naŋgi gamq di Yesus aqa aŋgro yai a
naŋgi kalil buŋnjrsim ñam ti sqas deqa anjam na qotoqneb.
35 Onaqa Yesus a awoosiqa aqa aŋgro 12 naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej,
"Tamo bei a ñam ti sqa marsimqa a mati tamo kalil naŋgo kaŋgal tamo soqnem. Osimqa
a ñam ti sqas."
36 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa aŋgro kiñala bei osiqa naŋgo ambleq di tigeltosiqa olo
soqoŋyosiqa naŋgi minjrej,
37 "Tamo bei a ijo ñam qa are qalsimqa aŋgro kiñala endeqaji bei osim geregereiyqas di
a e dego osim geregereibqas. Tamo a e osim geregereibqas di a na e segi geregereibqa-
sai. A na ijo Abu e qariŋbej qaji di dego osim geregereiyqas."

Tamo naŋgi iga jeutgosaieqnub di naŋgi iga koba na wau qujai

38 Onaqa Jon na Yesus minjej, "O Qalie Tamo, ni que. Iga tamo bei unem. A ino ñam
na mondor uge naŋgi winjreqnaqa iga na unsim saidyem. Di kiyaqa? A iga koba na
wauosaieqnu deqa."
39 Onaqa Yesus na minjej, "Niŋgi a saidyaib. A ijo ñam na maŋwa bei babtqas di a urur
olo e misiliŋbqa keresai.
40 Tamo naŋgi iga jeutgosaieqnub di naŋgi iga koba na wau qujai.

41 Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Kristus dauryeqnu qaji tamo.’ A degsi are
qalsimqa tamo di osim ya tigsim anaiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. Yimqa aqa
awai bole di tamo bei na olo yaiyqa keresai.”

Niŋgi une torei uratiy

42 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aŋgro kiñala bei e qa aqa areqalo siŋgilateqnu
qaji di osim uneq waiyqas di a kumbra tulaŋ ugedamu yqo. Iga tamo di ojsim meniŋ
kobaquja osim sil na aqa kakroq di tontosim waiyim ya robuq aiqas di kere.
43-44 Ino baŋ na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa baŋ di gentosim waiy. Ni degye.
Di kiyaqa? Ni baŋ geŋo sosimqa une bei yqasai di kere. Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya
ni baŋ aiyel ti sosimqa une yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas. Ŋamyuwo
di mosoqasai. Gaigai yuoqnqas.
45-46 Ino siŋga na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa siŋga di gentosim waiy. Ni degye.
Di kiyaqa? Ni siŋga geŋo sosimqa une bei yqasai di kere. Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya
ni siŋga aiyel ti sosimqa une yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas.
47 Ino ŋamdamu na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa ŋamdamu di otorosim waiy.
Ni degye. Di kiyaqa? Ni ŋamdamu qujai ti sosimqa une bei yqasai di kere. Di Qotei a
ino Mandor Koba sosim ni taqatmqas. Ariya ni ŋamdamu aiyel ti sosimqa une yqam di
keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas.
48 Ŋamyuwo di mosoqasai. Gaigai yuoqnqas. Ŋamyuwoq di tamo naŋgo ambli bati gaigai
sqab. Naŋgi moreŋqa keresai.”
49 Osiqa Yesus a olo marej, “Ijo aŋgro kalil naŋgi jaqatiŋ oqnsib sqab. Atraiyo iŋgiq di
bar atoqnsib ŋamyuwo na koiteqnub dego kere.
50 “Bar a bole. A qajarara koba. Ariya bar aqa qajarara koboqas di iŋgi kiye na olo
qajararatqas? Di keresai. Dego kere niŋgi bar bul sosibqa nuŋgo was naŋgi koba na
geregere lawo na laqniy.”

10

Yesus a uŋa uratqajqa anjam marej

1 Osiqa Yesus a sawa di uratosiqa Judia sawaq gilsiq Jordan ya taqal beiq di soqnej. A
di sonaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi bosib aqaq di koroonabqa aqa kumbra gaigai
yoqnej qaji di olo dauryosiqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej.
2 Onaqa Farisi naŋgi olo Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa qusib naŋgi a
ojqajqa deqa laŋa gisaŋyosib endegsib nenemyeb, “Tamo bei na aqa uŋa uratqa kere e?
Gago dal anjam degsi unu e?”
3 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Moses a dal anjam kiyersi marej?”
4 Onaqa naŋgi na minjeb, “Moses a marej, ‘Tamo bei na aqa ŋauŋ uratqa osimqa pepa
bei neŋgreŋyosim yosim di a uratqas.’ ”
5 Onaqa Yesus na minjrej, “Nuŋgo are geteŋgejunu deqa Moses a dal anjam degsi
neŋgreŋyosiq niŋgi eŋgej.
6 Ariya niŋgi quiy. ‘Tulaŋ nami Qotei a mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyosiqa a tamo
uŋa wo dego gereinjrej.
7-8 Deqa tamo bei na aqa ai abu naŋgi uratnjrsimqa aqa ŋauŋ wo beterosib jejamu
qujaitosib sqab.’ Qotei aqa anjam di neŋgreŋq di unu. Deqa tamo uŋa wo naŋgi jejamu
qujai sqab. Naŋgi olo jejamu aiyel sqasai.
9 Qotei na naŋgi aiyel turtnjrej deqa tamo bei na olo potnjraiq.”
10 Osiqa Yesus a tal bei gogetosiq di sonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib aqa anjam
deqa nenemyeb.
11 Nenemyonabqa minjrej, “Tamo bei na aqa ŋauŋ uratosim olo uŋa bei oqas di a na
aqa ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo.

12 Uŋa a dego aqa gumbuluŋ uratosimqa olo tamo bei oqas di a na aqa gumbuluŋ kumbra ugeq waiyqo.”

Aŋgro du du naŋgi Yesus aqa areq beb

13 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo aŋgro du du joqsib Yesus na aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrqa marsib Yesus aqa areq beb. Beqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na saidnjrsib minjreb, “Nuŋgo aŋgro du du naŋgi joqsib endeq baib.”
14 Degsib saidnjrnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi ŋiriŋtnjrsiqa minjrej, “Aŋgro du du naŋgi uratnjrib ijo areq beb. Naŋgi saidnjraib. Tamo uŋgasari naŋgi aŋgro du du deqaji bul sqab di Qotei a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.
15 E bole merŋgwai. Tamo naŋgi aŋgro du du bul sqasai di Qotei na naŋgi osim taqatnjrqasai. Deqa a naŋgo Mandor Koba sqasai dego.”
16 Osiqa Yesus na aŋgro du du naŋgi di soqoŋnjrsiqa aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrsiqa naŋgi qa Qotei pailyej.

Ñoro tamo bei a Yesus ombla anjam mareb

17 Osiqa Yesus a dena tigelosiqa gam dauryosiq gileqnaqa tamo bei urur ti aqa areq bosiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa nenemyej, “O Qalie Tamo Bole, e kumbra bole kiye dauryosiy dena e ŋambile gaigai sqai?”
18 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni kiyaqa e tamo bole qa merbonum? Qotei a segi qujai tamo bole.
19 Ariya ni Qotei aqa dal anjam qalie. Anjam agiende. ‘Ni tamo bei qalsim moiyotaim. Ni tamo bei aqa uŋa jejamu ojetaim. Ni bajiŋaim. Ni tamo bei aqa jejamu laŋa gisaŋyaim. Ni was bei aqa iŋgi iŋgi laŋa gisaŋ na yaiyaim. Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo anjam dauryoqne.’ ”
20 Onaqa tamo dena olo Yesus minjej, “O Qalie Tamo, e aŋgro kiñala qa dal anjam kalil di dauryosim boqnem agi bini degsi unum.”
21 Onaqa Yesus a tamo di koqyosiqa qalaiyosiq minjej, “Ni dal anjam kalil di dauryosim keretonum. Ariya kumbra qujai ni keretosai. Deqa e ni mermqai. Ni gilsim ino iŋgi iŋgi kalil qariŋyosim silali osim tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisim enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Yimqa bunuqna ni laŋ qureq di awai bole itqam.”
22 Yesus na tamo di degsi minjnaq qusiqa are tulaŋ gulbekobaiyej. A iŋgi iŋgi koba ti soqnej deqa ulatamu ugeiyonaqa ulaŋej.
23 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi koqnjrsiqa endegsi minjrej, “Tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa baŋgi koba.”
24 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa tulaŋ prugeb. Onaqa Yesus na olo minjrej, “O ijo aŋgro, niŋgi quiy. Tamo uŋgasari naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.
25 Kamel a yumba miligiq gilqajqa baŋgi koba. Dego kere tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.”
26 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa olo tulaŋ prugugetosib segi segi maroqneb, “Yesus a anjam degsi mergwo deqa tamo yai naŋgi Qotei na eleŋamqa naŋgi ŋambile gaigai sqa kere?”
27 Onaqa Yesus a naŋgi koqnjrsiqa minjrej, “Tamo naŋgi segi ŋambile sqa keresai. Ariya Qotei na naŋgi eleŋqa kere. Di kiyaqa? Qotei a kumbra kalil yqa kere.”
28 Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni une. Iga gago iŋgi iŋgi kalil uratosim ni daurmeqnum.”
29-30 Onaqa Yesus na minjrej, “E bole merŋgwai. Tamo naŋgi e qa ti ijo anjam bole qa ti are qaloqnsib naŋgo segi tal, naŋgo was naŋgi, naŋgo jaja naŋgi, naŋgo ai abu naŋgi,

naŋgo aŋgro naŋgi ti naŋgo wau kalil dego uratnjrsib e daurbqab di Qotei na olo tal, was, jaja, ai, aŋgro, wau gargekoba naŋgi enjrqas. Yimqa jeu tamo naŋgi dego bosib naŋgi gulbe enjroqnqab. Ariya mondoŋ naŋgi ŋambile gaigai sqab.
31 Deqa niŋgi quiy. Tamo gargekoba bini ñam koba ti unub qaji naŋgi mondoŋ ñam saiqoji sqab. Ariya tamo gargekoba bini ñam saiqoji unub qaji naŋgi mondoŋ ñam koba ti sqab."

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

32 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na gam dauryosib Jerusalem aiyoqneb. Aiyoqnsibqa Yesus a namoeqnaqa aqa aŋgro naŋgi bunuqna dauryoqnsibqa are toŋtoŋnjroqnej. Tamo uŋgasari qudei gam na dauryoqneb qaji naŋgi dego ulaosib aiyoqneb. Onaqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi segitnjrsiqa a une kiye turqas deqa naŋgi sainjroqnej.
33-34 A na naŋgi endegsi minjrej, "Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro. Iga Jerusalem aiyeqnum. Dia tamo qudei na e ojsib dal anjam qalie tamo naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa naŋgi na ijo jejamu laŋa gisaŋyosib merbqab, 'Ni une ti. Deqa ni moiqam.' Naŋgi e degsib gisaŋbosib e olo ojsib tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa naŋgi na e misiliŋboqnsib miselboqnsib bu toqoŋ na e kumbaiŋboqnqab. Osib e ŋamburbasq di lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai."

Jems Jon wo naŋgi aiyel tamo kokba sqajqa mareb

35 Onaqa Sebedi aqa ŋiri aiyel Jems Jon wo naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb, "O Qalie Tamo, aqo aiyel anjam bei mermonam ni gago anjam dauryqa kere kiyo?"
36 Onaqa Yesus na naŋgi aiyel nenemnjrej, "E niŋgi kiyerŋgwajqa deqa niŋgi ijoq bonub?"
37 Onaqa naŋgi aiyel na Yesus minjeb, "Mondoŋ ni riaŋ koba ti laŋ goge na bosim gago Mandor Koba sosimqa bati deqa ni marimqa aqo aiyel ino baŋ woq ino baŋ qonaŋq di awoqom."
38 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Anjam niŋgi merbonub di aqa utru niŋgi geregere poiŋgosai. E jaqatiŋ koba oqai. Jaqatiŋ di ya uge uyo bul. E gulbe koba dego oqai. Gulbe di tamo naŋgi ya tuqtnjro bul. Jaqatiŋ ti gulbe ti e oqai di niŋgi aiyel dego oqa kere e?"
39 Onaqa naŋgi na minjeb, "Od, aqo aiyel oqa kere."
Onaqa Yesus na olo naŋgi aiyel minjrej, "Bole, jaqatiŋ e oqai di niŋgi dego oqab. Gulbe e oqai di niŋgi dego oqab.
40 Ariya tamo yai naŋgi ijo baŋ woq ijo baŋ qonaŋq di awoqab di e na marqa keresai. Di ijo wau sai. Tamo naŋgi Qotei na giltnjrej qaji naŋgi segi ijo baŋ woq ijo baŋ qonaŋq di awoqab."
41 Yesus aqa aŋgro 10 naŋgo ŋamdamuq di Jems Jon wo naŋgi na anjam di Yesus minjeb deqa qusib naŋgi aiyel qa ŋiriŋeb.
42 Onaqa Yesus na aqa aŋgro 10 naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, "Niŋgi qalie, mandor kokba sawa sawa kalil taqateqnub qaji naŋgi naŋgo segi ñam soqtoqnsib tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋ na taqatnjreqnub.
43 Ariya kumbra di nuŋgoq di saiq. Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a ñam ti sqa marsimqa a mati nuŋgo wau tamo soqnem. Osim a ñam ti sqas.
44 Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a tamo kobaquja sqa marsimqa a mati nuŋgo kaŋgal tamo soqnem. Osimqa a olo tamo kobaqujaqas.
45 E Tamo Aŋgro. Niŋgi ijo kumbra qalieosib degsib dauryoqniy. Ijo kumbra agiende. E na tamo uŋgasari naŋgi wauetnjreqnum. E deqa bem. Tamo uŋgasari naŋgi e wauetbqajqa e deqa bosai. Bunuqna e ijo segi ŋambile uratosiy tamo uŋgasari garkekoba naŋgi eleŋqai."

Yesus na tamo ŋam qandimo boletej

46 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na walwelosib aisib Jeriko qureq di branteb. Brantosib Jeriko qure ambleq na walwelosib olo Jeriko uratosib aiyeqnabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus dauryosib koba na aiyoqneb. Aiyeqnabqa tamo bei ŋam qandimyej qaji aqa ñam Bartimeus a gam qalaq di awesosiqa tamo uŋgasari naŋgi silali qa ŋilnjroqnej. Bartimeus a Timeus aqa ŋiri.
47 A gam qalaq di awesosiqa anjam endegsi quej, "Yesus Nasaret qaji a beqnu." A degsi qusiqa tulaŋ leleŋosiq marej, "O Yesus, Devit aqa Ŋiri, ni e qa dulame."
48 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba Yesus dauryosib aiyoqneb qaji naŋgi na Bartimeus ŋiriŋtosib minjeb, "Ni leleŋkobaaim. Kiri." Degsib minjeqnabqa a naŋgo anjam quetnjrosai. A olo tulaŋ leleŋoqnsiq Yesus minjoqnej, "O Devit aqa Ŋiri, ni e qa dulame."
49 Onaqa Yesus a tigelosiqa tamo uŋgasari naŋgi minjrej, "Tamo di metib ijo areq bem." Onaqa naŋgi na tamo ŋam qandimyej qaji di metosib minjeb, "Ni are siŋgilat. Ni tigel. Yesus a ni metmeqnu."
50 Degsib minjnab qusiqa aqa gara jugo taqal atsiqa urur tigelosiqa Yesus aqa areq bej.
51 Bonaqa Yesus na nenemyej, "E ni kiyermqajqa deqa ni e qa leleŋoqnam?" Onaqa minjej, "O Tamo Koba, e olo ŋam poibim sawa unqajqa deqa e ni qa leleŋoqnam."
52 Onaqa Yesus na minjej, "Ni e qa ino areqalo siŋgilatonum deqa e ni boletmqai. Deqa ino ŋamdamu olo poimimqa ni aiye." Degsi minjnaqa aqa ŋamdamu poiyonaqa sawa unsiqa tigelosiq Yesus dauryosiq aiyej.

11

Yesus a donki aqa quraq di awoosiq Jerusalem aiyej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib Jerusalem jojomyosib Betfage qure ti Betani qure ti dia branteb. Qure aiyel di agi Oliv mana utruq di unu. Di brantosib Yesus na aqa aŋgro aiyel qariŋnjrsiqa minjrej,
2 "Niŋgi aisib qure bei jojom di unu di brantosib donki bei tontonub unu di unqab. Donki di bunuj tamo bei nami aqa quraq di awoosaioqnej qaji. Niŋgi donki di unsib sil palontosib titosib osi boiy.
3 Niŋgi sil palontoqnibqa tamo bei na nenemŋgwas kiyo, 'Niŋgi kiyaqa donki aqa sil palonteqnub?' Degsi nenemŋgimqa niŋgi na minjiy, 'Tamo Koba a wau ti deqa donki qa mergwo.' Yimqa a na donki qariŋyim ijoq bqas."
4-5 Yesus a naŋgi aiyel degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa aisib gam jojomq di donki uneb. Donki di tal meq di tontonab sonaq uneb. Unsib sil palonteqnabqa tamo qudei gamq di tigelesoqneb qaji naŋgi na naŋgi aiyel nenemnjreb, "Niŋgi kiyaqa donki aqa sil palonteqnub?"
6 Onaqa naŋgi aiyel na anjam Yesus a minjrej qaji di tamo naŋgi di minjrnab odnjrnabqa donki di osib Yesus aqa areq osi beb.
7 Bosib naŋgo aiyel gara jugo piqtosib donki aqa quraq di tunabqa Yesus a segi donki gogetosiqa quraq di awoej.
8 Awoonaqa donki a walwelosi aiyeqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi beleŋosib naŋgo segi gara jugo piqteleŋosib gamq di tueleŋoqneb. Tamo qudei naŋgi nañuq dena ŋam baŋga giŋgeŋyosibqa osi bosib di dego gamq di tueleŋoqneb.
9 Onaqa Yesus a donki quraq di awoosiq walweleqnaqa tamo uŋgasari namooqneb qaji naŋgi ti bunuoqneb qaji naŋgi ti tulaŋ leleŋoqnsibqa maroqneb, "Iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnu. Ni Tamo Koba aqa ñam na bonum deqa a ni tulaŋ geregereimeqnu.
10 Ni gago moma Devit aqa wau osimqa ni kamba gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bonum. Deqa iga Qotei laŋ goge di unu qaji aqa ñam soqtoqnqom!" Tamo uŋgasari naŋgi degoqnsib leleŋ ti Yesus dauryoqneb.

11 Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jerusalem di brantosiqa atra tal koba miligiq gilej.
Gilsiq iŋgi iŋgi kalil atra tal miligiq di soqnej qaji di koqyoqnej. Osiq bilaqtonaqa a olo
atra tal koba uratosiq aqa segi aŋgro 12 naŋgi joqsiqa koba na puluosib Betani qureq
gileb.

Yesus a qura minjej, "Ni olo bunu geitqasai"

12 Nebeonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti olo tigelosib Betani qure uratosib aiyeb. Naŋgi
aiyoqnsibqa gamq di Yesus a mamyej.
13 Onaqa a isaq na ŋam atsiqa qura baŋga ti sonaq unsiqa aqa gei unqajqa utruq gilej.
Gilsiq unej qura gei bei saiqoji. Geitqa bati sai deqa baŋga segi sonab unej.
14 Unsiqa qura di minjej, "Ni olo bunu geitqasai. Tamo bei a bosim ino gei bei oqasai."
Degsi minjnaqa aqa aŋgro naŋgi queb.

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi atra talq dena winjrej

15 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti walwelosi aisib Jerusalem di branteb. Brantosib
Yesus a atra tal koba miligiq gilsiqa ŋam atej di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi iŋgi iŋgi
qariŋyoqnsibqa dena silali eqnab unjrsiqa naŋgi winjrnaq jaraiyeb. Tamo qudei naŋgi
silali piloqneb. Qudei naŋgi binoŋ qariŋyoqnsib dena silali oqneb. Deqa Yesus a naŋgo
jar ti jaram ti bilbelyosiqa naŋgi dego winjrnaq jaraiyeb.
16 Osiqa tamo uŋgasari atra tal miligiq di iŋgi iŋgi osi laqneb qaji naŋgi dego saidnjrsiqa
winjrnaq jaraiyeb.
17 Naŋgi kalil jaraiyeqnabqa Yesus na minjrej, "Qotei aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb unu, 'Ijo tal endi tamo uŋgasari kalil naŋgo pailyqajqa tal.' Qotei aqa anjam
degsi unu. Ariya niŋgi na olo tal endi ugetonubqa a bajiŋ tamo naŋgo tal bulqo."
18 Onaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Yesus aqa anjam di qusibqa
naŋgi a qa ulaosib a qalib moiqajqa gam ŋamoqneb. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari kalil naŋgi
Yesus aqa anjam quqwajqa tulaŋ arearetnjroqnej deqa.
19 Ariya bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na olo Jerusalem uratosib gileb.

Qura a laosiq moiyej

20 Nebeonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti olo tigelosib gam dauryosib aiyoqnsib qura di
olo uneb utru ti kalil laosiq moiyej.
21 Onaqa Pita a Yesus aqa anjam nami qura minjej qaji deqa olo are qalsiqa Yesus
minjej, "O Tamo Koba, ni unime. Qura ni ya ŋiriŋtem qaji agi laosiq moiqo."
22 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo
siŋgilatiy.
23 E bole merŋgwai. Tamo bei a areqalo aiyeltqasai di a mana kobaquja endi minjqas,
'Ni tigelosim yuwalq aiye.' Aqa are miligiq di a endegsi are qalqas, 'Bole, mana di a ijo
anjam dauryqas.' Degsi are qalqas di mana a aqa anjam dauryosim tigelosim yuwalq
aiqas.
24 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi iŋgi bei qa Qotei pailyqa osibqa endegsib are qaliy, 'Iŋgi di
Qotei na egwas.' Degsib are qalsib pailyqab di a na eŋgwas.
25 Deqa niŋgi Qotei pailyqa osibqa tamo bei qa anjam soqnimqa niŋgi na aqa une
kobotosib Qotei pailyiy. Yimqa nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a kamba nuŋgo une
kalil kobotetŋgwas.
26 Ariya niŋgi tamo di aqa une kobotetqasai di nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego
nuŋgo une kobotetŋgwasai."

Juda naŋgi na Yesus nenemyeb, "Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum?"

27 Osiqa Yesus a aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib olo Jerusalem di branteb.
Brantosib Yesus a atra tal koba miligiq gilsiq dia walweleqnaqa atra tamo kokba ti dal
anjam qalie tamo naŋgi ti Juda gate naŋgi ti Yesus aqa areq bosib nenemyeb,

28 “Ni iga merge. Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na ni qariŋmej
deqa ni bosim wau endi yeqnum?”
29 Onaqa Yesus na minjrej, “E kamba anjam bei niŋgi nenemŋgwai. Nenemŋgitqa niŋgi
e merbibqa e yai na qariŋbonaq bosim wau endi yeqnum di ubtosiy merŋgwai.
30 Niŋgi na merbiy. Yai na Jon qariŋyonaqa bosiqa tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej?
Qotei na kiyo? Tamo bei na kiyo?”
31 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi qairosib mareb, “Iga Yesus
minjqom, ‘Qotei na Jon qariŋyej,’ degsi minjqom di a iga mergwas, ‘Kiyaqa niŋgi Jon aqa
anjam quetosai?’
32 Ariya iga minjqom, ‘Tamo bei na Jon qariŋyej,’ degsi minjqom di dego keresai.”
Naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib deqa degsib qaireb. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi
maroqneb, “Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”
33 Naŋgi degsib qairosib olo Yesus minjeb, “Yai na kiyo Jon qariŋyej di iga qaliesai.”
Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi degsib merbonub deqa e dego yai na qariŋbonaq
bosim wau endi yeqnum di niŋgi merŋgwasai.”

12

Wain wau qa yawo anjam

1 Yesus na Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrsiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej,
“Tamo bei a tigelosiqa aqa wauq gilej. Gilsiqa wain sil yageleŋosiqa jeŋ qosej. Qoso
koboonaqa meniŋ qura gogeq di tabir kuru bul gereiyej. Wain sil geitimqa wain gei
koroiyosib paraparaiyosib aqa ya dia bilentqajqa deqa gereiyej. Osiqa wauq di tal
atsiqa wau taqato tamo qudei naŋgo baŋq di aqa wau uratetnjrsiqa sawa isaq gilsiq di
soqnej.
2 Sonaqa wain gei melionaqa a na aqa kaŋgal tamo bei qariŋyonaqa wau taqato tamo
naŋgoq aisiqa minjrej, ‘Wau lanja na e qariŋbqo bonum. Deqa niŋgi wain gei ebibqa e
na osi gilqai.’
3 Degsi minjrnaqa naŋgi na a ojsib qalougetosib wiyonab laŋa puluosiq gilej.
4 Gilnaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq ainaqa a dego ojsib aqa gate
paratetosib tulaŋ ugeugeiyeb.
5 Onaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq ainaqa a dego qalougetosib moiy-
oteb. Olo kaŋgal tamo gargekoba naŋgi qariŋnjreqnaqa aiyeqnab qudei ñumougetoqneb.
Qudei moiyotnjroqneb.
6 Onaqa wau lanja a endegsi are qalej, ‘Ijo segi aŋgro qujai e na tulaŋ qalaqalaiyeqnum
qaji di qariŋyit aiqas di naŋgi a qalqasai. Naŋgi aqa anjam quetqab.’
7 Degsi are qalsiqa aqa segi ŋiri qariŋyonaq aiyej. Aiyeqnaqa wau taqato tamo naŋgi
a unsibqa segi segi qairosib mareb, ‘Tamo a bqo endi wau lanja aqa segi ŋiri. A na aqa
abu aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. Deqa iga a qalsim moiyotosimqa wau endi iga na oqom.’
8 Degsib marsibqa wau lanja aqa ŋiri ojsib qalnab moinaqa aqa jejamu osib wau qalaq
di waiyeb.
9 “Deqa niŋgi kiyersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa wau taqato tamo uge naŋgi
di kiyernjrqas? E niŋgi merŋgwai. A bosim naŋgi ñumsim moiyotnjrqas. Osim aqa wau
di olo yainjrsim tamo qudei naŋgo baŋq di uratetnjrimqa naŋgi na kamba taqatesqab.
10 “Qotei aqa anjam bei unu. Niŋgi anjam di nami sisiyosai kiyo? Anjam agiende,
‘Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb.
Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.
Tal ai di tal siŋgilatqajqa deqa tigeltej.
11 Tamo Koba a segi na tal ai di tigeltej deqa iga unsim mareqnum,
“Tal ai di tulaŋ bolequja.” ’ ”

12 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi yawo anjam di qusib endegsib qalieeb, Yesus a
yawo anjam dena naŋgo jejamuq di une qametnjrej. Naŋgi degsib qalieosib deqa Yesus
ojqa mareb. Ariya naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib deqa naŋgi Yesus ojqa uratosib
jaraiyeb.

"Iga Sisar takis yqom e?"

13-14 Juda tamo kokba naŋgi jaraiyosib Farisi naŋgi ti Herot aqa wau tamo qudei ti
naŋgoq aisib minjreb, "Niŋgi Yesus aqaq gilsib anjam bei nenemyibqa a anjam grotim
iga qusim ojqom." Degsib minjrsib naŋgi qariŋnjrnab Yesus aqa areq gilsib minjeb, "O
Qalie Tamo, iga qalie, ni anjam bole maro qaji tamo. Ni anjam bole segi tamo uŋgasari
naŋgi minjroqnsim Qotei aqa kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyosaieqnum.
Ni tamo ñam ti naŋgi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam saiqoji naŋgi anjam bei
minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil naŋgi minjreqnum. Deqa ni iga merge. Iga
Sisar takis yqom e? Yqasai e? Ni kiyersi are qalonum?"

15 Onaqa Yesus a naŋgo gisaŋ anjam di poiyonaqa minjrej, "Kiyaqa niŋgi e anjam bei
grotitqa qusib e ojqajqa deqa gisaŋbeqnub? Meniŋ silali bei osi boiy. Osbab e unqai."

16 Degsi minjrnaqa naŋgi meniŋ silali bei osi bosib osoryonab unsiqa minjrej, "Meniŋ
silali quraq endi tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu?" Onaqa naŋgi na minjeb, "Di Sisar
aqa."

17 Onaqa a na minjrej, "Deqa Sisar aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy. Qotei aqa iŋgi iŋgi a qa olo
yiy." Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa tulaŋ prugugeteb.

Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

18 Onaqa bati deqa Sadyusi tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq beb. Sadyusi naŋgi
mareqnub, "Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai." Deqa naŋgi bosib Yesus
endegsib minjeb,

19 "O Qalie Tamo, ni que. Moses a nami dal anjam endegsi neŋgreŋyej, 'Tamo bei a
moiyimqa aqa ŋauŋ aŋgro saiqoji soqnimqa aqa was bei na olo uŋa qobul di osim aqa
was moiyej qaji aqa aŋgro ŋambabtetqas.' Moses a nami dal anjam degsi neŋgreŋyej.

20 Deqa ni que. Was 7 naŋgi soqneb. Naŋgo was matu a uŋa osiqa moiyej. A aŋgro
saiqoji.

21 Onaqa aqa was yala na olo uŋa qujai di osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji. Onaqa
aqa was yala na olo uŋa di ej. Osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji.

22 Was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di osib moreŋeb. Naŋgi aŋgro saiqoji. Naŋgi kalil
moreŋonabqa ariya bunuqna uŋa di a dego moiyej.

23 Deqa ni iga merge. Mondoŋ subq na tigelo batiamqa tamo kalil naŋgi subq na
tigelabqa uŋa di a yai aqa ŋauŋ tiŋtiŋ sqas? Ni qalie, was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di eb."

24 Onaqa Yesus na minjrej, "Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu niŋgi
poiŋgosai e? Qotei aqa siŋgila dego niŋgi poiŋgosai e? Od, niŋgi poiŋgosai. Utru deqa niŋgi
anjam grotonub. Grotosib agi nenembonub.

25 Mondoŋ tamo uŋgasari naŋgi subq na tigelosibqa naŋgi uŋatqasai. Naŋgi tamotqasai.
Naŋgi laŋ aŋgro bul laŋa sqab.

26 "Niŋgi quiy. Tamo naŋgi moisib olo subq na tigelqab anjam di aqa utru Moses a nami
babtosiq neŋgreŋyej. Di niŋgi sisiyosai kiyo? Ŋam mariŋ miligiq di puloŋeqnaqa Qotei a
ŋam puloŋq di sosiqa Moses metosiq endegsi minjej, 'E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa
Qotei. E Jekop aqa Qotei.'

27 Qotei na Moses degsi minjej deqa iga qalieonum, Qotei a tamo moreŋo qaji naŋgo
Qotei sai. A tamo ŋambile so qaji naŋgo Qotei. Anjam di niŋgi tulaŋ grotonub!"

Dal anjam kiye a tulaŋ bolequja?

28 Onaqa dal anjam qalie tamo bei a bosiqa Yesus a Sadyusi naŋgi ti anjam na qoteqnab
unjrej. Yesus a geregere Sadyusi naŋgi kamba anjam minjrnaqa qusiqa Yesus nenemyej,

"Qotei aqa dal anjam kiye a segi qujai tulaŋ bolequja? Dal anjam kiye a dal anjam kalil buŋnjrejunu?"
29 Onaqa Yesus na minjej, "Dal anjam tulaŋ bolequja agi mermqai. 'O Israel niŋgi quiy.
Gago Tamo Koba Qotei a segi qujai Tamo Koba.
30 Deqa ni ino Tamo Koba Qotei a tulaŋ qalaqalaiyime. Qalaqalaiyosim ino are miligi
ti ino qunuŋ ti ino areqalo ti ino siŋgila ti kalil a yekritime.' Dal anjam di a segi qujai
tulaŋ bolequja. A na dal anjam kalil buŋnjrejunu.
31 Ariya dal anjam deqaji bei dego mermqai. Dal anjam agiende. 'Ni ino segi
jejamu gereiyeqnum dego kere ino was naŋgi degsim geregereinjroqnime.' Dal anjam
boledamu aiyel agi e na mermonum. Dal anjam deqaji bei saiqoji."
32 Onaqa dal anjam qalie tamo dena kamba Yesus minjej, "O Qalie Tamo, ni bole
maronum. Qotei a segi qujai. Qotei bei saiqoji.
33 Iga a tulaŋ qalaqalaiyosim gago are miligi ti gago powo ti gago siŋgila ti kalil a
yekritqom di kumbra bolequja. Iga gago segi jejamu gereiyeqnum dego kere gago was
naŋgi degsim geregereinjroqnqom di dego kumbra bolequja. Dal anjam aiyel di tulaŋ
boledamu. Iga iŋgi iŋgi Qotei atraiyqom di laŋa kiñala. Iga iŋgi bei ŋamyuwo na koitosim
Qotei atraiyqom di dego laŋa kiñala. Ariya iga dal anjam aiyel di dauryqom di tulaŋ
bolequja."
34 Dal anjam qalie tamo di a tulaŋ poiyonaqa anjam degsi marnaqa Yesus a qusiqa
minjej, "Ni anjam tulaŋ boledamu maronum. Deqa sokiñala Qotei na ni taqatmosim ino
Mandor Koba sqas."
Onaqa tamo uŋgasari naŋgi olo anjam bei Yesus nenemyqajqa ulaeb.

Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?

35 Onaqa Yesus a atra tal koba miligiq di sosiqa Qotei aqa anjam plaltoqnej. Osiqa
tamo uŋgasari naŋgi anjam bei endegsi minjrej, "Dal anjam qalie tamo naŋgi kiyaqa
mareqnub, 'Kristus a Devit aqa ŋiri'?
36 Devit a nami marej, 'Kristus a ijo Tamo Koba.' Agi Mondor Bole na Devit aqa
medabu siŋgilatetonaqa a endegsi marej,
'Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
"Ni ijo baŋ woq endi awo.
Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa ni na naŋgi
taqatnjroqnqam." '
37 Niŋgi uniy. Devit a marej, 'Kristus a ijo Tamo Koba.' Deqa Kristus a kiyersim Devit aqa
ŋiri sqas?"

Dal anjam qalie tamo naŋgi kumbra uge uge yoqneb

Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi sosibqa Yesus aqa anjam quqwajqa tulaŋ arearetnjroqnej.
38 Yesus a anjam bei endegsi plaltosiq minjrej, "Niŋgi dal anjam qalie tamo naŋgo
kumbra uge geregere tenemtoqniy. Naŋgi koro sawaq di tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo
ñam soqtetnjrsib baŋ ojetnjrqajqa deqa gara olekokba jugoqnsib laqnub.
39 Naŋgi Qotei tal miligiq di, goiyo kokbaq di sosibqa tamo ñam ti naŋgo awo jaramq
di awooqnqajqa deqa areboleboleinjreqnu.
40 Naŋgi uŋa qobul naŋgi gisaŋnjroqnsibqa naŋgo tal ti iŋgi iŋgi ti laŋa yainjreqnub. Osib
tamo uŋgasari naŋgi na unjrsib naŋgo ñam soqtetnjrqajqa deqa pailyo olekokba yeqnub.
Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi awai tulaŋ ugedamu enjrqas."

Uŋa qobul aqa silali kiñala soqnej di Qotei yekritej

41 Osiqa Yesus a atra tal miligiq di sosiqa silali ato qaji kulum jojomq di awoej.
Awoosiqa ŋam atej di tamo uŋgasari naŋgi boqnsib silali ateqnab unjroqnej. Ñoro tamo
gargekoba naŋgi boqnsib silali tulaŋ kokba atoqneb.

42 Onaqa uŋa qobul bei ñoro tulaŋ saiqoji a dego bosiqa meniŋ silali kiñilala aiyel segi atej.
43 Atnaqa Yesus na unsiqa aqa aŋgro naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “E bole merŋgwai. Uŋa qobul endi a ñoro tulaŋ saiqoji. Deqa a na ñoro tamo kalil naŋgi buŋnjrsiqa silali kobaquja atqo.
44 Ñoro tamo naŋgi silali koba ejunub. Naŋgi oto kiñala segi ateqnub. Ariya uŋa qobul endi a silali tulaŋ sai bole sai. Aqa meniŋ silali kiñilala aiyel segi naj agi atekritqo.”

13

Bunuqna jeu tamo naŋgi na atra tal niñaqyqab

1 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na atra tal koba uratosib giloqnsibqa aqa aŋgro bei na minjej, “O Qalie Tamo, ni unime. Atra tal endi tulaŋ bolequja. Atra tal walato qaji meniŋ di tulaŋ boledamu!”
2 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Atra tal ni unonum endi bunuqna jeu tamo naŋgi na bosib tulaŋ niñaqyosib aqa meniŋ kalil paraparainjrsibqa taqal breinjrqab. Yimqa meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq di sqasai. Meniŋ kalil segi segiqab.”

Gulbe kobaquja bunuqna brantqas

3 Osiqa Yesus a Oliv manaq oqsiq atra tal areiyosiq awesonaqa Pita na Jems na Jon na naŋgi qalub Yesus aqa areq bosib lumu nenemyeb,
4 “Ni iga merge. Bati gembu jeu tamo naŋgi bosib atra tal endi niñaqyqab? Niñaqyqa osibqa kumbra kiye namoqna brantim iga unsim poigwas, ‘Bati di jojomqo’?”
5 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei na niŋgi gisaŋgo uge.
6 Bunuqna gisaŋ tamo gargekoba naŋgi ijo ñam na bosib tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqab, ‘E Kristus.’ Degsib tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi gisa gisaŋnjroqnqab.
7 “Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi aŋ na qotokobaoqnqab. Niŋgi deqa qusib ulaaib. Qotei a nami marej, ‘Kumbra di brantqas.’ Deqa brantem. Ariya kumbra di brantimqa diŋo bati urur brantqasai. Soboleiyosim brantqas.
8 Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti qotoqnqab. Mandor qudei naŋgi tigeloqnsibqa mandor qudei naŋgi qoto itnjroqnqab. Sawa bei beiq di mimiŋ kokba ti mam ti iŋgi saio bati branteleŋqas. Kumbra kalil di uŋa aŋgrotqa osiqa mati jaqatiŋ kiñala eqnu dego kere.
9 “Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Kumbra kalil di brantosaisoqnimqa Juda naŋgi na bosib niŋgi ojeleŋosib anjam pegiyo talq di niŋgi tigeltŋgoqnqab. Osib naŋgo Qotei tal miligiq di niŋgi kumbaiŋgoqnsib olo niŋgi joqoqnsib Rom naŋgo gate ti naŋgo mandor ti naŋgo ulatamuq di niŋgi tigeltŋgoqnqab. Yimqa niŋgi ijo anjam bole palontoqnsib naŋgi minjroqnqab.
10 Sawa sawa kalilq di dego niŋgi ijo anjam bole ubtosib mare mare laqnibqa tamo uŋgasari naŋgi quoqnqab. Amqa diŋo bati brantqas.
11 Naŋgi na niŋgi ojoqnsib anjam pegiyo talq di tigeltŋgoqnibqa niŋgi endegsib are qalaib, ‘Iga na kamba anjam kiyersi minjrqom?’ Niŋgi degaib. Bati deqa Qotei na powo eŋgoqnimqa niŋgi kamba anjam minjroqnqab. Niŋgi segi na anjam minjrqasai. Mondor Bole na nuŋgo medabu siŋgilatetŋgim niŋgi anjam marqab.
12 Bati deqa kumbra uge endeqaji brantqas. Tamo qudei na naŋgo segi was naŋgi ojoqnsib qaja tamo naŋgo baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab. Tamo qudei na naŋgo segi aŋgro naŋgi dego degsib ojoqnqab. Aŋgro qudei na naŋgo segi ai abu naŋgi jeutnjroqnsib ojoqnsib qaja tamo naŋgo baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab.
13 Niŋgi ijo ñam ejunub deqa tamo kalil naŋgi niŋgi qa are tulaŋ ugeinjroqnqas. Ariya niŋgi ijo ñam siŋgila na ojsib gilsib diŋo bati itqab di Qotei na niŋgi eleŋqas.”

Iŋgi tulaŋ ugedamu brantqas

14 Osiqa Yesus a olo marej, “Diŋo batiamqa iŋgi tulaŋ ugedamu a Qotei aqa getento
warum miligiq di tigelesoqnim niŋgi unqab.” E Mak. Tamo uŋgasari ijo anjam endi
sisiyeqnub qaji naŋgi geregere sisiyosib poinjrem. Poinjrim marqab, bole. Osiqa Yesus
na aqa aŋgro naŋgi olo endegsi minjrej, “Niŋgi iŋgi ugedamu di unsibqa bati deqa tamo
uŋgasari Judia sawaq di unub qaji naŋgi jaraiyosib manaq oqoqujatebe.
15 Tamo uŋgasari tal meq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib iŋgi iŋgi oqa osibqa olo
warum miligiq gilaib. Naŋgi jaraiyoqujatebe.
16 Tamo uŋgasari wauq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib naŋgo gara jugo oqa osibqa
olo puluosib qureq baib. Naŋgi torei dena jaraiyoqujatebe.
17 Bati deqa uŋa gumaŋ ti uŋa aŋgro mom ti naŋgi jaraiyo baŋgioqnsib gulbe koba oqab.
18 Deqa niŋgi endegsib pailyoqniy, ‘Gulbe di awa bati qa brantaiq.’
19 Niŋgi degsib pailyoqniy. Di kiyaqa? Bati deqa tamo uŋgasari naŋgi gulbe tulaŋ
kobaquja oqab. Gulbe deqaji nami brantosaioqnej. Qotei na mandam atej bati deqa
gulbe deqaji brantosai dena bosi bosiq agi bini unum. Bunuqna laŋa ambleq di dego
brantqasai. Agi bati qujai deqa brantqas.
20 Gulbe di aqa bati Tamo Koba a na truqutqas. A na truqutqasai di tamo uŋgasari kalil
naŋgi padalekritqab. Aqa segi tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgi padalaib deqa a
na gulbe di aqa bati truqutqas.
21 “Bati deqa tamo qudei na merŋgwab, ‘Niŋgi uniy. Kristus a bqo agiende’ o ‘Kristus a
bqo agide.’ Degsib merŋgibqa niŋgi naŋgo anjam quetnjraib.
22 Tamo qudei naŋgi bosib gisaŋosib maroqnqab, ‘E Kristus.’ Qudei naŋgi maroqnqab,
‘E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Degsib maroqnsib maŋwa kokba gargekoba
babtoqnqab. Naŋgo maŋwa dena naŋgi na tamo uŋgasari kalil areqalo niñaqyetnjroqnqab.
Osib Qotei aqa segi tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgo areqalo dego niñaqyetnjrqajqa
wauoqnqab.
23 Deqa niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. Kumbra kalil di brantosaisonaqa e namoqna
merŋgonum.”

Tamo Aŋgro a siŋgila ti riaŋ ti bqas

24 Osiqa Yesus a olo marej, “Gulbe kalil di naŋgo bati koboamqa seŋ ambruqas. Bai
dego suwaŋqasai.
25 Bongar naŋgi laŋ goge na ululoŋosib mandamq aiyeleŋqab. Laŋ goge dia iŋgi iŋgi
kalil reŋgiŋyeleŋqab.
26 Bati deqa e Tamo Aŋgro siŋgila ti riaŋ koba ti laŋbiq na mandamq aiyoqnit tamo
uŋgasari naŋgi tarosib e nubqab.
27 Yimqa bati deqa e na ijo laŋ aŋgro naŋgi qariŋnjritqa naŋgi sawa sawa kalil keretosib
Qotei aqa segi tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgi laŋ utru utruq na koroinjrqab.”

Niŋgi qura qa yawo anjam dena poiŋgem

28 Osiqa Yesus a olo marej, “E na qura qa yawo anjam niŋgi merŋgitqa dena geregere
poiŋgem. Qura baŋga qalsim olo ñalguyoqnimqa niŋgi unsib qalieqab, ‘Seŋ aqa bati
jojomqo.’
29 Dego kere kumbra kalil e ubtosim merŋgonum qaji endi brantimqa niŋgi unsib
endegsib qalieoiy, ‘Bole, Kristus bqajqa bati jojomqo. A siraŋmeq di tigelejunu.’
30 E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi kalil
moreŋosaisoqnibqa kumbra kalil endi brantqas.
31 Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa keresai.”

Yesus bqajqa bati di tamo bei a qaliesai

32 Osiqa Yesus a olo marej, “Ijo bqajqa bati tamo qujai bei a qaliesai. Laŋ aŋgro naŋgi
qaliesai. E Qotei aqa Ŋiri e segi dego qaliesai. Ijo Abu a segi qalie.

33 “Niŋgi ijo bqajqa bati qaliesai deqa niŋgi geregere ŋam atsib soqniy.
34 Ijo bqajqa bati di tamo bei a sawa isaq gilej dego kere. A gilqa osiqa aqa kaŋgal tamo naŋgo baŋq di aqa tal ti iŋgi iŋgi ti uratetnjrsiqa naŋgi wau segi segi enjrej. Aqa kaŋgal tamo bei minjej, ‘Ni siraŋmeq di tigelesosim geregere ŋam atoqne.’
35 Degsi minjej. Dego kere niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. Di kiyaqa? Tal lanja a olo bqajqa bati niŋgi qaliesai. A bilaq kiyo, qolo kiyo, tuwe anjamoqnimqa kiyo, nobqolo kiyo bqas.
36 A boqujatosim niŋgi ŋereŋesoqnib nuŋgaim deqa niŋgi geregere ŋam atsib soqniy.
37 E anjam merŋgonum qaji endi tamo kalil naŋgi dego minjreqnum. Ijo anjam agiende, ‘Niŋgi geregere ŋam atsib soqniy.’ ” Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrej.

14

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qalib moiqajqa gam ŋamoqneb

1 Onaqa Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Yori bati di aqa ñam Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati. Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa aqaryainjrej. Deqa olo are qalqajqa bati jojomej. Bati aiyel soqnej. Deqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti endegsib nenemoqneb, “Iga kiyersim Yesus lumu na ojsim qalsim moiyotqom?”
2 Osib mareb, “Iga yori bati qa Yesus ojqasai. Ojqom di tamo uŋgasari naŋgi iga nugsib ŋiriŋosib qoto tigelto uge.”

Uŋa bei a goreŋ quleq ti osiq Yesus aqa gateq di bilentej

3 Onaqa Yesus a Betani qureq gilsiqa tamo bei nami yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji aqa ñam Saimon aqa talq di soqnej. Sosiqa iŋgi uyeqnaqa uŋa bei a goreŋ quleq ti tulaŋ boledamu silali kobaquja na awaiyej qaji di jaliŋaq jigsiqa osi bosiqa aqa medabu paratosiqa Yesus aqa gateq di bilentej.
4 Onaqa tamo qudei tal miligiq di awesoqneb qaji naŋgi uŋa di aqa kumbra unsibqa ŋiriŋosib segi segi maroqneb, “Uŋa di a kiyaqa goreŋ di laŋa ñaŋguiyqo?
5 A goreŋ di osiq tamo qudei enjrqo qamu meniŋ silali 300 yonub qamu gilsiq tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisi enjrqo qamu di kere.” Osib naŋgi uŋa di ŋiriŋteb.
6 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi kiyaqa uŋa di gulbe yeqnub? A kumbra bole ebqo.
7 Tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi bati gaigai niŋgi ti sqab. Deqa niŋgi na naŋgi aqaryainjrqa are soqnimqa aqaryainjroqniy. Ariya e bati gaigai niŋgi ti sqasai.
8 E moiqai. Moiyitqa e subq atqab. Uŋa di a e qa are qalsiqa ijo jejamuq di goreŋ bilentosiq dena ijo jejamu subq atqajqa gereiyetbqo. A na kumbra di e qa yqa kere agi yqo.
9 E bole merŋgwai. Bunuqna ijo wau tamo naŋgi sawa sawa kalilq di ijo anjam bole mare mare laqnsibqa uŋa endena kumbra ebqo qaji deqa are qaloqnsib a qa saoqnqab.”

Judas a Yesus osim atra tamo kokba naŋgo baŋq di atqas

10 Onaqa Judas Iskariot a tigelosiqa atra tamo kokba naŋgoq gilej. Judas a Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei. A naŋgoq gilsiqa minjrej, “E Yesus osiy nuŋgo baŋq di atqai.”
11 Degsi minjrnaqa naŋgi qusib tulaŋ areboleboleinjrnaqa minjeb, “Ni Yesus osim gago baŋq di atimqa iga ni silali emqom.” Degsib minjnabqa a gilsiqa a Yesus osim naŋgo baŋq di atqajqa gam ŋamoqnej.

Yesus aqa aŋgro naŋgi ti yori bati aqa iŋgi uyeb

12 Ariya Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantej. Qotei a nami Israel naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi kaja du du naŋgi ñumeleŋosib siraŋmeq di leŋ liyibqa e na unsiy niŋgi uratŋgwai. E niŋgi padaltŋgwasai.” Qotei a nami Israel naŋgi degsi minjrej. Kumbra deqa olo are qalqajqa yori bati brantonaqa Juda naŋgi mareb, “Iga kaja du du naŋgi

ñumeleŋosim Qotei atraiyqom." Onaqa bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na endegsib nenemyeb, "Ni iga merge. Iga aisim tal qabia yori bati aqa iŋgi iŋgi gereiyetmonamqa ni iŋgi uyqam?"

13 Onaqa Yesus na aqa aŋgro aiyel qariŋnjrsiqa minjrej, "Niŋgi aiyel aisib qure ambleq di tamo bei ya nobu qoboiyosim giloqnim gamq di itosib dauryiy.

14 Niŋgi a dauryosib tal a gogetqas qaji di miligiq gilsib tal lanja endegsib minjiy, 'Qalie Tamo a marqo, "E ijo aŋgro naŋgi koba na awoosim yori bati aqa iŋgi uyqajqa warum a qabi unu?" '

15 Niŋgi degsib minjibqa a na warum kobaquja bei gogeqsi unu di niŋgi osorŋgwas. Warum dia nami jar ti awo jaram ti ateleŋeb unu. Niŋgi aiyel aisib warum dia gago iŋgi iŋgi gereiyeleŋoiy."

16 Onaqa naŋgi aiyel qure miligiq aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji degsi brantonab unsibqa iŋgi iŋgi kalil warum dia gereiyeleŋeb.

17-18 Onaqa bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi ti koba na aisib tal gogetosib awoosib iŋgi uyoqnsibqa Yesus a naŋgi endegsi minjrej, "E bole merŋgwai. Niŋgi ijo aŋgro 12. Nuŋgo ambleq dena aŋgro bei a tigelosim e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas. Aŋgro di agi iga koba na iŋgi uyeqnum."

19 Degsi minjrnaq qusibqa are tulaŋ gulbekobainjrnaqa segi segi Yesus nenemyoqneb, "O Tamo Koba, ni e qa kiyo maronum?"

20 Onaqa minjrej, "Aŋgro aqo ombla endego tabir qujaiq di bem quiq di tuqteqnum qaji a na e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas. A dego ijo aŋgro 12 niŋgi deqaji bei.

21 Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro moiqai. Nami Qotei aqa anjam e qa degsib neŋgreŋyeb. Deqa uŋgum. E anjam di dauryosiy moiqai. Ariya aŋgro e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas qaji a tulaŋ padalougetqas. A nami ŋambabosai qamu di kere."

Yesus na aqa aŋgro naŋgi bem ti wain ti anainjrej

22 Osiqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa Yesus a Qotei pailyosiqa bem bei osiq giŋgeŋyosiqa naŋgi enjrsiqa endegsi minjrej, "Endi ijo jejamu. Osib uyiy."

23 Osiqa wain osiqa gambaŋq di bilentosiqa Qotei pailyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrnaqa naŋgi kalil osib uyeb.

24 Onaqa Yesus na minjrej, "Wain gambaŋ endi ijo leŋ. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgo une kobotetnjrqajqa deqa ijo leŋ aiqas. Aisim Qotei aqa anjam bunuj nami gereiyej qaji di siŋgilatqas.

25 E bole merŋgwai. E wain endi olo uyqasai. Degsi gilsiy mondoŋ diŋo batiamqa Qotei a nuŋgo Mandor Koba soqnimqa e olo wain bunuj uyqai."

26 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi koba na louosib koboonaqa qure uratosib Oliv manaq oqeb.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, "Niŋgi kalil e uratbosib jaraiqab"

27 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti manaq oqoqnsibqa Yesus na minjrej, "Niŋgi kalil ijo ñam ulontosib e uratbosib jaraiqab. Nuŋgo kumbra deqa Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, 'E na kaja naŋgo mandor qalitqa kaja naŋgi segi segi jaraiqab.' Qotei aqa anjam nami degsib neŋgreŋyeb.

28 Ariya bati qalub koboamqa e olo subq na tigelosiy niŋgi qa namoosiy Galili sawaq gilitqa niŋgi bunuqna e daurbosib dia e itbqab."

29 Onaqa Pita na minjej, "Aŋgro kalil naŋgi ino ñam ulontosib jaraiqab e segi ino ñam ulontqasai."

30 Onaqa Yesus na kamba Pita minjej, "E bole mermqai. Qolo qujai endeqa ni ijo ñam ulitqam. Tuwe anjamoaiyeltosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, 'E Yesus qaliesai.' "

31 Onaqa Pita a tulaŋ saidosiq minjej, “Sai. E ni ombla moiqa marimqa, uŋgum, e ino
ñam ulitqasai bole sai.” Onaqa Yesus aqa aŋgro kalil naŋgi anjam qujai di minjoqneb.

Yesus a Getsemani nañu aguq di aqa Abu pailyej

32 Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib nañu agu beiq di branteb. Nañu agu
di aqa ñam Getsemani. Di brantosib Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi endi
awesoqniy. E kiñala sasalosiy ijo Abu pailyosiy bqai.”
33 Degsi minjrsiqa aqa aŋgro qalub agi Pita na Jems na Jon na naŋgi segi joqsiqa
pailyqajqa sasalej. Sasalosiqa pailyoqnsiqa a are tulaŋ gulbekobaiyej.
34 Osiqa aqa aŋgro qalub naŋgi di minjrej, “E are tulaŋ gulbekobaibqo. Gulbe dena e
moiyepratonum. Deqa niŋgi e ombla endi sosimqa ŋam atoqniy.”
35-36 Degsi minjrsiqa olo kiñala sasalosiqa mandamq di ŋam quosiqa endegsi pailyej,
“O Aba. (Di Hibru anjam. Aqa damu, “O Abu.”) Gam bei soqnimqa ni na marimqa gulbe
aqa bati bqo endi e buŋbosim gilem. Ni kumbra kalil yqa kere. Deqa ni marimqa gulbe
endi ijoq baiq. Gulbe endi ya uge uyo bul. Uŋgum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi
areqalo dauryosim ye.”
37 Yesus a degsi Qotei pailyosiq olo tigelosiqa aqa aŋgro naŋgo areq aisiq ŋam atej
di naŋgi are gulbe na ŋereŋesonab unjrej. Deqa Yesus na Pita minjej, “O Saimon, ni
ŋeiejunum e? Ni ŋam sokiñalayqa keresai e?
38 Niŋgi ŋereŋaib. Niŋgi ŋam sosib pailyoqniy. Yim gulbe bei nuŋgoq bqas di gulbe dena
niŋgi uneq waiŋgwasai. Bole, nuŋgo are miligiq di niŋgi e daurbqajqa are unu. Ariya
niŋgi segi gulbe di oqajqa siŋgila saiqoji.”
39-40 Osiqa Yesus a olo puluosi sasalosiq a nami pailyej qaji degsi olo pailyosiq bosiqa
aqa aŋgro qalub naŋgi urŋamnjrnaqa ŋereŋesonab unjrej. Unjrnaqa naŋgi Yesus anjam bei
minjqa keresaiinjrej.
41 Olo gilsiq Qotei pailyosiq bosiq aqa aŋgro naŋgi itnjrsiq minjrej, “Niŋgi aqaratosib
geregere ŋereŋejunub e? Uŋgum. Bati koboqo. Niŋgi uniy. E Tamo Aŋgro osib une tamo
naŋgo baŋq di atqajqa bati bqo.
42 Niŋgi tigelab gilqom. Tamo e osim une tamo naŋgo baŋq di atqajqa agi brantqo.”

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

43 Onaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei agi Judas a na tamo gargekoba naŋgi
sebru ti torom ti eleŋonab joqsiqa Yesus aqa areq di branteb. Juda gate naŋgi ti dal anjam
qalie tamo naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na naŋgi qariŋnjrnab Yesus ojqa beb.
44 Judas a nami naŋgi ti qairosib anjam gereiyosib a na endegsi minjrej, “E na tamo
kundoqyqai agide. A ojsib geregere taqatosib osib giliy.”
45 Onaqa Judas a Yesus aqa areq bosiq minjej, “O Tamo Koba.” Degsi minjsiq
kundoqyej.
46 Kundoqyonaqa tamo naŋgi brantosib baŋ waiyosib Yesus ojeb.
47 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei jojom di tigelesoqnej qaji a na aqa sebru osiqa atra tamo
gate aqa kaŋgal tamo gateq di qalqajqa sebru waiyej grotosiqa dabkala segi gentetej.
48 Onaqa Yesus na tamo naŋgi di minjrej, “E leŋ ojo tamo unum deqa kiyo niŋgi sebru
ti torom ti eleŋosib e ojqa bonub e?
49 E bati gaigai atra tal miligiq di niŋgi koba na sosimqa Qotei aqa anjam plaltoqnem.
Bati deqa niŋgi yala baŋ waiyosib e ojosai. Niŋgi kumbra degyeb deqa Qotei aqa anjam
neŋgreŋq di so qaji di aqa damu brantej.”
50 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa aqa aŋgro kalil naŋgi a uratosib jaraiyeb.

Aŋgro wala bei a yosi ulaŋej

51 Bati deqa aŋgro wala bei a ŋeio gara segi na kabuosiq Yesus dauryej. Onaqa tamo
naŋgi na aŋgro di ojeb.
52 Ojnabqa a ŋeio gara segi naŋgo baŋq di uratosiqa yosi ulaŋej.

Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa jejamuq di une qametqa marsib koroeb

53 Onaqa tamo naŋgi na Yesus osib atra tamo gate aqa talq osi gileb. Dia atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti kalil koroesoqneb. Koroesonabqa tamo naŋgi na Yesus osi gilsib naŋgo ulatamuq di tigelteb.
54 Naŋgi Yesus osi gileqnabqa Pita a kiñala isa isaq na Yesus dauryosiq uli uliosiq gilsiq torei atra tamo gate aqa tal meq di brantej. Brantosiqa naŋgi Yesus kiyeryib unqajqa deqa are qalsiq qaja tamo qudei naŋgi tal meq di ŋam tuŋguyosib awesonabqa bosiq naŋgi koba na ŋam yoroqneb.
55 Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti kalil koroesosibqa naŋgi Yesus aqa jejamuq di une qametqa are qalsib anjam ŋamoqneb. Di kiyaqa? Anjam dena naŋgi Yesus qalib moiqajqa deqa. Anjam ŋamonab ŋamonab ugeinjrej.
56 Deqa naŋgi tamo gargekoba metnjreqnab boqnsib gisaŋ anjam Yesus aqa jejamuq di qameleŋoqneb. Naŋgi anjam laŋa laŋa maroqneb. Naŋgo anjam di qujaiosai.
57 Onaqa naŋgo ambleq dena tamo qudei naŋgi tigelosib Yesus aqa jejamu laŋa gisaŋyosib mareb,
58 "Tamo endi a endegsi marnaq iga quem, 'E atra tal koba endi tamo na gereiyo qaji di koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo atra tal bei tamo na gereiyosai qaji di tigeltqai.' "
59 Ariya naŋgo anjam di dego qujaiosai. Naŋgi anjam laŋa laŋa maroqneb.
60 Onaqa atra tamo gate a naŋgo anjam di qusiqa a tigelosiqa Yesus aqa areq bosiq nenemyej, "Tamo naŋgi endi une gargekoba ino jejamuq di qameqnub. Di ni kamba anjam bei marqasai e?"
61 Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai.
Deqa atra tamo gate na olo nenemyej, "Ni Kristus e? Ni Qotei Goge Koba aqa Njiri e? Ni e merbe."
62 Onaqa Yesus na minjej, "Od. Agi e segi. Ni que. E Tamo Aŋgro. Bunuqna e laŋ qureq oqsiy Qotei siŋgila koba ti unu qaji aqa baŋ woq di awesosiy olo laŋbiq na boqnit niŋgi e nubqab."
63 Onaqa atra tamo gate a Yesus aqa anjam di qusiqa a tulaŋ minjiŋ oqetonaqa aqa segi gara jugo bumbraŋyosiqa marej, "Aqa une agi a segi na babtqo iga quonum. Deqa iga kiyaqa tamo bei olo metonam bosim aqa une marqas?
64 Aqa misiliŋ anjam niŋgi quonub. Deqa niŋgi kiyersib marqab?" Onaqa naŋgi kalil mareb, "A bole une ti. Deqa qalib moiyem."
65 Naŋgi kalil degsib marnabqa naŋgo ambleq dena tamo qudei naŋgi tigelosib Yesus miselyoqneb. Osib aqa ŋamdamu gara na qosetosib baŋ na qaloqnsib minjoqneb, "Ni Kristus amqa ni ubtosim mare, yai na ni lumqo?" Onaqa qaja tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq boqnsib a ula poŋyoqneb.

Pita a gisaŋoqalubtosiq marej, "E Yesus qaliesai"

66-67 Ariya Pita a tal meq di awesosiq ŋam yoreqnaqa atra tamo gate aqa kaŋgal uŋa bei a bosiqa Pita unsiqa koqyosiq minjej, "Ni dego Yesus Nasaret qaji aqa aŋgro bei. Ni nami a dauryosim laqnem."
68 Onaqa Pita a tulaŋ saidosiq minjej, "Ni anjam merbonum di e qaliesai." Degsi minjsiqa tigelosiq tal qala beiq gilsiq di soqnej.
69 Sonaqa kaŋgal uŋa dena olo Pita unsiqa tamo naŋgi jojom di tigelesoqneb qaji naŋgi minjrej, "Tamo di a dego Yesus aqa aŋgro bei."
70 Onaqa Pita a olo tulaŋ saidej.
Olo kiñala soboleiyonaq tamo qudei Pita aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi Pita koqyosib minjeb, "Ni Galili qaji tamo. Deqa iga qalieonum, ni Yesus aqa aŋgro bei."
71 Onaqa Pita a olo tulaŋ siŋgila na saidosiq marej, "E tamo di qaliesai bole sai. E bole maronum. E gisaŋot Qotei na e lubem."

72 A degsi marnaqa tuwe anjamej. Tuwe anjamonaqa Pita a qusiqa anjam nami Yesus
na minjej qaji, “Tuwe anjamoaiyeltosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E Yesus
qaliesai,’ ” anjam deqa olo are qalsiqa poiyonaqa tulaŋ akamugetej.

15

Juda tamo kokba naŋgi Yesus osib Pailat aqa baŋq di ateb

1 Onaqa nobqolo malu qameqnaq atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti dal anjam
qalie tamo naŋgi ti kalil koroesosibqa Yesus qalib moiqajqa anjam keretoqneb. Anjam
kereonaq naŋgi Yesus aqa baŋ tontetosib osi gilsib Rom naŋgo gate Pailat aqa baŋq di
ateb.
2 Onaqa Pailat na Yesus nenemyej, “Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?” Onaqa Yesus na
minjej, “Od. Anjam ni maronum di kere.”
3 Onaqa atra tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusib minjiŋ oqetnjrnaqa aqa
jejamuq di une gargekoba qametoqneb.
4 Deqa Pailat na olo Yesus minjej, “Naŋgi une gargekoba ino jejamuq di qameleŋeqnub.
Ni kamba anjam bei marqasai e?”
5 Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai. Deqa Pailat a tulaŋ
prugugetej.

Pailat a marej, “Niŋgi Yesus a ŋamburbasq di qamiy”

6 Pailat aqa kumbra agiende. Wausau gaigai yori bati koba brantoqnimqa Juda
tamo uŋgasari naŋgi tamo qujai aqa ñam maroqnibqa Pailat na tamo di tonto talq dena
uratoqnsim enjroqnqas.
7 Bati deqa tamo bei aqa ñam Barabas a tonto talq di soqnej. A nami tamo qudei joqsiqa
Rom naŋgi ti qotsib tamo qudei ñumnab moreŋeb. Deqa a ojsib tonto talq di waiyeb.
8 Waiyonab sonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Pailat aqa areq gilsibqa a naŋgo yori bati
qa kumbra gaigai yoqnej qaji di olo yqajqa minjeb.
9 Minjnabqa a na nenemnjrej, “E Juda naŋgo Mandor Koba uratosiy eŋgwai e? Niŋgi
na merbiy.”
10 Pailat a naŋgi degsi nenemnjrej? Di kiyaqa? A qalieej, atra tamo kokba naŋgi Yesus
qa ugeosib deqa a ojsib Pailat aqa baŋq di ateb.
11 Onaqa atra tamo kokba naŋgi na tamo uŋgasari kalil naŋgo areqalo tigeltetnjreb.
Tamo uŋgasari naŋgi Pailat minjibqa a na Barabas uratosim enjrsimqa olo Yesus qalim
moiqajqa deqa naŋgo areqalo tigeltetnjreb.
12 Onaqa Pailat na olo minjrej, “E niŋgi Barabas eŋgwajqa merbonub deqa e Yesus
kiyeryqai? Agi niŋgi a qa mareqnub, ‘A Juda naŋgo Mandor Koba.’ ”
13 Onaqa naŋgi kalil murqumyosib minjeb, “Ni a ŋamburbasq di qame.”
14 Onaqa minjrej, “Kiyaqa Yesus qalit moiqas? A une kiye yqo deqa a ŋamburbasq di
qamqai?” Degsi minjrnaqa naŋgi olo tulaŋ murqumyoqnsib waiŋyoqnsib minjoqneb,
“Ni a ŋamburbasq di qame.”
15 Onaqa Pailat a naŋgo are latetnjrqa osiqa naŋgo anjam di dauryosiqa Barabas
tonto talq dena oqeq atsiqa naŋgi enjrej. Enjrsiqa olo Yesus osiq qaja tamo naŋgo baŋq
di atsiqa minjrej, “Niŋgi Yesus bu toqoŋ na kumbaiŋyiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na
Yesus osib kumbaiŋyeb. Kumbaiŋyosib koboonaqa Pailat na olo minjrej, “Niŋgi Yesus
ŋamburbasq di qamqajqa osib giliy.”

Qaja tamo naŋgi Yesus misiliŋyoqneb

16-17 Pailat na qaja tamo naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi Yesus baŋ ojsib Rom naŋgo tal
kobaqujaq osi gileb. Osi gilsib qaja tamo kalil naŋgi metnjrnab bosib tal dia koroeb.
Koroosib gara jugo olekoba lent mandor kokba naŋgi gaigai jigeqnub deqaji bei osib

Yesus jigeteb. Osib sil luwit osib lulumosib sil dena mandor naŋgo gate tatal bul gereiyosib aqa gateq di atetosib siŋgila na teqiyeb.
18 Osib gisaŋ na Yesus biŋiyoqnsib minjoqneb, “O Juda naŋgo Mandor Koba, kaiye!”
19 Degsib Yesus minjoqnsib bu toqoŋ na aqa gateq di qaloqnsib miselyoqnsib aqa areq di siŋga pulutoqneb.
20 Naŋgi degsib Yesus misiliŋyosib koboonaqa gara lent di piqtetosib aqa segi gara olo jigetosib aqa qawarq di aqa segi ŋamburbas atetosib a baŋ ojsib gaintqa sawaq osi gileb.

Naŋgi Yesus osib ŋamburbasq di qameb

21 Naŋgi Yesus osi giloqnsibqa gamq di tamo bei walwelosiq Jerusalem aiyeqnaqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena ŋamburbas yaiyosib tamo di yonabqa a kamba qoboiyosiqa gam na Yesus dauryosiq giloqnej. Tamo di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji. A Aleksander Rufus wo naŋgo abu.
22 Naŋgi Yesus osi gilsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Golgota di branteb. Ñam di aqa damu, “Tamo gate tanu.”
23 Di brantosib qaja tamo naŋgi na wain ti kial aqa ya isa koba de ti bulyosib Yesus anaiyonab uyo oneiyonaq ugeiyonaq uratej.
24 Onaqa qaja tamo naŋgi na Yesus osib ŋamburbasq di qameb. Qamsib Yesus aqa gara eleŋqa marsib gilteleŋeb. Osib meniŋ silali alaŋeb. Tamo yai aqa meniŋ na buŋnjrqas di a na gara oqas. Degsib marsib meniŋ silali alaŋosib gara eleŋeb.
25 Seŋ bati 9 onaqa nobqolo naŋgi Yesus ŋamburbasq di qameb.
26 Qamsib ŋamburbas mutu gogeq di anjam endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo endi a Juda naŋgo Mandor Koba.” Yesus a nami maroqnej, “E Juda naŋgo Mandor Koba.” Yesus aqa une deqa osib anjam di neŋgreŋyeb.
27 Bati deqa bajiŋ tamo aiyel dego ŋamburbasq di gaintnjrsib ñumeb. Bei Yesus aqa baŋ woq di qameb. Bei Yesus aqa baŋ qonaŋq di qameb.
28 Kumbra dena Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji di aqa damu brantej. Agi endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo uŋgasari naŋgi marqab, ‘Kristus a dego une tamo.’ ”
29 Yesus a ŋamburbas goge di sonaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa ulatamuq dena walwelosib gile beoqnsib a misiliŋyoqnsib gate gaiŋyoqnsib minjoqneb, “Ni nami marem, ‘E atra tal koba koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo tigeltqai.’ Ni nami degsi marem.
30 Ino anjam di boleamqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim ŋamburbas uratosim mandamq aiye.”
31 Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti dego Yesus degsib misiliŋyoqneb. Osib segi segi maroqneb, “A na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai.
32 A maroqnej, ‘E segi Kristus. E Israel naŋgo Mandor Koba.’ Aqa anjam di boleamqa a ŋamburbas uratosim mandamq aiyimqa iga unsim marqom, ‘Bole.’ ” Onaqa bajiŋ tamo aiyel Yesus ombla gaintnjreb qaji naŋgi dego Yesus degsib misiliŋ anjam minjoqneb.

Yesus a moiyej

33 Qanam jige seŋ bati 12 onaqa sawa kalil tulaŋ ambruosi sonaq gilsiq seŋ bati 3 onaq bilaqtej.
34 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiqa marej, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O ijo Qotei. O ijo Qotei. Ni kiyaqa e qoreibonum?”
35 Onaqa tamo qudei Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi aqa anjam di qusib mareb, “Niŋgi quiy. A Elaija meteqnu.”
36 Degsib marnabqa tamo bei a urur ti gilsiq gara ñeŋgi bei osiq wain isa kobaq di tuqtosiqa soruq di qosisiqa osi bosiqa Yesus anaiyqajqa soqtosiqa aqa medabuq di atej. Osiqa marej, “Iga mati tariŋosim koqyesqom. Elaija a bosim Yesus ŋamburbasq dena osim mandamq atqas kiyo?”

37 Onaqa Yesus a olo tulaŋ leleŋosiqa mondor titosiq aqa ŋambile uratosiq moiyej.
38 Bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di gaiŋesoqnej qaji a goge na braŋosiq aisiq poaiyelej.
39 Yesus a degsi mondor titosiq moiyej deqa qaja tamo naŋgo gate Yesus aqa areq di tigelesoqnej qaji a unsiqa marej, “Bole. Tamo endi a Qotei aqa Ŋiri.”
40 Uŋgasari qudei naŋgi isaq di tigelesosib Yesus koqyoqneb. Bei Maria Makdala qure qaji. Maria bei agi Jems yala Joses wo naŋgo ai. Uŋa bei Salome.
41 Yesus a nami Galili sawaq di sonaqa uŋgasari naŋgi dena a dauryosib laqnsib kaŋgalyoqneb. Bunuqna Yesus a Galili sawa uratosiqa a na naŋgi qalub uŋgasari qudei ti joqsiqa koba na Jerusalem beleŋeb.

Josep a Yesus aqa jejamu osiq subq atej

42 Juda naŋgo yori bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab soqnej.
43 Onaqa bilaqtonaqa tamo bei aqa ñam Josep a Yesus aqa jejamu osim subq atqa marsiqa Pailat nenemyqa gilej. Josep a Juda naŋgo gate bei. A Arimatea qure qaji. Aqa kumbra tulaŋ boledamu. Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a qa maroqneb, “A tamo bolequja.” A endegsi are qaloqnej, “Bunuqna Qotei a bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgwas.” A degsi are qaloqnsiq Qotei qa tariŋoqnsiq soqnej. A Pailat aqa talq gilsiqa aqa areq di tigelej. A ulaosai. Osiqa Pailat nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?”
44 Onaqa Pailat a tulaŋ prugugetosiq marej, “Yesus a urur moiqo e?” Osiqa qaja tamo naŋgo gate a metonaq bonaq nenemyej, “Yesus a bole moiqo e?”
45 Onaqa minjej, “Od, a moiqo.” Onaqa Pailat a anjam di qusiqa Josep odyosiq minjej, “Di kere. Ni Yesus aqa jejamu am. Osim subq ate.”
46 Onaqa Josep a gilsiqa gara qat awaiyosiqa Yesus aqa jejamu ŋamburbasq dena osiqa gara qat na dalaosiq osi gilej. Osi gilsiqa sub bei nami meniŋ miligiq di gereiyeb qaji dia atsiqa meniŋ kobaquja belbeltosiq dena sub me getentej.
47 Josep na Yesus subq ateqnaqa Maria Makdala qure qaji wo Maria bei agi Joses aqa ai wo bosib koqyesoqneb.

16

Yesus a olo subq na tigelej

1 Onaqa yori bati koboonaqa Salome na Maria Makdala qure qaji na Jems aqa ai Maria na naŋgi qalub ŋam so aqa ya quleq tulaŋ boledamu awaiyeb. Ŋam so aqa ya di Yesus aqa jejamuq di liyqajqa deqa awaiyeb.
2-3 Osib nobqolo ambru naŋgi tigelosib Yesus aqa jejamuq di liyqajqa deqa subq giloqnsib gamq di segi segi maroqneb, “Yai na meniŋ kobaquja sub me getentejunu qaji di beltosim taqal atetgwas?”
4 Degsib maroqnsib gilsib ŋam ateb di meniŋ kobaquja waqosiq taqal di sonaq uneb. Meniŋ di tulaŋ kobaquja.
5 Onaqa naŋgi sub miligiq aisib aŋgro wala bei baŋ woq di awesonaq unsib ulaugeteb. Aŋgro wala di aqa gara tulaŋ qat.
6 Onaqa aŋgro wala na minjrej, “Niŋgi ulaaib. E qalie, niŋgi Nasaret tamo Yesus ŋamburbasq di qameb qaji a qa ŋameqnub. A endi sosai. A subq na tigelqo. Niŋgi bosib sub miligi uniy. A ŋeioteb qaji lume agi unu.
7 Niŋgi unsibqa olo puluosib aisib Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi Pita ombla endegsib minjriy, ‘Yesus a subq na tigelqo. Tigelosiq niŋgi qa namoosiq Galili sawaq gilqo. Agi a nami niŋgi endegsi merŋgej, “E niŋgi qa namoosiy Galili sawaq gilqai.” Deqa niŋgi dego Galili sawaq gilsib dia a itqab.’ ”

8 Onaqa naŋgi qalub tulaŋ ulaugetosib are toŋtoŋnjrnaqa sub uratosib olo puluosib aiyeb. Aiyoqnsibqa gamq di tamo uŋgasari naŋgi turoqnsib anjam bei minjrosaioqneb. Naŋgi laŋa aiyoqneb. Di kiyaqa? Naŋgi tulaŋ ulaugeteb deqa.

Maria Makdala qure qaji a Yesus unej

9 Yori bati koboonaqa nobqolo ambru Yesus a subq na tigelosiqa mati Maria Makdala qure qaji aqaq di brantonaq unej. Maria agi nami Yesus na mondor uge 7 naŋgi aqaq dena winjretej qaji.

10-11 A Yesus unsiqa olo puluosi gilsiq Yesus aqa aŋgro qudei nami Yesus dauryosib laqneb qaji naŋgi are ugeinjrnaqa akameqnabqa itnjrsiqa minjrej, "E Yesus unonum. A ŋambile unu." Onaqa naŋgi Maria aqa anjam di qunab ugeinjrej. Naŋgi aqa anjam deqa poinjrosai.

Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi gamq di Yesus uneb

12 Olo bati bei Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi nañu gam bei dauryosib gileqnabqa Yesus aqa jejamu bulyosiqa naŋgoq di brantonaq uneb.

13 Unsibqa naŋgi olo puluosib aisib Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi minjreb, "Yesus a gagoq di brantqoqa iga unonum." Degsib minjrnabqa naŋgi dego qunab ugeinjrej. Naŋgi anjam deqa poinjrosai.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi wau enjrej

14 Olo bati bei Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi tal miligiq di awoosib iŋgi uyeqnabqa Yesus a naŋgoq di brantej. A nami subq na tigelonaqa tamo qudei na unsib naŋgi sainjrnab qunab ugeinjrej. Naŋgo are geteŋnjresoqnej. Deqa Yesus a segi naŋgoq di brantosiqa naŋgi ŋiriŋtnjrej.

15 Osiqa minjrej, "Niŋgi tigelosib sawa sawa kalil keretoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgi ijo anjam bole minjre minjre laqniy.

16 Tamo uŋgasari naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatosib yanso oqab di Qotei na naŋgi eleŋqas. Ariya tamo uŋgasari naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatqasai di Qotei na naŋgi eleŋqasai. A na naŋgo une qa peginjrsim awai uge enjrqas.

17 Tamo uŋgasari e qa naŋgo areqalo siŋgilatqab qaji naŋgi maŋwa gargekoba endeqaji babtoqnqab. Naŋgi ijo ñam na mondor uge uge winjroqnqab. Qotei na naŋgo meŋ bulyetnjroqnimqa naŋgi qure utru bei bei naŋgo anjam bunuj maroqnqab.

18 Naŋgi baŋ waiyosib amal uge ojoqnqab. Naŋgi ya isa koba qaja ti di uyoqnib dena moreŋqasai. Naŋgi ma tamo naŋgo gateq di baŋ atoqnib naŋgi olo boleoqnqab."

Yesus a laŋ qureq oqej

19 Tamo Koba Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrnaqa Qotei a Yesus laŋ qureq osi oqsiqa aqa baŋ woq di awotej.

20 Onaqa aqa aŋgro naŋgi jaraiyosib sawa sawa kalil keretoqnsib Qotei aqa anjam palontoqneb. Palonteqnabqa Tamo Koba a naŋgi koba na wauoqnsiqa maŋwa gargekoba babtoqnsiqa dena naŋgo anjam siŋgilatoqnej.

LUK

Luk a anjam endi neŋgreŋyosiq Tiofilus aqaq qariŋyej

1-2 O Tamo Koba Tiofilus, kumbra kalil Qotei a nami gago ambleq di yoqnej qaji di aqa
wau tamo naŋgi unoqnsib deqa iga saigoqneb. Naŋgo anjam di tamo gargekoba naŋgi
quoqnsib neŋgreŋyoqneb.
3 Deqa e dego anjam di neŋgreŋyosiy inoq qariŋyqa are qalem. Are qalsimqa anjam aqa
damu geregere qalieqajqa deqa nenemosim laqnem. Nenemosim laqnsimqa anjam di
utruq na neŋgreŋyosim agi inoq qariŋyonum.
4 Deqa ni sisiyosim qalieqam, anjam ni nami mermoqneb qaji di bole kalil.

Sekaraia aqa ŋauŋ Elisabet a gumaŋej

5 Herot a Judia sawa naŋgo mandor sonaqa bati deqa atra tamo bei aqa ñam Sekaraia
a soqnej. A atra tamo Abiya aqa moma. Sekaraia aqa ŋauŋ a atra tamo gate Aron aqa
moma. Aqa ñam Elisabet.
6 Sekaraia aqa ŋauŋ wo naŋgo kumbra tulaŋ boledamu. Naŋgi Qotei aqa dal anjam
kalil geregere dauryoqnsib soqneb. Naŋgi Tamo Koba aqa ŋamgalaq di une saiqoji.
7 Elisabet aqa miligi ugeej deqa aqa gumbuluŋ wo aŋgro saiqoji sosibqa qelieb.
8 Bati bei Sekaraia aqa wau qujai naŋgi ti Qotei atraiyqa marsibqa Jerusalem gileb.
9 Naŋgo ambleq dena tamo bei giltibqa a Tamo Koba aqa atra tal miligiq gilsim ŋam qaq
koitim quleqamqa Qotei atraiyqajqa deqa Jerusalem gileb. Gilsib naŋgi tamo yai giltqab
di qalieqajqa deqa naŋgi meniŋ alaŋo bubuŋeb. Meniŋ alaŋonabqa Sekaraia aqa meniŋ
na buŋyej. Deqa naŋgi Sekaraia giltonabqa a atra tal miligiq gilsiqa Qotei atraiyej.
10 Qotei atraiyeqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi atra tal oqeq di koroosib
Qotei pailyosib soqneb.
11-12 Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei aisiq Sekaraia aqa ulatamuq di brantosiqa
atra bijal ŋam qaq koitoqnej qaji baŋ woq di tigelonaq unsiqa tulaŋ ulaugetej.
13 Onaqa laŋ aŋgro na minjej, “Sekaraia, ni ulaaim. Qotei a ino pailyo quetmqo. Deqa
ino ŋauŋ Elisabet a gumaŋosim aŋgro mel oqas. Yim ni aqa ñam Jon waiyqam.
14 Aŋgro di a ŋambabimqa ni tulaŋ areboleboleimqas. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
dego a unsibqa tulaŋ areboleboleinjrqas.
15 Aŋgro di a Tamo Koba aqa ŋamgalaq di ñam koba ti sqas. A wain ti ya siŋgila ti
uyoqnqasai. A aqa ai miligiq di soqnimqa Mondor Bole na a siŋgilatoqnqas.
16 Bunuqna a na Israel gargekoba naŋgi are bulyetnjroqnim naŋgi naŋgo Tamo Koba
Qotei areiyoqnqab.
17 Kristus a bqa laqnimqa Jon a namoosim Qotei aqa medabu o tamo Elaija aqa
kumbra ti siŋgila ti osim Kristus aqa gam gereiyetqas. A Kristus aqa gam endegsi
gereiyetqas. Abu naŋgo aŋgro naŋgi ti jeu jeu soqnibqa a na naŋgi are bulyetnjroqnim
naŋgi are qujaitosib sqab. Tamo uŋgasari Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgi dego
a na are bulyetnjroqnim naŋgi kumbra bole bole dauryoqnqab. Jon na degsim tamo
uŋgasari naŋgo areqalo gereiyetnjrim soqnibqa Tamo Koba a bqas.”
18 Onaqa Sekaraia na kamba laŋ aŋgro di minjej, “E tulaŋ qelionum. Ijo ŋauŋ a dego
qeliqo. Deqa e kiyersiy qalieqai, ino anjam di bole?”
19 Onaqa laŋ aŋgro na Sekaraia minjej, “Ijo ñam Gebriel. E Qotei aqa ulatamuq di
tigelejunum. Qotei a segi na e qariŋbqoqa bosim anjam bole endi ni mermonum.
20 Deqa ni que. Ni ijo anjam poimosai deqa bini medabu geteŋmimqa sqam. Bunuqna
anjam e ni mermonum qaji aqa damu kalil brantimqa ino medabu olo waqtosim anjam
maroqnqam. Bati Qotei na giltqo qaji batiamqa ijo anjam aqa damu kalil brantim ni
unqam.” Laŋ aŋgro na degsiqa Sekaraia minjej.

21 Tamo uŋgasari naŋgi Sekaraia a olo atra talq dena oqedqajqa deqa tariŋoqneb. Osib
maroqneb, “Sekaraia a kiyaqa atra tal miligiq di sokobaiyqo?”
22 Onaqa Sekaraia a oqedosiqa naŋgi anjam minjrqa yonaq keresaiiyej. Deqa naŋgi
mareb, “Qotei aqa maŋwa bei atra tal miligiq di brantqoqa Sekaraia a unqo. Deqa a
anjam marqa keresai.” Sekaraia aqa medabu geteŋyej deqa a baŋ na segi naŋgi anjam
minjroqnej.
23 Ariya bunuqna aqa atraiyo wauqa bati koboonaqa a olo puluosiqa aqa qureq oqej.
24 Bati bei aqa ŋauŋ Elisabet a gumaŋej. Deqa a bai 5 aqa talq di soqnej. A boleq di
walwelosaioqnej. Osiqa marej,
25 “Bini Tamo Koba a kumbra tulaŋ boledamu e ebsiqa tamo uŋgasari naŋgo ŋamgalaq
di ijo gulbe kobotetbqo.”

Laŋ aŋgro Gebriel a Maria aqaq di brantej

26 Onaqa bai 5 di koboonaqa Qotei na aqa laŋ aŋgro Gebriel olo qariŋyonaqa Galili sawa
naŋgo qure bei ñam Nasaret deq aiyej.
27 Aisiq dia duŋgeŋge bei aqa ñam Maria aqaq di brantej. Tamo bei aqa ñam Josep a na
Maria oqajqa saga qameb. Josep a Mandor Koba Devit aqa moma.
28 Gebriel a Maria aqaq di brantosiqa minjej, “O Maria, kaiye. Tamo Koba a ni ombla
unub. A ni kumbra tulaŋ boledamu emqo.”
29 Onaqa Maria a anjam di qusiqa tulaŋ prugugetej. Osiqa are qalej, “Laŋ aŋgro di aqa
anjam e poibosai.”
30 Onaqa laŋ aŋgro na minjej, “Maria, ni ulaaim. Qotei a ni qa are tulaŋ boledamuiyqo.
31 Deqa ni gumaŋosim aŋgro mel oqam. Osim aqa ñam Yesus waiyqam.
32 A ñam tulaŋ kobaquja oqas. Naŋgi a qa maroqnqab, ‘A Qotei Goge Koba aqa Ŋiri.’
Qotei na a giltimqa a Mandor Koba sqas. A na aqa moma Devit nami mandor koba
soqnej qaji aqa wau osim a kamba Mandor Koba sqas.
33 Deqa a Jekop aqa moma kalil naŋgo Mandor Koba sosimqa naŋgi bati gaigai
taqatnjroqnqas. Aqa wau di koboqa keresai.”
34 Onaqa Maria na laŋ aŋgro di minjej, “Kumbra di kiyersi brantqas? E tamo
osaiunum.”
35 Onaqa laŋ aŋgro na minjej, “Mondor Bole a inoq aisim Qotei Goge Koba aqa siŋgila
emimqa ni aŋgro oqam. Deqa naŋgi a qa maroqnqab, ‘A Qotei aqa Ŋiri.’ A Qotei aqa segi
kumbra ti sqas.
36 “Ni que. Ino gagai Elisabet a dego aŋgro mel oqas. A qeliosiq gumaŋqo. Naŋgi nami
a qa maroqneb, ‘A aŋgro oqa keresai.’ Ariya bini a gumaŋqo bai 6 gilqo.
37 Qotei a kumbra kalil yqa kere. Kumbra bei a yqa keresai di sosai.”
38 Onaqa Maria na laŋ aŋgro di minjej, “E Tamo Koba Qotei aqa kaŋgal uŋa. Anjam ni
e merbonum qaji di Qotei na dauryosim kumbra degsi ebem.” Onaqa laŋ aŋgro a Maria
uratosiqa gilej.

Maria a Elisabet unqajqa gilej

39 Bati deqa Maria a tigelosiqa urur ti Sekaraia aqa qureq oqej. Qure di yambaŋ. A
Judia sawaq di unu.
40 Oqsiq Sekaraia aqa talq di brantosiqa Elisabet itosiq metej, “O gagai Elisabet, kaiye.”
41-42 Metonaqa Elisabet a Maria aqa anjam di qunaqa aŋgro a Elisabet aqa meneq di
anŋilej. Onaqa Mondor Bole a Elisabet aqaq aisiq siŋgila yonaqa a tulaŋ maosiqa Maria
minjej, “Qotei a kumbra tulaŋ boledamu ni emqo. Kumbra deqaji Qotei a nami uŋgasari
qudei naŋgi enjrosaioqnej. Aŋgro ino meneq di unu qaji a dego Qotei na kumbra tulaŋ
boledamu yqo.
43 O Maria, ni ijo Tamo Koba aqa ai. E uŋa kiyero deqa ni ijo talq bonum?

44 Ni que. Ni e metbonum e ino anjam quonumqa aŋgro ijo meneq di unu qaji a areboleboleiyqoqa annjilqo.
45 Tamo Koba a na ni kumbra boledamu emqas anjam di mermonaqa ni qusim marem, 'Bole, Qotei aqa anjam di aqa damu brantqas.' Ni degsi marem deqa ni tulaŋ areboleboleimim sqam." Elisabet na degsiqa Maria minjej.

Maria a Qotei aqa ñam soqtej

46 Onaqa Maria a kamba medabu waqtosiqa marej,
"Ijo are na e Tamo Koba aqa ñam soqtosim a biŋiyeqnum.
47 E Qotei qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Agi a na iga padalo sawaq na eleŋej.
48 E aqa kaŋgal uŋa. E ñam saiqoji. Di uŋgum. Qotei na e uratbosai. A na e nubsiqa areibqo.
Deqa bati endeqa ti bunuq qa ti tamo uŋgasari kalil naŋgi e qa endegsib maroqnqab, 'Qotei na Maria kumbra tulaŋ boledamu yej.'
49 Qotei siŋgila koba ti unu qaji a na e aqaryaibeqnu.
Qotei aqa ñam getento koba. Une bei aqaq di sosai.
50 Qotei a tamo uŋgasari kalil aqa sorgomq di unub qaji naŋgi qa tulaŋ duleqnu. Bati endeqa ti bunuq qa ti Qotei a naŋgi qa duloqnsim sqas.
51 Qotei a wau siŋgila koba yeqnu.
Tamo uŋgasari naŋgo segi ñam soqtqa are qaleqnub qaji naŋgi Qotei na olo winjreqnaq jaraiyeqnub.
52 A na mandor kokba naŋgi kobotnjroqnsiqa tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi olo ñam soqtetnjreqnu.
53 Tamo uŋgasari mam unub qaji naŋgi Qotei na iŋgi anainjreqnaq naŋgi kere na unub.
Ariya tamo uŋgasari iŋgi koba ti unub qaji naŋgi a na uratnjreqnaqa naŋgi iŋgi saiinjreqnu.
54-55 A na aqa wau tamo Israel naŋgi aqaryainjreqnu.
A nami marej, 'E Israel naŋgi qa gaigai duloqnqai.'
A aqa anjam deqa are qaloqnsiqa agi bini Israel naŋgi aqaryainjreqnu.
Qotei aqa anjam di a na nami gago moma utru naŋgi minjrej.
Agi a na anjam di Abraham aqa moma kalil naŋgi ti minjrej."
Maria a medabu waqtosiqa anjam degsi marej.
56 Bai qalub Maria a Elisabet aqa talq di soqnej. Di koboonaqa a olo puluosiqa aqa qureq gilej.

Elisabet a aqaratonaq Jon a ŋambabej

57 Onaqa Elisabet aqa bati kereonaqa a aqaratej. Aqaratonaqa aqa aŋgro mel ŋambabej.
58 Ŋambabonaqa aqa qure qujai naŋgi ti aqa leŋ naŋgi ti kalil endegsi poinjrej, "Tamo Koba a Elisabet qa tulaŋ dulosiqa aqa miligi gereiyqoqa aŋgro mel oqo." Naŋgi degsi poinjrej deqa naŋgi Elisabet koba na areboleboleinjrej.
59-60 Bati 8 koboonaqa naŋgi aŋgro di muluŋ waiyqa marsib koroeb. Koroosib aqa ñam Sekaraia waiyqa laqnabqa aqa ai na saidnjrsiqa minjrej, "Iga aqa ñam Jon waiyqom."
61 Onaqa naŋgi na minjeb, "Ñam di ino leŋ naŋgoq di sosai."
62 Degsi minjsib baŋ na Sekaraia nenemyeb, "Ni ino aŋgro ñam yai waiyqam?"
63 Onaqa a baŋ na minjrej, "Pepa bei osbabqa e aqa ñam neŋgreŋyit niŋgi unqab." Pepa osi bonabqa endegsi neŋgreŋyej, "Aqa ñam Jon waiyqom." Degsi neŋgreŋyonaqa naŋgi kalil tulaŋ prugeb.
64 Onaqa bati qujai deqa Sekaraia aqa meŋ otyonaqa medabu waqtosiqa anjam maroqnsiqa Qotei aqa ñam soqtoqnej.

65 Bati deqa tamo uŋgasari kalil qure dia soqneb qaji naŋgi kumbra deqa qusib ulaeb.
Ulaosib kumbra deqa mare mare laqnabqa naŋgo anjam di tulaŋ kobaonaqa qure kalil
Judia sawaq di so qaji naŋgi quekriteb.
66 Tamo uŋgasari anjam di queb qaji naŋgi kalil maroqneb, “Aŋgro di a tamo kiyero
sqas?” Naŋgi degsi maroqneb. Di kiyaqa? Qotei aqa siŋgila aŋgro di aqaq di sonaq uneb
deqa.

Sekaraia a Qotei aqa medabu osiqa anjam marej

67 Onaqa Mondor Bole a Jon aqa abu Sekaraia aqaq aisiq siŋgila yonaqa medabu
waqtosiqa anjam endegsi marej,
68 “Iga Tamo Koba Qotei aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom. A Israel gago Qotei. Iga aqa segi
tamo uŋgasari unum deqa a na bosim iga awaigim iga padalqasai.
69 Aqa wau tamo Devit aqa leŋ na tamo siŋgila koba bei ŋambabqas. Qotei na tamo di
giltej deqa a na iga eleŋqas.
70 Qotei aqa kumbra deqa nami aqa segi medabu o qaji tamo naŋgi anjam palonto-
qneb.
71 Naŋgi anjam endegsib palontoqneb, ‘Qotei a gago jeu tamo naŋgo baŋq dena iga
eleŋqas. Osim tamo kalil iga qa ugeeqnub qaji naŋgo baŋq na dego iga eleŋqas.’ Naŋgi
anjam degsib palontoqneb.
72 Qotei a gago moma utru naŋgi qa dulosiqa aqaryainjrej. Aqa segi anjam nami
siŋgilatej qaji deqa are qalsiqa naŋgi aqaryainjrej.
73 Aqa anjam di a siŋgilatosiq gago moma utru Abraham minjej.
74 Deqa a na gago jeu tamo naŋgo baŋq dena iga eleŋamqa iga aqa wau ojoqnqom. Iga
ulaqasai.
75 Iga bati gaigai Qotei aqa ŋamgalaq di aqa segi kumbra bole tiŋtiŋ dauryoqnqom.
76 O ijo aŋgro Jon, bunuqna ni Qotei Goge Koba aqa medabu o qaji tamo sqam. Tamo
uŋgasari naŋgi degsib ni qa maroqnqab. Tamo Koba a bqa laqnimqa ni namoosim aqa
gam gereiyetosim soqnim a bqas.
77-78 Ni na Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi anjam minjroqnimqa naŋgi quoqnsib
endegsi poinjroqnqas, ‘Bole, Qotei a iga qa dulej deqa a na gago une kobotetgosim iga
eleŋqas.’ Gago Qotei a laŋ goge na suwaŋ qariŋyim gagoq bqas.
79 Tamo uŋgasari ambruq di sosib moreŋqa ulaeqnub qaji naŋgi Qotei na suwantnjro-
qnqas. Osim a na iga gam osorgoqnimqa iga lawo kumbra dauryoqnqom.” Sekaraia a
anjam degsi marej.
80 Onaqa Jon a kobaqujaeqnaqa Qotei aqa Mondor na siŋgila yoqnej. A wadau sawaq
di sosiqa a na Israel tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam minjrqajqa bati qa tariŋoqnej.

2

Maria a aqaratonaqa Yesus a ŋambabej

1 Bati deqa Rom naŋgo mandor koba Sisar Ogastus a marej, “Iga sawa sawa kalilq di
tamo uŋgasari naŋgo ñam sisiyqom.”
2 Degsi marnaqa Kwirinius a Siria sawaq di gate sonaqa naŋgi na ñam sisiyeb. Naŋgi
nami ñam sisiyosaioqneb.
3 Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi na naŋgo ñam ateleŋqajqa marsibqa naŋgo segi segi
qure utruq gileleŋeb.
4 Josep a Nasaret qureq dena tigelosiqa Devit aqa qure utruq oqej. Nasaret qure a
Galili sawaq di unu. Devit aqa qure utru aqa ñam Betlehem. Betlehem a Judia sawaq di
unu. Josep a deq oqej. Di kiyaqa? A Devit aqa leŋ na ŋambabej deqa.
5 Maria a Josep aqa ŋauŋ soqnej deqa naŋgi aiyel ombla na naŋgo ñam atqa marsibqa
Betlehem oqeb. Bati deqa Maria a gumaŋ ti.

6-7 Naŋgi Betlehem di sonabqa Maria aqa bati kereonaqa a aŋgro ej. Ŋereŋo tal koba
qaji tamo na maqej deqa aqa aŋgro matu mel ŋambabonaqa gara na dalaosiq makau
naŋgo iŋgi uyo tabirq di ŋeiotej.

Laŋ aŋgro naŋgi na kaja taqato tamo naŋgi
Qotei aqa anjam minjreb

8 Qolo qujai deqa qure qalaq di tamo qudei naŋgo kaja ñiŋ uyeqnabqa taqatnjreso-
qneb.
9 Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei aisiqa naŋgo areq di tigelonaq uneb. Aqa riaŋ
na naŋgi suwantnjrnaqa naŋgi unsib tulaŋ ulaugeteb.
10 Onaqa laŋ aŋgro dena naŋgi minjrej, “Niŋgi ulaaib. E niŋgi anjam bole merŋgwajqa
bonum. Merŋgitqa niŋgi qusib tulaŋ areboleboleiŋgwas. Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq
di unub qaji naŋgi dego tulaŋ areboleboleinjrqas.
11 Anjam bole agiende. Bini Tamo Koba Kristus a Devit aqa qure utruq di ŋambabqo. A
na qujai tamo uŋgasari naŋgi eleŋamqa naŋgi padalqasai.
12 Aŋgro mom di gara na dalaosib makau naŋgo iŋgi uyo tabirq di ŋeiotonub unu. Niŋgi
aisib unsib poiŋgwas.”
13 Degsi minjreqnaqa laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba naŋgi laŋ goge na bosib laŋ aŋgro
nami bej qaji a ombla tigelosibqa Qotei aqa ñam soqtoqnsib endegsib maroqneb,
14 “Laŋ goge di Qotei a ñam kobaquja oqo. Mandamq endi tamo uŋgasari naŋgi lawo
na soqnebe. Qotei a naŋgi qa are tulaŋ boleiyeqnu.”

Kaja taqato tamo naŋgi Yesus unqajqa marsib Betlehem qureq aiyeb

15 Laŋ aŋgro naŋgi olo puluosib laŋ qureq oqeqnabqa kaja taqato tamo naŋgi qairosib
mareb, “Iga tigelosim Betlehem aisim Tamo Koba a iga kumbra deqa mergwo qaji di
unqom.”
16 Degsib marsibqa gurgur ti aisib Maria Josep wo naŋgo aŋgro mom a makau naŋgo
iŋgi uyo tabirq di ŋeiotosib sonab unjreb. 17 Unjrsibqa aŋgro deqa anjam laŋ aŋgro na
minjrej qaji di kalil ubtosib saoqneb.
18 Saeqnab tamo uŋgasari kalil anjam di queb qaji naŋgi prugugetosib are koba
qaloqneb.
19 Ariya Maria a anjam di qusiqa aqa areqaloq di atsiq soqnej.
20 Onaqa kaja taqato tamo naŋgi olo puluosib gileb. Anjam kalil laŋ aŋgro na minjrnaq
queb qaji deqa ti kumbra kalil naŋgi uneb qaji deqa ti naŋgi tulaŋ areboleboleinjrnaqa
Qotei aqa ñam soqtoqnsib giloqneb.

Naŋgi aŋgro aqa ñam Yesus waiyeb

21 Ariya Yesus a ŋambabosiq sonaqa bati 8 kereonaqa a muluŋ waiyeb. Osib aqa ñam
Yesus waiyeb. Ñam di nami laŋ aŋgro na Maria gumaŋosaisonaq minjej qaji.

Simeon Ana wo naŋgi atra talq di Yesus uneb

22 Juda naŋgo dal anjam bei agiende. Uŋa aŋgrotimqa bati 40 koboamqa naŋgi uŋa
aqa jejamu yansetqab. Dal anjam di Moses a nami marej. Deqa Maria aqa jejamu
yansetqa bati kereonaqa aqa gumbuluŋ wo Jerusalem gilsibqa atra tal miligiq di Maria
aqa jejamu yansetosib Yesus osib Tamo Koba aqa baŋq di ateb.
23 Agi Moses a nami Tamo Koba aqa dal anjam endegsi neŋgreŋyej, “Aŋgro matu mel
ŋambabamqa niŋgi Tamo Koba Qotei aqa baŋq di atiy. Atibqa a Qotei aqa segi tamo sqas.”
24 Naŋgi aiyel Tamo Koba Qotei aqa dal anjam di dauryosib wagme bei osib Qotei
atraiyeb. Agi dal anjam endegsi unu, “Binoŋ aiyel kiyo qebari bunuj aiyel kiyo osib Qotei
atraiyiy.”
25 Jerusalem dia tamo bei soqnej aqa ñam Simeon. Aqa kumbra tulaŋ boledamu. A
Qotei aqa sorgomq di geregere soqnej. Mondor Bole na a siŋgilatonaq soqnej. A endegsi

are qaloqnej, “Bati brantimqa Qotei na Israel tamo uŋgasari naŋgo are boletetnjrqas.” A degsi are qaloqnsiq deqa bati di brantqajqa tariŋoqnsiq soqnej.
26 Mondor Bole na nami Simeon minjej, “Ni mati moiqasai. Ni moiyosaisoqnimqa Tamo Koba a na aqa Kristus qariŋyim bamqa ni unsim moiqam.”
27 Onaqa bati bei Qotei aqa Mondor na Simeon aqa are tigeltetonaqa atra tal miligiq gilej. Gilsiq di sonaqa Maria Josep wo naŋgi dal anjam dauryosib naŋgo aŋgro Yesus osib Qotei aqa baŋq di atqa marsibqa atra tal miligiq gileb.
28 Onaqa Simeon a Yesus unsiqa a osiq soqoŋyej. Soqoŋyosiqa Qotei aqa ñam soqtosiq endegsi pailyej,
29 “O Tamo Koba, e ino wau tamo. Ino anjam ni nami e merbem qaji di ni uratosai. Deqa e lawo na moiqai.
30 Ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi eleŋam naŋgi padalaib deqa ino Kristus qariŋyem agi e unonum.
31 Tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di ni kumbra di yqajqa gam gereiyem.
32 Kristus aqa riaŋ na sawa bei bei qaji naŋgi suwantnjroqnqas.
Osim ino segi tamo uŋgasari Israel naŋgi dego suwantnjrimqa naŋgo ñam kobaqas.”
33 Simeon a Yesus qa anjam degsi marnaqa Yesus aqa ai abu naŋgi qusib tulaŋ prugeb.
34 Onaqa Simeon a naŋgi aiyel qa Qotei pailyosiqa Yesus aqa ai Maria minjej, “Ni que. Qotei na aŋgro endi giltej deqa Israel gargekoba naŋgi uloŋosib padalqab. Gargekoba dego olo tigelosib ŋambile bole oqab. Aŋgro endi a toqor bul soqnimqa gargekoba naŋgi na a jeutoqnqab.
35 Deqa gargekoba naŋgo areqalo uliejunu qaji di olo boleq dqas. Yimqa serie na ino are qametmo bul are jaqatiŋ oqnqam.”
36 Bati deqa Qotei aqa medabu o qaji uŋa bei soqnej aqa ñam Ana. A Fanuel aqa aŋgro. A Aser aqa moma. A tulaŋ qeliej. A nami tamo osiqa gumbuluŋ wo wausau 7 soqneb.
37 Aqa gumbuluŋ moinaqa a segi qobul soqnej. Aqa wausau kalil 84. A qobul sosiqa a bati gaigai qolo ti qanam ti atra tal miligiq giloqnsiqa iŋgi ti ya ti uratoqnsiqa Qotei pailyoqnej. A atra tal uratosaioqnej.
38 Simeon a anjam marsiq koboonaqa Ana a bosiqa aŋgro kiñala di unsiqa Qotei aqa ñam soqtej. Osiqa Jerusalem tamo uŋgasari kalil Qotei na awainjrqa marsib tariŋoqneb qaji naŋgi Yesus qa sainjroqnej.

Maria Josep wo naŋgi olo Nasaret qureq gileb

39 Maria Josep wo naŋgi Jerusalem dia Tamo Koba aqa dal anjam kalil dauryekritosib naŋgi olo puluosib Galili sawaq gilsib naŋgo segi qure utru Nasaret di soqneb.
40 Di sosibqa naŋgo aŋgro kiñala Yesus a boleoqnsiqa siŋgilaoqnsiq powo qelikoba oqnej. Qotei a Yesus qa are tulaŋ boleiyoqnej.

Yesus aqa wausau 12 kereonaqa a Jerusalem aiyej

41 Yesus aqa ai abu naŋgi wausau gaigai Juda naŋgo yori bati koba ñam Pasova di unqajqa maroqnsib Jerusalem aiyoqneb.
42 Deqa Yesus aqa wausau 12 kereonaqa a na aqa ai abu naŋgi daurnjrsiqa yori bati di unqajqa koba na Jerusalem aiyeb.
43 Aisib yori bati di unsib koboonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi puluosib naŋgo segi segi qureq olo gileqnabqa aŋgro wala Yesus a segi Jerusalem di soqnej. Aqa ai abu naŋgi deqa qaliesai.
44 Naŋgi are qaleb, “Yesus a tamo qudei naŋgi daurnjrsiqa nami gilqo kiyo?” Degsib are qalsibqa qanam qujai naŋgi walwelosib gileb. Gilsib gamq di Yesus unosai deqa naŋgi na naŋgo segi kadoi naŋgi ti naŋgo segi leŋ naŋgi ti Yesus qa nene nenemnjroqneb.
45 Onaqa ugeinjrnaqa naŋgi aiyel olo puluosib Jerusalem aisib dia Yesus qa ŋamoqneb.

46 Bati qalub naŋgi Yesus qa ŋamoqneb. Ŋamosib gilsib atra tal miligiq di ŋam atsib Yesus
a di awesonaq uneb. A dal anjam qalie tamo naŋgo ambleq di awesosiqa naŋgo anjam
quoqnsiqa anjam qudei naŋgi nenemnjroqnej.
47 Aqa powo tulaŋ kobaquja deqa a dal anjam qalie tamo naŋgi kamba anjam bole
bole minjreqnaqa tamo kalil aqa anjam di quoqneb qaji naŋgi prugoqneb.
48 Onaqa aqa ai abu naŋgi a unsib prugugetosib aqa ai na minjej, "O ijo aŋgro, ni kiyaqa
aqo ino abu wo kumbra deggonum? Ni que. Aqo aiyel are tulaŋ gulbeigwoqa ni qa
ŋamoqnam."
49 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi kiyaqa e qa ŋamoqnab? E ijo Abu aqa talq endi sqai.
Niŋgi di qaliesai kiyo?"
50 Onaqa aqa ai abu naŋgi aqa anjam di qusib poinjrosai.
51 Onaqa Yesus a tigelosiqa aqa ai abu naŋgi daurnjrsiqa Nasaret qureq gileb. Gilsib
dia a naŋgo aiyel anjam geregere dauryoqnsiqa naŋgo sorgomq di soqnej. Aqa kumbra
kalil di aqa ai na unoqnsiqa tulaŋ areboleboleiyeqnaqa aqa areqaloq di atnaq soqnej.
52 Yesus a Nasaret qureq di sosiqa a tamo kobaqujaoqnsiqa aqa powo dego qe-
likobaoqnej. Qotei a Yesus qa are boleiyoqnej. Tamo uŋgasari naŋgi dego Yesus qa are
boleinjroqnej.

3

Jon yansnjro qaji a wadau sawaq di Qotei aqa anjam palontoqnej

1-2 Bunuqna Sekaraia aqa ŋiri Jon a wadau sawaq di sonaqa Qotei na aqa anjam
minjnaq quej. Bati deqa Sisar Taiberius a wausau 15 Rom naŋgo mandor koba soqnej.
Pontius Pailat a Judia sawa naŋgo gate soqnej. Herot a Galili sawa taqatoqnej. Herot
aqa was Filip a Ituria sawa ti Trakonitis sawa ti taqatoqnej. Lisanias a Abilene sawa
taqatoqnej. Anas Kaiafas wo naŋgi aiyel atra tamo gate soqneb.
3 Jon a sawa kalil Jordan ya qalaq di soqneb qaji deq giloqnsiqa Qotei aqa anjam
palontoqnsiq tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej, "Niŋgi are bulyibqa e na niŋgi
yansŋgwai. Amqa Qotei a nuŋgo une kalil kobotetŋgwas."
4 Jon a kumbra degyej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami
neŋgreŋyej qaji di aqa damu brantej. A Jon qa anjam endegsi neŋgreŋyej, "Tamo
bei a wadau sawaq di tigelosimqa a tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari naŋgi endegsim
minjroqnqas, 'Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy. Gam tingitetiy.
5 Botau kalil mororyiy. Mana kokba ti mana kiñilala ti kalil giŋgeŋnjrsib taqal atiy. Gam
kaneŋo kalil tingitiy. Gam niñaqejunub qaji kalil di dego gereiyiy.
6 Yimqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi Qotei na padalo sawaq dena
eleŋam unqab.' "
7 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Jon na yansnjrqa marsibqa aqa areq beqnabqa
siŋgila na endegsi minjroqnej, "Niŋgi kumbra uge yo qaji tamo. Niŋgi amal uge bul. Niŋgi
yai na merŋgwoqa mondoŋ Qotei aqa minjiŋ nuŋgoq aiyaim deqa ulaosib ijoq bonub?
8 Niŋgi are bulyiy. Osib nuŋgo kumbra uge kalil uratosib kumbra bole bole yoqniy.
Yim e unsiy marqai, 'Bole, niŋgi are bulyonub.' Osiy niŋgi yansŋgwai. Niŋgi endegsib are
qalaib, 'Abraham a gago moma utru unu deqa iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole.' Niŋgi
degsib are qalaib. Niŋgi quiy. Qotei na marimqa meniŋ kalil endi dego tamo bulyosib
tigelosib Abraham aqa moma brantqab.
9 Qotei na tapor qalat ojsiqa ŋam qomqajqa utruq di atej unu. Deqa ŋam kalil gei bole
atosaieqnub qaji di Qotei na tapor dena qomeleŋosim ŋamyuwoq di breinjrqas."
10 Jon a tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrnaqa naŋgi na kamba nenemyeb, "Ni
anjam degsi mergonum deqa iga kumbra kiyeryqom?"
11 Onaqa Jon na minjrej, "Ni gara aiyel soqnimqa bei osim tamo gara saiqoji di ye. Ni
iŋgi uyo soqnimqa qudei osim tamo iŋgi saiqoji di anaiye."

12 Onaqa takis o qaji tamo qudei naŋgi Jon na yansnjrqa marsibqa aqa areq bosib
nenemyeb, “O Qalie Tamo, ni mare. Iga takis o qaji tamo. Deqa iga kumbra kiyeryqom?”
13 Onaqa Jon na minjrej, “Nuŋgo gate kokba naŋgi takis silali gembub niŋgi oqajqa
merŋgonub kere dego oqniy. Silali bei laŋa goge ataib.”
14 Onaqa qaja tamo qudei naŋgi Jon aqa areq gilsib nenemyeb, “Ni mare. Iga kumbra
kiyeryqom?” Onaqa Jon na minjrej, “Niŋgi tamo naŋgi ugeugeinjraib. Osib naŋgo
silali bajiŋoqnaib. Niŋgi tamo qudei gisaŋ na naŋgo jejamuq di une qametnjraib. Niŋgi
endegsib are qaloqniy, ‘Gago awai iga eqnum di iga qa kere.’ ”
15 Bati di tamo uŋgasari naŋgi Kristus bqajqa tariŋoqnsib soqneb. Deqa naŋgi Jon aqa
anjam quoqnsib are qaloqneb, “Jon a Kristus kiyo?”
16 Onaqa Jon a naŋgo areqalo di qalieosiqa minjrej, “Tamo Koba a bunuqna ijo qoreq
na bqas. A tamo siŋgila koba. Ijo siŋgila aqa siŋgila ti keresai. Deqa e a kaŋgalyqajqa e
tamo bolesai. E ya na laŋa yansŋgeqnum. Ariya Tamo Koba a bosimqa Mondor Bole aqa
siŋgila na ti ŋamyuwo na ti niŋgi yansŋgwas.
17 A bem sum ñoqoryosim damu eleŋosim aqa talq di atqas. Osim a bem sum aqa suwi
breinjrim ŋamyuwo gaigai yuejunu qaji dia yuekritqab.”
18 Jon na tamo uŋgasari naŋgo are qametnjrqa osiq deqa anjam gargekoba naŋgi
minjroqnej. A Qotei aqa anjam bole naŋgi minjroqnej.

Herot na Jon ojsiqa tonto talq di waiyej

19 Bati bei Jon na mandor Herot aqa une qa ŋiriŋtej. Aqa une agi a na aqa segi was aqa
ŋauŋ Herodias yaiyosiq ej. Une deqa ti kumbra uge uge kalil Herot a yoqnej qaji deqa ti
Jon na ŋiriŋtej.
20 Deqa Herot a olo kumbra uge bei dego yej. Aqa kumbra uge bei agiende. A Jon ojsiqa
tonto talq di waiyej.
21 Ariya tamo uŋgasari kalil naŋgi yanso eqnabqa Yesus a dego yanso ej. Yanso osiqa
bati deqa a tarosiq laŋ goge koqyosiq Qotei pailyeqnaqa laŋ waqej.
22 Laŋ waqonaqa Mondor Bole a binoŋ bulosiq aisiqa Yesus aqa jejamuq di awoej.
Awoonaqa laŋ goge na Qotei aqa anjam bei endegsi brantej, “Ni ijo segi aŋgro qujai. E ni
tulaŋ qalaqalaimeqnum. E ni qa tulaŋ areboleboleibeqnu.”

Yesus aqa moma naŋgo ñam kalil

23 Yesus aqa wausau 30 kereonaqa aqa wau utru atej. Naŋgi Yesus qa endegsib
maroqneb, “A Josep aqa ŋiri.” Yesus aqa moma naŋgo ñam kalil agi marqai. Josep a Heli
aqa ŋiri.
24 Heli a Matat aqa ŋiri. Matat a Livai aqa ŋiri. Livai a Melki aqa ŋiri. Melki a Janai aqa
ŋiri. Janai a Josep aqa ŋiri.
25 Josep a Matatias aqa ŋiri. Matatias a Amos aqa ŋiri. Amos a Nahum aqa ŋiri. Nahum
a Esli aqa ŋiri. Esli a Nagai aqa ŋiri.
26 Nagai a Mat aqa ŋiri. Mat a Matatias aqa ŋiri. Matatias a Semen aqa ŋiri. Semen a
Josek aqa ŋiri. Josek a Joda aqa ŋiri.
27 Joda a Joanan aqa ŋiri. Joanan a Resa aqa ŋiri. Resa a Serubabel aqa ŋiri. Serubabel
a Sealtiel aqa ŋiri. Sealtiel a Neri aqa ŋiri.
28 Neri a Melki aqa ŋiri. Melki a Adi aqa ŋiri. Adi a Kosam aqa ŋiri. Kosam a Elmadam
aqa ŋiri. Elmadam a Er aqa ŋiri.
29 Er a Josua aqa ŋiri. Josua a Elieser aqa ŋiri. Elieser a Jorim aqa ŋiri. Jorim a Matat
aqa ŋiri. Matat a Livai aqa ŋiri.
30 Livai a Simeon aqa ŋiri. Simeon a Juda aqa ŋiri. Juda a Josep aqa ŋiri. Josep a Jonam
aqa ŋiri. Jonam a Eliakim aqa ŋiri.
31 Eliakim a Melea aqa ŋiri. Melea a Mena aqa ŋiri. Mena a Matata aqa ŋiri. Matata a
Natan aqa ŋiri. Natan a Devit aqa ŋiri.

32 Devit a Jesi aqa ŋiri. Jesi a Obet aqa ŋiri. Obet a Boas aqa ŋiri. Boas a Salmon aqa ŋiri.
Salmon a Nason aqa ŋiri.
33 Nason a Aminadap aqa ŋiri. Aminadap a Atmin aqa ŋiri. Atmin a Arni aqa ŋiri. Arni
a Hesron aqa ŋiri. Hesron a Peres aqa ŋiri. Peres a Juda aqa ŋiri.
34 Juda a Jekop aqa ŋiri. Jekop a Aisak aqa ŋiri. Aisak a Abraham aqa ŋiri. Abraham a
Tera aqa ŋiri. Tera a Nahor aqa ŋiri.
35 Nahor a Seruk aqa ŋiri. Seruk a Reu aqa ŋiri. Reu a Pelek aqa ŋiri. Pelek a Eber aqa
ŋiri. Eber a Sela aqa ŋiri.
36 Sela a Kainan aqa ŋiri. Kainan a Arpaksat aqa ŋiri. Arpaksat a Siem aqa ŋiri. Siem a
Noa aqa ŋiri. Noa a Lamek aqa ŋiri.
37 Lamek a Metusela aqa ŋiri. Metusela a Enok aqa ŋiri. Enok a Jaret aqa ŋiri. Jaret a
Mahalalel aqa ŋiri. Mahalalel a Kenan aqa ŋiri.
38 Kenan a Enos aqa ŋiri. Enos a Set aqa ŋiri. Set a Adam aqa ŋiri. Adam a Qotei aqa
ŋiri.

4

Satan a bosiq Yesus walawalaiyoqnej

1-2 Mondor Bole a Yesus aqa jejamuq di awoonaqa a Jordan yaq dena olo puluеqnaqa
Mondor na a wadau sawaq osi gilej. Osi gilsiq uratonaqa bati 40 a di laqnej. Di laqnaqa
Satan bosiqa Yesus a une bei atqa marsiqa walawalaiyoqnej.
Bati deqa Yesus a iŋgi uratoqnsiqa qurieŋ ti soqnej. Bati 40 koboonaqa a mamyej.
3 Onaqa Satan na minjej, “Ni Qotei aqa Ŋiriamqa meniŋ kalil endi minjrim bem
bulyibqa ni uye.”
4 Degsi minjnaqa Yesus na kamba minjej, “Qotei aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb unu, ‘Tamo naŋgi iŋgi uyo na segi ŋambile sqasai.’ ”
5 Onaqa Satan a Yesus olo osiqa mana goge kobaq oqsiq dia Yesus tigeltosiqa sawa
sawa kalil mandor kokba naŋgi na taqatejunub qaji di Yesus osoryej.
6 Osoryosiqa minjej, “Sawa sawa kalil di naŋgo siŋgila ti ñoro ti ni emqai. Sawa sawa
kalil di ijo. Qotei na nami ebej. Deqa e na tamo bei yqa are soqnim yqai.
7 Deqa ni ijo ulatamuq endi siŋga pulutosim e qa louimqa sawa sawa kalil di ni emqai.”
8 Onaqa Yesus na minjej, “Nami Qotei aqa anjam bei endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Ino
Tamo Koba Qotei a segi qa louoqnsimqa aqa sorgomq di soqne.’ ”
9 Onaqa Satan na Yesus olo osiqa Jerusalem gilsiq atra tal quraq oqsiq goge dia Yesus
atsiqa minjej, “Ni Qotei aqa Ŋiriamqa endena prugosim mandamq aiye.
10 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Qotei na aqa laŋ aŋgro
naŋgi minjrimqa bosib ni taqatmqab.’
11 Anjam bei dego neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, ‘Laŋ aŋgro naŋgi bosib baŋ na ni
soqtmibqa ino siŋga meniŋ na qalqasai.’ ”
12 Onaqa Yesus na kamba Satan minjej, “Qotei aqa anjam bei dego neŋgreŋq di unu.
Anjam agiende, ‘Ni ino Tamo Koba Qotei aqa siŋgila laŋa tenemtqa osim a gisaŋyaim.’ ”
13 Satan a kumbra kalil dena Yesus uneq waiyqa yonaq ugeiyonaqa a uratosiq ulaŋej.
Bunuqna a na olo Yesus walawalaiyqa marsiqa tariŋosiq soqnej.

Yesus a Galili sawaq di aqa wau utru atej

14 Qotei aqa Mondor aqa siŋgila Yesus aqaq di soqnej deqa a olo puluosiqa Galili sawaq
aiyej. Aisiq di sonaqa qure kalilq di tamo uŋgasari naŋgi a qa saoqnsib laqneb.
15 A bati gaigai Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa
anjam minjreqnaqa naŋgi quoqnsib aqa ñam soqtoqneb.

Nasaret qureq di naŋgi Yesus qa minjiŋ oqetnjrej

16 Onaqa Yesus a dena walwelosiq Nasaret qureq aiyej. Di aqa qure utru. A dia boleej.
Aisiq di sosiqa yori bationaqa aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqa Juda naŋgo
Qotei tal miligiq gilsiqa Qotei aqa anjam sisiyqa osiq tigelej.
17 Onaqa buk Baibel yonabqa a na waqtosiqa Qotei aqa medabu o tamo Aisaia aqa
anjam nami neŋgreŋyej qaji mutu bei itosiq endegsi sisiyej,
18 "Tamo Koba aqa Mondor ijoq di unu deqa a na e giltbosiqa merbej, 'Ni na tamo
uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi ijo anjam bole minjroqne.' Osiqa a na e qariŋbosiq
merbej, 'Ni na tamo uŋgasari ŋam qandimo unub qaji naŋgi boletnjroqne. Osim tamo
uŋgasari naŋgo segi une na ojejunu qaji naŋgi gereinjroqne. Osim tamo uŋgasari jeu tamo
naŋgi na ugeugeinjreqnub qaji naŋgi aqaryainjroqne.
19 Osim anjam endegsi palontoqne, "Tamo Koba a na tamo uŋgasari naŋgi boletnjrqa-
jqa bati brantqo." ' "
20 Yesus a anjam degsi sisiyosiq koboonaqa buk Baibel kabutosiqa Qotei tal taqato
tamo yosiq a olo awoej. Onaqa tamo uŋgasari kalil Qotei tal miligiq di soqneb qaji naŋgi
Yesus koqyesoqneb.
21 Onaqa Yesus na naŋgi minjrej, "Qotei aqa anjam e endego sisiyonum niŋgi quonub
qaji di aqa damu agi bini brantqo."
22 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil aqa anjam di qusib mareb, "Yesus aqa anjam di
bolequja." Osib olo areqalo kobaiyoqnsib maroqneb, "Yesus a Josep aqa ŋiri. Deqa a
powo qabe na osiqa anjam bole endeqaji palontosiq mergeqnu?"
23 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi yawo anjam endegsib merbqab kiyo, 'O yu qaŋgra
tamo, ni ino segi jejamu gereiye.' Osib niŋgi endegsib merbqab, 'Kaperneam qureq di
ni maŋwa babteqnam iga deqa queqnum. Maŋwa kere dego ni ino segi qure utruq endi
babtim iga unqom.' "
24 Osiqa Yesus a olo endegsi minjrej, "E bole merŋgwai. Qotei aqa medabu o tamo bei
aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam quetqa asginjrqas.
Deqa a ñam saiqoji sqas.
25 E bole merŋgwai. Elaija aqa bati qa laŋ geteŋesonaqa wausau qalub bai 6 gilsiq awa
bosaioqnej. Deqa sawa sawa kalilq di naŋgi mam koba eb. Bati deqa Israel sawaq di uŋa
qobul gargekoba soqneb.
26 Sonabqa Qotei na Elaija naŋgoq qariŋyosai. A na Elaija qariŋyonaqa Saidon sawaq
gilsiq Sarefat qureq di uŋa qobul bei aqaq di segi brantosiq aqaryaiyej.
27 Qotei aqa medabu o tamo Elisa dego aqa bati qa tamo gargekoba naŋgo jejamu yu
na ugeeleŋej qaji naŋgi Israel sawaq di soqneb. Ariya Elisa a naŋgi boletnjrosai. A Siria
sawaq gilsiq dia tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji aqa ñam Naman a segi boletej."
28-29 Yesus na tamo uŋgasari Qotei tal miligiq di soqneb qaji naŋgi anjam degsi
minjrnaqa naŋgi kalil qusibqa minjiŋ ani oqetnjrnaqa tigelosib Yesus ojsib tututosib
qure qalaq osi gileb. Naŋgo qure mana goge di soqnej deqa naŋgi Yesus mana goge dena
waiyqa mareb.
30 Onaqa a naŋgo ambleq na loumosiq ulaŋej.

Yesus a tamo bei aqaq dena mondor uge wiyetej

31 Onaqa Yesus a Kaperneam qureq gilej. Qure di Galili sawaq di unu. Gilsiq di sosiqa
yori batieqnaqa tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam plaltoqnsiq minjroqnej.
32 Yesus aqa anjam maroqnej di siŋgila ti. A segi anjam di aqa Abu. Deqa tamo uŋgasari
kalil naŋgi aqa anjam di quoqnsib tulaŋ prugugetoqneb.
33 Yori bati bei tamo mondor uge na ojej qaji a Qotei tal miligiq di soqnej. Deqa a tulaŋ
leleŋosiqa Yesus minjej,
34 "O Yesus Nasaret qaji tamo, ni iga kiyergwajqa bonum? Ni iga padaltgwa bonum e?
E ni qalie. Ni Qotei aqa segi Ŋiri bolequja. Ino jejamuq di une bei saiqoji."

35 Mondor uge dena Yesus degsi minjnaqa a siŋgila na ŋiriŋtosiq minjej, “Ni medabu
getentosim tamo di uratosim ulaŋ.” Onaqa mondor uge dena tamo di uratqa osiqa tamo
uŋgasari naŋgo ambleq di a waiyonaq mandamq di ŋeiesonaqa uratosiq ulaŋej. Tamo di
aqa jejamu yala ugetosai. A bole soqnej.
36 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ pruguge-
tosib segi segi maroqneb, “Yesus a anjam bunuj mareqnu. Aqa anjam bunuj di
siŋgila ti mareqnu. Agi a na mondor uge naŋgi anjam minjreqnaqa naŋgi aqa anjam
dauryoqnsib jaraiyeqnub.”
37 Tamo uŋgasari naŋgi degsib maroqnsib olo walwelosib sawa sawa kalilq di Yesus
aqa maŋwa deqa saoqnsib laqneb.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

38 Onaqa Yesus a tigelosiqa Qotei tal uratosiq Saimon aqa ñam bei Pita aqa tal gogetej.
Tal gogetosiqa Saimon aqa mimibe makobaiyonaqa jejamu kaŋkaŋyonaq unej. Deqa
Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “Ni a boletime.”
39 Onaqa Yesus a gilsiq uŋa maiyej qaji aqa areq di tigelosiqa anjam segi minjnaqa aqa
jejamu kaŋkaŋ di koboej. Onaqa uŋa a tigelosiqa naŋgi iŋgi goiyetnjrej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

40 Seŋ aiqa laqnaqa tamo uŋgasari ma utru segi segi so qaji naŋgo was naŋgi na
joqoqnsib Yesus aqa areq boqneb. Beqnabqa Yesus na aqa baŋ naŋgo gateq di ateqnaqa
naŋgo ma koboeqnaqa naŋgi jaraiyoqneb.
41 Mondor uge gargekoba dego Yesus na winjreqnaqa naŋgi olo tamo uŋgasari naŋgi
uratnjroqnsib jaraiyoqneb. Jaraiyoqnsib tulaŋ leleŋoqnsib Yesus minjoqneb, “Ni Qotei
aqa Ŋiri.” Yeqnabqa Yesus a siŋgila na saidnjroqnej, “Niŋgi ijo ñam ubtosib maraib.”
Degsi saidnjroqnej. Di kiyaqa? Naŋgi qalie, Yesus a Kristus.

Yesus a qure qureq giloqnsiqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej

42 Onaqa nobqolo ambru Yesus na tamo uŋgasari naŋgi alelnjrsiqa qure di uratosiq
wadau sawaq gilej. Gilsiq di sonaqa naŋgi a qa ŋamosib gilsib itosib minjeb, “Ni iga
uratgaim.”
43 Onaqa Yesus na minjrej, “E qure bei beiq dego giloqnsiyqa Qotei aqa anjam bole
endegsi minjroqnqai, ‘Niŋgi are bulyibqa Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi
taqatŋgwas.’ Degsi minjroqnqai. Qotei a deqa e qariŋbonaq mandamq aiyem.”
44 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrsiq gilsiq Judia sawaq di
walweloqnsiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnej.

5

Yesus na Pita minjnaqa a kakaŋ waiyosiq qe ani ej

1 Bati bei Yesus a Genesaret ya agu kobaqujaq gilsiqa alile dia tigelesonaqa tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Qotei aqa anjam quqwajqa are qalsibqa Yesus aqa areq
bosib koroeb.
2 Koroesonabqa Yesus a ŋam atsiqa qobuŋ aiyel alile di tiryosib sonab unjrej. Qe o qaji
tamo naŋgi qobuŋ dena mandamq aisib naŋgo kakaŋ yansoqneb.
3 Qobuŋ bei Saimon aqa qobuŋ. Yesus a Saimon aqa qobuŋ gogetosiq di awoosiqa
Saimon minjej, “Qobuŋ tututim kiñala sasalem.” Onaqa Saimon na qobuŋ tututonaq
sasalonaqa Yesus a qobuŋ miligiq di awoosiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi alile di sonabqa
Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej.
4 Anjam minjrsiq koboonaqa a na Saimon minjej, “Niŋgi qobuŋ oyoosib ya robuq
oqsib nuŋgo kakaŋ waiyqab qe oqab.”
5 Onaqa Saimon na kamba minjej, “O Tamo Koba, iga qolo waukobaonum gilsiq
nebeqo. Iga qe bei yala osai. Di uŋgum. Ni maronum deqa e kakaŋ olo waiyqai.”

6-7 Onaqa qe o qaji tamo naŋgi ya robuq oqsib kakaŋ olo waiyosib qe tulaŋ ani eb. Qe ani onabqa naŋgo kakaŋ qe na maqej deqa braŋqa laqnaqa titqa keresaiinjrej. Deqa naŋgi na naŋgo was qudei qobuŋ beiq di soqneb qaji naŋgi metnjrnab bosib koba na kakaŋ titosib qe osib qobuŋ aiyel miligiq di jugonab maqosib tugwa laqneb.
8 Onaqa Saimon aqa ñam bei Pita a Yesus aqa maŋwa di unsiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutosiq minjej, "O Tamo Koba, e une tamo. Deqa ni e uratbosim gile."
9 Saimon na Yesus degsi minjej. Di kiyaqa? Aqa was naŋgi ti qe tulaŋ koba eleŋosib prugugeteb deqa.
10 Sebedi aqa ŋiri aiyel Jems Jon wo naŋgi Saimon ombla wau qujai. Naŋgi dego Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ prugeb. Onaqa Yesus na Saimon minjej, "Ni ulaaim. Ni qe o tamo unum deqa ni qe eqnum. Bunuqna ni degsim olo tamo oqnqam."
11 Onaqa naŋgi naŋgo qobuŋ alile dia atsib naŋgo ai abu naŋgi uratnjrsib naŋgo ñoro ti iŋgi iŋgi kalil ti uratosib Yesus dauryeb.

Yesus a tamo yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji di boletej

12 Naŋgi Yesus dauryosib bati bei naŋgi koba na qure beiq gileb. Dia tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji a Yesus unsiqa aqa areq bosiqa siŋga pulutosiqa mandamq di ŋam quosiqa Yesus pailyosiq minjej, "O Tamo Koba, ni e boletbqa are soqnim e boletbe. E qalie, ni e boletbqa kere."
13 Degsi minjnaqa Yesus a baŋ waiyosiq tamo di aqa jejamu ojej. Ojsiqa minjej, "E ni boletmqa are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme." Onaqa bati qujai deqa aqa yu uge kalil mosoosiq aqa jejamu boleej.
14 Onaqa Yesus na minjej, "Ino jejamu boleqo deqa ni tigelosim gile. Ni tamo qudei naŋgi ijo ñam ubtosim minjraim. Ni gilsim ino jejamu atra tamo osoryosim atraiyqajqa iŋgi iŋgi Moses a nami marej qaji di osim Qotei atraiyime. Yimqa tamo uŋgasari naŋgi ni numsib marqab, 'Bole, ino jejamu boleqo.' "
15 Onaqa a gilsiqa ariya a Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus na a boletej deqa mare mare laqnaqa aqa anjam tulaŋ kobaosiqa sawa sawa kalil keretej. Deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus aqa anjam quqwajqa ti a na naŋgo ma boletetnjrqajqa ti are qalsibqa boqnsib aqa areq di korooqneb.
16 Ariya bati gargekoba Yesus a tamo uŋgasari naŋgi alelnjroqnsiq wadau sawaq giloqnsiqa dia a segi sosiq Qotei pailyoqnej.

Yesus a tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

17-18 Bati bei tamo uŋgasari naŋgi olo koroesonabqa Yesus a Qotei aqa anjam palontoqnsiq minjroqnej. Minjreqnaqa bati di Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti bosib Yesus aqa areq di awesoqneb. Naŋgi Galili sawa ti Judia sawa ti naŋgo qure qureq dena beleŋeb. Naŋgi Jerusalem dena dego beleŋeb. Tamo Koba Qotei aqa siŋgila Yesus aqaq di soqnej deqa a na tamo uŋgasari naŋgo ma boletetnjrqajqa wauoqnej. Onaqa tamo qudei naŋgi tamo bei jejamu laiyej qaji a saperaq di ŋeiotosib Yesus aqa areq di atqa marsibqa qoboiyosib beb.
19 Bosib ŋam ateb di tamo tulaŋ gargekoba siraŋmeq di jujuŋeb. Deqa naŋgi Yesus aqa areq gilqa keresaiinjrnaqa tal quraq oqsib goge na waqtosibqa tamo sapera qoji gulaintosib ura uratonab Yesus aqa areq aiyej.
20 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo unej di naŋgo areqalo qujai Yesus na tamo jejamu laiyej qaji di boletqa kere. Deqa a na tamo di minjej, "O ijo was, ino une kalil e na kobotetmonum."
21 Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti tal dia awesoqneb qaji naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgo areqalo na mareb, "Yesus a Qotei misiliŋyqo. Yai na tamo naŋgo une kobotqa kere? Qotei a segi qujai."

22 Naŋgi degsib are qaleqnabqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa minjrej, “Niŋgi
kiyaqa degsib are qaleqnub?
23 Anjam kiye e na tamo jejamu laiyqo qaji di minjit niŋgi qusib e qa poiŋgwas? ‘Ino
une kalil e na kobotetmonum,’ anjam de kiyo, ‘Ni tigelosim walwel,’ anjam de kiyo?
24 E segi Tamo Aŋgro. E mandamq endi siŋgila ti unum deqa e na tamo naŋgo une
kobotetnjrqa kere. Niŋgi degsi poiŋgwajqa deqa e na tamo di boletqai.” Yesus a naŋgi
degsi minjrsiqa tamo jejamu laiyej qaji di koqyosiqa minjej, “E ni mermqai. Ni tigelosim
ino sapera osim ino talq gile.”
25 Degsi minjnaqa a tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di tigelosiqa aqa sapera
ŋeiesoqnej qaji di qoboiyosiqa Qotei aqa ñam soqtosiqa walwelosiq aqa talq gilej.
26 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Qotei aqa maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ pruguge-
tosib Qotei aqa ñam soqtosib a biŋiyeb. Osib naŋgi ulaosib mareb, “Maŋwa iga endego
unonum di kumbra bei. Tamo qudei na maŋwa deqaji yeqnab iga nami unosaioqnem.”

Yesus na Livai minjej, “Ni e daurbe”

27 Yesus a dena walwelosiqa takis o qaji tamo bei aqa ñam Livai a takis o talq di
awesonaq gilsiq itej. Itosiqa minjej, “Ni e daurbe.”
28 Onaqa a na aqa iŋgi iŋgi kalil uratosiqa tigelosiq Yesus dauryej.
29 Osiqa bati bei Livai a maruro atsiqa takis o qaji tamo tulaŋ gargekoba naŋgi ti Yesus
aqa segi aŋgro naŋgi ti tamo laŋa laŋaj naŋgi ti metnjrnaq bosib koba na awoosib iŋgi
uyoqneb.
30 Onaqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti bosib kumbra di unsibqa Yesus
aqa aŋgro naŋgi ŋiriŋtnjrsib minjreb, “Niŋgi kiyaqa takis o qaji tamo ti une tamo ti naŋgi
koba na awoosib iŋgi ti ya ti uyeqnub?”
31 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Tamo ma saiqoji naŋgi yu qaŋgra
tamo aqaq gilosaieqnub. Tamo ma ti naŋgi segi yu qaŋgra tamo aqaq gileqnub.
32 Tamo bei a marqas, ‘E tamo bole. E une saiqoji.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq
bqajqa deqa mandamq aiyosai. Tamo a marqas, ‘E une ti.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit
ijoq bqajqa deqa mandamq aiyem.”

Yesus a qurieŋ qa anjam marej

33 Onaqa Farisi naŋgi na olo Yesus minjeb, “Jon aqa aŋgro naŋgi bati gaigai iŋgi
uratoqnsib qurieŋoqnsib Qotei pailyoqnsib unub. Farisi naŋgo aŋgro naŋgi dego kumbra
degyeqnub. Ariya ino aŋgro naŋgi kiyaqa qurieŋosaieqnub? Agi naŋgi bati gaigai iŋgi ti
ya ti uyoqnsib unub.”
34 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa a kamba yawo anjam bei endegsi minjrej,
“Tamo bei a uŋa baŋ ojqa bati qa aqa was naŋgi ti soqnibqa naŋgi qurieŋqab e? Sai.
35 Bunuqna naŋgo was a naŋgi uratnjrimqa bati deqa naŋgi qurieŋoqnsib sqab.”
36 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei a gara jugo bunuj osim
dena mutu gentosim gara jugo sari braŋoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di a
na gara jugo bunuj di ugeugeiyqas. Amqa gara sari aqa uno bolesaiqas. Di kiyaqa? Gara
sari ti gara bunuj ti kerekereqasai.
37 Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu sariq di qamqa keresai. Ya nobu sari di
nami kaŋgraŋosiq siŋgilaej. Deqa a wain bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari
paratosimqa wain bileŋosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas.
38 A ya nobu bunujq di wain bunuj qamimqa ombla bole sqab.
39 Tamo bei a wain namij uysimqa a olo wain bunuj uyqasai. Di kiyaqa? A marqas,
‘Namij di bole.’ ”

6

Yesus a segi yori bati aqa Tamo Koba

1 Yori bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti wau ambleq na giloqnsibqa aqa aŋgro naŋgi
bem sum gei eleŋoqnsib baŋ na ñoqoryoqnsib uye uye giloqneb.
2 Naŋgi degsib gileqnabqa Farisi qudei naŋgi bosib naŋgi unjrsib minjreb, "Niŋgi
kiyaqa kumbra degyeqnub? Yori bati qa kumbra degyo di getento koba."
3 Onaqa Yesus na kamba Farisi naŋgi minjrej, "Nami Devit aqa wau tamo naŋgi ti
mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di niŋgi buk miligiq di sisiyosai kiyo?
4 Devit a atra tal miligiq gilsiqa Qotei atraiyqajqa bem uysiqa aqa wau tamo naŋgi
dego anainjrnaq uyeb. Bem di getento. Di atra tamo naŋgo segi uyqajqa bem. Devit a
degyej di a dal anjam grotej. Ariya a Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji. Niŋgi anjam di
sisiyosai kiyo?"
5 Osiqa minjrej, "E Tamo Aŋgro. Deqa e segi na yori bati taqatejunum. E segi yori bati
aqa Tamo Koba."

Yori bati qa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di boletej

6 Olo yori bati bei Yesus a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa Qotei aqa anjam plaltosiq
minjroqnej. Qotei tal miligiq di tamo bei baŋ wo qandamyej qaji a soqnej.
7 Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti Yesus koqyoqneb. Naŋgi are
qaleb, "Yesus a yori bati qa tamo di boletqas kiyo? Yimqa minjqom, 'Ni na yori bati
grotonum.' " Deqa naŋgi Yesus koqyoqneb.
8-9 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, "Ni
tigelosim gago ambleq au." Degsi minjnaqa a tigelosiq naŋgo ambleq bonaqa Yesus na
Farisi naŋgi minjrej, "E niŋgi anjam bei nenemŋgwai. Iga yori bati qa kumbra bole yqom
kiyo kumbra uge yqom kiyo? Tamo bei a padalqa laqnimqa iga na aqaryaiyonam bole
sqas di kere kiyo iga a uratonam padalqas di kere kiyo? Dal anjam a kiyersi marqo?"
10 Yesus na naŋgi kalil degsi minjrsiq koqnjrsiqa tamo baŋ qandamyej qaji di minjej,
"Ni ino baŋ waiy." Degsi minjnaqa aqa baŋ waiyonaq boleej.
11 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa kumbra di unsibqa minjiŋ oqetnjrnaqa naŋgi Yesus
kiyeryqajqa deqa qairoqneb.

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi giltnjrej

12 Bati deqa Yesus a segi Qotei pailyqa marsiq manaq oqej. Manaq oqsiq dia Qotei
pailyeqnaqa nebeej. 13 Nebeonaqa Yesus na tamo kalil a dauryosib laqneb qaji naŋgi
metnjrnaqa aqa areq bonabqa naŋgo ambleq dena aŋgro 12 giltnjrej. Naŋgi a ombla
sosib aqa anjam mare mare laqajqa deqa giltnjrej.
14 Naŋgo ñam agiende. Bei Saimon. Yesus na aqa ñam bei Pita waiyej. Naŋgi aqa was
Andru wo. Bei Jems. Naŋgi aqa was Jon wo. Bei Filip. Bei Bartolomyu.
15 Ariya Matyu Tomas wo. Bei Alfias aqa ŋiri Jems. Bei Saimon agi Rom naŋgi
winjrqajqa maroqnej qaji.
16 Ariya bei Jems aqa ŋiri Judas. Bei Judas Iskariot agi bunuqna Yesus osiqa jeu tamo
naŋgo baŋq di atej qaji.

Yesus na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

17-18 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi di joqsiqa koba na manaq dena olo aiyeb. Aisib
sawa guŋ dia sonabqa tamo uŋgasari gargekoba a dauryosib laqneb qaji naŋgi bosib
aqa anjam quqwajqa ti a naŋgo ma boletetnjrqajqa ti koroeb. Tamo uŋgasari laŋa laŋaj
gargekoba dego Judia sawa naŋgo qure qureq dena ti Jerusalem dena ti Tair qure wo
Saidon qure wo naŋgo sawa alile jojom dena ti beleŋeb. Bonabqa Yesus a tamo kalil
mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi boletnjroqnej.
19 Aqa jejamuq na siŋgila gileqnaqa tamo ma ti kalil naŋgo ma kobooqnej. Deqa naŋgi
kalil aqa jejamuq di naŋgo baŋ atqa maroqnsib baŋ waiyoqnsib ojoqneb.

Tamo yai naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas?

20 Onaqa Yesus a bulosiqa aqa aŋgro naŋgi koqnjrsiqa endegsi minjrej,
"Niŋgi bini sougetejunub qaji bunuqna Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi
taqatŋgwas. Deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwas.
21 "Niŋgi bini mam unub qaji bunuqna kere na sqab. Deqa niŋgi tulaŋ arebole-
boleiŋgwas.
"Niŋgi bini akam ti unub qaji bunuqna akam uratosib olo kikiqab. Deqa niŋgi tulaŋ
areboleboleiŋgwas.
22-23 "Niŋgi e Tamo Aŋgro daurbeqnub deqa bunuqna tamo qudei na niŋgi jeutŋgoqnsib
misiliŋgoqnsib nuŋgo ñam ugeugeiyoqnqab. Nami naŋgo moma naŋgi na Qotei aqa
medabu o qaji tamo naŋgi degsib ugeugeinjroqneb. Naŋgi niŋgi ugeugeiŋgibqa, di
uŋgum, niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgem. Niŋgi quiy. Nuŋgo awai bole agi laŋ goge di unu.
Bunuqna niŋgi oqsib awai di itqab.
24 "Ariya niŋgi bini ñoro koba ti unub qaji niŋgi ŋam atoqniy. Nuŋgo are boletetŋgwajqa
iŋgi iŋgi agi niŋgi mandamq endi ekritonub deqa bunuqna niŋgi gulbe koba oqab.
25 "Niŋgi bini iŋgi qa kere na unub qaji niŋgi dego ŋam atoqniy. Bunuqna niŋgi mam
oqab.
"Niŋgi bini kikieqnub qaji niŋgi dego ŋam atoqniy. Bunuqna niŋgi are ugeiŋgim akam
ti sqab.
26 "Tamo kalil naŋgi na nuŋgo ñam soqtetŋgwab di uge. Deqa niŋgi ŋam atoqniy. Nami
naŋgo moma naŋgi na dego gisaŋ anjam maro tamo naŋgo ñam soqtetnjroqneb.

Niŋgi nuŋgo jeu tamo naŋgi qa boleoqnsib gereinjroqniy

27 "Niŋgi ijo anjam endi queqnub qaji e na olo endegsi merŋgwai. Tamo qudei
na niŋgi jeutŋgoqnibqa niŋgi kamba olo naŋgi jeutnjraib. Niŋgi naŋgi qa boleoqnsib
qalaqalainjroqniy.
28 Tamo qudei na niŋgi misiliŋgoqnibqa niŋgi kamba olo naŋgi misiliŋnjraib. Niŋgi
anjam bole bole minjroqniy. Tamo qudei na niŋgi ugeugeiŋgoqnibqa niŋgi kamba olo
naŋgi ugeugeinjraib. Niŋgi naŋgi qa Qotei pailyoqniy.
29 Tamo bei na ula poŋmimqa belosim waliŋe bei osoryimqa poŋyem. Tamo bei a ino
gara jugo yaimimqa ni na saidyaim. Olo ino gara jugo bei dego ye.
30 Tamo bei na ino iŋgi bei yaimqajqa mermimqa ye. Yosim a na kamba olo ni emqajqa
minjaim.
31 Kumbra bole bole tamo naŋgi na niŋgi eŋgwajqa arearetŋgeqnu qaji di niŋgi na olo
naŋgi enjroqniy.
32 "Tamo uŋgasari niŋgi qa boleeqnub qaji naŋgi qa segi niŋgi kamba boleoqnqab di
kumbra bolesai. Dal anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi dego kumbra degyeqnub.
33 Tamo uŋgasari niŋgi geregereiŋgeqnub qaji naŋgi segi niŋgi na kamba geregereinjro-
qnqab di kumbra bolesai. Dal anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi dego kumbra degyeqnub.
34 Niŋgi na tamo qudei naŋgi iŋgi bei enjrqa osibqa naŋgi kamba olo niŋgi eŋgwajqa
minjrsib iŋgi enjrqab di kumbra tulaŋ bolesai. Dal anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi dego
kumbra degyeqnub.
35 Deqa niŋgi ijo anjam endi quiy. Tamo qudei na niŋgi jeutŋgoqnibqa niŋgi kamba
olo naŋgi jeutnjraib. Niŋgi naŋgi qa boleoqnsib naŋgi qalaqalainjroqniy. Osib iŋgi bole
bole enjroqnsib naŋgi na kamba olo niŋgi eŋgwajqa minjroqnaib. Niŋgi kumbra degyqab
di niŋgi Qotei Goge Koba aqa aŋgro bole sosib awai tulaŋ boledamu oqab. Niŋgi qalie,
tamo uŋgasari kumbra uge uge yoqnsib Qotei biŋiyqa urateqnub qaji naŋgi di Qotei na
kamba kumbra uge uge enjrosaieqnu. A na naŋgi olo kumbra bole bole enjreqnu. Deqa
niŋgi dego Qotei aqa kumbra di dauryosib tamo bole ti tamo uge ti naŋgi turtnjroqnsib
kumbra bole bole enjroqniy. Niŋgi kumbra degyqab di niŋgi Qotei aqa aŋgro bole sqab.
36 Nuŋgo Abu a tamo naŋgi qa duleqnu deqa niŋgi dego Qotei aqa kumbra di dauryosib
tamo naŋgi qa duloqniy.

Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib

37 “Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib. Niŋgi peginjrqasai di Qotei a kamba dego niŋgi pegiŋgwasai. Niŋgi na tamo qudei naŋgo jejamuq di une qametnjraib. Yimqa Qotei a kamba dego nuŋgo jejamuq di une qametŋgwasai. Niŋgi na tamo naŋgo une kalil taqal atetnjroqniy. Yimqa Qotei a dego nuŋgo une kalil taqal atetŋgoqnqas.
38 Niŋgi na tamo naŋgi lueinjroqnsib iŋgi iŋgi enjroqniy. Yimqa Qotei a kamba dego niŋgi lueiŋgoqnsim iŋgi iŋgi eŋgoqnqas. Osim iŋgi iŋgi tulaŋ koba eŋgoqnsim nuŋgo mogomq di bilentoqnimqa ojqa keresaiiŋgoqnimqa bileŋoqnsib dobulq aiyoqnqab. Niŋgi tamo naŋgi kumbra enjroqnqab kere dego Qotei a kamba niŋgi kumbra eŋgoqnqas.” Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrej.
39 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei ŋam qandimo unu qaji a na tamo bei dego ŋam qandimo unu qaji di gam osoryqa keresai. A na aqa baŋ ojsim ombla walwelqab di ombla maŋgalsib subq aiqab.
40 Skul aŋgro na aqa qalie tamo a buŋyqa keresai. A kobaqujaosimqa di aqa qalie tamo ombla kerekereqab.
41 “Kiyaqa ni ino was aqa ŋamdamuq di ŋam ñeŋgi kiñala unu di unsimqa ino segi ŋamdamuq di ŋampaŋ kobaquja unu di ni unosai?
42 Kiyaqa ino segi ŋamdamuq di ŋampaŋ kobaquja soqnimqa ni na tentosim ino was minjqam, ‘Was, e ino ŋamdamuq di ŋam ñeŋgi kiñala unonum di osiy taqal waiyetmqai’? Kiyaqa ni degsi minjqam? Kiyaqa ŋampaŋ kobaquja ino segi ŋamdamuq di unu qaji di ni unosai? Ni gisaŋ tamo. Ni mati ŋampaŋ kobaquja ino segi ŋamdamuq di unu qaji di taqal waiyosim ŋamdamu suwaŋmimqa ariya degam ŋam ñeŋgi kiñala ino was aqa ŋamdamuq di unu qaji di geregere unsim taqal waiyete.”

Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub

43 Osiqa Yesus a olo marej, “Ŋam bole naŋgi gei bole ateqnub. Naŋgi gei uge atosaieqnub. Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub. Naŋgi gei bole atosaieqnub.
44 Deqa tamo naŋgi ŋam aqa gei unsibqa dena naŋgi poinjrqas, ‘Ŋam di bole. Ŋam di uge.’ Niŋgi maŋ luwit mariŋq dena qura gei osib uyosaieqnub. Sil luwit mariŋq dena wain gei osib uyosaieqnub.
45 Dego kere tamo bole naŋgo are miligiq di areqalo bole na maqejunu. Deqa naŋgi kumbra bole yeqnub. Ariya tamo uge naŋgo are miligiq di areqalo uge na maqejunu. Deqa naŋgi kumbra uge yeqnub. Tamo naŋgo areqalo kalil naŋgo are miligiq na oqoqnsiq medabuq na branteqnu.”

Yesus a tal gereiyo kumbra qa yawo anjam marej

46 Osiqa Yesus a olo marej, “Kiyaqa niŋgi ‘O Tamo Koba, O Tamo Koba’ e degsib metboqnsib olo ijo anjam dauryosaieqnub?
47-48 Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari naŋgi ijoq bosib ijo anjam qusib dauryqab di naŋgi tal gereiyo tamo bul sqab. Tal gereiyo tamo di a tal utru atqa osiqa tal ai sub bogeleŋosiq guma koba aiyeleŋosiq meniŋ iteleŋej. Bunuqna awa koba bosimqa ya meli dosim tal di qamsim putqasai. Siŋgila na tigelesqas. Di kiyaqa? A meniŋ quraq di tal atej deqa.
49 Ariya tamo uŋgasari naŋgi ijo anjam qusib olo dauryqa uratqab di naŋgi tamo bei laŋa sub gogeq di aqa tal atej qaji a bul sqas. Tal atnaq sonaqa awa koba bosiqa ya meli dosiqa tal di qamsiq reŋgiŋtosiq putonaq aisiq tulaŋ niñaqej.”

7

Yesus na qaja tamo gate bei aqa kaŋgal tamo boletej

1 Yesus a anjam kalil degsi marnaqa tamo uŋgasari naŋgi qunabqa a naŋgi uratnjrsiqa Kaperneam qureq aiyej.

2 Dia qaja tamo gate bei soqnej. A Rom tamo. Aqa kaŋgal tamo a tulaŋ qalaqalaiyoqnej
qaji di makobaiyosiqa moiqa laqnej.
3 Deqa tamo qudei na qaja tamo gate di minjeb, “Yesus a bqo Kaperneam endi unu.”
Degsi minjnab quej. Qusiqa Juda gate qudei naŋgi Yesus minjib bosim aqa kaŋgal tamo
boletqajqa deqa qariŋnjrnaq gileb.
4 Gilsib Yesus itosib siŋgila na pailyosib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga uratgaim. Qaja
tamo gate di a tamo bolequja.
5 A Juda kalil naŋgi qa tulaŋ boleoqnsiqa gaigai geregereinjreqnu. Agi a na gago Qotei
tal gereiyej.”
6 Naŋgi degsib Yesus minjnab qusiqa tigelosiq naŋgi daurnjrsiq koba na aiyeb. Aisib
tal jojomyqa laqnabqa qaja tamo gate dena aqa was qudei naŋgi olo qariŋnjrnaq gilsib
gamq di Yesus turosib minjeb, “O Tamo Koba, gago was a marqo, ‘Uŋgum, ni laŋa
waukobaaim. E tamo bolesai deqa ni ijo talq baim.
7 E dego ino areq bqa keresai. Deqa ni anjam segi marimqa ijo kaŋgal tamo a boleqas.
8 E dego tamo kokba qudei naŋgo sorgomq di unum. Ijo qaja tamo naŋgi ijo sorgomq
di unub. E bei minjqai, “Ni gile.” Yimqa a gilqas. Bei minjqai, “Ni au.” Yimqa a bqas. Ijo
kaŋgal tamo bei minjqai, “Wau di ye.” Degsi minjitqa a ijo anjam dauryqas.’ ”
9 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa tulaŋ prugugetej. Osiqa bulosiq tamo uŋgasari
gargekoba a dauryoqneb qaji naŋgi minjrej, “E niŋgi endegsi merŋgwai. Qaja tamo gate
di a e qa aqa areqalo tulaŋ siŋgilatqo. Israel tamo nami e qa degsi aqa areqalo siŋgilato
qaji bei unosai.”
10 Onaqa qaja tamo gate aqa was naŋgi a na qariŋnjrej qaji naŋgi olo puluosib aqa talq
gilsib kaŋgal tamo di a boleosiq sonaq uneb.

Yesus a uŋa qobul bei aqa ŋiri moiyej qaji di olo tigeltej

11 Olo bati bei Yesus a qure beiq aiyej. Qure di aqa ñam Nain. Tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi Yesus aqa aŋgro ti koba na aiyeb.
12 Yesus a qure polomq di branteqnaqa tamo bei nami moiyej qaji a subq atqajqa
qoboiyosib giloqneb. Tamo di aqa ai qobulej. Aqa aŋgro qujai bole qujai agi a segi. Aŋgro
di qoboiyosib gileqnabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba qure dia soqneb qaji naŋgi uŋa
di koba na walwelosib giloqneb.
13 Onaqa Tamo Koba a uŋa di unsiqa a qa tulaŋ dulosiqa minjej, “Ni akamaim.”
14 Degsi minjsiq walwelosiqa baŋ waiyosiq kulum aŋgro jigeb qaji di ojnaqa tamo
naŋgi a qoboiyosib giloqneb qaji tigeleb. Onaqa Yesus na aŋgro moiyej qaji di minjej,
“O aŋgro, e ni mermqai, ni tigel.”
15 Degsi minjnaqa a tigelosiq awoosiq anjam maroqnej. Onaqa Yesus na a baŋ ojsiqa
osi gilsiqa aqa ai yej.
16 Onaqa tamo uŋgasari kalil qure dia soqneb qaji naŋgi Qotei aqa maŋwa di unsibqa
naŋgi tulaŋ prugugetosib Qotei aqa ñam soqtosib maroqneb, “Bole, bini Qotei aqa
medabu o qaji tamo kobaquja a gago ambleq endi brantqo. Qotei na aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi aqaryainjrqajqa deqa tamo di qariŋyqo bqo.”
17 Yesus a maŋwa di yonaqa tamo uŋgasari naŋgi unsib deqa mare mare laqnab Judia
sawaq di, sawa bei beiq di naŋgi quekriteb.

Jon yansnjro qaji aqa aŋgro aiyel naŋgi anjam bei Yesus nenemyeb

18 Jon aqa aŋgro naŋgi maŋwa kalil Yesus a yoqnej qaji deqa Jon saiyeb.
19 Saiyonab Jon na aqa aŋgro aiyel naŋgi metnjrnaq aqa areq bonabqa minjrej, “Niŋgi
Tamo Koba aqa areq gilsib endegsib nenemyiy, ‘Kristus agi Qotei na nami qariŋyim
bqajqa marej qaji di ni kiyo? Ni saiamqa iga tamo bei qa tariŋqom kiyo?’ ”
20 Jon na naŋgi aiyel degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa Yesus aqa areq gilsib minjeb, “Jon
yansnjro qaji a na iga qariŋgwoqa inoq bonum. A ni endegsi nenemmqo, ‘Kristus agi

Qotei na nami qariŋyim bqajqa marej qaji di ni kiyo? Ni saiamqa iga tamo bei qa tariŋqom kiyo?' "

21 Bati deqa Yesus na tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba ma utru segi segi naŋgi ti tamo naŋgo jejamu mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi ti boletnjroqnej. Tamo ŋam qandimo gargekoba dego boletnjreqnaqa ŋam poinjroqnej.

22 Deqa Yesus a tamo aiyel Jon na qariŋnjrej qaji naŋgi di minjrej, "Niŋgi aisib kumbra niŋgi uneqnub qaji deqa ti anjam niŋgi queqnub qaji deqa ti Jon saiyosib minjiy. Endegsib minjiy, 'Tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi olo ŋam poinjreqnaqa sawa uneqnub. Tamo jejamu lainjro qaji naŋgi olo walweleqnub. Tamo naŋgo jejamu yu na ugeeleŋo qaji naŋgo yu kalil koboeqnu. Tamo dabkala geteŋnjro qaji naŋgo dabkala olo waqeqnu. Tamo moreŋo qaji naŋgi olo tigeleqnub. Tamo sougetejunub qaji naŋgi Qotei aqa anjam bole queqnub.

23 Tamo naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib olo ijo ñam ulontosaieqnub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu.' "

24 Onaqa Jon aqa aŋgro aiyel naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi olo puluosib Jon minjqajqa aiyeb. Aiyeqnabqa Yesus na tamo uŋgasari gargekoba a ombla soqneb qaji naŋgi Jon qa endegsi minjrej, "Niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb? Niŋgi tamo silai aqa baŋga bul jagwa na pileteqnaqa di unqajqa gileb kiyo? Sai. Jon a tamo deqaji sai.

25 Deqa niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb? Niŋgi tamo gara bole walaosi laqnu qaji di unqajqa gileb kiyo? Di dego sai. Tamo gara bole walaoqnsib ñoro koba ti unub qaji naŋgi mandor kokba naŋgo talq di unub.

26 Deqa niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb? Niŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei unqajqa gileb kiyo? Od. Agide. Niŋgi deqa unqa gileb. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja. A na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu.

27 Agi nami e mandamq aiyosaisonamqa Qotei a Jon qa endegsi merbej, 'Ni que. E na ijo anjam maro tamo qariŋyitqa a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas.' Tamo di agi Jon. Anjam di Qotei aqa neŋgreŋq di unu.

28 Deqa e bole merŋgwai. Jon yansnjro qaji a na tamo kalil mandamq endi unub qaji naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu. Ariya tamo qudei ñam saiqoji unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjroqnsiqa naŋgo Mandor Koba unu deqa naŋgi olo Jon tulaŋ buŋyejunub."

29 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi ti takis o qaji tamo naŋgi ti anjam di qusib mareb, "Bole. Qotei aqa kumbra kalil di bole tiŋtiŋ." Naŋgi degsib mareb. Di kiyaqa? Naŋgi nami are bulyonab Jon na yansnjrej deqa.

30 Ariya Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Jon na yansnjrqa urateb deqa naŋgi gam bole Qotei na osornjrej qaji di qoreiyeb.

31 Onaqa Yesus a olo marej, "Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra qa e yawo anjam kiyersiy marqai?

32 E naŋgo kumbra qa endegsi marqai. Naŋgi aŋgro du du bul qure ambleq di alaŋoqnsib aŋgro qudei na qudei minjreqnub, 'Iga yumba anjamonumqa niŋgi lou tuosai. Iga are uge qa louonumqa niŋgi akamosai.' "

33 Osiqa Yesus a olo marej, "Jon yansnjro qaji a bosiqa iŋgi ti wain ti uratosiq sonaqa niŋgi a qa mareqnub, 'A mondor uge ti unu.'

34 Ariya e Tamo Aŋgro bosimqa iŋgi ti wain ti uyeqnamqa niŋgi e nuboqnsib mareqnub, 'Niŋgi uniy. Yesus a qunjaŋ ani. A wain uyo ani. A takis o qaji tamo ti une tamo ti naŋgi koba na walweleqnub.' "

35 Osiqa Yesus a olo marej, "Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi bole qalieeqnub, aqa powo tulaŋ kobaquja."

Uŋa bei a goreŋ quleq ti osiq Yesus aqa siŋga liyoqnej

36 Bati bei Farisi tamo bei aqa ñam Saimon a Yesus minjej, “Ni ijo talq bamqa aqo ombla iŋgi uyqom.” Onaqa Yesus a Saimon odyosiqa aqa talq gilsiqa Saimon ombla awoosib iŋgi uyoqneb.
37-38 Onaqa sambala uŋa bei qure dia soqnej qaji a anjam endegsi quej, “Yesus a Saimon aqa talq di sosiqa iŋgi uyeqnu.” A anjam degsi qusiqa goreŋ jaliŋa quleq ti osiqa Saimon aqa tal miligiq gilsiq Yesus aqa qoreq na bosiqa aqa siŋga jojomq di tigelosiq akamej. Akamonaqa aqa ŋam ya Yesus aqa siŋgaq ainaqa siŋga tombol na awoosiq aqa ŋam ya siŋgaq aiyej qaji di aqa segi gate baŋga na piyoqnsiqa Yesus aqa siŋga kundoqyoqnsiqa goreŋ quleq ti dena Yesus aqa siŋga liyoqnej.
39 Uŋa a kumbra di yonaqa Saimon a unsiqa are qalej, “Yesus a Qotei aqa medabu o tamo unu qamu uŋa endi bosiq aqa jejamu ojqo qaji di sambala uŋa a degsi poiyqo qamu.”
40 Onaqa Yesus a Saimon aqa areqalo di qalieosiqa minjej, “Saimon, e ni anjam bei mermqai.” Onaqa Saimon na minjej, “O Qalie Tamo, ni mare.”
41 Onaqa Yesus na yawo anjam endegsi Saimon minjej, “Tamo aiyel na tamo bei silali yaiyeb. Bei na 100 kina yaiyej. Bei na 10 kina yaiyej. Yaiyonabqa minjrej, ‘Bunuqna niŋgi na kamba silali di olo e ebqab.’
42 Ariya bunuqna naŋgi aiyel na kamba silali di a olo yqa keresai deqa a na naŋgi aiyel minjrej, ‘Uŋgum, niŋgi na silali di olo ebaib. Uratiy.’ Degsi minjrej. Deqa Saimon, ni merbe, tamo yai a tamo deqa tulaŋ are boledamuiyqas? Tamo 100 kina yaiyej qaji a kiyo tamo 10 kina yaiyej qaji a kiyo?”
43 Onaqa Saimon na minjej, “E are qalonum, tamo 100 kina ej qaji a tamo deqa tulaŋ are boledamuiyqas.” Onaqa Yesus na Saimon minjej, “Ni kere maronum.”
44 Osiq bulosiqa sambala uŋa di areiyosiq Saimon minjej, “Ni uŋa endi unime. E ino tal miligiq gilonumqa ni ijo siŋga yansetbosai. Ariya uŋa endi a bosiqa aqa ŋam ya na ijo siŋga yansetbosiqa aqa gate baŋga na ijo siŋga piyqo.
45 E ino tal miligiq gilonumqa ni e kundoqbosai. Ariya uŋa endi a bosiqa ijo siŋga kundoqyoqnaj agi kundoqyoqnsiq unu.
46 Ni na ijo gate goreŋ na liyosai. Ariya uŋa endi a goreŋ boledamu quleq ti osi bosiqa dena ijo siŋga liyqo.
47 Deqa Saimon, e ni mermqai. Sambala uŋa endi aqa une tulaŋ gargekoba. E na aqa une kalil kobotetonum deqa a e qa are tulaŋ boledamuiyqo. Ariya e na tamo bei aqa une quja quja segi kobotetqai di a e qa are bolekiñalayqas.”
48 Osiqa uŋa di minjej, “Ino une kalil e na kobotetmonum.”
49 Onaqa tamo naŋgi Yesus koba na awoosib iŋgi uyoqneb qaji naŋgi aqa anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiyero deqa a na tamo naŋgo une kobotetnjreqnu?”
50 Onaqa Yesus na uŋa di minjej, “Ni ino areqalo e qa siŋgilatonum deqa Qotei na ni oqo. Deqa ni are lawo na gilime.”

8

Uŋgasari qudei naŋgi Yesus dauryosib koba na walweloqneb

1 Bati bei Yesus a walwelosiqa qure kokba ti qure kiñilala ti dia brantoqnsiqa Qotei a tamo uŋgasari naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas anjam bole di minjre minjre laqnej. Tamo 12 Yesus na giltnjrej qaji naŋgi a ti walweloqneb.
2 Uŋgasari qudei nami naŋgo jejamuq dena Yesus na mondor uge uge winjrej qaji naŋgi ti uŋa qudei nami mainjrnaqa Yesus na boletnjrej qaji naŋgi ti Yesus dauryosib koba na walweloqneb. Uŋa bei aqa ñam Maria. A Makdala qure qaji. Nami mondor uge 7 naŋgi aqa jejamuq di sonabqa Yesus na winjretej.

3 Uŋa bei aqa ñam Joana. A Kusa aqa ŋauŋ. Kusa a Mandor Herot aqa tal taqatoqnej
qaji. Uŋa bei aqa ñam Susana. Uŋgasari gargekoba naŋgi dego Yesus dauryoqneb. Naŋgi
naŋgo segi silali na Yesus aqa aŋgro naŋgi ti iŋgi awaiyetnjroqneb.

Yesus a saga yago qa yawo anjam marej

4 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi qure qure kalilq dena bosib Yesus aqa
areq di koroonabqa a tigelosiqa yawo anjam endegsi minjrej,
5 "Tamo bei a saga yago osiq aqa iŋgi wauq di breiyej. Breiyonaqa saga yago qudei
gam qalaq aiyeleŋeb. Ainabqa tamo qudei naŋgi walwelosib saga yago di soseleŋonabqa
qebari naŋgi bosib uyekriteb.
6 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeleŋeb. Mandam di guma meniŋ ti. Gogeq
di mandam kiñala. Deqa saga yago aiyeleŋosib urur oqoqujateb. Onaqa mandam olo
kaŋgraŋonaq saga yago laosib moreŋeb.
7 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeleŋeb. Dena oqeb qaji sil luwit na dego
dauryosiq oqsiq kabutnjrnaq geitosai.
8 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb. Di aisib oqoboledamuyosib
gei tulaŋ gargekoba ateb. 100 dego." Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam degsi
minjrsiq koboonaqa a tulaŋ leleŋosiq marej, "Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi
geregere quem."

Yesus a kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam minjroqnej?

9 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa naŋgi anjam aqa utru
geregere qalieqajqa deqa Yesus nenemyeb.
10 Nenemyonabqa a na kamba endegsi minjrej, "Qotei na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Anjam di aqa utru uliejunu. Di Qotei na
babtimqa ijo aŋgro niŋgi segi utru qalieqab. Ariya tamo uŋgasari laŋaj naŋgi yawo anjam
segi minjroqnqai. Deqa naŋgi ŋam atoqnqab di naŋgi ijo anjam aqa damu unqasai.
Naŋgi dab atoqnqab di naŋgi ijo anjam aqa utru poinjrqasai."

Saga yago qa yawo anjam aqa utru Yesus na babtej

11 Osiqa Yesus a olo marej, "Saga yago qa yawo anjam maronum di aqa utru e na
babtitqa niŋgi quiy. Saga yago di Qotei aqa anjam.
12 Saga yago qudei gam qalaq aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi
Qotei aqa anjam qusib naŋgo are miligiq di atib soqnimqa Satan a bosim anjam di olo
yainjrqas. Yim naŋgi Qotei aqa anjam naŋgo areqaloq di siŋgilatqa keresai. Deqa Qotei
a naŋgi eleŋqasai.
13 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei
naŋgi Qotei aqa anjam qusib tulaŋ areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib naŋgo areq
atqab. Ariya anjam di naŋgo are miligiq tulaŋ guma aiyosai. Deqa sokiñala gulbe bei bei
naŋgoq bamqa naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di naŋgi olo ulontqab.
14 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei
naŋgi Qotei aqa anjam quqwab. Ariya bunuqna naŋgo segi jejamu qa ulaqajqa ti ñoro
koba oqajqa ti mandam qa iŋgi iŋgi qa areboleboleinjrqajqa ti kumbra dena anjam
bole naŋgo are miligiq di unu qaji di tentim loumqas. Saga yago uge naŋgi gei bole
atosaieqnub dego kere.
15 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu.
Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib ojsib dauryoqnqab. Naŋgo are miligi bolequja
deqa naŋgi siŋgila na tigelesosib gulbe qoboiyoqnqab. Saga yago bole naŋgi gei bole
ateleŋeqnub dego kere."

Tamo bei a lam qatrentosim kulum miligiq jugwasai

16 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei a lam qatrentosim web na kabutqasai. A bijal
surumq di atqasai. Boleq di gaintim warum suwaŋamqa tamo uŋgasari naŋgi tal miligiq
gilsib warum geregere unqab.
17 Dego kere kumbra kalil uliejunu qaji di olo boleq dqas. Iŋgi iŋgi kalil kabuejunu qaji
di dego olo boleq dimqa tamo uŋgasari naŋgi unsib utru qalieqab.
18 “Deqa niŋgi ijo anjam geregere qusib poiŋgem. Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo
olo yimqa a powo koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai di powo kiñala aqaq di unu
qaji di Qotei na olo yaiyimqa a laŋa sqas. Tamo di a marqas, ‘E powo ti.’ Di sai. A powo
saiqoji.”

Tamo yai naŋgi Yesus aqa was bole? Tamo yai naŋgi Yesus aqa ai bole?

19 Onaqa Yesus aqa was naŋgi aqa ai koba na Yesus aqaq bosib talq di iteb. Itosib tamo
uŋgasari gargekoba siraŋmeq di jujuŋeb deqa naŋgi aqa areq gilqa keresaiinjrej.
20 Deqa tamo qudei na Yesus minjeb, “Ino was naŋgi ino ai ombla na ni numqa bonub
agi oqeq di tigelejunub.”
21 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo uŋgasari Qotei aqa anjam qusib dauryeqnub
qaji naŋgi ijo ai bole. Naŋgi ijo was bole dego.”

Yesus a jagwa ti ya korkor ti anjam minjrnaq laeb

22-23 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ bei gogetosibqa Yesus na minjrej, “Iga
ya agu taqal beiq gilqom.” Degsi minjrsiqa naŋgi koba na qobuŋ na gileqnabqa Yesus
a urŋamyonaqa qobuŋ miligiq di ŋeisiq qambumtej. Onaqa jagwa koba tigelosiq ya
korkortosiqa qobuŋ qaloqnsiqa mormaŋ miligiq aiyeqnaqa ya maqonaqa qobuŋ tugwa
laqnej.
24 Deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi tulaŋ ulaugetosib aqa areq bosib dudumyosib minjeb,
“O Tamo Koba, iga padalqa laqnum.” Degsi minjnabqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa
qutuosiqa tigelej. Tigelosiqa jagwa ti ya ti siŋgila na minjrej, “Niŋgi laoiy.” Onaqa jagwa
ti ya ti laosib tulaŋ maninej.
25 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi kiyaqa e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatosai?” Degsi minjrnaqa naŋgi tulaŋ ulaugetosib segi segi maroqneb, “Yesus a
tamo kiyero deqa jagwa ti ya ti minjrqoqa aqa anjam qusib laonub?”

Yesus a tamo bei aqa jejamuq na mondor uge gargekoba winjretej

26 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Galili sawa uratosib ya agu ambleq na potosib qobuŋ
na gilsib Gerasa sawaq di tiryeb.
27 Tiryosib Yesus a mandamq ainaqa qure deqaji tamo bei a bosiqa Yesus itej. Tamo
di a mondor uge uge na ojeleŋo qaji. A bati gaigai yosi laqnej. A nami koba degsi soqnej.
A talq di ŋeiosaioqnej. A gaigai tamo sub ato sawaq di ŋeioqnej.
28 Deqa a Yesus unsiqa tulaŋ leleŋosiqa bosiq Yesus aqa areq di siŋga pulutosiqa minjej,
“O Yesus, Qotei Goge Koba aqa Ɲiri, ni e kiyerbqa bonum? E ni endegsi mermqai, ni e
jaqatiŋ ebaim.”
29 Mondor uge dena Yesus degsi minjej. Di kiyaqa? Yesus na siŋgila na minjoqnej,
“Ni tamo di uratosim ulaŋ.” Mondor uge dena bati gargekoba tamo di aqa jejamu
ugeugeiyeteqnaqa tamo qudei na ojoqnsib sil kokba na aqa siŋga ti baŋ ti tontoqnsib
geregere taqatoqneb. Yeqnaqa mondor uge dena sil kokba kukoqyeleŋoqnsiqa tamo di
oqnsiqa wadau sawaq osi giloqnej.
30 Deqa Yesus na mondor uge di nenemyej, “Ino ñam yai?” Onaqa minjej, “Ijo ñam Qoto
Tamo Gargekoba.” A na Yesus degsi minjej. Di kiyaqa? Mondor uge tulaŋ gargekoba
tamo di aqa jejamuq di soqneb deqa.
31 Onaqa mondor uge naŋgi siŋgila na pailosib Yesus minjeb, “Ni iga sub guma kobaq
di waigaim.”

32-33 Bati deqa bel tulaŋ gargekoba naŋgi mana goge dia suwaroqneb. Deqa mondor uge naŋgi na Yesus minjeb, “Ni iga qariŋgimqa iga bel naŋgo jejamuq gileleŋqom.” Onaqa Yesus a mondor uge naŋgi odnjrnaqa naŋgi na tamo di uratosibqa segi segi bel naŋgo jejamuq gileleŋeb. Gilnabqa bel kalil naŋgi gurgurosib botau dena prugeleŋosib yaq aisib ya uysib moreŋeb.

34 Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo naŋgi kumbra di unsibqa jaraiyosib qure miligiq aisib tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqnsib laqneb. Gamq di dego sainjroqnsib laqneb.

35 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi kumbra di unqajqa beb. Bosib Yesus aqa areq di koroosib ŋam ateb di tamo nami mondor uge ti sosiq yosi laqnej qaji aqa areqalo boleosiq gara tigsiq Yesus aqa siŋga jojomq di awesonaq uneb. Unsib ulaugeteb.

36 Onaqa tamo naŋgi Yesus aqa maŋwa di uneb qaji naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi sainjreb. Yesus na mondor uge winjrnaq tamo a boleej deqa sainjreb.

37 Yesus a maŋwa di babtej deqa tamo uŋgasari kalil Gerasa sawaq di soqneb qaji naŋgi tulaŋ ulaugetosib minjeb, “Ni iga uratgosim ulaŋ.” Onaqa Yesus a qobuŋ gogetosiqa naŋgi uratnjrsiq aiyej.

38 Aiqa laqnaqa tamo Yesus na mondor uge winjretej qaji a siŋgila na pailosiq minjej, “E ni daurmqai.” Onaqa Yesus na saidyosiq minjej,

39 “Ni olo ino segi qureq gilsim Qotei na kumbra tulaŋ boledamu emqo deqa naŋgi sainjre.” Onaqa a puluosiq aqa qureq gilsiq Yesus na kumbra tulaŋ boledamu yej deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqnsiq laqnej.

Uŋa bei a Yesus aqa gara ojnaq boletosiq olo aŋgro moiyej qaji a tigeltej

40 Onaqa Yesus a olo qobuŋ gogetosiqa Galili sawaq gilej. Gilsiq qobuŋ tiryonaq mandamq aisiq ŋam atej di tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi nami bosib a qa tariŋesonab unjrej. Deqa naŋgi a unsibqa tulaŋ areboleboleinjrej.

41 Onaqa Qotei tal taqato tamo bei aqa ñam Jairus a bosiq Yesus aqa areq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej, “Ni ijo talq au.”

42 Degsi minjej. Di kiyaqa? Aqa aŋgro sebiŋ qujai bole qujai moiqa laqnej deqa. Aŋgro aqa wausau 12.

Onaqa Yesus na Jairus odyosiqa tigelosiq a dauryosiq gileqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi dego naŋgi aiyel daurnjrsib jujuŋosib giloqneb.

43 Gileqnabqa naŋgo ambleq di uŋa bei ma ti soqnej qaji a naŋgi daurnjrsiq giloqnej. Uŋa di nami bai na unej leŋ aiyoqnsiq degsi soqnej wausau 12 uratej. Tamo gargekoba naŋgi nami a boletqa yeqnab naŋgi keresaiinjroqnej.

44 Deqa a Yesus aqa qoreq na dadauryosiqa baŋ waiyosiq Yesus aqa gara mutu ojej. Ojnaqa aqa leŋ aiyoqnej qaji di koboej.

45 Onaqa Yesus a marej, “Yai na ijo gara ojqo?” Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi saidonabqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni unime. Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi ni daurmosib jujuŋmejunub.”

46 Onaqa Yesus a kamba marej, “E qalieonum, bei na ijo gara ojqoqa siŋgila qudei ijo jejamu uratosiq aqaq gilqo.”

47 Onaqa uŋa di a are qalej, “E Yesus aqa gara ojonum ijo ma koboqo di ulitqa keresai.” A degsi are qalsiqa are toŋtoŋyonaqa jiŋga na bosiq Yesus aqa areq di siŋga pulutosiq tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di aqa kumbra yej qaji di ubtekritej. A Yesus aqa gara ojej deqa ti aqa ma urur koboej deqa ti ubtej.

48 Onaqa Yesus na minjej, “O uŋa, ni ino areqalo e qa siŋgilatosim ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo. Deqa ni are lawo na gilsim bole soqnime.”

49 Yesus na uŋa degsi minjeqnaqa tamo bei a Jairus aqa talq dena bosiqa Jairus minjej, “Uŋgum. Ino aŋgro nami moiqo. Deqa ni Qalie Tamo a laŋa wau koba yaim. Uratim aiyem.”

50 Degsi minjnaqa Yesus a anjam di qusiqa Jairus minjej, “Ni ulaaim. Ni e qa ino areqalo siŋgilatimqa ino aŋgro a boleosim ŋambile sqas.”
51 Osiqa Jairus ombla gilsib Jairus aqa talq di branteb. Brantosib Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi tal gogetqa saidnjrsiqa aŋgro moiyej qaji aqa ai abu aqa aŋgro qalub agi Pita na Jon na Jems na naŋgi segi joqsiqa tal gogeteb.
52 Tamo uŋgasari kalil naŋgi na aŋgro moiyej qaji a akamkobatoqneb. Deqa Yesus na minjrej, “Niŋgi akamaib. Aŋgro di a moiyosai. A laŋa ŋeisiq qambumtejunu.”
53 Degsi minjrnaqa naŋgi Yesus kikiyeb. Naŋgi qalieeb, “Aŋgro a nami moiyoboletqo.” Degsib qalieosib deqa Yesus kikiyeb.
54 Onaqa Yesus a warum miligiq gilsiqa aŋgro aqa baŋ ojsiqa soqtosiq minjej, “O Aŋgro, ni tigel.”
55 Degsi minjnaqa a olo ŋambile osiqa urur tigelej. Onaqa Yesus na aqa ai abu naŋgi minjrej, “Niŋgi iŋgi osib a anaiyiy.”
56 Aqa ai abu naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsib deqa naŋgi tulaŋ prugugeteb. Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi ijo maŋwa endi unonub deqa niŋgi ijo ñam ubtosib tamo qudei minjraib.”

9

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi wau enjrej

1 Bati bei Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi koroinjrsiqa siŋgila enjrej. Naŋgi tamo uŋgasari naŋgo jejamuq dena mondor uge uge winjrqajqa ti tamo naŋgo ma kobotetnjrqajqa ti deqa siŋgila enjrej.
2 Osiqa naŋgi qariŋnjrsiqa minjrej, “Niŋgi giloqnsibqa Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di minjre minjre laqnsibqa naŋgo ma kobotetnjroqniy.”
3 Osiqa olo minjrej, “Niŋgi iŋgi iŋgi osib gilaib. Toqoŋ ojaib. Nuŋgo qaquŋ aib. Iŋgi uyo bei osib gilaib. Silali osib gilaib. Gara jugo aiye aiyel aib.
4 Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniy. Dena olo tigeloqnsib qure beiq giloqniy.
5 Tamo naŋgi niŋgi gereiŋgosaiabqa niŋgi qure di uratqa oqnsib nuŋgo siŋga tumbrum butuyoqniy. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra di unsib poinjrqas, ‘Bole, iga kumbra ugetonum.’ ”
6 Onaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi tigelosib qure qureq giloqnsibqa Yesus aqa anjam bole tamo uŋgasari naŋgi minjre minjre laqnsib naŋgo ma kobotetnjroqneb.

Herot a qalieqajqa, “Yesus a tamo yai?”

7 Mandor Herot a maŋwa kalil Yesus a yoqnej qaji deqa quej. Qusiqa areqalo kobaiyej. Di kiyaqa? Tamo qudei naŋgi maroqneb, “Tamo di a Jon yansnjro qaji. A moisiq olo subq na tigelqo.”
8 Onaqa qudei naŋgi maroqneb, “Tamo di a Elaija kiyo olo bqo?” Olo qudei naŋgi maroqneb, “Tamo di a Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei. A olo subq na tigelqo.”
9 Ariya Herot a segi marej, “Tamo di a Jon sai. Jon agi e na kakro gentem moiyej koboej. Di tamo yai olo bqo? E a qa anjam gargekoba queqnum.” Herot a degsi marsiqa Yesus unqajqa are qalsiq soqnej.

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

10 Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo 12 naŋgi olo bosib aqa areq di koroosibqa kumbra kalil naŋgi yoqneb qaji deqa saiyosib minjoqneb. Minjnabqa Yesus a qusiqa naŋgi joqsiq qure bei ñam Betsaida gileb.

11 Gileqnabqa tamo uŋgasari naŋgi endegsib queb, “Yesus a Betsaida gileqnu.” Degsib
qusibqa Yesus dauryosib gileb. Dauryosib gileqnabqa unjrsiqa Qotei na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di minjroqnej. Tamo
uŋgasari ma ti so qaji naŋgi dego Yesus dauryosib gileqnabqa a na naŋgi kalil boletnjro-
qnej.
12 Onaqa seŋ aisiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi aqa areq bosib minjeb,
“O Tamo Koba, ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa qure qureq gilsib dia iŋgi uysib
ŋereŋqab. Endi wadau sawa. Iŋgi saiqoji.”
13 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi na iŋgi anainjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba
minjeb, “Iga iŋgi sai. Iga bem 5 qe aiyela segi unu. Di keresai. Iga aisim iŋgi tulaŋ koba
awaiyosim tamo uŋgasari kalil endi naŋgi anainjrqom di dego kereqasai.”
14 Naŋgi degsib mareb. Di kiyaqa? Tamo 5,000 soqneb deqa.
Onaqa Yesus a kamba aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi
minjribqa qur segi segi 50 awoeleŋqab.”
15 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi minjrnab dedegsib awoeleŋeb.
16 Awoonabqa Yesus na bem 5 ti qe aiyel ti di osiqa laŋ goge tarosiqa Qotei pailyej.
Pailyo koboonaqa bem ti qe ti giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjreqnaqa naŋgi na osi
giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi jeisib enjreqnab uyoqneb.
17 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto uratelenjeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na
koroiyosib gumba kokba 12 di jignab maqeleŋej.

Pita a Yesus qa poiyonaqa aqa ñam ubtej

18 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti sasalosib naŋgi segi sosibqa Yesus a Qotei paily-
oqnej. Pailyo koboonaqa a na aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, “Tamo uŋgasari naŋgi
e qa kiyersib mareqnub?”
19 Onaqa aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “Tamo qudei naŋgi mareqnub, ni Jon yansnjro
qaji. Qudei naŋgi mareqnub, ni Elaija. Qudei naŋgi mareqnub, ni Qotei aqa medabu o
tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei agi subq na tigelqo.”
20 Onaqa Yesus a naŋgi olo nenemnjrej, “Niŋgi segi e qa kiyersib mareqnub?” Onaqa
Pita na minjej, “Ni Qotei aqa Kristus.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

21 Pita a anjam degsi marnaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi siŋgila na getentnjrsiqa
minjrej, “Niŋgi anjam di ubtosib tamo qudei minjraib.”
22 Osiqa minjrej, “E Tamo Aŋgro. Bunuqna e jaqatiŋ koba oqai. Juda gate naŋgi ti atra
tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti e qoreibosib lubsib moiyotbqab. Bati qalub
koboamqa e olo subq na tigelqai.”
23 Osiqa aqa aŋgro kalil naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei na e daurbqa osimqa
a aqa segi areqalo kalil uratekritosim bati gaigai aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e
daurboqnem.
24 Tamo bei na aqa segi ŋambile taqatqajqa arearetqas di a padalqas. Ariya tamo bei a
e qa are qalsimqa aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas.
25 Tamo bei a mandam qa ñoro kalil koroiyosim ariya mondoŋ aqa segi qunuŋ
padalqas di ñoro dena a kiyersim olo aqaryaiyqas? Di keresai.
26 E Tamo Aŋgro. Tamo bei a e qa ti ijo anjam qa ti jemaiyqas di mondoŋ e bosiyqa e
kamba tamo deqa jemaibqas. Bati di e ijo segi riaŋ na ti ijo Abu aqa riaŋ na ti ijo Abu
aqa laŋ aŋgro naŋgo riaŋ na ti bqai.
27 E bole merŋgwai. Tamo qudei ijo areq endi tigelejunub qaji naŋgi moreŋosaisoqnibqa
Qotei na naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba soqnimqa naŋgi unqab.”

Yesus aqa aŋgro qalub naŋgi mana goge di Yesus aqa jejamu bulyonaq unobeiteb

28 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa bati 8 onaqa a Qotei pailyqa marsiqa Pita
na Jon na Jems na naŋgi qalub joqsiqa koba na manaq oqeb.
29 Manaq oqsib dia Yesus a Qotei pailyeqnaqa aqa ulatamu bulyonaq naŋgi unobeiteb.
Aqa gara dego tulaŋ puloŋosiq qatekritej.
30 Onaqa tamo aiyel brantosib Yesus ombla anjam maroqneb. Tamo aiyel di Moses
Elaija wo.
31 Naŋgi aiyel riaŋ koba ti Qotei aqa siŋgila ti beb. Bosibqa Yesus a bunuqna Jerusalem
dia aqa wau kobotosim moisim mandam uratqas anjam deqa Yesus ombla qairoqneb.
32 Yesus aqa aŋgro qalub naŋgi tulaŋ urŋamnjrnaqa ŋereŋesoqneb deqa olo qutuosibqa
ŋam poinjrnaqa Yesus aqa riaŋ koba de ti tamo aiyel a ombla tigelesoqneb qaji naŋgi ti
unjreb.
33 Onaqa Moses Elaija wo naŋgi olo Yesus urateqnabqa Pita na minjej, "O Tamo Koba,
Moses Elaija wo bosib iga koba na endi unum di bolequja. Deqa iga tal kiñilala qalub
gereiyqom. Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa." Pita a anjam bei marqa saiiyonaqa
anjam di laŋa marej.
34 Mareqnaqa laŋbi aisiqa naŋgi kabutnjrnaqa naŋgi ulaugeteb.
35 Onaqa laŋbi miligiq dena anjam bei endegsi brantonaq naŋgi queb, "Endi ijo Aŋgro
qujai e segi na giltem qaji. Niŋgi aqa anjam quetoqniy."
36 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di qusib ŋam ateb di Yesus a segi naŋgi koba na
sonab uneb. Naŋgi tamo bei unosai. Bati deqa naŋgi kumbra uneb qaji di ubtosib tamo
qudei naŋgi minjrosaioqneb. Naŋgi mequmosib soqneb.

Yesus a aŋgro mel aqa jejamuq na mondor uge wiyetej

37 Nebeonaqa naŋgi manaq dena olo aisib tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba mana utruq
di tariŋesonab itnjreb.
38 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena tamo bei a brantosiqa tulaŋ maosiq Yesus
minjej, "O Qalie Tamo, ni ijo aŋgro mel unime. A ijo aŋgro qujai bole qujai.
39 Mondor uge na aqa jejamu ojoqnsiqa mandamq waiyeqnaqa a tulaŋ leleŋoqnsiqa
aqa medabuq na maul aiyeqnu. Mondor uge dena a qunjimyoqnsiqa aqa jejamu tulaŋ
ugeugeiyeqnu. A olo uratosaieqnu.
40 Deqa e na ino aŋgro naŋgi minjronum, 'Niŋgi mondor uge di wiyiy.' Minjronumqa
naŋgi na wiyqa yonub keresaiinjrqo."
41 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa marej, "Niŋgi tamo uŋgasari bini bati endeqa unub
qaji nuŋgo areqalo e qa siŋgilatosai bole sai. Nuŋgo areqalo ti kumbra ti tulaŋ uge. Bati
gembub e niŋgi koba na sosiyqa nuŋgo gulbe di qoboiyoqnqai?" Degsi marsiqa aŋgro di
aqa abu minjej, "Ino aŋgro mel di osau."
42 Onaqa osi beqnaqa mondor uge dena aqa jejamu ojsiq mandamq waiyosiq qun-
jimyoqnej. Yeqnaqa Yesus na mondor uge di ŋiriŋtosiq wiyonaq aŋgro aqa jejamu
uratonaq boleej. Boleonaqa Yesus na aŋgro di baŋ ojsiq osi gilsiqa aqa abu yej.
43 Onaqa tamo uŋgasari kalil mana utruq di soqneb qaji naŋgi Qotei aqa maŋwa di
unsibqa tulaŋ prugugeteb.

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

Tamo uŋgasari naŋgi maŋwa kalil Yesus a yoqnej qaji deqa are koba qaleqnabqa a na
aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej,
44 "Niŋgi ijo anjam endi geregere quiy. E Tamo Aŋgro. Jeu tamo naŋgi na e ojsib tamo
qudei naŋgo baŋq di atqab."
45 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusib anjam aqa utru Qotei na ulitej deqa
naŋgi poinjrosai. Deqa naŋgi Yesus nenemyqajqa ulaeb.

Yesus aqa aŋgro yai a ñam ti sqas?

46 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi ŋiriŋosib aŋgro yai a naŋgi kalil buŋnjrsim ñam
ti sqas deqa anjam na qotoqneb.
47-48 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa aŋgro kiñala bei osiqa aqa areq di
tigeltosiqa naŋgi osornjrej. Osornjrsiqa minjrej, "Tamo bei a ijo ñam qa are qalsimqa
aŋgro kiñala endeqaji bei osim geregereiyqas di a e dego osim geregereibqas. Tamo a e
osim geregereibqas di a na ijo Abu e qariŋbej qaji di dego osim geregereiyqas. Nuŋgo
ambleq di tamo bei a aqa segi ñam soqtqa uratqas di tamo dena niŋgi kalil buŋgosim ñam
ti sqas."

Tamo naŋgi niŋgi jeutŋgosaieqnub di naŋgi niŋgi koba na wau qujai

49 Onaqa Jon na Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni que. Iga tamo bei unem. A ino ñam
na mondor uge naŋgi winjreqnaqa iga na unsim saidyem. Di kiyaqa? A iga koba na
wauosaieqnu deqa."
50 Onaqa Yesus na minjej, "Niŋgi a saidyaib. Tamo naŋgi niŋgi jeutŋgosaieqnub di naŋgi
niŋgi koba na wau qujai."

Samaria tamo naŋgi na Yesus qoreiyeb

51 Onaqa Yesus a mandam uratosim laŋ qureq oqwajqa bati jojomonaqa a Jerusalem
aiqajqa areqalo qujaitosiqa Jerusalem areiyosiq walwelej.
52-53 Walweloqnsiqa aqa aŋgro qudei naŋgi qariŋnjrnaqa naŋgi namo aisib Samaria
naŋgo qure beiq di brantosib Yesus a di ŋeiqajqa minjrnabqa naŋgi na saideb. Di kiyaqa?
A Jerusalem aiyoqnej deqa.
54 Onaqa Yesus aqa aŋgro aiyel Jems Jon wo naŋgi kumbra di unsibqa minjiŋ oqetnjr-
naqa Yesus minjeb, "O Tamo Koba, ni marimqa iga ŋamyuwo metonam laŋ goge na aisim
tamo naŋgi di koitnjrqas."
55 Onaqa Yesus a bulosiqa naŋgi aiyel ŋiriŋtnjrej.
56 Osiqa aqa aŋgro kalil naŋgi joqsiqa koba na qure beiq aiyeb.

Tamo qudei naŋgi Yesus dauryqajqa mareb

57 Naŋgi gam dauryosib aiyeqnabqa tamo bei na Yesus minjej, "Ni sawa sawaq
giloqnimqa e ni daurmoqnqai."
58 Onaqa Yesus na minjej, "Bauŋ juwaŋ naŋgi tal ti. Agi sub miligiq di ŋereŋeqnub.
Qebari naŋgi simi ti. Deqa naŋgi simiq di ŋereŋeqnub. Ariya e Tamo Aŋgro ŋeiqajqa tal
saiqoji. Deqa ni e daurbqajqa gulbe koba."
59 Osiqa tamo bei minjej, "Ni e daurbe." Degsi minjnaqa tamo dena minjej, "O Tamo
Koba, ni e odbimqa e mati aisiy ijo abu qa tariŋoqnqai. A moiyimqa subq atsiy di e ni
daurmqai."
60 Onaqa Yesus na minjej, "Uŋgum. Tamo moiyo qaji naŋgi segi na tamo moiyo qaji
naŋgi subq ateleŋoqnqab. Ariya ni sawa sawaq giloqnsimqa Qotei na aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di minjre minjre laqne."
61 Onaqa tamo bei na Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni marimqa e mati gilsiy ijo was
naŋgi baŋ ojeleŋosiy bosiy ni daurmqai."
62 Onaqa Yesus na minjej, "Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqas anjam di ni mare mare laqne. Ni que. Tamo bei a kuñi ojsimqa a
bulosim qoreq ŋam atoqnqas di a Qotei aqa wau ojqa keresai."

10

Tamo 72 naŋgi Yesus aqa anjam mare mare laqneb

1 Bati bei Tamo Koba a na tamo kalil a dauryoqneb qaji naŋgi metnjrnaqa aqa areq
bonabqa naŋgo ambleq dena tamo 72 naŋgi giltnjrej. Naŋgi aqa anjam mare mare
laqajqa deqa giltnjrej. Giltnjrsiqa naŋgi aiye aiyel namoosib qure kalil a segi bunuqna
walwelosim aiqas qaji naŋgi deq aiqajqa minjrsiqa qariŋnjrnaq aiyeb.

2 A naŋgi qariŋnjrqa osiqa yawo anjam endegsi minjrej, “Wauq di iŋgi gargekoba
melionub. Ariya iŋgi meli bunuj otorqajqa wau tamo gargekoba sai. Deqa niŋgi wau
lanja minjibqa a na wau tamo naŋgi qariŋnjrimqa naŋgi aqa wauq gilsib iŋgi meli bunuj
otoreleŋqab.
3 “Deqa niŋgi aiyiy. Niŋgi kaja du du bul unub deqa e na niŋgi qariŋgitqa aisib bauŋ
juwaŋ naŋgo ambleq di wauoqnqab.
4 Niŋgi silali osib aiyaib. Nuŋgo qaquŋ aib. Siŋga tatal jigaib. Niŋgi aiyoqnsibqa gamq
di tamo qudei turoqnsibqa naŋgi anjam bei minjraib.
5 Niŋgi tal bei gogetoqnsibqa tamo uŋgasari tal miligiq di unub qaji naŋgi endegsib
minjroqniy, ‘Niŋgi lawo na soqniy.’
6 Degsib minjroqnibqa lawo tamo bei sqas di a nuŋgo lawo anjam di oqas. Ariya lawo
tamo bei sqasai di nuŋgo lawo anjam di olo puluosim nuŋgoq bqas.
7 Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniy. Olo tal bei bei gogetoqnaib.
Naŋgi na niŋgi joqsib iŋgi ti ya ti anaiŋgoqnibqa uyoqniy. Niŋgi Qotei aqa wau tamo unub
deqa nuŋgo awai agi oqniy.
8 “Niŋgi qure beiq di brantoqnibqa naŋgi niŋgi joqoqnsib iŋgi anaiŋgoqnibqa uyoqniy.
9 Niŋgi qure dia sosibqa tamo uŋgasari ma ti unub qaji naŋgi boletnjroqnsib endegsib
minjroqniy, ‘Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo.’
10 Ariya niŋgi qure beiq di brantoqnibqa naŋgi niŋgi gereiŋgosaiabqa niŋgi naŋgi
uratnjrqa oqnsib naŋgo qure ambleq di tigeloqnsibqa endegsib minjroqniy,
11 ‘Niŋgi Qotei qoreiyonub deqa nuŋgo qure qa tumbrum gago siŋga qandratqo qaji
agi butuyetŋgonum. Ariya niŋgi endegsib qalieoiy, Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim
niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo.’ O ijo aŋgro, niŋgi degsib minjroqniy.
12 E niŋgi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjrqa batiamqa
a na qure deqaji naŋgi tulaŋ padaltnjrougetqas. A na Sodom qure naŋgi degsim
padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.

Tamo uŋgasari are bulyosai qaji naŋgi mondoŋ tulaŋ padalougetqab

13 “O Korasin qure ti Betsaida qure ti, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Maŋwa e
nuŋgoq di yoqnem qaji di Tair qure ti Saidon qure ti naŋgoq di brantej qamu naŋgi nami
are bulyosib are uge qa gara jigsib ŋam sumq di awoeb qamu.
14 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une qa
peginjrqa batiamqa a na niŋgi tulaŋ padaltŋgougetqas. A na Tair qure ti Saidon qure ti
naŋgi degsim padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.
15 O Kaperneam tamo uŋgasari, niŋgi laŋ qureq oqwa kere e? Keresai. Qotei na niŋgi
breiŋgimqa moiyo qureq aiqab.”
16 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei a nuŋgo anjam qusim
dauryqas di a ijo anjam dego qusim dauryqas. Ariya tamo a niŋgi qoreiŋgwas di a na e
dego qoreibqas. Tamo a e qoreibqas di a na ijo Abu e qariŋbej qaji di dego qoreiyqas.”

Tamo 72 Yesus na qariŋnjrej qaji naŋgi olo aqa areq beb

17 Yesus na tamo 72 naŋgi di qariŋnjrnaq aisib aqa anjam mare mare laqneb.
Onaqa bunuqna naŋgo wau di koboonaqa naŋgi olo puluosib Yesus aqa areq bosib
areboleboleinjrnaqa minjeb, “O Tamo Koba, iga ino ñam na mondor uge uge naŋgi
winjreqnamqa naŋgi gago anjam dauryoqnsib jaraiyoqneb.”
18 Onaqa Yesus na minjrej, “Kola minjal urur mandamq aiyeqnu dego kere Satan a
urur laŋ goge na uloŋosiq aiyeqnaq e unonum.
19 Niŋgi quiy. E na Qotei aqa siŋgila niŋgi eŋgonum. Deqa niŋgi siŋgila di osib amal uge
ti degiŋ ti naŋgo siŋgila tentoqnsib laqnqab. Gago jeu tamo Satan aqa siŋgila kalil dego
niŋgi na kobotoqnqab. Deqa iŋgi bei na yala niŋgi ugeugeiŋgwa keresai.

20 Mondor uge naŋgi nuŋgo anjam dauryoqnsib jaraiyeqnub di bolequja. Ariya niŋgi
deqa tulaŋ areboleboleiŋgaiq. Qotei a nuŋgo ñam laŋ qureq di neŋgreŋyej unu. Niŋgi
deqa tulaŋ areboleboleiŋgem."

Yesus a tulaŋ areboleboleiyonaqa Qotei pailyej

21 Bati deqa Mondor Bole a Yesus aqaq aisiq areqalo siŋgilatetonaqa a tulaŋ arebole-
boleiyonaqa Qotei endegsi pailyej, "O Abu, ni segi laŋ qa ti mandam qa ti Koba. E ino
ñam soqteqnum. Di kiyaqa? Ni ijo anjam kalil powo tamo naŋgi qa ulitoqnsimqa tamo
naŋgi aŋgro du du bul unub qaji naŋgi segi qa babteqnam naŋgi poinjreqnu. Od, Abu, ni
ino segi areqalo dauryosim agi degyeqnum."
22 Yesus a degsi Qotei pailyej. Osiqa marej, "Ijo Abu na iŋgi iŋgi kalil ijo baŋq di ateleŋej
unu. E segi Qotei aqa Ŋiri. Tamo bei a e qa qaliesai. Ijo Abu a segi e qa qalie. Tamo bei a
ijo Abu qa qaliesai dego. E segi ijo Abu qa qalie. E na tamo qudei naŋgi ijo Abu osornjrqa
areibqas di osornjrqai. Yim naŋgi dego ijo Abu qa qalieqab."
23 Yesus a degsi marsiqa aqa aŋgro naŋgi joqsiqa naŋgi segi sasalosib a na minjrej,
"Niŋgi nuŋgo ŋamdamu na ijo kumbra uneqnub deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgem.
24 Niŋgi quiy. Nami mandor kokba ti Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti gargekoba
kumbra niŋgi bini uneqnub qaji di unqajqa are koba soqnej. Ariya naŋgi unosaioqneb.
Anjam niŋgi bini queqnub qaji di dego naŋgi quqwajqa are koba soqnej. Ariya naŋgi
quosaioqneb."

Samaria tamo bei a kumbra bole yej

25 Onaqa dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa siŋgila laŋa tenemtqa osiqa endegsi
nenemyej, "O Qalie Tamo, e kumbra bole kiye dauryosiy dena e ŋambile gaigai sqai?"
26 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Dal anjam neŋgreŋq di kiyersi unu? Ni gaigai
sisiyeqnum. Deqa ni segi na mare."
27 Onaqa tamo dena minjej, "Dal anjam endegsi unu, 'Ni ino Tamo Koba Qotei a tulaŋ
qalaqalaiyime. Qalaqalaiyosim ino are miligi ti ino qunuŋ ti ino siŋgila ti ino areqalo ti
kalil a yekritime. Osim ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ino was naŋgi degsim
geregereinjroqnime.' "
28 Onaqa Yesus na minjej, "Ni kere maronum. Deqa ni kumbra di yoqnqam dena ni
ŋambile oqam."
29 Onaqa tamo di a diqosiq aqa segi powo babtqa are qalsiq deqa olo Yesus nenemyej,
"Tamo yai a ijo was unu deqa e na gereiyqai?"
30 Onaqa Yesus na kamba yawo anjam endegsi minjej, "Tamo bei a Jerusalem dena
tigelosiqa gam dauryosiq Jeriko qureq aiyeqnaqa gamq di bajiŋ tamo qudei naŋgi na a
ojsib aqa iŋgi iŋgi kalil yaiyekriteb. Osib aqa gara palontetosib qalougetonab a moiqa
jojomonaqa gam qalaq di a uratosib jaraiyeb. 31 A gam qalaq di ŋeiesonaqa atra tamo bei
a gam dena walwelosiq gilsiq tamo di unej. Unsiqa a aqaryaiyqa uratosiqa gam qala
beiq na buŋyosiqa gilej.
32 Onaqa sokiñalayonaq tamo bei a dego gam dena walwelosiq gilej. A Livai tamo. A
atra tal taqatoqnej qaji. A gam dena walwelosiq tamo di gam qalaq di ŋeiesonaq unsiqa
a dego tamo di aqaryaiyqa uratosiqa gam qala beiq na buŋyosiqa walwelosiq gilej.
33-34 "Ariya olo sokiñalayonaq Samaria tamo bei a dego gam dena walwelosiq gilej.
Gilsiq tamo di unsiqa a qa tulaŋ dulosiqa aqa areq bosiqa goreŋ ti wain ti osiq aqa
jejamu pupoiyeleŋeb qaji di yanseleŋosiqa qoseleŋetej. Osiqa a soqtosiqa aqa donki
quraq di atsiqa osi gilsiqa tamo ŋereŋo qaji talq di gereiyosiq taqatoqnej.
35 Onaqa nebeonaqa Samaria tamo di aqa segi qureq gilqa osiqa ŋereŋo qaji tal
taqato tamo aqa baŋq di silali baŋga qudei atsiqa minjej, 'Ni silali endena tamo di
geregereiyoqne. E bosiy ino segi silali baŋga gembub ni olo uratqam di ni kamba
emqai.' "

36 Yesus na dal anjam qalie tamo di yawo anjam degsi minjsiqa olo minjej, “Tamo
qalub naŋgi gam dena walwelosib gileb. Deqa ni merbe. Tamo yai a tamo gam qalaq
di qalnab ŋeiesoqnej qaji aqa was bole?”
37 Onaqa dal anjam qalie tamo na kamba Yesus minjej, “Samaria tamo agi tamo deqa
dulej qaji di aqa was bole.” Onaqa Yesus na minjej, “Ni kere maronum. Deqa ni gilsim
kumbra degsim yoqne.”

Yesus a Marta Maria wo naŋgo talq di soqnej

38 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib qure beiq di branteb.
Qure dia uŋa bei soqnej aqa ñam Marta. A naŋgi joqsiq koba na aqa tal gogeteb.
39 Marta aqa jaja bei soqnej aqa ñam Maria. A Tamo Koba aqa siŋga jojomq di awoosiqa
aqa anjam quoqnej.
40 Ariya Marta a naŋgo iŋgi goiyetnjrqa marsiqa wau koba yoqnej. Osiqa Yesus aqa
areq bosiq minjej, “O Tamo Koba, ijo jaja na e uratbqoqa e segi iŋgi goiyoqnsim iŋgi iŋgi
kalil gereiyeqnum. A na e yala aqaryaibosai. Deqa ni na minjimqa a e aqaryaibem.”
41 Onaqa Tamo Koba a na kamba Marta minjej, “O Marta, ni iŋgi iŋgi kalil qa are koba
qaleqnum. Ni iŋgi iŋgi deqa are kobaimaiq.
42 Iŋgi qujai qa are qalqam di kere. Maria a iŋgi qujai di oqo. Iŋgi di tulaŋ boledamu.
Iŋgi di tamo bei na olo yaiyqa keresai.”

11

Yesus a pailyo kumbra qa anjam palontej

1 Onaqa bati bei Yesus a sawa beiq gilsiq dia Qotei pailyosiq sonaqa aqa aŋgro bei na
minjej, “O Tamo Koba, Jon a nami aqa aŋgro naŋgi pailyqajqa gam osornjroqnej dego
kere ni na iga dego pailyqajqa gam osorge.”
2 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi Qotei pailyqa osibqa
endegsib pailyoqniy,
‘O Abu, ino ñam tulaŋ getento.
Ni bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgoqnime.
3 Gago iŋgi uyo bati gaigai keretgoqnime.
4 Tamo naŋgi iga qa une ateqnub qaji naŋgo une kalil iga na kobotetnjreqnum deqa ni
kamba gago une kalil dego kobotetgoqnime.
Gulbe bei na iga walawalaigosim uneq waigwa laqnimqa ni iga aqaryaigoqnime.’ ”
5-6 Osiqa Yesus na olo minjrej, “Ino kadoi bei a qolo jige ino talq bosimqa oqeq di
tigelosim mermqas, ‘O kadoi, ijo was a sawa isaq na walwelosiq ijo talq bqoqa e iŋgi
bei anaiyqajqa di saiqoji. Deqa ni bem qalub ebimqa e anaiyqai.’
7 A degsi mermimqa ni na kamba minjqam, ‘Ni e ŋeio ŋam gentbaim. E siraŋ
qandimtonum. E ijo aŋgro naŋgi ti ŋeiejunum. Deqa e ni bem emqa keresai.’
8 Ni na ino kadoi degsi minjimqa a ni tulaŋ waiŋmqas. Waiŋmimqa ni tigelosim bem
yqam. A ino kadoi unu ni deqa are qalsim bem yqasai. A ni tulaŋ waiŋmqo deqa ni
tigelosim iŋgi keretosim yqam.
9 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi iŋgi bei qa Qotei pailyqab di a na eŋgwas. Niŋgi
iŋgi bei oqa marsibqa ŋamqab di itqab. Niŋgi siraŋme kindokindoŋabqa Qotei na siraŋ
waqtetŋgwas.
10 Tamo kalil Qotei pailyeqnub qaji naŋgi iŋgi eqnub. Tamo kalil iŋgi qa ŋameqnub
qaji naŋgi iteqnub. Tamo kalil siraŋme kindokindoŋeqnub qaji naŋgi Qotei na siraŋ
waqtetnjreqnu.
11 “Tamo bei aqa aŋgro a mamyim qe qa minjimqa a qe yqas. A amal uge yqasai.
12 A na tuwe tawel qa minjimqa a tuwe tawel yqas. A degiŋ yqasai.

13 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi tamo bolesai. Ariya niŋgi nuŋgo aŋgro naŋgi iŋgi bole bole enjreqnub. Niŋgi naŋgi saidnjrosaieqnub. Nuŋgo kumbra dena niŋgi endegsi poiŋgem, nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego niŋgi saidŋgosaieqnu. Niŋgi pailyqab di a na aqa Mondor Bole eŋgwas. A na niŋgi saidŋgwasai bole sai."

Tamo qudei naŋgi maroqneb, "Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu"

14 Onaqa Yesus a tamo bei mondor uge na medabu getentesoqnej qaji di mondor uge wiyetej. Wiyetonaqa a olo boleosiqa anjam maroqnej. Deqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ prugugeteb.

15 Onaqa tamo qudei naŋgi dego Yesus aqa maŋwa di unsib Yesus yomuiyosib maroqneb, "Mondor uge naŋgo gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu. Siŋgila dena a na mondor uge naŋgi winjreqnu."

16 Onaqa tamo qudei naŋgi Yesus aqa siŋgila laŋa tenemtqa osib gisaŋyosib minjeb, "Ni Qotei laŋ goge di unu qaji aqa siŋgila bei babtim iga unqom."

17 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa yawo anjam endegsi minjrej, "Tamo naŋgi sawa qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi koba na geregere sqa keresai. Naŋgi niñaqosib koboqab. Tamo naŋgi tal qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi dego koba na geregere sqa keresai.

18 Dego kere Satan na aqa segi mondor uge naŋgi winjrqas di naŋgi poaiyelqab. Deqa Satan a kiyersim aqa mondor uge naŋgi olo taqatnjrqas? Di keresai. Niŋgi mareqnub, 'Yesus a Belsebul aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjreqnu.'

19 Di sai. E Belsebul aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjrqai di yai aqa siŋgila na nuŋgo aŋgro naŋgi mondor uge winjrqab? Deqa naŋgi segi na merŋgwab, niŋgi anjam groteqnub.

20 Ariya e Qotei aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjrqai di niŋgi endegsi poiŋgwas, 'Bole, Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bati brantqo.' Niŋgi degsi poiŋgwas.

21 "Tamo siŋgila koba bei a aŋ ti qaja ti ojeleŋosim aqa segi tal geregere taqatqas di aqa iŋgi iŋgi kalil bole sqab.

22 Ariya tamo bei tulaŋ siŋgila koba a bosim tamo di ombla qotsim siŋgilaqas di a na qaja ti aŋ ti tal aqa abu a dena siŋgilaoqnej qaji di yaiyeleŋosim aqa iŋgi iŋgi kalil eleŋqas. Osim iŋgi iŋgi di tamo qudei naŋgo baŋq di olo ateleŋqas.

23 "Tamo bei na e beterbqasai di a na e jeutbqas. Tamo bei a e ombla wauqasai di a na ijo wau ugetetbqas."

Mondor uge a tamo aqa jejamu uratosim olo bqas

24 Osiqa Yesus a olo marej, "Mondor uge a tamo bei aqa jejamuq dena ulaŋosim sawa kaŋgraŋoq gilqas. Gilsim dia laqnsimqa aqaratqajqa sawa ŋamam ugeiyim marqas, 'E olo puluosiy ijo tal uratem qaji deq olo aiqai.'

25-26 A degsi marsimqa aisim tal di nami maŋ solsib iŋgi iŋgi kalil gereiyeb milalejunu di unsimqa olo puluosim gilsim mondor uge 7 tulaŋ ugedamu naŋgi joqsim bosim koba na tal dia sqab. Soqnibqa tamo di aqa so tulaŋ ugeqas. Aqa so uge namij degwasai. Aqa so olo tulaŋ ugedamuqas."

Tamo yai naŋgi tulaŋ areboleboleinjrim sqab?

27 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena uŋa bei a brantosiqa tulaŋ leleŋosiqa Yesus minjej, "Ino ai agi ni nami ŋambabtmosiqa muŋgum anaimoqnej qaji a Qotei aqa ŋamgalaq di uŋa tulaŋ bolequja. Deqa a tulaŋ areboleboleiyim sqas."

28 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Ijo ai a segi areboleboleiyqasai. Tamo naŋgi Qotei aqa anjam quoqnsib dauryeqnub qaji naŋgi dego tulaŋ areboleboleinjrim sqab."

Tamo qudei naŋgi Yesus aqa maŋwa unqajqa minjeb

29 Onaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus aqa areq di koroeqnabqa a na
naŋgi endegsi minjroqnej, “Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra
tulaŋ ugedamu. Naŋgi gaigai Qotei aqa maŋwa laŋa unqajqa metbeqnub. Deqa e na
Qotei aqa maŋwa bei naŋgi osornjrqasai. Jona aqa maŋwa segi osornjritqa naŋgi unqab.
30 Agi Jona a segi maŋwa bul sonaqa tamo uŋgasari Ninive qureq di soqneb qaji naŋgi
maŋwa di uneb. Dego kere e Tamo Aŋgro maŋwa bul soqnit tamo uŋgasari bini bati
endeqa unub qaji naŋgi maŋwa di unqab.
31 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa uŋa mandor nami guta di
sawa taqatoqnej qaji a tigelqas. Tigelosimqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji
naŋgo kumbra uge babtetnjrqas. A degyqas. Di kiyaqa? Uŋa di a nami Solomon aqa
powo kobaquja unqa marsiqa sawa isaq na walwelosi bej deqa. Ariya bini tamo bei
Solomon tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu.
32 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa Ninive tamo naŋgi dego
tigelqab. Tigelosibqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra uge
babtetnjrqab. Naŋgi degyqab. Di kiyaqa? Ninive tamo naŋgi nami Jona aqa anjam qusib
are bulyeb deqa. Ariya bini tamo bei Jona tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu.”

Ino ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul

33 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei a lam qatrentosim tal surumq di atqasai. Kulum
miligiq jugwasai. Boleq di gaintim warum suwaŋamqa tamo uŋgasari naŋgi tal miligiq
gilsib warum geregere unqab.
34 Ino ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul. Deqa ino ŋamdamu boleqas di ino jejamu
kalil suwaŋesqas. Ariya ino ŋamdamu ugeqas di ino jejamu kalil ambruesqas.
35 Deqa niŋgi geregere unoqniy. Nuŋgo jejamu suwaŋejunu qaji di olo ambruo uge.
36 Ino jejamu kalil suwaŋekritqas di taqal bei ambruqa keresai. Deqa ino jejamu kalil
suwaŋoq di soqneme. Lam puloŋosiq ni suwantmeqnu dego kere.”

Farisi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti kumbra uge uge yeqnub

37 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa Farisi tamo bei a Yesus aqa areq bosiq
minjej, “Aqo ombla ijo talq gilsim iŋgi uyqom.” Osiqa naŋgi ombla aqa talq gilsib awoeb.
38 Awoosib Yesus a iŋgi uyqa osiqa a mati baŋ yansosaisosiq laŋa uyej. Deqa Farisi
tamo a Yesus aqa kumbra di unsiqa tulaŋ prugugetej.
39 Onaqa Tamo Koba a na minjej, “Niŋgi Farisi nuŋgo kumbra uge agi ubtosiy
merŋgwai. Niŋgi ya gambaŋ ti tabir ti qore segi yanseqnub. Niŋgi miligi yansosaieqnub.
Di yawo anjam. Aqa damu agiende. Niŋgi babaŋ na tamo bole. Ariya nuŋgo are miligi
kumbra uge ti bajiŋ kumbra ti dena maqejunu.
40 Niŋgi nanari tamo! Qotei a nuŋgo jejamu gereiyosiqa nuŋgo are miligi dego gereiyej.
Di niŋgi qaliesai kiyo?
41 Deqa iŋgi iŋgi kalil nuŋgo are miligiq di unu qaji di niŋgi eleŋosib tamo iŋgi saiqoji
naŋgi enjroqniy. Niŋgi kumbra degyibqa nuŋgo iŋgi iŋgi kalil milalesqas.
42 “O Farisi tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Niŋgi dal anjam kiñilala segi
dauryeqnub. Agi niŋgi lei ti lombo ti saga ti oqnsib poto 10 yoqnsib oto qujai Qotei
atraiyeqnub. Ariya niŋgi Qotei aqa dal anjam kokba dauryqajqa urateqnub. Agi niŋgi
kumbra bole bole dauryosaieqnub. Niŋgi Qotei qalaqalaiyosaieqnub. Niŋgi dal anjam
kiñilala segi dauryeqnub. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi are bulyosib dal anjam
kokba dauryosib laqniy. Niŋgi dal anjam kiñilala dego dauryqa urataib.
43 “O Farisi tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Niŋgi Qotei tal miligiq
di tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di awoqajqa tulaŋ areboleboleiŋgeqnu. Niŋgi koro
sawaq di dego tamo uŋgasari naŋgi na nuŋgo ñam soqtetŋgosib baŋ ojetŋgwajqa deqa
areboleboleiŋgeqnu.

44 “O Farisi tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Niŋgi tamo moiyo qaji
sub bul unub. Sub gogeq di mariŋ na kabutqo. Deqa tamo uŋgasari naŋgi quraq na
walweloqnqab di naŋgi qalieqasai.”
45 Yesus a anjam degsi marnaqa dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa anjam di qusiqa
minjej, “O Qalie Tamo, ni Farisi naŋgi anjam degsi minjronum deqa ni gago ñam dego
ugetoiyonum.”
46 Onaqa Yesus na kamba minjej, “O dal anjam qalie tamo, niŋgi dego tulaŋ
padalougetqab. Di kiyaqa? Niŋgi tamo uŋgasari naŋgi gulbe kokba enjreqnab qoboiy-
oqnsib unub. Ariya niŋgi na olo naŋgo gulbe di qoboiyetnjrosaieqnub.
47 “Niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Nuŋgo moma naŋgi nami Qotei aqa medabu
o qaji tamo naŋgi ñumeqnab moreŋoqneb. Ariya niŋgi na olo naŋgo sub gereiyeqnub.
48 Nuŋgo kumbra dena niŋgi endegsib marobuleqnub, ‘Gago moma naŋgo kumbra
bole.’ Niŋgi degsib marobuleqnub. Agi nuŋgo moma naŋgi Qotei aqa medabu o qaji
tamo naŋgi ñumoqneb. Ariya niŋgi na olo naŋgo sub gereiyeqnub.
49 “Utru deqa Qotei powo koba ti unu qaji a endegsi marej, ‘E ijo medabu o tamo naŋgi
ti ijo anjam maro tamo naŋgi ti qariŋnjritqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji
naŋgoq giloqnibqa naŋgi na naŋgi jeutnjroqnsib tulaŋ ugeugeinjroqnqab. Osib qudei
ñumoqnib moreŋoqnqab.’
50-51 O dal anjam qalie tamo, Qotei a nuŋgo moma naŋgo une kalil osim tamo uŋgasari
bini bati endeqa unub qaji naŋgo jejamuq di ateleŋqas. Nuŋgo moma naŋgo une di agi
naŋgi nami yqajqa utru atsib Kein na Abel qalnaq moiyej. Qotei a mandam atej bati
deqa naŋgi une di yqajqa utru ateb. Dena bosi bosib Sekaraia atra bijal ti atra tal ti
ambleq di qalnab moiyej. E bole merŋgwai. Une kalil di aqa awai uge Qotei na osim
tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi enjrqas.
52 “O dal anjam qalie tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi
Qotei qalieqajqa gam itqa mareqnabqa niŋgi na olo gam getentetnjreqnub. Niŋgi segi
Qotei qalieqajqa gam itqa keresai. Deqa tamo uŋgasari naŋgi dego gam di itqa yeqnab
niŋgi na olo gam getentetnjreqnub.”
53 Osiqa Yesus a tigelosiqa tal di uratosiq gilej. Bati deqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti
Farisi naŋgi ti a qa minjiŋ oqetnjrnaqa anjam gargekoba nenemyoqneb.
54 A anjam bei grotimqa naŋgi a ojqajqa deqa anjam gargekoba nenemyoqnsib a
dadauryoqneb.

12

Yesus a Farisi naŋgo kumbra uge qa anjam marej

1 Onaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus unqajqa bosib koroosib ju-
juŋkobaeb. Siŋga waiyosib walwelqa keresai. Deqa tamo qudei na tamo qudei naŋgo
siŋga sosetnjroqneb. Bati deqa Yesus a aqa aŋgro naŋgi joqsiqa naŋgi sasalosib a na
minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Farisi naŋgi gisaŋ tamo. Naŋgi anjam maro
aiyelteqnub. Bem tiyeqnu qaji sum Farisi naŋgo bem ti bulyimqa bem dena tiyekritosim
tulaŋ kobaqujaqas.
2 Deqa niŋgi quiy. Kumbra kalil kabuejunu qaji di boleq dqas. Anjam kalil uliejunu
qaji di tamo naŋgi qusib poinjrqas.
3 Deqa anjam kalil niŋgi ambruq di mareqnub qaji di suwaŋamqa tamo naŋgi quqwab.
Anjam kalil niŋgi warum miligiq di mareqnub qaji di tamo naŋgi bijal gogeq di tigelosib
palontqab.”

Niŋgi Qotei segi ulaiyiy

4 Osiqa Yesus a olo marej, “O ijo aŋgro, niŋgi quiy. Niŋgi jeu tamo naŋgi ulainjraib.
Naŋgi nuŋgo jejamu segi qalsib moiyotqa kere. Naŋgi niŋgi gulbe bei eŋgwa keresai.
Deqa niŋgi naŋgi ulainjraib.
5 Tamo niŋgi ulaiyqab qaji agi deqa merŋgwai. Qotei a segi nuŋgo jejamu moiyotosim
bunuqna nuŋgo qunuŋ dego ŋamyuwoq waiyqa kere. Deqa niŋgi a segi ulaiyiy.
6 “Niŋgi qalie. Tamo naŋgi qebari sinjir silali kobaquja na awaiyosaieqnub. Silali
kiñala na awaiyeqnub. Ariya Qotei na qebari sinjir naŋgi geregere taqatnjreqnu. A na
naŋgi uratnjrosaieqnu.
7 Dego kere Qotei a nuŋgo gate baŋga segi segi sisiyoqnsiq geregere taqateqnu. Deqa
niŋgi ulaaib. Niŋgi qebari kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrejunub.”

Iga Yesus aqa ñam marqajqa jemaigwasai

8 Osiqa Yesus a olo marej, “E Tamo Aŋgro. Niŋgi mandam tamo naŋgo ulatamuq di ijo
ñam boleq atsib marqab di mondoŋ e na kamba Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgo ulatamuq di
nuŋgo ñam boleq atsiy marqai.
9 Ariya niŋgi mandam tamo naŋgo ulatamuq di ijo ñam marqajqa asgiŋgwas di mondoŋ
e kamba dego Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgo ulatamuq di nuŋgo ñam marqajqa asgibqas.
10 “E Tamo Aŋgro. Tamo bei na e misiliŋbqas une di Qotei na kobotqas. Ariya tamo bei
na Mondor Bole misiliŋyqas une di Qotei na kobotqasai.
11 “Bunuqna Juda tamo kokba naŋgi niŋgi ojsib naŋgo Qotei tal miligiq di tigeltŋgosib
nenemŋgibqa niŋgi na kamba anjam kiye minjrqajqa deqa are koba qalaib. Rom naŋgo
gate ti naŋgo mandor ti naŋgo ulatamuq di dego niŋgi tigeltŋgibqa niŋgi na kamba anjam
minjrqajqa ulaaib.
12 Bati deqa Mondor Bole na areqalo eŋgimqa niŋgi anjam marqab.”

Ñoro tamo qa yawo anjam

13 Onaqa tamo uŋgasari koroesoqneb qaji naŋgo ambleq dena tamo bei a tigelosiqa
Yesus minjej, “O Qalie Tamo, ni ijo was minjimqa a na gago abu moiyej qaji aqa ñoro
kalil ambleq na potosim taqal bei ebqas.”
14 Onaqa Yesus na minjej, “Tamo yai na e giltbqo deqa e nuŋgo gulbe di gereiyqai?”
15 Degsi minjsiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi ñoro koba oqajqa
mamaulŋgaiq. Niŋgi ñoro koba ti sqab dena niŋgi ŋambile bole oqa keresai. Niŋgi ijo
anjam deqa geregere are qaloqniy.”
16 Osiqa yawo anjam bei endegsi minjrej, “Ñoro tamo bei soqnej. Aqa wauq di iŋgi
tulaŋ koba melioqnej.
17 Deqa a endegsi are qalej, ‘E kiyerqai? Ijo iŋgi tulaŋ koba melieleŋqo. Deqa e iŋgi di
atqajqa tal keresaiibqo.’
18 Osiqa marej, ‘E endegyqai. E ijo tal kalil koŋeleŋosiy olo tal kokba ateleŋqai. Osiy ijo
iŋgi meli kalil tal kokbaq di jugwai. Ijo ñoro kalil dego dia jugeleŋqai.
19 Jugeleŋosiy marqai, “Ijo iŋgi iŋgi tulaŋ koba agi atonum unu. Deqa e aqaratosiy laŋa
awesqai. Sosiy iŋgi ti ya ti uyoqnsiy areboleboleiboqnqas. Wausau gargekoba gilqas ijo
iŋgi iŋgi di koboqasai.” ’
20 Tamo di a degsi marnaqa Qotei na minjej, ‘Ni nanari tamo. Qolo qujai endeqa e ino
qunuŋ yaimitqa ni moiqam. Yimqa iŋgi iŋgi kalil ni na gereiyosim atonum qaji di tamo
yai na olo oqas?’ Qotei na degsi minjej.
21 Dego kere tamo naŋgi ñoro koba koroiyejunub qaji naŋgo ñoro qoji padalqab. Naŋgi
laŋ qure qa ñoro saiqoji unub deqa naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di sougetesosib moreŋqab.”

Niŋgi bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib

22 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi mandamq endi bole sqajqa
deqa areqalo kobaiyaib. Osib endegsib maraib, ‘Iga iŋgi qabe na osim uyqom? Gara
qabe na osim gago jejamu kabutqom?’ Niŋgi degsib maraib.
23 Niŋgi iŋgi uyo na segi ŋambile oqasai. Niŋgi gara jugoqnqab dena segi nuŋgo jejamu
bole sqasai.
24 Niŋgi qebari naŋgi unjriy. Naŋgi iŋgi yagosaieqnub. Iŋgi otorosib talq di ato-
saieqnub. Ariya Qotei na qebari naŋgi iŋgi anainjreqnu. Niŋgi qalie, qebari naŋgi qunuŋ
saiqoji. Niŋgi tamo qunuŋ ti. Niŋgi qebari naŋgi tulaŋ buŋnjrejunub.
25 Niŋgi mandamq endi sokobaiyqajqa deqa are koba qalaib. Niŋgi are koba qalqab
dena niŋgi nuŋgo segi sqajqa bati olo yala totoryqa keresai. Sai bole sai.
26 Niŋgi wau kiñala deqaji yqa keresai deqa niŋgi kiyaqa iŋgi qudei qa are koba
qaleqnub?
27 “Niŋgi ŋam so unjriy. Naŋgo wala kiyersib branteqnub di niŋgi qaliesai. Naŋgi segi
wauosaieqnub. Naŋgo segi wala gereiyosaieqnub. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Nami
Solomon a gara wala boledamu jugoqnej. Ariya ŋam so aqa wala dena Solomon aqa
wala tulaŋ buŋyejunu.
28 Maŋ laŋaj a bini oqwas nebe tamo naŋgi na giŋgeŋyosib ŋamyuwoq waiyqab. Maŋ
laŋaj di Qotei na wala enjreqnu. Deqa niŋgi kiyaqa Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa
yonub keresaiiŋgwo? Niŋgi maŋ laŋaj sai. Niŋgi tamo qunuŋ ti. Deqa niŋgi endegsi
poiŋgem, Qotei a niŋgi dego gara eŋgoqnqas.
29 Niŋgi areqalo kobaiyosib endegsib maraib, ‘Iga iŋgi ti ya ti qabe na osim uyqom?’
Niŋgi degsib maraib.
30 Tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi iŋgi iŋgi deqa are koba qaleqnub. Ariya niŋgi
deqa are koba qalaib. Nuŋgo Abu a qalie, niŋgi laŋa sqa keresai. Niŋgi iŋgi iŋgi deqaji
oqnsib sqab.
31 Deqa niŋgi Qotei na taqatŋgosim nuŋgo Mandor Koba sqajqa siŋgilaoqniy. Niŋgi
degyqab di Qotei na kamba iŋgi uyo ti gara ti dego eŋgoqnqas.”

Niŋgi laŋ qure qa iŋgi iŋgi oqajqa deqa are qaloqniy

32 Osiqa Yesus a olo marej, “O ijo kaja du du niŋgi ulaaib. Nuŋgo Abu a nuŋgo Mandor
Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa areareteqnu.
33 Deqa niŋgi kumbra endegyiy. Niŋgi nuŋgo ñoro kalil qariŋyosib silali osib tamo iŋgi
iŋgi saiqoji naŋgi di jeisib enjriy. Osib silali jugwajqa quŋ ugeosaieqnu qaji di gereiyosib
laŋ qure qa iŋgi iŋgi eleŋosib di jugeleŋoiy. Iŋgi iŋgi di koboqa keresai. Bajiŋ tamo naŋgi
bosib oqasai. Sisimbiŋ na ugetqasai. Iŋgi iŋgi di gaigai sqas.
34 Sawa qabia ino ñoro bole unu dia ino are miligi dego siŋgilatim sqas.”

Kaŋgal tamo bole a tal lanja olo bqajqa bati qa tariŋeqnu

35 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi nuŋgo gara tigeleŋosib nuŋgo iŋgi iŋgi kalil gereiyosib
waŋal qatrentosib ijo bqajqa bati qa tariŋosib soqniy.
36 Tamo bei a goiyo kobaq dena olo bosim aqa talq di brantosim siraŋme kindokin-
doŋamqa aqa kaŋgal tamo naŋgi a qa tariŋejunub qaji naŋgi siraŋme waqtoqujatqab. Dego
kere niŋgi ijo bqajqa bati qa tariŋosib soqniy.
37 Tal lanja aqa kaŋgal tamo naŋgi a qa tariŋosib ŋam atoqnibqa bosim degsi unjrimqa
naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas. Deqa a na naŋgi metnjrim awoeleŋabqa iŋgi anainjro-
qnqas.
38 A qolo jige kiyo nebeqa laqnimqa kiyo bosim aqa kaŋgal tamo naŋgi a qa tariŋosib
ŋam atoqnibqa degsi unjrimqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.
39 “Niŋgi are qaliy. Bati gembu bajiŋ tamo a bosim tal paratqas di tal lanja a qalieqasai.
A nami qalieosiq sonaq qamu bajiŋ tamo a bosiq tal paratqa yonaq unsiq wiyej qamu.

40 Dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati niŋgi qaliesai. E bosiy niŋgi pruqtŋgaim deqa niŋgi geregere ŋam atoqnsib e qa tariŋoqnsib soqniy."

Tamo yai a wau tamo bole?

41 Onaqa Pita na Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni yawo anjam maronum di iga segi quqwajqa kiyo tamo uŋgasari kalil naŋgi dego quqwajqa kiyo?"
42 Onaqa Tamo Koba a na minjej, "Kaŋgal tamo yai a areqalo bole ti sosiqa gaigai wau bole yeqnu? Kaŋgal tamo di tal lanja na endegsi minjqas, 'Ni na ijo kaŋgal tamo kalil naŋgi geregere taqatnjroqnsimqa naŋgo iŋgi uyqajqa batioqnimqa iŋgi anainjroqne.'
43 Degsi minjsimqa sawa beiq gilsim di sqas. Olo puluosim wau kalil a na aqa kaŋgal tamo yej qaji di kalil keretosim soqnimqa a bosim unimqa kaŋgal tamo di a tulaŋ areboleboleiyqas.
44 Deqa e bole merŋgwai. Kaŋgal tamo di a wau boledamu yej deqa tal lanja na aqa iŋgi iŋgi kalil osim aqa baŋq di atim a na taqatetoqnqas.
45 Ariya kaŋgal tamo di a endegsi are qalqas, 'Ijo tamo koba a urur bqasai.' Degsi are qalsimqa a na kaŋgal tamo ti kaŋgal uŋa ti naŋgi laŋa laŋa kumbaiŋnjroqnqas. Osim iŋgi ti wain ti uyoqnsim nanarioqnqas.
46 Aqa tamo koba bqajqa bati a qaliesai deqa a kumbra degsim yoqnimqa aqa tamo koba brantoqujatosim unimqa a tulaŋ prugugetqas. Deqa aqa tamo koba na a qalougetosim tamo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgo so sawaq waiyim aiqas.
47 "Tal lanja na aqa kaŋgal tamo bei minjqas, 'Ni wau di ye.' Yimqa a geregere qusim ariya a olo asgimosim wau di yosaiamqa tal lanja na a kumbaiŋyogargekobatqas.
48 Ariya tal lanja na aqa kaŋgal tamo bei minjqas, 'Ni wau di ye.' Yimqa a geregere quosai deqa a wau di yosaiamqa tal lanja na a jiŋga na kumbaiŋyoqujaitqas. Niŋgi quiy. Qotei na tamo bei wau koba yimqa a wau di ojsim olo wau tulaŋ koba dego ojeme. Qotei na tamo bei aqa baŋq di wau koba atimqa a wau di taqatosim olo wau tulaŋ koba dego taqateme."

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi pupoinjrimqa naŋgi jeu jeu sqab

49 Osiqa Yesus a olo marej, "E ŋamyuwo waiyit mandamq aiqas. E deqa bem. Deqa e Qotei endegsi pailyeqnum, 'O Abu, ŋamyuwo di urur puloŋeme.'
50 Niŋgi quiy. E yanso bei oqai. E yanso di osaiunum deqa e are tulaŋ gulbekobaibeqnu.
51 O ijo aŋgro, niŋgi kiyersib are qalonub? E na qaja kobotitqa tamo uŋgasari naŋgi geregere lawo na sqajqa e deqa bem kiyo? Sai. E na qaja kobotqajqa bosai. E na tamo uŋgasari naŋgi pupoinjritqa naŋgi jeu jeu sqajqa deqa bem.
52 Bini bati endeqa ti bunuq qa ti tamo 5 tal qujaiq di unub qaji naŋgi ijo ñam qa jeu jeu sqab. Tamo qalub naŋgi na tamo aiyel jeutnjroqnqab. Tamo aiyel naŋgi na tamo qalub jeutnjroqnqab.
53 Abu naŋgi na naŋgo segi aŋgro mel naŋgi jeutnjroqnqab. Aŋgro mel naŋgi na naŋgo segi abu naŋgi jeutnjroqnqab. Ai naŋgi na naŋgo segi aŋgro sebiŋ naŋgi jeutnjroqnqab. Aŋgro sebiŋ naŋgi na naŋgo segi ai naŋgi jeutnjroqnqab. Aiŋ qeli naŋgi na naŋgo segi aiŋ yala naŋgi jeutnjroqnqab. Aiŋ yala naŋgi na naŋgo segi aiŋ qeli naŋgi jeutnjroqnqab."

Kumbra bini branteqnu qaji di tamo naŋgi utru poinjrosaieqnu

54 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi endegsi minjrej, "Seŋ aiyoq dena laŋbi tigelamqa niŋgi unsib marqab, 'Awa bqas.' Degsib marqab awa bqas.
55 Meli jagwa bamqa niŋgi unsib marqab, 'Sawa kaŋkaŋqas.' Degsib marqab sawa kaŋkaŋqas.
56 Niŋgi gisaŋ ani. Niŋgi mandam ti laŋ ti unoqnsib geregere pegiyeqnub. Ariya kiyaqa kumbra bini branteqnu qaji di niŋgi unoqnsib utru poiŋgosaieqnu?"

Tamo bei a ni qa anjam soqnimqa niŋgi segi aiyel anjam urur gereiyoqujatiy

57 Osiqa Yesus a olo marej, “Kumbra bole ti kumbra uge ti di niŋgi kiyaqa geregere pegiyosaieqnub?
58 Tamo bei a ni qa anjam soqnimqa niŋgi ombla walwelosib anjam pegiyo talq giloqnsibqa gamq di niŋgi segi aiyel anjam urur gereiyoqujatiy. Yosib anjam moiyotosib a ni osim anjam pegiyo talq gilqasai. Ariya niŋgi gamq di anjam gereiyqasai di a na ni osi gilsimqa anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq di tigeltmimqa anjam pegiyo tamo a ni osim qaja tamo naŋgo baŋq di atqas. Yimqa naŋgi na ni osib tonto talq di waimqab.
59 Deqa e ni mermqai. Ni tonto talq dena olo oqedqasai. Ni mati ino une aqa awai kalil keretimqa di ni uratmib oqedqam.”

13

Tamo a are bulyqasai di a padalqas

1 Onaqa bati deqa tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, Galili tamo qudei naŋgi wagme osib Qotei atraiyeqnabqa Pailat na aqa qaja tamo naŋgi qariŋnjrnaq gilsib naŋgi ñumnab naŋgo leŋ aisiq wagme naŋgo leŋ ti tuturej.”
2 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi kiyersib are qalonub? Galili tamo naŋgi di une gargekoba yoqneb deqa gulbe di naŋgoq di brantej. Galili tamo qudei naŋgi une gargekoba yosaieqnub. Niŋgi degsib are qalonub kiyo?
3 Di sai. E niŋgi merŋgwai. Niŋgi are bulyqasai di niŋgi kalil dego padalqab.
4 Jerusalem dia tal olekoba aqa ñam Siloam di puosiqa tamo 18 naŋgi ñumnaq moreŋeb. Deqa niŋgi kiyersib are qalonub? Tamo 18 moreŋeb qaji naŋgi une gargekoba yoqneb deqa naŋgi degsib moreŋeb. Tamo qudei Jerusalem di unub qaji naŋgi une gargekoba yosaieqnub. Niŋgi degsib are qalonub kiyo?
5 Di sai. E niŋgi merŋgwai. Niŋgi are bulyqasai di niŋgi kalil dego padalqab.”

Qura geitosai qaji aqa yawo anjam

6 Osiqa Yesus a yawo anjam bei endegsi marej, “Tamo bei a aqa wauq di qura yagej. Bunuqna a qura gei oqajqa marsiq bej. Bosiq unej qura geitosai.
7 Deqa a na aqa wau taqato tamo minjej, ‘Ni que. Wausau qalub gilqo e boqnsim ŋam atoqnem qura geitosai. Deqa uŋgum. Qomsim waiy. A kiyaqa mandam aqa namur laŋa saitqas?’
8 Onaqa wau taqato tamo na minjej, ‘O Tamo Koba, ni mati uratim soqnem. Wausau qujai endeqa e na qura utruq di moror qamsiy namur atsiy unqai.
9 Degyitqa wausau bei qa geitqas kiyo sai kiyo? Saiamqa ni marim e qomsiy waiyqai.’ ” Yesus a yawo anjam degsi marej.

Yori bati qa Yesus na uŋa bei boletej

10-11 Onaqa yori bationaqa Yesus a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa Qotei aqa anjam minjroqnej. Minjroqnsiqa ŋam atej uŋa bei sonaq unej. Uŋa di a maiyej. Mondor uge na ma yonaqa wausau 18 a groŋosiq laqnej. A tiŋtiŋ tigelqa keresai.
12 Deqa Yesus na uŋa di unsiq metonaqa aqa areq bonaqa minjej, “O uŋa, ni que. Endego ino ma di ni uratmqas.”
13 Degsi minjsiqa uŋa aqa jejamuq di baŋ atnaqa aqa ma koboonaqa a tiŋtiŋ tigelosiqa Qotei aqa ñam soqtoqnej.
14 Onaqa Qotei tal taqato tamo a Yesus aqa maŋwa di unsiqa minjiŋ oqetej. Di kiyaqa? Yesus a yori bati qa uŋa di boletej deqa. Deqa Qotei tal taqato tamo na tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjrej, “Bati 6 iga waueqnum. Deqa wau qa bati segi nuŋgo ma boletqajqa boqniy. Yori bati qa nuŋgo ma boletqajqa baib.”

15 Onaqa Tamo Koba a na kamba minjej, “Niŋgi gisaŋ tamo. Niŋgi yori bati gaigai nuŋgo makau ti donki ti tontonub unub di sil palontoqnsib joqoqnsib ya anainjreqnub.
16 Ariya uŋa endi a Abraham aqa moma. Satan na ma yonaqa wausau 18 ma ti soqnej. Deqa e kiyaqa yori bati qa aqa ma di uratit sqas? Sai. E boletqai.”
17 Yesus a degsi marnaqa aqa jeu tamo kalil naŋgi aqa anjam di qusibqa jemainjrej. Kumbra kalil Yesus a yoqnej qaji di tulaŋ bolequja deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi tulaŋ areboleboleinjroqnej.

Sis yago qa yawo anjam

18 Onaqa Yesus a olo marej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Yawo anjam kiye niŋgi merŋgitqa Qotei aqa kumbra di aqa utru niŋgi geregere poiŋgwas?
19 Od, e qalieonum. Qotei aqa kumbra di tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagej dego kere. Bunuqna sis a oqsiq tulaŋ kobaqujaonaqa qebari naŋgi bosib aqa daniq di simi ateleŋeb.”

Bem tiyeqnu qaji sum aqa yawo anjam

20 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Yawo anjam kiye niŋgi merŋgitqa Qotei aqa kumbra di aqa utru niŋgi geregere poiŋgwas?
21 Od, e qalieonum. Qotei aqa kumbra di bem tiyeqnu qaji sum bul. Uŋa bei a bem tiyeqnu qaji sum kiñala osiqa bem sum laŋaj ti turtosiq web kobaqujaq di bulyonaqa bem kalil tiyekritej.”

Niŋgi siraŋme kiñala miligiq gilqajqa siŋgilaoiy

22 Yesus a dena tigelosiqa Jerusalem aiqajqa gam dauryosiq qure kokba ti qure kiñilala ti dia Qotei aqa anjam minjre minjre aiyoqnej.
23 Aiyeqnaqa tamo bei na minjej, “O Tamo Koba, Qotei na tamo quja quja segi eleŋqas kiyo? Ni iga geregere merge.” Onaqa Yesus na kamba minjrej,
24 “Niŋgi siraŋme kiñala miligiq gilqajqa siŋgilaoiy. E niŋgi merŋgwai. Tamo gargekoba naŋgi siraŋme kiñala miligiq gilqajqa siŋgilaoqnib ugeinjroqnqas.
25 Tal aqa abu a tigelosim siraŋme kabutimqa niŋgi oqeq di tigelosibqa siraŋme kindokindoŋosib minjoqnqab, ‘O Tamo Koba, ni na siraŋme waqtetgime.’ Amqa a na kamba merŋgwas, ‘Niŋgi tal qabe? E niŋgi qaliesai.’
26 Degsi merŋgimqa niŋgi na minjqab, ‘O Tamo Koba, iga ni ombla iŋgi ti ya ti uyoqnem. Ni gago qureq di Qotei aqa anjam plaltosim mergoqnem.’
27 Degsib minjibqa a na kamba merŋgwas, ‘Niŋgi tal qabe? E niŋgi qaliesai. Deqa niŋgi kalil jaraiyiy. Niŋgi kumbra uge yo qaji tamo.’
28 A na niŋgi degsim merŋgsim niŋgi qalaq di breiŋgwas. Yimqa Abraham, Aisak, Jekop, Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi ti Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Soqnimqa niŋgi naŋgi unjrsibqa akamkobaoqnsib pailoqnsib nuŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas.
29 Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi sawa guta na guma na tauŋ na bebeŋ na ti bosib Qotei aqa siŋgaq di koroeleŋabqa Qotei a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas. Yimqa naŋgi Qotei ombla awoosib iŋgi uyoqnqab.
30 Deqa niŋgi quiy. Tamo qudei bini ñam ti unub qaji naŋgi mondoŋ ñam saiqoji sqab. Ariya tamo qudei bini ñam saiqoji unub qaji naŋgi mondoŋ ñam ti sqab.”

Yesus a Jerusalem naŋgi qa dulej

31 Onaqa bati deqa Farisi qudei naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb, “Mandor Herot a ni lumsim moiyotmqa mareqnu. Deqa ni sawa endi uratosim ulaŋ.”

32 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi gilsib gisaŋ tamo Herot a endegsib minjiy,
‘Yesus a marqo, “Bini e mondor uge uge naŋgi winjroqnsiyqa tamo ma ti naŋgi bolet-
njroqnqai. Nebe dego e wau di yoqnqai. Ariya alieb e ijo wau di kobotqai.” ’ Niŋgi gilsib
Herot degsib minjiy.
33 Bini e walwelosi aisiy nebe olo tigelosiy aisiy ariya alieb e Jerusalem di brantqai. E
degyqai. Di kiyaqa? Jerusalem dia qujai jeu tamo naŋgi na Qotei aqa medabu o tamo
naŋgi ñumeqnab moreŋeqnub. Naŋgi qure beiq di naŋgi ñumosaieqnub.
34 “O Jerusalem qure, O Jerusalem qure, ni na Qotei aqa medabu o tamo naŋgi
ñumoqnsim moiyotnjreqnum. Osim tamo uŋgasari Qotei na inoq qariŋnjreqnu qaji naŋgi
meniŋ na ñumeqnam moreŋeqnub. Bati gargekoba e ino aŋgro naŋgi tuwe du du bul
koroinjrqajqa yeqnam ni saideqnum.
35 Deqa niŋgi quiy. Qotei a nuŋgo atra tal koba uratetŋgimqa a laŋa sqas. Deqa e niŋgi
endegsi merŋgwai. Niŋgi olo e nubqasai. Degsim gilsim mondoŋ e olo laŋ qureq na
boqnitqa niŋgi e nubsib marqab, ‘Tamo a bqo endi Tamo Koba aqa ñam na bqo. Deqa
Qotei na a tulaŋ geregereiyeqnu.’ ”

14

Tamo bei jejamu suŋyeleŋej qaji di Yesus na boletej

1 Yori bati bei Yesus a Farisi gate bei aqa talq gilsiqa a ombla iŋgi uyoqneb. Iŋgi
uyeqnabqa tamo qudei tal dia soqneb qaji naŋgi Yesus koqyoqneb.
2 Yesus aqa areq di tamo bei jejamu suŋyeleŋej qaji a awesoqnej.
3 Deqa Yesus na tamo di unsiqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti endegsi
nenemnjrej, “Niŋgi mariy. Yori bati qa tamo boletqajqa di kere kiyo? Dal anjam a kiyersi
marqo?”
4 Onaqa naŋgi na kamba anjam bei Yesus minjosai. Naŋgi mequmesoqneb. Deqa
Yesus na tamo di aqa jejamu ojsiqa aqa ma boletej. Osiqa qariŋyonaq gilej.
5 Onaqa Yesus na Farisi naŋgi olo nenemnjrej, “Nuŋgo aŋgro kiyo nuŋgo makau kiyo
yori bati qa uloŋosim subq aiyimqa niŋgi na aqaryaiyosib subq dena osib goge atqab e?
Niŋgi na merbiy.”
6 Onaqa naŋgi na kamba olo anjam bei Yesus minjqa yonab keresaiinjrej.

Niŋgi na nuŋgo segi ñam soqtaib

7 Bati deqa Yesus a ŋam atej di tamo qudei naŋgi iŋgi uyo qa marsib talq bosib tamo
ñam ti naŋgo awo jaramq di awoosib iŋgi uyeqnab unjrej. Deqa a na naŋgi yawo anjam
endegsi minjrej,
8-9 “Tamo bei na maruro atsim ni metmimqa ni tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di namo
awoaim. Ni tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di awoqam di goiyo lanja na tamo ñam ti
bei metim bam ni mermqas, ‘Ni awo jaram di uratosim tamo endi yim awoqas.’ Yim ni
jemaimim tamo laŋaj naŋgo awo jaramq di awoqam.
10 Deqa tamo bei na maruro atsim metmimqa ni tamo laŋaj naŋgo awo jaramq di awo.
Yimqa goiyo lanja na bosim mermqas, ‘O was, ni bosim tamo ñam ti naŋgo awo jaramq
endi awo.’ Yim tamo kalil iŋgi uyeqnub qaji naŋgo ŋamgalaq di ni ñam ti sqam.
11 Tamo kalil naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo ñam aguq atetnjrqas.
Ariya tamo naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi Qotei na olo ñam soqtetnjrqas.”

Niŋgi na tamo sougetejunub qaji naŋgi gereinjriy

12 Osiqa Yesus na goiyo lanja minjej, “Ni maruro atsimqa ino segi was naŋgi ti ino segi
kadoi naŋgi ti tamo uŋgasari ñoro koba ejunub qaji naŋgi ti metnjraim. Ni degyqam di ni
endegsi are qalqam, ‘Naŋgi na kamba maruro atsib e metbib gilit iŋgi anaibqab.’
13 Ni degyaim. Ni maruro atsimqa tamo ñoro saiqoji naŋgi ti tamo jejamu lainjro qaji
naŋgi ti tamo siŋga uge naŋgi ti tamo ŋam qandimo naŋgi ti metnjrim bab iŋgi anainjre.

14 Amqa ni tulaŋ areboleboleimqas. Di kiyaqa? Naŋgi ni kamba iŋgi anaimqa keresai.
Deqa mondoŋ tamo bole bole naŋgi olo subq na tigelo batiamqa Qotei na kamba awai
tulaŋ boledamu ni emqas."

Yesus a maruro qa yawo anjam marej

15 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo bei Yesus ombla awoosib iŋgi uyoqneb qaji
a qusiqa minjej, "Mondoŋ Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqas. Sosimqa a na naŋgi iŋgi anainjrim awoosib koba na iŋgi uyoqnqab.
Deqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrim sqab."
16 Onaqa Yesus na kamba yawo anjam bei endegsi minjej, "Tamo bei a maruro atqa
osiqa tamo gargekoba naŋgi aqa maruro unqa metnjrej.
17 Aqa maruro bati brantonaqa a na aqa kaŋgal tamo bei qariŋyonaq gilsiqa tamo naŋgi
di minjrej, 'Niŋgi boiy. Iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atonub unu.'
18 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil bqa urateb. Osib minjoqneb, 'Iga bqa keresai.' Bei na
minjej, 'E mandam bunuj awaiyonum. Di unqajqa aiqai. Deqa ni goiyo lanja minje, "E
bqa keresai." '
19 Bei na minjej, 'E makau bunuj 10 awaiyem. Deqa bini e naŋgi wau enjrqai. Deqa ni
goiyo lanja minje, "E bqa keresai." '
20 Bei na minjej, 'E bini uŋa bunuj onum. Deqa e dego bqa keresai.'
21 "Onaqa kaŋgal tamo a olo puluosiq aisiq anjam kalil naŋgi na minjeb qaji di aqa
tamo koba minjnaqa a minjiŋ oqetonaqa olo qariŋyosiqa minjej, 'Ni urur gilsimqa gam
kokbaq di gam kiñilalaq di tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi ti tamo jejamu lainjro qaji naŋgi
ti tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi ti tamo siŋga ugeinjro qaji naŋgi ti itnjrsimqa joqsim
ijo talq boiy.'
22 Onaqa kaŋgal tamo a olo gilsiqa tamo naŋgi di kalil joqsi bosiqa aqa tamo koba
minjej, 'O Tamo Koba, e ino anjam dauryosim agi naŋgi kalil joqsi bonum. Ariya ino
tal tamo na maqosai unu.'
23 "Onaqa goiyo lanja na olo aqa kaŋgal tamo qariŋyosiqa minjej, 'Ni gilsim gam kalilq
dena ti nañuq dena ti tamo naŋgi joqsim boiy. Naŋgi kalil babqa ijo tal magwas.
24 E ni mermqai. Tamo naŋgi e nami metnjronum bqa uratonub qaji naŋgi ijo maruro
unqasai.' "

Tamo a Yesus dauryqa marsimqa a mati geregere are qalsim Yesus dauryem

25 Yesus a dena tigelosiqa walwelosiq aiyeqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
a dauryosib aiyoqneb. Deqa a bulosiqa naŋgi endegsi minjrej,
26 "Tamo bei a e daurbqa osimqa aqa abu, aqa ai, aqa ŋauŋ, aqa aŋgro naŋgi, aqa was
naŋgi, aqa jaja naŋgi, aqa segi jejamu dego jeutnjrqasai di a ijo aŋgro sqa keresai.
27 Tamo bei na aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e daurbqasai di a ijo aŋgro sqa keresai."
28 Osiqa naŋgi endegsi minjrej, "Tamo bei a tal atqa osimqa a mati awoosim tal
kobotqajqa aqa awai geregere are qalsim aqa silali sisiyqas. Aqa silali kereqas kiyo sai
kiyo degsi are qalqas.
29-30 A mati degsi are qalqasai di a tal aqa utru atsim bati amble di aqa silali saiamqa
tal kobotqa keresaiiyimqa tamo naŋgi unsib a kikiyosib minjqab, 'Ni tal aqa utru atem
di ni kobotqa keresai.' Yim a jemaiyqas.
31 "Mandor bei na mandor bei qoto itqa marsimqa a mati awoosim geregere endegsi
are qalqas, 'Ijo qaja tamo 10 tausen naŋgi na mandor di aqa qaja tamo 20 tausen naŋgi
ñumsib winjrqa kere kiyo?'
32 A degsi are qalsim marqas, 'E na mandor di qoto buŋyqa keresai.' Degsi marsimqa
aqa wau tamo qudei naŋgi qariŋnjrim gilsib mandor di minjqab, 'Uŋgum, iga qotqa
uratonum.'

33 “Dego kere tamo bei na e daurbqa osimqa a mati aqa segi iŋgi iŋgi kalil uratqasai di
a ijo aŋgro sqa keresai.”

Bar qa yawo anjam

34 Osiqa Yesus a olo marej, “Bar a bole. Iŋgiq di bar atoqnib aqa uyo boledamuqas.
Ariya bar aqa qajarara koboqas di iŋgi kiye na olo qajararatqas? Di keresai.
35 Bar aqa qajarara koboqas di a ugeqas. Iga bar di mandam ti bulyonamqa mandam
namuryqa keresai. Deqa iga bar di uratosim waiyqom. Tamo a dabkala ti sqas di a ijo
anjam endi geregere quem.”

15

Kaja du alelqo qaji aqa yawo anjam

1 Bati bei takis o qaji tamo naŋgi ti une tamo naŋgi ti kalil Yesus aqa anjam quqwa
marsibqa aqa areq bosib koroeb.
2 Koroonabqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Yesus yomuiyosib mareb,
“Yesus a une tamo naŋgi joqoqnsiqa koba na iŋgi uyeqnub.”
3 Degsib marnabqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa yawo anjam endegsi minjrej,
4 “Tamo bei aqa kaja 100 naŋgi ñiŋ uyoqnibqa qujai bei alelamqa a na kaja 99 naŋgi
uratnjrsim qujai alelqo qaji di ŋamosim gilsim itqas.
5 Itosim areboleboleiyim soqtosim qoboiyqas.
6 Qoboiyosim aisim aqa qureq di brantosim aqa was naŋgi ti aqa qure qujai naŋgi ti
kalil koroinjrsimqa minjrqas, ‘Niŋgi uniy. Ijo kaja alelqo qaji agi olo itonum! Deqa niŋgi
e ombla areboleboleigim sqom!’ ”
7 Osiqa Yesus a olo marej, “Dego kere une tamo qujai a are bulyqas di laŋ goge dia
naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjrqas. Tamo 99 naŋgi mareqnub, ‘Iga tamo bole une
saiqoji. Deqa iga are bulyqasai.’ Naŋgi qa laŋ goge dia naŋgi areboleboleinjrqasai. Ariya
une tamo qujai a are bulyqas di naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjrqas.”

Silali loumqo qaji aqa yawo anjam

8 Osiqa Yesus a olo marej, “Uŋa bei aqa meniŋ silali 10 soqnimqa meniŋ silali qujai
loumimqa a waŋal qatrentosim aqa talq di maŋ solsim ŋamosim itqas.
9 Itosim gilsim aqa was naŋgi ti aqa qure qujai naŋgi ti kalil koroinjrsimqa minjrqas,
‘Ijo meniŋ silali qujai loumqo qaji agi olo itonum! Deqa niŋgi e ombla areboleboleigim
sqom!’ ”
10 Osiqa Yesus a olo marej, “Dego kere une tamo qujai a are bulyqas di Qotei aqa laŋ
aŋgro naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjrqas.”

Tamo bei aqa ŋiri aiyel qa yawo anjam

11 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei aqa ŋiri aiyel soqneb.
12 Bati bei ŋiri yala na aqa abu minjej, ‘O Abu, ni ino ñoro kalil ambleq na potosim taqal
bei e ebe.’ Degsi minjnaqa abu na aqa ñoro ambleq na potosiqa taqal bei aqa ŋiri yala
yej. Taqal bei aqa ŋiri koba yej.
13 Onaqa bati bei ŋiri yala na aqa ñoro kalil qariŋyosiqa silali osiq tigelosiqa sawa beiq
gilej. Gilsiq dia diqosi laqnsiqa aqa silali kalil uyekritej.
14 Onaqa sawa dia mam koba aiyej deqa ŋiri yala a iŋgi tulaŋ saiiyej.
15 Deqa a sawa deqaji tamo bei aqaq gilnaqa minjej, ‘Ni ijo bel taqatnjroqnsim iŋgi
anainjroqne.’
16 Onaqa a bel naŋgi taqatnjroqnsiqa iŋgi anainjroqnej. Osiqa are qaloqnej, ‘E mam
koba unum. Deqa e endegyqai. Bel naŋgi iŋgi oto uratoqnibqa di oqnsiy uyoqnitqa dena
e kereoqnqas.’ A degsi are qalsiq soqnej. Di kiyaqa? Tamo bei na iŋgi anaiyosaioqnej
deqa.

17 “Osiqa olo are qalej, ‘E kumbra grotonum deqa e mam na moiqa laqnum. Ijo abu
aqa wau tamo naŋgi iŋgi koba uyeqnub. E segi qujai mam na moiqa laqnum.
18 Deqa e olo puluosiy ijo abu aqaq aisiy minjqai, “O Abu, e Qotei aqa ŋamgalaq di une
kobaquja atonum. Ino ŋamgalaq di dego e une kobaquja atonum.
19 Deqa e ino aŋgro sqa keresai. Deqa ni marimqa e ino wau tamo sosiy ni wauetmo-
qnqai.” ’
20 Degsi are qalsiqa tigelosiq aqa abu aqaq olo aiyej.
“Aiyeqnaqa aqa abu ŋam atsiqa isaq di unsiq a qa tulaŋ dulosiqa urur ti gilsiq a
soqoŋyosiqa qalaqalaiyoqnsiqa kundoqyoqnej.
21 Onaqa minjej, ‘O Abu, e Qotei aqa ŋamgalaq di une kobaquja atonum. Ino ŋamgalaq
di dego e une kobaquja atonum. Deqa e ino aŋgro sqa keresai.’
22 Degsi minjnaqa aqa abu na aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi minjrej, ‘Niŋgi urur ti gilsib
gara jugo tulaŋ boledamu olekoba di osi bosib jigetiy. Baŋriŋ dego osi bosib aqa baŋ duq
di jigetiy. Siŋga tatal dego osib aqa siŋgaq di jigeleŋetiy.
23 Makau meli bunuj didiqo di qalsib goiyiy. Goisib osib babqa iga koba na uysim
areboleboleigim sqom.
24 Iga degyqom. Di kiyaqa? Ijo aŋgro yala a moiyobulosiq olo ŋambile sosiq bqo deqa.
A loumej agi gagoq di olo brantqo.’ Degsi minjrnaqa naŋgi aqa anjam kalil di dauryosib
makau goisib koba na awoosib areboleboleinjrnaq soqneb.
25-26 “Ariya ŋiri koba a wauq di sosiq dena puluosi bosiq tal jojomyosiqa naŋgi
areboleboleinjreqnaq lou tueqnab qusiqa kaŋgal aŋgro bei metonaq aqa areq bonaqa
nenemyej, ‘Naŋgi kiyaqa lou tueqnub?’
27 Degsi nenemyonaqa kaŋgal aŋgro dena minjej, ‘Ino was yala a olo bqo. Deqa ino
abu na makau meli bunuj didiqo di qalqo naŋgi uyoqnsib areboleboleinjreqnaq lou
tueqnub. Aqa aŋgro a bole sosiq olo brantqo deqa lou tueqnub.’
28 Degsi minjnaq qusiqa ŋiriŋosiq qudalej. Osiqa tal miligiq gilqa uratej. Deqa aqa abu
a talq dena oqedosiqa minjej, ‘O ijo aŋgro, ni tal miligiq au. Bamqa iga koba na awoosim
iŋgi uysim areboleboleigim sqom.’
29 Onaqa ŋiri koba a na kamba aqa abu minjej, ‘O Abu, ni que. E wausau gargekoba
ino anjam dauryosim ni wauetmoqnem. E ino anjam bei gotraŋyosaioqnem. Ni deqa
e qa are qalsim kaja du bei qalsim goiyosaieqnum. E ijo kadoi naŋgi ti koba na
areboleboleigosaieqnu.
30 Ariya ino aŋgro yala a na ino ñoro osiqa gam qaji uŋa naŋgi ombla sambalaoqnsiq
silali kalil uyekritej. Osiq olo bqoqa ni a qa tulaŋ areboleboleimqoqa makau meli bunuj
didiqo di agi qaletonum.’
31 “Degsi minjnaqa aqa abu na kamba minjej, ‘O ijo aŋgro, ni gaigai e ombla unum. Ijo
iŋgi iŋgi kalil di ino dego.
32 Ariya bini iga maruro atsimqa areboleboleigeqnu. Di kiyaqa? Ino was a moiyobu-
losiq olo ŋambile sosiq bqo. A loumej agi gagoq di olo brantqo.’ ”

16

Yesus a ñoro taqato tamo qa yawo anjam marej

1 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Ñoro tamo bei soqnej. Aqa ñoro
kalil aqa wau tamo bei na taqatoqnej. Bati bei tamo qudei na ñoro tamo di minjeb, ‘Ino
ñoro taqato tamo a ino ñoro kalil laŋa uyeqnu.’
2 Degsi minjnabqa a na ñoro taqato tamo di metonaq aqa areq bonaqa minjej, ‘Ni qa
anjam degsi merbonubqa e quonum. Ni kiyaqa kumbra degyonum? Deqa ijo ñoro kalil
ni uyonum qaji di sisiyosim merbimqa e geregere qalieosiy ni kobotmqai. Yim ni ijo
ñoro olo bunu taqatqasai.’

3 “Onaqa ñoro taqato tamo di a segi are qalej, ‘E kiyerqai? Ijo tamo koba a na e
kobotbqa marqo. E siŋgila saiqoji deqa e wau bei yqa keresai. E tamo qudei naŋgi minjrit
silali laŋa ebqab di e jemaibqas.
4 Deqa e kiyerqai? E qalieonum. Tamo qudei nami ijo tamo koba aqaq dena ñoro osib
naŋgi a kamba olo yqajqa minjeb qaji naŋgi di metnjrqai. Metnjrit ijoq babqa ñoro nami
eb qaji di e na aguq atitqa naŋgi e qa tulaŋ areboleboleinjrqas. Deqa ijo tamo koba a na
e wibimqa tamo naŋgi dena e osib naŋgo talq di e geregereiboqnqab.’
5 A degsi are qalsiqa tamo kalil nami aqa tamo koba aqaq dena ñoro eb qaji naŋgi
metnjrnaq bonabqa tamo namo bej qaji di nenemyej, ‘Ni ñoro gembub ijo tamo koba
aqaq dena em?’
6 Onaqa minjej, ‘E goreŋ kulum 100 em.’ Degsi minjnaqa ñoro taqato tamo na minjej,
‘Ni olo goreŋ kulum 50 segi neŋgreŋye.’
7 Osiqa tamo bei nenemyej, ‘Ni ñoro gembub ijo tamo koba aqaq dena em?’ Onaqa
minjej, ‘E bem sum aqa quŋ 100 em.’ Degsi minjnaqa ñoro taqato tamo na minjej, ‘Ni olo
bem sum aqa quŋ 80 segi neŋgreŋye.’
8 “Onaqa ñoro tamo a aqa ñoro taqato tamo aqa kumbra gisaŋ di poiyonaqa aqa ñam
soqtosiq minjej, ‘Ni keretonum.’ Degsi minjej. Di kiyaqa? Ñoro taqato tamo uge di a
powo ti sosiq deqa kumbra gisaŋ di yej. Deqa niŋgi quiy. Mandam endeqa tamo uŋgasari
naŋgi mandam qaji powo koba ti unub. Ariya suwaŋqa tamo uŋgasari naŋgi mandam
qaji powo kiñala ti unub.
9 “Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi mandam qaji ñoro uge oqnsib dena tamo
uŋgasari naŋgi kumbra bole enjroqnib naŋgi niŋgi qa tulaŋ areboleboleinjroqnqas. Yim
bunuqna niŋgi moisib mandam qaji ñoro uge kalil uratibqa Qotei na niŋgi joqsim tal
gaigai sqas qaji dia niŋgi geregereiŋgwas.
10 “Niŋgi ñoro kiñala geregere taqatqab di niŋgi ñoro qelikoba dego geregere taqatqab.
Ariya niŋgi ñoro kiñala geregere taqatqasai di niŋgi ñoro qelikoba dego geregere taqatqa-
sai.
11 Niŋgi mandam qaji ñoro uge geregere taqatqasai di niŋgi laŋ qure qaji ñoro dego
geregere taqatqasai. Deqa tamo yai na laŋ qure qaji ñoro nuŋgo baŋq di atqas? Tamo
dego bei sosai.
12 Niŋgi tamo bei aqa ñoro geregere taqatqasai di niŋgi nuŋgo segi ñoro dego geregere
taqatqasai. Deqa tamo yai na ñoro bei nuŋgo baŋq di atqas? Tamo dego bei sosai.
13 “Tamo qujai a tamo kokba aiyel naŋgi wauetnjrqa keresai. A tamo kobaquja
bei qalaqalaiyosim olo tamo kobaquja bei jeutqas. Bei aqa anjam dauryosim olo bei
qoreiyqas. Dego kere niŋgi silali ti Qotei ti turtnjrsib naŋgi wauetnjrqa keresai.”

Yesus a dal anjam qa ti Mandor Koba Qotei qa ti anjam palontej

14 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa anjam di qusib a yomuiyeb. Farisi naŋgi bati gaigai
silali oqnqajqa are koba soqnej. Utru deqa naŋgi Yesus yomuiyeb.
15 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi are qaleqnub, ‘Iga kumbra bole bole laŋa
babaŋ na yoqnim tamo uŋgasari naŋgi na iga nugoqnsib iga tamo bole qa mergwab.’
Niŋgi degsib are qaleqnub. Di gisaŋ. Nuŋgo are miligi di Qotei a segi qalie. Kumbra
qudei tamo naŋgi deqa arearetnjreqnu qaji di Qotei aqa ŋamgalaq di kumbra tulaŋ
ugedamu.
16 “Nami Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti
maroqneb dena bosi bosiq Jon aqa bati brantej. Jon aqa bati brantej dena bosiq bini ijo
anjam maro tamo naŋgi Qotei aqa anjam bole palonteqnub. Palonteqnab tamo uŋgasari
kalil naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.
17 “Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya Qotei aqa dal anjam mutu kiñala bei koboqasai
bole sai.”

Tamo bei na aqa ŋauŋ uratqa anjam

18 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aqa ŋauŋ uratosim olo uŋa bei oqas di a na aqa ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo. Uŋa bei dego aqa gumbuluŋ na a uratimqa bunuqna tamo bei na olo oqas di tamo bunuj dena uŋa di kumbra ugeq waiyqo.”

Ñoro tamo Lasarus wo naŋgo sa anjam

19 Osiqa Yesus a olo marej, “Ñoro tamo bei soqnej. A bati gaigai gara wala bole jugoqnsiqa tulaŋ areboleboleiyeqnaqa iŋgi bole bole uyoqnsiq soqnej.
20 Aqa tal meq di tamo bei iŋgi tulaŋ saiqoji aqa ñam Lasarus a bati gaigai awooqnsiq ŋeioqnsiq soqnej. Aqa jejamu kalil yu na ugetej.
21 Deqa a tal meq di awesonaqa ñoro tamo a iŋgi uyeqnaqa ñeŋgi ululoŋeqnaqa osiq uyoqnej. Aqa yuq dena leŋ aiyeqnaqa bauŋ naŋgi boqnsib naŋgo meŋ na yu bilgetoqneb.
22 “Bati bei Lasarus a moiyej. Moinaqa Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi bosib aqa qunuŋ osib Abraham aqa areq di awoteb. Bunuqna ñoro tamo a dego moinaqa subq ateb.
23-24 Subq atnabqa aqa qunuŋ aisiq moiyo qureq di soqnej. Sosiqa jaqatiŋ kobaiyeqnaqa tarosiqa Abraham isaq di sonaq unej. Lasarus a Abraham aqa areq di awesonaq unsiqa tulaŋ maosiqa Abraham minjej, ‘O Abu Abraham, e ŋamyuwoq endi sosimqa tulaŋ kaŋkaŋoqnsim jaqatiŋ koba eqnum. Deqa ni e qa are ugeimimqa Lasarus minjim aqa baŋ gei yaq di tuqtosim bosim ijo meŋq di atimqa kiñala ulilibqas.’
25 “Onaqa Abraham na minjej, ‘O aŋgro, ni are qale. Ni nami mandamq di sosimqa ni iŋgi bole bole uyoqnem. Ariya Lasarus a iŋgi uge uge uyoqnej. Deqa bini Lasarus a sawa boleq endi sosiqa a tulaŋ areboleboleiyeqnu. Ariya ni ŋamyuwoq di sosimqa jaqatiŋ koba eqnum.
26 Ni ŋam atsim une. Ni iga ti ambleq di sub guma koba unu. Deqa iga sub di laqaiosim nuŋgoq bqa keresai. Niŋgi dego sub di laqaiosib gagoq bqa keresai.’
27-28 “Onaqa ñoro tamo dena kamba Abraham minjej, ‘O Abraham, ni na Lasarus minjimqa olo puluosim ijo abu aqa talq gilsim ijo was 5 naŋgi saidnjrimqa naŋgi sawa uge endeq bqasai.’
29 Onaqa Abraham na minjej, ‘Ino was naŋgi Moses aqa dal anjam qalieonub. Naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam dego qalieonub. Naŋgi anjam di dauryqab di kere.’
30 Onaqa ñoro tamo dena olo minjej, ‘O Abu Abraham, di keresai. Ariya tamo moiyej qaji a subq na tigelosim anjam minjrqas di naŋgi qusib are bulyosib dauryqab.’
31 “Onaqa Abraham na minjej, ‘Tamo naŋgi Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti qusib are bulyqasai di tamo bei a subq na tigelosim naŋgi anjam minjrqas di dego naŋgi qusib are bulyqasai.’ ”

17

Tamo a Yesus aqa aŋgro kiñala bei uneq waiyqas di a tulaŋ padalougetqas

1 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo endegsi minjrej, “Bunuqna tamo qudei na tamo qudei uneq breinjroqnqab. Bole, kumbra di brantoqnqas. Ariya tamo naŋgi kumbra di yoqnqab qaji naŋgi tulaŋ padalougetqab.
2 Iga tamo deqaji naŋgi ojsim meniŋ kobaquja osim sil na naŋgo kakroq di tontosim breinjrim ya robuq aiqab di kere. Yim naŋgi bunuqna aŋgro kiñala bei uneq waiyqasai.
3 “Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Ino was bei a une bei atimqa ni na minje, ‘Une di urat.’ Yim a ino anjam di qusim are bulyqas di ni aqa une di torei moiyotime.
4 Ariya a bati qujai qa une 7 ni emoqnsim olo boqnsim ni mermoqnqas, ‘O was, e kumbra grotonum.’ Degsi mermo 7 yimqa ni aqa une kalil di torei moiyotime.”

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqajqa anjam

5 Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi na minjeb, “O Tamo Koba, gago areqalo ni
qa siŋgilateqnum qaji di ni na olo kobaqujatime.”
6 Onaqa Tamo Koba a na kamba minjrej, “Nuŋgo areqalo e qa siŋgilato qaji di sis
yago bul kiñala sqas di kereqas. Degesqas di niŋgi subar endi minjibqa a nuŋgo anjam
dauryosim jirim qoji waqosim aisim yuwalq di tigelqas.”

Yesus a kaŋgal tamo aqa kumbra qa anjam marej

7 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aqa kaŋgal tamo qariŋyonaqa gilsiqa aqa iŋgi
wauq di mandam qamsiq bulyej. Osiqa aqa kaja naŋgi dego taqatnjrej. Ariya a wau di
kobotimqa aqa tamo koba a na kiyersi minjqas? ‘Ni namo iŋgi uye’ degsi minjqas e? Sai.
8 A minjqas, ‘Ni ijo iŋgi goiyetbosim gara tigsim iŋgi suweiyosim ebimqa iŋgi ti ya ti
uyqai. Uyit menetbimqa bunu ni kamba iŋgi ti ya ti uyqam.’ A na aqa kaŋgal tamo degsi
minjqas. Di kiyaqa? A kaŋgal tamo laŋaj deqa.
9 Kaŋgal tamo dena aqa tamo koba aqa anjam dauryimqa a na kamba aqa ñam
soqtetqasai. Osim ‘Ni keretonum’ degsi minjqasai. Di kiyaqa? A kaŋgal tamo laŋaj deqa.
10 Dego kere niŋgi Qotei aqa kaŋgal tamo sosibqa wau kalil a na niŋgi eŋgoqnqas qaji di
yoqniy. Yoqnsib maroqniy, ‘Iga kaŋgal tamo laŋaj. Deqa wau kalil Qotei na iga egeqnu
qaji di agi yeqnum.’ ”

Yesus a tamo 10 naŋgo jejamu yu na ugeeleŋej qaji naŋgi boletnjrej

11 Yesus a dena tigelosiqa Jerusalem aiqajqa gam dauryosiqa Samaria sawa ti Galili
sawa ti ambleq na walwelosiq aiyoqnej.
12-13 Aiyoqnsiq qure beiq di brantej. Onaqa tamo 10 naŋgo jejamu yu na ugeeleŋej qaji
naŋgi bosib Yesus itosibqa naŋgi kiñala isaq di tigelosib tulaŋ maosib minjeb, “O Tamo
Koba, ni iga qa dulosim aqaryaige.”
14 Onaqa Yesus a naŋgi unjrsiqa minjrej, “Niŋgi olo puluosib aisib nuŋgo jejamu atra
tamo naŋgi osornjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi aiyoqnsibqa gamq di naŋgo yu kalil
mosoonaqa naŋgo jejamu boleonaq uneb.
15 Onaqa naŋgo ambleq dena qujai a segi olo puluosiqa Yesus aqa areq gilej. A leleŋ ti
Qotei aqa ñam soqtoqnsiq giloqnej.
16 Gilsiq Yesus aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa biŋiyosiq minjej, “O Tamo Koba, ni
keretosim ijo jejamu boletonum.” Tamo di a Samaria qaji.
17 Onaqa Yesus a tamo di unsiqa marej, “E na tamo 10 naŋgo jejamu boletetnjronumqa
ariya qujai a segi ijoq bqo. Tamo 9 naŋgi qabi unub?
18 Naŋgi olo ijoq bosai. Naŋgi Qotei aqa ñam soqtosai dego. Sawa bei qaji tamo endi a
segi qujai olo bosiq Qotei aqa ñam soqtqo.”
19 Yesus a degsi marsiqa tamo di minjej, “Ni tigelosim aiye. Ni ino areqalo e qa
siŋgilatonum deqa ino jejamu boleqo.”

Mondoŋ Tamo Aŋgro a laŋ qureq na bqas

20 Bati bei Farisi naŋgi Yesus endegsib nenemyeb, “Bati gembu Qotei a bosim aqa
segi tamo uŋgasari naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas?” Onaqa Yesus na
minjrej, “Qotei a Mandor Koba sqajqa bati brantoqnimqa maŋwa bei namoqna bam
niŋgi unqasai.
21 Tamo bei na endegsi merŋgwasai, ‘Niŋgi uniy, Mandor Koba a bqo agiende,’ o
‘Mandor Koba a bqo agide.’ Degyqasai. Niŋgi quiy. Bini Qotei a nuŋgo ambleq endi
Mandor Koba unu.”
22 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “E Tamo Aŋgro. Bati bei brantimqa
niŋgi ijo bqajqa bati unqa maroqnsib unqasai.
23 Tamo qudei na niŋgi gisaŋgoqnsib merŋgoqnqab, ‘Niŋgi uniy. Tamo Aŋgro bqo agide,’
o ‘Tamo Aŋgro bqo agiende.’ Degsib merŋgoqnibqa niŋgi naŋgi daurnjraib.

24 Kola minjaleqnaqa laŋ kalil suwaŋeqnu dego kere mondoŋ e Tamo Aŋgro brantitqa
tamo uŋgasari kalil naŋgi e nubqab.
25 Ariya e brantosaisoqnitqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi na e
qoreibosib jaqatiŋ koba ebqab.
26 "Noa aqa bati qa tamo uŋgasari naŋgi kumbra yoqneb dego kere e Tamo Aŋgro
bqajqa bati qa naŋgi kumbra degyoqnqab.
27 Agi Noa aqa bati qa tamo uŋgasari kalil naŋgi iŋgi ti ya ti uyoqnsib uŋa baŋ
ojeleŋoqnsib sonabqa Noa a qobuŋ miligiq gilnaqa awa koba aisiqa mandam ya maqon-
aqa naŋgi kalil moreŋekriteb.
28-29 Lot aqa bati qa dego tamo uŋgasari naŋgi iŋgi ti ya ti uyoqnsib iŋgi iŋgi awaiyoqn-
sib silali oqnsib iŋgi yagoqnsib tal atoqneb. Naŋgi kumbra degyoqnsib sonabqa Lot a
Sodom qure uratosiq ulaŋeqnaqa ŋamyuwo ti meniŋ puloŋ ti laŋ goge na awa bul aisiqa
Sodom tamo uŋgasari kalil naŋgi padaltnjrej.
30 Dego kere bunuqna tamo uŋgasari naŋgi kumbra degyoqnsib soqnibqa e Tamo
Aŋgro brantqai.
31 "Bati deqa tamo uŋgasari tal meq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib iŋgi iŋgi oqa
osibqa olo warum miligiq gilaib. Naŋgi jaraiyoqujatebe. Tamo uŋgasari wauq di unub
qaji naŋgi jaraiqa oqnsib iŋgi iŋgi oqa osibqa olo puluosib qureq baib. Naŋgi torei dena
jaraiyoqujatebe.
32 Kumbra nami Lot aqa ŋauŋ aqaq di brantej qaji niŋgi deqa are qaliy.
33 Tamo bei a aqa segi ŋambile taqatqajqa areqalo kobaiyqas di a padalqas. Ariya tamo
bei a aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas.
34 "E niŋgi endegsi merŋgwai. Ijo bqajqa bati brantimqa qolo deqa tamo aiyel warum
qujaiq di ŋereŋesoqnibqa Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas.
35 Uŋa aiyel tal qujaiq di saplaŋ gereiyoqnibqa Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei
uratim sqas.
36 Tamo aiyel wau qujaiq di iŋgi yagoqnibqa Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei
uratim sqas." Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrej.
37 Onaqa naŋgi na kamba nenemyeb, "O Tamo Koba, kumbra kalil di sawa qabia
brantqas?" Onaqa Yesus a naŋgi yawo anjam endegsi minjrej, "Tamo naŋgo jejamu
qusaeqnu qaji sawa dia qal naŋgi koroqab."

18

Iga Qotei pailyqajqa asgigwasai

1-2 Yesus aqa aŋgro naŋgi bati gaigai Qotei pailyoqnib asginjraim deqa a na yawo an-
jam bei endegsi minjrej, "Qure beiq di anjam pegiyo tamo soqnej. Tamo di aqa kumbra
bolesai. A Qotei ulaiyosaioqnej. A tamo uŋgasari naŋgi qa dego are qalosaioqnej.
3 Qure dia uŋa qobul soqnej. A bati gaigai anjam pegiyo tamo di aqa areq giloqnsiqa
minjoqnej, 'Tamo bei na e gulbe ebeqnu. Deqa ni na aqaryaibosim gago aiyel anjam
pegiyetgimqa tamo dena e olo gulbe ebqasai.'
4 A degsi minjeqnaqa a aqaryaiyqa uratoqnej. Bunuqna a areqalo bei osiqa marej,
'Bole, e Qotei ulaiyosaieqnum. E tamo uŋgasari naŋgi qa are qalosaieqnum.
5 Ariya uŋa qobul di a bati gaigai e waiŋboqnsiqa merbeqnu, "Ni aqaryaibe." A merbo
gaigai yeqnu deqa uŋgum e aqa anjam gereiyetqai. E aqa anjam gereiyetqasai di a bati
gaigai ijo areq boqnsim sqas. Yim e tulaŋ asgibo uge.' "
6 Osiqa Tamo Koba a olo marej, "Anjam pegiyo tamo uge aqa anjam marej qaji di niŋgi
quiy.
7 Qusib are qaliy. Qotei a tamo bole. A anjam pegiyo tamo di bul sai. Deqa tamo
uŋgasari a na giltnjrej qaji naŋgi qolo ti qanam ti pailyoqnqab di a naŋgo pailyo qusimqa
tariŋsokobaiyqasai. A naŋgi urur aqaryainjrqas.

8 E niŋgi merŋgwai. Qotei na naŋgi urur aqaryainjroqujatqas. Ariya mondoŋ e
Tamo Aŋgro bosiyqa tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi e qa naŋgo areqalo
siŋgilatosib soqnib degsi unqai e?”

Farisi tamo bei takis o qaji tamo bei wo naŋgi aiyel Qotei pailyeb

9 Tamo qudei naŋgi mareqnub, “Iga tamo bole. Iga tamo qudei naŋgi unub dego sai.”
Yesus na tamo deqaji naŋgi yawo anjam bei endegsi minjrej,
10 “Tamo aiyel naŋgi Qotei pailyqa marsibqa atra tal miligiq gileb. Bei Farisi tamo. Bei
takis o qaji tamo.
11 Naŋgi atra tal miligiq gilsibqa Farisi tamo a namo tigelosiqa endegsi pailyej,
‘O Qotei, e tamo qudei naŋgi unub dego sai. E gisaŋ na tamo uŋgasari naŋgi silali
yainjrosaieqnum. E sambala kumbra yosaieqnum. E kumbra uge bei dego yosaieqnum.
E takis o qaji tamo di bul sai.
12 E gaigai ni pailmqa oqnsim iŋgi ti ya ti urateqnum. E ijo segi iŋgi iŋgi kalil
poteleŋoqnsim oto bei ni atraimeqnum.’
13 Farisi tamo a degsiqa Qotei pailyej. Onaqa takis o qaji tamo a kiñala isaq di
tigelesosiqa laŋ goge koqyosim pailyqajqa jemaiyonaqa turuosiqa are soqoŋyosiqa
marej, ‘O Qotei, e une ti. Deqa ni e qa dulosim ijo une kalil kobotetbime.’ Takis o qaji
tamo a degsiqa Qotei pailyej.”
14 Yesus a yawo anjam degsi minjrsiqa olo minjrej, “E niŋgi merŋgwai. Takis o qaji
tamo di aqa une kalil Qotei na kobotetonaqa a olo puluosiqa aqa talq aiyej. Ariya Farisi
tamo di aqa une Qotei na kobotetosai. Di kiyaqa? Tamo kalil naŋgo segi ñam soqteqnub
qaji naŋgi Qotei na olo ñam aguq atetnjrqas. Ariya tamo naŋgo segi ñam aguq ateqnub
qaji naŋgi Qotei na olo ñam soqtetnjrqas.”

Yesus a marej, “Aŋgro du du naŋgi ijo areq bqajqa saidnjraib”

15 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo aŋgro du du ti aŋgro mom ti joqsib Yesus na
aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrqa marsib aqa areq beb. Beqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi
na saidnjrsib minjreb, “Nuŋgo aŋgro du du naŋgi joqsib endeq baib.”
16 Degsib saidnjrnabqa Yesus na aŋgro du du naŋgi di metnjrej. Osiqa aqa aŋgro naŋgi
minjrej, “Aŋgro du du naŋgi uratnjrib ijo areq beb. Naŋgi saidnjraib. Tamo uŋgasari
naŋgi aŋgro du du bul sqab di Qotei a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.
17 E bole merŋgwai. Niŋgi aŋgro du du naŋgi bul sqasai di Qotei a niŋgi osim
taqatŋgwasai. Deqa a nuŋgo Mandor Koba sqasai dego.”

Ñoro tamo bei a Yesus ombla na anjam mareb

18 Onaqa Juda gate bei na Yesus endegsi nenemyej, “O Qalie Tamo Bole, e kiyersiyqa
ŋambile gaigai sqai?”
19 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni kiyaqa e tamo bole qa merbonum? Qotei a segi
qujai tamo bole.
20 Ariya ni Qotei aqa dal anjam kalil qalie unum. ‘Ni tamo bei aqa uŋa jejamu ojetaim.
Ni tamo bei qalsim moiyotaim. Ni bajiŋaim. Ni tamo bei aqa jejamu laŋa gisaŋyaim. Ni
ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo anjam dauryoqne.’ ”
21 Onaqa Juda gate dena olo Yesus minjej, “E aŋgro kiñala qa dal anjam kalil di
dauryosim boqnem agi bini degsi unum.”
22 Degsi minjnaq qusiqa kamba minjej, “Ni dal anjam kalil di dauryosim keretonum.
Ariya kumbra qujai ni keretosai. Deqa e ni mermqai. Ni gilsim ino iŋgi iŋgi kalil
qariŋyosim silali osim tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisim enjre. Degsim enjrsim bosim
e daurbe. Osim bunuqna ni laŋ qureq di awai bole itqam.”
23 Yesus na tamo di degsi minjnaq qusiqa are gulbekobaiyej. Di kiyaqa? A iŋgi iŋgi
koba ti soqnej deqa.

24 Onaqa Yesus a tamo di koqyosiqa marej, “Tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.
25 Kamel a yumba miligiq gilqajqa baŋgi koba. Dego kere tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.”
26 Onaqa tamo qudei Yesus aqa anjam di queb qaji naŋgi na minjeb, “Ni anjam degsi maronum deqa tamo yai naŋgi Qotei na eleŋamqa naŋgi ŋambile gaigai sqa kere?”
27 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo naŋgi segi ŋambile sqa keresai. Ariya Qotei na naŋgi eleŋqa kere. Di kiyaqa? Qotei a kumbra kalil yqa kere.”
28 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, ni une. Iga gago iŋgi iŋgi kalil uratosim ni daurmeqnum.”
29-30 Onaqa Yesus na minjrej, “E bole merŋgwai. Tamo bei a Qotei na taqatosim aqa Mandor Koba sqa marsimqa aqa segi qure, aqa ŋauŋ, aqa was naŋgi, aqa ai abu naŋgi, aqa aŋgro naŋgi ti kalil uratnjrsim e daurbqas tamo di Qotei na iŋgi iŋgi gargekoba olo yeleŋqas. Yimqa mondoŋ a ŋambile gaigai sqas.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

31 Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa naŋgi joqsiqa segitnjrsiqa endegsi minjrej, “Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro. Iga Jerusalem aiyeqnum. Dia anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami e qa neŋgreŋyeb qaji di aqa damu brantqas.
32 Agi tamo qudei na e ojqab. E ojsib tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa naŋgi na e misiliŋboqnsib miselboqnsib ugeugeiboqnqab.
33 Osib e kumbaiŋbosib lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”
34 Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrnaq qusibqa anjam di aqa utru Qotei na ulitej deqa naŋgi geregere poinjrosai.

Yesus na tamo bei ŋam qandimyej qaji di boletej

35 Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jeriko qure jojomyeqnaqa tamo bei ŋam qandimyej qaji a gam qalaq di awesosiqa tamo uŋgasari naŋgi silali qa ŋilnjroqnej.
36 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus dauryosib qatroŋoqnsib aiyeqnab tamo dena qusiqa nenemnjrej, “Niŋgi kiyaqa qatroŋeqnub?”
37 Onaqa naŋgi na minjeb, “Yesus Nasaret qaji a aiyeqnu.”
38 Degsi minjnabqa a tulaŋ leleŋosiqa marej, “O Yesus, Devit aqa Ŋiri, ni e qa dulame.”
39 Onaqa tamo uŋgasari namoeb qaji naŋgi na tamo di ŋiriŋtosib minjeb, “Ni leleŋkobaaim. Kiri.” Degsi minjnabqa a naŋgo anjam quetnjrosai. A olo tulaŋ leleŋoqnsiq Yesus minjoqnej, “O Devit aqa Ŋiri, ni e qa dulame.”
40 Onaqa Yesus a tigelosiqa tamo uŋgasari naŋgi minjrej, “Tamo di osib ijo areq osi boiy.” Onaqa naŋgi na a osib Yesus aqa areq osi beb. Osi bonabqa nenemyej,
41 “E ni kiyermqajqa deqa ni e qa leleŋoqnam?” Onaqa minjej, “O Tamo Koba, e olo ŋam poibim sawa unqajqa deqa e ni qa leleŋoqnam.”
42 Onaqa Yesus na minjej, “Ni e qa ino areqalo siŋgilatonum deqa e ni boletmqai. Deqa ino ŋamdamu olo poimeme.”
43 Degsi minjnaqa aqa ŋamdamu poiyonaqa sawa unsiqa Qotei aqa ñam soqtosiqa tigelosiq Yesus dauryosiq aiyej. Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi dego Qotei aqa ñam soqtoqneb.

19

Yesus a Sakius aqa talq gilej

1-3 Onaqa Yesus a aisiqa Jeriko qureq di brantosiq qure ambleq na walweleqnaqa
tamo bei aqa ñam Sakius a Yesus tamo kiyero degosiq unqajqa dauryej. Sakius a takis o
qaji tamo naŋgo gate. A ñoro koba ti soqnej. A tamo truquyala deqa a Yesus dauryosiq
unqajqa yonaq ugeiyej. Di kiyaqa? Tamo gargekoba naŋgi na sawa getenteb deqa.
4 Deqa Sakius a urur ti aisiq tamo uŋgasari kalil naŋgi buŋnjrsiqa namoosiq gam qalaq
di ŋam bei oqsiq ŋam atej. Ŋam atsiqa are qalej, "Yesus a gam endena bamqa e geregere
unqai."
5 Onaqa Yesus a gam dena walwelosi aisiq ŋam utruq di tigelosiq tarosiq Sakius unsiqa
minjej, "O Sakius, ni mandamq aiyoqujat. Bini e ino talq di sqai." 6 Degsi minjnaqa a
qusiqa mandamq aiyoqujatosiqa tulaŋ areboleboleiyonaqa Yesus osiqa ombla na aqa
talq gileb.
7 Gileqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi di unsib ŋiriŋosib mareb, "Niŋgi uniy. Yesus a
une tamo aqa talq gileqnu."
8 Onaqa talq di Sakius a tigelosiqa Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni que. E ijo iŋgi
iŋgi kalil ambleq na potosiy tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisi enjrqai. E nami tamo bei
gisaŋyosim silali dala qujai yaiyem kiyo? Degamqa e kamba silali dala qolqe olo yqai."
9 Onaqa Yesus a Sakius aqa anjam di qusiqa tamo uŋgasari naŋgi minjrej, "Bini Sakius
a dego Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋqo. Deqa Qotei na a ti tamo kalil aqa talq endi unub qaji
naŋgi ti eleŋqo.
10 E segi Tamo Aŋgro. E na tamo uŋgasari padalo gamq di unub qaji naŋgi ŋamoqnsim
eleŋeqnum. E deqa mandamq aiyem."

Silali taqatqajqa yawo anjam

11 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam di qusib are qaleb, "Bini kiyo Qotei a
gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bati brantqas?"
12 Naŋgi degsib are qaleb. Di kiyaqa? Yesus a Jerusalem jojomyej deqa. Onaqa Yesus
a yawo anjam bei endegsi minjrej, "Tamo kobaquja bei a sawa isaq gilej. Tamo di a are
qalej, 'E sawa deq gilitqa sawa deqaji naŋgi na e mandor atqab. Yibqa e olo puluosiy
bosiy ijo segi qure qujai naŋgo mandor sosiy naŋgi taqatnjrqai.' A degsi are qalsiqa sawa
isaq gilej.
13 A gilqa osiqa aqa kaŋgal tamo 10 naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa naŋgi segi
segi 20 kina enjrsiqa minjrej, 'Silali endena wauosib silali aqa oto dego oiy. Bunuqna e
olo bosiy unqai.'
14 "Tamo kobaquja a degsi minjrsiqa sawa isaq gilsiq di sonaqa aqa qure qujai naŋgi
a qa tulaŋ ugeosib are qaleb, 'A gago mandor sqasai.' Degsib are qalsibqa tamo qudei
naŋgi qariŋnjrnab sawa deq gilsib sawa deqaji naŋgi minjreb, 'Tamo di a gago mandor
ataib. A na iga taqatgwajqa iga uratonum.'
15 Ariya sawa deqaji naŋgi na tamo di mandor ateb. Onaqa bunuqna a olo puluosiq
aqa segi qureq aisiqa kaŋgal tamo naŋgi wau qa silali enjrej qaji naŋgi metnjrej.
Metnjrnaqa naŋgi aqa areq bonabqa a na minjrej, 'E nami silali eŋgem qaji dena niŋgi
wauoqneb olo silali di osorbiy.'
16 "Onaqa kaŋgal tamo deqaji bei a bosiqa minjej, 'O Tamo Koba, ino 20 kina ebem qaji
dena e waueqnamqa olo 200 kina brantej agiende.'
17 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, 'Ni kaŋgal tamo bolequja. Ni wau kiñala geregere
taqatonum deqa e qure kokba 10 ino baŋq di uratitqa ni na taqatnjroqnqam.'
18 "Onaqa kaŋgal tamo bei a bosiqa aqa tamo koba minjej, 'O Tamo Koba, ino 20 kina
ebem qaji dena e waueqnamqa olo 100 kina brantej agiende.'
19 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, 'E qure kokba 5 ino baŋq di uratitqa ni na
taqatnjroqnqam.'
20 "Onaqa kaŋgal tamo bei a bosiqa aqa tamo koba minjej, 'O Tamo Koba, ni unime.
Ino 20 kina ebem qaji agi olo osibetmonum. E gara ñeŋgi na dalaosim atnam soqnej.

21 E kumbra degyem. Di kiyaqa? E ni qa ulaem deqa. E qalieem, ni tamo ŋiriŋ ani.
Tamo qudei naŋgi waueqnab silali branteqnaqa ni segi na eqnum. Tamo qudei naŋgi
iŋgi yageqnab melieqnaqa ni segi na otorosim uyeqnum.'
22 "Onaqa tamo koba dena kamba endegsi minjej, 'Ni kaŋgal tamo uge. Ino segi anjam
dena e ino une ubtosiy ni pegimqai. Ni nami qalieem, e tamo ŋiriŋ ani. Tamo qudei
naŋgi waueqnab silali branteqnaqa e segi na eqnum. Tamo qudei naŋgi iŋgi yageqnab
melieqnaqa e segi na otorosim uyeqnum. Ni nami e qa degsim qalieem.
23 Deqa ni kiyaqa ijo silali di osi gilsim silali talq di atosai? Ni di atem qamu e bosimqa
silali talq dena ijo silali aqa oto kobaqo qamu turtosim onum qamu.'
24 Degsi minjsiqa tamo qudei aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi minjrej, 'Niŋgi aqa
20 kina di yaiyosibqa kaŋgal tamo nami wauosiqa 200 kina ej qaji di olo yiy.'
25 Onaqa naŋgi na minjeb, 'O Tamo Koba, a 200 kina ejunu. Deqa ni kiyaqa 20 kina olo
yqa maronum?'
26 "Onaqa tamo koba a na minjrej, 'E niŋgi merŋgwai. Tamo a wau geregere taqato-
qnqas di Qotei na olo wau koba yimqa a na taqatoqnqas. Ariya tamo a wau geregere
taqatqasai di wau kiñala a na taqatejunu qaji di a olo bunu taqatqasai. Qotei na a
kobotimqa a laŋa sqas.'
27 Osiqa minjrej, 'Tamo naŋgi e qa jeu ateb qaji naŋgi di joqsib boiy. Naŋgi e qa mareb,
"Tamo di a gago mandor ataib." Deqa tamo naŋgi di joqsib bosib ijo ulatamuq endi naŋgi
ñumib moreŋqab.' "
28 Yesus a yawo anjam degsi marsiqa a Jerusalem aiqajqa gam dauryosiq aiyoqnej.

Mandor Koba Yesus a Jerusalem aiyej

29-30 Yesus a aisiqa Betfage qure ti Betani qure ti Oliv mana utruq di jojomyosiqa aqa
aŋgro aiyel qariŋnjrsiqa minjrej, "Niŋgi aisib qure bei jojom di unu di brantosib donki bei
tontonub unu di unqab. Donki di bunuj tamo bei nami aqa quraq di awoosaioqnej qaji.
Niŋgi donki di unsibqa sil palontosib titosib osib boiy.
31 Niŋgi sil palontoqnibqa tamo bei na nenemŋgwas kiyo, 'Niŋgi kiyaqa donki aqa sil
palonteqnub?' Degsi nenemŋgimqa niŋgi na minjiy, 'Tamo Koba a wau ti. Deqa a donki
qa mergwo.' "
32 Yesus a naŋgi aiyel degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa aisib anjam Yesus na minjrej qaji di
dauryosib donki di uneb.
33 Unsib sil palonteqnabqa donki aqa abu naŋgi na naŋgi aiyel nenemnjreb, "Niŋgi
kiyaqa donki aqa sil palonteqnub?"
34 Degsi nenemnjrnabqa naŋgi aiyel na kamba minjreb, "Tamo Koba a wau ti. Deqa a
donki qa mergwo."
35 Degsi minjrnab odnjrnab naŋgi aiyel donki di osib Yesus aqa areq osi gileb. Osi
gilsib naŋgo segi gara jugo piqtosib donki aqa quraq di tusib Yesus soqtosib donki aqa
quraq di awoteb.
36 Yesus a donki aqa quraq di awoonaqa donki a walwelosi aiyeqnaqa tamo uŋgasari
naŋgi naŋgo gara jugo piqteleŋosib gamq di tueleŋoqneb.
37 Onaqa Yesus a Oliv mana utru jojomyeqnaqa aqa aŋgro gargekoba naŋgi tulaŋ
areboleboleinjreqnaqa leleŋoqneb. Yesus a nami maŋwa gargekoba yeqnaqa naŋgi
unoqneb deqa naŋgi Qotei aqa ñam soqtoqnsib endegsib maroqneb,
38 "Ni Tamo Koba aqa ñam na bonum deqa a ni tulaŋ geregereimeqnu. Ni gago Mandor
Koba. Iga Qotei Goge Koba aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom! Laŋ qureq di lawo kumbra
gaigai sqas."
39 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena Farisi qudei naŋgi tigelosib Yesus minjeb,
"O Qalie Tamo, ni ino aŋgro naŋgo medabu getentetnjrime."
40 Onaqa Yesus na minjrej, "Ijo aŋgro naŋgo medabu getentqab di meniŋ naŋgi tamo
bulyosib tulaŋ murqumyoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnqab."

Yesus a Jerusalem naŋgi qa akamej

41 Osiqa Yesus a Jerusalem jojomyosiq unsiqa akamej.
42 Akamosiq marej, “O Jerusalem tamo uŋgasari, bini bati endeqa niŋgi Qotei aqa
kumbra qalieeb qamu niŋgi geregere lawo na unub qamu. Ariya kumbra di niŋgi qa
uliejunu deqa niŋgi qalieqa keresai.
43-44 Deqa niŋgi quiy. Bati bei brantimqa tamo qudei na bosib niŋgi jeutŋgosib
nuŋgo qure koba endi agutibqa niŋgi jaraiqa keresaiiŋgwas. Amqa naŋgi na niŋgi qoto
itŋgosib tulaŋ ugeugeiŋgosib nuŋgo qure koba endi niñaqyekritqab. Osib qure aqa meniŋ
kalil paraparainjrsib breinjribqa meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq di sqasai. Meniŋ
kalil segisegiqab. Jeu tamo naŋgi bosib niŋgi degŋgwab. Di kiyaqa? Qotei na niŋgi
aqaryaiŋgwajqa bati brantqo di niŋgi poiŋgosai deqa.”

Tamo uŋgasari naŋgi atra tal miligiq di iŋgi iŋgi qariŋyoqneb

45 Osiqa Yesus a atra tal koba miligiq gilsiqa ŋam atej di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
iŋgi iŋgi qariŋyoqnsibqa dena silali eqnab unjrsiqa naŋgi winjrnaq jaraiyeb.
46 Naŋgi jaraiyeqnabqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb unu, ‘Ijo tal endi pailyqajqa tal.’ Qotei aqa anjam degsi unu. Ariya niŋgi
na olo tal endi ugetonubqa a bajiŋ tamo naŋgo tal bulqo.”
47 Yesus a bati gaigai atra tal miligiq giloqnsiq dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam
palontosiq minjroqnej. Bati deqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Juda
gate naŋgi ti Yesus qalib moiqajqa gam ŋamoqneb.
48 Ariya tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam quqwajqa tulaŋ arearetnjroqnej.
Deqa Juda gate naŋgi Yesus qalib moiqajqa gam ŋamonab ugeinjrej.

20

Juda naŋgi na Yesus nenemyeb, “Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum?”

1-2 Bati bei Yesus a atra tal koba miligiq gilsiq dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam
bole palontosiq minjroqnej. Onaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti
Juda gate naŋgi ti bosib nenemyeb, “Ni iga merge. Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra
endi yeqnum? Yai na ni qariŋmej deqa ni wau endi yeqnum?”
3 Onaqa Yesus na minjrej, “E kamba anjam bei niŋgi nenemŋgitqa niŋgi e merbiy.
4 Yai na Jon qariŋyonaqa bosiqa tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej? Qotei na kiyo?
Tamo bei na kiyo? Niŋgi na merbiy.”
5 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi qairosib maroqneb, “Iga Yesus
minjqom, ‘Qotei na Jon qariŋyej’ degsi minjqom di a iga mergwas, ‘Kiyaqa niŋgi Jon aqa
anjam quetosai?’
6 Ariya iga minjqom, ‘Tamo bei na Jon qariŋyej’ degsi minjqom di tamo uŋgasari naŋgi
ŋiriŋosib bosib iga meniŋ na lugwab. Di kiyaqa? Naŋgi mareqnub, ‘Jon a Qotei aqa
medabu o qaji tamo bole.’ ”
7 Naŋgi degsib qairosib olo Yesus minjeb, “Yai na kiyo Jon qariŋyej di iga qaliesai.”
8 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi degsib merbonub deqa e dego yai na
qariŋbonaq bosim wau endi yeqnum di niŋgi merŋgwasai.”

Wain wau qa yawo anjam

9 Osiqa Yesus a olo tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei a
tigelosiqa aqa wauq gilej. Gilsiqa wain sil yageleŋosiqa wau taqato tamo qudei naŋgo
baŋq di aqa wau uratetnjrsiqa sawa isaq gilsiq dia sokobaiyej.
10 Sonaqa wain gei melionaqa a na aqa kaŋgal tamo bei qariŋyonaqa wau taqato tamo
naŋgoq aisiq minjrej, ‘Wau lanja na e qariŋbqo bonum. Deqa niŋgi wain gei ebibqa e na
osi gilqai.’ Degsi minjrnaqa naŋgi na a ojsib qalougetosib wiyonab laŋa puluosiq gilej.

11 Gilnaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq ainaqa a dego qalougetosib
ugeugeiyosib wiyonabqa a laŋa puluosiq gilej.
12 Onaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq ainaqa a dego qalougetosib
ugeugeiyosib wiyonab gilej.
13 Onaqa wau lanja a are qalej, ‘E kiyerqai? E endegyqai. E ijo segi aŋgro qujai e na
tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji di qariŋyit aiqas naŋgi aqa anjam quetqab.’
14 Degsi are qalsiqa aqa segi ŋiri qariŋyonaq aiyej. Aiyeqnaqa wau taqato tamo naŋgi
a unsibqa segi segi qairosib mareb, ‘Tamo a bqo endi wau lanja aqa segi ŋiri. A na aqa
abu aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. Deqa iga a qalsim moiyotosimqa wau endi iga na oqom.’
15 Degsib marsibqa wau lanja aqa ŋiri ojsib wau qalaq osi gilsib dia qalnab moiyej.
“Deqa niŋgi kiyersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa wau taqato tamo uge naŋgi
di kiyernjrqas?
16 E niŋgi merŋgwai. A bosim naŋgi ñumsim moiyotnjrqas. Osim aqa wau di olo
yainjrsim tamo qudei naŋgo baŋq di uratetnjrimqa naŋgi na kamba taqatesqab.” Yesus
na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam degsi minjrnaqa naŋgi qusib minjeb, “Wau taqato
tamo naŋgi kumbra uge di yaib.”
17 Onaqa Yesus na naŋgi koqnjrsiqa minjrej, “Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di unu.
Aqa damu niŋgi poiŋgwo e? Anjam agiende,
‘Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa tal ai
di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu. Tal ai di tal siŋgilatqajqa deqa tigeltej.’
18 Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari ululoŋosib tal ai quraq aiqab qaji naŋgi di tal ai dena naŋgo
tanu giŋgeŋyqas. Ariya tal ai di uloŋosim tamo uŋgasari qudei naŋgoq aisim jejamu ti tanu
ti torei paraparainjrqas.”
19 Onaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti yawo anjam di qusib
endegsib qalieeb, Yesus a yawo anjam dena naŋgo jejamuq di une qametnjrej. Naŋgi
degsib qalieosib deqa minjiŋ oqetnjrnaqa Yesus ojqa mareb. Ariya naŋgi tamo uŋgasari
naŋgi ulainjrsib deqa naŋgi Yesus ojqa uratosib jaraiyeb.

“Iga Sisar takis yqom e?”

20 Ariya atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Yesus koqyesoqneb. Osib
endegsib are qaleb, “Iga tamo qudei qariŋnjrnam naŋgi Yesus aqa areq gilsib gisaŋyosib
anjam bei nenemyibqa a naŋgi tamo bole edegwas. Osim anjam grotimqa iga qusim
ojsim Rom naŋgo gate aqa baŋq di atqom.” Naŋgi degsib are qalsibqa tamo qudei
qariŋnjrnab naŋgi Yesus aqa areq gileb.
21 Gilsib minjeb, “O Qalie Tamo, iga qalie, ni anjam bole maro qaji tamo. Ni anjam
bole segi tamo uŋgasari naŋgi minjroqnsim Qotei aqa kumbra osornjreqnum. Ni tamo
bei ulaiyosaieqnum. Ni tamo ñam ti naŋgi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam saiqoji
naŋgi anjam bei minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil naŋgi minjreqnum.
22 Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e? Ni kiyersi are qalonum?”
23 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo uge di poiyonaqa minjrej,
24 “Niŋgi meniŋ silali bei osorbiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi meniŋ silali bei osi bosib
osoryonab unsiqa minjrej, “Meniŋ silali quraq endi tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu?”
Onaqa naŋgi na minjeb, “Di Sisar aqa.”
25 Onaqa a na minjrej, “Deqa Sisar aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy. Qotei aqa iŋgi iŋgi a qa olo
yiy.”
26 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa tulaŋ prugugetosib mequmosib soqneb.
Tamo uŋgasari naŋgo ŋamdamuq di naŋgi Yesus gisaŋyib a anjam bei grotqa yonab
ugeinjrej.

Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

27 Onaqa Sadyusi tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq beb. Sadyusi naŋgi mareqnub,
"Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai."
28 Deqa naŋgi bosib Yesus endegsib minjeb, "O Qalie Tamo, ni que. Moses a nami dal
anjam endegsi neŋgreŋyej, 'Tamo bei a moiyimqa aqa ŋauŋ aŋgro saiqoji soqnimqa aqa
was bei na olo uŋa qobul di osim aqa was moiyej qaji aqa aŋgro ŋambabtetqas.' Moses a
nami dal anjam degsi neŋgreŋyej.
29 Deqa ni que. Was 7 naŋgi soqneb. Naŋgo was matu a uŋa osiqa moiyej. A aŋgro
saiqoji.
30 Onaqa aqa was yala na olo uŋa qujai di osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji.
31 Onaqa aqa was yala na olo uŋa qobul di osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji. Was 7
kalil naŋgi uŋa qujai di osib moreŋeb. Naŋgi aŋgro saiqoji.
32 Naŋgi kalil moreŋonabqa ariya bunuqna uŋa di a dego moiyej.
33 Deqa ni iga merge. Mondoŋ subq na tigelo batiamqa tamo kalil naŋgi subq na
tigelabqa uŋa di a yai aqa ŋauŋ tiŋtiŋ sqas? Ni qalie, was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di eb."
34 Onaqa Yesus na minjrej, "Mandamq endi tamo naŋgi uŋateqnub. Uŋa naŋgi tamote-
qnub.
35 Ariya mondoŋ tamo uŋgasari Qotei na subq na tigelqa giltnjrej qaji naŋgi subq na
tigelosibqa naŋgi tamotqasai. Naŋgi uŋatqasai.
36 Naŋgi laŋ aŋgro bul laŋa sqab. Qotei na naŋgi subq na tigeltnjrimqa naŋgi aqa segi
aŋgro bole sqab. Deqa naŋgi olo moreŋqa keresai.
37 Niŋgi quiy. Tamo naŋgi moisib olo subq na tigelqab anjam di aqa utru Moses a nami
babtosiq endegsi neŋgreŋyej, 'Ŋam mariŋ miligiq di puloŋeqnaqa Qotei a ŋam puloŋq di
sosiqa Moses metosiq minjej, "E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa
Qotei." '
38 Qotei na Moses degsi minjej deqa iga qalieonum, Qotei a tamo moreŋo qaji naŋgo
Qotei sai. A tamo ŋambile so qaji naŋgo Qotei. Deqa tamo kalil naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq
di ŋambile unub."
39-40 Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi olo anjam
bei nenemyqajqa ulaeb. Deqa naŋgi na minjeb, "O Qalie Tamo, ino anjam di bole."

Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?

41 Onaqa Yesus a olo naŋgi endegsi minjrej, "Dal anjam qalie tamo naŋgi kiyaqa
mareqnub, 'Kristus a Devit aqa ŋiri'?
42-43 Devit a nami marej, 'Kristus a ijo Tamo Koba.' Agi louqa buk miligiq di Devit a
anjam endegsi neŋgreŋyej,
'Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
"Ni ijo baŋ woq endi awo.
Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa ni na naŋgi
taqatnjroqnqam." '
44 Niŋgi uniy. Devit a marej, 'Kristus a ijo Tamo Koba.' Deqa Kristus a kiyersim Devit aqa
ŋiri sqas?"

Dal anjam qalie tamo naŋgi kumbra uge uge yeqnub

45 Tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam di queqnabqa a na aqa aŋgro naŋgi
endegsi minjrej,
46 "Niŋgi dal anjam qalie tamo naŋgo kumbra uge geregere tenemtoqniy. Naŋgi koro
sawaq di tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtetnjrsib baŋ ojetnjrqajqa deqa gara jugo
olekokba jugoqnsib laqnub. Naŋgi Qotei tal miligiq di, goiyo kokbaq di sosibqa tamo
ñam ti naŋgo awo jaramq di awoqajqa tulaŋ areboleboleinjreqnu.

47 Naŋgi uŋa qobul naŋgi gisaŋnjroqnsibqa naŋgo tal ti iŋgi iŋgi ti laŋa yainjreqnub. Osib
tamo uŋgasari naŋgi na unjrsib naŋgo ñam soqtetnjrqajqa deqa pailyo olekokba yeqnub.
Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi awai tulaŋ ugedamu enjrqas."

21

Uŋa qobul aqa silali kiñala soqnej di Qotei yekritej

1 Yesus a atra tal miligiq di sosiqa ŋam atej di ñoro tamo naŋgi boqnsib silali ato qaji
kulumq di silali ateqnab unjroqnej.
2 Onaqa uŋa qobul bei ñoro tulaŋ saiqoji a dego bosiqa meniŋ silali kiñilala aiyel segi
atej. Atnaqa Yesus na unsiqa aqa aŋgro naŋgi minjrej,
3 "E bole merŋgwai. Uŋa qobul endi a ñoro tulaŋ saiqoji. Deqa a na ñoro tamo kalil naŋgi
buŋnjrsiqa silali kobaquja atqo.
4 Ñoro tamo naŋgi silali koba ti unub. Naŋgi oto kiñala segi ateqnub. Ariya uŋa qobul
endi a silali tulaŋ sai bole sai. Aqa meniŋ silali kiñilala aiyel segi naj agi atekritqo."

Bunuqna jeu tamo naŋgi na atra tal niñaqyqab

5 Onaqa Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi atra tal di koqyosibqa Yesus minjeb, "O Tamo
Koba, ni unime. Atra tal walato qaji meniŋ di tulaŋ boledamu. Qotei atraiyqajqa iŋgi
iŋgi ti meniŋ ti turtosib atra tal endi walateb." Onaqa Yesus na kamba minjrej,
6 "Atra tal niŋgi unonub endi bunuqna jeu tamo naŋgi na bosib tulaŋ niñaqyosib aqa
meniŋ kalil paraparainjrsibqa taqal breinjrqab. Yimqa meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq
di sqasai. Meniŋ kalil segisegiqab."

Gulbe kobaquja bunuqna brantqas

7 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na kamba nenemyeb, "O Qalie Tamo, bati gembu
jeu tamo naŋgi bosib atra tal endi niñaqyqab? Niñaqyqa osibqa kumbra kiye namoqna
brantim iga unsim poigwas, 'Bati di jojomqo'?"
8 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei na niŋgi gisaŋgo
uge. Bunuqna gisaŋ tamo gargekoba naŋgi ijo ñam na boqnsib maroqnqab, 'E Kristus.'
Qudei maroqnqab, 'Kristus bqajqa bati agi jojomqo.' Degsib gisaŋosib maroqnibqa niŋgi
naŋgi daurnjraib.
9 Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi aŋ na qotokobaoqnqab. Niŋgi deqa qusib ulaaib.
Qotei a nami marej, 'Kumbra di brantqas.' Deqa brantem. Ariya kumbra di brantimqa
diŋo bati urur brantqasai. Soboleiyosim brantqas."
10 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa olo minjrej, "Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti
qotoqnqab. Mandor kokba qudei naŋgi dego tigeloqnsibqa mandor kokba qudei naŋgi
qoto itnjroqnqab.
11 Sawa bei beiq di mimiŋ kokba ti ma uge ti mam ti iŋgi saio bati branteleŋqas. Laŋ
goge di maŋwa bei bei brantoqnibqa tamo uŋgasari naŋgi unoqnsib ulaugetoqnqab.
12 "Ariya kumbra kalil di brantosaisoqnimqa Juda naŋgi na bosib niŋgi jeutŋgoqnsib
ugeugeiŋgoqnsib ojeleŋoqnqab. Ojeleŋoqnsib anjam pegiyo talq di niŋgi tigeltŋgoqnsib
tonto talq di breiŋgoqnqab. Osib ijo ñam ugetqa are qaloqnsib niŋgi joqoqnsib Rom naŋgo
mandor ti naŋgo gate ti naŋgo ulatamuq di niŋgi tigeltŋgoqnqab.
13 Yimqa gam dena niŋgi ijo anjam bole palontoqnsib naŋgi minjroqnqab.
14 Deqa niŋgi na kamba anjam kiye minjrqajqa deqa nami are koba qalaib.
15 E segi na nuŋgo medabu siŋgilatetŋgosiy powo eŋgitqa niŋgi kamba anjam minjroqn-
qab. Minjroqnibqa naŋgi nuŋgo anjam di gotraŋyqa yoqnib ugeinjroqnqas.
16 "Bati deqa nuŋgo ai abu naŋgi ti nuŋgo was naŋgi ti nuŋgo leŋ naŋgi ti nuŋgo kadoi
naŋgi ti tigeloqnsib niŋgi ojeleŋoqnsib jeu tamo naŋgo baŋq di ateleŋoqnqab. Osib niŋgi
qudei luŋgoqnib moreŋoqnqab.

17 Niŋgi ijo ñam ejunub deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi niŋgi qa tulaŋ ugeoqnsib
jeutŋgoqnqab.
18 Ariya Qotei na niŋgi geregere taqatŋgoqnqas deqa ijo aŋgro bei padalqasai. Niŋgi
kalil bole sqab. Nuŋgo gate baŋga bei dego ugeqasai.
19 Deqa niŋgi gulbe di qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqniy. Sosib dena niŋgi ŋambile
bole oqab.

Bunuqna qaja tamo naŋgi Jerusalem qure niñaqyqab

20 "Bunuqna qaja tamo naŋgi bosib Jerusalem agutesqab. Agutesoqnib niŋgi unsibqa
endegsib qalieqab, 'Bole, Jerusalem padalqajqa bati brantqo.'
21 Bati deqa tamo uŋgasari Judia sawaq di unub qaji naŋgi jaraiyosib manaq oqo-
qujatebe. Tamo uŋgasari Jerusalem di unub qaji naŋgi qure uratosib jaraiyoqujatebe.
Tamo uŋgasari wauq di, gamq di unub qaji naŋgi olo puluosib qureq baib. Naŋgi torei
dena jaraiyoqujatebe.
22 Bati deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgo une qa kambatnjrougetqas. Yimqa aqa
anjam kalil nami neŋgreŋyeb qaji di aqa damu brantqas.
23 O aiyo! Bati deqa Qotei aqa minjiŋ Juda naŋgoq aiyimqa gulbe tulaŋ kobaquja naŋgo
mandamq di brantqas. Deqa uŋa gumaŋ ti uŋa aŋgro mom ti naŋgi jaraiyo baŋgioqnsib
gulbe gargekoba oqnqab.
24 Jeu tamo naŋgi bosib Juda naŋgi serie na ñumoqnib moreŋoqnqab. Osib qudei
ojeleŋosib joqsib sawa bei beiq di uratnjroqnqab. Tamo Juda sai naŋgi bosib Jerusalem
tulaŋ niñaqyosib siŋgila na taqatesqab. Taqatesoqnib bati Qotei a nami giltej qaji di
kereamqa a na naŋgi olo taqal breinjrqas.

Tamo Aŋgro a siŋgila ti riaŋ ti laŋbiq na mandamq aiqas

25 "Bati deqa seŋ ambruqas. Bai dego suwaŋqasai. Bongar naŋgi ululoŋosib mandamq
aiyeleŋqab. Yuwal dego korkortosim anjam atoqnqas. Yimqa sawa bei bei qaji naŋgi
quoqnib areqalo niñaqyetnjroqnimqa naŋgi tulaŋ ulaugetoqnqab.
26 Laŋ goge di iŋgi iŋgi kalil reŋgiŋyeleŋamqa tamo uŋgasari naŋgi unsib maroqnqab,
'Bole, gulbe oqa batiqo.' Naŋgi degsib maroqnsib ulaugetoqnsib ŋam eririqnjroqnqas.
27 Bati deqa e Tamo Aŋgro siŋgila ti riaŋ koba ti laŋbiq na mandamq aiyoqnit tamo
uŋgasari naŋgi tarosib e nubqab.
28 Kumbra kalil di brantqa utru atoqnimqa niŋgi ulaaib. Niŋgi tigelosib tarosib ŋam
atoqniy. Di kiyaqa? Qotei na niŋgi awaiŋgim niŋgi bole sqajqa bati jojomqo deqa."

Niŋgi qura qa yawo anjam dena poiŋgem

29 Osiqa Yesus a yawo anjam endegsi minjrej, "Niŋgi qura ti ŋam kalil ti unjriy.
30 Ŋam baŋga qalsim olo ñalguyoqnimqa niŋgi unsib qalieqab, 'Seŋ aqa bati jojomqo.'
31 Dego kere kumbra kalil e ubtosim merŋgonum qaji endi brantimqa niŋgi unsib
endegsib qalieoiy, 'Bole, Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqajqa bati jojomqo.'
32 "E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi kalil
moreŋosaisoqnibqa kumbra kalil e ubtosim merŋgonum qaji endi branteleŋqas.
33 Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa keresai."

Niŋgi geregere ŋam atsib soqniye

34 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. Niŋgi ya uge uyoqnsib
nanarioqnaib. Nuŋgo segi jejamu qa iŋgi iŋgi qa areqalo kobaiyoqnaib. Aliem urur bel
qaleqnu dego kere bati uge di bosim niŋgi pruqtŋgo uge.
35 Od, bati uge di bosim tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgoq di
brantoqujatqas.

36 Deqa niŋgi gaigai ŋam atoqnsib Qotei pailyoqnsib soqniy. Yimqa Qotei a siŋgila
eŋgoqnimqa kumbra kalil branteleŋqas qaji di niŋgi na britosib e Tamo Aŋgro ijo ulata-
muq di tigelesqab." Yesus a degsi marej.
37 Bati gaigai qanam Yesus a atra tal miligiq di sosiqa tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa
anjam palontoqnsiq minjroqnej. Qoloeqnaqa a olo qure uratoqnsiqa mana ñam Oliv di
ŋeioqnej.
38 Tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam quqwa maroqnsib nobqolo ambru
tigeloqnsibqa atra tal miligiq giloqneb.

22

Judas a Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas

1 Onaqa Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Yori bati di aqa ñam Bem Tiyosai Qaji
Uyqajqa Bati. Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa aqaryainjrej.
Deqa olo are qalqajqa yori bati jojomej.
2 Yori bati jojomonaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Yesus qalsib
moiyotqajqa gam ŋamoqneb. Di kiyaqa? Naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjreb deqa.
3 Onaqa Satan a Judas aqa miligiq aiyej. Judas aqa ñam bei Iskariot. A dego Yesus aqa
aŋgro 12 naŋgi deqaji bei.
4 Satan a Judas aqa miligiq aisiq walawalaiyonaqa tigelosiqa atra tamo kokba ti atra
tal taqato tamo naŋgi ti naŋgoq gilsiqa minjrej, "E Yesus osiy nuŋgo baŋq di atqai."
5 Degsi minjrnaqa naŋgi areboleboleinjrnaqa minjeb, "Ni Yesus osim gago baŋq di
atimqa iga ni silali emqom."
6 Degsi minjnabqa a naŋgo anjam di qusiqa minjrej, "Di kere." Osiqa Judas a gilsiq a
na Yesus osim naŋgo baŋq di atqajqa gam ŋamoqnej. A are qalej, "Yesus a tamo uŋgasari
naŋgi uratnjrsim a segi soqnimqa e na osiy Juda tamo kokba naŋgo baŋq di atqai."

Pita Jon wo naŋgi yori bati aqa iŋgi iŋgi gereiyeb

7 Onaqa Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantej. Qotei a nami Israel naŋgi endegsi
minjrej, "Niŋgi kaja du du naŋgi ñumeleŋosib siraŋmeq di leŋ liyibqa e na unsiy niŋgi
uratŋgwai. E niŋgi padaltŋgwasai." Qotei a nami Israel naŋgi degsi minjrej. Kumbra
deqa olo are qalqajqa yori bati brantonaqa Juda naŋgi mareb, "Iga kaja du du naŋgi
ñumeleŋosim Qotei atraiyqom."
8 Onaqa bati deqa Yesus na Pita Jon wo naŋgi minjrej, "Bini yori bati koba. Deqa niŋgi
aiyel aisib gago iŋgi iŋgi gereiyetgibqa iga koba na iŋgi uyqom."
9 Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, "Ni iga merge. Iga aisim tal qabia iŋgi iŋgi gereiyqom?"
10-11 Onaqa Yesus na naŋgi aiyel qariŋnjrsiqa minjrej, "Niŋgi aiyel aisib qure ambleq di
tamo bei ya nobu qoboiyosim giloqnim gamq di itosib dauryiy. Niŋgi a dauryosib tal a
gogetqas qaji di miligiq gilsib tal lanja endegsib minjiy, 'Qalie Tamo a marqo, "E ijo aŋgro
naŋgi koba na awoosim yori bati aqa iŋgi uyqajqa warum a qabi unu?" '
12 Niŋgi degsib minjibqa a na warum kobaquja bei gogeqsi unu di niŋgi osorŋgwas.
Warum dia nami jar ti awo jaram ti ateleŋeb unu. Niŋgi aiyel aisib warum dia gago iŋgi
iŋgi gereiyeleŋoiy."
13 Onaqa naŋgi aiyel aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji degsi brantonab unsibqa
iŋgi iŋgi kalil gereiyeleŋeb.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi bem ti wain ti anainjrej

14 Onaqa iŋgi uyqa bati brantonaqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ti koba na
awoosib iŋgi uyoqneb.
15 Naŋgi iŋgi uyoqnsibqa Yesus na naŋgi endegsi minjrej, "E jaqatiŋ osaiunum. Deqa
e niŋgi koba na awoosim yori bati aqa iŋgi uyqajqa tulaŋ areboleboleibqo.

16 E niŋgi merŋgwai. E iŋgi endi olo uyqasai. Degsi gilsiy mondoŋ Qotei na niŋgi
taqatŋgosim a nuŋgo Mandor Koba soqnimqa iŋgi endi aqa utru e na geregere babtosiy
olo uyqai."
17 Osiqa a wain osiq gambaŋq di bilentosiqa Qotei pailyosiqa aqa aŋgro naŋgi endegsi
minjrej, "Niŋgi wain gambaŋ endi osib uyiy.
18 E niŋgi merŋgwai. E wain endi olo uyqasai. Degsi gilsiy mondoŋ Qotei na niŋgi
taqatŋgosim a nuŋgo Mandor Koba soqnimqa e olo uyqai."
19 Osiqa Yesus a olo Qotei pailyosiqa bem osiq giŋgeŋyosiqa naŋgi enjrsiqa minjrej,
"Endi ijo jejamu. E niŋgi aqaryaiŋgwa osim deqa eŋgonum. Deqa niŋgi osib uyiy.
Bunuqna niŋgi gaigai uyoqnsib e qa are qaloqniy."
20 Onaqa naŋgi bem uynabqa Yesus na olo wain gambaŋ osiq Qotei pailyosiqa minjrej,
"Wain gambaŋ endi ijo leŋ. Nuŋgo une kobotqajqa deqa ijo leŋ aisim Qotei aqa anjam
bunuj nami gereiyej qaji di siŋgilatqas.
21 Ariya niŋgi quiy. Ijo aŋgro bei na e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas. Aŋgro di
agi iga koba na endego awoosim iŋgi uyeqnum.
22 E Tamo Aŋgro. Deqa Qotei na nami merbej, 'Ni moiqam.' A degsi merbej deqa e aqa
anjam di dauryosiy moiqai. Ariya aŋgro e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas qaji a
tulaŋ padalougetqas."
23 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrnaq qusibqa segi segi maroqneb, "Aŋgro yai a
kumbra di yqas?"

Yesus aqa aŋgro naŋgi ŋiriŋosib anjam na qotoqneb

24 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi ŋiriŋosib yai a aŋgro kalil buŋnjrsim ñam ti sqas
deqa anjam na qotoqneb.
25 Onaqa Yesus na minjrej, "Mandor kokba sawa sawa kalil taqateqnub qaji naŋgi
ŋiriŋ na sawa taqateqnub. Yeqnab tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtoqnsib
mareqnub, 'Naŋgi sawa taqato tamo bole.'
26 Ariya kumbra di nuŋgoq di saiq. Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a tamo kobaquja sqa
marsimqa a mati tamo laŋaj bul soqnem. Osim a tamo kobaquja sqas. Nuŋgo ambleq di
aŋgro bei a ñam ti sqa marsimqa a mati nuŋgo wau tamo soqnem. Osimqa a ñam ti sqas.
27 Niŋgi are qaliy. Tamo yai a tamo kobaquja? Tamo awoosiq iŋgi uyeqnu a
kiyo? Tamo wauosiq iŋgi suweiyeqnu a kiyo? Tamo agi awoosiq iŋgi uyeqnu qaji
a tamo kobaquja. Ariya ijo kumbra degsi sosai. E nuŋgo ambleq endi sosim niŋgi
wauetŋgeqnum.
28 "O ijo aŋgro, e gulbe qoboiyeqnam niŋgi e uratbosaieqnub. Niŋgi e beterbeqnub.
29 Ijo Abu na e Mandor Koba atej dego kere e kamba niŋgi mandor ateleŋqai.
30 Osiy mondoŋ e nuŋgo Mandor Koba sosiy niŋgi koba na iŋgi ti ya ti uyoqnqom.
Yimqa niŋgi awo jaram kokbaq di awoosib Jekop aqa aŋgro 12 naŋgo moma kalil naŋgi
taqatnjroqnqab."

Pita a gisaŋoqalubtosim marqas, "E Yesus qaliesai"

31 Osiqa Yesus a olo marej, "O ijo aŋgro kalil Saimon ombla niŋgi quiy. Satan na niŋgi
uneq waiŋgwa marqo. Niŋgi siŋgila na tigelesosib e daurbqab kiyo e uratbosib jaraiqab
kiyo di Satan a nuŋgo areqalo tenemtosim qalieqajqa deqa niŋgi uneq waiŋgwa marqo.
Agi tamo naŋgi bem sum ñoqoryoqnsib damu eleŋeqnub dego kere.
32 O Pita, e ni qa gaigai endegsim pailyeqnum, 'O Abu, ni na Pita aqa areqalo
siŋgilatetimqa a e uratbqasai.' E ni qa degsim pailyeqnum. Bole, ni mati uloŋqam. Ariya
bunuqna ni olo are bulyosim ijoq bqam. Bosim ino was naŋgi siŋgilatnjroqnqam."
33 Onaqa Pita na Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni na marimqa aqo ombla tonto talq
aisim moreŋqom. E ulaqasai."

34 Onaqa Yesus na minjej, “O Pita, ni que. Bini tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E Yesus qaliesai.’ ”

Yesus aqa aŋgro naŋgi silali ti qaquŋ ti sebru ti oqab

35 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “E niŋgi nami qariŋgosim merŋgem, ‘Niŋgi gilsib ijo anjam mare mare laqniy. Niŋgi silali ti gilaib. Nuŋgo qaquŋ aib. Siŋga taqal jigaib.’ Degsi merŋgonamqa niŋgi iŋgi bei qa truqueb e?” Onaqa naŋgi na minjeb, “Sai. Iga iŋgi bei qa truquosai.”

36 Onaqa a na minjrej, “Ariya bini e anjam di beltosiy olo endegsi merŋgwai. Nuŋgo silali bei soqnim oiy. Nuŋgo qaquŋ bei soqnim di dego oiy. Niŋgi sebru saiamqa nuŋgo gara jugo bei qariŋyosib silali osib dena sebru awaiyiy.

37 E niŋgi merŋgwai. Anjam e qa nami neŋgreŋyeb qaji di aqa damu brantqas. Anjam agiende, ‘Tamo uŋgasari naŋgi marqab, “Kristus a une tamo.” ’ ”

38 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “O Tamo Koba, ni unime. Iga sebru aiyel ejunum.” Onaqa Yesus na minjrej, “Di kere.”

Yesus a Oliv manaq oqsiq dia Qotei pailyej

39 Yesus aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqa Jerusalem uratosiq Oliv manaq oqej. Aqa aŋgro naŋgi dego a dauryosib oqeb.

40 Oqsib nañu agu beiq di brantosib Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi endegsib pailyiy, ‘O Abu, gulbe bei na iga uneq waigaiq.’ ”

41 Yesus a degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrsiq kiñala sasalej. Tamo bei na meniŋ waiyim isaq yala gilqas dego kere a sasalosiqa siŋga pulutosiq Qotei pailyej.

42 A endegsi pailyej, “O Abu, ni marimqa gulbe endi ijoq baiq. Gulbe endi ya uge uyo bul. Uŋgum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi areqalo dauryosim ye.”

43-44 Yesus a degsi siŋgila na Qotei pailyoqnsiqa a are tulaŋ gulbekobaiyej. Onaqa a ŋeskobaiyosiqa aqa ŋes leŋ ti mandamq aiyoqnej. Bati deqa laŋ aŋgro bei aisiqa Yesus taqyosiqa siŋgilatej.

45-46 Yesus a pailyo koboonaqa a olo tigelosiqa aqa aŋgro naŋgo areq aisiq ŋam atej di naŋgi are gulbe na ŋereŋesonab unjrej. Unjrnaqa minjrej, “Niŋgi kiyaqa ŋereŋejunub? Niŋgi tigelosib Qotei pailyoqniy. Yim gulbe bei nuŋgoq bqas di gulbe dena niŋgi uneq waiŋgwasai.”

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

47 Yesus a anjam degsi mareqnaqa aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei agi Judas a na tamo gargekoba naŋgi joqsiqa Yesus aqa areq di branteb. Brantonabqa Judas a Yesus aqa areq bosiq kundoqyej.

48 Kundoqyonaqa minjej, “O Judas, e Tamo Aŋgro. Tamo naŋgi endi e ojqajqa deqa ni na e kundoqbonum e?”

49 Onaqa tamo naŋgi di Yesus ojqa laqnabqa aqa aŋgro naŋgi unsibqa Yesus minjeb, “O Tamo Koba, ni marimqa iga gago sebru osim tamo naŋgi di ñumnam moreŋqab.”

50 Degsi minjsibqa aqa aŋgro bei na aqa sebru osiqa atra tamo gate aqa kaŋgal tamo bei gateq di qalqajqa sebru waiyej grotosiqa dabkala wo segi gentetej.

51 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Kumbra degyaib. Uratiy.” Degsi minjrsiqa tamo di aqa dabkala ojnaqa olo boleej.

52 Onaqa Yesus na atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo naŋgi ti Juda gate naŋgi ti minjrej, “E leŋ ojo tamo unum deqa kiyo niŋgi sebru ti torom ti eleŋosib e ojqa bonub e?

53 E bati gaigai atra tal miligiq di niŋgi koba na soqnem. Bati deqa niŋgi yala baŋ waiyosib e ojosai. Ariya bati uge nuŋgoq di brantqo deqa niŋgi e ojonub. Endego ambru aqa siŋgila agi brantqo.”

Pita a marej, “E Yesus qaliesai”

54-55 Onaqa naŋgi Yesus ojsib walwelosib atra tamo gate aqa talq osi gileb. Naŋgi Yesus osi gileqnabqa Pita a kiñala isa isaq na naŋgi daurnjrsiq gilej. Gilsiqa atra tamo gate aqa tal meq di brantej. Brantosiqa qaja tamo qudei naŋgi tal meq di ŋam tuŋguyosib awesonabqa bosiq naŋgi koba na ŋam yoroqnej.
56 Pita a ŋamyuwo areq di awesonaqa kaŋgal uŋa bei na unsiqa koqyosiq qaja tamo naŋgi minjrej, "Tamo endi Yesus ombla soqneb."
57 Onaqa Pita a saidosiq minjej, "Uŋa, e tamo di qaliesai."
58 Sokiñalayonaq tamo bei na olo Pita unsiqa minjej, "Ni dego Yesus aqa aŋgro bei." Onaqa Pita na minjej, "E aqa aŋgro sai."
59 Olo kiñala soboleiyonaq tamo bei na Pita koqyosiqa siŋgila na marej, "Tamo endi a dego Galili qaji tamo. Deqa e qalieonum, a Yesus ombla soqneb."
60 Onaqa Pita na minjej, "Ni anjam maronum di e poibosai bole sai." Degsi minjnaqa tuwe anjamej.
61-62 Tuwe anjamonaqa Tamo Koba a bulosiqa Pita koqyej. Koqyonaqa anjam nami Yesus na minjej qaji, "Bini tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, 'E Yesus qaliesai,' " anjam deqa olo are qalsiqa poiyonaqa tal qalaq gilsiqa tulaŋ akamugetej.

Naŋgi na Yesus misiliŋyoqnsib baŋ na qaloqneb

63 Tamo Yesus ojeb qaji naŋgi a misiliŋyoqnsibqa baŋ na qaloqneb.
64 Qaloqnsibqa aqa ŋamdamu gara na qosetosib minjoqneb, "Ni Kristus amqa ni ubtosim mare, yai na ni lumqo?"
65 Degsib minjoqnsib olo misiliŋ anjam gargekoba minjoqneb.

Yesus a Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigelej

66 Onaqa nobqolo malu qameqnaq Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti koroosib Yesus osib tigeltosib nenemyeb,
67 "Ni Kristus amqa geregere merge." Onaqa a na minjrej, "E kamba anjam merŋgwai di niŋgi ijo anjam quetbqasai.
68 E anjam bei nenemŋgwai di niŋgi olo anjam merbqasai.
69 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. E Tamo Aŋgro. Bini bati endeqa ti bunuq qa ti e Qotei siŋgila koba ti unu qaji aqa baŋ woq di awesqai."
70 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi na minjeb, "Deqa ni Qotei aqa Ŋiri e?" Onaqa a na minjrej, "Od. Anjam niŋgi maronub di kere."
71 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib tulaŋ minjiŋ oqetnjrnaqa segi segi maroqneb, "Aqa une agi a segi babtqo iga quonum. Deqa iga kiyaqa tamo bei olo metonam bosim aqa une marqas?"

23

Juda tamo kokba naŋgi Yesus osib Pailat aqa ulatamuq di tigelteb

1 Juda tamo kokba naŋgi degsib marsibqa Yesus osi gilsib Rom naŋgo gate Pailat aqa ulatamuq di tigelteb.
2 Tigeltosib Pailat minjeb, "Iga Yesus uneqnum, a na Juda tamo uŋgasari naŋgi kumbra ugeq breinjreqnu. Osiqa naŋgi mandor koba Sisar takis yqajqa saidnjroqnsiqa minjreqnu, 'E segi nuŋgo Mandor Koba. E segi Kristus.' " Juda tamo kokba naŋgi degsib Yesus aqa jejamuq di une qameteb.
3 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa Yesus nenemyej, "Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?" Onaqa Yesus na minjej, "Od. Anjam ni maronum di kere."
4 Onaqa Pailat na atra tamo kokba ti tamo uŋgasari kalil naŋgi ti minjrej, "E segi are qalonum, Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji."

5 Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Yesus a tamo uŋgasari naŋgi kumbra uge dauryqajqa are tigeltetnjreqnu. Agi a Galili sawaq di aqa wau utru atsiqa dena Judia sawaq aisiq qure qure kalilq di walweloqnsiqa dena bosiq gago qure endia dego kumbra degyeqnu.”

Pailat na Yesus qariŋyonaqa Herot aqaq gilej

6 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa nenemnjrej, “Yesus a Galili qaji tamo e?”
7 Degsi nenemnjrnaqa naŋgi na minjeb, “Od, a Galili qaji tamo.” Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Mandor Herot a Galili sawa taqatejunu. Bini a Jerusalem endi unu. Deqa e Yesus qariŋyitqa a Herot aqaq gilimqa a kamba Yesus aqa anjam quqwas.” Degsi minjrsiqa Yesus qariŋyonaqa Herot aqaq gilej.
8 Herot a nami Yesus qa anjam quoqnej deqa a Yesus itqajqa arearetoqnej. Yesus a bosim Herot aqa ulatamuq di maŋwa bei yim unqajqa deqa are qaloqnej. Deqa a Yesus aqa ulatamu unsiqa tulaŋ areboleboleiyej.
9 Onaqa a na Yesus anjam gargekoba nenemyoqnej. Nenemyeqnaqa Yesus a kamba anjam bei marosai. A torei mequmesoqnej.
10 Deqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti bosib Herot aqa ulatamuq di tigelosib Yesus aqa jejamuq di une gargekoba qameleŋoqneb.
11 Onaqa Herot aqa qaja tamo qudei naŋgi ti Yesus tulaŋ ugeugeiyosib misiliŋyoqneb. Osib gara jugo olekoba mandor kokba naŋgi gaigai jigeqnub deqaji bei osib jigetosib qariŋyonab olo Pailat aqaq aiyej.
12 Bati qujai deqa Herot Pailat wo naŋgi jeu turyeb. Nami naŋgi ombla jeu soqneb.

Pailat a marej, “Niŋgi Yesus a ŋamburbasq di qamiy”

13-14 Onaqa Pailat na atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti tamo uŋgasari kalil naŋgi ti metnjrnaqa aqa areq bosib koroonabqa endegsi minjrej, “Niŋgi Yesus osib ijo areq di tigeltosib merbonub, ‘Tamo endi a tamo uŋgasari naŋgi kumbra ugeq breinjreqnu.’ Merbonubqa e segi Yesus geregere nenemyonum niŋgi quonub. Une kalil niŋgi aqa jejamuq di qameqnub qaji di e quonum ugeibqo. E aqa jejamuq di une bei itosai.
15 Herot a dego Yesus aqa jejamuq di une bei itosai. Deqa a na Yesus olo qariŋyqoqa ijoq bqo. Deqa niŋgi quiy. Niŋgi Yesus aqa une bei babtosai. Deqa e a laŋa moiyotqa keresai.
16-17 Deqa e ijo qaja tamo naŋgi minjrit naŋgi bu toqoŋ na kumbaiŋyosib a uratib gilqas.”
18 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Pailat aqa anjam di qusibqa naŋgi tulaŋ murqumyosib minjeb, “Ni Yesus urataim. Ni a moiyotime. Osim Barabas oqeq atsim iga ege.”
19 Barabas a nami tamo qudei naŋgi joqsiqa Rom naŋgi ti qotsib tamo qudei ñumeb deqa qaja tamo naŋgi Barabas osib tonto talq di waiyeb.
20 Ariya Pailat a Yesus uratim oqedqajqa are soqnej deqa a na tamo uŋgasari naŋgi olo minjrej, “Niŋgi marib e Yesus uratit gilqas.”
21 Onaqa naŋgi olo tulaŋ murqumyoqnsib waiŋyoqnsib minjoqneb, “Ni Yesus urataim. Ni a ŋamburbasq di qame! Ni a ŋamburbasq di qame!”
22 Onaqa olo minjrej, “Kiyaqa Yesus qalit moiqas? A une kiye yej deqa a ŋamburbasq di qamqai? Niŋgi Yesus aqa une bei babtosai. Deqa e a laŋa moiyotqa keresai. Deqa e ijo qaja tamo naŋgi minjrit naŋgi bu toqoŋ na kumbaiŋyosib a uratib gilqas.”
23-24 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi olo tulaŋ murqumyoqnsib siŋgila na Pailat saidyoqnsibqa waiŋyoqnsib minjoqneb, “Ni Yesus ŋamburbasq di qame!” Degsib siŋgila na Pailat minjeqnab naŋgo anjam dena Pailat aqa anjam qalotoqnej. Deqa a naŋgo anjam di dauryosiqa minjrej, “Di kere. Uŋgum. E na ijo qaja tamo naŋgi minjrit Yesus osi gilsib ŋamburbasq di qamib moiqas.”

25 Degsi minjrsiqa Barabas tonto talq dena oqeq atsiqa naŋgi enjrej. Osiqa tamo uŋgasari naŋgo areqalo dauryosiqa Yesus osiqa qaja tamo naŋgo baŋq di atnaqa naŋgi na aqa qawarq di aqa segi ŋamburbas atetosib a osib gileb.

Naŋgi Yesus osib ŋamburbasq di qameb

26 Naŋgi Yesus osi giloqnsibqa gamq di tamo bei walwelosiq Jerusalem aiyeqnaqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena ŋamburbas yaiyosib tamo di yonabqa a kamba qoboiyosiqa gam na Yesus dauryosiq giloqnej. Tamo di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji.

27 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus gam na dauryosib giloqneb. Giloqnsibqa naŋgo ambleq di uŋa qudei naŋgi are tulaŋ gulbeinjrnaqa Yesus qa akamoqnsib lou ti giloqneb.

28 Gileqnabqa Yesus a qusiqa bulosiqa naŋgi minjrej, “O Jerusalem uŋgasari, niŋgi e qa akamaib. Niŋgi nuŋgo aŋgro naŋgi qa ti niŋgi segi qa ti akamoiy.

29 Niŋgi quiy. Bati bei brantimqa tamo naŋgi endegsib marqab, ‘Uŋa naŋgo miligi ugeej qaji naŋgi ti uŋa aŋgrotosaieqnub qaji naŋgi ti areboleboleinjrqas. Uŋa aŋgro muŋgum anainjrosaieqnub qaji naŋgi dego areboleboleinjrqas.’ Tamo naŋgi degsib marqab.

30 Osib mana naŋgi minjrqab, ‘Niŋgi bosib iga kabutgosib ulitgiy.’

31 O uŋgasari, e ŋam gesgi bul. Tamo naŋgi na e kumbra uge ebeqnub. Tamo naŋgi di ŋam moiyo bul. Deqa kumbra tulaŋ ugedamu naŋgoq di brantqas.”

32 Bajiŋ tamo aiyel dego ŋamburbasq di ñumib moreŋqajqa marsib Yesus koba na joqsib giloqneb.

33 Naŋgi giloqnsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Tamo Gate Tanu di brantosib dia Yesus ŋamburbasq di qameb. Qamsib bajiŋ tamo aiyel naŋgi dego ŋamburbasq di ñumeb. Bei Yesus aqa baŋ woq di qameb. Bei Yesus aqa baŋ qonaŋq di qameb.

34 Yesus a ŋamburbas goge di sosiqa a endegsi pailyej, “O Abu, ni na tamo naŋgi e gaintbonub qaji naŋgo une di kobotime. Naŋgi une yonub di naŋgi qaliesai.” Bati deqa qaja tamo naŋgi Yesus aqa gara eleŋqa marsib gilteleŋeb. Osib meniŋ silali alaŋeb. Tamo yai aqa meniŋ na buŋnjrqas di a na gara oqas. Degsib marsib meniŋ silali alaŋosib gara eleŋeb.

35 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi tigelesosib Yesus koqyeqnabqa Juda gate naŋgi na Yesus misiliŋyoqnsib endegsib maroqneb, “A na tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai. A maroqnej, ‘E Qotei aqa Kristus. A na e giltbej.’ Anjam di boleamqa a na aqa segi jejamu aqaryaiyosim ŋamburbas uratosim mandamq aiyem.”

36-37 Qaja tamo naŋgi dego Yesus degsib misiliŋyoqneb. Osib aqa areq gilsib wain isa koba anaiyosib minjeb, “Ni Juda naŋgo Mandor Koba boleamqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim ŋamburbas urat.”

38 Osib ŋamburbas mutu gogeq di anjam endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo endi a Juda naŋgo Mandor Koba.”

39 Onaqa bajiŋ tamo bei ŋamburbasq di qameb qaji a na Yesus misiliŋyosiqa minjej, “Ni Kristus amqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim aqo aiyel dego aqaryaige.”

40 Onaqa bajiŋ tamo bei na aqa anjam di qusiqa ŋiriŋtosiq minjej, “Gulbe Yesus a oqo endi ni dego onum. Deqa ni kiyaqa Qotei ulaiyosai?

41 Aqo aiyel une tamo. Deqa iga kere moreŋqom. Ariya Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji.”

42 Osiqa Yesus minjej, “O Yesus, mondoŋ ni olo bosim Mandor Koba sosimqa ni e qa are qalsim e ame.”

43 Onaqa Yesus na minjej, “Bini qujai ni e ombla laŋ qureq di sqom. E bole mermonum.”

Yesus a moiyej

44-45 Qanam jige seŋ bati 12 onaqa sawa kalil tulaŋ ambruosi sonaq gilsiq seŋ bati 3 onaq bilaqtej. Bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di gaiŋesoqnej qaji a goge na braŋosiq aisiq poaiyelej.

46 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiqa marej, "O Abu, e na ijo qunuŋ osim ino baŋq di atonum." Degsi marsiqa mondor titosiq moiyej.

47 Onaqa qaja tamo naŋgo gate a Yesus degsi mondor titosiq moiyej di unsiqa Qotei aqa ñam soqtosiqa marej, "Bole, Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji."

48 Onaqa tamo uŋgasari kalil Yesus unqa beleŋeb qaji naŋgi dego Yesus degsi moiyej di unsibqa a qa are tulaŋ gulbeinjrnaqa are soqoŋyeb. Osib jaraiyosib naŋgo segi segi talq gileleŋeb.

49 Yesus aqa kadoi kalil naŋgi ti uŋgasari qudei nami Yesus dauryosib Galili sawa uratosib Jerusalem beleŋeb qaji naŋgi ti isaq di tigelesosibqa Yesus a ŋamburbasq di gaiŋosiq moinaq koqyoqneb.

Josep a Yesus aqa jejamu osiq subq atej

50 Tamo bei aqa ñam Josep a soqnej. A Juda naŋgo gate bei. A Arimatea qure qaji. Arimatea a Judia sawaq di unu. Josep a tamo bolequja. Aqa kumbra tulaŋ boledamu.

51 A endegsi are qaloqnej, "Bunuqna Qotei a bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgwas." A degsi are qaloqnsiq Qotei qa tariŋoqnsiq soqnej. Juda gate kokba naŋgi Yesus qalib moiqajqa anjam qoseb bati deqa Josep a naŋgi koba na anjam qososai. A naŋgo anjam di uratoqnej.

52 Tamo di a Pailat aqa areq bosiq nenemyej, "Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?"

53 Onaqa Pailat na odyonaqa gilsiq Yesus aqa jejamu ŋamburbasq dena osiq gara qat na dalaosiq osi gilsiq sub bei nami meniŋ miligiq di gereiyeb qaji dia atej. Sub di bunuj. Sub dia nami tamo bei jugosaioqneb.

54 Juda naŋgo yori bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab soqnej.

55 Bati di uŋgasari qudei nami Yesus dauryosib Galili sawaq dena beleŋeb qaji naŋgi Josep koba na subq gileb. Gilsib Josep na Yesus subq atnaq uneb.

56 Unsib olo puluosib naŋgo talq aisib ŋam so aqa ya quleq tulaŋ boledamu di gereiyosib atnab soqnej. Ŋam so aqa ya di Yesus aqa jejamuq di liyqajqa marsib deqa gereiyeb. Onaqa yori bati brantonaqa naŋgi Qotei aqa dal anjam dauryosib wau getentosib aqaratosib soqneb.

24

Yesus a olo subq na tigelej

1 Yori bati koboonaqa nebeonaq nobqolo ambru uŋgasari naŋgi olo tigelosib ŋam so aqa ya quleq boledamu nami gereiyeb qaji di osib Yesus aqa jejamuq di liyqajqa deqa subq gileb.

2 Naŋgi gilsib ŋam ateb di meniŋ kobaquja sub me getentesoqnej qaji di waqosiq taqal di sonaq uneb.

3 Unsib sub miligiq aiyeb di naŋgi Tamo Koba Yesus aqa jejamu unosai.

4-5 Deqa naŋgi are tulaŋ kobainjrej. Onaqa tamo aiyel naŋgi brantosib uŋgasari naŋgo areq di tigelesonab unjrsib tulaŋ ulaugetosib turuosib mandamq di ŋam queb. Tamo aiyel di naŋgo gara tulaŋ minjalo. Onaqa naŋgi na uŋgasari naŋgi minjreb, "Niŋgi kiyaqa tamo moiyo sawaq endi tamo ŋambile unu qaji a qa ŋameqnub?

6 Yesus a endi sosai. A olo subq na tigelqo. Nami a Galili sawaq di sosiqa bati deqa a
na niŋgi endegsi merŋgej, ‘E olo subq na tigelqai.’ Niŋgi aqa anjam deqa olo are walŋgwo
kiyo?
7 Agi a niŋgi endegsi merŋgej, ‘E Tamo Aŋgro ojsibqa une tamo naŋgo baŋq di atib lubib
moiqai. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.’ ”

8-9 Onaqa uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam deqa olo are qalsibqa subq dena puluosib
aisib anjam kalil tamo aiyel na minjreb qaji di Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi tamo qudei ti
sainjreb. 10 Uŋa bei aqa ñam Maria. A Makdala qure qaji. Bei Joana. Bei Maria. A Jems
aqa ai. Uŋgasari qudei dego tamo aiyel naŋgo anjam di qusib aisib Yesus aqa anjam maro
tamo naŋgi sainjreb.
11 Sainjrnab qunab ugeinjrnaq mareb, “Uŋgasari naŋgo anjam di laŋa sa anjam.”
12 Onaqa Pita a tigelosiqa urur ti gilsiq sub miligiq di tirosiq ŋam atej di Yesus dalaeb
qaji gara di segi sonaq unej. Unsiqa olo puluosiq aqa talq aisiq kumbra deqa are koba
qaloqnej.

Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi Emeus gamq di Yesus tureb

13 Bati qujai deqa Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi Jerusalem uratosib qure bei aqa ñam
Emeus deq giloqneb. Jerusalem dena tigelosib Emeus qureq gilqajqa kiñala isaq 11
kilomita dego.
14 Naŋgi aiyel giloqnsibqa kumbra kalil jeu tamo naŋgi na Yesus yoqneb qaji deqa
ombla maroqnsib giloqneb.
15 Gileqnabqa Yesus a segi naŋgoq di brantosiqa naŋgi koba na walwelosib giloqneb.
16 Naŋgi Yesus uneb ariya naŋgi a qa poinjrosai.

17 Deqa a na naŋgi aiyel endegsi nenemnjrej, “Niŋgi anjam kiye maroqnsib gileqnub?”
Degsi nenemnjrnaqa naŋgi tigeleb. Yesus a moiyej deqa naŋgi aiyel ulatamu tulaŋ
ugeinjrej.
18 Onaqa bei aqa ñam Kliopas a na kamba Yesus minjej, “Tamo gargekoba naŋgi
Jerusalem endi unub. Ni segi kiyo kumbra brantej qaji deqa qaliesai?”
19 Onaqa Yesus na kamba nenemnjrej, “Kumbra kiye brantej?”

Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “Kumbra kalil Nasaret tamo Yesus aqaq di brantej qaji
iga deqa mareqnum. A Qotei aqa medabu o qaji tamo bole soqnej. A Qotei ti tamo
uŋgasari kalil ti naŋgo ŋamdamuq di maŋwa kokba yoqnej. Osiqa anjam siŋgila ti dego
maroqnej.
20 Ariya a kumbra degyeqnaqa gago gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na a ojsib
Rom naŋgo baŋq di ateb. Atnabqa naŋgi na a osib tigeltosib minjeb, ‘Ni une tamo. Deqa
ni moiqam.’ Degsib minjsib a osib ŋamburbasq di qalnab moiyej.
21 Iga are qalem, ‘Yesus a na qujai iga Israel tamo uŋgasari awaigim iga bole sqom.’

“Anjam bei dego unu. Yesus a moiyej bati qalub gilqo.
22-23 Yqoqa nobqolo ambru gago uŋgasari qudei naŋgi Yesus aqa subq gilonub naŋgi
aqa jejamu unosai. Dena puluosib bosib iga mergonub, ‘Iga subq di laŋ aŋgro qudei
unjronumqa naŋgi na mergonub, “Yesus a subq na tigelqo. Deqa a ŋambile unu.” ’
Uŋgasari naŋgi na iga degsi mergonubqa iga tulaŋ prugugetonum.
24 Tamo qudei naŋgi iga koba na sonam naŋgi dego subq gilonub. Gilsib kumbra kalil
uŋgasari naŋgi na unsib saigonub qaji di unonub. Ariya naŋgi Yesus aqa jejamu unosai.”

25 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Nuŋgo areqalo tulaŋ truquiŋgwo. Qotei aqa
medabu o tamo naŋgo anjam nami maroqneb qaji di niŋgi poiŋgosai.
26 Anjam agiende. Kristus a jaqatiŋ koba osim moisim laŋ qureq oqimqa Qotei na ñam
kobaquja yqas.”

27 Osiqa Yesus a segi qa anjam kalil neŋgreŋq di so qaji di naŋgi sainjrej. A Qotei aqa
medabu o tamo kalil naŋgi Moses ombla naŋgo anjam neŋgreŋq di so qaji dena utru atsiq
anjam geregere plaltosiq minjroqnej.

28-29 Ariya naŋgi qalub koba na walwelosib qure naŋgi gilqa mareb qaji di jojomyosib
Yesus a naŋgi uratnjrsim gam bei dauryqa laqnaqa naŋgi aiyel na saidyosib minjeb,
"Ni iga uratgaim. Qoloqas. Deqa ni iga koba na sqom." Degsi minjnabqa a naŋgi aiyel
daurnjrsiqa naŋgo tal gogetosib koba na soqneb.

30 Sosib awoosib iŋgi uyoqnsib Yesus a bem osiq Qotei pailyosiqa bem giŋgeŋyosiqa
naŋgi aiyel anainjrej.

31 Anainjrnaqa bati deqa naŋgi Yesus qa poinjrnaqa mareb, "Bole, tamo endi Yesus."
Degsib marnabqa Yesus a naŋgo ambleq na loumosiq ulaŋej.

32 Ulaŋonaq naŋgi mareb, "Bole, aqo aiyel gamq di walweleqnamqa Yesus a Qotei aqa
anjam neŋgreŋq di so qaji di aqa utru geregere plaltosiq mergeqnaqa iga quoqnsim
tulaŋ arearetgoqnaj."

33 Naŋgi aiyel degsib marsib bati qujai deqa naŋgi tigelosib olo puluosib Jerusalem
aisib Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi tamo qudei ti koroesonab itnjreb.

34 Onaqa naŋgi na naŋgi aiyel endegsib minjreb, "Tamo Koba a bole subq na tigelqo.
Agi a subq na tigelosiq Saimon aqaq di brantqoqa a bole unqo."

35 Degsib minjrnabqa naŋgi aiyel kamba anjam kalil gamq di Yesus na minjrej qaji
deqa ti a na bem giŋgeŋyosiq anainjrnaqa naŋgi a qa poinjrej deqa ti naŋgi sainjreb.

Yesus aqa aŋgro naŋgi a uneb

36 Degsib sainjreqnabqa Yesus a segi naŋgo ambleq di brantosiq minjrej, "Niŋgi are
lawo soqniy."

37 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil ulaosib tulaŋ prugugetosib are qaleb, "Iga buga bei
unonum kiyo?"

38 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi kiyaqa e buga qa marsib ulaosib prugonub?

39 Endi e di. Niŋgi ijo baŋ bile unsib ijo siŋga unsib baŋ waiyosib ijo jejamu ojsib
poiŋgwas, e damu ti tanu ti. Buga a damu ti tanu ti saiqoji."

40-41 Yesus na naŋgi degsi minjrsiqa aqa baŋ ti siŋga ti naŋgi osornjrnaqa naŋgi unsib
tulaŋ areboleboleinjrej. Onaqa naŋgi olo areqalo aiyeltoqnsib are koba qaloqneb.
Yeqnaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi iŋgi bei unu e?"

42-43 Onaqa naŋgi qe bei koiteb qaji di gentosib mutu bei Yesus yonab osiq naŋgo
ŋamdamuq di uyej.

44 Uysiqa minjrej, "E nami niŋgi koba na sosimqa endegsi merŋgoqnem, 'Dal anjam
kalil Moses a e qa neŋgreŋyej qaji di aqa damu brantqas. Anjam kalil Qotei aqa medabu
o tamo naŋgi e qa neŋgreŋyeb qaji di dego aqa damu brantqas. Anjam kalil louqa
buk miligiq di e qa neŋgreŋyeb qaji di dego aqa damu brantqas.' E nami niŋgi degsi
merŋgoqnem."

45 Osiqa Yesus a naŋgo areqalo waqtetnjrnaqa naŋgi Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so
qaji di aqa utru geregere poinjrej.

46 Onaqa Yesus na olo minjrej, "Kristus a jaqatiŋ koba osim moisim bati qalub
koboamqa a olo subq na tigelqas anjam di neŋgreŋq di unu.

47-48 Deqa ijo anjam maro tamo naŋgi sawa sawa kalilq giloqnsibqa dia ijo anjam
palontoqnqab. Palontoqnib tamo uŋgasari naŋgi quoqnsib are bulyoqnqab. Yimqa
Qotei a ijo ñam na naŋgo une kobotetnjroqnqas. O ijo aŋgro, niŋgi segi ijo anjam maro
tamo unub deqa kumbra kalil e nami nuŋgo ŋamdamuq di yoqnem qaji deqa tamo
uŋgasari naŋgi sainjroqniy. Niŋgi Jerusalem endia wau di utru atsib laqniy.

49 Niŋgi quiy. Mondor Bole ijo Abu a nami nuŋgoq qariŋyqa marej qaji di e na qariŋyit
nuŋgoq bqas. Deqa niŋgi qure endia tariŋoqniy. Tariŋosib soqnibqa laŋ goge na Qotei aqa
siŋgila nuŋgoq bqas."

Qotei na Yesus osiq laŋ qureq oqej

50 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa Jerusalem uratosib Betani qureq gileb.
Gilsib dia aqa baŋ soqtosiqa naŋgi qa pailyej.
51 Pailyeqnaqa Qotei na a metonaq naŋgi uratnjrsiqa laŋ qureq oqej.
52 A laŋ qureq oqeqnaqa naŋgi siŋga pulutosibqa a qa louosib tulaŋ areboleboleinjrej.
Onaqa naŋgi olo puluosib Jerusalem aiyeb.
53 Aisib bati gaigai atra tal miligiq di sosibqa Qotei aqa ñam soqtoqneb.

JON

Qotei a tamo bulyosiqa gago ambleq di soqnej

1 Tulaŋ nami iŋgi iŋgi kalil brantosaisonabqa Anjam a soqnej. Anjam a Qotei ombla
soqneb. Anjam a segi Qotei.
2 Tulaŋ nami Anjam a Qotei ombla soqneb.
3 Anjam a siŋgila ti soqnej. Siŋgila dena Qotei na iŋgi iŋgi kalil gereiyej. Iŋgi bei gam
bei na brantosai. Iŋgi iŋgi kalil branteleŋeb qaji di Anjam a segi na gereiyej.
4 Anjam a segi ŋambile qa utru. Ŋambile di puloŋ bul. Ŋambile dena tamo uŋgasari naŋgi
suwantnjreqnu.
5 Puloŋ di ambruq di suwaŋeqnu. Ambru na puloŋ di mosotqa keresai.
6 Tamo bei brantej aqa ñam Jon. Qotei na a qariŋyonaq bej.
7 A bosiqa puloŋ qa anjam palontoqnej. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa
anjam qusib puloŋ qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa.
8 Jon a puloŋ sai. A puloŋ qa anjam palontqajqa bej.
9 Puloŋ di puloŋ bole. A mandamq aisiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi suwantnjreqnu.
10 Anjam a mandamq di soqnej. Aqa siŋgila na Qotei a mandam atej. Ariya tamo
uŋgasari mandamq di soqneb qaji naŋgi a qa poinjrosai.
11 A aqa segi qure utruq ainaqa aqa leŋ qujai naŋgi a areiyosai.
12 Ariya tamo uŋgasari a areiyosib aqa ñam qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi a na
giltnjrnaqa naŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ branteb.
13 Ai abu na ŋambabtnjro qaji naŋgoq dena naŋgi Qotei aqa aŋgro brantosai. Naŋgo segi
areqalo na naŋgi Qotei aqa aŋgro brantosai. Tamo bei aqa areqalo na dego naŋgi Qotei
aqa aŋgro brantosai. Qotei a segi na marnaqa naŋgi aqa aŋgro tiŋtiŋ branteb.
14 Anjam di a tamo bulyosiqa gago ambleq di soqnej. Sonaqa iga aqa ñam koba ti aqa
siŋgila koba ti unem. A segi qujai Qotei aqa Ŋiri. A iga qa are tulaŋ boleiyeqnu. A segi
anjam bole qa utru.
15 A qa nami Jon a anjam palontoqnsiqa endegsi leleŋoqnej, "E nami maroqnem, 'Tamo
di a ijo qoreq na bqas. E ŋambabosaisonamqa a nami soqnej. Deqa a na e tulaŋ buŋbejunu.' "
16 Qotei aqa Ŋiri a iga kalil qa are tulaŋ boleiyeqnu. Aqa kumbra dena a na iga tulaŋ
geregereigeqnu.
17 Bole, nami Qotei a Moses aqa wau na iga dal anjam egej. Ariya Yesus Kristus aqa
wau na Qotei a iga qa are boleiyosiqa anjam bole egej.
18 Tamo bei na Qotei aqa ulatamu unosai. Qotei aqa Ŋiri a na qujai iga Qotei osorgej.
Qotei aqa Ŋiri a segi Qotei. A aqa Abu aqa areq di sosiq beteryejunu.

Jon yansnjro qaji a anjam palontoqnej

19 Bati bei Juda tamo kokba naŋgi na atra tamo ti Livai naŋgi ti qariŋnjrnabqa Jerusalem
qure uratosib Jon aqa areq gilsib nenemyeb, "Ni tamo yai?"
20 Ariya Jon a anjam ulitosai. A segi qa ubtosiqa minjrej, "E Kristus sai."
21 Onaqa naŋgi na olo nenemyeb, "Deqa ni tamo yai? Ni Elaija kiyo?" Onaqa a na
minjrej, "Sai." Onaqa naŋgi na olo nenemyeb, "Ni Qotei aqa medabu o tamo iga a qa
tariŋeqnum qaji tamo de kiyo?" Onaqa a na kamba minjrej, "Sai. E a sai."
22 Deqa olo nenemyeb, "Ni tamo yai? Ni segi qa kiyersi mareqnum di geregere
mergimqa iga olo aisim tamo naŋgi iga qariŋgonub qaji di minjrqom."
23 Onaqa Jon na minjrej, "Nami Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a anjam
endegsi neŋgreŋyej, 'Tamo bei a wadau sawaq di tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari naŋgi

minjroqnqas, “Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy.” ’ Aisaia a nami anjam degsi neŋgreŋyej. Gam gereiyqa tamo agi e segi.”
24 Tamo naŋgi di Farisi naŋgi na qariŋnjrnab Jon aqaq gileb.
25 Deqa naŋgi olo Jon nenemyeb, “Ni Kristus sai. Ni Elaija sai. Ni Qotei aqa medabu o qaji tamo di sai. Deqa ni kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yansnjreqnum?”
26 Onaqa Jon na kamba minjrej, “E ya na naŋgi yansnjreqnum. Ariya nuŋgo ambleq di tamo bei unu. Niŋgi a qa qaliesai.
27 A ijo qoreq na bqas. A ñam ti unu. E ñam saiqoji. Deqa e na a kaŋgalyqajqa e tamo bolesai.”
28 Jon a Betani qureq di naŋgi anjam degsi minjroqnej. Betani qure di Jordan ya taqal beiq di unu. Dia Jon na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej.

Yesus a Qotei aqa Kaja Du

29 Nebeonaqa Yesus a walwelosiq Jon aqa areq beqnaqa unsiq marej, “Niŋgi uniy. Tamo di a Qotei aqa Kaja Du. A na qujai tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgo une kobotetnjrqas.
30 E tamo deqa nami endegsi merŋgoqnem, ‘A ijo qoreq na bqas. E ŋambabosaisonamqa a nami soqnej. Deqa a na e tulaŋ buŋbejunu.’
31 E nami a qa qaliesai. Ariya Israel naŋgi a qa qalieqajqa deqa e bosim ya na tamo uŋgasari naŋgi yansnjreqnum.”
32 Jon a naŋgi degsi minjrsiqa olo minjrej, “Qotei aqa Mondor a laŋ qure uratosiq binoŋ bulosiq mandamq aisiqa Yesus aqa gateq di awoonaq e unem.
33 E nami Yesus qa qaliesai. Ariya Qotei agi e ya na tamo uŋgasari naŋgi yansnjrqajqa qariŋbej qaji a na merbej, ‘Ijo Mondor Bole a aisim tamo bei aqa gateq di awoamqa ni unqam. A na qujai Mondor aqa siŋgila na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnqas.’
34 Qotei na e degsi merbonaqa e tamo di unsim marem, ‘Bole, a Qotei aqa Ŋiri.’ ”

Tamo qalub naŋgi Yesus dauryeb

35-36 Olo nebeonaqa Jon aqa aŋgro aiyel naŋgi ti koba na tigelesonabqa Yesus a walwelosiq gileqnaqa Jon na unsiqa naŋgi aiyel minjrej, “Niŋgi uniy. Tamo di a Qotei aqa Kaja Du.”
37 Degsi minjrnaqa naŋgi aiyel Jon dauryqa uratosib olo Yesus dauryosib gileb.
38 Onaqa Yesus a bulosiqa naŋgi aiyel a dauryosib beqnabqa unjrsiqa nenemnjrej, “Niŋgi aiyel kiyaqa e daurbeqnub?” Onaqa minjeb, “Rabai, ni tal qabia unum?” Ñam “Rabai” di Hibru anjam. Gago anjam, “Qalie Tamo Koba.”
39 Onaqa Yesus na naŋgi aiyel minjrej, “Niŋgi bosib ijo tal uniy.” Onaqa naŋgi Yesus dauryosib gilsib tal a soqnej qaji di uneb. Unsib seŋ bati 4 onaq bilaqtej deqa naŋgi a ombla soqneb.
40 Tamo aiyel Jon aqa anjam qusib Yesus dauryeb qaji bei aqa ñam Andru. A Saimon Pita aqa was.
41 A Yesus uratosiq walwelosiq aqa was Saimon itosiq minjej, “Iga Mesaia unonum.” Ñam “Mesaia” di Hibru anjam. Gago anjam, “Kristus.”
42 Degsi minjsiqa Saimon osiq Yesus aqa areq osi gilej. Onaqa Yesus na Saimon unsiqa minjej, “Ni Saimon. Ni Jon aqa ŋiri. Bunuqna ino ñam Sifas mermoqnqab.” Ñam “Sifas” di Hibru anjam. Gago anjam, “Pita.” Aqa damu, “Meniŋ.”

Yesus a Filip Nataniel wo naŋgi metnjrej

43 Olo nebeonaqa Yesus a Galili sawaq gilqa osiqa tamo bei aqa ñam Filip itosiq minjej, “Ni e daurbe.”
44 Filip a Betsaida qure qaji. Di Andru Pita wo naŋgo qure utru.
45 Onaqa Filip a aisiqa tamo bei aqa ñam Nataniel itosiq minjej, “Ni au. Iga tamo a qa nami Moses marsiq dal anjamq di neŋgreŋyej qaji a unonum. Qotei aqa medabu o qaji

tamo naŋgi dego a qa maroqnsib neŋgreŋyoqneb. Tamo di Yesus Nasaret qure qaji. A Josep aqa ŋiri.”
46 Onaqa Nataniel na kamba Filip minjej, “Nasaret di qure kiñala. Di qure kobaquja sai. Tamo bole bei a qure dena brantqa kere kiyo?” Onaqa Filip na minjej, “Ni bosim tamo di unime.”
47 Onaqa Nataniel a walwelosiq Yesus aqa areq beqnaqa unsiqa a qa marej, “Niŋgi uniy. Tamo di a Israel tamo bolequja. A gisaŋ anjam marosaieqnu.”
48 Onaqa Nataniel na Yesus nenemyej, “Ni kiyersi e qa qalieonum?” Onaqa Yesus na kamba minjej, “Filip a ni metmosaisonaqa ni qura utruq di awesonamqa e ni numonum.”
49 Onaqa Nataniel a Yesus aqa anjam di qusiqa minjej, “O Qalie Tamo Koba, ni degsi maronum deqa e poibqo, ni Qotei aqa Ŋiri. Ni Israel naŋgo Mandor Koba.”
50 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni qura utruq di awesonam e ni numonum e degsi ubtosim mermonumqa ni qusim ino areqalo e qa siŋgilatonum e? Di ijo siŋgila kiñala segi e babtonum. Bunuqna e ijo siŋgila kokba babtoqnit ni unoqnqam.”
51 Osiqa naŋgi kalil minjrej, “Niŋgi quiy. E bole merŋgwai. E segi Tamo Aŋgro. Deqa bunuqna laŋ waqamqa Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi ijo jejamuq na laŋ qureq oqoqnsib olo mandamq aiyoqnib niŋgi unjrqab.”

2

Tamo bei uŋa baŋ ojqa bati brantej

1 Bati aiyel koboonaqa Kana qure agi Galili sawaq di unu dia tamo bei uŋa baŋ ojqa bati brantej. Deqa tamo uŋgasari naŋgi koroosib iŋgi goiyeb. Anjam qariŋyonab Yesus aqa ai a koro deq gilej.
2 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti dego metnjrnab koro deq gileb.
3 Koroosib iŋgi uyeqnabqa wain saiinjrnaqa Yesus aqa ai na minjej, “Naŋgi wain saiinjrqo.”
4 Onaqa Yesus na minjej, “Ai, di ino wau. Di ijo wau sai. Ijo wauqa bati brantosaiunu.”
5 Onaqa aqa ai na kaŋgal tamo naŋgi endegsi minjrej, “Yesus a anjam kiye merŋgimqa di dauryiy.”
6 Tal dia ya nobu 6 kokba meniŋ na gereiyo qaji ateleŋonab soqneb. Juda naŋgi Qotei pailyqa oqnsib ya nobu dena ya tigoqnsib naŋgo baŋ ti jejamu ti yansoqneb. Deqa ya nobu di ateleŋonab soqneb. Ya nobu quja quja 100 lita.
7 Ariya Yesus na kaŋgal tamo naŋgi minjrej, “Ya nobu di maqteleŋiy.” Onaqa naŋgi ya nobuq di ya qameleŋonab maqej.
8 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Ya bei tigsib osi gilsib goiyo lanja a yiy.” Onaqa kaŋgal tamo naŋgi Yesus aqa anjam di dauryosib ya bei tigsib osi gilsib goiyo lanja a yeb.
9 Ya di Yesus na bulyonaq wain babej. Wain babonaqa goiyo lanja a uyo oneiyosiq marej, “Endi wain bolequja.” Wain di qabe na bej di a qaliesai. Kaŋgal tamo ya tigeb qaji naŋgi segi qalie. Onaqa goiyo lanja a na tamo uŋa baŋ ojej qaji di metonaq aqa areq bonaq minjej,
10 “Bati gaigai tamo naŋgi iŋgi goiyoqnsib wain qaqatiŋ bole namo tamo naŋgi anainjreqnab uyeqnub. Uyeqnab olo bunu wain qaqatiŋ bolesai di anainjreqnub. Ariya ni degyosai. Ni wain qaqatiŋ bole tentosim namo wain qaqatiŋ bolesai anainjronum uyonub olo bunu wain qaqatiŋ bole anainjronum.”
11 Yesus a Kana qureq di maŋwa di babtej. Kana qure agi Galili sawaq di unu. A nami maŋwa bei babtosaioqnej. Bati di qujai a na maŋwa babtqa utru atej. Maŋwa dena a na aqa segi ñam koba ti aqa siŋgila koba ti boleq atej. Onaqa aqa aŋgro naŋgi maŋwa di unsibqa a qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

12 Ariya uŋa baŋ ojqa bati di koboonaqa Yesus aqa was naŋgi ti aqa aŋgro naŋgi ti aqa
ai koba na Kana qure uratosib Kaperneam qureq gileb. Gilsib dia bati qudei soqneb.

Tamo naŋgi atra tal miligiq di iŋgi iŋgi qariŋyoqneb

13 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa naŋgi eleŋej. Deqa olo are
qalqajqa yori bati jojomonaqa Yesus a Jerusalem aiyej.
14 Aisiq atra tal kobaquja miligiq gilej. Gilsiqa ŋam atej di tamo naŋgi na makau ti kaja
ti binoŋ ti qariŋyeqnabqa tamo qudei na awaiyeqnab unjrej. Silali piloqneb qaji tamo
naŋgi naŋgo awo jaramq di awesosib silali pileqnabqa naŋgi dego Yesus na unjrej.
15 Unjrsiqa rauŋga osiq dena toqoŋ gereiyosiq ganiŋyoqnsiq naŋgi kalil naŋgo kaja ti
naŋgo makau ti winjrnaqa atra tal uratosib jaraiyeb. Silali piloqneb qaji tamo naŋgi
dego winjrsiq naŋgo awo jaram bilbelyosiq silali bimbleŋyetnjrej.
16 Osiqa tamo naŋgi binoŋ qariŋyoqnsibqa dena silali oqneb qaji naŋgi endegsi minjrej,
"Niŋgi binoŋ di eleŋosib jaraiyiy. Niŋgi na ijo Abu aqa tal endi iŋgi qariŋyo tal bulyaib."
17 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa kumbra di unsibqa Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq
di so qaji deqa olo are qaleb. Agi nami endegsib neŋgreŋyeb, "O Abu, e ino tal qa tulaŋ
arearetbqo. Deqa e ino tal bole sqajqa siŋgilaeqnum."
18 Yesus na tamo naŋgi di winjrnaqa Juda tamo kokba naŋgi unsibqa deqa nenemyeb,
"Ni maŋwa kiye babtim dena iga poigwas, ni Qotei aqa ñam na kumbra endi yeqnum?"
19 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi na atra tal kobaquja endi koŋgrontibqa bati
qalub qa e olo tigeltqai."
20 Onaqa naŋgi na minjeb, "Atra tal endi gereiyeqnab wausau 46 koboej. Ni kiyaqa
bati qalub qa olo tigeltqa maronum? Keresai."
21 Yesus a atra tal qa marej di aqa segi jejamu sigitosiqa yawo anjam marej.
22 Deqa bunuqna a subq na tigelonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa anjam deqa olo are
qalsibqa Qotei aqa anjam nami neŋgreŋyeb qaji deqa poinjrnaqa Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateb.

Yesus a tamo kalil naŋgo kumbra qa qalie bole

23 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa naŋgi eleŋej. Deqa olo
are qalqajqa yori bati brantonaqa Yesus a Jerusalem di sosiqa maŋwa babteqnaqa tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi unoqnsib aqa ñam qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.
24 Ariya Yesus a naŋgi areinjrosai. A tamo kalil naŋgi qa qalie bole.
25 A powo bei qa truquosaieqnu. Deqa tamo bei na tamo naŋgi qa ubtosim Yesus
minjaiq. A segi tamo naŋgo areqalo qalie bole.

3

Nikodemus a qolo Yesus ombla anjam qaireb

1 Jerusalem dia tamo bei soqnej aqa ñam Nikodemus. A Farisi tamo. A Juda naŋgo gate
bei.
2 A qolo Yesus aqa areq bosiqa minjej, "O Qalie Tamo Koba, iga qalieonum, ni powo
tamo bole. Ni Qotei aqaq na bem. Qotei a ni siŋgila emosai qamu maŋwa ni yeqnum qaji
di ni babtqa keresai qamu."
3 Onaqa Yesus na kamba minjej, "E bole mermqai. Tamo bei a aŋgro mom bunuj
bulosim ŋambabqasai di Qotei na a taqatosim aqa Mandor Koba sqasai. Deqa a Qotei unqa
keresai."
4 Onaqa Nikodemus na nenemyej, "Tamo a qeliqo di a kiyersim olo aqa ai miligiq
aisim aŋgro mom bulosim ŋambabqas?"
5 Onaqa Yesus na kamba minjej, "E bole mermqai. Tamo bei a ya na ti Qotei aqa
Mondor na ti aŋgro mom bunuj bulosim ŋambabqasai di Qotei na a taqatosim aqa Mandor
Koba sqasai.

6 Niŋgi nuŋgo ai abu naŋgo jejamuq dena ŋambabeqnub deqa niŋgi mandam tamo unub.
Ariya Qotei aqa Mondor na tamo bei ŋambabtqas di a mondor ti sqas.
7 E ni mermonum, 'Niŋgi aŋgro mom bunuj bulosib ŋambaboiy.' Ni ijo anjam di qusim
prugugetaim.
8 Jagwa a segi puyoqnsiqa sawa sawaq gileqnaqa ni aqa anjam ato queqnum. Ariya a
qabe na kiyo boqnsiq qabiteqnu di ni qaliesai. Tamo kalil Qotei aqa Mondor aqa siŋgila
na aŋgro mom bunuj bulosib ŋambabeqnub qaji naŋgi kere dego."

9 Onaqa Nikodemus na olo Yesus nenemyej, "Kumbra di kiyersi brantqas?"
10 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Ni Israel naŋgo qalie tamo koba. Ni kiyaqa ijo anjam
endeqa poimosai?
11 E bole mermqai. Anjam iga qalieonum qaji deqa mareqnum. Kumbra iga uneqnum
qaji deqa saeqnum. Ariya niŋgi gago anjam endi ojosaieqnub.
12 Endego e mandam qa anjam merŋgonumqa niŋgi qusib nuŋgo areqaloq di
siŋgilatosai. Deqa e laŋ qure qa anjam dego merŋgit niŋgi kiyersib nuŋgo areqaloq di
siŋgilatqab?
13 Tamo bei a laŋ qureq oqosai. E Tamo Aŋgro e segi qujai laŋ qureq dena mandamq
aiyem.
14 Nami Moses a wadau sawaq di sosiqa a amal sigitosiq soqtosiqa gaintej. Dego kere
e Tamo Aŋgro soqtbosib gaintbqab.
15 Amqa tamo kalil e qa naŋgo areqalo siŋgilatqab qaji naŋgi ŋambile gaigai sqab.

16 "Qotei aqa Ŋiri qujai unu. Qotei na tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji
naŋgi tulaŋ qalaqalainjrsiq deqa aqa segi Ŋiri qujai di naŋgi enjrej. A endegsi are qalej,
'Tamo uŋgasari naŋgi ijo Aŋgro qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi padalqasai. Naŋgi
ŋambile gaigai sqab.' Qotei a degsi are qalsiq deqa aqa segi Ŋiri qujai naŋgi enjrej.
17 Qotei a tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgo une qa peginjrqa marsiq aqa
Ŋiri qariŋyosai. A naŋgi eleŋam naŋgi padalaib deqa osiq aqa Ŋiri qariŋyonaq mandamq
aiyej.
18 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi Qotei na peginjrqasai.
Ariya tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi Qotei na pegin-
jrqas. Di kiyaqa? Naŋgi aqa segi Ŋiri qujai aqa ñam qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa.
19 Qotei na tamo uŋgasari naŋgi di peginjrqas di aqa utru agiende. Puloŋ a mandamq
ainaqa naŋgi ambru qa arearetnjroqnej. Naŋgi puloŋ qa arearetnjrosaioqnej. Di
kiyaqa? Naŋgi kumbra uge yoqneb deqa.
20 Tamo uŋgasari kalil kumbra uge yeqnub qaji naŋgi puloŋ jeuteqnub. Naŋgo kumbra
uge di puloŋ na boleq ataim deqa naŋgi puloŋ aqaq bosaieqnub.
21 Ariya tamo uŋgasari anjam bole dauryeqnub qaji naŋgi puloŋ aqaq beqnub. Bo-
qnsib wau bole bole yeqnabqa tamo naŋgi unoqnsib mareqnub, 'Bole, naŋgi Qotei aqa
siŋgila na wau di yeqnub.' "

Jon yansnjro qaji a Yesus qa anjam palontoqnej

22 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti walwelosib Judia sawaq gileb. Gilsib dia sosibqa
Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej.
23 Jon yansnjro qaji a Ainon qureq di sosiqa a dego tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej.
Ainon qure di Salim qure jojomq di unu. Dia ya koba soqnej deqa tamo uŋgasari naŋgi
Jon aqa areq beqnabqa a na yansnjroqnej.
24 Herot na Jon tonto talq di waiyosaisoqnej deqa Jon a kumbra di yoqnej.

25 Bati bei Jon aqa aŋgro qudei naŋgi Juda tamo bei ti jejamu yanso kumbra qa anjam
na qotoqneb.

26 Osib naŋgi Jon aqa areq gilsib minjeb, “O Qalie Tamo, nami tamo ni ombla Jordan
ya taqal beiq di sosibqa ni a qa anjam maroqnem qaji bini tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa
areq gileqnabqa a na yansnjreqnu. Naŋgi inoq bosaieqnub.”
27 Onaqa Jon na kamba minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na iga iŋgi bei egwasai
di iga iŋgi bei oqa keresai.
28 Niŋgi segi ijo anjam bei quoqneb. Agi e merŋgoqnem, ‘E Kristus sai. Qotei na e
namoqna qariŋbonaq e Kristus bqajqa gam gereiyetem.’
29 Tamo uŋa baŋ ojqas qaji a segi na uŋa di oqas. Aqa was a laŋa qalaq di tigelesosimqa
tamo uŋa baŋ ojqo qaji aqa anjam quoqnqas. Qusimqa tulaŋ areboleboleiyqas. Dego
kere e bini tulaŋ areboleboleibqo.
30 Kristus aqa ñam tulaŋ kobaqas. Ijo ñam aguq aiqas.” Jon na aqa aŋgro naŋgi degsi
minjrej.
31 Tamo laŋ qureq di sosiqa dena mandamq aiyej qaji a na iŋgi iŋgi kalil tulaŋ
buŋnjrejunu. Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi mandam endeqa kumbra yoqnsib anjam
mareqnub. Ariya tamo laŋ qureq di sosiqa dena mandamq aiyej qaji a na iŋgi iŋgi kalil
tulaŋ buŋnjrejunu.
32 Kumbra a uneqnu qaji a deqa saeqnu. Anjam a queqnu qaji di a na babtosiq
mareqnu. Ariya mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi aqa anjam di ojosaieqnub.
33 Tamo uŋgasari Yesus aqa anjam di ojeqnub qaji naŋgi a qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqnsib mareqnub, “Bole, Qotei a anjam bole qa utru.” Naŋgi degsib mareqnub.
34 Tamo Qotei na qariŋyej qaji a Qotei aqa anjam babtosiq mareqnu. Di kiyaqa? Qotei
na aqa Mondor a torei yekritej deqa. A na aqa Mondor potosiq taqal bei segi Yesus yosai.
35 Abu na aqa segi Ɲiri qalaqalaiyeqnu deqa a na iŋgi iŋgi kalil aqa baŋq di ateleŋej.
36 Tamo uŋgasari Qotei aqa Ɲiri qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ŋambile gaigai
sqab. Ariya tamo uŋgasari Qotei aqa Ɲiri aqa anjam dauryqa urateqnub qaji naŋgi
ŋambile itqasai. Qotei aqa minjiŋ naŋgoq di sqas.

4

Yesus a Samaria uŋa bei wo anjam maroqneb

1-3 Farisi naŋgi endegsib queb, “Yesus a Jon buŋyosiqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
yansnjreqnaqa naŋgi a dauryeqnub. Jon a tamo gargekoba yansnjrosaieqnu.” Farisi
naŋgi degsib queb. Bole, Yesus a segi na tamo uŋgasari naŋgi yansnjrosaioqnej. Aqa
aŋgro naŋgi na yansnjroqneb. Tamo Koba Yesus a qalieej, Farisi naŋgi degsib queb. Deqa
a Judia sawa uratosiqa olo Galili sawaq gilej.
4 A gam dauryosiqa Samaria sawa amble potosiqa walwelosiq gilej.
5 Gilsiq Samaria naŋgo qure kiñala bei aqa ñam Sikar di brantej. Qure qalaq di
mandam mutu bei soqnej. Mandam mutu di Jekop a nami aqa ŋiri Josep yej.
6 Ya uyqajqa sub dia soqnej. Ya sub di Jekop a nami bogej qaji. Yesus a walwelosiq
qanam jige seŋ bati 12 onaqa aqa jejamu asgiyonaqa aqaratqa osiqa ya sub qalaq di
awoej.
7-8 Onaqa aqa aŋgro naŋgi iŋgi awaiyqa marsib qure miligiq aiyeb. Aiyeqnabqa
Samaria uŋa bei a ya tugwajqa bej. Bonaqa Yesus na minjej, “Ya gambaŋ tigsim e
anaibe.”
9 Onaqa Samaria uŋa dena Yesus kamba minjej, “Ni Juda tamo. E Samaria uŋa. Deqa
ni kiyaqa e merbonum, ‘Ya gambaŋ tigsim e anaibe’?” Uŋa na degsiqa Yesus minjej. Di
kiyaqa? Juda naŋgi Samaria naŋgi ti koba na anjam marosaieqnub.
10 Onaqa Yesus na uŋa di minjej, “Ni iŋgi bole Qotei na laŋa emqajqa di qalieosim qamu
tamo ni na ya tigsim anaiyqajqa mermqo qaji a qa poimqo qamu ni e merbimqa ŋambile
gaigai sqajqa ya anaimonum qamu.”

11 Onaqa uŋa dena minjej, “O Tamo Koba, ni ya tugwajqa gambaŋ saiqoji. Ya sub endi
tulaŋ guma koba. Deqa ni qabe na ŋambile gaigai sqajqa ya di oqam?
12 Gago moma utru Jekop a nami ya sub endi bogsiqa gago moma naŋgi enjrej. A sub
endena ya uyoqnej. Aqa aŋgro naŋgi ti aqa makau ti aqa kaja ti naŋgi dego sub endena
ya uyoqneb. Ni na gago moma utru Jekop buŋyqam kiyo?”
13 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Tamo naŋgi sub endena ya uyoqnqab di naŋgi olo
bunu ya qarnjroqnqas.
14 Ariya e na tamo naŋgi ya anainjrqai di naŋgi bunu ya qarnjrqasai. Ya e na
anainjrqai di naŋgi uyibqa naŋgo are miligiq di ya ani bul polyoqnimqa naŋgi ŋambile
gaigai sqab.”
15 Onaqa uŋa dena Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni na ya di anaibimqa e olo ya
qarboqnqasai. Amqa e olo bosiy sub endena ya tugoqnqasai.”
16 Onaqa Yesus na minjej, “Ni mati aisim ino gumbuluŋ metosim niŋgi ombla endeq
boiy.”
17 Onaqa uŋa na minjej, “E gumbuluŋ saiqoji.” Onaqa Yesus na minjej, “Ni gumbuluŋ
saiqoji di kere maronum.
18 Ni nami gumbuluŋ 5 osim uratnjrem. Ariya tamo ni bini ombla unum qaji di ino
gumbuluŋ sai. Deqa ino anjam di bole.”
19 Onaqa uŋa dena minjej, “O Tamo Koba, ni anjam di ubtosim merbonum deqa e
poibqo, ni Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.
20 Gago moma naŋgi nami manaq endi korooqnsib Qotei qa louoqneb. Ariya Juda
naŋgi mareqnub, ‘Qotei qa louqajqa sawa qujai agi Jerusalem.’ ”
21 Onaqa Yesus na olo minjej, “O uŋa, e ni anjam bei mermit ni qusim poimeme. Anjam
agiende. Bati bei brantimqa manaq endi niŋgi Abu qa louoqnqasai. Jerusalem dia dego
niŋgi Abu qa louoqnqasai.
22 Niŋgi Samaria qaji. Deqa niŋgi Abu qa loueqnub qaji a qa geregere poiŋgosai. Ariya
iga Juda qaji. Deqa iga Abu qa loueqnum qaji a qa geregere poigeqnu. Di kiyaqa? Abu
na tamo uŋgasari naŋgi eleŋqajqa utru agi Juda iga segi.
23 Ariya bati bei brantimqa tamo naŋgi Mondor na ti anjam bole na ti Abu qa
louoqnqab. Osib naŋgo lou dena naŋgi Abu qa bole louoqnqab. Yim Abu a naŋgi qa
tulaŋ areboleboleiyqas. Bati di agi brantqo.
24 Qotei a segi Mondor. Deqa tamo naŋgi Qotei qa louqa oqnsib Mondor na ti anjam
bole na ti louoqnqab di naŋgi Qotei qa bole louoqnqab.”
25 Onaqa uŋa dena Yesus minjej, “E qalie, Mesaia a bqas.” “Mesaia” di Hibru anjam.
Gago anjam, “Kristus.” Osiqa Yesus minjej, “Mesaia a bosimqa Qotei aqa anjam kalil
ubtosim mergekritqas.”
26 Onaqa Yesus na minjej, “Mesaia agi e segi. Aqo ombla anjam mareqnum.”
27 Yesus a uŋa degsi minjnaqa aqa aŋgro naŋgi olo qureq na bosibqa a uŋa de wo anjam
mareqnab unsibqa tulaŋ prugugeteb. Ariya naŋgi Yesus nenemyosai, “Ni kiyaqa uŋa de
wo anjam mareqnub?” Degyosai.
28 Onaqa uŋa dena aqa ya nobu uratosiqa olo qure miligiq aisiqa tamo uŋgasari naŋgi
minjrej,
29 “Niŋgi bosib tamo di uniy. E kumbra nami yoqnem qaji di a na ubtekritqo. Tamo di
a Kristus kiyo?”
30 Degsi minjrnaqa naŋgi qure uratosib Yesus unqajqa beb.
31 Beqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “O Qalie Tamo Koba, ni bosim iŋgi uye.”
32 Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo iŋgi uyo bei unu di niŋgi qaliesai.”
33 Onaqa aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Tamo bei na iŋgi
bei osi bosiq anaiyqo kiyo?”

34 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei e qariŋbej qaji aqa areqalo e dauryosiy aqa wau
kobotqai. Ijo iŋgi uyo bole agide.
35 “Niŋgi mareqnub, ‘Bai qolqe koboeqnaqa iŋgi melieqnu.’ Niŋgi degsib mareqnub.
Ariya e na niŋgi yawo anjam bei endegsi merŋgwai. Niŋgi iŋgi wauq di ŋam atsib iŋgi
meliosiq unu di unqab.
36 Tamo iŋgi meli gentoqnsib koroiyeqnub qaji naŋgi awai eqnub. Naŋgo awai agi
naŋgi ŋambile gaigai sqab. Deqa tamo naŋgi iŋgi yageqnub qaji ti tamo naŋgi iŋgi meli
genteqnub qaji ti koba na areboleboleinjrqas.
37 Deqa anjam endi bole, ‘Tamo bei na iŋgi yagwas. Olo tamo bei na iŋgi meli gentqas.’
38 E niŋgi qariŋgonumqa gilsib wau niŋgi na wauosai qaji dena iŋgi eleŋeqnub. Tamo
qudei naŋgi nami waukobaeb. Ariya niŋgi laŋa gilsib iŋgi eleŋeqnub.”
39 Uŋa dena Samaria tamo uŋgasari gargekoba qure dia soqneb qaji naŋgi Yesus qa
sainjrnaq qusibqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb. Di kiyaqa? Uŋa na minjrej,
“Kumbra kalil e nami yoqnem qaji di tamo dena ubtekritqo.”
40 Degsi minjrnaq qusibqa Yesus aqa areq bosib minjeb, “Ni gago qureq endi iga koba
na sqom.” Degsi minjnabqa Yesus a bati aiyel naŋgo qureq di soqnej.
41 Sosiqa Qotei aqa anjam palonteqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqa anjam
quoqnsib poinjreqnaqa a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.
42 Deqa naŋgi na uŋa di minjeb, “Ni Yesus qa anjam mergonam qusim gago areqaloq
di siŋgilatem. Siŋgilatosim sonamqa a segi na olo anjam mergwo qusim turtosim gago
areqalo a qa torei siŋgilatonum. Osim deqa iga endegsi poigwo, ‘Bole, Yesus a na qujai
tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi eleŋqas.’ ”

Yesus na Rom naŋgo tamo gate aqa ŋiri boletej

43 Onaqa bati aiyel koboonaqa Yesus a qure di uratosiqa walwelosiq Galili sawaq gilej.
44 A segi nami endegsi marej, “Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi qure utruq
gilsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam quetqa asginjrqas. Deqa a qure dia ñam
saiqoji sqas.”
45 Yesus a Galili sawaq di brantonaqa tamo uŋgasari sawa dia soqneb qaji naŋgi a
qa tulaŋ areboleboleinjrej. Di kiyaqa? Nami Juda naŋgo yori bati koba qa Yesus a
Jerusalem dia maŋwa babteqnaq naŋgi unoqneb deqa.
46 Ariya Yesus a olo Kana qureq aiyej. Qure di agi Galili sawaq di unu. Qure dia nami
Yesus a ya bulyonaqa wain babej. Aisiq di sonaqa Kaperneam qureq di Rom naŋgo
mandor aqa tamo gate bei aqa ŋiri makobaiyonaq ŋeiesoqnej.
47 Deqa tamo gate di Yesus a Judia sawa uratosiq bosiq Galili sawaq di soqnej di qusiqa
walwelosiq aqa areq aisiq pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ijo aŋgro a moiqa laqnu.
Deqa ni bosim a boletime.”
48 Onaqa Yesus na tamo di minjej, “Niŋgi ijo maŋwa bei nuŋgo ŋamdamu na unqasai di
niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqasai.”
49 Onaqa tamo dena olo Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni boqujat. Ijo aŋgro a moiyo
uge.”
50 Onaqa Yesus na minjej, “Ni gile. Endego ino aŋgro a boleqo ŋambile unu. A
moiqasai.” Onaqa a Yesus aqa anjam di qusiqa bole qa marsiq gilej.
51 A gileqnaqa aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi aqa talq dena bosib gamq di turosib
minjeb, “Ino aŋgro a boleosiq ŋambile unu.”
52 Onaqa a na nenemnjrej, “Seŋ bati gembu a boleqo?” Onaqa minjeb, “Ya qanam seŋ
bosiq iŋgi uyo bati tiŋyonaqa aqa jejamu kaŋkaŋ koboonaqa a boleej.”
53 Degsi minjnabqa a qalieej, seŋ bati deqa tiŋtiŋ Yesus na minjej, “Endego ino aŋgro a
boleqo ŋambile unu. A moiqasai.” A degsi qalieosiq deqa a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej.
Tamo kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi dego Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

54 Yesus a Judia sawa uratosiq bosiq Galili sawaq di sosiqa bati deqa a maŋwa di yej.
A nami Galili sawaq di maŋwa bei yosaioqnej. Aqa maŋwa qujai nami yej qaji agi a ya
bulyonaq wain babej.

5

Yesus a ma tamo bei boletej

1 Bati bei Yesus a Juda naŋgo yori bati koba unqa marsiqa Jerusalem aiyej.
2 Jerusalem dia ya kuru bei soqnej. Ya kuru di kaja naŋgo siraŋme qalaq di soqnej. Ya
kuru di aqa ñam Betesda. Di Hibru anjam na mareqnub. Ya kuru areqsi jagwa oqajqa
tal kiñilala 5 soqneb.
3 Tal dia tamo ma ti, tamo ŋam qandimo, tamo siŋga uge, tamo jejamu lainjro qaji tulaŋ
gargekoba soqneb. Naŋgi ya annjilqajqa tariŋoqneb.
4 Bati qudei Tamo Koba aqa laŋ aŋgro ya kuru miligiq aiyoqnsiqa ya enteqnaqa
annjiloqnej. Ya annjiloqnimqa tamo a namo yaq aiqas qaji aqa ma koboqas. Utru deqa
naŋgi ya annjilqajqa tariŋoqneb.
5 Ariya bati deqa tamo bei wausau 38 ma ti soqnej qaji a dia tariŋoqnej.
6 Onaqa Yesus na tamo di ŋeiesonaq unsiqa a bati olekoba ma de ti soqnej di qalieosiqa
nenemyej, “Ni boleqajqa are unu e?”
7 Onaqa minjej, “O Tamo Koba, ya annjiloqnimqa tamo yai na e aqaryaibosim urur yaq
osi aiqas? Tamo dego bei sosai. E aiqa yeqnam ma tamo qudei naŋgi e buŋboqnsib namo
yaq aiyeqnub.”
8 Onaqa Yesus na minjej, “Ni tigelosim ino sapera qoboiyosim walwel.”
9 Degsi minjnaqa bati qujai deqa aqa jejamu boleonaqa a tigeloqujatosiq aqa sapera
qoboiyosiqa walwelosiq gilej.
Bati di Juda naŋgo yori bati.
10 Deqa Juda tamo kokba naŋgi na tamo boleej qaji di unsib minjeb, “Bini yori bati. Iga
wauqa getento. Deqa ni ino sapera qoboiyaim.”
11 Onaqa a na kamba minjrej, “Tamo e boletbqo qaji a na merbqo, ‘Ni ino sapera
qoboiyosim walwel.’ ”
12 Degsi minjrnaqa naŋgi na nenemyeb, “Tamo yai na ni mermqo, ‘Ni ino sapera
qoboiyosim walwel’?”
13 Onaqa a na minjrej, “Tamo e boletbqo qaji aqa ñam di e qaliesai.” A naŋgi degsi
minjrej. Di kiyaqa? Tamo gargekoba sonab Yesus a naŋgo ambleq na ulaŋej.
14 Onaqa nebeonaqa Yesus a atra tal miligiq gilsiqa tamo di itosiq minjej, “Ni que. E ni
boletmonum deqa ni olo une bei ataim. Gulbe kobaquja bei ino jejamuq di olo branto
uge.”
15 Onaqa tamo di aisiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej, “Tamo e boletbej qaji agi
Yesus.”
16 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus ugeugeiyqajqa maroqneb. Di kiyaqa? A maŋwa
di yori bati qa yoqnej deqa.
17 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ijo Abu a nami gaigai wauoqnej agi bini wauoqn-
siq unu. Deqa e dego waueqnum.”
18 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a qalib moiqajqa
torei siŋgilaoqneb. Di kiyaqa? A yori bati segi gentosai. A dego marej, “Qotei a ijo Abu.”
Aqa anjam dena a segi qa marej, “Aqo Qotei wo ombla kerekere.”

Yesus a Qotei aqa Ŋiri

19 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. E Qotei aqa Ŋiri. E ijo segi
areqalo na kumbra bei yqa keresai. Kumbra ijo Abu na yeqnaq e uneqnum qaji di e
dego yeqnum.

20 E ijo Abu aqa Ŋiri. Deqa a na e qalaqalaiboqnsiqa kumbra kalil a yeqnu qaji di e olo
osorbeqnu. Bunuqna a kumbra tulaŋ siŋgila kokba dego osorboqnqas. Yim niŋgi unsib
tulaŋ prugwab.
21 Ijo Abu na tamo moreŋo qaji naŋgi olo ŋambile enjroqnsiqa subq na tigeltnjreqnu.
Deqa e Qotei aqa Ŋiri e kamba dego ijo segi areqalo na tamo naŋgi ŋambile enjreqnum.
22 Ijo Abu na tamo naŋgo une qa naŋgi peginjrosaieqnu. Wau di a na e ebej. E Qotei
aqa Ŋiri deqa e na tamo naŋgo une qa naŋgi peginjreqnum.
23 E wau di yeqnum. Di kiyaqa? Tamo kalil naŋgi ijo ñam soqtetboqnqajqa deqa. Agi
naŋgi ijo Abu aqa ñam soqteqnub dego kere. Tamo a ijo ñam soqtetbosaieqnu di a ijo
Abu e qariŋbej qaji aqa ñam dego soqtosaieqnu.
24 "E bole merŋgwai. Tamo a ijo anjam qusim ijo Abu e qariŋbej qaji a qa aqa areqalo
siŋgilatqas di a ŋambile gaigai sqas. Deqa e aqa une qa pegiyqasai. A moiyo gam uratosim
olo ŋambile oqas.
25 "E bole merŋgwai. E Qotei aqa Ŋiri. Bati bei brantimqa tamo uŋgasari moreŋo qaji
naŋgi ijo kakro qusib ŋambile oqab. Bati di agi brantqo.
26 Ijo Abu a segi ŋambile qa utru. E aqa Ŋiri. A na e siŋgila ebej deqa e dego ŋambile qa
utru.
27 E Tamo Aŋgro unum deqa ijo Abu na e siŋgila ebej. Siŋgila dena e na tamo uŋgasari
naŋgo une qa peginjreqnum.
28 Niŋgi ijo anjam di qusib tulaŋ prugaib. Bati bei brantimqa tamo uŋgasari kalil subq
di unub qaji naŋgi ijo kakro quqwab.
29 Qusib olo sub uratosib tigelqab. Tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi
tigelosib ŋambile sqab. Tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi tigelabqa e na
naŋgi peginjrsiy padaltnjrqai."

Tamo qudei na Yesus aqa ñam ubteqnub

30 Osiqa Yesus a olo marej, "E ijo segi areqalo na wau bei yqa keresai. Ijo Abu na e
anjam merbeqnaq quoqnsim tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnum. E kumbra tiŋtiŋ na
naŋgi peginjreqnum. E ijo segi areqalo dauryosaieqnum. Ijo Abu e qariŋbej qaji aqa
areqalo dauryeqnum.
31 "E segi na ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosiy marqai di tamo naŋgi bole qa maraib.
32 Tamo bei unu agi Qotei. A dego ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosiq mareqnu. E
qalieonum, anjam a mareqnu qaji di bole.
33 "Niŋgi na tamo qudei qariŋnjrnab Jon aqaq gilnabqa a anjam bole ubtosiq minjro-
qnej.
34 Bole, mandam tamo bei na ijo kumbra ti ijo wau ti ubtqa keresai. Ariya Qotei na
niŋgi eleŋqajqa deqa e niŋgi Jon qa merŋgonum.
35 Jon a ŋam puloŋ bul sosiqa tamo uŋgasari naŋgi suwantnjreqnaqa niŋgi aqa suwaŋoq
di sokiñalayoqnsib areboleboleiŋgoqnej.
36 "Ijo anjam e ubtosim mareqnum qaji di anjam kobaquja. Anjam dena Jon aqa
anjam tulaŋ buŋyejunu. Di kiyaqa? Wau kalil ijo Abu na ebej qaji di e yeqnam tamo
uŋgasari naŋgi unoqnsib endegsi poinjreqnu, bole, ijo Abu na e qariŋbonaq bem.
37 Ijo Abu e qariŋbej qaji a e qa anjam ubtosiq mareqnu. Ariya niŋgi aqa kakro nami
quosaioqneb. Aqa ulatamu dego niŋgi nami unosaioqneb.
38 Qotei aqa anjam dego nuŋgo are miligiq di sosai. Tamo Qotei na qariŋyonaq
mandamq aiyej qaji aqa anjam niŋgi nuŋgo areqaloq di siŋgilatosaieqnub.
39 "Bole, niŋgi Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di sisiyoqnsib peleiyeqnub. Niŋgi
are qaleqnub, anjam dena niŋgi ŋambile gaigai sqab. Ariya anjam di e ubtosiq mareqnu.
40 Niŋgi kiyaqa ŋambile oqajqa are qaloqnsib olo ijoq bqajqa urateqnub?
41 "E mandam tamo naŋgoq dena ñam koba osaieqnum.
42 Ariya e niŋgi qa qalieonum. Nuŋgo are miligiq di niŋgi Qotei qalaqalaiyosaieqnub.

43 E ijo Abu aqa ñam na bonamqa niŋgi ijo anjam osai. Tamo bei aqa segi ñam na bqas
di niŋgi aqa anjam oqujatqab.
44 Niŋgi nuŋgo segi was naŋgoq dena ñam koba oqajqa are qaleqnub. Ariya niŋgi Qotei
aqaq dena ñam koba oqajqa are qalosaieqnub. Qotei agi a segi qujai Qotei bole. Niŋgi
kumbra degyeqnub deqa niŋgi kiyersib e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqab? Di keresai.
45 "E ijo Abu aqa ŋamdamuq di nuŋgo une qa merŋgwai edegaib. Nuŋgo une qa
merŋgwajqa tamo qujai agi Moses. Niŋgi are qaleqnub, Moses a na niŋgi aqaryaiŋgwas.
Di sai.
46 Niŋgi Moses aqa anjam nuŋgo areqaloq di siŋgilateqnub qamu ijo anjam dego nuŋgo
areqaloq di siŋgilateqnub qamu. Di kiyaqa? Moses a nami e qa anjam neŋgreŋyej.
47 Niŋgi Moses aqa anjam nami neŋgreŋyej qaji di nuŋgo areqaloq di siŋgilatosaieqnub
deqa niŋgi kiyersib ijo anjam dego nuŋgo areqaloq di siŋgilatqab? Di keresai."

6

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

1 Bati bei Yesus a Galili ya agu taqal beiq gilej. Ya agu di yuwal bul tulaŋ kobaquja. Ya
agu di aqa ñam bei Taiberias ya agu.
2 Yesus a tamo mainjro qaji naŋgoq di maŋwa babteqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi unoqneb. Deqa a ya agu taqal beiq gileqnaqa naŋgi a dauryosib
giloqneb.
3 Bati di Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na manaq oqsibqa mana goge dia
awesoqneb.
4 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa naŋgi eleŋej. Deqa olo are
qalqajqa yori bati jojomej.
5 Deqa Yesus a ŋam atsiqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba a dauryosib aqa areq
beqnabqa unjrsiqa Filip nenemyej, "Iga qabe na iŋgi awaiyosim tamo uŋgasari kalil di
anainjronam kereqas?"
6 Filip a kamba Yesus kiyersi minjim quqwajqa deqa Yesus na laŋa nenemyej. Yesus a
kumbra kiye yqas di a segi nami qalieej.
7 Onaqa Filip na kamba Yesus minjej, "Tamo uŋgasari naŋgi di tulaŋ gargekoba. Iga
200 kina osim dena iŋgi awaiyosim iŋgi kiñala kiñala anainjrqom di tulaŋ kereqasai."
8 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei Andru di Saimon Pita aqa was a na Yesus minjej,
9 "Aŋgro wala bei unu. A bem 5 qe kiñilala aiyel ojejunu. Iŋgi di dego tamo uŋgasari
gargekoba endi anainjrqom di tulaŋ kereqasai."
10 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, "Niŋgi na tamo uŋgasari kalil naŋgi
minjribqa mandamq di awoeleŋeb." Sawa dia ñiŋ koba soqnej deqa Yesus aqa aŋgro
naŋgi na tamo uŋgasari minjrnabqa kalil ñiŋq di awoeleŋeb. Tamo awoeleŋeb qaji sisiyeb
5,000.
11 Awoonabqa Yesus na bem ti qe ti di osiqa Qotei pailyosiqa tamo uŋgasari awoeleŋeb
qaji naŋgi jeisi anainjreqnaq uyoqneb. Uynab kalil menetnjrej.
12 Menetnjrnaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, "Niŋgi iŋgi oto kalil koroiyiy. Oto
bei urataib."
13 Degsi minjrnaqa naŋgi bem 5 aqa oto kalil tamo uŋgasari naŋgi urateleŋeb qaji di
koroiyosib gumba kokba 12 di jignab maqeleŋej.
14 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsib maroqneb, "Bole, Qotei
aqa medabu o tamo nami Qotei na qariŋyim mandamq aiqajqa marej qaji agi a di."
15 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa endegsi qalieej, "Naŋgi bosib e ojsib e naŋgo
Mandor Koba atqajqa are qaleqnub." A degsi qalieosiq deqa a sawa di uratosiqa a segi
manaq oqsiq di soqnej.

Yesus a ya baŋgaq na walwelej

16 Ariya bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi alile aiyeb.
17 Alile aisib qobuŋ bei gogetosib qobuŋ suweiyosib gileb. Naŋgi mareb, “Iga ya agu
taqal beiq gilsim Kaperneam qureq di tiryqom.” Naŋgi degsib marsib gileb. Qoloonaqa
Yesus a naŋgoq bosaisoqnej.
18 Naŋgi ya agu ambleq di gileqnabqa jagwa koba tigelosiqa ya korkortosiqa naŋgi
pulutnjrej.
19 Naŋgi 5 o 6 kilomita oyoosib gileqnabqa Yesus a ya baŋgaq na walwelosiqa naŋgi
daurnjrsiq gilej. Gilsiq qobuŋ jojomyonaqa ŋam ateb di a ya baŋgaq na walwelosiq
beqnaqa unsib ulakobaeb.
20 Deqa a na minjrej, “Endi e beqnum. Ulaaib.”
21 Degsi minjrnaqa naŋgi areboleboleinjrnaqa a metonab qobuŋ gogetej. Onaqa
qobuŋ a ururosiq sawa naŋgi gilqajqa mareb qaji di tiryej.

Tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa ŋamoqneb

22 Nebeonaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi ya agu taqal beiq di soqneb. Naŋgi qalie, ya
bilaq qobuŋ qujai segi dia tiryosiq soqnej. Yesus aqa aŋgro naŋgi qobuŋ di gogetosib
gileb. Yesus a naŋgi koba na qobuŋ di gogetosai.
23 Ariya tamo uŋgasari naŋgi alile di sonabqa qobuŋ qudei Taiberias qureq dena beb.
Bosib sawa Tamo Koba Yesus a pailyosiq naŋgi iŋgi anainjrej qaji sawa jojomq di tiryeb.
24 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti di sosai. Tamo uŋgasari naŋgi degsi unsibqa qobuŋ di
gogetosib gilsib Kaperneam qureq di Yesus qa ŋamoqneb.

Yesus a segi ŋambile qa bem uyo bole

25 Ariya naŋgi ya agu taqal beiq di Yesus itosib nenemyeb, “O Qalie Tamo Koba, ni seŋ
bati gembu endeq bem?”
26 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. E maŋwa babteqnam niŋgi
unoqneb niŋgi deqa are qalsib e qa ŋamosai. E niŋgi bem anaiŋgonam uynab menetŋgej
niŋgi deqa are qalsib e qa ŋameqnub.
27 Jejamu qa iŋgi a koboqas. Niŋgi iŋgi deqa wauaib. Ŋambile gaigai sqajqa iŋgi deqa
niŋgi wauoqniy. Iŋgi di e na niŋgi anaiŋgit uyqab. E Tamo Aŋgro. Ijo Abu Qotei na e
giltbej.”
28 Onaqa naŋgi na kamba Yesus nenemyeb, “Iga Qotei aqa wau kiye yoqnqom?”
29 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa wau agi merŋgwai. Niŋgi tamo Qotei na qariŋyej
qaji a qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy. Tamo di agi e segi.”
30-31 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa olo nenemyeb, “Ni maŋwa kiye babtim
iga unsim ni qa gago areqalo siŋgilatqom? Nami gago moma naŋgi wadau sawaq di
sosibqa bem uyoqneb. Agi Qotei aqa anjam bei endegsi unu, ‘Moses a laŋ qure qa bem
tamo uŋgasari naŋgi anainjreqnaq uyoqneb.’ Deqa ni wau kiye yim iga unsim ni qa
poigim gago areqalo ni qa siŋgilatqom?”
32 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. Bem Moses na tamo uŋgasari
naŋgi anainjrej qaji di laŋ qure qa bem bolesai. Bem Ijo Abu na niŋgi anaiŋgoqnqas qaji
di laŋ qure qa bem bole.
33 Bem di Qotei aqa segi bem. Bem di laŋ qureq dena mandamq aisiq tamo uŋgasari
mandamq endi unub qaji naŋgi ŋambile enjreqnu.”
34 Onaqa naŋgi na Yesus minjeb, “O Tamo Koba, bati gaigai bem di anaigoqne.”
35 Onaqa Yesus na minjrej, “E segi ŋambile qa bem uyo bole. Deqa tamo bei a ijoq bqas
di a bunu mamyqasai. Tamo bei a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di a bunu ya qaryqasai
dego.
36 “Niŋgi nuŋgo ŋamdamu na e nubeqnub. Ariya niŋgi e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatosaieqnub. E nami degsi merŋgem.

37 Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari kalil Qotei na e ebej qaji naŋgi ijoq boqnqab. Tamo
uŋgasari ijoq bqab qaji naŋgi di e na olo winjrqa keresai.
38 E ijo segi areqalo dauryqajqa deqa e laŋ qure uratosim mandamq aiyosai. Abu e
qariŋbej qaji aqa areqalo dauryqajqa deqa e laŋ qure uratosim mandamq aiyem.
39 Abu e qariŋbej qaji aqa areqalo agiende. Tamo uŋgasari a na ebej qaji bei e uratit
padalqasai. E naŋgi kalil diŋo bati qa olo subq na tigeltnjrqai.
40 Od, ijo Abu aqa areqalo agiende. Tamo uŋgasari kalil e nuboqnsib e qa naŋgo
areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ŋambile gaigai sqab. Diŋo bati qa e na naŋgi olo subq
na tigeltnjrqai. E Qotei aqa Ŋiri unum deqa e kumbra di yqai."

41 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a qa ugeosib yomuoqneb. Di
kiyaqa? A marej, "E segi bem bole laŋ qure uratosim mandamq aiyem qaji."
42 Naŋgi a qa yomuoqnsib maroqneb, "Tamo di Yesus. A Josep aqa ŋiri. Aqa ai abu
naŋgi qa iga qalie bole. A kiyaqa marqo, 'E laŋ qure uratosim mandamq aiyem'?"

43 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi e qa laŋa laŋa ŋiriŋoqnaib.
44 Tamo bei aqa segi areqalo na ijoq bqa keresai. Ijo Abu e qariŋbej qaji a na tamo bei
aqa are tigeltetim ijoq bqas. Yim diŋo bati qa e na olo subq na tigeltqai.
45 Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami anjam endegsib neŋgreŋyeb, 'Qotei na
tamo kalil naŋgi anjam plaltosim minjroqnqas.' Anjam degsib neŋgreŋyeb. Deqa tamo
kalil ijo Abu aqa anjam quoqnsib a qa poinjreqnu qaji naŋgi ijoq boqnqab.

46 "Tamo bei a ijo Abu aqa ulatamu unosai bole sai. E segi qujai ijo Abu aqa ulatamu
unem. Agi e nami Qotei aqaq dena mandamq aiyem.
47 E bole merŋgwai. Tamo a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di a ŋambile gaigai sqas.
48 E segi ŋambile qa bem uyo bole.
49 Nami nuŋgo moma naŋgi wadau sawaq di sosibqa bem uyoqneb. Bunuqna naŋgi
kalil moreŋekriteb.
50 Ariya e segi qujai bem bole laŋ qure uratosim mandamq aiyem qaji. Tamo uŋgasari
naŋgi bem di uyqab di naŋgi moreŋqasai.
51 E segi ŋambile qa bem bole laŋ qure uratosim mandamq aiyem qaji. Tamo bei a bem
di uyqas di a ŋambile gaigai sqas. Bem di agi ijo jejamu. E na tamo uŋgasari mandamq
endi unub qaji naŋgi ijo jejamu anainjrit uyqab. Uysib naŋgi ŋambile sqab."

52 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusib segi segi anjam na qotoqnsib maroqneb,
"Tamo di a kiyersim aqa jejamu iga anaigim uyqom?"

53 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "E bole merŋgwai. E Tamo Aŋgro. Deqa niŋgi ijo
jejamu ti ijo leŋ ti uyqasai di niŋgi ŋambile sqasai.
54 Tamo naŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqab di naŋgi ŋambile gaigai sqab. Deqa diŋo bati
qa e na naŋgi olo subq na tigeltnjrqai.
55 Ijo jejamu di iŋgi uyo bole. Ijo leŋ di ya uyo bole.
56 Tamo naŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqab di naŋgi e beterbesqab. E dego naŋgi
beternjresqai.
57 Ijo Abu ŋambile unu qaji a na e qariŋbej deqa aqa siŋgila na e dego ŋambile unum.
Dego kere tamo naŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqab di naŋgi ijo siŋgila na ŋambile sqab.
58 E segi bem bole laŋ qure uratosim mandamq aiyem qaji. Nuŋgo moma naŋgi nami
bem uyoqneb dego sai. Naŋgi bem uyoqnsib olo moreŋoqneb. E segi bem uyo bole. Deqa
tamo naŋgi bem bole di uyqab di naŋgi moreŋqasai. Naŋgi ŋambile gaigai sqab."
59 Yesus a Kaperneam qureq Juda naŋgo Qotei tal miligiq di sosiqa Qotei aqa anjam di
palontosiq tamo uŋgasari naŋgi minjroqnej.

Yesus a segi ŋambile gaigai sqajqa utru

60 Onaqa tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgi aqa anjam di qusibqa naŋgi gargekoba endegsib maroqneb, “Anjam di gulbe koba. Tamo yai naŋgi anjam di poinjrqa kere?”
61 Degsib maroqnsib Yesus qa yomueqnabqa di qalieosiqa minjrej, “Ijo anjam dena nuŋgo areqalo ugetetŋgwoqa niŋgi ijo ñam ulontonub e?
62 E Tamo Aŋgro. Qure e nami soqnem qaji deq olo oqoqnitqa niŋgi e nubsibqa kiyersib are qalqab?
63 Qotei aqa Mondor a segi na tamo uŋgasari naŋgi ŋambile enjreqnu. Nuŋgo jejamu na niŋgi aqaryaiŋgwa keresai. Ijo anjam kalil e niŋgi merŋgeqnum qaji endi Mondor aqa anjam. Anjam dena niŋgi ŋambile oqab.
64 Ariya niŋgi qudei e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub.” Yesus a naŋgi degsi minjrej. Di kiyaqa? Tamo yai naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatqasai di a nami qalieej. Bunuqna aqa aŋgro bei na a osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas di dego a nami qalieej.
65 Osiqa minjrej, “Utru deqa e niŋgi merŋgonum, ‘Qotei na tamo bei aqa are tigeltetqa-sai di a ijoq bqa keresai.’ ”
66 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo uŋgasari gargekoba a nami dauryoqneb qaji naŋgi a dauryqa uratosib jaraiyeb.
67 Onaqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi nenemnjrej, “Niŋgi dego e uratbosib jaraiqab e?”
68 Onaqa Saimon Pita na minjej, “O Tamo Koba, iga ni uratmosim tamo yai aqaq gilqom? Tamo dego bei sosai. Ni segi qujai ŋambile gaigai sqajqa anjam mergeqnum.
69 Iga ni qa gago areqalo siŋgilatosim endegsi qalieonum, Qotei aqa segi Tamo Bole a na nami giltej qaji agi ni qujai.”
70 Onaqa Yesus na minjrej, “E segi na ijo aŋgro 12 niŋgi giltŋgem. Ariya nuŋgo ambleq di aŋgro bei a mondor uge ti unu.”
71 Yesus a Saimon Iskariot aqa ŋiri Judas a qa degsi marej. Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei agi Judas. A na bunuqna Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej qaji.

7

Yesus a Jerusalem aiyej

1 Bati bei Yesus a Judia sawaq di laqajqa uratosiq walwelosiq Galili sawaq di laqnej. Di kiyaqa? Juda tamo kokba naŋgi a qalib moiqajqa maroqneb deqa.
2 Ariya Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Yori bati di aqa utru agiende. Juda naŋgo moma naŋgi nami jagwa oqajqa tal gereiyoqnsib osi laqneb.
3 Deqa Yesus aqa was naŋgi na minjeb, “Ni Galili sawaq endi saim. Ni tigelosim Judia sawaq aiye. Aisim dia ino maŋwa babtoqnimqa ino aŋgro naŋgi unoqnqab.
4 Ni ino maŋwa boleq atqajqa are soqnim ni uli na yaim. Ni tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di yoqne.”
5 Yesus aqa was naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa naŋgi degsib misiliŋ anjam minjeb.
6 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ijo bati kereosaiunu. Ariya bati kalil di nuŋgo bati.
7 Mandam tamo naŋgi niŋgi jeutŋgwa keresai. Ariya naŋgi e jeutbeqnub. Di kiyaqa? E naŋgo kumbra uge uge babtetnjreqnum deqa.
8 Niŋgi segi aisib yori bati di uniy. Ijo bati kereosai unu deqa e aiqasai.”
9 Yesus na aqa was naŋgi degsi minjrsiqa a Galili sawaq di soqnej.
10 Ariya aqa was naŋgi yori bati di unqajqa ainabqa a dego aiyej. A boleq di aiyosai. Tamo naŋgi a unaib deqa a loumosiq aiyej.
11 Yori bati di brantonaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus qa ŋamoqneb. Ŋamoqnsib maroqneb, “Yesus a qabi unu?”

12 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi segi segi ŋiriŋoqnsib anjam laŋa laŋa Yesus qa
maroqneb. Qudei naŋgi maroqneb, “Yesus a tamo bolequja.” Qudei naŋgi maroqneb,
“Sai. A na tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjreqnu.”
13 Naŋgi degsib maroqneb. Ariya naŋgi Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsib deqa naŋgi
Yesus qa boleq di anjam marosaioqneb.
14 Ariya yori bati gilsiq ambleqyonaqa Yesus a segi brantosiqa atra tal miligiq gilsiq
dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej.
15 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi tulaŋ prugugetosib
segi segi maroqneb, “Yesus aqa powo kobaquja di qabe na osiqa anjam mareqnu? A
nami skul beiq gilosai.”
16 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam e mareqnum endi ijo anjam sai. Anjam
endi ijo Abu e qariŋbej qaji aqa anjam.
17 Tamo bei a Qotei aqa areqalo dauryqajqa are soqnimqa anjam e mareqnum qaji
endi aqa utru a geregere poiyqas. Osim qalieqas, ijo anjam endi Qotei aqaq na bej. E ijo
segi areqalo na marosaieqnum. A degsim qalieqas.
18 Tamo bei aqa segi areqalo na anjam marqas di a aqa segi ñam soqtqa osim deqa
anjam marqas. Ariya e Qotei aqa ñam soqtqa are qaleqnum. Agi a na e qariŋbej. Deqa e
tamo bole. E gisaŋ tamo sai.
19 “Nami Moses na niŋgi dal anjam eŋgej. Ariya niŋgi dal anjam di dauryosaieqnub.
Kiyaqa niŋgi e lubsib moiyotbqa mareqnub?”
20 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na kamba Yesus minjeb, “Mondor uge inoq di unu. Yai
na ni lumsim moiyotmqa mareqnu?”
21 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E maŋwa qujai babtem deqa niŋgi kalil prugugete-
qnub.
22 Ariya niŋgi are qaliy. Moses a niŋgi muluŋ eŋgej deqa nuŋgo aŋgro mel naŋgo muluŋ
waiyqa bati bosiq yori bati tiŋtiŋeqnu di niŋgi yori bati qa naŋgi muluŋ breinjreqnub.
Bole, Moses a muluŋ qa utru sai. Nuŋgo moma naŋgi muluŋ qa utru.
23 Niŋgi Moses aqa dal anjam dauryqa maroqnsib yori bati qa nuŋgo aŋgro mel naŋgi
muluŋ breinjreqnub. Ariya e yori bati qa tamo qujai aqa jejamu boletonamqa niŋgi
unsibqa kiyaqa e qa ŋiriŋeqnub?
24 Niŋgi laŋa ŋamdamu na ijo kumbra tenemtaib. Geregere ijo kumbra tenemtosib bole
qa maroqniy.”

Yesus a tamo yai?

25 Bati deqa tamo uŋgasari qudei Jerusalem di soqneb qaji naŋgi segi segi endegsib
maroqneb, “Yesus a kiyo Juda gate naŋgi na qalib moiqajqa laqnub?
26 Niŋgi uniy. A boleq di anjam palonteqnaqa naŋgi a anjam bei minjosaieqnub. Naŋgi
qalie kiyo, a Kristus?
27 Kristus a qabe na bqas di tamo bei a qalieqasai. Ariya tamo endi aqa qure utru di
iga qalie bole.”
28 Onaqa Yesus a atra tal miligiq di sosiqa a leleŋosiqa Qotei aqa anjam palontosiq tamo
uŋgasari naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi e qa qalie e? E qabe na bem di dego niŋgi qalie e?
Ariya e ijo segi areqalo na bosai. Ijo Abu na e qariŋbonaq bem. Ijo Abu a segi anjam bole
qa utru. Niŋgi a qa qaliesai.
29 E a qa qalie bole. E aqaq na bem. A na e qariŋbej.”
30 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a ojsib tonto talq
di waiyqa maroqneb. Ariya a ojqa bati kereosaisoqnej deqa tamo bei na a ojosai.
31 Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Osib
maroqneb, “Tamo endi a maŋwa gargekoba babteqnu. Kristus a bosim tamo endi
buŋyqa keresai.”

Farisi naŋgi Yesus ojqa mareb

32 Tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa anjam degsib mareqnab Farisi naŋgi qusibqa atra
tamo kokba ti koroosib qaja tamo qudei qariŋnjrnab Yesus ojqa gileb.
33 Deqa Yesus a endegsi marej, “E niŋgi koba na sokiñalayosiy ijo Abu e qariŋbej qaji
aqaq olo oqwai.
34 Oqitqa niŋgi e qa ŋamqab e nubqasai. Qure e sqai di niŋgi oqwa keresai.”
35 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi segi segi maroqneb, “Yesus a qabitimqa iga a
unqasai? A Grik naŋgo sawaq oqsim dia Juda tamo qudei ti sosib Grik naŋgi anjam
plaltosim minjroqnqas kiyo?
36 A marqo, ‘Niŋgi e qa ŋamqab di niŋgi e nubqasai. Qure e sqai di niŋgi oqwa keresai.’
Utru kiyaqa a degsi marqo?”

Yesus a ŋambile gaigai sqajqa ya qa marej

37 Ariya yori bati gilsiq koboqa laqnaqa yori kobaquja brantonaqa Yesus a tigelosiqa
leleŋosiq marej, “Tamo bei a ya qaryimqa ijoq bosim ya uyem.
38 Tamo bei a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di aqa are miligiq na ŋambile gaigai sqajqa ya
oqoqnsim ya ani bul polyoqnqas. Nami Qotei aqa anjam degsib neŋgreŋyeb unu.”
39 Yesus a ya qa marej di a Mondor Bole sigitosiqa yawo anjam marej. A laŋ qureq
oqosaisosiq deqa a ñam koba osaisoqnej. Deqa bati di tamo naŋgi a qa naŋgo areqalo
siŋgilateb qaji naŋgi Mondor Bole di osaisoqneb.

Tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam qusib poaiyeleb

40 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi Yesus aqa anjam di qusib maroqneb, “Bole, Qotei
aqa medabu o tamo nami Qotei na qariŋyim bqajqa marej qaji agi a endi.”
41 Onaqa qudei maroqneb, “Tamo endi a bole Kristus.” Onaqa qudei maroqneb, “Sai.
Kristus a bqas di a Galili sawaq dena bqasai.
42 Kristus a Devit aqa leŋ na ŋambabosim aqa qure utru Betlehem dena bqas. Nami
Qotei aqa anjam degsib neŋgreŋyeb unu.”
43 Tamo uŋgasari naŋgi degsib Yesus qa anjam tititosib ŋiriŋosib poaiyeleb.
44 Osib naŋgi qudei Yesus ojqa mareb. Mareb di tamo bei na a ojosai.

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosai

45 Onaqa qaja tamo naŋgi olo puluosib atra tamo kokba ti Farisi ti naŋgoq ainabqa
minjreb, “Niŋgi kiyaqa Yesus ojsib osi bosai?”
46 Onaqa qaja tamo naŋgi na kamba minjreb, “Iga Yesus aqa anjam quonum di anjam
bolequja maroqnaj. Tamo bei nami anjam deqaji marosaioqnej. Deqa iga a ojosai.”
47 Onaqa Farisi naŋgi na minjreb, “Yesus a niŋgi dego gisaŋgwo e?
48 Niŋgi uniy. Juda gate bei Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosai. Farisi tamo bei dego Yesus
qa aqa areqalo siŋgilatosai. Sai bole sai.
49 Ariya tamo uŋgasari laŋa laŋaj naŋgi dal anjam qaliesai deqa naŋgi Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilateqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na torei qoreinjrim padalqab.”
50 Onaqa Juda gate Nikodemus agi nami Yesus aqaq gilsiq anjam minjej qaji a Farisi
naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej,
51 “Gago dal anjam kiyersi unu? Iga tamo bei laŋa ojsim aqa une qa pegiyqom e? Sai.
Gago dal anjam degsi sosai. Iga mati aqa anjam qusim aqa kumbra geregere qalieqom.”
52 Onaqa Farisi naŋgi na kamba minjeb, “Ni dego Galili qaji tamo kiyo? Qotei aqa
anjam neŋgreŋq di unu qaji di geregere peleiye. Peleiyim endegsi poimqas, Qotei aqa
medabu o qaji tamo bei a Galili sawaq dena bqasai.”

Uŋa bei une atej qaji a ojsib Yesus aqa areq osi beb

53 Onaqa koro koboonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi jaraiyosibqa naŋgo segi segi talq
gileleŋeb.

8

1 Ariya Yesus a Oliv manaq oqej.
2 Nobqolo ambru a olo tigelosiqa atra tal miligiq gilej. Gilsiq di sonaqa tamo uŋgasari
kalil naŋgi aqa areq beqnabqa a awoosiqa Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej.
3 Ariya uŋa bei a tamo bei wo une ateqnab tamo qudei na uneb. Unsibqa dal anjam
qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti minjrnab qusibqa uŋa di ojsib osi bosib tamo uŋgasari
naŋgo ŋamdamuq di tigelteb.
4 Osib Yesus minjeb, "O Qalie Tamo Koba, uŋa endi a tamo bei wo une ateqnab tamo
qudei na unjronub.
5 Ni qalie, Moses a nami dal anjam endegsi neŋgreŋyej, 'Uŋa bei a tamo bei wo une
atibqa meniŋ na a qalib moiyem.' Deqa ni kiyersi marqam?"
6 Naŋgi Yesus degsib nenemyeb. Di kiyaqa? Naŋgi a laŋa are qametib a anjam bei
grotimqa qusib a ojqajqa deqa. Onaqa Yesus a kamba naŋgi anjam bei minjrosai. A
mana qamsiq turuosiqa baŋ gei na mandamq di neŋgreŋyoqnej.
7 Onaqa naŋgi na olo anjam di Yesus nenemyonabqa a tigelosiqa minjrej, "Nuŋgo
ambleq di tamo bei une saiqoji unu kiyo? Soqnimqa niŋgi na minjib a namo meniŋ osim
uŋa di qalem."
8 Osiqa olo turuosiqa mandamq di neŋgreŋyoqnej.
9 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi oqedosib jaraiyeb. Tamo qeli naŋgi
namoosib jaraiyonab qudei bunueb. Osib naŋgi kalil Yesus uratonab a segi soqnej. Uŋa
di a Yesus aqa ulatamuq di tigelesoqnej.
10 Onaqa Yesus a olo tigelosiqa uŋa di minjej, "Uŋa, tamo naŋgi qabitonub? Ni unime.
Tamo bei na ino une qa olo ni mermosai."
11 Onaqa uŋa dena Yesus minjej, "Od, Tamo Koba, tamo bei na ijo une qa olo
merbosai." Onaqa Yesus na minjej, "E dego ino une qa mermqasai. Deqa ni gile. Olo
une bei ataim."

Yesus a puloŋ bulosiq tamo naŋgi suwantnjreqnu

12 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi olo endegsi minjrej, "E mandamq endi puloŋ bul
unum. Tamo a e daurbqas di a ambruq di walwelqasai. A suwanoq di walweloqnsim
ŋambile gaigai sqas."
13 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa anjam di qusib minjeb, "Ni segi ino kumbra ti ino wau
ti ubtosim mareqnum. Deqa iga bole qa marqasai."
14 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "E segi ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosiy marqai di
niŋgi bole qa marqa kere. Di kiyaqa? E qabe na bem di e segi qalie bole. E puluosiy olo
qabitqai di dego e qalie. Ariya e qabe na bem di niŋgi qaliesai. E puluosiy olo qabitqai
di dego niŋgi qaliesai.
15 Niŋgi mandam qa kumbra na tamo naŋgi peginjreqnub. E tamo naŋgi peginjro-
saieqnum.
16 Ariya e tamo naŋgi peginjrqai di e kumbra tiŋtiŋ na peginjrqai. Di kiyaqa? E
segi na tamo naŋgi peginjrosaieqnum. Ijo Abu e qariŋbej qaji a ombla na tamo naŋgi
peginjreqnum.
17 Nuŋgo dal anjam bei endegsib neŋgreŋyeb unu, 'Tamo aiyel naŋgi anjam qujai
marqab di naŋgo anjam bole brantqas.'
18 Deqa e segi ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosim mareqnum. Ijo Abu e qariŋbej qaji a
dego e ombla ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosim mareqnum."
19 Onaqa Farisi naŋgi na Yesus nenemyeb, "Ino Abu a qabi unu?"

Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi e qa qaliesai deqa niŋgi ijo Abu qa dego
qaliesai. Niŋgi e qa qalie qamu niŋgi ijo Abu qa dego qalie qamu."

20 Yesus a atra tal miligiq di sosiqa anjam degsi plaltosiq marej. A silali ato qaji warum
jojomq di awesoqnej. Warum dia tamo naŋgi Qotei atraiyoqnsibqa silali atoqneb. Yesus
ojqa bati kereosaisoqnej deqa tamo bei na a ojosai.

Yesus a marej, "Qure e oqwai di niŋgi oqwa keresai"

21 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi olo endegsi minjrej, "E niŋgi uratŋgitqa niŋgi e
qa ŋamqab e nubqasai. Niŋgi nuŋgo une ti sosib moreŋqab. Qure e oqwai di niŋgi oqwa
keresai."
22 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi endegsib maroqneb, "Yesus
a kiyaqa marqo, 'Qure e oqwai di niŋgi oqwa keresai'? A na aqa segi jejamu qalim
moiqas kiyo?"
23 Onaqa Yesus na olo minjrej, "Niŋgi mandam endena branteb. E laŋ goge na bem.
Niŋgi mandam qaji tamo. E mandam qaji tamo sai.
24 Deqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy. Osib poiŋgem, e segi qujai gaigai degsi
unum. Niŋgi degyqasai di niŋgi nuŋgo une ti sosib moreŋqab. Agi e nami niŋgi degsi
merŋgonum."
25 Onaqa naŋgi na Yesus nenemyeb, "Ni tamo yai?" Onaqa Yesus na minjrej, "E nami
ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosim merŋgoqnsim agi bini merŋgeqnum.
26 E anjam gargekoba merŋgsiy nuŋgo une qa pegiŋgwajqa ijo areqaloq di unu. Ariya
ijo Abu e qariŋbej qaji a anjam bole qa utru. Deqa anjam kalil a na merbeqnu qaji di e
quoqnsim tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi minjreqnum." Yesus a naŋgi
degsi minjrej.
27 Juda naŋgi qaliesai, Yesus a Abu qa naŋgi minjrej.
28 Deqa a na olo minjrej, "Niŋgi e Tamo Aŋgro soqtbosib gaintbibqa bati deqa niŋgi
poiŋgwas, e segi qujai gaigai degsi unum. Osib qalieqab, e ijo segi areqalo na kumbra
bei yosaieqnum. Anjam kalil ijo Abu na merbeqnaq queqnum qaji di segi e mareqnum.
29 Ijo Abu e qariŋbej qaji a e ombla sosiqa taqbejunu. E gaigai kumbra kalil a tulaŋ
areareteqnu qaji di dauryeqnum. Deqa a na e uratbosaieqnu."
30 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo uŋgasari naŋgi qusibqa naŋgi gargekoba a qa
naŋgo areqalo siŋgilateb.

Yesus na iga aqaryaigimqa gago une na iga taqatgwa keresai

31 Juda naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi a na endegsi minjrej, "Niŋgi
ijo anjam siŋgila na dauryoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi ijo aŋgro tiŋtiŋ sqab.
32 Sosibqa niŋgi anjam bole geregere qalieqab. Yimqa anjam bole dena niŋgi
aqaryaiŋgimqa iŋgi bei na niŋgi ojsim taqatŋgwa keresai."
33 Onaqa naŋgi na kamba minjeb, "Iga Abraham aqa moma. Iga nami tamo bei
aqa kaŋgal tamo sosai. Deqa ni kiyaqa mergonum, 'Iŋgi bei na niŋgi ojsim taqatŋgwa
keresai'?"
34 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "E bole merŋgwai. Tamo kalil une yeqnub qaji naŋgi
une aqa kaŋgal tamo bul unub.
35 Kaŋgal tamo naŋgi laŋa wau tamo unub deqa naŋgi abu saiqoji. Ariya aŋgro naŋgi
abu ti unub deqa naŋgi gaigai naŋgo abu ombla sqab.
36 E Qotei aqa Ŋiri deqa e Abu ti unum. Deqa e na niŋgi aqaryaiŋgitqa nuŋgo une na
niŋgi ojsim taqatŋgwa keresai bole sai.
37 "E qalie, niŋgi Abraham aqa moma unub. Ariya ijo anjam nuŋgo are miligiq di sosai.
Utru deqa niŋgi e lubsib moiyotbqa mareqnub.
38 Kumbra kalil ijo Abu na e osorbeqnu qaji deqa e saeqnum. Niŋgi dego kumbra kalil
nuŋgo abu na osorŋgeqnu qaji di dauryeqnub."

39 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa olo kamba minjeb, “Gago abu bole
agi Abraham.” Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi Abraham aqa aŋgro unub qamu kumbra
Abraham a yoqnej qaji di niŋgi dego dauryeqnub qamu.
40 Ariya niŋgi dauryosaieqnub. Anjam bole kalil Qotei na e merbeqnaq queqnum qaji
di e niŋgi olo merŋgeqnam niŋgi e lubsib moiyotbqa mareqnub. Abraham a kumbra
deqaji yosaioqnej.
41 Niŋgi nuŋgo abu aqa kumbra dauryeqnub.” Onaqa naŋgi na minjeb, “Gago ai naŋgi
laŋa laŋa laosib iga ŋambabtgosai. Gago Abu qujai agi Qotei.”
42 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei a nuŋgo Abu qamu niŋgi e qalaqalaibonub qamu.
Di kiyaqa? E Qotei aqaq na bem deqa. E ijo segi areqalo na bosai. Qotei na e qariŋbonaq
bem.
43 “Kiyaqa niŋgi ijo anjam endi poiŋgosai? E merŋgwai. Niŋgi ijo anjam quqwa keresai
deqa.
44 Niŋgi nuŋgo abu Satan aqa aŋgro sosib aqa areqalo dauryqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.
Satan a nami leŋ ojo tamo soqnej agi a bini degsi unu. A kumbra bole dauryosaieqnu.
A kumbra bole dauryqajqa torei urateqnu. A gisaŋ tamo. A anjam marqas di a gisaŋ
anjam segi marqas. A gisaŋ anjam qa utru. A gisaŋ anjam kalil qa abu.
45 Ariya e anjam bole palonteqnam niŋgi ijo anjam nuŋgo areqaloq di siŋgilatosaieqnub.
46 Niŋgi ijo jejamuq di une qametbeqnub e? E anjam bole maritqa niŋgi kiyaqa ijo
anjam nuŋgo areqaloq di siŋgilatqasai?
47 Tamo uŋgasari Qotei aqaq na beb qaji naŋgi aqa anjam queqnub. Niŋgi Qotei aqaq
na bosai deqa niŋgi aqa anjam quosaieqnub.”

Yesus a segi qujai gaigai degsi unu

48 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa minjeb, “Iga bole maronum, ni
Samaria qaji tamo. Mondor uge inoq di unu.”
49 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Mondor uge ijoq di sosai. E ijo Abu aqa ñam
soqteqnam niŋgi na olo ijo ñam ugetetbeqnub.
50 E ijo segi ñam soqtqa are qalosaieqnum. Ijo Abu a segi na ijo ñam soqtetbqa are
qaleqnu. Agi a na qujai nuŋgo une qa niŋgi pegiŋgeqnu.
51 E bole merŋgwai. Tamo bei na ijo anjam qusim dauryqas di a moiqa keresai. Sai
bole sai.”
52 Onaqa Juda naŋgi na minjeb, “Endego iga qalieonum, mondor uge inoq di unu.
Abraham a moiyej. Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego moreŋekriteb. Ariya
ni maronum, ‘Tamo bei na ijo anjam qusim dauryqas di a moiqa keresai.’
53 Ni gago moma utru Abraham buŋyqam kiyo? A moiyej. Qotei aqa medabu o qaji
tamo kalil naŋgi dego moreŋeb. Deqa ni segi qa kiyersi marqam?”
54 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E ijo segi ñam soqteqnum qamu e laŋa soqteqnum
qamu. Ariya ijo Abu na ijo ñam soqtetbeqnu. Agi niŋgi a qa mareqnub, ‘A gago Qotei.’
55 Niŋgi a qa qaliesai. E segi a qa qalie. E a qa qaliesai degsi marqai di e niŋgi bul gisaŋ
tamo sqai. E a qa qalieosim deqa agi aqa anjam dauryeqnum.
56 “Nuŋgo moma utru Abraham a nami ijo bqajqa bati unqa marsiqa areboleboleiy-
onaq soqnej. A unsiqa tulaŋ areboleboleiyej.”
57 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa minjeb, “Ino wausau 50 osaiunu. Ni
Abraham unem e?”
58 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. Abraham a ŋambabosaisonaqa e
segi qujai gaigai degsi unum.”
59 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa minjiŋ oqetnjrnaqa meniŋ eleŋosib Yesus
meniŋ na qalsib moiyotqa yonab a loumosiq atra tal uratosiq ulaŋej.

9

Yesus a tamo ŋam qandimo boletej

1 Yesus a walwelosiq gilsiq gam qalaq di tamo bei ai miligiq na ŋam qandimo ŋambabej
qaji di awesonaq unej.
2 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na nenemyeb, “O Qalie Tamo Koba, yai aqa une na tamo
di a ŋam qandimo ŋambabej? Aqa segi une na kiyo aqa ai abu naŋgo une na kiyo?”
3 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo di aqa une na sai. Aqa ai abu naŋgo une na sai
dego. A ŋam qandimo ŋambabej di aqa utru agiende. Qotei na a boletimqa tamo uŋgasari
naŋgi Qotei aqa wau unsib aqa ñam soqtqab. 4 Sawa suwaŋesoqnimqa ijo Abu e qariŋbej
qaji aqa wau yoqnqom. Ambruamqa tamo naŋgi wauqa keresai.
5 E mandamq endi sosimqa e mandam endeqa puloŋ bul unum.”
6 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa mandamq di miselosiq aqa misel mandam
ti ojnaq jagi bulonaq osiqa tamo di aqa ŋamdamuq di atej.
7 Atsiqa qariŋyosiq minjej, “Ni gilsim ya bei ñam Siloam di yal.” “Siloam” di Hibru
anjam. Aqa damu, “Qariŋyqo.” Onaqa tamo di a gilsiq yalonaqa ŋam poiyonaqa sawa
unej. Sawa unsiqa olo puluosi bej.
8 Bonaqa aqa qure qujai naŋgi ti tamo naŋgi a nami ŋam qandimo sosiqa silali qa
ŋilnjroqnej qaji naŋgi ti a unsibqa mareb, “Tamo nami silali qa ŋilgoqnej qaji agiende
kiyo?”
9 Onaqa tamo qudei naŋgi mareb, “Od, agi a qujai.” Onaqa tamo qudei naŋgi mareb,
“A sai. Endi tamo bei. Aqa ulatamu tamo ŋam qandimo aqa ulatamu bul.” Onaqa a segi
na minjrej, “Agi e segi.”
10 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na nenemyeb, “Ni ŋamdamu kiyersi poimqoqa sawa
unonum?”
11 Onaqa a na kamba minjrej, “Tamo bei aqa ñam Yesus a na jagi gereiyosiq ijo
ŋamdamuq di atsiqa merbqo, ‘Ni gilsim Siloam yaq di yal.’ Degsi merbqoqa e gilsim
yalonumqa ŋam poibqoqa sawa unonum.”
12 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na olo nenemyeb, “Tamo ni boletmqo qaji a qabi unu?”
Onaqa a na minjrej, “A qabitqo kiyo di e qaliesai.”
13 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na tamo nami ŋam qandimyesoqnej qaji di osib Farisi
naŋgoq osi gileb.
14 Bati Yesus na jagi gereiyosiq tamo di boletej di Juda naŋgo yori bati.
15 Deqa Farisi naŋgi na tamo di endegsib nenemyeb, “Ni ŋamdamu kiyersi poimqoqa
sawa unonum?” Onaqa a na minjrej, “Tamo bei aqa ñam Yesus a jagi misel ti bulyosiq
ijo ŋamdamuq di atqoqa e yalonum ŋam poibqoqa sawa unonum.”
16 Onaqa Farisi qudei naŋgi mareb, “Yesus a yori bati grotqo deqa iga qalieonum, Qotei
na a qariŋyosai.” Ariya Farisi qudei naŋgi mareb, “Sai. Une tamo a kiyersim maŋwa
deqaji babtqas?” Farisi naŋgi anjam deqa ŋiriŋosib poaiyeleb.
17 Onaqa naŋgi na tamo di olo nenemyeb, “Yesus a ino ŋamdamu boletqo deqa ni a qa
kiyersi are qalonum?” Onaqa a na minjrej, “E are qalonum, a Qotei aqa medabu o qaji
tamo bole.”
18 Tamo di a nami ŋam qandimo sosiqa olo ŋam poiyej deqa Juda tamo kokba naŋgi
areqalo kobaiyeb. Osib aqa ai abu naŋgi metnjrnab beb.
19 Bonabqa endegsib nenemnjreb, “Tamo endi nuŋgo aŋgro e? A bole ŋam qandimo
ŋambabej e? Boleamqa niŋgi na mergibqa iga quqwom. A kiyersi bini ŋam poiyqoqa
sawa uneqnu?”
20 Onaqa aqa ai abu naŋgi na kamba minjreb, “Di bole, a gago aŋgro. A ŋam qandimo
ŋambabej di iga qalie.

21 Ariya a kiyersi bini ŋam poiyqoqa sawa uneqnu di iga qaliesai. Tamo yai na aqa
ŋamdamu boletqo di dego iga qaliesai. A tamo boleqo. A segi nenemyibqa a segi na
marqas."
22 Aqa ai abu naŋgi Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsib deqa anjam degsib minjreb. Juda
tamo kokba naŋgi nami maroqneb, "Tamo bei a marqas, 'Yesus a bole Kristus,' degsi
marimqa tamo di iga taqal waiyonam a bunu olo Qotei tal miligiq gilqasai."
23 Deqa naŋgi aiyel Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsib minjreb, "A tamo boleqo. A segi
nenemyiy."
24 Onaqa tamo nami ŋam qandimyesoqnej qaji di Farisi naŋgi na olo metonab bonaq
minjeb, "Ni Qotei aqa ñam soqtosim anjam bole merge. Iga qalieonum, Yesus a une
tamo. Ni degsi merge."
25 Onaqa a na kamba minjrej, "A une tamo kiyo sai kiyo di e qaliesai. Ariya e nami
ŋam qandimo soqnem bini e olo ŋam poibqoqa sawa uneqnum di e qalieonum."
26 Onaqa naŋgi na olo nenemyeb, "Yesus a ni kiyermqo? A kiyersi ino ŋamdamu
boletqoqa ni sawa uneqnum?"
27 Onaqa a na kamba minjrej, "E nami merŋgonum niŋgi ijo anjam quetbosai. Kiyaqa
ololo merŋgit quqwab? Niŋgi dego Yesus aqa aŋgro sqajqa are unu e?"
28 Onaqa Farisi naŋgi na tamo di misiliŋyosib minjeb, "Ni Yesus aqa aŋgro. Iga Moses
aqa aŋgro.
29 Iga qalie, Qotei a bole Moses anjam minjoqnej. Ariya Yesus a qabe na kiyo bej di iga
qaliesai."
30 Onaqa tamo dena kamba minjrej, "E nuŋgo anjam di quonum ugeibqo. Niŋgi
mareqnub, 'Yesus a qabe na kiyo bej di iga qaliesai.' Ariya Yesus a ijo ŋamdamu boletqoqa
e sawa uneqnum.
31 Iga qalie, tamo naŋgi une ateqnub qaji naŋgi Qotei pailyqab di a naŋgo pailyo
quqwasai. Ariya tamo naŋgi Qotei qa ulaoqnsib aqa areqalo dauryeqnub qaji naŋgi
pailyqab di a naŋgo pailyo quqwas.
32 Tamo ai miligiq na ŋam qandimo ŋambabo qaji di tamo bei na nami boletonaq iga
quosaioqnem.
33 Qotei na Yesus qariŋyosai qamu a maŋwa bei babtqa keresai qamu."
34 Onaqa Farisi naŋgi na kamba minjeb, "Une aqa kumbra inoq di beterejunu. Ni une
ti sosim ŋambabem agi bini ni degsi unum. Deqa ni Qotei aqa anjam iga mergaim." Degsib
minjsib a taqal waiyosib a olo Qotei tal miligiq gilqajqa saidyeb.

Farisi naŋgi tamo ŋam qandimo bul unub

35 Farisi naŋgi na tamo di taqal waiyonab Yesus a di qusiqa a qa ŋamosiq itosiq
nenemyej, "Ni Tamo Aŋgro qa ino areqalo siŋgilatonum e?"
36 Onaqa a na kamba Yesus minjej, "O Tamo Koba, Tamo Aŋgro di yai? Ni merbimqa e
qusiy ijo areqalo a qa siŋgilatqai."
37 Onaqa Yesus na minjej, "Ni na Tamo Aŋgro agi itonum. Endego aqo ombla anjam
mareqnum."
38 Onaqa a na Yesus minjej, "Od, Tamo Koba, e ni qa ijo areqalo siŋgilatonum." A degsi
Yesus minjsiqa aqa areq di siŋga pulutosiqa a biŋiyej.
39 Onaqa Yesus a marej, "E tamo uŋgasari naŋgi peginjrqajqa deqa mandamq aiyem.
Deqa tamo ŋam qandimo unub qaji naŋgi olo ŋamdamu bole atoqnqab. Tamo ŋamdamu
bole ateqnub qaji naŋgi olo ŋam qandimnjresqas."
40 Onaqa Farisi qudei Yesus aqa jojomq di tigelesoqneb qaji naŋgi aqa anjam di qusib
nenemyeb, "Iga dego ŋam qandimgejunu kiyo?"
41 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi ŋam qandimŋgejunu qamu niŋgi une saiqoji
unub qamu. Ariya niŋgi mareqnub, 'Iga ŋamdamu bole ateqnum.' Dego di niŋgi une ti
unub."

10

Yesus a kaja naŋgo mandor bole

1 Osiqa Yesus a olo marej, “E bole merŋgwai. Tamo bei a kaja naŋgo jeŋ miligiq gilqa
osimqa a siraŋmeq na gilqa uratosim qalaq na jeŋ prugosim miligiq gilqas di a bajiŋ
tamo.
2 Tamo a siraŋmeq na jeŋ miligiq gilqas di a kaja naŋgo mandor bole.
3 Deqa siraŋme taqato tamo na siraŋ waqtetoqnim miligiq giloqnsim aqa segi kaja
naŋgo ñam metnjroqnqas. Metnjroqnim naŋgi aqa kakro qusib boqnib joqsim oqedo-
qnqas.
4 A na aqa segi kaja kalil naŋgi joqsim oqedoqnsim a naŋgi qa namoosim giloqnimqa
naŋgi aqa kakro qa poinjrim deqa naŋgi a dauryoqnqab.
5 Tamo laŋaj bei na naŋgi metnjrqas di naŋgi aqa kakro qalieqasai deqa naŋgi a
dauryqasai. Naŋgi a uratosib jaraiqab.”
6 Yesus na yawo anjam degsi minjrnaqa naŋgi qusib utru poinjrosai.
7 Deqa Yesus a damu ubtosiqa endegsi minjrej, “E bole merŋgwai. Kaja naŋgi di ijo segi
tamo uŋgasari naŋgi sigitnjrejunub. Jeŋ miligiq gilqajqa siraŋme agi e segi.
8 Anjam plalto tamo kalil e bosaisonam nami beb qaji naŋgi bajiŋ tamo bul. Deqa kaja
naŋgi naŋgo medabu dauryosaioqneb.
9 E segi siraŋme. Tamo uŋgasari naŋgi ijoq na jeŋ miligiq giloqnqab di Qotei na naŋgi
eleŋqas. Amqa naŋgi miligiq gile oqede oqnsib iŋgi bole uyoqnqab.
10 “Niŋgi qalie, bajiŋ tamo naŋgi kaja bajiŋosib ugeugeinjrsib ñumqajqa deqa beqnub.
Ariya e degyqa bosai. E na kaja naŋgi ŋambile enjritqa naŋgi ŋambile tulaŋ boledamu
oqajqa e deqa bem.
11 E kaja naŋgo mandor bole. Mandor bole aqa kumbra agiende. A kaja naŋgi
aqaryainjrqa marsimqa aqa segi ŋambile uratosim moiqas.
12 Ariya tamo laŋaj aqa kumbra degosai. A silali qa segi wauqas deqa a kaja naŋgi
geregere taqatnjrqasai. A kaja naŋgo mandor bolesai. Kaja naŋgi aqa sai. Deqa bauŋ
juwaŋ bamqa unsim kaja naŋgi uratnjrsim ulaŋqas. Yimqa bauŋ juwaŋ na kaja qudei
ñumim kalil segisegiosib jaraiqab.
13 A silali qa segi wauqas deqa a kaja naŋgi geregere taqatnjrqasai. A kaja naŋgi qa
are qalosai. Bauŋ juwaŋ bamqa a kaja naŋgi uratnjrsim ulaŋqas.
14 “E kaja naŋgo mandor bole. E ijo segi kaja naŋgi qa qalie bole. Ijo segi kaja naŋgi e
qa dego qalie bole.
15 Ijo Abu a e qa qalie bole. E ijo Abu qa qalie bole. Dego kere e ijo segi kaja naŋgi qa
qalie bole. Naŋgi dego e qa qalie bole. Deqa e na ijo kaja naŋgi aqaryainjrqa marsiy ijo
segi ŋambile uratosiy moiqai.
16 Ijo kaja qudei dego jeŋ oqeq di unub. Naŋgi jeŋ miligiq di sosai. Deqa e naŋgi dego
joqsiy bosiy ijo kaja jeŋ miligiq di unub qaji naŋgi ti turtnjrsiy jeŋ qujaiq di breinjrit
naŋgi mandor qujai ti sqab. Sosib ijo medabu quoqnqab.
17 Ijo Abu na e tulaŋ qalaqalaibeqnu. Di kiyaqa? E ijo segi ŋambile uratosiy moisiy olo
subq na tigelqai.
18 Tamo bei na ijo ŋambile yaibqa keresai. E ijo segi areqalo na ijo ŋambile uratosiy
moiqai. E siŋgila ti unum deqa e na ijo ŋambile uratqa kere. Osiy olo ijo ŋambile oqa kere.
Ijo Abu a nami merbej, ‘Ni degye.’ Deqa e degyqai.”
19 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam deqa ŋiriŋosib poaiyeleb.
20 Osib naŋgi gargekoba endegsib maroqneb, “Yesus a mondor uge ti unu deqa a tulaŋ
nanariqo. Kiyaqa niŋgi aqa anjam queteqnub?”
21 Onaqa naŋgi qudei maroqneb, “Tamo a mondor uge ti sqas di a anjam bole deqaji
marqa keresai. Mondor uge na tamo ŋam qandimo boletqa kere e? Sai.”

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qa minjiŋ oqetnjrej

22 Nami Juda naŋgo moma naŋgi atra tal bunuj siraŋ waqteb. Deqa olo are qalqajqa
yori bati Jerusalem dia brantej. Bati di ulili aiqa bati.
23 Onaqa Yesus a atra tal miligiq gilsiqa tal me ñam Solomon dia walweloqnej.
24 Walweleqnaqa Juda tamo kokba naŋgi aqa areq di koroosib minjeb, "Bati gembub
koboamqa ni na ino kumbra ti ino wau ti ubtosim geregere mergwam? Ni Kristus amqa
geregere merge."
25 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "E nami niŋgi merŋgem, 'E Kristus.' Merŋgonam
niŋgi qunab ugeiŋgej. Wau kalil e ijo Abu aqa ñam na yeqnum qaji di niŋgi geregere
tenemtoqniy. Tenemtosib endegsi poiŋgwas, bole, e Qotei aqa Ɲiri.
26 Niŋgi ijo kaja sai deqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub.
27 Ijo kaja naŋgi ijo medabu queqnub. E naŋgi qa qalie bole. Naŋgi e daurbeqnub.
28 E naŋgi ŋambile enjreqnum deqa naŋgi ŋambile gaigai sqab. Naŋgi padalqasai. Sai
bole sai. Tamo bei na naŋgi ijo baŋq dena yaibqa keresai.
29 Ijo Abu na naŋgi e ebej. A segi qujai iŋgi iŋgi kalil tulaŋ buŋnjrejunu. Deqa tamo bei
na ijo kaja naŋgi ijo Abu aqa baŋq dena yaiyqa keresai bole sai.
30 Aqo ijo Abu wo tamo qujai."
31 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a qalib moiqajqa
marsib meniŋ eleŋeb.
32 Osib Yesus qalqa laqnab endegsi minjrej, "E na Abu aqa wau bole gargekoba niŋgi
osorŋgoqnem. Wau bole kiye qa niŋgi e lubsib moiyotbqa meniŋ eleŋonub?"
33 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi na kamba endegsib minjeb, "Wau bole bei qa iga ni
meniŋ na lumqasai. Ni Qotei misiliŋyonum deqa lumqom. Agi ni segi qa maronum, ni
Qotei. Ni degsi maraim. Ni mandam tamo. Deqa ni lumqom."
34 Onaqa Yesus na kamba naŋgi minjrej, "Nuŋgo dal anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb, 'E niŋgi merŋgonum, "Niŋgi qotei." '
35 Agi Qotei na tamo qudei naŋgi minjrej, 'Niŋgi qotei.' A na naŋgi degsi minjrej. Niŋgi
qalie, iga Qotei aqa neŋgreŋ bei gentqa keresai.
36 Abu a segi na e giltbosiqa qariŋbonaq mandamq aiyem deqa e maronum, 'E Qotei
aqa Ɲiri.' E degsi maronum deqa niŋgi kiyaqa merbonub, 'Ni Qotei misiliŋyonum'?
37 "E ijo Abu aqa wau yosaiotqa niŋgi ijo anjam quetbaib.
38 Ariya e Abu aqa wau yitqa niŋgi ijo anjam quib ugeiŋgim olo ijo wau unsib dena
geregere poiŋgem, bole, Abu na e beterbesonaqa e kamba Abu beteryejunum."
39 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib a ojqa yonab a naŋgi qa loumosiq ulaŋej.
40 Ulaŋosiqa olo Jordan ya taqal beiq gilej. Gilsiqa Jon na nami tamo uŋgasari naŋgi
yansnjroqnej qaji sawaq di soqnej.
41 Sonaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqaq giloqnsib segi segi maroqneb, "Jon a
maŋwa bei babtosaioqnej. Ariya anjam kalil Jon a Yesus qa maroqnej qaji di bole."
42 Naŋgi degsib maroqneb deqa Yesus a sawa dia sonaqa tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

11

Lasarus a makobaiyosiq moiyej

1 Tamo bei aqa ñam Lasarus a maiyej. Lasarus aqa qure utru Betani. Qure di Maria
aqa jaja Marta wo naŋgo qure utru.
2 Maria agi bunuqna Tamo Koba Yesus aqa siŋgaq di goreŋ bilentosiq aqa gate baŋga
na piyej qaji a di. Aqa jaja Lasarus a maiyej.
3 Deqa Maria Marta wo naŋgi na tamo qudei qariŋnjrnab Yesus aqaq gilsib minjeb, "O
Tamo Koba, tamo ni tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji a maiyqo."

4 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Ma di moiqajqa ma sai. A maiyqo
di aqa utru agiende. Qotei aqa siŋgila boleq dimqa tamo uŋgasari naŋgi unsib Qotei aqa
ñam soqtqajqa deqa a ma di oqo. E Qotei aqa Ŋiri dego ñam koba oqai.”
5 Yesus a Marta aqa jaja Maria wo naŋgi aiyel qalaqalainjrej. A Lasarus dego
qalaqalaiyej.
6 Lasarus a maiyej anjam di qusiqa quosaibulosiqa sawa a soqnej qaji dia bati aiyel
olo soqnej.
7 Sosiqa aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Iga olo Judia sawaq aiqom.”
8 Onaqa naŋgi na Yesus minjeb, “O Qalie Tamo Koba, nami yala Juda naŋgi meniŋ na
ni lumqa mareb. Di ni olo deq aiqam e?”
9 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Seŋ oqsiq qanam jigeqo sawa suwaŋqo. Deqa tamo
naŋgi walwelqa kere. Maŋgalqasai.
10 Ariya seŋ aisiq qoloqo sawa ambruqo. Deqa tamo naŋgi walwelqa keresai.
Maŋgalqab.”
11 Yesus a anjam degsi marsiqa olo minjrej, “Gago was Lasarus a ŋeiejunu. E aisiy
dudumyqai.”
12 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa minjeb, “O Tamo Koba, a ŋeiejunu
degam aqa ma saiqas.”
13 Naŋgi Lasarus a bole ŋeiejunu edegeb. Di sai. A bole moiyej. Yesus a Lasarus aqa
moiyo sigitosiqa ŋeio qa marej.
14 Deqa a na ubtosiq minjrej, “Lasarus a bole moiyej.
15 Niŋgi ijo siŋgila unsib e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa e aqaq aiyosaisonam a
moiyej. E niŋgi qa are qalsim kumbra degyem. E ijo kumbra deqa areboleboleibeqnu.
Niŋgi tigelab iga Lasarus aqaq aiqom.”
16 Onaqa Tomas aqa ñam bei Didimus a na Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi minjrej,
“Uŋgum. Iga kalil aisim Yesus a koba na moiqom.”

Yesus a marej, “E segi subq na tigelo qa utru”

17 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na aisib Betani qure jojomyosib anjam endegsib
queb, “Lasarus a nami moiyej subq ateb. Bati qolqe koboqo.”
18 Betani qure di Jerusalem jojom. Kilomita qalub.
19 Deqa Juda tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Betani qureq bosib Marta Maria wo naŋgo
jaja moiyej deqa are latetnjrqajqa koroosib soqneb.
20 Onaqa Marta a anjam endegsi quej, “Yesus a beqnu.” A degsi qusiqa walwelosiqa
gamq di Yesus turqajqa gilej. Maria a talq di awesoqnej.
21 Marta a gilsiq gamq di Yesus turosiq minjej, “O Tamo Koba, ni nami endi so qamu
ijo jaja a moiyosai qamu.
22 E qalieonum, ni iŋgi kiye qa Qotei pailyqam a ni emqas.”
23 Onaqa Yesus na Marta minjej, “Ino jaja a olo subq na tigelqas.”
24 Onaqa Marta na kamba minjej, “E qalie, diŋo bati qa tamo uŋgasari kalil naŋgi subq
na tigelabqa ijo jaja dego ombla tigelqab.”
25 Onaqa Yesus na minjej, “E segi subq na tigelo qa utru. E segi ŋambile sqajqa utru.
Tamo a e qa aqa areqalo siŋgilatosim moiqas di uŋgum. A ŋambile sqas.
26 Tamo kalil ŋambile sosib e qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi olo bunu
moiqasai. O Marta, ni ijo anjam di qusim ino areqaloq di siŋgilatonum e?”
27 Onaqa Marta na Yesus minjej, “Od, Tamo Koba. E qalieonum, ni Kristus, Qotei aqa
Ŋiri. Ni qujai Qotei na qariŋmonaqa mandamq aiyem qaji. Deqa e ni qa ijo areqalo
siŋgilatonum.”

Yesus a Lasarus qa are ugeiyonaqa akamej

28 Marta a anjam degsi marsiqa olo puluosi aisiq aqa jaja Maria metonaq aqa areq
bonaq ombla sasalosibqa minjej, “Qalie Tamo Koba a bqo. A ni qa marqo.”
29 Onaqa Maria a Marta aqa anjam di qusiqa tigeloqujatosiq Yesus unqa gilej.
30 Yesus a qure miligiq aiyosaisoqnej. A Marta wo anjam mareb qaji sawaq di soqnej.
31 Sonaqa Juda tamo uŋgasari talq di Maria are latetoqneb qaji naŋgi Maria a tigelo-
qujatosiq tal uratosiq gileqnaqa unsib are qaleb, “A Lasarus aqa subq di akamtqajqa
gileqnu kiyo.” Naŋgi degsib are qalsib tigelosib Maria dauryosib gileb.
32 Maria a gilsiq Yesus soqnej qaji sawaq di brantosiqa Yesus unsiqa aqa areq di siŋga
pulutosiqa minjej, “O Tamo Koba, ni nami endi so qamu ijo jaja a moiyosai qamu.”
33 Onaqa Yesus a Juda tamo uŋgasari Maria dauryosib beb qaji naŋgi Maria ombla
akamoqneb di unsiqa naŋgi qa are gulbeiyonaqa nenemnjrej,
34 “Niŋgi Lasarus qabia subq ateb?” Onaqa naŋgi na minjeb, “O Tamo Koba, ni bosim
aqa sub une.”
35 Degsi minjnabqa Yesus a dego akamej.
36 A akamonaqa Juda naŋgi di unsibqa mareb, “Niŋgi uniy. Yesus a Lasarus tulaŋ
qalaqalaiyoqnej deqa akamqo.”
37 Onaqa naŋgi qudei Yesus qa yomuosib mareb, “Yesus a nami tamo ŋam qandimo
boletej. A kiyaqa Lasarus boletosai? Yim a moiqasai.”

Yesus a Lasarus subq na tigeltej

38 Onaqa Yesus a naŋgo yomu anjam di qusiqa are gulbeiyonaqa walwelosiq Lasarus
aqa subq gilej. Sub di mana miligiq di bogeb. Lasarus nami subq atsib meniŋ kobaquja
na sub me getenteb.
39 Deqa Yesus na tamo qudei minjrej, “Niŋgi meniŋ kobaquja di taqal atiy.” Onaqa
tamo moiyej qaji aqa jaja Marta na Yesus minjej, “O Tamo Koba, a nami moiyej bati qolqe
gilqo. Iga meniŋ taqal atqom di aqa qusa quleqwas.”
40 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E nami mermonum, ni e qa ino areqalo siŋgilatqam
di ni Qotei aqa siŋgila unqam.”
41 Degsi minjnaqa naŋgi meniŋ kobaquja di taqal atnabqa Yesus a laŋ goge tarosiqa
Qotei endegsi pailyej, “O Abu, ni ijo pail endi quonum deqa e ni qa tulaŋ arebole-
boleibqo.
42 E qalieonum, ni gaigai ijo pail queqnum. Ariya tamo uŋgasari ijo areq endi
tigelejunub qaji naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa e ni pailmonum. Yim naŋgi
qalieqab, ni na e qariŋbonam bem.”
43 Yesus a degsi Qotei pailyosiq koboonaqa a tulaŋ maosiq marej, “O Lasarus, ni subq
dena tigelosim au.”
44 Degsi marnaqa tamo moiyej qaji a subq dena tigelosiq oqedej. Aqa siŋga ti baŋ
ti ulatamu ti nami gara na dalaeb. Deqa Yesus na minjrej, “Aqa gara di pambloŋyib
walwelosim gilem.”

Juda tamo kokba naŋgi koroosib Yesus qalib moiqajqa maroqneb

45 Bati deqa Juda tamo uŋgasari Maria aqa are latetqa beb qaji naŋgi Yesus aqa maŋwa
di unsibqa naŋgi gargekoba Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.
46 Ariya naŋgi qudei tigelosib Farisi naŋgoq gilsib kumbra Yesus yej qaji deqa sainjreb.
47 Sainjrnab qusibqa atra tamo kokba ti Juda tamo kokba ti metnjrnab naŋgo areq
bosib koba na koroosib mareb, “Iga kiyerqom? Yesus a maŋwa gargekoba yeleŋeqnu.
48 Iga a uratonam degsi kumbra yoqnqas di tamo uŋgasari kalil naŋgi a qa naŋgo
areqalo siŋgilatqab. Yim Rom naŋgi bosib gago atra tal niñaqyosib iga dego kobotgwab.”
49 Wausau deqa tamo bei aqa ñam Kaiafas a Juda naŋgo atra tamo gate soqnej.
Deqa a naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej, “Niŋgi tulaŋ nanarionub. Anjam laŋa laŋa
mareqnub.

50 Niŋgi are qaliy. Tamo qujai a tamo uŋgasari kalil naŋgi qa moiqas di kere. Amqa iga
padalqasai.”
51 Kaiafas aqa segi areqalo na anjam di marosai. A wausau deqa atra tamo gate soqnej
deqa a Qotei aqa medabu osiqa anjam di marej. Yesus a Juda naŋgi qa moiqas anjam di
ubtosiq marej.
52 Bole, Yesus a Juda naŋgi segi qa moiqasai. Qotei aqa aŋgro kalil sawa bei beiq di
unub qaji naŋgi qa ti moiqas. Moisim naŋgi kalil koroinjrimqa naŋgi aqa segi tamo
uŋgasari sqab. Kaiafas a anjam di ubtosiq marej.
53 Bati qujai deqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus qalib moiqajqa anjam gereiyqa utru
ateb.
54 Yesus a di qalieosiq deqa a Juda naŋgo ambleq di walwelosaioqnej. A segitosiqa
qure kiñala bei wadau sawa jojom deq gilsiqa aqa aŋgro naŋgi koba na dia soqneb. Qure
di aqa ñam Efraim.
55 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa naŋgi eleŋej. Deqa olo are
qalqajqa yori bati jojomej. Yori bati jojomonaqa Juda tulaŋ gargekoba naŋgo qure qureq
dena tigelosib yori bati di unqajqa deqa Jerusalem beb. Juda naŋgo kumbra agiende.
Yori bati di brantosaisoqnimqa naŋgi Jerusalem bosib naŋgo segi jejamu yansosib yori
bati qa tariŋqab. Utru deqa naŋgi Jerusalem beb.
56 Ariya naŋgi Jerusalem bosib Yesus qa ŋamoqneb. Ŋamoqnsib atra tal miligiq bosib
segi segi maroqneb, “Niŋgi kiyersib are qalonub? Yesus a yori bati unqajqa Jerusalem
bqas kiyo sai kiyo?”
57 Naŋgi degsib maroqneb. Di kiyaqa? Atra tamo kokba ti Farisi ti naŋgi na tamo
uŋgasari naŋgi nami endegsib minjreb, “Tamo bei a Yesus qabi soqnimqa unsim bosim
iga mergim iga na ojqom.”

12

Maria a goreŋ quleq tulaŋ boledamu Yesus aqa siŋgaq di bilentej

1 Ariya Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Bati 6 amqa brantqas. Deqa Yesus a
tigelosiqa Betani qureq gilej. Qure di Lasarus agi Yesus na subq na tigeltej qaji aqa qure
utru.
2 Gilnaqa qure deqaji tamo uŋgasari naŋgi a unsibqa areboleboleinjrnaqa iŋgi
goiyeteb. Marta a iŋgi suweiyosiq Lasarus Yesus wo tamo qudei ti metnjrnaq bosib koba
na awoosib iŋgi uyoqneb.
3 Onaqa Maria a goreŋ quleq tulaŋ boledamu silali kobaquja na awaiyej qaji di jaliŋaq
jigsiqa osi bosiqa Yesus aqa siŋgaq di bilentosiqa aqa segi gate baŋga na piyetej. Onaqa
goreŋ aqa quleq na tal keretej.
4 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei Judas Iskariot agi bunuqna Yesus osiq jeu tamo naŋgo
baŋq di atej qaji a Maria aqa kumbra di unsiqa ŋiriŋosiq marej,
5 “A kiyaqa goreŋ di qariŋyosiq meniŋ silali 300 osiq dena tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi
aqaryainjrosai?”
6 Judas a tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi qa are qalsiq anjam di marosai. A bajiŋ tamo. A
Yesus aqa aŋgro naŋgo silali jugwajqa quŋ taqatoqnej. Deqa naŋgi quŋ miligiq di silali
ateqnab a na olo bajiŋoqnej. A deqa are qalsiq anjam di marej.
7 Onaqa Yesus a Judas aqa anjam di qusiqa minjej, “Uŋa di urat. A goreŋ di ojesoqnem.
A ijo jejamu subq atqajqa are qalsiq nami gereiyqo.
8 Tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi bati gaigai niŋgi ti sqab. Ariya e bati gaigai niŋgi ti sqasai.”

Atra tamo kokba naŋgi Lasarus qalsib moiyotqa maroqneb

9 Juda tulaŋ gargekoba naŋgi qalieeb, Yesus a Betani qureq gilsiq di soqnej. Deqa naŋgi
a unqa beleŋeb. Naŋgi Yesus segi unqajqa bosai. Yesus a nami Lasarus subq na tigeltej
deqa naŋgi a dego unqa beb.

10 Atra tamo kokba naŋgi Lasarus dego qalsib moiyotqa qairoqneb.
11 Di kiyaqa? Yesus a Lasarus subq na tigeltonaqa Juda gargekoba naŋgi atra tamo kokba naŋgi uratnjrsib olo Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.

Mandor Koba Yesus a Jerusalem bej

12 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi yori bati unqajqa marsib Jerusalem beleŋeb. Beleŋosib nebeonaqa naŋgi endegsib queb, "Yesus a Jerusalem bqas."
13 Naŋgi degsib qusib deqa naŋgi tuwom baŋga eleŋosib Yesus gamq di turqajqa aiyeb. Aisib Yesus beqnaqa unsib tulaŋ leleŋoqnsib endegsib minjoqneb, "Iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnu. Ni Tamo Koba aqa ñam na bonum deqa a ni tulaŋ geregereimeqnu. Ni Israel naŋgo Mandor Koba."
14 Onaqa Yesus a donki osiqa quraq di awoej. Aqa kumbra deqa nami Qotei aqa anjam bei endegsib neŋgreŋyeb unu,
15 "O Saion tamo uŋgasari, niŋgi ulaaib. Niŋgi uniy. Nuŋgo Mandor Koba a donki bunuj quraq di awoosiq beqnu."
16 Bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di aqa utru poinjrosai. Bunuqna Yesus a moisiq ñam koba onaqa naŋgi anjam deqa olo are qalsib endegsib mareb, "Bole, anjam di Yesus qa neŋgreŋyeb deqa tamo uŋgasari naŋgi leleŋoqnsib a biŋiyoqneb."
17 Ariya tamo uŋgasari Yesus a Lasarus metosiq subq na tigeltonaq uneb qaji naŋgi maŋwa deqa saoqnsib laqneb.
18 Laqnab tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi quoqneb. Deqa Yesus a donki bunuj quraq di awoosiq Jerusalem beqnaqa naŋgi a gamq di turqajqa aiyeleŋeb.
19 Ainabqa Farisi naŋgi na unjrsibqa segi segi maroqneb, "Iga Yesus siŋgila na saidyeqnamqa keresaiigeqnu. Niŋgi uniy. Tamo uŋgasari kalil naŋgi a dauryeqnub."

Grik tamo qudei naŋgi Filip minjeb, "Iga Yesus unqom"

20 Tamo uŋgasari Qotei louqa marsib yori bati unqajqa Jerusalem aiyeleŋeb qaji naŋgo ambleq di Grik tamo qudei soqneb.
21 Grik tamo naŋgi di Filip aqaq di branteb. Di kiyaqa? Filip a dego Grik tamo. Filip aqa qure utru Betsaida. Qure di Galili sawaq di unu. Naŋgi Filip aqaq di brantosib nenemyeb, "O gago was, iga Yesus unqa kere e?"
22 Onaqa Filip a aisiqa naŋgo anjam di Andru minjsiqa Andru ombla gilsib olo Yesus minjeb.
23 Minjnab qusiqa naŋgi kamba minjrej, "E Tamo Aŋgro. Deqa e ñam koba oqajqa bati brantqo.
24 E bole merŋgwai. Kurgus yago breiyibqa mandamq aisim moiqasai di a laŋa sqas. Moiqas di a olo qoqi oqsim gei gargekoba ateleŋqas.
25 Dego kere tamo bei na aqa segi ŋambile tulaŋ qalaqalaiyqas di a padalqas. Ariya a mandamq endi aqa segi ŋambile qoreiyqas di a ŋambile gaigai sqas.
26 Tamo bei na e wauetbqa osimqa a e daurbem. Yimqa qure e sqai di a dego e ombla sqom. A ijo wau yoqnqas di ijo Abu na a ñam kobaquja yqas."

Jeu tamo naŋgi na Yesus soqtosib goge gaintqab

27 Osiqa Yesus a olo anjam endegsi marej, "Endego e are tulaŋ gulbekobaibqo. Deqa e endegsi Qotei pailyqai kiyo, 'O ijo Abu, ni na marimqa bati uge endi ijoq baiq'? Uŋgum, e degsi pailyqasai. Bati uge endi branteme. E deqa mandamq aiyem.
28 O ijo Abu, ni na ino ñam tulaŋ kobaqujatime." Yesus a degsi marnaqa laŋ goge dena anjam endegsi brantej, "E ijo ñam kobaqujatonum. Ololo kobaqujatqai."
29 Anjam degsi brantonaqa tamo uŋgasari Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi qusibqa segi segi maroqneb, "Kola anjam atqo kiyo?" Onaqa tamo qudei naŋgi mareb, "Sai. Laŋ aŋgro bei na Yesus anjam minjqo."

30 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam niŋgi quonub qaji di e aqaryaibqajqa brantosai. Di niŋgi aqaryaiŋgwajqa brantqo.
31 Niŋgi quiy. Qotei na tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi peginjrqajqa bati bqo. A na mandam endeqa gate koba Satan taqal waiyqajqa bati dego bqo.
32 E bini mandamq endi unum. Ariya bunuqna jeu tamo naŋgi na e soqtbosib goge gaintbqab. Yimqa bati deqa e na tamo uŋgasari kalil naŋgi are tigeltetnjritqa ijoq bqab.”
33 Yesus a aqa segi moiqajqa gam boleq atqa osiqa deqa degsi marej.
34 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na kamba Yesus minjeb, “Kristus a bati gaigai sqas. Dal anjam nami degsib marnab iga quem. Deqa ni kiyaqa maronum, ‘E Tamo Aŋgro soqtbosib goge gaintbqab’? Tamo Aŋgro di tamo yai?”
35 Onaqa Yesus na minjrej, “Puloŋ a nuŋgo ambleq di sokiñalayosim niŋgi olo uratŋgwas. Deqa niŋgi puloŋ ti sosib puloŋq na laqniy. Yimqa niŋgi ambruiŋgwasai. Tamo ambruq na laqnu qaji a qabiteqnu kiyo di a qalieqasai.
36 Niŋgi puloŋ ti sosib puloŋ qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy. Niŋgi degyqab di niŋgi puloŋ aqa aŋgro sqab.”

Juda tamo gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosai

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrnaq naŋgi a olo unosai.
37 A Qotei aqa maŋwa gargekoba naŋgo ŋamdamuq di yeqnaqa naŋgi unoqneb. Unoqnsib ariya naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaioqneb.
38 Naŋgi kumbra di yeb deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia a nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, “O Tamo Koba, tamo yai a gago anjam endi qusiqa aqa areqaloq di siŋgilatqo? Tamo yai a Tamo Koba aqa siŋgila unsiq poiyqo? Tamo dego bei sosai.” Aisaia a nami anjam degsi marej.
39 Deqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqa keresai. Utru deqa Aisaia a anjam bei dego endegsi neŋgreŋyej,
40 “Qotei a naŋgo ŋamdamu getentetnjrej. A naŋgo are miligi dego getentetnjrej. Deqa naŋgi naŋgo ŋamdamu na Qotei aqa kumbra bei unqa keresai. Naŋgi naŋgo are miligiq na Qotei aqa anjam dego poinjrqa keresai. Deqa naŋgi are bulyosib ijoq bqa keresai. Deqa e na naŋgi boletnjrqasai.”
41 Aisaia a nami Yesus aqa siŋgila unsiq deqa anjam degsi marej.
42 Bole, Juda gate gargekoba naŋgi are bulyosib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb. Ariya naŋgi Farisi naŋgi ulainjrsib deqa naŋgi boleq di Yesus aqa ñam marosaioqneb. Naŋgi are qaleb, “Iga boleq di Yesus aqa ñam marqom di Farisi naŋgi iga Qotei tal miligiq gilqa saidgwab.”
43 Naŋgi degsib are qaleb. Di kiyaqa? Naŋgi Qotei na naŋgo ñam soqtqajqa arearetnjrosaioqnej. Tamo naŋgi na naŋgo ñam soqtqajqa deqa arearetnjroqnej.

Yesus aqa anjam a tamo sigitosim tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas

44 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiq marej, “Tamo bei a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di a e qa segi aqa areqalo siŋgilatqasai. Ijo Abu e qariŋbej qaji a qa dego aqa areqalo siŋgilatqas.
45 Tamo bei a e nubqas di a ijo Abu e qariŋbej qaji di dego unqas.
46 E puloŋ bulosim mandamq aiyem. Deqa tamo uŋgasari kalil e qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ambruq di sqasai.
47 Tamo bei a ijo anjam qusimqa ariya a dauryqasai di e na a pegiyqasai. E tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa bosai. E naŋgi eleŋqajqa bem.
48 Tamo uŋgasari naŋgi e qoreibosib ijo anjam quqwa uratqab di naŋgi peginjrqajqa tamo bei unu. Anjam e mareqnum qaji a segi tamo sigitosim tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas. Diŋo batiamqa anjam dena naŋgi peginjrqas.

49 E ijo segi areqalo na anjam marosaieqnum. Ijo Abu e qariŋbej qaji a na anjam
merbeqnaqa quoqnsim agi mareqnum.
50 E qalieonum, ijo Abu aqa anjam di ŋambile gaigai sqajqa anjam. Deqa anjam kalil e
mareqnum qaji di ijo Abu na e merbeqnaq quoqnsim agi mareqnum."

13

Yesus na aqa aŋgro naŋgo siŋga yansetnjrej

1 Juda naŋgo yori bati koba jojomonaqa Yesus a endegsi qalieej, "E mandamq endi so
bati koboqo. E moisiy ijo Abu aqaq olo oqwa bati brantqo." Yesus na aqa segi aŋgro
mandamq di soqneb qaji naŋgi tulaŋ qalaqalainjroqnsiq gilsi gilsiq aqa moiqa bati itej.
2 Deqa a naŋgi koba na awoosib iŋgi uyoqneb. Di bilaq. Iŋgi uyeqnabqa Satan a Judas
Iskariot aqaq aiyej. Aisiqa Judas na Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqajqa deqa are
tigeltetej. Judas a Saimon Iskariot aqa ŋiri.
3 Yesus a qalieej, aqa Abu na iŋgi iŋgi kalil aqa baŋq di ateleŋej. A Qotei aqaq na bej
puluosim Qotei aqaq olo oqwas di dego qalieej.
4 Deqa a aqa aŋgro naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa a tigelosiqa aqa gara olekoba
piqtosiq jejamu piyo qaji gara osiqa tigej.
5 Tigsiqa kaŋgal tamo bulosiqa tabirq di ya qamsiq aqa aŋgro naŋgo siŋga yansetnjro-
qnsiqa jejamu piyo qaji gara dena piyetnjroqnej.
6 Osiqa Pita aqa siŋga yansetqa laqnaqa minjej, "O Tamo Koba, ni ijo siŋga yansetbqam
e?"
7 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Kumbra e endego yeqnum endi ni utru poimosai
unu. Bunuqna ni poimqas."
8 Onaqa Pita na Yesus saidyosiq minjej, "Ni ijo siŋga yansqasai. Sai bole sai." Onaqa
Yesus na minjej, "E ni yansmqasai di ni e ombla sqa keresai."
9 Onaqa Saimon Pita na minjej, "O Tamo Koba, ni ijo siŋga segi yansaim. Ijo baŋ ti gate
ti dego yansetbe."
10 Onaqa Yesus na minjej, "Tamo a yalqo a olo yalqasai. Aqa siŋga segi yansqas di kere.
Dena a torei milalo sqas. Niŋgi milalo unub. Ariya niŋgi kalil milalo sosai."
11 Yesus a qalieej, aqa aŋgro bei agi Judas a na Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas.
Deqa a na minjrej, "Niŋgi kalil milalo sosai."
12 Yesus a naŋgo siŋga yansetnjrsiq koboonaqa aqa segi gara olekoba olo jigsiqa
awoosiq nenemnjrej, "Kumbra e endego niŋgi eŋgonum qaji di niŋgi utru poiŋgwo e?
13 Niŋgi e merbeqnub, 'O Qalie Tamo Koba. O gago Tamo Koba.' Niŋgi kere e
merbeqnub. Agi e segi qujai.
14 E nuŋgo Tamo Koba. E nuŋgo Qalie Tamo Koba dego. Ariya e nuŋgo siŋga
yansetŋgonum deqa niŋgi dego segi segi qa kumbra degyoqniy.
15 Kumbra e endego niŋgi osorŋgonum qaji di niŋgi kamba dego degsib yoqniy.
16 E bole merŋgwai. Kaŋgal tamo na aqa tamo koba buŋyqa keresai. Tamo a wau qa
gilqas di a na tamo a qariŋyqo qaji di buŋyqa keresai.
17 Kumbra e yeqnum endi aqa utru niŋgi poiŋgim dauryiy. Yimqa niŋgi tulaŋ
areboleboleiŋgwas.
18 "Ijo anjam endi e niŋgi kalil qa marosai. E na niŋgi giltŋgem deqa e niŋgi qa qalie
bole. Ariya Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu brantqas. Anjam
agiende, 'Tamo e ombla bem quiq di tuqtosim uyqas qaji a na e jeutbqas.'
19 Kumbra di brantosaisonaqa e nami merŋgonum. Deqa kumbra di brantimqa niŋgi
e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib marqab, 'Bole, Yesus a segi qujai gaigai degsi unu.'
20 E bole merŋgwai. Tamo bei na tamo uŋgasari e qariŋnjronum qaji naŋgi osim
geregereinjrqas di a e dego osim gereibqas. A e osim gereibqas di a na ijo Abu e qariŋbej
qaji a dego osim gereiyqas."

Judas a Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas

21 Yesus a degsi marsiqa are tulaŋ gulbekobaiyonaqa olo marej, “E bole merŋgwai. Ijo aŋgro bei na e osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas.”
22 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi kokoqoqneb. Yesus a aŋgro yai qa degsi marej di naŋgi qaliesai deqa naŋgi degyoqneb.
23 Yesus aqa aŋgro bei agi Yesus na tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji a Yesus aqa areq di awesoqnej.
24 Deqa Saimon Pita a baŋ na aŋgro di minjej, “Ni na Yesus nenemyimqa a aŋgro yai qa degsi marqo di mermqas.”
25 Onaqa aŋgro dena Yesus beteryosiqa nenemyej, “O Tamo Koba, ni aŋgro yai qa degsi maronum?”
26 Onaqa Yesus na minjej, “Aŋgro e endego bem osiy quiq di tuqtosiy anaiyqai qaji a na e osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas.” Degsi minjsiqa bem quiq di tuqtosiq Saimon Iskariot aqa ŋiri Judas anaiyej.
27 Anaiyonaq Satan a Judas aqa are miligiq ainaqa Yesus na minjej, “Ni kumbra yqam qaji di endego yoqujat.”
28 Yesus a Judas degsi minjnaqa aqa aŋgro kalil awesoqneb qaji naŋgi qusibqa Yesus na Judas kiyaqa anjam di minjej naŋgi deqa poinjrosai.
29 Judas a naŋgo silali jugwajqa quŋ taqatoqnej deqa naŋgi qudei are qaleb, Judas a gilsim yori bati aqa iŋgi iŋgi awaiyqajqa deqa kiyo Yesus na degsi minjej. Naŋgi qudei are qaleb, Judas a gilsim iŋgi awaiyosim tamo sougetejunub qaji naŋgi anainjrqas.
30 Onaqa Judas a bem di uysiqa warum uratosiq oqedej. Di qolo.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi dal anjam bunuj enjrej

31 Judas a oqedonaqa Yesus a endegsi marej, “Bini e Tamo Aŋgro ñam koba oqai. E ñam koba otqa Qotei a dego ñam koba oqas.
32 Qotei a ñam koba osimqa a na e dego ñam koba ebqas. A urur ñam koba ebqas.
33 O ijo aŋgro niŋgi quiy. E niŋgi koba na sokiñalayosiy uratŋgitqa niŋgi e qa ŋamoqnqab. Qure e oqwai di niŋgi oqwa keresai. E nami Juda tamo kokba naŋgi degsi minjroqnem agi bini niŋgi dego olo merŋgonum.
34 Endego e dal anjam bunuj eŋgwai. Dal anjam bunuj agiende. Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy. E niŋgi qalaqalaiŋgeqnum dego kere niŋgi kamba dego segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy.
35 Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnibqa tamo kalil naŋgi nuŋgo kumbra di unoqnsib dena qalieoqnqab, niŋgi ijo aŋgro bole.”

Yesus na Pita minjej, “Ni maroqalubtqam, ‘E Yesus qaliesai’ ”

36 Onaqa Saimon Pita na Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, ni qabitqam?” Onaqa Yesus na minjej, “Qure e oqwai di ni mati oqwa keresai. Bunuqna ni e daurbosim qure deq oqwam.”
37 Onaqa Pita na olo Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, kiyaqa e bini ni daurmqa keresai? Ni marimqa e ni qa ijo ŋambile uratosiy moiqai.”
38 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni e qa ino ŋambile uratosim moiqam e? E bole mermqai. Tuwe anjamosaisoqnimqa ni maroqalubtqam, ‘E Yesus qaliesai.’ ”

14

Iga Qotei aqaq oqwajqa gam agi Yesus a segi qujai

1 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi are gulbeiŋgaiq. Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub ariya niŋgi e qa dego nuŋgo areqalo siŋgilatoqniy.
2 Ijo Abu aqa talq di warum gargekoba unub. E oqsiy nuŋgo segi segi warum gereiyetŋgwai. Ijo anjam di bolesai qamu e niŋgi merŋgosai qamu.

3 E nuŋgo segi segi warum gereiyetŋgsiy olo bosiy niŋgi joqsiy qure e sqai di niŋgi dego
e ombla sqab.
4 Qure e sqai deq oqwajqa gam di niŋgi qalie."
5 Onaqa Tomas na Yesus minjej, "O Tamo Koba, qure ni oqwam di iga qaliesai. Deqa
iga kiyersim qure deq oqwajqa gam qalieqom?"
6 Onaqa Yesus na minjej, "E segi gam. E segi anjam bole qa utru. E segi ŋambile qa utru
dego. Tamo bei a gam bei na ijo Abu aqaq oqwa keresai. Ijo Abu aqaq oqwajqa gam agi
e segi qujai.
7 Niŋgi e qa qalieonub qamu niŋgi ijo Abu qa dego qalieonub qamu. Agi endego niŋgi
ijo Abu qa qalieqa utru atonub. Osib niŋgi a unonub."
8 Onaqa Filip na Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni na ino Abu osorgimqa di iga qa
kereqas."
9 Onaqa Yesus na minjej, "O Filip, e bati olekoba niŋgi koba na soqnem. Ni e qa
qalieosai unum e? Tamo a e nubqo di a ijo Abu dego unqo. Deqa ni kiyaqa e merbonum,
'Ni na ino Abu iga osorge'?
10 E ijo Abu beteryesonam a e dego beterbejunu di ni poimosai kiyo? Anjam e na niŋgi
merŋgeqnum qaji endi ijo segi areqalo na merŋgosai. Ijo Abu na e beterbesosiqa aqa wau
ojeqnu.
11 E ijo Abu beteryesonam a e dego beterbejunu. Niŋgi ijo anjam di qusib e qa nuŋgo
areqalo siŋgilatiy. Saiamqa wau kalil e nuŋgo ŋamdamuq di yeqnum qaji di niŋgi unsib e
qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.
12 "E bole merŋgwai. Tamo bei a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di wau kalil e yeqnum qaji
a dego yoqnqas. Osim ijo wau di buŋyosim wau tulaŋ kokba yoqnqas. Di kiyaqa? E ijo
Abu aqaq olo oqwai deqa.
13 E Qotei aqa Ŋiri unum deqa niŋgi ijo ñam na iŋgi bei qa Qotei pailyqab di e na iŋgi di
eŋgwai. Yim dena ijo Abu a ñam koba oqas.
14 Niŋgi ijo ñam na iŋgi bei qa Qotei pailyqab di e na iŋgi di eŋgwai."

Yesus a aqa Abu minjim a na aqa Mondor Bole qariŋyqas

15 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi e qalaqalaibqab di niŋgi ijo anjam dauryoqnqab.
16 Amqa e ijo Abu minjitqa a na Aqaryaiŋgo Tamo qariŋyim nuŋgoq bosim
siŋgilatŋgwas. Osim a bati gaigai niŋgi koba na sqas.
17 Aqaryaiŋgo Tamo di a anjam bole qa Mondor. Tamo uŋgasari mandamq endi unub
qaji naŋgi Mondor di oqa keresai. Naŋgi a unosaieqnub. Naŋgi a qa qaliesai dego. Ariya
niŋgi a qa qalie. A niŋgi koba na unub. Bunuqna a bosim nuŋgo are miligiq di sqas.
18 "E niŋgi mandum aŋgro bul uratŋgwasai. E nuŋgoq olo bqai.
19 Sokiñala tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi e olo nubqasai. Ariya niŋgi
e nubqab. E ŋambile unum deqa niŋgi dego ŋambile sqab.
20 Sosibqa bati deqa niŋgi endegsib qalieqab, e na ijo Abu beteryesonam niŋgi kamba
e beterbesonab e niŋgi beterŋgejunum.
21 Niŋgi quiy. Tamo bei na e qalaqalaibqas di a ijo dal anjam dego qusim dauryoqnqas.
Yim ijo Abu na kamba tamo di qalaqalaiyqas. E na dego tamo di qalaqalaiyoqnsiy aqaq
di brantoqnsiyqa e segi qa babtoqnqai."
22 Onaqa Judas bei Judas Iskariot sai a na Yesus endegsi nenemyej, "O Tamo Koba,
kiyaqa ni tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgoq di brantqa saidosim gago
segiq di brantoqnsim ni segi qa babtoqnqam?"
23 Onaqa Yesus na minjej, "Tamo bei na e qalaqalaibqas di a ijo anjam dauryoqnqas.
Yim ijo Abu na kamba tamo di qalaqalaiyimqa aqo ijo Abu wo aqaq bosim a ombla
gaigai sqom.

24 Tamo bei a e qalaqalaibqasai di a ijo anjam dauryqasai. Anjam e na niŋgi
merŋgeqnum qaji endi ijo anjam sai. Anjam endi ijo Abu e qariŋbej qaji aqa anjam.
25 “Anjam endi e niŋgi koba na sosim merŋgeqnum.
26 Bunuqna Aqaryaiŋgo Tamo a nuŋgoq bosim siŋgilatŋgwas. A Mondor Bole. Ijo Abu
na a qariŋyim ijo ñam na bosim anjam kalil niŋgi merŋgekritqas. Osim nuŋgo areqalo
tigeltetŋgimqa anjam kalil e niŋgi merŋgeqnum qaji deqa olo are qaloqnqab.
27 “E niŋgi uratŋgwa osiy nuŋgo are latetŋgwai. E segi are lawo unum deqa e nuŋgo are
latetŋgwai. Mandam tamo bei na degsim nuŋgo are latetŋgwa keresai. Deqa niŋgi are
gulbeiŋgaiq. Osib ulaaib.
28 E niŋgi endegsim merŋgonum quonub, ‘E niŋgi uratŋgsiy olo nuŋgoq bqai.’ Niŋgi e
qalaqalaibonub qamu niŋgi ijo anjam deqa areboleboleiŋgwo qamu. Di kiyaqa? E ijo
Abu aqaq olo oqwai deqa. Ijo Abu agi a na e tulaŋ buŋbejunu.
29 E ijo Abu aqaq oqosaisosim anjam endi merŋgonum. Deqa bunuqna e ijo Abu aqaq
oqitqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo torei siŋgilatqab.
30 “Mandam endeqa gate koba Satan a beqnu. A na e gulbe bei ebqa keresai. Deqa e
olo anjam olekoba totoryosiy merŋgwasai.
31 Ijo are koba endegsi unu. Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi qalieqab, e ijo Abu
qalaqalaiyeqnum deqa anjam a na merbeqnu qaji di e dauryeqnum. Ariya niŋgi tigelab
iga gilqom.”

15

Yesus a wain ŋamtaŋ bole

1 Osiqa Yesus a olo marej, “E segi wain ŋamtaŋ bole. Ijo Abu a wain wau qa lanja.
2 Ijo dani qudei naŋgi gei bole atqasai di ijo Abu na naŋgi giŋgeŋnjrsim taqal breinjrqas.
Ijo dani naŋgi gei bole ateleŋqab di ijo Abu na gereinjrimqa naŋgi olo gei koba ateleŋqab.
3 Anjam kalil e nami merŋgoqnem qaji dena niŋgi gereiŋgej koboej.
4 Niŋgi e beterbesoqniy. Yimqa e dego niŋgi beterŋgesqai. Ŋam dani a segi sqas di a
geitqa keresai. Qoboq di beteresqas di a geitqas. Dego kere niŋgi e beterbesqasai di
niŋgi gei bole atqa keresai.
5 “E segi wain ŋamtaŋ bole. Niŋgi ijo dani bul. Tamo bei a e beterbesqas di e dego a
beteryesqai. Yimqa a gei koba ateleŋqas. Niŋgi e uratbqab di niŋgi wau bei yqa keresai.
6 Tamo bei a e beterbesqasai di a ŋam dani uge bul giŋgeŋyosib taqal breiyib
kaŋgraŋamqa koroiyosib ŋamyuwoq di breiyib yugwas.
7 “Niŋgi e beterbesosib ijo anjam nuŋgoq di soqnimqa niŋgi iŋgi bei qa Qotei pailyqab
di a na iŋgi di eŋgwas.
8 Niŋgi gei koba ateleŋosib ijo aŋgro bole soqniy. Yimqa ijo Abu aqa ñam tulaŋ kobaqas.
9 Ijo Abu na e qalaqalaibeqnu dego kere e na niŋgi qalaqalaiŋgeqnum. Deqa niŋgi
gaigai ijo qalaqalaiyo kumbraq di soqniy.
10 Niŋgi ijo dal anjam kalil dauryoqnqab di niŋgi ijo qalaqalaiyo kumbraq di sqab. E
ijo Abu aqa dal anjam dauryoqnsimqa aqa qalaqalaiyo kumbraq di unum dego kere.
11 E segi areboleboleibeqnu deqa niŋgi dego areboleboleiŋgoqnem. Ijo arebolebole di
nuŋgoq di tulaŋ kobaoqnem. Utru deqa e na anjam endi niŋgi merŋgonum.
12 Ijo dal anjam agiende. E na niŋgi qalaqalaiŋgeqnum dego kere niŋgi segi segi qa
qalaqalaiyo kumbra yoqniy.
13 Qalaqalaiyo kumbra tulaŋ bolequja bei agiende. Tamo bei na aqa was naŋgi
aqaryainjrqa osimqa aqa segi ŋambile uratosim moiqas. Qalaqalaiyo kumbra dena
qalaqalaiyo kumbra kalil tulaŋ buŋnjrejunu.
14 Niŋgi ijo anjam kalil e na merŋgeqnum qaji endi dauryqab di niŋgi ijo segi was bole
sqab.

15 Anjam kalil ijo Abu na e merbeqnaq queqnum qaji di e ubtosim niŋgi merŋgeqnum.
Deqa e niŋgi 'was' merŋgeqnum. E niŋgi 'kaŋgal tamo' merŋgosaieqnum. Kaŋgal tamo a
aqa tamo koba aqa wau qaliesai.
16 "Niŋgi na e giltbosai. E na niŋgi giltŋgem. Osim niŋgi wau eŋgem. Niŋgi gilsib gei
koba ateleŋoqnibqa nuŋgo gei gaigai sqajqa deqa e na niŋgi wau eŋgem. Deqa niŋgi ijo
ñam na iŋgi bei qa ijo Abu pailyqab di a na iŋgi di eŋgwas.
17 E na niŋgi dal anjam endegsi merŋgwai. Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra
yoqniy."

Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi na Yesus aqa aŋgro naŋgi jeutnjreqnub

18 Osiqa Yesus a olo marej, "Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi jeutŋgeqnub.
Deqa niŋgi endegsi poiŋgem, naŋgi namoqna e dego jeutboqneb.
19 Niŋgi mandam qaji tamo unub qamu mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi
qalaqalaiŋgeqnub qamu. Agi naŋgi na naŋgo segi was naŋgi qalaqalainjreqnub dego
kere. Ariya niŋgi mandam qaji tamo sai. E na niŋgi giltŋgem deqa niŋgi mandam qaji
kumbra urateb. Utru deqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi jeutŋgeqnub.
20 E nami merŋgonum, kaŋgal tamo na aqa tamo koba buŋyqa keresai. Niŋgi an-
jam deqa are qaliy. Jeu tamo naŋgi na e ugeugeiboqneb dego kere naŋgi na niŋgi
ugeugeiŋgoqnqab. Naŋgi ijo anjam dauryoqneb qamu naŋgi nuŋgo anjam dego dauryeqnub qamu.
21 Ariya naŋgi ijo Abu e qariŋbej qaji a qa qaliesai. Deqa naŋgi niŋgi ugeugeiŋgoqnqab.
Di kiyaqa? Niŋgi ijo ñam ejunub deqa.
22 "E bosim naŋgi anjam minjrosai qamu naŋgi une saiqoji unub qamu. Ariya e naŋgi
anjam minjrem deqa naŋgi naŋgo une ulitqa gam saiqoji.
23 Tamo bei na e jeutbqas di a na ijo Abu dego jeutqas.
24 E maŋwa qudei tamo bei na nami yosaioqnej qaji di naŋgo ambleq di babtosai qamu
naŋgi une saiqoji unub qamu. Ariya e naŋgo ambleq di maŋwa qudei babteqnamqa
naŋgi unoqnsib aqo ijo Abu wo jeutgeqnub.
25 Naŋgo kumbra dena dal anjam bei neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu brantej. Anjam
agiende, 'Tamo naŋgi e laŋa jeutbeqnub.'
26 "Aqaryaiŋgo Tamo a ijo Abu ombla unub. E na a qariŋyit nuŋgoq bqas. A anjam bole
qa Mondor. A ijo Abu aqaq dena bqas. Bosim ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosim marqas.
27 Niŋgi dego ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosib marqab. Di kiyaqa? Nami e ijo wau utru
atem bati deqa niŋgi e ombla sosib ijo wau unoqneb dena bosi bosib agi bini niŋgi e
ombla unum.

16

1 "Niŋgi ijo ñam uratosib uloŋaib deqa e na anjam endi merŋgeqnum.
2 Bunuqna jeu tamo naŋgi na niŋgi taqal breiŋgosib niŋgi olo Qotei tal miligiq gilqa
saidŋgwab. Osib bati bei bamqa naŋgi na niŋgi moiyotŋgoqnqab. Osib endegsib are
qaloqnqab, 'Iga Qotei aqa wau ojeqnum deqa iga na naŋgi moiyotnjreqnum.'
3 O ijo aŋgro, jeu tamo naŋgi aqo ijo Abu wo qa qaliesai deqa naŋgi niŋgi degŋgwab.
4 Naŋgi niŋgi degŋgibqa niŋgi ijo anjam e bini merŋgeqnum qaji endeqa olo are qaliy."

Yesus a Mondor Bole qa anjam marej

Osiqa Yesus a olo marej, "Nami e niŋgi koba na soqnem bati deqa e na anjam endi
niŋgi merŋgosaioqnem.
5 Sokiñala e niŋgi uratŋgsiy ijo Abu e qariŋbej qaji aqaq olo oqwai deqa bini e
anjam endi niŋgi merŋgeqnum. Ariya niŋgi kamba e nenembosaieqnub, 'Ni qabitqam?'
degbosai.

6 E niŋgi anjam endi merŋgeqnum deqa niŋgi are gulbeiŋgeqnu.
7 E bole merŋgwai. E niŋgi uratŋgsiy oqwai. E oqwasai di Aqaryaiŋgo Tamo agi Mondor
Bole a nuŋgoq bqasai. Utru deqa e niŋgi uratŋgsiy oqwai. E oqsiy Mondor qariŋyitqa a
nuŋgoq bqas.
8 Bosimqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo une babtetnjroqnim naŋgi poinjroqnqas.
Kumbra bole qa utru dego a na osornjroqnim naŋgi qalieoqnqab. Qotei a tamo
uŋgasari naŋgi peginjrqas kumbra di dego naŋgi qalieqajqa deqa Mondor na naŋgi
osornjroqnqas.
9 A na mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo une babtetnjroqnqas. Di kiyaqa? Naŋgi e qa
naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub deqa.
10 Kumbra bole qa utru dego a na naŋgi osornjroqnqas. Di kiyaqa? E ijo Abu aqaq
oqitqa niŋgi e olo nubqasai.
11 Qotei a tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas kumbra di dego Mondor na naŋgi osorn-
jroqnqas. Di kiyaqa? Qotei na mandam endeqa gate koba Satan pegiyosim ŋamyuwoq
waiyqas.
12 "E anjam gargekoba niŋgi merŋgwajqa ijo areqaloq di unu. Bini e merŋgwasai. Di
kiyaqa? Nuŋgo areqalo na ojqa keresai deqa.
13 Ariya anjam bole qa Mondor a bosimqa nuŋgo areqalo gereiyetŋgimqa niŋgi anjam
bole kalil poiŋgekritqas. Aqa segi areqalo na anjam merŋgwasai. A anjam quoqnsim di
segi niŋgi merŋgoqnqas. Osim kumbra mondoŋ branteleŋqas qaji di dego ubtoqnsim
merŋgoqnqas.
14 A ijo anjam osim niŋgi merŋgoqnqas. Kumbra dena a na ijo ñam koba ti ijo siŋgila
koba ti boleq atqas.
15 Ijo Abu aqa iŋgi iŋgi kalil di ijo iŋgi iŋgi dego. Deqa e niŋgi merŋgonum, Qotei aqa
Mondor na ijo anjam osim niŋgi merŋgoqnqas."

Yesus aqa aŋgro naŋgi are gulbeinjrimqa olo bunuqna naŋgi areboleboleinjrqas

16 Osiqa Yesus a olo marej, "Sokiñala niŋgi e nubqasai. Olo sokiñala niŋgi e nubqab."
17 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi maroqneb, "Yesus a marqo, 'Sokiñala niŋgi
e nubqasai. Olo sokiñala niŋgi e nubqab.' A dego marqo, 'E ijo Abu aqaq olo oqwai.' A
kiyaqa degsi marqo?"
18 Naŋgi degsib maroqnsib olo maroqneb, "Yesus a kiyaqa marqo, 'Sokiñala'? Anjam
di aqa utru iga poigosai."
19 Naŋgi Yesus aqa anjam deqa nenemyqa laqnab di qalieosiqa endegsi minjrej, "E
niŋgi merŋgonum, 'Sokiñala niŋgi e nubqasai. Olo sokiñala niŋgi e nubqab.' Ijo anjam di
aqa utru niŋgi poiŋgosai deqa niŋgi segi segi qaireqnub.
20 O ijo aŋgro, e bole merŋgwai. Niŋgi akam ti sosib are tulaŋ gulbeiŋgwas. Amqa
mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi areboleboleinjrqas. Ariya nuŋgo are gulbe di olo
koboamqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwas.
21 Uŋa a aŋgro oqajqa batieqnaqa aqa jejamu tulaŋ jaqatiŋyeqnaqa a are gulbekobaiye-
qnu. Ariya a aŋgro osim aqa jaqatiŋ koboamqa a aqa jaqatiŋ deqa olo are qalqasai. A
aŋgro osim deqa tulaŋ areboleboleiyqas.
22 Dego kere bini niŋgi are gulbeiŋgwo. Ariya bunuqna e niŋgi olo niŋgitqa niŋgi
are gulbe di uratosib tulaŋ areboleboleiŋgwas. Nuŋgo arebolebole di tamo bei na olo
yaiŋgwa keresai.
23 Bati deqa niŋgi olo e anjam bei nenembqasai. E bole merŋgwai. Niŋgi ijo ñam na iŋgi
bei qa Abu pailyqab di a na iŋgi di eŋgwas.
24 Niŋgi nami ijo ñam na Qotei pailyosaioqneb. Ariya bini niŋgi iŋgi bei oqajqa
are soqnimqa niŋgi ijo ñam na Qotei pailyoqniy. Osib deqa niŋgi iŋgi di osib tulaŋ
areboleboleiŋgwas."

Yesus a mandam endeqa siŋgila kalil gotraŋyosiq tigelejunu

25 Osiqa Yesus a olo marej, “E niŋgi yawo anjam merŋgoqnam. Bunuqna e olo yawo
anjam bei niŋgi merŋgwasai. Anjam aqa damu geregere plaltosiy ijo Abu qa merŋgoqnqai.
26 Bati deqa e segi niŋgi qa Abu pailyqasai. Niŋgi ijo ñam na Abu pailyoqnqab.
27 Ijo Abu a segi na niŋgi qalaqalaiŋgeqnu. Di kiyaqa? Niŋgi e qalaqalaiboqnsib e Qotei
aqaq na bem degsi poiŋgeqnu deqa.
28 Nami e ijo Abu aqaq na bosim mandamq aiyem. Sokiñala e olo mandam uratosiy
aqaq olo oqwai.”
29 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusib minjeb, “Od, endego ni boleq di
anjam ubtosim mergonum. Ni yawo anjam mergosai.
30 Deqa bini iga poigwo, ni kumbra kalil qa qalieonum. Deqa iga ni anjam bei
nenemmqasai. Ni namoqna gago nenem qalieonum. Utru deqa iga ni qa gago areqalo
siŋgilatosim maronum, bole, ni Qotei aqaq na bem.”
31 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatonub e? Di
keretonub.
32 Niŋgi quiy. Bati bei bqas agi bqo. Sokiñala jeu tamo naŋgi na niŋgi teteiŋgibqa niŋgi
kalil segisegiosib nuŋgo qureq jaraiqab. Jaraiyibqa e segi sqai. Bole, e segi sqasai. Ijo
Abu a e ombla sqom.
33 E anjam endi niŋgi merŋgeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi na e beterbosib are lawo sqajqa
deqa. Bole, niŋgi mandamq endi gulbe koba oqnqab. Di uŋgum. E segi na mandam
endeqa siŋgila kalil gotraŋyosim tigelejunum. Deqa niŋgi are siŋgilatosib soqniy.”

17

Yesus a aqa aŋgro naŋgi qa pailyej

1 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa laŋ goge tarosiqa Qotei endegsi pailyej, “O
Abu, bati brantqo. E ino segi Aŋgro qujai unum deqa ni ijo ñam kobaqujatimqa e kamba
dego ino ñam kobaqujatqai.
2 Ni e siŋgila ebem. Siŋgila dena e na tamo uŋgasari kalil naŋgi taqatnjroqnqai. Osiy
tamo kalil ni na ebem qaji naŋgi ŋambile enjritqa naŋgi ŋambile gaigai sqab.
3 Ŋambile gaigai sqajqa kumbra agiende. Tamo e na ŋambile enjreqnum qaji naŋgi ni qa
bole qalieeqnub. Agi ni segi Qotei bole. Naŋgi e Yesus Kristus qa dego bole qalieeqnub.
Agi ni na e qariŋbonam mandamq aiyem. Ŋambile gaigai sqajqa kumbra agide.
4-5 “O Abu, e mandamq endi ino ñam koba ti ino siŋgila koba ti babtoqnem. Osim wau
kalil ni na ebem qaji di yekritem. Nami mandam a brantosaisonaqa e ni ombla ñam
koba ti soqnem. Ñam di ni na olo ebimqa aqo ombla ñam koba ti sqom.
6 “Tamo kalil ni na ebem qaji naŋgi di e na ino ñam osornjroqnem. Deqa naŋgi ino
anjam dauryoqneb. Naŋgi ino segi tamo soqneb deqa ni na naŋgi mandamq endena
eleŋosim e ebem.
7 Bini naŋgi qalieonub, iŋgi iŋgi kalil ni na e ebem qaji di inoq dena branteb.
8 Naŋgi degsib qalieonub. Di kiyaqa? Anjam kalil ni na e merbem qaji di e kamba
naŋgi minjrnam naŋgi queb. Qusib ni na e qariŋbonam bem anjam di naŋgo areqaloq di
siŋgilateb. Osib endegsi poinjrej, e inoq dena bem.
9 “E naŋgi qa ni pailmonum. E mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi qa ni pailmosai. Tamo
ni na ebem qaji naŋgi qa segi e ni pailmonum. Di kiyaqa? Naŋgi ino tamo unub deqa.
10 Ijo tamo kalil naŋgi di ino dego. Ino tamo kalil naŋgi di ijo dego. Naŋgoq dena e ñam
kobaquja eqnum.
11 “E inoq olo bqai. Deqa e mandamq endi olo sqasai. Ariya tamo ni na ebem qaji
naŋgi mandamq endi sqab. O Abu, ino kumbra kalil tulaŋ boledamu. Ni segi qujai une
saiqoji. Ino ñam koba ni na ebem qaji ñam dena ni na ijo tamo naŋgi taqatnjroqnime.
Amqa aqo aiyel are qujaitosim unum dego kere naŋgi kamba are qujaitosib sqab.

12 E naŋgi koba na sosimqa ino ñam kobaquja ni na ebem qaji ñam dena naŋgi
taqatnjroqnem. Deqa ijo aŋgro bei padalosai. Aŋgro qujai agi ni nami padalqajqa giltem
qaji a segi padalqas. A padalamqa ino anjam neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu brantqas.
13 E olo inoq bqai. Ijo segi arebolebole tulaŋ kobaosim tamo ni na ebem qaji naŋgoq
di gaigai sqajqa deqa e mandamq endi sosimqa anjam endi mareqnum.
14 "E na naŋgi ino anjam minjroqnem. Utru deqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi na
naŋgi jeutnjreqnub. Naŋgi mandam qaji tamo sai. Agi e dego mandam qaji tamo sai.
15 Ni na naŋgi joqsim naŋgi mandam uratosib laŋ qureq oqwajqa deqa e ni pailmosai.
Naŋgi mandamq endi soqnib ni na naŋgi taqatnjroqnim tamo uge Satan na naŋgi
ugeugeinjraim deqa e ni pailmonum.
16 Naŋgi mandam qaji tamo sai. Agi e dego mandam qaji tamo sai.
17 Ino anjam kalil bole. Ni ino anjam bole di naŋgi minjroqne. Yimqa anjam di naŋgo
are miligiq di wauoqnimqa naŋgi ino segi tamo tiŋtiŋ sqab.
18 Nami ni na e qariŋbonam mandamq aisim tamo uŋgasari naŋgo ambleq di soqnem.
Deqa e kamba tamo ni na ebem qaji naŋgi qariŋnjritqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo
ambleq di sqab.
19 E naŋgi qa are qalsiy ijo segi jejamu ni emekritqai. Ijo kumbra dena naŋgi ino segi
tamo tiŋtiŋ sosib ino anjam bole dauryoqnqab.
20 "E ijo aŋgro 11 naŋgi qa segi ni pailmosai. Bunuqna naŋgi ijo anjam mare mare
laqnibqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi naŋgo anjam quoqnsib e qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqnqab. E naŋgi qa dego ni pailmonum.
21 O Abu, ni ijoq di unum. E dego inoq di unum. Aqo aiyel are qujaitosim unum. Ijo
segi tamo uŋgasari kalil naŋgi dego aqo aiyel koba na are qujaitosim sqajqa deqa e ni
pailmonum. Yimqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi qalieqab, ni na e qariŋbonam bem.
22 Aqo aiyel are qujaitosim unum. Ñam koba ni na ebem qaji di e kamba olo ijo segi
tamo uŋgasari naŋgi enjrem. Di kiyaqa? Naŋgi dego aqo aiyel koba na are qujaitosim
sqajqa deqa.
23 E ijo segi tamo uŋgasari naŋgoq di unum. Ni ijoq di unum. Kumbra dena naŋgi
kalil dego aqo aiyel koba na are qujaitosim sqom. Soqnimqa mandam qaji tamo
uŋgasari naŋgi na naŋgi unjrsibqa qalieqab, ni na e qariŋbonam bem. Osib qalieqab, ni e
qalaqalaibeqnum dego kere ni ijo segi tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjreqnum.
24 "O Abu, tamo uŋgasari ni na ebem qaji qure e sqai di naŋgi dego e ombla qure
dia sqom. E deqa ni pailmonum. Naŋgi e ombla sosibqa ñam koba ni na ebem qaji di
unqajqa deqa ti e ni pailmonum. Nami ni mandam atosaisosimqa ñam koba di e ebem.
Di kiyaqa? Ni na e qalaqalaiboqnem deqa.
25 O Abu, ino kumbra kalil tulaŋ bole tiŋtiŋ. Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi ni qa
qaliesai. Ariya e ni qa qalie bole. Ijo segi tamo uŋgasari naŋgi dego ni qa qalie bole. Deqa
naŋgi qalieonub, ni na e qariŋbonam bem.
26 E ino ñam naŋgi osornjroqnem. Naŋgi olo osornjrqai. Yimqa ni na e
qalaqalaibeqnum dego kere naŋgi ino qalaqalaiyo kumbraq di sqab. Amqa e segi naŋgi
koba na sqom."

18

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

1 Yesus a degsi Qotei pailyosiq koboonaqa a na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na
walwelosib Kidron ya dosib taqal beiq aisib nañu agu beiq di soqneb.
2 Bati gaigai Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na nañu agu dia korooqneb. Deqa Yesus aqa
aŋgro Judas agi Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas qaji a nañu agu di qaliesoqnej.

3 Deqa a na qaja tamo gargekoba naŋgi waŋal ti lam ti sebru ti eleŋonab joqsiqa nañu
agu deq gileb. Atra tamo kokba ti Farisi ti naŋgi na naŋgi qariŋnjrnab Yesus ojqa gileb.
Rom naŋgo qaja tamo qudei dego naŋgi koba na gileb.
4 Gulbe kalil Yesus aqaq di brantqas qaji di a nami qaliesoqnej. Deqa qaja tamo naŋgi
aqaq bonabqa a naŋgo areq aisiqa nenemnjrej, "Niŋgi yai qa bonub?"
5 Onaqa naŋgi na kamba minjeb, "Iga Yesus Nasaret qaji a qa bonum." Onaqa Yesus
na minjrej, "E agiende." Judas agi Yesus osiqa qaja tamo naŋgo baŋq di atej qaji a naŋgi
koba na tigelesoqneb.
6 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa qore na ululoŋosib ŋereŋeb.
7 Onaqa Yesus na olo nenemnjrej, "Niŋgi yai qa bonub?" Onaqa naŋgi na minjeb, "Iga
Yesus Nasaret qaji a qa bonum."
8 Onaqa Yesus na minjrej, "E nami merŋgonum, e agiende. Niŋgi e qa bonub di e segi
ojiy. Ijo aŋgro naŋgi uratnjrib gileb."
9 Yesus a naŋgi degsi minjrej deqa aqa anjam bei nami marej qaji di aqa damu brantej.
Agi a nami endegsi marej, "O Abu, tamo naŋgi ni na ebem qaji bei e uratit padalqasai."
10 Onaqa jeu tamo naŋgi Yesus ojeqnab Saimon Pita na aqa sebru osiqa atra tamo gate
aqa kaŋgal tamo bei gateq di qalqajqa waiyej grotosiqa dabkala segi gentetej. Kaŋgal
tamo di aqa ñam Malkus.
11 Onaqa Yesus na Pita minjej, "Ino sebru olo ate. E jaqatiŋ koba oqai. Jaqatiŋ di ya
uge uyo bul. Di uyqai. Ijo Abu na merbej, 'Ni jaqatiŋ di oqam.' "

Qaja tamo naŋgi Yesus ojsib Anas aqa talq osib aiyeb

12 Onaqa qaja tamo naŋgi ti naŋgo gate koba a ombla na Yesus ojsib aqa baŋ tonteteb.
13 Osib Kaiafas aqa sou Anas aqa talq osib aiyeb. Kaiafas a wausau deqa Juda naŋgo
atra tamo gate soqnej.
14 Agi a nami Juda tamo kokba naŋgi minjrej, "Tamo qujai a tamo uŋgasari kalil naŋgi
qa moiqas di kere."

Pita a marej, "E Yesus aqa aŋgro sai"

15 Qaja tamo naŋgi Yesus osi aiyeqnabqa Saimon Pita a qoreq na Yesus dauryosiq aiyej.
Yesus aqa aŋgro bei dego a dauryosiq aiyej. Aŋgro di atra tamo gate a qalie. Deqa a Yesus
dauryosiq torei jeŋ miligiq gilsiq atra tamo gate aqa talq di brantej.
16 Ariya Pita a siraŋme qala oqeq di tigelesoqnej. Onaqa Yesus aqa aŋgro agi atra tamo
gate a qaliesoqnej qaji a na siraŋme taqato uŋa minjnaqa odyonaqa Pita osiq ombla na
jeŋ miligiq gilsib tal qalaq di tigelesoqneb.
17 Onaqa siraŋme taqato uŋa a na Pita nenemyej, "Ni Yesus aqa aŋgro kiyo?" Onaqa
Pita na kamba minjej, "Eo. E aqa aŋgro sai."
18 Kaŋgal tamo naŋgi ti tal taqato tamo naŋgi ti yornjrnaqa ŋam tuŋguyosib ŋamyuwo
areq di tigelesosib ŋam yoroqneb. Onaqa Pita a dego bosiq naŋgi koba na tigelesosib
ŋam yoroqneb.

Atra tamo gate a anjam gargekoba Yesus nenemyoqnej

19 Bati deqa atra tamo gate a anjam gargekoba Yesus nenemyoqnej. Yesus aqa aŋgro
naŋgi qa ti aqa anjam a na tamo uŋgasari naŋgi minjroqnej qaji deqa ti nenemyoqnej.
20 Onaqa Yesus na kamba minjej, "E boleq di tamo uŋgasari naŋgi anjam minjroqnem.
E bati gaigai Qotei tal miligiq di, atra tal miligiq di, Juda naŋgo koro sawaq di anjam
palontoqnsim minjroqnem. E uliosim anjam minjrosaioqnem.
21 Deqa ni kiyaqa e nenemkobaibeqnum? Tamo uŋgasari ijo anjam quoqneb qaji naŋgi
segi nenemnjrimqa naŋgi na mermqab. E anjam minjroqnem qaji di naŋgi qalie."
22 Yesus a atra tamo gate degsi minjnaqa qaja tamo bei Yesus aqa areq di tigelesoqnej
qaji a baŋ lubtosiqa Yesus aqa ulatamuq di qalej. Osiqa minjej, "Ni kiyaqa atra tamo
gate aqa medabu ojonum?"

23 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E anjam maronum endi gisaŋamqa ubtosim merbe.
Ariya ijo anjam boleamqa ni kiyaqa e lubonum?”
24 Onaqa Anas na aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa Yesus osib atra tamo gate Kaiafas
aqaq gileb. Yesus aqa baŋ tonto qorbi sonaq osi gileb.

Pita a olo marej, “E Yesus aqa aŋgro sai”

25 Saimon Pita a ŋamyuwo areq di tigelesosiq ŋam yoreqnaqa tamo qudei na minjeb,
“Ni dego Yesus aqa aŋgro bei kiyo?” Onaqa Pita a saidosiq minjrej, “Eo. E aqa aŋgro sai.”
26 Onaqa atra tamo gate aqa kaŋgal tamo bei na Pita minjej, “E ni kiyo Yesus ombla
nañu aguq di sonam numonum?” Tamo di agi Pita na tamo dabkala gentetej qaji aqa
was.
27 Onaqa Pita a olo saidosiq minjej, “Di e sai.” Pita a degsi gisaŋoqalubtonaqa tuwe
anjamej.

Juda tamo kokba naŋgi na Yesus osib Pailat aqa talq gileb

28 Onaqa nobqolo malu qameqnaq Juda tamo kokba naŋgi na Kaiafas aqa talq dena
Yesus osib Rom naŋgo mandor Pailat aqa tal kobaqujaq gileb. Naŋgi tal miligiq gilosai.
Naŋgi endegsib are qaleb, “Pailat a Juda tamo sai. A sawa bei qaji tamo. Deqa iga aqa tal
miligiq gilqa getento. Gago dal anjam degsi unu. Iga aqa tal miligiq gilqom di iga une
ti sqom. Deqa gago yori bati koba brantimqa iga iŋgi uyqa keresaiigwas.” Naŋgi degsib
are qalsib deqa naŋgi Pailat aqa tal miligiq gilosai.
29 Naŋgi oqeq di tigelesonabqa Pailat a segi oqedosiq naŋgoq di brantej. Brantosiqa
nenemnjrej, “Tamo endi aqa une kiye qa niŋgi a osib ijoq bonub?”
30 Onaqa naŋgi na Pailat minjeb, “Tamo endi a kumbra uge yosai qamu iga inoq osi
bosai qamu.”
31 Onaqa Pailat na olo minjrej, “Niŋgi a olo osi aisib nuŋgo segi dal anjam na aqa une
qa pegiyiy.” Onaqa naŋgi na kamba Pailat minjeb, “Iga Juda tamo. Deqa iga na tamo
moiyotqa keresai.”
32 Naŋgi Pailat degsib minjeb deqa anjam bei Yesus a nami marej qaji di aqa damu
brantej. Agi Yesus a gam kiye na moiqas di a segi nami ubtej.
33 Onaqa Pailat a olo puluosiqa aqa tal miligiq gilsiq aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa
naŋgi na Yesus osib aqa areq beb. Bonabqa Pailat na nenemyej, “Ni Juda naŋgo Mandor
Koba e?”
34 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni ino segi areqalo na anjam di merbonum kiyo
tamo qudei na e qa saimonub qusim anjam di merbonum kiyo? Ni e merbe.”
35 Onaqa Pailat na olo minjej, “E Juda tamo e? Sai. Ni que. Ino segi leŋ agi Juda naŋgi ti
atra tamo kokba ti naŋgi na ni osib ijoq bonub. Deqa ni merbe. Ni une kiye yonum deqa
ni osi bonub?”
36 Onaqa Yesus na minjej, “E mandam qaji mandor sosai. Degsi so qamu Juda naŋgi
na e ojeqnab ijo wau tamo naŋgi ŋiriŋosib qoto itnjreb qamu.”
37 Onaqa Pailat na olo Yesus nenemyej, “Ni bole mandor e?” Onaqa Yesus na minjej,
“Od, ni kere merbonum. E mandor. E anjam bole ubtqajqa deqa mandamq aisim
ŋambabem. Tamo kalil anjam bole dauryeqnub qaji naŋgi ijo anjam queqnub.”
38 Onaqa Pailat na nenemyej, “Anjam bole di kiye?”

Juda naŋgi na Pailat minjeb, “Ni Yesus ŋamburbasq di qame!”

Pailat a degsi marsiqa olo oqedosiqa Juda tamo kokba naŋgoq gilsiqa minjrej, “E tamo
endi aqa jejamuq di une bei unosai.
39 Deqa e nuŋgo kumbra bei dauryqai. Wausau gaigai nuŋgo yori bati koba brante-
qnaqa e na tamo qujai tonto talq dena uratoqnsim eŋgeqnum. Deqa niŋgi na merbiy.
Wausau endeqa e tamo yai uratosiy eŋgwai? E Juda naŋgo mandor endi uratosiy eŋgwai
e?”

40 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi olo tulaŋ saidosib minjeb, “Ni a uratim oqedaiq. Tonto tamo Barabas a uratim oqedem.” Naŋgi Pailat degsib minjeb. Barabas a leŋ ojo tamo.

19

1 Onaqa Pailat a Yesus osiqa aqa qaja tamo naŋgo baŋq di atsiqa minjrej, “Niŋgi Yesus bu toqoŋ na kumbaiŋyiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na Yesus osib bu toqoŋ na kumbaiŋyeb.
2 Kumbaiŋyosib koboonaqa naŋgi na sil luwit osib lulumosib dena mandor kokba naŋgo gate tatal bul gereiyosib aqa gateq di atetosib siŋgila na teqiyeb. Osib gara jugo olekoba lent mandor kokba naŋgi gaigai jigeqnub deqaji bei osib Yesus jigeteb. A segi qa Mandor Koba maroqnej deqa naŋgi na kumbra degyeb.
3 Osib naŋgi Yesus aqa areq bosib a misiliŋyoqnsib gisaŋ na biŋiyoqnsib minjoqneb, “O Juda naŋgo Mandor Koba, kaiye.” Naŋgi degsib Yesus misiliŋyoqnsib baŋ lubtosib aqa ulatamuq di qaloqneb.
4 Onaqa Pailat a olo aqa talq dena oqedosiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej, “Niŋgi uniy. E Yesus aqa jejamuq di une bei yala unosai bole sai. Niŋgi di qalieqajqa deqa e Yesus olo nuŋgoq osi bonum.”
5 Degsi minjrnaqa Yesus a oqedej. Gate tatal sil luwit na gereiyosib aqa gateq di ateteb qaji de ti gara lent a jigeteb qaji de ti qorbi oqedej. Onaqa Pailat na minjrej, “Niŋgi tamo endi uniy.”
6 Degsi minjrnaqa atra tamo kokba ti naŋgo qaja tamo naŋgi ti Yesus unsibqa naŋgi murqumyoqnsib Pailat waiŋyoqnsib minjoqneb, “Ni a ŋamburbasq di qame! Ni a ŋamburbasq di qame!” Onaqa Pailat na minjrej, “Niŋgi segi na Yesus osib ŋamburbasq di qamiy. E aqa jejamuq di une bei unosai.”
7 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi na olo Pailat minjeb, “Yesus a segi qa marqo, ‘E Qotei aqa Njiri.’ Aqa une deqa a moiyem. Gago dal anjam degsi unu.”
8 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa a tulaŋ ulaugetej.
9 Osiqa a olo Yesus osiq tal miligiq gilsiqa nenemyej, “Ni sawa qabe qaji? Ni e merbe.” Onaqa Yesus a mequmesoqnej. A na kamba anjam bei Pailat minjosai.
10 Deqa Pailat na olo minjej, “Ni anjam bei merbqasai e? Ni que. E tamo kobaquja. Deqa e ni uratmit ni gilqam. E ni uratmqasai di ni ŋamburbasq di gaiŋosim moiqam. Ni degsi poimosai e?”
11 Onaqa Yesus na Pailat minjej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na ni siŋgila emosai qamu ni e gulbe bei ebqa keresai qamu. Deqa ino une kiñala. Ariya atra tamo gate agi e ojsiq ino baŋq di atqo qaji aqa une kobaquja.”
12 Yesus na Pailat degsi minjnaq qusiqa olo oqedosiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej, “Uŋgum. E Yesus uratit gilqas.” A naŋgi degsi minjreqnaqa naŋgi na olo tulaŋ saidoqnsib murqumyoqnsib minjoqneb, “Ni Yesus uratim gilaiq. Ni a uratqam di ni mandor koba Sisar aqa wau tamo bolesai. Yesus a marqo, ‘E segi mandor koba.’ A degsi marqo deqa a na Sisar jeu atqo.”
13 Naŋgi na Pailat degsib minjeqnab qusiqa a olo Yesus osiq oqedosiqa aqa awo jaram kobaq di awoej. Pailat a gaigai tamo naŋgo une qa peginjrqa oqnsiq dia awooqnej. Jaram so qaji sawa di aqa ñam Meniŋ Bijal. Hibru anjam na “Gabata” mareqnub.
14 Juda naŋgo yori bati koba brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab soqnej. Seŋ bati 12 onaq qanam jigeej. Deqa Pailat na Yesus osiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej, “Niŋgi nuŋgo mandor koba uniy.”
15 Onaqa naŋgi tulaŋ leleŋoqnsib minjoqneb, “Ni a taqal waiy! Osim ŋamburbasq di qame!” Onaqa Pailat na nenemnjrej, “E nuŋgo mandor koba osiy ŋamburbasq di qamqai e?” Onaqa atra tamo kokba naŋgi na kamba minjeb, “Gago mandor bei saiqoji. Gago mandor qujai agi Sisar.”

16 Onaqa Pailat a naŋgo areqalo dauryosiqa Yesus osiq naŋgo baŋq di atsiqa minjrej,
“Niŋgi na Yesus osib ŋamburbasq di qamiy.”

Yesus a ŋamburbasq di gaiŋej

17 Pailat a Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrnaqa qaja tamo naŋgi Yesus osib aqa
qawarq di aqa segi ŋamburbas atetosib a baŋ ojsib Jerusalem uratosib osi gilsib sawa
agu kiñala bei aqa ñam Tamo Gate Tanu di branteb. Ñam di Hibru anjam na “Golgota”
mareqnub.
18 Di brantosib Yesus osib ŋamburbasq di qameb. Tamo aiyel dego ŋamburbasq di
qameleŋeb. Yesus a ambleq di tigeltosib tamo bei aqa baŋ qonanq di tigelteb. Bei aqa
baŋ woq di tigelteb.
19 Onaqa Pailat a anjam bei neŋgreŋyosiq ŋamburbas mutu gogeq di atej. A endegsi
neŋgreŋyej, “Yesus Nasaret qaji a Juda naŋgo Mandor Koba.”
20 Sawa agu Yesus ŋamburbasq di gainteb qaji di Jerusalem jojom. Deqa Juda tamo
uŋgasari gargekoba naŋgi gile beoqnsib anjam Pailat na neŋgreŋyej qaji di sisiyoqneb.
Anjam di Hibru anjam na ti Rom naŋgo anjam na ti Grik naŋgo anjam na ti turtosiq
neŋgreŋyej.
21 Onaqa Juda naŋgo atra tamo kokba naŋgi na Pailat minjeb, “ ‘Yesus a Juda naŋgo
Mandor Koba’ anjam degsi neŋgreŋyaim. ‘A marej, “E Juda naŋgo Mandor Koba,” ’ anjam
degsi neŋgreŋye.”
22 Onaqa Pailat na minjrej, “Uŋgum. E anjam neŋgreŋyonum degesoqnem.”
23 Ariya qaja tamo naŋgi na Yesus ŋamburbasq di qamsibqa aqa gara eleŋqa marsib
gilteleŋeb. Gilteleŋosib tumbol qolqe ateb. Aqa gara jugo olekoba di gara baŋga qujai
na gereiyeb. Gara baŋga bei na totoryosai. Gara di tulaŋ boledamu.
24 Deqa qaja tamo naŋgi segi segi qairosib mareb, “Iga gara di bumbraŋyqasai. Iga
meniŋ silali alaŋonam tamo yai aqa meniŋ na buŋnjrqas a na gara di oqas.” Degsib
marsib meniŋ silali alaŋeb. Naŋgi kumbra di yeb deqa Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di
unu qaji di aqa damu brantej. Anjam agiende, “Naŋgi ijo gara eleŋqa marsib gilteleŋqab.
Gilteleŋosib meniŋ silali alaŋqab.”
25 Yesus aqa ai wo aqa ai yala wo ŋamburbas utruq di tigelesoqneb. Maria Makdala
qure qaji wo Klopas aqa ŋauŋ Maria wo naŋgi aiyel dego bosib koba na tigelesoqneb.
26 Onaqa Yesus a tirosiqa aqa ai wo aqa aŋgro agi a tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji de wo
ŋamburbas utruq di tigelesonab unjrsiqa aqa ai metosiq minjej, “O ai, di ino aŋgro.”
27 Osiqa aŋgro di minjej, “Di ino ai.” Onaqa bati qujai deqa aŋgro dena Yesus aqa ai
osiqa aqa segi talq di ombla sosibqa taqatoqnej.

Yesus a moiyej

28 Yesus a qalieej, wau kalil aqa Abu na yej qaji di kobotej. Osiqa marej, “E ya
qarbqo.” A degsi marej. Di kiyaqa? Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji di aqa damu
brantqajqa deqa.
29 Onaqa qaja tamo naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa gara ñeŋgi bei osib wain isa
kobaq di tuqteb. Tuqtosib ŋamtaŋ bei aqa dani osib mutuq di gara ñeŋgi qosisib osib
Yesus anaiyqajqa soqtosib aqa medabuq di ateb. Wain di ya nobu bei ŋamburbas utruq
di nami atnab soqnej qaji dena tigsib Yesus anaiyeb.
30 Onaqa Yesus a wain isa koba di uysiqa marej, “Bini e ijo wau kobotonum.” Degsi
marsiqa aqa gate gulaiŋosiqa mondor titosiq moiyej.

Qaja tamo bei na Yesus aqa jar baŋgaq di qamej

31 Juda naŋgo yori bati koba brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyosib
atnab soqnej. Nebe yori bati. Deqa Juda naŋgi mareb, “Iga yori bati qa tamo naŋgi
ŋamburbasq di uratnjrim sqasai.” Osib naŋgi Pailat aqa areq bosib minjeb, “Ni ino

qaja tamo naŋgi minjrimqa gilsib tamo ŋamburbasq di gaiŋejunub qaji naŋgo siŋga gentetnjribqa urur moreŋabqa osib subq atqab.”
32 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa odosiq aqa qaja tamo qudei qariŋnjrnaq gilsib tamo aiyel Yesus koba na ŋamburbasq di gaiŋesoqneb qaji naŋgo siŋga gentetnjreb.
33 Osib Yesus aqa areq gilsib uneb a nami moiyej. Deqa naŋgi aqa siŋga gentosai.
34 Onaqa qaja tamo bei na aqa qaja osiq Yesus aqa jar baŋgaq di qamnaq leŋ ti ya ti aiyej.
35 Naŋgi kumbra di yonabqa e ijo segi ŋamdamu na unem. E kumbra deqa saoqnsim laqnum. E segi qalieonum, ijo anjam bole. Deqa niŋgi qusib nuŋgo areqaloq di siŋgilatiy.
36 Qaja tamo naŋgi kumbra di yeb deqa Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji di aqa damu brantej. Agi endegsib neŋgreŋyeb, “Naŋgi aqa tanu bei gentqasai.”
37 Qotei aqa anjam bei dego aqa damu brantej. Anjam agiende, “Naŋgi qaja na aqa jar baŋgaq di qamsibqa a koqyesqab.”

Tamo aiyel na Yesus aqa jejamu osib sub bunujq di ateb

38 Onaqa tamo bei aqa ñam Josep a Yesus aqa jejamu osim subq atqa marsiqa Pailat a nenemyqa gilej. Josep a Arimatea qure qaji. A Yesus dauryoqnej qaji. A Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsiq deqa uliosiq Yesus dauryoqnej. A boleq di dauryosaioqnej. Ariya a Pailat aqa areq gilsiqa nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?” Onaqa Pailat na Josep odyonaqa a Yesus aqa jejamu osiq subq atqa gilej.
39 Nikodemus agi nami qolo Yesus aqaq gilej qaji a dego Josep ombla na Yesus aqa jejamu osib subq atqa gileb. Nikodemus a gilqa osiqa ŋam so aqa ya quleq ti utru aiyela turtosiq gereiyosiq osi gilej. Ŋam so aqa ya di aqa gulbe 30 kilogram.
40 Onaqa naŋgi aiyel Yesus aqa jejamu osib gara boledamu na dalaosib ŋam so aqa ya di osib aqa jejamuq di liyeb. Juda naŋgi na tamo subq atqa oqnsib degyeqnub.
41 Sawa Yesus ŋamburbasq di qameb qaji qalaq di nañu agu bei soqnej. Nañu agu dia sub bunuj bei soqnej. Sub dia nami tamo bei atosaisoqneb.
42 Sub di isaq di sosai. A jojom di soqnej. Juda naŋgo yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyqa bati brantej deqa naŋgi aiyel na Yesus aqa jejamu osib sub miligiq di jugeb.

20

Yesus a subq na tigelej

1 Yesus a subq di sonaq yori batiej. Olo nebeonaqa nobqolo ambru Maria Makdala qure qaji a tigelosiqa Yesus aqa subq gilej. Gilsiq ŋam atej meniŋ kobaquja sub me getenteb qaji di waqosiq taqal di sonaq unej.
2 Unsiqa olo puluosiq urur ti aisiq Saimon Pita wo Yesus aqa aŋgro agi a tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji de wo naŋgi aiyel itnjrsiqa minjrej, “Gago Tamo Koba aqa jejamu subq dena osib jaraiyonub. Qabia kiyo atonub di iga qaliesai.”
3 Degsi minjrnaqa Pita aŋgro de wo naŋgi anjam di qusibqa Yesus aqa sub unqajqa gileb.
4 Naŋgi aiyel gurgurosib giloqnsib aŋgro dena Pita buŋyosiqa namoosi gilsiq subq di brantej.
5 Osiq sub meq di tigelosiqa miligi tirosiq gara Yesus dalaeb qaji di sonaq unej. A sub miligiq aiyosai.
6 Onaqa Saimon Pita a bunuqna bosiq torei sub miligiq aiyej. Aisiq a dego gara Yesus dalaeb qaji di unej.
7 Gara mutu bei Yesus aqa gate qoseteb qaji di lubosiq taqal beiq di sonaq unej. Gara mutu di gara qudei ti turtosiq sosai. A segiq di soqnej.
8 Onaqa aŋgro namo subq di brantej qaji a dego sub miligiq aiyej. Aisiq gara di unsiq marej, “Bole.”

9 Bati deqa naŋgi aiyel Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji di aqa utru geregere
poinjrosaisoqnej. Anjam agiende, “Kristus a olo subq na tigelqas.”
10 Ariya naŋgi olo puluosib naŋgo qureq aiyeb.

Maria Makdala qaji a Yesus unej

11 Onaqa Maria a sub qalaq di tigelesosiqa akamoqnej. Akamoqnsiqa sub miligi tirej.
12 Tirosiqa laŋ aŋgro aiyel sub miligiq di sonab unjrej. Naŋgi gara qat jigsib Yesus
ŋeioteb qaji lumeq di awesoqneb. Bei gateqsi bei siŋgaqsi awesoqneb.
13 Awesosibqa Maria minjeb, “Uŋa, ni kiyaqa akameqnum?” Onaqa minjrej, “Naŋgi
ijo Tamo Koba osib jaraiyonub. Qabia kiyo atonub di e qaliesai.”
14 Maria a naŋgi degsi minjrsiq bulosiqa aqa qoreq di Yesus a tigelesonaq unej. A
qaliesai, di Yesus.
15 Onaqa Yesus na Maria minjej, “O uŋa, ni kiyaqa akameqnum? Ni yai unqa bonum?”
Onaqa Maria a are qalej, “Tamo endi a nañu agu taqateqnu kiyo?” Degsi are qalsiq
minjej, “Ni na kiyo ijo Tamo Koba osim sawa qabia atonum di merbimqa e gilsiy oqai.”
16 Onaqa Yesus na minjej, “O Maria.” Degsi minjnaqa Maria a Yesus qa poiyonaqa
areiyosiq minjej, “O Rabonai.” Di Hibru anjam. Aqa damu, “O Qalie Tamo Koba.”
17 Onaqa Yesus na Maria minjej, “E ijo Abu aqaq oqosaiunum deqa ni e ojaim. Ni ijo
was naŋgoq gilsim endegsi minjre, ‘Yesus a marqo, “E ijo Abu aqaq olo oqwai. Ijo Abu
agi nuŋgo Abu dego. Ijo Qotei agi nuŋgo Qotei dego.” ’ Ni gilsim naŋgi degsi minjre.”
18 Onaqa Maria Makdala qaji a Yesus aqa anjam di qusiqa gilsiq Yesus aqa aŋgro naŋgi
itnjrsiqa minjrej, “E gago Tamo Koba a unonum.” Osiqa anjam kalil Yesus na minjej qaji
di olo naŋgi sainjrej.

Yesus aqa aŋgro naŋgi na a uneb

19 Yori bati koboosiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi tal bei gogetosib siraŋme kalil
qandimteleŋosib warum miligiq di soqneb. Naŋgi Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsib
deqa degyeb. Onaqa bati qujai deqa Yesus a tal miligiq di brantosiqa naŋgo ambleq di
tigelosiq minjrej, “O ijo aŋgro, niŋgi are lawo soqniy.”
20 Osiqa aqa baŋ ti jar baŋga ti naŋgi osornjrej. Onaqa naŋgi kalil Tamo Koba a unsibqa
tulaŋ areboleboleinjrej.
21 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Niŋgi are lawo soqniy. Ijo Abu na e qariŋbej dego kere
e niŋgi qariŋgeqnum.”
22 Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrsiqa aqa mondor puynjrsiqa minjrej,
“Niŋgi Qotei aqa Mondor Bole oiy.
23 Niŋgi tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqab di Qotei a dego naŋgo une kobotet-
njrqas. Ariya niŋgi tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqasai di Qotei a dego naŋgo une
kobotetnjrqasai.”

Tomas a Yesus unej

24 Yesus a naŋgoq di brantej di Tomas a naŋgi koba na sosai. Tomas a Yesus aqa aŋgro
12 deqaji bei. Aqa ñam bei Didimus.
25 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi gilsib Tomas itosib minjeb, “Iga gago Tamo Koba a
unonum.” Degsi minjnabqa a naŋgo anjam di qunaq ugeiyonaq minjrej, “E ijo ŋamdamu
na Yesus aqa baŋ bile tutu na qameb qaji pirigi di unsiy ojqai di e marqai, ‘Bole.’ E aqa
jar baŋga qaja na qameb qaji pirigi di dego unsiy ojqai di e marqai, ‘Bole.’ E unqasai di
e bole qa marqasai.”
26 Ariya bati 7 koboonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi olo tal miligiq di soqneb. Tomas
a dego naŋgi koba na soqneb. Siraŋme kalil qandimesonabqa Yesus a tal miligiq di
brantosiqa naŋgo ambleq di tigelosiq minjrej, “O ijo aŋgro, niŋgi are lawo soqniy.”

27 Osiqa Tomas minjej, “O Tomas, ni ino baŋ gei na ijo baŋ bile qameb qaji pirigi ojsim
unime. Ino baŋ waiyosim ijo jar baŋga qameb qaji pirigi dego oje. Areqalo aiyeltaim.
Areqalo qujaitosim e qa ino areqalo siŋgilat.”
28 Onaqa Tomas na Yesus minjej, “O Yesus, ni ijo Tamo Koba. Ni ijo Qotei dego.”
29 Onaqa Yesus na olo Tomas minjej, “Ni ino ŋamdamu na e nubsim deqa ino areqalo e
qa siŋgilatonum e? Ariya tamo uŋgasari naŋgo ŋamdamu na e nubosaieqnub qaji naŋgi e
qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.”

Jon a anjam endi neŋgreŋyej di aqa utru

30 Yesus a Qotei aqa maŋwa tulaŋ gargekoba aqa aŋgro naŋgo ŋamdamuq di yoqnej. E
aqa maŋwa quja quja segi buk miligiq endi neŋgreŋyonum.
31 E anjam endi neŋgreŋyonum. Di kiyaqa? Niŋgi sisiyosib Yesus qa nuŋgo areqalo
siŋgilatosib a bole Kristus Qotei aqa Ŋiri degsi poiŋgwajqa deqa. Osib niŋgi Yesus aqa ñam
na ŋambile gaigai sqajqa deqa.

21

Yesus aqa aŋgro 7 naŋgi na Yesus uneb

1 Onaqa bati bei Yesus a Taiberias ya agu qalaq di sosiqa aqa aŋgro naŋgoq di olo
brantej. E deqa kiñala saqai.
2 Ya agu qalaq di Yesus aqa aŋgro 7 naŋgi soqneb. Aŋgro bei Saimon Pita. Bei Tomas
aqa ñam bei Didimus. Bei Nataniel. Nataniel aqa qure utru Kana. Kana a Galili sawaq
di unu. Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgi dego ya agu qalaq di soqneb. Ariya Yesus aqa aŋgro
aiyel dego naŋgi koba na soqneb.
3 Onaqa Saimon Pita na naŋgi minjrej, “E qe oqajqa deqa kakaŋ waiyqa aiyeqnum.”
Onaqa naŋgi na minjeb, “Iga kalil koba na aiqom.” Degsi minjsib naŋgi koba na aisib
qobuŋ gogetosib ya robuq oqsib kakaŋ waiyoqneb. Di qolo. Waiyeqnab nebeej. Naŋgi
qe bei osai bole sai.
4 Nobqolo ambru naŋgi qobuŋ miligiq di sosib ŋam ateb Yesus a alile di tigelesonaq
uneb. Naŋgi qaliesai, di Yesus.
5 Deqa a na nenemnjrej, “O ijo aŋgro, niŋgi qe onub e?” Onaqa naŋgi na minjeb, “Eo.
Iga qe osai.”
6 Onaqa minjrej, “Niŋgi qobuŋ aqa qala bei baŋ woq di kakaŋ waiyiy. Waiyosib niŋgi
qe oqab.” Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di dauryosib baŋ woq di kakaŋ waiyeb qe tulaŋ
ani eb. Qe di tulaŋ gargekoba deqa naŋgi na soqtosib qobuŋ goge di atqa keresaiinjrej.
7 Onaqa Yesus aqa aŋgro agi a tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji a na Pita minjej, “Tamo di
gago Tamo Koba.” Onaqa Saimon Pita a anjam di qusiqa aqa gara jugo wauqa osiq piqtej
qaji di olo jigsiqa qobuŋ dena prugosiq yaq aisiq qawaiŋosiq Yesus aqa areq gilej.
8 Yesus aqa aŋgro qobuŋ miligiq di soqneb qaji naŋgi alile jojom 100 mita. Deqa kakaŋ
qe na maqesonaq naŋgi qobuŋ na titosib aisib alile di tiryeb.
9 Alile di tiryosib ŋam ateb di Yesus a nami ŋam tuŋguyosiq qe koitonaq ŋamyuwoq di
sonaq uneb. Bem qudei dego sonaq uneb.
10 Deqa Yesus na minjrej, “Niŋgi qe onub di qudei osi boiy.”
11 Onaqa Pita a olo qobuŋ gogetosiqa kakaŋ qe ti titosiq alile di atej. Qe di kokba. Qe
kalil sisiyeb 153. Di qe gargekoba. Ariya kakaŋ yala braŋosai.
12 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi bosib iŋgi uyiy.” Aŋgro bei na yala nenemyosai, “Ni
tamo yai?” Degosai. Naŋgi qalie, di naŋgo Tamo Koba.
13 Onaqa Yesus a ŋamyuwo jojomyosiqa bem ti qe ti di osiq naŋgi anainjronaq uyeb.
14 Yesus a subq na tigelosiqa aqa aŋgro naŋgoq di brantoaiyeltej. Bini qalubqo.

Yesus na Pita minjej, “Ni ijo kaja du du naŋgi gereinjrime”

15 Naŋgi iŋgi uynab koboonaqa Yesus na Saimon Pita nenemyej, “O Saimon, Jon aqa ŋiri, ni ijo aŋgro kalil naŋgi buŋnjrsimqa ni segi e tulaŋ qalaqalaibeqnum e?” Onaqa Pita
na minjej, “Od, Tamo Koba, ni qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum.” Onaqa Yesus na
minjej, “Ni ijo kaja du du naŋgi gereinjrime.”
16 Osiqa olo Pita nenemyej, “O Saimon, Jon aqa ŋiri, ni e tulaŋ qalaqalaibeqnum e?”
Onaqa Pita na minjej, “Od, Tamo Koba, ni qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum.” Onaqa
Yesus na minjej, “Ni ijo kaja naŋgi taqatnjrime.”
17 Osiqa olo nenemyej, “O Saimon, Jon aqa ŋiri, ni e qalaqalaibeqnum e?” Yesus na
Pita anjam di nenemyoqalubtej deqa Pita a are gulbeiyonaq minjej, “O Tamo Koba, ni
kumbra kalil qa qalie. Deqa ni qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum.” Onaqa Yesus na olo
minjej, “Ni ijo kaja naŋgi gereinjrime.
18 “O Pita, e bole mermqai. Ni aŋgro wala sosimqa ni ino segi areqalo dauryoqnsim
sawa ni gilqajqa are soqnej qaji deq giloqnem. Ariya bunuqna ni qeliosimqa ino baŋ
aiyel soqtim tamo bei na ni tontmosim sawa ni gilqajqa asgimqas qaji deq osi gilqas.”
19 Pita aqa moiqajqa gam di Yesus na ubtosiqa degsi minjej. Pita a gam dena moiyim
Qotei aqa ñam goge oqwas. Pita a di qalieqajqa deqa Yesus na degsi minjej. Osiqa Pita
minjej, “Ni e daurbe.”

Anjam getento

20 Osiqa Yesus a Pita ombla walweloqnsibqa Pita a bulosiqa aŋgro Yesus na tulaŋ
qalaqalaiyoqnej qaji a naŋgi aiyel daurnjreqnaq unej. Aŋgro di agi nami Yesus aqa aŋgro
naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa a Yesus beteryosiq nenemyej, “O Tamo Koba, aŋgro yai
na ni osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas?”
21 Deqa Pita a aŋgro di unsiqa Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, bunuqna ino aŋgro di a
kumbra kiye turqas?”
22 Onaqa Yesus na Pita minjej, “Aŋgro di a moiyosaisoqnimqa e olo bqai degsi minjitqa
ni deqa are koba qalaim. Di ino wau sai. Di ijo wau. Ni e daurbe.”
23 Yesus na Pita degsi minjej. Deqa aŋgro di a moiqasai anjam di sawa sawaq gileqnaqa
Kristen was kalil naŋgi quoqneb. Aŋgro di a moiqasai Yesus na Pita degsi minjosai. A
na minjej, “Aŋgro di a moiyosaisoqnimqa e olo bqai degsi minjitqa ni deqa are koba
qalaim.”
24 Yesus aqa aŋgro di agi e segi. E na anjam endi neŋgreŋyonum. E ijo segi ŋamdamu na
Yesus aqa kumbra kalil endi unsim deqa neŋgreŋyonum. Iga qalieonum, ijo anjam endi
bole.
25 Yesus a mandamq endi sosiqa a kumbra tulaŋ gargekoba yoqnej. Deqa e are
qalonum, Yesus aqa kumbra kalil deqa neŋgreŋyqom di buk tulaŋ tumbol kobaosim
sawa sawa kalilq di maqosim sawa atqa keresaiqas.

YESUS AQA ANJAM MARO TAMO NAŊGI

Yesus na aqa Mondor qariŋyim aqa aŋgro naŋgoq aiqas

1 O Tiofilus, e nami anjam bei neŋgreŋyosim inoq qariŋyem. Kumbra kalil Yesus a
yoqnej qaji deqa ti anjam kalil a na tamo uŋgasari naŋgi minjroqnej qaji deqa ti utruq
na neŋgreŋyem.
2 Neŋgreŋyosim gilsimqa Qotei na Yesus osiq laŋ qureq oqej di patem. Yesus a laŋ
qureq oqosaisosiqa aqa segi aŋgro giltnjrej qaji naŋgi koroinjrnaqa Mondor Bole na aqa
medabu siŋgilatetonaqa minjrej, "Niŋgi ijo wau ojoqnsib ijo anjam mare mare laqniy."
3 Yesus a jaqatiŋ osiq moisiq olo ŋambile sosiqa aqa aŋgro naŋgoq di brantoqnsiqa
maŋwa gargekoba yeqnaqa naŋgi unoqneb. Unoqnsib maroqneb, "Bole." Bati 40 qa a
naŋgoq di brantoqnej. Brantoqnsiqa Qotei a tamo uŋgasari naŋgo Mandor Koba sosim
naŋgi taqatnjrqas anjam di minjroqnej.
4 Onaqa bati bei Yesus na aqa aŋgro naŋgi di olo koroinjrsiqa minjrej, "Niŋgi Jerusalem
urataib. Ijo Abu aqa Mondor niŋgi nami eŋgwa marej qaji deqa tariŋoqnsib soqniy. E
nami niŋgi deqa merŋgoqnem.
5 Jon a ya na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej. Ariya bati qudei koboamqa e Mondor
Bole aqa siŋgila na niŋgi yansŋgwai."
6 Onaqa bati bei Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi koroinjrnaqa naŋgi na endegsib nene-
myeb, "O Tamo Koba, bini bati endeqa kiyo ni na Rom naŋgo siŋgila kobotosim iga Israel
tamo uŋgasari siŋgila egimqa iga kamba mandam endi taqatqom?"
7 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi bati di qalieqa maraib. Di nuŋgo wau sai. Di ijo Abu
aqa wau. A segi na bati di giltej unu.
8 Ariya Mondor Bole a nuŋgoq bamqa niŋgi siŋgila osib e qa anjam mare mare laqniy.
Niŋgi Jerusalem endia, Judia sawaq di, Samaria sawaq di, sawa sawa kalil keretosib e
qa anjam mare mare laqniy."

Yesus a laŋ qureq oqej

9 Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrsiqa a mandam uratosiq laŋ goge
oqeqnaqa naŋgi a koqyesoqneb. Onaqa laŋbi na a kabutonaqa naŋgi a olo unosai.
10-11 Naŋgi laŋ goge tarosib ŋam ateqnabqa tamo aiyel gara qat jigeb qaji naŋgi bosib
naŋgo areq di tigelosib minjreb, "O Galili tamo, niŋgi kiyaqa laŋ goge tarosib ŋam
ateqnub? Yesus a niŋgi uratŋgsiqa laŋ goge oqeqnaq niŋgi unonub mondoŋ a degsim
olo bqas."

Yesus aqa aŋgro naŋgi na tamo bei giltonab a Judas aqa sawa ej

12-13 Mana naŋgi soqneb qaji aqa ñam Oliv mana. Mana di Jerusalem jojomq di unu.
Naŋgi dena olo puluosib Jerusalem aisib tal gogetosib naŋgo warum bei gogeqsi naŋgi
gaigai soqneb qaji deq gileb. Yesus aqa aŋgro warum deq gileb qaji naŋgo ñam agiende.
Pita, Jon, Jems, Andru, Filip, Tomas, Bartolomyu, Matyu, Alfius aqa ŋiri Jems, Jems bei
aqa ŋiri Judas, Saimon agi nami Rom naŋgi winjrqajqa maroqnej qaji. Yesus aqa aŋgro
11 naŋgi di warum deq gileb.
14 Naŋgi ti uŋgasari qudei ti Yesus aqa was naŋgi ti aqa ai Maria dego naŋgi koba na
gaigai warum dia korooqnsibqa are qujaitoqnsib Qotei pailyoqneb.
15 Bati bei tamo uŋgasari 120 Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi koroosib
sonabqa Pita a naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej,
16-17 "O ijo was niŋgi quiy. Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu bini
brantqo. Anjam di aqa damu Qotei a nami brantqa marej deqa agi brantqo. Anjam di
Qotei aqa Mondor na Devit minjnaq qusiqa neŋgreŋyonaq soqnej. A Judas qa neŋgreŋyej.

Judas agi iga koba na sosimqa Yesus aqa wau ojoqnem. Niŋgi qalie, bunuqna a na jeu tamo naŋgi gam osornjrnaqa Yesus ojeb.” Pita a naŋgi anjam degsi minjrej.

18 Judas aqa kumbra tulaŋ uge. Aqa kumbra uge agiende. Juda tamo kokba naŋgi na a silali yonabqa Yesus osiqa naŋgo baŋq di atej. A silali di osiqa mandam taqal bei awaiyej. Awaiyosiqa a mandam dia uloŋosiqa aqa mene paraonaqa bi bileŋej.

19 Bunuqna tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgi deqa qusibqa mandam di aqa ñam “Akeldama” waiyeb. Di naŋgo segi anjam na ñam waiyeb. Ñam di aqa damu, “Leŋ Aiqajqa Mandam.”

20 Ariya Pita a olo marej, “Devit a nami Qotei louqa buk miligiq di Judas qa endegsi neŋgreŋyej, ‘Aqa tal laŋa sqas. Tamo bei na olo aqa tal oqasai.’ Osiqa olo Judas qa endegsi neŋgreŋyej, ‘Tamo bei na kamba aqa wau ojqas.’

21 “Deqa ijo was niŋgi quiy. Iga tamo bei giltonamqa a na Judas aqa sawa osim iga ti Yesus aqa wau ojqom. Iga nami Tamo Koba Yesus dauryosim laqnamqa bati deqa tamo naŋgi iga koba na soqnem deqaji bei giltqom.

22 Jon yansnjro qaji aqa bati qa Yesus na aqa wau utru atej dena bosi bosiq Qotei a Yesus yaigosiqa laŋ qureq oqej. Bati deqa tamo naŋgi iga koba na soqnem deqaji bei giltonamqa a iga ti Yesus aqa wau ojqom. Ojsimqa Yesus a moisiq olo subq na tigelej deqa mare mare laqnqom.”

23 Pita a naŋgi anjam degsi minjrnaqa naŋgi na tamo aiyel giltnjreb. Josep Matias wo giltnjreb. Josep aqa ñam bei Barsabas. Aqa ñam bei Jastas.

24 Naŋgi aiyel giltnjrsibqa endegsib pailyeb, “O Tamo Koba, ni tamo kalil naŋgo areqalo qalie. Deqa tamo aiyel endi ni yai giltqam di iga osorgimqa tamo dena Judas aqa sawa osim aqa wau ojqas.

25 Judas a wau di uratosiqa moisiq sawa uge ni nami a aiqajqa giltem qaji deq aiyej.”

26 Naŋgi degsib pailyosib koboonaqa tamo yai na kamba Judas aqa wau ojqas deqa marsibqa meniŋ silali alaŋeb. Alaŋonabqa Matias aqa meniŋ na buŋyej. Deqa naŋgi Matias giltonabqa a Yesus aqa anjam maro tamo 11 naŋgi koba na sosib wauoqneb.

2

Qotei aqa Mondor a mandamq aiyej

1-2 Onaqa Juda naŋgo yori bati koba ñam Pentikos di brantej. Juda naŋgo moma naŋgi nami iŋgi meli bunuj otoreleŋeb. Deqa olo are qalqajqa yori bati brantonaqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi tal qujaiq di koroosib soqneb. Sonabqa laŋ goge na jagwa koba anjam ato bulosiq tal naŋgi awesoqneb qaji deq aiyej. Aisiq tal keretej.

3 Onaqa iŋgi bei a ŋam puloŋ bulosiqa aisiq segi segiosiqa naŋgo gateq di awoeleŋonaq uneb.

4 Bati deqa Mondor Bole a naŋgo segi segi are miligiq aisiq meŋ bulyetnjrnaqa naŋgi kalil qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋoqneb.

5 Bati deqa Juda tulaŋ gargekoba sawa sawa kalilq di ŋambabeb qaji naŋgi Jerusalem di soqneb. Naŋgi kalil Qotei qa louoqneb qaji.

6-7 Jagwa koba di anjam ato bulonaqa naŋgi kalil queb. Qusibqa maŋwa di unqajqa bosib koroeb. Koroosib naŋgo segi segi qure utru anjam Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi na mareqnab qusibqa prugugetoqneb. Osib maroqneb, “Tamo uŋgasari kalil endi Galili qaji.

8 Naŋgi kiyersib gago segi segi qure utru anjam mareqnab iga queqnum?

9 Iga qudei Partia, Midia, Elam, Mesopotemia, Judia, Kapadosia, Pontus, Esia qaji.

10 Iga qudei Frigia, Pamfilia, Isip qaji. Iga qudei Libia sawa agi Sairini sawa jojom deqaji. Iga qudei Rom qaji.

11 Iga qudei Juda tamo tiŋtiŋ. Iga qudei Juda naŋgo lou dauryqa marsim naŋgo miligiq aiyem. Iga qudei Krit. Iga qudei Arebia qaji. Naŋgi kiyersib gago segi segi qure utru anjam na Qotei aqa maŋwa kalil qa saeqnab iga queqnum?”
12 Juda kalil naŋgi anjam degsib marsibqa prugugetoqnsib segi segi maroqneb, “Endi kumbra kiyero?”
13 Onaqa naŋgi qudei yomuoqnsib maroqneb, “Naŋgi wain bunuj uysib deqa nanariosib anjam laŋa laŋa mareqnub.”

Pita a anjam palontej

14 Onaqa Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi Pita ombla tigelosibqa Pita na aqa medabu waqtosiqa endegsi marej, “Niŋgi Juda ti tamo kalil Jerusalem endi unub qaji niŋgi ti ijo anjam endi qusib poiŋgem.
15 Niŋgi maronub, ‘Tamo uŋgasari naŋgi di wain uysib nanarionub.’ Di sai. Endego nobqolo koba. Wain uyqa bati sai.
16 Maŋwa niŋgi bini unonub qaji endeqa Qotei aqa medabu o tamo Joel a nami marej. Agi a endegsi marej,
17 ‘Qotei a marqo, “Diŋo bati jojomoqnimqa e na ijo Mondor qariŋyitqa tamo uŋgasari kalil naŋgoq aiqas. Aisim nuŋgo aŋgro mel ti nuŋgo aŋgro sebiŋ ti naŋgi siŋgila enjrimqa naŋgi ijo medabu osib anjam maroqnqab. Nuŋgo aŋgro wala naŋgi ti nuŋgo tamo bole bole naŋgi ti areqalo waqtetnjroqnimqa ŋeio buloqnsibqa ijo kumbra gargekoba unoqnqab.
18 Bati deqa e na ijo Mondor qariŋyitqa ijo wau tamo ti ijo wau uŋa ti naŋgoq aisim siŋgila enjroqnimqa naŋgi ijo medabu osib anjam maroqnqab.
19 Laŋ goge dia e maŋwa gargekoba yoqnqai. Mandamq di dego maŋwa gargekoba yoqnqai. Leŋ ti ŋamyuwo ti qurem koba ti qariŋyit mandamq aiqas.
20 Seŋ ambruqas. Bai lentosim leŋ bulqas. Amqa Tamo Koba a riaŋ koba ti siŋgila koba ti bqas.
21 Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Tamo Koba aqa ñam metosib pailyibqa a na naŋgo pailyo qusim naŋgi kalil eleŋamqa naŋgi so bole gaigai sqab.” ’ Qotei aqa medabu o qaji tamo Joel a nami anjam degsi marej.
22 “Deqa Israel tamo uŋgasari, niŋgi ijo anjam endi quiy. Niŋgi qalie, Qotei a Yesus Nasaret qaji aqa siŋgila na maŋwa gargekoba nuŋgo ambleq di yoqnej. A degyoqnej. Di kiyaqa? Niŋgi poiŋgwajqa, Qotei na a qariŋyonaq bej.
23 Bunuqna Qotei na Yesus olo osiq nuŋgo baŋq di atej. A nami kumbra degyqa marsiq aqa segi areqalo dauryosiq degyej. Degyonaqa niŋgi na Yesus ojsib tamo uge naŋgo baŋq di atnabqa naŋgi a osib ŋamburbasq di qalnab moiyej. Nuŋgo kumbra dena niŋgi segi na Yesus qalsib moiyoteb.
24 Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltosiqa moiyo aqa gulbe kobotej. Deqa moiyo na Yesus a olo ojqa keresai.
25 Agi Devit a nami Yesus qa endegsi marej,
‘Tamo Koba a bati gaigai ijo ulatamuq di sonaq e uneqnum.
A ijo baŋ woq di unu deqa e padalqasai.
26 Deqa e tulaŋ areboleboleibeqnu. E arebolebole na anjam mareqnum.
O Qotei, iŋgi bole bole ni na e ebqajqa marem qaji di e oqajqa tariŋoqnsim unum.
27 Ni ijo qunuŋ uratim moiyo qureq aiqasai.
Ni ino segi aŋgro bolequja ni na giltem qaji aqa jejamu dego subq di uratim qusaqasai.
28 Ŋambile sqajqa gam di ni na e osorbeqnum.
Ni e ombla sqam deqa e tulaŋ areboleboleibeqnu.’
Devit a nami anjam degsi marej.

29 “O ijo was, e bole merŋgwai. Gago moma Devit a moinaqa subq ateb. Aqa sub agi
bini unu iga gaigai uneqnum.
30-31 Nami Qotei na Devit minjej, ‘Mondoŋ ino moma naŋgi paraosibqa leŋ dena tamo
bei a ŋambabqas. Amqa e na tamo di giltitqa ni mandor koba unum dego kere a kamba
ino sawa osim Mandor Koba sqas.’ Qotei a nami Devit anjam degsi minjsiqa aqa anjam
di siŋgilatosiqa olo minjej, ‘E ijo anjam di uratqasai. E dauryqai.’ Devit a Qotei aqa
medabu o tamo soqnej deqa kumbra Qotei na mondoŋ yqas qaji di Devit a nami qalieej.
Osiqa Kristus qa endegsi marej, ‘Bunuqna a subq na tigelqas.’ Osiqa olo marej, ‘Qotei na
Kristus moiyo qureq di uratqasai. Aqa jejamu dego subq di uratim qusaqasai.’
32 O ijo was, Yesus qujai di Qotei a subq na tigeltonaqa iga kalil ŋamdamu na unem.
Deqa bini iga a qa mare mare laqnum.
33 A laŋ qureq oqsiq ñam kobaquja osiq Qotei aqa baŋ woq di awoej. Osiqa Mondor
Bole niŋgi nami eŋgwa marej qaji di aqa Abu aqaq dena yaiyosiqa qariŋyqo aiqoqa niŋgi
unsib nuŋgo dabkala na dego quonub.
34 Devit a subq na tigelosiq laŋ qureq oqosai. Ariya a Kristus qa endegsi marej,
‘Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
“Ni ijo baŋ woq endi awo.
35 Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa ni na naŋgi
taqatnjrqam.” ’
Devit a nami Kristus qa degsi marej.
36 “Deqa Israel tamo uŋgasari, niŋgi kalil endegsi poiŋgem. Yesus agi niŋgi na
ŋamburbasq di qalnab moiyej qaji a Qotei na olo giltosiqa a gago Tamo Koba Kristus ñam
waiyej.”

Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are bulyosib yanso eb

37 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Pita aqa anjam di qunabqa anjam dena naŋgo are
qametnjrej. Deqa naŋgi na Yesus aqa aŋgro naŋgi Pita ombla minjreb, “O gago was niŋgi
na mergiy. Iga kiyeronamqa Qotei na iga eleŋamqa iga padalqasai?”
38 Onaqa Pita na kamba minjrej, “Niŋgi segi segi are bulyosib Qotei aqaq boiy. Babqa
iga Yesus Kristus aqa ñam na niŋgi yansŋgonam Qotei na nuŋgo une kalil kobotetŋgwas.
Osim aqa Mondor Bole niŋgi laŋa eŋgwas. Awai saiqoji.
39 Qotei a nami marej, ‘E na niŋgi ti nuŋgo aŋgro ti tamo kalil isa isaq di unub qaji naŋgi
ti ijo Mondor eŋgwai.’ Qotei a nami degsi marej. Deqa niŋgi quiy. Gago Tamo Koba Qotei
a aqa anjam di uratqasai. Tamo uŋgasari kalil a na metnjrim aqaq bqab qaji naŋgi aqa
Mondor enjrqas.”
40 Pita a anjam deqaji gargekoba siŋgila na naŋgi minjroqnej. Osiqa olo endegsi
minjrej, “Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi kumbra uge uge yoqnsib
laqnub. Niŋgi naŋgi ti Qotei na padaltŋgaim deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy.”
41 Pita a anjam degsi marnaqa bati deqa tamo uŋgasari 3,000 naŋgi aqa anjam di qusib
naŋgo are miligiq di ateb. Osib naŋgi yanso eb. Naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb
deqa naŋgi tamo uŋgasari nami Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo miligiq aisib
koba na soqneb.

Yesus aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi are qujaitoqnsib soqneb

42 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi bati gaigai aqa anjam
maro tamo naŋgo anjam quoqnsib dauryoqneb. Naŋgi are qujaitoqnsib bem gentoqn-
sib uyoqnsibqa Qotei pailyoqnsib soqneb.
43 Qotei na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi di siŋgila enjreqnaqa naŋgi maŋwa
gargekoba yoqneb. Yeqnab Yesus aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi maŋwa di unoqnsib Qotei
aqa ñam soqtoqneb.

44 Tamo uŋgasari kalil Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi bati gaigai korooqnsibqa are qujaitoqnsib soqneb. Naŋgo iŋgi iŋgi kalil di koba qaji degsib maroqnsib segi segi qa jei jeiyoqneb.
45 Naŋgo mandam ti iŋgi iŋgi ti qariŋyeleŋeqnab tamo qudei na awaiyoqnsib silali enjreqnab oqnsib Yesus aqa tamo uŋgasari iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisib enjroqneb.
46-47 Naŋgi bati gaigai are qujaitoqnsib sosibqa atra tal miligiq di korooqnsib louoqneb. Naŋgo segi segi talq di dego korooqnsibqa bem gentoqnsib uyoqneb. Naŋgi arebolebole ti lawo na sosibqa Qotei aqa ñam soqtoqnsib koba na iŋgi uyoqneb. Degyeqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi naŋgo kumbra di unoqnsib naŋgi qa tulaŋ areboleboleinjroqnej. Bati gaigai tamo uŋgasari qudei naŋgi are bulyeqnab Tamo Koba a na naŋgi eleŋeqnaqa naŋgi boqnsib tamo uŋgasari nami Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo miligiq aiyoqnsib koba na soqneb.

3

Pita Jon wo naŋgi na tamo siŋga qandamo boleteb

1-2 Bati gaigai bilaq seŋ keliŋteqnaqa Juda tamo uŋgasari naŋgi atra tal miligiq giloqnsib dia Qotei pailyoqneb. Pailyo bati bei Pita Jon wo naŋgi aiyel pailyqa marsib atra tal miligiq gilqa laqnabqa tamo bei ai miligiq na siŋga qandamo ŋambabej qaji a atra tal siraŋme jojomq di awesoqnej. Bati gaigai aqa was naŋgi a qoboiyoqnsib boqnsib siraŋme jojomq di ateqnabqa awooqnsiqa tamo uŋgasari atra tal miligiq gileqnabqa silali qa ŋilnjroqnej. Siraŋme di aqa ñam Siraŋme Boledamu.
3 Bati deqa Pita Jon wo naŋgi atra tal miligiq gilqa laqnabqa unjrsiqa silali qa ŋilnjrej.
4 Onaqa naŋgi aiyel na tamo di koqyosibqa Pita na minjej, “Ni aqo nige.”
5 Degsi minjnaqa a are qalej, “Naŋgi aiyel silali bei ebqab.” Degsi are qalsiqa naŋgi aiyel koqnjresoqnej.
6 Onaqa Pita na minjej, “E silali saiqoji. Ijo iŋgi bei unu di ni emqai. Yesus Kristus Nasaret qaji aqa ñam na e ni mermonum, ‘Ni tigelosim walwel.’ ”
7-8 Degsi minjsiqa aqa baŋ woq di ojsiq tigeltonaqa aqa siŋga tombol siŋgilaonab tigeloqujatosiq walwelej. Osiqa Pita Jon wo naŋgi aiyel daurnjrsiqa atra tal miligiq gilsiq tulaŋ areboleboleiyeqnaqa pruprugoqnsiq Qotei aqa ñam soqtoqnej.
9-10 A degyeqnaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a unsibqa are koba qaloqneb. Osib maroqneb, “Tamo siŋga qandamo bati gaigai atra tal siraŋme jojomq di awooqnsiqa silali qa ŋileqnu qaji agi a di.”

Pita a atra tal miligiq di anjam palontej

11 Tamo di a Pita Jon wo naŋgi aiyel daurnjrsiq laqnaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a unoqnsib are koba qaloqneb. Deqa naŋgi gurgur ti bosib atra tal meq di Pita Jon wo sonabqa koba na korooqneb. Atra tal me di aqa ñam Solomon aqa Tal Me.
12 Tamo uŋgasari naŋgi bosib koroeqnab Pita a naŋgi unjrsiqa endegsi minjrej, “O Israel tamo uŋgasari, niŋgi kiyaqa aqo aiyel tamo di boletonum unsibqa are koba qaleqnub? Niŋgi kiyaqa aqo aiyel nugsibqa endegsib mareqnub, ‘Naŋgo segi siŋgila na ti kumbra bole na ti tamo di boletonub walwelqo’? Niŋgi degsib maraib.
13 Qotei aqa wau tamo Yesus aqa siŋgila na tamo di boleosiq walwelqo. Qotei a Abraham, Aisak, Jekop, gago moma kalil naŋgi ti naŋgo Qotei. A na Yesus laŋ qureq osi oqsiq ñam kobaquja yej. Yesus qujai di niŋgi na osib jeu tamo naŋgo baŋq di ateb. Onaqa Pailat a olo Yesus tonto talq dena oqeq atqajqa marnaqa niŋgi na saideb.
14 Yesus a Qotei aqa segi Tamo Boledamu. A une saiqoji. Ariya niŋgi na Yesus qoreiyosib saidosib Pailat minjeb, ‘Tonto tamo bei oqeq atsim ege.’ Niŋgi na Pailat degsib minjnabqa a nuŋgo anjam di dauryosiqa leŋ ojo tamo osiqa oqeq atsiq eŋgej.

15 Ariya Yesus a segi ŋambile qa utru. Di niŋgi na qalnab moiyej. Moinaqa Qotei na olo
subq na tigeltonaqa iga gago ŋamdamu na unem. Deqa bini iga a qa mare mare laqnum.
16 Aqo aiyel Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa iga aqa ñam na tamo siŋga
qandamo di boletonum a siŋgilaqo. Tamo siŋga qandamo di niŋgi qalie. Niŋgi gaigai a
unoqneb. Yesus a segi na aqo aiyel siŋgila egwoqa a qa gago areqalo siŋgilatosim tamo di
boletonumqa nuŋgo ŋamdamuq di walwelqo.
17 "O gago was, e qalieonum, niŋgi ti nuŋgo gate naŋgi ti une kobaquja ateb di niŋgi
poiŋgosai.
18 Niŋgi kumbra di yeb deqa Qotei aqa medabu o tamo kalil naŋgo anjam nami maro-
qneb qaji di aqa damu Qotei na babtej. Agi Qotei na naŋgo medabu siŋgilatetnjreqnaqa
naŋgi endegsib maroqneb, 'Qotei aqa Kristus a jaqatiŋ koba osim moiqas.'
19-20 "Deqa ijo was kalil, niŋgi are bulyosib Tamo Koba aqaq boiy. Babqa a na nuŋgo
une kobotetŋgsim niŋgi siŋgila bunuj eŋgwas. Osim mondoŋ a na Yesus olo qariŋyim
nuŋgoq bqas. Tamo di agi Kristus Qotei a nami niŋgi qa osiq giltej qaji.
21 A laŋ qureq oqej di unu. A di soqnimqa Qotei na mandam bunuj ti laŋ bunuj ti
atqa bati brantimqa a olo bqas. Qotei a nami aqa kumbra deqa anjam marej. Osiqa aqa
anjam di aqa medabu o qaji tamo naŋgi minjreqnaqa naŋgi na neŋgreŋyoqneb.
22 "Nami Moses a Yesus qa endegsi marej, 'Mondoŋ Tamo Koba Qotei na aqa medabu
o qaji tamo bei e bul nuŋgo ambleq dena tigeltimqa a anjam merŋgoqnqas. Anjam
merŋgoqnimqa niŋgi aqa anjam kalil qusib dauryoqniy.
23 Tamo uŋgasari kalil aqa anjam quqwa uratqab qaji naŋgi Qotei na ñumim moreŋqab.
Deqa naŋgi olo Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq di sqasai.' Moses a nami Yesus qa
degsi marej.
24 Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego nami Yesus qa anjam degsib
maroqneb. Agi Samuel a utru atsiqa a Yesus bqajqa bati qalieosiq deqa Yesus qa anjam
maroqnej. Samuel a moinaqa Qotei aqa medabu o tamo kalil bunuqna branteleŋeb qaji
naŋgi dego Yesus bqajqa bati qalieosib deqa anjam maroqneb.
25 "Qotei a niŋgi eleŋqa osiq deqa aqa medabu o qaji tamo naŋgi qariŋnjreqnaqa aqa
anjam mare mare laqneb. A nami nuŋgo moma utru naŋgi ti koba na anjam qosisibqa
Abraham endegsi minjej, 'Mondoŋ ino moma naŋgi paraosibqa leŋ dena tamo bei
ŋambabqas. Ŋambabosim tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi boletnjrqas.'
Qotei a niŋgi eleŋqa osiq deqa anjam di Abraham minjej.
26 Osiqa bunuqna aqa wau tamo Yesus a qariŋyonaq nuŋgoq aiyej. Qotei a are qalej, a
Yesus qariŋyim a niŋgi kalil boletŋgimqa niŋgi nuŋgo kumbra uge uge kalil uratqab. Qotei
a degsi are qalsiq Yesus qariŋyonaq nuŋgoq aiyej."

4

Naŋgi na Pita Jon wo ojeleŋosib tonto talq di breinjreb

1-3 Pita Jon wo naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam minjreqnabqa atra
tamo naŋgi ti Sadyusi naŋgi ti atra tal taqato tamo naŋgo gate ombla na tulaŋ minjiŋ
oqetnjrnaqa bosib naŋgi aiyel ojeleŋosib tonto talq di breinjreb. Di kiyaqa? Naŋgi aiyel
maroqneb, "Yesus a moisiq olo subq na tigelej deqa tamo kalil naŋgi dego moisib olo
subq na tigelqab." Deqa naŋgi aiyel tonto talq di breinjreb. Bilaqtej deqa naŋgi aiyel
tonto talq di uratnjrnab sonab nebeej.
4 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Qotei aqa anjam quoqnsib Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Naŋgi kalil turteb 5,000.

Pita Jon wo naŋgi Juda gate kokba naŋgo ulatamuq di tigeleb

5 Nebeonaqa Juda naŋgo tamo kokba ti gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti
Jerusalem di koroeb.

6 Atra tamo gate Anas aqa leŋ kalil naŋgi ti dego koroeb. Bei Kaiafas. Bei Jon. Bei Aleksanda.
7 Koroosib Pita Jon wo naŋgi metnjrnab bonab naŋgo ambleq di tigeltnjreb. Tamo siŋga qandamyonaq olo boleej qaji a dego osi bosib tigelteb. Osib Pita Jon wo nenemnjreb, "Niŋgi siŋgila qabe na osib tamo endi boleteb? Niŋgi yai aqa ñam na boleteb?"
8-9 Onaqa Mondor Bole a Pita aqa miligiq aisiq medabu siŋgilatetonaqa a na naŋgi endegsi minjrej, "O Israel tamo kokba ti gate niŋgi ti ijo anjam endi quiy. Aqo aiyel na tamo siŋga qandamo endi boletem deqa niŋgi iga osib nuŋgo ŋamdamuq di tigeltgonub. Tamo endi a kiyersi boleej deqa niŋgi qalieqa osib nenemgonub.
10 Deqa niŋgi ti Israel tamo uŋgasari kalil ti ijo anjam endi qusib poiŋgem. Nasaret tamo Yesus Kristus agi niŋgi na ŋamburbasq di qalnab Qotei a olo subq na tigeltej qaji aqa ñam na tamo endi a boleqo. Boleosiq nuŋgo ulatamuq endi tigelesonaq niŋgi unonub.
11 Yesus a tal ai bul. Niŋgi tal gereiyo qaji tamo bul. Niŋgi na tal ai di arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa Qotei na olo tal ai di osiqa tal siŋgilatqajqa deqa tumaq di tigeltej unu.
12 Niŋgi quiy. Tamo bei aqa ñam na Qotei na iga eleŋqasai. Yesus aqa ñam na qujai Qotei na iga eleŋqas. Amqa iga padalqasai. Iga eleŋqajqa tamo bei saiqoji. Sawa bei beiq di Qotei na tamo bei iga osorgosai bole sai."
13 Pita Jon wo naŋgi siŋgila na anjam di maroqneb naŋgi ulaosai. Deqa Juda tamo kokba naŋgi tulaŋ prugeb. Di kiyaqa? Naŋgi qalieeb, naŋgi aiyel nami skul beiq gilosai. Naŋgi tamo laŋaj. Degsib qalieosib poinjrej, naŋgi aiyel nami Yesus ombla laqneb.
14 Tamo siŋga qandamyonaq olo boleej qaji a Pita Jon wo naŋgo areq di tigelesonaq Juda tamo kokba naŋgi unsibqa anjam bei kamba marqa keresaiinjrej.
15 Deqa naŋgi na Pita Jon wo minjrnabqa taqal beiq gilnabqa naŋgi segi qairosib mareb,
16 "Iga naŋgi aiyel kiyernjrqom? Naŋgi aiyel maŋwa kobaquja yonubqa Jerusalem tamo uŋgasari kalil naŋgi quekritonub. Deqa iga gisaŋ qa marqa keresai.
17 Uŋgum, iga na naŋgi aiyel Yesus aqa ñam mare mare laqajqa saidnjrqom. Yimqa naŋgo anjam kobaqasai."
18 Juda tamo kokba naŋgi degsib qairosib naŋgi aiyel olo metnjrnab bonabqa siŋgila na saidnjrsib minjreb, "Niŋgi aiyel olo Yesus aqa ñam maroqnaib. Medabu getentiy."
19 Onaqa Pita Jon wo naŋgi na kamba minjreb, "Aqo aiyel Qotei aqa anjam dauryqa uratosim olo nuŋgo anjam dauryqom di Qotei aqa ŋamgalaq di kumbra bole e? Niŋgi segi mariy.
20 Aqo aiyel medabu getentqa keresai. Qotei aqa maŋwa kalil gago ŋamdamu na unoqnem qaji deqa iga mare mare laqnqom. Aqa anjam kalil gago dabkala na quoqnem qaji di dego iga mare mare laqnqom. Iga uratqa keresai."
21 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi na olo naŋgi aiyel Yesus aqa ñam marqajqa siŋgila na saidnjrsib uratnjrnab gileb. Naŋgi aiyel na tamo siŋga qandamo boletonabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi unsibqa Qotei aqa ñam soqtoqneb. Deqa Juda tamo kokba naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjreb. Naŋgi naŋgo aiyel jejamuq di une bei babtosai deqa naŋgi ñumqa keresai. Utru deqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib naŋgi aiyel uratnjrnab gileb.
22 Tamo siŋga qandamo naŋgi aiyel na boleteb qaji di aqa wausau 40.

Yesus aqa wau tamo naŋgi Qotei pailyeb

23 Juda tamo kokba naŋgi na naŋgi aiyel uratnjrnab gilsib tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgoq di branteb. Brantosib anjam kalil atra tamo kokba ti tamo gate ti naŋgi na minjreb qaji deqa sainjreb.

24 Sainjrnab qusibqa tulaŋ areboleboleinjrej. Deqa naŋgi kalil medabu qujaitosib
Qotei endegsib pailyeb, “O Tamo Koba, ni na laŋ ti mandam ti yuwal ti iŋgi iŋgi kalil
ti atem unub.
25 Nami ni na Mondor Bole qariŋyonamqa aisiq ino wau tamo agi gago moma Devit aqa
medabu siŋgilatetonaqa endegsi marej,
‘Kiyaqa sawa bei bei qaji naŋgi minjiŋ oqetnjreqnu?
Kiyaqa naŋgo areqalo tulaŋ nanarieqnaq naŋgi Qotei ti qotqajqa qaireqnub?
26 Sawa bei beiq di mandor kokba naŋgi tigeloqnsib Kristus qalib moiqajqa deqa
siŋgilaeqnub.
Gate kokba naŋgi na Tamo Koba aqa Kristus wo qoto itnjrqajqa deqa koroeqnub.’
27 “O Qotei, Devit aqa anjam di aqa damu gam endena brantej. Herot wo Pontius Pailat
wo Israel naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti kalil qure endia koroosibqa ino segi wau tamo
bole Yesus ni nami giltem qaji a ugeugeiyqa marsibqa anjam kereteb.
28 O Qotei, ni nami marem, ‘Naŋgi Yesus qalib moiqas.’ Ino anjam di agi naŋgi
dauryosib Yesus qalnab moiyej. Naŋgo segi areqalo na naŋgi Yesus qalosai. Ino siŋgila
na ti ino areqalo na ti naŋgi Yesus qalnab moiyej.
29 O Tamo Koba, Juda tamo kokba naŋgi minjiŋ oqetnjrqoqa iga ula egwajqa anjam
mergonub di ni unime. Iga ino wau tamo unum. Deqa ni iga siŋgila egoqnimqa iga ino
anjam maroqnqom. Iga ulaqasai.
30 Ni iga siŋgila egoqnimqa iga ino wau tamo bole Yesus aqa ñam na tamo uŋgasari naŋgi
boletnjroqnqom. Osim ino maŋwa kokba babtoqnqom.”
31 Naŋgi degsib Qotei pailyosib koboonaqa tal naŋgi koroesoqneb qaji di reŋgiŋej.
Onaqa Mondor Bole aisiqa naŋgi siŋgila enjrnaqa naŋgi Qotei aqa anjam mare mare
laqneb. Naŋgi ulaosai.

Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo Kristen was naŋgi aqaryainjroqneb

32 Bati deqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi kalil are
qujaitoqnsib soqneb. Tamo bei na aqa iŋgi iŋgi saiaosiq aqa segi qa marosaioqnej.
Naŋgo iŋgi iŋgi kalil di koba qaji degsib maroqnsib segi segi qa jei jeiyoqneb.
33 Tamo Koba Yesus aqa anjam maro tamo kalil naŋgi aqa wau ojoqneb. A subq na
tigelej anjam di naŋgi mare mare laqneb. Naŋgo anjam di siŋgila ti. Naŋgi mare mare
laqnab Qotei a naŋgi qa are tulaŋ boleiyoqnej.
34-35 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi kalil iŋgi kere soqneb.
Bei a iŋgi qa truquosaioqnej. Di kiyaqa? Naŋgi naŋgo segi mandam ti tal ti qariŋyeqnabqa
tamo qudei na awaiyoqnsib silali enjroqneb. Enjreqnab silali di osi boqnsib Yesus aqa
anjam maro tamo naŋgo baŋq di ateqnab naŋgi na tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisib
enjroqneb.
36 Naŋgo ambleq di tamo bei soqnej aqa ñam Josep. Aqa ñam bei Barnabas. Yesus aqa
anjam maro tamo naŋgi na ñam di waiyeb. Aqa ñam di aqa damu, “Tamo are siŋgilatetnjro
qaji.” Barnabas a Livai aqa leŋ. A Saiprus nui qaji.
37 Aqa mandam bei soqnej di tamo qudei na awaiyosib silali yonab osi gilsiq Yesus aqa
anjam maro tamo naŋgo baŋq di atej.

5

Ananaias aqa ŋauŋ Safaira wo naŋgi Qotei gisaŋyeb

1-2 Ariya tamo bei soqnej aqa ñam Ananaias. Aqa ŋauŋ aqa ñam Safaira. Ananaias
aqa mandam bei tamo qudei na awaiyosib silali yonabqa a silali di osiqa aqa ŋauŋ wo
anjam keretosib silali oto aqa segi qa ulitosiq oto bei osi gilsiq Yesus aqa anjam maro
tamo naŋgo baŋq di atej.

3 Onaqa Pita na minjej, “Ananaias, kiyaqa Satan a ino are miligiq aiqoqa ni Mondor
Bole a gisaŋyonum? Ino mandam awaiyonub silali osim kiyaqa oto bei ino segi qa
marsim ulitonum?
4 Nami ino mandam awaiyosaisonabqa di ino segi mandam. Ariya bunuqna mandam
awaiyosib silali emonub di ino segi silali. Ni segi na silali di taqatosim ni wau kiye yqa
osim ye. Ni kiyaqa gisaŋosim maronum, ‘Silali kalil agi osi bonum’? Ni kiyaqa kumbra
uge di yqajqa are qalonum? Ni que. Ino gisaŋ anjam di ni na tamo naŋgi minjrosai. Ni
Qotei gisaŋyqa osim minjonum.”
5-6 Pita a degsi marnaqa Ananaias a anjam di qusiqa moiyoqujatosiq mandamq di
uloŋej. Onaqa aŋgro wala naŋgi bosib aqa jejamu gara na dalaosib osi gilsib subq ateb.
Subq atnabqa tamo uŋgasari kumbra deqa queb qaji naŋgi tulaŋ ulaugeteb.
7 Sokiñalayonaq Ananaias aqa ŋauŋ bej. Aqa gumbuluŋ moiyej di a qaliesai.
8 A bonaqa Pita na minjej, “Ni mare. Ni ino gumbuluŋ wo nuŋgo mandam bei tamo
qudei na awaiyosib silali eŋgonub qaji agi ino gumbuluŋ na osi bosiq ebqo endi segi e?”
Onaqa minjej, “Od. Silali kalil agide.”
9 Degsi minjnaqa Pita na minjej, “Kiyaqa ni ino gumbuluŋ wo anjam keretosib
kumbra uge di yonub? Niŋgi are qalonub, Tamo Koba aqa Mondor a nuŋgo kumbra
di unqasai. Degosib niŋgi yonub. Ni que. Aŋgro wala ino gumbuluŋ subq atonub qaji
naŋgi bosib siraŋmeq di tigelonub. Naŋgi ni dego qoboimosib gilsib subq atqab.”
10 Degsi minjnaqa a dego moiyoqujatosiq Pita aqa siŋgaq di uloŋej. Onaqa aŋgro wala
naŋgi bosib a moiyej di unsib qoboiyosib gilsib aqa gumbuluŋ aqa areq di subq ateb.
11 Onaqa tamo uŋgasari kalil kumbra deqa queb qaji naŋgi tulaŋ ulaugeteb. Kristen
kalil naŋgi dego ulaugeteb.

Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi maŋwa gargekoba babtoqneb

12 Bati deqa Qotei na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi siŋgila enjreqnaqa naŋgi
maŋwa gargekoba yeqnabqa tamo uŋgasari naŋgi unoqneb. Tamo uŋgasari Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi kalil are qujaitoqnsibqa atra tal meq di korooqnsibqa
Qotei qa louoqneb. Tal me di aqa ñam Solomon aqa Tal Me.
13 Jerusalem dia tamo uŋgasari laŋa laŋaj kalil naŋgi na tamo uŋgasari Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo ñam soqtetnjroqnsibqa naŋgi ti koba na koroqajqa
ulaoqneb.
14 Tamo ti uŋa ti tulaŋ gargekoba naŋgi Tamo Koba Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqnsib boqnsib tamo uŋgasari nami Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo
miligiq aiyeqnab naŋgi tulaŋ kobaoqneb.
15 Kobaoqnsib naŋgo ma tamo naŋgi saperaq di ŋeiotnjroqnsib qoboinjroqnsib gam
qalaq di ateleŋoqneb. Di kiyaqa? Pita a gam na walwelosim giloqnimqa aqa seŋ qunuŋ
na naŋgi waburtnjroqnimqa naŋgo ma kobooqnqajqa deqa.
16 Qure kiñilala kalil Jerusalem jojomq di soqneb qaji dena dego tamo mainjro qaji
naŋgi ti tamo mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi ti joqsib boqneb. Joqsib beqnab
naŋgi kalil boleoqneb.

Laŋ aŋgro na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi tonto talq dena oqeq atej

17-18 Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi kumbra degyeqnabqa atra tamo gate aqa wau
qujai agi Sadyusi naŋgi ti koba na unsib minjiŋ oqetnjrnaqa naŋgi ojeleŋosib tonto talq
di breinjrnab soqneb.
19 Sonabqa qoloej. Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei aisiqa tonto tal siraŋme
waqtosiq naŋgi joqsiq oqedeb. Oqedonabqa laŋ aŋgro na minjrej,
20 “Niŋgi gilsib atra tal miligiq di tigelosib tamo uŋgasari naŋgi ŋambile gaigai sqajqa
anjam palontosib minjroqniy.”

21 Onaqa naŋgi laŋ aŋgro aqa anjam di dauryosib nobqolo malu qameqnaqa atra tal miligiq gilsib dia tigelosib tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb.
Bati deqa atra tamo gate aqa wau qujai ti naŋgi na Juda tamo kokba ti Israel tamo gate ti naŋgi metnjrnab bosib koroeb. Koroosib anjam keretosib naŋgo qaja tamo naŋgi minjreb, "Niŋgi aisib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi tonto talq dena joqsib boiy."
22 Onaqa qaja tamo naŋgi aisib tonto talq di brantosib ŋam ateb Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi di sosai. Naŋgi degsi unsib deqa olo puluosib bosib Juda tamo kokba naŋgi minjreb,
23 "Iga aiyonum di tonto tal siraŋme qandimesonaq unonum. Tal taqato tamo naŋgi aŋ ti siraŋmeq di tigelenab. Ariya iga siraŋ waqtosim miligiq gilonum di iga tamo bei unosai."
24 Degsib minjrnabqa atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo naŋgo gate ombla na anjam di qusib are koba qalsib maroqneb, "Tamo naŋgi di kiyersib tonto tal uratosib jaraiyonub?"
25 Onaqa tamo bei bosiqa naŋgi minjrej, "Niŋgi quiy. Tamo niŋgi na tonto talq di breinjreb qaji naŋgi atra tal miligiq di sosibqa anjam plalteqnab tamo uŋgasari naŋgi queqnub."
26 Degsi minjrnaqa qaja tamo naŋgi ti atra tal taqato tamo naŋgo gate ombla na atra tal miligiq gileb. Gilsib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi di sonab unjrsib ojeleŋosib joqsib gileb. Siŋgila na ojsib gilosai. Lawo na joqsib gileb. Tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋosib meniŋ osib naŋgi ñumaib deqa ulaosib lawo na joqsib gileb.

Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi aqa anjam marqajqa ulaosai

27 Joqsib gilsib Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigeltnjreb. Tigelonabqa atra tamo gate na naŋgi ŋiriŋtnjrsiqa minjrej,
28 "Niŋgi Yesus aqa ñam mare mare laqajqa iga siŋgila na saidŋgem. Di niŋgi na olo mare mare laqnabqa tamo uŋgasari kalil Jerusalem endi unub qaji naŋgi quekriteqnub. Di segi sai. Niŋgi gago jejamuq di une qamoqnsib mareqnub, iga na Yesus ŋamburbasq di qalnam moiyej."
29 Atra tamo gate na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi Pita ombla na kamba minjeb, "Iga Qotei aqa anjam segi dauryqom di kere. Iga tamo naŋgo anjam dauryqasai.
30 Di bole, niŋgi na Yesus ŋamburbasq di qalnab moiyej. Moinaqa gago moma utru naŋgo Qotei na olo subq na tigeltej.
31 Yesus qujai di Qotei na laŋ qureq osi oqsiqa aqa baŋ woq di awotej. Deqa Yesus a gago Tamo Koba. A na qujai iga eleŋamqa iga padalqasai. Yesus qujai dena iga Israel tamo uŋgasari are bulyetgoqnsiqa gago une kobotetgeqnu.
32 Iga gago segi ŋamdamu na Yesus aqa kumbra di unoqnem deqa mare mare laqnum. Mondor Bole a dego Yesus aqa kumbra di ubtosiq mareqnu. Mondor di agi Qotei na tamo uŋgasari aqa anjam dauryeqnub qaji naŋgi enjreqnu."

Gamaliel a Juda tamo kokba naŋgi dalnjrej

33 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo anjam di qusibqa minjiŋ ani oqetnjrnaqa naŋgi ñumib moreŋqajqa maroqneb.
34 Onaqa naŋgo ambleq dena Farisi tamo bei aqa ñam Gamaliel a tigelej. A dal anjam qalie tamo kobaquja. Tamo kalil naŋgi bati gaigai a qa maroqneb, "A tamo bolequja." A tigelosiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej, "Niŋgi mati tamo naŋgi endi minjrib taqal beiq gileb."
35 Onaqa naŋgi taqal beiq gilnabqa Gamaliel na olo Juda tamo kokba naŋgi minjrej, "O Israel tamo, niŋgi na tamo naŋgi endi gulbe enjrqa osibqa mati geregere are qaliy.

36 Niŋgi qalie, nami yala tamo bei aqa ñam Teudas a tigelosiqa aqa segi ñam soqtoqnsiqa maroqnej, ‘E tamo kobaquja.’ Degsi mareqnaqa tamo 400 a dauryoqneb. Onaqa Rom naŋgi na bosib a qalnab moinaqa tamo kalil a dauryoqneb qaji naŋgi segi segi jaraiyonab aqa wau koboej.
37 Bunuqna tamo uŋgasari naŋgo ñam sisiyo bati qa Galili qaji tamo bei aqa ñam Judas a dego tigelosiqa Rom naŋgi ti qotqajqa maroqnsiqa tamo naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi a dauryoqneb. Onaqa Rom naŋgi na a qalnab moinaqa tamo kalil a dauryoqneb qaji naŋgi segi segi jaraiyeb.
38 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi tamo naŋgi endi uratnjrib naŋgo wau yoqnebe. Naŋgi naŋgo segi areqalo na wau endi tigeltqab di naŋgo wau koboqas.
39 Ariya naŋgi Qotei aqa areqalo na wau endi tigeltqab di niŋgi na naŋgi kobotnjrqa keresai. Niŋgi naŋgi ñumqab di niŋgi Qotei ti qotqab.”

Gamaliel na Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi aqa anjam di dauryosib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ñumqa urateb.
40 Osib naŋgi metnjrnabqa naŋgi olo bonabqa bu toqoŋ na naŋgi kumbaiŋnjrsib naŋgi Yesus aqa ñam olo marqajqa siŋgila na saidnjrsib naŋgi uratnjreb.
41 Onaqa naŋgi koro sawa di uratosib gileb. Qotei a are qalej, naŋgi Yesus aqa ñam qa jaqatiŋ ti jemai ti oqa kere. Deqa naŋgi areboleboleinjrnaq gileb.
42 Naŋgi Yesus aqa anjam mare mare laqajqa uratosaioqneb. Naŋgi bati gaigai Yesus aqa anjam plaltoqnsib maroqneb. Atra tal miligiq di, tamo uŋgasari naŋgo segi segi talq di naŋgi anjam endegsib maroqneb, “Yesus a bole Kristus.”

6

Tamo 7 naŋgi iŋgi jeiyo wau ojqajqa giltnjreb

1 Bati deqa Juda tulaŋ gargekoba naŋgi are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Juda qudei naŋgi Grik qaji. Deqa naŋgi Grik anjam qalie. Juda qudei naŋgi Hibru qaji. Deqa naŋgi Hibru anjam qalie. Bati bei Grik qaji Juda naŋgi tigelosib Hibru qaji Juda naŋgi qa ŋiriŋeb. Di kiyaqa? Iŋgi jeiyo batieqnaqa Hibru qaji Juda naŋgi na Grik qaji Juda naŋgo uŋa qobul naŋgi uratnjroqnsib naŋgo segi uŋa qobul naŋgi iŋgi jeisib enjroqneb.
2 Deqa Yesus aqa anjam maro tamo 12 naŋgi na tamo uŋgasari kalil Yesus dauryoqneb qaji naŋgi koroinjrsib minjreb, “Iga Yesus aqa anjam maro tamo unum. Gago wau qujai agi iga Qotei aqa anjam mare mare laqnum. Iga gago wau di uratosim iŋgi jei jeiyoqnqasai.
3 Deqa ijo was, niŋgi tamo 7 nuŋgo ambleq dena giltnjriy. Tamo endeqaji giltnjriy. Naŋgo kumbra tulaŋ boledamu. Qotei aqa Mondor a naŋgoq di sosiqa naŋgi siŋgilatnjreqnu. Naŋgi powo koba ti unub. Niŋgi tamo deqaji giltnjrsib wau enjribqa naŋgi na iŋgi jeiyetŋgoqnqab.
4 Iga Yesus aqa anjam maro tamo unum deqa iga bati gaigai Qotei pailyoqnsim Yesus aqa anjam mare mare laqnqom. Gago wau bole agide.”

5 Onaqa Kristen naŋgi kalil anjam di qusib odosib tamo 7 naŋgi giltnjreb. Bei aqa ñam Stiven. Stiven aqa areqalo kalil Yesus qa siŋgilatoqnej. A areqalo aiyeltosaioqnej. Mondor Bole a Stiven aqa are miligiq aiyoqnsiqa siŋgilatoqnej. Bei aqa ñam Filip. Bei Prokorus. Bei Nikanor. Bei Timon. Bei Parmenas. Bei Nikolas. Nikolas aqa qure utru Antiok. A Juda tamo sai. A nami Jerusalem bosiqa Juda naŋgo lou dauryqa marsiq naŋgo miligiq aiyej.
6 Kristen naŋgi na tamo 7 naŋgi di giltnjrsib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo ulatamuq di tigeltnjrnab naŋgo gateq di baŋ atsib naŋgi qa Qotei pailyeb.

7 Bati deqa Qotei aqa anjam tulaŋ kobaoqnej. Jerusalem dia tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Atra tamo gargekoba naŋgi dego
Qotei aqa anjam dauryoqnsibqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.

Stiven a Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigelej

8 Qotei a Stiven qa are tulaŋ boleiyoqnsiq a siŋgila yeqnaqa a na tamo uŋgasari kalil
Jerusalem di soqneb qaji naŋgo ŋamdamuq di maŋwa gargekoba yoqnej.
9 Onaqa bati bei Juda tamo qudei naŋgi tigelosib Stiven ombla anjam na qotoqneb.
Tamo naŋgi di Juda naŋgo Qotei tal beiq di gaigai louoqneb. Naŋgi nami kaŋgal tamo
sosibqa olo bunuqna naŋgo segi wau ojoqneb deqa naŋgi Qotei tal dia louoqneb. Qotei
tal di aqa ñam endegsib waiyeb, "Tamo Naŋgo Segi Wau Ojo Qaji Naŋgo Qotei Tal." Tamo
naŋgi di Stiven ombla anjam na qotoqneb. Naŋgi nami Sairini qure ti Aleksandria qure
ti Silisia sawa ti Esia sawaq dena ti beleŋeb.
10 Naŋgi Stiven ombla anjam na qoteqnab Qotei aqa Mondor na Stiven powo koba
yoqnej deqa naŋgi aqa anjam qalotqa keresai.
11 Deqa naŋgi lumu na tamo qudei naŋgi metnjrnab bonab minjreb, "Niŋgi Stiven
aqa jejamu laŋa gisaŋyiy." Degyosib silali enjreb. Silali enjrnab naŋgi gisaŋosib mareb,
"Stiven a Moses Qotei wo qa misiliŋ anjam mareqnaq iga quoqnem."
12 Naŋgi anjam degsib marnabqa Juda tamo uŋgasari naŋgi ti Juda gate naŋgi ti dal
anjam qalie tamo naŋgi ti qusibqa Stiven qa minjiŋ oqetnjrnaqa a ojeb. A ojsib koro
sawaq osi gilsib Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigelteb.
13 Tigeltosib tamo qudei naŋgi dego osi bonab naŋgi Stiven aqa jejamu laŋa gisaŋyosib
mareb, "Tamo endi a bati gaigai Qotei aqa atra tal qa ti Moses aqa dal anjam qa ti misiliŋ
anjam mareqnu.
14 Bati bei a endegsi marnaq iga quem, 'Nasaret tamo Yesus a na atra tal endi
niñaqyosim Moses aqa dal anjam iga nami egej qaji di dego kobotosim dal anjam bunuj
egwas.' "
15 Onaqa tamo kalil koro sawaq di awesoqneb qaji naŋgi Stiven koqyoqneb. Koqyoqn-
sib aqa ulatamu laŋ aŋgro aqa ulatamu bulonaq uneb.

7

Stiven a Qotei aqa anjam plaltej

1 Onaqa atra tamo gate a na Stiven nenemyej, "Naŋgo anjam maronub di bole e?"
2-3 Onaqa Stiven a kamba marej, "O ijo was ijo abu ti niŋgi ijo anjam endi quiy. Nami
gago moma utru Abraham a Mesopotemia sawaq di sosiqa Haran qureq gilosaisonaqa
gago Qotei laŋ qureq di unu qaji a Abraham aqa ulatamuq di brantosiqa minjej, 'O
Abraham, ni ino sawa ti ino was naŋgi ti uratnjrsimqa mandam mutu bei e na osormitqa
deq gilime.'
4 Qotei na Abraham degsi minjnaqa a tigelosiqa Kaldia sawa uratosiq Haran qureq
gilsiq di soqnej. Bunuqna aqa abu moinaqa Qotei na a qariŋyonaq mandam mutu iga
bini unum qaji endeq bosiq soqnej.
5 Sonaqa Qotei na mandam mutu endi a yosai. A aŋgro saiqoji sonaqa Qotei na minjej,
'Bunuqna e na ni ti ino moma kalil ŋambabqab qaji naŋgi ti mandam mutu endi eŋgwai.'
6 Osiqa minjej, 'Mati ino moma kalil naŋgi sawa beiq di yauŋ tamo soqnibqa sawa
deqaji tamo naŋgi na wau koba enjroqnsib ugeugeinjroqnibqa wausau 400 gilqas.
7 Yimqa e na kamba sawa deqaji tamo naŋgi peginjrsiy ñumitqa ino moma naŋgi sawa
di uratosib bosib mandam mutu endia sosib e qa louoqnqab.' Qotei na nami Abraham
degsi minjej.
8 Osiqa Abraham ombla anjam qosisiqa minjej, 'Ni muluŋ unqam.' Degsi minjnaqa
Abraham aqa aŋgro Aisak a ŋambabonaqa bati 8 qa muluŋ waiyej. Bunuqna Aisak aqa

aŋgro Jekop a ŋambabej. Olo bunuqna Jekop aqa aŋgro 12 naŋgi dego ŋambabeb. Di gago moma utru 12.

9-10 "Onaqa bati bei Jekop aqa aŋgro 11 naŋgi naŋgo was Josep qa ugeosib a ojsib tamo qudei naŋgo baŋq di atnabqa naŋgi na silali enjrsib Josep osi sumsib Isip sawaq di uratonab soqnej. Josep a Isip sawaq di gulbe ti sonaqa Qotei na aqaryaiyoqnsiqa geregereiyoqnej. Osiqa Josep powo koba yeqnaqa Isip naŋgo mandor a di unoqnsiqa Josep qa are boleiyonaq soqnej. Deqa a na Josep minjej, 'Ni gate koba sosim Isip sawa taqatqam.' Degsi minjej deqa Josep a Isip sawa taqatoqnej. A mandor aqa tal dego taqatoqnej.

11 "Bunuqna Isip sawa ti Kenan sawa ti naŋgi mam koba osib gulbe kobaquja iteb. Gago moma utru naŋgi dego iŋgi saiinjrej.

12 Onaqa Jekop a endegsi quej, 'Isip sawaq di iŋgi unu.' Qusiqa gago moma utru naŋgi qariŋnjrnaq iŋgi awaiyqajqa Isip sumeb. Sumsib iŋgi awaiyosib olo puluosib beb.

13 Bunuqna Jekop na gago moma utru naŋgi olo iŋgi awaiyqa qariŋnjrnaq Isip sumeb. Sumsib naŋgo was Josep aqa ulatamuq di tigelonab a segi qa babtonaq naŋgi a qa poinjrej. Josep a aqa abu qa ti aqa was naŋgi qa ti dego babtonaq Isip naŋgo mandor a naŋgi qa poinjrej.

14 Deqa Josep na aqa was naŋgi olo qariŋnjrnaq aisib Josep aqa leŋ kalil aqa abu Jekop ombla joqsib Isip sumeb. Tamo ti unа ti kalil turtonab 75.

15 Bati deqa Jekop a Isip sumsiqa dia sosiq moiyej. Gago moma utru naŋgi dego dia moreŋeb.

16 Onaqa naŋgo qusa osi bosib Sekem qureq di subq ateleŋeb. Sub di nami Abraham a Hamor aqa aŋgro naŋgoq dena awaiyej.

17 "Ariya Israel naŋgi Isip uratosib mandam mutu iga bini unum qaji endeq bqajqa bati jojomej. Bati jojomonaqa Israel naŋgi tulaŋ gargekobaeb. Agi nami Qotei na Abraham minjej, 'Bunuqna e na ni ti ino moma naŋgi ti mandam mutu endi eŋgwai.'

18 Bati deqa Isip naŋgo mandor bei tigelej. A Josep qa poiyosai.

19 Deqa a na gago moma naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiq ugeugeinjroqnej. Naŋgo aŋgro ŋambabeqnab a na naŋgi minjreqnaq osi giloqnsib nañuq di uratnjreqnab moreŋoqneb.

20 Bati deqa Moses a ŋambabej. Qotei a Moses qa are tulaŋ boleiyonaq soqnej. Bai qalub qa Moses aqa ai abu naŋgo talq di a ulitosib geregereiyoqneb.

21 Bunuqna naŋgi Moses osib yaq di uratonab sonaqa Isip naŋgo mandor aqa aŋgro sebiŋ na itosiq aqa segi qa marsiq a boletonaq tamo kobaqujaej.

22 A Isip naŋgo skul kobaq giloqnsiq powo koba oqnej. Deqa a tamo siŋgila koba soqnej. A siŋgila na wauoqnsiqa anjam maroqnej.

23-24 "Moses aqa wausau 40 kereonaqa a na aqa was Israel naŋgi unjrqajqa marsiqa gilsiq naŋgoq di brantej. Brantonaqa Isip tamo bei na Israel tamo bei qalougeteqnaq unsiqa a kamba Israel tamo di aqaryaiyosiq Isip tamo qalnaq moiyej.

25 Osiqa are qalej, 'Ijo was Israel naŋgi ijo kumbra di unsib endegsi poinjrqas, "Bole, Qotei a Moses giltimqa a na iga joqsim Isip sawa uratqom." ' Naŋgi degsi poinjrosai.

26 Nebeonaqa Moses a olo walwelosi gilsiq Israel tamo aiyel qoteqnab unjrsiqa naŋgi aiyel potnjrsiq minjrej, 'Niŋgi aiyel was wo. Kiyaqa niŋgi qoteqnub?'

27 Degsi minjrnaqa tamo aqa was qaloqnej qaji a na tigelosiqa Moses aqa baŋ gotraŋyetosiqa minjej, 'Yai na ni gago gate koba atqoqa iga taqatgosim gago une gereiyqa bonum?

28 Ya ni na Isip tamo bei qalnam moiyej degsim e olo lubsim moiyotbqam e?'

29 Onaqa Moses a anjam di qusiqa a ulaŋosiq gilsiq Midian sawaq di yauŋej. Di sosiqa unа osiqa aŋgro mel aiyel ŋambabtnjrej.

30 "A di sosiqa wausau 40 koboonaqa Sainai mana aqa wadau sawaq di ŋam luwit yusiq puloŋeqnaqa Qotei aqa laŋ aŋgro bei ŋam puloŋq di sonaq unej.

31-32 Unsiqa are koba qalsiqa olo geregere unqa osiqa ŋam luwit utruq gilej. Gilnaqa
ŋam puloŋ miligiq di Tamo Koba a na anjam endegsi minjej, ‘O Moses, e ino moma naŋgo
Qotei. E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.’ Degsi minjnaqa
Moses a qusiqa ulaugetosiq gindagindaŋej. Osiqa ŋam puloŋ di unqa uratosiqa turuej.
33 Onaqa Tamo Koba a na olo minjej, ‘Mandam mutu kiñala ni tigelejunum endi
getento koba. Deqa ino siŋga tatal piqt.
34 Ni que. Ijo segi tamo uŋgasari naŋgi Isip sawaq di gulbe koba ti sonab e unjreqnum.
Naŋgi akamkobaeqnab e queqnum. Deqa e na naŋgi Isip naŋgo mandor aqa baŋq dena
eleŋqai. E deqa ni mermqa bonum. Deqa ni tigel. E ni qariŋmitqa Isip aiqam.’ Qotei na
Moses degsi minjej.

35 “O ijo was, Moses qujai di nami Israel naŋgi na qoreiyosib minjeb, ‘Yai na ni gago
gate koba atqoqa iga taqatgosim gago une gereiyqa bonum?’ Agi a qujai Qotei na gate
koba atsiqa qariŋyonaqa a Israel naŋgoq aisiqa aqaryainjrej. Laŋ aŋgro ŋam luwitq di
sosiqa Moses aqaq di brantej qaji a Moses siŋgilatonaq a kumbra di yej.
36 Moses qujai dena Isip aisiq dia maŋwa gargekoba yoqnej. Osiqa Israel naŋgi
joqsiqa Isip uratosib gilsib wadau sawaq di, Yuwal Lentq di Moses na maŋwa gargekoba
yeqnaqa wausau 40 koboej.
37 Moses qujai dena Israel naŋgi minjrej, ‘Bunuqna Qotei na aqa medabu o qaji tamo
bei e bul nuŋgo ambleq dena tigeltimqa a na niŋgi anjam merŋgoqnqas.’
38 Moses qujai dena Israel naŋgi joqsiq wadau sawaq di korooqneb. Di gago moma
naŋgi. Moses qujai di Sainai manaq oqsiq dia laŋ aŋgro bei na anjam minjnaqa a ombla
soqneb. Sosibqa Moses a anjam ŋambile unu qaji di Qotei aqaq dena yaiyosiqa gago
moma naŋgi enjrej.

39 “Ariya Moses a Sainai mana goge di sonaqa gago moma naŋgi na aqa anjam dauryqa
uratosib a qoreiyosib olo puluosib Isip aiqajqa maroqneb.
40 Osib atra tamo gate Aron endegsib minjeb, ‘Ni gago qotei qudei gereiyetgimqa naŋgi
na iga joqsib puluosim Isip olo aiqom. Moses agi iga Isip dena joqsi bej qaji bini a qabitqo
kiyo di iga qaliesai.’ Naŋgi na Aron degsib minjeb.
41 Minjsib bati deqa naŋgi na makau sigitosib aqa sulum gereiyosib gisaŋ qotei di
atraiyosib areboleboleinjroqnej.
42 Naŋgi kumbra degyeb deqa Qotei na naŋgi qoreinjrnaqa naŋgi seŋ ti bai ti bongar
ti biŋinjroqneb. Naŋgo kumbra deqa Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi bunuqna
endegsib neŋgreŋyeb, ‘O Israel tamo uŋgasari, niŋgi wausau 40 wadau sawaq di sosibqa
makau ti kaja ti ñumoqnsib gisaŋ qotei naŋgi atrainjroqneb. Niŋgi e atraibosaioqneb.
43 Niŋgi gisaŋ qotei Molek aqa tal ti gisaŋ qotei Refan aqa bongar ti sigitosib naŋgo
sulum gereiyosib wadau sawaq di osi laqnsib naŋgi biŋinjroqneb. Nuŋgo une deqa e
niŋgi wiŋgitqa niŋgi sawa endi uratosib Babilon qure taqal beiq gilsib di sqab.’ Qotei
aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam degsib neŋgreŋyeb.

44 “Gago moma naŋgi wadau sawaq di sosibqa Qotei aqa tal gara na gereiyo qaji di osi
laqneb. Tal di Qotei na nami sigitosiqa Moses osoryonaqa degsi gereiyej. Tal dia Qotei
na aqa anjam bole babtoqnej.
45 Bunuqna gago moma naŋgi tal di onabqa Josua na naŋgi joqsi bosiqa mandam mutu
endia soqneb. Sonabqa Qotei a Josua minjnaqa a na sawa bei bei qaji naŋgi winjrnaq
jaraiyonabqa Qotei a gago moma naŋgi mandam mutu endi enjrej. Bati deqa gago
moma naŋgi Qotei aqa tal di osi bosib mandam mutu endia atnab soqnej gilsi gilsiq Devit
aqa batiej.
46 Qotei a Devit qa are boleiyonaq soqnej deqa Devit a endegsi pailyej, ‘O Jekop aqa
Qotei, ni e odbimqa e ni sqajqa tal kobaquja gereiyetmqai.’
47 Ariya a tal gereiyosai. Bunuqna Devit aqa ŋiri Solomon a na tal di Qotei gereiyetej.

48 “O was niŋgi quiy. Qotei Goge Koba a tal tamo na gereiyo qaji dia sqasai. Aqa
medabu o qaji tamo bei a nami anjam endegsi marej,
49 ‘Tamo Koba a marqo, “Laŋ qure a ijo awo jaram koba. Mandam a ijo siŋga atqajqa
sawa. Deqa e sqajqa tal niŋgi na gereiyetbqa keresai. E aqaratqajqa sawa bei sosai.
50 E ijo segi baŋ na iŋgi iŋgi kalil di gereiyem unu.” ’ ”
51 Stiven a anjam kalil di marekritosiq olo Juda tamo kokba naŋgi siŋgila na endegsi
minjrej, “Niŋgi anjam gotraŋyo ani tamo. Nuŋgo are Qotei aqaq di sosai. Niŋgi sawa bei
bei qaji naŋgi bul. Niŋgi Qotei aqa anjam quqwa urateqnub. Niŋgi bati gaigai Mondor
Bole aqa anjam dego quqwa urateqnub. Nuŋgo moma naŋgi kumbra deqaji yoqneb agi
niŋgi na olo yeqnub.
52 Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi na nuŋgo moma naŋgi anjam endegsib
minjroqneb, ‘Kumbra Bole Yeqnu Qaji Tamo a bqas.’ Degsib minjreqnab naŋgi quqwa
uratoqneb. Osib Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi ugeugeinjroqnsib ñumoqneb.
Bei uratosaioqneb. Ariya tamo di a bonaqa niŋgi na nuŋgo moma naŋgo kumbra uge
di dauryosib agi tamo di ojsib jeu tamo naŋgo baŋq di ateb. Atnabqa naŋgi na qalnab
moiyej. Tamo di agi Yesus.
53 Moses a laŋ aŋgro naŋgo baŋq dena dal anjam yainjrej. Dal anjam di niŋgi na osib
olo dauryqa urateqnub.” Stiven a Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrej.

Naŋgi Stiven meniŋ na qalsib moiyoteb

54 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Stiven aqa anjam di qunab are qametnjrnaqa minjiŋ
ani oqetnjrnaqa qalagei anjam atoqnej.
55 Bati qujai deqa Mondor Bole na Stiven siŋgila yonaqa a laŋ goge tarosiqa Qotei aqa
riaŋ koba unej. Unsiqa Yesus a dego Qotei aqa baŋ woq di tigelesonaq unej.
56 Osiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej, “Niŋgi quiy. Laŋ waqwoqa Tamo Aŋgro a
Qotei aqa baŋ woq di tigelesonaq e unonum.”
57 Stiven a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi kalil aqa anjam di quqwa uratosib tulaŋ
murqumyosib naŋgo dabkala baŋ na getentosib gurgur ti gilsib siŋgila na Stiven ojeb.
58 Ojsib meniŋ na qalib moiqajqa titosib qure polomq osi gileb. Osi gilsib meniŋ na
qaloqneb. Tamo naŋgi nami Stiven aqa jejamu laŋa gisaŋyeb qaji naŋgi na naŋgo gara
jugo piqteleŋosib aŋgro wala bei aqa ñam Sol aqa siŋgaq di koroiyeb.
59 Tamo kalil naŋgi meniŋ na Stiven qaleqnabqa a moiqa osiqa endegsi pailyej, “O
Tamo Koba Yesus, ni na ijo qunuŋ ame.”
60 Degsi pailyosiqa siŋga tombol na awoosiq tulaŋ maosiq marej, “O Tamo Koba, naŋgi
e lubonub naŋgo une deqa ni na kambatnjraime.” A degsi pailyosiqa moiyej.

8

1-2 Naŋgi Stiven qalnab moinaqa Sol a di unsiqa tulaŋ areboleboleiyej. Osiqa marej,
“Keretosib Stiven qalnub moiqo.” Onaqa tamo qudei Qotei aqa kumbra dauryoqneb
qaji naŋgi Stiven moiyej deqa akamkobaoqnsib bosib aqa jejamu osib subq ateb.

Sol a Kristen naŋgi ugeugeinjroqnej

Bati deqa Jerusalem dia Juda tamo kokba naŋgi Kristen naŋgi qa minjiŋ oqetnjrnaqa
ugeugeinjroqneb. Deqa Kristen naŋgi segi segi jaraiyosib Judia sawa ti Samaria sawa
ti deq giloqneb. Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi segi Jerusalem di soqneb. Naŋgi
jaraiyosai.
3 Sol a dego Kristen naŋgi qa minjiŋ oqeqnaqa ugeugeinjroqnej. A naŋgo segi segi
talq giloqnsiqa tamo ti uŋa ti ojeleŋoqnsiqa naŋgi joqoqnsiq aiyoqnsiqa tonto talq di
breinjroqnej.

Samaria qureq di naŋgi Qotei aqa anjam mare mare laqneb

4 Yesus aqa tamo uŋgasari jaraiyeb qaji naŋgi sawa bei beiq di Qotei aqa anjam bole palontoqnsib laqneb.
5 Filip a Samaria naŋgo qure kobaqujaq gilsiq dia naŋgi Kristus aqa anjam minjroqnej.
6 Minjroqnsiqa maŋwa gargekoba yeqnaqa naŋgi unoqnsib Filip aqa anjam dauryoqneb.
7 Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi mondor uge ti sonabqa Filip na mondor uge wiyetnjreqnaqa mondor uge naŋgi naŋgo jejamu uratoqnsib tulaŋ leleŋoqnsib jaraiyoqneb. Tamo uŋgasari jejamu lainjro qaji ti siŋga qandamnjro qaji ti gargekoba Filip na boletnjroqnej.
8 Deqa qure dia tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ areboleboleinjroqnej.

9 Qure dia quñam tamo bei soqnej aqa ñam Saimon. A nami quñam gargekoba yoqnsiqa aqa segi ñam soqtoqnsiqa maroqnej, "E tamo kobaquja." Degyeqnaqa tamo uŋgasari qure dia soqneb qaji naŋgi a ulaiyoqnsibqa biŋiyoqneb.
10 Deqa tamo ñam ti tamo laŋaj ti kalil qure dia soqneb qaji naŋgi Saimon aqa anjam quoqnsib dauryoqneb. Osib aqa ñam soqtoqnsib maroqneb, "Tamo endi a siŋgila koba. A Qotei aqa siŋgila na waueqnu."
11 Naŋgi degyoqneb. Di kiyaqa? Saimon a nami quñam qaloqnsiq maŋwa gargekoba yoqnej deqa. Degsi yonaq yonaq naŋgi a unoqnsib biŋiyoqneb.
12 Ariya Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam bole di Filip a palontoqnsiqa Yesus Kristus aqa ñam mare mare laqnej. Laqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi quoqnsib are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Degyeqnabqa Filip na naŋgi yansnjroqnej.
13 Onaqa Saimon a dego Filip aqa anjam di qusiqa quñam uratosiq are bulyosiq aqa areqalo Yesus qa siŋgilatej. Deqa Filip na Saimon dego osiq yansej. Yansonaqa Saimon a Filip dauryosiq laqnsiqa Qotei na Filip aqa baŋ na maŋwa gargekoba yeqnaq unoqnsiqa tulaŋ prugoqnej.

14-15 Bati deqa Samaria tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Qotei aqa anjam osib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Deqa Yesus aqa anjam maro tamo Jerusalem di soqneb qaji naŋgi degsi qusibqa Pita Jon wo qariŋnjrnab Samaria naŋgoq gileb. Gilsib Samaria naŋgi qa endegsib Qotei pailyeb, "O Abu, ni na Samaria naŋgi ino Mondor Bole enjrime." Degsib Qotei pailyeb.
16 Di kiyaqa? Bati di Qotei aqa Mondor naŋgoq aiyosaisoqnej deqa. Naŋgi Tamo Koba Yesus aqa ñam na segi yanso eb.
17 Ariya naŋgi aiyel Samaria naŋgi qa pailyoqnsibqa naŋgo gateq di baŋ ateqnab naŋgi Qotei aqa Mondor oqneb.

18 Pita Jon wo naŋgi degyeqnabqa Saimon a unsiqa silali osi bosiqa naŋgi aiyel silali enjrqa osiqa minjrej,
19 "Niŋgi e dego siŋgila ebibqa e kamba tamo qudei naŋgo gateq di baŋ atoqnitqa naŋgi Mondor Bole oqnqab."

20 Degsi minjrnaqa Pita na minjej, "Qotei aqa siŋgila endi a na iga laŋa egwo. Iga silali na awaiyosai. Deqa ni silali na awaiyqa maraim. Ni kumbra ugetonum. Deqa ni ino silali qoji padalqam.
21 Ino are miligi Qotei na unqo bolesai. Deqa ni iga ombla wau endi ojqa keresai.
22-23 E ni numonum ino are miligi tulaŋ uge. Ino kumbra uge dena ni siŋgila na ojejunu. Deqa ni are bulyosim ino kumbra uge di urat. Osim Tamo Koba pailyimqa a ino are uge di taqal waiyetmqas. Yim a ni qa olo are boleiyqas."
24 Onaqa Saimon na minjrej, "Niŋgi segi aiyel e qa Tamo Koba pailyiy. Yimqa e padalqa merbonub di e padalqasai."

25 Ariya Pita Jon wo naŋgi qure dia Tamo Koba aqa anjam bole palontoqnsib aqa kumbra kalil qa saoqneb. Osib bati bei olo puluosib Jerusalem aiyoqnsib Samaria naŋgo qure qure kalilq di brantoqnsib Yesus aqa anjam bole minjre minjre aiyeqnab quoqneb.

Filip a Itiopia tamo bei itosiq Yesus qa saiyoqnej

26 Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Filip aqaq aisiqa minjej, "Ni tigelosim gam Jerusalem dena Gasa qureq aiyejunu deq aiye." Gam di wadau sawaq di unu.
27 Onaqa Filip a laŋ aŋgro aqa anjam di qusiqa tigelosiq gam deq aiyej. Aisiq ŋam atej di Itiopia tamo bei a Qotei louqajqa Jerusalem gilsiq dena puluosiq Itiopia sawaq olo aiyeqnaqa gamq di turej. Tamo di a tamo kobaquja. A Itiopia naŋgo mandor aqa ñoro taqatoqnej. Mandor di aqa ñam Kandasi. A uŋa. Aqa ñoro ti silali ti kalil tamo dena taqatoqnej.
28 Aqa karis goge di awoosiqa Qotei aqa medabu o tamo Aisaia aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di sisiyoqnsiq aiyoqnej.
29 Onaqa Mondor na Filip minjej, "Ni gilsim karis di jojomye."
30 Degsi minjnaqa Filip a ururosiq karis jojomyosiqa tamo di a Aisaia aqa anjam sisiyeqnaqa qusiqa nenemyej, "Ni anjam sisiyeqnum di aqa damu poimqo e?"
31 Onaqa tamo dena minjej, "E kiyersiy anjam endi aqa damu poibqas? Tamo bei na anjam endi aqa damu plaltosim merbimqa e poibqas." Osiqa Filip metonaqa a karis gogetosiqa ombla awoeb.
32 Tamo di a Qotei aqa anjam endegsi sisiyoqnej, "A kaja du bul qalib moiqajqa osi gileb. Kaja naŋgi juŋgum joqetnjreqnab mequmosib unub dego kere a mequmesoqnej.
33 Naŋgi a tulaŋ ugeugeiyosib gisaŋ anjam gargekoba aqa jejamuq di laŋa qametoqneb. Deqa a mandamq endi olo sqasai. A aŋgro saiqoji unu deqa tamo qudei na aqa aŋgro bei qa marqa keresai."
34 Itiopia tamo dena anjam di sisiyekritosiq Filip minjej, "Ni e merbe. Qotei aqa medabu o qaji tamo aqa anjam endi yai qa neŋgreŋyej? A segi qa kiyo tamo bei qa kiyo neŋgreŋyej?"
35 Onaqa Filip a anjam dena utru atsiq Qotei aqa anjam qudei ti turtosiq Yesus qa saiyoqnej.
36 Onaqa naŋgi gam dauryosib aiyoqnsib gam qalaq di ya bei sonaq unsibqa Itiopia tamo dena Filip minjej, "Ni une. Ya agide. Iŋgi bei na e getentbqa keresai. Deqa ni e yansbe."
37 Onaqa Filip na minjej, "Ni are bulyosim ino areqalo kalil Yesus qa siŋgilatqam di e ni yansmqai." Onaqa minjej, "E ijo areqalo Yesus Kristus qa siŋgilatosim poibqo, a Qotei aqa Ŋiri."
38 Degsi minjsiqa aqa karis tigeltosiq naŋgi aiyel mandamq aisib Filip na a osiq yaq aisiq yansej.
39 Onaqa naŋgi aiyel yaq dena tigelonabqa Tamo Koba aqa Mondor na Filip loumtosiq osi gilsiqa sawa beiq di atnaqa Itiopia tamo a olo Filip unosai. A yanso ej deqa a tulaŋ areboleboleiyonaqa gam dauryosiq aiyej.
40 Onaqa Filip a Asdot qureq di brantosiq dena walweloqnsiqa qure qureq di Yesus aqa anjam bole tamo uŋgasari naŋgi minjroqnsiq gilsiq Sisaria qureq di brantej.

9

Sol a are bulyosiq Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

1 Bati deqa Sol na tamo uŋgasari Tamo Koba Yesus dauryoqneb qaji naŋgi ugeugeinjrsim moiyotnjrqajqa siŋgila na maroqnej. Deqa a atra tamo gate aqaq gilsiqa minjej,
2 "Ni anjam bei neŋgreŋyosim ebimqa e anjam di osiy gilsiy Damaskus qureq di Juda tamo kokba naŋgi enjrqai. Enjritqa naŋgi na anjam di sisiyosib e odbibqa tamo uŋgasari

Damaskus qureq di Yesus aqa gam dauryeqnub qaji naŋgi tontnjrsiy joqsiy Jerusalem bqai."

3-4 Degsi minjnaqa anjam di neŋgreŋyosiq yonaqa walwelosi gilsiq Damaskus qure jojomyeqnaqa gamq di puloŋ siŋgila koba minjal ti laŋ goge na aqaq aisiq tulaŋ riaŋonaqa a uloŋosiq mandamq di ŋeiej. Ŋeiesosiqa Yesus aqa kakro quej. Yesus na minjej, "O Sol, ni kiyaqa e ugeugeibeqnum?"

5 Onaqa Sol na minjej, "O Tamo Koba, ni yai?" Onaqa minjej, "E Yesus agi ni na ugeugeibeqnum.

6 Deqa ni tigelosim Damaskus qureq gile. Gilsim dia tamo bei itqam. A na ni wau kiye yqam di mermqas."

7 Onaqa tamo naŋgi Sol ombla walweloqneb qaji naŋgi Yesus aqa kakro qusib ŋam ateb naŋgi tamo bei unosai. Deqa naŋgi ulaosib mequmosib laŋa tigelesoqneb.

8 Onaqa Sol a mandamq dena tigelosiqa ŋam plaltej a sawa unqa keresai. Deqa naŋgi a babaŋyosib Damaskus qureq osi gileb.

9 Sol a bati qalub ŋam qandimyonaq soqnej. Deqa a iŋgi bei uyosai. A ya uyosai dego.

10 Damaskus qureq di tamo bei aqa ñam Ananaias a soqnej. A Yesus dauryoqnej qaji. Tamo Koba a na aqa areqalo waqtetosiqa ŋeiobilqei na minjej, "O Ananaias." Onaqa minjej, "Tamo Koba, e agiende."

11 Onaqa Tamo Koba a na minjej, "Ni tigelosimqa gam bei aqa ñam Tiŋtiŋ di dauryosim gilsim Judas aqa talq di brantqam. Tarsus tamo bei aqa ñam Sol a dia pailyoqnsiq unu di unqam.

12 E na Sol aqa areqalo waqtetonumqa a ŋeiobilqei na kumbra endegsi unqo. Tamo bei aqa ñam Ananaias a bosim Sol aqaq di baŋ atimqa ŋam poiyim sawa unqas."

13-14 Onaqa Ananaias na kamba minjej, "O Tamo Koba, Sol a Jerusalem dia ino tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ ugeugeinjreqnu. Atra tamo kokba naŋgi na a qariŋyonab Damaskus qure endeq bej. A qure endia tamo uŋgasari ino ñam metoqnsib pailmeqnub qaji naŋgi tontnjrsim joqsim Jerusalem aiqajqa deqa bej. Tamo gargekoba naŋgi degsib mareqnab e queqnum."

15 Onaqa Tamo Koba a na Ananaias minjej, "Ni ijo anjam dauryosim Sol aqaq gile. Sol a ijo wau tamo. E na a giltem deqa a ijo ñam osi walwelosim sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi ti mandor kokba ti Israel naŋgi ti ijo ñam ubtosim minjroqnqas.

16 A ijo ñam qa gulbe gargekoba itoqnqas. Gulbe di e na osoryoqnit itoqnqas."

17 Onaqa Ananaias na minjej, "Od, Tamo Koba, e ino anjam dauryqai." Osiqa tigelosiq gilsiq Sol soqnej qaji tal di gogetosiqa Sol aqaq di baŋ atsiqa minjej, "O ijo was Sol, Tamo Koba Yesus agi gamq di a segi qa babtonaq ni unem qaji a na e endegsi merbqo, 'Ni gilsim Sol boletimqa aqa ŋamdamu olo poiyqas. Yimqa Mondor Bole a Sol aqa are miligiq aisim a siŋgilatqas.' O Sol, Yesus na e degsi merbosiqa qariŋbqoqa agi e inoq bonum."

18 Ananaias na Sol degsi minjnaqa bati qujai deqa iŋgi bei qe gajige bul Sol aqa ŋamdamuq dena uloŋonaq ŋam poiyonaqa sawa unej. Sawa unsiqa tigelonaq Ananaias na Yesus aqa ñam na yansej.

19-20 Yansonaqa a iŋgi uynaqa jejamu siŋgilaej.

Sol a Damaskus qureq di maroqnej, "Yesus a Qotei aqa Ŋiri"

Sol a bati qudei Damaskus qureq di tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgi koba na korooqneb. A Juda naŋgo Qotei tal dego miligiq giloqnsiqa naŋgi endegsi minjroqnej, "Yesus a Qotei aqa Ŋiri."

21 Yeqnaqa tamo uŋgasari aqa anjam quoqneb qaji naŋgi tulaŋ prugoqnsib maroqneb, "Niŋgi uniy. Sol a Yesus aqa anjam mare mare laqnu. A nami Jerusalem dia tamo uŋgasari Yesus aqa ñam metoqnsib pailyeqnub qaji naŋgi ugeugeinjroqnej. Osiqa

Damaskus endia dego naŋgi tontnjrsim atra tamo kokba naŋgoq olo joqsim aiqajqa bej.”
Tamo uŋgasari naŋgi degsib maroqnsib tulaŋ prugoqneb.
22 Sol a siŋgila na Qotei aqa wau yeqnaqa aqa siŋgila ti powo ti tulaŋ kobaoqnej. Deqa
a Qotei aqa anjam geregere plaltoqnsiqa endegsi maroqnej, “Yesus a bole Kristus Qotei
na qariŋyej qaji.” Degsi mareqnaqa Juda tamo kokba Damaskus di soqneb qaji naŋgi
aqa anjam qalotqa keresaiinjroqnej.

Juda tamo kokba naŋgi Sol qalsib moiyotqajqa maroqneb

23 Onaqa bati gargekoba yala koboonaqa Juda tamo kokba naŋgi koroosib mareb, “Iga
Sol qalsim moiyotqom.”
24-25 Naŋgi degsib marsibqa Sol a ulaŋaim deqa naŋgi qolo ti qanam ti qure aqa siraŋme
kalil taqatesoqneb. Taqatesonabqa tamo uŋgasari Sol dauryoqneb qaji naŋgi na qolo a
osib gumbaq di jigsib qure aqa jeŋ gogetosib sil na gumba tontosib goge na ura uratonab
jeŋ qalaq aiyej.

Sol a Jerusalem aisiq di soqnej

26 Bunuqna Sol a walwelosiqa Jerusalem di brantosiq tamo uŋgasari Yesus daury-
oqneb qaji naŋgoq gilsiqa minjrej, “E niŋgi koba na Qotei aqa wau ojqom.” Degsi
minjrnaqa naŋgi a ulaiyosib saidyeb. Di kiyaqa? A Yesus dauryoqnej di naŋgi poinjrosai
deqa.
27 Onaqa Barnabas na Sol osiqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgoq gilsiqa Sol a nami
gamq di Tamo Koba unnaqa anjam minjej qaji deqa naŋgi sainjrej. Sol a Damaskus dia
Yesus aqa ñam na anjam mare mare laqnej a ulaosaioqnej deqa ti Barnabas na naŋgi
sainjrej.
28 Deqa naŋgi Sol osib koba na soqneb. Sosibqa Sol a Jerusalem dia Tamo Koba aqa
ñam na anjam mare mare laqnej. A ulaosaioqnej.
29 Bati bei Sol a Juda tamo qudei ti anjam na qotoqneb. Tamo naŋgi di Grik anjam
maro qaji. Naŋgi Sol ombla anjam na qotsibqa naŋgi a qa ugeosib mareb, “Iga Sol qalsim
moiyotqom.”
30 Onaqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi deqa qusibqa Sol osib Sisaria qureq osi gileb.
Gilsib dena Sol qariŋyonabqa Tarsus qureq gilej.
31 Bati deqa Judia sawaq di, Galili sawaq di, Samaria sawaq di dego tamo uŋgasari
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi geregere lawo na soqneb. Naŋgi bati
gaigai Tamo Koba aqa sorgomq di sonabqa Mondor Bole na are siŋgilatetnjroqnej. Tamo
uŋgasari gargekoba naŋgi are bulyoqnsib Kristen naŋgo miligiq aiyeqnab naŋgi tulaŋ
kobaoqneb.

Pita na Ainias boletej

32 Ariya Pita a sawa bei beiq di laqnsiqa gilsiq Lida qureq di brantej. Brantosiqa Qotei
aqa segi tamo uŋgasari qure dia soqneb qaji naŋgi itnjrej.
33-34 Dia tamo bei soqnej aqa ñam Ainias. A jejamu laiyonaq soqnej. Wausau 8 a bijalq
di ŋeiesoqnej. Onaqa Pita na unsiqa minjej, “Ainias, Yesus Kristus na ni boletmqo. Deqa
ni tigelosim ino bijal qale.” Degsi minjnaqa aqa jejamu siŋgilaonaq a tigelej.
35 Onaqa tamo uŋgasari kalil Lida qure ti Saron sawa ti dia soqneb qaji naŋgi tamo di
boleonaq unsibqa naŋgi are bulyosib Tamo Koba qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

Pita na Tabita tigeltej

36 Jopa qureq di uŋa bei soqnej aqa ñam Tabita. A Yesus dauryoqnej qaji. Grik anjam
na aqa ñam Dorkas. A uŋa bolequja. A gaigai kumbra tulaŋ bolequja yoqnsiqa tamo
uŋgasari iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi lueinjroqnsiq iŋgi anainjroqnej.
37 Bati bei a maiyosiq moiyej. Moinaqa uŋa qudei na aqa jejamu yansosib warum bei
goge di atnab soqnej.

38 Lida qure di Jopa qure jojom. Deqa Jopa qureq di tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb
qaji naŋgi Pita a Lida qureq di soqnej di qusibqa tamo aiyel qariŋnjrnab aisib Pita minjeb,
"Ni urur au. Ni iga daurgosim koba na Jopa qureq gilqom."
39 Onaqa Pita a tigelosiqa naŋgi daurnjrsiqa koba na gilsib Jopa qureq di branteb.
Brantonabqa naŋgi Pita osib uŋa moiyej qaji aqa warum miligiq gileb. Gilnabqa uŋa
qobul kalil naŋgi Pita aqa areq di koroosib akamoqneb. Osib gara jugo ti gara tugo ti
nami Dorkas a naŋgi koba na sosibqa gereiyeleŋej qaji di Pita osoryeb.
40 Onaqa Pita a naŋgi minjrej, "Niŋgi kalil oqediy." Degsi minjrnaqa naŋgi oqedonab
siŋga pulutosiq Qotei pailyej. Pailyosiq koboonaqa uŋa moiyej qaji aqa areq gilsiqa
minjej, "O Tabita, ni tigel." Degsi minjnaqa a ŋam plaltosiqa Pita unsiq tigelosiq awoej.
41 Onaqa Pita na aqa baŋ ojsiq tigeltej. Tigeltosiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ti
uŋa qobul naŋgi ti metnjrnaqa naŋgi warum miligiq bosib Tabita uneb a ŋambile soqnej.
42 Onaqa Jopa qureq di tamo uŋgasari kalil naŋgi maŋwa deqa qusibqa naŋgi gargekoba
Tamo Koba qa naŋgo areqalo siŋgilateb.
43 Onaqa Pita a bati gargekoba yala Jopa qureq di soqnej. Tamo bei wagme aqa jegara
na iŋgi iŋgi gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di a ombla soqneb.

10

Laŋ aŋgro bei na Kornilius anjam minjej

1 Sisaria qureq di tamo bei soqnej aqa ñam Kornilius. A Rom tamo. A qaja tamo naŋgo
gate. A na qaja tamo 100 naŋgi taqatnjroqnej. Qaja tamo naŋgi di Itali sawa qaji.
2 Kornilius a Qotei aqa kumbra dauryoqnej qaji. Deqa tamo uŋgasari kalil a ombla
tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi a ti Qotei aqa sorgomq di soqneb. Juda naŋgi iŋgi iŋgi
saiinjreqnaqa a naŋgi silali qa aqaryainjroqnej. A bati gaigai Qotei pailyoqnej.
3 Ariya bati bei seŋ keliŋtonaqa Qotei na Kornilius aqa areqalo waqtetonaqa ŋeio
bulosiqa Qotei aqa laŋ aŋgro bei aqaq bonaq unej. Unnaqa laŋ aŋgro dena minjej, "O
Kornilius."
4 Onaqa Kornilius na laŋ aŋgro di koqyosiqa tulaŋ ulaugetosiq minjej, "O Tamo Koba,
ni kiyaqa ijoq bonum?"
Onaqa laŋ aŋgro dena minjej, "Qotei a gaigai ino pailyo queqnu. Juda naŋgi iŋgi iŋgi
saiinjreqnaqa ni na naŋgi aqaryainjreqnum. Ino kumbra di Qotei a unoqnsiq deqa a ni
qa tulaŋ areboleboleiyeqnu.
5 Deqa ni que. Ni na tamo qudei naŋgi qariŋnjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa
ñam Saimon ñam bei Pita a itqab. A itosib osib babqa a na anjam bei ni mermqas.
6 A tamo bei wagme aqa jegara na iŋgi iŋgi gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di
unu. Aqa tal agi alile qalaq di unu."
7 Laŋ aŋgro dena Kornilius anjam degsi minjsiq olo ulaŋonaqa Kornilius na aqa kaŋgal
tamo aiyel metnjrnaqa aqa areq beb. Qaja tamo qujai dego metonaq aqa areq bej.
Qaja tamo di a Qotei aqa kumbra dauryoqnej qaji. A bati gaigai Kornilius ombla sosiqa
wauetoqnej.
8 Onaqa Kornilius na anjam kalil laŋ aŋgro a marej qaji di naŋgi qalub minjrsiqa
qariŋnjrnaq Jopa qureq aiyeb.

Pita a ŋeio bulej

9 Naŋgi walwelosi aisib gamq di qoloinjrnaqa ŋereŋeb. Olo nebeonaqa tigelosib aisib
Jopa qure jojomyeqnabqa bati qujai deqa Pita a Qotei pailyqa osiqa warum bei gogeqsi
deq oqej. Di qanam jige.
10-11 Oqsiq warum dia sonaqa a mamyonaqa uŋa qudei naŋgi minjrnaqa iŋgi goiyeteb.
Iŋgi goiyeqnabqa Qotei na Pita aqa areqalo waqtetonaqa a ŋeio bulej. A ŋeio bulosiqa laŋ
waqonaq iŋgi bei gara kobaquja bul plalosiq mutu qolqeq di ojeleŋosib laŋ goge dena ura
uratonab aiyeqnaq unej.

12 Gara miligiq di wagme utru segi segi soqneb. Bel ti bauŋ ti amal ti bagu ti qebari ti sonab unjrej.
13 Unjrsiqa kakro bei quej. A marej, “Pita, ni tigelosim wagme bei qalsim uye.”
14 Onaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, e uyqasai! Wagme uge uge deqaji e nami uyosaioqnem. Wagme deqaji uyqajqa di getento koba.”
15 Osiqa Pita a kakro di olo quej. A marej, “Iŋgi iŋgi e jiga saiqoji qa maronum di ni olo uge qa maraim.”
16 Gara di degsi aiyoqalubtosiqa olo torei oqej.
17 Ŋeio di aqa utru Pita a poiyosai. Deqa a are koba qalsiq soqnej. Onaqa tamo qalub Kornilius na qariŋnjrej qaji naŋgi Jopa qureq di brantosib tamo qudei naŋgi endegsib nenemnjreb, “Saimon aqa tal qabi unu?” Degsib nenemnjrnabqa naŋgi na minjreb, “Saimon aqa tal agide.” Onaqa naŋgi walwelosib Saimon aqa tal meq di tigeleb.
18 Tigelosib maosib mareb, “Saimon ñam bei Pita a tal endi unu e?”
19 Pita a ŋeio deqa are koba qaleqnaqa Qotei aqa Mondor na minjej, “Ni que. Tamo qalub bosib ni qa maronub.
20 Deqa ni tigelosim naŋgi daurnjrsim gile. Ni are gulbeimaiq. E na naŋgi qariŋnjronum bonub.”
21 Onaqa Pita a tal uratosiq mandamq aisiq naŋgo areq di brantosiq minjrej, “Niŋgi tamo ŋameqnub qaji agi e di. Niŋgi kiyaqa bonub?”
22 Onaqa naŋgi na minjeb, “Qaja tamo gate aqa ñam Kornilius a tamo bolequja. A Qotei aqa sorgomq di sosiqa kumbra bole dauryeqnu. Juda kalil naŋgi a qa mareqnub, ‘A tamo bolequja.’ Ni que. Ya bilaq Qotei aqa laŋ aŋgro bei a Kornilius aqaq di brantosiq minjej, ‘Ni tamo qudei naŋgi qariŋnjrimqa aisib Pita minjib ino talq bosim anjam bei mermim quqwam.’ ”
23 Onaqa Pita a naŋgo anjam di qusiqa naŋgi joqsiqa tal a soqnej qaji dia koba na soqneb. Ŋereŋosib nebeonaqa Pita a naŋgi koba na tigelosib gileb. Jopa tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji naŋgi dego koba na gileb.

Pita a Kornilius aqa talq gilej

24 Naŋgi gilsib gamq di qoloinjrnaqa ŋereŋeb. Olo nebeonaqa naŋgi tigelosib gilsib Sisaria qureq di branteb. Kornilius a naŋgi qa tariŋoqnsiq ŋam atoqnej. A na aqa tamo si naŋgi ti aqa segi leŋ naŋgi ti kalil minjrnaq bosib a ti koroosib tariŋoqneb.
25 Onaqa Pita a gilsiqa Kornilius aqa talq di brantej. Brantosiqa tal gogetonaqa Kornilius a bosiqa Pita aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa a biŋiyej.
26 Onaqa Pita na Kornilius tigeltosiq minjej, “Ni tigel. Ni e biŋibaim. Aqo ombla mandam tamo.”
27 Degsi minjsiqa naŋgi ombla anjam qairosib warum bei miligiq gileb. Warum miligiq di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi koroesonab unjrej.
28 Unjrsiqa minjrej, “Niŋgi qalie, e Juda tamo. Niŋgi Juda tamo sai. Niŋgi sawa bei qaji. Deqa gago Juda kumbra agiende. Iga nuŋgo tal gogetqajqa getento koba. Iga niŋgi koba na laqajqa dego getento koba. Moses aqa dal anjam nami degsi neŋgreŋyej unu. Ariya Qotei na e endegsi merbej, ‘Sawa bei bei qaji naŋgi ijo ŋamgalaq di tamo uge edegaim.’ Qotei na e degsi merbej.
29 Deqa niŋgi e qa anjam qariŋyonab e nuŋgo anjam gotraŋyosai. E nuŋgo anjam dauryosim bosim nuŋgo tal gogetonum. Deqa niŋgi merbiy, niŋgi kiyaqa e qa anjam qariŋyeb?”
30-31 Onaqa Kornilius na Pita minjej, “Ya ya endi bati qolqe gilqo seŋ bati kere endego seŋ keliŋtonaqa e pailyeqnamqa tamo bei gara tulaŋ qat jigsiqa bosiq ijo ulatamuq di tigelosiqa merbej, ‘O Kornilius, Qotei a gaigai ino pailyo queqnu. Juda naŋgi iŋgi iŋgi saiinjreqnaqa ni na naŋgi aqaryainjreqnum. Ino kumbra di Qotei a unoqnsiq deqa a ni qa tulaŋ areboleboleiyeqnu.

32 Deqa ni que. Ni na tamo qudei naŋgi qariŋnjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa
ñam Saimon ñam bei Pita a itqab. A itosib osib babqa a na anjam bei ni mermqas. A tamo
bei wagme aqa jegara na iŋgi iŋgi gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di unu. Aqa tal
agi alile qalaq di unu.'
33 Laŋ aŋgro na e degsi merbonaqa e tamo qudei naŋgi urur qariŋnjrnam Jopa qureq
aisib inoq di branteb. Brantonabqa ni na naŋgi daurnjrsim agi ijo talq bonum. Deqa
e ni qa tulaŋ areboleboleibqo. Endego iga kalil endia koroosimqa Qotei aqa ŋamgalaq
di awejunum. Deqa anjam kalil Tamo Koba a na ni mermej qaji di mergimqa iga
quqwom." Kornilius na Pita degsi minjej.

Pita a anjam bole palontej

34 Onaqa Pita a tigelosiqa naŋgi endegsi minjrej, "Endego e qalieonum, Qotei a tamo
qudei bole qa maroqnsiq olo tamo qudei uge qa marosaieqnu. Aqa ŋamgalaq di tamo
kalil kerekere unub.
35 Deqa sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari kumbra bole bole yoqnsib Qotei aqa
sorgomq di unub qaji naŋgi Qotei na tulaŋ areinjreqnu.
36 Bole, nami Qotei na aqa anjam bole qariŋyonaqa Israel naŋgo segiq aiyej. Anjam
bole di aqa damu endegsi unu. Tamo uŋgasari naŋgi Qotei ti ombla jeu atoqnsib sonabqa
Yesus Kristus na jeu kobotej. Yesus a tamo kalil naŋgo Tamo Koba.
37 Niŋgi qalie, Jon a bosiqa tamo uŋgasari naŋgi yanso qa anjam minjroqnej. Bati deqa
Yesus Nasaret qaji a Galili sawaq di aqa wau utru atsiqa walweloqnsiqa Judia sawa
naŋgo qure kalil keretoqnsiq wauoqnej.
38 Qotei na aqa Mondor Bole ti aqa siŋgila ti Yesus yonaqa a walweloqnsiqa kumbra
bole bole yoqnej. Yoqnsiqa tamo uŋgasari Satan na ugetnjro qaji naŋgi kalil boletnjro-
qnej. Qotei a Yesus ombla soqneb deqa a siŋgila ti wauoqnej.
39 Yesus a Juda naŋgo sawa ti Jerusalem qure ti dia maŋwa gargekoba yeqnaqa iga
gago ŋamdamu na unoqnem. Iga deqa bini saoqnsim laqnum. Ariya naŋgi na Yesus osib
ŋamburbasq di qalsib moiyoteb.
40 Bati qalub koboonaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltonaqa a tigelosiqa gago
ŋamdamuq di branteqnaqa iga unoqnem.
41 A Juda kalil naŋgo ŋamdamuq di brantosaioqnej. Iga Qotei na aqa anjam mare
mare laqajqa giltgej qaji gagoq di segi brantoqnej. Agi a subq na tigelosiqa iga koba
na awooqnsimqa iŋgi ti ya ti uyoqnem.
42 A na mergej, 'E segi qujai Qotei na giltbej qaji. Deqa mondoŋ e na tamo ŋambile so
qaji ti tamo moreŋo qaji ti naŋgi peginjrqai. Niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi e qa degsib
minjroqniy.' Yesus na iga degsi mergej.
43 O ijo was, Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi nami endegsib maroqneb, 'Qotei
na tamo uŋgasari kalil Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab qaji naŋgi aqa ñam na naŋgo
une kobotetnjrqas.' "

Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi aqa Mondor Bole enjrej

44-46 Pita a anjam degsi mareqnaqa bati qujai deqa Mondor Bole aisiqa tamo kalil
Pita aqa anjam quoqneb qaji naŋgo meŋ bulyetnjrnaqa naŋgi qure utru segi segi naŋgo
anjam poinjrnaqa mareleŋoqneb. Maroqnsib Qotei aqa ñam soqteqnabqa Juda Kristen
Pita koba na beb qaji naŋgi di qusibqa tulaŋ prugeb. Di kiyaqa? Bati di Qotei na sawa
bei bei qaji naŋgi dego aqa Mondor enjrej deqa. Onaqa Pita a endegsi marej,
47 "Iga Juda tamo unum. Iga nami Qotei aqa Mondor em. Dego kere bini sawa bei bei
qaji naŋgi aqa Mondor onub. Deqa tamo bei na iga naŋgi yansnjrqajqa saidgwa keresai."
48 Osiqa naŋgi minjrej, "Niŋgi Yesus Kristus aqa ñam na yanso oiy." Degsi minjrnaqa
naŋgi na yanso osib Pita minjeb, "Ni bati qudei iga koba na endi sqom." Degsi minjnabqa
a naŋgi koba na soqneb.

11

Pita a Jerusalem aiyej

1 Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ti Yesus aqa tamo uŋgasari kalil Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi ti anjam endegsib queb, “Sawa bei bei qaji naŋgi dego Qotei aqa anjam osib naŋgo areqaloq di siŋgilateb.”
2 Onaqa bati bei Pita a Jerusalem aisiq di sonaqa Juda tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji naŋgi na Pita ŋiriŋtosib minjeb,
3 “Sawa bei bei qaji naŋgi muluŋ unosaieqnub. Deqa ni kiyaqa naŋgo tal gogetosim naŋgi ti awoosim iŋgi uyoqnem?”
4 Onaqa Pita a naŋgo anjam di qusiqa utruq na anjam endegsi sainjrej,
5 “E Jopa qureq di pailyeqnamqa Qotei na ijo areqalo waqtetbonaqa e ŋeio bulem. E ŋeio bulosimqa iŋgi bei gara kobaquja bul plalosiq mutu qolqeq di ojeleŋosib laŋ goge na ura uratonab ijo ulatamuq ainaq unem.
6 Unsim geregere gara miligi peleiyosim wagme utru segi segi unjrem. Wagme juwaŋ ti amal ti bagu ti qebari ti gara miligiq di sonab unjrem.
7 Unjrsimqa kakro bei quem. A merbej, ‘O Pita, ni tigelosim wagme bei qalsim uye.’
8 Onaqa e marem, ‘O Tamo Koba, e uyqasai! Wagme uge uge deqaji e nami uyosaioqnem. Wagme uge deqaji uyqajqa di getento koba.’
9 Onaqa kakro di a olo laŋ goge na brantej. A marej, ‘Iŋgi iŋgi e jiga saiqoji qa maronum di ni olo uge qa maraim.’
10 Gara di degsi aiyoqalubtosiqa wagme kalil gara ti olo torei goge oqej.
11 “Bati qujai deqa tamo qalub naŋgi bosib e soqnem qaji tal meq di tigeleb. Tamo bei na naŋgi Sisaria qureq dena qariŋnjrnaq ijoq beb.
12 Bonab Qotei aqa Mondor na e merbej, ‘Ni tigelosim naŋgi qalub daurnjrsim gile. Ni are gulbeimaiq.’ Degsi merbonaqa e tigelosim naŋgi qalub daurnjrsim Yesus aqa tamo 6 agi endia tigelejunub qaji naŋgi koba na gilem. Gilsim Sisaria qureq di brantosim tamo di aqa tal gogetem.
13-14 Gogetonamqa tamo dena iga endegsi saigej, ‘Laŋ aŋgro bei a bosiqa ijo talq endi tigelesonaq e unem. Unnamqa merbej, “Ni na tamo qudei naŋgi qariŋnjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam bei Pita a itqab. A itosib osib babqa a na ni Qotei aqa anjam mermimqa anjam dena Qotei na ni oqas. Osim tamo uŋgasari kalil ni ombla tal qujaiq endi unub qaji naŋgi dego eleŋqas.” ’
15 O ijo was, tamo dena iga degsi saigonaqa e kamba anjam marqa yeqnamqa Mondor Bole a tamo kalil tal dia koroesoqneb qaji naŋgoq aiyej. Mondor a nami iga Juda gagoq aiyej dego kere naŋgoq aiyej.
16 Naŋgoq ainaqa e unsimqa Tamo Koba aqa anjam nami marej qaji deqa olo are qalem. Agi a endegsi marej, ‘Jon a ya na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej. Ariya e Mondor Bole aqa siŋgila na niŋgi yansŋgwai.’
17 O ijo was niŋgi quiy. Iga nami Tamo Koba Yesus Kristus qa gago areqalo siŋgilatonamqa Qotei na aqa Mondor Bole iga egej. Bini sawa bei bei qaji naŋgi dego Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnabqa Qotei na aqa Mondor naŋgi enjreqnu. Deqa Qotei aqa wau di e na getentqa keresai.”
18 Onaqa Juda tamo Pita ŋiriŋteb qaji naŋgi aqa anjam di qunabqa naŋgo ŋiriŋ koboej. Deqa naŋgi Qotei aqa ñam soqtosib mareb, “Bole, Qotei a sawa bei bei qaji naŋgi dego are bulyetnjreqnu. Deqa naŋgi dego ŋambile gaigai sqab.”

Antiok qureq di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are bulyoqneb

19 Ariya Juda tamo Stiven qaleb qaji naŋgi na Kristen naŋgi ugeugeinjreqnab segi segi jaraiyosib Fonisia sawa ti Saiprus nui ti Antiok qure ti deq gileleŋeb. Gilsib dia Qotei

aqa anjam mare mare laqneb. Laqnsibqa Juda naŋgi segi Qotei aqa anjam minjroqneb. Sawa bei bei qaji naŋgi Qotei aqa anjam minjrosaioqneb.
20 Ariya Kristen qudei naŋgi Saiprus ti Sairini ti dena tigelosib Antiok qureq aisib Grik naŋgi dego Tamo Koba Yesus aqa anjam bole minjroqneb.
21 Kristen naŋgi di Tamo Koba aqa siŋgila ti wauoqneb deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib are bulyoqneb.
22 Onaqa Yesus aqa tamo uŋgasari Jerusalem di soqneb qaji naŋgi kumbra deqa qusibqa Barnabas qariŋyonab Antiok gilej.
23 Antiok gilsiqa Qotei a Grik naŋgi qa dego are boleiyoqnsiqa aqaryainjroqnej di unej. Unsiqa tulaŋ areboleboleiyej. Deqa a na naŋgi kalil are siŋgilatetnjroqnsiqa minjroqnej, "Niŋgi Tamo Koba a gaigai dauryoqnsib soqniy."
24 Barnabas a tamo bolequja. Mondor Bole aqaq di sonaqa a siŋgila ti wauoqnej. Aqa areqalo kalil Tamo Koba Yesus qa siŋgilatosiq soqnej. Deqa a Yesus aqa anjam mareqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi quoqnsib Yesus aqaq boqneb.
25 Ariya bati bei Barnabas a Sol ŋamqajqa marsiq Tarsus qureq gilej.
26 Gilsiq Sol ŋamosiq itosiq ombla puluosib Antiok olo aiyeb. Aisib dia wausau qujai Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi koba na wauoqneb. Wauoqnsibqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Qotei aqa anjam minjroqneb. Antiok dia tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgo ñam Kristen wainjreb.
27 Onaqa bati bei Qotei aqa medabu o qaji tamo qudei naŋgi Jerusalem dena walwelosib Antiok beb.
28 Bei aqa ñam Agabus. Naŋgi Antiok bonabqa Qotei aqa Mondor na Agabus medabu siŋgilatetonaqa a tigelosiqa marej, "Sawa sawa kalilq di naŋgi mam koba oqab." Agabus a degsi marej. Mam di bunuqna Mandor Koba Klodius aqa bati qa brantej.
29 Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi Agabus aqa anjam di qusibqa naŋgi naŋgo segi segi silali soqnej di koroiyeb. Koroiyosib naŋgo Kristen was Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi aqaryainjrqa marsib silali qariŋyonab naŋgoq aiyej.
30 Silali di naŋgi Barnabas Sol wo enjrnabqa naŋgi na osi aisib Kristen gate Judia sawaq di soqneb qaji naŋgo baŋq di ateb.

12

Herot na Pita ojsiqa tonto talq di waiyej

1 Bati deqa Mandor Herot na Yesus aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi ojeleŋosiqa ugeugeinjroqnej.
2 Osiqa a na qaja tamo bei qariŋyonaqa gilsiq Jon aqa was Jems serie na qalnaq moiyej.
3 A degyonaqa Juda tamo kokba naŋgi areboleboleinjrej di qalieosiq deqa Pita dego ojej. Bati di Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Yori Bati Koba.
4 Herot a Pita ojsiqa tonto talq di waiyosiqa qaja tamo 16 naŋgi minjrnaqa naŋgi Pita taqatesoqneb. Herot a endegsi are qalej, "Yori bati koba ñam Pasova di koboamqa e Pita osiy Juda naŋgo ulatamuq di tigeltqai."
5 Pita a tonto talq di sonaqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi siŋgila na Pita qa pailyoqneb.

Laŋ aŋgro bei a bosiqa Pita tonto talq dena oqeq atej

6 Herot a marej, "Nebeamqa e na Pita osiy Juda naŋgo ulatamuq di tigeltqai." Qolo deqa qaja tamo aiyel na Pita osib tonto tal miligiq di warum beiq waiyosib ambletosib sil kokba aiyel na tontonab ŋeiesoqnej. Qaja tamo qudei naŋgi tonto tal siraŋme jojomq di tigelesosib taqatoqneb.
7 Onaqa qolo qujai deqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a warum miligiq di brantoqujatej. Aqa riaŋ na warum di tulaŋ suwantej. Onaqa laŋ aŋgro dena Pita jar baŋgaq di

kontosiqa dudumyej. Dudumyosiq minjej, “Ni tigeloqujat.” Degsi minjnaqa sil kokba aiyel Pita aqa baŋ qoseb qaji di pambloŋosib uloŋeb.
8 Onaqa laŋ aŋgro na olo Pita minjej, “Ino gara tigsim ino siŋga tatal jige.” Onaqa Pita a degyonaqa olo minjej, “Ino gara jugo dego jigsim e daurbe.”
9 Degsi minjnaqa Pita a warum di uratosiq laŋ aŋgro dauryosiq gilej. Laŋ aŋgro a bole Pita oqeq atej di Pita a poiyosai. A are qalej, “E ŋeiobilqeionum kiyo?”
10 Naŋgi walwelosib qaja tamo bei tonto tal taqatesoqnej qaji di buŋyosib gilsib olo qaja tamo bei buŋyosib siraŋme kobaquja ain na gereiyo qaji di brantonab siraŋ a segi waqonaqa naŋgi aiyel oqedeb. Siraŋme di tonto talq dena oqedosim qureq aiqajqa siraŋme. Naŋgi siraŋme dena oqedosib gam dauryosib giloqnsib laŋ aŋgro na Pita uratosiq ulaŋej.
11 Onaqa Pita a poiyonaqa marej, “Bole. Endego e qalieonum, Juda naŋgi e lubqa laqnabqa Tamo Koba a na aqa laŋ aŋgro qariŋyqoqa bosiq e aqaryaibosiqa Herot aqa baŋq dena e oqo.”
12 Pita a degsi poiyonaqa walwelosi gilsiq Jon aqa ñam bei Mak aqa ai Maria aqa talq di brantej. Tal miligiq di Kristen gargekoba naŋgi koroesosib Pita qa pailyoqneb.
13-14 Onaqa Pita a tal meq di brantosiqa siraŋmeq di tigelosiq kindokindoŋosiq maeqnaqa kaŋgal uŋa bei aqa ñam Roda a bosiqa siraŋ waqtqa osiqa Pita aqa kakro qusiq tulaŋ areboleboleiyej. Onaqa a siraŋ waqtqa uratosiqa olo urur ti warum miligiq gilsiqa naŋgi minjrej, “Pita bqo agi tal meq di tigelejunu!”
15 Onaqa naŋgi na minjeb, “Ni nanarionum. Di Pita sai.” Degsi minjnabqa a tulaŋ siŋgilaosiqa minjrej, “E nanariosai. E bole maronum. Pita a bqo aqa kakro quonum.” Onaqa naŋgi na minjeb, “Di Pita sai. Di aqa laŋ aŋgro kiyo?”
16 Onaqa Pita a siraŋmeq di tigelesosiqa kindokindoŋeqnaqa naŋgi kalil bosib siraŋ waqtosib Pita unsib tulaŋ prugeb.
17 Onaqa Pita a aqa baŋ soqtonaqa naŋgi kirionabqa Tamo Koba a na tonto talq dena oqeq atej deqa naŋgi sainjrej. Osiqa minjrej, “Niŋgi gilsib Yesus aqa tamo uŋgasari kalil Jems ombla endegsib minjriy, ‘Pita a tonto talq dena oqedqo.’ ” Pita a naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrsiq tal beiq gilej.
18 Nebeonaqa qaja tamo tonto tal taqatesoqneb qaji naŋgi ŋam ateb Pita a tonto talq di sosai. Naŋgi degsi unsibqa tulaŋ ulaugetosib are koba qaloqnsib maroqneb, “Pita a qabitqo?”
19 Onaqa Herot na aqa qaja tamo qudei naŋgi minjrej, “Niŋgi tonto talq gilsib Pita osib boiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi tonto talq gilsib Pita qa ŋamonab ugeinjrej. Ugeinjrnaqa olo puluosib aisib Herot minjeb, “Pita a tonto talq di sosai.” Degsib Herot minjnabqa a segi gilsiq qaja tamo tonto tal taqatesoqneb qaji naŋgi nenemnjrnaqa minjeb, “Pita a qabitqo kiyo di iga qaliesai.” Naŋgi degsib Herot minjnabqa a na aqa qaja tamo qudei naŋgi minjrej, “Naŋgi Pita geregere taqatosai deqa niŋgi na naŋgi ñumib moreŋqab.” Osiqa bunuqna Herot a Judia sawa uratosiqa Sisaria qureq gilsiq di soqnej.

Herot a moiyej

20 Herot a nami Tair qure ti Saidon qure ti naŋgi qa ŋiriŋugetej. Deqa tamo uŋgasari qure aiyel dia soqneb qaji naŋgi koroosib mareb, “Iga tamo qudei qariŋnjrimqa naŋgi Sisaria qureq aisib Herot aqa are latetqab. Yim aqa ŋiriŋ koboqas.” Naŋgi degsib marsib tamo qudei qariŋnjrnabqa naŋgi aisib Herot aqa talq di brantosib tal taqato tamo aqa ñam Blastus endegsib minjeb, “Ni na Herot minjim a odimqa iga a ombla qairqom. Yim aqa ŋiriŋ koboqas.” Sawa kalil Herot a taqatoqnej qaji naŋgoq dena Tair ti Saidon ti naŋgi na iŋgi awaiyoqneb. Utru deqa naŋgi Herot aqa ŋiriŋ kobotqajqa mareb. Onaqa Blastus a naŋgo anjam di qusiqa gilsiq Herot minjej.
21 Minjnaqa Herot a qusiqa odosiqa naŋgi koba na qairqajqa bati atej. Bati brantonaqa naŋgi koroonabqa Herot a naŋgi anjam bei minjrqa osiqa mandor kokba naŋgo

wala gaigai jigeqnub deqaji bei jigsiqa aqa awo jaram kobaq di awoosiq naŋgi anjam minjroqnej.
22 Minjreqnaqa tamo uŋgasari koroesoqneb qaji naŋgi aqa anjam di quoqnsib tulaŋ areboleboleinjrnaqa leleŋosib maroqneb, “Herot a mandam tamo sai. A dego qotei bei. Deqa a anjam degsi mareqnu.”
23 Herot a Qotei bole aqa ñam soqtosai. A aqa segi ñam soqtoqnsiqa anjam maroqnej. Deqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei urur aisiq Herot a ma uge yonaqa aqa bi ani ambli na uynab a moiyej.
24 Bati deqa Tamo Koba aqa anjam tulaŋ kobaoqnsiqa qure qure kalil keretoqnej.
25 Onaqa Barnabas Sol wo naŋgi Jerusalem dia naŋgo wau kobotosib olo puluqa laqnsib Jon aqa ñam bei Mak a osib koba na Antiok qureq gileb.

13

Antiok qureq di Kristen naŋgi na Barnabas Sol wo giltnjreb

1 Antiok dia Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti Qotei aqa anjam plalto tamo naŋgi ti Kristen naŋgo ambleq di soqneb. Naŋgo ñam agiende. Bei Barnabas. Bei Simeon aqa ñam bei Niger. Bei Lusius. A Sairini qaji. Bei Manain. A nami Mandor Herot ombla tal qujaiq di aŋgro kiñilala sosib boleeb. Bei Sol.
2 Naŋgi Tamo Koba a qa louoqnsib iŋgi ti ya ti uratosib sonabqa Mondor Bole na naŋgi minjrej, “Niŋgi Barnabas Sol wo naŋgi aiyel giltnjrsib qariŋnjribqa naŋgi gilsib wau e na enjronum qaji di ojqab.”
3 Onaqa naŋgi iŋgi ti ya ti uratosib pailyosib naŋgo aiyel gateq di baŋ atsib qariŋnjrnab gileb.

Saiprus nuiq di Barnabas Sol wo naŋgi Yesus aqa anjam bole maroqneb

4 Mondor Bole na naŋgi aiyel qariŋnjrnaq gilsib Selusia qureq di brantosib dia qobuŋ bei gogetosib qobuŋ na gilsib Saiprus nuiq di branteb. 5 Brantosib Salamis qureq di tiryosib dena naŋgi siŋga na walweloqnsib Juda naŋgo Qotei tal qudei miligiq giloqnsib Qotei aqa anjam minjre minjre laqneb. Jon aqa ñam bei Mak a naŋgi aiyel daurnjrsiq aqaryainjroqnej.
6 Naŋgi Saiprus nui aqa qure kalil keretosib Pafos qureq di branteb. Osib qure dia quñam tamo bei aqa ñam Barjisas iteb. A Juda tamo. A na tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa endegsi minjroqnej, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”
7-8 Rom naŋgo gate koba bei aqa ñam Sergius Paulus a Pafos qureq di soqnej. Barjisas a gaigai Sergius Paulus dauryosiq laqnej. Sergius Paulus a qalie tamo kobaquja. A na Barnabas Sol wo naŋgi metnjrnaqa aqa areq bosib Qotei aqa anjam minjoqneb. Onaqa Barjisas (Grik anjam na aqa ñam Elimas) a are qalej, “E na Barnabas Sol wo naŋgo anjam gegentoqnqai. Sergius Paulus a Yesus qa aqa areqalo siŋgilato uge.”
9-10 Sol aqa ñam bei Pol. Mondor Bole a Pol aqa miligiq aisiq siŋgila yonaqa a na Elimas koqyosiq minjej, “Ni Satan aqa aŋgro. Ni kumbra bole kalil jeutosim laqnum. Ni gisaŋ anjam marqajqa ino areqaloq di maqejunu. Ni gisaŋ kumbra yqajqa tulaŋ siŋgilaeqnum. Ni Tamo Koba aqa anjam bole beltoqnsimqa olo gisaŋ anjam segi mareqnum. Ino kumbra uge di ni uratqa keresai.
11 Deqa ni que. Endego Tamo Koba aqa siŋgila inoq aiyimqa ni ŋamdamu geteŋmimqa bati gargekoba yala seŋ unqasai.” Degsi minjnaqa aqa ŋamdamu ambruiyonaqa a sawa unqa keresai. Deqa a na tamo qudei naŋgi metnjroqnsiqa endegsi minjroqnej, “Niŋgi ijo baŋ ojsib e gam osorbiy.”
12 Sergius Paulus a Tamo Koba aqa siŋgila di unsiqa Qotei aqa anjam Pol Barnabas wo naŋgi maroqneb qaji di poiyonaqa tulaŋ prugosiq Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej.

Pol a Pisidia sawaq di Qotei aqa anjam palontej

13 Onaqa tamo naŋgi Pol dauryosib laqneb qaji naŋgi a koba na Pafos qure uratosib qobuŋ na gilsib Pamfilia sawaq di brantosib Perga qureq di tiryeb. Tiryosib dia Jon Mak a naŋgi uratnjrsiqa olo puluosiq Jerusalem aiyej.
14-15 Onaqa Pol Barnabas wo naŋgi Perga qure uratosib siŋga na walwelosib Pisidia sawaq gilsib Antiok qureq di branteb. Brantosib di sonabqa yori batiej. Deqa naŋgi Qotei tal miligiq gilsib awoonabqa Juda gate kokba naŋgi tigelosib Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti sisiyoqneb. Sisiyosib koboonaqa naŋgi na Pol Barnabas wo minjreb, "O gago was aiyel, niŋgi gagoq bonub deqa tamo uŋgasari naŋgo are siŋgilatetnjrqajqa anjam bei soqnim tigelosib mariy."
16 Onaqa Pol a tigelosiqa aqa baŋ soqtonaqa tamo uŋgasari naŋgi kirionabqa endegsi minjrej, "O Israel niŋgi ti tamo uŋgasari kalil Qotei aqa sorgomq di unub qaji niŋgi ti ijo anjam endi quiy.
17 Qotei a nami gago moma naŋgi giltnjrnaqa naŋgi Isip sawaq di tulaŋ gargekobaonabqa Qotei a siŋgila na naŋgi joqsiqa Isip uratosib gileb. Gago moma naŋgi di agi Israel.
18 Naŋgi gilsib wausau 40 wadau sawaq di sonabqa Qotei a naŋgo gulbe qoboiyetnjroqnej.
19 Osiqa Kenan sawaq di qure kokba 7 padaltnjrsiqa naŋgo mandam pupoiyoqnsiq gago moma naŋgi enjroqnej. Qotei a naŋgi degnjroqnsiq bosi bosiq wausau 450 koboej.
20 Di koboonaqa Qotei a gago moma qudei naŋgi giltnjrsiqa gate kokba atsiqa siŋgila enjreqnaqa siŋgila dena naŋgi na Israel tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqneb. Degsib yonab yonab Qotei aqa medabu o qaji tamo Samuel aqa bati brantej.
21 "Onaqa Israel naŋgi na Samuel minjeb, 'Ni na tamo bei giltimqa a gago mandor koba sosim iga taqatgwas.' Degsib Samuel minjnabqa a na Kis aqa ŋiri Sol giltonaqa a Israel naŋgo mandor koba soqnej. Sol a Benjamin aqa leŋ. A Israel naŋgo mandor koba sonaqa wausau 40 koboej.
22 Onaqa Qotei na Sol kobotosiqa olo Devit giltonaqa a kamba Israel naŋgo mandor koba soqnej. Qotei a Devit qa endegsi marej, 'E Jesi aqa ŋiri Devit unonum, aqa kumbra tulaŋ boledamu. E Devit aqa kumbra qa tulaŋ arearetbeqnu. E qalieonum, a ijo areqalo kalil dauryoqnqas.'
23 O ijo was niŋgi quiy. Qotei aqa anjam bei a nami marej qaji di a segi dauryosiqa Devit aqa leŋ naŋgoq dena tamo bei giltosiqa qariŋyonaq Israel gagoq bej. Tamo di aqa ñam Yesus. A iga padalo sawaq na eleŋqajqa deqa Qotei na qariŋyonaq bej.
24 "Yesus na aqa wau utru atosaisonaqa Jon a namoqna bosiqa Israel naŋgi endegsi minjroqnej, 'Niŋgi are bulyibqa e na niŋgi yansŋgwai.'
25 Osiqa aqa wau kobotqa osiqa olo endegsi maroqnej, 'Niŋgi e qa kiyersib mareqnub? E nami merŋgem, e Kristus sai. Kristus a ijo qoreq na bqas. Aqa ñam kobaquja. E ñam saiqoji. E tamo laŋaj. Deqa e na Kristus kaŋgalyqajqa e tamo bolesai.' Jon a degsi maroqnej.
26 "O Abraham aqa moma niŋgi ti tamo kalil Qotei aqa sorgomq di unub qaji niŋgi ti ijo anjam endi quiy. Niŋgi kalil ijo was. Qotei a iga padalo sawaq na eleŋqas anjam di a na qariŋyonaq gagoq bej.
27 Tamo uŋgasari Jerusalem di unub qaji naŋgo gate ti naŋgi na Yesus qalib moiqajqa anjam qoseb. Di kiyaqa? Yesus a bole Kristus di naŋgi poinjrosai deqa. Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam yori bati gaigai sisiyeqnub qaji di aqa damu dego naŋgi poinjrosai. Utru deqa naŋgi na Yesus qalib moiqajqa anjam qoseb. Naŋgo kumbra dena naŋgi Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam keretosib yeb.
28 Naŋgi Yesus aqa une bei babtosai. Naŋgi a moiyotqajqa utru saiqoji. Deqa naŋgi laŋa aqa jejamuq di une qamsib Pailat minjeb, 'Yesus a une ti deqa ni a ŋamburbasq di gaint.' Degsib minjnabqa a na Yesus osiq qaja tamo naŋgo baŋq di atnaqa naŋgi a qalnab moiyej.

29 Anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami neŋgreŋyeb qaji di Juda naŋgi
keretosib yosib agi Yesus qalsib moiyoteb. Moiyotosib ŋamburbasq dena osib subq ateb.
30-31 Onaqa Qotei na olo Yesus subq na tigeltonaqa a tigelosiqa tamo naŋgi nami a
ombla Galili sawa uratosib Jerusalem aiyeb qaji naŋgo ŋamdamuq di bati gargekoba
branteqnaqa naŋgi unoqneb. Deqa bini naŋgi Yesus qa anjam saoqnsib laqnabqa Juda
tamo uŋgasari kalil naŋgi queqnub.
32 "Nami Qotei na gago moma naŋgi anjam bole endegsi minjrej, 'E na Kristus qariŋyit
bosim tamo uŋgasari naŋgi eleŋqas.' Qotei aqa anjam bole di bini aqo Barnabas wo na
niŋgi merŋgeqnum.
33 Qotei na anjam bole di aqa damu babtqa osiq deqa Yesus olo subq na tigeltej. Gago
moma naŋgo leŋ agi iga. Deqa Yesus a gagoq bej. Devit a nami louqa buk miligiq di Yesus
qa endegsi neŋgreŋyej,
'Ni ijo aŋgro bole.
Bini e ni ŋambabtmonum.'
Devit a lou namba 2q di anjam di neŋgreŋyej.
34 Bunuqna Yesus a moinaqa Qotei na subq na tigeltej deqa Yesus a olo moiqasai. Aqa
jejamu subq di qusaqasai dego. Agi Qotei a nami marej, 'E nami Devit boletem dego kere
e niŋgi boletŋgwai. E bole merŋgonum.'
35 Deqa niŋgi quiy. Nami Devit a Qotei minjej, 'Ni ino segi aŋgro bolequja ni na giltem qaji
aqa jejamu subq di uratim qusaqasai.' Devit a degsi Qotei minjsiqa louqa buk miligiq di
neŋgreŋyej.
36 Niŋgi qalie, Devit a mandamq di sosiqa a Qotei aqa areqalo dauryoqnej. A moinaqa
aqa jejamu subq ateb. Aqa moma naŋgi nami subq ateleŋeb a dego degsib subq ateb.
Onaqa aqa jejamu subq di qusaej.
37 Ariya tamo Qotei na subq na tigeltej qaji aqa jejamu qusaosai. Tamo di agi Yesus.
38 O ijo was, niŋgi endegsi poiŋgem. Yesus qujai di aqa ñam na Qotei a nuŋgo une
kobotetŋgwas. E Yesus qujai deqa anjam plaltoqnsim niŋgi merŋgeqnum.
39 Niŋgi Moses aqa dal anjam dauryqab gam dena Qotei a nuŋgo une kobotetŋgwasai. A
niŋgi tamo bole qa merŋgwasai dego. Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub
qaji naŋgi segi Qotei na une kobotetnjroqnsiq naŋgi tamo bole qa minjreqnu.
40 Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam naŋgi nami
maroqneb qaji di aqa damu nuŋgoq bo uge. Agi naŋgi endegsib maroqneb,
41 'O ijo anjam misiliŋyo qaji tamo, nuŋgo bati qa e na maŋwa bei babtitqa niŋgi di unsib
tulaŋ prugwab. Tamo bei na maŋwa deqa saiŋgwas di niŋgi bole qa marqasai. Deqa niŋgi
padalougetqab.' " Pol a anjam degsi marej.
42 Onaqa lou koboonaqa Pol Barnabas wo naŋgi Qotei talq dena oqedonabqa tamo
uŋgasari naŋgi na minjreb, "Yori bati bei niŋgi bosib anjam deqaji olo mergibqa iga
quqwom."
43 Tamo uŋgasari naŋgi jaraiyeqnabqa naŋgo ambleq di Juda gargekoba naŋgi na Pol
Barnabas wo naŋgi daurnjreb. Sawa bei bei qaji qudei nami Qotei aqa sorgomq di sqa
marsib Juda naŋgo miligiq aiyeb qaji naŋgi dego Pol Barnabas wo naŋgi daurnjreb. Deqa
naŋgi aiyel na naŋgo are siŋgilatetnjroqnsib endegsib minjroqneb, "Qotei a niŋgi qa are
boleiyeqnu aqa kumbra di niŋgi geregere ojesoqniy."
44 Onaqa yori bati bei tamo uŋgasari kalil Antiok qureq di soqneb qaji naŋgi Qotei aqa
anjam quqwa marsibqa bosib Qotei talq di koroeb.
45 Onaqa Juda naŋgi na naŋgi unjrsib are ugeinjrej. Deqa Pol a anjam mareqnaqa
naŋgi na aqa anjam gegentoqnsib a misiliŋyoqneb.
46 Yeqnab Pol Barnabas wo naŋgi na Juda naŋgi siŋgila na endegsib minjreb, "Qotei na
aqo Barnabas wo qariŋgosiq mergej, 'Niŋgi namoqna Juda naŋgi segi ijo anjam minjro-
qniy.' Mergej deqa iga bosim Qotei aqa anjam niŋgi Juda segi namoqna merŋgeqnum.

Merŋgeqnamqa niŋgi na gago anjam gotraŋyeqnub. Nuŋgo kumbra dena niŋgi nuŋgo segi jejamuq di une atoqnsib niŋgi ŋambile gaigai sqajqa gam urateqnub. Deqa niŋgi quiy. Bini aqo aiyel niŋgi uratŋgsimqa sawa bei bei qaji naŋgoq giloqnsim Qotei aqa anjam naŋgi minjroqnqom.

47 Iga degyqom. Di kiyaqa? Tamo Koba a nami iga endegsi mergej, ‘E ni qariŋmitqa ni puloŋ bul sosim sawa bei bei qaji naŋgoq giloqnqam. Giloqnsim laŋ utru qolqeq di tamo uŋgasari naŋgi ijo anjam minjroqnim e na naŋgi eleŋqai.’ ”

48 Onaqa sawa bei bei qaji naŋgi Pol aqa anjam di qusibqa tulaŋ areboleboleinjrnaqa Tamo Koba aqa anjam biŋiyoqneb. Deqa qure dia tamo uŋgasari Qotei na nami ŋambile gaigai sqajqa giltnjrej qaji naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

49 Bati deqa Tamo Koba aqa anjam tulaŋ kobaosiqa sawa di keretej.

50 Onaqa Juda naŋgi Pol Barnabas wo naŋgi qa tulaŋ minjiŋ oqetnjrnaqa uŋa kokba qudei Qotei qa louoqneb qaji naŋgi ti qure deqa gate kokba ti naŋgo are ugetetnjreb. Are ugetetnjrnabqa naŋgi tigelosib Pol Barnabas wo naŋgi ugeugeinjrsib naŋgi aiyel qure dia sqajqa siŋgila na saidnjrsib winjrnab jaraiyeb.

51 Deqa naŋgi aiyel naŋgo siŋga tumbrum butuyosib qure di urateb. Juda naŋgi naŋgo segi une qalieqajqa deqa naŋgi aiyel kumbra di yeb. Yosib Aikoniam qureq aiyeb.

52 Bati deqa Antiok qureq di Mondor Bole a tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo are miligiq aiyoqnsiqa naŋgi siŋgilatnjreqnaqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjroqnej.

14

Pol Barnabas wo naŋgi Aikoniam qureq di Qotei aqa anjam palontoqneb

1 Pol Barnabas wo naŋgi Aikoniam dia Juda naŋgo Qotei tal miligiq gileb. Gilnabqa tamo uŋgasari naŋgi koroesonabqa tigelosib Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb. Minjreqnabqa naŋgo aiyel anjam dena tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba Juda ti Grik ti are qametnjrnaqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

2 Onaqa Juda qudei naŋgi Pol Barnabas wo naŋgo anjam quqwa uratosib Grik qudei naŋgo are ugetetnjrnabqa naŋgi Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi qa ugeosib misiliŋnjroqneb.

3 Deqa naŋgi aiyel Aikoniam qureq di sokobaiyosib Tamo Koba a tamo uŋgasari naŋgi qa are boleiyeqnu anjam di mare mare laqneb. Naŋgi aiyel ulaosai. Tamo Koba a na naŋgi aiyel siŋgila enjreqnaqa naŋgi maŋwa gargekoba yoqneb. Yeqnabqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi maŋwa di unoqnsib endegsi poinjroqnej, “Bole, naŋgo aiyel anjam di Qotei aqa anjam.”

4 Onaqa qure dia tamo uŋgasari naŋgi poeleŋosib qudei naŋgi Juda naŋgi daurnjrsib olo qudei naŋgi Pol Barnabas wo naŋgi daurnjreb.

5 Deqa Grik qudei ti Juda qudei ti naŋgo gate naŋgi ti endegsib are qaleb, “Iga na naŋgi aiyel ugeugeinjrsim meniŋ na ñumsim moiyotnjrqom.”

6 Onaqa naŋgo areqalo di Pol Barnabas wo naŋgi qalieosib jaraiyosib Likonia sawa naŋgo qure aiyel Listra ti Derbe ti deq aiyeb. Aisib sawa bei jojom di dego branteb.

7 Brantosib dia Yesus aqa anjam bole mare mare laqneb.

Pol Barnabas wo naŋgi Likonia sawaq di Yesus aqa anjam bole maroqneb

8 Listra qureq di tamo bei ai miligiq na siŋga qandamo ŋambabej qaji a soqnej. A nami walwelosaioqnej. Aqa siŋga siŋgila saiqoji. Awogaigaisoqnej.

9 Bati deqa Pol a Qotei aqa anjam palonteqnaqa tamo di a quoqnej. Onaqa Pol na tamo di koqyosiqa aqa areqalo unej aqa areqalo qujai Qotei na a boletbqa kere.

10 Degsi unsiq deqa tamo di metosiq minjej, “Ni tigelosim walwel.” Minjnaqa a
tigeloqujatosiq walwelej.
11 Pol a kumbra di yonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi unsibqa naŋgo segi
Likonia anjam na leleŋoqnsib maroqneb, “Niŋgi uniy. Gago qotei naŋgi tamo bulyosib
gagoq bonub.”
12 Naŋgi degsib leleŋoqnsib Barnabas minjeb, “Ni gago qotei Sus.” Pol a Qotei aqa
anjam plaltoqnej deqa naŋgi a minjeb, “Ni gago qotei Hermes.”
13 Qure polomq di naŋgo qotei Sus aqa atra tal soqnej. Deqa atra tamo a makau
qudei osiq ŋam so na walatnjrsiqa Pol Barnabas wo naŋgi aiyel atrainjrqa marsiqa tamo
uŋgasari gargekoba joqsiq naŋgi koba na qure polomq gileb.
14 Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo aiyel Barnabas Pol wo naŋgi deqa qusibqa
are tulaŋ gulbeinjrnaqa naŋgo segi gara bumbraŋyosib gurgur ti tamo uŋgasari naŋgo
ambleq aisib leleŋosib minjreb,
15 “O tamo uŋgasari, niŋgi kiyaqa kumbra endi yeqnub? Aqo aiyel mandam tamo,
niŋgi ti kere. Aqo aiyel na Yesus Kristus aqa anjam bole niŋgi merŋgeqnum. Di kiyaqa?
Niŋgi are bulyosib gisaŋ qotei kalil endi torei uratnjrsib Qotei ŋambile so qaji a qa nuŋgo
areqalo siŋgilatqajqa deqa. Qotei agi a na laŋ ti mandam ti yuwal ti iŋgi iŋgi kalil ti
gereiyej.
16 Bole, nami Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi uratnjreqnaqa naŋgi naŋgo segi areqalo
dauryoqnsib laqneb.
17 Bati deqa Qotei a niŋgi qa uliosaioqnej. Niŋgi a qa qalieqajqa deqa a bati gaigai niŋgi
geregereiŋgoqnej. A laŋ goge na awa eŋgeqnaqa iŋgi uyo kalil aqa bati qa melieqnaqa
niŋgi uyoqnsib areboleboleiŋgoqnej.”
18 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Pol Barnabas wo naŋgo anjam di qusib quosaibulosib
olo minjreb, “Niŋgi gago qotei.” Degsib minjroqnsib naŋgi aiyel atrainjrqajqa tulaŋ
siŋgilaeqnab naŋgi na saidnjroqneb.
19 Onaqa Juda tamo qudei naŋgi Antiok dena ti Aikoniam dena ti walwelosib Listra
qureq bosib dia tamo uŋgasari naŋgo are ugetetnjrnabqa naŋgi tigelosib Pol meniŋ na
qaleb. Osib a giriŋyosib gilsib qure qalaq di ateb. Naŋgi are qaleb, “A moiqo.”
20 Onaqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi Pol aqa areq gilsib
Pol a mandamq di ŋeiesonaq a kaiŋyesonabqa tigelosiqa olo qure miligiq gilej. Nebeonaqa
a Barnabas osiqa ombla walwelosib Derbe qureq aiyeb.

Pol Barnabas wo naŋgi na Kristen naŋgi siŋgilatnjreb

21 Naŋgi aiyel Derbe qureq aisib dia Yesus aqa anjam bole plalteqnabqa tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi Yesus dauryoqneb. Onaqa bunuqna naŋgi aiyel olo puluosib qure kalil
naŋgi nami laqneb qaji deq olo giloqneb. Listra qure ti Aikoniam qure ti Antiok qure ti
deq giloqneb.
22 Naŋgi aiyel degsib giloqnsibqa tamo uŋgasari nami Yesus dauryoqneb qaji naŋgi
siŋgilatnjroqnsib minjroqneb, “Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib soqniy. Niŋgi
gulbe gargekoba iteleŋqab di uŋgum. Gulbe di nuŋgoq boqnibqa Qotei a nuŋgo Mandor
Koba sosim niŋgi taqatŋgwas.”
23 Qure kalilq di naŋgi aiyel na Kristen gate ateleŋoqneb. Osib iŋgi ti ya ti uratoqnsib
Kristen gate naŋgi qa pailyoqneb. Osib naŋgi joqsib Tamo Koba agi nami a qa naŋgo
areqalo siŋgilateb qaji aqa baŋq di atoqneb.

Pol Barnabas wo naŋgi olo Antiok qureq aiyeb

24 Bunuqna Barnabas Pol wo naŋgi aiyel Pisidia sawa amble potosib walwelosib
Pamfilia sawaq di branteb.
25 Brantosib Perga qureq aisib dia Yesus aqa anjam palontoqnsib minjroqneb. Dena
tigelosib Atalia qureq aiyeb.

26 Aisib dena qobuŋ gogetosib aisib Antiok qure agi nami naŋgi dena tigelosib walweleb qaji di olo branteb. Dia nami Kristen naŋgi koroosib naŋgi aiyel qa pailyosib qariŋnjrnab gileb. Qotei a naŋgi aiyel qa are boleiyim naŋgi aiyel siŋgila na wauoqnqajqa deqa pailyeb. Ariya naŋgi aiyel wau di kobotosib qure deq olo aiyeb.
27 Aisib Kristen naŋgi koroinjrsibqa wau kalil Qotei a naŋgo baŋ na yoqnej qaji deqa naŋgi sainjroqneb. Sainjroqnsib endegsib minjroqneb, "Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi dego gam waqtetnjreqnaqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub."
28 Naŋgi aiyel Antiok qureq di tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgi koba na sokobaiyeb.

15

Kristen naŋgi Jerusalem di koroeb

1 Bati bei tamo qudei naŋgi Judia sawaq dena walwelosib Antiok qureq gilsib dia Kristen naŋgi endegsib minjreb, "Niŋgi Moses aqa dal anjam dauryosib muluŋ uniy. Yimqa Qotei a niŋgi eleŋqas. Niŋgi muluŋ unqasai di Qotei a niŋgi eleŋqasai."
2 Degsib minjrnabqa Pol Barnabas wo naŋgi qusibqa tamo naŋgi di ŋiriŋtnjrsib naŋgi ti anjam na qotoqneb. Onaqa Kristen kalil naŋgi koroosib anjam endegsib kereteb, "Iga na Pol Barnabas wo Yesus aqa tamo qudei ti naŋgi qariŋnjrim Jerusalem aiqab. Aisib dia Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo gate naŋgi ti koba na anjam di gereiyqab."
3 Naŋgi degsib anjam keretosib naŋgi qariŋnjrnab aiyeb. Naŋgi aiyoqnsibqa Fonisia sawa ti Samaria sawa ti dia Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi itnjroqnsibqa endegsib minjroqneb, "Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi dego are bulyetnjreqnu." Degsib minjreqnab naŋgi kalil quoqnsib tulaŋ areboleboleinjroqnej.
4 Naŋgi aisib Jerusalem di brantonabqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ti Kristen kalil ti naŋgo gate ti naŋgi na minjreb, "Niŋgi kere bonub." Onaqa Pol Barnabas wo naŋgi tigelosib wau kalil Qotei a naŋgo baŋ na yoqnej qaji deqa naŋgi sainjreb.
5 Sainjrnabqa Farisi tamo qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi qusibqa tigelosib mareb, "Sawa bei bei qaji naŋgi gago miligiq aiqa osibqa naŋgi mati muluŋ unsib Moses aqa dal anjam dauryqab di kere."
6-7 Naŋgi degsib marnabqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ti Kristen gate naŋgi ti anjam di gereiyqa koroeb. Koroosib anjam gargekoba mareleŋoqneb. Onaqa Pita a tigelosiqa naŋgi endegsi minjrej, "O ijo was kalil niŋgi qalie, Qotei a nami nuŋgo ambleq dena e giltbej. E na sawa bei bei qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole minjroqnitqa naŋgi quoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa giltbej.
8 Qotei a tamo kalil naŋgo areqalo qalie. A na aqa Mondor Bole nami iga egej dego kere sawa bei bei qaji naŋgi enjreqnu. Aqa kumbra dena a na iga osorgeqnu, a na sawa bei bei qaji naŋgi dego eleŋqajqa are qaleqnu.
9 Qotei a gam bei na iga Juda eleŋoqnsiq olo gam bei na sawa bei bei qaji naŋgi eleŋosaieqnu. Naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub gam dena qujai Qotei na naŋgo are miligi yansetnjreqnu.
10 Deqa niŋgi kiyaqa tamo uŋgasari Yesus dauryeqnub qaji naŋgi gulbe koba enjreqnub? Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa areqalo ugeteteqnub. Gulbe di nami gago moma naŋgi qoboiyqa keresai. Bini iga dego qoboiyqa keresai.
11 Iga endegsi poigeqnu, Tamo Koba Yesus a iga ti sawa bei bei qaji naŋgi qa ti are boleiyeqnu kumbra dena qujai Qotei na iga kalil eleŋeqnu."
12 Pita a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi kalil aqa anjam di qusibqa naŋgi mequmesoqneb. Onaqa Barnabas Pol wo naŋgi kamba tigelosib Qotei na nami naŋgi aiyel siŋgilatnjreqnaqa naŋgi sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di maŋwa gargekoba yoqneb deqa naŋgi sainjrnab queb.

13 Sainjrsib koboonaqa Jems a kamba tigelosiqa marej, “O ijo was, niŋgi e na anjam bei merŋgit quiy.
14 Saimon a mergwo, ‘Qotei a sawa bei bei qaji naŋgo ambleq dena aqa segi tamo uŋgasari naŋgi eleŋqa osiq giltnjrej.’
15 Saimon aqa anjam de ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti utru qujai. Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei a anjam endegsi neŋgreŋyej,
16 ‘Tamo Koba a marqo, “Bunuqna e olo bosiy Devit aqa tal uloŋej qaji di olo tigeltqai. Tal aqa iŋgi iŋgi kalil ugeeleŋeb qaji di dego bunuj ateleŋqai.
17 Amqa sawa bei bei qaji naŋgi e itbqa maroqnsib ijoq boqnqab. E na naŋgi giltnjritqa naŋgi ijo segi tamo uŋgasari sqab.”
18 Tamo Koba aqa anjam di a nami babtej agi bini olo babtoqnsiq mareqnu.’

19 “Deqa ijo was, e ijo areqalo endegsi merŋgwai. Sawa bei bei qaji naŋgi are bulyoqnsib Qotei aqaq boqnibqa iga naŋgi gulbe bei enjrqasai.
20 Iga anjam truquyala segi neŋgreŋyosim naŋgoq qariŋyqom. Anjam agiende. ‘Niŋgi gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyoqnaib. Niŋgi sambala kumbra yoqnaib. Wagme sil na kakro tontnjrnab moreŋeb qaji di niŋgi uyoqnaib. Wagme leŋ ti dego uyoqnaib.’ Iga anjam truquyala di segi neŋgreŋyosim sawa bei bei qaji naŋgoq qariŋyqom.
21 Iga qalie, nami koba Juda naŋgi Moses aqa dal anjam qure qureq di palontoqneb agi bini palontoqnsib unub. Yori bati gaigai naŋgi naŋgo Qotei tal kalil miligiq di Moses aqa dal anjam sisiyeqnub.”

Kristen naŋgi anjam neŋgreŋyosib sawa bei bei qaji naŋgoq qariŋyeb

22 Jems a anjam degsi marnaqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ti Yesus aqa tamo uŋgasari kalil ti naŋgo gate ti naŋgo ambleq dena tamo aiyel giltnjreb. Tamo aiyel di qariŋnjrib Pol Barnabas wo naŋgi daurnjrsib Antiok qureq gilqajqa deqa giltnjreb. Tamo aiyel giltnjreb qaji naŋgo ñam Judas aqa ñam bei Barsabas naŋgi Sailas wo. Naŋgi aiyel Kristen gate soqneb.
23 Naŋgi qariŋnjrqa osibqa anjam truquyala endegsib neŋgreŋyosib naŋgo baŋq di ateb,

“O was niŋgi kaiye. Iga Yesus aqa anjam maro tamo iga ti Kristen gate ti anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Antiok qure ti Siria sawa ti Silisia sawa ti di unub. Niŋgi sawa bei bei qaji.
24 Iga nami quem, tamo qudei naŋgi gago ambleq na tigelosib nuŋgoq gilsib naŋgo segi areqalo na anjam bei merŋgeb. Merŋgsib anjam dena nuŋgo areqalo niñaqyetŋgeb. Tamo naŋgi di iga na qariŋnjrosai.
25 Deqa iga kalil koroosim areqalo qujaitosim tamo aiyel giltnjrsimqa nuŋgoq qariŋnjronum. Naŋgo ñam Judas Sailas wo. Iga na naŋgi ti gago Kristen was bole aiyel Barnabas Pol wo naŋgi ti nuŋgoq qariŋnjronum.
26 Barnabas Pol wo naŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam siŋgila na ojsib waueqnub. Jeu tamo naŋgi na naŋgi aiyel ñumib moreŋqajqa mareqnab naŋgi ulaosaieqnub.
27 Deqa iga naŋgi aiyel Judas Sailas wo koba na nuŋgoq qariŋnjronum. Judas Sailas wo naŋgi na gago anjam neŋgreŋyonum qaji endi niŋgi olo merŋgib quqwab.
28 O was niŋgi quiy. Iga Mondor Bole ombla areqalo qujaitosim anjam endi qosonum. Niŋgi gago anjam truquyala endi segi qusib dauryqab di kereqas. Iga niŋgi gulbe koba eŋgwasai. Gago anjam truquyala agiende.
29 Niŋgi gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyoqnaib. Wagme leŋ ti uyoqnaib. Wagme sil na kakro tontnjrnab moreŋeb qaji di uyoqnaib. Sambala kumbra dego yoqnaib. Niŋgi kumbra di segi dauryqab di niŋgi geregere sqab. Koboqo.” Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi anjam di neŋgreŋyeb.

30 Neŋgreŋyosib tamo qolqe naŋgo baŋq di atsib naŋgi qariŋnjrnab gileb. Gilsib Antiok
di brantosib Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi koroinjrsibqa anjam neŋgreŋyeb qaji di
enjreb.
31 Onaqa naŋgi kalil anjam di sisiyosib anjam dena naŋgo are siŋgilatetnjrnaqa naŋgi
tulaŋ areboleboleinjrej.
32 Judas Sailas wo naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo soqneb deqa naŋgi aiyel
anjam olekoba Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi minjrnab qunabqa anjam dena naŋgo are
siŋgilatetnjrej.
33-34 Naŋgi aiyel bati qudei Antiok di sonabqa bunuqna Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi
na minjreb, "O gago was aiyel niŋgi olo aiyiy." Degsib minjrsib qariŋnjrnabqa naŋgi aisib
Yesus aqa anjam maro tamo Jerusalem di soqneb qaji naŋgoq di olo branteb.
35 Onaqa Pol Barnabas wo naŋgi Antiok di sosibqa Kristen qudei ti koba na wauoqn-
sibqa Tamo Koba aqa anjam plaltoqnsib tamo uŋgasari naŋgi minjroqneb.

Pol Barnabas wo naŋgi ŋiriŋkobaosib poeb

36 Onaqa bati bei Pol na Barnabas minjej, "Aqo aiyel nami qure qureq di Tamo Koba
aqa anjam palontoqnem qaji deq olo gilsimqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi unjrqom.
Naŋgi kiyersib unub kiyo di unjrqom."
37 Onaqa Barnabas na Pol minjej, "Di kere. Iga Jon olo osim koba na gilqom." Jon aqa
ñam bei Mak.
38 Onaqa Pol a siŋgila na Barnabas saidyoqnej, "Eo. Mak a nami iga koba na wauqa
gilnamqa Pamfilia sawaq di a na iga uratgosiq Jerusalem aiyej deqa iga a olo osi
gilqasai."
39 Pol na Barnabas degsi saidyeqnaqa naŋgi aiyel anjam titosib ŋiriŋkobaosib poeb.
Deqa Barnabas a Mak osiqa qobuŋ na Saiprus nuiq gileb.
40 Ariya Pol a Sailas osiqa ombla gilqa laqnabqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi na
minjreb, "Tamo Koba a niŋgi qa are boleiyeme." Osib naŋgi aiyel qariŋnjrnab gileb.
41 Naŋgi aiyel gilsib Siria sawa ti Silisia sawa ti ambleq na walweloqnsibqa qure
qureq di brantoqnsibqa Kristen naŋgi itnjroqnsib Qotei aqa anjam minjroqnsib
siŋgilatnjroqneb.

16

Timoti a Pol dauryej

1 Onaqa bati bei Pol a walwelosiq Derbe qureq di brantej. Dena tigelosiq Listra qureq
gilej. Dia tamo bei soqnej aqa ñam Timoti. A Yesus dauryoqnej qaji. Aqa ai a Juda uŋa.
A Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej qaji. Timoti aqa abu a Grik tamo.
2 Listra qure ti Aikoniam qure ti dia Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi maroqneb, "Timoti
a tamo bolequja."
3 Sawa dia Juda naŋgi qalieeb, Timoti aqa abu a Grik tamo. Deqa Pol a Timoti osiqa a
ombla wauqa marsiqa muluŋ waiyej.
4 Bati bei naŋgi aiyel Sailas koba na gilsib qure qureq di walweloqneb. Walwelo-
qnsibqa Jerusalem dia anjam qoseb qaji di Kristen naŋgi qusib dauryqajqa deqa
minjroqnsib laqneb. Anjam di Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo gate naŋgi ti qoseb.
5 Bati deqa Qotei na tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi
siŋgilatnjroqnej. Bati gaigai tamo uŋgasari gargekoba are bulyoqnsib Kristen naŋgo
miligiq aiyeqnab naŋgi tulaŋ kobaoqneb.

Pol a ŋeio bulosiqa Masedonia tamo bei unej

6 Bati bei Pol na Sailas na Timoti na naŋgi qalub walwelosib Frigia sawa ti Galesia
sawa ti dia Qotei aqa anjam mare mare giloqneb. Naŋgi Esia sawaq di Yesus aqa anjam
marqa laqnabqa Mondor Bole na naŋgi saidnjrej.

7-8 Deqa naŋgi walwelosib Misia sawaq di branteb. Dena Bitinia sawaq gilqa laqnabqa
Yesus aqa Mondor na naŋgi olo saidnjrnaqa naŋgi Misia sawa amble potosib sumsib
torei Troas qureq di branteb.
9 Naŋgi Troas di sosibqa qolo Pol a ŋeio bulosiqa Masedonia tamo bei unej. Masedonia
tamo di a Pol aqa ulatamuq di tigelosiq minjej, "Ni Masedonia bosim iga aqaryaige."
10 Pol a ŋeio degsi unej deqa iga tigelosim Masedonia sawaq sumem. Iga endegsi poigej,
"Qotei na iga metgwo deqa iga Masedonia sawaq di tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam
bole minjroqnqom."

Lidia a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

11 Onaqa iga Troas qureq dena qobuŋ gogetosim Samotres nui tiŋyosim sumem.
Sumsim nui di buŋyosim nebeonaqa Neapolis qureq di tiryem.
12 Dena iga siŋga na walwelosim Filipai qureq di brantem. Qure di nami Rom naŋgi
bosib awoeb qaji. Qure di Masedonia naŋgo qure kobaquja. Iga sumsim bati gargekoba
yala qure dia soqnem.
13 Onaqa Juda naŋgo yori bationaqa iga qure polomq aisim ya qala beiq di brantem.
Iga are qalem, "Ya qalaq di Juda naŋgo pailyo sawa unu kiyo?" Degosim aiyem. Aisim
uŋgasari qudei dia koroesonab naŋgi itnjrsimqa naŋgi koba na awoosim Qotei aqa anjam
minjroqnem.
14 Naŋgo ambleq di uŋa bei soqnej aqa ñam Lidia. A gara lent oqnsiq qariŋyeqnaqa tamo
naŋgi na awaiyoqneb. Di aqa silali wau. Aqa qure utru Taiataira. A Qotei qa louoqnej
qaji. A ya qalaq di sonaqa Qotei na aqa areqalo waqtetonaqa a Pol aqa anjam qusiq
poiyonaqa are bulyej.
15 Deqa tamo uŋgasari Lidia aqa talq di soqneb qaji naŋgi Lidia a ti yanso eb. Onaqa
Lidia na iga mergej, "E Tamo Koba a qa ijo areqalo siŋgilatonum niŋgi bole edegosib bosib
ijo talq endi iga koba na sqom." Lidia a tulaŋ siŋgilaej deqa iga aqa talq di a koba na
soqnem.

Filipai qureq di Pol Sailas wo naŋgi tonto talq di breinjreb

16 Onaqa bati bei iga olo pailyo sawaq aiyeqnamqa kaŋgal uŋa bei bosiqa gamq di iga
itgej. Uŋa di a mondor uge ti soqnej. Mondor uge dena kumbra bunuqna branteleŋqas
qaji di ubtosiq minjeqnaqa a kamba tamo qudei naŋgi minjroqnej. Minjreqnaqa naŋgi
quoqnsib silali koba yeqnab osi giloqnsiqa aqa tamo kokba naŋgo baŋq di atoqnej.
17 Iga Pol koba na aiyeqnamqa uŋa di a iga daurgoqnsiqa tulaŋ leleŋoqnsiqa maroqnej,
"Tamo naŋgi di Qotei Goge Koba aqa wau tamo. Naŋgi anjam palontoqnsib Qotei a niŋgi
padalo sawaq na eleŋqajqa gam osorŋgeqnub."
18 Bati gargekoba uŋa dena anjam degsi maroqnsiq iga daurgoqnej. Deqa bati bei Pol
a uŋa deqa minjiŋ oqnaqa bulosiqa mondor uge di minjej, "E Yesus Kristus aqa ñam na ni
mermonum, ni uŋa di uratosim ulaŋ." Degsi minjnaqa mondor uge dena uŋa di uratosiq
ulaŋej.
19-20 Pol a kumbra degyej deqa uŋa di aqa tamo kokba naŋgi silali oqajqa gam saiinjrej.
Gam sainjrnaqa di unsibqa Pol Sailas wo naŋgi ojsib koro sawaq joqsib gilsib Rom gate
naŋgo ulatamuq di tigeltnjreb. Tigeltnjrsibqa Rom gate naŋgi endegsib minjreb, "Tamo
aiyel naŋgi dena iga tamo uŋgasari qure endia unum qaji gulbe koba egeqnub. Naŋgi
aiyel Juda tamo.
21 Naŋgi aiyel kumbra osorgeqnub qaji di iga Rom tamo na dauryqajqa getento koba."
22 Onaqa tamo uŋgasari kalil qure dia soqneb qaji naŋgi anjam di qusibqa Pol Sailas
wo naŋgo jejamuq di une qametnjroqneb. Onaqa Rom gate naŋgi na naŋgi aiyel ojsib
qaja tamo naŋgo baŋq di ateb. Atnabqa naŋgi na osib gara bumbraŋyetnjrsib bu toqoŋ
na kumbaiŋnjreb.

23 Naŋgi kumbaiŋnjro gargekobatosib tonto talq di breinjrsib tonto tal taqato tamo a
minjeb, “Ni na naŋgi aiyel siŋgila na tontnjrsim geregere taqatnjresoqne.”
24 Degsib minjnabqa a naŋgi aiyel joqsiqa tonto tal miligiq di warum beiq di breinjrsiq
ŋamtaŋ kobaquja na naŋgo siŋga gitantetnjrej.
25 Onaqa qolo jige Pol Sailas wo naŋgi tonto tal miligiq di Qotei pailyoqnsib loueqn-
abqa tamo naŋgi tonto talq di soqneb qaji naŋgi quoqneb.
26 Bati qujai deqa miminŋ koba dosiqa siŋgila na tonto tal reŋgiŋyonaqa siraŋme kalil
waqeleŋeb. Sil kokba kalil tamo naŋgi tontnjreb qaji di pambloŋeleŋeb.
27-28 Onaqa tonto tal taqato tamo a tigelosiqa ŋam atej di siraŋme kalil waqeleŋesonaq
unej. Deqa a are qalej, “Tonto tamo kalil naŋgi jaraiyonub.” Degsi are qalsiqa aqa serie
osiq aqa segi jejamu qalqa yonaqa Pol a maosiq minjej, “Ni ino segi jejamu qalaim. Iga
kalil endi unum. Iga jaraiyosai.”
29-30 Pol a degsi tonto tal taqato tamo di minjnaqa a na qaja tamo qudei naŋgi metnjr-
naq waŋal osi bonab warum suwaŋej. Onaqa a tulaŋ ulaugetosiq gindagindaŋosiq urur
ti warum miligiq gilsiq Pol Sailas wo naŋgo siŋgaq di ŋam quosiq ŋeiej. Dena tigelosiqa
naŋgi aiyel joqsiq oqedosiq nenemnjrej, “O tamo kokba aiyel, e kumbra kiye yitqa Qotei
na e oqas?”
31 Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “Ni Tamo Koba Yesus qa ino areqalo siŋgilatime. Yimqa
Qotei na ni ti tamo uŋgasari kalil ni ombla tal qujaiq di unub qaji naŋgi ti eleŋqas.”
32 Degsi minjsibqa Tamo Koba aqa anjam plalteqnabqa a quoqnej. Tamo uŋgasari kalil
a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi dego quoqneb.
33 Onaqa qolo deqa tonto tal taqato tamo a na naŋgi aiyel yu qosetnjrsiqa tamo uŋgasari
kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi koba na yanso eb.
34 Onaqa a na naŋgi aiyel joqsiqa aqa talq gilsib dia iŋgi anainjrej. Tamo uŋgasari kalil
a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi a ti tulaŋ areboleboleinjrej. Di kiyaqa? Naŋgi
are bulyosib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb deqa.
35 Ariya nebeonaqa Rom gate naŋgi na qaja tamo qudei naŋgi qariŋnjrnab aisib tonto
tal taqato tamo di minjeb, “Ni na tamo aiyel di oqeq atim naŋgi sumeb.”
36 Onaqa a naŋgo anjam di qusiqa Pol minjej, “Rom gate naŋgi na qaja tamo qudei
qariŋnjronub bosib e endegsib merbonub, ‘Ni na naŋgi aiyel oqeq atim naŋgi sumeb.’
Naŋgi e degsib merbonub. Deqa niŋgi aiyel are lawo sumiy.”
37 Onaqa Pol a anjam di qusiqa qaja tamo naŋgi minjrej, “Aqo aiyel Rom tamo.
Gate naŋgi na gago une bole babtosai. Naŋgi aqo aiyel laŋa ojsib tamo uŋgasari naŋgo
ŋamdamuq di kumbaiŋgosib tonto talq endi waigeb. Bini naŋgi lumu na iga olo oqeq atib
sumqajqa maronub. Deqa iga sumqasai. Naŋgi segi bosib iga tonto talq endena oqeq
atib sumqom.”
38 Onaqa qaja tamo naŋgi olo gilsib Rom gate naŋgi Pol aqa anjam di minjrnabqa qusib
ulaeb. Di kiyaqa? Pol Sailas wo naŋgi Rom tamo deqa.
39 Deqa Rom gate naŋgi Pol Sailas wo naŋgo are latetnjrqa marsibqa tonto talq aisib
minjreb, “Bole, iga grotonum.” Degsib minjrsibqa siraŋ waqtetnjrsib joqsib oqedeb.
Oqedosib naŋgi aiyel minjreb, “Niŋgi qure endi uratosib sumiy.”
40 Degsib minjrnabqa naŋgi aiyel tonto tal uratosibqa walwelosib Lidia aqa talq gileb.
Gilsib dia Yesus aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi itnjrsibqa Yesus aqa anjam na naŋgo are
siŋgilatetnjreb. Osib naŋgi uratnjrsib qure di uratosib sumeb.

17

Tesalonaika naŋgi na Pol Sailas wo ojqa mareb

1 Pol aqa wau qujai naŋgi ti sumsib Amfipolis qureq di brantosib dena walwelosib
Apolonia qureq sumeb. Dena tigelosib sumsib Tesalonaika qureq di branteb. Dia Juda
naŋgo Qotei tal bei soqnej.

2 Deqa Pol aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqa Qotei tal miligiq gilej. Gilsiqa
yori bati qalub qa Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di plaltoqnsiqa Juda tamo uŋgasari
naŋgi minjroqnej.
3 Pol a anjam geregere plaltosiq endegsi minjroqnej, "Qotei aqa anjam nami
neŋgreŋyeb qaji di aqa utru agiende. Kristus a jaqatiŋ koba osim moisim olo subq na
tigelqas." Osiqa minjroqnej, "Yesus agi e niŋgi a qa merŋgeqnum qaji a bole Kristus."
4 Pol a naŋgi anjam degsi minjreqnaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi aqa anjam di qusib
poinjrnaqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib Pol Sailas wo daurnjreb. Grik tamo
gargekoba Qotei qa louoqneb qaji naŋgi ti uŋa kokba qudei ti naŋgi dego Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatosib Pol Sailas wo daurnjreb.

5 Onaqa Juda naŋgi Pol Sailas wo naŋgi qa minjiŋ oqetnjrnaqa tamo uge qudei iŋgi
qariŋyo sawaq dena joqsib tamo uŋgasari kalil naŋgo are ugetetnjreb. Osib Pol Sailas
wo ojqa marsib tamo bei aqa ñam Jeson aqa talq gurgur ti gileb. Naŋgi aiyel tal dia
ŋereŋoqneb. Gilsib naŋgi aiyel tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq di tigeltnjrqa marsib naŋgi
aiyel qa ŋamoqneb.
6-7 Ŋamonab ugeinjrnaq naŋgi Jeson laŋa ojsib Yesus aqa tamo uŋgasari qudei dego
ojeleŋosib giriŋnjrsib aisib qure deqa gate kokba naŋgo ulatamuq di tigeltnjreb. Tigelt-
njrsib leleŋosib endegsib maroqneb, "Pol Sailas wo qure qureq di tamo uŋgasari naŋgo
areqalo niñaqyetnjroqnsib laqnub. Agi naŋgi gago qure endeq bonabqa Jeson na naŋgi
joqsiqa aqa talq di gereinjrej unub. Tamo aiyel dena gago mandor koba Sisar aqa dal
anjam gotraŋyoqnsib mareqnub, 'Mandor koba bei unu aqa ñam Yesus.' Naŋgi aiyel
degsib mareqnub."
8 Juda naŋgi na anjam di Pol Sailas wo naŋgo jejamuq di qametnjrnabqa qure deqa
gate kokba ti tamo uŋgasari gargekoba ti naŋgi qusibqa naŋgi aiyel qa minjiŋ oqetnjrej.
9 Onaqa qure deqa gate kokba naŋgi na Yesus aqa tamo uŋgasari qudei Jeson a ti
minjreb, "Naŋgo aiyel une di niŋgi na awaiyosib silali atibqa iga niŋgi uratŋgnam gilqab."
Onaqa naŋgi silali atnabqa gate kokba naŋgi na naŋgi uratnjrnab gileb.

Pol Sailas wo Beria qureq di Qotei aqa anjam maroqneb

10 Onaqa qolo qujai deqa Yesus aqa tamo uŋgasari Tesalonaika di soqneb qaji naŋgi na
Pol Sailas wo qariŋnjrnab walwelosib sumsib Beria qureq di branteb. Di brantosib Juda
naŋgo Qotei tal miligiq gilsib Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb.
11 Juda tamo uŋgasari Beria di soqneb qaji naŋgo kumbra tulaŋ boledamu. Tesalonaika
di soqneb qaji naŋgi bul sai. Naŋgi Qotei aqa anjam quqwajqa tulaŋ areboleboleinjro-
qnej. Bati gaigai naŋgi Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di geregere peleiyoqneb.
Pol Sailas wo naŋgo anjam bole kiyo sai kiyo di naŋgi qalieqa marsib deqa naŋgo aiyel
anjam ti Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji de ti geregere tenemtoqneb.
12 Deqa qure dia Juda gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Grik tamo
uŋgasari kokba qudei dego Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.

13 Onaqa Juda naŋgi Tesalonaika di soqneb qaji naŋgi Pol a Beria qureq sumsiq dia
dego Qotei aqa anjam palontoqnej di qusibqa minjiŋ oqetnjrnaqa mareb, "Iga Pol
qalqom." Degsib marsibqa Beria qureq bosib dia tamo uŋgasari naŋgo are ugetetnjreb.
14 Degyonabqa Kristen naŋgi na Pol qariŋyonab alile aiyej. Ariya Sailas Timoti wo
naŋgi aiyosai. Naŋgi Beria di soqneb.
15 Tamo naŋgi Pol suweiyeb qaji naŋgi a osib koba na torei Atens qureq sumeb. Sumsib
Atens qureq di naŋgi Pol uratosib olo puluqa laqnabqa Pol na minjrej, "Niŋgi oqsib Sailas
Timoti wo minjrib ijoq boqujateb."

Pol a Atens qureq di Yesus aqa anjam plaltoqnej

16 Onaqa Pol a Atens qureq di Sailas Timoti wo naŋgi qa tariŋesosiqa qure ambleq di walweloqnsiqa gisaŋ qotei naŋgo sulum gargekoba unoqnsiqa are tulaŋ gulbekobaiyoqnej.
17 Deqa a bati gaigai Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Juda naŋgi ti Grik naŋgi Qotei qa louoqneb qaji naŋgi ti Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Atens naŋgo koro sawaq di dego a bati gaigai tigeloqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej.
18 Bati bei Grik naŋgo qalie tamo qudei Atens di soqneb qaji naŋgi Pol ombla anjam na qotoqneb. Qudei naŋgi qalie tamo koba Epikurias aqa skulq dena qalie eb. Qudei naŋgi skul bei aqa ñam Stoik dena qalie eb. Pol a naŋgi endegsi minjroqnej, "Yesus a moisiq olo subq na tigelej. Deqa mondoŋ tamo kalil naŋgi dego subq na tigelqab." Pol a naŋgi degsi minjroqnej deqa naŋgi Pol ombla anjam na qotoqnsib segi segi maroqneb, "Pol a anjam laŋa laŋa mareqnu. A anjam kiyersi mergwajqa bqo?" Qudei naŋgi maroqneb, "Pol a qure bei naŋgo qotei qa mergeqnu kiyo?"
19 Naŋgi degsib maroqnsib Pol osib naŋgo koro sawa aqa ñam Areopagus deq osi gileb. Osi gilsib naŋgo ambleq di tigeltosib minjeb, "Anjam bunuj ni mareqnum qaji di aqa utru geregere mergimqa iga qusim qalieqom.
20 Anjam bunuj ni mareqnum qaji di aqa utru bei. Iga anjam deqaji nami quosaioqnem. Deqa ni na anjam aqa utru geregere mergimqa iga qalieqom."
21 Bati gaigai Atens naŋgi ti tamo uŋgasari sawa bei beiq na Atens beleŋeb qaji naŋgi ti korooqnsibqa anjam bunu bunuj maroqneb.

22 Deqa Pol a naŋgo koro sawa ambleq di tigelosiqa minjrej, "O Atens tamo uŋgasari, e unonum, niŋgi qotei gargekoba louetnjreqnub.
23 E nuŋgo qure ambleq di walweloqnsimqa nuŋgo louqajqa iŋgi iŋgi kalil uneleŋosim gilsim atra bijal bei unonum. Atra bijal di aqa quraq di anjam endegsi neŋgreŋyonab sonaq unonum, 'Atra bijal endi qotei bei iga qaliesai qaji aqa atra bijal.' O Atens tamo uŋgasari niŋgi ijo anjam endi quiy. E Qotei niŋgi qaliesai qaji di ubtosiy merŋgwai. A Qotei bole. Niŋgi a qa qaliesai. Niŋgi a qa laŋa loueqnub.

24 "Qotei di a laŋ ti mandam ti iŋgi iŋgi kalil dego gereiyeleŋej. A segi qujai laŋ qa ti mandam qa ti Tamo Koba. Deqa atra tal tamo na gereiyo qaji Qotei a dia sqasai.
25 Iga mandam tamo unum deqa iga na Qotei aqaryaiyosim iŋgi bei yqa keresai. A iŋgi bei qa truquosaieqnu. A segi iŋgi iŋgi kalil naŋgo utru. A segi na iga ŋambile egeqnu. Iŋgi iŋgi kalil dego a segi na iga egeqnu.
26-27 Qotei dena nami tamo qujai Adam gereiyonaqa aqa moma naŋgi paraosibqa sawa sawa kalil kereteb. Qotei na tamo uŋgasari naŋgo segi segi sqajqa bati ateleŋej. Naŋgo segi segi sqajqa mandam beli dego ateleŋej. A degyej. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi a qa ŋamosib ŋamosib itqajqa deqa. O Atens tamo uŋgasari niŋgi quiy. Qotei a isaq di sosai. A nuŋgo jojomq di unu.
28 A segi na iga ŋambile egeqnaqa iga bole sosim walweleqnum. Nuŋgo segi powo tamo qudei naŋgi nami deqa are qalsib endegsib mareb, 'Iga dego Qotei aqa aŋgro.'
29 Di bole. Iga Qotei aqa aŋgro. Deqa niŋgi quiy. Qotei a sulum bul sai. Tamo naŋgi gol na silva na meniŋ na ti sulum gereiyeqnub. Naŋgo segi baŋ na ti qalie na ti sulum di gereiyeqnub. Qotei a sulum deqaji bul unu niŋgi edegaib.

30 "Nami tamo uŋgasari naŋgi nanari soqneb. Naŋgi Qotei qaliesai. Deqa naŋgi gisaŋ qotei naŋgo sulum gereinjroqnsib biŋinjroqneb. Bati di Qotei a naŋgo kumbra di unoqnsiqa unosaibuloqnsiqa naŋgi kambatnjrosaioqnej. Ariya bini Qotei na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi endegsi minjreqnu, 'Niŋgi are bulyiy.'
31 Qotei a bati atej unu. Bati di brantimqa a na tamo uŋgasari kalil naŋgo une qa peginjrqas. Aqa segi kumbra bole na ti aqa Ŋiri Yesus Kristus giltej qaji aqa wau na ti

naŋgo une qa peginjrqas. Tamo uŋgasari naŋgi degsib qalieqajqa deqa Qotei na Yesus subq na tigeltej."
32 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi subq na tigelo qa anjam di qusibqa naŋgi qudei Pol kikiyeb. Ariya naŋgi qudei na Pol minjeb, "Anjam di bunuqna ni na olo mergim iga quqwom."
33 Onaqa Pol a naŋgi uratnjrsiqa gilej.
34 Tamo qudei naŋgi Pol aqa anjam di qusib poinjrnaqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib Pol dauryeb. Bei aqa ñam Dionisius. A koro sawa deqaji gate koba. Uŋa bei aqa ñam Damaris. Tamo uŋgasari qudei dego naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib Pol dauryeb.

18

Pol a Korin qureq di Yesus aqa anjam plaltoqnej

1 Onaqa bati bei Pol a Atens qure uratosiqa walwelosiq Korin qureq gilej.
2 Gilsiq dia Juda tamo bei aqa ñam Akwila itej. Akwila aqa qure utru Pontus. Nami yala Akwila aqa ŋauŋ Prisila wo Itali sawa uratosib Korin beb. Rom naŋgo mandor koba Klodius a marej, "Juda naŋgi Rom qureq endi sqasai. Kalil jaraiqab." Deqa naŋgi aiyel Itali sawa uratosib Korin qureq beb. Bosib Korin di sonabqa Pol a gilsiq naŋgi itnjrej.
3 Pol a naŋgi ti silali wau qujai. Deqa naŋgi koba na Korin di sosibqa silali qa wauoqneb. Naŋgo silali wau di naŋgi gara na tal gereiyoqneb.
4 Yori bati gaigai Pol a Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Juda ti Grik ti naŋgi Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Aqa anjam dena naŋgo are qametnjrimqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa osiq anjam minjroqnej.
5 Onaqa bati bei Sailas Timoti wo naŋgi Masedonia sawa uratosib gilsib Korin dia Pol itosib naŋgi koba na soqneb. Deqa Pol na aqa silali wau uratosiqa Qotei aqa anjam qa segi wauoqnej. Osiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa naŋgi siŋgila na endegsi minjroqnej, "Yesus a bole Kristus Qotei na qariŋyej qaji."
6 Degsi minjreqnaqa naŋgi aqa anjam di quoqnsib gotraŋyoqnsib a misiliŋyoqneb. Deqa Pol na aqa segi gara jugo tumbrum butuyosiqa minjrej, "Niŋgi padalqab di nuŋgo segi une na padalqab. Ijo une na sai. Deqa bini e niŋgi uratŋgsiy tamo Juda sai naŋgoq giloqnsiyqa Yesus aqa anjam minjroqnqai."
7 Pol na Juda naŋgi degsi minjrsiqa naŋgo Qotei talq dena oqedosiq tamo bei aqa ñam Titius Jastus aqa talq di soqnej. Titius a Qotei qa louoqnej qaji. Aqa tal di Juda naŋgo Qotei tal jojomq di soqnej.
8 Bati deqa Qotei tal taqato tamo aqa ñam Krispus a ti tamo uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi ti Pol aqa anjam qusib Tamo Koba a qa naŋgo areqalo siŋgilateb. Korin tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego Pol aqa anjam qusib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib yanso eb.
9 Bati bei qolo Pol a ŋeio bulosiqa Tamo Koba Yesus unnaqa minjej, "O Pol, ni ulaaim. Ni qure endia sosimqa ino medabu waqtoqnsimqa boleq di ijo anjam mare mare laqne. Mequmaim.
10 E ni ombla sqai deqa tamo bei na ni ugeugeimqasai. Qure endia ijo segi tamo uŋgasari gargekoba unub."
11 Onaqa Pol a anjam di dauryosiqa Korin dia wausau qujai bai 6 sosiqa tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam plaltoqnsiq minjroqnej.
12 Ariya Rom naŋgo gate koba Galio a Akaia sawa taqatesonaqa bati deqa Korin dia Juda naŋgi Pol qa minjiŋ oqetnjrnaqa a ojsib koro sawaq osi gilsib Galio aqa awo jaram namoq di tigelteb.
13 Tigeltosib Galio minjeb, "Tamo endena iga Juda gago dal anjam gotraŋyoqnsiqa Qotei louqajqa gam bei osorgeqnu."

14 Onaqa Pol a kamba anjam marqa laqnaqa Galio na getentosiqa Juda naŋgi minjrej,
"O Juda tamo uŋgasari niŋgi quiy. Tamo endi a une kobaquja bei yimqa kiyo tamo bei
qalim moiyimqa kiyo niŋgi a ojsib bosib ijo ulatamuq endi tigeltqab di e nuŋgo anjam
quqwai.
15 Ariya niŋgi nuŋgo segi dal anjam qa ti nuŋgo segi moma naŋgo ñam qa ti maronub
deqa e nuŋgo anjam di gereiyqasai. Di ijo wau sai. Niŋgi segi na gereiyiy."
16-17 Galio a awo jaramq di awesosiqa Juda naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi winjrej. Onaqa
Juda naŋgi naŋgo Qotei tal taqato tamo aqa ñam Sostenes a ojsib Galio aqa awo jaram
namoq di qalougeteb. Qaleqnab Galio a di unsiqa a deqa yala are qalosai. Unsiq
unosaibulej.

Pol a Jerusalem olo aisiq dena Antiok qureq gilej

18 Pol a bati gargekoba yala Korin di soqnej. Sosiqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi
uratnjrsiqa Prisila Akwila wo naŋgi joqsiqa koba na Siria sawaq aiqa marsib qobuŋ
gogeteb. Naŋgi qobuŋ gogetqa yosib Pol a mati Senkria qureq di Juda naŋgo kumbra
dauryosiqa aqa segi gate baŋga ti me juŋgum ti gentej. Nami a bati qudei Qotei
pailyoqnsiq deqa aqa gate baŋga ti me juŋgum ti uratonaq soqnej.
19-21 Ariya naŋgi Senkria qureq di qobuŋ gogetosib aisib Efesus qureq di tiryeb.
Tiryosib mandamq aisib Pol a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa naŋgi Qotei aqa anjam
plaltosiq minjroqnej. Onaqa naŋgi Pol aqa anjam qusib minjeb, "Ni bati qudei iga koba
na endi sqom." Minjnabqa a na naŋgi saidnjrsiqa aiqa osiqa minjrej, "Qotei na odbimqa
bunuqna e nuŋgoq olo bqai." Degsi minjrsiqa a qobuŋ gogetosiq aiyej. A na Prisila
Akwila wo naŋgi Efesus qureq di uratnjrsiq aiyej.
22 Pol a aisiqa Sisaria qureq di tiryosiqa qobuŋ uratosiqa siŋga na walwelosi aisiq
Jerusalem di brantej. Brantosiqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi itnjrsiqa koba na
soqneb. Osiqa naŋgi olo uratnjrsiqa walwelosiq Antiok qureq gilej.
23 Gilsiq Antiok dia bati gargekoba yala sosiqa dena walwelosiq Galesia sawa ti Frigia
sawa ti dia laqnej. Laqnsiqa naŋgo qure kalilq di brantoqnsiqa tamo uŋgasari Yesus
dauryoqneb qaji naŋgi koroinjroqnsiqa Qotei aqa anjam na siŋgilatnjroqnej.

Apolos a Efesus qureq di Qotei aqa anjam plaltoqnej

24 Onaqa bati bei Juda tamo bei aqa ñam Apolos a Efesus qureq bosiq dia wauoqnej.
Aqa qure utru Aleksandria. A Qotei aqa anjam maro tamo. A Qotei aqa anjam tulaŋ
qaliedamu. Deqa a na Qotei aqa anjam kalil neŋgreŋq di so qaji di geregere plaltoqnej.
25 Tamo qudei na nami Tamo Koba aqa gam Apolos osoryeb deqa a siŋgila na Yesus
aqa anjam plaltoqnej. A Jon yansnjro qaji aqa wau qa segi qalieej.
26 Deqa bati bei a Juda naŋgo Qotei tal miligiq di siŋgila na anjam palonteqnaqa Prisila
Akwila wo naŋgi aqa anjam qusibqa a osib qalaq gilsibqa Qotei aqa gam bole geregere
osoryonab a poiyej.
27 Onaqa bunuqna Apolos a marej, "E Akaia sawaq gilqai." A degsi marnaqa Yesus aqa
tamo uŋgasari Efesus qureq di soqneb qaji naŋgi na odyosib minjeb, "Di kere. Ni gilime."
Degsib minjsibqa anjam bei neŋgreŋyosib Apolos yonab a na osi gilsiqa Yesus aqa tamo
uŋgasari Akaia sawaq di soqneb qaji naŋgi enjrej. Endegsib neŋgreŋyeb, "O gago was
niŋgi quiy. Apolos a nuŋgoq bqo. Deqa niŋgi a osib geregereiyiy." Ariya Apolos a Akaia
sawaq di sosiqa a na tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi Qotei aqa
anjam minjreqnaqa anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnej. Qotei a nami naŋgi eleŋqa marsiq
deqa naŋgi qa are boleiyej. Gam dena naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.
28 Apolos a tamo uŋgasari naŋgo ŋamdamuq di Juda naŋgo anjam siŋgila na gotraŋyoqnej.
A Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji dena naŋgi endegsi osornjrej, Yesus a bole Kristus.

19

Pol a Efesus qureq di Qotei aqa anjam palontoqnej

1-2 Apolos a Korin di sonaqa Pol a Esia sawa yambaŋ naŋgo qure qureq di walweloqnej. A walwelosi aisiq Efesus qureq di brantosiqa tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji naŋgi sonab itnjrsiqa endegsi nenemnjrej, "Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib bati deqa niŋgi Mondor Bole eb e?" Onaqa naŋgi na saideb, "Eo. Mondor Bole unu kiyo sai kiyo di iga nami quosaioqnem." 3 Onaqa Pol na olo nenemnjrej, "Niŋgi anjam kiye qusib yanso eb?" Onaqa naŋgi na minjeb, "Jon yansnjro qaji aqa anjam segi iga qusim dena yanso em."

4 Onaqa Pol na olo minjrej, "Jon na tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej, 'Niŋgi are bulyibqa e na yansŋgwai.' Osiqa minjroqnej, 'Niŋgi tamo ijo qoreq na bqas qaji a qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.' Tamo Jon aqa qoreq na bqajqa maroqnej qaji agi Yesus."

5 Onaqa naŋgi Pol aqa anjam di qusib poinjrnaqa Tamo Koba Yesus aqa ñam na yanso eb.

6 Yanso onabqa Pol a naŋgo gateq di aqa baŋ atnaqa Mondor Bole naŋgoq aisiq meŋ bulyetnjrnaqa bati qujai deqa naŋgi qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋoqneb. Osib naŋgi Qotei aqa medabu osib anjam palontoqneb.

7 Bati deqa tamo 12 naŋgi Mondor eb.

8 Pol a bai qalub Efesus dia Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam minjroqnej. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di aqa utru Juda naŋgi geregere poinjrqajqa deqa Pol a siŋgila na minjroqnej.

9 Degyeqnaqa Juda qudei naŋgi Pol aqa anjam di qusibqa naŋgi a qa ugeosib aqa anjam dauryqa urateb. Osib ŋambile gaigai sqajqa gam Yesus na babtej qaji di misiliŋyosib tamo uŋgasari naŋgi endegsib minjroqneb, "Yesus aqa gam di uge." Deqa Pol a naŋgi uratnjrsiqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi segi joqsiqa tamo bei aqa ñam Tiranus aqa skul kobaq gileb. Gilsib dia Pol a bati gaigai Qotei aqa anjam plaltoqnej.

10 Pol a wausau aiyel degyoqnej. Deqa tamo uŋgasari kalil Esia sawaq di soqneb qaji Juda ti Grik ti naŋgi Tamo Koba aqa anjam quoqneb.

Skeva aqa ŋiri 7 naŋgi mondor uge naŋgi winjrqajqa wauoqneb

11 Qotei a Pol aqa baŋ na maŋwa gargekoba babtoqnej.

12 Deqa tamo qudei na naŋgo gara ñeŋgi oqnsib Pol aqa jejamuq di betertoqnsib gara di olo osi giloqnsib tamo mainjro qaji naŋgo jejamuq di ateqnab naŋgo ma saioqnej. Tamo mondor uge ti so qaji naŋgo jejamuq di dego gara ñeŋgi ateqnab mondor uge naŋgi jaraiyoqneb.

13 Juda tamo qudei naŋgi dego sawa sawaq di walweloqnsibqa mondor uge naŋgi winjrib jaraiqajqa wauoqneb. Naŋgi silali oqajqa deqa marsib wau di yoqneb. Onaqa bati bei naŋgi qudei Tamo Koba Yesus aqa ñam na mondor uge bei wiyqa osib mondor uge endegsib minjeb, "Iga Yesus agi Pol a deqa anjam palonteqnu qaji aqa ñam na ni mermonum, ni tamo di uratosim ulaŋ."

14 Juda naŋgo atra tamo koba Skeva aqa ŋiri 7 naŋgi kumbra di degyeb.

15 Degyonabqa mondor uge na naŋgi kamba minjrej, "E Yesus qalie. E Pol dego qalie. Ariya niŋgi tal qabe?"

16 Onaqa tamo mondor uge ti so qaji a siŋgila na prugosiq naŋgo qawarq di awoosiq naŋgi ñumougetnjrsiq jejamu niñaqyetnjrej. Osiqa naŋgo gara bumbraŋyetnjrnaqa naŋgi tal uratosib yosi jaraiyeb.

17 Onaqa tamo uŋgasari kalil Juda ti Grik ti Efesus qureq di soqneb qaji naŋgi kumbra deqa qusibqa ulaugeteb. Osib naŋgi Tamo Koba Yesus aqa ñam tulaŋ soqtoqneb.

18 Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Deqa
naŋgi boqnsib naŋgo kumbra uge uge nami yoqneb qaji di tamo kalil naŋgo ŋamdamuq
di ubtoqneb.
19 Tamo uŋgasari gargekoba quñam qaloqneb qaji naŋgi dego boqnsib naŋgo quñam
qalo qaji buk kalil koroiyoqnsibqa tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq di koiteleŋoqneb. Buk
di nami silali na awaiyo qaji. Awai sisiyeb 50,000 kina.
20 Naŋgi kumbra degyeb deqa Tamo Koba aqa anjam tulaŋ kobaoqnsiqa sawa sawaq
gileqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi quoqneb.

Efesus naŋgi Pol qa minjiŋ oqetnjrnaqa murqumyoqneb

21 Efesus qureq di Pol a Qotei aqa wau yoqnsiq koboonaqa Qotei aqa Mondor na
Pol areqalo yonaqa a endegsi marej, "E Masedonia sawa ti Akaia sawa ti dia walwelo-
qnsiyqa dena aisiy Jerusalem di brantqai." Osiqa marej, "Di koboamqa e Jerusalem
uratosiy gilsiy Rom qure dego unqai."
22 Pol a degsi marsiqa tamo aiyel a koba na wauo qaji Timoti Erastus wo naŋgi
qariŋnjrnaqa namoosib Masedonia sawaq gileb. Pol a segi Esia sawaq di soqnej. A
bunuqna Masedonia sawaq gilqa marsiqa naŋgi aiyel namoqna qariŋnjrnaq gileb.
23 Bati deqa Efesus dia tamo qudei naŋgi ŋambile gaigai sqajqa gam Yesus na babtej
qaji deqa ŋiriŋkobaoqneb.
24 Naŋgo ŋiriŋ aqa utru agiende. Tamo bei aqa ñam Demitrius a silva oqnsiq dena iŋgi
iŋgi gereiyoqnej. A na gisaŋ qotei bei aqa ñam Artemis aqa atra tal sigitoqnsiqa atra tal
sulum kiñilala silva na gereiyoqnej. Gereiyeqnaqa tamo uŋgasari naŋgi awaiyeqnabqa
tamo qudei a koba na wauo qaji naŋgi a ti dena silali koba oqneb.
25 Bati bei Demitrius a na aqa wau qujai naŋgi ti tamo qudei wau deqaji yoqneb qaji
naŋgi ti koroinjrsiqa endegsi minjrej, "Niŋgi quiy. Gago wau endena iga silali koba
eqnum.
26 Ariya Pol a gago wau endi ugeteqnu. Agi a gam endena ugeteqnu. A na tamo
uŋgasari gargekoba naŋgo are tigeltetnjroqnsiqa minjreqnu, 'Tamo naŋgi baŋ na qotei
gereiyo qaji di qotei bolesai. Di gisaŋ qotei.' Yeqnaqa naŋgi aqa anjam di dauryoqnsib
qotei Artemis qoreiyoqnsib Artemis aqa atra tal sulum dego awaiyqa urateqnub. Pol
aqa kumbra di niŋgi uneqnub. Aqa anjam dego niŋgi queqnub. Aqa kumbra di a Efesus
endia segi yosai. Esia sawa keretoqnsiqa dia dego a kumbra di yeqnu.
27 Pol aqa kumbra dena gago silali wau endi uloŋqas. Di segi sai. Gago qotei koba
Artemis aqa atra tal aqa ñam dego ugeqas. Amqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Artemis aqa
ñam soqtqa uratqab. Niŋgi qalie, Esia sawaq endi tamo uŋgasari naŋgi Artemis aqa ñam
soqtoqnsibqa a qa loueqnub. Sawa sawa kalilq di dego tamo uŋgasari naŋgi Artemis
aqa ñam soqteqnub. Pol aqa anjam mareqnu qaji dena Artemis aqa ñam koba di torei
ulontqas."
28 Onaqa sulum gereiyo tamo naŋgi anjam di qusib minjiŋ ani oqetnjrnaqa tulaŋ
murqumyoqnsib maroqneb, "Efesus gago qotei Artemis a qotei kobaquja."
29 Naŋgi degsib murqumyeqnabqa tamo uŋgasari kalil Efesus di soqneb qaji naŋgi
qusibqa naŋgi dego murqumyoqneb. Osib Masedonia tamo aiyel Pol dauryosib beb qaji
agi Gaius Aristarkus wo naŋgi ojeb. Ojsib naŋgi aiyel giriŋnjrsib qure deqa gate kokba
naŋgo ulatamuq di tigeltnjrqa marsib gurgurosib koro sawaq joqsib gileb.
30 Onaqa Pol a deqa qusiqa tamo uŋgasari naŋgo are latetnjrqa marsiqa naŋgo ambleq
aiqa laqnaqa tamo uŋgasari Yesus dauryeb qaji naŋgi na saidyeb.
31 Rom tamo kokba qudei Esia sawa taqatoqneb qaji naŋgi Pol qalieeb deqa naŋgi dego
anjam qariŋyosib minjeb, "Ni koro sawa miligiq gilaim."
32 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi koro sawaq di koroosib murqumyoqneb. Utru
kiye qa naŋgi bosib koroeb di naŋgi qaliesai. Utru bei bei qa maroqnsibqa laŋa laŋa
murqumyoqneb.

33 Onaqa Juda qudei naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo are latetnjrqa marsib Juda tamo
bei aqa ñam Aleksander osib koro sawa ambleq di atnabqa tamo uŋgasari naŋgi a unsib
mareb, “Tamo di aqa une qa kiyo iga bosim koroonum?” Onaqa Aleksander a tamo
uŋgasari naŋgi anjam bei minjrqa osiq tigelej. Tigelosiqa naŋgi kiriqa osiq aqa baŋ
soqtej.
34 Baŋ soqtonaqa naŋgi kiriosai. Naŋgi poinjrej, Aleksander a Juda tamo. Deqa naŋgi
kalil olo murqumyoqnsib maroqneb, “Efesus gago qotei Artemis a qotei kobaquja.”
Naŋgi anjam qujai di tulaŋ wainŋoqnsib sokobaiyeb.
35 Onaqa Efesus naŋgo gate bei a kamba tamo uŋgasari naŋgi anjam minjrqa osiq
tigelej. Tigelosiqa naŋgi kiriqa osiq aqa baŋ soqtonaqa naŋgi kirieleŋonabqa minjrej, “O
Efesus tamo uŋgasari niŋgi quiy. Efesus endia niŋgi na qotei koba Artemis aqa atra tal
taqateqnub. Artemis aqa sulum nami laŋ goge na uloŋosiq mandamq aiyej qaji di dego
niŋgi na taqateqnub. Tamo uŋgasari kalil naŋgi di qalie.
36 Deqa tamo bei na anjam di gotraŋyqa keresai. O ijo was, niŋgi grotosib une bei yaib
deqa niŋgi mati lawo na sosib geregere are qaliy.
37 Tamo aiyel Gaius Aristarkus wo naŋgi une saiqoji. Niŋgi na naŋgi laŋa joqsib
bonub. Naŋgi gago atra talq dena iŋgi bei bajiŋosai. Naŋgi gago qotei Artemis aqa ñam
misiliŋyosai dego.
38 Deqa Demitrius aqa wau qujai naŋgi ti tamo qudei qa anjam bei soqnimqa joqsib
Rom gate kokba naŋgo ulatamuq di tigeltnjrsib anjam marqab.
39 Niŋgi dego tamo qudei qa anjam bei soqnimqa bati atibqa Rom gate kokba naŋgi
koroosib nuŋgo anjam gereiyqab.
40 Bini iga laŋa ŋiriŋ tigeltonum utru saiqoji. Deqa Rom gate kokba naŋgi bosib koro
endeqa utru nenemgibqa iga na kamba anjam bei minjrqa keresaiigo uge.”
41 Tamo gate dena tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrsiqa naŋgi winjrnaq jaraiyeb.

20

Pol a Masedonia sawa ti Grik sawa ti dia walweloqnej

1 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo murqumyo koboonaqa Pol na Kristen naŋgi metnjrnaqa
aqa areq di koroonabqa naŋgi siŋgilatnjrej. Osiqa naŋgi uratnjrsiqa Masedonia sawaq
gilej.
2 Gilsiq sawa dia walweloqnsiqa Kristen naŋgi itnjroqnsiqa Qotei aqa anjam
gargekoba minjroqnej. Minjreqnaqa aqa anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnej. Onaqa a
sumsiq Grik naŋgo sawaq di brantej.
3 Brantosiqa sawa dia bai qalub sosiqa dena qobuŋ na Siria sawaq aiqa laqnaqa Juda
tamo qudei na Pol qalsib moiyotqa mareqnab qusiqa endegsi are qalej, “E olo puluosiy
siŋga na Masedonia sawaq oqsiy dena Siria sawaq aiqai.”
4-5 A degsi are qalsiqa tigelosiq Masedonia sawaq oqwa osiqa tamo qudei naŋgi
joqsiqa koba na oqeb. Tamo di naŋgo ñam agi marqai. Bei Sopater. A Pirus aqa ŋiri. A
Beria qure qaji. Tesalonaika tamo aiyel Aristarkus Sekundus wo. Bei Gaius. A Derbe
qure qaji. Bei Timoti. Esia tamo aiyel Tikikus Trofimas wo. Tamo kalil naŋgi di Pol
ombla Masedonia sawaq oqsib dia iga Pol koba na uratgosib namo aisib Troas qureq
di branteb. Brantosib dia iga qa tariŋoqneb.
6 Onaqa Juda naŋgo bem tiyosai qaji uyqa bati koboonaqa iga Filipai qureq di qobuŋ
bei gogetosim qobuŋ na aisim bati 5 koboonaqa Troas qureq di tiryem. Tiryosim dia
tamo naŋgi iga qa tariŋoqneb qaji naŋgi itnjrsimqa bati 7 naŋgi koba na soqnem.

Yutikus a uloŋosiq moinaqa Pol na olo tigeltej

7 Onaqa Juda naŋgo yori bati koboonaqa nebeonaq qolo iga Kristen naŋgi koroinjr-
simqa naŋgi koba na bem gentosim uyoqnem. Bem uyeqnamqa Pol na Qotei aqa anjam

minjroqnej. A anjam olekoba mareqnaq qolo jigeej. Di kiyaqa? Nebeamqa a naŋgi uratnjrsim aiqas.
8 Naŋgi koroesonabqa warum goge dia waŋal gargekoba pumbloŋoqneb.
9 Aŋgro wala bei aqa ñam Yutikus a siraŋme kiñala dadaŋ gogeqsi aqa areq di awesoqnej. Onaqa Pol a anjam tulaŋ olekoba mareqnaqa Yutikus a urŋamyonaqa tibiboqnej. Osiq qambumtosiqa warum goge dena uloŋosiq mandamq aiyej. Onaqa naŋgi kalil mandamq aisib Yutikus osib soqteb a moiyej.
10 Pol a dego mandamq aisiqa aŋgro wala di soqoŋyej. Soqoŋyonaqa a olo ŋambile ej. Deqa Pol na tamo uŋgasari kalil naŋgi minjrej, "Niŋgi are gulbeiŋgaiq. A ŋambile unu."
11 Pol a naŋgi degsi minjrsiqa olo warum gogeq oqsiq dia bem giŋgeŋyonaqa naŋgi uyeb. Uynabqa Pol na olo anjam olekoba naŋgi minjreqnaqa nebeej. Nebeonaqa Pol a naŋgi uratnjrsiqa aiqa osiqa endegsi minjrej, "O ijo was niŋgi quiy. E aiyeqnum. Deqa niŋgi bole soqniy."
12 Aŋgro wala di a ŋambile soqnej deqa aqa was naŋgi tulaŋ areboleboleinjrnaqa a osib naŋgo talq gileb.

Pol a Troas qure uratosiqa Miletus qureq aiyej

13 Ariya iga na Pol uratosim namoosim qobuŋ bei gogetosim aisim Asos qureq di tiryem. Di kiyaqa? Pol a nami iga endegsi mergej, "Niŋgi namooiy. E bunuqna siŋga na walwelosiy aisiy Asos qureq di niŋgi itŋgwai. Osiy dena niŋgi koba na qobuŋ gogetosim aiqom." Pol a iga degsi mergej deqa iga namo qobuŋ na aisim Asos qureq di tiryosim Pol qa tariŋoqnem.
14 Bunuqna Pol a Asos qureq bosiq dia iga itgonaqa iga koba na qobuŋ gogetosim aisim Mitilini qureq di tiryem.
15 Nebeonaqa iga dena qobuŋ na aisim Kios nui qalaq di tigelosim ŋereŋem. Olo nebeonaqa iga qobuŋ na aisim Samos nui qalaq di tigelosim ŋeiem. Olo nebeonaqa iga aisim Miletus qureq di tiryem.
16 Pol na iga endegsi mergej, "Iga Efesus qure buŋyosim urur Jerusalem aiqom. Aisim di soqnimqa Juda naŋgo iŋgi meli bunuj otoro bati ñam Pentikos di brantim unqom. E Esia sawaq endi bati olekoba sqasai." Pol na iga degsi mergej.

Pol a Efesus naŋgo Kristen gate naŋgi anjam minjrej

17-19 Iga Miletus qureq di tiryonamqa Pol na tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa naŋgi siŋga na gilsib Efesus di brantosib Kristen gate naŋgi endegsi minjreb, "Niŋgi Miletus qureq aisib dia Pol itosib aqa areq di koroabqa a na niŋgi anjam bei merŋgwas." Onaqa Kristen gate naŋgi tigelosib Miletus qureq aisib dia Pol itosib aqa areq di koroonabqa a na naŋgi anjam endegsi minjrej,
"O Kristen gate niŋgi quiy. E Esia sawaq di branto ŋasiti e nuŋgoq bosim niŋgi koba na soqnem. Sosimqa e bati gaigai Tamo Koba aqa anjam niŋgi merŋgoqnem. E ijo segi ñam soqtqajqa are qalosaioqnem. Ijo kumbra di niŋgi qalie. E niŋgi koba na sosimqa gulbe gargekoba itoqnsim akamoqnem. Bati gargekoba Juda naŋgi na e lubsib moiyotbqa mareqnab dena e are gulbekobaiboqnej.
20 Niŋgi qalie, e bati gaigai nuŋgo koro sawaq di, nuŋgo segi segi talq di are siŋgilatetŋgwajqa anjam merŋgoqnem. E anjam deqaji niŋgi merŋgwajqa uratosaioqnem.
21 E bati gaigai Juda tamo ti Grik tamo ti naŋgi siŋgila na endegsi minjroqnem, 'Niŋgi are bulyosib Qotei aqaq bosib gago Tamo Koba Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.' E degsi minjroqnem.
22 Deqa niŋgi quiy. Qotei aqa Mondor na ijo are tigeltetbej deqa e Jerusalem aiyeqnum. Dia kumbra kiye ijoq di brantqas di e qaliesai.
23 E qure qureq di laqnamqa Mondor Bole na e endegsi merbeqnu, 'Ni Jerusalem dia tonto talq aisim gulbe koba oqam.' Deqa e qalieonum, kumbra di ijoq bqas.

24 “Di uŋgum. E ijo segi jejamu qa are qalosaieqnum. Wau kalil Tamo Koba Yesus na
ebej qaji di e yosiy kobotqajqa are qaleqnum. Wau di endegsi unu. E siŋgila na Yesus
aqa anjam bole tamo uŋgasari naŋgi minjre minjre laqnqai. Yesus aqa anjam bole di aqa
damu agiende. Qotei a tamo uŋgasari naŋgi qa are boleiyeqnu.
25 “Deqa niŋgi quiy. E nami nuŋgo ambleq di sosimqa anjam endegsi palontoqnem,
‘Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas.’ Ariya bini
e qalieonum, e niŋgi uratŋgitqa niŋgi ijo ulatamu olo unqasai.
26-27 Bati e nuŋgo ambleq di sosimqa e Qotei aqa areqalo kalil ubtosim niŋgi
merŋgekritem. E wau di uratosaioqnem. Deqa tamo bei a nuŋgo ambleq di padalqas
di ijo une na sai.
28 O Kristen gate, niŋgi nuŋgo segi segi so geregere taqatosib Qotei aqa tamo uŋgasari
naŋgi dego geregere taqatnjroqniy. Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi di kaja du du bul.
Qotei na aqa Ŋiri Yesus Kristus aqa leŋ aiyej qaji dena naŋgi awainjrej. Deqa niŋgi naŋgo
gate bole sosibqa naŋgi geregere taqatnjroqniy. Wau di Mondor Bole na niŋgi eŋgej.
29 E qalie, e niŋgi uratŋgitqa gisaŋ anjam maro tamo qudei naŋgi nuŋgo ambleq
aisib Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnqab. Bauŋ juwaŋ na kaja naŋgi
ugeugeinjreqnub dego kere.
30 Nuŋgo ambleq dena dego tamo qudei naŋgi tigelosib Qotei aqa anjam bole olo
bubulyoqnsibqa gisaŋ anjam maroqnqab. Naŋgi degyqab. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari
Yesus dauryeqnub qaji naŋgi qusibqa Qotei aqa anjam bole ulontosib olo gisaŋ tamo
naŋgi di daurnjrqajqa deqa.
31 Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Osib ijo anjam e bati gaigai niŋgi merŋgoqnem qaji
deqa are qaloqniy. Agi wausau qalub e niŋgi koba na sosimqa qolo ti qanam ti Qotei aqa
anjam niŋgi merŋgoqnsim akamoqnem. E wau di uratosaioqnem. Niŋgi ijo anjam deqa
geregere are qaloqniy.
32 “Bini e niŋgi Qotei aqa baŋq di atitqa a na niŋgi geregere taqatŋgwas. Qotei a niŋgi qa
are boleiyej anjam di niŋgi siŋgila na ojesoqnibqa anjam dena niŋgi siŋgilatŋgwas. Amqa
iŋgi bole bole Qotei a nami aqa segi tamo uŋgasari naŋgi enjrqa marej qaji di niŋgi oqab.
33 “E silali qa ti gara qa ti tamo bei ŋilyosaioqnem.
34 Niŋgi qalie, e iŋgi bei qa truquoqnsimqa e segi wauoqnsim ijo iŋgi awaiyoqnem.
Osim tamo naŋgi e koba na soqnem qaji naŋgi dego iŋgi anainjroqnem.
35 Kumbra kalil e nuŋgo ambleq di yoqnem qaji di niŋgi segi unoqneb. Kumbra di
niŋgi dauryosib yoqniy. Kumbra agiende. Niŋgi waukobaoqnsibqa tamo uŋgasari siŋgila
saiqoji unub qaji naŋgi aqaryainjroqniy. Niŋgi Tamo Koba Yesus aqa anjam nami marej
qaji deqa are qaloqnsib degsib wauoqniy. Agi Yesus a segi nami endegsi marej, ‘Tamo
bei na tamo bei iŋgi yqas di tamo iŋgi oqas qaji a areboleboleiyqas. Ariya tamo dena iŋgi
yqas qaji a olo tulaŋ areboleboleiyqas.’ ”
36 Pol na Efesus Kristen gate naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa siŋga pulutosiqa
naŋgi koba na Qotei pailyeb.
37 Pailyo koboonaqa gate naŋgi akamkobaoqnsib Pol soqoŋyosib kundoqyoqneb.
38 Pol na minjrej, “Niŋgi ijo ulatamu olo unqasai.” Aqa anjam deqa naŋgi are tulaŋ
gulbeinjrej. Onaqa naŋgi na iga suweigonab iga alile aisim naŋgi uratnjrsim qobuŋ
gogetosim aiyem.

21

Pol a qobuŋ na Jerusalem aiyoqnej

1 Iga qobuŋ na aisim Kos nui buŋyosim nebeonaqa Rodes nuiq di tiryonam olo nebeej.
Nebeonaqa iga Rodes nui uratosim aisim Patara qureq di tiryem.
2 Dia qobuŋ bei Fonisia sawaq aiqa laqnaqa iga qobuŋ di gogetosim aiyem.

3 Iga qobuŋ na aisim Saiprus nui jojomyosim baŋ qonaŋq waiyosim buŋyosim aiyem.
Aisim Siria sawa buŋyosim Tair qureq di tiryem. Tiryonamqa tamo qobuŋq di wauo qaji
naŋgi na iŋgi iŋgi kalil waŋgarosib mandamq di ateleŋeb.
4 Qure dia iga Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi itnjrsimqa bati 7 naŋgi koba na soqnem.
Sonamqa Qotei aqa Mondor na anjam ubtosiqa naŋgi endegsi minjrej, "Pol a Jerusalem
dia gulbe koba itqas." Degsi minjrnaq qusibqa Pol waiŋyoqneb, "Ni Jerusalem aiyaim."
Onaqa Pol na kamba minjroqnej, "Sai. E Jerusalem aiqai."
5 Onaqa bati 7 koboonaqa iga Pol koba na qure di uratosim qobuŋ gogetqa marsim
alile aiyem. Yesus aqa tamo kalil naŋgo uŋa ti aŋgro ti naŋgi na iga suweigosib alile aisim
dia iga koba na siŋga pulutosim Qotei pailyem.
6 Pailyo koboonaqa iga naŋgi baŋ ojsimqa minjrem, "Niŋgi bole soqniy." Onaqa naŋgi
na iga mergeb, "Niŋgi aiyiy." Degsib mergonab iga qobuŋ gogetonamqa naŋgi olo
puluosib naŋgo qureq gileb.

Qotei aqa medabu o qaji tamo Agabus a anjam bei Pol minjej

7 Ariya iga qobuŋ na Tair qure uratosim aisim Tolemes qureq di tiryem. Tiryosim dia
Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi itnjrsimqa bati qujai naŋgi koba na soqnem.
8 Nebeonaqa iga Tolemes qure uratosim walwelosi aisim Sisaria qureq di brantem.
Brantosim Yesus aqa anjam maro tamo Filip aqa tal gogetosimqa a ombla soqnem.
Nami Jerusalem dia tamo 7 naŋgi iŋgi jeiyo wau enjreb deqaji bei agi Filip.
9 Filip aqa aŋgro sebiŋ qolqe naŋgi a ombla soqneb. Naŋgi Qotei aqa medabu o qaji
uŋa.
10 Bati qudei iga Sisaria qureq di sonamqa Qotei aqa medabu o qaji tamo Agabus a
Judia sawaq dena walwelosiq gagoq bej.
11 Bosiqa Pol aqa alalag yaiyosiqa qombilgej. Qombil aqa utru agiende. Agabus na Pol
aqa alalag osiq aqa segi baŋ ti siŋga ti alalag dena qosej. Osiqa mergej, "Mondor Bole na
e endegsi merbqo, 'Jerusalem dia Juda naŋgi na tamo alalag endi tigeqnu qaji aqa siŋga
ti baŋ ti endegsib qosqab. Qosisib a osi gilsib tamo Juda sai naŋgo baŋq di atibqa naŋgi
na a ugeugeiyqab.' "
12 Onaqa iga Agabus aqa anjam di qusimqa tamo uŋgasari qudei qure dia soqneb qaji
naŋgi iga ti Pol minjoqnem, "Ni Jerusalem aiyaim."
13 Onaqa Pol na iga mergej, "Niŋgi kiyaqa akamoqnsib are gulbetetbeqnub? E Tamo
Koba Yesus aqa ñam qa tonto talq di waibqab di kere. Aqa ñam qa e lubib moiqai di kere.
E gulbe di uratqasai. E itqai."
14 Pol a degsi gago anjam quqwa uratosiq mergonaqa iga na olo saidyosai. Iga marem,
"Uŋgum. Pol a Tamo Koba aqa areqalo dauryosim Jerusalem aiyem."

Pol a Jerusalem di brantej

15 Bati qudei koboonaqa iga Jerusalem aiqa marsimqa gago iŋgi iŋgi kalil gereiyosim
tigelosim aiyem.
16 Aiqa yeqnam Sisaria tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji naŋgi na iga suweigosib
koba na aisim Jerusalem di brantem. Brantosim naŋgi na iga tamo bei aqa ñam Nason
aqa talq di uratgeb. Deqa iga Nason ombla aqa talq di soqnem. Nason a nami koba Yesus
dauryoqnsiq soqnej. Aqa qure utru Saiprus.
17 Iga Jerusalem di brantonamqa Yesus aqa tamo uŋgasari dia soqneb qaji naŋgi na iga
nugsibqa tulaŋ areboleboleinjrnaqa iga osib geregereigeb.
18-19 Nebeonaqa iga Pol dauryosim Jems unqajqa gilem. Gilsim Kristen gate kalil naŋgi
Jems koba na koroesonabqa Pol a naŋgi kaiyeinjrej. Osiqa wau kalil Qotei a Pol aqa baŋ
na sawa bei beiq di tamo uŋgasari naŋgo ambleq di yoqnej qaji deqa naŋgi sainjrej.

Kristen gate naŋgi na Pol minjeb, "Ni atra tal miligiq gile"

20 Onaqa Kristen gate naŋgi Pol aqa anjam di qusibqa tulaŋ areboleboleinjrnaqa Qotei
aqa ñam soqtoqneb. Osib Pol minjeb, “O gago was Pol, ni qalie, Juda tulaŋ gargekoba
naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub. Naŋgi Moses aqa dal anjam dauryqajqa dego
siŋgilaeqnub.
21 Deqa tamo qudei na Juda naŋgi endegsib minjreqnub, ‘Pol na Juda tamo uŋgasari
sawa bei beiq di unub qaji naŋgi Moses aqa dal anjam dauryqa saidnjreqnu. Osiqa
naŋgi endegsi minjreqnu, “Nuŋgo aŋgro naŋgi muluŋ breinjraib. Kumbra kalil Moses
a nami niŋgi dauryqa merŋgej qaji di uratiy.” ’ O Pol, tamo qudei na Juda naŋgi degsib
minjreqnub.
22 Juda naŋgi quqwab, ni Jerusalem bonum. Deqa iga kiyerqom?
23 Od, iga qalieonum. Iga ni endegsi mermim ni degye. Gago ambleq endi Juda tamo
qolqe unub. Naŋgi nami gago Juda kumbra dauryosib Qotei pailyqa osib naŋgo gate
baŋga ti me juŋgum ti urateb unub.
24 Deqa ni naŋgi joqsim atra tal miligiq gilsim une kobotqajqa kumbra Moses a nami
marej qaji di naŋgi koba na dauryosib yiy. Osim wagme awaiyetnjrimqa naŋgi na Qotei
atraiyosib naŋgo gate baŋga ti me juŋgum ti joqwab. Ni degyimqa Juda tamo kalil naŋgi
ino kumbra di unsib endegsib qalieqab, ‘Bole, Pol a dego Moses aqa dal anjam dauryo
qaji tamo. Anjam naŋgi a qa mareqnub qaji di bolesai.’
25 Ariya Pol, ni qalie, iga nami anjam bei neŋgreŋyosim sawa bei bei qaji naŋgoq
qariŋyem. Naŋgi di Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji. Iga anjam endegsim qariŋyem,
‘Niŋgi gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi bei uyoqnaib. Wagme leŋ ti uyoqnaib. Wagme sil na
kakro tontnjrnab moreŋeb qaji di uyoqnaib. Sambala kumbra dego yoqnaib.’ Iga nami
anjam degsim qosisim neŋgreŋyosim naŋgoq qariŋyem.”
26 Onaqa Pol na tamo qolqe naŋgi di joqsiqa nebeonaqa atra tal miligiq gilsiq une
kobotqajqa kumbra Moses a nami marej qaji di naŋgi koba na dauryosib yeb. Osiqa
atra tamo naŋgi minjrej, “Une kobotqajqa bati koboamqa iga gago segi segi wagme osim
Qotei atraiyqom.”

Juda tamo qudei naŋgi atra tal miligiq di Pol ojeb

27-28 Une kobotqajqa bati 7 di koboqa laqnaqa Juda tamo qudei Esia sawaq dena
beleŋeb qaji naŋgi Pol a atra tal miligiq di sonaq unsibqa a ojeb. Ojsib leleŋoqnsib
tamo uŋgasari kalil naŋgo areqalo ugetetnjrqa marsibqa Pol aqa jejamuq di une qamsib
minjreb, “O Israel tamo uŋgasari, niŋgi kalil bosib iga aqaryaigiy. Pol a sawa sawa kalilq
di iga Juda qa ti Moses aqa dal anjam qa ti atra tal qa ti misiliŋ anjam mareqnaqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi queqnub. Di segi sai. A dego Grik tamo qudei naŋgi joqoqnsiqa koba
na atra tal miligiq gileqnub. Aqa kumbra dena a na Qotei aqa atra tal ugeteqnu.”
29 Naŋgi degsib mareb. Di kiyaqa? Nami Efesus tamo bei aqa ñam Trofimus a Pol
ombla Jerusalem dia laqnabqa unjrsib are qaleb, “Pol a tamo di osiqa atra tal miligiq
gilej.”
30 Onaqa tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgi anjam di qusibqa minjiŋ
oqetnjrnaqa gurgur ti koroosib Pol ojeb. Ojsib giriŋyosib atra tal oqeq atsib atra tal aqa
siraŋme kalil kabuteleŋeb.

Rom qaja tamo naŋgi bosib Pol olo eb

31 Onaqa naŋgi Pol moiyotqa marsibqa baŋ na qaloqneb. Qaleqnabqa Rom qaja tamo
naŋgo gate koba a anjam endegsi quej, “Jerusalem endia tamo uŋgasari kalil naŋgi minjiŋ
ani oqetnjreqnu.”
32 A degsi qusiqa aqa qaja tamo qudei naŋgo gate naŋgi ti joqsiqa gurgurosib tamo
uŋgasari naŋgo ambleq ainabqa unjrsibqa Pol qalqa urateb.
33 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a bosiqa Pol ojsiqa aqa qaja tamo naŋgi minjrej,
“Sil siŋgila kokba aiyel osi bosib a tontiy.” Onaqa naŋgi bosib Pol tontonabqa qaja tamo

naŋgo gate koba a na tamo uŋgasari kalil naŋgi endegsi nenemnjrej, “Tamo endi yai? A une kiye yqo deqa niŋgi a qaloqnab?”
34 A naŋgi degsi nenemnjrnaqa naŋgi olo leleŋkobaoqnsib anjam utru segi segi mareleŋoqneb. Qudei naŋgi anjam bei maroqneb. Qudei naŋgi anjam bei maroqneb. Naŋgi degsib mareleŋoqnsib ariya naŋgi Pol aqa une geregere ubtosib marqa keresai. Deqa qaja tamo naŋgo gate koba a na aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa naŋgi Pol osib naŋgo ŋeio talq osi gileb.
35-36 Osi giloqnsib naŋgo ŋeio tal jojomyeqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi minjiŋ ani oqetnjrnaqa naŋgi daurnjroqnsib murqumyoqnsib maroqneb, “Niŋgi na Pol qalsib moiyotiy.” Naŋgi degsib maroqneb deqa qaja tamo naŋgi na Pol soqtosib naŋgo qawarq di atsib osi giloqneb.

Pol a tigelosiqa Yesus aqa anjam palontej

37 Naŋgi Pol osi giloqnsib naŋgo ŋeio tal gogeq di atqa laqnabqa Pol a Grik anjam na qaja tamo naŋgo gate koba endegsi nenemyej, “E ni anjam bei mermqa kere e?” Onaqa minjej, “Ni Grik anjam qalie e?
38 E endegsi are qalonum. Ni Isip tamo bei nami Rom ti qotqa marsiqa tigelosiq qaja tamo 4,000 joqsiqa wadau sawaq di laqnej qaji agi ni edegonum.”
39 Onaqa Pol na minjej, “E tamo di sai. E Juda tamo. Ijo qure utru Tarsus. Tarsus a qure kobaquja. A Silisia sawaq di unu. Deqa ni mare. E na tamo uŋgasari kalil endi anjam bei minjrqa kere e?”
40 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a na Pol odyonaqa tetaq di tigelosiqa aqa baŋ soqtonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi kiri kirionabqa Hibru anjam na endegsi minjrej,

22

1 “O ijo was ti ijo abu ti e kamba anjam bei merŋgit quiy.”
2 Pol a Hibru anjam na naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi torei kiri kiriosib sonab olo endegsi minjrej,
3 “E Juda tamo. Ijo qure utru Tarsus. Tarsus a Silisia sawaq di unu. E dia ŋambabonam ijo ai abu naŋgi na e Jerusalem osi bonabqa e endia tamo kobaqujaem. Kobaqujaosimqa Gamaliel aqa skul kobaq di soqnem. Sonamqa Gamaliel na gago moma naŋgo dal anjam geregere plaltosiq osorboqnej. Deqa e Qotei aqa kumbra dauryqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem. Agi bini niŋgi Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgilaeqnub dego kere.
4 E na tamo uŋgasari Yesus aqa gam dauryoqneb qaji naŋgi moiyotnjrqa maroqnsim naŋgi tulaŋ ugeugeinjroqnsim tontnjroqnsim tonto talq di breinjroqnem.
5 Niŋgi na Juda tamo kokba ti atra tamo gate a ti naŋgi nenemnjribqa ijo kumbra deqa niŋgi saiŋgwab. Agi e atra tamo gate endegsi minjem, ‘Ni anjam bei neŋgreŋyosim ebimqa e anjam di osiy gilsiy Damaskus qureq di Juda gate kokba naŋgi enjrqai. Enjritqa naŋgi na anjam di sisiyosib e odbibqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ojeleŋosiy joqsiy bosiy Jerusalem endia tonto talq di breinjrqai.’ E degsim atra tamo gate minjem.

Pol a kiyersi Kristen tamo brantej deqa saej

6-7 “Deqa e walwelosi gilsim Damaskus jojomyeqnamqa qanam jige puloŋ siŋgila koba minjal ti laŋ goge na aisiq ijo ulatamuq di tulaŋ rianŋonaqa e uloŋosim mandamq di ŋeiem. Ŋeiesosim kakro bei brantonaq quem. A endegsi merbej, ‘O Sol, ni kiyaqa e ugeugeibeqnum?’
8 Onaqa e na kamba minjem, ‘O Tamo Koba, ni yai?’ Onaqa merbej, ‘E Yesus Nasaret qaji agi ni na ugeugeibeqnum.’
9 Tamo e ombla soqneb qaji naŋgi dego puloŋ di uneb. Ariya anjam Yesus na merbej qaji di naŋgi poinjrosai.

10 “Onaqa e na olo Yesus minjem, ‘O Tamo Koba, e wau kiye yqai?’ Onaqa Tamo Koba
a na merbej, ‘Ni tigelosim Damaskus gilsim dia tamo bei itqam. Wau e ni emqai qaji di
a na ubtosim mermqas.’
11 Puloŋ di tulaŋ riaŋosiq ŋam qamotbonaqa e ŋam ambruibonaqa ŋam atqa keresai.
Deqa tamo naŋgi e ombla soqneb qaji naŋgi ijo baŋ ojsib e babaŋbosib Damaskus osi
gileb.
12 “Damaskus dia tamo bei soqnej aqa ñam Ananaias. A Qotei aqa dal anjam daury-
oqnej qaji. Juda tamo uŋgasari kalil Damaskus di soqneb qaji naŋgi a qa maroqneb, ‘A
tamo bolequja.’
13 E Damaskus gilsim di sonamqa Ananaias na e itbosiqa ijo areq di tigelosiq merbej,
‘O ijo was Sol, ino ŋamdamu olo poimeme.’ Degsi merbonaqa bati qujai deqa ijo ŋamdamu
poibonaqa e olo ŋam atsim Ananaias aqa ulatamu unem.
14 Onaqa Ananaias na olo merbej, ‘Gago moma naŋgo Qotei a ni giltmqo. Ni aqa
areqalo qalieosim Yesus unsim aqa medabuq na anjam bei quqwajqa deqa ni giltmqo.
Yesus a kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu qaji tamo.
15 Deqa ni aqa anjam mare mare laqnsimqa kumbra ni unem qaji ti anjam ni quem
qaji deqa ti tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqne.
16 Deqa ni tariŋaim. Ni urur tigelosim yanso ame. Osim Yesus aqa ñam metosim pailye.
Yimqa Qotei na ino une kalil kobotetmqas.’ Ananaias na e degsi merbej.

Pol a nami sawa bei bei qaji naŋgoq gilej deqa saej

17-18 “Bati bei e olo Jerusalem bosimqa atra tal miligiq di Qotei pailyoqnsimqa e
ŋeio bulosim Yesus unem. Yesus unnamqa merbej, ‘Ni Jerusalem endia ijo anjam
maroqnqam di Juda naŋgi ni quetmoqnqasai. Deqa ni Jerusalem endi saim. Ni urur
tigelosim Jerusalem uratosim gile.’
19-20 Onaqa e na Yesus minjem, ‘O Tamo Koba, Juda naŋgi qalie, nami e naŋgo Qotei
tal miligiq giloqnsimqa tamo uŋgasari ni qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb qaji naŋgi
ojeleŋoqnsim toqoŋ na ñumoqnsim tonto talq di breinjroqnem. Naŋgi ino wau tamo
Stiven meniŋ na qaleqnabqa e jojom di tigelosim tamo naŋgi a qaloqneb qaji naŋgo
gara jugo taqatesosim endegsi minjroqnem, “Niŋgi keretosib Stiven qalonub moiqo.”
Ijo kumbra di Juda naŋgi qalie.’
21 Onaqa Yesus na e olo merbej, ‘Ni gile. E ni qariŋmitqa ni sawa isaq gilsim dia sawa
bei bei qaji naŋgi ijo anjam minjroqnqam.’ ”

Pol a na qaja tamo naŋgi minjrej, “E Rom tamo”

22 Pol a tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjroqnsiq a sawa bei bei qaji naŋgoq
gilqa marnaqa anjam qujai di naŋgi qusib minjiŋ ani oqetnjrnaqa tulaŋ leleŋoqnsib
maroqneb, “Pol a qalib moiyem. Tamo deqaji mandamq endi olo saiq.”
23 Naŋgi degsib maroqnsib murqumyoqnsib naŋgo gara jugo piqteleŋosib naŋgo baŋ
na wi ramboiyoqnsib breiyeqnab goge oqoqnej.
24 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a na aqa qaja tamo naŋgi minjrej, “Niŋgi Pol
osib nuŋgo ŋeio tal miligiq di bu toqoŋ na kumbaiŋyiy. Kumbaiŋyosib nenemyibqa aqa
une kiye qa tamo uŋgasari naŋgi murqumyoqnsib a qalib moiqajqa mareqnub di a na
geregere merbimqa e quqwai.”
25 Onaqa qaja tamo naŋgi Pol sil na tontosib kumbaiŋyqa laqnabqa a na qaja tamo
gate bei jojom di tigelesoqnej qaji di minjej, “E Rom tamo. Deqa niŋgi ijo une mati
qalieosaiosib e laŋa kumbaiŋbqab di kumbra bole kiyo?”
26 Onaqa qaja tamo gate dena Pol aqa anjam di qusiqa a qaja tamo naŋgo gate koba
aqa areq gilsiqa nenemyej, “Pol a Rom tamo. Deqa ni a kiyeryqam?”
27 Degsi nenemyonaq qusiqa Pol aqa areq gilsiq minjej, “Ni merbe, ni bole Rom tamo
e?” Onaqa Pol na minjej, “Od. E Rom tamo.”

28 Degsi minjnaqa qaja tamo naŋgo gate koba dena olo Pol minjej, “E silali kobaquja waiyonamqa deqa naŋgi na e Rom tamo ateb.” Onaqa Pol na kamba minjej, “E silali waiyosai. Ijo ai abu naŋgi Rom qaji deqa e Rom tamo tiŋtiŋ.”
29 Onaqa qaja tamo naŋgi Pol aqa anjam di qusib a kumbaiŋyqa urateb. Qaja tamo naŋgo gate koba a dego Pol aqa anjam di qusiq a ulaej. Di kiyaqa? A na aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa Pol sil na tonteb deqa.

Pol a Juda tamo kokba naŋgi anjam minjrej

30 Onaqa nebeonaqa Juda naŋgi na une kiye Pol aqa jejamuq di qametoqneb di qaja tamo naŋgo gate koba a qalieqa marsiqa Pol osiq sil palontetosiq atra tamo kokba ti Juda tamo kokba ti naŋgi metnjrnaq bosib koroonabqa Pol osiqa naŋgo ulatamuq di tigeltej.

23

1 Onaqa Pol a Juda tamo kokba naŋgi koqnjrsiqa endegsi minjrej, “O ijo was niŋgi quiy. E nami Qotei aqa ŋamgalaq di kumbra bole bole yoqnem agi bini yoqnsim unum. Deqa e are gulbe saiqoji.”
2 Onaqa atra tamo gate aqa ñam Ananaias a Pol aqa anjam di qusiqa tamo naŋgi Pol aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi minjrej, “Niŋgi Pol aqa medabuq di qaliy.”
3 Onaqa Pol na Ananaias minjej, “Qotei na ni dego lumqas. Ni ŋamtaŋ babaŋq di ŋam qaq na limo bul. Deqa ino uno boledamu ariya ino are miligi jigat. Agi ni Moses aqa dal anjam dauryosim ijo une qalieqajqa tigeltbonum. Osim ni olo Moses aqa dal anjam gotraŋyosim naŋgi ijo medabuq di lubqajqa minjronum. Di kumbra uge.”
4 Onaqa tamo naŋgi Pol aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi aqa anjam di qusibqa minjeb, “Ni kiyaqa Qotei aqa atra tamo gate degsi misiliŋyonum?”
5 Degsib minjnabqa Pol na minjrej, “O ijo was, tamo endi a atra tamo gate di e qaliesai. Deqa e anjam grotonum. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Niŋgi nuŋgo gate koba a anjam uge minjaib.’ ”
6 Juda tamo kokba awesoqneb qaji naŋgo ambleq di Sadyusi tamo ti Farisi tamo ti soqneb. Pol a di qalieosiq deqa leleŋosiq minjrej, “O ijo was niŋgi quiy. E Farisi tamo. Ijo abu a dego Farisi tamo. Deqa e endegsi are qalonum, tamo kalil moreŋo qaji naŋgi mondoŋ olo subq na tigelqab. E anjam deqa ijo areqalo tulaŋ siŋgilateqnum. Anjam deqa qujai naŋgi na e ojsib nuŋgo ŋamdamuq di tigeltbonub.”
7 Pol na naŋgi degsi minjrnaqa Farisi ti Sadyusi ti naŋgi poeleŋosib ŋiriŋkobaeb.
8 Di kiyaqa? Sadyusi naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai. Laŋ aŋgro saiqoji. Mondor dego saiqoji.” Ariya Farisi naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi subq na tigelqab. Laŋ aŋgro unub. Mondor naŋgi dego unub.”
9 Deqa naŋgi kalil poeleŋosib ŋiriŋkobaosib murqumyoqneb. Onaqa Farisi naŋgo dal anjam qalie tamo qudei naŋgi tigelosib siŋgila na mareb, “Iga Pol aqa anjam quonum di a une saiqoji. Mondor bei na kiyo laŋ aŋgro bei na kiyo anjam minjqoqa a degsi marqo.”
10 Naŋgi degsib marnabqa qoto anjam tulaŋ kobaej. Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a di unsiqa are qalej, “Naŋgi Pol aqa jejamu tulaŋ ugeugeiyqab.” A degsi are qalsiqa ulaosiq aqa qaja tamo naŋgi metnjrnaqa bosib Juda naŋgo baŋq dena Pol yainjrsib naŋgo ŋeio talq olo osi gileb.
11 Gilsib di sonab nebeosiq olo qoloonaqa Tamo Koba a bosiqa Pol aqa areq di tigelosiq minjej, “Ni are siŋgilatime. Ulaaim. Ni Jerusalem endia ijo anjam siŋgila na mareqnum dego kere ni Rom gilsim dia ijo anjam minjroqnqam.”

Juda tamo qudei naŋgi Pol qalsib moiyotqajqa anjam qoseb

12 Onaqa olo nebeonaqa Juda tamo qudei naŋgi koroosibqa are qujaitosib anjam endegsib qoseb, “Iga Pol qalsim moiyotqom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga

uratqasai bole sai. Deqa iga Pol moiyotosaisosimqa iga iŋgi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiyotosimqa bati deqa iga olo iŋgi ti ya ti uyqom."
13 Juda tamo 40 naŋgi anjam degsib qoseb.
14 Osib Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgoq gilsib minjreb, "Iga anjam endegsi qosonum. Iga Pol qalsim moiyotqom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bole sai. Deqa iga Pol moiyotosaisosimqa iga iŋgi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiyotosimqa bati deqa iga olo iŋgi ti ya ti uyqom. Iga anjam degsi qosonum.
15 Deqa niŋgi ti Juda tamo kokba kalil naŋgi ti endegyiy. Niŋgi na qaja tamo naŋgo gate koba a minjiy, 'Ni Pol osau. Osbamqa iga olo koroosimqa aqa anjam geregere qusim aqa une qalieqom.' Niŋgi na qaja tamo naŋgo gate koba a degsib minjibqa a Pol osi bosim nuŋgoq di brantosaisoqnimqa gamq di iga Pol qalsim moiyotqom."
16 Onaqa Pol aqa jaja aqa ŋiri a naŋgo anjam di qusiqa tigeloqujatosiq qaja tamo naŋgo ŋeio talq gilsiqa anjam di Pol minjej.
17 Minjnaq qusiqa qaja tamo gate bei metonaq aqa areq bonaq minjej, "Ni aŋgro wala endi osim nuŋgo gate koba aqa areq osi aiyimqa a na anjam bei minjqas."
18 Onaqa qaja tamo gate dena aŋgro wala di osiqa aqa gate koba aqa areq osi aisiqa minjej, "Tonto tamo Pol a na e merbqo, 'Ni aŋgro wala endi osi aiye.' Degbqo deqa agi ino areq osi bonum. A ni anjam bei mermqas."
19 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a na aŋgro wala di baŋ titosiqa kiñala sasalosiqa nenemyej, "Ni anjam kiye merbqam?"
20 Onaqa minjej, "Juda tamo kokba naŋgi anjam bei kereteb. Naŋgi na ni endegsib mermqab, 'Nebe ni Pol gagoq osau. Osbamqa iga koroosim aqa anjam geregere qusim aqa une qalieqom.' Naŋgi ni degsib mermqab.
21 Deqa ni naŋgo anjam di quetnjraim. Tamo 40 naŋgi anjam endegsib qosisib maronub, 'Iga Pol qalsim moiyotqom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bole sai. Deqa iga Pol moiyotosaisosimqa iga iŋgi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiyotosimqa bati deqa iga olo iŋgi ti ya ti uyqom.' Naŋgi anjam degsib qosonub. Deqa bini naŋgi gamq di tariŋeqnub. Ni na Pol osi aiyoqnimqa gamq di naŋgi Pol qalsib moiyotqab."
22 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a aŋgro wala aqa anjam di qusiqa minjej, "Ni gile. Ni anjam degsi merbonum di tamo qudei minjraim. Torei tent."

Naŋgi na Pol qariŋyonabqa Rom naŋgo gate Feliks aqaq gilej

23 Osiqa a na aqa qaja tamo gate aiyel naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonab minjrej, "Niŋgi na qaja tamo 200 siŋga na walwelo qaji naŋgi ti qaja tamo 200 aŋ osi laqnub qaji naŋgi ti qaja tamo 70 hos na walwelo qaji naŋgi ti minjribqa naŋgi bini qolo seŋ bati 9 Pol osib Sisaria qureq gilqab. Niŋgi na endegsib minjriy, 'Nuŋgo walwelqajqa iŋgi iŋgi gereiyosib soqniy.' "
24 Osiqa olo naŋgi aiyel minjrej, "Niŋgi Pol aqa hos qudei dego gereiyib soqnem. Pol a hos goge di awoamqa niŋgi na geregere taqatosib osi gilsib Rom naŋgo gate Feliks aqa talq di brantiy." Qaja tamo naŋgo gate koba a na naŋgi aiyel degsi minjrej.
25 Osiqa anjam bei endegsi neŋgreŋyej,
26 "O Gate Koba Feliks, ijo ñam Klodius Lisias. E qaja tamo naŋgo gate koba. Ijo anjam endi ni sisiyqajqa deqa e neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. O kaiye.
27 Tamo agi inoq osi bonub qaji aqa ñam Pol. Juda naŋgi na a ojsib moiyotqa laqnabqa e ijo qaja tamo naŋgi ti aisim Juda naŋgo baŋq dena yainjrem. E qalieem, Pol a Rom tamo. Deqa e na a aqaryaiyosim naŋgo baŋq dena yainjrem.
28 Naŋgi Pol aqa jejamuq di une kiye qametoqneb di e qalieqa osimqa Pol osi aisim Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigeltem.

29 Tigeltonamqa naŋgi anjam gargekoba mareleŋeqnabqa e qusimqa endegsi poibej,
Juda tamo kokba naŋgi naŋgo segi dal anjam qa maroqnsib deqa Pol aqa jejamuq di
une qametoqneb. Naŋgi Pol aqa une kobaquja bei babtosai. Deqa e na a laŋa moiyotqa
keresai. Tonto talq di laŋa waiyqa keresai dego. E degsi poibej.
30 Ariya bini e quonum, naŋgi Pol qalsib moiyotqajqa anjam qosonub. E di qusim deqa
agi Pol inoq qariŋyonum. E na tamo naŋgi Pol aqa jejamuq di une qameteqnub qaji naŋgi
endegsi minjrqai, 'Niŋgi Sisaria qureq gilsib Feliks aqa ulatamuq di tigelosib Pol aqa une
geregere minjib a quqwas.' "
31 Qaja tamo naŋgo gate koba a anjam degsi neŋgreŋyej. Onaqa aqa qaja tamo naŋgi
aqa medabu dauryosib qolo Pol osib Antipatris qureq osi gilsib dia ŋereŋeb.
32 Nebeonaqa qaja tamo siŋga na walwelo qaji naŋgi ti qaja tamo aŋ osi laqneb qaji
naŋgi ti Antipatris qureq dena olo puluosib Jerusalem aisib naŋgo ŋeio talq di soqneb.
Onaqa qaja tamo hos na walwelo qaji naŋgi segi Pol suweiyosib torei Sisaria qureq osi
gileb.
33 Osi gilsibqa naŋgo gate koba aqa anjam neŋgreŋyej qaji di Feliks yosib Pol osib aqa
ulatamuq di tigelteb.
34 Onaqa Feliks a anjam di sisiyosiqa Pol nenemyej, "Ni sawa qabe qaji?" Onaqa Pol
na minjej, "E Silisia sawa qaji."
35 Degsi minjnaqa Feliks na olo minjej, "Tamo naŋgi ino jejamuq di une qameqnub qaji
naŋgi babqa e ino anjam geregere quqwai." Osiqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa naŋgi na
Pol osib tamo koba Herot aqa talq di waiyosib taqatoqneb.

24

Juda naŋgi Pol aqa jejamuq di une qametoqneb

1 Bati 5 koboonaqa atra tamo gate Ananaias a ti Juda gate qudei ti naŋgo anjam
taqyo tamo bei aqa ñam Tertulus a ti Sisaria qureq gileb. Gilsib Feliks aqa ulatamuq
di tigelosibqa Pol aqa jejamuq di une qametoqneb.
2 Onaqa Feliks na Pol metonaq warum miligiq bosiqa aqa ulatamuq di tigelesonaqa
Tertulus a Pol aqa jejamuq di une qametqa osiqa Feliks minjej, "O Gate Koba Feliks, ni
gago sawa endi geregere taqateqnum deqa bini iga bole unum. Iga qoto saiqoji. Ni iga
geregere aqaryaigoqnsimqa gago gulbe kalil kobotetgeqnum.
3 Deqa iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnaqa ino ñam soqteqnum.
4 "E anjam olekoba ni mermqasai. Ni asgimo uge. Deqa ni gago anjam truquyala endi
que.
5 Iga tamo endi uneqnum, a tamo uge. A kumbra uge uge yoqnsiqa Juda tamo
uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo ambleq di qoto tigelteqnu. Osiqa naŋgi
pupoinjroqnsiqa minjreqnu, 'Niŋgi gago Juda kumbra uratosib olo Nasaret tamo a
dauryiy.'
6-7 A na gago atra tal dego ugeteqnu. Deqa iga a ojsim gago segi dal anjam na aqa une
qa pegiyqa laqnamqa qaja tamo naŋgo gate koba Lisias a bosiqa gago anjam gentosiqa
gago baŋq dena Pol siŋgila na yaigej.
8 Yaigosiqa mergej, 'Niŋgi Pol qa anjam bei soqnimqa gilsib Rom naŋgo gate Feliks aqa
ulatamuq di mariy.' Deqa iga bosim ino ulatamuq endi Pol aqa une agi mermonum.
Deqa Gate Koba Feliks, ni segi na Pol nenemyimqa une kalil iga aqa jejamuq di
qameqnum qaji di bole kiyo sai kiyo di a segi na mermimqa ni quqwam." Tertulus a
anjam degsiqa Feliks minjej.
9 Onaqa Juda tamo kalil naŋgi tigelosib Tertulus aqa anjam di siŋgilatosib mareb, "Aqa
anjam di bole."

Pol a kamba Feliks aqa ulatamuq di tigelosiq anjam marej

10 Onaqa Feliks a Pol aqa anjam quqwajqa osiq aqa baŋ soqtosiq Pol metonaqa
a kamba tigelosiqa Feliks minjej, “E qalieonum, ni wausau gargekoba sawa endi
taqatesoqnem agi bini taqatejunum. Deqa e kamba ijo anjam mermqai.
11 Ya ya endi e Qotei louqajqa Jerusalem aiyem. E aiyem bati 12 gilqo. Ni segi na Juda
naŋgi nenemnjrimqa degsib mermqab.
12 E Jerusalem aisim di sosimqa e anjam na qotosaioqnem. Qoto tigeltosaioqnem
dego. E qoto bei tigelteqnam Juda naŋgi e nubosai. E atra talq di, Juda naŋgo Qotei talq
di, qure ambleq di dego lawo na soqnem. E kumbra uge bei yosaioqnem.
13 Deqa une kalil Juda naŋgi ijo jejamuq di qameqnub qaji di bolesai. Naŋgi ijo une bei
ubtosib marqa keresai.
14 “Ijo une qujai agiende. E Yesus aqa gam dauryeqnum. Juda naŋgi endegsib
mareqnub, ‘Yesus aqa gam bunuj dena tamo uŋgasari naŋgi poeleŋeqnub.’ O Gate Feliks,
gam di qujai e dauryoqnsimqa gago moma naŋgo Qotei qa loueqnum. Osim Moses aqa
dal anjam kalil qa ti Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam kalil nami neŋgreŋyoqneb
qaji deqa ti ijo areqalo siŋgilateqnum.
15 Mondoŋ Qotei na tamo bole ti tamo uge ti naŋgi olo subq na tigeltnjrqas. Qotei qujai
deqa e ijo areqalo siŋgilatoqnsim subq na tigelo bati qa tariŋoqnsim unum. Juda naŋgi
dego degyeqnub.
16 E subq na tigelo bati qa tariŋeqnum deqa e bati gaigai Qotei aqa ŋamgalaq di, tamo
uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di kumbra bole bole yoqnsim laqnum. Deqa e are gulbe
saiqoji unum.
17 “E sawa bei beiq di Qotei aqa wau yoqnsim wausau qudei koboonaqa agi ya ya endi
e Jerusalem aiyem. E silali qudei osi aisim Juda Kristen naŋgi mam soqneb deqa enjrem.
Silali qudei dego osim Qotei atraiyem.
18 Bati deqa e atra tal miligiq gilsim dia une kobotqajqa kumbra Moses a nami marej
qaji di dauryosim yeqnamqa Juda naŋgi na e nubeb. E tamo uŋgasari gargekoba joqsim
atra tal miligiq gilosai. Osim qoto bei tigeltosai dego.
19 Ariya Juda tamo qudei Esia sawaq dena Jerusalem aiyeb qaji naŋgi na e ojeb.
Deqa tamo naŋgi di e qa anjam bei soqnimqa bosib ino ulatamuq endi tigelosib ijo une
marqab.
20 Naŋgi bqasai di ni na Juda tamo agi endia tigelejunub qaji naŋgi nenemnjre.
Nenemnjrimqa e Jerusalem dia Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigelesonam une
kiye ijo jejamuq di iteb di ni mermqab.
21 Bole, ijo anjam qujai endeqa naŋgi na ijo jejamuq di une qametbeb. E naŋgo ulata-
muq di tigelosim leleŋosim endegsi minjrem, ‘Tamo kalil moreŋo qaji naŋgi mondoŋ olo
subq na tigelqab. Anjam deqa qujai niŋgi na e tigeltbonub.’ ” Pol a Feliks degsi minjej.
22 Feliks a nami tamo uŋgasari Yesus aqa gam dauryoqneb qaji naŋgo kumbra qalieej.
Deqa a na Juda naŋgi endegsi minjrej, “Nuŋgo anjam di mati soqnem. Qaja tamo naŋgo
gate koba Lisias a bamqa niŋgi olo anjam di maribqa e qusiy gereiyqai.”
23 Osiqa qaja tamo gate bei minjej, “Ni na Pol osim tonto talq di waiyosim taqatesoqne.
A gulbe bei yaim. Aqa was naŋgi a unqa bosib iŋgi iŋgi qa aqaryaiyqa maroqnibqa ni na
saidnjraim.”

Pol a tonto talq di sonaqa wausau aiyel koboej

24 Bati qudei koboonaqa Feliks aqa ŋauŋ Drusila wo tonto talq di brantosibqa Feliks
na Pol metonaq aqa areq bej. Drusila a Juda uŋa. Pol a bosiqa tamo naŋgi Kristus Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa kumbra qa Feliks minjnaq quej.
25 Kumbra bole tiŋtiŋ dauryqajqa ti tamo naŋgo segi segi so geregere taqatqajqa ti
Qotei na mondoŋ tamo naŋgo une qa peginjrqajqa ti Pol na Feliks minjnaq quej. Qusiqa
ulaosiq Pol minjej, “Ni mati aisim ino warumq di soqne. Bunuqna e bati atsiy ni metmit
bosim anjam di olo plaltim e quqwai.”

26 Feliks a bati gargekoba Pol aqa anjam quqwajqa metoqnej. Aqa anjam quqwajqa
deqa segi metosaioqnej. A endegsi are qaloqnej, "E Pol metit a bosim silali ebimqa e
tonto talq dena a uratqajqa deqa kiyo merbqas?" Osiq deqa metoqnej.
27 Wausau aiyel koboonaqa Feliks a Judia sawa taqato wau di uratonaqa tamo bei aqa
ñam Porsius Festus a kamba Feliks aqa wau osiqa Judia sawa taqatesoqnej. Feliks na
Juda naŋgo are boletetnjrqajqa deqa a Pol tonto talq di uratonaq soqnej.

25

Pol a marej, "E Sisar aqa ulatamuq di tigelqai"

1 Festus a Judia sawaq aisiq Sisaria qureq di soqnej. Bati qalub koboonaqa a dena
tigelosiqa Jerusalem aiyej.
2-3 Aisiq di sonaqa atra tamo kokba ti Juda tamo kokba ti naŋgi bosib Festus aqa
ulatamuq di tigelosib Pol aqa jejamuq di olo une qamoqneb. Osib Festus minjeb, "Ni
anjam qariŋyim qaja tamo naŋgi Sisaria qureq dena Pol osib Jerusalem osi beb. Osbab
gago are boleqas." Naŋgi degsib Festus minjeb. Di kiyaqa? Naŋgi nami anjam endegsib
qoseb, "Qaja tamo naŋgi Pol osi boqnibqa gamq di iga Pol qalsim moiyotqom."
4 Onaqa Festus na kamba minjrej, "Pol a Sisaria dia tonto talq di unu. Bati qudei
koboamqa e segi olo Sisaria gilqai.
5 Deqa niŋgi Pol qa anjam bei soqnimqa niŋgi na tamo ñam ti qudei giltnjrib naŋgi e
daurbosib koba na Sisaria gilqom. Gilsim dia naŋgi ijo ulatamuq di tigelosib Pol aqa une
bei ubtosib merbib e quqwai."
6 Festus a bati 8 o 10 Jerusalem di sosiqa olo puluosiq Sisaria gilej. Juda tamo qudei
naŋgi a dauryosib gileb. Nebeonaqa Festus a aqa awo jaram kobaq di awoosiqa aqa
qaja tamo naŋgi minjrej, "Niŋgi Pol osi boiy." Minjrnaqa naŋgi na Pol osi bosib Festus
aqa ulatamuq di tigelteb.
7 Onaqa Juda tamo Festus dauryosib Jerusalem dena beb qaji naŋgi Pol kalilyosib
Festus aqa ulatamuq di tigelosib une gargekoba Pol aqa jejamuq di qameleŋoqneb.
Naŋgo anjam di utru saiqoji.
8 Onaqa Pol a kamba marej, "E Juda gago dal anjam bei gotraŋyosaioqnem. E gago atra
tal qa anjam uge bei marosaioqnem. E Rom naŋgo mandor koba Sisar a dego kumbra
uge bei yosaioqnem. Deqa e une saiqoji."
9 Pol a degsi marnaqa Festus a Juda naŋgo are boletetnjrqajqa deqa Pol endegsi
nenemyej, "Ni Jerusalem aisim dia ijo ulatamuq di tigelosim ino anjam olo marqa kere
e?"
10 Onaqa Pol na minjej, "E bini Sisar aqa awo jaram namoq endi tigelejunum. Endia
ijo anjam marqai. Ni qalie, e Juda naŋgi qa une bei yosai.
11 Une kobaquja bei ijo jejamuq di soqnimqa uŋgum e moiqai. Ariya une kalil Juda
naŋgi ijo jejamuq di qameqnub qaji di bolesaiamqa tamo bei na e laŋa osim naŋgo baŋq
di atqa keresai. Deqa e Sisar aqa ulatamuq di tigelitqa a ijo anjam qusim gereiyetbqas."
12 Pol na Festus degsi minjnaqa a warumq dena oqedosiqa Rom tamo kokba qudei
naŋgi koba na anjam qairosib olo warum miligiq gilsiqa Pol minjej, "Ni Sisar aqa
ulatamuq di tigelqa maronum deqa e ni qariŋmitqa Sisar aqaq gilqam."

Festus na Agripa nenemyej, "Ni Pol kiyeryqam?"

13 Onaqa bati qudei koboonaqa Rom naŋgo mandor bei aqa ñam Agripa aqa jaja
Bernaisi wo Festus unqajqa marsib Sisaria aiyeb.
14 Aisib bati gargekoba yala Sisaria di sonabqa Festus na Agripa minjej, "Tamo bei aqa
ñam Pol a nami Feliks na tonto talq di waiyej unu.
15 Deqa e Jerusalem di sonamqa Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na Pol aqa
jejamuq di une qamsib endegsib merbeb, 'Ni Pol aqa une qa marsim ojsim ino qaja tamo
naŋgo baŋq di atimqa naŋgi na qalib moiyem.'

16 Onaqa e na kamba endegsi minjrem, ‘Iga tamo bei laŋa ojsim qaja tamo naŋgo baŋq
di atqa keresai. Rom gago kumbra degsi sosai. Tamo qudei naŋgi tamo bei qa anjam
soqnimqa naŋgi mati aqa une ubtib qusimqa a kamba aqa anjam marqas di kere.’
17 “E na Juda naŋgi degsi minjrnamqa naŋgi e daurbosib Sisaria beb. E tariŋosai.
Nebeonaqa naŋgi koroesonabqa e ijo awo jaramq di awoosim ijo qaja tamo naŋgi
minjrnamqa naŋgi Pol osi bosib ijo ulatamuq di tigelteb.
18 Onaqa Juda naŋgi tigelosib Pol aqa jejamuq di une gargekoba qameleŋoqneb. E nami
are qalem, naŋgi une kokba Pol aqa jejamuq di qamqab. Naŋgi degyosai.
19 Naŋgi naŋgo segi louqa kumbra qa ŋiriŋoqnsib Pol ombla anjam titoqneb. Osib tamo
bei qa dego anjam titoqneb. Pol a maroqnej, ‘Tamo di a moiyej olo ŋambile unu. Aqa ñam
Yesus.’
20 Onaqa e naŋgo anjam deqa utru itqa yonam keresaiibonaqa Pol nenemyem, ‘Ni
Jerusalem aisim dia ijo ulatamuq di tigelosim ino anjam olo marqa kere e?’
21 E degsi Pol nenemyonamqa a saidosiq merbej, ‘E mati tonto talq endi sqai. Sosiy
bunuqna e Mandor Koba Sisar aqa ulatamuq di tigelitqa a ijo anjam qusim gereiyet-
bqas.’ Pol na e degsi merbonaqa e ijo qaja tamo naŋgi minjrem, ‘Niŋgi Pol osib tonto
talq di waiyosib taqatesoqniy. Bunuqna e Pol qariŋyitqa Sisar aqaq gilqas.’ ”
22 Festus a Agripa degsi minjnaqa Agripa na minjej, “E dego Pol aqa anjam quqwai.”
Onaqa Festus na minjej, “Nebe ni aqa anjam quqwam.”
23 Nebeonaqa Agripa Bernaisi wo gara wala boledamu jigsib koro sawaq beb. Qaja
tamo naŋgo gate kokba ti tamo ñam ti kalil naŋgi dego bosib koro sawaq di koroeb.
Onaqa Festus na aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa naŋgi Pol osi bosib Agripa aqa
ulatamuq di tigelteb.
24 Tigeltonab Festus na Agripa minjej, “O Mandor Agripa, Pol agi osi bonub. Ni
unime. Niŋgi koroonub qaji dego Pol uniy. E Jerusalem di sonamqa Juda kalil naŋgi
murqumyoqnsib endegsib merboqneb, ‘Pol a moiyem. A olo mandamq endi saiq.’
Naŋgi bosib Sisaria endia dego anjam degsib merboqneb.
25 E Pol aqa jejamuq di une kobaquja bei unosai deqa e a laŋa moiyotqa keresai.
Ariya Pol na merbej, ‘E Mandor Koba Sisar aqa ulatamuq di tigelitqa a ijo anjam qusim
gereiyetbqas.’ Onaqa e na Pol minjem, ‘Di kere. E ni qariŋmitqa Rom gilqam.’
26 O Mandor Agripa, e Pol aqa jejamuq di une bei unosai. Deqa e a qa anjam kiye
neŋgreŋyit gago Tamo Koba Sisar aqaq gilqas? Laŋa qariŋyqai di Sisar a ŋiriŋqas. Deqa
e Pol osi bosim ino ulatamuq endi tigeltonum. Ni segi na Pol nenemyimqa aqa une bei
babtim niŋgi kalil qusib merbibqa une deqa neŋgreŋyit Sisar aqaq gilqas.
27 E are qalonum, tamo a une saiqoji soqnimqa e laŋa qariŋyit Sisar aqaq gilqas di
kumbra bolesai.”

26

Pol a Agripa aqa ulatamuq di tigelosiq anjam marej

1 Onaqa Agripa na Pol minjej, “Ni kamba ino anjam marimqa e quqwai.” Degsi
minjnaqa Pol na aqa baŋ soqtosiqa endegsi marej,
2 “O Mandor Agripa, bini e ino ulatamuq endi tigelejunum. Une kalil Juda naŋgi ijo
jejamuq di qameqnub qaji di bolesai. Deqa e na kamba ijo anjam marit ni que. Yim e
areboleboleibqas.
3 Gago Juda kumbra kalil di ni qalie. Iga gaigai anjam titeqnum qaji di ni dego qalie.
Deqa ni ijo anjam endi quime. Ni asgimaiq.
4 “Juda kalil naŋgi e qa qalie unub. E aŋgro wala qa Judia sawa ti Jerusalem qure ti dia
soqnem.
5 Naŋgi nami koba ijo kumbra qaliesoqneb. Naŋgi ni degsi mermqa are soqnimqa
mermqab. Naŋgi qalie, e aŋgro wala qa Farisi naŋgo ambleq di sosimqa naŋgo kumbra

dauryoqnem. Farisi naŋgo kumbra di siŋgila koba. Kumbra dena gago Juda kumbra kalil tulaŋ buŋyejunu.
6 Bini e iŋgi bole bole Qotei a nami gago moma naŋgi enjrqa marej qaji di oqajqa tariŋoqnsim unum. Utru deqa e ino ulatamuq endi tigelejunum.
7 Gago moma naŋgi di agi Jekop aqa aŋgro 12 naŋgo moma. Naŋgi e ti koba na iŋgi bole bole di oqajqa tariŋoqnsim qolo ti qanam Qotei qa loueqnum. O Mandor Agripa, utru deqa Juda naŋgi ijo jejamuq di une qametbeqnub.
8 Kiyaqa niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, 'Qotei na tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigeltnjrqasai'?
9 "Bole, e segi nami Yesus Nasaret qaji aqa ñam ugeugeiyoqnsim jeutosim laqnem.
10 E Jerusalem dia kumbra uge di yoqnem. Atra tamo kokba naŋgi na e odbeqnabqa e Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ojeleŋoqnsim tonto talq di breinjroqnem. Osim Juda gate naŋgi koba na areqalo qujaitosim maroqnem, 'Naŋgi ñumsib moiyotnjriy.'
11 E bati gargekoba Juda naŋgo Qotei tal kalil miligiq giloqnsimqa dia Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi ojeleŋoqnsim ugeugeinjroqnem. E endegsi are qaloqnem, 'E naŋgi jaqatiŋ koba enjritqa naŋgi ulaosib Yesus qoreiyosib aqa ñam misiliŋyqab.' Degsi are qaloqnsim naŋgi ugeugeinjroqnem. E naŋgi qa minjiŋ ani oqetbeqnaqa naŋgi daurnjroqnsimqa qure isa isaq giloqnsim dia naŋgi itnjroqnsim ugeugeinjroqnem.

Pol a kiyersi Kristen tamo brantej deqa saej

12-13 "O Mandor Agripa, e degyeqnamqa bati bei atra tamo kokba naŋgi na e qariŋbonabqa Damaskus qureq gilem. E gileqnamqa qanam jige puloŋ siŋgila koba minjal ti laŋ goge na ijoq ainaq unem. A tulaŋ riaŋosiqa tamo e koba na walweloqnem qaji naŋgi ti iga suwantgej. Aqa riaŋ di seŋ ti keresai. Riaŋ dena seŋ aqa riaŋ tulaŋ buŋyej.
14 Suwantgonaqa iga kalil ululoŋosim mandamq di ŋereŋem. E ŋeiesosimqa tamo bei aqa kakro quem. A Hibru anjam na e endegsi merbej, 'O Sol, ni kiyaqa e ugeugeibeqnum? Ni e ugeugeibeqnum dena ino segi jejamu dego ugeugeiyeqnum. Ni qaja na ino jejamu qoruyqam dego kere.'
15 Onaqa e na minjem, 'O Tamo Koba, ni yai?' Onaqa a na merbej, 'E Yesus agi ni na ugeugeibeqnum qaji.
16 Deqa ni tigel. E ni giltmonum deqa ni ijo wau tamo sosimqa kumbra ni bini unonum qaji ti kumbra bunuqna osormoqnqai qaji ti deqa mare mare laqnqam.
17 Bunuqna e ni qariŋmitqa ni Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti naŋgoq giloqnqam. Deqa ni naŋgi qa ulaaim. E ni taqatmesoqnitqa naŋgi ni moiyotmqasai.
18 Ni naŋgoq giloqnsim ijo anjam minjroqnimqa naŋgi e qa poinjroqnim ambru uratosib suwaŋoq boqnqab. Ni na naŋgi are bulyetnjroqnimqa naŋgi Satan aqa siŋgila uratosib Qotei aqaq boqnqab. Amqa e na naŋgo une kalil kobotetnjritqa iŋgi bole bole e nami enjrqa marem qaji di naŋgi oqab. E na naŋgi ti tamo uŋgasari kalil e qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ti Qotei aqa segi kumbra boleq di ateleŋit sqab.'

Pol a nami Qotei aqa anjam palontoqnej a deqa Agripa saiyej

19 "Deqa Mandor Agripa, laŋ goge dena puloŋ ainaqa e unsimqa anjam Yesus na merbej qaji di dauryem. E gotraŋyosai.
20 E aqa anjam di dauryosim tigelosim Damaskus qureq gilem. Gilsim dia Qotei aqa anjam plaltoqnsimqa tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnem, 'Niŋgi are bulyosib Qotei aqaq boiy. Bosib kumbra bole bole yoqnibqa tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi nuŋgsib merŋgwab, "Bole, niŋgi are bulyonub." ' E Jerusalem dia, Judia sawaq di, sawa bei beiq di dego tamo uŋgasari naŋgi anjam di minjroqnem.
21 Utru deqa Juda tamo qudei na atra tal miligiq di e ojsib moiyotbqa maroqneb.

22 Ariya naŋgi e moiyotbosai. Qotei na e taqatboqnej deqa bini e ino ulatamuq endi
tigelosimqa ni ti tamo kokba ti tamo laŋaj ti Qotei aqa anjam palontosim merŋgeqnum.
E anjam bei palontosaieqnum. Nami Moses a ti Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti
kumbra bunuqna branteleŋqas qaji di ubtosib maroqneb. Naŋgo anjam di segi e bini
palonteqnum.
23 Naŋgo anjam di aqa utru agiende. Kristus a jaqatiŋ koba osim moiqas. Osim a
tamo kalil qa namoosim subq na tigelosim Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti anjam
minjroqnimqa naŋgi suwaŋoq boqnqab."

Pol na Agripa minjej, "Ni Kristus qa ino areqalo siŋgilat"

24 Pol a anjam degsi mareqnaqa Festus na aqa anjam gentosiqa leleŋosiq minjej, "Pol,
ni nanarionum. Ino qalie kobaquja dena ni tulaŋ nanaritmqo."
25 Onaqa Pol na minjej, "O Gate Koba Festus, e nanariosai. Ijo anjam endi bole. E
areqalo bole na anjam mareqnum.
26 Mandor Agripa a ijo anjam endi aqa utru nami qalieosiq soqnej. Deqa e na minjqa
ulaosai. Yesus aqa kumbra kalil endi uli na brantosaioqnej. A boleq di unu.
27 O Mandor Agripa, ni kiyersi are qalonum? Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam
nami neŋgreŋyeb qaji di bole e? Od, e qalieonum, ni maronum, di bole."
28 Onaqa Agripa na Pol nenemyej, "E sokiñala Kristen tamo brantqai ni degsi are
qalonum e?"
29 Onaqa Pol na minjej, "Ni sokiñala Kristen tamo brantqam di kere. Sokobaiyosim
Kristen tamo brantqam di kere. Ariya e na Qotei endegsi pailyeqnum, 'O Abu, tamo
bini ijo anjam queqnub qaji naŋgi ti Mandor Agripa a ti naŋgi e unum degsib soqnebe.
Ariya e sil na tontbeb unum naŋgi degsib sqajqa e ni pailmosai.' "
30-31 Onaqa Agripa Bernaisi wo tamo kalil awesoqneb qaji naŋgi ti Festus koba na
tigelosib warumq dena oqedeb. Oqedosib endegsib qairosib mareb, "Iga Pol aqa
jejamuq di une kobaquja bei unosai bole sai. Deqa iga a qalsim moiyotqa keresai. A
tonto talq di waiyqa keresai dego."
32 Naŋgi degsib marsibqa Agripa na Festus minjej, "Pol a Sisar aqa ulatamuq di tigelqa
marosai qamu ni na endego a tonto talq dena uratonum oqedqo qamu."

27

Pol a qobuŋ na Rom qureq giloqnej

1 Onaqa iga qobuŋ na Itali sawaq gilqajqa anjam qosisib Pol tamo qudei ti tonto talq
dena joqsib qaja tamo naŋgo gate bei aqa ñam Julius aqa baŋq di ateb. Julius a Rom tamo.
2 A na iga Pol ombla tonto tamo naŋgi ti joqsiqa Adramitium qure naŋgo qobuŋ bei Esia
sawaq gilqa laqnaqa iga qobuŋ di gogetosim koba na gilem. Aristarkus a iga koba na
gilem. Aristarkus aqa qure utru Tesalonaika agi Masedonia sawaq di unu. Qobuŋ di
yuwal qala qalaq na dauryosim qunduŋ kalil aiqa mareb.
3 Iga gilsim nebeonaqa Saidon qureq di tiryem. Tiryonamqa Julius a Pol qa dulosiq
odyonaqa qobuŋ uratosiq aqa Kristen was qudei naŋgi itnjrnaqa naŋgi na iŋgi iŋgi qa
aqaryaiyeb.
4 Onaqa iga Saidon qure uratosim gileqnamqa jagwa na gotraŋgonaqa iga Saiprus nui
taqyosim gilem.
5 Gilsim yuwal gentosim Silisia sawa ti Pamfilia sawa ti di brantosim yuwal qala qalaq
na dauryosim gilsim Lisia sawaq di brantosim Maira qureq di tiryem.
6 Dia Julius a Aleksandria qure naŋgo qobuŋ bei Itali sawaq gilqa laqnaqa unsiqa a na
iga Pol ombla tonto tamo naŋgi ti joqsiqa qobuŋ di gogetem.
7 Gogetosim jiŋga na gileqnamqa bati gargekoba koboej. Onaqa jagwa na go-
traŋgonaqa iga siŋgila na gilsim Nidas qure jojomyem. Dena jagwa na olo gotraŋgonaqa

iga gilqa keresaiigonaqa qobuŋ bulyosimqa Krit nui aqa luwi bei ñam Salmone di tiŋyosim oqem.
8 Oqsim luwi di buŋyosimqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi waukobaosib oqsib
Krit nui qoreq di beterosib qala qalaq na gileb. Iga gilsim sawa bei aqa ñam Qunduŋ
Boledamu di Lasea qure jojom di brantem.
9-10 Iga bati gargekoba uratem deqa Juda naŋgo qurieŋo bati koboej. Yuwal ugeqa
batiej deqa Pol na tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi endegsi minjrej, "Niŋgi quiy. E
qalieonum, iga qobuŋ na gilqom di iga gulbe koba itqom. Qobuŋ aqa iŋgi iŋgi gargekoba
loumqas. Qobuŋ dego tugwas. Qobuŋ a segi sai. Iga tamo kalil dego padalqom."
11 Pol a naŋgi degsi minjrnaqa qobuŋ kuñi ojo tamo wo qobuŋ aqa abu wo naŋgi aiyel
na Pol aqa anjam di dauryqa uratosib gilqa mareb. Julius a dego Pol aqa anjam dauryqa
uratosiqa naŋgo aiyel anjam taqyej.
12 Deqa iga qobuŋ na gilem. Qunduŋ iga soqnem qaji di jagwa bati qa qobuŋ
beterqajqa qunduŋ bolesai. Deqa tamo gargekoba naŋgi mareb, "Jagwa bati brantqa
jojomqo deqa iga qunduŋ endi uratosim gilsim Finiks qunduŋq di jagwa bati qa
beterosim sqom." Finiks a Krit nuiq di unu. Dia jagwa bati qa beterqajqa qunduŋ
bolequja.

Jagwa koba bonaqa yuwal ugeej

13 Onaqa jagwa lawo guta na bonaqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi mareb, "Jagwa
endena iga puygim gilsim Finiks qunduŋq di tiryqom." Degsib marsib anka titosib
qobuŋ miligiq di atsib dena iga Krit nui aqa qala dauryosim gilem.
14-15 Gileqnamqa manaq dena meli jagwa koba bosiq gotraŋgonaqa gilqa keresaiigo-
naqa iga loo goge oqsim di sonamqa jagwa na segi osi laqnej.
16-17 Onaqa iga nui kiñala bei aqa ñam Kauda aqa qoreq di otosim sonamqa nui
dena jagwa getentonaqa yuwal kiñala laej. Deqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi
waukobaosib qobuŋ du soqtosibqa qobuŋ ani gogeq di atsib sil na qoseb. Qobuŋ du
uloŋaim deqa sil na qoseb. Osib olo sil bei osib qobuŋ ani yuwal na paraparaaim deqa sil
na kaiŋyosib siŋgilateb. Qobuŋ ururosim Afrika sawa jojomyosim dia sargum gogetosim
paraaim deqa ulaosib qobuŋ rer qalnab aiyej. Naŋgi degyeb deqa jagwa na segi osi
laqnej.
18 Nebeonaqa iga loo goge di sonam jagwa tulaŋ kobaosiq iga gotraŋgonaqa yuwal
ugeonaqa qobuŋ tuqepratej. Deqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi iŋgi iŋgi qudei
breinjrnabqa yuwalq aiyeb.
19 Olo nebeonaqa naŋgi qobuŋ aqa parara ti oyo ti osib breinjrnab yuwalq aiyeb.
20 Bati gargekoba iga seŋ ti bongar ti unosai. Iga namoqna are qalem, "Iga padalqa-
sai." Ariya jagwa siŋgila koba boqnsiqa iga gotraŋgoqnej deqa gago areqalo namij di iga
uratosim marem, "Iga padalqom. Jagwa endi koboqasai."
21 Bati gargekoba tamo qobuŋq di so qaji naŋgi iŋgi uyosai. Deqa Pol a naŋgo ambleq
di tigelosiqa minjrej, "O tamo niŋgi quiy. E nami merŋgem, niŋgi Krit nui uratosib gilaib.
Niŋgi ijo anjam di dauryosai deqa agi iga gulbe koba itonum. Niŋgi uniy. Qobuŋ aqa iŋgi
iŋgi gargekoba loumeleŋqo.
22 Deqa e niŋgi olo endegsi merŋgwai. Niŋgi are laeme. Tamo bei padalqasai. Iga kalil
bole sqom. Qobuŋ segi padalqas.
23-24 Ya qolo ijo Qotei agi e bati gaigai a qa loueqnum qaji aqa laŋ aŋgro bei bosiqa ijo
areq di tigelosiq merbej, 'O Pol, ni ulaaim. Ni Sisar aqa ulatamuq di tigelqam. Deqa
Qotei na ni taqatmim ni padalqasai. Tamo kalil ni ombla qobuŋ na gileqnub qaji naŋgi
dego Qotei na taqatnjrim naŋgi padalqasai.' Laŋ aŋgro na e degsi merbej.
25 Deqa niŋgi ulaaib. E qalieonum, Qotei aqa anjam qolo merbej qaji di a dauryosim
degyqas.
26 Ariya niŋgi quiy. Iga qobuŋ na gilsim nui beiq di sargum gogetim qobuŋ a ojotqas."

27 Pol na naŋgi degsi minjrnaqa iga Mediterenian yuwalq di otosim sonamqa jagwa
na segi osi laqnej. Yori aiyel koboonaqa qolo jige yuwal a mandam qaleqnaq anjam
ateqnaq tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi qusibqa are qaleb, “Iga nui bei jojomyonum
kiyo?”
28 Naŋgi degsib are qalsibqa yuwal aqa robu qalieqajqa deqa sil waiyonab ainaq uneb
di tarag yala, 40 mita. Dena iga gilokiñalayosimqa naŋgi olo sil waiyosib uneb di tulaŋ
taragej, 30 mita.
29 Degsib unsibqa are qaleb, “Iga gilsim nuiq di sargum gogetim qobuŋ a ojotqas.”
Degsib are qalsibqa ulaosib mareb, “Iga anka waiyonamqa qobuŋ tigelqas.” Degsib
marsibqa qobuŋ bunuq dena anka qolqe waiyonab yuwalq aiyej. Onaqa naŋgi endegsib
waiŋoqneb, “Urur suwaŋeme.”
30 Onaqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi endegsib are qaleb, “Iga qobuŋ uratosim
qobuŋ du na jaraiqom.” Naŋgi degsib are qalsibqa gisaŋosib tamo naŋgi minjreb, “Iga
qobuŋ namoq dena anka waiyqom.” Degsib minjrsib qobuŋ du uli na osib qobuŋ ani
aqa namoq na gaintonabqa yuwalq aiyej.
31 Degyeqnabqa Pol a di unsiqa qaja tamo naŋgi ti naŋgo gate Julius a ti endegsi
minjrej, “Tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi jaraiqa mareqnub. Naŋgi jaraiqab di niŋgi
kalil padalqab.”
32 Onaqa qaja tamo naŋgi qobuŋ du aqa sil gentonabqa jagwa na osi ulaŋej.
33 Nebeqa laqnaqa Pol na tamo kalil naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi iŋgi uyiy. Bati
olekoba niŋgi iŋgi uyosai. Nuŋgo are ŋeiosai dego. Agi yori aiyel gilqo.
34 Deqa e siŋgila na endegsi merŋgwai, niŋgi iŋgi uysib dena niŋgi siŋgilaqab. Osib niŋgi
kalil bole sqab. Bei padalqasai.”
35 Pol na tamo kalil naŋgi degsi minjrsiqa bem bei osiq naŋgo ulatamuq di Qotei
pailyosiqa bem gentosiq uyej.
36 Degonaqa tamo kalil naŋgi areboleboleinjrnaqa naŋgi kamba dego bem eleŋosib
uyeb.
37 Iga tamo qobuŋq di soqnem qaji kalil 276.
38 Tamo kalil naŋgi iŋgi uynab menetnjrnaqa qobuŋ otqajqa marsibqa bem sum osib
waiyeleŋonabqa yuwalq aiyej.

Qobuŋ paraparaej

39 Onaqa nebeonaqa naŋgi ŋam atsib mandam bei uneb. Naŋgi mandam di poinjrosai.
Naŋgi qunduŋ bei dego uneb. Qunduŋ di aqa alile bolequja ulul ti. Unsib are qaleb, “Iga
alile dia qobuŋ tiryqom.”
40 Degsib are qalsibqa anka nami waiyeb qaji sil serie na giŋgeŋyosibqa anka yuwalq di
urateleŋeb. Osib kuñi tonteb qaji sil di palontosib kuñi ojsib rer giryosib alile di tiryqajqa
aiyeb.
41 Aisib qobuŋ namoq sargum bei gogetosiq dia ojotonaq soqnej. Onaqa yuwal
kokbayosiqa qobuŋ bunuq di qalnaqa paraparaej.
42 Onaqa qaja tamo naŋgi mareb, “Tonto tamo naŋgi qawaiŋosib jaraiyaib deqa iga na
ñumnam moreŋqab.”
43 Degsib marnabqa naŋgo gate Julius a are qalej, “Naŋgi Pol dego qalib moiyaim deqa
e na naŋgi saidnjrqai.” Degsi are qalsiqa naŋgi minjrej, “Tonto tamo naŋgi ñumaib.”
Osiqa tamo qawaiŋo qalie naŋgi minjrej, “Niŋgi namo prugosib yuwalq aisib qawaiŋosib
alile di patiy.”
44 Osiqa tamo qawaiŋo qaliesai qaji naŋgi minjrej, “Qobuŋ paraparaqo qaji aqa sarqei
niŋgi na eleŋosib bileq atsib dena otosib aisibqa alile di patiy.” A degsi minjrnaqa naŋgi
degyosib iga kalil koba na alile dia geregere pateleŋem.

28

Pol a Malta nuiq di soqnej

1 Iga kalil alile dia patonamqa nui di aqa ñam Malta degsi mergonab quem.
2 Onaqa tamo uŋgasari nui dia soqneb qaji naŋgi kumbra tulaŋ boledamu dauryosib
iga geregereigeb. Osib awa boqnej deqa iga yorgonaqa ŋam tuŋguyosib mergeb, "Niŋgi
bosib ŋamyuwo areq endi awooiy." Degsib mergonabqa iga ŋamyuwo areq di awoonam
jejamu kaŋkaŋgej.
3 Onaqa Pol a ŋam koroiyosiqa ŋamyuwoq di atnaqa amal uge ŋam miligiq di soqnej qaji
kaŋkaŋyonaqa oqedosiqa Pol aqa baŋq di uñiyosiqa gaiŋesoqnej.
4 Onaqa nui deqaji tamo uŋgasari naŋgi amal uge Pol aqa baŋq di uñiyosiq gaiŋesonaqa
unsibqa segi segi maroqneb, "Tamo endi a leŋ ojo tamo kiyo? A yuwalq di moiyosai
deqa gago qotei na a kambatosiqa amal uge qariŋyqoqa a uñiyqo. Deqa a moiqas."
5 Onaqa Pol na aqa baŋ butuyonaqa amal uloŋosiqa ŋamyuwoq ainaqa Pol a bole soqnej.
Aqa jejamu yala gulbe bei osai.
6 Onaqa naŋgi Pol koqyoqneb. Aqa jejamu suŋyqas kiyo a moisim uloŋoqujatqas
kiyo degsib marsibqa tariŋkobaeb. Tariŋonab tariŋonab Pol aqa jejamuq di gulbe bei
brantosai. Deqa naŋgi areqalo bei osib mareb, "Tamo endi a qotei bei."
7 Nui deqaji tamo bei aqa ñam Publius a soqnej. A tamo kobaquja. A na nui di
taqatoqnej. Aqa tal jojom di soqnej deqa a na iga joqsiqa aqa talq gilsiqa dia bati qalub
iga geregereigoqnej.
8 Iga aqa talq di sonamqa aqa abu makobaiyonaqa ŋeiesoqnej. Aqa jejamu tulaŋ
kaŋkaŋyosiqa bi mormantej. Deqa Pol na aqa areq gilsiqa Qotei pailyosiq aqa jejamuq di
baŋ atnaqa aqa ma koboosiq olo boleej.
9 A degyonaqa nui deqaji tamo uŋgasari mainjrej qaji naŋgi qusibqa Pol aqa areq
beqnabqa a na naŋgi kalil boletnjroqnej.
10 Ariya nui deqaji tamo uŋgasari naŋgi na iga geregereigoqnsib kumbra tulaŋ
boledamu egoqneb. Bunuqna iga nui di uratqa laqnamqa iŋgi iŋgi kalil iga saiigeleŋej
qaji di naŋgi na olo egeleŋonab gago iŋgi iŋgi kereej.

Pol a Rom qureq di brantej

11 Iga nui dia bai qalub soqnem. Di koboonaqa iga qobuŋ bei gogetosim gilem. Qobuŋ
di jagwa bati qa nui dia beterosiq soqnej. Qobuŋ di Aleksandria qure qaji. Qobuŋ aqa
namoq di qotei bei aqa ñam Sus aqa aŋgro aiyel naŋgo sulum gereiyosib atnab soqnej.
12 Iga qobuŋ na gilsim Sirakyus qureq di tiryosimqa bati qalub di soqnem.
13 Dena qobuŋ na gilsim Regium qureq di tiryosim ŋeiem. Nebeonaqa jagwa guta na
bonaqa iga qobuŋ na gileqnam qoloej. Olo nebeonaq iga gilsim Puteoli qureq di tiryem.
14 Dia iga Yesus aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi itnjrem. Itnjrnamqa naŋgi na metg-
onabqa iga bati 7 naŋgi koba na soqnem. Sosimqa naŋgi olo uratnjrsimqa siŋga na
walwelosim Rom qureq di brantqa marsim gilem.
15 Rom dia Yesus aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi iga beqnam qusibqa gamq di iga
turqajqa marsib walwelosib aiyeb. Naŋgi aiyeqnabqa iga giloqnsim gam qalaq di qure
ñam Apius Iŋgi Qariŋyo Qure dia naŋgi qudei turem. Olo gilsimqa qure ñam Ŋereŋo Tal
Qalub dia naŋgi qudei turem. Turosim unjrsimqa Pol a tulaŋ areboleboleiyonaqa Qotei
biŋiyosiqa aqa are siŋgilakobaiyej.
16 Ariya iga gilsim Rom di brantem. Brantonam Rom naŋgo gate naŋgi odonabqa Pol
a aqa segi talq di soqnej. Qaja tamo qujai na a taqatoqnej.

Pol a Rom dia Yesus aqa anjam bole maroqnej

17 Bati qalub koboonaqa Pol na Juda tamo gate naŋgi metnjrnaqa bosib aqa areq
di koroonab minjrej, "O ijo was niŋgi quiy. Jerusalem dia Juda naŋgi e laŋa ojsib

Rom naŋgo baŋq di atnab naŋgi na e tonto talq di waibeb. E Juda gago kumbra bei ugeugeiyosaioqnem. Gago moma naŋgo kumbra bei dego gotraŋyosaioqnem.
18 Deqa e Rom gate kokba naŋgo ulatamuq di tigelosim ijo anjam marnamqa naŋgi qusibqa ariya naŋgi une kobaquja bei ijo jejamuq di unosai. Deqa naŋgi e laŋa moiyotbqa uratosib tonto talq dena e uratim oqedqajqa mareb.
19 Marnabqa Juda naŋgi na Rom gate kokba naŋgo anjam di gotraŋyeb. Deqa e gam bei saiqoji. E marem, 'E Sisar aqa ulatamuq di tigelqai. Yim a ijo anjam quqwas.' E degsi marem. Ariya e Juda naŋgi qa anjam bei yala sosai.
20 O ijo was, e niŋgi nuŋgsiy ijo anjam merŋgwajqa deqa metŋgonum. E iŋgi bole bole Qotei a nami Israel gago moma naŋgi enjrqa marej qaji di oqajqa tariŋoqnsim unum. Utru deqa e sil kokba endena tontbonub." Pol a degsiqa Juda tamo gate naŋgi minjrej.
21 Onaqa naŋgi na Pol minjeb, "Judia sawaq di tamo qudei naŋgi ni qa anjam bei neŋgreŋyosib gagoq qariŋyosai. Juda tamo bei na bosiq ni qa anjam uge bei mergosai dego.
22 Deqa ni segi na ino anjam mergim iga quqwom. Iga qalieonum, sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari naŋgi mareqnub, 'Yesus aqa gam bunuj di uge. Gam dena tamo uŋgasari naŋgi poeleŋeqnub.' " Juda tamo gate naŋgi na Pol degsib minjeb.
23 Ariya naŋgi olo koroqajqa bati ateb. Koro bati di brantonaqa Juda gargekoba naŋgi nobqolo bosib Pol aqa talq di koroeb. Koroonabqa Pol a tigelosiqa anjam utru atsiq anjam olekoba naŋgi minjreqnaq gilsiq bilaqtej. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di aqa utru plaltosiqa minjroqnej. Moses aqa dal anjam na ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam na ti anjam mutu quja quja eleŋoqnsiqa naŋgo are qametnjrimqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa siŋgila na minjroqnej.
24 Minjreqnaqa Juda qudei naŋgi Pol aqa anjam di qusib mareb, "Anjam di bole." Onaqa naŋgi qudei Pol aqa anjam qusib quosaibulosib mareb, "Anjam di bolesai."
25 Naŋgi degsib areqalo aiyeltosib tigelosib jaraiqa laqnabqa Pol na anjam qujai endegsi minjrej, "Mondor Bole a kere Qotei aqa medabu o tamo Aisaia aqa medabuq na gago moma naŋgi anjam endegsi minjroqnej,
26 'Niŋgi dab atoqnqab di ijo anjam aqa utru poiŋgoqnqasai. Niŋgi ŋam atoqnqab di ijo anjam aqa damu dego poiŋgoqnqasai.' Agi Qotei na Aisaia minjej, 'Ni naŋgoq giloqnsimqa anjam degsi minjroqne.
27 O Aisaia, tamo uŋgasari di naŋgo are miligi geteŋnjrejunu. Naŋgo dabkala na ijo anjam quqwajqa asginjreqnu. Naŋgi ŋam bruŋejunub. Deqa naŋgo ŋamdamu na ijo kumbra unqa keresai. Naŋgo dabkala na ijo anjam qusib utru poinjrqa keresai. Naŋgi are bulyosib ijoq bqa keresai dego. Deqa e na naŋgi boletnjrqasai.' Qotei na Aisaia degsi minjej."
28-29 Osiqa Pol a olo Juda naŋgi minjrej, "O ijo was niŋgi endegsi poiŋgem. Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi eleŋqa marsiqa anjam qariŋyonaqa naŋgoq gilej. Naŋgi qusib dauryqab."
30 Onaqa Pol aqa segi tal awaiyoqnej qaji dia wausau aiyel soqnej. Sonaqa tamo uŋgasari naŋgi a unqajqa beqnabqa a na naŋgi kalil joqoqnsiqa aqa talq di koba na awooqnsib qairoqneb.
31 Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di aqa utru Pol na plaltoqnsiqa naŋgi sainjroqnej. Tamo Koba Yesus Kristus qa dego anjam plaltosiq sainjroqnej. Pol a anjam deqaji marqajqa ulaosaioqnej. A anjam deqaji mareqnaqa tamo bei na saidyosaioqnej.

ROM

Pol a Yesus aqa wau tamo

1 E Pol. E Kristus Yesus aqa wau tamo. A na e metbej deqa e Qotei aqa anjam bole mare
mare laqnum. E wau di yqajqa deqa a na e giltbej.
2 Tulaŋ nami Qotei a marej, "Ijo anjam bole di aqa damu bunuqna brantqas." Onaqa
Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam bole di neŋgreŋyonab soqnej. Neŋgreŋ di
Qotei aqa segi neŋgreŋ.
3 Qotei aqa anjam bole di aqa segi Ŋiri aqa anjam. Aqa Ŋiri a tamo bulyosiqa Devit aqa
leŋ na ŋambabej.
4 Onaqa bunuqna Qotei na a subq na tigeltej. Tigeltonaqa bati deqa aqa Mondor Bole
na iga endegsi osorgej, Yesus a Qotei aqa Ŋiri siŋgila koba. A gago Tamo Koba Yesus
Kristus.
5 Yesus aqa siŋgila na Qotei a iga qa are boleiyej. Osiqa Yesus aqa ñam na iga wau egej.
Deqa iga aqa anjam maro tamo unum. Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji
naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib aqa anjam dauryqajqa deqa are qalsiq wau
egej.
6 Niŋgi dego Yesus Kristus na metŋgej deqa niŋgi aqa anjam dauryeqnub.
7 Qotei na niŋgi Rom qureq di unub qaji niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. A na niŋgi
metŋgej deqa niŋgi aqa segi tamo uŋgasari unub. O ijo was, e anjam endi neŋgreŋyosim
nuŋgoq qariŋyonum. Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi
qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Pol a marej, "E Rom Kristen naŋgi unjrqai"

8 E mati niŋgi anjam bei merŋgwai. Niŋgi Yesus Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub
deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi niŋgi qa saoqnsib laqnabqa sawa sawa kalilq di
naŋgi queqnub. E deqa are qaloqnsim Yesus Kristus aqa ñam na ijo Qotei minjeqnum,
"Keretonum."
9 E ijo are miligi siŋgilatosim deqa e Qotei aqa wau ojoqnsim aqa Ŋiri aqa anjam bole
palontoqnsim laqnum. Qotei a segi qalie, bati gaigai e pailyqa oqnsim niŋgi qa are
qaleqnum.
10 E gaigai niŋgi qa endegsi pailyeqnum, "O Qotei, ni na merbimqa e gam itosiy aisiy
Rom Kristen naŋgi unjrqai."
11 O ijo was, e niŋgi nuŋgwajqa are koba qaleqnum. Di kiyaqa? E Mondor aqa anjam
niŋgi merŋgitqa dena nuŋgo are siŋgilatetŋgwajqa deqa.
12 Ijo are koba endegsi unu. E nuŋgoq bosiy niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub
di unsiyqa dena ijo are siŋgilatqai. Niŋgi dego e Yesus qa ijo areqalo siŋgilateqnum di
unsibqa dena nuŋgo are siŋgilatqab. Gam dena iga kalil koba na gago are siŋgilatoqnsim
sqom.
13 O was niŋgi endegsib qalieoiy. Bati gargekoba e bosiy niŋgi nuŋgwajqa are
qaleqnum. Ariya e nuŋgoq bqajqa gam gaigai geteŋeqnu. Ijo are koba endegsi unu.
Tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgo ambleq di e waueqnamqa naŋgi
are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub dego kere e nuŋgo ambleq di
wauoqnitqa tamo qudei naŋgi are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnqab.
14 E na Grik tamo naŋgi ti yauŋ tamo naŋgi ti powo tamo naŋgi ti nanari tamo naŋgi ti
Yesus aqa anjam minjroqnit quqwajqa deqa Qotei na e wau ebej.
15 Deqa niŋgi Rom qureq di unub qaji niŋgi dego e na Yesus aqa anjam bole merŋgoqnit
quqwajqa are prugbeqnu.

Yesus aqa anjam bole a Qotei aqa siŋgila ti unu

16 E Yesus aqa anjam bole di marqajqa jemaibosaieqnu. Di kiyaqa? Anjam bole
di Qotei aqa siŋgila ti unu. Siŋgila dena Qotei na tamo kalil Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub qaji naŋgi padalqa gamq na eleŋeqnu. A matiq Juda naŋgi eleŋeqnu. Osiqa
sawa bei bei qaji naŋgi dego eleŋeqnu.
17 Anjam bole dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji sqajqa gam osorgej. Gam
agiende. Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena qujai Qotei na iga tamo bole
une saiqoji qa mergwas. Gam bei saiqoji. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb unu, "Tamo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di a na naŋgi tamo bole
une saiqoji qa minjrqas. Yim naŋgi ŋambile gaigai sqab."

Tamo uŋgasari kalil naŋgi na Qotei qoreiyeqnub

18 Iga qalie, Qotei a laŋ goge di sosiqa aqa minjiŋ boleq ateqnu. A na tamo uŋgasari kalil
a qoreiyoqnsib kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi awai uge enjreqnu. Naŋgo kumbra
uge dena naŋgi Qotei aqa anjam bole tenteqnub.
19 Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa kumbra qalie bole. Qotei a segi na naŋgi aqa
kumbra osornjreqnu. Ariya naŋgi olo Qotei qoreiyeqnub deqa a na naŋgi awai uge
enjreqnu.
20 Qotei a nami mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyonaq sonaq aqa maŋwa di tamo
uŋgasari naŋgi unoqneb dena bosi bosiq agi bini naŋgi uneqnub. Gam dena naŋgi Qotei
aqa kumbra uliejunu qaji di qalieonub. Aqa kumbra utru ti aqa siŋgila gaigai sqas qaji
deqa ti naŋgi qalie bole. Deqa tamo bei a marqa keresai, "E Qotei qaliesai deqa e une
saiqoji."
21 Naŋgi Qotei qa qalie unub. Ariya naŋgi aqa ñam soqtqa uratoqnsib a biŋiyqa
asginjreqnu. A segi Qotei bole naŋgi deqa are qalosaieqnub. Naŋgo kumbra dena naŋgi
nanaritnjroqnsiq naŋgo areqalo getentetnjreqnu. Deqa naŋgi ambruq di laqnub.
22 Naŋgi diqoqnsib mareqnub, "Iga powo koba ti unum." Di gisaŋ. Naŋgi tulaŋ
nanarioqnsib unub.
23 Sosibqa Qotei ŋambile gaigai unu qaji a qoreiyoqnsib a qa louqajqa uratoqnsib olo
beloqnsib mandam tamo ti qebari ti wagme ti amal ti naŋgo sulum gereiyoqnsib naŋgi
qa loueqnub.

Tamo uŋgasari naŋgi kumbra uge uge yeqnub

24 Tamo uŋgasari naŋgi Qotei qoreiyeqnub deqa a na kamba naŋgi uratnjreqnaqa
naŋgi kumbra tulaŋ uge uge jigat yoqnqajqa are prugnjreqnu. Kumbra dena naŋgi na
naŋgo segi jejamu tulaŋ ugeugeiyeqnub.
25 Tamo uŋgasari deqaji naŋgi Qotei aqa anjam bole uratoqnsib olo beloqnsib gisaŋ
anjam segi dauryeqnub. Deqa naŋgi Qotei qoreiyoqnsib iŋgi iŋgi kalil a na gereinjrej
qaji di biŋinjroqnsib naŋgo sorgomq di unub. O ijo was, Qotei a iŋgi iŋgi kalil qa utru
deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.
26 Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei qoreiyeqnub deqa a na kamba naŋgi uratnjreqnaqa
naŋgi jemai kumbra tulaŋ uge uge yoqnqajqa are prugnjreqnu. Naŋgo jemai kumbra
agiende. Uŋgasari naŋgi tamo ti ŋereŋqajqa uratoqnsibqa uŋa bei bei wo ŋereŋeqnub.
27 Tamo naŋgi dego uŋa ti ŋereŋqajqa uratoqnsibqa tamo bei bei wo ŋereŋqajqa are tulaŋ
prugnjreqnu. Naŋgi jemai kumbra di yeqnub deqa Qotei a naŋgi kambatnjroqnsiqa
naŋgo jejamuq di awai tulaŋ ugedamu enjreqnu.
28 Naŋgi Qotei aqa sorgomq di sqajqa are qalosaieqnub deqa Qotei na naŋgi uratnjre-
qnaqa naŋgi naŋgo segi areqalo uge uge dauryoqnsib kumbra uge uge yeqnub.
29 Naŋgo kumbra uge agiende. Naŋgi kumbra bole tiŋtiŋ yqajqa torei urateqnub.
Naŋgi ñoro koba oqajqa mamaulnjreqnu. Naŋgi tamo naŋgi jeutnjreqnub. Naŋgi tamo
qudei iŋgi koba ti unub qaji naŋgi qa are ugeinjreqnu. Naŋgi tamo naŋgi ñumoqnsib
moiyotnjreqnub. Naŋgi laŋa laŋa ŋiriŋoqnsib gisaŋ anjam mareqnub. Naŋgi tamo qudei

naŋgo iŋgi iŋgi laŋa yainjreqnub. Naŋgi tamo qudei naŋgi ugeugeinjreqnub. Kumbra kalil di naŋgoq di tulaŋ koba unu. Naŋgi yomueqnub.

30 Naŋgi gisaŋ na tamo naŋgo ñam ugetetnjreqnub. Naŋgi Qotei jeuteqnub. Naŋgi diqoqnsib laqnsib naŋgo segi ñam soqteqnub. Naŋgi kumbra uge uge bunuj babteleŋeqnub. Naŋgi naŋgo ai abu naŋgo medabu gotraŋyeqnub.

31 Naŋgi areqalo bole ti sosaieqnub. Naŋgi naŋgo segi anjam bei dauryqa maroqnsib olo dauryqa urateqnub. Naŋgi tamo qudei naŋgi qalaqalainjrosaieqnub. Naŋgi tamo qudei naŋgi qa dulosaieqnub.

32 Qotei aqa dal anjam endegsi unu, "Tamo uŋgasari kumbra uge deqaji yeqnub qaji naŋgi ñumib moreŋebe." Dal anjam degsi unu. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa dal anjam qalie bole. Ariya naŋgi olo gotraŋyoqnsib kumbra uge uge yeqnub. Di segi sai. Tamo uŋgasari naŋgi dena tamo qudei naŋgi kumbra uge uge deqaji yeqnab unjroqnsib naŋgo ñam soqtetnjroqnsib minjreqnub, "Keretonub. Niŋgi kumbra degyoqniy."

2

Qotei a une tamo naŋgi awai uge enjrqas

1 O tamo, ni que. Ni une saiqoji unum ni degsi marqa keresai. Kumbra uge uge tamo uŋgasari naŋgi yeqnub qaji di ni segi dego yeqnum. Deqa ni na tamo uŋgasari naŋgo jejamuq di une qametnjreqnum di ni segi dego ino jejamuq di une qameqnum.

2 Iga qalie, tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi Qotei na kamba peginjrsim awai uge enjrqas. Qotei a kere naŋgi awai uge enjrqas.

3 Ni na tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgo jejamuq di une qametnjreqnum ariya kumbra naŋgi yeqnub qaji di ni segi dego yeqnum. Deqa ni kiyersi are qalonum? Qotei na tamo uŋgasari naŋgi di peginjrsim awai uge enjrqas ariya a ni awai uge emqasai. Ni degsi are qalonum kiyo? Di sai.

4 Ni que. Qotei a gaigai kumbra tulaŋ boledamu ni emoqnsiqa a ni qa tariŋsokobaiyeqnu. A urur ni awai uge emosaieqnu. Qotei aqa kumbra bole di ni unsim olo uge qa marsim gotraŋyqam e? Degaim. Qotei a ni are bulyqajqa deqa are qaloqnsiq kumbra bole osormeqnu. Ni di qaliesai kiyo?

5 Ariya ino are miligi geteŋejunu deqa ni are bulyosai. Ino kumbra dena ni ino awai uge tumbol ateqnum. Deqa mondoŋ diŋo batiamqa Qotei a kumbra tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjrsim aqa minjiŋ boleq atsimqa a na naŋgi ni ombla awai tulaŋ ugedamu eŋgwas.

6 Ni qalie, diŋo bati qa Qotei na tamo uŋgasari kalil naŋgo kumbra kambatosim awai segi segi enjrqas.

7 Tamo uŋgasari qudei naŋgi siŋgila na tigeloqnsib kumbra bole bole yoqnsib laŋ qure qa gam itqajqa waukobaeqnub. Osib naŋgi laŋ qureq di ñam koba oqajqa ti so bole gaigai sqajqa ti tulaŋ siŋgilaeqnub. Deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgi di awai boledamu enjrim naŋgi ŋambile gaigai sqab.

8 Ariya tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo segi jejamu qa are qaloqnsib anjam bole gotraŋyoqnsib kumbra uge uge yeqnub. Deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgi di awai ugedamu enjrsim naŋgi qa minjiŋ oqetqas.

9 Naŋgi kumbra uge uge yeqnub deqa mondoŋ naŋgi gulbe koba ti jaqatiŋ koba ti oqab. Matiq Juda naŋgi oqab. Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi dego oqab.

10 Ariya tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi Qotei na aqaryainjrimqa naŋgi laŋ qureq oqsib dia ñam koba ti lawo ti so bole gaigai sqab. Matiq a Juda naŋgi aqaryainjrqas. Bunuqna a sawa bei bei qaji naŋgi dego aqaryainjrqas.

11 Qotei aqa ŋamgalaq di tamo uŋgasari kalil naŋgi kerekere unub. Deqa a naŋgo ñam qa are qalsim naŋgi peginjrqasai.

12 Niŋgi quiy. Tamo qudei naŋgi dal anjam qaliesai. Di uŋgum. Naŋgi une yeqnub deqa naŋgi kalil padalqab. Tamo qudei naŋgi dal anjam qalie unub. Di dego uŋgum. Naŋgi une yeqnub deqa Qotei na naŋgi peginjrqas. A dal anjam aqa wau na naŋgi peginjrqas.
13 Tamo naŋgi dal anjam laŋa queqnub qaji naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bolesai. Tamo naŋgi dal anjam quoqnsib dauryeqnub qaji naŋgi segi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sqab.
14 Bole, sawa bei bei qaji naŋgi dal anjam qaliesai. Ariya naŋgi naŋgo segi areqalo na dal anjam mutu qudei dauryeqnub. Dena iga poigwo, dal anjam a naŋgo areqaloq di nami sosiq wauoqnej.
15-16 Qotei a naŋgo are miligiq di dal anjam neŋgreŋyobulej deqa naŋgi kumbra bole ti kumbra uge ti qalie unub. Deqa mondoŋ diŋo batiamqa naŋgo areqalo qudei na naŋgi minjrqas, "Nuŋgo kumbra di uge." Osim naŋgo areqalo qudei na olo naŋgi minjrqas, "Nuŋgo kumbra di bole." Bati deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgo kumbra kalil naŋgo are miligiq di uliejunu qaji di boleq atekritosim dena naŋgi peginjrqas. A Kristus Yesus aqa wau na naŋgi peginjrqas. Anjam bole e palonteqnum qaji aqa damu degsi unu.

Juda tamo naŋgi are qaleqnub, "Iga dal anjam ti unum deqa iga kere unum"

17 O Juda tamo, niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, "Iga dal anjam ti unum deqa Qotei na iga pegigwasai." Osib niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnsib endegsib mareqnub, "Iga Qotei aqa tamo unum.
18 Iga Qotei aqa areqalo qalieonum. Qotei na aqa dal anjam iga osorgej deqa iga kumbra bole kalil qa tulaŋ arearetgeqnu."
19-20 Osib niŋgi endegsib are qaleqnub, "Iga dal anjam qalie unum deqa iga powo bole ti anjam bole ti ejunum. Deqa iga na tamo uŋgasari ŋam qandimo unub qaji naŋgi gam osornjreqnum. Iga na tamo uŋgasari ambruq di unub qaji naŋgi suwantnjreqnum. Iga na tamo uŋgasari powo saiqoji unub qaji naŋgi powo enjreqnum. Iga na tamo uŋgasari aŋgro kiñilala bulosib nanarieqnub qaji naŋgi Qotei aqa anjam aqa damu osornjreqnum."
21 O Juda tamo, kiyaqa niŋgi gaigai dal anjam plaltoqnsib ariya niŋgi olo dal anjam di dauryosaieqnub? Niŋgi mareqnub, "Bajiŋaib." Ariya niŋgi olo bajiŋeqnub.
22 Niŋgi mareqnub, "Niŋgi tamo bei aqa uŋa jejamu ojetaib." Ariya niŋgi olo was bei aqa ŋauŋ jejamu ojeteqnub. Niŋgi gisaŋ qotei naŋgi qa asgiŋgeqnu. Ariya niŋgi olo gisaŋ qotei naŋgo atra talq dena sulum bajiŋeqnub.
23 Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnsib mareqnub, "Iga Qotei aqa dal anjam qalie bole." Ariya niŋgi olo dal anjam di gotraŋyeqnub. Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa ñam ugeteqnub.
24 Agi Qotei aqa anjam bei nami niŋgi qa endegsib neŋgreŋyeb unu, "Nuŋgo kumbra uge di sawa bei bei qaji naŋgi unoqnsib Qotei aqa ñam misiliŋyeqnub."

Tamo yai a Juda tamo bole?

25 Bole, ni muluŋ aiqa marsim ni mati dal anjam dauryoqnqam di kere. Ariya ni dal anjam gotraŋyoqnsim laŋa muluŋ aiqam di keresai. Ino kumbra dena ni tamo muluŋ aiyosai qaji naŋgi bulqam.
26 Deqa tamo bei muluŋ aiyosai qaji a dal anjam dauryoqnqas di a tamo muluŋ aiyeqnub qaji naŋgi bul sqas.
27 Bole, niŋgi Juda tamo unub deqa niŋgi dal anjam ejunub. Niŋgi muluŋ dego aiyeqnub. Ariya niŋgi dal anjam gotraŋyqab di tamo muluŋ aiyosaieqnub qaji naŋgi na merŋgwab, "Niŋgi une ti." Naŋgi na degsib merŋgwab. Di kiyaqa? Naŋgi dal anjam dauryeqnub deqa. Naŋgi muluŋ aiyosai di uŋgum.
28 Tamo bei a laŋa babaŋ na Juda tamo sqas di a Juda tamo bolesai. Aqa jejamu segi osim muluŋ aiqas di aqa muluŋ bolesai.

29 Tamo a aqa are miligiq na Juda tamo sqas di a Juda tamo bole. A aqa are miligiq
na muluŋ aiqas di aqa muluŋ bole. A na aqa jejamu laŋa osim dal anjam dauryqas di
keresai. Qotei aqa Mondor na a siŋgila yimqa aqa are miligiq na a muluŋ bole aiqas di
kere. Tamo di a Qotei aqa ŋamgalaq di ñam ti sqas. A mandam tamo naŋgo ŋamgalaq di
ñam ti sqasai.

3

Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ na tamo naŋgi peginjrqas

1 O ijo was, niŋgi kamba e merbqab kiyo, "O Pol, ni degsi maronum deqa uŋgum, iga
Juda tamo unum di laŋa. Iga muluŋ aiyem di dego laŋa." O was niŋgi e degsib merbaib.
2 Niŋgi quiy. Qotei a Juda naŋgo baŋq di iŋgi bole bole atej. Iŋgi bole bei agiende. A na
Juda naŋgi aqa anjam taqatqa osiq wau enjrej.
3 Bole, Juda qudei naŋgi Qotei aqa anjam di naŋgo areqaloq di siŋgilatosaieqnub. Osib
aqa anjam di dauryosaieqnub. Deqa iga endegsi marqom kiyo, "Qotei a dego aqa segi
anjam di dauryosaieqnu"?
4 O ijo was, iga degsi marqasai bole sai. Iga endegsi marqom, "Tamo kalil naŋgi
gisaŋ tamo. Qotei a segi qujai gisaŋ tamo sai. A anjam bole gaigai maroqnsiq a olo
uratosaieqnu." Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
"O Qotei, ino anjam kalil bole.
Deqa tamo qudei na ni pegimqa laqnibqa ni olo naŋgi tulaŋ buŋnjrsim ni une saiqoji
sqam."
5-6 Deqa ijo was, niŋgi kamba olo e endegsib merbqab kiyo, "O Pol, ni marobulonum,
'Iga kumbra uge yoqnqom gam dena Qotei aqa segi kumbra bole olo brantoqnqas.' O
Pol, ni degsi marobulonum deqa iga kamba marqom, 'Degwas di Qotei a kiyaqa gago
une qa ŋiriŋosim awai uge egwas? Qotei aqa kumbra di uge.' Degsi marqom e?" O ijo
was, iga degsi marqasai bole sai. Qotei a gaigai kumbra bole segi yeqnu. A kumbra bole
yosai qamu a kiyersim tamo uŋgasari kalil naŋgi peginjrqas? Di keresai. Nuŋgo areqalo
di mandam tamo naŋgo areqalo.
7 Ariya niŋgi olo e endegsib merbqab kiyo, "O Pol, ni marobulonum, 'Iga gisaŋ anjam
maroqnimqa gam dena Qotei aqa anjam bole olo brantoqnim aqa ñam tulaŋ goge
oqoqnqas.' O Pol, ni degsi marobulonum deqa iga kamba marqom, 'Degwas di Qotei
a kiyaqa iga une tamo qa mergsim awai uge egwas?' " O ijo was, nuŋgo anjam di tulaŋ
uge.
8 Anjam uge deqaji tamo qudei naŋgi mare mare laqnub. Agi naŋgi endegsib
mareqnub, "Uŋgum, iga kumbra uge uge yoqnqom. Yim gam dena kumbra bole olo
brantoqnqas. Pol a anjam degsi palonteqnu." O ijo was, tamo qudei naŋgi degsib iga
yomuigosib mareqnub. Di gisaŋ koba. Naŋgo kumbra uge dena Qotei na naŋgi awai
ugedamu enjrqas.

Tamo bole bei sosai

9 Deqa iga kiyersi marqom? Iga Juda tamo unum deqa iga na tamo kalil naŋgi
buŋnjreqnum degsi marqom e? Iga degsi marqasai. E nami merŋgonum, iga Juda ti Grik
ti kalil une na kabutgejunu.
10 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
"Tamo bole bei sosai.
Qujai bei a Qotei aqa kumbra bole dauryosaieqnu.
Tamo dego bei sosai.
11 Tamo qujai bei a Qotei qa poiyosaieqnu.
Qujai bei a Qotei itqa are qalosaieqnu. Tamo dego bei sosai.
12 Tamo kalil naŋgi gam bole uratekriteqnub.
Naŋgi kalil tamo uge.

Qujai bei a kumbra bole dauryosaieqnu. Sai bole sai.
13 Naŋgi kalil anjam uge mareleŋeqnub.
Tamo moiyo qaji sub waqesonaq tamo naŋgo jejamu sub miligiq di qusaeqnu
dego kere tamo kalil naŋgo medabu na anjam tulaŋ uge uge mareqnub.
Naŋgi gisaŋ anjam koba mareleŋeqnub.
Amal uge na tamo uñinjreqnub dego kere tamo kalil naŋgo medabu na tamo naŋgi tulaŋ ugetnjreqnub.
14 Osib gaigai naŋgo medabu na tamo naŋgi qa anjam uge maroqnsib naŋgi qa are ugeinjreqnu.
15 Naŋgi bati gaigai tamo ñumsib moiyotnjrqajqa urur ti gileqnub.
16 Naŋgi na tamo naŋgi ugeugeinjrqajqa are qaloqnsib gulbe koba enjreqnub.
17 Naŋgi lawo kumbra qaliesai.
18 Naŋgi Qotei yala ulaiyosaieqnub."

O ijo was, Qotei aqa anjam nami degsib neŋgreŋyeb unu.

19 Iga qalie, Moses a tamo uŋgasari dal anjam ejunub qaji naŋgi qa are qalsiq dal anjam neŋgreŋyej. Deqa tamo bei a endegsi marqa keresai, "E tamo bole. E une saiqoji." A degsi marqa keresai. Iga tamo uŋgasari kalil mandamq endi unum qaji iga Qotei aqa ŋamgalaq di une ti unum.

20 Deqa tamo bei a dal anjam dauryosim dena a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa keresai. Sai bole sai. Dal anjam na gago une iga osorgeqnu. Di segi.

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom di iga tamo bole sqom

21 O ijo was, iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sqajqa gam bei unu. Iga dal anjam dauryqom gam dena sai. Qotei na gam bei babtosiq iga osorgej. Nami Moses a gam deqa marsiq dal anjamq di neŋgreŋyej. Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego gam deqa marsib anjam neŋgreŋyeb.

22 Gam agiende. Tamo uŋgasari kalil Yesus Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi Qotei na tamo bole une saiqoji qa minjreqnu. Gam di segi. Gam bei saiqoji.

23 Iga kalil une ateqnum deqa iga laŋ qureq oqsim dia Qotei itqa keresai.

24 Iga degsi unum deqa Qotei na iga aqaryaigwa osiqa iga qa are boleiyosiq Kristus Yesus qariŋyonaqa a bosiq iga awaigej. Gam dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Di gago segi kumbra bole na sai. Qotei a Kristus Yesus aqa wau na iga laŋa awaigej.

25 Agi Qotei a endegsi are qalej. A na Yesus qariŋyim bosim moiyim aqa leŋ aisim tamo uŋgasari kalil a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo une taqal waiyosim Qotei aqa minjiŋ kobotqas. Wau dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Aqa wau di a na boleq atsiq iga osorgej. Nami Qotei a tamo naŋgi qa tariŋsokobaiyoqnej. Deqa a naŋgo une qa naŋgi urur kambatnjrosaioqnej.

26 Ariya bini bati endi Qotei na iga endegsi osorgeqnu, a gaigai kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu. A na tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjreqnu di a laŋa minjrosaieqnu. A Yesus aqa wau na naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjreqnu. Dena iga qalieonum, a kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu.

27 Deqa tamo yai na aqa segi ñam soqtqa kere? Tamo dego bei sosai. Iga gago segi ñam soqtqajqa kumbra di torei koboej. Gam kiye na kumbra di koboej? Iga dal anjam dauryqom gam dena sai. Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena qujai iga gago ñam soqtqajqa kumbra di koboej.

28 Bini iga qalieonum, iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena qujai iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom. Iga dal anjam dauryqom gam dena sai.

29 Deqa iga kiyersi marqom? Qotei a Juda naŋgo segi Qotei e? A sawa bei bei qaji naŋgo Qotei sai e? Di sai. A sawa bei bei qaji naŋgo Qotei dego.

30 Qotei a segi qujai Qotei bole. Deqa muluŋ aiyo qaji tamo naŋgi ti muluŋ aiyo-
saieqnub qaji tamo naŋgi ti Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di Qotei a naŋgi kalil
turtnjrsim tamo bole une saiqoji qa minjrqas.
31 Iga maronum, iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom di iga tamo bole une saiqoji
sqom. Gago anjam dena iga dal anjam ugeteqnum e? Sai. Iga dal anjam olo
siŋgilateqnum.

4

Abraham a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole soqnej

1 Abraham a iga bul mandam tamo. A gago moma utru. Deqa iga a qa kiyersi
marqom?
2 Abraham a wau bole yoqnej gam dena a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole soqnej iga
degsi marqom e? Sai. Iga degsi maronum qamu Abraham a aqa segi ñam soqtqa kere
qamu.
3 Ariya Qotei aqa anjam kiye neŋgreŋq di unu? Anjam agiende. "Abraham a Qotei qa
aqa areqalo siŋgilatej gam dena Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej."
4 Iga qalie, tamo a wauqas di a awai oqas. A laŋa awai oqasai. A wauosim dena awai
oqas.
5 Ariya tamo bei a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sqa marsimqa a kiyerqas? E
marqai. A wauosaiosim Qotei qa aqa areqalo siŋgilatqas. A degyqas di Qotei na a tamo
bole une saiqoji qa minjqas. Iga qalie, Qotei na tamo naŋgi a qoreiyeqnub qaji naŋgi
tamo bole une saiqoji qa minjreqnu.
6 Tamo naŋgi di wau bole yeqnub kiyo sai kiyo di uŋgum. Qotei a naŋgi tamo bole une
saiqoji qa minjreqnu. Yeqnaqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu. Devit a nami anjam
deqaji marej.
7 Agi a endegsi marej,
"Qotei a tamo naŋgo kumbra uge qa are walyimqa
naŋgo une kobotetnjrqas di
naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.
8 Tamo Koba a tamo naŋgo une qa olo bunu are qalqasai di
naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas."
9 Deqa iga kiyersi marqom? Tamo muluŋ aiyo qaji naŋgi segi areboleboleinjrqas e?
Tamo muluŋ aiyosaieqnub qaji naŋgi dego areboleboleinjrqas e? Od. Naŋgi kalil koba
na areboleboleinjrqas. Agi iga mareqnum, Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej
gam dena Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.
10 Ariya Abraham a kiyersi sonaqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej? A nami
muluŋ aiyej kiyo a muluŋ aiyosaisoqnej kiyo? Od, Abraham a muluŋ aiyosaisonaqa
Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.
11 A muluŋ aiyosaisoqnej bati deqa a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa Qotei na a
tamo bole une saiqoji qa minjej. Osiqa a toqor bei yej. Toqor di agi Qotei na Abraham
muluŋ waiyej. Deqa iga endegsi qalieonum, Abraham a tamo kalil muluŋ aiyosaiosib
naŋgo areqalo Qotei qa siŋgilateqnub qaji naŋgo moma matu.
12 A tamo naŋgi muluŋ aiyeqnub qaji naŋgo moma matu dego. Ariya tamo naŋgi naŋgo
jejamu laŋa oqnsib muluŋ aiyeqnub qaji a naŋgo moma matu sai. Tamo naŋgi muluŋ
aiyoqnsib olo Abraham aqa kumbra dego dauryeqnub qaji a naŋgo moma matu bole.
Gago moma matu Abraham aqa kumbra agiende. A muluŋ aiyosaisosiqa Qotei qa aqa
areqalo siŋgilatej.

Tamo uŋgasari Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi iŋgi bole bole oqab

13 Nami Qotei na Abraham aqa moma naŋgi ti endegsi minjrej, "E niŋgi mandam kalil
eŋgwai." Abraham a dal anjam dauryej deqa Qotei a anjam di marosai. A Qotei qa aqa

areqalo siŋgilatej deqa Qotei a anjam di marej. Osiqa Abraham a tamo bole une saiqoji qa minjej.

14 Tamo naŋgi dal anjam dauryqab gam dena Qotei na naŋgi iŋgi bole bole enjrqa marej qamu iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum kumbra di laŋa uloŋej qamu. Qotei aqa anjam marej qaji di dego laŋa uloŋej qamu.

15 Iga qalie, dal anjam unu deqa tamo naŋgi dal anjam gotraŋyeqnabqa Qotei a naŋgo une deqa minjiŋ oqeteqnu. Dal anjam sosai qamu iga na tamo naŋgi endegsi minjrqa keresai qamu, "Niŋgi dal anjam gotraŋyeqnub."

16 Qotei a Abraham qa ti aqa moma bunuqna branteqnub qaji naŋgi qa ti are boleiyosiq iŋgi bole bole naŋgi enjrqa marej. Deqa tamo naŋgi Abraham aqa kumbra dauryosib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi iŋgi bole bole di oqab. Tamo naŋgi dal anjam ejunub qaji naŋgi segi iŋgi di oqasai. Tamo kalil Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi dego iŋgi di oqab. Abraham a iga kalil gago moma matu.

17 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "O Abraham, e ni giltmem deqa ni tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo moma matu sqam." O ijo was niŋgi quiy. Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa a Qotei aqa ŋamgalaq di gago moma matu unu. Qotei qujai di tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigeltnjreqnu. A segi na marnaqa iŋgi iŋgi kalil nami sosai qaji di branteleŋej.

18 Qotei a kiyersim aqa anjam a nami Abraham minjej qaji di dauryqas di Abraham a poiyosai. Ariya a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq marej, "Bole, Qotei na aqa anjam di dauryqas." Aqa kumbra dena a tamo uŋgasari gargekoba sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo moma matu brantej. Agi Qotei a nami Abraham endegsi minjej, "Ino moma naŋgi tulaŋ gargekobaqab."

19 Abraham a aŋgro saiqoji soqnej. Aqa wausau 100. Deqa aqa siŋgila koboej. Aqa ŋauŋ Sara a dego tulaŋ qeliej. Deqa a aŋgrotqa keresai. Abraham a di qalieosiq ariya a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatqa uratosai.

20 Anjam Qotei na nami minjej qaji a deqa are qalsiq soqnej. A areqalo aiyeltosai. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq aqa ñam soqtoqnej.

21 A endegsi qalieej, "Bole, anjam Qotei na nami merbej qaji di a dauryqa kere."

22 Abraham a degsi Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.

23 Anjam di Qotei aqa neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, "Qotei na Abraham a tamo bole une saiqoji qa minjej." Anjam di Abraham qa segi neŋgreŋyosai.

24 Iga kalil qa dego anjam di neŋgreŋyeb. Iga dego Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Qotei agi gago Tamo Koba Yesus subq na tigeltej qaji a qa gago areqalo siŋgilateqnum.

25 Qotei a Yesus uratonaqa jeu tamo naŋgi na a qalnab moiyej. Qotei na Yesus degyej. Di kiyaqa? A gago une kobotetgwajqa deqa. Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltosiq gam dena iga tamo bole une saiqoji qa mergej.

5

Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej

1 Ariya iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatem deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a jeu kobotej deqa iga Qotei ombla are qujaitosim unum.

2 Yesus na gam waqtetgonaqa iga a qa gago areqalo siŋgilatem. Bati deqa Qotei a iga qa are boleiyej. Qotei aqa kumbra di iga bini ojsim tigelejunum. Deqa iga Qotei na laŋ qureq joqsim oqsim dia iga a ombla sqajqa tariŋeqnum. Iga deqa tulaŋ areboleboleigeqnu.

3 Iga deqa segi areboleboleigosai. Iga gulbe eqnum deqa ti areboleboleigeqnu. Di kiyaqa? Iga qalieonum, gulbe dena iga siŋgilatgeqnaqa iga siŋgila na tigelejunum.
4 Iga siŋgila na tigelejunum deqa iga gulbe di gotraŋyeqnamqa Qotei na iga nugoqnsiq iga qa tulaŋ areareteqnu. Gago kumbra dena iga Qotei na laŋ qureq joqsim oqwajqa tariŋoqnsim unum.
5 Ariya iga laŋa tariŋosaieqnum. Qotei na aqa Mondor Bole iga egej deqa Mondor dena aqa qalaqalaiyo kumbra gago are miligiq di atej unu.
6 Iga nami Qotei qoreiyo qaji tamo soqnem deqa iga gago segi jejamu aqaryaiyqa keresai. Iga degsi sonamqa Kristus a iga qa moiyej. Qotei a bati giltonaqa a iga qa moiyej.
7 Bole, iga mandam tamo unum deqa iga na tamo bole bei aqaryaiyqa osim a qa moiqasai. Tamo tulaŋ boledamu bei soqnim a qa kiyo iga moiqom.
8 Ariya Kristus a iga bul sai. Iga une tamo sonamqa a iga qa moiyej. Aqa kumbra dena Qotei na iga osorgej, a iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
9 Kristus a moinaqa aqa leŋ aiyej deqa Qotei a iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Deqa iga bole qalieonum, mondoŋ Qotei a Kristus aqa wau dena iga torei eleŋqas. Amqa aqa minjiŋ oqwa batiamqa iga so bole sqom.
10 Iga Qotei ti jeu sonamqa aqa Ŋiri a jeu kobotqa marsiq moiyej deqa bini iga Qotei ombla geregere unum. Deqa iga bole qalieonum, Yesus aqa ŋambile na Qotei a iga torei eleŋqas.
11 Anjam bei dego unu. Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa siŋgila na iga Qotei ombla geregere unum deqa iga tulaŋ areboleboleigoqnqas.

Adam a moiyo qa utru, Yesus a ŋambile qa utru

12 Iga qalie, tamo qujai Adam a une atej. Aqa une dena tamo uŋgasari kalil naŋgi dego une eleŋeb. Adam a une ti soqnej deqa a moiyej. Tamo uŋgasari kalil naŋgi dego une atoqnsib moreŋoqneb.
13 Dal anjam a bosaisonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi une atoqnsib laqneb. Dal anjam sosai deqa Qotei a naŋgo une geregere ubtosaioqnej.
14 Adam a soqnej dena bosi bosiq Moses aqa bati qa tamo uŋgasari kalil naŋgi moreŋoqneb. Bole, dal anjam qujai Adam na gotraŋyej qaji di tamo bei na gotraŋyosai. Adam a segi na gotraŋyej. Ariya moiyo na naŋgi kalil ojesoqnej.
Adam a Kristus bunuqna bqas qaji a sigitej.
15 Niŋgi quiy. Qotei a iga qa are boleiyosiq Yesus egej aqa kumbra de ti Adam aqa une ti ombla kerekere sai. Tamo qujai Adam a une atej deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi moreŋoqneb. Ariya Qotei a olo tamo uŋgasari gargekoba naŋgi qa are tulaŋ boleiyosiq tamo qujai Yesus Kristus enjrej. Qotei aqa kumbra dena Adam aqa kumbra tulaŋ buŋyejunu.
16 Qotei na iga Yesus egej aqa kumbra de ti Adam aqa une ti ombla kerekere sai. Adam a une qujai yej deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrsiqa naŋgo jejamuq di une qametnjrej. Ariya tamo uŋgasari naŋgi une gargekoba yoqneb deqa Qotei a olo naŋgi qa are boleiyosiq Yesus enjrej. Osiqa naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrej.
17 Tamo qujai Adam a Qotei aqa dal anjam gotraŋyej deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi moreŋeqnub. Ariya tamo qujai Yesus Kristus aqa wau na tamo uŋgasari Qotei a naŋgi qa are boleiyeqnu qaji naŋgi ŋambile osib mandor kokba gaigai sqab. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na tamo bole une saiqoji qa minjreqnu. Qotei aqa kumbra dena Adam aqa kumbra tulaŋ buŋyejunu.
18 Deqa niŋgi quiy. Tamo qujai Adam a dal anjam gotraŋyej. Aqa kumbra dena Qotei na tamo uŋgasari kalil naŋgi peginjroqnsiqa naŋgo jejamuq di une qametnjreqnu. Dego kere tamo qujai Kristus a kumbra bole yej. Aqa kumbra dena Qotei a tamo uŋgasari kalil naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjroqnsiqa ŋambile enjreqnu.

19 Tamo qujai Adam a Qotei aqa anjam gotraŋyej. Aqa kumbra dena tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi dego une eleŋeb. Dego kere tamo qujai Kristus a Qotei aqa anjam
dauryej. Aqa kumbra dena tamo uŋgasari gargekoba naŋgi tamo bole une saiqoji sqab.
20 Dal anjam a bonaqa tamo uŋgasari naŋgo une kobaonaqa naŋgi dal anjam go-
traŋyoqneb. Naŋgo une kobaej bati deqa Qotei a olo naŋgi qa are tulaŋ boleiyej.
21 Une aqa kumbra na moiyo babtosiqa iga siŋgila na taqatgesoqnej. Ariya bini Qotei
a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu kumbra dena iga olo taqatgejunu. Gago Tamo Koba Yesus
Kristus aqa wau na Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyoqnsiqa iga tamo bole une saiqoji qa
mergeqnu. Kumbra dena iga ŋambile gaigai sqom.

6

Iga Kristus beteryosim a koba na moiyobulem

1 Ariya iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom kiyo, “Uŋgum, iga une gargekoba
yoqnqom. Yim dena Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyoqnqas.” Iga degsi marqom kiyo?
2 Sai bole sai. Iga moiyobulosim une aqa kumbra uratem. Deqa iga olo une yoqnqom
e? Sai.
3 Iga Kristus Yesus beteryosim aqa ñam na yanso em. Kumbra dena iga a koba na
moiyobulem. Niŋgi di qaliesai kiyo?
4 Iga yanso osim dena iga Kristus beteryosim a koba na moiyobulem. Deqa Abu na iga
Kristus koba na subq atobulej. Osiqa aqa siŋgila kobaquja na olo Kristus subq na tigeltej.
Deqa iga dego a ti ŋambile bunuj osim kumbra bole dauryoqnqom.

Iga Kristus beteryosim olo subq na tigelqom

5 Kristus a moiyej deqa iga a beteryosim a ti moiyobulem. A olo subq na tigelej dego
kere iga kamba a beteryosim olo subq na tigelqom.
6 Iga qalie, une aqa siŋgila a gago jejamuq di waueqnu. Siŋgila di koboqajqa deqa gago
areqalo namij a Kristus ombla ŋamburbasq di moiyej. Deqa bini iga olo une aqa kaŋgal
tamo bul sqasai.
7 Iga moiyo tamo bulem deqa une na iga olo ojqa keresai.
8 Od, iga Kristus ombla moiyobulem deqa iga qalieonum, iga a ombla olo ŋambile
sqom.
9 Iga qalie, Kristus a subq na tigelej deqa a olo bunu moiqa keresai. Moiyo na a olo
taqatqa keresai.
10 A bati qujai qa moiyej. Aqa kumbra dena a na une aqa siŋgila kobotej. Ariya bini a
olo ŋambile unu di a Qotei ombla ŋambile unub.
11 Dego kere niŋgi endegsib are qaliy. Niŋgi moiyobuleb deqa niŋgi olo une aqa kaŋgal
tamo bul sosai. Niŋgi Kristus Yesus beteryosib Qotei ombla ŋambile unub.
12 Deqa une a nuŋgo jejamu taqatqa laqnimqa niŋgi na olo saidyiy. Niŋgi degyqab
di niŋgi nuŋgo jejamu qa areqalo uge uge dauryoqnqasai. Nuŋgo jejamu agi bunuqna
moiqas.
13 Une a nuŋgo siŋga ti baŋ ti taqatqa laqnimqa niŋgi na olo saidyiy. Niŋgi degyqab
di niŋgi kumbra uge uge dauryoqnqasai. Niŋgi subq na olo tigelobulosib ŋambile unub
deqa niŋgi nuŋgo segi jejamu ti baŋ ti siŋga ti Qotei yibqa a segi na taqatqas. Yim dena
niŋgi kumbra bole dauryoqnqab.
14 Une na niŋgi olo taqatŋgwasai. Di kiyaqa? Niŋgi dal anjam aqa sorgomq di sosai.
Qotei a niŋgi qa are boleiyej kumbra di aqa sorgomq di niŋgi unub.

Iga kumbra bole aqa kaŋgal tamo bul unum

15 Od, iga olo dal anjam aqa sorgomq di sosai. Qotei a iga qa are boleiyej kumbra di
aqa sorgomq di iga unum. Deqa iga kiyerqom? Iga une yoqnqom e? Sai bole sai.

16 Niŋgi qalie, niŋgi nuŋgo segi jejamu osib tamo bei yosib aqa anjam dauryoqnqab di niŋgi aqa kaŋgal tamo sqab. Dego kere niŋgi une dauryoqnqab di niŋgi une aqa kaŋgal tamo bul sqab. Osib niŋgi moreŋqab. Ariya niŋgi Qotei aqa kaŋgal tamo sosib aqa anjam dauryoqnqab di niŋgi tamo bole une saiqoji sqab. Di niŋgi qaliesai kiyo?
17 Bole, nami niŋgi une aqa kaŋgal tamo bul soqneb. Sonabqa bunuqna Qotei na niŋgi anjam bole merŋgonaq qusibqa nuŋgo are miligiq na dauryoqneb. Qotei a degyej deqa iga na a tulaŋ biŋiyoqnqom.
18 Nuŋgo une na niŋgi tonto talq di breiŋgobulonaq sonabqa Qotei a dena niŋgi olo eleŋej. Deqa bini niŋgi kumbra bole aqa kaŋgal tamo bul unub.
19 O ijo was, e mandam tamo naŋgo kumbra qa niŋgi yawo anjam merŋgeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi ijo anjam endi geregere poiŋgosai deqa. Nami niŋgi na nuŋgo siŋga ti baŋ ti naŋgi odnjreqnabqa naŋgi kumbra jiga ti kumbra uge ti naŋgo kaŋgal tamo bul sosibqa niŋgi kumbra ugeq breiŋgoqneb. Ariya bini niŋgi na olo nuŋgo siŋga ti baŋ ti minjribqa naŋgi kumbra bole aqa kaŋgal tamo bul soqnebe. Yim gam dena Qotei na niŋgi aqa segi kumbra boleq di atimqa niŋgi dauryoqnqab.
20 Nami niŋgi une aqa kaŋgal tamo bul soqneb. Bati deqa niŋgi kumbra bole aqa kaŋgal tamo bul sosai.
21 Kumbra uge uge niŋgi nami yoqneb qaji dena niŋgi aqaryaiŋgosaioqneb. Agi bini niŋgi kumbra deqa jemaiŋgeqnu. Kumbra dena tamo naŋgi moiyo gam tureqnub.
22 Ariya nuŋgo une na niŋgi tonto talq di breiŋgobulonaq sonabqa Qotei a dena niŋgi olo eleŋej. Deqa bini niŋgi Qotei aqa segi kaŋgal tamo unub. Deqa niŋgi iŋgi boledamu oqab. Iŋgi boledamu agiende. Qotei na niŋgi aqa segi kumbra boleq di atimqa niŋgi dauryoqnqab. Osib niŋgi ŋambile gaigai sqab.
23 Une na aqa kaŋgal tamo naŋgi awai enjreqnu. Awai agiende. Naŋgi moreŋeqnub. Ariya Qotei na iga iŋgi boledamu laŋa egeqnu. Iŋgi boledamu di agi iga ŋambile gaigai sqom. Ŋambile di iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na oqom.

7

Iga kumbra bunuj dauryoqnqom

1 O ijo was, niŋgi dal anjam qalie unub deqa e na endegsi merŋgwai. Niŋgi qalie, tamo a moiyosaisoqnimqa dal anjam na a taqatoqnqas. A moiyimqa dal anjam na a olo taqatqasai.
2 Deqa uŋa bei a tamo ti soqnimqa aqa tamo a moiyosaisoqnim a tamo bei ombla sqa keresai. Dal anjam na getentejunu. Aqa tamo moiyimqa di a na olo tamo bei oqa kere. Dal anjam na getentosai.
3 Deqa aqa tamo soqnim a tamo bei ombla sqas di iga endegsi marqom, a sambala uŋa. Aqa tamo moiyimqa a na olo tamo bei oqa kere. Dal anjam na getentosai. Deqa a na tamo bei oqas di a sambala uŋa sqasai.
4 Deqa ijo was niŋgi quiy. Niŋgi Kristus aqa jejamu beteryosib a ombla moreŋeb deqa niŋgi olo dal anjam aqa sorgomq di sosai. Niŋgi tamo bei agi Kristus subq na tigelej qaji aqa segi tamo uŋgasari unub. Deqa iga kumbra bole bole Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqnqom.
5 Nami iga areqalo namij aqa kumbra dauryoqnem. Bati deqa dal anjam na gago baŋq di gago siŋgaq di gago jejamuq di areqalo uge uge tigelteqnaqa iga une atoqnem. Osim kumbra dena iga moiyo gam turoqnem.
6 Dal anjam na iga tonto talq di breigobulonaq soqnem. Ariya bini iga Kristus ombla moiyobulejunum deqa iga olo dal anjam aqa kaŋgal tamo bul sosai. Iga Qotei wauteqnum. Iga dal anjam nami neŋgreŋyeb qaji deqa are qalsim Qotei wauetosaieqnum. Mondor na kumbra bunuj iga osorgej deqa iga Qotei waueteqnum.

Gago une na iga moiyotgej

7 E maronum, dal anjam a gago areqalo uge uge tigelteqnaqa iga une atoqnem. Deqa
iga kiyersi marqom? Dal anjam a une tamo bulej e? Sai bole sai. Dal anjam na ijo une e
osorbeqnu. Osorbosai qamu e une poibosai qamu. Dal anjam a marej, “Ni ino was aqa
iŋgi iŋgi qa mamaulmaiq.” Degsi marosai qamu mamaul kumbra di uge e degsi poibosai
qamu.
8 Ariya dal anjam bej dena une a gam itosiqa ijo are miligiq di mamaul kumbra
gargekoba babteleŋoqnej. Dal anjam bosai qamu une a moiyo bulosiq uliejunu qamu.
9 Nami e Qotei aqa dal anjam qalieosaisosimqa bati deqa e ŋambile soqnem. Ariya
bunuqna Qotei aqa dal anjam ijoq bonaqa ijo une a ŋambile so bulosiq tigelej.
10 Onaqa dena e moiyem. Dal anjam aqa wau utru agi tamo naŋgi ŋambile enjrqajqa.
Ariya e dal anjam dena ŋambile osai. Dal anjam na e moiyotbej.
11 Di kiyaqa? Dal anjam bej dena une a gam itosiqa e gisaŋbej. Kumbra dena une na e
moiyotbej.
12 Deqa iga dal anjam qa kiyersi marqom? Iga endegsi marqom. Dal anjam a bole. A
Qotei aqa segi dal anjam. A Qotei aqaq na bej. Dal anjam mutu kalil di Qotei aqa segi
anjam. Anjam di bole tiŋtiŋ kalil.
13 Deqa e kiyersi marqai? Dal anjam bole dena e lubsiq moiyotbej degsi marqai e? Sai
bole sai. Une na e moiyotbej. Dal anjam bej dena une a gam itosiqa e moiyotbej. Dal
anjam na une aqa kumbra boleq atnaqa iga unsim qalieem, bole, une a tulaŋ ugedamu.

Gago une na iga taqatgejunu

14 Iga qalie, dal anjam a Qotei aqa Mondor aqaq na bej. Ariya e areqalo namijq di
unum deqa une na e tonto talq di waibobulej unum.
15 Kumbra e yeqnum qaji di aqa utru e poibosai. Kumbra bole e yqajqa arearetbeqnu
qaji di e olo yosaieqnum. Ariya kumbra uge e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo
yeqnum.
16 Kumbra uge e yeqnum qaji di e yqajqa arearetbosaieqnu. Ijo kumbra dena ijo
areqalo babteqnu. Ijo areqalo agiende, Qotei aqa dal anjam a bolequja.
17 Deqa e qalieonum, e segi na kumbra uge di yosaieqnum. Une ijo miligiq di unu qaji
a na kumbra uge di yobuleqnu.
18 E qalieonum, ijo miligiq di iŋgi bole bei sosai. E ijo areqalo namij qa maronum. Bole,
e kumbra bole yqajqa arearetbeqnu. Ariya e kumbra bole di yosaieqnum.
19 Kumbra bole e yqajqa arearetbeqnu qaji di e yosaieqnum. Kumbra uge e yqajqa
arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum.
20 Kumbra uge e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum deqa e qalieonum,
e segi na kumbra uge di yosaieqnum. Une ijo miligiq di unu qaji a na kumbra uge di
yeqnu.
21 Deqa e kumbra endeqaji uneqnum. E kumbra bole yqajqa arearetbeqnaqa kumbra
uge na olo gam getentetbeqnu.
22 Bole, ijo miligiq di e Qotei aqa dal anjam qa tulaŋ arearetbeqnu.
23 Ariya e kumbra endeqaji uneqnum. Une a ijo baŋq di ijo siŋgaq di ijo jejamuq di
wauoqnsiqa Qotei aqa dal anjam ijo areqaloq di unu qaji di qoto iteqnu. Une di siŋgila
koba. Deqa a na e tonto talq di waibobuloqnsiqa ijo baŋ ti ijo siŋga ti ijo jejamu ti di
siŋgila na taqateqnu.
24 Gulbe dena e tulaŋ ugetbeqnu! Deqa tamo yai na aqaryaibimqa e ijo jejamu moiqas
qaji endi olo uratqai?
25 Od, e qalieonum. Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na Qotei na aqaryaibimqa
e ijo jejamu endi uratqai. Deqa e Qotei tulaŋ biŋiyoqnsiy sqai. Bole, e ijo segi areqalo
na Qotei aqa dal anjam dauryeqnum. Ariya e ijo areqalo namij na une aqa kumbra
dauryeqnum.

8

Kristus a gago une kobotosiqa Qotei aqa Mondor Bole iga egej

1 O ijo was kalil, iga Kristus Yesus beteryejunum deqa Qotei na gago jejamuq di olo
une qametgwasai. Deqa iga awai uge oqasai.
2 Ŋambile qa Mondor a Kristus Yesus aqa wau na niŋgi aqaryaiŋgej deqa une ti moiyo
ti na niŋgi olo taqatŋgwa keresai.
3 Qotei na aqa segi Ŋiri Yesus qariŋyonaqa a une tamo bulosiqa gago une kobotqa
bonaqa aqa segi jejamuq di Qotei a gago une aqa awai uge atsiqa dena une aqa siŋgila
kobotej. Iga gago areqalo namij na dal anjam dauryqa keresai deqa Qotei na iga degsi
aqaryaigej.
4 Deqa bini iga gago jejamu qa areqalo namij na walwelosaieqnum. Iga Qotei aqa
Mondor aqa kumbra na walweleqnum. Osim dena iga dal anjam aqa kumbra bole
geregere dauryoqnsim kereteqnum.
5 Tamo naŋgi areqalo namij aqa kumbra na walweleqnub qaji naŋgi areqalo namij
dauryeqnub. Ariya tamo naŋgi Mondor aqa kumbra na walweleqnub qaji naŋgi
Mondor aqa areqalo dauryeqnub.
6 Tamo naŋgi areqalo namij dauryoqnqab di naŋgi moreŋqab. Ariya tamo naŋgi
Mondor aqa areqalo dauryoqnqab di naŋgi lawo na ŋambile sqab.
7 Tamo naŋgi areqalo namij dauryeqnub qaji naŋgi Qotei ti jeu atoqnsib unub. Di
kiyaqa? Naŋgi Qotei aqa dal anjam aqa sorgomq di sosai deqa. Naŋgi dal anjam dauryqa
keresai bole sai.
8 Tamo naŋgi areqalo namij na walweleqnub qaji naŋgi kumbra Qotei a areareteqnu
qaji di dauryqa keresai.
9 Ariya niŋgi areqalo namij aqa kumbra na walwelosaieqnub. Qotei aqa Mondor a
nuŋgo are miligiq di unu deqa niŋgi Mondor aqa kumbra na walweleqnub. Tamo a
Kristus aqa Mondor ti sqasai di a Kristus aqa tamo sqa keresai.
10 Niŋgi une ti unub deqa nuŋgo jejamu moiqas. Ariya Kristus a nuŋgo are miligiq di
unu deqa niŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub. Deqa Mondor na niŋgi
ŋambile eŋgwas.
11 Qotei na aqa Ŋiri Kristus Yesus subq na tigeltej. Qotei aqa Mondor a nuŋgo are
miligiq di unu deqa Qotei na nuŋgo jejamu moiqas qaji di dego subq na tigeltosim niŋgi
ŋambile eŋgwas. Di Mondor aqa siŋgila na niŋgi ŋambile eŋgwas.

Iga Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unum

12 Deqa ijo was, iga areqalo namij aqa kumbra na walwelqasai.
13 Niŋgi areqalo namij aqa kumbra na walwelqab di niŋgi moreŋqab. Ariya niŋgi
Mondor aqa siŋgila na nuŋgo jejamu aqa kumbra moiyotqab di niŋgi ŋambile sqab.
14 Tamo uŋgasari kalil Qotei aqa Mondor na gam osornjreqnaq walweleqnub qaji
naŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub.
15 Qotei na niŋgi laŋa kaŋgal tamo sqajqa marsiq aqa Mondor niŋgi eŋgosai. Niŋgi laŋa
kaŋgal tamo sqab di niŋgi ulaqab. Qotei na niŋgi aqa segi aŋgro tiŋtiŋ sqajqa marsiq aqa
Mondor niŋgi eŋgej. Deqa niŋgi endegsib Qotei meteqnub, "O ni gago Abu."
16 Mondor a segi gago are miligiq di waueqnu deqa iga endegsi boleq di mareqnum,
"Bole, iga Qotei aqa aŋgro unum."
17 Iga Qotei aqa aŋgro unum deqa mondoŋ iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej
qaji di egwas. Iŋgi di gago was Kristus a ejunu. Kristus a iŋgi di osaisosiqa jaqatiŋ
qoboiyej. Deqa iga dego jaqatiŋ qoboiyoqnqom. Qoboiyosim mondoŋ iga a ombla iŋgi
di osim so bole gaigai sqom.

Mondoŋ Qotei na iga so bole egwas

18 Mondoŋ Qotei na so bole di babtosim iga egwas. E are qalonum, so bole de ti jaqatiŋ
iga bini eqnum qaji de ti ombla kerekere sai. So bole dena gago jaqatiŋ kalil tulaŋ
buŋyesqas.
19 Mondoŋ Qotei na aqa segi aŋgro naŋgi babteleŋqas. Naŋgi babtqajqa bati di Qotei
a nami atej. Iŋgi iŋgi kalil Qotei a gereiyeleŋej qaji naŋgi na bati di unqajqa deqa
tariŋoqnsib ŋam atoqnsib endegsib nenemeqnub, “Bati gembu bati di brantqas?”
20 Bini iŋgi iŋgi kalil naŋgi di ugeosib unub. Naŋgo segi areqalo na naŋgi ugeosai. Qotei
a segi na naŋgi ugetnjrej. Deqa kumbra bole bole Qotei na mondoŋ naŋgi enjrqas qaji
deqa tariŋoqnsib unub.
21 Qotei na iŋgi iŋgi kalil di naŋgi ugetnjrsiq tonto talq di breinjrobulej unub. Ariya
mondoŋ bati Qotei a nami atej qaji di brantimqa a na iŋgi iŋgi kalil di olo boletnjrimqa
naŋgi aqa aŋgro naŋgi ti koba na tulaŋ bole sqab.
22 Iga qalie, iŋgi iŋgi kalil Qotei a gereiyeleŋej qaji naŋgi jaqatiŋ koba obuloqnsib akam
ti unub. Naŋgi nami jaqatiŋ oqneb agi bini oqnsib unub. Uŋa a aŋgrotqa osiq jaqatiŋ
eqnu dego kere.
23 Iŋgi iŋgi kalil di naŋgi segi akamosai. Iga Qotei aqa Mondor ejunum qaji iga dego
jaqatiŋ oqnsim akamoqnsim unum. Qotei na aqa Mondor iga egej deqa iga qalieonum,
a olo so tulaŋ boledamu dego iga egwas. Osim mondoŋ a boleq di mergwas, “Niŋgi ijo
aŋgro kalil.” Iga bati di brantqajqa deqa tariŋoqnsim unum. Bati di brantimqa Qotei na
gago jejamu bulyetgosim jejamu bunuj egwas.
24 Qotei a iga eleŋej deqa bini iga jejamu bunuj di oqajqa tariŋoqnsim unum. Iga
degyeqnum. Di kiyaqa? Iga jejamu bunuj di osaiunum deqa. Tamo bei a iŋgi bole bei
oqas di a kiyaqa iŋgi deqa olo tariŋqas?
25 Iga qalie, iga jejamu bunuj di osaiunum deqa iga mondoŋ oqom. Deqa bini iga gulbe
qoboiyoqnsim tariŋoqnsim unum.
26 Iga siŋgila saiqoji unum deqa Qotei aqa Mondor na iga aqaryaigeqnu. Iga iŋgi kiye
qa pailyqajqa di iga geregere qaliesai. Iga pailyqajqa medabu gulbeigeqnaqa gago are
miligiq na akamoqnsim pailyeqnum. Deqa Mondor a segi na iga aqaryaigwa osiqa iga
qa pailyeqnu.
27 Qotei agi tamo naŋgo are miligi uneqnu qaji a Mondor aqa areqalo qalieeqnu. Deqa
a na Mondor minjeqnaq quoqnsiq aqa segi tamo uŋgasari naŋgi qa pailyeqnu.
28 Iga qalieonum, tamo kalil Qotei qalaqalaiyeqnub qaji naŋgi Qotei na geregereinjre-
qnu. A nami naŋgi eleŋqa osiq metnjrej deqa kumbra bei na naŋgi ugetnjrqa keresai.
Kumbra kalil naŋgoq di branteqnu qaji dena naŋgi olo boletnjreqnu.
29 Tamo kalil Qotei a nami naŋgi qa qalieej qaji naŋgi di a na giltnjrej dego. Naŋgi aqa
Ŋiri Yesus a bulosib aqa segi kumbra bole dauryqajqa deqa osiq naŋgi giltnjrej. Gam
dena Yesus a Qotei aqa aŋgro gargekoba naŋgo was matu sqas.
30 Ariya tamo kalil Qotei na giltnjrej qaji naŋgi di a na metnjrej dego. Tamo kalil a na
metnjrej qaji naŋgi di a na tamo bole une saiqoji qa minjrej dego. Tamo kalil a na tamo
bole une saiqoji qa minjrej qaji naŋgi di a na aqa segi so bole enjrej dego.

Gulbe bei na Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra getentqa keresai

31 O ijo was, Qotei na kumbra bole kalil di babteqnu deqa iga kiyersi marqom? Qotei
na iga areigeqnu deqa tamo yai na iga olo jeutgwas? Tamo dego bei sosai.
32 Qotei na aqa segi Ŋiri Yesus getentosai. A na Yesus qariŋyonaq iga kalil qa bosiq
moiyej. A na aqa segi Ŋiri iga egej deqa iga qalieonum, a na iŋgi bole kalil dego iga
egoqnqas.
33 Qotei na iga giltgej deqa tamo yai na gago jejamuq di olo une qametgwas? Tamo
dego bei sosai. Qotei a segi na iga tamo bole une saiqoji qa mergej.

34 Deqa tamo yai na mergimqa iga gago une aqa awai uge olo oqom? Tamo dego bei sosai. Kristus Yesus a moisiq olo subq na tigelej. Deqa bini a Qotei aqa baŋ woq di awesosiqa iga qa Qotei pailyeqnu.
35 Kristus a segi na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. Deqa tamo yai na Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra di olo getentimqa a na iga qalaqalaigwasai? Tamo dego bei sosai. O ijo was, iga gulbe osimqa kiyo, jaqatiŋ osimqa kiyo, tamo qudei na iga ugeugeigibqa kiyo, iga mam koba osimqa kiyo, gara saigimqa kiyo, kumbra uge bei na ugetgimqa kiyo, qoto bei gagoq di brantimqa kiyo Kristus a deqa iga qalaqalaigwasai e? Sai.
36 Bole, iŋgi uge uge di gagoq di brantoqnqab. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
"O Qotei, iga ino segi tamo uŋgasari unum
deqa bati gaigai jeu tamo naŋgi na iga lugoqnsib moiyotgeqnub.
Naŋgi iga kaja du du bul edegosib iga lugwajqa laqnub."
37 Kristus na iga qalaqalaigej deqa iŋgi uge uge kalil di gagoq di brantoqnqas di uŋgum. A na gaigai iga siŋgilatgeqnaqa iga qoto buŋyoqnsim tigelejunum.
38-39 Od, Qotei na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. Deqa e endegsi ijo are siŋgilatosim qalieonum, iŋgi bei na Qotei getentqa keresai. Yim a na iga qalaqalaigwasai. Moiyo ti ŋambile ti laŋ aŋgro naŋgi ti mondor siŋgila naŋgi ti iŋgi iŋgi bini unub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi bunuqna brantelenqab qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi siŋgila ejunub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi laŋ goge di unub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi mandam sorgomq di unub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi Qotei na gereiyeleŋej qaji naŋgi ti kalil dena Qotei getentqa keresai. Yim a na iga qalaqalaigwasai. Gago Tamo Koba Kristus Yesus aqa siŋgila na Qotei na gaigai iga qalaqalaigoqnsim sqas.

9

Pol a Israel naŋgi qa are gulbeiyoqnej

1 E Kristus aqa tamo unum deqa e niŋgi anjam bole merŋgeqnum. E gisaŋ anjam merŋgosaieqnum. Mondor Bole na e areqalo ebeqnu deqa e qalieonum, ijo anjam endi bole.
2 E gaigai are tulaŋ gulbeibeqnaqa are koba qaleqnum.
3 Osim endegsi pailyeqnum, "O Kristus, ni na e torei taqal waibosim ijo was agi Jekop aqa moma naŋgi olo kamba eleŋame." E degsi pailyeqnum.
4 Ijo was naŋgi di Israel tamo unub. Qotei na naŋgi aqa segi aŋgro qa giltnjrej. A na louqajqa kumbra ti aqa segi rianŋ ti aqa anjam nami siŋgilatej qaji de ti aqa dal anjam ti naŋgi enjrej. Osiqa minjrej, "Mondoŋ e na niŋgi iŋgi bole bole eŋgwai."
5 Naŋgo moma utru naŋgi ñam koba ti soqneb. Naŋgoq dena Kristus a ŋambabej. Kristus a segi Qotei. A iŋgi iŋgi kalil naŋgo gate. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Qotei a Israel naŋgoq di kumbra kiye yej?

6 Qotei a nami ijo was naŋgi di iŋgi bole bole enjrqa marej. Ariya a na iŋgi di naŋgi enjrosai. Deqa iga endegsi marqom kiyo, "Qotei aqa anjam uloŋej"? Eo, iga degsi marqasai. Tamo kalil Israel naŋgo leŋ na ŋambabeb qaji naŋgi Israel tamo tiŋtiŋ sai.
7 Bole, naŋgi Abraham aqa leŋ na ŋambabeb. Ariya naŋgi kalil Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ sai. Qotei a nami Abraham minjej, "Ino aŋgro mel Aisak aqa leŋ na qujai ino aŋgro tiŋtiŋ naŋgi brantqab."
8 Anjam di aqa utru agiende. Tamo naŋgo ai abu na naŋgi ŋambabtnjrqab dena naŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ brantqasai. Tamo naŋgi Qotei aqa anjam nami marej qaji di naŋgo areqaloq di siŋgilatqab dena qujai naŋgi Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ brantqab.
9 Agi Qotei na Abraham anjam endegsi minjej, "Bati e nami atem qaji di brantimqa e olo inoq botqa ino ŋauŋ Sara a aŋgro mel oqas."
10 Qotei aqa anjam bei dego unu. Rebeka a aqaratonaqa aqa aŋgro mel aiyel Eso Jekop wo naŋgi ŋambabeb. Naŋgo abu agi gago moma utru Aisak.

11-12 Ariya Qotei na aŋgro mel qujai segi giltej. A aŋgro di aqa kumbra bole bei qa are
qalsiq giltosai. A segi na metosiq giltej. Deqa iga qalieonum, Qotei a gaigai aqa segi
areqalo dauryoqnsiq tamo naŋgi giltnjreqnu. Deqa Rebeka aqa aŋgro aiyel naŋgi di
ŋambabosaisosib kumbra bole ti kumbra uge ti yosaisonabqa Qotei na Rebeka endegsi
minjej, "Aŋgro namo ŋambabqas qaji a na aŋgro bunu ŋambabqas qaji aqa sorgomq di
sosim a kaŋgalyoqnqas."
13 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "E Jekop qalaqalaiyeqnum.
E Eso qalaqalaiyosaieqnum."

14 Deqa iga kiyersi marqom? Qotei a kumbra uge yej degsi marqom e? Sai. Iga degsi
marqasai bole sai.
15 Agi Qotei a nami Moses endegsi minjej, "E tamo bei qa are boleibqa marsiy are
boleibqas. E tamo bei qa dulqajqa are soqnim dulqai."
16 Deqa ijo was niŋgi quiy. Qotei a tamo bei giltqas di a aqa segi areqalo na tamo deqa
dulosim giltqas. A na tamo di aqa kumbra bole ti aqa are bole ti deqa osim giltqasai.
17 Agi a nami Isip naŋgo mandor koba a qa dulqa uratosiqa endegsi minjej, "E ijo siŋgila
kobaquja ni osormitqa tamo uŋgasari kalil naŋgi unsib sawa sawa kalilq di ijo ñam mare
mare laqnqab. Utru deqa e ni mandor koba atem." Qotei aqa anjam di nami neŋgreŋyeb
unu.
18 Deqa ijo was, iga endegsi qalieonum. Qotei a tamo bei qa dulqa are soqnim a tamo
deqa dulqas. Ariya a tamo bei aqa areqalo getentqa are soqnim a getentqas.

19 Ariya niŋgi e endegsib merbqab, "Qotei a kumbra degyeqnu deqa a kiyaqa olo iga
une ti qa mergeqnu? Qotei a gaigai aqa segi areqalo dauryeqnu deqa tamo yai a Qotei
aqa areqalo di olo uratqa kere? Tamo dego bei sosai."
20 O tamo, ni tamo kiyero deqa ni Qotei degsi ŋiriŋtqam? Tamo bei a web gereiyim
web na tigelosim endegsi minjqas kiyo, "Ni kiyaqa e degsi gereibonum?" A degsi minjqa
keresai.
21 Web gereiyo tamo a aqa segi areqalo na mandam oŋgol aiyel osimqa web aiyel
gereiyqas. Web bei tulaŋ boledamu gereiyqas. Di iŋgi goiqajqa. Ariya web bei bolesai
laŋa wau qudei qa gereiyqas. Web gereiyo tamo a degyqas di a kumbra uge yqo e? Sai.
A kumbra bole yqo.

22 Qotei a dego kumbra di yeqnu. Agi a na aqa minjiŋ boleq ateqnu. Di kiyaqa?
Tamo uŋgasari naŋgi aqa siŋgila qalieqajqa deqa. Tamo uŋgasari Qotei a naŋgi qa minjiŋ
oqeteqnu qaji naŋgi padalqa gamq di unub. Ariya a na naŋgi urur padaltnjrosaieqnu.
A naŋgi qa tariŋsokobaiyeqnu.
23 A degyeqnu. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari a naŋgi qa duleqnu qaji naŋgi aqa so bole
qalieqajqa deqa. Aqa so bole di tulaŋ boledamu. Naŋgi aqa so bole di oqajqa deqa a na
nami giltnjrej.
24 Tamo uŋgasari Qotei a naŋgi qa duleqnu qaji naŋgi di agi iga. A na iga metgej. A Juda
naŋgo segiq dena iga metgosai. A sawa bei bei qaji naŋgoq dena dego iga metgej.
25 Agi Hosea a nami Qotei aqa medabu osiqa anjam bei endegsi neŋgreŋyej, "Tamo
nami ijo tamo sosai qaji naŋgi di e na olo minjrqai, 'Niŋgi ijo segi tamo unub.' Tamo
nami e na qalaqalainjrosaioqnem qaji naŋgi di e na olo qalaqalainjrqai.
26 E nami sawa bei bei qaji naŋgi endegsi minjrem, 'Niŋgi ijo tamo sai.' Ariya bunuqna
e na naŋgi endegsi minjrqai, 'Niŋgi ijo segi aŋgro unub. Agi e Qotei ŋambile unum qaji.' "

27 Aisaia a dego Qotei aqa medabu osiqa Israel naŋgi qa are qalsiq anjam endegsi
marej, "Israel naŋgo moma naŋgi ulul bul tulaŋ gargekobaqab. Ariya naŋgo ambleq
dena Qotei a tamo quja quja segi eleŋqas.
28 Od, Tamo Koba a na mandamq endi tamo uŋgasari naŋgi urur ŋolawotnjrqas."

29 Aisaia a anjam bei dego endegsi marej, “Qotei siŋgila koba ti unu qaji a na iga quja
quja uratgonaq iga bole soqnem. A na iga padaltgosai. Padaltgej qamu iga Sodom ti
Gomora ti bulosim kalil padalekritem qamu.”

Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosai

30 Deqa iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom. Sawa bei bei qaji naŋgi tamo bole
une saiqoji sqajqa gam ŋamosaioqneb. Ariya naŋgi gam di iteb. Gam agiende. Naŋgi Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub gam dena naŋgi tamo bole une saiqoji unub.
31 Ariya Israel naŋgi Moses aqa dal anjam dauryqajqa waukobaoqneb. Naŋgi are
qaloqneb, “Gam dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom.” Ariya naŋgi
dal anjam dauryoqneb gam dena naŋgi tamo bole une saiqoji sosai.
32 Di kiyaqa? Naŋgi tamo bole une saiqoji sqajqa marsib Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatqa urateb deqa. Naŋgi maroqneb, “Iga segi waukobaosim dena iga tamo bole une
saiqoji sqom.” Naŋgi degsib maroqnsib tal ai utru quraqyoqnsib maŋgaloqneb.
33 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Niŋgi quiy. E na tal ai
utru bei osiy tal siŋgilatqajqa deqa Saion qureq di tigeltit sqas. Tal ai utru di tamo naŋgi
quraqyosib maŋgalqab. Ariya tamo naŋgi tal ai utru deqa naŋgo areqalo siŋgilatqab di
naŋgi jemainjrqasai.”

10

Israel naŋgi Qotei aqa kumbra qaliesai

1 O ijo was, e Israel naŋgi qa are koba qaloqnsim endegsi pailyeqnum, “O Qotei, ni na
Israel naŋgi eleŋame.”
2 E qalieonum, Israel naŋgi Qotei qa tulaŋ siŋgilaeqnub. Ariya naŋgi powo na degyo-
saieqnub.
3 Naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqajqa gam qaliesai. Deqa naŋgi
naŋgo segi siŋgila na tamo bole une saiqoji sqajqa waueqnub. Naŋgi Qotei aqa gam na
tamo bole une saiqoji sqajqa urateqnub.
4 Iga qalie, Kristus a Moses aqa dal anjam kalil keretekritej. Deqa tamo uŋgasari kalil
Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une
saiqoji unub.
5 Israel naŋgi tamo bole une saiqoji sqa marsibqa dal anjam dauryeqnub. Moses
a nami naŋgi qa osiqa anjam endegsi neŋgreŋyej, “Tamo a dal anjam mutu kalil torei
dauryekritqas di a ŋambile sqas.” Moses a anjam degsi neŋgreŋyej.
6 Ariya tamo naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq
di tamo bole une saiqoji unub. Deqa Moses a naŋgi qa osiqa anjam endegsi neŋgreŋyej,
“Niŋgi nuŋgo segi are miligiq na endegsib maraib, ‘Yai a laŋ qureq oqsim Kristus osim
mandamq osi aiqas?’ ”
7 Moses a olo anjam bei dego endegsi neŋgreŋyej, “Niŋgi endegsib maraib, ‘Yai a moiyo
qureq aisim Kristus olo subq na tigeltqas?’ ”
8 Anjam di aqa utru agiende, “Qotei aqa anjam a jojom di unu. A isaq di sosai. A nuŋgo
medabuq di unu. A nuŋgo are miligiq di dego unu.” O ijo was, tamo naŋgo areqalo Yesus
qa siŋgilatqajqa anjam di agi iga mare mare laqnum.
9 Deqa niŋgi nuŋgo medabu waqtosib Yesus a segi qujai Tamo Koba unu degsib boleq
di mariy. Osib Qotei a Yesus subq na olo tigeltej anjam di nuŋgo are miligiq di siŋgilatiy.
Niŋgi degyqab di Qotei na niŋgi eleŋqas.
10 Gago are miligiq na iga Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa Qotei na iga tamo
bole une saiqoji qa mergeqnu. Gago medabu na iga Yesus aqa ñam soqtoqnsim boleq di
mareqnum deqa Qotei na iga eleŋeqnu.

11 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi jemainjrqasai.”
12 Od, iga Juda ti Grik ti kalil kerekere unum. Kristus a gago kalil qa Tamo Koba. Deqa a na tamo kalil a metoqnsib pailyeqnub qaji naŋgi tulaŋ geregereinjreqnu.
13 Agi Qotei aqa anjam bei endegsi unu, “Tamo kalil Tamo Koba aqa ñam metoqnsib pailyeqnub qaji naŋgi a na eleŋqas.”
14 Ariya tamo naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatqasai di naŋgi kiyersib a metosib pailyqab? Naŋgi aqa anjam quqwasai di naŋgi kiyersib a qa naŋgo areqalo siŋgilatqab? Anjam palonto tamo naŋgi Kristus aqa anjam palontqasai di tamo naŋgi kiyersib aqa anjam quqwab?
15 Kristus na anjam palonto tamo naŋgi qariŋnjrqasai di naŋgi kiyersib aqa anjam palontqab? Di keresai kalil. Ariya anjam palonto tamo naŋgi agi beqnub. Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Anjam palonto tamo naŋgi anjam bole osi beqnabqa tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu.”

Israel naŋgi Qotei aqa anjam bole dauryosaieqnub

16 Tamo uŋgasari kalil naŋgi Kristus aqa anjam bole di dauryeqnub e? Sai. Agi Aisaia a nami endegsi marej, “O Tamo Koba, tamo quja quja segi gago anjam naŋgo areqaloq di siŋgilateqnub.”
17 Deqa ijo was, iga qalieonum, iga gago dabkala na Qotei aqa anjam quqwom gam dena iga gago areqaloq di siŋgilatqom. Anjam iga queqnum qaji di agi Kristus aqa medabuq na branteqnu.
18 Ariya e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Israel naŋgi Kristus aqa anjam bole di nami quosai kiyo? Sai. Naŋgi quoqneb. Agi neŋgreŋ endegsi unu, “Qotei aqa anjam di gilsiq sawa sawa kalil keretonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi quoqneb.”
19 Deqa e niŋgi olo nenemŋgwai. Israel naŋgi anjam di aqa utru poinjrosai kiyo? Sai. Naŋgi poinjrej. Agi Moses a nami Qotei aqa anjam bei endegsi marej, “Sawa bei bei qaji naŋgi ñam saiqoji unub. Naŋgi tamo bolesai. Naŋgi e qa qaliesai dego. Ariya e na naŋgi eleŋqai. Osiy ijo kumbra dena e na Israel naŋgo are ugetetnjrit naŋgi ŋiriŋqab.”
20 Aisaia a dego nami sawa bei bei qaji naŋgi qa osiq Qotei aqa anjam endegsi siŋgila na marej, “Tamo naŋgi e qa ŋamosaioqneb qaji naŋgi e itbeb. Tamo naŋgi e qa marosaioqneb qaji naŋgi e nubeb.”
21 Ariya Aisaia a olo Qotei aqa medabu osiqa Israel naŋgi qa endegsi marej, “E bati gaigai naŋgi qa tariŋoqnsim metnjreqnam naŋgi olo diqoqnsib ijo anjam gotraŋyeqnub.”

11

Qotei a tamo quja quja segi eleŋoqnsiq olo gargekoba uratnjreqnu

1 Deqa e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari agi Israel naŋgi qoreinjrej e? Sai. E dego Israel tamo. E Abraham aqa moma. E Benjamin aqa leŋ na ŋambabem.
2 Qotei na Israel naŋgi qoreinjrosai. Naŋgi aqa segi tamo uŋgasari unub. A nami naŋgi qa qalieosiq giltnjrej. Agi Elaija aqa anjam bei neŋgreŋq di unu. Aqa anjam di niŋgi qaliesai kiyo? Elaija a Israel naŋgo kumbra uge qa are qalsiq endegsi Qotei pailyej,
3 “O Tamo Koba, naŋgi na ino medabu o qaji tamo naŋgi ñumeleŋoqnsib ino atra bijal niñaqyeqnub. E segi qujai ni daurmeqnum deqa naŋgi na e lubqa laqnub.” Elaija a Qotei degsi pailyej.
4 Onaqa Qotei na kamba Elaija kiyersi minjej? A endegsi minjej, “Ni segi e daurbosai. Ijo tamo 7,000 naŋgi dego e daurbeqnub. Naŋgi siŋga pulutosib gisaŋ qotei Bal a qa louosaieqnub.” Qotei na Elaija degsi minjej.

5 Dego kere bini Qotei a Israel tamo quja quja segi eleŋoqnsiq olo gargekoba uratnjreqnu. Tamo naŋgi a na eleŋeqnu qaji di a naŋgi qa are boleiyonaq giltnjrej.
6 A naŋgo wau bole bei qa are qalsiq naŋgi giltnjrosai. Naŋgi wau bole yonab a deqa are qalsiq naŋgi giltnjrej qamu a naŋgi qa are boleiyej aqa kumbra di laŋa uloŋej qamu.
7 Deqa iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom. Israel naŋgi tamo bole une saiqoji sqajqa waueqnab ugeinjroqnej. Ariya Qotei na Israel naŋgi qudei aqa segi qa marsiq giltnjrej. Deqa naŋgi aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub. Israel naŋgi gargekoba Qotei na olo areqalo getentetnjroqnej.
8 Naŋgi qa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Qotei na naŋgi nanaritnjrsiqa naŋgo ŋamdamu ti dabkala ti torei getentetnjrej. Naŋgi nami degsib soqneb bosiq agi bini degsib unub."
9 Devit a dego naŋgi qa osiqa endegsi marej,
"Naŋgi iŋgi uyqa korooqnibqa gulbe gargekoba naŋgoq di brantoqnsim kakaŋ bul naŋgi kabutnjroqnqas.
Osim sil bul naŋgo kakro qaiŋyetnjrsim naŋgi uneq breinjrim naŋgo siŋga meniŋq di taŋyosib ululoŋosib awai ugedamu oqnqab.
10 Naŋgo ŋamdamu dego geteŋnjrim sawa unqajqa keresaiinjrim sqab.
Soqnib Qotei na naŋgo qore tanu pulutetnjrim naŋgi tingiqa keresai. Naŋgi gaigai degsib sqab."

Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi olo eleŋeqnu

11 Deqa ijo was, e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Israel naŋgi ululoŋeb deqa naŋgi torei padalqab e? Sai bole sai. Israel naŋgi Qotei qoreiyeb deqa Qotei a olo sawa bei bei qaji naŋgi eleŋeqnu. Israel naŋgi Qotei aqa kumbra di unsibqa are ugeinjrim aqaq olo bqajqa deqa are qalsiq sawa bei bei qaji naŋgi eleŋeqnu.
12 Israel naŋgi Qotei qoreiyeb gam dena Qotei na olo tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi so bole enjreqnu. Od, Israel naŋgi Qotei aqa anjam urateb gam dena Qotei na olo sawa bei bei qaji naŋgi so bole enjreqnu. Deqa iga bole qalieonum, mondoŋ Israel naŋgi olo puluosib Qotei aqaq babqa gam dena Qotei na naŋgi ti sawa bei bei qaji kalil naŋgi ti so tulaŋ boledamu enjrqas.
13 O sawa bei bei qaji niŋgi e na anjam endegsi merŋgit quiy. Qotei na e qariŋbej deqa e nuŋgo ambleq di waueqnum. E ijo wau deqa tulaŋ areboleboleibeqnu.
14 Ijo are koba endegsi unu. E na ijo was Israel naŋgo areqalo tigeltetnjritqa kumbra bole bole Qotei a niŋgi eŋgeqnu qaji di naŋgi dego oqajqa maribqa Qotei na naŋgi qudei eleŋqas.
15 Qotei na Israel naŋgi walinjrej gam dena a na olo tamo uŋgasari gargekoba mandamq endi unub qaji naŋgi eleŋosiq jeu kobotej. Deqa iga bole qalieonum, Qotei na Israel naŋgi eleŋqas gam dena a na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi olo subq na tigeltnjrqas.
16 Iga bem sum oqnsim dena bem gereiyoqnsim potoqnsim taqal bei Qotei atraiyeqnum. Deqa bem kalil dego Qotei aqa segi bem. Ŋam aqa jirim di Qotei aqa segi jirim. Deqa ŋam aqa dani di dego Qotei aqa segi dani.
17 Israel naŋgi ŋam oliv qure qaji aqa dani bul unub. Dani qudei Qotei na giŋgeŋnjrsiqa breinjrej. Ariya niŋgi sawa bei bei qaji unub deqa niŋgi nañu qaji oliv aqa dani bul unub. Dani di Qotei na olo eleŋosiqa ŋam oliv qure qaji aqa qoboq di betertnjrej unub. Dani di agi niŋgi segi. Dani Qotei na giŋgeŋnjrsiq breinjrej qaji naŋgo sawa di agi niŋgi na olo eb. Deqa bini niŋgi ŋam oliv qure qaji aqa dani naŋgi ti namur bole oqnsib unub.
18 Deqa niŋgi diqosib endegsib are qalaib, "Iga na ŋam oliv qure qaji aqa dani qudei naŋgi buŋnjreqnum." Niŋgi diqwab di niŋgi mati endegsib are qaliy. Ŋam oliv aqa jirim a na niŋgi namur eŋgeqnu. Niŋgi na jirim di namur yosaieqnub.
19 Ariya niŋgi na kamba e endegsib merbqab, "Qotei na dani qudei giŋgeŋnjrsiq naŋgi breinjrsiqa olo iga osiqa naŋgo limeq di iga betertgej unum."

20 Nuŋgo anjam di bole. Ariya Qotei aqa kumbra di aqa utru agiende. Israel naŋgi
Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa Qotei na naŋgi giŋgeŋnjrsiqa breinjrej. Ariya
niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa Qotei na niŋgi olo eleŋej. Di nuŋgo segi
wau bole bei na sai. Deqa niŋgi nuŋgo segi ñam soqtaib. Niŋgi ulaoiy.
21 Niŋgi are qaliy. Ŋam oliv qure qaji aqa dani di Qotei na giŋgeŋnjrsiqa breinjrej. Deqa
niŋgi nuŋgo segi ñam soqtosib diqwab di a na niŋgi dego giŋgeŋgosim breiŋgwas.
22 Niŋgi geregere are qaliy. Qotei na tamo qudei naŋgi kumbra bole enjreqnu. Osiqa
olo tamo qudei naŋgi gulbe enjreqnu. Tamo naŋgi Qotei qoreiyosib uloŋeb qaji naŋgi di
a na gulbe enjreqnu. Ariya niŋgi Qotei aqa kumbra bole geregere ojqab di a na kumbra
bole di niŋgi eŋgoqnqas. Saiqas di a na niŋgi dego giŋgeŋgosim breiŋgwas.
23 Dani qudei naŋgi nami ŋam oliv qure qaji di sonab Qotei na naŋgi giŋgeŋnjrsiq
breinjrej. Ariya naŋgi are bulyosib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di a na naŋgi olo
joqsim ŋam oliv qoboq di betertnjrqas. Od, Qotei na naŋgi olo betertnjrqa kere.
24 Niŋgi qalie, nami niŋgi nañu qaji oliv aqa dani soqneb. Sonabqa Qotei na niŋgi dena
giŋgeŋgosiqa joqsi bosiq ŋam oliv qure qaji aqa qoboq di betertŋgej. Ŋam oliv qure qaji
di nuŋgo ŋam utru tiŋtiŋ sai. Deqa iga bole qalieonum, bunuqna Qotei na ŋam oliv qure
qaji aqa segi dani naŋgi olo joqsim bosim naŋgo segi limeq di betertnjrqas.

Qotei a tamo uŋgasari kalil naŋgi qa are boleiyosim eleŋqajqa are koba unu

25 O ijo was kalil, niŋgi diqoqnsib endegsib maraib, “Iga powo koba ti unum.” Niŋgi
degaib. E uli anjam bei merŋgwai. Israel gargekoba naŋgo areqalo geteŋnjrejunu. Naŋgi
degsib soqnib sawa bei bei qaji tamo uŋgasari Qotei na nami giltnjrej naŋgi di kalil
eleŋekritosim kereamqa bati deqa a na Israel naŋgo areqalo olo waqtetnjrqas.
26 Gam dena Qotei na Israel kalil naŋgi eleŋqas. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb unu, “Aqaryaiŋgo Tamo Koba a Jerusalem dena tigelosim bosim Jekop aqa
moma kalil naŋgi are bulyetnjrim naŋgi ijo anjam gotraŋyqajqa kumbra di olo uratqab.
27 Yimqa bati deqa e naŋgi koba na anjam qosisiy dena naŋgo une kalil kobotetnjrqai.”
Qotei aqa anjam nami degsib neŋgreŋyeb.
28 Israel naŋgi Yesus aqa anjam bole qoreiyeqnub deqa naŋgi Qotei ti jeu atoqnsib
unub. Deqa Qotei na naŋgi kamba uratnjroqnsiq olo niŋgi sawa bei bei qaji tamo
uŋgasari eleŋeqnu. Nami Qotei na Israel naŋgi giltnjrsiqa qalaqalainjrej. A naŋgo moma
utru naŋgi qa are qalsiq kumbra degyej.
29 Iga qalie, Qotei a tamo uŋgasari naŋgi metnjrsim iŋgi bole bole enjrqas di a bunuqna
aqa kumbra di olo uratqa keresai.
30 O sawa bei bei qaji niŋgi nami Qotei aqa anjam gotraŋyoqneb. Ariya bini Israel naŋgi
kamba Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub. Gam dena Qotei a olo niŋgi qa duleqnu.
31 Od, Israel naŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub deqa Qotei a niŋgi qa duleqnu. Gam
dena bunuqna Qotei a Israel naŋgi qa kamba dego olo dulqas.
32 Qotei na iga kalil aqa anjam gotraŋyqajqa kumbraq di breigonaqa iga tonto talq di
sobulem. Qotei a degyej. Di kiyaqa? A iga kalil qa olo dulqajqa deqa.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

33 O ijo was, Qotei aqa areqalo ti powo ti kalil tulaŋ bolequja. Di tulaŋ guma koba dego.
Deqa iga na Qotei aqa areqalo ti powo ti di aqa utru geregere ubtosim marqa keresai.
Aqa kumbra kalil dego iga dauryosim itqa keresai.
34 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo yai a Qotei aqa
areqalo qalieqa kere? Osim a gam osoryqa kere?
35 Tamo yai na Qotei iŋgi bei yqas? Yosim Qotei na kamba olo yqajqa minjqas? Tamo
dego bei sosai.”

36 O ijo was niŋgi quiy. Qotei a iŋgi iŋgi kalil ateleŋej. A iŋgi iŋgi kalil qa utru. Iŋgi iŋgi
kalil di aqa segi. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

12

Niŋgi nuŋgo jejamu osib Qotei atraiyiy

1 O ijo was kalil, Qotei a iga qa dulej deqa e niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwai. Niŋgi
nuŋgo segi jejamu ŋambile unu qaji di osib Qotei atraiyiy. Niŋgi Qotei aqa segi tamo
uŋgasari bole unub deqa niŋgi kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqniy. Niŋgi
degyqab di niŋgi Qotei qa bole louoqnqab.
2 Niŋgi mandam tamo naŋgo kumbra dauryosib walwelaib. Qotei a areqalo bunuj
eŋgimqa niŋgi tamo bunuj sosib dena niŋgi Qotei aqa areqalo geregere qalieoiy. Qotei
aqa areqalo agiende. Niŋgi kumbra bole ti kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji de ti
kumbra tulaŋ bolequja de ti keretosib dauryoqniy.

Wau segi segi Qotei na niŋgi eŋgej qaji di yoqniy

3 Qotei a e qa are boleiyonaq wau ebej deqa e niŋgi segi segi endegsi merŋgwai. Niŋgi
nuŋgo segi ñam soqtaib. Osib nuŋgo was qudei naŋgi buŋnjrqa are qalaib. Niŋgi areqalo
bole ti sosib nuŋgo kumbra geregere tenemtoqniy. Qotei na niŋgi segi segi siŋgila eŋgej
deqa niŋgi siŋgila di osib Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib wauoqniy.
4 Niŋgi qalie, iga kalil jejamu qujai. Gago jejamu miligiq di baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti
dabkala ti unub. Naŋgi kalil wau qujai yosaieqnub. Naŋgi wau segi segi yeqnub.
5 Dego kere iga tamo uŋgasari gargekoba unum. Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai.
Deqa iga segi segi kalil jejamu qujaiq di turtejunum.
6 Qotei a iga qa are boleiyonaq siŋgila segi segi egej. A na tamo qudei naŋgi siŋgila en-
jrej deqa naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib aqa medabu osib anjam palontoqnebe.
7 A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi naŋgo Kristen was naŋgi aqaryain-
jroqnebe. A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi aqa anjam plaltoqnebe.
8 A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi naŋgo Kristen was naŋgi
siŋgilatnjroqnebe. A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi silali iŋgi iŋgi jeiyoqnsib
tamo uŋgasari iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi enjroqnebe. A na tamo qudei naŋgi siŋgila
enjrej deqa naŋgi aqa wau geregere taqatoqnebe. A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej
deqa naŋgi arebolebole na tamo uŋgasari naŋgi qa duloqnebe.

Niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi bole qalaqalainjroqniy

9 O ijo was niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi bole qalaqalainjroqniy. Niŋgi gisaŋ na naŋgi
qalaqalainjraib. Niŋgi kumbra uge kalil torei uratekritosib kumbra bole segi beteryosib
yoqniy.
10 Niŋgi gaigai Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi nuŋgo was tiŋtiŋ edegosib naŋgi
qalaqalainjroqniy. Niŋgi nuŋgo segi ñam tentoqnsib Kristen was naŋgo ñam olo soqto-
qniy.
11 Niŋgi gaigai siŋgila na Qotei aqa wau ojoqniy. Qotei aqa Mondor a nuŋgoq aiyoqnsim
are tigeltetŋgoqnim niŋgi Tamo Koba aqa wau ojqajqa tulaŋ siŋgilaoqniy.
12 Mondoŋ Qotei na niŋgi laŋ qureq osi oqwas. Niŋgi deq oqwajqa tariŋoqnsib arebole-
boleiŋgoqneme. Osib gulbe nuŋgoq boqnimqa niŋgi siŋgila na tigeloqnsib qoboiyoqniy.
Osib gaigai Qotei pailyoqniy.
13 Qotei aqa segi tamo uŋgasari qudei naŋgi iŋgi iŋgi qa truquoqnibqa niŋgi na
naŋgi aqaryainjroqniy. Tamo laŋaj naŋgi dego nuŋgo meq boqnibqa naŋgi oqnsib
geregereinjroqniy.
14 Tamo qudei na niŋgi ugeugeiŋgibqa di uŋgum, niŋgi kamba olo Qotei na naŋgi
aqaryainjrqa marsib pailyoqniy. Qotei na naŋgi ugetnjrqajqa deqa pailyaib.

15 Kristen was qudei naŋgi areboleboleinjrimqa niŋgi naŋgi koba na arebole-
boleiŋgeme. Kristen was qudei naŋgi akamoqnibqa niŋgi naŋgi koba na akamoiy.
16 Niŋgi segi segi kalil areqalo qujaitosib soqniy. Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtqa are
qalaib. Niŋgi tamo ñam saiqoji naŋgi koba na laqniy. Niŋgi diqoqnsib endegsib maraib,
“Iga powo koba ti unum.” Niŋgi degaib.
17 Tamo qudei na niŋgi kumbra uge eŋgibqa niŋgi na kamba naŋgi kumbra uge enjraib.
Niŋgi tamo kalil naŋgo ŋamgalaq di kumbra bole segi yoqniy.
18 Niŋgi ŋiriŋ ti qoto ti uratiy. Gam soqnimqa niŋgi gaigai tamo uŋgasari kalil naŋgi
koba na are qujaitosib lawo na soqniy.
19 O ijo was bole, tamo qudei na niŋgi gulbe eŋgibqa niŋgi na kamba naŋgi gulbe
enjraib. Uratosib naŋgi Qotei aqa baŋq di atibqa a segi naŋgi qa ŋiriŋosim gulbe enjrqas.
Agi Tamo Koba aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Une kambatqajqa wau
di ijo segi wau. E segi na tamo naŋgo une qa naŋgi kambatnjrqai.
20 Deqa ino jeu tamo bei a mamyimqa ni a gereiyosim iŋgi anaiye. A ya qaryimqa dego
gereiyosim ya anaiye. Ni a degyimqa a aqa kumbra uge qa are qalsim jemaiyqas.”
21 O ijo was, Qotei aqa anjam degsi unu deqa e niŋgi segi segi endegsi merŋgwai.
Kumbra uge bei na ni ojqa laqnim ni segi siŋgilaosim kumbra bole dauryosim dena ni
kumbra uge buŋyosim gotraŋyqam.

13

Niŋgi sawa taqato qaji mandor naŋgo sorgomq di soqniy

1 Niŋgi kalil sawa taqato qaji mandor naŋgo sorgomq di geregere soqniy. Iga qalie,
mandor naŋgi laŋa wauosai. Qotei a segi na naŋgi wau enjreqnaqa naŋgi sawa
taqateqnub. Qotei a segi na naŋgi ateleŋej unub.
2 Deqa tamo naŋgi mandor naŋgo anjam gotraŋyqab di naŋgi Qotei aqa anjam dego
gotraŋyonub. Tamo naŋgi degyqab di naŋgi awai uge oqab.
3 Mandor naŋgi wau ojeqnub di tamo kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi ula enjrqajqa
deqa waueqnub. Mandor naŋgi na tamo kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi ula
enjrqajqa deqa wauosai. Deqa niŋgi kumbra bole bole yoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi
mandor naŋgi qa ulaqasai. Naŋgi na nuŋgo ñam soqtetŋgwab.
4 Mandor naŋgi Qotei aqa wau tamo bul unub. Naŋgo wau qujai agi naŋgi na niŋgi
aqaryaiŋgoqnsib geregereiŋgeqnub. Ariya niŋgi kumbra uge uge yoqnqab di niŋgi naŋgi
qa ulaqab. Niŋgi qalie, mandor naŋgi sebru ojejunub. Naŋgi sebru laŋa ojosai. Naŋgi
Qotei aqa wau tamo bul unub deqa naŋgi sebru dena tamo uŋgasari kumbra uge uge
yeqnub qaji naŋgi awai uge enjreqnub.
5 Deqa iga mandor naŋgo sorgomq di geregere sqom. Iga awai uge oqa uratosim deqa
naŋgo anjam dauryqom. Deqa segi sai. Iga gago are miligiq di qalieonum, kumbra di
bole. Osim deqa ti iga mandor naŋgo anjam dauryqom.
6 Utru deqa niŋgi takis waiyeqnub. Mandor naŋgi Qotei aqa wau tamo bul unub deqa
naŋgi gaigai siŋgila na wau taqateqnub.
7 Deqa niŋgi na mandor naŋgo iŋgi iŋgi olo enjroqniy. Osib takis o qaji tamo naŋgo
baŋq di takis atoqniy. Od, niŋgi tamo kokba kalil naŋgo sorgomq di geregere sosibqa
naŋgo anjam quoqnsib kumbra bole bole osornjroqniy. Osib naŋgo ñam soqtoqniy.

Niŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryoqniy

8 Niŋgi was bei aqa iŋgi iŋgi qudei ejunub di nuŋgoq di sokobaiyaiq. A qa kamba olo
yiy. Ariya kumbra bole bei nuŋgoq di gaigai soqneme. Kumbra agiende. Niŋgi segi segi
qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy. Tamo a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a dal anjam
kalil dego keretosim dauryekritqas.

9 Iga qalie, dal anjam a endegsi marqo, “Niŋgi tamo bei qalsib moiyotaib. Niŋgi bajiŋaib. Niŋgi was bei aqa iŋgi iŋgi qa mamaulŋgaiq. Niŋgi was bei aqa uŋa jejamu ojetaib.” Anjam bei dego unu. Anjam agiende, “Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ni ino was naŋgi degsim geregereinjroqne.” O ijo was, anjam qujai dena dal anjam kalil kabutejunu.
10 Tamo bei na tamo bei qalaqalaiyqas di a na tamo di kumbra uge bei yqa keresai. Deqa a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a dal anjam kalil dego keretosim dauryekritqas.

Niŋgi kumbra bole dauryosib walweloqniy

11 Niŋgi kumbra degyoqniy. Bati iga bini unum qaji endi niŋgi qalie. Niŋgi ŋeio qa kumbra uratosib tigelqajqa bati agi brantqo. Niŋgi qalie, Qotei na iga eleŋqajqa bati isaq yala sonaqa iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatem. Ariya bini Qotei na iga eleŋqajqa bati jojomqo.
12 Qolo koboeqnaqa sawa suwaŋqa laqnu. Deqa iga ambru qaji kumbra kalil uratosim suwaŋ qaji kumbraq di sosim qoto qa gara bul jugwom.
13 Tamo a qanam walweleqnu dego kere iga kumbra bole tiŋtiŋ na walweloqnqom. Deqa iga diqoqnsim alaŋkobaoqnsim ya uge uyoqnsim nanarioqnqasai. Iga sambala kumbra dego yoqnqajqa are pruggoqnim kumbra uge jigat yoqnqasai. Iga laŋa laŋa ŋiriŋoqnsim tamo qudei naŋgi qa are ugeigoqnqasai.
14 Niŋgi Tamo Koba Yesus Kristus beteryosib a gara bul jigsib soqniy. Sosib deqa niŋgi nuŋgo segi jejamu qa areqalo namij dauryoqnaib.

14

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi peginjraib

1 Tamo uŋgasari qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo areqalo di kiñala siŋgilaosai unu. Deqa niŋgi naŋgo kumbra pegiyosib uge qa minjraib. Osib naŋgi koba na anjam na qotaib. Niŋgi naŋgi osib gereinjriy.
2 Naŋgo areqalo kiñala siŋgilaosai unu deqa naŋgi damu uyosaieqnub. Kalil getenteqnub. Ariya tamo uŋgasari qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi qalie, naŋgi iŋgi kalil uyqa kere. Osib naŋgi iŋgi kalil uyeqnub. Naŋgi iŋgi bei getentosaieqnub.
3 Deqa niŋgi quiy. Tamo uŋgasari iŋgi kalil uyeqnub qaji naŋgi na olo tamo uŋgasari damu getenteqnub qaji naŋgi uge qa minjraib. Tamo uŋgasari damu getenteqnub qaji naŋgi na kamba dego tamo uŋgasari iŋgi kalil uyeqnub qaji naŋgi uge qa minjraib. Qotei na naŋgi kalil eleŋej.
4 Ni tamo kiyero deqa ni tamo bei aqa kaŋgal tamo a uge qa minjqam? A wau bole yqas kiyo aqa wau uloŋqas kiyo di aqa wau qa gate a segi na pegiyqas. E are qalonum, kaŋgal tamo di a wau bole yqa kere. Tamo Koba Qotei na a siŋgila yimqa a wau bole yqas.
5 Tamo bei a endegsi are qalqas, “Bati qudei yori bati kokba. Bati qudei bati laŋaj.” Ariya tamo bei a marqas, “Sai. Bati kalil kerekere unub.” O ijo was, niŋgi segi segi nuŋgo areqalo geregere tenemtosib areqalo bole ti soqniy.
6 Tamo qudei naŋgi yori bati kokba uneqnub di naŋgi Tamo Koba a qa are qaloqnsib deqa uneqnub. Tamo qudei naŋgi iŋgi kalil uyeqnub di naŋgi Tamo Koba a qa are qaloqnsib deqa uyeqnub. Naŋgi iŋgi uyqa oqnsib Qotei pailyoqnsib uyeqnub. Tamo qudei naŋgi iŋgi qudei getenteqnub. Di naŋgi Tamo Koba a qa are qaloqnsib deqa getenteqnub. Naŋgi iŋgi getentqa oqnsib Qotei pailyoqnsib getenteqnub.
7 Iga qalie, tamo bei a endegsi marqa keresai, “Ijo ŋambile di ijo segi ŋambile. E segi na taqatejunum. E moiqai di e segi na marsiy moiqai.” A degsi marqa keresai.

8 Iga ŋambile sqom di iga Tamo Koba a qa are qalsim ŋambile sqom. Iga moiqom di iga
Tamo Koba a qa are qalsim moiqom. Deqa iga ŋambile sqom kiyo iga moiqom kiyo di iga
Tamo Koba aqa segi tamo uŋgasari sqom.
9 Kristus a dego moisiq olo ŋambile osiq subq na tigelej. Deqa a tamo ŋambile so qaji
naŋgi ti tamo moreŋo qaji naŋgi ti naŋgo Tamo Koba gaigai sqas.
10 Niŋgi kiyaqa nuŋgo Kristen was naŋgo kumbra pegiyoqnsib uge qa minjreqnub?
Osib naŋgi misiliŋnjreqnub? Niŋgi qalie, mondoŋ iga kalil Qotei aqa ulatamuq di
tigelamqa a na iga pegigwas.
11 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “E segi Tamo Koba. E
ŋambile gaigai unum. Mondoŋ tamo uŋgasari kalil naŋgi ijoq bosib ijo areq di siŋga
pulutosib naŋgo medabu qujaitosib merbqab, ‘Ni segi Qotei.’ ”
12 Qotei aqa anjam degsi unu deqa iga qalieonum, diŋo bati qa iga segi segi kalil Qotei
aqa ulatamuq di tigelosim gago kumbra kalil babtosim minjnam a quqwas.

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi kumbra ugeq breinjraib

13 Deqa iga gago Kristen was naŋgi uge qa minjrqasai. Osim naŋgi uneq breinjrqasai.
14 Tamo Koba Yesus na e powo ebej deqa e qalieonum, iŋgi iŋgi kalil Qotei na
gereiyeleŋej qaji di jiga bei saiqoji. Ariya Kristen was bei a endegsi are qalqas, “Iŋgi
di jigat.” A degsi are qalsim deqa a iŋgi di getentqas.
15 Ariya a iŋgi di getentimqa niŋgi olo iŋgi di uyib nuŋgsimqa a are gulbeiyqas.
Nuŋgo kumbra dena niŋgi qalaqalaiyo kumbra uratosib nuŋgo Kristen was aqa are
gulbetetqab. Kristus a nuŋgo was di qalaqalaiyosiq moiyej deqa niŋgi nuŋgo iŋgi uyo
qa osib a ugeugeiyaib.
16 Niŋgi mareqnub, “Iga iŋgi di uyqom di kumbra bole.” Di niŋgi kere mareqnub. Ariya
nuŋgo kumbra bole di Kristen was qudei naŋgi unsib olo uge qa marqab di keresai. Deqa
uŋgum, niŋgi iŋgi di uyaib.
17 Mondor Bole na aqaryaigimqa iga kumbra bole ti lawo kumbra ti arebolebole
ti sqom gam dena Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwas. Iga iŋgi ti ya ti
uyoqnqom gam dena sai.
18 Tamo naŋgi ijo anjam deqa are qalsib Kristus aqa wau ojqab di Qotei a naŋgi qa
tulaŋ arearetoqnqas. Amqa tamo uŋgasari kalil naŋgi na naŋgi unjrsib marqab, “Naŋgi
tamo bole.”
19 Deqa iga kalil lawo na sosim gago Kristen was naŋgi siŋgilatnjroqnqom.
20 Niŋgi iŋgi uyo na Qotei aqa wau ugetaib. Bole, niŋgi iŋgi kalil uyqa kere. Ariya niŋgi
iŋgi bei uysib dena nuŋgo Kristen was bei uneq waiyqab di kumbra uge.
21 Niŋgi damu ti wain ti uysibqa kiyo kumbra bei ysibqa kiyo dena nuŋgo was bei uneq
waiyqab di kumbra uge. Deqa niŋgi kumbra di uratiy.
22 Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi qalie, niŋgi iŋgi kalil uyqa kere.
Ariya nuŋgo qalie di nuŋgo are miligiq di ulitib soqnem. Yim Qotei a segi unqas. Niŋgi
iŋgi bei uyqa marsib are gulbeiŋgwasai di niŋgi arebolebole na uyiy.
23 Ariya nuŋgo ambleq di tamo bei a iŋgi bei uyqa osim are gulbeiyim uyqas di a une ti
sqas. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilateqnu ariya a iŋgi di uyqa osim are gulbeiyim uyqas
di a une atqas.

15

Niŋgi Kristus aqa kumbra dauryoqniy

1 Tamo uŋgasari qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo areqalo di kiñala
siŋgilaosai unu. Deqa iga siŋgila ti unum qaji iga na naŋgi aqaryainjroqnsim naŋgo gulbe
qoboiyetnjroqnqom. Iga gago segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalqasai.
2 Iga gago Kristen was naŋgi aqaryainjroqnsim siŋgilatnjroqnqom.

3 Iga qalie, Kristus a dego aqa segi jejamu aqaryaiyosaioqnej. A nami endegsi Qotei
pailyej, “O Abu, tamo qudei ni qa anjam uge mareqnub qaji naŋgi e qa dego anjam uge
mareqnub.” Qotei aqa anjam di agi neŋgreŋq di unu.
4 Qotei aqa anjam kalil nami neŋgreŋyeb qaji di iga Qotei aqa gam osorgwajqa deqa
osib neŋgreŋyeb. Anjam dena gago are siŋgilatetgim iga siŋgila na tigeloqnsim Qotei na
mondoŋ iga eleŋqajqa deqa tariŋoqnsim sqom. Utru deqa neŋgreŋyeb.
5 Qotei a segi na gago are siŋgilatetgoqnsiq aqaryaigeqnaqa iga siŋgila na tigeleqnum.
Deqa a na marimqa niŋgi kalil koba na Kristus Yesus aqa kumbra dauryosib areqalo
qujaitosib soqniy.
6 Sosib niŋgi kalil medabu qujaitoqnsib gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei
aqa ñam soqtoqniy.

Kristus na Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti aqaryainjrej

7 Kristus a niŋgi qa areboleboleiyonaq niŋgi gereiŋgej dego kere niŋgi nuŋgo Kristen
was naŋgi qa areboleboleiŋgim gereinjroqniy. Yim nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa
ñam tulaŋ soqtoqniy.
8 E endegsi marqai. Kristus a Juda naŋgi qa are qalsiq wauoqnej. Qotei aqa anjam
kalil bole. A nami Juda naŋgo moma utru naŋgi iŋgi bole bole enjrqa marej. Anjam di
siŋgilatqajqa deqa Kristus a wauoqnej.
9 Kristus a sawa bei bei qaji naŋgi qa dego wauoqnej. Qotei a naŋgi qa dulej aqa
kumbra di naŋgi qalieosib aqa ñam soqtqajqa deqa Kristus a wauoqnej. Agi Kristus aqa
anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“E sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di ino ñam soqtoqnqai.
E ino ñam soqtqa oqnsiy ni qa louoqnqai.”
10 Anjam bei dego unu, “O sawa bei bei qaji niŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil
naŋgi ti koba na areboleboleiŋgim soqniy.”
11 Anjam bei dego unu,
“O sawa bei bei qaji kalil,
niŋgi Tamo Koba aqa ñam soqtoqniy.
Od, niŋgi kalil aqa ñam soqtoqniy.”
12 Aisaia a dego Qotei aqa medabu osiqa anjam bei endegsi marej, “Mondoŋ Devit aqa
abu Jesi aqa moma naŋgoq dena mandor kobaquja bei brantqas. Brantosim a na sawa
bei bei qaji kalil naŋgi taqatnjroqnqas. Naŋgi a bosim boletnjrqajqa deqa are qalsib
tariŋoqnsib sqab.”
13 O ijo was, Qotei a nami iga iŋgi bole bole egwajqa marej deqa iga tariŋoqnsim
unum. Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa a na niŋgi tulaŋ keretŋgimqa niŋgi
arebolebole ti are lawo na ti soqniy. Amqa Mondor Bole na niŋgi siŋgilatŋgimqa niŋgi iŋgi
bole bole Qotei a nami eŋgwa marej qaji deqa tariŋoqnsib soqniy.

Pol a Qotei aqa wau ojoqnej deqa a tulaŋ areboleboleiyoqnej

14 O ijo was kalil, ijo are miligiq di e qalieonum, niŋgi kumbra bole gaigai yeqnub.
Niŋgi powo koba ti unub deqa niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi gam bole osornjre-
qnub.
15 Qotei a e qa are boleiyonaq wau ebej deqa e anjam siŋgila endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum. Niŋgi ijo anjam endeqa are walŋgaim deqa e neŋgreŋyonum.
16 E Kristus Yesus aqa wau tamo unum deqa e sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di
wauoqnsim Qotei aqa anjam bole naŋgi minjre minjre laqnum. E naŋgi joqsiy Qotei
aqa ulatamuq di atrainjrobulitqa Qotei a naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqajqa deqa e
waueqnum. Mondor Bole na naŋgi siŋgilatnjrimqa naŋgi Qotei aqa segi kumbra boleq
di sosib dauryqajqa deqa ti e naŋgi qa waueqnum.

17 Aqo Kristus Yesus wo ombla waueqnum deqa e Qotei aqa wau yqajqa tulaŋ areboleboleibeqnu.
18-19 Kristus a nami ijo medabu na ti ijo baŋ na ti wau yoqnej. Wau deqa segi e niŋgi saiŋgwai. E wau bei qa niŋgi saiŋgwasai. Kristus na e siŋgila ebeqnaqa e maŋwa gargekoba yoqnem. Qotei aqa Mondor na dego e siŋgilatbeqnaqa e wauoqnem. Kristus a kumbra kalil di yoqnej. Di kiyaqa? A na sawa bei bei qaji naŋgo are tigeltetnjrimqa naŋgi Qotei aqa anjam dauryqajqa deqa. E Jerusalem dia wau utru atsim Kristus aqa anjam bole mare mare laqnsim gilsim torei Ilirikum sawaq di diŋtem.
20 E are qalem, e na tamo uŋgasari Kristus aqa ñam qaliesai qaji naŋgo sawaq di Qotei aqa anjam bole palontoqnqai. Tal ai utru tamo bei na tigeltej qaji gogeq di e olo tal atqasai. E degsi are qalem.
21 Agi Qotei aqa anjam bei endegsi neŋgreŋq di unu, "Tamo uŋgasari Kristus aqa ñam nami quosai qaji naŋgi a unqab. Tamo uŋgasari aqa anjam nami quosai qaji naŋgi qusib a qa poinjrqas."

Pol a Rom Kristen naŋgi unjrsim dena Spen sawaq gilqas

22 O ijo was, e Qotei aqa wau di ojeqnum deqa e nuŋgoq bqajqa gam geteŋejunu. Deqa e nuŋgoq bqa yeqnam keresaiibeqnu.
23 Wausau gargekoba e niŋgi nuŋgwajqa are qaloqnem. Ariya bini e sawa endia wau bei saiqoji.
24 Deqa e Spen sawaq gilqa osiy e mati nuŋgoq bosiy nuŋgsiy niŋgi ti koba na sokiñalayitqa niŋgi iŋgi iŋgi qa aqaryaibibqa e Spen sawaq gilqai.
25 Ariya e mati Jerusalem aisiy dia Juda Kristen naŋgi unjrsiy aqaryainjrqai. Naŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari unub.
26 Naŋgi qudei iŋgi iŋgi qa truqueqnub deqa Kristen was Masedonia sawa ti Akaia sawa ti di unub qaji naŋgi na naŋgi aqaryainjrqa marsib silali koroiyeb unu.
27 Naŋgi naŋgo segi areqalo na silali di koroiyeb. Juda Kristen naŋgi na naŋgi Qotei aqa anjam qa aqaryainjreqnub deqa naŋgi na kamba olo Juda Kristen naŋgi jejamu qa iŋgi iŋgi qa aqaryainjreqnub. Naŋgo wau bole agide.
28 Deqa e mati silali koroiyqajqa wau di kobotosiy silali di Jerusalem osiy aisiy bunuqna e Spen sawaq gilqa osiy e nuŋgoq bosiy nuŋgwai.
29 E qalieonum. E nuŋgoq bqai di e Kristus aqa kumbra bole kalil ijoq di maqejunu qaji di osi bosiy niŋgi osorŋgitqa dena niŋgi siŋgilaqab.
30 O ijo was niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus a qa ti qalaqalaiyo kumbra Mondor na iga osorgeqnu qaji deqa ti are qalsibqa e koba na Qotei pailyqajqa waukobaoqnqom. Od, niŋgi e qa Qotei pailyoqniy.
31 Yim Qotei na e aqaryaibosim anjam gotraŋyo tamo Judia sawaq di unub qaji naŋgo baŋq dena e olo oqas. E Qotei aqa segi tamo uŋgasari Jerusalem di unub qaji naŋgi qa silali koroiyeqnum. Niŋgi Qotei pailyibqa a na naŋgo are tigeltetnjrimqa naŋgi ijo wau deqa tulaŋ areboleboleinjrqas.
32 Qotei na marim e nuŋgoq bosiy nuŋgsiy dena e areboleboleibqas. Osiy niŋgi koba na aqaratosim dena e siŋgila oqai.
33 Qotei a are lawo qa utru. A niŋgi kalil koba na soqnebe. Bole.

16

Pol a kaiye anjam Rom Kristen naŋgoq qariŋyej

1 Niŋgi gago jaja Fibi osib gereiyoqniy. A na Kristen tamo uŋgasari Senkria qureq di unub qaji naŋgi qa waukobaeqnu.
2 Niŋgi Tamo Koba a qa are qalsib Fibi qalaqalaiyoqniy. Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari unub deqa niŋgi kumbra bole dauryosib Fibi qalaqalaiyoqniy. Fibi a gulbe ti

soqnimqa kiyo iŋgi bei qa truquamqa kiyo niŋgi na aqaryaiyiy. A nami tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqaryainjroqnsiq e dego aqaryaiboqnej. Deqa niŋgi a urataib. A kamba dego aqaryaiyiy.

3 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Prisila Akwila wo naŋgi aiyel minjriy. Naŋgi aiyel e koba na Kristus Yesus aqa wau ojeqnum.

4 Nami jeu tamo naŋgi na e lubqa laqnab naŋgi aiyel moiqa ulaosai. Naŋgi e aqaryaibeb. Deqa e naŋgi aiyel minjreqnum, “Keretonub.” E segi sai. Kristen tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi dego naŋgi aiyel minjreqnub, “Keretonub.”

5 Ariya niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Kristen tamo uŋgasari kalil Prisila Akwila wo naŋgo talq di loueqnub qaji naŋgi dego minjriy.

Osib Epainetus dego ijo kaiye anjam endi minjiy. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. A Esia sawa qaji. Tamo kalil Esia sawaq di unub qaji naŋgi are bulyosaisonabqa Epainetus a namoqna are bulyosiq Kristus qa aqa areqalo siŋgilatej.

6 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Maria dego minjiy. A niŋgi aqaryaiŋgwa maroqnsiq waukobaoqnej.

7 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Andronikus Junias wo naŋgi aiyel dego minjriy. Naŋgi aiyel ijo leŋ naŋgi. Jeu tamo naŋgi na naŋgi aiyel e ombla ojeleŋosib tonto talq di breigonab soqnem. Qotei na naŋgi aiyel wau enjrej deqa naŋgi aqa anjam mare mare laqnub. Deqa naŋgi aiyel dego ñam ti. E are bulyosaisonam naŋgi aiyel namoqna are bulyosib Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

8 Ariya niŋgi ijo kaiye anjam endi Ampliatus dego minjiy. E Tamo Koba aqa ñam na a tulaŋ qalaqalaiyeqnum.

9 Niŋgi Urbanus dego ijo kaiye anjam endi minjiy. A iga ti koba na Kristus aqa wau ojeqnum. Niŋgi Stakis dego ijo kaiye anjam endi minjiy. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum.

10 Niŋgi Apeles dego ijo kaiye anjam endi minjiy. Iga qalieonum, a bole Kristus dauryeqnu.

Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Aristobulus aqa tal qujai naŋgi ti dego minjriy.

11 Osib Herodion a dego ijo kaiye anjam endi minjiy. A ijo leŋ.

Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Narsisus aqa tal qujai naŋgi ti dego minjriy. Naŋgi Tamo Koba aqa tamo bole unub.

12 Niŋgi Trifina Trifosa wo naŋgi aiyel dego ijo kaiye anjam endi minjriy. Naŋgi aiyel Tamo Koba a qa waukobaeqnub.

Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Persis dego minjiy. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. A Tamo Koba aqa wau siŋgila na ojeqnu.

13 Niŋgi ijo kaiye anjam endi Rufus dego minjiy. A tamo bolequja sosiq Tamo Koba dauryeqnu. Niŋgi aqa ai dego ijo kaiye anjam endi minjiy. A ijo ai bul.

14 Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas naŋgi minjriy. Osib Kristen was kalil naŋgi koba na unub qaji naŋgi dego minjriy.

15 Osib Filologus Julia wo naŋgi aiyel dego ijo kaiye anjam endi minjriy. Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Nereus na aqa jaja na Olimpas na ariya Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi koba na unub qaji naŋgi ti minjriy.

16 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqnjriy. Kumbra di agi Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi yeqnub.

Kristus aqa tamo uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi na dego niŋgi kaiyeiŋgonub.

Tamo qudei na Kristen naŋgi potoaiyeltnjreqnub

17 O ijo was, nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam niŋgi nami qusib dauryeb qaji di gotraŋyoqnsib olo bubulyeqnub. Osib Kristen naŋgi potoaiyeltnjroqnsib uneq breinjreqnub. Deqa e niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwai. Niŋgi tamo deqaji naŋgi qa geregere ŋam atoqnsib naŋgi qoreinjriy.

18 Tamo deqaji naŋgi gago Tamo Koba Kristus aqa wau ojosaieqnub. Naŋgi naŋgo
segi jejamu qa kumbra qa are qaloqnsib dauryeqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi
walawalainjroqnsib gisa gisaŋnjroqnsib naŋgi nanaritnjreqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di
kumbra bole ti kumbra uge ti geregere pegiyosaieqnub.
19 O ijo was, e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Di kiyaqa? Niŋgi Qotei aqa
anjam geregere dauryeqnab tamo uŋgasari kalil naŋgi deqa queqnub. Ariya e niŋgi
endegsi merŋgwai. Niŋgi kumbra bole yqajqa geregere poiŋgoqnim kumbra uge yqajqa
nanariosib soqniy.
20 Qotei a are lawo qa utru. Sokiñala a na Satan ojsim osi bosim nuŋgo siŋgaq di atim
niŋgi na sosqab.
Gago Tamo Koba Yesus a niŋgi qa are boleiyeme.

Tamo qudei na kaiye anjam Rom Kristen naŋgoq qariŋyeb

21 Timoti a e ombla wauo qaji. A na niŋgi kaiyeiŋgwo. Lusius na Jeson na Sosipater na
naŋgi qalub dego niŋgi kaiyeiŋgonub. Naŋgi qalub ijo leŋ naŋgi.
22 Ijo ñam Tertius. E Pol aqa medabuq na anjam kalil endi osim ijo segi baŋ na
neŋgreŋyonum. E dego Tamo Koba aqa ñam na niŋgi kaiyeiŋgonum.
23 Gaius a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. A na e osiqa aqa segi talq di e gereibeqnu. Osiqa
Kristen tamo uŋgasari kalil qure endia loueqnub qaji naŋgi dego gereinjreqnu.
Erastus Kwartus wo naŋgi aiyel dego niŋgi kaiyeiŋgonub. Erastus a Korin qure naŋgo
silali taqateqnu qaji tamo. Kwartus a gago Kristen was.
24 Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

25 Yesus Kristus aqa anjam bole e mare mare laqnum qaji dena Qotei na niŋgi torei
siŋgilatŋgwa kere. Tulaŋ nami Kristus aqa anjam bole di uliesoqnej.
26 Ariya bini Qotei na anjam di boleq ateqnu. Qotei ŋambile gaigai unu qaji a marnaqa
aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam di neŋgreŋyonab soqnej. Sonaqa iga na olo osim
tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi minjre minjre laqnum. Deqa naŋgi
uli anjam di quoqnsib poinjreqnu. Qotei na anjam di boleq ateqnu. Di kiyaqa? Tamo
uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgi anjam di qusib naŋgo areqaloq di siŋgilatosib
dauryqajqa deqa.
27 Qotei qujai di a powo koba ti unu. Deqa iga bati gaigai Yesus Kristus aqa wau na
Qotei aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

1 KORIN

Pol a Yesus aqa anjam mare mare laqnu

1-2 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e metbosiqa wau di ebej. O ijo was kalil, aqo gago was Sostenes wo anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Korin qureq di Qotei qa loueqnub qaji. Kristus Yesus na niŋgi eleŋosiqa Qotei aqa segi kumbra boleq di atej. Qotei na niŋgi aqa segi tamo uŋgasari sqa marsiqa niŋgi giltŋgej. Osiqa Kristen kalil qure qureq di gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam meteqnub qaji naŋgi dego giltnjrej. Yesus a gago Tamo Koba. A Kristen kalil naŋgo Tamo Koba.

3 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Pol a Korin Kristen naŋgi qa are qaloqnsiq Qotei biŋiyeqnu

4 Kristus Yesus aqa wau na Qotei a niŋgi qa are boleiyej. Deqa e bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim ijo Qotei biŋiyeqnum.

5-6 Kristus aqa anjam iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di nuŋgo are miligiq di siŋgila na waueqnu. Niŋgi Kristus beteryejunub deqa Qotei na nuŋgo kumbra kalil qa ti nuŋgo anjam maro qa ti nuŋgo powo qa ti niŋgi tulaŋ keretŋgej.

7 Deqa niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus a mondoŋ brantim unqajqa tariŋoqnsib unub. Niŋgi Qotei aqa Mondor aqa siŋgila ejunub deqa niŋgi siŋgila bei qa truquosaieqnub.

8 Yesus Kristus a niŋgi gaigai siŋgilatŋgoqnimqa niŋgi siŋgila na tigeloqnsib gilsib gilsib diŋo bati itqab. Yimqa gago Tamo Koba Yesus Kristus a laŋ qureq na brantim niŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqab.

9 Yesus Kristus a Qotei aqa Ŋiri. A gago Tamo Koba. Qotei na niŋgi metŋgej deqa niŋgi Yesus beteryosib a ombla are qujaitosib unub. Qotei a tamo bole unu deqa a niŋgi uratŋgwasai.

Korin Kristen naŋgi ŋiriŋoqnsib pupoeqnub

10 Ariya ijo was kalil, e gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwai. Niŋgi kalil anjam qujai maroqniy. Niŋgi anjam bei bei qa ŋiriŋosib pupoeleŋaib. Niŋgi areqalo qujaitosib koba na geregere soqniy.

11 Tamo naŋgi Kloe aqa talq di unub qaji naŋgi na e endegsib merbonab quem, "Korin Kristen naŋgi ŋiriŋoqnsib anjam na qoteqnub."

12 O ijo was kalil, niŋgi anjam na qoteqnub qaji nuŋgo utru agiende. Niŋgi qudei mareqnub, "E Pol dauryo qaji tamo." Niŋgi qudei mareqnub, "E Apolos dauryo qaji tamo." Niŋgi qudei mareqnub, "E Pita dauryo qaji tamo." Ariya niŋgi qudei mareqnub, "E Kristus dauryo qaji tamo." Niŋgi anjam na qoteqnub qaji nuŋgo utru agide.

13 Niŋgi kiyaqa kumbra degyeqnub? Kristus a segi poeleŋosiq tamo gargekobaej kiyo? E Pol e segi niŋgi qa ŋamburbasq di moiyem kiyo? Niŋgi ijo ñam na yanso eb kiyo? Di sai.

14 E nami nuŋgo ambleq di sosim e tamo qudei naŋgi yansnjrosaioqnem. E ijo kumbra deqa are qaloqnsim Qotei biŋiyeqnum. Od, Krispus Gaius wo naŋgi aiyel e na yansnjrem.

15 Deqa tamo bei a endegsi marqa keresai, "E Pol aqa ñam na yanso em."

16 Bole, tamo naŋgi Stefanas aqa talq di unub qaji naŋgi dego e na yansnjrem. Ariya e tamo qudei naŋgi dego yansnjrem kiyo di e poibosai.

17 Kristus na e tamo naŋgi yansnjrqa marsiq e qariŋbosai. E aqa anjam bole palontqajqa osiq e qariŋbej. Deqa e mandam tamo naŋgo powo na Kristus aqa anjam palontosaieqnum. E degyeqnum qamu Kristus a ŋamburbasq di moiyej di a laŋa moiyej qamu.

Kristus a Qotei aqa siŋgila ti powo ti unu

18 Tamo naŋgi padalqa gamq di unub qaji naŋgi mareqnub, “Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam di nanari anjam.” Naŋgi degsib mareqnub. Ariya iga Qotei na eleŋeqnu qaji iga mareqnum, “Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam di Qotei aqa siŋgila ti unu.”
19 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Powo tamo naŋgo powo e na taqal atetnjrqai. Qalie tamo naŋgo qalie dego e na kobotetnjrqai.”
20 O ijo was kalil, powo tamo ti dal anjam qalie tamo ti naŋgi qa iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom. Naŋgi mandam qaji powo ejunub deqa Qotei na naŋgi olo nanaritnjreqnu. Od, tamo naŋgi anjam na qotqajqa arearetnjreqnu qaji naŋgi di Qotei na olo nanaritnjreqnu.
21 Mandam tamo naŋgo powo na naŋgi Qotei qalieqa keresai. Qotei na aqa segi powo na gam getentetnjrej deqa naŋgi a qa qalieqa keresai. Naŋgi a qa qalieqajqa gam bei a na osornjrej. Gam agiende. Anjam iga palonteqnum qaji di tamo naŋgi qusib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di Qotei na naŋgi eleŋqas. Gam dena qujai naŋgi Qotei qa qalieqab. Ariya tamo qudei naŋgi anjam di quoqnsib mareqnub, “Di nanari anjam.”
22 Agi Juda naŋgi Qotei aqa maŋwa laŋa unqajqa mareqnub. Grik naŋgi mandam qaji powo oqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.
23 Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam di iga palontoqnsim laqnam Juda naŋgi quoqnsib uge qa mareqnub. Grik naŋgi anjam di quoqnsib nanari qa mareqnub.
24 Ariya tamo uŋgasari Qotei na metnjrej qaji di Juda ti Grik ti naŋgi qalie, Kristus a Qotei aqa siŋgila ti powo ti unu.
25 Mandam tamo naŋgi mareqnub, “Anjam di nanari anjam.” Di sai. Anjam di Qotei aqa powo ti unu. Anjam dena mandam tamo naŋgo powo tulaŋ buŋyejunu. Mandam tamo naŋgi mareqnub, “Anjam di siŋgila saiqoji.” Di sai. Anjam di Qotei aqa siŋgila ti unu. Siŋgila dena mandam tamo naŋgo siŋgila tulaŋ buŋyejunu.
26 O ijo was niŋgi are qaliy. Qotei na niŋgi metŋgej bati deqa niŋgi gargekoba mandam qaji powo saiqoji soqneb. Niŋgi gargekoba siŋgila saiqoji soqneb. Niŋgi gargekoba ñam saiqoji soqneb.
27 Tamo qudei naŋgi mandam qaji powo ejunub deqa naŋgi mareqnub, “Tamo Qotei na giltnjrej qaji naŋgi nanari tamo.” Yeqnab nanari tamo naŋgi dena olo mandam qaji tamo naŋgi di jemai enjreqnub. Tamo siŋgila ti unub qaji naŋgi mareqnub, “Tamo Qotei na giltnjrej qaji naŋgi siŋgila saiqoji unub.” Yeqnab tamo siŋgila saiqoji naŋgi dena olo mandam qaji tamo naŋgi di jemai enjreqnub.
28 Tamo ñam ti unub qaji naŋgi mareqnub, “Tamo Qotei na giltnjrej qaji naŋgi ñam saiqoji unub.” Yeqnab tamo ñam saiqoji naŋgi dena olo mandam qaji tamo naŋgi di ñam aguq atetnjreqnub.
29 Deqa iga qalieonum, Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bei na aqa segi ñam soqtqa keresai.
30 Qotei a segi na niŋgi Kristus Yesus aqa baŋq di atej. Deqa Kristus aqa wau na iga Qotei aqa powo ejunum. Kristus aqa wau na iga tamo bole tiŋtiŋ unum. Aqa wau na iga Qotei aqa segi kumbra boleq di sosim walweleqnum. Aqa wau na Qotei a gago uneq na iga awaigej deqa gago une na iga olo taqatgwa keresai.
31 Utru deqa iga gago segi ñam soqtqa keresai. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei a ñam bei soqtqa marsimqa a Tamo Koba aqa ñam segi soqteme.”

2

Korin Kristen naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub

1 O ijo was kalil, e nami nuŋgoq bosim Qotei aqa anjam palontoqnsim merŋgoqnem bati deqa e mandam qaji powo na anjam palontosaioqnem. E anjam kokba laŋa laŋa palontosaioqnem.

2 E endegsi are qaloqnem. E nuŋgo ambleq di sosiy Yesus Kristus aqa anjam segi merŋgoqnqai. A ŋamburbasq di moiyej anjam di segi niŋgi merŋgoqnqai. E degsi are qaloqnem.
3 E nuŋgo ambleq di soqnem bati deqa e siŋgila saiqoji soqnem. Deqa e ulaugetoqnsim ginda gindaŋoqnem.
4 Anjam e palontoqnem qaji di e Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na palontoqnem. E mandam qaji powo na anjam palontit niŋgi qusib are bulyqajqa deqa are qalosaioqnem.
5 Deqa niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb di mandam tamo naŋgo powo na sai. Di Qotei aqa siŋgila na.

Qotei aqa Mondor na iga powo bole egeqnu

6 Bole, Kristen qudei naŋgi Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgila ti unub. Deqa iga naŋgi anjam minjreqnam naŋgi powo bole eqnub. Powo di mandam qaji powo sai. Tamo kokba padalqa gamq di unub qaji naŋgo powo sai dego.
7 Di Qotei aqa segi powo nami ulitesoqnej qaji. Powo di iga ubtoqnsim mareqnum. Powo di aqa utru agiende. Tulaŋ nami Qotei na iga laŋ qureq oqwajqa gam gereiyetgej.
8 Powo di mandam qaji tamo kokba naŋgi poinjrosaieqnu. Naŋgi poinjrej qamu naŋgi na Tamo Koba laŋ qureq di unu qaji a osib ŋamburbasq di qamosai qamu.
9 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo naŋgo ŋamdamu na laŋ qure qa iŋgi iŋgi unosaieqnub. Naŋgo dabkala na iŋgi iŋgi deqa quosaieqnub. Naŋgo areqaloq di iŋgi iŋgi di yala sosai. Iŋgi iŋgi di Qotei na tamo uŋgasari a tulaŋ qalaqalaiyeqnub qaji naŋgi segi gereiyetnjrej unu. Deqa naŋgi oqsib oqab.”
10 O ijo was kalil, anjam di nami uliesonaqa Qotei aqa Mondor na babtosiq iga mergej. Qotei aqa areqalo uliejunu qaji di Mondor a segi qalie. Qalie kalil agi Mondor aqaq di unu.
11 Tamo bei a tamo bei aqa areqalo qalieqa keresai. Tamo aqa mondor aqa are miligiq di unu qaji a segi aqa areqalo qalie. Dego kere tamo bei a Qotei aqa areqalo qalieqa keresai. Qotei aqa Mondor a segi Qotei aqa areqalo qalie.
12 O ijo was kalil, iga mandam qaji mondor osai. Iga Mondor agi Qotei aqaq na bej qaji di em. Deqa laŋ qure qa iŋgi iŋgi Qotei na egeqnu qaji di iga qalie. Mondor na iŋgi iŋgi di iga osorgeqnu.
13 Iga iŋgi iŋgi deqa anjam mare mare laqnum. Iga mandam qaji tamo naŋgo powo na anjam marosaieqnum. Mondor na iga powo egeqnaqa iga anjam mareqnum. Mondor aqa anjam di iga na tamo uŋgasari Mondor ti unub qaji naŋgi minjreqnum.
14 Tamo uŋgasari Qotei aqa Mondor ti sosai qaji naŋgi laŋ qure qa iŋgi iŋgi di oqa keresai. Di kiyaqa? Naŋgi mareqnub, “Iŋgi iŋgi di nanari tamo naŋgo iŋgi.” O ijo was kalil, iŋgi iŋgi di iga Mondor aqaq na eleŋeqnum. Deqa tamo uŋgasari Mondor ti sosai qaji naŋgi iŋgi iŋgi deqa poinjrqa keresai. Tamo uŋgasari Mondor ti unub qaji naŋgi segi iŋgi iŋgi deqa poinjrqa kere.
15 Od, tamo uŋgasari Mondor ti unub qaji naŋgi iŋgi iŋgi kalil geregere pegiyeqnub. Ariya tamo uŋgasari naŋgi di mandam tamo bei na peginjrqa keresai.
16 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo yai a Qotei aqa areqalo qalieqa kere? Osim a gam osoryqa kere? Tamo dego bei sosai.” Ariya iga Kristus aqa areqalo ejunum.

3

Pol Apolos wo naŋgi Qotei aqa wau tamo bole

1 O ijo was kalil, e nuŋgo ambleq di soqnem bati deqa niŋgi Kristus aqa kumbra geregere qalieosaisoqneb. Niŋgi aŋgro mom bul soqneb. E na tamo uŋgasari Qotei aqa Mondor dauryeqnub qaji naŋgi anjam damu ti minjreqnum. Ariya niŋgi areqalo namij dauryoqneb deqa e na anjam damu ti niŋgi merŋgwa yeqnam ugeiboqnej.

2 Niŋgi aŋgro mom bul soqneb deqa niŋgi damu uyqa keresai. Deqa e niŋgi damu
anaiŋgosaioqnem. E niŋgi muŋgum anaiŋgoqnem. Agi bini niŋgi damu uyqa keresai unub.
3 Niŋgi areqalo namij dauryoqnsib unub. Agi niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa are
ugeiŋgeqnaqa koba na anjam na qotoqnsib laqnub. Nuŋgo kumbra di jejamu qa kumbra
uge. Di mandam tamo naŋgo kumbra.
4 Agi niŋgi qudei mareqnub, "E Pol dauryo qaji tamo." Niŋgi qudei mareqnub, "E
Apolos dauryo qaji tamo." O ijo was kalil, nuŋgo kumbra di mandam tamo naŋgo
kumbra.
5 Apolos a tamo kiyero? E Pol e segi tamo kiyero? Aqo aiyel Qotei aqa wau tamo segi.
Tamo Koba a na aqo aiyel wau segi segi egej. Deqa iga aqa anjam niŋgi merŋgonam qusib
Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb.
6 E wauq di iŋgi yagonam Apolos a iŋgiq di ya atej. Ariya Qotei a segi na iŋgi boletej.
7 Deqa tamo iŋgi yageqnu qaji a ñam saiqoji unu. Tamo iŋgiq di ya ateqnu qaji a dego
ñam saiqoji unu. Ariya Qotei iŋgi boleteqnu qaji a segi ñam koba ti unu.
8 Tamo iŋgi yageqnu qaji wo tamo iŋgiq di ya ateqnu qaji wo naŋgi aiyel ombla Qotei
aqa wau ojeqnub. Mondoŋ Qotei na naŋgo wau segi segi pegiyosim awai enjrqas.
9 Aqo aiyel Qotei ombla wau ojeqnum. Qotei aqa iŋgi wau agi niŋgi.

Qotei aqa wau tamo naŋgi tal gereiyo qaji tamo bul

Niŋgi Qotei aqa tal bul unub.
10 Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej deqa e tal gereiyo qaji tamo bul unum. E
tal gereiyqajqa qalie bole deqa e tal aqa utru atem. E tal aqa utru atem deqa tamo
qudei naŋgi olo tal ai gogeq di tal ateqnub. Deqa e naŋgi endegsi minjreqnum, "Niŋgi
tal geregere atoqniy."
11 O ijo was niŋgi qalie, Qotei na Yesus Kristus osiq a tal ai tuma qaji bul tigeltej unu.
Deqa tamo qudei na olo tal ai tuma qaji bei ataib. Yesus a segi qujai tal ai tuma qaji bole.
12 Ariya tamo naŋgi tal ai gogeq di tal atqa oqnsib gol na ti silva na ti meniŋ naimyo
na ti ŋamtaŋ na ti liki na ti iŋgi ñeŋgi aqa sau na ti tal ateqnub.
13 Mondoŋ Qotei na tamo naŋgi peginjro batiamqa a ŋamyuwo bulosim tamo kalil
naŋgo wau segi segi boleq atsim pegiyosim naŋgo wau bole kiyo uge kiyo di unqas.
14 Tamo qudei naŋgo wau di ŋamyuwo na yugwasai deqa naŋgi awai bole oqab.
15 Tamo qudei naŋgo wau di ŋamyuwo na yueleŋqas deqa naŋgo wau kalil torei
loumqas. Ariya tamo naŋgi di padalqasai. Naŋgi ŋamyuwoq di padalqa jojomoqnib Qotei
na naŋgi dena olo eleŋqas.

Niŋgi Qotei aqa atra tal bul unub

16 Niŋgi Qotei aqa atra tal bul unub. Qotei aqa Mondor a nuŋgo ambleq di unu. Di
niŋgi qaliesai kiyo?
17 Qotei aqa atra tal di agi niŋgi. Deqa tamo bei na atra tal di ugeugeiyqas di Qotei na
kamba tamo di ugeugeiyqas.

Iga tamo naŋgo ñam soqtqasai

18 Niŋgi nuŋgo segi jejamu gisaŋyaib. Niŋgi qudei mandam qaji powo ti sosib endegsib
are qaleqnub kiyo, "E powo koba ti unum"? Di sai. Niŋgi endegsib mariy, "Bole, e nanari
tamo." Degsib marib Qotei na olo powo eŋgimqa dena niŋgi powo bole oqab.
19 Tamo naŋgi mandam tamo naŋgo powo ti unub qaji naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di
nanari tamo unub. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo naŋgi
mandam tamo naŋgo powo ti unub qaji naŋgi kumbra uge uge yeqnub. Yeqnab Qotei a
kamba naŋgi padaltnjreqnu."
20 Anjam bei dego unu,
"Tamo naŋgi mandam tamo naŋgo powo ti unub qaji naŋgo areqalo Tamo Koba a segi
qalie.

A qalie, naŋgo areqalo di uge deqa naŋgi wau bei bei yeqnab ugeinjreqnu.”
21 Deqa niŋgi na mandam tamo naŋgo ñam soqtoqnaib. Iŋgi iŋgi kalil di nuŋgo.
22 Apolos, Pita, e Pol, mandam, ŋambile, moiyo, iŋgi iŋgi kalil bini unub qaji ti iŋgi iŋgi
kalil bunuqna branteleŋqab qaji ti di nuŋgo.
23 Ariya niŋgi Kristus aqa. Kristus a Qotei aqa.

4

Qotei a segi na aqa wau tamo naŋgi peginjreqnu

1 O ijo was kalil, aqo Apolos wo iga Kristus aqa wau tamo. Iga Qotei aqa wau
taqateqnum. Gago wau agiende. Iga Qotei aqa uli anjam mare mare laqnum. Niŋgi
iga qa degsib are qaloqniy.
2 Niŋgi qalie, wau taqato tamo a na wau lanja aqa medabu dauryoqnqas. Dego kere e
Qotei aqa medabu dauryeqnum.
3 Deqa anjam pegiyo tamo bei na kiyo niŋgi na kiyo ijo kumbra pegiyqab di uŋgum. E
deqa yala are qalqasai. E segi dego ijo kumbra pegiyosaieqnum.
4 Ijo kumbra uge bei unu kiyo di e geregere poibosai. Ariya e une saiqoji unum degsi
marqa keresai. Tamo Koba a segi na e pegibqas.
5 Pegiyo bati brantosaiunu deqa niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjroqnaib. Niŋgi
mati tariŋesoqnibqa mondoŋ Tamo Koba a bosimqa a segi na iŋgi iŋgi kalil ambruq di
uliejunub qaji di suwaŋoq di atqas. Osim tamo kalil naŋgo areqalo dego boleq atqas.
Yim bati deqa Qotei a gago segi segi kumbra unsim bole kiyo sai kiyo deqa mergwas.

Korin Kristen naŋgi naŋgo segi ñam soqteqnub

6 O ijo was kalil, aqo Apolos wo gago kumbra qa agi e na niŋgi merŋgonum. Di kiyaqa?
Niŋgi Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji de ti olo anjam qudei ti turtosib diqoqnaib
deqa. Osib tamo qudei naŋgo ñam soqtoqnsib olo tamo qudei naŋgo ñam aguq atoqnaib
deqa.
7 Niŋgi gate kokba unub e? Sai. Nuŋgo iŋgi bole kiye Qotei na niŋgi eŋgosai? Nuŋgo iŋgi
iŋgi kalil agi Qotei na niŋgi eŋgej. Deqa niŋgi kiyaqa mareqnub, “Iga gago segi siŋgila na
iŋgi iŋgi kalil di ejunum”? Niŋgi kiyaqa nuŋgo segi ñam soqteqnub?
8 Agi niŋgi are qaleqnub, “Iga iŋgi iŋgi kalil kere na unum. Iga ñoro koba ejunum.
Deqa iga na Pol Apolos wo naŋgi aiyel buŋnjrsimqa iga segi mandor kokba bulonum.”
O was niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi mandor kokba bulonub qamu e niŋgi qa tulaŋ
areboleboleibqoqa Apolos ombla na niŋgi beterŋgosim niŋgi koba na mandor kokba
bulonum qamu.
9 Ijo areqalo agiende. Iga Yesus aqa anjam maro tamo unum deqa Qotei na gago ñam
tulaŋ aguq atej. Deqa iga tamo uge naŋgi bulonum. Tamo uge naŋgi agi anjam pegiyo
tamo a na une ti qa minjroqnsiq moiyotnjreqnu. Od, a na mandam tamo ti laŋ aŋgro ti
naŋgo ŋamgalaq di naŋgi moiyotnjreqnu. O ijo was kalil, iga tamo uge naŋgi di bulonum.
10 Iga Kristus aqa ñam osi laqnum deqa iga nanari tamo bulonum. Ariya niŋgi powo
ti sosib deqa niŋgi Kristus qa qalie bole. Iga siŋgila saiqoji unum. Ariya niŋgi siŋgila ti
unub. Iga ñam saiqoji unum. Ariya niŋgi ñam ti unub.
11 Iga nami mam ti ya qar ti soqnem agi bini unum. Iga gara bolesai. Tamo qudei na
iga ugeugeigeqnub. Iga tal saiqoji.
12 Iga ŋes na ti gago segi baŋ na ti wauoqnsim unum. Tamo qudei na iga misiliŋgeqnab
iga kamba olo naŋgi qa pailyeqnum. Tamo qudei na iga ugeugeigeqnab iga gulbe di
qoboiyeqnum.
13 Tamo qudei na iga yomuigeqnab iga kamba olo naŋgi anjam bole minjreqnum. Iga
tamo sougetejunub qaji naŋgi bulonum. Iga tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di iŋgi
tulaŋ jigat bulosim unum. Iga nami degsi soqnem agi bini unum.

Pol na Korin Kristen naŋgi minjrej, "Niŋgi ijo kumbra dauryiy"

14 O ijo was, niŋgi ijo anjam endi sisiyosib jemaiŋgwajqa e deqa neŋgreŋyosai. E nuŋgo
areqalo tingitetŋgwajqa deqa osim anjam endi neŋgreŋyonum. Niŋgi ijo aŋgro bole. E
niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum.
15 Nuŋgo abu qujai agi e segi. Nuŋgo abu gargekoba sai. Tamo 10,000 naŋgi na Kristus
aqa kumbra niŋgi osorŋgoqnqab di uŋgum. E qujai Kristus Yesus aqa anjam bole niŋgi
merŋgonam qusib are bulyeb. Dena e nuŋgo abuem.
16 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi ijo kumbra kalil dauryoqniy.
17 Utru deqa e Timoti qariŋyonum a nuŋgoq bqo. E nami Tamo Koba aqa anjam Timoti
minjnam a are bulyej. Deqa a ijo aŋgro bole. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. A nuŋgoq
bosim ijo kumbra qa niŋgi saiŋgim quqwab. Ijo kumbra agiende. E Kristus beteryesosim
a dauryeqnum. Ijo kumbra di e na sawa sawa kalilq di Kristen naŋgi osornjreqnum.
18 Ariya niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, "Pol a gagoq bqasai." Osib niŋgi diqoqnsib
laqnub.
19 O was niŋgi degaib. Tamo Koba a na odbimqa e nuŋgoq urur boqujatqai. Tamo naŋgi
diqoqnsib laqnub qaji naŋgo siŋgila qabe na eqnub di unqajqa bqai. E naŋgo anjam
maro laŋa quqwajqa bqasai.
20 Niŋgi qalie, Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu. A laŋa anjam maro na
iga taqatgosaieqnu. A siŋgila na iga taqatgeqnu.
21 Nuŋgo are kiyersiq unu? E nuŋgoq bosiy ŋiriŋtŋgosiy tingitŋgwai kiyo e bosiy niŋgi
qalaqalaiŋgosiy lawo na gereiŋgwai kiyo? Niŋgi segi mariy.

5

Sambala kumbra a Korin Kristen naŋgo ambleq di unu

1 O ijo was kalil, e anjam bei endegsi quem. Nuŋgo ambleq di tamo bei a sambala
kumbra yeqnu. Aqa sambala kumbra di tulaŋ ugedamu. Tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji
naŋgi sambala kumbra deqaji yosaieqnub. Aqa sambala kumbra agiende. A na aqa abu
aqa ŋauŋ oqnsiq ombla sambalaeqnub.
2 Niŋgi aqa sambala kumbra deqa are ugeiŋgosaieqnu, Niŋgi akamosaieqnub. Niŋgi
diqoqnsib laqnub. Niŋgi are ugeiŋgej qamu niŋgi tamo di osib nuŋgo ambleq dena taqal
waiyeb qamu.
3 E niŋgi koba na sosai. E isaq endi unum. Ariya niŋgi ijo are miligiq di unub deqa e
niŋgi ti sobulejunum. Deqa e sambala tamo di aqa une qa pegiyonum koboqo.
4 E niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi gago Tamo Koba Yesus aqa ñam na korooiy. Yim
koroq di e niŋgi ti sobulitqa Tamo Koba Yesus aqa siŋgila dego nuŋgoq di sqas.
5 Niŋgi koroesosibqa tamo di ojsib Satan aqa baŋq di atibqa Satan na a osim aqa jejamu
gulbe yqas. Yim mondoŋ Tamo Koba Yesus a bqajqa batiamqa Qotei na tamo di aqa
qunuŋ olo oqas.

Pol na Kristen naŋgi minjrej, "Niŋgi tamo uge di wiyiy"

6 Niŋgi nuŋgo segi ñam soqteqnub di kumbra bolesai. Niŋgi qalie, tamo naŋgi sum
kiñala oqnsib bem ti bulyeqnab bem tiyekritoqnsiq tulaŋ kobaqujaeqnu.
7 Deqa ijo was kalil, niŋgi bem tiyeqnu qaji sum namij di taqal atiy. Osib dena niŋgi
olo bem bunuj bulosib sum saiqoji sqab. E qalieonum, niŋgi sum saiqoji unub koboqo.
Di kiyaqa? Jeu tamo naŋgi na Kristus qalnab a kaja du bulosiq gago une qa moisiq aqa
leŋ aiyej. Juda naŋgo yori bati koba qa naŋgi Yesus degyeb.
8 Deqa iga yori bati koba di unqom. Unsim bem tiyeqnu qaji sum namij di taqal
atsim olo bem bunuj sum saiqoji unu qaji di oqom. Sum namij di kumbra uge ti une
ti sigitejunu. Bem bunuj sum saiqoji unu qaji di are bole ti anjam bole ti sigitejunu.

9 E nami anjam endegsi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem, “Niŋgi sambala tamo naŋgi
koba na laqnaib.”
10 O ijo was, e na tamo Yesus qaliesai qaji naŋgi qa niŋgi degsi merŋgosai. Niŋgi naŋgi
koba na laqnqa kere. Tamo sambalaeqnub qaji naŋgi ti tamo ñoro qa maulnjreqnu qaji
naŋgi ti tamo gisaŋ na silali eqnub qaji naŋgi ti tamo gisaŋ qotei qa loueqnub qaji naŋgi
ti niŋgi naŋgi koba na laqajqa e deqa niŋgi saidŋgosai. Niŋgi naŋgi koba na laqasai di
niŋgi torei mandam uratqab. Di keresai.
11 Ariya tamo bei a marqas, “E nuŋgo Kristen was bole.” Osim a olo sambala kumbra
yqas kiyo, tamo bei aqa ñoro qa maulyqas kiyo, gisaŋ qotei qa louqas kiyo, tamo naŋgi
misiliŋnjrqas kiyo, ya uge uyoqnsim nanarioqnqas kiyo, gisaŋ na tamo naŋgo silali
yainjrqas kiyo a kumbra degyimqa niŋgi a ombla laqnaib. Niŋgi a ombla iŋgi uyoqnaib
dego. Agi e nami anjam deqa neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem.
12-13 Deqa e na tamo Yesus qaliesai qaji naŋgo une qa peginjrqai e? Sai. Di ijo wau sai.
Di Qotei aqa wau. Ariya Kristen naŋgo une qa peginjrqajqa wau di nuŋgo wau tiŋtiŋ.
Deqa niŋgi tamo uge di osib nuŋgo ambleq dena taqal waiyiy.

6

Niŋgi nuŋgo Kristen was bei osib anjam pegiyo talq gilaib

1 Niŋgi qudei kumbra uge endegsib yeqnub. Niŋgi nuŋgo Kristen was bei qa anjam
soqnim a osib anjam pegiyo tamo Qotei qaliesai qaji naŋgo ulatamuq di tigeltqab.
Niŋgi a osib Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq di tigeltqab di kere. Ariya niŋgi
degyosaieqnub. Nuŋgo kumbra uge deqa niŋgi jemaiŋgosaieqnu.
2 Iga Qotei aqa segi tamo uŋgasari unum deqa mondoŋ iga na tamo kalil mandamq
endi unub qaji naŋgo une qa peginjrqom. Di niŋgi qaliesai kiyo? Iga degyqom deqa
kiyaqa niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgo anjam kiñilala qudei qa naŋgi peginjrqa keresai?
3 Mondoŋ iga laŋ aŋgro naŋgo une qa dego peginjrqom. Niŋgi di qaliesai kiyo? Iga
degyqom deqa e endegsi are qalonum, iga mandamq endi gago Kristen was naŋgo
anjam kalil dego pegiyqa kere.
4 Deqa niŋgi Kristen was bei qa anjam soqnim kiyaqa niŋgi na a osib anjam pegiyo
tamo Qotei qaliesai qaji naŋgoq gilqab? Anjam pegiyo tamo naŋgi di Kristen tamo sai.
5 E anjam endi niŋgi merŋgonum. Di kiyaqa? Niŋgi nuŋgo kumbra uge deqa jemaiŋgim
uratqajqa deqa. Nuŋgo ambleq di powo tamo bei unu kiyo? Sqas di Kristen was bei a
was bei qa anjam soqnim powo tamo dena naŋgo anjam pegiyqa kere.
6 Kiyaqa Kristen was bei a was bei osim anjam pegiyo tamo Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatosaieqnub qaji naŋgoq gilsim naŋgo ulatamuq di tigeltqas?
7 Niŋgi nuŋgo Kristen was bei qa anjam soqnim a osib anjam pegiyo tamo naŋgoq
gilqab di kumbra uge. Nuŋgo kumbra dena niŋgi Yesus dauryqajqa uratosib uloŋqab.
Niŋgi nuŋgo Kristen was bei qa anjam soqnim, uŋgum, niŋgi a uratib une eŋgem. Osim
nuŋgo iŋgi iŋgi bajiŋem.
8 Ariya niŋgi degyosaieqnub. Niŋgi segi kamba olo nuŋgo Kristen was naŋgi kumbra
uge enjroqnsib naŋgo iŋgi iŋgi gisaŋ na yainjreqnub.
9-10 Tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqasai. Di niŋgi qaliesai kiyo? O ijo was niŋgi na nuŋgo segi jejamu
gisaŋyaib. Tamo sambala kumbra yeqnub qaji naŋgi ti, tamo gisaŋ qotei qa loueqnub
qaji naŋgi ti, tamo was bei aqa ŋauŋ jejamu ojeteqnub qaji naŋgi ti, tamo uŋa wo ŋereŋqa
uratoqnsib olo tamo bei bei wo ŋereŋeqnub qaji naŋgi ti, bajiŋ tamo naŋgi ti, tamo was
bei aqa iŋgi iŋgi qa mamaulnjreqnu qaji naŋgi ti, tamo ya uge uyoqnsib nanarieqnub
qaji naŋgi ti, tamo was bei yomuiyeqnub qaji naŋgi ti, tamo was bei aqa silali gisaŋ
na yaiyeqnub qaji naŋgi ti, tamo deqaji kalil naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqasai.

11 Nami niŋgi qudei tamo uge deqaji soqneb. Ariya bunuqna Qotei na nuŋgo are miligi
yansetŋgosiqa niŋgi aqa segi kumbra boleq di atej. Atsiqa Tamo Koba Yesus Kristus aqa
ñam na ti gago Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na ti niŋgi tamo bole une saiqoji qa merŋgej.

Nuŋgo jejamu a Qotei aqa Mondor aqa atra tal bul unu

12 Kristen qudei naŋgi mareqnub, "E kumbra gargekoba yqa kere. Dal anjam na
getentosai." Di naŋgi bole mareqnub. Ariya e kumbra qudei yoqnqai dena e aqaryaibqa
keresai. Od, e kumbra gargekoba yqa kere. Ariya e kumbra bei aqa sorgomq di sqasai.
13 Tamo qudei naŋgi mareqnub, "Iŋgi uyo aqa wau agi aisim meneq di sqas. Mene aqa
wau agi iŋgi uyqas." Di naŋgi bole mareqnub. Ariya mondoŋ Qotei na iŋgi uyo ti mene
ti di torei kobotqas. Gago jejamu di sambala kumbra yqajqa sai. Gago jejamu di Tamo
Koba aqa. A segi na taqateqnu.
14 Qotei aqa siŋgila na a Tamo Koba olo subq na tigeltej. Deqa mondoŋ a na iga dego
tigeltgwas.
15 Nuŋgo jejamu di Kristus aqa jejamu qujai. Di niŋgi qaliesai kiyo? Deqa e Kristus aqa
jejamu osiy sambala uŋa aqa jejamuq di betertqai di kumbra bolesai.
16 Tamo bei a sambala uŋa wo beterqab di a uŋa de wo jejamu qujaitosib sqab. Di niŋgi
qaliesai kiyo? Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo bei aqa
ŋauŋ wo beterosib naŋgi jejamu qujaitosib sqab."
17 Ariya tamo bei a Tamo Koba Yesus wo beterqab di naŋgi aiyel Mondor qujai ti sqab.
18 Deqa ijo was, niŋgi gaigai sambala kumbra uratoqnsib isaq giloqniy. Une kalil tamo
naŋgi yeqnub qaji di naŋgo jejamuq di beterosaieqnu. Ariya sambala kumbra a tamo
naŋgo jejamuq di beteroqnsiq naŋgo jejamu ugeteqnu.
19 Nuŋgo jejamu di Mondor Bole aqa atra tal bul unu. Qotei a segi na Mondor di niŋgi
eŋgej deqa a nuŋgo are miligiq di unu. Niŋgi di qaliesai kiyo? Nuŋgo jejamu di nuŋgo
segi jejamu sai. Di Qotei aqa jejamu.
20 Qotei a awai kobaquja na niŋgi awaiŋgej. Deqa kumbra kalil niŋgi yeqnub qaji di
niŋgi Qotei aqa ñam soqtqa are qaloqnsib yoqniy.

7

Uŋa oqajqa anjam

1 Ariya anjam qudei niŋgi neŋgreŋyosib ijoq qariŋyeb qaji deqa kamba merŋgwai.
Anjam bei agi uŋa oqajqa anjam. Deqa merŋgwai. Tamo naŋgi laŋa sosib uŋa oqa
uratqab di kumbra bole.
2 Ariya sambala kumbra kobaaim deqa niŋgi segi segi uŋa oiy. Uŋa niŋgi dego segi segi
tamo oiy.
3 Tamo aqa jejamu di aqa ŋauŋ qa. Deqa a aqa jejamu getentaiq. Uŋa aqa jejamu di
dego aqa gumbuluŋ qa. Deqa a aqa jejamu getentaiq.
4 Uŋgasari naŋgi na naŋgo segi jejamu taqatosaieqnub. Naŋgo jejamu di naŋgo
gumbuluŋ na taqateqnub. Tamo naŋgi dego naŋgo segi jejamu taqatosaieqnub. Naŋgo
jejamu di naŋgo ŋauŋ na taqateqnub.
5 Deqa niŋgi nuŋgo jejamu getentaib. Ariya bati bei niŋgi nuŋgo uŋa wo ombla areqalo
qujaitosib pailyqa bati atsib di niŋgi nuŋgo jejamu getentosib pailyoqniy. Bunuqna
pailyo bati koboamqa niŋgi nuŋgo jejamu olo turtiy. Niŋgi nuŋgo segi jejamu geregere
taqatqa keresai deqa Satan na niŋgi osim sambala kumbraq di olo breiŋgo uge.
6 Ijo anjam di e niŋgi aqaryaiŋgwa osim deqa merŋgonum. E siŋgila na merŋgosai.
7 Ijo are endegsi unu. Tamo kalil naŋgi e bul laŋa sqab di bole. Ariya Qotei na tamo
naŋgi siŋgila segi segi enjreqnu. A na tamo qudei naŋgi siŋgila bei enjreqnu. Osiqa tamo
qudei naŋgi siŋgila bei enjreqnu.

8 Ariya tamo unja osai qaji nanŋgi ti unja tamo osai qaji nanŋgi ti e na anjam endegsi minjrqai. Unja qobul nanŋgi dego e na anjam endegsi minjrqai. Niŋgi e bul lanja sqab di bolequja.
9 Ariya niŋgi nunŋgo segi jejamu taqatqa keresaiamqa niŋgi unja oiy. Niŋgi tamo oiy. Niŋgi sambala kumbra yqajqa are tulaŋ prugŋgoqnqas di kumbra bolesai.
10 Niŋgi tamo ti unja ti unub qaji e na anjam endegsi merŋgwai. E segi na merŋgwasai. Tamo Koba a dego niŋgi merŋgwas. Anjam agiende. Unja nanŋgi na nanŋgo tamo nanŋgi uratnjraib.
11 Ariya unja bei na aqa tamo uratqas di a olo tamo bei aiq. A lanja soqnem. Saiamqa a na aqa tamo nami uratej qaji di olo eme. Tamo nanŋgi dego nanŋgo unja nanŋgi uratnjraib.
12 Niŋgi qudei e na anjam endegsi merŋgwai. Anjam endi Tamo Koba aqa anjam sai. E segi na merŋgwai. Ni Kristen tamo. Ariya ino ŋauŋ a Kristen unja sai. Di unŋgum. Ni a urataim. A ni ombla sqa are soqnim ni a urataim.
13 E unja nanŋgi dego anjam di minjrqai. Ni Kristen unja. Ariya ino gumbuluŋ a Kristen tamo sai. Di dego unŋgum. Ni a urataim. A ni ombla sqa are soqnim ni a urataim.
14 Niŋgi quiy. Tamo bei a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosaiosim Kristen unja oqas. Kumbra dena a Kristen nanŋgo miligiq aisim Qotei aqa jojomq di sqas. Unja bei dego a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosaiosim Kristen tamo oqas. Kumbra dena a Kristen nanŋgo miligiq aisim Qotei aqa jojomq di sqas. Degsi sosai qamu nanŋgo aŋgro nanŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di jiga ti so qamu. Ariya nanŋgi Kristen nanŋgo miligiq di unub deqa nanŋgo aŋgro nanŋgi Qotei aqa jojomq di unub.
15 Ariya Kristen tamo bei aqa unja a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosai deqa unja dena a uratqa marsim uratem. Tamo a deqa gulbe oqasai. Qotei na odyqas. Kristen unja dego aqa tamo a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosai deqa tamo dena a uratqa marsim uratem. Unja a dego gulbe oqasai. Qotei na odyqas. Qotei a niŋgi kalil koba na geregere lawo na sqajqa osiq metŋgeqnu. Deqa niŋgi ijo anjam di dauryiy.
16 O Kristen unja, ni ino gumbuluŋ Qotei aqa anjam minjimqa a are bulyqas kiyo sai kiyo di ni qalieqasai. O Kristen tamo, ni dego ino ŋauŋ Qotei aqa anjam minjimqa a are bulyqas kiyo sai kiyo di ni qalieqasai.

Qotei na iga gam segi segi dauryqa marsiq giltgej

17 Qotei na nami iga gam segi segi dauryqa marsiq giltgej deqa iga gam di dauryoqnsim sqom. Gam kiye Qotei na iga dauryqa metgej qaji di segi dauryqom. Ijo anjam di e na Kristen tamo unŋgasari qure qure kalilq di unub qaji nanŋgi minjre minjre laqnum.
18 Niŋgi qudei nami muluŋ aisib sonabqa Qotei na niŋgi metŋgej deqa niŋgi degsib soqniy. Niŋgi qudei nami muluŋ aiyosai sonabqa Qotei na niŋgi metŋgej deqa niŋgi dego degsib soqniy.
19 Niŋgi nami muluŋ aiyeb kiyo niŋgi muluŋ aiyosai kiyo di lanja. Niŋgi Qotei aqa dal anjam dauryqab di kumbra bole utru ti.
20 Iga nami kiyersim sonamqa Qotei na iga metgej degsim sqom.
21 Niŋgi qudei kanŋgal tamo sonabqa Qotei na niŋgi metŋgej. Ariya niŋgi deqa are gulbeiŋgaiq. Niŋgi kanŋgal tamo soqniy. Bunuqna niŋgi kanŋgal tamo sqa uratosib olo nunŋgo segi wau ojqa gam soqnimqa degyiy.
22 Tamo nanŋgi kanŋgal tamo sonabqa Qotei na metnjrej qaji nanŋgi Tamo Koba aqa. Deqa nanŋgi aqa ŋamgalaq di kanŋgal tamo sosai. Dego kere tamo nanŋgi kanŋgal tamo sosai sonabqa Qotei na metnjrej qaji nanŋgi olo Kristus aqa kanŋgal tamo unub.
23 Qotei a awai kobaquja na niŋgi awaiŋgej deqa niŋgi mandam tamo bei aqa kanŋgal tamo saib.
24 O ijo was kalil, iga nami kiyersim sonamqa Qotei na iga metgej degsim olo Qotei ombla sqom.

Pol a tamo uŋa osai qaji naŋgi ti uŋa tamo osai qaji naŋgi ti anjam minjrej

25 Ariya e na tamo uŋa osai qaji naŋgi ti uŋa tamo osai qaji naŋgi ti anjam bei minjrqai.
Anjam endi Tamo Koba aqa anjam sai. E ijo segi areqalo na naŋgi minjrqai. Qotei a e qa
dulej deqa e qalieonum, ijo anjam endi bole.
26 E endegsi are qalonum. Bini bati endi gulbe kokba bqa jojomeqnub. Deqa niŋgi
kalil kiyersib unub degsib olo soqniy.
27 Niŋgi uŋa ti unub qaji niŋgi degsib soqniy. Niŋgi nuŋgo uŋa uratqa gam ŋamaib. Niŋgi
uŋa osai qaji niŋgi dego degsib soqniy. Niŋgi uŋa oqa are qalaib.
28 Niŋgi uŋa ti tamo ti oqab di niŋgi une yosai. Duŋgeŋge naŋgi dego tamo oqab di
naŋgi une yosai. Ariya tamo uŋa ejunub qaji naŋgi ti uŋa tamo ejunub qaji naŋgi ti gulbe
itoqnqab. Naŋgi gulbe di itaib deqa e na anjam endi naŋgi minjronum.
29 O ijo was kalil, diŋo bati jojomqo deqa e na niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo uŋa ti
unub qaji naŋgi uŋa saiqoji so bul soqnebe.
30 Tamo akameqnub qaji naŋgi akamosai bul soqnebe. Tamo areboleboleinjreqnu
qaji naŋgi areboleboleinjrosai bul soqnebe. Tamo iŋgi iŋgi awaiyeqnub qaji naŋgi iŋgi
iŋgi saiqoji so bul soqnebe.
31 Tamo mandam qa iŋgi iŋgi qa waueqnub qaji naŋgi iŋgi iŋgi qa wauosai bul soqnebe.
Niŋgi qalie, sokiñala mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti torei koboekritqab.
32 Ijo are endegsi unu. Niŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa are qaloqnaib. Niŋgi qalie, tamo
uŋa ti sosai qaji naŋgi Tamo Koba aqa kumbra torei dauryqajqa are qaleqnub. Deqa
kumbra kalil Tamo Koba a tulaŋ areareteqnu qaji di naŋgi yeqnub.
33 Ariya tamo uŋa ti unub qaji naŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa are qaleqnub. Deqa
kumbra kalil naŋgo uŋa a areareteqnu qaji di naŋgi yeqnub.
34 Deqa naŋgi areqalo aiye aiyelteqnub. Duŋgeŋge naŋgi ti uŋa tamo osai qaji naŋgi
ti dego Tamo Koba aqa kumbra torei dauryqajqa are qaleqnub. Deqa naŋgi naŋgo segi
jejamu ti qunuŋ ti torei Qotei yekriteqnub. Ariya uŋa tamo ti unub qaji naŋgi mandam
qa iŋgi iŋgi qa are qaleqnub. Deqa kumbra kalil naŋgo tamo a areareteqnu qaji di naŋgi
yeqnub.
35 E niŋgi aqaryaiŋgwa osim deqa anjam di merŋgonum. E niŋgi gulbe eŋgwa osim
anjam di merŋgosai. Deqa niŋgi quiy. Niŋgi kumbra bole bole dauryoqnsib gaigai Tamo
Koba aqa wau ojoqniy. Mandam qa iŋgi iŋgi na niŋgi titŋgaiq.
36 Tamo bei aqa duŋge a kobaqujaosim tamo oqa kereamqa a endegsi are qalqas, “Ijo
duŋge a laŋa sqa keresai. Deqa uŋgum, a tamo em. E na a tamo oqa getentqasai.” A degsi
are qalqas di kere. A une atosai.
37 Ariya tamo bei aqa are miligiq di siŋgilaosim marqas, “E bole qalieonum, ijo duŋge
a laŋa sqa kere. Deqa e na getentqai. Yim a tamo oqasai.” A degsi marsimqa aqa segi
areqalo dauryosim aqa duŋge getentqas di kere. A dego une atosai.
38 Deqa tamo bei na aqa duŋge odyim a tamo oqas di a kumbra bole yqo. Ariya tamo
bei na aqa duŋge getentim a tamo oqasai di a kumbra tulaŋ boledamu yqo.
39 Uŋa bei aqa tamo a moiyosaisoqnimqa uŋa dena a uratqa keresai. Aqa tamo a
moiyimqa a olo tamo bei oqa are soqnim a na oqa kere. Ariya a Kristen tamo segi em.
40 Ijo areqalo agiende. A olo tamo bei oqa uratosim laŋa sqas di a areboleboleiyqas.
Qotei aqa Mondor ijoq di unu deqa e anjam di niŋgi merŋgonum.

8

Sulum atrainjro qaji iŋgi uyqajqa kumbra

1 O ijo was kalil, e sulum atrainjro qaji iŋgi uyqajqa kumbra qa niŋgi merŋgwai. Bole,
iga kalil powo ti unum. Ariya iga olo diqoqnsim gago segi ñam soqtoqnqom di uge. Iga
qalaqalaiyo kumbra dauryosim gago Kristen was naŋgi siŋgilatnjroqnqom di kere.

2 Tamo bei a marqas, “E powo ti unum.” A degsi marqo deqa iga qalieonum, aqa powo
kereosaiunu.
3 Ariya tamo bei a Qotei qalaqalaiyoqnqas di Qotei a tamo deqa poiyqas.

4 Deqa e sulum atrainjro qaji iŋgi uyqajqa kumbra qa niŋgi endegsi merŋgwai.
Mandamq endi sulum naŋgi unub di naŋgi gisaŋ qotei laŋa sigiteqnub. Iga qalie, Qotei
bole a segi qujai unu. Qotei bei sosai.
5 Tamo qudei naŋgi mareqnub, “Qotei gargekoba unub. Tamo kokba dego gargekoba
unub.” Tamo qudei naŋgi degsib mareqnub di uŋgum. Laŋq di, mandamq di qotei deqaji
naŋgi unub di laŋa.
6 Iga qalieonum, Qotei qujai unu. A gago Abu. A iŋgi iŋgi kalil qa utru. Iga aqa segi
tamo uŋgasari tiŋtiŋ unum. Tamo Koba qujai dego unu. Di Yesus Kristus. A iŋgi iŋgi kalil
ateleŋej. Iga kalil aqaq dena ŋambile em.

7 Ariya Kristen qudei naŋgi anjam deqa geregere poinjrosai unu. Naŋgi nami iŋgi uyo
eleŋoqnsib gisaŋ qotei naŋgo sulum atrainjroqneb. Deqa bini naŋgi iŋgi di uyqa oqnsib
are gulbeinjreqnaqa endegsib are qaleqnub, “Iga sulum atrainjro qaji iŋgi di uyqom di
iga sulum naŋgi olo atrainjrobulqom. Dena iga une oqom.” Naŋgi degsib are qaleqnub.
8 Bole, gago iŋgi uyo na iga Qotei aqa areq gilqa keresai. Iga iŋgi getentqom dena iga
Qotei aqa ŋamgalaq di une ti sqasai. Iga iŋgi uyqom dena iga tamo bole sqasai dego.
9 Niŋgi geregere are qaliy. Niŋgi iŋgi bei uyqa are soqnim uyiy. Di une sai. Ariya niŋgi
iŋgi di uyibqa Kristen was qudei powo bole osai qaji naŋgi niŋgi nuŋgsib dena uloŋosib
uneq aiqab di uge. Deqa uŋgum, niŋgi iŋgi di uyaib.

10 Niŋgi powo bole ti unub qaji niŋgi sulum naŋgo atra tal miligiq gilsib dia iŋgi
uyoqnib Kristen was bei powo bole osai qaji a bosim niŋgi nuŋgsimqa a endegsi are
qalqas, “Kristen was naŋgi iŋgi di uyeqnub deqa uŋgum, e dego uyqai.” Osim a uloŋosim
uneq aiqas.
11 Nuŋgo powo dena niŋgi na was bei di powo bole osai qaji a uneq waiyonub. Niŋgi
qalie, Kristus a was deqa moiyej.
12 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi na Kristen was naŋgi uneq breinjrsib naŋgo areqalo Kristus
qa siŋgilateb qaji di ugetetnjrqab di niŋgi Kristus dego une yonub.
13 Deqa e damu uyitqa dena ijo was a uneq aiqas di e olo damu uyqasai. Ijo was a
uloŋosim uneq aiyaim deqa e damu uratqai.

9

Pol a Yesus aqa wau ojoqnej dena a silali osaioqnej

1 Niŋgi ijo kumbra uniy. E tamo bei aqa sorgomq di sosai. E kumbra kiye yqa are
soqnim e yqai. E Qotei aqa anjam maro tamo bole. E gago Tamo Koba Yesus unem. E
aqa wau ojoqnem dena niŋgi are bulyeb. Niŋgi ijo kumbra deqa qaliesai kiyo?
2 Tamo qudei naŋgi mareqnub, “Pol a Qotei aqa anjam maro tamo bolesai.” Naŋgi
degsib mareqnub di uŋgum. Niŋgi segi e qa qalie. E nami Tamo Koba aqa anjam niŋgi
merŋgonam qusib are bulyeb. Deqa niŋgi qalie, e Qotei aqa anjam maro tamo bole.

3 Tamo qudei naŋgi ijo kumbra pegiyeqnub deqa e na kamba endegsi minjreqnum.
4 Iga Qotei aqa anjam mare mare laqnum dena iga silali osim gago segi iŋgi ti ya ti
uyqa kere.
5 Iga uŋa oqa are soqnim Kristen uŋa osim laqnqa kere. Agi Pita a uŋa oqnsiq laqnu.
A segi sai. Qotei aqa anjam maro tamo qudei ti Tamo Koba aqa was naŋgi ti dego uŋa
oqnsib laqnub.
6 Niŋgi quiy. Qotei aqa anjam maro tamo kalil naŋgi silali wau uratoqnsib Qotei aqa
wau ojeqnub. Deqa aqo Barnabas wo dego silali wau uratqa kere.

7 Niŋgi qalie, qoto tamo bei a qotqas di a silali oqas. A aqa segi silali wau ojqasai.
Tamo bei a iŋgi yagwas di a iŋgi meli osim uyqas. Tamo bei a kaja naŋgi taqatnjrqas
di a muŋgum qaq osim uyqas.
8 E mandam tamo naŋgo areqalo dauryosim anjam di merŋgosai. Anjam di Qotei aqa
dal anjamq di dego unu.
9 Agi Moses a nami dal anjam bei endegsi neŋgreŋyej, "Makau naŋgi iŋgi ñeŋgi
paraparaiyoqnsib aqa sau taqal ateqnub. Deqa naŋgi iŋgi ñeŋgi aqa damu uyqa yoqnib
niŋgi na naŋgi saidnjraib." O ijo was, Qotei a makau naŋgi qa are qalsiq anjam di marej
kiyo? Sai. 10 A iga qa osiqa anjam di marej. Od, Moses a iga qa osiqa anjam di neŋgreŋyej.
Niŋgi are qaliy. Tamo bei a iŋgi yagwas di iŋgi meliamqa a osim uyqas. Tamo bei a iŋgi
ñeŋgi ñoqoryosim damu segitqas di a damu osim uyqas.
11 O ijo was, iga Qotei aqa anjam qa niŋgi aqaryaiŋgoqnem di nuŋgo qunuŋ qa. Deqa
niŋgi na kamba jejamu qa iŋgi iŋgi qa iga aqaryaigwajqa merŋgwom di iga une yosai.
Iga nuŋgo are miligiq di Mondor aqa iŋgi yagobulem. Iŋgi di meliqo deqa niŋgi na olo
otorosib jejamu qa iŋgi iŋgi egwajqa merŋgwom di iga une yosai.
12 Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qa niŋgi aqaryaiŋgeqnub deqa naŋgi nuŋgoq dena
olo silali iŋgi iŋgi yaiŋgeqnub. Deqa iga dego nuŋgoq dena silali iŋgi iŋgi yaiŋgwa kere.
Ariya iga Kristus aqa anjam bole ugetaim deqa iga nuŋgoq dena silali iŋgi iŋgi yaiŋgwa
uratem. Osim dena iga gulbe gargekoba qoboiyoqnem.
13 Atra tamo naŋgi atra talq dena iŋgi oqnsib uyeqnub. Tamo naŋgi atra bijal
taqateqnub qaji naŋgi atra bijalq dena atraiyqa wagme oqnsib uyeqnub. Niŋgi di
qaliesai kiyo?
14 Dego kere Tamo Koba a endegsi marej, "Tamo naŋgi Qotei aqa anjam bole mare
mare laqnub qaji naŋgi dena silali oqnsib naŋgo segi iŋgi awaiyoqnsib uyoqnqab."
15 Ariya e nuŋgo iŋgi bei yaiŋgwa osim anjam endi neŋgreŋyosai. E nuŋgoq dena silali
iŋgi iŋgi yaiŋgwa uratem agi bini unum. Degsi sosiy e moiqai. E ijo kumbra deqa tulaŋ
areboleboleibeqnu. Deqa tamo bei na ijo kumbra di olo uge qa maraiq.
16 E Yesus aqa anjam bole mare mare laqnum deqa e ijo segi ñam soqtqa keresai. Qotei
na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnqai. E wau di uratqa keresai. Uratqai di
Qotei na e gulbe ebqas.
17 E ijo segi areqalo na Yesus aqa anjam mare mare laosaieqnum. E Qotei aqa wau
tamo unum deqa e aqa areqalo dauryoqnsim aqa anjam mare mare laqnum. E ijo segi
areqalo na Yesus aqa anjam mare mare laqnum qamu e dena silali iŋgi iŋgi eqnum
qamu.
18 Deqa e awai kiye oqai? Ijo awai agiende. E Yesus aqa anjam bole mare mare
laqnsim dena e silali oqa urateqnum. Ijo awai bole agide. Bole, e silali oqa kere. Ariya e
oqa urateqnum. E laŋa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnum.
Ijo awai bole agide.

Pol a tamo uŋgasari kalil naŋgo kaŋgal tamo soqnej

19 E kumbra kiye yqa are soqnim e yqai. E tamo bei aqa sorgomq di sosai. Di
uŋgum, e ijo segi areqalo na tamo kalil naŋgo sorgomq di sosim naŋgi kaŋgalnjreqnum.
E degyeqnum. Di kiyaqa? E tamo gargekoba naŋgi are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi
eleŋqajqa deqa.
20 Deqa e Juda naŋgo kumbra dauryeqnum. Di kiyaqa? E naŋgi are bulyetnjroqnit
Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa. Tamo naŋgi dal anjam aqa sorgomq di unub qaji naŋgo
kumbra dego e dauryoqnsim dal anjam aqa sorgomq di sobulejunum. Bole, e segi dal
anjam aqa sorgomq di sosai. Ariya e naŋgo kumbra di dauryeqnum. Di kiyaqa? E naŋgi
are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa.
21 Tamo naŋgi dal anjam saiqoji unub qaji naŋgo kumbra dego e dauryoqnsim dal
anjam saiqoji sobulejunum. Bole, e Qotei aqa dal anjam ti unum. Agi e Kristus aqa dal

anjam aqa sorgomq di unum. Ariya e tamo naŋgi dal anjam saiqoji unub qaji naŋgi are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa e naŋgo kumbra dauryeqnum.
22 Tamo siŋgila saiqoji unub qaji naŋgo kumbra dego e dauryoqnsim siŋgila saiqoji sobulejunum. Di kiyaqa? E naŋgi are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa. O ijo was niŋgi quiy. E tamo kalil naŋgo sorgomq di sosim naŋgo kumbra dauryeqnum. Di kiyaqa? E naŋgi qudei are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa.
23 E Yesus aqa anjam bole qa are qaloqnsim deqa kumbra kalil di yeqnum. Deqa mondoŋ Yesus na awai boledamu e ebqas. Tamo kalil Yesus aqa anjam bole qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi dego awai di oqab.

Iga laŋ qure qaji awai oqajqa deqa gurgurqom

24 E mandam tamo naŋgo alaŋ qa merŋgwai. Tamo naŋgi gurguroqnsib bubuŋeqnub di naŋgi awai oqajqa deqa. Ariya tamo qujai a segi na naŋgi kalil buŋnjrsim awai oqas. Dego kere niŋgi laŋ qure qaji awai oqa marsib siŋgila na gurguroqniy.
25 Tamo gurgureqnub qaji naŋgi awai oqa marsib gurgur qalieqa osib naŋgo segi jejamu qaloqnsib siŋgilateqnub. Deqa gurgur batiamqa naŋgi siŋgila na gurgurqab. Naŋgo awai di mandam qaji awai. Deqa naŋgo awai di koboqas. Ariya laŋ qure qaji awai iga oqa mareqnum di koboqasai. Di gaigai sqas.
26 Deqa e ururoqnsim laŋa laŋaq di ŋam atosaieqnum. E awai bole di koqyoqnsim ururеqnum. E qoto tamo bul unum deqa e laŋa laŋaq di ijo baŋ waiyosaieqnum. E tamo qalqajqa deqa ijo baŋ tiŋsim geregere waiyeqnum.
27 E ijo segi jejamu qaloqnsim geregere taqatoqnsim dena e siŋgila eqnum. Di yawo anjam. Aqa utru agiende. Tamo uŋgasari naŋgi laŋ qure qaji awai oqajqa deqa e na Yesus aqa anjam bole naŋgi minjre minjre laqnum. Ariya e segi dego awai di osaiaim deqa e siŋgila na waueqnum.

10

Iga kumbra uge uge dauryqajqa are prugwasai

1 O ijo was niŋgi ijo anjam endeqa geregere poiŋgem. Nami gago moma naŋgi wadau sawaq di laqnabqa Qotei a laŋbi miligiq di sosiqa naŋgi gam osornjroqnej. Bati di naŋgi Yuwal Lent di gentosib mandam boleq aisib walwelosib gileb.
2 Naŋgi kalil Moses dauryeb deqa naŋgi laŋbi ti Yuwal Lent ti dena yanso obuleb.
3 Bati deqa Qotei aqa Mondor a laŋ goge na naŋgi kalil iŋgi anainjreqnaq uyoqneb.
4 Ya dego Mondor na naŋgi kalil anainjreqnaq uyoqneb. Mondor na naŋgi meniŋ bei osornjrnaqa meniŋ dena ya branteqnaqa naŋgi uyoqneb. Meniŋ di wadau sawaq di naŋgi daurnjrsiq giloqnej. Meniŋ di agi Kristus.
5 Ariya Qotei a naŋgi qa arearetosaioqnej. Deqa a wadau sawaq di naŋgi gargekoba ñumnaq moreŋeb.
6 Qotei na naŋgi ñumnaq moreŋeb. Di kiyaqa? Iga bini unum qaji iga ulaosim naŋgo kumbra uge dauryqa are pruggaim deqa.
7 Deqa ijo was kalil, niŋgi gisaŋ qotei naŋgi qa louoqnaib. Agi gago moma qudei naŋgi gisaŋ qotei naŋgi qa louoqneb. Qotei aqa anjam bei naŋgi qa endegsib neŋgreŋyeb unu, “Naŋgi naŋgo segi jejamu qa areboleboleinjreqnaq iŋgi ti ya ti uyoqnsib alaŋoqneb.”
8 O ijo was kalil, iga sambala kumbra dego yqasai. Agi gago moma qudei naŋgi sambala kumbra yoqneb deqa bati qujai qa Qotei na 23,000 tamo uŋgasari naŋgi ñumnaq moreŋeb.
9 Iga Tamo Koba aqa siŋgila laŋa tenemtqa osim a gisaŋyqasai dego. Agi gago moma qudei naŋgi degyoqneb deqa Qotei na amal uge qariŋnjrnaqa bosib naŋgi uñinjrnab moreŋeb.

10 Iga Qotei ŋiriŋtqasai dego. Agi gago moma qudei naŋgi degyoqneb deqa Qotei na
padalto qaji laŋ aŋgro bei qariŋyonaq aisiq naŋgi padaltnjrej.
11 Qotei na gago moma naŋgi degsi ŋolawotnjrej. Onaqa Moses a anjam di neŋgreŋyonaq
soqnej. Iga diŋo bati jojomyonum deqa iga anjam di sisiyosim ulaosim gago moma
naŋgo kumbra uge dauryqa uratqom.
12 Tamo bei a endegsi are qalqas, "E siŋgila na tigelejunum." Ariya a olo geregere ŋam
ateme. A uloŋosim uneq aiyo uge.
13 Gulbe kalil nuŋgoq di branteqnu qaji di mandam tamo kalil naŋgoq di dego
branteqnu. Qotei a tamo bole unu deqa a niŋgi uratŋgwasai. A marimqa gulbe di
aqa siŋgila na nuŋgo siŋgila buŋyqasai. Qotei na gam waqtetŋgoqnimqa niŋgi gulbe di
britoqnsib siŋgila na tigelesqab.

Iga Qotei bole ti mondor uge naŋgi ti turtnjrsim biŋinjrqa keresai

14 Deqa ijo was bole, niŋgi gisaŋ qotei naŋgi qa louoqnaib. Niŋgi naŋgi torei uratnjrsib
isaq giliy.
15 Niŋgi powo ti unub deqa e na anjam di niŋgi merŋgonum. Deqa niŋgi ijo anjam di
qusib geregere pegiyiy.
16 E niŋgi beŋgem qa anjam merŋgwai. Iga Qotei pailyoqnsim wain gambaŋ uyeqnum
di iga Kristus aqa leŋ aiyej qaji deqa are qaloqnsim a ombla korooqnsim uyeqnum.
Iga bem giŋgeŋyoqnsim uyeqnum di iga Kristus aqa jejamu qa are qaloqnsim a ombla
korooqnsim uyeqnum.
17 Bem qujai unu agi Kristus aqa jejamu. Deqa iga kalil koba na korooqnsim bem qujai
di uyeqnum. Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai.
18 Niŋgi Israel naŋgo kumbra qa are qaliy. Israel naŋgi atra bijalq di damu koitoqnsib
oto bei Qotei atraiyoqnsib olo oto bei uyeqnub. Naŋgo kumbra dena naŋgi Qotei ombla
korooqnsib damu uyeqnub.
19 Sulum naŋgi qotei bole edegaib. Sulum atrainjro qaji iŋgi di atraiyqa iŋgi bole
edegaib.
20 Iŋgi di sawa bei bei qaji naŋgi na oqnsib mondor uge naŋgi atrainjreqnub. Naŋgi
Qotei bole atraiyosaieqnub. Naŋgi Qotei qaliesai deqa naŋgi kumbra di yeqnub. Deqa
ijo was niŋgi kumbra di uratiy. Uratqasai di niŋgi mondor uge naŋgi ti beterqab.
21 Niŋgi Tamo Koba aqa wain gambaŋ ti mondor uge naŋgo wain gambaŋ ti di
turtoqnsib dena uyoqnaib. Niŋgi Tamo Koba aqa atra bijal ti mondor uge naŋgo atra
bijal ti di dego turtoqnsib dena uyoqnaib.
22 Iga kumbra degyqom di iga Tamo Koba aqa are ugetetim a iga qa minjiŋ oqwas.
Gago siŋgila na Qotei aqa siŋgila buŋyqa kere e? Keresai.

Iga bati gaigai Qotei aqa ñam soqtoqnqom

23 Kristen qudei naŋgi mareqnub, "E kumbra gargekoba yqa kere. Dal anjam na
getentosai." Di naŋgi bole mareqnub. Ariya iga kumbra qudei yoqnqom dena iga
aqaryaigwa keresai. Od, iga kumbra gargekoba yqa kere. Ariya iga kumbra qudei
yoqnqom dena iga siŋgilaqasai.
24 Iga gago segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalqasai. Iga tamo kalil naŋgi qa are
qaloqnsim naŋgi aqaryainjroqnqom.
25 Niŋgi iŋgi qariŋyo sawaq dena damu awaiyoqnsib uyoqniy. Damu di nami tamo
qudei na sulum atrainjroqneb kiyo sai kiyo niŋgi deqa nenemoqnaib. Niŋgi oqnsib
uyoqniy. Niŋgi nuŋgo are miligiq di qalieonub, kumbra di bole.
26 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
"Mandam endi Tamo Koba aqa segi mandam.
Iŋgi iŋgi kalil mandamq endi unub qaji di dego Tamo Koba aqa."

27 Deqa tamo bei Yesus qaliesai qaji a na iŋgi goisim niŋgi metŋgimqa niŋgi a ombla
gilqa are soqnim giliy. Gilsib iŋgi kalil a na anaiŋgwas qaji di niŋgi osib uyiy. Niŋgi deqa
nenemoqnaib. Niŋgi nuŋgo are miligiq di qalieonub, kumbra di bole.
28 Ariya Kristen was bei na niŋgi merŋgwas, "Iŋgi di sulum atrainjro qaji iŋgi." Degsi
merŋgimqa niŋgi was deqa are qalsib iŋgi di osib uyaib. Niŋgi uyqab di niŋgi unetqab.
29 Bole, niŋgi une yosai. Ariya tamo anjam merŋgwo qaji a are qalqas, niŋgi une yonub.
E deqa niŋgi merŋgonum.
Ariya Kristen was deqaji bei sosaiamqa e iŋgi uyqa are soqnim uyqai. Di e une yosai.
Kiyaqa e tamo bei aqa areqalo dauryosiy iŋgi getentqai?
30 E Qotei pailyosiy iŋgi di uyqai di tamo bei a kiyaqa e misiliŋbqas?
31 Deqa niŋgi iŋgi ti ya ti uyqa oqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnsib uyoqniy. Niŋgi kumbra
bei yqa oqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnsib yoqniy.
32 Niŋgi na Juda ti Grik ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ti uneq breinjraib.
33 Niŋgi e nubiy. E na tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole bole enjreqnam naŋgi
e qa areboleboleinjreqnu. E ijo segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalosaieqnum. E tamo
uŋgasari gargekoba naŋgi Qotei na eleŋqajqa deqa are qaloqnsim aqaryainjreqnum.

11

1 Niŋgi ijo kumbra kalil dauryoqniy. Agi e segi Kristus aqa kumbra kalil dauryeqnum
dego kere.

Uŋa naŋgo gate kabutqajqa kumbra

2 E qalieonum, niŋgi gaigai e qa are qaloqnsib anjam kalil e nami merŋgoqnem qaji di
geregere dauryeqnub. Deqa e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu.
3 Ariya niŋgi ijo anjam bei dego qusib poiŋgem. Niŋgi qalie, tamo kalil naŋgo gate di
Kristus. Uŋa naŋgo gate di tamo naŋgi. Kristus aqa gate di Qotei.
4 Deqa tamo naŋgi pailyqa osib kiyo anjam palontqa osib kiyo naŋgi gate tatal ataib.
Naŋgi gate tatal atqab di naŋgi naŋgo gate jemai yqab. Naŋgo gate agi Kristus.
5 Ariya uŋa naŋgi pailyqa osib kiyo anjam palontqa osib kiyo naŋgi naŋgo gate
kabutebe. Uŋa a aqa gate kabutqasai di a aqa gate jemai yqas. Osim a uŋa qudei naŋgo
gate baŋga torei milalteqnub qaji naŋgi bul sqas.
6 Deqa a aqa gate kabuteme. A aqa gate kabutqa asgiyqas di uŋgum, a aqa gate baŋga
dego gentosim milalteme. Ariya a dena jemaiyqa uratqas di a aqa gate kabuteme.
7 Tamo naŋgi naŋgo gate kabutaib. Di kiyaqa? Naŋgi Qotei sigitoqnsib aqa ñam ti
siŋgila ti boleq ateqnub. Ariya uŋa naŋgi naŋgo segi tamo naŋgo ñam ti siŋgila ti boleq
ateqnub.
8 Qotei a uŋa aqa tanu osiqa dena tamo gereiyosai. A tamo aqa tanu osiqa dena uŋa
gereiyej.
9 Qotei a uŋa qa are qalsiqa tamo gereiyosai. A tamo qa are qalsiqa uŋa gereiyej.
10 Deqa uŋa naŋgi naŋgo segi gate kabutebe. Naŋgi degyqab di laŋ aŋgro naŋgi unsib
marqab, "Bole, naŋgi naŋgo segi tamo naŋgo sorgomq di unub."
11 Tamo Koba aqa areqalo endegsi unu. Uŋa naŋgi naŋgo segi qa sai. Tamo naŋgi dego
naŋgo segi qa sai.
12 Qotei a tamo aqa tanu osiqa dena uŋa gereiyej deqa uŋa naŋgi tamo naŋgo. Tamo
naŋgi uŋa naŋgoq dena ŋambabeqnub deqa tamo naŋgi uŋa naŋgo. Ariya Qotei a segi qujai
iŋgi iŋgi kalil qa utru.
13 Uŋa a aqa segi gate kabutosaiosim Qotei pailyqas di kumbra bole e? Niŋgi segi
mariy.
14 Iga qalie, tamo naŋgi gate mariŋ uratqab di kumbra bolesai.
15 Ariya uŋa naŋgi gate mariŋ uratqab di bolequja. Di naŋgo wala bole. Naŋgo gate
mariŋ di Qotei na enjroqnsiq dena naŋgo gate kabuteqnu.

16 O ijo was kalil, tamo bei a ijo anjam deqa ŋiriŋosim gotraŋyaiq. A gotraŋyqas di a
endegsi poiyem, iga kumbra bei dauryosaieqnum. Qotei aqa tamo uŋgasari qure qure
kalilq di unub qaji naŋgi dego kumbra bei dauryosaieqnub.

Korin Kristen naŋgi louqa korooqnsibqa kumbra uge babteqnub

17 Ariya e nuŋgo kumbra qudei qa areboleboleibosaieqnu. E deqa niŋgi merŋgwai.
Niŋgi Qotei louqa korooqnsibqa niŋgi kumbra bole babtosaieqnub. Niŋgi kumbra uge
babteqnub.
18 E mati deqa niŋgi merŋgwai. E anjam endegsi quem. Niŋgi Qotei louqa korooqn-
sibqa niŋgi pupooqnsibqa anjam na qoteqnub. E anjam di qusim endegsi are qalem,
"Bole, naŋgi degyeqnub."
19 O was niŋgi pupoeqnub di kere. Niŋgi pupoosai qamu tamo yai naŋgi Qotei aqa
kumbra geregere dauryeqnub di niŋgi qaliesai qamu.
20 E quem, niŋgi koroeqnub di niŋgi Tamo Koba a qa are qalsib iŋgi uyqajqa deqa
koroosaieqnub.
21 Niŋgi qudei qunjaŋ bolet deqa niŋgi namo boqnsib Qotei tal miligiq di iŋgi uyekrite-
qnab Kristen was qudei naŋgi bunu boqnsib mamnjreqnu. Niŋgi qudei koroq di wain
koba dego uyoqnsib nanarieqnub.
22 Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei tal ugetoqnsib tamo iŋgi saiqoji naŋgi jemai
enjreqnub. Nuŋgo segi segi tal unu deqa niŋgi mati nuŋgo talq di iŋgi ti ya ti uysib
bunuqna bosib Qotei louqa korooiy. Ariya niŋgi degyosaieqnub. Deqa e anjam kiyersiy
merŋgwai? E nuŋgo kumbra deqa areboleboleibeqnu degsi merŋgwai e? Sai. E degsi
merŋgwasai.

Pol a beŋgem qa anjam marej

23-24 Ariya beŋgem qa anjam e nami merŋgem qaji di olo merŋgwai. Anjam di Tamo
Koba Yesus na merbonaq quem. Anjam agiende. Nami Judas na Yesus osiq jeu
tamo naŋgo baŋq di atej. Qolo qujai deqa Yesus a bem osiqa Qotei pailyosiqa bem di
giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa minjrej, "Endi ijo jejamu. E na niŋgi aqaryaiŋgwa
osim deqa eŋgonum. Deqa niŋgi osib uyiy. Bunuqna niŋgi gaigai uyoqnsib e qa are
qaloqniy."
25 Degsi minjrnaqa naŋgi bem uynab koboonaqa a na olo wain gambaŋ osiq Qotei
pailyosiqa minjrej, "Wain gambaŋ endi ijo leŋ. Leŋ di aisim Qotei aqa anjam bunuj
siŋgilatqas. Deqa niŋgi osib uyiy. Bunuqna niŋgi gaigai uyoqnsib e qa are qaloqniy."
26 O ijo was, niŋgi Yesus aqa anjam deqa are qaloqnsib bati gaigai bem ti wain
gambaŋ ti di uyoqnsib anjam endegsib palontoqniy, "Tamo Koba a jaqatiŋ osiq moiyej."
Palontoqnsib soqnib mondoŋ a olo bqas.

Niŋgi bem ti wain ti uyqa osibqa niŋgi mati nuŋgo segi so peleiyiy

27 Deqa tamo bei a Tamo Koba Yesus aqa bem ti wain gambaŋ ti uyqa osimqa a kumbra
uge bei yqas di a Yesus aqa jejamu ti leŋ ti ugetqas. Dena a une yqas.
28 Deqa tamo bei a bem ti wain gambaŋ ti uyqa osimqa a mati aqa segi so peleiyosim
di a uyem.
29 A Yesus aqa jejamu geregere peleiyosaiosim bem ti wain gambaŋ ti uyqas di a une
yqas. Deqa Qotei na a kamba gulbe yqas.
30 Utru deqa niŋgi gargekoba siŋgila saiqoji sosib maiŋgeqnu. Osib niŋgi qudei
moreŋeqnub.
31 Iga gago segi segi so geregere peleiyosim bem ti wain gambaŋ ti uyqom di iga
unetqasai. Deqa Qotei na iga gulbe egwasai.
32 Tamo Koba a gago kumbra uge qudei qa iga pegigoqnsiq gulbe egeqnu. Di a iga
tingitgwajqa deqa. Yim mondoŋ iga tamo kalil mandamq endi unub qaji naŋgi ti une
osim padalqasai.

33 Deqa ijo was kalil, niŋgi bem ti wain gambaŋ ti uyqa korooqnsibqa niŋgi urur uyaib.
Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa tariŋoiy.
34 Niŋgi qudei mamŋgimqa niŋgi mati nuŋgo segi talq di iŋgi uysib bunuqna bosib
korooiy. Niŋgi namo bosib koroosib Qotei tal miligiq di iŋgi koba uyekritaib. Niŋgi
degyqab di niŋgi une yqab. Deqa Qotei na kamba niŋgi gulbe eŋgwas.
Ijo anjam qudei e mati neŋgreŋyqasai. Bunuqna e nuŋgoq bosiy anjam di nuŋgo
ulatamuq di gereiyqai.

12

Qotei aqa Mondor na iga siŋgila segi segi egeqnu

1 O ijo was, Qotei aqa Mondor na iga siŋgila segi segi egeqnu. E deqa niŋgi merŋgit
quiy.
2 Niŋgi qalie, nami niŋgi Qotei qalieosaisonabqa gisaŋ qotei naŋgi na niŋgi titŋgeqnabqa
niŋgi naŋgi daurnjroqneb. Gisaŋ qotei naŋgi di anjam marqa keresai.
3 Deqa niŋgi endegsi poiŋgem. Qotei aqa Mondor a tamo bei aqa medabu siŋgilatetimqa
a endegsi marqa keresai, "Yesus a tamo uge." Tamo bei a Mondor Bole ti sqasai di a
endegsi marqa keresai, "Yesus a Tamo Koba."
4 Mondor na iga siŋgila segi segi egeqnu ariya Mondor qujai segi unu.
5 Iga wau segi segi ojeqnum ariya Tamo Koba qujai segi unu.
6 Qotei na iga kumbra segi segi egeqnu ariya Qotei qujai dena iga kalil keretgeqnu.
7 Mondor na iga segi segi aqaryaigeqnu. Di kiyaqa? Iga na Kristen tamo uŋgasari kalil
naŋgi geregereinjrqajqa deqa.
8 Mondor na tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu deqa naŋgi Qotei aqa powo babte-
qnub. Mondor qujai dena tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu deqa naŋgi Qotei aqa qalie
babteqnub.
9 Mondor qujai dena tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu deqa naŋgi Yesus qa naŋgo
areqalo tulaŋ siŋgilaboleteqnub. Mondor qujai dena tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu
deqa naŋgi tamo mainjro qaji naŋgi boletnjreqnub.
10 Tamo qudei naŋgi Qotei aqa maŋwa babteqnub. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa
medabu oqnsib anjam palonteqnub. Tamo qudei na mondor kalil naŋgi peginjroqnsib
mareqnub, "Mondor naŋgi di bole. Mondor naŋgi di uge." Tamo qudei naŋgi meŋ
bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋeqnub. Tamo qudei naŋgi qure utru
segi segi naŋgo anjam di quoqnsib damu poinjreqnaqa ubteqnub.
11 Ariya Mondor qujai dena aqa segi areqalo na tamo naŋgi segi segi keretnjreqnaqa
naŋgi wau di yeqnub.

Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai

12 Tamo kalil naŋgi segi segi jejamu qujai. Naŋgo baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti dabkala ti
osib jejamu qujaiq di turtosib unub. Kristus a dego degsi unu.
13 Agi Mondor qujai na iga kalil yansgobulosiqa turtgej deqa iga kalil jejamu qujaiq di
unum. Iga qudei Juda. Iga qudei Grik. Iga qudei kaŋgal tamo. Iga qudei kaŋgal tamo sai.
Di uŋgum. Iga kalil Mondor qujai osim ya jumbumq dena ya uyobuleqnum.
14 Gago jejamu miligiq di baŋ segi sosai. Siŋga segi sosai. Baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti
dabkala ti kalil jejamu qujaiq di turtosib unub.
15 Siŋga a marqas, "E baŋ sai. Deqa e jejamu miligiq di sosai. Baŋ a segi unu." Di
bolesai. Siŋga a dego jejamu miligiq di unu.
16 Dabkala a marqas, "E ŋamdamu sai. Deqa e jejamu miligiq di sosai. Ŋamdamu a segi
unu." Di dego bolesai. Dabkala a dego jejamu miligiq di unu.
17 Gago jejamu a ŋamdamu segi sqas di iga kiyersim anjam quqwom? Keresai. Gago
jejamu a dabkala segi sqas di iga kiyersim iŋgi quleqgwas? Di dego keresai.

18 Gago jejamu a degsi sosai. Qotei na baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti dabkala ti osiqa jejamu
qujaiq di ateleŋej unub. A aqa segi areqalo na degyej.
19 Gago jejamu a ŋamdamu segi sqas kiyo, a baŋ segi sqas kiyo, a siŋga segi sqas kiyo di
gago jejamu a kiyersi sqas? A bole sqa keresai.
20 Gago jejamu a degsi sosai. Baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti dabkala ti kalil jejamu qujaiq
di turtosib unub.
21 Ŋamdamu na baŋ minjqas, “Ni ulaŋ. E segi wauqa kere.” Degsi minjqa keresai. Gate
na siŋga minjqas, “Ni ulaŋ. E segi wauqa kere.” Degsi minjqa keresai.
22 Naŋgi kalil jejamu qujaiq di unub. Bole, naŋgi qudei siŋgila kiñala unub. Ariya naŋgi
wau bole yeqnub deqa iga na naŋgi uratnjrqa keresai.
23 Iga naŋgi qudei kiñala bolesai qa mareqnum. Ariya iga na olo naŋgi gereinjreqnum.
Naŋgi qudei iga jemai qa mareqnum. Ariya iga olo gara na naŋgi kabutnjreqnum.
24 Naŋgi qudei uno boledamu deqa iga na naŋgi kabutnjrosaieqnum. Ariya Qotei na
naŋgi kalil jejamu qujaiq di ateleŋej unub. Deqa naŋgi qudei ñam saiqoji unub qaji di
Qotei na olo ñam soqtetnjreqnu.
25 Gago jejamu a poeleŋaim deqa Qotei a degyeqnu. Deqa jejamu miligiq di naŋgi segi
segi qa qalaqalaiyo kumbra yeqnub.
26 Bei a jaqatiŋ oqas di naŋgi kalil dego jaqatiŋ oqab. Bei a ñam koba oqas di naŋgi kalil
a ombla areboleboleinjrqas.
27 Niŋgi kalil Kristus aqa jejamu qujai. Niŋgi segi segi aqa jejamu miligiq di unub.
28 Qotei na Kristen tamo uŋgasari naŋgi wau segi segi enjreqnu. Naŋgi qudei a na
qariŋnjreqnaqa naŋgi aqa anjam mare mare laqnub. Naŋgi qudei a na wau enjreqnu
deqa naŋgi aqa medabu oqnsib anjam palonteqnub. Naŋgi qudei a na wau enjreqnu
deqa naŋgi aqa anjam plalteqnub. Naŋgi qudei a na siŋgila enjreqnu deqa naŋgi aqa
maŋwa babteqnub. Naŋgi qudei a na siŋgila enjreqnu deqa naŋgi tamo mainjro qaji
naŋgi boletnjreqnub. Naŋgi qudei a na wau enjreqnu deqa naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi
aqaryainjreqnub. Naŋgi qudei a na Kristen gate ateleŋeqnu deqa naŋgi na aqa wau
taqateqnub. Naŋgi qudei a na meŋ bulyetnjreqnu deqa naŋgi qure utru segi segi naŋgo
anjam mareleŋeqnub.
29 Deqa e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Qotei na naŋgi kalil qariŋnjreqnaqa naŋgi
aqa anjam mare mare laqnub e? Sai. Naŋgi kalil Qotei aqa medabu oqnsib anjam
palonteqnub e? Sai. Naŋgi kalil Qotei aqa anjam plalteqnub e? Sai. Naŋgi kalil Qotei
aqa maŋwa babteqnub e? Sai.
30 Naŋgi kalil tamo mainjro qaji naŋgi boletnjreqnub e? Sai. Naŋgi kalil meŋ
bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋeqnub e? Sai. Naŋgi kalil qure utru
segi segi naŋgo anjam di quoqnsib damu poinjreqnaqa ubteqnub e? Di dego sai. Qotei
na naŋgi kalil wau segi segi enjreqnu.
31 O ijo was, Mondor aqa siŋgila segi segi kalil di bolequja. Niŋgi siŋgila di oqajqa are
qaloqniy.

Iga qalaqalaiyo kumbra dauryqom

Ariya kumbra tulaŋ boledamu bei e na ubtosiy niŋgi merŋgit quiy.

13

1 Kumbra boledamu di agi qalaqalaiyo kumbra. Niŋgi quiy. E meŋ bulyosiy qure utru
segi segi naŋgo anjam kiyo laŋ aŋgro naŋgo anjam kiyo maroqnqai ariya e qalaqalaiyo
kumbra dauryqasai di ijo anjam maro di bolesai. Ijo anjam maro di laŋa noul bulosim
qatroŋkobaqas. Osim gruma bul laŋa anjam atqas.
2 E Qotei aqa medabu osiy anjam palontoqnqai kiyo, e Qotei aqa uli anjam kalil
qalieosiy utru babteleŋqai kiyo, e qalie koba ti sqai kiyo, e Qotei qa ijo areqalo tulaŋ
siŋgilaboletosiy dena mana kobaquja minjitqa a ijo anjam dauryosim tigelosim sawa

beiq gilqas kiyo ariya e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo kumbra kalil di Qotei aqa
ŋamgalaq di bolesai.
3 E ijo iŋgi iŋgi kalil eleŋosiy tamo sougetejunub qaji naŋgi jeisiy enjrqai kiyo, e ijo segi
jejamu osiy jeu tamo naŋgo baŋq di atitqa naŋgi na osib ŋamyuwo na koitqab kiyo ariya
e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo kumbra kalil dena e yala aqaryaibqa keresai.
4 Tamo uŋgasari naŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryqab di naŋgi gaigai lawo na sqab.
Sosib tamo kalil naŋgi kumbra bole enjroqnqab. Tamo bei a ñoro koba ti soqnim naŋgi
a qa are ugeinjrqasai. Naŋgi naŋgo segi ñam soqtqasai dego.
5 Naŋgi diqoqnsib sqasai. Naŋgi naŋgo segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalqasai. Naŋgi
urur ŋiriŋqasai. Tamo bei na naŋgi kumbra uge enjrimqa naŋgi deqa a kambatqasai.
6 Naŋgi kumbra uge qa areboleboleinjrqasai. Naŋgi kumbra bole qa areboleblein-
jroqnqas.
7 Naŋgi gulbe kalil qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesqab. Sosib gaigai Qotei qa naŋgo
areqalo siŋgilatoqnsib a qa tariŋoqnqab.
8 Qalaqalaiyo kumbra di koboqa keresai. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa medabu oqnsib
aqa anjam palonteqnub. Wau di koboqas. Tamo qudei naŋgi qure utru segi segi
naŋgo anjam mareleŋeqnub. Wau di dego koboqas. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa qalie
babteqnub. Wau di dego koboqas.
9 Bole, iga qalie ti unum. Ariya gago qalie di oto oto deqa iga truquigeqnu. Iga Qotei
aqa medabu oqnsim anjam palonteqnum. Anjam di dego oto oto deqa iga truquigeqnu.
10 Mondoŋ Yesus a olo bosim iŋgi iŋgi kalil keretimqa bati deqa qalie ti anjam ti iga
truquigeqnu qaji di torei koboqas.
11 Nami e aŋgro kiñala sosimqa e aŋgro kiñilala naŋgo anjam ti powo ti areqalo ti oqnsim
walweloqnem. Ariya bunuqna e tamo kobaqujaosimqa e aŋgro kiñilala naŋgo kumbra
di uratem.
12 Dego kere bini iga Qotei aqa kumbra geregere qalieosai unum. Gago qalie di oto
oto deqa iga truquigeqnu. Iga ya qolbiq di gago ulatamu geregere unqa keresai dego
kere iga Qotei aqa kumbra geregere qalieosai unum. Mondoŋ iga Qotei aqa ulatamu
unsimqa bati deqa iga a qa geregere qalieqom. A iga qa geregere qalieeqnu dego kere
iga kamba a qa geregere qalieqom.
13 Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum kumbra di gaigai sqas. Iga Qotei qa
tariŋeqnum kumbra di dego gaigai sqas. Qalaqalaiyo kumbra di dego gaigai sqas. Ariya
qalaqalaiyo kumbra di tulaŋ boledamu. Qalaqalaiyo kumbra dena kumbra kalil tulaŋ
buŋnjrejunu.

14

Iga Qotei aqa anjam palontqom di wau bolequja

1 Deqa ijo was kalil, niŋgi gaigai qalaqalaiyo kumbra dauryoqniy. Osib wau kalil
Qotei aqa Mondor na niŋgi eŋgeqnu qaji di yqajqa tulaŋ siŋgilaoqniy. Wau boledamu bei
agiende. Niŋgi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqniy.
2 Niŋgi qalie, tamo naŋgi meŋ bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo anjam mareqnub
di naŋgi Qotei segi minjeqnub. Naŋgi tamo naŋgi minjrosaieqnub. Mondor na naŋgi
siŋgila enjreqnaqa naŋgi uli anjam mareqnub. Deqa tamo bei a qusim poiyqa keresai.
3 Ariya Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam aqa damu babteqnub di tamo
naŋgi quoqnsib poinjreqnu. Deqa anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnsiq naŋgi kumbra bole
yqajqa are tigeltetnjroqnsiq naŋgo are miligi latetnjreqnu.
4 Tamo naŋgi meŋ bulyeqnub di naŋgi naŋgo segi are miligi siŋgilateqnub. Ariya Qotei
aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam aqa damu babteqnub di naŋgi na Kristen kalil
naŋgi dego siŋgilatnjreqnub.

5 Ijo are endegsi unu. Niŋgi kalil meŋ bulyoqnqab di bole. Ariya niŋgi Qotei aqa
medabu oqnsib anjam palontoqnqab di tulaŋ bolequja. Niŋgi quiy. Tamo bei a meŋ
bulyosim qure utru bei naŋgo anjam marim tamo bei a kamba anjam di aqa damu
poiyim ubtqas di kere. Anjam dena Kristen kalil naŋgi siŋgilatnjrqas. Ariya anjam
ubtqajqa tamo bei sqasai di meŋ bulyo tamo a anjam maraiq. Aqa anjam dena Kristen
naŋgi siŋgilatnjrqasai.
6 O ijo was, niŋgi ijo anjam endeqa are qaliy. E nuŋgoq bosiy meŋ bulyosiy qure
utru bei naŋgo anjam merŋgit niŋgi qusib poiŋgwasai di anjam dena niŋgi kiyersim
aqaryaiŋgwas? Keresai. Ariya e Qotei aqa uli anjam bei ubtosiy merŋgitqa kiyo, Qotei
aqa qalie bei babtitqa kiyo, Qotei aqa medabu osiy anjam palontitqa kiyo, anjam bei
plaltitqa kiyo niŋgi qusib poiŋgwas di bolequja. Anjam dena niŋgi aqaryaiŋgwas.
7 Iŋgi qudei ŋambile sosai qaji e deqa niŋgi merŋgit quiy. Tamo bei na yumba qamimqa
kiyo gombiŋ anjamimqa kiyo ariya aqa anjam ato di jagwa na osi taqal waiyqas di iga
kiyersim aqa lou poigwas? Di keresai.
8 Tamo naŋgi qoto qa gilqa marsib gul anjamibqa ariya gul aqa anjam ato di jagwa na
osi taqal waiyqas di tamo yai naŋgi qoto qa gilqab? Tamo dego bei sosai.
9 Dego kere niŋgi meŋ bulyosib qure utru bei naŋgo anjam marqab di tamo naŋgi kiy-
ersib qusib poinjrqas? Keresai. Nuŋgo anjam di dego jagwa na osi taqal waiyobulqas.
10 Bole, mandamq endi qure utru segi segi naŋgo anjam gargekoba unub. Anjam kalil
di damu ti.
11 Ariya tamo bei na qure utru bei naŋgo anjam e merbim qusiy aqa damu poibqasai
di a e qa marqas, “A yauŋ tamo.” Yim deqa e kamba a qa marqai, “A dego yauŋ tamo.”
12 O ijo was kalil, e qalieonum, niŋgi Qotei aqa Mondor aqa wau ojqajqa tulaŋ
arearetŋgeqnu. Deqa niŋgi na Kristen naŋgi siŋgilatnjrqajqa wauoqniy.

Meŋ bulyo kumbra

13 Ariya nuŋgo ambleq di tamo bei a meŋ bulyosim qure utru bei naŋgo anjam marqa
osimqa a mati endegsi Qotei pailyem, “O Abu, ni na powo ebimqa e anjam endi marsiy
olo aqa damu ubtqai.”
14 Niŋgi are qaliy. E meŋ bulyosiy qure utru bei naŋgo anjam na Qotei pailyqai di ijo
mondor ijo are miligiq di unu qaji a segi pailyimqa ijo areqalo a laŋa quqwas.
15 Deqa e endegyqai. E ijo mondor ti ijo areqalo ti turtosiy pailyoqnqai. E ijo mondor
ti ijo areqalo ti turtosiy louoqnqai dego.
16 Ni ino mondor na segi Qotei pailyosim biŋiyqam di tamo laŋaj bei a sosim ino pailyo
di poiyqasai. Deqa a endegsi marqa keresai, “Ni bole maronum.”
17 Bole, ni Qotei pailyoqnsim biŋiyeqnum di bolequja. Ariya tamo bei a ino pailyo
poiyqasai di ino pailyo dena a siŋgilatqa keresai.
18 E niŋgi kalil tulaŋ buŋgosim bati gargekoba meŋ bulyeqnum. Deqa e Qotei
minjeqnum, “Keretonum.”
19 Ariya Kristen naŋgi Qotei louqa koroesoqnibqa e naŋgo koroq di anjam truquyala
segi minjroqnit naŋgi qusib poinjrqas di tulaŋ bolequja. E meŋ bulyosiy qure utru segi
segi naŋgo anjam olekoba totoryosiy naŋgi minjroqnit naŋgi poinjrqasai di bolesai.
20 O ijo was kalil, niŋgi aŋgro kiñilala naŋgi bulosib nanarioqnaib. Niŋgi tamo bole bole
naŋgi bulosib areqalo bole na soqniy. Niŋgi aŋgro mom naŋgi dego bulosib kumbra uge
qa nanariosib soqniy. Niŋgi qalie, aŋgro mom naŋgi kumbra uge qa poinjrosaieqnu.
21 Qotei aqa dal anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo Koba a marqo, ‘E
qure utru bei bei naŋgo meŋ na niŋgi anjam merŋgit niŋgi ijo anjam quetbqasai.’ ”
22 Deqa ijo was, meŋ bulyqajqa kumbra di aqa utru agiende. Kumbra dena Qotei na
tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi aqa maŋwa osornjreqnu.
Tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi qa sai. Ariya Qotei aqa medabu
o qaji tamo naŋgi anjam palontqajqa kumbra di aqa utru agiende. Kumbra dena Qotei

na tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi aqa maŋwa osornjreqnu. Tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi qa sai.

23 Deqa Kristen koroq di niŋgi kalil meŋ bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo anjam maroqnqab di bolesai. Niŋgi degyqab di tamo laŋaj qudei kiyo tamo qudei Qotei qaliesai qaji naŋgi kiyo nuŋgo koro miligiq gilsib nuŋgo anjam di qusib niŋgi qa marqab, "Naŋgi nanarionub deqa anjam di mareqnub."
24 Ariya niŋgi kalil Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqnqab di tamo bei Qotei qaliesai qaji kiyo tamo laŋaj bei kiyo a nuŋgo koro miligiq gilsim nuŋgo anjam di qusim a poiyqas. Yim anjam dena aqa are qametim a aqa une qa geregere qalieqas.
25 Osim aqa areqalo uge kalil aqa are miligiq di uliejunu qaji di boleq atsim siŋga pulutosim Qotei aqa ñam soqtosim niŋgi merŋgwas, "Bole, Qotei a nuŋgo ambleq endi unu."

Qotei louqajqa kumbra

26 Deqa ijo was, niŋgi Qotei louqa korooqnsibqa niŋgi qudei lou babtoqniy. Niŋgi qudei Qotei aqa anjam plaltoqniy. Niŋgi qudei Qotei aqa uli anjam ubtoqniy. Niŋgi qudei meŋ bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo anjam maroqniy. Niŋgi qudei qure utru segi segi naŋgo anjam aqa damu poiŋgim ubtoqniy. O ijo was, nuŋgo wau segi segi dena niŋgi na Kristen tamo uŋgasari naŋgi siŋgilatnjroqniy.
27 Tamo qudei naŋgi meŋ bulyqa are soqnimqa niŋgi na minjrib naŋgi aiyel kiyo naŋgi qalub kiyo segi meŋ bulyqab. Tamo gargekoba naŋgi meŋ bulyqab di bolesai. Ariya naŋgi koba na turtosib meŋ bulyaib. Bei namoqna meŋ bulyim bei bunuqna meŋ bulyqas. Ariya naŋgi meŋ bulyosib anjam maroqnibqa niŋgi na anjam ubto tamo bei minjib a naŋgo anjam di aqa damu ubteme. Yim tamo uŋgasari kalil naŋgi qusib poinjrqas.
28 Kristen koroq di anjam ubtqajqa tamo bei sosaiamqa meŋ bulyo tamo naŋgi anjam maraib. Naŋgi mequmosib naŋgo segi are miligiq di Qotei pailyebe.
29 Niŋgi na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi dego minjribqa naŋgi aiyel kiyo naŋgi qalub kiyo segi anjam palontoqnebe. Tamo gargekoba naŋgi anjam palontoqnaib. Naŋgi anjam palontoqnibqa tamo qudei na naŋgo anjam di geregere pegiyoqnebe.
30 Tamo bei a Qotei aqa anjam palontoqnim ariya Qotei na tamo bei awejunu qaji a anjam bei osoryim tamo nami anjam palonteqnu qaji a mati medabu getentim tamo di a kamba tigelosim anjam palonteme.
31 Niŋgi segi segi kalil kumbra di dauryosib Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqniy. Palontoqnib Kristen kalil naŋgi quoqnsib poinjroqnim anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnqas.
32 Niŋgi na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi minjribqa naŋgi naŋgo segi so geregere taqatoqnsib anjam palontoqnebe.
33-34 Qotei a aqa segi wau kalil geregere yoqnsiqa aqa wau bei niñaqyosaieqnu. A are lawo qa utru.

Ariya uŋgasari naŋgi Kristen koroq di anjam maraib. Naŋgi mequmesoqnebe. Qure qure kalilq di Kristen uŋgasari naŋgi degyeqnub. Deqa uŋgasari naŋgi naŋgo segi ñam aguq atoqnsib naŋgo tamo naŋgo sorgomq di geregere mequmosib soqnebe. Agi anjam di Moses aqa dal anjamq di unu.
35 Deqa Kristen koroq di uŋgasari naŋgi anjam bei aqa damu geregere qalieqajqa are soqnim niŋgi na naŋgi endegsib minjriy, "Yaintim nuŋgo segi talq di niŋgi nuŋgo gumbuluŋ naŋgi nenemnjrib naŋgi na anjam aqa damu merŋgwab." Niŋgi na uŋgasari naŋgi degsib minjriy. Di kiyaqa? Uŋgasari naŋgi Kristen koroq di anjam marqab di kumbra bolesai.

36 O ijo was, Qotei aqa anjam nuŋgoq dena namoqna brantej e? Niŋgi segi na Qotei aqa
anjam osib nuŋgo areqaloq di siŋgilateb ariya Kristen tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam
osaieqnub e? Sai.
37 Tamo bei a endegsi are qalqas, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole. E Qotei aqa
Mondor ti unum.” A kere degsi are qalqo. Ariya tamo di a olo endegsi poiyem, “Anjam
Pol na neŋgreŋyosiq gagoq qariŋyqo qaji endi Tamo Koba aqa segi dal anjam tiŋtiŋ.”
38 Tamo di a ijo anjam endi urataiq. A uratqas di niŋgi na endegsib minjiy, “Ni Qotei
aqa medabu o qaji tamo bolesai.”
39 Deqa ijo was, niŋgi Qotei aqa medabu osib anjam palontqajqa tulaŋ siŋgilaoqniy.
Kristen koroq di tamo qudei naŋgi meŋ bulyoqnib niŋgi na naŋgi saidnjraib.
40 Niŋgi Qotei louqajqa kumbra kalil geregere taqatosib dauryosib soqniy.

15

Kristus a moisiq olo subq na tigelej

1 O ijo was kalil, Yesus aqa anjam bole e nami palontoqnsim merŋgoqnem qaji di bini
e olo pulutosiy niŋgi merŋgwai. Anjam di agi niŋgi osib siŋgila na tigelejunub.
2 E qalie, anjam e palontoqnem qaji di niŋgi torei ojsib nuŋgo areqaloq di siŋgilateb.
Deqa Qotei na niŋgi eleŋej. Niŋgi laŋa babaŋ na siŋgilateb qamu Qotei a niŋgi eleŋqa
keresai qamu.
3 Anjam bole e niŋgi merŋgoqnem qaji di e Kristus aqa baŋq na em. Anjam di tulaŋ
kobaquja. Anjam agiende. Kristus a gago une qa moiyej. Anjam di agi neŋgreŋq di unu.
4 A moinaqa subq ateb. Bati qalub koboonaqa a olo subq na tigelej. Anjam di dego
neŋgreŋq di unu.
5 A subq na tigelosiqa Pita aqaq di brantonaq unej. Osiqa aqa aŋgro 12 naŋgoq di dego
brantonaq uneb.
6 Osiqa bunuqna bati qujai qa a Kristen was 500 naŋgoq di dego brantonaq uneb.
Naŋgi gargekoba bini unub. Ariya naŋgi qudei moreŋeb.
7 Bunuqna a Jems aqaq di dego brantonaq unej. Osiqa aqa anjam maro tamo kalil
naŋgoq di dego brantonaq uneb.
8 Olo bunuqna a ijoq di dego brantonaq unem. Uŋa bei a bati grotosim aqa aŋgro
ougetqas dego kere Kristus a ijoq di brantonaq unem.
9 E nami Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnem. Deqa niŋgi e Yesus aqa
anjam maro tamo bolesai edegwab di kere. Yesus aqa anjam maro tamo kalil naŋgi na
e buŋbejunub deqa ijo ñam tulaŋ aguq aiyejunu.
10 Ariya Qotei a e qa are boleiyej deqa bini e aqa anjam maro tamo unum. A e qa are
boleiyej aqa kumbra di laŋa uloŋosai. E aqa kumbra di osim siŋgila na waukobaeqnum.
Ijo wau di tulaŋ kobaoqnsiq Qotei aqa anjam maro tamo kalil naŋgo wau buŋyejunu.
Ariya e ijo segi siŋgila na wau di yosaieqnum. Qotei a e qa are boleiyej deqa aqa siŋgila
na e wau di yeqnum.
11 Qotei aqa anjam maro tamo qudei na kiyo e na kiyo wau di yeqnum di uŋgum. Yesus
a moisiq olo subq na tigelej anjam di iga kalil koba na palonteqnum. Anjam di qujai
niŋgi osib nuŋgo areqaloq di siŋgilateb.

Tamo uŋgasari moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

12 Kristus a moinaqa Qotei na olo subq na tigeltej anjam di iga gaigai palontoqnsim
laqnum. Ariya kiyaqa niŋgi qudei mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na
tigelqasai”?
13 Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu Qotei na Kristus
dego subq na tigeltosai qamu.

14 Qotei na Kristus subq na tigeltosai qamu anjam iga palonteqnum qaji di bolesai
qamu nuŋgo areqalo Kristus qa siŋgilateqnub qaji di laŋa uloŋej qamu.
15 Qotei na tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigeltnjrqasai anjam di bole qamu
Qotei na Kristus dego subq na tigeltosai qamu iga Qotei aqa kumbra qa mare mare
laqnum di iga gisaŋ anjam mare mare laqnum qamu. Agi iga endegsi mare mare
laqnum, "Qotei a Kristus subq na tigeltej."
16 Qotei na tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigeltnjrqas anjam di bolesai qamu
Qotei na Kristus dego subq na tigeltosai qamu.
17 Qotei na Kristus subq na tigeltosai qamu nuŋgo areqalo Kristus qa siŋgilateqnub qaji
di laŋa uloŋej qamu niŋgi nuŋgo uneq di unub qamu.
18 Deqa tamo naŋgi nami Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib moreŋeb qaji naŋgi torei
padaleb qamu.
19 O ijo was kalil, iga iŋgi bole bole Kristus na mondoŋ egwas qaji deqa tariŋeqnum.
Ariya iga subq na olo tigelqasai anjam di bole qamu iga mandam qa iŋgi iŋgi qa segi
tariŋeqnum qamu iga tulaŋ sougetejunum qamu. Gago so uge dena mandam tamo kalil
naŋgo so uge tulaŋ buŋyejunu qamu.

20 Ariya iga degsi sougetosai. Kristus a moinaqa Qotei na olo subq na tigeltej. Kristus
a tamo kalil nami moreŋeb qaji naŋgi qa namoosiq subq na tigelej.
21 Niŋgi qalie, tamo qujai Adam a une atej deqa a moiyo qa utru. Dego kere Kristus a
subq na tigelo qa utru.
22 Adam aqa moma kalil naŋgi moreŋeqnub. Dego kere Kristus aqa tamo kalil naŋgi
olo ŋambile oqab.
23 Iga gago segi segi bati dauryosim subq na tigelosim ŋambile oqom. Namoqna Kristus
a subq na tigelej. Mondoŋ a olo laŋ qureq na bamqa iga aqa segi tamo uŋgasari unum
deqa iga dego subq na tigelqom.

24 Iga subq na tigelamqa diŋo bati brantqas. Bati deqa mandor naŋgi ti mondor uge
uge ti gate kokba ti naŋgo siŋgila ti kalil Kristus na kobotnjrqas. Osim a na iŋgi iŋgi kalil
eleŋosim aqa Abu Qotei aqa baŋq di uratqas. Yim Qotei a Mandor Koba sosim iŋgi iŋgi
kalil di taqatqas.
25 Kristus a degyqas. Di kiyaqa? A Mandor Koba sosim gilsim gilsim diŋo bati
brantimqa Qotei a Kristus aqa jeu tamo kalil naŋgi joqsim aqa sorgomq di atim a na
naŋgi taqatnjresqas.
26 Osim bati deqa a na aqa jeu tamo kalil naŋgi di kobotnjrsim ariya a moiyo dego
kobotqas.
27 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Qotei na iŋgi iŋgi kalil
eleŋosim Kristus aqa sorgomq di atqas." O ijo was, Qotei na iŋgi iŋgi kalil di eleŋosim
Kristus aqa sorgomq di atqas deqa iga qalieonum, Qotei a segi Kristus aqa sorgomq di
sqasai.
28 Mondoŋ Qotei na iŋgi iŋgi kalil di Kristus aqa sorgomq di atim soqnim Qotei aqa
Ŋiri a kamba dego Qotei aqa sorgomq di sqas. Deqa Qotei a segi na iŋgi iŋgi kalil di tulaŋ
buŋnjrsimqa a naŋgo Mandor Koba sosim bati gaigai naŋgi taqatnjroqnqas.

29 Niŋgi qalie, tamo qudei na tamo moreŋo qaji naŋgi aqaryainjroqnsib naŋgo sawa
osib yanso eqnub. Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu
naŋgi kiyaqa kumbra degyeqnub?
30 Od, tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab anjam di iga mare mare laqnum.
Mare mare laqnam tamo gargekoba naŋgi iga qa ŋiriŋoqnsib bati gaigai iga padaltgwa
laqnub. Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab anjam di bolesai qamu iga kiyaqa
anjam di mare mare laqnsim dena gulbe eqnum?

31 O ijo was, e bole maronum, e bati gaigai moiqa laqnum. E niŋgi qa are qaloqnsim
deqa moiqa laqnum. Niŋgi gago Tamo Koba Kristus Yesus beteryejunub deqa e niŋgi qa
tulaŋ areboleboleibeqnu.
32 Jeu tamo naŋgi wagme juwaŋ bul unub deqa naŋgi na e moiyotbqa laqnub. E
Efesus qureq di naŋgi ti qotoqnem. E mandam qaji iŋgi iŋgi oqajqa marsim naŋgi ti
qotosaioqnem. Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu iga
endegsi mare mare laqnum qamu, "Iga nebe kiyo moiqom deqa uŋgum, iga alaŋoqnsim
gago segi jejamu qa areboleboleigoqnim iŋgi ti ya ti uyoqnqom." Degsi mare mare
laqnum qamu.
33 O ijo was kalil, tamo qudei na niŋgi gisaŋgaib deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy.
Anjam bei unu di niŋgi qalie. Anjam agiende, "Niŋgi tamo uge uge naŋgi koba na
laqnaib. Laqnqab di naŋgi na nuŋgo areqalo niñaqyetŋgibqa niŋgi kumbra bole uratosib
naŋgi daurnjrqab." Anjam degsi unu.
34 Deqa niŋgi areqalo bole ti sosib olo une yoqnaib. Niŋgi quiy. Nuŋgo ambleq di tamo
qudei naŋgi Qotei qaliesai bole sai. Niŋgi jemaiŋgwajqa deqa e niŋgi degsi merŋgonum.

Tamo moreŋo qaji naŋgo jejamu kiyero osib olo tigelqab?

35 Ariya ijo was kalil, tamo bei na e endegsi nenembqas, "Tamo moreŋo qaji naŋgi
kiyersib olo subq na tigelqab? Naŋgo jejamu kiyero osib olo tigelqab?"
36 O ijo was kalil, tamo di a nanariosim deqa degsi nenembqas. Niŋgi qalie. Kurgus
bunuj breiyibqa mandamq aisim a laŋa mandamq di sqas. Ariya kurgus moiyo breiyib
a olo ŋambile sosim qoqitosim oqwas.
37 Kurgus kiyo saga kiyo qoqitosiq geitqo qaji di otorosim olo yagwasai. Aqa gei moiyo
segi yagim dena oqwas.
38 Tamo bei na kurgus yago kiyo saga yago kiyo yagimqa a olo qoqitosim oqimqa Qotei
aqa segi areqalo na naŋgi tanu segi segi enjrqas. Naŋgo tanu di uno segi segi.
39 Tamo ti wagme ti qebari ti qe ti naŋgi dego naŋgo jejamu uno segi segi.
40 Laŋ goge qaji iŋgi iŋgi naŋgo uno bei. Mandam qaji iŋgi iŋgi naŋgo uno bei. Laŋ goge
qaji iŋgi iŋgi naŋgo wala bei. Mandam qaji iŋgi iŋgi naŋgo wala bei.
41 Seŋ ti bai ti bongar ti naŋgo riaŋ segi segi. Bongar kalil dego naŋgo riaŋ segi segi.
42 Tamo subq na tigelqab qaji naŋgi kere dego. Tamo naŋgi moreŋeqnab naŋgo jejamu
subq ateqnub di qusaeqnu. Naŋgi subq na tigelabqa naŋgo jejamu olo qusaqasai. Naŋgi
ŋambile gaigai sqab.
43 Tamo naŋgi moreŋeqnab naŋgo jejamu subq ateqnub di jejamu uge. Naŋgi subq na
tigelabqa naŋgo jejamu tulaŋ boledamu sqas. Tamo naŋgi moreŋeqnab naŋgo jejamu
subq ateqnub di siŋgila saiqoji. Naŋgi subq na tigelabqa naŋgo jejamu siŋgila ti sqas.
44 Tamo naŋgi moreŋeqnab naŋgo jejamu subq ateqnub di mandam qaji jejamu. Naŋgi
subq na tigelabqa naŋgo jejamu laŋ qure qaji jejamu sqas.

Mandam qaji jejamu unu. Laŋ qure qaji jejamu dego sqas.
45 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Adam namo qaji a
mandamq endena brantej. Deqa a mandam qaji ŋambile osiq soqnej." Ariya Adam bunu
qaji a Mondor ti soqnej. Deqa a na iga laŋ qure qaji ŋambile egwas.
46 Laŋ qure qaji ŋambile a namoqna brantosai. Mandam qaji ŋambile a namoqna
brantej. Laŋ qure qaji ŋambile a bunuqna brantqas.
47 Qotei na Adam namo qaji a mandam na gereiyej. Deqa a mandam tamo. Ariya
Adam bunu qaji a laŋ qureq na bej.
48 Adam namo qaji a mandam tamo soqnej deqa aqa moma kalil naŋgi dego mandam
tamo unub. Ariya Adam bunu qaji a laŋ qure qaji tamo unu deqa aqa tamo kalil naŋgi
dego laŋ qure qaji tamo sqab.

49 Adam namo qaji a mandam tamo soqnej deqa iga a bulosim mandam tamo unum.
Dego kere Adam bunu qaji a laŋ qure qaji tamo unu deqa mondoŋ iga a bulosim laŋ
qure qaji tamo sqom.
50 O ijo was, e niŋgi endegsi merŋgwai. Qotei na mandam tamo naŋgi eleŋqa keresai.
A naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqa keresai dego. Gago jejamu moisiq
qusaeqnu qaji di ŋambile gaigai sqa keresai.
51 Deqa e uli anjam bei niŋgi endegsi merŋgwai. Iga kalil moiqasai. Iga kalil jejamu
bulyosim jejamu bunuj oqom.
52 Qotei na gul bunu geteŋ qaji anjamimqa tamo nami moreŋeb qaji naŋgi subq na
tigelqab. Deqa naŋgo jejamu olo bunu qusaqasai. Iga tamo moiyosai unum qaji iga
dego jejamu bulyosim naŋgi ti koba na jejamu bunuj oqom. O ijo was, kumbra di urur
brantoqujatqas.
53 Gago jejamu ugeqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei ugeqasai qaji di oqom.
Gago jejamu moiqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei moiqasai qaji di oqom.
54 Bole, gago jejamu ugeqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei ugeqasai qaji di
oqom. Gago jejamu moiqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei moiqasai qaji di oqom.
Yim bati deqa Qotei aqa anjam bei nami neŋgreŋyeb qaji di aqa damu brantqas. Anjam
agiende, “Qotei a tulaŋ siŋgilaosiq deqa a qoto buŋyosiq moiyo kobotej.
55 O Moiyo, ni gaigai siŋgilaoqnsim tamo naŋgi qoto itnjreqnum. Ariya ino siŋgila di
qabi unu? A koboej. O Moiyo, ni gaigai tamo naŋgi qaja na ñumeqnum. Ariya ino qaja di
qabi unu? A koboej.”
56 O ijo was niŋgi quiy. Moiyo aqa qaja agi gago une. Une aqa siŋgila agi Qotei aqa dal
anjam.
57 Ariya gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na iga qoto buŋyoqnsim tigelejunum.
Qotei a segi na iga siŋgilatgeqnu deqa iga a tulaŋ biŋiyoqnqom.
58 Deqa ijo was bole, niŋgi siŋgila na tigelesosib Tamo Koba Yesus qa waukobaoqniy.
Niŋgi wau di uratosib asgiŋgaiq. Niŋgi qalie, niŋgi Yesus aqa wau ojeqnub di niŋgi laŋa
wauosaieqnub. Wau di uloŋqa keresai. Deqa niŋgi gaigai siŋgila na wauoqniy.

16

Korin Kristen naŋgi silali koroiyqab

1 Ariya ijo was, niŋgi na Jerusalem Kristen naŋgi qa silali koroiyiy. Silali koroiyqajqa
gam di e nami Galesia Kristen naŋgi osornjrnam naŋgi dauryeb. E niŋgi dego gam di
osorŋgit dauryiy. Gam agiende.
2 Yori bati gaigai olo nebeoqnimqa niŋgi segi segi silali soqnim oto oqnsib nuŋgo segi
talq di atoqniy. Bunuqna silali kobaamqa e botqa niŋgi nami silali ateb unu deqa urur
koroiyib e na osiy qariŋyit Jerusalem aiqas. Deqa bati di niŋgi olo silali qa ŋamqasai.
3 E botqa niŋgi na tamo qudei giltnjrib e neŋgreŋ bei naŋgi enjrsiy qariŋnjrit naŋgi silali
di osib Jerusalem aiqab.
4 E dego aiqa are soqnim naŋgi na e daurbosib iga koba na aiqom.

Pol a Korin Kristen naŋgoq bqa marej

5 Ariya e mati Masedonia sawa ambleq na walwelosiy aisiy dia Kristen naŋgi unjrsiy
bunuqna e nuŋgoq bqai.
6 E nuŋgoq bosiy niŋgi koba na sqai kiyo. E qaliesai, e bati olekoba kiyo niŋgi koba na
soqnit ulili bati koboqas. E niŋgi koba na sosiy olo uratŋgosiy sawa beiq gilqa laqnit niŋgi
na e silali qa aqaryaibib e gilqai.
7 Ijo are endegsi unu. E bati truquyala niŋgi koba na sqasai. Tamo Koba a na odbimqa
e bati olekoba niŋgi koba na sqai.
8 Ariya e Efesus qureq endi soqnit Juda naŋgo yori bati koba ñam Pentikos di brantqas.

9 Qotei na gam waqtetbej deqa e qure endia Yesus aqa wau yoqnsim tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi are bulyetnjreqnum. Yeqnam jeu tamo gargekoba naŋgi ijo wau di
ugeugeiyqajqa laqnub.
10 Timoti a nuŋgoq bamqa niŋgi a osib gereiyiy. Yim a ulaqasai. A niŋgi koba na are
lawo sqas. Niŋgi quiy. Timoti a e ombla Tamo Koba aqa wau ojeqnum.
11 Deqa tamo bei na Timoti aqa ñam ugetaiq. Ariya Timoti a olo niŋgi uratŋgosim
walwelqa laqnimqa niŋgi a silali qa aqaryaiyosib lawo na suweiyib a olo ijoq bqas. A
Kristen was qudei naŋgi koba na ijoq bqab deqa e naŋgi qa tariŋoqnqai.
12 Gago was Apolos a endi unu. E a qa niŋgi saiŋgit quiy. E bati gargekoba siŋgila
na Apolos minjoqnem, “Gago Kristen was qudei naŋgi Korin Kristen naŋgoq giloqnib
ni naŋgi daurnjrsim gile.” Onaqa a gilqa uratoqnej. Bunuqna a nuŋgoq bqajqa bati
kereamqa a nuŋgoq bqas.

Pol aqa anjam mutu qudei

13 Ariya ijo was, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Osib siŋgila na tigeloqnsib Yesus qa nuŋgo
areqalo siŋgilatoqniy. Niŋgi gulbe bei qa ulaaib. Niŋgi siŋgila na soqniy.
14 Osib niŋgi kumbra bei yqa maroqnsib qalaqalaiyo kumbra na yoqniy.
15 Tamo kalil Akaia sawaq di unub qaji naŋgi are bulyosaisonabqa Stefanas aqa tal
qujai naŋgi namoqna are bulyeb. Stefanas aqa tal qujai naŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari
naŋgi qa wauoqnsib unub. O ijo was niŋgi di qalie. Deqa e niŋgi siŋgila na endegsi
merŋgwai.
16 Niŋgi tamo deqaji naŋgo sorgomq di geregere soqniy. Sosib tamo kalil Qotei aqa
wau ojeqnub qaji naŋgo sorgomq di dego soqniy.
17 Nuŋgo ambleq dena Stefanas na Fortunatus na Akaikus na naŋgi qalub ijoq beb
deqa e tulaŋ areboleboleibej. Niŋgi kalil ijoq bqa keresai deqa naŋgi kamba ijoq beb.
18 Bosib ijo are latetbeb. Naŋgi nami nuŋgo are dego latetŋgoqneb. Deqa niŋgi tamo
deqaji naŋgi qa tulaŋ areboleboleiŋgoqneme.
19 Ariya tamo uŋgasari Esia sawaq endi Qotei qa loueqnub qaji naŋgi na niŋgi
kaiyeiŋgonub. Akwila Prisila wo naŋgi aiyel dego niŋgi qa tulaŋ areboleboleinjreqnu
deqa naŋgi Tamo Koba aqa ñam na niŋgi kaiyeiŋgonub. Tamo uŋgasari kalil naŋgo aiyel
talq di Qotei qa loueqnub qaji naŋgi dego niŋgi kaiyeiŋgonub.
20 Kristen was kalil qure endia unub qaji naŋgi na dego niŋgi kaiyeiŋgonub. Ariya niŋgi
na nuŋgo Kristen was naŋgi segi segi kundoqnjriy. Kumbra di agi Qotei aqa segi tamo
uŋgasari kalil naŋgi yeqnub.
21 E Pol. E ijo segi baŋ na kaiye anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
22 E ijo anjam getentqai. Tamo bei a Tamo Koba Yesus qalaqalaiyqasai di Qotei na
kamba tamo di qoreiyosim ŋolawotqas. O Tamo Koba Yesus, ni aue.
23 Tamo Koba Yesus a niŋgi qa are boleiyeme.
24 E Kristus Yesus aqa ñam na niŋgi kalil qalaqalaiŋgeqnum. Bole.

2 KORIN

Pol a Yesus Kristus aqa wau tamo

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Qotei
aqa segi areqalo na e wau di ebej. Aqo gago was Timoti wo anjam endi neŋgreŋyonum.
Neŋgreŋyosim niŋgi Korin qureq di Qotei qa loueqnub qaji niŋgi ti Qotei aqa segi tamo
uŋgasari kalil Akaia sawaq di unub qaji naŋgi qa ti qariŋyonum.
2 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Qotei a gago are latetgeqnu

3 Iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ñam soqtoqnqom. A gago Abu
unu deqa a iga qa dulqajqa utru. A gago are tulaŋ latetgwajqa Qotei.
4 Deqa a gago gulbe kalil qa iga are latetgeqnu. A kumbra degyeqnu deqa iga na olo
kamba Kristen tamo uŋgasari gulbe ti unub qaji naŋgo are latetnjreqnum.
5 Kristus a jaqatiŋ koba qoboiyej deqa iga a ombla jaqatiŋ koba qoboiyeqnum. Dego
kere Kristus a are tulaŋ laesonaqa iga a ombla are tulaŋ laejunum.
6 O ijo was kalil, aqo Timoti wo gulbe eqnum di aqa utru agiende. Gago gulbe dena
Qotei na nuŋgo are latetŋgosim niŋgi eleŋqas. Ariya Qotei na gago are latetgeqnu di aqa
utru agiende. Kumbra dena dego Qotei na nuŋgo are latetŋgoqnqas. Yimqa jaqatiŋ iga
qoboiyeqnum qaji di niŋgi dego qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesqab.
7 Iga niŋgi qa gago areqalo siŋgilatosim endegsi mareqnum, bole, niŋgi siŋgila na
tigelesqab. Iga qalieonum, niŋgi iga ti beterosim jaqatiŋ eqnum deqa Qotei na niŋgi iga
ti gago are latetgoqnqas.
8 O ijo was kalil, iga Esia sawaq di gulbe kobaquja item. Gulbe dena iga ugeugeigosiqa
gago siŋgila tulaŋ buŋyej. Deqa iga endegsi are qalem, gulbe dena iga moiyotgwas. O ijo
was, niŋgi gago gulbe deqa qalieoiy.
9 Bole, iga are qalem, gulbe dena iga moiyotgwas. Anjam pegiyo tamo na tamo bei
minjqas, "Ni une ti unum deqa ni moiqam." Dego kere iga are qalem, gulbe dena iga
moiyotgwas. Qotei na gulbe di iga egej. Di kiyaqa? Iga gago segi siŋgila qa are qalaim
deqa. Iga Qotei aqa siŋgila qa are qaloqnqom. Agi a na qujai moiyo tamo naŋgi olo subq
na tigeltnjreqnu.
10 O ijo was, gulbe dena iga moiyotgwa laqnaqa Qotei na gulbe di taqal atetgej.
Bunuqna dego a na gago gulbe taqal atetgoqnqas. Deqa iga Qotei qa gago areqalo
siŋgilatoqnsim mareqnum, bole, a na olo gago gulbe taqal atetgoqnqas. Yim iga bole
sqom.
11 O ijo was niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy. Yimqa Qotei a nuŋgo pailyo de ti tamo
uŋgasari gargekoba naŋgo pailyo ti quoqnsim iga aqaryaigoqnqas. Gam dena niŋgi na
dego iga aqaryaigoqnqab. Yim tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Qotei tulaŋ biŋiyoqnqab.

Pol a Kristen naŋgi gisaŋnjrosaioqnej

12 O was kalil, ijo are miligiq di e qalieonum, e kumbra bole tiŋtiŋ segi dauryoqnsim
unum. E ijo kumbra deqa tulaŋ areboleboleibeqnu. Kumbra bole kalil Qotei na
osorbeqnu qaji di segi e dauryoqnsim unum. E mandam tamo naŋgo powo na kumbra
di yosaieqnum. Qotei a e qa are boleiyoqnsiq kumbra osorbeqnu qaji di segi e yeqnum.
Deqa e na tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole gaigai enjreqnum. Agi e na niŋgi dego
kumbra tulaŋ boledamu eŋgoqnem.
13-14 Ijo anjam endi niŋgi sisiyosib poiŋgwajqa deqa e neŋgreŋyonum. Bole, ijo anjam
qudei qa niŋgi geregere poiŋgosai unu. Ariya ijo are endegsi unu. Niŋgi ijo anjam kalil

qa poiŋgekritim gilsib diŋo bati itqab. Yim gago Tamo Koba Yesus a olo bqajqa batiamqa niŋgi e qa tulaŋ areboleboleiŋgim e kamba dego niŋgi qa tulaŋ areboleboleibqas.

15-16 Ijo are miligiq di e nami qalieem, niŋgi ijo kumbra kalil qa tulaŋ areboleboleiŋgim sqab. Utru deqa e na niŋgi merŋgem, "E mati nuŋgoq bosiy niŋgi uratŋgosiy Masedonia sawaq gilsiy dena puluosiy nuŋgoq olo bqai." Od, e bati aiyel nuŋgoq bqajqa are qalem. Di kiyaqa? Qotei na niŋgi gereiŋgo aiyeltŋgwajqa deqa. E nuŋgoq olo bosiy dena Judia sawaq aiqa laqnitqa niŋgi silali qa aqaryaibibqa e gamq di iŋgi bei qa truquaim deqa ti are qalem.

17 Niŋgi endegsib are qaleqnub kiyo, "Pol aqa anjam di a dauryosai. A na iga gisaŋgej. A mandam tamo naŋgo kumbra dauryoqnsiq deqa a anjam bei maroqnsiq olo urateqnu. A laŋa odoqnsiqa olo saideqnu." O ijo was niŋgi e qa degsib are qalaib.

18 Qotei a tamo bole unu deqa a aqa segi anjam kalil dauryeqnu. Deqa e dego anjam bole segi niŋgi merŋgeqnum. E laŋa odoqnsim olo saidosaieqnum.

19 Nami aqo Timoti wo Sailas ombla na wauoqnsim Qotei aqa Ŋiri Yesus Kristus aqa anjam palontoqnsim niŋgi merŋgoqnem. Niŋgi qalie, Yesus a dego laŋa odoqnsiq olo saidosaieqnu. A gaigai Qotei aqa ñam na odeqnu.

20 Qotei a nami iŋgi bole bole iga egwajqa marej. Kristus a odeqnu deqa Qotei na iŋgi di iga egwas. Deqa iga Kristus aqa ñam na mareqnum, "Bole." Osim iga Qotei aqa ñam soqteqnum.

21 Qotei a segi na niŋgi iga ti siŋgilatgeqnu. Siŋgilatgeqnaqa niŋgi iga ti Kristus beteryejunum. A na qujai iga aqa segi qa marsiq giltgej.

22 Osiqa aqa toqor egsiqa gago are miligiq di atej unu. Aqa toqor di aqa Mondor Bole. Mondor di Qotei na iga namo egej deqa iga qalieonum, bunuqna iŋgi bole bole a na iga egwa marej qaji di dego egwas.

Pol a Korin Kristen naŋgi gulbe enjrqa uratosiq deqa a naŋgoq olo bosai

23 O ijo was, e Qotei aqa ñam na niŋgi endegsi merŋgwai. E niŋgi gulbe eŋgwa uratosim deqa e olo Korin qureq bosai.

24 Nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di iga na laŋa taqatosaieqnum. Iga niŋgi ti koba na Yesus aqa wau ojeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwajqa deqa. Iga qalieonum, niŋgi nuŋgo areqalo Yesus qa geregere siŋgilatosib tigelejunub.

2

1 Ariya e olo Korin qureq bosai. E marem, e olo are gulbe na nuŋgoq bqasai.

2 E niŋgi are gulbetetŋgwai di tamo yai na olo ijo are boletetbqas? Niŋgi segi na ijo are boletetbqa kere.

3 Deqa e nuŋgoq olo bosiy are gulbe oqa uratonum. E nuŋgoq bosiy areboleboleibqas di kere. Utru deqa e anjam bei nami neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem. E qalieem, e areboleboleibqas di niŋgi kalil dego ijo arebolebole di unsib e koba na areboleboleigwas.

4 Bole, e are gulbe ti akam ti sosim anjam di neŋgreŋyem. E niŋgi are gulbetetŋgwa osim anjam di neŋgreŋyosai. E niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum di niŋgi qalieqajqa deqa e anjam di neŋgreŋyem.

Niŋgi na tamo une atej qaji aqa une kobotetiy

5 Tamo qujai nami une atej qaji di aqa une qa e anjam koba merŋgwasai. Tamo dena e are gulbetetbosai. A niŋgi kalil are gulbetetŋgej.

6 Aqa une aqa awai uge niŋgi gargekoba na a yeb di kereqo.

7 Deqa bini niŋgi olo aqa une kobotetosib aqa are latetiy. Yim a are boleqas. Niŋgi degyqasai di a olo are tulaŋ gulbe ti so uge.

8 Deqa niŋgi a olo qalaqalaiyo kumbra osoryoqniy. Yim a qalieqas, niŋgi a torei qoreiyosai.

9 E nuŋgo kumbra tenemtosiy niŋgi ijo anjam kalil dauryeqnub kiyo sai kiyo di
qalieqajqa deqa e nami anjam neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem.
10 Niŋgi tamo bei aqa une kobotetqab di e kamba dego aqa une kobotetqai. E tamo bei
aqa une kobotetqai di e niŋgi qa osiy Kristus aqa ŋamgalaq di kobotetqai.
11 Tamo uge Satan na iga gisaŋgosim ugeugeigaim deqa e degyqai. Satan aqa areqalo
uge ti aqa uli kumbra ti di iga bole qalieonum.

Pol a Taitus unqa marej

12 O ijo was kalil, e Kristus aqa anjam bole palontqa osim walwelosim Troas qureq di
brantem. Brantonam Tamo Koba a na gam waqtetbonaqa e dia aqa wau ojoqnem.
13 Bati di e ijo was Taitus itosai deqa e a qa are koba qaloqnem. Deqa e Troas Kristen
naŋgi olo uratnjrsim Masedonia sawaq gilem.

Yesus aqa wau tamo naŋgi qoto buŋyeqnub

14 Qotei a gaigai iga aqaryaigeqnaqa iga Kristus aqa siŋgila na qoto buŋyeqnum. Deqa e
Qotei tulaŋ biŋiyeqnum. Iga Qotei aqa wau ojeqnum deqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq
di unub qaji naŋgi Qotei qa bole poinjreqnu. Naŋgo powo di sabaŋ quleq ti bolequja bul.
15 Od, gago wau di qurem quleq ti bul Kristus na Qotei atraiyeqnu qaji. Quleq di tamo
uŋgasari Qotei na eleŋeqnu qaji naŋgi ti tamo uŋgasari padalqa gamq di unub qaji naŋgi
ti naŋgoq aiyeqnu.
16 Quleq dena tamo uŋgasari padalqa gamq di unub qaji naŋgi moiyotnjreqnu. Osiqa
tamo uŋgasari Qotei na eleŋeqnu qaji naŋgi ŋambile enjreqnu. Tamo yai naŋgi Qotei aqa
wau di yqa kere? Tamo dego bei sosai.
17 Niŋgi qalie, Qotei aqa anjam maro tamo gargekoba naŋgi silali oqajqa deqa osib
Qotei aqa anjam mare mare laqnub. Ariya iga naŋgi bul sai. Qotei na iga wau egej deqa
iga gisaŋ na wauosaieqnum. Iga Kristus koba na are qujaitosim Qotei aqa ŋamgalaq di
aqa anjam mare mare laqnum.

3

Yesus aqa wau tamo naŋgi anjam bunuj mare mare laqnub

1 Iga gago segi ñam soqtqajqa are unu e? Sai. Tamo qudei na kiyo niŋgi na kiyo iga qa
anjam bolequja neŋgreŋyqab di uŋgum. Niŋgi na kiyo tamo qudei na kiyo anjam bolequja
di sisiyosib gago ñam soqtetgwab di dego uŋgum. Iga deqa are qalosaieqnum.
2 Niŋgi segi neŋgreŋ bulosib gago kumbra qa saoqnsib laqnub. Niŋgi neŋgreŋ bul unub
deqa tamo kalil naŋgi neŋgreŋ di sisiyoqnsib iga qa poinjreqnu. Neŋgreŋ di gago are
miligiq di unu.
3 Kristus a segi na anjam di neŋgreŋyobulej. Neŋgreŋ di Kristus aqaq na bosiq boleq di
unu. Neŋgreŋ di niŋgi segi. Agi iga niŋgi wauetŋgeqnum. Kristus a mandam tamo bei aqa
siŋgila na anjam di neŋgreŋyosai. A Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa Mondor aqa siŋgila
na anjam di neŋgreŋyej. A meniŋq di neŋgreŋyosai. A tamo uŋgasari naŋgo are miligiq di
neŋgreŋyej.
4 Anjam di aqa utru agiende. Qotei a Kristus aqa ñam na iga wau egej deqa iga aqa
wau ojeqnum. Iga qalieonum, Qotei na aqa wau di geregere boletqas.
5 Bole, iga segi na wau di yqa keresai. Deqa iga gago segi siŋgila na Qotei aqa wau
yeqnum degsi marqa keresai. Qotei a segi na iga siŋgila egeqnaqa iga aqa wau yeqnum.
6 Gago wau agiende. Iga Kristus aqa anjam bunuj palontoqnsim laqnum. Anjam
bunuj di tamo qudei na dal anjamq di neŋgreŋyosai. Qotei aqa Mondor a segi na babtej.
Dal anjam na tamo uŋgasari naŋgi moiyotnjreqnu. Ariya Qotei aqa Mondor na tamo
uŋgasari naŋgi ŋambile enjreqnu.
7 Od, dal anjam na tamo uŋgasari naŋgi moiyotnjreqnu. Dal anjam aqa wau agide.
Dal anjam di Qotei a nami meniŋq di neŋgreŋyonaqa a riaŋ ti brantej. Deqa Moses

aqa ulatamu rianŋonaqa Israel tamo uŋgasari naŋgi aqa ulatamu koqyqa keresai. Ŋam qamotnjrej. Bunuqna riaŋ di olo koboej.

8 Ariya Mondor aqa wau bunuj unu. Aqa wau dena dal anjam aqa wau tulaŋ buŋyejunu. Mondor aqa wau di olo torei rianŋosiq goge oqej.

9 Dal anjam aqa wau agiende. A na gago une qa iga mergoqnsiq padaltgeqnu. Bole, dal anjam aqa wau di nami riaŋ ti bej. Ariya Qotei na iga tamo bole une saiqoji sqajqa gam babtej. Wau di olo tulaŋ riaŋ koba ti bej. Riaŋ dena dal anjam aqa riaŋ tulaŋ buŋyejunu.

10 Wau bunuj di riaŋ koba ti unu. Riaŋ dena wau namij aqa riaŋ tulaŋ buŋyejunu. Deqa iga wau namij aqa riaŋ uneqnum di a torei koboej.

11 Wau namij di gaigai sqa keresai. A koboqas. Bole, a riaŋ ti bej. Ariya wau bunuj gaigai sqas qaji a olo tulaŋ riaŋ koba ti unu. Riaŋ dena wau namij aqa riaŋ tulaŋ buŋyejunu.

12 Riaŋ koba di mondoŋ bosim gaigai gagoq di sqajqa deqa iga tariŋoqnsim unum. Deqa iga ulaosaieqnum. Iga riaŋ deqa mare mare laqnum.

13 Iga Moses soqnej dego sai. Moses aqa ulatamu riaŋ ti soqnej deqa a gara mutu oqnsiqa dena aqa ulatamu kabutoqnej. Di kiyaqa? Israel naŋgi unaib deqa. Ariya wau namij aqa riaŋ di koboej.

14 Israel naŋgo areqalo geteŋnjresoqnej deqa naŋgi anjam namij sisiyoqneb di naŋgo areqalo gara mutu na kabutobulesoqnej. Naŋgi nami degsib soqneb agi bini unub. Tamo bei na gara di taqal atqa keresai. Kristus a segi na gara di olo taqal ateqnu.

15 Od, bati gaigai Israel naŋgi Moses aqa dal anjam sisiyeqnub di naŋgo areqalo gara mutu na kabutobulejunu. Naŋgi nami degsib soqneb agi bini unub.

16 Ariya tamo naŋgi are bulyosib Tamo Koba aqa areq bqab di Qotei na gara di olo taqal atetnjrqas.

17 Tamo Koba a segi Mondor. Niŋgi Tamo Koba aqa Mondor ti sqab di nuŋgo une na niŋgi olo taqatŋgwa keresai. Niŋgi bole sqab.

18 Deqa gago ulatamu olo kabuesqasai. Iga kalil Tamo Koba aqa riaŋ ya jeqiloq di unobuloqnqom. Unoqnim riaŋ di gagoq di tulaŋ kobaoqnimqa dena iga Tamo Koba a segi buloqnsim sqom. Tamo Koba a na kumbra di iga egeqnu. Tamo Koba a segi Mondor Bole.

4

Qotei aqa wau tamo naŋgi web bul unub

1 Qotei a iga qa dulosiqa wau egej deqa iga aqa wau di ojqajqa asgigosaieqnu.

2 Kumbra uge uge kalil tamo naŋgi na ulitoqnsib yeqnub qaji di iga olo qoreiyeqnum. Iga gisaŋ kumbra na walwelosaieqnum. Iga Qotei aqa anjam bubulyosaieqnum. Iga boleq di anjam bole segi mareqnum. Deqa tamo kalil naŋgi gago kumbra di unoqnsib naŋgo are miligiq di qalieeqnub, iga Qotei aqa ŋamgalaq di wau bole yeqnum.

3 Ariya tamo uŋgasari padalqa gamq di unub qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole iga palonteqnum qaji di aqa utru poinjrosaieqnu.

4 Mandam endeqa gisaŋ qotei Satan a na tamo uŋgasari Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgo areqalo getentetnjrejunu. Deqa Kristus aqa anjam bole naŋgo are miligiq aiqa keresai. Naŋgi Kristus aqa suwaŋ unqa keresai dego. Kristus a segi Qotei. A segi riaŋ ti unu.

5 Niŋgi quiy. Iga gago segi kumbra qa saosaieqnum. Iga anjam endegsi palonteqnum, “Kristus Yesus a gago Tamo Koba unu deqa iga aqa ñam na niŋgi wauetŋgeqnum.” Iga anjam degsi palonteqnum.

6 Tulaŋ nami Qotei a iŋgi iŋgi kalil gereiyqa osiqa endegsi marej, “Ambru aqaq na suwaŋ brantqas.” Ariya bunuqna Qotei aqa suwaŋ di gagoq bosiqa gago are miligi

suwantetgej. Deqa iga Kristus aqa ulatamu geregere uneqnum. Kumbra dena iga suwaŋ bole unoqnsim Qotei aqa riaŋ poigeqnu.

7 O ijo was, iŋgi tulaŋ boledamu iga deqa mare mare laqnum qaji di gagoq di unu. Bole, iga siŋgila saiqoji unum. Iga web jagi na gereiyo qaji di bul unum. Deqa tamo kalil naŋgi iga nugoqnsib endegsib qalieeqnub, "Pol a aqa segi siŋgila na wau di yosaieqnu. A Qotei aqa siŋgila kobaquja na wau di yeqnu. Siŋgila dena mandam qaji siŋgila tulaŋ buŋyejunu." Tamo kalil naŋgi degsib qalieeqnub.

8 Gulbe segi segi gargekoba gagoq beqnu. Ariya gulbe dena iga padaltgosaieqnu. Iŋgi iŋgi gargekoba na gago areqalo niñaqyetgeqnu. Ariya iŋgi iŋgi dena gago areqalo torei ugetetgosaieqnu.

9 Jeu tamo naŋgi na iga jaqatiŋ egeqnub. Ariya Qotei a deqa iga uratgosaieqnu. Jeu tamo naŋgi dena iga lugoqnsib ŋeiotgeqnub. Ariya naŋgi na iga torei ugeugeigosaieqnub.

10 Gago jejamuq di tamo uŋgasari naŋgi gaigai Yesus aqa moiyo unobuleqnub. Deqa Yesus aqa ŋambile dego gago jejamuq di branteqnaq naŋgi uneqnub.

11 Iga Yesus aqa wau ojeqnum deqa jeu tamo naŋgi na bati gaigai iga moiyotgwa laqnub. Naŋgo kumbra dena Yesus aqa ŋambile dego gago jejamuq di branteqnaq tamo uŋgasari naŋgi uneqnub.

12 Deqa moiyo a gagoq di waueqnu. Ariya ŋambile a nuŋgoq di waueqnu.

13 Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di unu qaji a gagoq di branteqnu. Anjam agiende, "E Qotei qa ijo areqalo siŋgilateqnum deqa e aqa anjam mare mare laqnum." O ijo was, iga dego Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa iga aqa anjam mare mare laqnum.

14 Iga qalieonum, Qotei na Tamo Koba Yesus subq na tigeltej deqa mondoŋ a na iga dego subq na tigeltgwas. Osim iga niŋgi ti joqsim Yesus aqa areq osi oqwas.

15 E anjam di niŋgi merŋgonum. Di kiyaqa? E qalieonum, kumbra kalil gagoq di branteqnu qaji dena niŋgi aqaryaiŋgeqnu. Gam dena Qotei a tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi qa are boleiyeqnu. Deqa naŋgi Qotei biŋiyoqnsib aqa ñam soqteqnub.

Iga laŋ qure qaji iŋgi iŋgi qa are qaleqnum

16 Deqa iga Qotei aqa wau ojqajqa asgigosaieqnu. Bole, gago jejamu a uge qa laqnu. Ariya gago are miligi a bati gaigai olo boleoqnsiq siŋgilaeqnu.

17 Iga qalieonum, gulbe ti jaqatiŋ ti iga bini qoboiyeqnum qaji di tulaŋ kokba sai. Naŋgi sokiñalayosib koboqab. Iga gulbe di eqnum deqa iga qalieonum, mondoŋ iga laŋ qureq di so bole gaigai sqom. Iŋgi bole bole iga mondoŋ oqom qaji di tulaŋ boledamu. Iŋgi bole bole dena mandam qa iŋgi iŋgi tulaŋ buŋnjrejunu.

18 Iŋgi iŋgi iga gago ŋamdamu na uneqnum qaji di sokiñalayosim koboqas. Deqa iga iŋgi iŋgi di koqyosaieqnum. Iŋgi bole bole iga gago ŋamdamu na unqa keresai qaji di bati gaigai sqas. Deqa iga iŋgi bole bole di koqyoqnsim unum.

5

1 Iga qalie, gago mandam qaji jejamu endi torei ugeqas. Gago jejamu endi gago tal bul. Mondoŋ Qotei na olo tal bei iga egwas. Tal di tamo bei na gereiyosai. Tal di laŋ qureq di bati gaigai sqas.

2 Iga bini mandam qaji talq endi unum deqa iga akamoqnsim unum. Iga gago laŋ qure qaji tal osim gara bul jugwajqa deqa are koba unu.

3 Iga tal di jugwom di iga olo laŋa sqasai. Iga jejamu bunuj oqom.

4 Iga mandam qaji talq endi unum deqa iga are gulbeigeqnaqa akamoqnsim unum. Iga jejamu bunuj osim gara bul jugwajqa are qaleqnum. Od, iga gago jejamu moiqas qaji endi uratosim olo jejamu ŋambile sqas qaji di oqajqa are qaleqnum. Iga jejamu saiqoji sqajqa asgigeqnu.

5 Ŋambile sqajqa gam di Qotei a segi na gereiyetgosiqa aqa Mondor iga egej. Mondor di
Qotei na iga namo egej deqa iga qalieonum, bunuqna iŋgi bole bole a na iga egwa marej
qaji di dego egwas.
6 Deqa iga gaigai are siŋgilatoqnsim unum. Iga qalie, iga mandam qaji jejamu ti unum
deqa iga laŋ qureq di Tamo Koba a ombla sosaiunum.
7 Bini iga Yesus unosaieqnum. Ariya iga a qa gago areqalo siŋgilatoqnsim walwele-
qnum.
8 Od, iga gago jejamu endi uratosim oqsim Tamo Koba a ombla sqajqa are qaleqnum.
Laŋ qure a gago qure utru sqas.
9 Deqa iga bini mandamq endi sqom kiyo laŋ qureq oqsim dia sqom kiyo di uŋgum.
Iga kumbra Tamo Koba a tulaŋ areareteqnu qaji di dauryqajqa are qaleqnum.
10 Iga qalieonum, mondoŋ iga kalil Kristus aqa ulatamuq di tigelamqa a na gago
kumbra qa iga pegigwas. Iga mandamq endi sosimqa iga kumbra bole yoqnem kiyo
kumbra uge yoqnem kiyo di a unsim awai segi segi egwas.

Iga tamo uŋgasari naŋgo are bulyetnjrqajqa deqa waueqnum

11 Iga Tamo Koba a qa ulaoqnsim aqa sorgomq di unum deqa iga tamo uŋgasari naŋgo
are bulyetnjreqnum. Iga wau di ugetosaieqnum. Qotei a iga qa qalie bole. Nuŋgo are
miligiq di niŋgi dego iga qa qalie bole. E degsi are qalonum.
12 O ijo was, iga gago segi ñam soqtqa marsim anjam endi neŋgreŋyosai. Niŋgi gago
kumbra qa areboleboleiŋgwajqa deqa are qalsim anjam endi neŋgreŋyonum. Tamo qudei
naŋgi laŋa babaŋ na kumbra bole yqajqa arearetnjreqnu. Naŋgi are miligiq na kumbra
bole yqajqa arearetnjrosaieqnu. Deqa ijo was, niŋgi na tamo naŋgi di tingitnjroqnsib
dalnjroqniy.
13 Tamo naŋgi di endegsib mareqnub, “Pol a nanari tamo.” Naŋgo anjam di bole. Iga
Qotei qa are qalsim nanari tamo unum. Ariya iga niŋgi qa are qalsim areqalo bole ti
unum.
14 Kristus na iga tulaŋ qalaqalaigej aqa kumbra dena gago areqalo tigeltetgeqnaqa
iga aqa wau ojeqnum. Iga qalieonum, Yesus a iga kalil qa moiyej deqa iga kalil dego
moreŋobulem.
15 Od, a iga kalil qa moiyej. Iga ŋambile unum deqa iga gago segi jejamu qa are qalsim
walwelqasai. Yesus a iga qa moisiq olo subq na tigelej deqa iga a qa are qaloqnsim
walweloqnqom.
16 Deqa bini iga gago areqalo namij na tamo uŋgasari naŋgi peginjrosaieqnum. Bole,
nami iga gago areqalo namij na Kristus pegiyoqnem. Ariya bini iga degyosaieqnum.
17 Deqa tamo bei a Kristus beteryesqas di Qotei na aqa are bulyetimqa a tamo bunuj
brantqas. Niŋgi quiy. Aqa kumbra namij torei koboej. Kumbra bunuj olo brantej.
18 Kumbra bunuj di Qotei aqaq na bej. Nami iga Qotei ti jeu sonamqa Qotei a olo
Kristus aqa siŋgila na jeu kobotej. Deqa bini iga a ombla are qujaitosim unum. Jeu
kobotqajqa wau di Qotei na iga egej deqa iga aqa anjam mare mare laqnum.
19 Anjam agiende. Tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi nami Qotei ti jeu
sonabqa Qotei na naŋgi a ombla are qujaitosib sqajqa marsiq Kristus aqa siŋgila na jeu
kobotej. Deqa a naŋgo une qa olo are qalosaieqnu. Iga Kristus aqa anjam di mare mare
laqajqa deqa Qotei na wau egej.
20 Kristus na iga qariŋgej deqa Qotei a gago medabu na tamo kalil naŋgi metnjreqnu.
Iga Kristus aqa anjam palontoqnsim tamo kalil naŋgi endegsi metnjreqnum, “Niŋgi jeu
kumbra uratosib bosib Qotei ombla are qujaitosib soqniy.”
21 O ijo was, Qotei na iga aqaryaigwa marsiq deqa a gago une kalil osiqa Kristus aqa
qawarq di atnaqa a une tamo bulej. Kristus a segi une yosaieqnu. Deqa iga Yesus
beteryosim dena iga Qotei aqa segi tamo bole une saiqoji sqom.

6

Qotei aqa wau tamo naŋgi gulbe iteqnub

1 Iga Qotei ombla waueqnum deqa iga niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwom, “Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu aqa kumbra di niŋgi laŋa urataib.”
2 Agi Qotei a nami marej, “E ni padalo sawaq dena oqajqa bati atem. Bati di brantonaqa e ino pailyo qusim ni aqaryaimem.” O was niŋgi quiy. Qotei na iga aqaryaigwajqa bati brantqo. A na iga padalo sawaq dena eleŋqajqa bati bini qujai.
3 Tamo uŋgasari naŋgi gago wau endi uge qa marsib uloŋosib uneq aiyaib deqa iga na naŋgi kumbra uge bei osornjrosaieqnum.
4 Iga Qotei aqa wau tamo unum deqa iga gaigai tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole osornjreqnum. Iga siŋgila na tigeloqnsim gulbe qoboiyeqnum. Gago gulbe agiende. Tamo qudei na iga ugeugeigeqnub. Une bei bei na iga niñaqgwa laqnu. Iga are jaqatiŋgeqnu.
5 Jeu tamo naŋgi toqoŋ na iga lugoqnsib tonto talq di breigeqnub. Osib murqumyoqnsib iga qa anjam uge uge mareleŋeqnub. Iga gaigai ŋes na ti jaqatiŋ na ti waukobaeqnum. Iga geregere ŋeiosaieqnum. Iga bati gaigai mam ti laqnum.
6 Iga gulbe kalil di oqnsim kumbra bole jiga saiqoji dauryeqnum. Iga qalie bole ti unum. Iga urur minjiŋ oqosaieqnu. Iga na tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole bole enjreqnum. Iga Qotei aqa Mondor Bole aqa siŋgila oqnsim unum. Iga na tamo kalil naŋgi qalaqalainjreqnum. Iga laŋa medabu na naŋgi qalaqalainjrosaieqnum.
7 Iga Qotei aqa anjam bole gaigai mareqnum. Iga Qotei aqa siŋgila oqnsim waueqnum. Iga gago baŋ wo na ti baŋ qonaŋ na ti qoto qa iŋgi iŋgi ojoqnsim dena kumbra bole tiŋtiŋ dauryoqnsim waueqnum.
8 Tamo qudei naŋgi gago ñam soqteqnub. Ariya tamo qudei naŋgi gago ñam olo ugeteqnub. Tamo qudei naŋgi iga yomuigeqnub. Ariya tamo qudei naŋgi olo gago kumbra bole babteqnub. Tamo qudei naŋgi are qaleqnub, iga gisaŋ tamo. Sai. Iga anjam bole segi mareqnum.
9 Tamo qudei naŋgi iga qa qaliesai. Ariya tamo gargekoba naŋgi iga qa bole qalieeqnub. Iga moiyo tamo bulonum. Ariya iga olo ŋambile unum. Qotei na iga tingitgwa maroqnsiq deqa iga gulbe egeqnu. Ariya gulbe dena iga moiyotgosaieqnu.
10 Iga are gulbeigeqnu. Di uŋgum. Iga gaigai areboleboleigeqnu. Iga ñoro saiqoji unum. Di uŋgum. Iga na tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjreqnam naŋgi laŋ qure qaji ñoro koba eleŋeqnub. Iga iŋgi iŋgi saiqoji unum. Di uŋgum. Iga iŋgi bole bole kalil olo ejunum.
11 O Korin tamo uŋgasari, iga anjam kalil endi boleq atsim niŋgi merŋgonum. Iga gago are miligi waqtosim niŋgi eŋgekritonum.
12 Iga gago are miligi getentosai. Iga niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum. Ariya niŋgi nuŋgo are miligi getentejunub. Niŋgi iga koba na are qujaitosaieqnub.
13 Niŋgi ijo aŋgro bul unub deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Iga gago are miligi waqtosim niŋgi qalaqalaiŋgeqnum dego kere niŋgi kamba nuŋgo are miligi waqtosib iga qalaqalaigoqniy.

Iga Qotei aqa atra tal bul unum

14 Tamo uŋgasari Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgo kumbra nuŋgo kumbra ti ombla kerekere sai. Deqa niŋgi naŋgi ti beterosib koba na laqnaib. Niŋgi kumbra bole dauryo qaji tamo unub. Ariya naŋgi Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji tamo unub. Deqa niŋgi naŋgi ti beterqa kere e? Sai. Niŋgi suwaŋoq di unub. Ariya naŋgi ambruq di laqnub. Deqa niŋgi naŋgi ti beterqa kere e? Sai.
15 Kristus Satan wo naŋgi aiyel are qujaitosib ombla sqa kere e? Keresai. Niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub. Tamo uŋgasari qudei naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo

siŋgilatosaieqnub. Deqa niŋgi naŋgi ti areqalo qujaitosib ombla sqa kere e? Di dego keresai.
16 Qotei aqa atra tal ti gisaŋ qotei naŋgo atra tal ti beterosib ombla sqa kere e? Di dego keresai. Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa atra tal agi iga segi. Deqa Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "E naŋgo ambleq di sosiy walweloqnqai. E naŋgo Qotei sqai. Naŋgi ijo segi tamo uŋgasari sqab."
17 Tamo Koba a nami degsi marsiqa olo anjam bei dego endegsi marej, " 'Niŋgi na tamo uŋgasari e qa qaliesai qaji naŋgi uratnjrsib sasaloiy. Niŋgi naŋgo kumbra jigat bei ojaib. Ojqasai di e niŋgi eleŋosiy boletŋgwai.
18 Osiy e nuŋgo Abu soqnit niŋgi ijo segi aŋgro tiŋtiŋ sqab.' Tamo Koba siŋgila ti unu qaji a nami degsi marej."

7

1 O ijo was bole, iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di a na egwas. Deqa kumbra jigat kalil gago jejamu ti gago are miligi ti di unub qaji di iga torei uratekritqom. Osim dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sosim a qa ulaoqnqom. Ulaoqnsim gago jejamu ti gago are miligi ti torei Qotei yekritosim aqa segi kumbra boleq di sosim dauryoqnqom.

Pol a Korin Kristen naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyej

2 Deqa niŋgi nuŋgo are miligi waqtosib iga qalaqalaigoqniy. Iga nami tamo qudei kumbra uge bei enjrosaioqnem. Iga tamo qudei ugeugeinjrosaioqnem. Iga tamo qudei naŋgo iŋgi iŋgi gisaŋ na yainjrosaioqnem.
3 E nuŋgo jejamuq di une qametŋgwa osim anjam endi merŋgosai. Agi e maronum, iga niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum. Deqa iga moiqom kiyo iga ŋambile sqom kiyo di uŋgum. Iga gago are miligi waqtosim niŋgi qalaqalaiŋgoqnsim sqom.
4 E qalieonum, nuŋgo kumbra bolequja. Deqa e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Ijo are miligi niŋgi qa tulaŋ laejunu. Iga gulbe koba eqnum di uŋgum. E niŋgi qa are qaloqnsim dena e tulaŋ areboleboleibeqnu.
5 Ariya iga Masedonia sawaq di brantosim bati deqa iga aqaratqa keresai. Sawa dia iga gulbe gargekoba itoqnem. Tamo qudei naŋgi iga ti anjam na qotoqnem. Iga ulaoqnsim are toŋtoŋgoqnej.
6 Niŋgi qalie, tamo uŋgasari are gulbeinjreqnu qaji naŋgi Qotei na olo are latetnjreqnu. Deqa Qotei na Taitus qariŋyonaqa a gagoq bonaqa iga unsimqa gam dena gago are olo laej.
7 Od, gam dena Qotei na gago are latetgej. Gam dena segi sai. Taitus a nami nuŋgo ambleq di sonaqa niŋgi na aqa are lateteb a degsi mergonaq qunamqa gam dena dego Qotei na gago are latetgej. Taitus a niŋgi qa iga endegsi saigej. Niŋgi e olo nubqajqa are koba qaloqnsib nuŋgo une qa are ugeiŋgeqnu. Osib niŋgi e ombla are qujaitosib sqajqa siŋgilaeqnub. Taitus a niŋgi qa iga degsi saigej deqa e tulaŋ areboleboleibeqnu.
8 E qalieonum, anjam e nami neŋgreŋyem qaji di niŋgi sisiyosib are gulbeiŋgej. Ariya e deqa are ugeibosai. Bole, nami e are ugeibej. Ariya bini sai. Anjam e neŋgreŋyem qaji dena niŋgi are gulbeiŋgej. Sokiñalayonaq nuŋgo are gulbe di olo koboej.
9 Deqa e bini areboleboleibeqnu. Niŋgi are gulbeiŋgej e deqa areboleboleibosai. Niŋgi are gulbeiŋgej ariya bunuqna niŋgi olo are bulyeb deqa e areboleboleibeqnu. Qotei a segi na are gulbe di niŋgi eŋgej. Deqa gago anjam neŋgreŋyem qaji dena niŋgi yala ugeugeiŋgosai.
10 Are gulbe Qotei na tamo uŋgasari naŋgi enjreqnu qaji dena naŋgo are olo bulyetnjreqnu. Deqa Qotei na naŋgi eleŋeqnu. Nuŋgo are gulbe di iŋgi uge sai. Di iŋgi bole. Iga deqa are ugeigwasai. Ariya mandam tamo naŋgi are gulbe eqnub di iŋgi uge. Dena naŋgi moiyo gam tureqnub. Di kiyaqa? Naŋgi are bulyosai deqa.

11 Niŋgi geregere are qaliy. Are gulbe Qotei na niŋgi eŋgej qaji dena niŋgi olo
siŋgilatŋgej. Agi bini niŋgi kumbra bole bole yeqnub. Are gulbe dena Qotei na nuŋgo
are tigeltetŋgonaqa niŋgi tamo qujai nami une atej qaji di a ŋiriŋteb. Osib niŋgi Qotei
ulaiyosib aqa sorgomq di geregere soqneb. Qotei na nuŋgo are tigeltetŋgej deqa niŋgi iga
qa are koba qalsib tamo une atej qaji di aqa une gereiyetqa waukobaeb. Niŋgi kumbra
kalil di yeb deqa iga qalieonum, niŋgi tamo bole une saiqoji unub.
12 O ijo was, e nami anjam neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem. Niŋgi na tamo une atej qaji
aqa une gereiyetqajqa e deqa osim anjam di neŋgreŋyosai. Tamo agi tamo dena une yej
qaji a qa dego e are qalsim anjam di neŋgreŋyosai. Niŋgi na iga tulaŋ qalaqalaigeqnub
nuŋgo kumbra di Qotei aqa ŋamgalaq di boleq dqajqa deqa e anjam di neŋgreŋyem. Yim
niŋgi qalieqajqa, nuŋgo kumbra di bolequja.
13 Nuŋgo kumbra bole degsi unu deqa gago are tulaŋ laejunu.
Gago are laejunu deqa iga areboleboleigeqnu. Ariya iga olo tulaŋ areboleboleigeqnu.
Di kiyaqa? Niŋgi na Taitus aqa are gulbe kobotetosib are boleteteb deqa.
14 Anjam kalil e niŋgi qa Taitus saiyem qaji di bole. Deqa e ijo anjam deqa jemaibosai.
E nuŋgo kumbra bole kalil qa Taitus saiyosim nuŋgo ñam soqtem. Taitus a qalie, anjam
iga niŋgi qa a saiyem qaji di bole.
15 Bati Taitus a nuŋgoq bonaqa niŋgi a ulaiyosib a osib aqa anjam dauryoqneb. Nuŋgo
kumbra bole di Taitus aqa areqaloq di unu deqa a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu.
16 E niŋgi qa are siŋgilatosim qalieonum, niŋgi kumbra bole kalil yoqnsib sqab. Deqa e
niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu.

8

Kristen naŋgi silali koroiyeb

1 O ijo was niŋgi quiy. Qotei a Kristen tamo uŋgasari Masedonia sawaq di unub qaji
naŋgi qa are boleiyej. Iga deqa niŋgi saiŋgonam quiy.
2 Masedonia Kristen naŋgi iŋgi iŋgi tulaŋ saiqoji sosib gulbe qoboiyeqnab bati deqa
Qotei na naŋgi siŋgilatnjrnaqa naŋgi areboleboleinjrnaqa Judia Kristen naŋgi aqaryain-
jrqa marsib silali koba koroiyeb.
3 E deqa niŋgi merŋgwai. Masedonia Kristen naŋgi naŋgo segi areqalo na silali di
koroiyeb. Naŋgo silali kiñala soqnej di naŋgi koroiyeb. Osib naŋgi na naŋgo kumbra di
buŋyosib olo silali tulaŋ koba koroiyeb.
4 Naŋgi na iga waiŋgosib endegsib mergoqneb, “Niŋgi iga odgibqa iga niŋgi beterŋgosim
Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi silali qa aqaryainjrqom.”
5 O ijo was, iga nami are qalem, Masedonia Kristen naŋgi silali koroiyqab. Ariya naŋgi
kumbra di olo buŋyosib Qotei aqa areqalo dauryosib naŋgo segi jejamu Tamo Koba Yesus
yeb. Osib iga dego egeb.
6 Qotei a nami niŋgi qa dego are boleiyej deqa Taitus a silali koroiyqajqa wau di nuŋgo
ambleq di tigeltej. Deqa iga Taitus siŋgila na minjem, “Ni olo Korin Kristen naŋgoq aisim
wau di kobotime.”
7 O ijo was, bati gaigai niŋgi kumbra tulaŋ boledamu yeqnub. Agi niŋgi Qotei qa
nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib aqa anjam palontqajqa waukobaeqnub. Niŋgi Qotei qa
bole qalieeqnub deqa niŋgi aqa wau ojqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. Osib niŋgi na iga tulaŋ
qalaqalaigeqnub. Ariya Qotei a niŋgi qa are boleiyej deqa niŋgi silali koroiyqajqa wau
di dego yosib silali koba atib soqnem.
8 E niŋgi wau di yqajqa waiŋgwasai. Kristen tamo uŋgasari qudei naŋgi wau di yqajqa
tulaŋ siŋgilaeqnub. Naŋgo kumbra deqa agi e na niŋgi saiŋgonum. Deqa niŋgi dego
qalaqalaiyo kumbra qa tulaŋ siŋgilaosib silali koroiyqajqa wau di yiy. Yibqa e unsiy
marqai, “Bole, niŋgi qalaqalaiyo kumbra yeqnub.”

9 O ijo was niŋgi qalie, gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyej. A nami laŋ qure qaji ñoro koba ti soqnej. Sosiqa a niŋgi qa osiqa ñoro di olo uratosiqa iŋgi tulaŋ saiqoji soqnej. Di kiyaqa? Niŋgi kamba laŋ qure qaji ñoro koba oqajqa deqa.
10 Silali koroiyqajqa wau deqa e olo ijo areqalo bei ubtosiy merŋgwai. Wausau bei nami niŋgi namoqna silali koroiyqajqa wau di tigelteb bati deqa niŋgi wau di yqajqa tulaŋ arearetŋgej.
11 Deqa bini niŋgi wau di olo kobotqa siŋgilaoiy. Niŋgi degyqab di bolequja. Nami niŋgi wau di yqajqa are tulaŋ prugŋgoqnej. Deqa bini niŋgi silali soqnim siŋgilaosib wau di kobotiy.
12 Niŋgi silali koroiyqa are soqnim niŋgi koroiyiy. Yim Qotei a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas. Niŋgi silali saiamqa di uŋgum. Koroiyaib. Qotei a deqa ŋiriŋqasai. Niŋgi silali soqnim di koroiyiy.
13 Niŋgi gulbe koba qoboiyesoqnib tamo qudei naŋgi olo gulbe saiqoji sqab e deqa niŋgi merŋgosai. Iga kalil kerekere unum.
14 Deqa bini niŋgi iŋgi koba ejunub qaji niŋgi na tamo qudei iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi aqaryainjroqniy. Bunuqna niŋgi iŋgi qa truquabqa naŋgi na kamba olo niŋgi aqaryaiŋgwab. Niŋgi kumbra degyqab di niŋgi kalil kere na sqab.
15 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo naŋgi iŋgi koba koroiyeb qaji naŋgi iŋgi uynab menetnjrnaqa iŋgi oto bei uratosai. Tamo naŋgi iŋgi kiñala koroiyeb qaji naŋgi dego iŋgi uynab menetnjrnaqa iŋgi bei qa truquosai.”

Pol a tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa Korin Kristen naŋgoq aiyeb

16 E Qotei tulaŋ biŋiyeqnum. Di kiyaqa? A na Taitus are pruqtetonaqa a iga ti are qujaitosiqa niŋgi qa are koba soqnej.
17 Iga Taitus minjem, “Ni olo Korin Kristen naŋgoq aiye.” Onaqa Taitus a aqa segi areqalo na odosiq silali koroiyqajqa wau deqa tulaŋ siŋgilaosiq nuŋgoq aiyej.
18 Iga Kristen was bei osim Taitus ombla qariŋnjrnam nuŋgoq aiyeb. Was bei di a ñam ti unu. A Yesus aqa anjam bole maro qaji tamo. Kristen tamo uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi a qa qalie bole.
19 Di segi sai. Kristen naŋgi na a gilteb deqa a iga ti koba na walweloqnsimqa silali koroiyqajqa wau di taqateqnum. Wau di aqa utru agiende. Qotei a Kristen naŋgi sougetejunub qaji naŋgi qa are boleiyeqnu. Iga wau di taqateqnum deqa Tamo Koba aqa ñam tulaŋ goge oqeqnaqa tamo kalil naŋgi unoqnsib iga qa mareqnub, “Bole, naŋgi wau di yqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.”
20 O ijo was kalil, silali koroiyqajqa wau di tamo qudei na yomuiyaib deqa iga was bei di osim koba na silali di taqateqnum.
21 Gago are endegsi unu. Iga kumbra bole segi gaigai yoqnqom. Tamo uŋgasari kalil Tamo Koba a ombla naŋgo ŋamgalaq di iga kumbra di yoqnqom.
22 Ariya iga gago Kristen was bei dego qariŋyonam a Taitus was de wo naŋgi aiyel daurnjrsiq koba na nuŋgoq aiyeb. Was bei di agi iga nami bati gargekoba aqa kumbra tenemtoqnem. A Qotei aqa wau ojqajqa siŋgilaoqnej iga degsi unoqnem. Bini a silali koroiyqajqa wau di ojqajqa tulaŋ siŋgilaeqnu. A qalie, niŋgi kumbra bole yo qaji tamo unub. A degsi qalieosiq deqa a silali koroiyqajqa wau di ojqajqa tulaŋ siŋgilaeqnu.
23 Niŋgi Taitus qalie. A e ombla niŋgi qa are qaloqnsim waukobaeqnum. Niŋgi gago Kristen was aiyel naŋgi di dego qalie. Naŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi qa wau bole yeqnub. Naŋgo wau dena naŋgi Kristus aqa ñam tulaŋ soqteqnub.
24 Deqa niŋgi na was aiyel naŋgi di kumbra bole enjroqniy. Yim Kristen kalil naŋgi nuŋgo kumbra di unsib marqab, “Bole, naŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryeqnub.” Osib qalieqab, “Pol a Korin Kristen naŋgo kumbra bole qa iga saigeqnu di a gisaŋosaieqnu. A anjam bole saigeqnu.”

9

Silali koroiyqajqa wau

1 Iga silali koroiyeqnum di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjrqajqa deqa. Niŋgi
wau di qalieonub deqa e olo anjam olekoba tortoryosiy neŋgreŋyqasai.
2 E qalieonum, niŋgi wau di yqajqa are tulaŋ prugŋgeqnu. Deqa e gaigai Masedonia
Kristen naŋgo ŋamgalaq di nuŋgo ñam soqteqnum. Osim endegsi minjreqnum, "Wausau
bei nami Akaia sawaq di Korin Kristen naŋgi silali koroiyqajqa wau di tigeltqa mareb."
Od, niŋgi wau di yqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. E na Masedonia Kristen naŋgi nuŋgo kumbra
deqa sainjreqnam quoqnsib naŋgi gargekoba dego wau di yqajqa are prugnjreqnu.
3 E naŋgi endegsi minjrem, "Korin Kristen naŋgi silali koroiyqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub."
Ariya e nuŋgo ñam laŋa soqto uge deqa niŋgi silali di koroiyiy. Utru deqa e was qalub
naŋgi di qariŋnjrnam nuŋgoq aiyeb.
4 E qalieonum, niŋgi silali di koroiyosib atib sqas. Soqnim Masedonia Kristen qudei
naŋgi e ombla na nuŋgoq bosim niŋgi nami silali di ateb unu degsi unqom. Iga bosim
degsi unqasai di iga niŋgi ti jemaigo uge.
5 E are qalem, e was qalub naŋgi di minjritqa naŋgi namoqna aisib nuŋgo silali niŋgi
nami koroiyqa mareb qaji di niŋgi koba na gereiyqab. Gereiyibqa e bunuqna bosiy oqai.
Yim tamo uŋgasari kalil naŋgi silali di unsib qalieqab, bole, niŋgi nuŋgo segi areqalo na
silali di ateb unu. E niŋgi silali di koroiyqajqa waiŋgosaioqnem naŋgi degsib qalieqab.
6 Niŋgi geregere are qaliy. Tamo a iŋgi kiñala yagwas di a iŋgi kiñala olo oqas. Tamo a
iŋgi koba yagwas di a iŋgi koba olo oqas.
7 Deqa niŋgi segi segi kalil silali atqajqa are soqnim silali atoqniy. Niŋgi are gulbe
na silali ataib. Niŋgi tamo bei na waiŋgim deqa silali ataib. Niŋgi nuŋgo segi areqalo
dauryosib are bole na silali atoqniy. Yim Qotei na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgoqnqas.
8 Qotei a niŋgi qa are boleiyosim iŋgi bole bole gaigai eŋgoqnqa kere. Deqa niŋgi tulaŋ
kere na sosibqa dena wau bole bole yoqniy.
9 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,

"Tamo qudei naŋgi saga yago breiyo bul naŋgo iŋgi iŋgi jeiyoqnsib tamo iŋgi saiqoji naŋgi
enjreqnub.

Deqa naŋgo kumbra bole bati gaigai sqas."

10 O ijo was niŋgi qalie, Qotei a na qujai tamo naŋgi saga yago enjreqnaqa naŋgi
breiyeqnub. Osiqa tamo naŋgi bem enjreqnaqa naŋgi uyeqnub. Dego kere Qotei na
iŋgi iŋgi eŋgoqnimqa niŋgi tulaŋ kere na sqab. Deqa niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi
aqaryainjroqniy. Tamo naŋgi saga yago breiyeqnab iŋgi koba oqeleŋeqnu dego kere
nuŋgo silali koroiyqa wau di tulaŋ boleoqnqas.
11 Qotei na iŋgi iŋgi koba eŋgoqnimqa niŋgi na kamba Kristen naŋgi silali qa aqaryain-
jrqajqa tulaŋ kere na sqab. Deqa niŋgi silali di koroiyosib gago baŋq di atib iga na osi
aisim Kristen naŋgi enjrimqa naŋgi deqa Qotei biŋiyoqnsib sqab.
12 Nuŋgo wau dena Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi kere na sqab.
Naŋgi iŋgi bei qa truquqasai. Di segi sai. Nuŋgo wau deqa naŋgi Qotei tulaŋ biŋiyoqnqab.
13 Niŋgi wau di yqab di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi unsib qalieqab, bole, niŋgi Kristus
aqa anjam bole siŋgila na ojoqnsib aqa medabu dauryeqnub. Od, niŋgi na Kristen naŋgi
silali kobaquja na aqaryainjroqnqab di naŋgi nuŋgo kumbra di unoqnsib Qotei aqa ñam
soqtoqnqab.
14 Osib qalieqab, "Bole, Qotei a Korin Kristen naŋgi qa are tulaŋ boleiyeqnu." Naŋgi
degsib qalieosib niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgosib niŋgi qa Qotei pailyoqnqab.
15 O ijo was niŋgi quiy. Qotei a iŋgi tulaŋ kobaquja iga egej. Iŋgi di agi Kristus. Iŋgi di
aqa utru iga geregere ubtosim marqa keresai. Qotei na iŋgi di iga egej deqa iga a tulaŋ
biŋiyoqnqom.

10

Tamo qudei naŋgi Pol qa yomuoqneb

1 Niŋgi qudei e qa yomuoqnsib endegsib mareqnub, “Pol a nami iga koba na sosiqa
aqa segi ñam aguq atoqnsiqa laesoqnej. Ariya a sawa isaq di sosiqa iga qa ŋiriŋoqnsiqa
anjam siŋgila na mergeqnu.” O ijo was niŋgi mati Kristus aqa kumbra qa are qaliy. A
aqa segi ñam aguq atoqnsiqa laesoqnej.
2 Deqa e nuŋgoq bosiy Kristus aqa kumbra di dauryosiy laesqai. E niŋgi qa ŋiriŋqasai.
Ariya tamo qudei naŋgi are qaleqnub, iga mandam tamo naŋgo kumbra dauryoqnsim
laqnum. Tamo naŋgi di e na ŋiriŋtnjrsiy anjam siŋgila na minjrqai. E laesqasai.
3 Bole, iga mandamq endi laqnum. Ariya iga mandam tamo naŋgo kumbra na
qotosaieqnum.
4 Qotei na qoto qa iŋgi iŋgi iga egej. Iŋgi iŋgi di Qotei aqa siŋgila ti unu. Di mandam qaji
iŋgi iŋgi sai. Iga dena qotoqnsim gago jeu tamo naŋgo siŋgila gotraŋyeqnum.
5 Areqalo uge ti gisaŋ anjam ti di iga na gotraŋyeqnum. Kumbra uge kalil niŋgi Qotei
qalieqajqa gam getententŋgeqnu qaji di dego iga na gotraŋyeqnum. Gago wau agiende.
Iga na tamo uŋgasari naŋgo are tigeltetnjreqnam naŋgi naŋgo areqalo kalil Kristus
yekriteqnub.
6 Deqa ijo was, iga niŋgi qa tariŋeqnum. Niŋgi gago anjam kalil dauryekritibqa iga na
tamo kalil Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgi ŋolawotnjrqom.
7 Niŋgi laŋa babaŋ na tamo naŋgo kumbra tenemtoqnaib. Niŋgi geregere tenemtoqniy.
Tamo bei a endegsi marqas, “E Kristus aqa tamo.” Ariya tamo di a olo endegsi poiyem,
a Kristus aqa tamo qa marqo deqa iga dego Kristus aqa tamo unum. A degsi poiyem.
8 Tamo Koba a na iga siŋgila egej deqa iga aqa wau ojeqnum. Iga niŋgi siŋgilatŋgwajqa
deqa wau ojeqnum. Iga niŋgi ugeugeiŋgwajqa deqa wau ojosaieqnum. E gago wau deqa
gago ñam kiñala soqtqai. E degyqai di e jemaibqasai.
9 Ariya niŋgi endegsib are qalaib, “Pol a iga ula egwajqa deqa anjam siŋgila na
neŋgreŋyoqnsiq gagoq qariŋyeqnu.” Niŋgi degsib are qalaib.
10 Bole, tamo qudei naŋgi e qa endegsib yomueqnub, “Pol a anjam siŋgila na
neŋgreŋyoqnsiq gagoq qariŋyeqnu. Ariya a gago ambleq endi sosiq anjam mergoqnej di
a siŋgila saiqoji soqnej. Anjam palontqa wau dego a qaliesai bole sai.”
11 Tamo qudei naŋgi e qa degsib yomueqnub. Deqa tamo deqaji naŋgi endegsi
poinjrem. Anjam iga sawa isaq endi sosim neŋgreŋyeqnum qaji di iga nuŋgo ambleq di
sosim dauryeqnum.
12 Tamo qudei naŋgi diqoqnsib naŋgo segi ñam soqteqnub. Iga naŋgi unub dego sai.
Gago kumbra ti naŋgo kumbra ti ombla kerekere sai. Tamo naŋgi di mareqnub, “Gago
kumbra bole. Tamo kalil naŋgo kumbra bolesai.” Naŋgi degsib mareqnub. Di kiyaqa?
Naŋgi powo tulaŋ saiqoji unub deqa.
13 Iga naŋgi unub dego sai. Iga gago segi ñam soqtoqnqasai. Wau Qotei na egej qaji
deqa segi gago ñam soqtoqnqom. Wau bei Qotei na egej qaji agiende. Iga na niŋgi Korin
Kristen wauetŋgeqnum.
14 Iga Qotei aqa wau tamo kalil qa namoosim nuŋgoq di wau utru atsim Kristus aqa
anjam bole niŋgi merŋgoqnem. Iga tamo qudei naŋgo wau bajiŋosaioqnem.
15 Wau Qotei na egej qaji di segi iga ojqajqa siŋgilaoqnsim gago ñam soqteqnum. Iga
tamo qudei naŋgo wau Qotei na egosai qaji deqa gago ñam soqtosaieqnum. Gago are
endegsi unu. Nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateb qaji di tulaŋ boleoqnimqa gago wau dego
nuŋgoq di tulaŋ kobaoqnqas.
16 Kobaoqnimqa iga nuŋgo sawaq dena tigelosim sawa sawa isaq giloqnsim dia Yesus
aqa anjam mare mare laqnqom. Tamo qudei naŋgi nami wauoqneb qaji sawa iga deq
gilqasai. Iga naŋgo wau qa gago ñam soqtqasai.

17 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei a ñam bei soqtqa
marsimqa a Tamo Koba aqa ñam segi soqteme.”
18 Iga qalie, tamo bei a aqa segi ñam soqtqas di a Tamo Koba aqa ŋamgalaq di ñam saiqoji
sqas. Ariya Tamo Koba a na tamo bei aqa ñam soqtetqas di a ñam bole oqas.

11

Tamo qudei naŋgi gisaŋoqnsib Qotei aqa wau tamo buleqnub

1 Niŋgi e odbibqa e olo nanari anjam kiñala merŋgwai. Niŋgi e odbqa kereamqa e odbiy.
2 Aqo Qotei wo gago are koba endegsi unu. Niŋgi Kristus a segi qujai areiyosib aqa
sorgomq di soqniy. Tamo bei na aqa duŋge nami sambalaosai qaji di osim tamo qujai
yim a na oqas dego kere e niŋgi Kristus aqa baŋq di atem.
3 E amal uge Satan qa are qalsim deqa e niŋgi qa ulaeqnum. A nami Iv gisaŋyonaqa a
une atej. Une dena nuŋgo areqalo ugetetŋgimqa niŋgi Kristus a segi qalaqalaiyqa urataib
deqa e ulaeqnum.
4 E qalieonum, tamo qudei naŋgi nuŋgoq boqnsib gisaŋgoqnsib Yesus bei qa anjam
palontoqnsib merŋgeqnub. Yesus bei deqa iga nami anjam palontosaioqnem. Tamo
naŋgi di mondor bei qa dego niŋgi merŋgeqnub. Di gisaŋ mondor. Mondor bei deqa iga
nami niŋgi merŋgosaioqnem. Yesus aqa anjam bole iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di
dego tamo qudei naŋgi bubulyoqnsib olo anjam bei niŋgi merŋgeqnub. O ijo was niŋgi
kiyaqa gisaŋ anjam di quoqnsib bole edegeqnub?
5 Niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, “Tamo naŋgi di Qotei na bole qariŋnjrnaq gagoq
beb.” Di sai. Qotei na naŋgi qariŋnjrosai. Niŋgi quiy. Tamo naŋgi di ñam ti unub ariya e
dego ñam ti unum. Deqa tamo naŋgi dena e buŋbosai.
6 Bole, e anjam marqajqa medabu gulbeibeqnu. Di uŋgum. E powo qa truquo-
saieqnum. Kumbra kalil e nuŋgo ambleq di yoqnem qaji dena e ijo powo babteqnam
niŋgi unoqneb.
7 Niŋgi qalie, e Qotei aqa anjam bole niŋgi merŋgoqnem bati deqa e nuŋgo silali iŋgi iŋgi
yaiŋgosaioqnem. Ijo kumbra dena e ijo segi ñam aguq atoqnem. Di kiyaqa? Nuŋgo ñam
olo goge oqwajqa deqa. E kumbra di yoqnem di e une atoqnem e? Sai.
8 E Kristen tamo uŋgasari qure qureq di unub qaji naŋgoq dena silali oqnsim olo nuŋgo
ambleq di Qotei aqa wau laŋa ojoqnem. E nuŋgo silali yaiŋgosaioqnem. Ijo kumbra dena
e qure qureq di Kristen naŋgo silali bajiŋobuloqnem.
9 Bati e nuŋgo ambleq di iŋgi iŋgi qa truquoqnsimqa e na tamo bei gulbe yosaioqnem.
E niŋgi gulbe eŋgwajqa tulaŋ uratoqnem agi bini e degsi unum. Bati bei Kristen was qudei
naŋgi Masedonia sawaq dena Korin qureq bosib iŋgi iŋgi qa e aqaryaiboqneb. Gam dena
e niŋgi gulbe eŋgwajqa uratoqnem.
10 Kristus aqa anjam bole ijoq di unu deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. E nuŋgo silali
yaiŋgwa urateqnum. Ijo kumbra deqa e ijo segi ñam soqteqnum. E degoqnsiy sqai. Akaia
sawaq di tamo qudei na e getentbqasai.
11 E niŋgi qalaqalaiŋgosaieqnum deqa e kumbra di yeqnum kiyo? Sai bole sai. Qotei a
qalie, e niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum.
12 E nuŋgo silali yaiŋgwa urateqnum. E degoqnsiy sqai. Tamo qudei naŋgi nuŋgo
ŋamgalaq di iga bul sqa marsibqa naŋgo segi ñam soqteqnub. Deqa e naŋgi gam
getentetnjroqnqai.
13 Tamo naŋgi di Qotei na qariŋnjrosai. Naŋgi Yesus aqa wau tamo bolesai. Naŋgi
gisaŋoqnsib naŋgo segi kumbra uge bulyoqnsib tamo bole buleqnub. Yeqnab tamo
uŋgasari naŋgi na unjroqnsib mareqnub, “Naŋgi Kristus aqa wau tamo bole.”
14 O ijo was niŋgi naŋgo kumbra di unsib deqa tulaŋ prugaib. Iga qalie, Satan a dego
gisaŋoqnsiqa aqa segi kumbra uge bulyoqnsiqa Qotei aqa laŋ aŋgro bole suwaŋoq di unub
qaji naŋgi buleqnu.

15 Satan a kumbra degyeqnu deqa aqa wau tamo naŋgi dego naŋgo kumbra uge
bulyoqnsib Qotei aqa wau tamo bole buleqnub. Deqa iga naŋgo kumbra di unsim
tulaŋ prugwasai. Mondoŋ Qotei na tamo naŋgi di naŋgo une deqa kambatnjrsim awai
ugedamu enjrqas.

Pol a Qotei aqa wau ojoqnej deqa a gulbe gargekoba itoqnej

16 E olo merŋgwai. Niŋgi e nanari tamo edegaib. Uŋgum, niŋgi e nanari tamo edegwab
di kere. Deqa niŋgi e odbibqa e olo ijo ñam kiñala soqtqai.
17 E Tamo Koba aqa areqalo dauryosim anjam endi marosaieqnum. E nanari tamo
bulosim deqa e anjam endi maroqnsim ijo segi ñam soqteqnum.
18 Tamo gargekoba naŋgi mandam tamo naŋgo kumbra dauryoqnsib naŋgo segi ñam
soqteqnub. Deqa e dego kumbra di dauryosiy olo ijo ñam kiñala soqtqai.
19 Niŋgi segi qa mareqnub, "Iga powo koba ti unum." Ariya niŋgi kiyaqa olo nanari
tamo naŋgi odnjreqnabqa naŋgi nanari anjam niŋgi merŋgeqnub?
20 Nuŋgo kumbra agiende. Tamo bei na niŋgi a laŋa kaŋgalyqajqa merŋgimqa kiyo,
nuŋgo iŋgi iŋgi saitimqa kiyo, nuŋgo iŋgi iŋgi gisaŋ na yaiŋgimqa kiyo, aqa segi ñam
soqtimqa kiyo, nuŋgo ula poŋgimqa kiyo niŋgi a odyqab.
21 O ijo was, iga tamo naŋgi di bul sai. Iga siŋgila saiqoji unum deqa iga na gulbe deqaji
niŋgi eŋgwa keresai. E deqa jemaibqas e? Sai.
Tamo naŋgi di naŋgo segi ñam soqtqajqa ulaosaieqnub. Deqa e kamba dego ijo segi
ñam soqtqai. O ijo was, e nanari tamo bulosiy deqa anjam endegsi merŋgwai.
22 Tamo naŋgi di mareqnub, "Iga Hibru tamo." Ariya e dego Hibru tamo. Naŋgi
mareqnub, "Iga Israel tamo." E dego Israel tamo. Naŋgi mareqnub, "Iga Abraham aqa
moma tiŋtiŋ." E dego Abraham aqa moma tiŋtiŋ.
23 Naŋgi mareqnub, "Iga Kristus aqa wau tamo." O ijo was, e nanari tamo bulosiy
endegsi marqai, e dego Kristus aqa wau tamo. Agi e na tamo naŋgi di tulaŋ buŋnjrsimqa
ŋes na ti jaqatiŋ na ti Kristus aqa wau ojeqnum. Bati gargekoba jeu tamo naŋgi na e tonto
talq di waiboqneb. Osib e lubogargekobatoqneb. Bati gargekoba e moiqa jojomoqnem.
24 Bati 5 Juda naŋgi na e kumbaiŋbo gargekobatoqneb. Sisiyeb 39.
25 Bati qalub naŋgi bu toqoŋ na e luboqneb. Bati qujai naŋgi na e moiyotbqa marsib
meniŋ na luboqneb. Bati qalub e qobuŋ na gileqnam qobuŋ a padalej. Qobuŋ a
padalonaq qolo ti qanam ti e yuwalq di otosi laqnem.
26 Bati gargekoba e sawa isaq siŋga na walweloqnem. Yeqnam ya koba doqnsiqa
ya na e padaltbqa jojomoqnej. E gamq di walweleqnamqa bajiŋ tamo naŋgi gam
getentoqnsibqa e lubqa laqneb. Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti dego e lubqa
laqneb. Qure qureq di, wadau sawaq di, yuwalq di dego e padalqa jojomoqnem. Gisaŋ
Kristen naŋgi na dego e ugeugeibqa laqneb.
27 E ŋes na ti jaqatiŋ na ti waukobaoqnem. Qolo gargekoba e waukobaoqnsim
ŋeiosaioqnem. E mam ti laqnem. E ya qarboqnej. Bati gargekoba e iŋgi saiqoji soqnem.
Bati gargekoba e yorbeqnaqa e ijo jejamu kabutqajqa gara saiqoji soqnem.
28 Ariya bini gulbe qudei dego ijoq di branteqnub. Gulbe kobaquja bei agiende. E bati
gaigai Kristen tamo uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi qa are koba qaleqnum.
Naŋgi bole unub kiyo sai kiyo deqa e naŋgi qa tulaŋ are koba qaleqnum.
29 Deqa Kristen was bei aqa siŋgila saiamqa e was deqa are koba qalsiy e dego siŋgila
saibqas. Iŋgi bei na Kristen was bei a uneq waiyimqa e was deqa are koba qalsiy are
ugeibqas.
30 O ijo was, gam bei saibqo deqa e ijo segi ñam soqtqai. Gulbe bei bei ijoq beqnu deqa
niŋgi poiŋgeqnu, e siŋgila saiqoji unum. E deqa qujai ijo ñam soqtqai. E ijo kumbra bei
qa ijo ñam soqtqasai.
31 Tamo Koba Yesus aqa Abu Qotei a qalie, e anjam bole mareqnum. E gisaŋosaieqnum.
Deqa iga bati gaigai Qotei biŋiyoqnqom.

32 Damaskus qureq di Mandor Aretas a na qure taqato qaji tamo minjnaqa a qoto tamo
qudei naŋgi qariŋnjrnaqa naŋgi qure aqa siraŋme kalil taqatoqneb. Di kiyaqa? E ulaŋqa
laqnitqa naŋgi na e ojsib tonto talq di waibqajqa deqa.
33 Ariya Kristen was qudei naŋgi na e aqaryaibosib gumbaq di jigsib qure aqa jeŋ
gogetosib sil na gumba tontosib jeŋ aqa siraŋme kiñalaq dena e ura uratbonab jeŋ oqeq
aiyem. Aisim qure taqato qaji tamo aqa baŋq dena ulaŋem.

12

Qotei na ŋeiobilqei Pol osoryej

1 E gam bei saibqo deqa e olo ijo ñam soqtqai. Bole, e ijo ñam soqtqai kumbra dena e
aqaryaibqa keresai. Di uŋgum. Tamo Koba a na ŋeiobilqei bei e nami osorbej deqa niŋgi
saiŋgit quiy.
2 Ŋeiobilqei agiende. Wausau 14 koboej endi Qotei na Kristus aqa tamo bei osi oqsiqa
torei laŋ qureq oqej. Laŋ qure di tulaŋ goge koba. Tamo oqej qaji di e qalie. Tamo di agi
e segi. A jejamu qorbi oqej kiyo aqa jejamu uratosiq oqej kiyo di e qaliesai. Qotei a segi
qalie.
3-4 E qalieonum, Qotei na tamo di osi oqsiqa laŋ qureq oqej. A jejamu qorbi oqej kiyo
aqa jejamu uratosiq oqej kiyo di e qaliesai. Qotei a segi qalie. A laŋ qureq oqsiq dia
anjam bei quej. Anjam di aqa damu tamo bei na ubtosim marqa keresai. Anjam di
marqajqa getento koba.
5 E tamo di aqa ñam soqtqai. E ijo segi ñam soqtqasai. E siŋgila saiqoji unum deqa qujai
e ijo ñam soqtqai. E ijo kumbra bei qa ijo ñam soqtqasai.
6 E ijo segi ñam soqtqai di e nanari tamo sqasai. Di kiyaqa? E anjam bole marqai. E
gisaŋqasai. Ariya e ijo segi ñam soqtqa uratonum. Tamo qudei naŋgi ijo kumbra qa ti ijo
anjam qa ti are qalsib ijo ñam soqtetbqab di kere. Naŋgi ijo ñam laŋa soqtetbaib.

Qotei a gulbe qariŋyonaq Pol aqa jejamuq aiyej

7 Qotei a ŋeiobilqei tulaŋ boledamu e osorbonaq unem. Ariya e di unsiy olo diqaim
deqa Qotei na gulbe uge sil luwit bul qariŋyonaq ijo jejamuq aiyej. Gulbe di Satan na
ojsiqa dena e ugeugeibeqnu.
8 Deqa e siŋgila na Qotei pailyoqalubtem, “O Abu, ni na gulbe di olo taqal atetbime.”
9 Onaqa Qotei a saidosiq endegsi merbej, “Ni siŋgila saiqoji unum deqa e ni olo
siŋgilatmoqnqai. Osiy ni qa are boleiboqnqas. Dena ni keretmqas.” Qotei na e degsi
merbej deqa e siŋgila saiqoji unum di uŋgum. E olo areboleboleiboqnqas. Yim Kristus
aqa siŋgila ijoq di sqas.
10 E Kristus aqa ñam qa siŋgila saiqoji sqai kiyo, tamo qudei na e misiliŋboqnqab kiyo,
e gulbe oqnqai kiyo, jeu tamo naŋgi na e ugeugeiboqnqab kiyo, e waukobaoqnqai kiyo
di uŋgum. E deqa areboleboleiboqnqas. Di kiyaqa? E siŋgila saiqoji sqai bati di e Kristus
aqa siŋgila ti sqai.

Korin Kristen naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateb qaji di
Pol na olo siŋgilatetnjrej

11 Anjam e mareqnum qaji endi nanari anjam. Niŋgi segi na ijo are tigeltetbeqnub
deqa e nanari anjam endi mareqnum. Niŋgi ijo kumbra bole ubtosaieqnub deqa e segi
kamba ijo kumbra bole ubteqnum. Bole, e ñam saiqoji. Ariya kiyaqa niŋgi na olo tamo
qudei naŋgo ñam soqtoqnsib mareqnub, “Tamo naŋgi di Qotei aqa anjam maro tamo
bolequja”? O ijo was niŋgi quiy. Tamo naŋgi dena e buŋbosai.
12 Agi e nuŋgo ambleq di sosim maŋwa gargekoba babtoqnem dena niŋgi endegsib
qalieeb, Qotei na e qariŋbej. E siŋgila na tigeloqnsim gulbe qoboiyoqnsim maŋwa ti wau
siŋgila ti gargekoba nuŋgo ambleq di babtoqnem. Kumbra dena niŋgi osorŋgoqnej, e
Qotei aqa wau tamo bole.

13 Kumbra kalil e qure qureq di Kristen naŋgo ambleq di yeqnum qaji di e nuŋgo
ambleq di dego yoqnem. Ariya kumbra qujai e nuŋgo ambleq di yosai. E niŋgi gulbe
eŋgwa uratosim deqa e nuŋgo silali iŋgi iŋgi yaiŋgosaioqnem. Di e une yoqnem e? Sai.
Niŋgi e une yoqnem edegosib ijo une di olo kobotetbiy.
14 E nami nuŋgoq boaiyeltem. Ariya bini e olo nuŋgoq bqajqa are qaleqnum. E nuŋgoq
bqai di e niŋgi gulbe eŋgwasai. E nuŋgo silali iŋgi iŋgi yaiŋgwajqa are qalosaieqnum.
E niŋgi segi eleŋqajqa are qaleqnum. Niŋgi qalie, aŋgro kiñilala naŋgi na naŋgo ai
abu naŋgi silali qa aqaryainjrosaieqnub. Ai abu naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi silali qa
aqaryainjreqnub.
15 E niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum deqa e ijo iŋgi iŋgi ti ijo jejamu ti niŋgi torei eŋgwajqa
areboleboleibeqnu. Ariya kiyaqa niŋgi kamba olo e kiñala segi qalaqalaibeqnub?
16 Niŋgi qudei e qa endegsib mareqnub, “Bole, Pol a gago silali iŋgi iŋgi boleq di
yaigosaioqnej. Ariya a na iga walawalaigoqnsiq gago silali iŋgi iŋgi gisaŋ na yaigoqnej.”
17 O ijo was, e nami Kristen was qudei naŋgi qariŋnjrnam nuŋgoq aiyeb. Aisib niŋgi
gisaŋgeb e? Osib nuŋgo silali iŋgi iŋgi laŋa yaiŋgosib olo bosib e ebeb e? Sai.
18 E na Taitus minjnam a nuŋgoq aiyej. E Kristen was bei dego qariŋyonam a Taitus
dauryosiq ombla na aiyeb. Aisib Taitus a niŋgi gisaŋgosiq nuŋgo silali iŋgi iŋgi qudei
bajiŋej e? Sai. Aqo Taitus wo areqalo qujai ti sosim gam qujai dauryosim kumbra bole
segi yoqnem.
19 Niŋgi ijo anjam kalil endi sisiyosib endegsib are qalaib, “Pol a segi une saiqoji degsi
iga mergwa osiqa anjam neŋgreŋyej.” Di sai. O ijo was bole, anjam kalil e neŋgreŋyonum
qaji endi niŋgi siŋgilatŋgwajqa deqa neŋgreŋyonum. E Kristus aqa tamo unum deqa e
Qotei aqa ŋamgalaq di anjam endi neŋgreŋyonum.
20 E niŋgi qa ulaeqnum. E nuŋgoq bosiy nuŋgo kumbra unsiy e areboleboleibqas
kiyo sai kiyo? Niŋgi dego ijo kumbra unsib areboleboleiŋgwas kiyo sai kiyo? E
deqa ulaeqnum. E nuŋgoq bosiy nuŋgo kumbra endi unqai kiyo? Niŋgi anjam na
qoteqnub. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa are ugeiŋgeqnu. Niŋgi minjiŋ oqeqnu. Niŋgi
pupoeleŋeqnub. Niŋgi nuŋgo Kristen was qudei naŋgi misiliŋnjreqnub. Niŋgi yomueqnub.
Niŋgi diqeqnub. Niŋgi Qotei aqa wau ugeugeiyeqnub. E nuŋgoq bosiy nuŋgo kumbra di
unqai kiyo?
21 E bosiy nuŋgo ambleq di tamo gargekoba nami une yoqneb qaji naŋgi are bulyosai
degsi unqai kiyo? Degsi unqai di ijo Qotei na nuŋgo ŋamgalaq di e olo jemai ebqas.
Tamo naŋgi di nami une endeqaji yoqneb. Naŋgi kumbra uge jigat yoqneb. Naŋgi
sambala kumbra yoqneb. Naŋgi kumbra uge yqajqa are prugnjroqnej. E nuŋgoq bosiy
tamo naŋgi di naŋgo une qoreiyosai degsi unqai di e naŋgi qa are gulbeibqas. E deqa
ulaeqnum.

13

Pol a Korin Kristen naŋgoq olo bqajqa are qaleqnu

1 E nami nuŋgoq boaiyeltem. Ariya bini e olo nuŋgoq bqajqa are qaleqnum. Agi Qotei
aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei a une atimqa tamo aiyel kiyo
tamo qalub kiyo naŋgi aqa une unsib babtibqa iga qusim marqom, ‘Bole, tamo di a une
yqo.’ ”
2 E nami nuŋgoq bosim niŋgi uratŋgosim bati bei e olo nuŋgoq bosim niŋgi endegsi
merŋgem, “E bunuqna nuŋgoq olo bosiy tamo une ateqnub qaji naŋgi ŋolawotnjrqai.”
Ariya bini e sawa isaq endi sosim anjam di niŋgi ti tamo nami une atoqneb qaji naŋgi ti
olo merŋgeqnum.
3 Niŋgi qalieqajqa, Kristus a ijo medabu na anjam mareqnu kiyo sai kiyo. E nuŋgoq
bosiy tamo naŋgi une ateqnub qaji naŋgi di ŋolawotnjrit niŋgi unsib qalieqab, bole,

Kristus a ijo medabu na anjam mareqnu. Niŋgi quiy. Kristus a siŋgila saiqoji sosim niŋgi tingitŋgwasai. A na aqa siŋgila kobaquja niŋgi osorŋgwas.
4 Bole, Kristus a ŋamburbasq di gaiŋesoqnej bati deqa a siŋgila saiqoji soqnej. Ariya a olo Qotei aqa siŋgila osiq deqa bini a ŋambile unu. Iga Kristus beteryejunum deqa iga dego siŋgila saiqoji unum. Ariya iga Qotei aqa siŋgila osim Kristus ombla ŋambile sqom. Iga nuŋgoq bosim siŋgila di niŋgi osorŋgwom.
5 Niŋgi nuŋgo segi segi so tenemtoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub kiyo sai kiyo di qalieqab. Yesus Kristus a nuŋgo are miligiq di unu di niŋgi poiŋgosai kiyo? A nuŋgo are miligiq di sqasai di niŋgi endegsib qalieqab, niŋgi aqa tamo bolesai.
6 Ariya niŋgi iga qa endegsi poiŋgem, iga Kristus aqa wau tamo bole unum.
7 Iga niŋgi qa endegsim pailyeqnum, “O Abu, ni na Korin Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi kumbra uge kalil uratoqnsib kumbra bole bole yoqnqab.” O ijo was, iga wau bole yeqnum niŋgi di qalieqajqa deqa iga pailyosaieqnum. Niŋgi iga wau tamo bolesai edegwab di uŋgum.
8 Niŋgi qalie, iga Qotei aqa anjam ugetqa keresai. Iga Qotei aqa anjam siŋgilatqajqa waueqnum.
9 Deqa iga siŋgila saiqoji soqnim niŋgi siŋgila ti sqab di iga areboleboleigwas. Iga gaigai niŋgi qa endegsim pailyeqnum, “O Abu, ni na Korin Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi torei kere na sqab.”
10 Tamo Koba a na e giltbej deqa e aqa wau taqateqnum. E nuŋgoq bosiy ŋiriŋ anjam na nuŋgo kumbra tingitetŋgwa uratonum. Deqa e isaq endi sosim anjam endi neŋgreŋyonum. E niŋgi siŋgilatŋgwajqa deqa Tamo Koba a na e wau ebej. E niŋgi ugetŋgwajqa sai.

Pol a anjam getentosiq Kristen naŋgi kaiyeinjrej

11 Ariya ijo was, e ijo anjam getentqai. Niŋgi areboleboleiŋgoqnem. Niŋgi kumbra bole kalil qa kere na sqajqa siŋgilaoqniy. Niŋgi ijo anjam quoqnsib dauryoqniy. Niŋgi kalil areqalo qujaitosib soqniy. Yim Qotei a niŋgi ti sqas. Agi a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. A are lawo qa utru.
12 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqnjriy. Kumbra di agi Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi yeqnub. Qotei aqa tamo uŋgasari kalil qure endia unub qaji naŋgi na niŋgi kaiyeiŋgonub.
13 Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyeme. Qotei na niŋgi qalaqalaiŋgeme. Mondor Bole na niŋgi kalil aqaryaiŋgimqa niŋgi a beteryosib koba na are qujaitosib soqniy. Bole.

GALESIA

1 E Pol. Yesus Kristus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Mandam
tamo bei na e qariŋbosai. Tamo bei na e giltbosai dego. Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo
naŋgi segi aiyel na e giltbeb. Yesus agi Qotei na subq na tigeltej.
2 Kristen was kalil e koba na endi unum qaji naŋgi e ti anjam endi nuŋgoq qariŋyonum.
Niŋgi Galesia sawaq di loueqnub qaji.
3 Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa
niŋgi lawo na soqniy.
4 Yesus a gago Abu Qotei aqa areqalo dauryosiq deqa a gago une kobotqa marsiqa aqa
segi ŋambile uratosiq moiyej. A na iga eleŋamqa iga mandam qa kumbra uge uge kalil
uratqa marsiq iga qa moiyej.
5 Deqa iga Qotei aqa ñam bati gaigai soqtoqnqom. Bole.

Yesus aqa anjam bole qujai segi unu

6 Kristus a niŋgi qa are boleiyej deqa Qotei na niŋgi aqa segi tamo uŋgasari sqajqa osiq
metŋgej. Ariya kiyaqa niŋgi olo urur Qotei qoreiyosib Yesus aqa anjam bole dauryqa
uratosib anjam bei dauryeqnub? E nuŋgo kumbra deqa qusim tulaŋ prugugetem.
7 Niŋgi qalie, Yesus aqa anjam bole bei saiqoji. Ariya tamo qudei naŋgi nuŋgo areqalo
niñaqyetŋgwajqa wauoqnsib Kristus aqa anjam bole olo bubulyeqnub.
8 Deqa niŋgi quiy. Iga na kiyo laŋ aŋgro bei na kiyo Yesus aqa anjam bole iga nami niŋgi
merŋgoqnem qaji di olo bubulyosim anjam bei merŋgwom di Qotei na iga ojsim ŋamyuwoq
di breigeme.
9 Od, tamo bei na Yesus aqa anjam bole iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di olo
bubulyosim anjam bei merŋgwas di Qotei na a ojsim ŋamyuwoq waiyeme.
10 Niŋgi kiyersib are qalonub? Mandam tamo naŋgi e qa arearetnjrqajqa kiyo Qotei
a e qa arearetqajqa kiyo deqa e waueqnum? Niŋgi quiy. Mandam tamo naŋgi e qa
arearetnjrqajqa deqa e waueqnum qamu e Kristus aqa wau tamo bolesai qamu.

Qotei a segi na Pol giltej

11 O ijo was kalil, e bole merŋgonum. Yesus aqa anjam bole e nami niŋgi merŋgoqnem
qaji di tamo bei na babtosai.
12 Anjam bole di e tamo bei aqa medabuq na osai. Tamo bei na e osorbosai dego. Yesus
Kristus a segi na anjam bole di babtosiq osorbej.
13 Niŋgi qalie, e nami Juda naŋgo kumbra siŋgila na dauryoqnsimqa Qotei aqa
tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnem. Osim e naŋgi torei padaltnjrqajqa siŋgila na
wauoqnem.
14 E ijo moma naŋgo kumbra kalil dauryqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem. Ijo kumbra dena e
na Juda tamo gargekoba e ombla louoqnem qaji naŋgi buŋnjroqnem.
15 Ariya e ŋambabosaisonamqa Qotei a e giltbosiqa e qa are boleiyosiq metbej.
16 Osiqa bati a segi atej qaji di brantonaqa a na aqa Ŋiri Yesus e osorbosiq merbej,
“Ni na Yesus aqa anjam bole osi giloqnsim tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji
naŋgi minjre minjre laqne.” Ariya bati di e na tamo qudei naŋgi Yesus qa anjam bei
nenemnjrosaioqnem.
17 E Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi unjrqajqa Jerusalem aiyosai dego. Tamo naŋgi
di namoqna Yesus aqa wau ojoqneb. E bunuqna aqa wau ojem. Ariya e naŋgi unjrosai. E
Arebia sawaq aisim di soqnem. Sosim bunuqna e olo puluosim Damaskus qureq gilem.
18 Wausau qalub koboonaqa e Pita segi unqajqa Jerusalem aiyem. Aisim bati 15 Pita
ombla soqnem.

19 E Jerusalem di soqnem bati di e Yesus aqa anjam maro tamo bei unosai. E Tamo
Koba Yesus aqa was Jems a segi unem.
20 Ijo anjam e neŋgreŋyonum qaji endi anjam bole. E Qotei aqa ŋamgalaq di anjam bole
segi neŋgreŋyonum. E gisaŋosai.
21 Ariya bunuqna e Jerusalem olo uratosim Siria sawa ti Silisia sawa ti deq gilsim di
laqnem.
22 Bati deqa Kristus aqa tamo uŋgasari Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi ijo ulatamu
poinjrosaisoqnej.
23 Naŋgi e qa laŋa endegsib quoqneb, "Pol a nami iga padaltgwa laqnej. Ariya bini a
olo Yesus aqa anjam bole a nami ugeugeiyqa wauoqnej qaji di palontoqnsiq laqnu."
24 Naŋgi e qa degsib quoqnsib tulaŋ areboleboleinjrnaqa Qotei aqa ñam soqtoqneb.

2

Kristen gate naŋgi Pol ombla areqalo qujai

1 Wausau 14 koboonaqa e olo Jerusalem aiyem. E Barnabas ombla aiyoqnsim Taitus
dego osi aiyem.
2 Qotei a segi na merbej deqa e Jerusalem aiyem. E Jerusalem aisim di sosimqa e tamo
laŋaj naŋgi koba na qairosaioqnem. E Kristen gate naŋgi segi koba na qairoqnem. Yesus
aqa anjam bole e sawa bei beiq di palontoqnem qaji di e na ubtosim minjroqnem. E
tamo laŋaj bei minjosai. Di kiyaqa? Yesus aqa wau e nami yoqnsim agi bini yeqnum
qaji di uloŋo uge.
3 Taitus a Grik tamo. Ariya a e ombla Jerusalem di sonamqa Kristen gate naŋgi e
endegsib merbosai, "Ni na Taitus osim muluŋ waiy." Degsib merbosai.
4 Bole, Kristen tamo qudei naŋgi uli na gago koro miligiq aiyeb. Naŋgi Kristen tamo
bolesai. Naŋgi gisaŋ tamo. Iga nami kaŋgal tamo bulosim dal anjam aqa sorgomq di
sonamqa Kristus Yesus na iga eleŋej deqa bini dal anjam na iga olo taqatgosai. Ariya
gisaŋ tamo naŋgi dena gago kumbra di lumu na tenemtqa marsibqa gago koro miligiq
aiyeb. Naŋgo are koba endegsi soqnej. Naŋgi na iga olo dal anjam aqa sorgomq di atibqa
dal anjam na iga taqatgim iga kaŋgal tamo bulqom. Naŋgo are koba degsi soqnej deqa
naŋgi gago koro miligiq aiyeb.
5 Aisib mergeb, "Niŋgi Taitus muluŋ waiyiy." Onaqa iga naŋgo anjam di quetnjrosai.
Naŋgi Yesus aqa anjam bole olo bubulyaib deqa iga na naŋgi saidnjrem. Di kiyaqa?
Yesus aqa anjam bole di nuŋgoq di gaigai sqajqa deqa.
6 Ijo areqalo agiende. Kristen gate naŋgi ñam ti unub di laŋa. Qotei a tamo naŋgo ñam
qa are qalosaieqnu. E na Kristen gate naŋgi ijo wau qa sainjrnamqa naŋgi qusib mareb,
"Di kere." Naŋgi olo anjam bei totoryosib e merbosai.
7 Pita aqa wau agiende. A na muluŋ uno qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole minjre
minjre laqnu. Qotei a wau di Pita yej. E dego wau ti. Ijo wau agi e na muluŋ unosai
qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnum. Qotei a wau di e ebej. Kristen
gate naŋgi degsib qalieeb deqa naŋgi olo anjam bei totoryosib e merbosai.
8 Od, Qotei na Pita siŋgila yej deqa a muluŋ uno qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole minjre
minjre laqnu. Dego kere Qotei na e siŋgila ebej deqa e sawa bei bei qaji naŋgi Yesus aqa
anjam bole minjre minjre laqnum.
9 Tamo uŋgasari kalil naŋgi mareqnub, "Jems na Pita na Jon na naŋgi qalub Kristen
gate unub." Ariya naŋgi qalub qalie, Qotei a e qa dego are boleiyosiq Yesus aqa wau
ebej. Degsib qalieosib deqa naŋgi na aqo Barnabas wo gago baŋ ojsib mergeb, "Niŋgi
gago Kristen was bole." Osib naŋgi aqo aiyel ti are qujaitosib anjam endegsib keretosib
mergeb, "Niŋgi Barnabas wo sawa bei beiq di Qotei aqa wau yoqniy. Iga muluŋ uno qaji
naŋgo ambleq di wauoqnqom."

10 Osib naŋgi anjam qujai segi aqo aiyel endegsib mergeb, “Gago ambleq endi Kristen
qudei naŋgi iŋgi iŋgi tulaŋ saiqoji unub. Deqa niŋgi naŋgi qa are walŋgaiq. Niŋgi naŋgi
aqaryainjroqniy.” Onaqa iga naŋgi odnjrem. Nami iga tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi
aqaryainjrqajqa are koba soqnej agi bini degsim unum.

Pol a Pita aqa kumbra uge babtej

11 Ariya bunuqna Pita a Antiok qureq bonaqa e aqa ulatamuq di a ŋiriŋtem. Di kiyaqa?
A kumbra uge yej deqa.
12 Aqa kumbra uge agiende. Nami a sawa bei bei qaji naŋgi koba na iŋgi uyoqneb.
Onaqa bati bei Jems a na Juda Kristen qudei muluŋ unqajqa tulaŋ siŋgilaoqneb qaji
naŋgi qariŋnjrnaqa Antiok bonabqa Pita a naŋgi qa ulaosiq olo sawa bei bei qaji naŋgi
di tututnjrej. Aqa kumbra uge agide.
13 Juda Kristen qudei naŋgi dego Pita beteryosib gisaŋ kumbra di yeb. Yonabqa
bunuqna Barnabas a dego naŋgi daurnjrsiqa naŋgo gisaŋ kumbra di yej.
14 Naŋgi Yesus aqa anjam bole degsib ugetonabqa e unsimqa naŋgo ŋamgalaq di Pita
endegsi minjem, “Ni Juda tamo. Ariya ni Juda naŋgo kumbra dauryqa uratosim sawa
bei bei qaji naŋgi bulosim naŋgo kumbra dauryeqnum. Di ni kere degyeqnum. Ariya
kiyaqa ni olo sawa bei bei qaji naŋgi minjreqnum, ‘Niŋgi Juda naŋgo kumbra dauryiy’?”

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena qujai iga tamo bole une saiqoji sqom

15 Bole, iga Juda. Di gago leŋ tiŋtiŋ. Iga sawa bei bei qaji sai. Agi sawa bei bei qaji naŋgi
uneq di laqnub. Iga tamo deqaji sai.
16 Ariya iga qalieonum, tamo naŋgi Moses aqa dal anjam dauryqab gam dena naŋgi
Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa keresai. Tamo naŋgi Kristus Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilatqab gam dena qujai Qotei na naŋgi tamo bole une saiqoji qa
minjrqas. Iga dego Kristus Yesus qa gago areqalo siŋgilatem deqa Qotei na iga tamo
bole une saiqoji qa mergej. Iga dal anjam dauryem gam dena sai. Tamo a dal anjam
dauryqas gam dena a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa keresai.
17 Od, iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatem gam dena Qotei na iga tamo bole une
saiqoji qa mergej. Iga degyem bati di iga sawa bei bei qaji naŋgi bulosim iga dego une
tamo brantobulem. Deqa iga endegsi marqom kiyo, “Kristus na iga uneq breigej”? O ijo
was, iga degsi marqasai bole sai.
18 E dal anjam aqa sorgomq di sqa uratosiy ariya bunuqna e puluosiy dal anjam aqa
sorgomq di olo sqai di ijo kumbra dena e une tamo brantqai.
19 Dal anjam na e moiyo gamq di waibosiq moiyotbej deqa bini e olo Qotei ombla
ŋambile unum. E Kristus ombla ŋamburbasq di gaiŋobulem.
20 Osim e olo ŋambile bunuj em. Ŋambile di ijo segi ŋambile sai. Kristus a segi ijo
are miligiq di ŋambile unu. Deqa bini kumbra kalil e mandamq endi yeqnum qaji di
e Qotei aqa Ŋiri qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim yeqnum. Agi Qotei aqa Ŋiri na e tulaŋ
qalaqalaibosiq aqa segi ŋambile uratosiq e qa moiyej.
21 Qotei a iga qa are boleiyej aqa kumbra di e na ugeugeiyqasai. Iga Moses aqa dal
anjam dauryqom gam dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji so qamu
Kristus a laŋa moiyej qamu.

3

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqajqa anjam

1 O Galesia tamo uŋgasari, niŋgi tulaŋ nanari. Iga nami niŋgi Yesus Kristus osorŋgonam
niŋgi a ŋamburbasq di gaiŋesonaq unobuleb. Ariya tamo yai na nuŋgo areqalo olo
niñaqyetŋgej deqa niŋgi Yesus aqa anjam olo urateqnub?

2 Ijo nenem qujai agiende. Niŋgi gam kiye na Qotei aqa Mondor eb? Niŋgi dal anjam
dauryeb gam dena niŋgi Mondor eb kiyo niŋgi Yesus aqa anjam bole qusib a qa nuŋgo
areqalo siŋgilateb gam dena niŋgi Mondor eb kiyo?
3 Niŋgi nanarionub e? Niŋgi nami are bulyosib bati deqa niŋgi Yesus dauryqa utru
atsib Mondor aqa siŋgila na walweloqneb. Ariya bini kiyaqa niŋgi olo nuŋgo segi siŋgila
na Yesus dauryqa marsib walweleqnub?
4 Gulbe niŋgi nami qoboiyoqneb qaji di niŋgi laŋa qoboiyoqneb e? E are qalonum,
niŋgi laŋa qoboiyosai.
5 Qotei na aqa Mondor niŋgi eŋgoqnsiq nuŋgo ambleq di maŋwa kokba babteleŋeqnu.
A kiyaqa degyeqnu? Niŋgi dal anjam dauryeqnub a deqa osiq degyeqnu e? Sai. Niŋgi
Yesus aqa anjam bole qusib a qa nuŋgo areqalo siŋgilateb a deqa osiq degyeqnu.

6 Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Abraham a Qotei qa aqa
areqalo siŋgilatej gam dena Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej."
7 Deqa ijo was, niŋgi endegsi poiŋgem, tamo naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub
qaji naŋgi segi Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ unub.
8 Nami Qotei a endegsi qalieej, "Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi Yesus aqa anjam
bole qusib naŋgo areqaloq di siŋgilatib gam dena e na naŋgi tamo bole une saiqoji qa
minjrqai." Qotei a nami degsi qalieosiq deqa a Yesus aqa anjam bole di ubtosiq Abraham
minjej. A endegsi minjej, "O Abraham, ino moma naŋgoq dena tamo bei brantim aqa
wau na e sawa bei bei qaji naŋgi boletnjrqai." O ijo was, anjam di agi neŋgreŋq di unu.
9 Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei na tamo uŋgasari kalil Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi Abraham a ti boletnjrqas.
10 Tamo qudei naŋgi endegsib are qaleqnub, "Iga dal anjam dauryqom gam dena
iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom." O ijo was, tamo naŋgi di Qotei
na minjrqas, "Niŋgi tamo uge." Osim naŋgi padaltnjrqas. Agi Qotei aqa anjam bei
nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo naŋgi Qotei aqa dal anjam mutu kalil torei
dauryekritqasai di a na minjrqas, 'Niŋgi tamo uge.' Osim naŋgi padaltnjrqas."
11 Qotei aqa anjam bei dego endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo naŋgi Qotei qa naŋgo
areqalo siŋgilatqab di a na naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrqas. Yim naŋgi ŋambile
gaigai sqab." Deqa iga qalieonum, tamo naŋgi dal anjam dauryqab gam dena Qotei na
naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrqasai.
12 Dal anjam dauryqajqa ti Qotei qa gago areqalo siŋgilatqajqa ti di ombla kerekere sai.
Naŋgi utru segi segi. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo a
dal anjam mutu kalil torei dauryekritqas di a ŋambile sqas."

13 Dal anjam a marqo, iga dal anjam mutu kalil torei dauryekritqasai di Qotei na iga
tamo uge qa mergsim padaltgwas. Kristus a deqa are qalsiqa iga aqaryaigwa marsiqa
gago padalo sawa osiqa a segi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo uge bulosiqa iga qa padalej.
Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo kalil ŋamtaŋ goge di
gaiŋejunub qaji naŋgi Qotei na tamo uge qa minjroqnsiq padaltnjreqnu."
14 Kristus Yesus na iga degsi aqaryaigej deqa aqa wau na Qotei a sawa bei bei qaji naŋgi
Abraham a ti boletnjrqas. Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena iga Qotei aqa
Mondor oqom. Mondor di Qotei a nami iga egwa marej.

Qotei aqa anjam nami marej qaji di dal anjam na taqal waiyqa keresai

15 O ijo was kalil, e na mandam tamo naŋgo kumbra qa niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo
bei a moiyosaisosimqa a na aqa ñoro kalil aqa aŋgro naŋgo baŋq di uratqa marsim a
anjam bei neŋgreŋyosim siŋgilatqas. Deqa bunuqna a moiyim aqa aŋgro naŋgi aqa ñoro
di oqab. Aqa anjam neŋgreŋyej qaji di tamo bei na olo taqal atqa keresai. Osim olo anjam
bei dego totoryosim neŋgreŋyqa keresai.

16 Dego kere iŋgi bole bole Qotei na mondoŋ iga egwas qaji di a ubtosiqa Abraham aqa
moma bei wo minjrej. A Abraham aqa moma gargekoba naŋgi minjrosai. A aqa moma
qujai segi minjej. Anjam di neŋgreŋq di unu. Aqa moma qujai di agi Kristus.
17 O ijo was, e niŋgi degsi merŋgonum di aqa utru agiende. Qotei a nami Abraham
ombla anjam qoseb. Onaqa wausau 430 koboonaqa dal anjam brantej. Dal anjam dena
Qotei aqa anjam Abraham ombla qoseb qaji di taqal waiyqa keresai. Qotei na iŋgi bole
bole iga laŋa egwa marej awai saiqoji. Osiqa anjam di siŋgilatej. Anjam di dal anjam na
gentqa keresai.
18 Iga dal anjam dauryqom gam dena iga iŋgi bole bole di onum qamu Qotei na iŋgi
di iga laŋa egwa keresai qamu. Iga qalieonum, Qotei a iŋgi bole bole di iga laŋa egwajqa
are qalsiq Abraham ombla anjam qoseb.
19 Deqa bunuqna Qotei a kiyaqa olo dal anjam atej? E ubtosiy marqai. A gago une
boleq atqa osiqa dal anjam atej. A endegsi are qalej. Dal anjam a soqnim bunuqna
Abraham aqa moma qujai di a bqas. Moses a Israel naŋgi Qotei ti naŋgo ambleq di
tigelesosiqa yeba waiyonaqa laŋ aŋgro naŋgi na dal anjam di Moses yonabqa a na kamba
Israel naŋgi enjrej.
20 Amble qaji tamo a na tamo qujai segi aqa anjam gereiyetqa keresai. A tamo
aiyel kiyo tamo qalub kiyo naŋgo ambleq di tigelesosim yeba waiyosim naŋgo anjam
gereiyetnjrqas. Ariya Qotei a segi qujai unu. Deqa a anjam bei siŋgilatimqa tamo qudei
na olo aqa anjam di gentqa keresai.

Dal anjam a gago abu bul sosiqa iga Kristus aqa areq joqsiq gilej

21 E endegsi marqai kiyo? Dal anjam ti iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji
de ti ombla jeu atoqnsib unub. E degsi marqasai bole sai. Dal anjam mutu bei na iga
ŋambile egwa kere qamu iga dal anjam dauryqom gam dena iga tamo bole une saiqoji
so qamu.
22 Ariya degsi sosai. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo
uŋgasari kalil naŋgo une na naŋgi tonto talq di breinjrobuleqnu." O ijo was, anjam degsib
neŋgreŋyeb deqa iga Yesus Kristus qa gago areqalo siŋgilatem gam dena iga iŋgi bole bole
Qotei a nami iga egwa marej qaji di oqom.
23 Nami iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqa bati brantosaisonaqa dal anjam na iga
taqatgesoqnej. Sonaq sonaq ariya bunuqna iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqa bati agi
brantej.
24 Dal anjam a gago abu bul sosiqa iga Kristus aqa areq joqsiq gilej. Gilnaqa iga Kristus
qa gago areqalo siŋgilatem. Deqa bini iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji
unum.
25 Iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatqa bati brantej deqa iga olo dal anjam aqa
sorgomq di sqasai. Dal anjam a olo gago abu bul sqasai dego.

Tamo a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatqas
gam dena a Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ sqas

26 Niŋgi kalil Kristus Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb deqa niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ
unub.
27 Niŋgi kalil yanso osib Kristus beteryejunub deqa niŋgi Kristus a gara bul jigsib unub.
28 Deqa niŋgi endegsib maraib, "E Juda qaji" o "E Grik tamo" o "E kaŋgal tamo" o
"E kaŋgal tamo sai" o "E tamo" o "E uŋa." Niŋgi degsib maraib. Niŋgi Kristus Yesus
beteryejunub deqa niŋgi kalil tamo qujaiosib unub.
29 Niŋgi Kristus aqa segi tamo uŋgasari unub deqa niŋgi Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ dego
unub. Agi iŋgi bole bole Qotei a nami Abraham yqajqa minjej qaji di niŋgi oqab.

4

Iga Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unum

1 Ijo anjam agiende. Aŋgro matu a na bunuqna aqa abu aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. A aŋgro
kiñala sosim a aqa abu aqa kaŋgal tamo laŋaj bul sqas.
2 Deqa tamo qudei naŋgi a taqatoqnqab. Taqatesoqnib bati aqa abu nami atej qaji di
brantimqa naŋgi a olo taqatqasai.
3 Dego kere iga nami aŋgro kiñilala bulosim mondor uge uge laŋ ti mandam ti
taqatejunub qaji naŋgo kaŋgal tamo bul soqnem.
4 Ariya bati Qotei a nami atej qaji di brantonaqa a na aqa Ŋiri Yesus qariŋyonaq
mandamq aiyej. Aisiq aqa ai na ŋambabtonaqa a dal anjam aqa sorgomq di soqnej.
5 A degyej. Di kiyaqa? A na tamo uŋgasari dal anjam aqa sorgomq di soqneb qaji naŋgi
olo eleŋosim naŋgo uneq na awainjrqajqa deqa. Yim iga Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ sqajqa
deqa.
6 Deqa ijo was, bini niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub. Qotei na aqa Ŋiri aqa Mondor
qariŋyonaqa a gago are miligiq aiyej. Aiyej deqa iga Qotei endegsi meteqnum, "O ni gago
Abu."
7 Deqa niŋgi olo kaŋgal tamo bul sosai. Niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub. Niŋgi aqa
iŋgi iŋgi kalil oqab.

Pol a Galesia Kristen naŋgi qa are koba qaloqnej

8 Nami niŋgi Qotei qalieosaisosib bati deqa niŋgi gisaŋ qotei naŋgo kaŋgal tamo bul
soqneb.
9 Ariya bini niŋgi Qotei qalieonub. A niŋgi qa dego qalieqo. Deqa kiyaqa niŋgi olo
puluosib mondor uge uge naŋgo kaŋgal tamo bul sqajqa are qaleqnub? Niŋgi qalie,
mondor uge uge naŋgi di siŋgila saiqoji unub deqa naŋgi na niŋgi aqaryaiŋgwa keresai.
10 Niŋgi gaigai yori bati kokba ti bai qala bunuj ti wausau bunuj ti di unqajqa are
qaleqnub.
11 Deqa e niŋgi qa ulaeqnum. Wau kalil e nuŋgo ambleq di yoqnem qaji di laŋa uloŋaim
deqa e ulaeqnum.
12 Nami e dal anjam aqa sorgomq di sqa uratosim niŋgi bul soqnem. Bati deqa niŋgi
na e une bei ebosaioqneb. Deqa ijo was, e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi kamba e bul
soqniy.
13 Niŋgi are qaliy. E maibej bati deqa e nuŋgoq bosim Yesus aqa anjam bole utruq na
merŋgoqnem.
14 Ijo jejamu siŋgila saiqoji soqnej deqa e niŋgi gulbe koba eŋgoqnem. Ariya niŋgi deqa
e qoreibosai. Niŋgi e gereibqa asgiŋgosai. Qotei aqa laŋ aŋgro bei kiyo Kristus Yesus a
segi kiyo nuŋgoq bqas di niŋgi a osib gereiyqab dego kere niŋgi e osib gereibeb.
15 Bati deqa niŋgi e qa tulaŋ areboleboleiŋgoqnej. Deqa e qalieonum, e na niŋgi
merŋgem qamu niŋgi nuŋgo ŋamdamu dego otorosib ebeb qamu. O ijo was, kiyaqa bini
niŋgi e qa areboleboleiŋgosaieqnu?
16 E niŋgi anjam bole merŋgeqnum dena e niŋgi jeu ateqnum e? Di sai.
17 Niŋgi quiy. Gisaŋ anjam maro tamo naŋgi na niŋgi walawalaiŋgeqnub. Naŋgi niŋgi
aqaryaiŋgwajqa deqa are qalosaieqnub. Naŋgi na niŋgi titŋgibqa niŋgi e qoreibosib olo
naŋgi daurnjrqajqa deqa are qaleqnub.
18 Iga gago Kristen was naŋgi kumbra bole bole enjrqajqa siŋgilaoqnqom di bolequja.
Deqa niŋgi gaigai kumbra di yoqniy. E niŋgi koba na soqnim bati deqa segi sai. Niŋgi
gaigai yoqniy.
19 O ijo aŋgro, niŋgi quiy. Uŋa aŋgrotqa osiq jaqatiŋyeqnu dego kere e niŋgi qa are
jaqatiŋbeqnu. Ijo are koba endegsi unu. Kristus a nuŋgo are miligiq di soqnimqa niŋgi a
bulosib aqa kumbra geregere dauryoqniy.
20 Bini e niŋgi koba na sosai. E niŋgi koba na so qamu e niŋgi lawo anjam merŋgo
qamu. O ijo was kalil, e niŋgi qa are koba qaleqnum. E kiyersiy niŋgi aqaryaiŋgwai di e
yala poibosai.

Pol a Hagar qa ti Sara qa ti yawo anjam marej

21 Niŋgi dal anjam aqa sorgomq di sqajqa are qaleqnub deqa e niŋgi nenemŋgwai.
Kiyaqa niŋgi dal anjam geregere poiŋgosaieqnu?
22 Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu. Abraham a aŋgro mel aiyeltej.
Aŋgro bei Hagar na ŋambabtej. Hagar a kaŋgal uŋa. Aŋgro bei Sara na ŋambabtej. Sara a
kaŋgal uŋa sai. A Abraham aqa ŋauŋ tiŋtiŋ.
23 Abraham a mandam tamo naŋgo kumbra dauryosiq deqa a Hagar wo ŋereŋosib
aŋgro qujai Ismael ŋambabteb. Ariya Sara aqa aŋgro a gam bei na ŋambabej. Gam agiende.
Qotei a anjam marnaqa aqa anjam di aqa damu brantonaqa Sara a aqaratonaq aqa
aŋgro qujai Aisak ŋambabej.
24 Sara Hagar wo naŋgo anjam di yawo anjam bul. Naŋgi aiyel anjam namij ti anjam
bunuj ti sigitejunub. Hagar a anjam namij sigitejunu. Anjam di Sainai manaq di brantej.
Hagar aqa moma naŋgi kaŋgal tamo unub.
25 Hagar a Sainai mana sigitejunu. Sainai mana di Arebia sawaq di unu. Hagar a
mandam qaji Jerusalem dego sigitejunu. Deqa aqa moma kalil naŋgi a ombla kaŋgal
tamo unub.
26 Ariya Jerusalem bunuj a laŋ goge di unu. A kaŋgal uŋa sai. A gago ai.
27 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “O uŋa, ino miligi
ugeej deqa ni aŋgrotqa keresai. Di uŋgum, ni areboleboleimeme. Ni aŋgro oqajqa
jaqatiŋmosaieqnu. Di uŋgum, ni are boleimim soqne. Sosim ni louoqnsim arebole-
boleimim kikioqne. Di kiyaqa? Qotei a ino miligi gereiyetmimqa ni na uŋa kalil
gumbuluŋ ti unub qaji naŋgi buŋnjrsimqa aŋgro tulaŋ gargekoba oqam.”
28 O ijo was, uŋa di agi Sara. Niŋgi Sara aqa aŋgro Aisak a bulosib unub. Qotei a nami
anjam marnaqa Aisak a ŋambabej. Dego kere Qotei a anjam marnaqa niŋgi Qotei aqa
aŋgro tiŋtiŋ branteb unub.
29 Abraham a mandam tamo naŋgo kumbra dauryosiq Hagar wo ŋereŋosib aŋgro qujai
Ismael ŋambabteb. Deqa Ismael a na Sara aqa aŋgro Aisak jeutoqnsiqa ugeugeiyoqnej.
Aisak agi Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na ŋambabej. Dego kere bini iga Mondor ti unum
qaji tamo qudei na jeutgoqnsibqa ugeugeigeqnub.
30 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “O Abraham, ni na kaŋgal
uŋa di aqa aŋgro Ismael wo naŋgi winjrim jaraiyeb. Ni que. Aisak a kaŋgal uŋa aqa aŋgro
sai. A ino ŋauŋ tiŋtiŋ aqa aŋgro. Deqa ino iŋgi iŋgi kalil a na oqas. Ismael a na ino iŋgi
iŋgi oqasai.”
31 O ijo was, iga kaŋgal uŋa aqa aŋgro sai. Iga Abraham aqa ŋauŋ tiŋtiŋ aqa aŋgro unum.

5

Iga kaŋgal tamo bul sqasai

1 Kristus na iga eleŋej deqa iga olo kaŋgal tamo bul sqasai. Dal anjam na iga olo bunu
taqatgwasai dego. Deqa ijo was, niŋgi siŋgila na tigelesosib tamo qudei na olo niŋgi dal
anjam aqa sorgomq di sqa merŋgoqnib saidnjroqniy.
2 E Pol. E na niŋgi endegsi merŋgit quiy. Niŋgi muluŋ aiqab di Kristus na niŋgi
aqaryaiŋgwa keresai.
3 Niŋgi qudei muluŋ aiqa mareqnub deqa e na endegsi merŋgwai. Niŋgi muluŋ aiqab
di Qotei na merŋgwas, “Niŋgi dal anjam mutu kalil dego torei dauryekritiy. Qujai bei
grotaib.”
4 Niŋgi qudei mareqnub, “Iga dal anjam dauryqom gam dena Qotei na iga tamo bole
une saiqoji qa mergwas.” Niŋgi degsib mareqnub di niŋgi Kristus urateqnub. Qotei a
niŋgi qa are boleiyej aqa kumbra di dego niŋgi qoreiyeqnub.

5 O was niŋgi degaib. Iga Mondor ejunum deqa iga aqa wau na Qotei qa gago areqalo
siŋgilatoqnsim mondoŋ a na iga tamo bole une saiqoji qa mergwajqa deqa tariŋoqnsim
unum.
6 Tamo a Kristus Yesus beteryesqas di a endegsi poiyqas, “Iga muluŋ aiqom di laŋa.
Iga muluŋ aiqasai di dego laŋa. Ariya iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatosim qalaqalaiyo
kumbra dauryqom di kumbra bole utru ti.” A degsi poiyqas.
7 Nami niŋgi Yesus aqa gam geregere dauryosib walweloqneb. Ariya tamo yai na gam
getentetŋgej deqa niŋgi olo anjam bole dauryqa urateqnub?
8 Nuŋgo areqalo niŋgi bini ojejunub qaji di bolesai. Qotei agi niŋgi metŋgej qaji a na
areqalo di niŋgi eŋgosai.
9 Nuŋgo areqalo uge di sum bul. Niŋgi qalie, tamo naŋgi sum kiñala oqnsib bem ti
bulyeqnab bem tiyekritoqnsiq tulaŋ kobaqujaeqnu. Dego kere nuŋgo areqalo uge di
tulaŋ kobaqujaqas. Deqa niŋgi areqalo di uratiy.
10 O ijo was, e qalieonum, niŋgi areqalo uge di uratqab. Osib ijo areqalo olo dauryqab.
Tamo Koba a na aqaryaiŋgimqa niŋgi degyqab. Di e qalieonum. Tamo yai naŋgi nuŋgo
areqalo niñaqyetŋgwajqa waueqnub di e qaliesai. Tamo naŋgi di awai ugedamu oqab.
11 Ariya “Niŋgi muluŋ aiyiy” e anjam di tamo naŋgi minjreqnum qamu kiyaqa jeu
tamo naŋgi na e ugeugeibeqnub? O ijo was, e anjam di tamo naŋgi minjreqnum qamu
Yesus a ŋamburbasq di moiyej anjam dena jeu tamo naŋgo areqalo ugetetnjrosai qamu.
12 Jeu tamo naŋgi dena nuŋgo areqalo niñaqyetŋgeqnub. Naŋgi muluŋ aiqajqa tulaŋ
siŋgilaeqnub deqa uŋgum, naŋgi naŋgo segi welum gei dego potosib torei taqal waiyebe.
13 Od, ijo was, Yesus a niŋgi eleŋej deqa dal anjam na olo bunu niŋgi taqatŋgwasai.
Qotei a deqa are qalsiq niŋgi metŋgej. Ariya niŋgi endegsib are qalaib, “Iga dal anjam
aqa sorgomq di sosai deqa uŋgum, iga gago areqalo namij dauryosim kumbra uge uge
yoqnqom.” Niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi kumbra endegyiy. Niŋgi nuŋgo Kristen was
naŋgi aqaryainjroqnsib qalaqalainjroqniy.
14 Anjam bei dego unu, “Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ni ino was naŋgi
degsim geregereinjroqne.” O ijo was, anjam dena dal anjam kalil kabutejunu.
15 Deqa niŋgi segi segi ŋiriŋoqnsib qotoqnaib. Qotoqnqab di niŋgi segi segi qa kumbra
uge yoqnsib uneq aisib padalqab.

Areqalo namij ti Qotei aqa Mondor ti ombla jeu atoqnsib unub

16 Ijo anjam bei agiende. Niŋgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra na walweloqniy. Degsib
walwelqab di niŋgi nuŋgo segi jejamu qa areqalo namij dauryqasai.
17 Iga qalie, gago areqalo namij ti Qotei aqa Mondor ti ombla jeu atoqnsib unub. Deqa
kumbra bole niŋgi yqajqa arearetŋgeqnu qaji di niŋgi yosaieqnub.
18 Ariya niŋgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryqab di niŋgi olo dal anjam aqa
sorgomq di sqasai.
19 Areqalo namij aqa kumbra di niŋgi qalie. Sambala kumbra ti, kumbra jiga ti,
kumbra uge uge yqajqa are prugŋgoqa,
20 gisaŋ qotei qa louoqa, gumaniŋoqa, was bei jeutoqa, ŋiriŋoqa, was bei aqa iŋgi iŋgi qa
maulŋgoqa, minjiŋ oqoqa, are ugeoqa, nuŋgo segi jejamu qa are qalsib anjam na qotoqa,
Kristen was naŋgi pupoaiyeltnjroqa,
21 tamo ñoro ti naŋgi qa are ugeiŋgoqa, ya uysib nanarioqa, alaŋkobaoqa. O ijo was,
areqalo namij aqa kumbra kalil agide. Tamo uŋgasari kumbra deqaji yeqnub qaji naŋgi
Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqasai. E nami niŋgi degsi merŋgem agi olo
merŋgonum.
22 Ariya Qotei aqa Mondor na iga kumbra bole endeqaji yqajqa are tigeltetgeqnu.
Qalaqalaiyo kumbra dauryoqa, areboleboleigoqa, lawo kumbra yoqa, urur minjiŋ
oqosaioqa, gago was naŋgi aqaryainjroqnsim kumbra bole bole enjroqa, kumbra bole
tiŋtiŋ dauryoqa,

23 lawo na soqa, gago segi jejamu taqatosim areqalo namij dauryqa uratoqa. O ijo was,
iga kumbra bole deqaji yoqnqom di dal anjam na iga getentgwa keresai.
24 Tamo uŋgasari Kristus Yesus beteryejunub qaji naŋgi na naŋgo areqalo namij ti are
prugnjrqajqa kumbra ti kalil ŋamburbasq di qamnab moiyej.
25 Qotei aqa Mondor na iga ŋambile egej deqa iga aqa kumbra na walweloqnqom.
26 Iga gago segi ñam soqtqasai. Iga Kristen qudei naŋgo are ugetetnjroqnsim qotoqn-
qasai. Iga gago was naŋgo ñoro qa maulgoqnqasai dego.

6

Ni iŋgi bei yagwam di ni olo iŋgi di otorosim oqam

1 O ijo was, Kristen tamo bei a une atimqa niŋgi Qotei aqa Mondor dauryeqnub qaji
niŋgi na tamo di unsibqa lawo na osib aqa kumbra gereiyetiy. Satan na niŋgi dego uneq
breiŋgim uloŋaib deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy.
2 Osib niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi aqaryainjroqnsib naŋgo gulbe qoboiyetnjro-
qniy. Degsib qoboiyqab di niŋgi Kristus aqa dal anjam keretosib dauryqab.
3 Nuŋgo ambleq di tamo bei a marqas, “E ñam koba ti unum.” Ariya a ñam ti sosai. A
ñam saiqoji unu deqa a na aqa segi jejamu gisaŋyqo.
4 Deqa niŋgi nuŋgo segi segi wau geregere peleiyiy. Osib nuŋgo wau di bole kiyo sai
kiyo di niŋgi qalieqab. Tamo a degyqas di a aqa segi wau qa areboleboleiyqas. Ni ino
segi wau ti tamo bei aqa wau ti turtosim peleiyaim.
5 Tamo kalil naŋgi naŋgo segi segi wau taqatoqnebe.
6 Kristen gate naŋgi Qotei aqa anjam plaltoqnsib niŋgi merŋgeqnub deqa niŋgi na
kamba naŋgi iŋgi iŋgi qa aqaryainjroqniy.
7 Niŋgi nuŋgo segi jejamu gisaŋyosib endegsib are qalaib, “Iga Qotei maquiyimqa a
gago une unqasai.” O ijo was, niŋgi Qotei maquiyqa keresai. Ni iŋgi bei yagwam di ni
olo iŋgi di otorosim oqam.
8 Tamo bei a iŋgi uge yagobulosim aqa areqalo namij dauryqas di aqa areqalo namij
dena kumbra uge uge babtoqnim a padalqas. Ariya tamo bei a iŋgi bole yagobulosim
Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryqas di Mondor dena a ŋambile yimqa a so bole
gaigai sqas.
9 Deqa iga kumbra bole yoqnqom. Iga kumbra bole yqajqa asgigwasai di bunuqna iga
awai bole oqom.
10 Deqa bati soqnim iga na tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole enjroqnqom. Osim
tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi kumbra bole enjrqajqa
tulaŋ siŋgilaqom.

Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam deqa segi Pol a areboleboleiyoqnej

11 Anjam mutu endi e segi na neŋgreŋyonum. E neŋgreŋ kokba ijo segi baŋ na
ateleŋonum di uniy.
12 Niŋgi quiy. Tamo naŋgi niŋgi muluŋ breiŋgwa siŋgilaeqnub qaji naŋgi nuŋgo jejamuq
dena ñam koba oqajqa deqa areboleboleinjreqnu. Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam
deqa naŋgi naŋgo areqalo siŋgilatqa ulaeqnub. Osib mareqnub, “Jeu tamo naŋgi na iga
ugeugeigo uge.” Utru deqa naŋgi na niŋgi muluŋ breiŋgwa siŋgilaeqnub.
13 Naŋgi segi nami muluŋ aiyeb. Ariya naŋgi Qotei aqa dal anjam dauryosaieqnub.
Naŋgi na niŋgi muluŋ breiŋgosib nuŋgo jejamuq dena ñam koba oqajqa deqa arebole-
boleinjreqnu.
14 Ariya e ijo segi ñam soqtqa keresai. E tamo bei aqa ñam soqtqa keresai dego. E gago
Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam segi soqtqai. A ŋamburbasq di moiyej anjam deqa segi
e areboleboleiboqnqas. Mandam qa kumbra kalil nami ijo areqaloq di soqnej qaji di

Kristus ombla moreŋeb. E segi dego ŋamburbasq di moiyobulem. Deqa e olo mandam qa kumbra kalil dauryqa uratem.

15 Iga muluŋ aiqom di laŋa. Iga muluŋ aiqasai di dego laŋa. Qotei na gago are bulyetgonaqa iga tamo uŋgasari bunuj brantem di kumbra bole utru ti.

16 Tamo uŋgasari kumbra di ojsib dauryeqnub qaji naŋgi qa Qotei a duloqnsiq are latetnjreqnu. Tamo uŋgasari naŋgi di Israel naŋgo moma bole. Naŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari tiŋtiŋ.

17 Tamo bei na e gulbe ebaiq. Nami jeu tamo naŋgi na e luboqneb. E luboqneb qaji pirigi agi ijo jejamuq di unu. Niŋgi di unsib endegsi poiŋgwas, "Bole, Pol a Yesus aqa wau tamo bole."

18 O ijo was kalil, gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyosim nuŋgo qunuŋ taqatoqneme. Bole.

EFESUS

Yesus na Pol qariŋyej

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e wau di ebej. Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari Efesus qureq di unub qaji. Niŋgi Kristus Yesus geregere dauryeqnub. E anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
2 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Kristus na laŋ qaji iŋgi bole bole iga egej

3 Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom. A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei. A Kristus aqa siŋgila na laŋ qaji iŋgi bole bole iga egej. A gago qunuŋ qa are qalsiq deqa iŋgi di iga egej.
4 Qotei a mandam atosaisosiqa bati deqa a na iga giltgej. Di kiyaqa? Iga Kristus beteryosim Qotei aqa segi kumbra boleq di sosim aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqajqa deqa.
5 Tulaŋ nami Qotei na iga qalaqalaigosiqa iga aqa segi aŋgro sqa marsiqa Yesus Kristus aqa wau na iga eleŋej. Qotei aqa segi areqalo na a degyej.
6 Aqa kumbra dena a iga qa are boleiyej. Aqa Ɲiri Yesus a tulaŋ qalaqalaiyeqnu qaji aqa siŋgila na a degyej. Deqa aqa ñam tulaŋ goge oqoqnqas.
7 Qotei a iga qa are tulaŋ boledamuiyej. Aqa kumbra di aqa utru agiende. A na Kristus qariŋyonaqa a gago uneq na iga awaigwa marsiq moiyej. Moisiq aqa leŋ aiyej dena Qotei na gago une kalil kobotetgej.
8 A iga qa are tulaŋ boleiyosiq qalie ti powo ti kalil iga egej.
9 Nami Qotei a are qalej, “Kristus a wau di yqas.” Osiqa aqa areqalo di ulitesoqnej. Ariya bini a na olo aqa areqalo di boleq atsiq iga osorgeqnu.
10 Deqa iga qalieonum, Qotei na iŋgi iŋgi kalil mandam ti laŋ qure ti di unub qaji naŋgi taqatnjroqnqas. Osim gilsim gilsim bati a nami atej qaji di brantimqa a iŋgi iŋgi kalil di olo osim Kristus aqa baŋq di atim Kristus a naŋgo gate sqas.
11 Qotei a mareqnaqa iŋgi iŋgi kalil babeleŋeqnu. Tulaŋ nami a aqa segi areqalo dauryosiq iga na Kristus beteryosim iga aqa segi tamo uŋgasari sqajqa marsiq giltgej.
12 Iga Juda unum deqa iga namoqna Kristus qa gago areqalo siŋgilatem. Gago kumbra dena Qotei aqa ñam tulaŋ goge oqoqnqas.
13 Niŋgi sawa bei bei qaji niŋgi dego Qotei aqa anjam bole queb. Anjam bole agiende. Qotei a Yesus aqa wau na niŋgi eleŋej. Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib a beteryesonab Qotei na aqa anjam nami marej qaji di dauryosiq aqa toqor niŋgi eŋgej. Deqa niŋgi aqa segi tamo uŋgasari unub. Toqor di aqa Mondor Bole.
14 Iga Mondor ejunum deqa iga qalieonum, bunuqna iga iŋgi bole bole Qotei a nami aqa segi tamo uŋgasari naŋgi enjrqa marej qaji di oqom. Qotei a gago uneq na iga awaigej deqa iga iŋgi bole bole di oqom. Iga deqa bini tariŋoqnsim unum. Gago kumbra dena Qotei aqa ñam tulaŋ goge oqoqnqas.

Pol a Efesus Kristen naŋgi qa pailyej

15 E endegsi quem. Niŋgi Tamo Koba Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi qalaqalainjreqnub.
16 Deqa e gaigai Qotei biŋiyoqnsim niŋgi qa pailyeqnum.

17 A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Qotei. A gago Abu rianŋ koba ti unu qaji. Deqa e niŋgi qa endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Efesus Kristen naŋgi areqalo bole enjrimqa naŋgi ino anjam aqa utru geregere poinjrim ni qa bole qalieoqnqab.”
18 O ijo was, ijo are koba endegsi unu. Qotei na nuŋgo areqalo suwantetŋgimqa iŋgi tulaŋ bole bole a nami niŋgi eŋgwa osiq metŋgej qaji di niŋgi qalieqab. Agi niŋgi iŋgi di oqajqa tariŋoqnsib unub. Iga Qotei aqa segi tamo uŋgasari unum deqa a na iŋgi di iga egwa marsiq gereiyetgej unu.
19 Qotei a siŋgila koba ti unu. Siŋgila dena a na gaigai iga Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum qaji iga aqaryaigeqnu. Qotei aqa siŋgila di tulaŋ kobaquja. Deqa iga na ubtosim marqa keresai. Aqa siŋgila kobaquja di gagoq di waueqnu. Niŋgi siŋgila di qalieqajqa deqa e niŋgi qa Qotei pailyeqnum.
20 Siŋgila di nami Kristus aqaq di wauoqnej. Agi Kristus a moinaqa Qotei aqa siŋgila kobaquja dena a na Kristus olo subq na tigeltosiq laŋ qureq osi oqsiq aqa baŋ woq di awotej.
21 Deqa Kristus na mondor siŋgila naŋgi ti gate kokba ti mandor naŋgi ti tamo kokba ti kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrsiqa goge kobaq di unu. A na tamo kalil bini bati endeqa ñam koba ejunub qaji naŋgi ti tamo kalil bunuqna ñam koba oqab qaji naŋgi ti tulaŋ buŋnjrsiqa goge kobaq di unu.
22 Qotei na iŋgi iŋgi kalil osiqa Kristus aqa sorgomq di atej unub. Deqa Kristus a iŋgi iŋgi kalil di naŋgo gate koba sosiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi taqatnjreqnu.
23 Tamo uŋgasari naŋgi di agi Kristus aqa jejamu qujai unub. Kristus a naŋgi ti iŋgi iŋgi kalil ti ekritosiq tulaŋ keretnjrejunu.

2

Iga moreŋesobulonam Qotei a iga qa are boleiyosiq qalaqalaigej

1 Nami niŋgi une yoqnsib laqneb deqa niŋgi moreŋesobuleb.
2 Bati deqa niŋgi mandam qa kumbra uge uge na walweloqneb. Niŋgi mondor uge uge laŋ goge di unub qaji naŋgo gate koba Satan aqa kumbra dauryoqneb. Satan a segi mondor siŋgila koba. Deqa a tamo uŋgasari Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgo are miligiq di siŋgila na waueqnu.
3 Nami iga kalil dego naŋgi koba na laqnsimqa gago jejamu qa areqalo uge uge namij dauryoqnem. Deqa Qotei a iga ti naŋgi qa ti minjiŋ ani oqetej.
4-5 Bole, iga une yoqnsim laqnem deqa iga moreŋesobulem. Ariya bati deqa Qotei a iga qa tulaŋ dulosiq qalaqalaigej deqa a na iga Kristus ombla ŋambile egej. A iga qa are boleiyej aqa kumbra dena a na iga eleŋej.
6 Osiqa iga Kristus Yesus ombla olo subq na tigeltgobulosiqa iga laŋ qureq joqsi oqsiqa Kristus aqa awo jaram kobaq di awotgej.
7 Kristus Yesus aqa wau na Qotei a iga qa are tulaŋ boledamuiyosiq iga boletgej. Aqa kumbra di a na tamo uŋgasari kalil bunuqna brantoqnqab qaji naŋgi osornjroqnqas.
8 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatonabqa Qotei a niŋgi qa are boleiyej. Aqa kumbra dena a na niŋgi eleŋej. Niŋgi wau bole yonab dena Qotei na niŋgi eleŋosai. Qotei a niŋgi laŋa eleŋej awai saiqoji.
9 Od, niŋgi wau bole yonab dena Qotei na niŋgi eleŋosai. Deqa niŋgi nuŋgo segi ñam soqtqa keresai.
10 Kristus Yesus aqa wau na Qotei a gago are bulyetgonaqa iga tamo uŋgasari bunuj brantem. Deqa kumbra bole bole kalil Qotei a nami iga dauryqajqa gereiyetgej qaji di iga dauryoqnsim walweloqnqom.

Kristus a moiyej dena a jeu kobotej

11 Niŋgi qalie, Juda naŋgi muluŋ aiyeqnub. Di naŋgo kumbra. Deqa naŋgi na niŋgi
misiliŋgoqnsib endegsib merŋgeqnub, “Niŋgi muluŋ aiyosai qaji tamo.” Naŋgi naŋgo segi
baŋ na tamo naŋgi muluŋ breinjreqnub. Ariya niŋgi geregere are qaliy. Niŋgi Juda sai.
Niŋgi sawa bei bei qaji.
12 Deqa niŋgi nami Kristus aqaq di sosai. Niŋgi isaq di soqneb. Niŋgi nami Israel naŋgi
ti sosai dego. Qotei a marej, “E na Israel naŋgi iŋgi bole bole enjrqai.” Osiqa aqa anjam
di siŋgilatosiq soqnej. Ariya a na iŋgi bole bole di niŋgi eŋgwa marosaioqnej. Deqa niŋgi
iŋgi bole bole deqa tariŋosaioqneb. Niŋgi mandamq endi laŋa Qotei qaliesai soqneb.
13 Ariya bini niŋgi Kristus Yesus beteryesosibqa Qotei aqa jojomq di unub. Nami niŋgi
isaq di sonabqa bati deqa Kristus a niŋgi qa moisiq aqa leŋ aiyej. Aqa kumbra dena a na
niŋgi joqsiqa Qotei aqa areq bej.
14 Kristus a segi na jeu kobotej deqa bini iga kalil koba na so bole unum. Nami Juda
naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti jeu atoqnsib soqneb. Deqa jeŋ a naŋgo ambleq di sosiqa
naŋgi potnjrej. Ariya Kristus a moisiq dena jeŋ di waqtosiqa jeu kobotosiqa Juda naŋgi
ti sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrsiqa sawa qujaiq di atej.
15 A moiyej gam dena a na Moses aqa dal anjam mutu kalil taqal atekritej. A na
Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrej deqa naŋgi tamo bunuj brantosib tamo
qujaiosib unub. Kumbra dena Kristus na jeu kobotosiqa iga kalil lawo kumbraq di atej
unum.
16 A na Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrim naŋgi koba na tamo qujaiosib
sqajqa deqa marsiq ŋamburbasq di moiyej. Moisiq dena a jeu kobotej.
17 A bosiqa anjam bole endegsi palontoqnej, “Bini niŋgi jeu turyqajqa kumbraq di
unub.” A na anjam bole di niŋgi sawa isaq di unub qaji ti tamo uŋgasari jojom di unub
qaji naŋgi ti palontosiq merŋgoqnej.
18 Kristus aqa wau dena iga koba na Mondor qujai ejunum. Deqa iga kalil are
qujaitosim unum. Mondor dena gam waqtetgej deqa iga gaigai gago Abu Qotei aqa
ulatamuq di brantoqnqom.

Kristen naŋgi Qotei aqa tal bul unub

19 Deqa bini niŋgi olo yauŋ tamo sosai. Niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub. Niŋgi ti Qotei
aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi ti koba na was bole unub.
20 Niŋgi Qotei aqa tal bul unub. Qotei a segi na tal di gereiyej. Qotei aqa anjam maro
tamo naŋgi ti aqa medabu o qaji tamo naŋgi ti tal ai bul tigelejunub. Qotei a segi na tal
di tigeltej. Kristus Yesus a segi tal ai tuma qaji. A segi na tal di siŋgilatejunu.
21 Tal di aqa tanu kalil naŋgi Kristus beteryejunub deqa naŋgi kalil koba na siŋgila na
tigelejunub. Qotei na tal di gereiyoqnsiq unu. Deqa tal di kobaqujaoqnsiqa Tamo Koba
aqa segi tal bul tigelejunu.
22 Niŋgi dego Kristus beteryejunub deqa Qotei na niŋgi ti aqa segi tamo uŋgasari kalil
naŋgi ti koroiŋgej unub. Deqa niŋgi aqa segi so tal bul unub. Qotei aqa Mondor wo naŋgi
aiyel na tal di gereiyosib miligiq di unub.

3

Pol na sawa bei bei qaji naŋgi Kristus aqa anjam bole minjre minjre laqnu

1 O ijo was, Qotei a niŋgi kumbra tulaŋ boledamu eŋgej. E kumbra deqa saoqnsim
laqnam tamo qudei na e ojsib tonto talq endi waibeb unum. E Pol. E na niŋgi sawa bei
bei qaji aqaryaiŋgwa osim deqa Kristus Yesus aqa wau ojeqnum. Utru deqa e tonto talq
endi unum.
2 Niŋgi queb, Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej. O ijo was kalil, Qotei a niŋgi qa dego
are boleiyqajqa deqa e wau yeqnum.
3 Qotei na jeu kobotej anjam di nami ulitesoqnej ariya a na olo boleq atsiqa e osorbej.
E deqa anjam truquyala endi neŋgreŋyonum.

4 Niŋgi ijo anjam endi sisiyosib qalieosib mariy, “Bole, Kristus aqa anjam nami
uliesoqnej qaji di aqa utru Pol a geregere poiyeqnu.”
5 O ijo was, Qotei na uli anjam di tamo uŋgasari nami soqneb qaji naŋgi minjrosaioqnej.
Ariya bini a na aqa Mondor aqa siŋgila na uli anjam di babtosiq aqa anjam maro tamo
naŋgi ti aqa medabu o qaji tamo naŋgi ti minjreqnu.
6 Uli anjam di aqa utru agiende. Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi ti Juda naŋgi ti
turtnjrsiqa sawa qujaiq di atej. Naŋgi Yesus aqa anjam bole ojejunub deqa naŋgi kalil
tamo qujaiosib iŋgi bole bole Qotei a nami Kristus Yesus aqa wau na naŋgi enjrqa marej
qaji di oqab.
7 E Yesus aqa anjam bole di mare mare laqajqa deqa Qotei a e qa are boleiyosiqa e wau
tamo atej. Osiqa aqa segi siŋgila kobaquja e ebej.
8 E tamo bolesai. Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi na e tulaŋ buŋbejunub. Di
uŋgum. Qotei a e qa are boleiyej deqa e sawa bei beiq di Kristus aqa anjam mare mare
laqnum. Kristus aqa anjam agiende. A na iŋgi tulaŋ bole bole iga egwas. Iŋgi bole bole
di aqa utru iga na ubtosim marqa keresai.
9 Niŋgi qalie, Qotei a mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti ateleŋej unub. Ariya kumbra a yqajqa
nami aqa areqaloq di soqnej qaji di a na ulitej. Bini a na aqa areqalo di olo boleq atqa
marsiq e wau ebej.
10 Od, a na aqa segi qalie ti powo ti boleq atqa marsiq e wau ebej. Deqa laŋ aŋgro
siŋgila kokba ti mondor laŋ goge di unub qaji naŋgi ti bini Qotei aqa areqalo di unoqnsib
geregere poinjreqnu. Qotei aqa areqalo agiende. A na Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji
naŋgi ti turtnjrsim sawa qujaiq di atqas.
11 Tulaŋ nami Qotei a kumbra di yqajqa are qalej. Ariya bini a gago Tamo Koba Kristus
Yesus aqa wau na kumbra di yeqnu.
12 Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa iga ulaosaieqnum. Iga bole qalieonum,
iga Qotei aqa ulatamuq di brantqajqa gam agi Yesus a segi qujai.
13 Deqa niŋgi quiy. E niŋgi qa osim Yesus aqa wau ojeqnum. E wau di ojeqnum
deqa e gulbe koba qoboiyeqnum. Niŋgi deqa are koba qalaib. Niŋgi are koba qalqab
di niŋgi uloŋqab. Deqa niŋgi ijo gulbe deqa areboleboleiŋgem. Ijo gulbe dena niŋgi
aqaryaiŋgimqa niŋgi Qotei ombla so bole gaigai sqab.

Pol a Efesus Kristen naŋgi qa pailyeqnu

14 Deqa ijo was, e siŋga pulutoqnsim Abu Qotei biŋiyeqnum.
15 A tamo uŋgasari kalil laŋ ti mandam ti di unub qaji naŋgo Abu. Deqa a na naŋgo ñam
segi segi breiyetnjreqnu.
16 E niŋgi qa endegsim pailyeqnum, “O Abu, ni nami iŋgi tulaŋ bole bole Efesus Kristen
naŋgi gereiyetnjrem. Deqa ni naŋgo are miligiq di ino Mondor atim soqnim dena naŋgi
tulaŋ siŋgilaqab.
17 Amqa naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatesoqnib kumbra dena Kristus a naŋgo
are miligiq di sqas. O Abu, ni na Efesus Kristen naŋgi siŋgilatnjrimqa qalaqalaiyo kumbra
naŋgo are miligiq di tulaŋ siŋgilatib soqneme. Mandam na ŋam jirim ojesonaqa ŋam a
siŋgila na tigelejunu dego kere.” O ijo was, e niŋgi qa degsim Qotei pailyeqnum.
18-19 Deqa niŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi ti siŋgila osib Kristus aqa
qalaqalaiyo kumbra qa geregere qalieosib soqniy. Aqa qalaqalaiyo kumbra di tulaŋ
kobaquja. A tulaŋ olekoba. A tulaŋ goge koba. A tulaŋ guma koba. Od, Kristus
aqa qalaqalaiyo kumbra dena powo ti qalie ti kalil tulaŋ buŋyejunu. Deqa niŋgi aqa
qalaqalaiyo kumbra qa geregere qalieosib soqniy. Soqnib iŋgi bole bole kalil Qotei na
ekritosiq keretejunu qaji di dego nuŋgoq di maqesqas.
20 Qotei aqa siŋgila a gago are miligiq di waueqnu. Aqa siŋgila dena gago areqalo ti
pailyo ti kalil tulaŋ buŋyejunu.

21 Deqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi Kristus Yesus aqa ñam na bati gaigai
Qotei aqa ñam soqtoqnsib gilsib gilsib diŋo bati itqab. Bole.

4

Iga Kristus aqa jejamu qujai

1 E Pol. E Tamo Koba aqa wau ojeqnum deqa e tonto talq endi unum. Qotei na niŋgi
a dauryqa osiq metŋgej. Deqa e nuŋgo are tigeltetŋgitqa niŋgi kumbra Qotei a tulaŋ
areareteqnu qaji di yoqnsib walweloqniy.
2 Osib niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsibqa niŋgi segi segi qa lawo kumbra yoqniy.
Kristen tamo qudei na niŋgi une bei eŋgibqa niŋgi kamba olo naŋgi qa urur minjiŋ oqaiq.
Niŋgi naŋgi qalaqalainjroqnsib gulbe naŋgi na niŋgi eŋgeqnub qaji di qoboiyetnjroqniy.
3 Osib niŋgi nuŋgo Kristen was kalil naŋgi koba na are qujaitosib lawo na sqajqa
siŋgilaoqniy. Kumbra di agi Qotei aqa Mondor na iga osorgeqnu.
4 Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai unum. Iga kalil Mondor qujai ejunum. Qotei na
niŋgi iŋgi qujai qa tariŋqa osiq metŋgej. Iŋgi qujai di agi laŋ qureq di unu.
5 Tamo Koba qujai dego unu agi Kristus. Iga a qa qujai gago areqalo siŋgilateqnum. Iga
kalil yanso qujai em.
6 Qotei qujai unu. A gago kalil qa Abu. A na qujai tamo uŋgasari kalil naŋgi
taqatnjreqnu. A naŋgo are miligiq di waueqnu. A naŋgo ambleq di unu.
7 Kristus a iga kalil qa are boleiyosiq segi segi siŋgila egej.
8 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
"Qotei a tonto tamo gargekoba naŋgi eleŋosiqa joqsiq laŋ goge oqej.
Oqsiq dia naŋgi siŋgila enjrej."
9 O ijo was, Kristus a laŋ goge oqej anjam di aqa utru agiende. A mati oqosai. A mati
moiyo qureq aiyej.
10 Aisiq dena olo tulaŋ goge oqsiq laŋ qure kalil buŋyekritosiq torei oqej. A degyej. Di
kiyaqa? A na iŋgi iŋgi kalil ekritosim keretqajqa deqa.
11 Deqa a segi qujai na tamo naŋgi siŋgila enjreqnu. Tamo qudei naŋgi a na siŋgila
enjreqnaqa naŋgi aqa anjam mare mare laqnub. Tamo qudei naŋgi a na siŋgila
enjreqnaqa naŋgi aqa medabu oqnsib aqa anjam babteqnub. Tamo qudei naŋgi a
na siŋgila enjreqnaqa naŋgi aqa anjam bole palontoqnsib tamo uŋgasari naŋgi are
bulyetnjreqnub. Tamo qudei naŋgi a na siŋgila enjreqnaqa naŋgi Qotei aqa anjam
plaltoqnsib Kristen tamo uŋgasari naŋgi taqatnjreqnub.
12 Kristus na tamo naŋgi di siŋgila enjreqnu. Di kiyaqa? Naŋgi na kamba iga Qotei aqa
segi tamo uŋgasari siŋgilatgimqa iga Kristus aqa wau geregere ojqajqa deqa. Gago wau
dena Kristus aqa jejamu a so bole sqas. Kristus aqa jejamu agi iga segi.
13 Wau di gilsim gilsim mondoŋ iga kalil gago areqalo torei Kristus qa siŋgilaboletosim
koba na are qujaitosim sqom. Sosim bati deqa iga kalil Qotei aqa Ŋiri qa bole qalieqom.
Kumbra dena iga tulaŋ boleoqnsim siŋgila ti sosim Kristus aqa segi kumbra bole kalil
ekritosim keretqom.
14 Gisaŋ tamo naŋgi maqu kumbra yoqnsib anjam koba laŋa laŋa maroqnsib laqnub.
Jagwa na yuwal tigelteqnaqa oqe aiyeqnu dego kere anjam dena tamo uŋgasari qudei
naŋgo areqalo niñaqyetnjreqnu. Ariya iga aŋgro kiñilala bul sqasai deqa anjam dena gago
areqalo niñaqyetgwasai.
15 Iga gisaŋ anjam di qusim dauryqasai. Iga qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim anjam
bole segi maroqnqom. Osim dena iga kalil boleoqnsim siŋgilaoqnsim gago Gate Koba
Kristus beteryesqom.
16 Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai unum deqa iga qudei aqa baŋ bul. Iga qudei
aqa siŋga bul. Iga qudei aqa ŋamdamu bul. A na aqa baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti
di turtoqnsiqa qujaitejunu. Deqa iga segi segi kalil Kristus beteryoqnsim aqa wau

geregere ojoqnsim aqa qalaqalaiyo kumbra dauryoqnqom. Kumbra dena iga tulaŋ boleoqnsim siŋgilaoqnqom.

Niŋgi so bunuj ti areqalo bunuj ti soqniy

17 Deqa e Tamo Koba aqa ñam na niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwai. Sawa bei bei qaji naŋgo areqalo tulaŋ niñaqejunu deqa niŋgi na naŋgo kumbra uge uge olo dauryosib walwelaib.
18 Naŋgo qalie ti powo ti tulaŋ ambruejunu. Naŋgi tulaŋ nanarioqnsib laqnub. Naŋgo are miligi geteŋejunu. Deqa Qotei aqa ŋambile naŋgoq di sosai.
19 Naŋgi kumbra uge uge yoqnsib ariya naŋgi deqa jemainjrosaieqnu. Naŋgi torei kumbra ugeq aiyejunub. Naŋgi kumbra uge jigat yqajqa are tulaŋ prugnjreqnu.
20-21 E qalie, niŋgi Kristus aqa anjam ojejunub deqa niŋgi sawa bei bei qaji naŋgo kumbra uge di dauryosaieqnub. Nami anjam plalto tamo naŋgi na Kristus aqa anjam merŋgeqnab niŋgi quoqneb. Anjam di gisaŋ sai. Di Yesus aqa anjam bole.
22 Niŋgi so namijq di sosib walweloqneb bati deqa so namij dena niŋgi gisaŋgeqnaqa niŋgi kumbra uge uge yqajqa are prugŋgoqnej. Nuŋgo kumbra dena niŋgi padalqa gamq di breiŋgoqnej. Deqa bini niŋgi so namij di torei uratiy.
23 Uratosib areqalo bunujq di soqniy.
24 Niŋgi so bunuj osib gara bul jigsib soqniy. Qotei na niŋgi a bul sqa marsiqa nuŋgo so bunuj di gereiyetŋgej. Niŋgi qalie, tamo naŋgi so bunujq di unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ bole tiŋtiŋ branteqnu. Deqa naŋgi Qotei aqa segi kumbra boleq di unub.
25 Deqa niŋgi gisaŋ kumbra kalil uratekritosib anjam bole segi Kristen tamo uŋgasari naŋgi minjroqniy. Niŋgi kalil Kristus aqa jejamu qujai unub deqa niŋgi kumbra degyoqniy.
26 Niŋgi minjiŋ oqimqa ariya niŋgi urur minjiŋ kobotiy. Niŋgi minjiŋ ti soqnib qoloaiq. Qoloqas di niŋgi olo une bei ato uge.
27 Niŋgi urur minjiŋ kobotqasai di niŋgi Satan gam waqtetibqa a na niŋgi olo uneq breiŋgwas.
28 Ariya bajiŋ tamo naŋgi olo bajiŋaib. Naŋgi naŋgo segi baŋ na wauoqnsib dena iŋgi iŋgi oqnsib tamo uŋgasari iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi aqaryainjroqnebe.
29 Niŋgi nuŋgo medabu waqtoqnsib anjam uge maroqnaib. Niŋgi anjam bole segi maroqnsib dena tamo uŋgasari gulbe ti unub qaji naŋgi siŋgilatnjroqniy. Yimqa naŋgi nuŋgo anjam quoqnib dena Qotei a naŋgi qa are boleiyosim kumbra bole enjroqnqas.
30 Qotei na aqa toqor niŋgi eŋgej deqa niŋgi aqa segi tamo uŋgasari unub. Toqor di agi aqa Mondor Bole. Diŋo batiamqa a nuŋgo uneq na niŋgi torei awaiŋgwas. Deqa niŋgi na Mondor di are gulbe yaib.
31 Niŋgi are uge ti minjiŋ ti ŋiriŋ ti qoto ti misiliŋ anjam ti kumbra uge uge ti kalil torei uratiy.
32 Osib niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi kumbra bole bole enjroqnsib naŋgi qalaqalainjroqnsib naŋgo une kobotetnjroqniy. Qotei a Kristus aqa ñam na nuŋgo une kalil kobotetŋgej deqa niŋgi na kamba olo nuŋgo Kristen was naŋgo une dego kobotetnjroqniy.

5

Niŋgi suwaŋ qaji tamo uŋgasari sosib suwaŋoq di laqniy

1 Qotei na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. Niŋgi aqa segi aŋgro tiŋtiŋ unub deqa kumbra a segi yeqnu qaji di niŋgi dego dauryosib yoqniy.
2 Kristus na iga tulaŋ qalaqalaigosiq aqa segi ŋambile uratosiq iga qa moiyej. Dego kere niŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryosib walweloqniy. Atra tamo naŋgi atraiyo iŋgi

iŋgi sabaŋ quleq ti bolequja di oqnsib Qotei atraiyeqnub dego kere Kristus na aqa segi
ŋambile Qotei atraiyosiq moinaqa Qotei a deqa tulaŋ areboleboleiyej.
3 Niŋgi sambala kumbra yaib. Niŋgi kumbra jigat dego yaib. Niŋgi tamo qudei naŋgo
iŋgi iŋgi qa mamaulŋgaiq. Nuŋgo ambleq di kumbra uge deqaji saiq. Iga Qotei aqa segi
tamo uŋgasari unum deqa iga kumbra kalil deqaji dauryqasai.
4 Anjam jiga ti nanari anjam ti alaŋ anjam ti di dego niŋgi maroqnaib. Iga anjam
deqaji marqom di kumbra bolesai. Deqa niŋgi anjam bei marqa oqnsib anjam bole segi
maroqnsib Qotei biŋiyoqniy.
5 Niŋgi endegsib qalieoiy. Tamo bei a sambala kumbra ti kumbra jiga ti mamaul
kumbra ti dauryqas di Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel na a taqatqasai. Osib aqa
Mandor Kokba sqasai dego. Mamaul kumbra di gisaŋ qotei qa louo bul.
6 O ijo was, tamo qudei na niŋgi kumbra uge deqaji yqajqa titŋgoqnsib anjam laŋa laŋa
merŋgoqnibqa niŋgi naŋgo anjam di qusib dauryaib. Tamo uŋgasari Qotei aqa anjam
gotraŋyeqnub qaji naŋgi kumbra uge deqaji yeqnub deqa Qotei a naŋgi qa tulaŋ minjiŋ
oqeteqnu.
7 Deqa niŋgi tamo uŋgasari deqaji naŋgi ti beteroqnaib.
8 Niŋgi nami ambruq di soqneb. Ariya bini Tamo Koba a na niŋgi eleŋosiq aqa suwaŋoq
di atej unub. Deqa niŋgi suwaŋ qaji tamo uŋgasari sosib suwaŋoq di laqniy.
9 Suwaŋ a na kumbra endeqaji babteqnu. Tamo uŋgasari suwaŋoq di unub qaji
naŋgi kumbra bole bole yeqnub. Naŋgi kumbra tiŋtiŋ dauryeqnub. Naŋgi anjam bole
mareqnub.
10 O ijo was, kumbra kalil Tamo Koba a tulaŋ areareteqnu qaji di niŋgi geregere
qalieqa osib dauryoqniy.
11 Osib tamo uŋgasari ambruq di sosib kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi ti beteroq-
naib. Naŋgi kumbra deqaji yeqnub deqa naŋgi kumbra bole bei babtosaieqnub. Deqa
niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi di endegsib minjroqniy, “Nuŋgo kumbra di uge.”
12 Tamo uŋgasari ambruq di unub qaji naŋgi ulioqnsib kumbra yeqnub. Di kiyaqa?
Naŋgo kumbra di tulaŋ ugedamu. Deqa iga naŋgo kumbra uge qa yala marqasai bole
sai. Marqom di iga jemaigwas.
13 Ariya suwaŋ a na kumbra kalil boleq ateqnu.
14 Suwaŋ a kumbra bei boleq atqas di a suwaŋobulqas. Agi anjam bei endegsi unu,
“O tamo ŋeiejunum qaji ni olo subq na tigel.
Yim Kristus na ni suwaŋ emqas.”
15 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo segi segi walwel geregere taqatosib soqniy. Niŋgi nanari
tamo bulosib walwelaib. Niŋgi powo ti sosib walweloqniy.
16 Bini bati uge. Deqa niŋgi bati laŋa ñaŋguiyaib. Bati soqnim niŋgi Qotei aqa kumbra
yoqniy.
17 Niŋgi nanari kumbra yoqnaib. Niŋgi Tamo Koba aqa areqalo geregere qalieosib
dauryoqniy.
18 Niŋgi ya uge uyoqnsib nanarioqnaib. Kumbra dena niŋgi ugeugeiŋgwas. Deqa niŋgi
Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryoqnibqa a na niŋgi taqatŋgesqas.
19 Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi ti koba na anjam maroqnsibqa bati deqa niŋgi Qotei
qa louoqniy. Lou qudei neŋgreŋq di unu qaji dena ti lou qudei Qotei aqa Mondor na
nuŋgo are miligiq di tigelteqnu qaji dena ti niŋgi Qotei qa louoqniy. Osib nuŋgo medabu
na ti nuŋgo are miligi na ti Tamo Koba a qa louoqniy.
20 Kumbra kiye nuŋgoq di brantoqnim, uŋgum, niŋgi bati gaigai gago Tamo Koba Yesus
Kristus aqa ñam na Qotei biŋiyoqniy.

Pol a tamo uŋa wo naŋgi anjam minjrej

21 Kristus a nuŋgo Tamo Koba unu deqa niŋgi a qa ulaoqnsibqa Qotei aqa tamo uŋgasari
kalil naŋgo sorgomq di soqniy.

22 O uŋgasari, niŋgi Tamo Koba aqa sorgomq di unub deqa niŋgi nuŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di dego soqniy.
23 Kristus a gago gate koba unu dego kere nuŋgo gumbuluŋ naŋgi nuŋgo gate unub. Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai unum. A na iga eleŋej.
24 O uŋgasari, Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi Kristus aqa sorgomq di unub dego kere niŋgi bati gaigai nuŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di soqniy.
25 O tamo, niŋgi na nuŋgo ŋauŋ naŋgi tulaŋ qalaqalainjroqniy. Agi Kristus na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ qalaqalainjrsiq aqa segi ŋambile uratosiq naŋgi qa moiyej dego kere.
26 Kristus a ya na ti aqa segi anjam na ti naŋgi yansnjrej deqa naŋgi Qotei aqa kumbra boleq di unub.
27 Kristus a naŋgi qa moiyej. Di kiyaqa? A na naŋgi aqa segi qa marsim naŋgi Qotei aqa kumbra boleq di atim naŋgi tulaŋ boledamu une saiqoji sqajqa deqa.
28 Deqa tamo, niŋgi nuŋgo ŋauŋ naŋgi dego tulaŋ qalaqalainjroqniy. Agi niŋgi nuŋgo segi jejamu qalaqalaiyeqnub dego kere. Tamo naŋgi naŋgo ŋauŋ naŋgi qalaqalainjrqab di naŋgi naŋgo segi jejamu dego qalaqalaiyqab.
29 Iga qalie, tamo naŋgi naŋgo segi jejamu jeutosaieqnub. Naŋgi naŋgo jejamu geregereiyoqnsib iŋgi bole bole anaiyeqnub. Kristus na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi geregereinjreqnu dego kere.
30 Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai unum. Iga segi segi aqa siŋga ti baŋ ti unum.
31 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei na aqa ai abu naŋgi uratnjrsimqa aqa segi ŋauŋ wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.”
32 Qotei aqa uli anjam di tulaŋ kobaquja. E na Kristus a ti aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ti sigitnjrsim agi niŋgi merŋgonum.
33 O tamo, Qotei a niŋgi qa osiq anjam di marej. Deqa niŋgi na nuŋgo ŋauŋ naŋgi qalaqalainjroqniy. Niŋgi nuŋgo segi jejamu qalaqalaiyeqnub dego kere. Ariya uŋgasari, niŋgi kamba dego nuŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di sosibqa naŋgi kumbra bole enjroqniy.

6

Pol a aŋgro naŋgi ti naŋgo ai abu naŋgi ti anjam minjrej

1 O aŋgro, niŋgi na Tamo Koba a beteryejunub deqa niŋgi nuŋgo ai abu naŋgo anjam dauryoqniy. Niŋgi kumbra degyqab di bolequja.
2-3 Agi Qotei a dal anjam endegsi marej, “Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di sosim naŋgo anjam dauryoqne.” Osiqa olo anjam endegsi totoryej, “Ni degyqam di ni bole sosim mandamq endi so kobaiyqam.” Qotei a anjam degsi totoryej. A nami dal anjam bei marqa osiqa anjam degsi totoryosaioqnej.
4 O abu, niŋgi na nuŋgo aŋgro naŋgo areqalo ugetetnjraib. Naŋgi minjiŋ oqetnjro uge. Niŋgi Tamo Koba aqa ŋamgalaq di naŋgi dalnjroqnsib tingitnjroqniy.

Pol a kaŋgal tamo naŋgo wau qa gate naŋgi ti anjam minjrej

5-6 O kaŋgal tamo niŋgi quiy. Niŋgi nuŋgo wau qa gate naŋgo sorgomq di sosibqa naŋgi qa ulaoqniy. Niŋgi Kristus qa wau bole yeqnub dego kere niŋgi gaigai nuŋgo wau qa gate naŋgi qa wau bole yoqniy. Niŋgi gisaŋ na naŋgo ŋamgalaq di laŋa wau bole yobulaib. Niŋgi Kristus aqa kaŋgal tamo dego unub. Deqa niŋgi nuŋgo are miligiq na Qotei aqa areqalo dauryosib nuŋgo wau qa gate naŋgi qa wau bole yoqniy.
7 Niŋgi mandam tamo naŋgi segi wauetnjrosaieqnub. Niŋgi Tamo Koba a dego waueteqnub. Niŋgi deqa are qaloqnsib are bole na nuŋgo wau qa gate naŋgi wauetnjroqniy.

8 Niŋgi are qaliy. Niŋgi wau bole yqab di Tamo Koba a na kamba awai boledamu eŋgwas. Niŋgi kaŋgal tamo unub kiyo niŋgi kaŋgal tamo sai kiyo di uŋgum. Niŋgi wau bole yoqniy.
9 Ariya wau qa gate, niŋgi dego nuŋgo kaŋgal tamo naŋgi kumbra bole enjroqniy. Niŋgi naŋgi ula enjroqnaib. Tamo Koba a laŋ goge di unu. A nuŋgo Tamo Koba unu. A kaŋgal tamo naŋgo Tamo Koba dego unu. Aqa ŋamgalaq di tamo uŋgasari kalil naŋgi kerekere unub deqa a kumbra qujai na naŋgi peginjreqnu. Niŋgi deqa are qaloqnsib nuŋgo kaŋgal tamo naŋgi kumbra bole enjroqniy.

Niŋgi qoto tamo bulosib qoto qa iŋgi iŋgi jigeleŋoiy

10 Ariya e ijo anjam getentqai. Niŋgi Tamo Koba a beteryejunub deqa niŋgi aqa siŋgila kobaquja osib siŋgila na tigelesoqniy. 11 Osib qoto qa iŋgi iŋgi Qotei na niŋgi eŋgeqnu qaji di jigeleŋosib siŋgila na tigelosib Satan aqa gisaŋ anjam ti aqa uli kumbra ti gotraŋyoqnsib qotoqniy.
12 Niŋgi geregere are qaliy. Iga mandam tamo uŋgasari naŋgi ti qotosaieqnum. Iga laŋ goge qaji siŋgila ti Satan aqa mondor uge uge naŋgi ti aqa gate kokba naŋgi ti qoteqnum. Naŋgi kalil ambru qa bati endeqa mandam taqatoqnsib unub.
13 Deqa bati uge endi niŋgi qoto qa iŋgi iŋgi Qotei na eŋgeqnu qaji di eleŋosib siŋgila na tigelosib qotoqniy. Yim bunuqna qoto koboamqa niŋgi siŋgila na tigelesqab.
14 Deqa niŋgi siŋgila na tigelesqa marsibqa anjam bole alalag bul di tigsib tigeloiy. Osib kumbra bole tiŋtiŋ gara jugo bul jigsib dena nuŋgo are targa kabutiy.
15 Qotei na jeu kobotej deqa iga a ti are qujaitosim unum. Anjam bole di niŋgi siŋga tatal bul jigsib mare mare laqniy.
16 Niŋgi qoto qa iŋgi iŋgi kalil di jigekritosib ariya Yesus qa dego nuŋgo areqalo siŋgilatosib soqniy. Nuŋgo areqalo di dumu bul osib tigeloiy. Yimqa tamo uge Satan na qaja ti ŋamyuwo ti niŋgi qa waiyoqnimqa nuŋgo dumu dena niŋgi na qaja ti ŋamyuwo ti di gotraŋyoqnqab.
17 Qotei na niŋgi eleŋej aqa kumbra di niŋgi gate tatal bul jigsib soqniy. Sosib Mondor aqa sebru dego ojsib dena qotoqniy. Sebru di Qotei aqa anjam.
18 Niŋgi Mondor aqa siŋgila na gaigai Qotei pailyoqniy. Niŋgi aqarataib. Niŋgi Qotei na aqaryaiŋgwa maroqnsib pailyoqniy. Niŋgi pailyqajqa urato uge deqa niŋgi geregere ŋam atoqnsib soqniy. Sosib Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi qa pailyoqniy.
19 Osib e qa dego endegsib pailyoqniy, “O Abu, ni na Pol aqa medabu siŋgilatetimqa a ulaqasai. A ino anjam bole nami uliesoqnej qaji di ubtoqnsim tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqas.”
20 O ijo was kalil, Qotei na e qariŋbonaqa e aqa anjam bole di mare mare laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e tonto talq endi waibeb unum. E anjam bole di marqajqa wau ti. Deqa niŋgi e qa Qotei pailyoqnibqa a na e siŋgilatboqnim e ulaqasai. E aqa anjam di siŋgila na tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqai.

Anjam getento

21 Ariya Tikikus a nuŋgoq bqo deqa a na ijo wau kalil qa niŋgi saiŋgwas. Tikikus a gago Kristen was bole. A Tamo Koba aqa wau tamo bole.
22 E na a qariŋyonum nuŋgoq bqo. Iga kiyersim unum di a na niŋgi merŋgwas. Osim nuŋgo are siŋgilatetŋgwas.
23 O Kristen was kalil, Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel na nuŋgo are latetŋgebe. Osib niŋgi aqaryaiŋgibqa niŋgi naŋgi aiyel qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib qalaqalaiyo kumbra dauryoqniy.
24 Tamo uŋgasari kalil gago Tamo Koba Yesus Kristus qalaqalaiyqajqa uratosaieqnub qaji naŋgi qa Qotei a are boleiyeme. Bole.

FILIPAI

1 E Pol. Aqo Timoti wo Kristus Yesus aqa wau tamo unum. Aqo aiyel na anjam endi
neŋgreŋyonum. Neŋgreŋyosim niŋgi Kristus Yesus aqa segi tamo uŋgasari Filipai qureq di
unub qaji nuŋgoq qariŋyonum. Nuŋgo Kristen gate naŋgi ti nuŋgo wau tamo naŋgi qa ti
dego anjam endi qariŋyonum.
2 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Pol a Filipai Kristen naŋgi qa Qotei pailyeqnu

3 E bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim deqa e ijo Qotei biŋiyeqnum.
4 Osim gaigai arebolebole na niŋgi kalil qa pailyeqnum.
5 Niŋgi nami iga betergosib Yesus aqa anjam bole mare mare laqneb. Agi bini niŋgi
degyeqnub. Deqa e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu.
6 E endegsi qalieonum, Qotei a nuŋgo are miligiq di wau boledamu yeqnu. A nami
wau di utru atej. Ariya bini a wau di yeqnu dena gilsim gilsim mondoŋ Kristus Yesus
olo bqajqa batiamqa a na wau di kobotqas.
7 Niŋgi ijo are miligiq di unub deqa e kere niŋgi qa are qaleqnum. E tonto talq endi
sqai kiyo e walwelosiy Yesus aqa anjam bole siŋgilatoqnsiy mare mare laqnqai kiyo di
uŋgum. Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej deqa niŋgi kalil e beterbosib e ti koba na
Qotei aqa wau ojeqnum.
8 Kristus Yesus a na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. Aqa kumbra dena ijo are tigeltetbej
deqa e niŋgi kalil olo nuŋgwajqa are koba unu. Di Qotei a segi qalie.
9 E bati gaigai niŋgi qa endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni na Filipai Kristen
naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi qalaqalaiyo kumbra naŋgo are miligiq di tulaŋ siŋgilatosib
dauryqab. Osib powo koba ti areqalo bole ti sqab.”
10 O ijo was, niŋgi kumbra kalil geregere tenemtosib kumbra bole segi yoqniy. Niŋgi
degyqab di mondoŋ Kristus a olo bosim tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa niŋgi
une saiqoji sqab.
11 Kumbra bole kalil Yesus Kristus a segi na babteqnu qaji di nuŋgoq di tulaŋ
kobaoqnimqa Qotei aqa ñam goge oqoqnqas. Utru deqa e niŋgi qa Qotei pailyeqnum.

Pol a tonto talq di unu

12 O ijo was, niŋgi endegsib qalieoiy, jeu tamo naŋgi na e tonto talq endi waibeb unum.
Ariya naŋgi Yesus aqa anjam bole getentosai. Anjam bole di olo tulaŋ siŋgilaeqnu.
13 Tamo kalil naŋgi qalie, e Kristus Yesus aqa wau ojoqnem deqa jeu tamo naŋgi na e
tonto talq endi waibeb unum. Tonto tal taqato tamo naŋgi dego qalie.
14 E tonto talq endi unum deqa Kristen was gargekoba naŋgi Tamo Koba a qa naŋgo
areqalo siŋgilatoqnsib aqa anjam palontqajqa ulaosaieqnub.
15-17 Bole, tamo qudei na ijo ñam tentib aguq aiqajqa deqa are qaloqnsib naŋgo are
uge na Kristus aqa anjam mare mare laqnub. Naŋgi naŋgo segi ñam soqtqajqa are
qaloqnsib Kristus aqa anjam mare mare laqnub. Naŋgi tamo aqaryainjrqajqa deqa are
qalosaieqnub. E tonto talq endi soqnit naŋgi ijo are ugetetbqajqa deqa are qaloqnsib
Kristus aqa anjam mare mare laqnub. Ariya tamo qudei naŋgi are bole na Kristus aqa
anjam mare mare laqnub. Tamo di naŋgi qalie, e Yesus aqa anjam bole siŋgilatqajqa
waueqnamqa jeu tamo naŋgi na e tonto talq endi waibeb unum. Deqa naŋgi e tulaŋ
qalaqalaiboqnsib Kristus aqa anjam mare mare laqnub.
18 Deqa uŋgum. Tamo naŋgi are bole na Kristus aqa anjam mare mare laqnub kiyo
tamo naŋgi are uge na Kristus aqa anjam mare mare laqnub kiyo di kere. Naŋgi kalil
koba na Kristus aqa anjam mare mare laqnub deqa e tulaŋ areboleboleibeqnu.

Pol a are qalej, "E mandamq endi sosiy
Filipai Kristen naŋgi aqaryainjroqnqai"

19 Deqa ijo was, e tulaŋ areboleboleibim sqai. Di kiyaqa? E qalieonum, Qotei a nuŋgo
pailyo na ti Yesus Kristus aqa Mondor na ti e aqaryaibosim tonto talq endena oqeq atim
e bole sqai.
20 Deqa ijo are koba endegsi unu. Wau kalil Qotei na ebej qaji di e geregere ojoqnqai.
Yim deqa e jemaibqasai. Bini bati endeqa ti bunuq qa ti e siŋgila na tigeloqnsiy ijo jejamu
Kristus torei yekritosiy aqa ñam soqtoqnqai. Agi e kumbra degyeqnum. Deqa e moiqai
kiyo e sqai kiyo di uŋgum. E ijo kumbra kalil qa Kristus aqa ñam soqtoqnqai.
21 Ijo are koba endegsi unu. E sqai di e Kristus ombla sqai. Ariya e moiqai di e olo iŋgi
tulaŋ boledamu oqai.
22 E mandamq endi sosiyqa e tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqaryainjroqnqai. E gam
kiye dauryqai di e qaliesai.
23 E areqalo aiyeltejunum. Ijo areqalo bei agiende. E laŋ qureq oqsiy Kristus ombla
sqai. E degyqai di tulaŋ bolequja.
24 Ariya e mandamq endi sosiy niŋgi aqaryaiŋgoqnqai di dego bolequja.
25 Deqa e are qalonum, e mandamq endi sqai. E qalieonum, e urur moiqasai. E mati
sosiy niŋgi koba na Yesus aqa wau ojoqnqai. Yim wau dena niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo
geregere siŋgilatoqnsib areboleboleiŋgim sqab.
26 Deqa ijo was niŋgi quiy. E olo nuŋgoq bosiy niŋgitqa bati deqa niŋgi e qa tulaŋ
areboleboleiŋgim Kristus Yesus aqa ñam soqtoqnsib sqab.

Niŋgi Kristus aqa ñam qa jaqatiŋ oqnqab

27 Ijo anjam kobaquja bei agiende. Niŋgi Kristus aqa anjam bole geregere dauryoqniy.
Niŋgi degyqab di e anjam endegsi quqwai, "Bole, Filipai Kristen naŋgi are qujaitoqnsib
waukobaeqnub. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam bole naŋgo areqaloq
di siŋgilatqajqa deqa." O ijo was, e olo nuŋgoq bosiy nuŋgwai kiyo e tonto talq endi sqai
kiyo di uŋgum.
28 E qalieqai, niŋgi nuŋgo jeu tamo naŋgi qa ulaosaieqnub. Nuŋgo kumbra dena jeu
tamo naŋgo are qametnjreqnaqa naŋgi endegsi poinjreqnu, "Bole, iga padalqom." Ariya
ijo was, niŋgi padalqasai. Qotei na niŋgi eleŋam niŋgi so bole gaigai sqab.
29 Niŋgi quiy. Qotei na niŋgi giltŋgej. Di kiyaqa? Niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo
siŋgilatqajqa deqa. Deqa segi sai. Niŋgi aqa ñam qa jaqatiŋ oqajqa deqa ti niŋgi giltŋgej.
30 Nami e jeu tamo naŋgi ti Qotei aqa anjam na qoteqnam niŋgi e nuboqneb. Agi bini e
jeu tamo naŋgi ti qoteqnam niŋgi deqa queqnub. Niŋgi dego e beterbosib jeu tamo naŋgi
ti qoteqnum. Dena niŋgi jaqatiŋ eqnub.

2

Niŋgi kalil are qujaitosib qalaqalaiyo kumbra dauryiy

1 O ijo was, Kristus a gaigai nuŋgo are siŋgilatetŋgoqnsiqa niŋgi qalaqalaiŋgoqnsiqa
nuŋgo are latetŋgeqnu. Qotei aqa Mondor a nuŋgoq di beterejunu. Niŋgi nuŋgo Kristen
was naŋgi qa are boleiŋgeqnaqa naŋgi qa duleqnub.
2 E deqa niŋgi qa areboleboleibeqnu. Ariya niŋgi olo kumbra qudei dego yoqnibqa
dena e tulaŋ areboleboleiboqnqas. Kumbra agiende. Niŋgi kalil are qujaitosib
qalaqalaiyo kumbra dauryosib soqniy. Sosib niŋgi areqalo qujai na Qotei aqa wau
yoqniy.
3 Niŋgi nuŋgo segi jejamu qa are qalaib. Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnaib. Niŋgi nuŋgo
segi ñam aguq atoqnsib olo nuŋgo Kristen was naŋgo ñam soqtetnjroqniy.
4 Niŋgi nuŋgo segi iŋgi iŋgi qa are qaloqnsib gereiyoqnaib. Niŋgi nuŋgo Kristen was
naŋgi qa are qaloqnsib naŋgo iŋgi iŋgi dego gereiyetnjroqniy.

Yesus a aqa segi ñam aguq atej deqa Qotei na a olo ñam kobaquja yej

5 Niŋgi Kristus Yesus aqa areqalo ojsib dauryoqniy.
6 Yesus a segi Qotei sosiqa ariya a deqa are qalosaioqnej.
7 A aqa ñam kobaquja di ojqa uratosiqa a tamo bulyosiqa a kaŋgal tamo laŋaj bul soqnej.
8 Deqa tamo kalil naŋgi a unoqneb di a mandam tamo soqnej. Sosiqa aqa segi ñam aguq atsiqa Qotei aqa anjam dauryosiq moiyej. Od, a ŋamburbasq di moiyej.
9 Onaqa Qotei na a laŋ qureq osi oqsiqa ñam kobaquja yej. Deqa bini aqa ñam dena ñam kalil tulaŋ buŋnjrejunu.
10 Qotei na ñam di Yesus yej deqa mondoŋ laŋ aŋgro kalil naŋgi ti tamo kalil naŋgi ti Yesus aqa areq di siŋga pulutqab. Od, iŋgi iŋgi kalil laŋ ti mandam ti mandam sorgom ti dia unub qaji naŋgi Yesus aqa areq di siŋga pulutqab.
11 Osib naŋgo medabu qujaitoqnsib maroqnqab, “Yesus Kristus a segi Tamo Koba.” Yim kumbra dena Abu Qotei aqa ñam tulaŋ goge oqoqnqas.

Niŋgi suwaŋ qa kumbra tamo uŋgasari naŋgi osornjroqniy

12 O ijo was bole, e qalieonum, niŋgi gaigai ijo anjam dauryeqnub. Ariya niŋgi olo siŋgila na dauryoqniy. E niŋgi koba na sqai bati deqa segi sai. Bini e isaq endi soqnit niŋgi ijo anjam dauryqa urataib. Niŋgi ijo anjam olo siŋgila na dauryoqniy. Qotei a niŋgi padalo sawaq na eleŋej deqa niŋgi ulaoqnsib laŋ qureq oqwajqa siŋgilaoqniy.
13 E qalieonum, Qotei a nuŋgo are miligiq di waueqnu deqa niŋgi kumbra a tulaŋ areareteqnu qaji di yeqnub. Niŋgi kumbra di yqajqa are koba sonaqa agi yeqnub.
14 Ariya niŋgi ŋiriŋoqnsib anjam na qotoqnaib. Kumbra kalil niŋgi yeqnub qaji di niŋgi lawo na yoqniy.
15-16 Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ une saiqoji sqab. Sosib niŋgi ŋambile gaigai sqajqa anjam ojoqnsib mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo ambleq di laqnsib suwaŋ qa kumbra naŋgi osornjroqnqab. Tamo uŋgasari naŋgi di kumbra bole dauryqa uratoqnsib kumbra uge uge yeqnub. Deqa mondoŋ Kristus a olo bosim naŋgo une deqa naŋgi peginjrqas. Yim bati deqa e nuŋgo kumbra bole kalil qa tulaŋ areboleboleibqas. Areboleboleibim qalieqai, wau kalil e nuŋgo ambleq di yoqnem qaji di e laŋa yosaioqnem.
17 O ijo was, nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di Qotei atraiyo iŋgi bul. Jeu tamo naŋgi na e lubib moiqai kiyo? Moisiy nuŋgo areqalo de ti ijo leŋ wain bul aiqas qaji de ti turtosiy Qotei atraiyobulqai. E moiqai di uŋgum. Bini e niŋgi ti koba na areboleboleigwas.
18 Niŋgi dego e ti koba na areboleboleigwas.

Pol na Timoti qariŋyim a Filipai Kristen naŋgoq gilqa marej

19 Tamo Koba Yesus na e odbimqa sokiñala e Timoti qariŋyit a nuŋgoq gilqas. Gilsim olo puluosim ijoq bosim nuŋgo kumbra kalil qa e saibqas. Yim e qusiy are siŋgilatqai.
20 Timoti a gaigai niŋgi qa are qaloqnsiq deqa a na niŋgi aqaryaiŋgwajqa gam ŋameqnu. Tamo deqaji bei endi sosai. Aqo Timoti wo segi niŋgi qa are qaleqnum.
21 Tamo kalil naŋgi naŋgo segi jejamu qa are koba qaleqnub. Naŋgi Yesus Kristus aqa wau qa are qalosaieqnub.
22 Timoti aqa kumbra tulaŋ boledamu di niŋgi qalie. A na e wauetboqnsiqa Yesus aqa anjam bole mare mare laqnu. Aŋgro naŋgi na naŋgo abu naŋgi wauetnjreqnub dego kere Timoti na e wauetbeqnu.
23 Deqa e kiñala tariŋosiy kumbra kiye jeu tamo naŋgi na e ebqab di qalieosiy Timoti qariŋyit a nuŋgoq boqujatosim saiŋgwas.

24 E endegsi qalieonum, Tamo Koba a na e gam waqtetbimqa sokiñala e segi dego
nuŋgoq bosiy nuŋgwai.

Pol a Epafroditus qariŋyqa marej

25 E endegsi are qalonum, e Epafroditus dego qariŋyit a nuŋgoq gilqas. A gago Kristen
was bole. A e ombla wau qujai. Aqo ombla qatqarosim jeu tamo naŋgi ti qoteqnum.
Niŋgi nami a qariŋyonab ijoq bosiqa aqaryaiboqnej.
26 Bini a niŋgi nuŋgwajqa are koba unu. A qalie, a qure endia maiyonaqa niŋgi deqa
qusibqa a qa are gulbeiŋgej.
27 A makobaiyonaq moiqa jojomonaqa Qotei na a boletosiqa a qa dulej. A qa segi
dulosai. Qotei a e qa dego dulej. Di kiyaqa? E are tulaŋ gulbekobaibaim deqa.
28 Deqa ijo was, e arebolebole na Epafroditus olo qariŋyonum nuŋgoq gilqo. Di kiyaqa?
Niŋgi a unsib tulaŋ areboleboleiŋgwajqa deqa. Yim e olo niŋgi qa are koba qalqasai.
29 Deqa Epafroditus a nuŋgoq bamqa niŋgi a qa tulaŋ areboleboleiŋgim Tamo Koba aqa
ñam na gereiyoqniy. Niŋgi na tamo bole deqaji kalil naŋgo ñam gaigai soqtetnjroqniy.
30 Epafroditus a aqa segi jejamu bole sqajqa deqa are qalosaieqnu. A Kristus aqa
wau ojoqnsiq deqa a moiqa jojomej. Bati deqa niŋgi na e aqaryaibqa keresai deqa niŋgi
Epafroditus qariŋyonab ijoq bosiqa a kamba e aqaryaiboqnej.

3

Tamo a Kristus qa aqa areqalo siŋgilatqas di a tamo bole sqas

1 Ariya ijo was kalil, e ijo anjam getentqai. E anjam qujai bei unu. Anjam agiende.
Niŋgi Tamo Koba a qa tulaŋ areboleboleiŋgim soqniy. E anjam di olo neŋgreŋyqa
asgibosaieqnu. E are qalonum, anjam dena niŋgi aqaryaiŋgwas.
2 Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei naŋgi bauŋ juwaŋ bul sosib kumbra uge uge
yeqnub. Tamo deqaji naŋgi muluŋ aiqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. Naŋgo muluŋ di bolesai.
Di gisaŋ muluŋ.
3 Ariya iga tamo deqaji sai. Iga muluŋ bole aiyo qaji. Iga Qotei aqa Mondor aqa
siŋgila na Qotei qa louoqnsimqa Kristus Yesus aqa ñam soqteqnum. Iga qalie, jejamu
qa kumbra na iga aqaryaigwa keresai bole sai.
4 E nami jejamu qa kumbra dauryqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem. Tamo qudei naŋgi
mareqnub, “Gago jejamu qa kumbra na iga aqaryaigwa kere.” O ijo was, e tamo naŋgi
di tulaŋ buŋnjrejunum.
5 Ijo jejamu qa kumbra agiende. E ŋambabonamqa bati 8 onaqa ijo ai abu naŋgi na e osib
muluŋ waibeb. E Israel tamo. Ijo moma utru Benjamin. E Hibru anjam qalie bole. E dal
anjam siŋgila na dauryoqnem. Od, e Farisi naŋgo kumbra na dal anjam dauryoqnem.
6 E Qotei aqa wau ojqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem deqa e na Kristen naŋgi ugeugeinjro-
qnem. E dal anjam kalil dauryekritem deqa tamo kalil naŋgi na e nuboqnsib ijo une
bei babtosaioqneb.
7 Deqa e are qaloqnem, “Ijo jejamu qa kumbra dena tamo kalil naŋgo kumbra tulaŋ
buŋyeqnu.” E degsi are qalsimqa ariya bunuqna e are bulyosim ijo jejamu qa kumbra
kalil unem di kumbra bolesai. Degsi unsimqa e kumbra di uratosim olo Kristus aqa gam
dauryoqnem.
8 Di segi sai. E mandam qa kumbra kalil dego uratekritem. Di kiyaqa? E Kristus segi
ojqajqa deqa. E ijo Tamo Koba Kristus Yesus qa bole qalieem. Kristus qa qalieqajqa
kumbra di tulaŋ bolequja e degsi unem. E poibej, mandam qa kumbra kalil di qalam
jiri bul. Deqa bini e Kristus segi ojqajqa are koba unu.
9 E a segi beteryejunum. E dal anjam dauryqai gam dena e Qotei aqa ŋamgalaq di tamo
bole sqa keresai. Deqa e gam bei na tamo bole une saiqoji unum. Gam agiende. E Kristus

qa ijo areqalo siŋgilateqnum. Od, iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena qujai Qotei na iga mergwas, “Niŋgi ijo ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub.”
10 Deqa e Kristus qa qalieqajqa are koba unu. A subq na tigelosiq siŋgila kobaquja ej. E siŋgila deqa qalieqajqa are koba unu. A jaqatiŋ osiq moiyej. Deqa e a beteryosiy a ombla jaqatiŋ osiy moiyobulqajqa are koba unu.
11 E qalieonum, mondoŋ e olo subq na tigelqai.

Pol a Yesus aqa kumbra dauryqajqa siŋgila na waueqnu

12 E Kristus Yesus aqa kumbra di torei dauryekritosai unum. E gaigai kumbra di ojqajqa siŋgila na waueqnum. Nami Yesus na e ojsiqa aqa segiq di atej deqa bini e kamba aqa kumbra ojqajqa siŋgila na waueqnum.
13 O ijo was kalil, e Yesus aqa kumbra di torei ojekritosai unum. Ijo areqalo qujai agi merŋgwai. Jejamu qa kumbra kalil e nami dauryoqnem qaji di e uratekritosiy awai bole Qotei na mondoŋ ebqas qaji di oqajqa siŋgila na waueqnum.
14 Tamo naŋgi gurguroqnsib bubuŋeqnub di naŋgi awai oqajqa. Dego kere e awai oqa maroqnsim siŋgila na ururеqnum. Awai agiende. Kristus Yesus aqa wau na Qotei na e metbimqa e laŋ qureq oqsiy dia a ombla so bole gaigai sqai.
15 E areqalo bole ti sosim anjam endi neŋgreŋyonum. Niŋgi qudei Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgila ti unub deqa niŋgi dego areqalo bole ti soqniy. Ariya niŋgi qudei areqalo bei ejunub kiyo? Degam Qotei na nuŋgo areqalo di olo gereiyetŋgwas.
16 Kumbra bole bole iga ojeqnum qaji di iga siŋgila na ojesqom. Iga uratqasai.
17 O ijo was, niŋgi kalil gaigai ijo kumbra dauryoqniy. Osib tamo uŋgasari ijo kumbra dauryeqnub qaji naŋgi unjroqnsib naŋgo kumbra dego dauryoqniy.
18 Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam di tamo gargekoba naŋgi na jeuteqnub. E naŋgi qa bati gargekoba niŋgi saiŋgoqnem. Deqa bini e akam ti olo niŋgi saiŋgeqnum.
19 Tamo naŋgi di naŋgo segi jejamu qa kumbra qa are qaloqnsib dauryeqnub. Naŋgo kumbra di naŋgi na gisaŋ qotei bul ateqnub. Naŋgi bati gaigai mandam qa iŋgi iŋgi oqajqa are tulaŋ prugnjreqnu. Osib jemai kumbra yqajqa areboleboleinjreqnu. Deqa mondoŋ naŋgi ŋamyuwoq di torei padalqab.
20 Ariya iga laŋ qure qaji tamo uŋgasari unum deqa mondoŋ Tamo Koba Yesus Kristus a laŋ qureq na mandamq aisim iga eleŋqas. Deqa bini iga a qa tariŋoqnsim unum.
21 Yesus a siŋgila koba ti unu deqa a na iŋgi iŋgi kalil eleŋosim aqa segi sorgomq di atim sqas. Aqa siŋgila dena a na gago jejamu bulyetgimqa gago jejamu di Yesus aqa jejamu bulosim so bole gaigai sqas. Gago jejamu di agi bini gulbe ti jaqatiŋ ti unu.

4

Niŋgi Tamo Koba Yesus qa areboleboleiŋgoqneme

1 Deqa ijo was bole, niŋgi Tamo Koba a beteryosib siŋgila na tigelesoqniy. Agi e nami niŋgi degsi merŋgem. E niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum deqa e niŋgi qa are koba qaleqnum. Osim niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Niŋgi segi ijo awai bole bul. E awai di oqajqa waukobaeqnum.
2 Ariya Yuodia Sintike wo, niŋgi aiyel Tamo Koba a beteryejunub deqa niŋgi aiyel ombla are qujaitosib geregere soqniy.
3 Tamo bei e ombla wauo qaji a dego Filipai di unu. E tamo di minjqai, “O was, ni na uŋa aiyel naŋgi di aqaryainjrime. Naŋgi aiyel uŋa bole. Naŋgi aiyel e ombla na Yesus aqa anjam mare mare laqnem. Tamo qudei naŋgi Klemen a ti dego e koba na wauoqnem. Naŋgo ñam Qotei a ŋambile qa buk miligiq di neŋgreŋyej unub.”
4 O ijo was, niŋgi bati gaigai Tamo Koba a qa areboleboleiŋgoqneme. E olo merŋgwai. Niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgoqneme.

5 Niŋgi lawo kumbra dauryoqnibqa tamo kalil naŋgi nuŋgo kumbra di unoqnqab.
Sokiñala Tamo Koba a olo bqas.
6 Deqa niŋgi iŋgi bei qa areqalo kobaiyaib. Niŋgi gaigai nuŋgo gulbe kalil qa Qotei
pailyoqnsib a biŋiyoqnsib endegsib minjoqniy, "O Abu, ni na iga aqaryaigoqne."
7 Niŋgi degyoqnibqa Qotei na niŋgi are latetŋgwas. Osim a na nuŋgo are miligi ti nuŋgo
areqalo ti taqatetŋgwas. Yimqa niŋgi Kristus Yesus beteryosib are lawo sqab. Qotei aqa
are lawo di tulaŋ bolequja. Are lawo di aqa utru iga geregere poigwa keresai.
8 Ariya ijo was, e anjam qujai bei unu. Anjam agiende. Niŋgi kumbra bole ti kumbra
tiŋtiŋ ti kumbra jiga saiqoji deqa ti kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji deqa ti are
qaloqnsib soqniy. Kumbra kalil tamo naŋgi yeqnab iga unoqnsim biŋiyeqnum qaji deqa
ti are qaloqnsib soqniy.
9 Od, Qotei aqa anjam kalil e nami niŋgi merŋgeqnam quoqneb qaji di niŋgi dauryosib
soqniy. Ijo kumbra kalil e nami nuŋgo ambleq di yeqnam niŋgi unoqneb qaji di dego
niŋgi dauryosib soqniy. Yimqa Qotei a niŋgi ti sqas. Agi Qotei a are lawo qa utru.

Filipai Kristen naŋgi na Pol aqaryaiyeb deqa a naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyej

10 O ijo was, niŋgi bini e olo aqaryaibqajqa are qaleqnub deqa e Tamo Koba a qa tulaŋ
areboleboleibeqnu. Bole, nami niŋgi e qa are qaloqneb ariya bati di niŋgi e aqaryaibqa
gam saiqoji.
11 E iŋgi iŋgi qa truqueqnum e deqa are qalosaieqnum. Niŋgi na e aqaryaibqajqa e
deqa are qalsim anjam endi merŋgosai. E are lawo sqajqa kumbra qalieonum deqa
gulbe kiye ijoq di brantqas di uŋgum, e ulaqasai.
12 E iŋgi saiqoji sqai kiyo e iŋgi koba ti sqai kiyo di uŋgum, e are lawo sqai. E are lawo
sqajqa kumbra qalieonum deqa e iŋgi kere sqas kiyo e mambqas kiyo e iŋgi koba ti sqai
kiyo e iŋgi qa truquoqnqai kiyo di uŋgum, e are lawo sqai. Gulbe kiye ijoq di brantqas di
uŋgum, e are lawo sqai.
13 Kristus a segi na e siŋgilatbeqnu deqa e kumbra kalil yqa kere.
14 E gulbe ti sonamqa niŋgi e beterbosib silali qa aqaryaiboqneb di niŋgi keretoqneb.
15 O Filipai tamo uŋgasari, niŋgi qalie, e nami Yesus aqa anjam bole palontqajqa wau
utru atsim Masedonia sawa uratosim walweleqnamqa niŋgi segi e qa are qaloqnsib
silali qa aqaryaiboqneb. Kristen qudei naŋgi e silali qa aqaryaibosaioqneb.
16 Agi e Tesalonaika qureq di sonamqa niŋgi e silali qa aqaryaiboqneb.
17 Niŋgi olo e silali ebqajqa e deqa are qalosaieqnum. Niŋgi kumbra bole dauryibqa
Qotei na kamba niŋgi awai bole eŋgwajqa e deqa are qaleqnum.
18 E silali iŋgi iŋgi kere unu. E iŋgi bei qa truquosai. Di kiyaqa? Niŋgi na silali Epafrodi-
tus yeb a na osi bosiq ebej. Niŋgi silali qa e aqaryaibeb deqa niŋgi Qotei atraiyobuleb.
Atraiyo iŋgi di quleq bole ti. Qotei a atraiyo iŋgi deqa tulaŋ areboleboleiyeqnu.
19 Qotei a Kristus Yesus aqa ñam na iŋgi tulaŋ bole bole iga egoqnqas. Deqa niŋgi iŋgi
bei qa truquoqnibqa a na eŋgoqnimqa niŋgi tulaŋ kere na sqab.
20 Qotei a gago Abu. A segi Qotei bole. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Pol a Filipai Kristen naŋgi kaiyeinjrej

21 Niŋgi Kristus Yesus aqa tamo uŋgasari unub. E na niŋgi kalil kaiyeiŋgonum. Kristen
was e koba na endi unum qaji naŋgi na dego niŋgi kaiyeiŋgonub.
22 Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi na niŋgi kaiyeiŋgonub. Kristen tamo uŋgasari
Mandor Sisar aqa talq di waueqnub qaji naŋgi dego niŋgi kaiyeiŋgonub.
23 Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyosim nuŋgo qunuŋ geregere taqateme.
Bole.

KOLOSI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Qotei aqa
segi areqalo na e wau di ebej.
2 Aqo gago was Timoti wo anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi gago
Kristen was bole. Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari Kolosi qureq di unub qaji. Niŋgi
Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub. Gago Abu Qotei a niŋgi qa are boleiyimqa niŋgi
lawo na soqniy.

Kolosi Kristen naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb

3 Aqo Timoti wo gaigai niŋgi qa pailyoqnsimqa gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu
Qotei biŋiyeqnum.
4 Aqo aiyel niŋgi qa anjam bei endegsi quem. Niŋgi Kristus Yesus qa nuŋgo areqalo
siŋgilatoqnsib Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi qalaqalainjreqnub.
5-6 Nami Yesus aqa anjam bole nuŋgoq bonaqa niŋgi queb. Qusibqa bini iŋgi bole bole
Qotei na laŋ goge dia gereiyetŋgej qaji di niŋgi oqajqa tariŋeqnub. Yesus aqa anjam bole
di sawa sawa kalilq gileqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi quoqnsib naŋgo areqaloq
di siŋgilatoqnsib kumbra bole bole yeqnub. Niŋgi dego kumbra bole bole yeqnub. Qotei
a iga qa are boleiyej anjam bole di niŋgi qusib poiŋgonaqa bati deqa niŋgi kumbra bole
yqajqa utru ateb.
7 Anjam di Epafras a niŋgi merŋgonaq qusib poiŋgej. Epafras a iga ti Kristus
aqa wau tamo bole unum. Iga Epafras tulaŋ qalaqalaiyeqnum. A siŋgila na niŋgi
aqaryaiŋgoqnsiqa Kristus aqa wau ojeqnu.
8 A niŋgi qa endegsi iga saigej, “Qotei aqa Mondor na Kolosi Kristen naŋgi
siŋgilatnjreqnaqa naŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryeqnub.”

Pol a gaigai Kolosi Kristen naŋgi qa Qotei pailyeqnu

9 Iga nami quem, niŋgi kumbra bole di yeqnub. Bati deqa iga niŋgi qa pailyqa utru
atem. Bini iga gaigai niŋgi qa pailyoqnsim unum. Iga endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni
na Kolosi Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi ino areqalo geregere poinjrqas. Amqa
ino Mondor na naŋgi powo koba enjroqnimqa naŋgi ino anjam kalil bole qalieoqnqab.
10 Osib naŋgi kumbra kalil Tamo Koba a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqnsib walwelo-
qnqab. O Qotei, ni na naŋgi aqaryainjroqnimqa naŋgi wau bole bole yoqnsib ni qa
geregere qalieoqnib naŋgo qalie di tulaŋ kobaoqnqas.
11 Ni ino segi siŋgila kobaquja na naŋgi siŋgilatnjroqnim naŋgi gulbe kalil qoboiyoqn-
qab. Osib lawo na sosib tulaŋ areboleboleinjroqnqas.”
12 O ijo was, iga degsim niŋgi qa Abu pailyeqnum. Deqa niŋgi a biŋiyoqnsib soqniy. A na
niŋgi keretŋgej deqa iŋgi bole bole a nami laŋ goge dia gereiyetŋgej qaji di niŋgi mondoŋ
oqsib oqab. Agi niŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil suwaŋoq di unub qaji naŋgi ti
iŋgi di oqab.
13 Nami iga ambruq di soqnem. Ambru aqa siŋgila dena iga taqatgesoqnej. Onaqa
bunuqna Qotei na iga ambruq dena eleŋosiqa aqa segi Ŋiri qujai tulaŋ qalaqalaiyeqnu
qaji aqa sorgomq di iga atej unum. Deqa bini Yesus a gago Mandor Koba sosiq iga
taqatgeqnu.
14 A na iga awaigosiqa gago une kobotetgej.

Pol a Yesus aqa kumbra ti wau ti deqa anjam saej

15 Yesus a segi Qotei. Gago ŋamdamu na iga Qotei unqa keresai. Iŋgi iŋgi kalil Qotei na
gereinjrej qaji di Yesus a segi utru.

16 Yesus aqa wau na Qotei na iŋgi iŋgi kalil laŋ ti mandam ti di unub qaji di gereinjrej.
Iŋgi iŋgi kalil gago ŋamdamu na uneqnum qaji ti gago ŋamdamu na unqa keresai qaji ti di
Yesus aqa wau na Qotei na gereinjrej. Laŋ goge qaji siŋgila ti laŋ aŋgro naŋgi ti mandor
kokba ti mondor naŋgi ti kalil di Yesus aqa wau na Qotei na gereinjrej unub. Iŋgi iŋgi
kalil di Yesus a segi utru. Di aqa segi iŋgi iŋgi.
17 Tulaŋ nami iŋgi iŋgi kalil di brantosaisonaqa Yesus a soqnej. A na iŋgi iŋgi kalil di
geregere taqateqnu deqa iŋgi iŋgi kalil degsi bole unub.
18 Yesus a Kristen tamo uŋgasari naŋgo gate. Naŋgi aqa jejamu bul. A naŋgo ŋambile
qa utru. A tamo kalil naŋgi qa namoosiq subq na tigelej deqa a segi qujai iŋgi iŋgi kalil
naŋgo gate.
19 Qotei aqa are koba endegsi unu. Aqa segi ŋambile ti kumbra ti kalil aqa Ŋiri Yesus
aqaq di soqnim Qotei a segi Yesus aqaq di keretosim maqesqas.
20 Osim a Yesus aqa wau na iŋgi iŋgi kalil mandam ti laŋ ti di unub qaji naŋgi
tingitnjrimqa naŋgi a ombla geregere lawo na sqab. Aqa are koba degsi unu deqa a na
Yesus qariŋyonaqa a ŋamburbasq di moinaqa aqa leŋ aiyej qaji dena a jeu kobotosiqa iga
olo eleŋej.
21 Nami niŋgi Yesus qa isaq di soqneb. Niŋgi nuŋgo segi areqalo na laqnsibqa Qotei ti
jeu atoqnsib kumbra uge uge yoqneb.
22 Ariya bunuqna Yesus a ŋamburbasq di moiyej aqa kumbra dena Qotei na jeu
kobotosiqa niŋgi olo eleŋej. A degyej. Di kiyaqa? A na niŋgi metŋgim niŋgi aqa areq
bosib aqa segi kumbra boleq di sosib aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqajqa deqa.
23 Deqa ijo was kalil, une bei na niŋgi titŋgwa laqnimqa Yesus aqa anjam bole niŋgi
queb qaji di nuŋgo areqaloq di olo siŋgilatoqniy. Di urataib. Niŋgi iŋgi bole bole Qotei a
nami niŋgi eŋgwa marej qaji di oqajqa tariŋoqniy. Osib siŋgila na tigelesoqniy. E Pol. E
Qotei aqa wau tamo. E na Yesus aqa anjam bole di tamo uŋgasari kalil mandamq endi
unub qaji naŋgi minjre minjre laqnum.

Pol a Kolosi Kristen naŋgi aqaryainjrqa marsiq jaqatiŋ koba eqnu

24 Kristus aqa tamo uŋgasari naŋgi aqa segi jejamu bul. A na naŋgi aqaryainjrqa
marsiq jaqatiŋ koba ej. Aqa jaqatiŋ di koboosaiunu deqa e dego naŋgi qa ti niŋgi qa
ti osimqa ijo segi jejamuq di jaqatiŋ koba eqnum. Ijo kumbra dena e na Kristus aqa
jaqatiŋ kereteqnum. E ijo jaqatiŋ deqa tulaŋ areboleboleibeqnu.
25 Qotei a segi na e giltbej deqa e Kristus aqa tamo uŋgasari naŋgi qa waueqnum. Ijo
wau agiende. E Qotei aqa anjam kalil mare mare laqnum. Di niŋgi aqaryaiŋgwajqa deqa.
26 Tulaŋ nami Qotei aqa anjam di uliesoqnej. Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa anjam
di qalieosaisoqneb. Uliesosiq bosi bosiq ariya bini Qotei na aqa anjam di olo boleq
ateqnaqa aqa segi tamo uŋgasari naŋgi quoqnsib poinjreqnu.
27 Qotei aqa segi areqalo na uli anjam di boleq atoqnsiqa iga osorgeqnu. Deqa iga
endegsi poigeqnu, bole, Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi aqaryainjreqnu. Uli anjam di
tulaŋ bolequja. Aqa damu agiende. Kristus a nuŋgo ambleq di unu. Mondoŋ a na niŋgi
eleŋosim laŋ qureq joqsi oqimqa dia niŋgi iŋgi tulaŋ bole bole oqab. Niŋgi iŋgi di oqajqa
tariŋoqnsib unub.
28 Iga na tamo uŋgasari kalil naŋgi Kristus aqa anjam minjreqnum. Iga powo bole ti
sosim anjam di siŋgila na minjreqnum. Iga degyeqnum. Di kiyaqa? Naŋgi gago anjam
di qusib Kristus aqa kumbra torei dauryekritosib soqnib iga na naŋgi joqsim Qotei aqa
areq di atqajqa deqa.
29 E deqa wau koba yeqnum. Kristus aqa siŋgila kobaquja Qotei na ebej qaji dena e
wau koba yoqnsim laqnum.

2

Niŋgi gisaŋ anjam dauryaib

1 O ijo was, niŋgi endegsib qalieoiy. E niŋgi qa ti Kristen tamo uŋgasari Laodisia qureq
di unub qaji naŋgi qa ti tamo uŋgasari kalil ijo ulatamu unosaieqnub qaji naŋgi qa ti wau
koba yeqnum.
2 E niŋgi kalil are siŋgilatetŋgitqa niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnsib are
qujaitosib sqajqa deqa osim wau koba yeqnum. Ijo are koba endegsi unu. Niŋgi powo
bole osib Kristus qa nuŋgo areqalo torei siŋgilaboletosib dena niŋgi Qotei aqa uli anjam
geregere qalieqab. Kristus a segi uli anjam di aqa utru.
3 Qalie ti powo ti kalil aqaq di uliejunu.
4 E niŋgi anjam degsi merŋgonum. Di kiyaqa? Tamo bei na bosim niŋgi gisaŋgosim
walawala anjam bei merŋgimqa niŋgi qusib dauryaib deqa.
5 E bini niŋgi koba na sosai. E isaq endi unum. Ariya niŋgi ijo are miligiq di unub deqa
e niŋgi ti sobulejunum. E qalieonum, niŋgi wau bole yoqnsib nuŋgo areqalo Kristus qa
geregere siŋgilatoqnsib unub. Deqa e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu.

Iga Kristus taqyosim ŋambile bole oqom

6 Niŋgi nami Tamo Koba Kristus Yesus osib nuŋgo areq di ateb deqa niŋgi aqa kumbra
na walweloqniy.
7 Mandam na ŋam jirim ojesonaqa ŋam a siŋgila na tigelejunu dego kere niŋgi Yesus
osib nuŋgo are miligiq di siŋgilatosib aqa kumbra dauryoqniy. Yesus aqa anjam bole iga
na merŋgoqnem qaji di niŋgi bati gaigai nuŋgo areqaloq di siŋgilatosib soqniy. Osib niŋgi
gaigai Qotei biŋiyoqniy.
8 O was niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei na bosib niŋgi naŋgo anjam
dauryqajqa walawalaiŋgwab. Naŋgi naŋgo segi powo na ti gisaŋ anjam na ti niŋgi
walawalaiŋgwab. Deqa niŋgi naŋgo anjam di dauryaib. Tamo naŋgi di naŋgo moma
naŋgo anjam dauryeqnub. Osib mondor uge uge laŋ ti mandam ti taqatejunub qaji
naŋgo anjam dego dauryeqnub. Naŋgi Kristus aqa anjam dauryosaieqnub.
9 Niŋgi qalie, Kristus a tamo bulyosiq gago ambleq di soqnej. Qotei aqa segi ŋambile ti
kumbra ti kalil Kristus aqaq di keretosiq maqejunu.
10 Iŋgi iŋgi kalil siŋgila ti unub qaji naŋgo gate koba agi Kristus. Niŋgi Kristus aqa
segi tamo uŋgasari unub deqa Qotei na niŋgi ŋambile eŋgej. Ŋambile di nuŋgoq di tulaŋ
keretosiq maqejunu.
11 Niŋgi Kristus taqyejunub deqa niŋgi muluŋ bole aiyejunub. Di jejamu qaji muluŋ
sai. Niŋgi Kristus aqa kumbra na nuŋgo areqalo namij kalil urateb. Kumbra di muluŋ
bole aqa utru.
12 Niŋgi yanso eb bati deqa niŋgi Kristus beteryosib a ti moiyobuleb. Onaqa Qotei na
niŋgi Kristus ombla subq atobulej. Qotei na Kristus olo subq na tigeltej bati deqa a na
niŋgi Kristus ombla subq na tigeltŋgobulej. Di kiyaqa? Niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo
siŋgilateb deqa.
13 Nami niŋgi une yoqnsib laqnsib nuŋgo areqalo namij dauryoqneb. Dena niŋgi
moreŋesobuleb. Onaqa Qotei na niŋgi olo Kristus koba na ŋambile eŋgsiqa nuŋgo une kalil
kobotetŋgej.
14 Nami dal anjam a gago une kalil boleq atsiq iga jeutgej deqa iga dal anjam aqa
sorgomq di soqnem. Sonamqa Qotei na olo dal anjam mutu kalil di taqal waiyosiqa dal
anjam aqa siŋgila kobotosiqa Kristus aqa ŋamburbasq di qamej.
15 Kumbra dena Qotei na mondor uge uge naŋgi ti naŋgo gate kokba ti kalil naŋgo
siŋgila kobotetnjrej. Osiqa qoto siŋgilaosiqa naŋgi kalil tulaŋ buŋnjrej. Kristus a
ŋamburbasq di moiyej wau dena Qotei a qoto siŋgilaonaq tamo uŋgasari kalil naŋgi
unekriteb.

Niŋgi Kristus koba na moreŋobuleb deqa niŋgi dal anjam aqa sorgomq di sosai

16 Deqa tamo bei na nuŋgo jejamuq di anjam qametŋgosim endegsi merŋgaiq, “Niŋgi
iŋgi uyo ti ya uyo ti yori bati ti bai qala bunuj ti getentoqniy.”
17 O ijo was, kumbra deqaji seŋ qunuŋ bul damu saiqoji. Kumbra dena iŋgi bole bole
mondoŋ brantqas qaji di iga laŋa suwi osorgeqnu. Ariya Kristus a segi iŋgi bole bole
deqa utru.
18 Tamo qudei na niŋgi endegsib merŋgwab, “Niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib olo
laŋ aŋgro naŋgi qa louoqniy. Iga ŋeiobilqei na kumbra di unem deqa niŋgi degyiy.” O ijo
was, niŋgi tamo di naŋgo anjam quetnjraib. Tamo deqaji naŋgi naŋgo segi areqalo namij
dauryeqnub. Osib mareqnub, “Iga powo bole ti unum.”
19 Tamo deqaji naŋgi Kristus beteryosaieqnub. Kristus a gago gate. Iga aqa jejamu
qujai. Iga aqa siŋga ti baŋ ti bul. A na iga siŋgilatgeqnu deqa iga kalil jejamu qujaiq di
turtobuloqnsim Qotei aqa wau na boleoqnsim siŋgilaeqnum.
20 Niŋgi Kristus koba na moreŋobuleb deqa niŋgi mondor uge uge laŋ ti mandam ti
taqatejunub qaji naŋgo sorgomq di sosai. Deqa kiyaqa niŋgi olo mandam tamo naŋgo
kumbra dauryeqnub? Kiyaqa niŋgi naŋgo dal anjam dego dauryeqnub?
21 Naŋgo dal anjam agiende, “Ni iŋgi di ojaim. Ni iŋgi di uyaim. Iŋgi di ino jejamuq di
betermaiq.” O ijo was, niŋgi kiyaqa dal anjam di dauryeqnub?
22 Dal anjam di jejamu qa iŋgi iŋgi qa anjam. Iga jejamu qa iŋgi iŋgi qa are qaloqnqom
di iga padalqom. Iŋgi iŋgi di urur koboqab. Dal anjam deqaji mandam tamo naŋgi na
babteqnub.
23 Bole, iga endegsi unobuleqnum. Dal anjam dena tamo qudei naŋgo are tigel-
tetnjreqnaqa naŋgi louoqnsib naŋgo segi ñam aguq atoqnsib naŋgo jejamu qaloqnsib
siŋgilateqnub. Deqa naŋgi are qaleqnub, dal anjam dena powo bole babteqnu. Di sai.
Niŋgi quiy. Dal anjam dena iga aqaryaigwa keresai. Iga dal anjam di dauryqom dena
iga gago segi areqalo namij uratqa keresai bole sai.

3

Kristus a gago ŋambile qa utru

1-2 O ijo was, Qotei a niŋgi Kristus ombla subq na tigeltŋgobulej deqa niŋgi laŋ goge qaji
iŋgi iŋgi oqajqa wauoqniy. Kristus a laŋ goge oqsiq Qotei aqa baŋ woq di awejunu deqa
niŋgi gaigai laŋ goge qaji iŋgi iŋgi oqajqa are qaloqniy. Niŋgi mandam qaji iŋgi iŋgi qa
are koba qaloqnaib.
3 Niŋgi moreŋobulosib olo ŋambile eb. Nuŋgo ŋambile di agi Kristus aqaq di uliesonaqa
niŋgi Qotei beteryejunub.
4 Kristus a nuŋgo ŋambile qa utru. Mondoŋ a boleq dimqa niŋgi dego a koba na Qotei
aqa riaŋ ti wala ti boleq dqab.

Niŋgi kumbra uge kalil uratekritiy

5 Deqa niŋgi mandam qaji kumbra kalil nuŋgo are miligiq di unu qaji di moiyotiy.
Mandam qaji kumbra agi ubtosiy merŋgwai. Sambala kumbra ti, kumbra jiga ti, kumbra
uge uge yqajqa are prugŋgoqa, mandam qa iŋgi iŋgi qa maulŋgoqa di kalil moiyotiy.
Mamaul kumbra di gisaŋ qotei qa louo bul.
6 Tamo naŋgi kumbra deqaji yeqnub qaji naŋgi mondoŋ Qotei na awai uge enjrsim
naŋgi qa minjiŋ oqetqas. Tamo naŋgi di Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo.
7 O ijo was, nami niŋgi dego tamo deqaji naŋgi koba na laqnsibqa kumbra di yoqneb.
8 Ariya bini niŋgi kumbra kalil di uratekritiy. Ŋiriŋ ti minjiŋ ti are uge ti yomu anjam
ti anjam jiga ti di kalil uratekritiy.
9 Niŋgi nuŋgo areqalo namij aqa kumbra uge kalil qoreiyeb deqa niŋgi olo nuŋgo
Kristen was naŋgi gisaŋ anjam minjroqnaib.

10 Niŋgi so bunujq di unub. Qotei a segi na nuŋgo so bunuj di gereiyetŋgej. Osiqa
a na gaigai niŋgi powo bole eŋgeqnu. A na niŋgi a bul sqa marsiqa nuŋgo so bunuj di
gereiyetŋgej.
11 Iga so bunujq di unum deqa iga kalil kerekere unum. Deqa iga endegsi marqasai,
"E Grik qaji" o "E Juda qaji" o "E muluŋ aiyo qaji" o "E muluŋ aiyosai qaji" o "E yauŋ
tamo" o "E yambaŋ tamo" o "E kaŋgal tamo" o "E kaŋgal tamo sai." Iga degsi marqasai.
Di kiyaqa? Kristus a gago kalil qa Tamo Koba. A segi qujai na iga keretgejunu.

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa duloqniy

12 Qotei a niŋgi aqa segi qa marsiq giltŋgej deqa a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu.
Deqa niŋgi kumbra endegyoqniy. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa duloqnsib kumbra
bole bole enjroqniy. Osib niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib tamo naŋgi lawo na
gereinjroqniy. Tamo qudei na niŋgi une bei eŋgibqa niŋgi kamba olo naŋgi qa urur
minjiŋ oqaiq.
13 Kristen tamo bei na niŋgi gulbe eŋgimqa uŋgum gulbe di qoboiyosib aqa une
kobotetiy. Niŋgi degyiy. Di kiyaqa? Tamo Koba a na nuŋgo une kobotetŋgej deqa.
14 Niŋgi qalaqalaiyo kumbra yoqniy. Qalaqalaiyo kumbra na kumbra kalil tulaŋ
buŋnjreqnu. Deqa niŋgi kalil koba na areqalo qujaitosib nuŋgo Kristen was naŋgi
qalaqalainjroqniy.
15 Kristus a na iga lawo kumbra egeqnu deqa kumbra dena nuŋgo are miligi taqateso-
qneme. Qotei na niŋgi metŋgej deqa niŋgi jejamu qujai bul sosib Qotei biŋiyoqniy.
16 Osib niŋgi Kristus aqa anjam nuŋgo are miligiq di siŋgilatib soqnem. Soqnim niŋgi
na nuŋgo Kristen was naŋgi areqalo bole ti powo ti osornjroqniy. Niŋgi nuŋgo are miligiq
di Qotei biŋiyoqnsib a qa louoqniy. Lou qudei neŋgreŋq di unu qaji dena ti lou qudei Qotei
aqa Mondor na nuŋgo are miligiq di tigelteqnu qaji dena ti niŋgi Qotei qa louoqniy.
17 Nuŋgo anjam maro na ti nuŋgo wau na ti nuŋgo kumbra kalil na ti niŋgi Tamo Koba
Yesus aqa ñam soqtoqniy. Osib niŋgi aqa ñam na Abu Qotei biŋiyoqniy.

Pol a tamo ti uŋa ti aŋgro ti naŋgi anjam minjrej

18 O uŋgasari, niŋgi nuŋgo tamo naŋgo sorgomq di soqniy. Niŋgi degyqab di Tamo Koba
a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas.
19 O tamo, niŋgi nuŋgo ŋauŋ naŋgi tulaŋ qalaqalainjroqniy. Niŋgi naŋgo are ugetet-
njraib.
20 O aŋgro, niŋgi gaigai nuŋgo ai abu naŋgo anjam dauryoqniy. Niŋgi degyqab di Tamo
Koba a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas.
21 O abu, niŋgi na nuŋgo aŋgro naŋgo are ugetetnjraib. Niŋgi naŋgo are ugetetnjrqab
di naŋgi are gulbeinjrqas. Osim naŋgi wau bole yqajqa asginjrqas.

Pol a kaŋgal tamo naŋgo wau qa gate naŋgi ti anjam minjrej

22 O kaŋgal tamo, niŋgi gaigai nuŋgo wau qa gate naŋgo anjam dauryoqniy. Niŋgi gisaŋ
na naŋgo ŋamdamuq di laŋa wau bole yobulaib. Niŋgi Tamo Koba a qa ulaosib gaigai are
bole na nuŋgo wau qa gate naŋgi qa wau bole yoqniy.
23 Wau kalil niŋgi naŋgi qa yeqnub qaji di niŋgi siŋgila na yoqniy. Niŋgi mandam tamo
naŋgi qa wauosaieqnub. Niŋgi Tamo Koba a qa waueqnub.
24 Niŋgi qalie, mondoŋ Tamo Koba a na niŋgi awai boledamu eŋgwas. Awai di a nami
aqa segi tamo uŋgasari naŋgi enjrqa marej. Niŋgi are qaliy. Niŋgi Tamo Koba Kristus aqa
kaŋgal tamo unub. A segi nuŋgo Wau qa Gate.
25 Tamo uŋgasari une ateqnub qaji naŋgi Qotei na kamba awai uge enjrqas. Aqa
ŋamgalaq di tamo uŋgasari kalil naŋgi kerekere unub deqa a kumbra qujai na naŋgi
peginjrqas.

4

1 O wau qa gate, niŋgi nuŋgo kaŋgal tamo naŋgi kumbra bole enjroqniy. Niŋgi qalie, nuŋgo Gate dego unu. Agi a laŋ qureq di unu.

Niŋgi gaigai siŋgila na Qotei pailyoqniy

2 Ariya ijo was, niŋgi gaigai siŋgila na Qotei pailyoqniy. Niŋgi aqarataib. Niŋgi pailyoqnsib areqalo bole ti sosib Qotei biŋiyoqniy.
3 Niŋgi iga qa dego Qotei pailyoqniy. Niŋgi endegsib pailyoqniy, "O Abu, ni na Pol aqa wau qujai naŋgi ti gam waqtetnjroqnimqa naŋgi medabu waqtoqnsib Kristus aqa anjam nami uliesoqnej qaji di mare mare laqnqab." O ijo was niŋgi quiy. Jeu tamo naŋgi Kristus aqa anjam di dauryqa asginjreqnu deqa naŋgi e ojsib tonto talq endi waibeb unum.
4 Deqa niŋgi e qa endegsib pailyoqniy, "O Abu, ni na Pol aqa medabu siŋgilatetimqa a ino areqalo dauryoqnsim Kristus aqa anjam geregere palontoqnqas."
5 O ijo was, niŋgi areqalo bole dauryoqnsib tamo uŋgasari Yesus qaliesai qaji naŋgo ambleq di kumbra bole bole yoqniy. Bati soqnim niŋgi Kristus aqa kumbra naŋgi osornjroqniy.
6 Niŋgi tamo uŋgasari naŋgo are boletetnjrqa oqnsib anjam bole segi gaigai minjroqniy. Tamo qudei na niŋgi anjam bei nenemŋgibqa niŋgi kamba anjam kiyersib minjrqa oqnsib geregere are qaloqnsib minjroqniy.

Pol a Tikikus Onesimus wo qariŋnjrnaq naŋgi Kolosi Kristen naŋgoq gileb

7 E na Tikikus qariŋyonum nuŋgoq bqo. A ijo wau kalil qa niŋgi saiŋgwas. Tikikus a gago wau qujai. A gago Kristen was bole. A Tamo Koba aqa wau tamo bolequja.
8 E na a qariŋyonum nuŋgoq bqo. Iga kiyersim unum di a na niŋgi saiŋgim qusib dena nuŋgo are siŋgilatqab.
9 E na Onesimus dego qariŋyonum a Tikikus ombla nuŋgoq bonub. A dego gago Kristen was bole. A nuŋgo leŋ qujai. Naŋgi aiyel nuŋgoq bosib gago kumbra kalil qa niŋgi saiŋgwab.

Pol na Kolosi Kristen naŋgi kaiyeinjrej

10 Aqo Aristarkus wo ombla tonto talq endi waigeb unum. Aristarkus a na niŋgi kaiyeiŋgwo. Mak a Barnabas aqa gagai. A dego niŋgi kaiyeiŋgwo. Mak a nuŋgoq bo degamqa niŋgi a osib geregereiyiy. Agi e nami a qa anjam neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem.
11 Jastus a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. Aqa ñam bei Yesus. A Tamo Koba Yesus aqa wa. Naŋgi qalub Juda tamo. Juda tamo qudei naŋgi e ombla Qotei aqa wau ojosaieqnub. Naŋgi segi qalub e ombla Qotei aqa wau ojeqnum. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di naŋgi segi qalub e aqaryaiboqnsib mare mare laqnub. Juda tamo bei na degyosaieqnu.
12 Epafras a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. A nuŋgo leŋ qujai. A Kristus Yesus aqa wau tamo. A gaigai siŋgila na niŋgi qa endegsi pailyeqnu, "O Qotei, ni na Kolosi Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi siŋgila na tigeloqnsib ino kumbra bole kalil keretoqnsib ino areqalo geregere qalieqab." Epafras a niŋgi qa degsi pailyeqnu.
13 O ijo was, e niŋgi endegsi merŋgwai. Epafras a gaigai niŋgi qa are qaloqnsiq deqa a wau koba yeqnu. A niŋgi qa ti Laodisia Kristen naŋgi qa ti Hierapolis Kristen naŋgi qa ti are qaloqnsiq deqa wau koba yeqnu.
14 Ariya Luk a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. A yu qaŋgra tamo. Iga a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. Demas a dego niŋgi kaiyeiŋgwo.
15 O was niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Laodisia Kristen naŋgi dego minjriy. Osib Kristen tamo uŋgasari Nimfa aqa talq di korooqnsib loueqnub qaji naŋgi a ti ijo kaiye anjam endi osib naŋgi minjriy.

16 Niŋgi ijo anjam kalil e neŋgreŋyonum qaji endi sisiyosib koboamqa qariŋyib Laodisia
Kristen naŋgoq gilimqa naŋgi dego sisiyqab. E anjam bei dego nami neŋgreŋyosim
Laodisia Kristen naŋgoq qariŋyem. Ijo anjam di naŋgi na kamba olo nuŋgoq qariŋyib
niŋgi sisiyoiy.
17 Ariya niŋgi na Arkipus endegsib minjiy, “Qotei a ni wau emej deqa wau di ni na
geregere taqatosim wauoqne.”
18 E Pol. Ijo anjam bosiq endi koboqo. Deqa e ijo segi baŋ na kaiye anjam endi
neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. E tonto talq endi unum deqa niŋgi e uratbaib. Niŋgi e
qa are qaloqnsib soqniy. O ijo was, Qotei a niŋgi qa are boleiyeme. Bole.

1 TESALONAIKA

1 Iga Pol na Sailas na Timoti na iga qalub anjam endi neŋgreŋyosim niŋgi Tesalonaika
qureq di loueqnub qaji nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu
Qotei wo naŋgi aiyel beternjrejunub.
Qotei a niŋgi qa are boleiyimqa niŋgi lawo na soqniy.

Tesalonaika Kristen naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb

2 Iga gaigai niŋgi kalil qa pailyoqnsim Qotei biŋiyeqnum.
3 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi kumbra bole bole yeqnub. Osib
niŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsib wau bole ojeqnub. Mondoŋ gago Tamo Koba
Yesus Kristus a olo bqas. Niŋgi a qa tariŋoqnsib siŋgila na tigelejunub. Iga nuŋgo kumbra
deqa are qaloqnsim gago Abu Qotei biŋiyeqnum.
4 O ijo was kalil, Qotei a niŋgi aqa segi qa marsiq giltŋgej deqa a na niŋgi tulaŋ
qalaqalaiŋgeqnu. Di iga qalieonum.
5 Iga nami Yesus aqa anjam bole nuŋgoq osi bem. Iga laŋa anjam maro na osi bosai.
Iga siŋgila ti Mondor Bole ti areqalo bole ti dena osi bem. Niŋgi qalie, iga nuŋgo ambleq
di sosim kumbra boledamu yoqnsim niŋgi aqaryaiŋgoqnem.
6 Niŋgi Qotei aqa anjam ojesoqneb deqa gulbe gargekoba nuŋgoq di brantoqnej. Bati
deqa niŋgi gago kumbra ti Tamo Koba aqa kumbra ti dauryoqneb. Niŋgi uratosaioqneb.
Mondor Bole na nuŋgo areqalo tigeltetŋgoqnej deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgoqnej.
7-8 Niŋgi Tamo Koba aqa anjam palonteqnab anjam di giloqnsiq Masedonia sawa ti
Akaia sawa ti dia brantoqnej. Deqa sawa dia tamo uŋgasari kalil Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub qaji naŋgi nuŋgo kumbra qa quoqnsib dauryeqnub. Sawa dia segi sai.
Sawa sawa kalilq di dego niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilateb deqa saoqnsib laqnab
tamo uŋgasari naŋgi quekriteqnub. Deqa uŋgum, iga aitentosim nuŋgo kumbra deqa olo
mare mare laqasai.
9 Iga nami nuŋgo ambleq di sonamqa bati deqa niŋgi gago anjam dauryoqneb. Nuŋgo
kumbra deqa sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari naŋgi saoqnsib laqnub. Niŋgi are
bulyosib gisaŋ qotei naŋgi torei uratnjrsib Qotei bole agi ŋambile gaigai unu qaji a
areiyosib waueteqnub.
10 Osib niŋgi Qotei aqa Ŋiri a laŋ qureq na bqajqa deqa tariŋoqnsib unub. Nuŋgo
kumbra deqa dego sawa sawa kalilq di naŋgi saoqnsib laqnub. Qotei aqa Ŋiri di agi
Yesus. A moinaqa Qotei na olo subq na tigeltej. A na iga padalo sawaq na eleŋej deqa
mondoŋ Qotei aqa minjiŋ oqwa bati boqnimqa iga aqa minjiŋ di turqasai. Iga so bole
gaigai sqom.

2

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgo ambleq di wau bole yoqnej

1 O ijo was niŋgi segi qalie, iga nami nuŋgoq bosim nuŋgo ambleq di wauoqnem gago
wau di laŋa uloŋosai.
2 Niŋgi qalie, iga nuŋgoq bosaisosimqa iga Filipai qureq di Qotei aqa wau ojeqnam
jeu tamo naŋgi na iga jaqatiŋ egoqnsib ugeugeigoqneb. Bunuqna iga nuŋgo qureq
bonamqa dia dego jeu tamo naŋgi na iga ugeugeigoqneb. Gago Qotei na gago are
siŋgilatetgej deqa iga jeu tamo naŋgi qa ulaosai. Iga siŋgila na tigeloqnsim Qotei aqa
anjam bole niŋgi merŋgoqnem.
3 Bati deqa iga niŋgi endegsi merŋgoqnem, “Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.” Iga
anjam uge bei niŋgi merŋgosaioqnem. Iga nuŋgo ambleq di sosim kumbra jiga ti gisaŋ
kumbra ti yosaioqnem.

4 Qotei a segi gago kumbra tenemtoqnsiq une bei unosaioqnej deqa a na iga wau
egsiqa mergej, “Niŋgi ijo anjam bole mare mare laqniy.” O ijo was, mandam tamo naŋgi
gago wau qa arearetnjroqnqajqa iga deqa are qalosaioqnem. Iga endegsi are qaloqnem,
“Qotei a segi gago are miligi peleiyoqnsim gago wau qa arearetoqnqas.”
5 Niŋgi qalie, iga walawala anjam bei niŋgi merŋgosaioqnem. Osim nuŋgo iŋgi iŋgi qa
maulgonaq laŋa gisaŋ na anjam palontosaioqnem. Qotei a segi gago kumbra qa qalie.
6 Iga wauoqnem di niŋgi na kiyo tamo qudei na kiyo gago ñam soqtetgwajqa deqa
wauoqnem e? Sai. Iga deqa wauosaioqnem.
7 Bole, iga Kristus aqa wau tamo bole unum deqa iga niŋgi endegsi merŋgwa kere,
“Niŋgi silali iŋgi iŋgi qa aqaryaigoqniy.” Ariya iga degyosai. Iga nuŋgo ambleq di aŋgro
kiñilala bul lawo na soqnem. Ai naŋgi na naŋgo aŋgro mom naŋgi muŋgum anainjreqnub
dego kere iga nuŋgo ai bul sosim niŋgi gereiŋgoqnem.
8 Osim iga niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgoqnem. Deqa iga nuŋgo silali iŋgi iŋgi yaiŋgwajqa are
qalosaioqnem. Iga Qotei aqa anjam bole niŋgi merŋgwajqa deqa are qaloqnem. Di segi
sai. Iga gago segi ŋambile dego uratosim niŋgi aqaryaiŋgwajqa are qaloqnem. Di kiyaqa?
Niŋgi gago Kristen was bole unub deqa.
9 O was niŋgi qalie, iga niŋgi koba na sosimqa Qotei aqa anjam bole merŋgoqnem
bati deqa iga waukobaoqnem. Iga niŋgi gulbe eŋgwa uratosim deqa gago segi baŋ na
qanam ti qolo ti tulaŋ siŋgila na wauoqnem. Osim dena gago segi iŋgi iŋgi awaiyoqnsim
uyoqnem. Niŋgi iga silali qa aqaryaigwajqa deqa merŋgosaioqnem.
10 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji iga na kumbra bole bole os-
orŋgoqnem. Iga kumbra uge bei osorŋgosaioqnem. Iga Qotei aqa ŋamgalaq di kumbra bole
tiŋtiŋ nuŋgo ambleq di yoqnem. Di niŋgi qalie. Qotei a dego qalie.
11 Abu naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi tingitnjroqnsib dalnjreqnub dego kere iga niŋgi
tingitŋgoqnsim dalŋgoqnem.
12 Iga niŋgi degŋgoqnem. Di kiyaqa? Niŋgi kumbra Qotei a tulaŋ arearteqnu qaji di
yoqnsib walweloqnqajqa deqa. Qotei agi a na niŋgi endegsi metŋgej, “Niŋgi ijoq babqa
e nuŋgo Mandor Koba sosiy niŋgi taqatŋgitqa niŋgi laŋ qureq di so bole gaigai sqab.”

Tesalonaika Kristen naŋgi gulbe qoboiyoqneb

13 Iga Qotei aqa anjam niŋgi merŋgeqnam niŋgi quoqnsib endegsib are qalosaioqneb,
“Anjam di mandam tamo naŋgo anjam.” Sai. Niŋgi are qaloqneb, “Bole, anjam di Qotei
aqa anjam tiŋtiŋ.” Deqa bini Qotei aqa anjam di nuŋgo are miligiq di siŋgila na waueqnu.
Di kiyaqa? Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb deqa. Utru deqa iga gaigai Qotei
biŋiyeqnum.
14 O ijo was, tamo uŋgasari Judia sawaq di Kristus Yesus aqa Abu Qotei wo qa loueqnub
qaji naŋgo kumbra agi niŋgi dauryeqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di Juda naŋgi na gulbe
koba enjroqneb dego kere nuŋgo segi leŋ qujai naŋgi na niŋgi gulbe koba eŋgeqnub.
15 Juda naŋgi na Tamo Koba Yesus qalsib moiyoteb. Naŋgi nami Qotei aqa medabu
o qaji tamo naŋgi dego ñumoqnsib moiyotnjroqneb. Osib iga dego wigonab iga nuŋgo
qure uratosim jaraiyem. Juda naŋgi di kumbra Qotei a tulaŋ arearteqnu qaji di
gotraŋyoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgi jeutnjreqnub.
16 Osib iga na sawa bei bei qaji naŋgi Qotei aqa anjam minjrqa yeqnam gam
getentetgeqnub. Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi eleŋaim deqa Juda naŋgi na gam
getentetgeqnub. Deqa naŋgi bati gaigai naŋgo segi une tumbol ateqnub. Naŋgi kumbra
degyeqnub deqa Qotei aqa minjiŋ bosiq naŋgoq di unu.

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgi olo unjrqajqa are koba qaleqnu

17 O ijo was, Juda naŋgi na iga wigeb deqa iga niŋgi uratŋgosim bati truquyala sawa
beiq di soqnem. Deqa iga nuŋgo ulatamu unosaieqnum. Niŋgi gago are miligiq di unub

deqa iga niŋgi ti sobulejunum. Deqa iga nuŋgoq olo bosim nuŋgwajqa gam ŋameqnum. Iga niŋgi olo nuŋgwajqa are koba qaleqnum.
18 Od, iga nuŋgoq olo bqajqa are unu. E Pol e segi bati gargekoba nuŋgoq olo bqajqa
yeqnam Satan na iga gam getentetgoqnej.
19 Mondoŋ gago Tamo Koba Yesus a laŋ qureq na bamqa bati deqa iga niŋgi qa are
siŋgilatosim Yesus aqa ŋamgalaq di tulaŋ areboleboleigwas. Yim Yesus na mergwas,
"Niŋgi ijo wau tamo bole." O ijo was, bati deqa iga niŋgi qa tulaŋ areboleboleigwas.
20 Od, bini dego iga niŋgi qa tulaŋ areboleboleigeqnu. Niŋgi na gago are tulaŋ
boletetgeqnub.

3

Pol a Timoti qariŋyonaq Tesalonaika Kristen naŋgoq gilej

1 Iga niŋgi qa are kobaigoqnej. Deqa iga are qalem, "Uŋgum, iga olo tariŋqa keresai.
Aqo Sailas wo Atens qureq endi sqom."
2 Iga degsi are qalsimqa Timoti qariŋyonam nuŋgoq gilej. Timoti a gago Kristen was
bole. A Qotei aqa wau tamo. A Kristus aqa anjam bole maro qaji tamo. A niŋgi
aqaryaiŋgosim nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di olo siŋgilatetŋgwajqa deqa
osim qariŋyonam nuŋgoq gilej.
3 Gulbe ti jaqatiŋ ti niŋgi eqnub qaji dena nuŋgo areqalo ugetetŋgaim deqa marsim
Timoti qariŋyonam nuŋgoq gilej. Niŋgi qalie, Qotei a nami niŋgi ti iga ti gulbe oqajqa
marsiq giltgej.
4 Agi iga niŋgi koba na sosimqa endegsi merŋgoqnem, "Gulbe gargekoba gagoq
boqnqas." Merŋgeqnam gulbe agi gagoq di brantoqnej. Di niŋgi qalie.
5 Utru deqa e tariŋqa keresai. Niŋgi nuŋgo areqalo Yesus qa bole siŋgilateqnub kiyo
sai kiyo di e qalieqajqa deqa Timoti qariŋyonam nuŋgoq gilej. E endegsi are qalem,
walawalaiyo tamo Satan na niŋgi uneq waiŋgonaqa niŋgi gago wau laŋa ulontosib nuŋgo
areqalo Yesus qa siŋgilato qaji di urateb kiyo? Degsi are qalsim are kobaiboqnej.

Timoti a olo bosiqa Pol minjej, "Tesalonaika Kristen naŋgo so bolequja"

6 Ariya Timoti a nuŋgoq gilsiqa olo uratŋgsiqa aqo Sailas wo gagoq di brantosiqa
anjam bolequja endegsi mergej, "Tesalonaika Kristen naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqnsib segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yeqnub. Osib gaigai niŋgi qa are boleinjreqnu. Niŋgi naŋgi unjrqajqa are koba unu dego kere naŋgi kamba niŋgi nuŋgwajqa are
koba unu."
7 O ijo was, niŋgi Yesus qa degsib nuŋgo areqalo siŋgilateqnub anjam di Timoti a bosiq
aqo Sailas wo saigonaqa anjam dena gago gulbe kalil qa olo are siŋgilatetgej.
8 Deqa iga qalieonum, niŋgi siŋgila na Tamo Koba aqa ñam ojejunub. Iga di qalieosim
deqa bini iga so bole unum.
9 Iga niŋgi qa are qaloqnsim deqa iga gago Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ areboleboleigeqnu. Gago arebolebole di tulaŋ kobaquja. Qotei na arebolebole di iga egej deqa iga a
biŋiyeqnum.
10 Iga qanam ti qolo ti endegsim Qotei pailyeqnum, "O Abu, ni na odgimqa iga Tesalonaika Kristen naŋgoq gilsim unjrqom. Unjrsim naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub
qaji di truquinjrimqa iga na olo siŋgilatetnjrqom." Iga degsim Qotei pailyeqnum.

Pol a olo Tesalonaika Kristen naŋgoq gilqajqa are qaleqnu

11 Gago are koba endegsi unu. Gago Abu Qotei wo gago Tamo Koba Yesus wo naŋgi
aiyel na gam waqtetgibqa iga nuŋgoq olo gilqom.
12 Gago areqalo bei dego agiende. Tamo Koba a na niŋgi aqaryaiŋgimqa qalaqalaiyo
kumbra nuŋgoq di tulaŋ kobaeme. Amqa niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra

yoqnsibqa tamo uŋgasari kalil naŋgi dego tulaŋ qalaqalainjroqniy. Agi iga na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum dego kere.
13 Kumbra dena Qotei a nuŋgo are miligi siŋgilatetŋgimqa niŋgi aqa segi kumbra bole dauryoqnsib tamo uŋgasari tulaŋ bolequja brantosib gago Abu Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji soqniy. Soqnib mondoŋ gago Tamo Koba Yesus na Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi laŋ qureq dena joqsim bqas. Bole.

4

Niŋgi sambala kumbra kalil torei uratiy

1 O ijo was, kumbra bole kalil Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di iga na nami niŋgi osorŋgoqnem. Kumbra di agi niŋgi dauryeqnub. Ariya bini iga nuŋgo are miligi siŋgilatetŋgosim Tamo Koba Yesus aqa ñam na endegsi merŋgwom, “Niŋgi kumbra bole di olo torei siŋgilatosib yoqniy.”
2 Anjam kalil iga nami Tamo Koba Yesus aqa ñam na niŋgi merŋgoqnem qaji di niŋgi segi qalie.
3 Anjam agiende. Qotei aqa areqalo agi ubtosiy marqai. Niŋgi aqa segi kumbra boleq di sosib sambala kumbra kalil torei uratiy.
4 Osib niŋgi nuŋgo segi so geregere taqatiy. Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei aqa segi kumbra boleq di sosib ñam bole oqab.
5 Yimqa nuŋgo areqalo uge uge na niŋgi titŋgosim sambala kumbraq di breiŋgwasai. Niŋgi qalie, tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi sambala kumbra dauryoqnsib unub.
6 Ariya niŋgi kumbra di uratiy. Niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi kumbra uge bei osornjraib. Osib naŋgi gisaŋnjrsib naŋgo ŋauŋ ugetnjraib. Tamo Koba a na tamo uŋgasari kumbra uge deqaji yeqnub qaji naŋgi awai uge enjrqas. Iga nami niŋgi siŋgila na degsi merŋgoqnem.
7 Qotei na iga kumbra jigat yqajqa metgosai. Iga aqa segi kumbra boleq di sqajqa deqa metgej.
8 Deqa tamo bei a gago anjam endi gotraŋyqas di a kumbra tulaŋ ugedamu yqo. A tamo naŋgo anjam gotraŋyosai. A Qotei aqa anjam gotraŋyqo. Qotei agi a na aqa Mondor Bole niŋgi eŋgeqnu.

Niŋgi qalaqalaiyo kumbra torei siŋgilatosib yoqniy

9 Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qalaqalainjreqnub deqa e olo anjam bei totoryosiy neŋgreŋyqasai. Qalaqalaiyo kumbra di Qotei na osorŋgekritej.
10 Agi niŋgi na Masedonia Kristen kalil naŋgi tulaŋ qalaqalainjreqnub. Ariya ijo was, iga nuŋgo are siŋgilatetŋgimqa niŋgi qalaqalaiyo kumbra di olo torei siŋgilatosib yoqniy.
11 Osib lawo na sosib nuŋgo segi iŋgi iŋgi taqatosib nuŋgo segi baŋ na wauoqniy. Anjam di iga nami niŋgi merŋgoqnem.
12 Niŋgi degsib wauoqnibqa niŋgi iŋgi bei qa truquiŋgwasai. Deqa tamo uŋgasari Yesus qaliesai qaji naŋgi nuŋgo kumbra di unsib tulaŋ areboleboleinjrqas.

Yesus a olo bosim tamo uŋgasari moreŋo qaji ti ŋambile unub qaji ti naŋgi koba na sqab

13 Ariya ijo was, tamo uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi mondoŋ kumbra kiye turqab di niŋgi qalieqajqa deqa merŋgwom. Yim niŋgi naŋgi qa are gulbeiŋgwasai. Tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi subq na tigelo bati qa tariŋosaieqnub. Deqa naŋgo was bei a moiqas di naŋgi tulaŋ are gulbeinjrqas. Ariya niŋgi degsib are gulbeiŋgwasai.
14 Yesus a moisiqa olo subq na tigelej anjam di niŋgi iga ti gago areqaloq di siŋgilatejunum. Deqa iga qalieonum, mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari kalil Yesus ombla sosib moreŋeb qaji naŋgi subq na tigeltnjrimqa naŋgi Yesus beteryosib koba na laŋ qureq na mandamq aiqab.

15 Iga Tamo Koba aqa anjam niŋgi endegsi merŋgwom. Mondoŋ Tamo Koba a mandamq aiyoqnimqa iga ŋambile unum qaji iga na tamo uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi buŋnjrsim namo oqsim Yesus itqasai.
16 Qotei a anjam siŋgila na marimqa laŋ aŋgro matu a leleŋoqnimqa Qotei a gul anjamqas. Yimqa Tamo Koba Kristus a laŋ qure uratosim mandamq aiyoqnimqa tamo uŋgasari nami Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib moreŋeb qaji naŋgi namo subq na tigelqab.
17 Tigelabqa bati deqa iga ŋambile unum qaji iga ti naŋgi ti turosim koba na laŋbiq na oqsim Tamo Koba a itqom. Osim a ti gaigai sqom.
18 Deqa niŋgi anjam di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi minjroqnsibqa dena naŋgo are siŋgilatetnjroqniy.

5

Yesus a bqajqa bati tamo bei a qaliesai

1-2 O ijo was, Tamo Koba Yesus a bati gembu bqas di tamo bei a qaliesai. A bqajqa bati di bajiŋ tamo bul brantqas. Bajiŋ tamo naŋgi qolo beqnub dego kere Yesus bqajqa bati di lumu brantosim tamo uŋgasari naŋgi pruqtnjrqas. Niŋgi di qalie deqa iga olo anjam bei totoryosim neŋgreŋyqasai.
3 Yesus a bosaisoqnimqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi endegsib maroqnqab, “Iga so bole unum. Iga iŋgi bei qa ulaqasai.” Degsib maroqnibqa gulbe kobaquja naŋgoq di brantoqujatqas. Uŋa aŋgrotqa osiq jaqatiŋ eqnu dego kere. Gulbe di naŋgi britosib jaraiqa keresai.
4 Ariya ijo was, niŋgi ambruq di sosai deqa Yesus bqajqa bati di bajiŋ tamo bul bqas dena niŋgi pruqtŋgwasai.
5 Niŋgi kalil puloŋ aqa aŋgro. Niŋgi suwaŋ aqa aŋgro. Iga qolo qaji tamo sai. Iga ambru qaji tamo sai.
6 Deqa iga ŋereŋo ani tamo naŋgi bul sqasai. Iga ŋam atoqnsim areqalo bole ti sqom.
7 Iga qalie, tamo naŋgi ŋereŋeqnub qaji naŋgi qolo ŋereŋeqnub. Tamo naŋgi ya uge uyoqnsib nanarieqnub qaji naŋgi qolo ya uyeqnub.
8 Ariya iga suwaŋ qaji tamo unum deqa iga areqalo bole ti sosim Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqnsim qalaqalaiyo kumbra yoqnqom. Gago kumbra di iga qoto qa gara jugo bul jigsim tigelesqom. Osim Qotei na iga padalo sawaq na eleŋqajqa deqa tariŋoqnqom. Gago kumbra di iga qoto qa gate tatal bul atsim tigelesosim ŋam atoqnqom.
9 Qotei na iga aqa minjiŋ turqajqa giltgosai. Gago Tamo Koba Yesus Kristus na iga eleŋqajqa deqa giltgej.
10 Yesus a iga qa moiyej deqa iga mandamq endi sqom kiyo iga moiqom kiyo di uŋgum. Iga Yesus a koba na ŋambile gaigai sqom.
11 Deqa niŋgi segi segi na Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi anjam bole minjroqnsib dena naŋgi siŋgilatnjroqniy. Agi bini niŋgi degyeqnub.

Niŋgi kumbra bole bole yoqniy

12 Ariya ijo was, iga na niŋgi endegsi merŋgwom. Niŋgi nuŋgo Kristen gate naŋgo sorgomq di soqniy. Tamo Koba a na naŋgi gate ateleŋej deqa naŋgi niŋgi aqaryaiŋgwajqa waueqnub. Wauoqnsib Qotei aqa anjam niŋgi merŋgoqnsib nuŋgo kumbra tingitetŋgeqnub.
13 Naŋgi wau di yeqnub deqa niŋgi naŋgi qa are boleiŋgoqnim naŋgi qalaqalainjroqniy. Osib niŋgi nuŋgo Kristen was kalil naŋgi koba na are qujaitosib soqniy.
14 O ijo was, iga nuŋgo are tigeltetŋgimqa niŋgi kumbra endegyiy. Niŋgi na tamo uŋgasari wauqajqa asginjreqnu qaji naŋgi tingitnjroqniy. Osib tamo uŋgasari are

gulbeinjreqnu qaji naŋgi siŋgilatnjroqniy. Tamo siŋgila saiqoji unub qaji naŋgi dego aqaryainjroqniy. Osib tamo kalil naŋgi lawo na gereinjroqniy.
15 Tamo qudei naŋgi niŋgi kumbra uge eŋgibqa niŋgi na kamba olo kumbra uge enjraib. Niŋgi na gaigai nuŋgo Kristen was naŋgi ti tamo uŋgasari kalil naŋgi ti kumbra bole osornjroqniy.
16 Osib niŋgi gaigai areboleboleiŋgim soqniy.
17 Sosib gaigai pailyoqniy.
18 Kumbra kiye nuŋgoq di brantoqnim, di uŋgum, niŋgi olo Qotei biŋiyoqnsib minjoqniy, “Ni keretonum.” Qotei aqa areqalo agiende. Niŋgi Kristus Yesus beteryesosib degyoqniy.
19 Qotei aqa Mondor na niŋgi wau bei yqajqa are tigeltetŋgimqa niŋgi olo getentaib. Niŋgi wau di yiy.
20 Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi na anjam merŋgoqnibqa niŋgi naŋgi qa olo are ugeiŋgaiq.
21 Anjam kalil niŋgi queqnub qaji di niŋgi geregere tenemtoqnsib pegiyoqniy. Osib kumbra kalil dego pegiyoqnsib kumbra bole segi dauryoqniy.
22 Osib kumbra uge kalil uratoqniy.
23 Qotei a are lawo qa utru. A na niŋgi torei aqa segi kumbra boleq di atqas. A nuŋgo mondor ti nuŋgo qunuŋ ti nuŋgo jejamu ti kalil taqatesoqnimqa niŋgi so bole gaigai sqab. Deqa mondoŋ gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo laŋ qureq na bamqa niŋgi aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqab.
24 Qotei agi niŋgi metŋgej qaji a na niŋgi aqaryaiŋgimqa iŋgi bole kalil di nuŋgoq di brantqas. Qotei a gisaŋ tamo sai. Anjam kalil a mareqnu qaji di a bole dauryeqnu.
25 O ijo was, niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy.
26 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqnjriy. Kumbra di agi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi yeqnub.
27 E Tamo Koba aqa ñam na niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi na Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi koroinjrsib ijo anjam neŋgreŋyonum qaji endi sisiyabqa naŋgi quqwab.
28 Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyeme. Bole.

2 TESALONAIKA

1 Iga Pol na Sailas na Timoti na iga qalub anjam endi neŋgreŋyosim niŋgi Tesalonaika
qureq di loueqnub qaji nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi na gago Abu Qotei wo Tamo Koba
Yesus Kristus wo naŋgi aiyel beternjrejunub.
2 Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa
niŋgi lawo na soqniy.

Gulbe oqa bati qa Tesalonaika Kristen naŋgi siŋgila na tigelejunub

3 O ijo was, iga gaigai niŋgi qa are qaloqnsim Qotei biŋiyeqnum. Iga kere degyeqnum.
Di kiyaqa? Nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di tulaŋ kobaqujaeqnu deqa. Niŋgi
segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yeqnub. Nuŋgo kumbra di dego tulaŋ kobaqujaeqnu.
4 Iga qure qure kalilq di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi nuŋgo kumbra deqa sainjro-
qnsim nuŋgo ñam soqteqnum. Kumbra uge kalil jeu tamo naŋgi na niŋgi eŋgeqnub qaji
deqa ti gulbe kalil nuŋgoq di branteqnu qaji deqa ti iga na Qotei aqa tamo uŋgasari
naŋgi sainjreqnum. Osim endegsi minjreqnum, “Tesalonaika Kristen naŋgi gulbe kalil
qoboiyoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub.”

Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnu

5 Gulbe kalil di nuŋgoq di branteqnu deqa iga endegsi poigwo, Qotei a kumbra bole
tiŋtiŋ na iga pegigeqnu. Niŋgi jaqatiŋ eqnub di aqa utru agiende. Qotei a nuŋgo jaqatiŋ
di unoqnsiq merŋgeqnu, “Bole, niŋgi jaqatiŋ di eqnub deqa e nuŋgo Mandor Koba sosiy
niŋgi taqatŋgwa kere.”
6 Mondoŋ Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ endeqaji yqas. Jeu tamo agi niŋgi gulbe eŋgeqnub
qaji naŋgi a na kamba gulbe enjrqas.
7 Tamo Koba Yesus aqa laŋ aŋgro naŋgi ti ŋamyuwo ti laŋ qureq na mandamq aisib
tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di brantqab. Brantib bati deqa Qotei na iga ti niŋgi ti
aqaryaigosim gago gulbe kalil iga bini qoboiyeqnum qaji di kobotim iga aqaratqom.
8 Yesus a mandamq aisim tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi ti tamo uŋgasari gago
Tamo Koba Yesus aqa anjam bole dauryqa urateqnub qaji naŋgi ti ŋolawotnjrqas.
9 Osim naŋgi awai ugedamu enjrqas. Naŋgo awai uge agiende. Naŋgi Tamo Koba a
ombla sqasai. Naŋgi aqa siŋgila koba ti riaŋ ti unqasai dego. Naŋgi tulaŋ isaq di sosibqa
bati gaigai padalosib sqab.
10 Bati Qotei na nami atej qaji di brantimqa Yesus a bosim naŋgi degsim ŋolawotnjrqas.
Ariya Qotei aqa segi tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi kalil
a mandamq aiyoqnim unsibqa aqa ñam soqtosib a qa tulaŋ areboleboleinjrim sqab.
Niŋgi dego naŋgi koba na areboleboleiŋgim sqab. Di kiyaqa? Qotei aqa anjam iga nami
merŋgoqnem qaji di niŋgi qusib nuŋgo areqaloq di siŋgilateb deqa.

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgi qa pailyeqnu

11 Deqa ijo was, iga bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim gago Qotei endegsi pailyeqnum,
“O Abu, ni na Tesalonaika Kristen naŋgi aqaryainjroqnime. Yimqa kumbra kalil ni nami
naŋgi dauryqa metnjrem qaji di naŋgi dauryoqnibqa ni unoqnsim tulaŋ arearetmoqn-
qas. O Abu, ni na naŋgi siŋgilatnjroqnimqa naŋgi kumbra bole kalil dauryqajqa are koba
soqnim dauryoqnqab. Osib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib aqa wau geregere
ojoqnqab.” O ijo was, iga degsim niŋgi qa Qotei pailyeqnum.
12 Gago Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjreqnu.
Deqa niŋgi gago Tamo Koba Yesus aqa ñam soqtoqniy. Yimqa a na kamba dego nuŋgo
ñam soqtetŋgoqnqas.

2

Yesus a bosaisoqnimqa Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji tamo kobaquja a namoqna brantqas

1 O ijo was kalil, mondoŋ gago Tamo Koba Yesus Kristus a laŋ qureq na boqnimqa niŋgi iga ti aqa siŋgaq di koroqom. Iga deqa niŋgi anjam kiñala merŋgim quiy.
2 Tamo qudei naŋgi mareqnub, "Tamo Koba a bqajqa bati brantqo koboqo." Osib olo qudei mareqnub, "Anjam di Qotei aqa Mondor na babtosiq iga mergwo." Olo qudei mareqnub, "Anjam di Qotei aqa anjam bole." Olo tamo qudei naŋgi mareqnub, "Anjam di Pol aqa wau qujai naŋgi ti neŋgreŋyonab iga sisiyem." O was, niŋgi naŋgo anjam di qusib prugaib.
3 Naŋgo anjam di gisaŋ. Naŋgi gisaŋ kumbra dego yeqnub. Deqa niŋgi naŋgi daurnjraib. Niŋgi quiy. Yesus bqajqa bati di laŋa brantqasai. Bati di brantqa laqnimqa kumbra qudei namoqna endegsi bqas. Tamo gargekoba naŋgi Qotei qoreiyoqnsib sqab. Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji tamo kobaquja a dego boleq dqas. Boleq dosim mondoŋ a ŋamyuwoq aisim padalougetqas.
4 Tamo kobaquja di a diqoqnsim aqa segi ñam soqtoqnsim gisaŋ qotei kalil naŋgi tulaŋ buŋnjroqnqas. Osim a Qotei aqa atra tal koba miligiq gilsim di awoosim marqas, "E segi Qotei." O ijo was, kumbra kalil di namoqna brantim Kristus a bunuqna bqas.
5 E nuŋgo qureq di sosimqa tamo kobaquja deqa niŋgi saiŋgoqnem. Niŋgi ijo anjam di olo are walŋgwo kiyo?
6 Tamo kobaquja di a bosaiunu. A bqajqa bati agi Qotei a nami atej unu. A namoqna baim deqa tamo bei na a bqajqa gam getentejunu. Gam getentetejunu qaji tamo di niŋgi qalie. Tamo kobaquja a bqajqa batiamqa Qotei na marim a brantqas.
7 Niŋgi qalie, tamo kobaquja di a Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji tamo unu. A bini ulioqnsiq waueqnu. A uliesoqnimqa Qotei na gam getentejunu qaji tamo di taqal waiyim tamo kobaquja a boleq dqas.
8 A boleq dimqa bati deqa Tamo Koba Yesus a riaŋ koba ti bosim aqa me mondor medabuq na puyqas. Puyimqa jagwa koba dosim dal anjam gotraŋyo qaji tamo kobaquja di qalsim moiyotqas. O ijo was, Yesus aqa riaŋ dena tamo kobaquja di tulaŋ padaltougetqas.
9 Dal anjam gotraŋyo qaji tamo kobaquja di a Satan aqa siŋgila ti bosim aqa gisaŋ kumbra na maŋwa gargekoba tamo uŋgasari naŋgi osornjroqnqas.
10 Osim aqa kumbra uge dena a na tamo uŋgasari padalo gam dauryeqnub qaji naŋgi gisa gisaŋnjroqnqas. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na eleŋqa oqnsiq aqa anjam bole minjreqnaqa naŋgi deqa arearetnjrosaieqnu.
11 Deqa Qotei na naŋgo areqalo niñaqyetnjrimqa naŋgi aqa anjam bole dauryqa torei uratosib Satan aqa gisaŋ anjam dauryoqnqab.
12 Deqa iga qalieonum, tamo uŋgasari kalil Qotei aqa anjam bole naŋgo areqaloq di siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi di Qotei na ŋolawotnjrsim awai ugedamu enjrqas. Di kiyaqa? Naŋgi kumbra uge uge dauryqajqa areboleboleinjreqnu deqa.

Qotei na niŋgi eleŋqajqa marsiq giltŋgej

13 Ariya ijo was kalil, Tamo Koba a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. Deqa iga bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim Qotei biŋiyeqnum. Tulaŋ nami Qotei na niŋgi eleŋqajqa marsiq giltŋgej. A niŋgi giltŋgwa osiqa endegsi are qalej, "Ijo Mondor Bole na Tesalonaika Kristen naŋgi siŋgilatnjrimqa naŋgi ijo segi tamo uŋgasari bolequja sqab. Sosib ijo anjam bole naŋgo areqaloq di siŋgilatib kumbra dena e na naŋgi eleŋqai." O ijo was, utru deqa Qotei na niŋgi giltŋgej.

14 Aqa are endegsi unu. Niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa rianŋ koba ti aqa siŋgila ti unqab. Aqa are degsi sonaqa a na niŋgi metŋgej. A Yesus aqa anjam bole iga mare mare laqnum qaji deqa are qalsiqa niŋgi metŋgej.
15 Deqa ijo was, niŋgi siŋgila na tigeloqnsib Qotei aqa anjam kalil iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di dauryoqniy. Anjam kalil iga neŋgreŋyoqnem qaji di dego niŋgi dauryoqniy.
16 Gago Tamo Koba Yesus Kristus wo gago Abu Qotei wo naŋgi aiyel na iga tulaŋ qalaqalaigeqnub. Qotei a gaigai iga siŋgilatgoqnsiqa iga qa are boleiyeqnu. Mondoŋ a na iga torei boletgwas. Deqa bini iga a qa tariŋoqnsim unum.
17 O ijo was, Qotei a nuŋgo are siŋgilatetŋgosim aqaryaiŋgimqa niŋgi kumbra bole kalil geregere dauryosib wau bole bole yoqniy.

3

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgi minjrej, "Niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy"

1 Ariya ijo was, gago anjam qujai bei unu. Anjam agiende. Niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy. Yimqa a na iga aqaryaigimqa iga Tamo Koba aqa anjam geregere mare mare laqnqom. Laqnimqa aqa anjam di tulaŋ kobaosim sawa sawa kalil keretoqnimqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi quoqnsib aqa ñam soqtoqnqab. Nami aqa anjam di nuŋgo ambleq di dego tulaŋ kobaej.
2 Deqa niŋgi iga qa Qotei pailyoqnibqa a na iga aqaryaigosim tamo kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgo baŋq dena iga eleŋqas. Niŋgi qalie, tamo gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub.
3 Ariya niŋgi quiy. Tamo Koba a gisaŋ tamo sai. Anjam kalil a mareqnu qaji di a bole dauryeqnu. Deqa a niŋgi siŋgilatŋgosim taqatŋgimqa Satan na niŋgi ugeugeiŋgwa keresai.
4 Iga Tamo Koba aqa ñam na qalieonum, anjam kalil iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di niŋgi dauryeqnub. Bunuqna dego niŋgi dauryoqnsib sqab.
5 Gago are koba endegsi unu. Tamo Koba a na nuŋgo are prugtetŋgimqa niŋgi Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra geregere qalieosib dauryoqniy. Osib siŋgila na tigeloqnsib gulbe qoboiyoqniy. Agi Kristus a nami siŋgila na tigeloqnsiq gulbe qoboiyoqnej dego kere.

Niŋgi kalil wauoqniy

6 O ijo was kalil, gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na iga anjam bei niŋgi endegsi merŋgwom. Kristen was qudei naŋgi gago anjam iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di dauryqa uratosib deqa naŋgi wauqajqa asginjreqnu. Deqa niŋgi na was naŋgi di qoreinjrsib sasaloiy. Niŋgi naŋgi koba na saib.
7 Niŋgi gago kumbra dauryoqnsib soqniy. Gago kumbra di niŋgi qalie. Iga nami niŋgi koba na sosimqa iga wauqajqa asgigosaioqnej.
8 Iga nuŋgo iŋgi uyo laŋa yaiŋgosaioqnem. Iga gago segi iŋgi awaiyoqnsim uyoqnem. Iga niŋgi gulbe eŋgwa uratosim deqa iga qanam ti qolo ti waukobaoqnem.
9 Bole, iga Qotei aqa anjam maro tamo unum deqa iga nuŋgo silali iŋgi iŋgi laŋa yaiŋgwa kere. Di iga uratoqnem. Iga endegsi are qaloqnem. Iga wauoqnsim gago segi iŋgi awaiyoqnsim uyoqnimqa gago kumbra di niŋgi unoqnsib bole qa maroqnsib dauryoqnqab.
10 Niŋgi qalie, iga niŋgi koba na sosimqa endegsi merŋgoqnem, "Tamo a wauqasai di a iŋgi uyqasai dego."
11 Ariya iga anjam endegsi quem, "Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi wauqajqa asginjreqnu. Naŋgi laŋa sosibqa yomu anjam koba laŋa laŋa mareqnub."
12 Deqa iga Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na tamo naŋgi deqaji endegsi minjrqom, "Niŋgi lawo na sosib wauoqnsib nuŋgo segi iŋgi awaiyoqnsib uyoqniy."
13 O ijo was, niŋgi kumbra bole yqajqa asgiŋgaiq.

14 Kristen was qudei naŋgi gago anjam iga neŋgreŋyonum qaji endi uratibqa niŋgi na
naŋgi taqal breinjrib isaq gileb. Yimqa naŋgo kumbra uge deqa naŋgi jemainjrqas.
15 Tamo naŋgi di nuŋgo jeu tamo edegaib. Niŋgi endegsib are qaloqniy, “Tamo naŋgi di
gago Kristen was. Deqa iga Qotei aqa anjam minjroqnsim naŋgi olo tingitnjroqnqom.”
Niŋgi degsib are qaloqniy.

Pol a kaiye anjam neŋgreŋyosiq Tesalonaika Kristen naŋgoq qariŋyej

16 Tamo Koba a are lawo qa utru. Deqa a na nuŋgo are latetŋgimqa niŋgi gaigai are
lawo soqniy. Tamo Koba a niŋgi kalil koba na soqnebe.
17 E Pol. E ijo segi baŋ na kaiye anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. E ijo
anjam kobotqa laqnsimqa e degyeqnum. Di ijo kumbra.
18 Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

1 TIMOTI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Kristus Yesus
aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel na e wau di ebeb. Qotei na iga eleŋej deqa iga Yesus a olo
laŋ qureq na bam unqajqa deqa tariŋoqnsim unum.
2 O Timoti, e anjam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. E nami Yesus aqa anjam bole
ni mermonam qusimqa ino areqaloq di siŋgilatem. Deqa ni ijo aŋgro bole bulonum.
Gago Abu Qotei wo gago Tamo Koba Kristus Yesus wo naŋgi aiyel ni qa dulosib are
boleinjrimqa ni lawo na soqnime.

Iga gisaŋ anjam kalil gotraŋyoqnqom

3 E Masedonia sawaq gilqa osimqa ni endegsi mermem, “Ni Efesus qureq di soqne.”
Ariya bini e anjam di pulutosiy ni mermqai, “Ni Efesus qureq di olo soqne.” O Timoti,
qure dia tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam marqa oqnsib gisaŋ anjam bei ti turtoqnsib
tamo uŋgasari naŋgi minjreqnub. Deqa ni Efesus qureq di sosimqa tamo naŋgi di siŋgila
na endegsi minjroqne, “Niŋgi gisaŋ anjam di plaltoqnaib.”
4 O Timoti, gisaŋ tamo naŋgi di laŋa sa anjam ti naŋgo moma naŋgo ñam qa ti anjam
koba laŋa laŋa mareleŋeqnub. Deqa ni na tamo naŋgi di minjrimqa naŋgo kumbra di
uratqab. Naŋgo anjam dena tamo uŋgasari naŋgo areqalo tulaŋ ugeugeiyetnjreqnu.
Deqa tamo uŋgasari naŋgi di Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqa yeqnab gisaŋ tamo naŋgo
anjam dena naŋgi getentnjreqnu. Deqa iŋgi bole bole Qotei na iga egeqnu qaji di naŋgi
qalieqa keresai.
5 Gago wau agiende. Iga na tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam minjreqnam naŋgi
a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib endegsi poinjreqnu, “Bole, iga Qotei aqa ŋamgalaq di
une saiqoji unum.” Degsi poinjreqnaqa naŋgi are bole ti sosib qalaqalaiyo kumbra
dauryeqnub.
6 O Timoti, tamo qudei naŋgi kumbra di urateqnub deqa naŋgi tulaŋ nanarioqnsibqa
anjam laŋa laŋa mareleŋeqnub.
7 Bole, naŋgi Qotei aqa dal anjam plaltqajqa arearetnjreqnaqa mareqnub, “Anjam iga
plalteqnum qaji endi anjam bole.” Ariya anjam naŋgi plalteqnub qaji di aqa utru naŋgi
segi poinjrosaieqnu.
8 Iga qalieonum, Qotei aqa dal anjam a bolequja. Ariya iga dal anjam geregere
daurqasai di dal anjam dena iga aqaryaigwa keresai.
9 Ni que. Qotei a tamo bole naŋgi qa osiq dal anjam atosai. A dal anjam gotraŋyo qaji
tamo naŋgi qa osiq dal anjam atej. Naŋgo kumbra uge agiende. Naŋgi diqoqnsib Qotei
qoreiyoqnsib une ateqnub. Osib Qotei aqa kumbra dauryqa uratoqnsib olo mandam
qaji kumbra uge uge yeqnub. Naŋgi naŋgo ai abu ñumsib moiyotnjreqnub. Osib tamo
qudei naŋgi dego ñumeleŋeqnub.
10 Naŋgi sambala kumbra yoqnsib laqnub. Naŋgi uŋa wo ŋereŋqa uratoqnsib tamo bei
bei wo ŋereŋoqnsib sambala kumbra yeqnub. Naŋgi tamo qudei bajiŋeleŋoqnsib naŋgi
kaŋgal tamo ateqnub. Naŋgi gisaŋ anjam koba maroqnsib olo puluoqnsib naŋgo gisaŋ
anjam di siŋgilateqnub. Osib kumbra uge uge gargekoba yeqnub. Naŋgo kumbra de ti
Qotei aqa anjam bole ti ombla jeu atoqnsib unub.
11 Qotei na e qariŋbej deqa e aqa anjam bole di mare mare laqnum. Anjam di riaŋ
koba ti unu. Iga areboleboleigwajqa utru agi Qotei a segi.

Qotei a Pol qa dulej

12 Gago Tamo Koba Kristus Yesus a na e siŋgila ebsiqa marej, “Pol a ijo wau tamo bole
sqas. A ijo wau uratqasai.” Osiqa e giltbosiqa aqa wau ijo baŋq di atej. Deqa e a tulaŋ
biŋiyeqnum.

13 Bole, nami e Yesus aqa ñam misiliŋyoqnsim a jeutoqnsim a qa anjam uge uge
maroqnem. E nanari tamo sosim ijo areqalo Yesus qa siŋgilatqa uratoqnem deqa e
kumbra uge di yoqnem. Yeqnam bati di Qotei a e qa dulej.
14 Osiqa a e qa are tulaŋ boleiyosiq ijo are tigeltetbej deqa bini e gago Tamo Koba
Kristus Yesus qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim qalaqalaiyo kumbra dauryeqnum.
15 Anjam bei agiende. Kristus Yesus a une tamo naŋgi eleŋqa osiq deqa mandamq
aiyej. Tamo kalil naŋgi anjam di qusib marqab, "Bole." O Timoti, e nami une gargekoba
yoqnem deqa e une tamo kalil naŋgi tulaŋ buŋnjroqnem.
16 Yesus Kristus a une tamo naŋgi qa tariŋsokobaiyeqnu. Aqa kumbra di tamo uŋgasari
kalil naŋgi qalieqajqa deqa a matiq e qa dulej. Di kiyaqa? Naŋgi Yesus aqa kumbra di
qalieosib a qa naŋgo areqalo siŋgilatosib ŋambile gaigai sqajqa deqa.
17 Qotei a bati gaigai gago Mandor Koba sqas. A moiqa keresai. Iga a unqa keresai
dego. A segi Qotei bole. Deqa iga aqa ñam soqtoqnsim a biŋiyoqnqom. Bole.

Pol a Timoti minjej, "Ni qoto tamo bulosim kumbra uge kalil gotraŋyoqne"

18 O ijo aŋgro Timoti, Kristen gate naŋgi nami Qotei aqa medabu osib ni qa anjam
babtosib wau emeb. E deqa are qalsimqa anjam endi inoq qariŋyonum. Deqa ni
sisiyosim daurye. Kristen gate naŋgo anjam babteb qaji dena ni siŋgilatmoqnimqa ni qoto
tamo bulosim kumbra uge kalil gotraŋyoqne.
19 Gotraŋyoqnsimqa ino areqalo Yesus qa bole siŋgilatoqne. Osim qalieqam, ni Qotei
aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum. O Timoti, tamo qudei naŋgi naŋgo uneq di tulaŋ
sougetejunub deqa naŋgi Yesus aqa anjam bole qalieqa keresai. Qotei na naŋgo
kumbra tingitetnjrqa yeqnaq naŋgi olo urateqnub. Naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatqa asginjreqnaqa qobuŋ a sargumq di paraeqnu dego kere naŋgi areqalo uge uge
dauryoqnsib laqnub. Kumbra dena naŋgi tulaŋ ugetnjrqas.
20 Agi Himeneus Aleksander wo naŋgi aiyel kumbra uge deqaji yeqnub. Deqa e na
naŋgi aiyel Satan aqa baŋq di atem. Di kiyaqa? Naŋgi aiyel endegsi poinjrqajqa, "Bole,
iga olo Qotei misiliŋyqasai."

2

Iga tamo uŋgasari kalil naŋgi qa pailyoqnqom

1 O Timoti, e anjam kobaquja bei endegsi mermit ni qusim daurye. Ni na Kristen naŋgi
minjroqnimqa naŋgi tamo uŋgasari kalil qa pailyoqnsib Qotei biŋiyoqnebe.
2 Osib mandor kokba ti sawa taqato qaji tamo kalil naŋgi qa ti dego Qotei pailyoqnebe.
Yim naŋgi na iga geregere taqatgesoqnibqa iga kalil lawo na sosim kumbra Qotei a
areareteqnu qaji di dauryoqnqom.
3 Pailyo deqaji Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ boledamu. Qotei agi iga eleŋej qaji.
4 Qotei aqa are koba endegsi unu. A na tamo uŋgasari kalil naŋgi eleŋamqa naŋgi aqa
anjam bole poinjrim ojesqab.
5 Iga qalie, Qotei a segi qujai Qotei bole. Kristus Yesus a segi qujai iga Qotei ti gago
ambleq di tigelesosiqa yeba waiyej unu.
6 Yesus a moiqajqa bati kereonaqa a bosiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi eleŋqa marsiqa
aqa segi ŋambile uratosiq moiyej. Aqa kumbra dena Qotei na iga endegsi osorgej, a na
tamo uŋgasari kalil naŋgi eleŋqajqa are koba unu.
7 Qotei na e giltbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. E aqa anjam palontqajqa
wau ti. E bole mermonum. E gisaŋosai. E aqa anjam plaltoqnitqa sawa bei bei qaji naŋgi
poinjrim Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa osiq e wau ebej.
8 Deqa ni na Kristen tamo qure qure kalilq di unub qaji naŋgi minjroqnimqa naŋgi
minjiŋ ti ŋiriŋ ti uratosib Qotei aqa segi kumbra boleq di sosib naŋgo baŋ soqtoqnsib
pailyoqnebe.

Uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam dauryosib wau bole bole yoqnqab di naŋgo wala bole

9 Ni na Kristen uŋgasari naŋgi minjroqnimqa naŋgi areqalo bole na gara jigoqnebe. Naŋgi diqoqnsib naŋgo gate baŋga walatoqnaib. Osib kolilei na ti wala bole na ti naŋgo jejamu maqtosib gara wala ti jigoqnaib.
10 Ni na uŋgasari naŋgi minjroqnimqa naŋgi Qotei aqa anjam dauryoqnsib wau bole bole yoqnebe. Di naŋgo wala bole.
11 Uŋgasari naŋgi naŋgo segi ñam aguq atoqnsib medabu getentoqnsib Qotei aqa anjam quoqnebe.
12 Naŋgi Qotei aqa anjam plaltaib. Osib tamo naŋgo gate saib. E na naŋgi saidnjronum. Naŋgi medabu getentosib anjam segi quoqnebe.
13 Ni que. Qotei a Adam namoqna gereiyosiqa bunuqna a Iv gereiyej.
14 Satan na Adam gisaŋ anjam minjosai. A na Iv gisaŋ anjam minjnaq qusiq dauryej. Osiq deqa a une atej.
15 Deqa ni na uŋgasari naŋgi minjroqnimqa naŋgi aŋgrotoqnsib aŋgro qa wauoqnebe. Naŋgi wau di yoqnsib gaigai Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnebe. Osib qalaqalaiyo kumbra dauryosib Qotei aqa segi kumbra boleq di sosib naŋgo segi jejamu taqatoqnebe. Yim deqa Qotei na naŋgi eleŋqas.

3

Tamo bei a Kristen naŋgo gate sqa marsimqa a kumbra bole bole dauryoqnem

1 O Timoti, ijo anjam endi bole. Deqa ni que. Tamo bei a Kristen naŋgo gate sqajqa are qalqas di kere. Di wau bolequja.
2 Deqa ni unime. Tamo bei a Kristen naŋgo gate sqa marsimqa a kumbra bole bole dauryoqnem. Yim tamo uŋgasari naŋgi aqa jejamuq di une bei unqasai. Tamo di a uŋa aiyeltaiq. A uŋa qujai segi esoqnem. Osim aqa segi so geregere taqatosim areqalo bole ti soqnem. Tamo laŋaj naŋgi aqa meq boqnibqa oqnsim geregereinjroqnem. A Qotei aqa anjam palontqajqa wau geregere poiyim anjam palontoqnem.
3 A ya uge uyoqnsim nanarioqnaiq. A urur minjiŋ oqim qotoqnaiq. A lawo na soqnem. A silali koba ti sqajqa are qaloqnaiq.
4 A na aqa uŋa ti aqa aŋgro naŋgi ti geregere taqatnjroqneme. Yim aqa aŋgro naŋgi aqa anjam geregere quoqnsib dauryoqnebe.
5 A aqa segi uŋa ti aqa aŋgro naŋgi ti geregere taqatnjrqasai di a Kristen naŋgi geregere taqatnjrqa keresai dego. Deqa a Kristen naŋgo gate sqa keresai.
6 Ni Kristen tamo bunuj a gate ataim. A gate sqas di a diqosim aqa segi ñam soqtim Qotei na nami Satan ŋolawotej dego kere a ŋolawotqas.
7 Deqa ni tamo bei a Kristen naŋgo gate atqa osimqa ni aqa kumbra endeqaji unsim a gate ate. A tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgo ŋamgalaq di ñam bole ti unu. A ñam bole ti sqasai di a gate ataim. Tamo deqaji a gate sqas di tamo qudei naŋgi a misiliŋyibqa Satan na a tulaŋ ugeugeiyim a aliemq di sobulqas.

Kristen naŋgo wau tamo naŋgi areqalo bole ti sosib wauoqnebe

8 Tamo qudei naŋgi Kristen naŋgo wau tamo sqa marsibqa naŋgi dego areqalo bole ti sosib kumbra bole bole yoqnebe. Naŋgi medabu aiyeltaib. Naŋgi ya uge uyoqnsib nanarioqnaib. Naŋgi tamo naŋgo silali yainjrqajqa are koba qalaib.
9 Naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di are gulbe saiqoji sosibqa uli anjam Qotei a nami babtej qaji di siŋgila na ojoqnebe. Uli anjam di iga nami qusim Qotei qa gago areqalo siŋgilatem.
10 O Timoti, ni na Kristen naŋgo wau tamo naŋgi geregere peleinjrime. Naŋgi wau bole yibqa ni di unsim naŋgi wau tamo ate.

11 Naŋgo ŋauŋ naŋgi dego areqalo bole ti sosibqa kumbra bole bole yoqnsib naŋgo segi
so geregere taqatosib wau kalil Qotei na naŋgi enjrej qaji di geregere ojoqnebe. Naŋgi
yomu anjam maroqnaib.
12 Kristen naŋgo wau tamo naŋgi uŋa aiyeltaib. Naŋgi uŋa qujai segi esoqneb. Sosibqa
naŋgo ŋauŋ naŋgi ti naŋgo aŋgro naŋgi ti geregere taqatnjroqnebe.
13 Kristen naŋgo wau tamo naŋgi wau bole yoqnqab di naŋgi ñam bole ti sosib naŋgo
areqalo Kristus Yesus qa bole siŋgilatoqnqab. Deqa naŋgi Yesus aqa anjam mare mare
laqajqa ulaqasai.

Qotei aqa kumbra nami uliesoqnej qaji di tulaŋ kobaquja

14 O Timoti, e inoq urur bosiy numqajqa are koba unu. Ariya e mati anjam endi
neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum.
15 E inoq urur bqa keresaiamqa ni ijo anjam endi sisiyame. Osim kumbra bole kalil
Qotei na Kristen naŋgi dauryqa areareteqnu qaji di ni geregere poimqas. Kristen naŋgo
utru agiende. Naŋgi Qotei ŋambile so qaji aqa segi tamo uŋgasari unub. Naŋgi tal ai bul
tigeloqnsib Qotei aqa anjam bole siŋgilateqnub.
16 Iga kalil medabu qujaitoqnsim endegsi mareqnum, “Qotei aqa kumbra nami
ulitesoqnej qaji di tulaŋ kobaquja.” Aqa kumbra agiende,
A segi tamo bulyonaqa tamo uŋgasari naŋgi a unoqneb.
Aqa kumbra bole kalil Mondor Bole na babtosiq iga osorgej.
Laŋ aŋgro naŋgi dego a unoqneb.
Aqa wau tamo naŋgi sawa bei beiq giloqnsibqa aqa anjam mare mare laqnub.
Mandamq endi tamo uŋgasari naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub.
Qotei na a olo osiq laŋ qureq osi oqnaqa a dia ñam kobaquja ej.

4

Gisaŋ tamo naŋgi mondoŋ bqab

1 Qotei aqa Mondor a anjam endegsi babtej. Diŋo bati jojomoqnimqa tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqa uratoqnqab. Naŋgi gisaŋ mondor ti
mondor uge uge ti naŋgo anjam qusib dauryoqnqab.
2 Dauryoqnibqa gisaŋ tamo naŋgi na naŋgo areqalo tulaŋ niñaqyetnjribqa naŋgi naŋgo
segi une poinjrqa keresaiinjrqas.
3 Gisaŋ tamo naŋgi dena anjam uge endegsib tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqab, “Niŋgi
uŋataib. Niŋgi tamotaib. Niŋgi damu uyaib. Di getento kalil.” O Timoti, anjam di gisaŋ.
Qotei na iŋgi iŋgi kalil ateleŋej deqa iga iŋgi iŋgi di oqa maroqnsim Qotei biŋiyoqnsim
oqnqom. Iga Qotei aqa anjam bole qalieosim gago areqaloq di siŋgilatejunum deqa iga
iŋgi iŋgi di oqnqom.
4 Iga qalie, iŋgi iŋgi kalil Qotei na atej qaji di bole. Deqa iga iŋgi bei getentqasai. Iga
Qotei biŋiyoqnsim iŋgi iŋgi kalil di oqnqom.
5 Iŋgi iŋgi di Qotei aqa segi iŋgi bole tiŋtiŋ. Qotei a gago pailyo na ti aqa segi anjam na
ti iŋgi iŋgi di boleteqnu.

Pol na Timoti minjej, “Ni Yesus aqa wau tamo bole soqne”

6 O Timoti, ni na ijo anjam kalil endi gago Kristen was naŋgi minjroqne. Ni degyqam
di ni Kristus Yesus aqa wau tamo bole sqam. Yimqa anjam bole ni ino areqaloq di
siŋgilateqnum qaji dena ti powo bole ni osim dauryeqnum qaji dena ti ni olo torei
siŋgilatmesqas.
7 Tamo qudei naŋgi laŋa sa anjam uge uge mareqnub. Anjam dena tamo uŋgasari
naŋgi nanaritnjreqnu. Deqa ni anjam di qoreiyosim Qotei aqa kumbra dauryqajqa
siŋgilaoqne.

8 Ni qalie, iga gago jejamu qaloqnsim geregere taqatoqnqom di iga siŋgila oqnsim
sqom. Kumbra dena iga kiñala aqaryaigwas. Di gago jejamu segi aqaryaiyqas. Ariya
iga Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgilaoqnqom di iga mandamq endi so bole sosim
mondoŋ dego iga ŋambile gaigai sqom. Kumbra dena iga torei aqaryaigwas.
9 O Timoti, anjam di bole. Tamo kalil naŋgi qusib marqab, “Bole.”
10 Qotei ŋambile unu qaji a na tamo uŋgasari kalil naŋgi eleŋqajqa waueqnu. Od, a na
tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi bole eleŋej koboqo. Deqa iga Qotei
qa tariŋoqnsim unum. Utru deqa iga gaigai siŋgila na aqa wau ojeqnum.
11 Ijo anjam kalil endi ni na plaltoqnsim Kristen naŋgi minjroqne.
12 O Timoti, tamo qudei naŋgi ni qa mareqnub, ni aŋgro kiñala. Tamo naŋgi dena ino
ñam ugetetmaib. Ino anjam maro ti ino walwel ti di ni geregere taqatosim kumbra bole
segi yoqne. Osim qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim Qotei qa ino areqalo siŋgilatoqnsim
Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji soqne. Soqnim Kristen naŋgi ino kumbra di
unoqnsib ni daurmoqnqab.
13 Ariya e inoq urur bqasai di Kristen naŋgi louqa korooqnibqa ni tigeloqnsim Qotei
aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di sisiyoqnsim anjam aqa damu palontoqne. Osim naŋgi
Qotei aqa gam bole osornjroqne.
14 Nami Kristen gate naŋgi ino gateq di naŋgo baŋ atnabqa Qotei na ni siŋgila emej.
Bati di tamo bei na Qotei aqa medabu osiq ni qa anjam bei babtej. Deqa ni siŋgila di
oqnsim Qotei aqa wau ojqa asgimaiq.
15 Ni gaigai wau di geregere taqatosim siŋgila na wauoqne. Yimqa Kristen kalil naŋgi
ino kumbra di unoqnsib maroqnqab, “Ni Qotei aqa wau bole yeqnum.”
16 Ni ino segi kumbra ti ino anjam maro ti geregere taqatosim siŋgila na Qotei aqa wau
yoqne. Yimqa Qotei na ni ti tamo uŋgasari kalil ino anjam queqnub qaji naŋgi ti eleŋqas.

5

Kristen kalil naŋgi gago was, jaja, ai abu bul unub

1 O Timoti, ni na tamo qeli naŋgi ŋiriŋtnjroqnaim. Ni lawo na naŋgi tingitnjroqne. Ni
naŋgi tingitnjrqa osimqa naŋgi ino abu bul lawo na tingitnjroqne. Aŋgro meli naŋgi ti
aŋgro wala naŋgi ti dego lawo na tingitnjroqne. Ni naŋgi tingitnjrqa osimqa naŋgi ino
was bul lawo na tingitnjroqne.
2 Uŋa qeli naŋgi dego tingitnjrqa osimqa naŋgi ino ai bul lawo na tingitnjroqne. Uŋa
meli naŋgi dego tingitnjrqa osimqa naŋgi ino jaja bul lawo na tingitnjroqne. Ni Qotei
aqa ŋamgalaq di une saiqoji sosimqa uŋa meli naŋgi tingitnjroqne.

Uŋa qobul naŋgi taqatnjrqajqa anjam

3 Nuŋgo ambleq di uŋa qobul naŋgi unub. Naŋgi qudei aŋgro saiqoji. Deqa ni na uŋa
qobul naŋgi di kumbra bole osornjroqne.
4 Uŋa qobul qudei naŋgo aŋgro ti moma ti soqnib ni na naŋgi endegsi minjre, “Nuŋgo
ai ti moma ti naŋgi qobulonub deqa niŋgi na naŋgi taqatnjroqnsib iŋgi iŋgi enjroqniy.
Nuŋgo wau bole agide. Niŋgi nami aŋgro kiñilala sonabqa naŋgi waukobaoqnsib niŋgi
gereiŋgoqneb. Bini naŋgi qobulonub deqa niŋgi na kamba naŋgi taqatnjroqniy. Niŋgi
kumbra degyqab di Qotei a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas.”
5 Uŋa qobul qudei naŋgi aŋgro saiqoji. Naŋgi segi unub. Naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqnsib a qa tariŋoqnsib qolo ti qanam ti pailyoqnsib unub.
6 Ariya naŋgi qudei naŋgo segi jejamu qa areqalo uge uge dauryeqnub. Deqa naŋgi
moiyobulejunub.
7 Deqa ni na uŋa qobul naŋgi di minjroqnimqa naŋgi Qotei pailyoqnsibqa kumbra bole
bole dauryoqnebe. Naŋgi kumbra degyqab di naŋgi tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq
di une saiqoji sqab.

8 Ariya ni que. Tamo bei na aqa segi tal qujai naŋgi gereinjrqasai di a kumbra tulaŋ
ugedamu yqo. A Yesus qa aqa areqalo siŋgilatqa uratobulqo. Ni une. Tamo naŋgi Qotei
qaliesai qaji naŋgi kumbra uge deqaji yosaieqnub.
9 O Timoti, ni uŋa qobul naŋgo ñam neŋgreŋyim Kristen naŋgi na iŋgi iŋgi qa aqaryain-
jroqnqab. Ni uŋa qobul endeqaji naŋgo ñam neŋgreŋye. Naŋgi uŋa qeli wausau 60 onub.
Naŋgi nami tamo qujai segi esoqneb.
10 Naŋgi wau bole bole yoqneb deqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgo ŋamgalaq di uŋa bole-
quja. Naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi gereinjroqnsib boletnjroqneb. Tamo laŋaj naŋgi naŋgo
meq beqnabqa oqnsib gereinjroqneb. Naŋgi na Kristen naŋgo siŋga yansetnjroqneb.
Tamo uŋgasari naŋgi gulbe ti sonabqa naŋgi na aqaryainjroqneb. Naŋgi wau bole bole
yqajqa siŋgilaoqneb. O Timoti, ni uŋa qobul deqaji naŋgo ñam neŋgreŋyim Kristen naŋgi
na iŋgi iŋgi qa aqaryainjroqnqab.
11 Ariya uŋa qobul meli naŋgi siŋgila bole unub deqa ni naŋgo ñam neŋgreŋyaim. Naŋgi
qudei olo tamo oqajqa are prugnjreqnaqa Kristus qoreiyeqnub.
12 Naŋgi nami anjam siŋgilatosib mareb, “Iga olo tamo oqasai. Iga Kristus aqa wau
segi ojqom.” Ariya naŋgo anjam di naŋgi bunuqna uratosib olo tamo oqajqa are
prugnjreqnu. Deqa naŋgi unetonub.
13 Naŋgo kumbra uge bei agiende. Naŋgi lalie kobaeqnub. Di segi sai. Naŋgi ta talq
giloqnsib anjam laŋa laŋa maroqnsib yomu anjam quqwajqa tulaŋ arearetnjreqnu.
Anjam uge uge iga marqajqa getento qaji di naŋgi mare mare laqnub.
14 Deqa e are qalonum, uŋa qobul meli deqaji naŋgi olo tamo osib aŋgrotoqnsib naŋgo
segi tal gereiyoqnqab di kere. Naŋgi degyqab di jeu tamo naŋgi na Kristen naŋgi
misiliŋnjrqa keresai.
15 Ni qalie, uŋa qobul meli qudei naŋgi Qotei aqa gam bole uratoqnsib olo Satan
dauryeqnub.
16 Ariya Timoti, ni que. Uŋgasari qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo
ai naŋgi qobulonub. Deqa ni na naŋgi minjrimqa naŋgi naŋgo ai naŋgi taqatnjroqnsib
iŋgi iŋgi enjroqnqab. Yimqa Kristen naŋgi na gulbe di qoboiyqasai. Uŋa qobul aŋgro
saiqoji unub qaji naŋgi segi Kristen naŋgi na taqatnjroqnsib iŋgi iŋgi qa aqaryainjroqn-
qab.

Kristen gate naŋgi wau bole yeqnub deqa iga na naŋgi gereinjroqnqom

17 Kristen gate naŋgi wau bole yeqnub deqa ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa
naŋgi Kristen gate naŋgo ñam soqtetnjroqnsib iŋgi iŋgi qa aqaryainjroqnebe. Kristen
gate qudei naŋgi Qotei aqa anjam palontqajqa waukobaoqnsib Qotei aqa gam bole tamo
uŋgasari naŋgi osornjreqnub. Deqa ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa naŋgi Kristen
gate naŋgi di tulaŋ geregereinjroqnebe.
18 Iga qalie, tamo naŋgi wauqab di naŋgo awai oqab. Agi Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, “Makau naŋgi waukobaoqnsib iŋgi ñeŋgi paraparaiyoqnsib
aqa sau taqal ateqnub. Deqa niŋgi na makau naŋgi damu uyqa saidnjraib.”
19 Ariya Timoti, tamo qujai na ni mermqas, “Kristen gate bei a une yqo.” Degsi
mermqas di ni aqa anjam quetaim. Ariya tamo aiyel kiyo tamo qalub kiyo naŋgi na
degsib mermibqa ni naŋgo anjam di quetnjre.
20 Kristen gate qudei naŋgi une yoqnibqa ni na naŋgi joqsim Kristen gate kalil naŋgo
ulatamuq di tigeltnjrsim naŋgo une boleq atsim ŋiriŋtnjre. Yimqa Kristen gate kalil naŋgi
ino kumbra di unsib naŋgi dego une yqajqa ulaqab.

Pol na Timoti minjej, “Ni Qotei aqa wau geregere taqatime”

21 O Timoti, Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi ti Kristus Yesus ombla naŋgo ŋamgalaq di e siŋgila
na anjam endegsi ni mermqai. Wau kalil e ino baŋq di atem qaji di ni bole taqatosim

wauoqne. Ni que. Ni ino leŋ qujai naŋgi ti tamo ñam ti naŋgi segi geregereinjroqnaim. Ni tamo kalil naŋgi turtnjrsim geregereinjroqnime.

22 Ni tamo bei a Kristen naŋgo gate atqa osimqa ino baŋ aqa gateq di urur ataim. Ni grotqam di a bunuqna une yimqa ni a ombla une oqam. Deqa ni ino segi so geregere taqatosim Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji soqne.

23 Ariya Timoti, ni mene jaqatiŋmeqnu deqa ni bunuqna ya segi uyaim. Ni ya ti wain ti turtosim uyoqne. Yim ino mene olo boleqas.

24 Tamo qudei naŋgo une boleq di unu. Qotei na tamo naŋgi di awai uge enjrqas. Tamo qudei naŋgo une uliejunu. Bunuqna naŋgo une di dego boleq dqas.

25 Dego kere tamo naŋgo kumbra bole qudei boleq di unu. Kumbra bole qudei boleq dosaiunu. Kumbra di dego boleq dqas. Kumbra di gaigai uliesqa keresai.

6

Kaŋgal tamo naŋgi kumbra bole segi yoqnebe

1 Ni na Kristen kaŋgal tamo naŋgi minjrimqa naŋgi naŋgo wau qa gate naŋgo ñam soqtoqnsib naŋgo sorgomq di geregere soqnebe. Yimqa wau qa gate naŋgi Qotei aqa ñam ti Yesus aqa anjam ti misiliŋyqa keresai.

2 Kristen kaŋgal tamo qudei naŋgo wau qa gate naŋgi dego Kristen. Deqa ni na kaŋgal tamo naŋgi di minjrimqa naŋgi endegsib are qalaib, “Gago wau qa gate naŋgi gago Kristen was. Deqa uŋgum, iga naŋgo anjam gotraŋyoqnqom.” Naŋgi degsib are qalaib. Ni na naŋgi minjrimqa naŋgi endegsib are qalqab, “Gago wau qa gate naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub. Deqa iga naŋgi qalaqalainjroqnqom.” Naŋgi degsib are qalqab di naŋgi naŋgo wau qa gate naŋgi geregere wauetnjroqnqab. O Timoti, ni ijo anjam di plaltoqnsim Kristen naŋgi minjroqne.

Tamo naŋgi silali koba oqajqa are qalqab di Satan na naŋgi uneq breinjrqas

3 Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa anjam kalil bole. Di gisaŋ anjam sai. Iga anjam di ojqom gam dena iga Qotei aqa kumbra geregere qalieosim dauryqom. Ariya tamo qudei naŋgi degyosaieqnub. Naŋgi Yesus aqa anjam di uratoqnsib olo anjam bei Yesus aqa anjam ti ombla kerekereosai qaji di palonteqnub.

4 Tamo deqaji naŋgi naŋgo segi areqalo dauryqajqa tulaŋ arearetnjreqnaqa diqoqnsib laqnub. Naŋgi powo saiqoji sosibqa anjam qudei qa laŋa laŋa ŋiriŋoqnsib ñam qudei qa anjam na qotoqnsib unub. Anjam dena naŋgo are ugetetnjreqnaqa naŋgi qotoqnsibqa misiliŋ anjam koba maroqnsib areqalo uge ti laqnub.

5 Osib naŋgi gaigai ŋiriŋ anjam koba maroqnsib areqalo uge uge na niñaqoqnsib laqnub. Naŋgi Qotei aqa anjam bole poinjrosai bole sai. Deqa naŋgi endegsib are qaleqnub, “Iga Qotei aqa kumbra dauryqom gam dena iga ñoro koba ti sqom.” O Timoti, naŋgo anjam di gisaŋ.

6 Bole, iga Qotei aqa kumbra dauryqom gam dena iga laŋ goge qaji ñoro koba oqom. Jejamu qa iŋgi iŋgi Qotei na egeqnu qaji di iga oqnsim mareqnum, “Iŋgi di iga qa kere.” Iga degsi mareqnum gam dena dego iga laŋ goge qaji ñoro bole oqom.

7 Iga qalie, iga nami ŋambabem di iga iŋgi iŋgi ti ŋambabosai. Bunuqna iga moiqom di iga iŋgi iŋgi ti olo moiqasai dego.

8 Deqa iga endegsi marqom, “Iga iŋgi uyo ti gara ti yala eqnum di kere.”

9 Ariya tamo naŋgi silali koba oqajqa are qaleqnub qaji naŋgi Satan na walawalainjroqnsiq uneq breinjreqnu. Aliem na wagme naŋgi ojeleŋeqnu dego kere. Deqa naŋgi kumbra uge uge yqajqa are prugnjreqnaqa kumbra dena naŋgi tulaŋ ugetnjreqnu. Mondoŋ naŋgi torei padalqab.

10 Tamo deqaji naŋgi silali tulaŋ qalaqalaiyeqnub. Naŋgo kumbra di agi kumbra uge
uge kalil qa utru. Kumbra dena tamo qudei naŋgi titnjreqnaqa naŋgi Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatqa uratoqnsib gulbe gargekoba iteqnub.

Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ŋambile bole oqab

11 O Timoti, ni Qotei aqa tamo bole unum deqa ni kumbra uge kalil torei qoreiyosim
taqal ate. Osim ni kumbra bole bole yoqnsim Qotei aqa kumbra dauryoqnsim a qa
ino areqalo siŋgilatoqnsim tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqne. Osim ni siŋgila na
tigeloqnsim gulbe kalil qoboiyoqnsim tamo uŋgasari naŋgi lawo kumbra osornjroqne.
12-13 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi siŋgila na gurgurob-
uloqnsib bubuŋeqnub. Deqa Timoti, ni siŋgila na ururoqne. Osim dena ni ŋambile gaigai
sqam. Ŋambile di Qotei na ni emqajqa are qalsiq metmej. Qotei a na qujai iŋgi iŋgi kalil
ŋambile enjreqnu. Ni tamo uŋgasari gargekoba naŋgo ŋamgalaq di Kristus Yesus aqa ñam
ubtoqnem. Deqa Yesus agi nami Pontius Pailat aqa ulatamuq di anjam maroqnej qaji
aqa Abu Qotei wo naŋgo ŋamgalaq di e ni siŋgila na endegsi mermqai.
14 Anjam ni qusim ojejunum qaji di ni geregere dauryoqne. Ni anjam di ugetaim.
Ugetqasai di tamo naŋgi ni misiliŋmqa keresai. Ni anjam di dauryosim gilsim gilsim gago
Tamo Koba Yesus Kristus a olo laŋ qureq na brantim ni unqam.
15 Yesus bqajqa bati di Qotei a segi na bati atim a bqas. Gago are boletetgwajqa utru
agi Qotei a segi. A segi qujai mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti taqatejunu. A mandor kokba
kalil naŋgo Mandor Koba. A tamo kokba kalil naŋgo Tamo Koba.
16 A segi qujai moiyosaieqnu. A suwaŋoq di unu. Aqa suwaŋ di kobaquja. Deqa iga
aqa areq di brantqa keresai. Tamo bei na nami aqa ulatamu unosaioqnej. Tamo bei na
a unqa keresai. Deqa iga kalil gaigai aqa ñam soqtoqnqom. A bati gaigai siŋgila koba ti
sqas. Bole.

Ñoro tamo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnebe

17 O Timoti, ni na Kristen tamo uŋgasari mandam qa ñoro koba ejunub qaji naŋgi
endegsim minjre, "Niŋgi diqosib nuŋgo segi ñam soqtaib. Nuŋgo ñoro urur koboqas deqa
niŋgi ñoro qa are siŋgilataib. Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib soqniy. Qotei na
iŋgi bole bole kalil iga egeqnaqa iga oqnsim areboleboleigeqnu.
18 Deqa niŋgi kumbra bole bole yoqnsib tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjroqniy. Osib
gaigai nuŋgo iŋgi iŋgi jeiyoqnsib tamo uŋgasari iŋgi iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi enjro-
qniy. Mandam qa ñoro a iŋgi bole edegaib. Iŋgi bole agi tamo uŋgasari aqaryainjrqajqa
kumbra." O Timoti, ni na tamo uŋgasari mandam qa ñoro koba ejunub qaji naŋgi degsim
minjroqne.
19 Naŋgi ino anjam di dauryqab di mondoŋ naŋgi laŋ goge qaji iŋgi iŋgi tulaŋ koba
koroiyib iŋgi iŋgi dena naŋgi tulaŋ aqaryainjrqas. Yimqa naŋgi ŋambile bole gaigai sqab.

Pol na Timoti minjej, "Ni Qotei aqa wau geregere taqatesoqne"

20 O Timoti, Qotei na ni wau emej deqa ni wau di geregere taqatesoqne. Tamo qudei
naŋgi anjam uge laŋa laŋa mareqnub deqa ni naŋgo anjam di qoreiye. Tamo naŋgi di
mareqnub, "Iga powo bole ti unum." Di gisaŋ. Naŋgi Qotei jeutoqnsib aqa areqalo
dauryqa asginjreqnu.
21 Tamo deqaji naŋgi Yesus qoreiyoqnsib a qa naŋgo areqalo siŋgilatqa urateqnub.
O ijo was, Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

2 TIMOTI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Qotei aqa
segi areqalo na e wau di ebej deqa e na tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjreqnum, "Niŋgi
Kristus Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatqab di niŋgi ŋambile oqab." Ŋambile di Qotei a nami
iga egwa marej.
2 O Timoti, ni ijo aŋgro bole bulonum. E anjam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum.
Tamo Koba Kristus Yesus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel ni qa dulosib are boleinjrimqa
ni lawo na soqnime.

Iga Yesus aqa anjam bole qa jemaigwasai

3 Ijo moma naŋgi nami Qotei aqa wau ojoqneb dego kere e bini Qotei aqa wau
ojeqnum. Ijo moma naŋgo are miligiq di naŋgi qalieeb, naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di une
saiqoji soqneb. E segi dego ijo are miligiq di degsi qalieonum. Deqa Timoti, e qolo ti
qanam ti Qotei pailyoqnsim ni qa are qaloqnsim Qotei biŋiyeqnum.
4 Nami e ni uratmqa laqnamqa ni e qa are ugeimonaqa akamem. E deqa are
qaloqnsim ni olo numqajqa are koba unu. E ni numsiyqa tulaŋ areboleboleibqas.
5 Nami ino moma Lois wo ino ai Yunis wo naŋgi aiyel Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqneb dego kere bini ni Yesus qa ino areqalo siŋgilateqnum. Utru deqa e ni
numqajqa are qaloqnsim unum.
6 Nami e ijo baŋ ino gateq di atnamqa Qotei na ni aqa wau ojqajqa deqa siŋgila emej.
Deqa e ino areqalo tigeltetmitqa ni siŋgila deqa olo are qaloqnsim wau di siŋgilatoqne.
Tamo a ŋam puyim puloŋosim kobaqas dego kere ni ino wau di olo siŋgilatim kobaqas.
7 Ni qalie, Qotei na iga ulaqajqa deqa aqa Mondor egosai. Iga siŋgila ti qalaqalaiyo
kumbra ti areqalo bole ti sqajqa deqa osiq aqa Mondor egej.
8 Deqa ni gago Tamo Koba aqa anjam qa jemaimaiq. Ni e qa dego jemaimaiq. E Yesus
aqa anjam mare mare laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e ojsib tonto talq endi waibeb
unum. Deqa ni na e beterbosim Qotei aqa siŋgila ti sosim Yesus aqa anjam bole mare
mare laqne. Osim dena ni e ombla gulbe oqnsim sqom.
9 Qotei na iga eleŋosiqa iga aqa segi kumbra boleq di sqajqa deqa are qalsiq metgej.
Iga wau bole bole yoqnem Qotei a deqa osiq iga metgosai. Tulaŋ nami a iŋgi iŋgi kalil
atosaisosiqa a aqa segi areqalo na iga metgej. Osiqa iga qa are boleiyosiqa Kristus Yesus
qariŋyosiq dena iga eleŋej.
10 Bati kereonaqa Kristus Yesus agi iga eleŋej qaji a boleq dosiqa moiyo aqa siŋgila
kobotej. Aqa kumbra dena Qotei a iga qa are boleiyej. E Yesus aqa anjam bole mare
mare laqnum gam dena tamo uŋgasari naŋgi endegsi poinjreqnu, "Bole, iga moiqasai.
Iga ŋambile gaigai sqom."
11 E Yesus aqa anjam bole palontqajqa ti plaltqajqa ti deqa Qotei na e giltbej.
12 Deqa uŋgum, e gulbe oqnsiy sqai. E deqa jemaibqasai. E Yesus qa ijo areqalo
siŋgilateqnum. E a qa qalie bole. A e wau ebej deqa e qalieonum, a na wau di geregere
taqatoqnsim gilsim a olo bqajqa bati brantqas.
13 O Timoti, anjam bole kalil e nami ni mermoqnem qaji di ni geregere dauryoqnsim
palontoqne. Osim Kristus Yesus qa ino areqalo siŋgilatoqnsim a qalaqalaiyoqne.
14 Qotei na aqa anjam bole di ino baŋq di atej. Anjam di tulaŋ bolequja. Deqa ni
anjam di geregere taqatesoqne. Mondor Bole agi gago are miligiq di unu qaji a na ni
aqaryaimoqnimqa ni Qotei aqa wau geregere ojsim laqne.
15 Ni qalie, tamo kalil Esia sawaq di unub qaji naŋgi e uratbosib jaraiyeb. Figelus
Hermogenes wo naŋgi aiyel dego e uratbosib jaraiyeb.

16 E endegsi pailyeqnum, “O Tamo Koba, ni Onesiforus aqa tal qujai naŋgi qa dulame.”
O Timoti, Onesiforus a bati gargekoba ijo are boletetboqnej. E tonto talq di soqnem bati
deqa a e qa jemaiyosai.
17 A Rom qureq bosiq dia e qa ŋamosiq itbej.
18 Deqa e a qa endegsi pailyeqnum, “O Tamo Koba, mondoŋ ni na tamo uŋgasari naŋgi
peginjrqa batiamqa ni Onesiforus a qa dulame.” O Timoti, nami Efesus qureq di dego
Onesiforus a e qa wau gargekoba yoqnsiqa aqaryaiboqnej. Di ni qalie.

2

Pol na Timoti minjej, “Ni Yesus aqa qoto tamo bulosim gulbe qoboiyesoqne”

1 O ijo aŋgro Timoti, Kristus Yesus a iga qa are boleiyeqnu aqa kumbra dena ni
siŋgilatmoqneme.
2 E tamo gargekoba naŋgo ŋamgalaq di Qotei aqa anjam palontoqnem di ni quoqnem.
Anjam di ni na olo tamo qudei Yesus bole dauryeqnub qaji naŋgi dego minjroqnimqa
naŋgi kamba tamo qudei naŋgi minjroqnqab.
3 Ni e ombla Kristus Yesus aqa qoto tamo bulosim gulbe qoboiyesoqne.
4 Qoto tamo naŋgo kumbra di ni qalie. Naŋgi qotqajqa wau ojoqnsib olo wau bei qa
are qalosaieqnub. Naŋgi qotqajqa wau segi ojeqnub. Deqa naŋgo gate a naŋgi qa tulaŋ
areboleboleiyeqnu.
5 Tamo bei bei wo gurgurosib bubuŋosib bei na bei buŋyosim di a awai oqas. A
ururqajqa kumbra geregere dauryqasai di a awai oqasai.
6 Tamo bei a wauosim iŋgi yagwas di iŋgi meliamqa a osim uyqas. Deqa tamo laŋaj bei
a namoqna bosim iŋgi uyqasai.
7 O Timoti, ijo anjam e ni mermeqnum qaji endi ni qusim ino areqaloq di siŋgilatime.
Yimqa Tamo Koba a na powo emimqa ni ijo anjam kalil endi geregere poimqas.
8-9 Ni gaigai Yesus Kristus qa are qaloqne. A moisiq olo subq na tigelej. A Mandor Koba
Devit aqa moma. E aqa anjam bole palontoqnsim laqnam jeu tamo naŋgi na e tamo uge
bul nuboqnsib gulbe koba eboqneb. Deqa naŋgi na e ojsib tonto talq endi waibeb unum.
Ariya naŋgi Qotei aqa anjam getentqa keresai.
10 E tamo uŋgasari Qotei na giltnjrej qaji naŋgi qa are qaloqnsim gulbe kalil qoboiye-
qnum. E degyeqnum. Di kiyaqa? Qotei na naŋgi eleŋamqa naŋgi Kristus Yesus aqa ñam
na ŋambile osib a ombla so bole gaigai sqajqa deqa.
11 Qotei aqa anjam bei unu. Anjam di gisaŋ sai. Anjam di bole. Deqa iga gago areqaloq
di siŋgilatqa kere. Anjam agiende.
“Iga Yesus ombla moiyobulem deqa iga a ombla olo ŋambile gaigai sqom.
12 Iga gulbe kalil qoboiyoqnsim siŋgila na tigelesqom di mondoŋ iga Yesus ombla
mandor kokba sqom.
Iga a qoreiyqom di a na kamba iga qoreigwas.
13 Iga aqa anjam dauryqa marsimqa olo dauryqa uratqom di Yesus a segi aqa anjam
uratqa keresai. A dauryoqnsim sqas.”

Pol na Timoti minjej, “Ni Qotei aqa wau tamo bole soqne”

14 O Timoti, Kristen naŋgi ijo anjam deqa are walnjraim deqa ni na gaigai minjroqne.
Osim Qotei aqa ŋamgalaq di naŋgi endegsim minjroqne, “Niŋgi anjam qudei qa laŋa laŋa
ŋiriŋoqnaib. Osib ñam qudei qa anjam na qotoqnaib. Anjam dena niŋgi aqaryaiŋgwa
keresai. Niŋgi anjam di qusib dauryqab di nuŋgo areqalo niñaqesqas.”
15 O Timoti, ni Qotei aqa wau tamo boledamu sosimqa aqa anjam bole geregere
palontoqnqajqa siŋgilaoqne. Yim Qotei a ino wau kalil qa tulaŋ arearetoqnqas. Deqa
ni aqa ŋamgalaq di jemaimqasai.

16 Tamo qudei naŋgi anjam uge laŋa laŋa mareleŋeqnub deqa ni naŋgo anjam di
qoreiye. Naŋgo anjam di tulaŋ ugedamu. Anjam dena tamo uŋgasari naŋgi are
prugtetnjroqnim naŋgi Qotei aqa kumbra torei uratoqnqab.
17 Anjam di yu uge bulosim tulaŋ kobaqujaosim tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqn-
qas. Tamo aiyel anjam uge deqaji mareqnub agi Himeneus Filetus wo.
18 Naŋgi aiyel anjam bole qa gam uratosib gisaŋ anjam endegsib mareqnub, "Tamo
uŋgasari kalil naŋgi nami subq na tigeleb koboej. Deqa naŋgi olo bunuqna subq na
tigelqasai." O Timoti, gisaŋ anjam dena tamo uŋgasari qudei nami Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilateb qaji naŋgo areqalo olo niñaqyetnjreqnu.
19 Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi tal ai bulosib siŋgila na tigelejunub. Tal aiq di
Qotei aqa anjam endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo Koba a aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
qa qalie bole." Anjam bei dego tal aiq di neŋgreŋyeb unu, "Tamo kalil Tamo Koba aqa
ñam ejunub qaji naŋgi kumbra uge uge qoreiyebe."
20 E yawo anjam bei mermqai. Tal kobaquja bei miligiq di tabir qudei gol na ti silva na
ti gereiyeb. Tabir qudei ŋamtaŋ na gereiyeb. Tabir qudei jagi na gereiyeb. Tabir qudei
wau bole qa gereiyosib olo tabir qudei wau kiñilala qa gereiyeb.
21 Deqa tamo bei a kumbra uge kalil uratosim Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqas
di a tabir wau bole qa gereiyeb qaji di bul sqas. Deqa a ñam bole osim Qotei aqa
segi kumbra boleq di sosim Gate Koba Yesus geregere wauetoqnqas. A wau bole kalil
yoqnqajqa tulaŋ kere na sqas.
22 Deqa Timoti, areqalo uge uge aŋgro wala naŋgi dauryeqnub qaji di ni na qoreiye.
Osim ni kumbra bole yoqnqajqa wauoqnsim Qotei qa ino areqalo siŋgilatoqnsim tamo
uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqnsim lawo na soqne. Tamo uŋgasari are bole ti sosib Tamo
Koba aqa ñam na pailyeqnub qaji naŋgi ni ombla kumbra kalil di yoqniy.
23 Tamo uŋgasari areqalo bole ti sosai qaji naŋgi nanari anjam laŋa laŋa mareleŋeqnub
deqa ni naŋgo anjam di quoqnaim. Ni qalie, anjam dena qoto ti ŋiriŋ ti tigelteqnu.
24 Tamo Koba aqa wau tamo naŋgi anjam na qotoqnsib ŋiriŋoqnaib. Naŋgi na tamo
uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole bole enjroqnsib Qotei aqa anjam plaltosib minjro-
qnebe. Tamo qudei na naŋgi gulbe enjribqa naŋgi deqa ŋiriŋaib. Naŋgi kamba olo
kumbra lawo naŋgi osornjroqnebe.
25 Naŋgi lawo na Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgo areqalo olo gereiyetnjro-
qnebe. Yim Qotei na naŋgo are bulyetnjrimqa naŋgi aqa anjam bole poinjrim dauryqab.
26 Nami Satan a tamo naŋgi di siŋgila na ojesonaqa naŋgi aqa anjam dauryoqneb. Deqa
Qotei aqa wau tamo naŋgi lawo na naŋgi tingitnjribqa naŋgi Qotei aqa anjam bole qa
poinjrim olo areqalo bole osib Satan aqa baŋq dena jaraiyosib sawa boleq di sqab.

3

Diŋo bati jojomoqnimqa tamo naŋgi kumbra uge uge yoqnqab

1 O Timoti, ni endegsi poimem. Mondoŋ diŋo bati jojomoqnimqa gulbe gargekoba
mandamq endi branteleŋqab.
2 Tamo naŋgi kumbra uge uge endeqaji yoqnqab. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa tulaŋ
areboleboleinjroqnqas. Naŋgi silali koba oqajqa are prugnjroqnqas. Naŋgi naŋgo segi
ñam soqtoqnsib diqoqnsib ŋiriŋ anjam koba maroqnsib tamo naŋgi misiliŋnjroqnqab.
Naŋgi naŋgo ai abu naŋgo anjam gotraŋyoqnqab. Tamo qudei na naŋgi aqaryainjro-
qnibqa naŋgi kamba olo naŋgi qa are boleinjroqnqasai. Naŋgi Qotei aqa kumbra bole
kalil qoreiyoqnqab.
3 Naŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryqa uratoqnqab. Naŋgi ŋiriŋoqnsib jeu atoqnsib
olo jeu turyoqnqasai. Naŋgi yomu anjam gargekoba maroqnsib naŋgo segi jejamu
taqatqajqa asginjroqnqas. Naŋgi laŋa laŋa qotoqnsibqa tamo naŋgi ñumoqnsib kumbra
bole jeutoqnqab.

4 Naŋgi tamo qudei naŋgi ugeugeinjroqnqab. Naŋgi urur kumbra uge uge yoqnqab.
Naŋgi kumbra di yqajqa ulaoqnqasai. Naŋgi naŋgo segi ñam soqtoqnsib mandam qa iŋgi
iŋgi qa tulaŋ areboleboleinjroqnqas. Naŋgi Qotei qa yala arearetnjroqnqasai.
5 Naŋgi laŋa babaŋ na Qotei aqa kumbra bole dauryobuloqnsib sqab. Kumbra bole
aqa siŋgila naŋgi yala poinjrqasai. O Timoti, tamo deqaji brantoqnibqa ni na naŋgi
beternjraim. Torei uratnjrsim isaq gile.
6 Tamo deqaji naŋgi kumbra uge endegyeqnub. Naŋgi uŋa qudei naŋgo tal miligiq
giloqnsib naŋgi walawalainjroqnsib areqalo titetnjreqnub. Uŋa naŋgi di areqalo bole
ti sosai. Naŋgi une gargekoba yeqnab naŋgo une dena naŋgi siŋgila na ojeqnaqa naŋgi
kumbra uge uge yqajqa are prugnjreqnu.
7 Uŋa naŋgi di gaigai qalie oqajqa are qaloqnsib ariya naŋgi anjam bole aqa utru
poinjrqa keresaiinjreqnu.
8 Gisaŋ tamo naŋgi di Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub. Naŋgo areqalo tulaŋ
niñaqejunu. Nami Janes Jambres wo naŋgi aiyel Moses jeutoqneb dego kere gisaŋ tamo
naŋgi na Qotei aqa anjam bole jeuteqnub.
9 Ariya naŋgo kumbra di tulaŋ kobaqasai. Nami Janes Jambres wo naŋgi aiyel kumbra
deqaji yeqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi unoqnsib maroqneb, “Naŋgo kumbra di
nanari.” Dego kere gisaŋ tamo naŋgi kumbra uge uge yoqnibqa tamo uŋgasari kalil naŋgi
unoqnsib maroqnqab, “Naŋgo kumbra di nanari.”

Pol na Timoti minjej, “Ni Qotei aqa anjam siŋgila na ojesoqne”

10 O Timoti, ni nami e ombla soqnem deqa ijo anjam kalil e na plaltoqnem qaji
di ni qalie. Ijo walwel ti ijo kumbra ti di ni qalie bole. E Qotei qa ijo areqalo
siŋgilatoqnsim ijo are miligi dego gaigai siŋgilatoqnsim waukobaoqnem. Osim tamo
uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqnsim siŋgila na tigeloqnsim gulbe qoboiyoqnem. Di ni
qalie bole. 11 Antiok qure ti Aikoniam qure ti Listra qure ti dia jeu tamo naŋgi na e
kumbra uge uge ebeqnabqa e jaqatiŋ koba oqnem. Qure qureq di kumbra uge kalil e
qa brantoqnej qaji di ni qalie. Ariya bati deqa Tamo Koba a na e aqaryaiboqnsiqa gulbe
kalilq dena e oqnsiq taqal atoqnej. Deqa bini e bole unum.
12 Ni qalie, jeu tamo naŋgi na tamo uŋgasari kalil Kristus Yesus beteryesosib Qotei aqa
kumbra dauryqa siŋgilaeqnub qaji naŋgi ugeugeinjroqnqab.
13 Tamo uge uge naŋgi ti gisaŋ tamo naŋgi ti tulaŋ ugeoqnqab. Ugeoqnsib gisaŋ anjam
gargekoba maroqnib Satan na kamba dego naŋgi olo gisa gisaŋnjroqnqas. Yim naŋgo
kumbra di tulaŋ ugedamuqas.
14 Ariya Timoti, anjam iga nami ni mermonam qusim ino areqaloq di siŋgilatem qaji
di ni olo siŋgila na ojesoqne. Ni iga qa bole qalieonum deqa ni degyoqne.
15 Nami ni aŋgro kiñala sosimqa ni Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di qalieosim
bosi bosim agi qalieosim unum. Anjam dena ni powo bole emonaqa ni Kristus Yesus qa
ino areqalo siŋgilatonamqa Qotei na ni padalo sawaq dena ej.
16 Qotei aqa anjam kalil neŋgreŋq di so qaji di Mondor a segi na babtej. Anjam dena
iga aqaryaigoqnsiqa gam bole osorgoqnsiqa gago areqalo tingitetgeqnu. Osiqa gago
walwel gereiyetgoqnsiqa iga kumbra bole dauryqajqa siŋgilatgeqnu.
17 Deqa anjam dena Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi keretnjreqnaqa naŋgi kumbra bole
kalil yoqnsib wau bole bole ojeqnub.

4

Pol na Timoti minjej, “Ni Yesus aqa anjam palontqajqa tulaŋ siŋgilaoqne”

1 Qotei aqa Ŋiri Kristus Yesus wo naŋgo ŋamgalaq di e ni siŋgila na endegsi mermqai.
Mondoŋ Yesus a laŋ qureq na brantosim tamo uŋgasari kalil ŋambile so qaji naŋgi ti nami
moreŋeb qaji naŋgi ti peginjrqas. Osim a bati gaigai Mandor Koba sqas.

2 Deqa ni Yesus aqa anjam palontoqne. Tamo uŋgasari naŋgi ino anjam quqwa arearetnjroqnqas kiyo asginjroqnqas kiyo di uŋgum. Ni na naŋgi tingitnjroqnsim dalnjroqnsim are tigeltetnjroqne. Ni asgimaiq.
3 O Timoti, ni que. Bunuqna tamo gargekoba naŋgi Qotei aqa anjam quqwa asginjroqnimqa olo anjam utru bei bei quqwajqa are prugnjroqnqas. Osib naŋgo segi areqalo dauryosib anjam plalto tamo qudei naŋgi metnjroqnib bosib gisaŋ anjam minjroqnib qusib arearetnjroqnqas.
4 Deqa naŋgi anjam bole quqwa uratosib laŋa sa anjam quqwajqa dab atoqnqab.
5 Ariya Timoti, ni kumbra degyaim. Ni gaigai areqalo bole na sosimqa gulbe ti jaqatiŋ ti qoboiyoqne. Osim ni na Yesus aqa anjam bole tamo uŋgasari naŋgi minjre minjre laqne. Ni naŋgi aqaryainjrqajqa wau ti unum deqa ni wau di keretosim yoqne.

Pol a moiqa bati jojomej

6 Ni qalie, jeu tamo naŋgi na e lubsib moiyotbqa bati jojomqo. Israel naŋgi wain bilentoqnsib Qotei atraiyeqnub dego kere e moisiyqa ijo leŋ aiqas qaji dena Qotei atraiyobulqai.
7 Tamo naŋgi gurguroqnsib bubuŋeqnub dego kere e nami siŋgila na ururosim Yesus dauryoqnem agi bini e degyeqnum. E ijo wau kalil kobotonum. E Qotei qa ijo areqalo siŋgilatoqnem di e uratosaioqnem. Agi bini e ijo areqalo di siŋgila na ojejunum.
8 Tamo naŋgi gurguroqnsib bubuŋeqnub di naŋgi awai oqajqa. Ijo awai bole agi Qotei a laŋ qureq di atej unu. E awai di oqajqa tariŋoqnsim unum. Ijo awai agiende. Mondoŋ Tamo Koba a na e tamo bole une saiqoji qa merbqas. Di ijo awai bole. Tamo Koba a kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas. Peginjrqa bati deqa a awai bole di e ebqas. A e segi awai ebqasai. Tamo kalil Yesus a laŋ goge na brantim unqajqa deqa areboleboleinjreqnu qaji naŋgi dego awai bole enjrqas.

Pol na Timoti minjej, "Ni ijoq urur au"

9 O Timoti, ni ijoq urur au.
10 Ni que. Demas a mandam endeqa kumbra qa tulaŋ arearteqnu. Deqa a na e uratbosiqa Tesalonaika qureq gilej. Kresens a Galesia sawaq gilej. Taitus a Dalmesia sawaq gilej.
11 Aqo Luk wo segi unum. Deqa ni Mak osimqa endeq boiy. Mak a tamo bole. A na e aqaryaiboqnsiqa wau bole yeqnu.
12 Tikikus agi e na qariŋyonam Efesus qureq aiyej.
13 Ni ijoq bqa osimqa ijo gara jugo Troas qureq di uratem qaji di osim osau. Agi Karpus aqa talq di uratem unu. Ijo buk qudei dego osau. Ariya ijo pepa lulumo qudei wagme naŋgo jegara na gereiyo qaji di dego osim osbetbe. Ni are walmaiq.
14 Bras na iŋgi iŋgi gereiyo tamo aqa ñam Aleksander a na e ugeugeiboqnej. Deqa mondoŋ Tamo Koba a na kamba Aleksander ŋolawotqas.
15 Aleksander a nami iga jeutgoqnsiqa gago anjam tulaŋ ugeugeiyoqnej. Deqa ni a qa geregere ŋam atoqne.
16 Jeu tamo naŋgi nami e ojsib anjam pegiyo talq di tigeltbeb bati deqa tamo bei na e taqbosai. Tamo kalil naŋgi e uratbosib jaraiyeb. Deqa e Qotei endegsi pailyem, "O Abu, ni naŋgo une deqa olo kambatnjraime." E degsi Qotei pailyem.
17 Ariya Tamo Koba Yesus a segi na e taqbosiqa siŋgila ebej deqa e anjam pegiyo talq di tigelosim Yesus aqa anjam bole mareqnamqa sawa bei bei qaji naŋgi quoqneb. Qotei na e aqaryaibosiqa bauŋ juwaŋ naŋgo medabuq na e osiq taqal waibej.
18 Deqa e endegsi qalieonum. Jeu tamo naŋgi boqnsib kumbra uge uge ebqa maroqnib Qotei na e aqaryaiboqnsim naŋgo baŋq dena e oqnsim taqal waiboqnqas. Osim bunuqna a na e laŋ qureq osi oqsim dia e taqatbosim ijo Mandor Koba sqas. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

19 O Timoti, ni na ijo kaiye anjam endi osim tamo naŋgi Onesiforus aqa talq di unub
qaji naŋgi ti Prisila Akwila wo naŋgi koba na minjrime.
20 Erastus a Korin qureq di unu. Trofimus a Miletus qureq di ma ti sonaq e na uratem
unu.
21 Ni ijoq urur boqujat. Ni tariŋoqnim ulili bati bo uge.
Yubulus na Pudens na Linus na Klodia na naŋgi qolqe Kristen tamo kalil naŋgi ti koba
na kaiye anjam endi inoq qariŋyonub.
22 Tamo Koba a na ino qunuŋ geregere taqateme. Osim niŋgi kalil qa are boleiyeme.
Bole.

TAITUS

1 E Pol. E Qotei aqa wau tamo. Yesus Kristus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare
laqnum. Tamo uŋgasari Qotei na giltnjrej qaji naŋgi aqa anjam minjroqnitqa qusib Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa qariŋbej. E na naŋgi aqaryainjritqa naŋgi Qotei aqa
anjam geregere qalieosib aqa kumbra dauryqajqa deqa ti qariŋbej. Qotei aqa anjam di
gisaŋ sai. Di anjam bole.
2 E na naŋgi aqaryainjritqa naŋgi ŋambile gaigai sqajqa deqa e waueqnum. Naŋgi
ŋambile di oqajqa tariŋoqnsib unub. Tulaŋ nami Qotei a iŋgi iŋgi kalil atosaisosiqa a na
ŋambile di iga egwajqa marej. A bole marej. A gisaŋosaieqnu.
3 Bati kereonaqa a na aqa anjam maro tamo naŋgi wau enjrej. Kumbra dena a na aqa
segi anjam babtej. A na e dego wau ebej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Anjam
dena a na iga padalo sawaq na eleŋej.
4 O Taitus, e anjam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. Aqo ombla Kristen tamo
uŋgasari kalil naŋgi koba na areqalo qujaitosim Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum.
Deqa ni ijo aŋgro bole bul. Gago Abu Qotei wo Kristus Yesus agi iga eleŋej qaji wo naŋgi
aiyel ni qa are boleinjrimqa ni lawo na soqnime.

Pol na Taitus minjej, "Ni na Kristen naŋgo gate ateleŋ"

5 O Taitus, e ni Krit nuiq di uratmem unum. Krit nuiq di Qotei aqa wau koboosai unu.
Deqa ni na wau di kobotosim qure segi segiq di Kristen naŋgo gate ateleŋ. Agi e nami
wau deqa ni mermem.
6 Deqa ni unime. Ni tamo bei a Kristen naŋgo gate atqa osimqa a peleiyosim aqa
kumbra kalil unsim di ni a gate ate. Tamo di a tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di une
saiqoji soqneme. A uŋa aiyeltaiq. Aqa aŋgro naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib
soqnebe. Naŋgi kumbra uge uge yoqnaib. Naŋgi diqoqnsib naŋgo ai abu naŋgo anjam
gotraŋyoqnaib.
7 Ni qalie, Kristen naŋgo gate naŋgi Qotei aqa wau taqateqnub. Deqa ni tamo bei a
gate atqa osimqa ni aqa kumbra endeqaji unsim a gate ate. A tamo uŋgasari kalil naŋgo
ŋamgalaq di une saiqoji unu. A aqa segi ñam soqtosaieqnu. A Kristen tamo uŋgasari
naŋgi ŋiriŋ na taqatnjrosaieqnu. A urur minjiŋ oqetosaieqnu. A ya uge uyoqnsiq
nanariosaieqnu. A qoto ani tamo sai. A silali koba oqnqajqa tulaŋ arearetosaieqnu.
8 Tamo laŋaj naŋgi aqa meq beqnabqa oqnsiq geregereinjreqnu. A kumbra bole bole
dauryqajqa are qaloqnsiq areqalo bole ti unu. A kumbra tiŋtiŋ ti Qotei aqa segi kumbra
bole ti di dauryqajqa tulaŋ arearteqnu. A aqa segi so geregere taqateqnu.
9 A Yesus aqa anjam bole iga plalteqnum qaji di siŋgila na ojeqnu. Deqa a anjam di
geregere palontoqnsiq Kristen naŋgo are tigeltetnjreqnu. Tamo qudei naŋgi anjam di
gotraŋyeqnab a na naŋgi tingitnjroqnsiq dalnjreqnu.

Krit nuiq di tamo gargekoba naŋgi gisaŋeqnub

10 O Taitus, Krit nuiq di anjam gotraŋyo qaji tamo gargekoba unub. Tamo naŋgi di
anjam laŋa laŋa maroqnsib tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjreqnub. Tamo naŋgi di Juda
tamo. Deqa naŋgi na tamo muluŋ breinjrqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.
11 Naŋgi na Kristen naŋgo silali yainjrqa are qaloqnsib anjam uge uge iga marqajqa
getento qaji di plaltoqnsib minjreqnub. Naŋgi degyeqnub deqa naŋgi na Kristen qudei
naŋgo aŋgro ti naŋgo was naŋgi ti areqalo ugetetnjreqnabqa naŋgi Qotei aqa gam bole
olo urateqnub. Deqa Taitus, ni na tamo uge deqaji naŋgo medabu getentosim saidnjre.
12 Nami Krit nuiq di qalie tamo bei a anjam endegsi marej, "Krit tamo kalil naŋgi gisaŋ
ani. Naŋgi tamo uge. Naŋgi wagme juwaŋ bul. Naŋgi qunjaŋ bolet. Naŋgi wauqa asgim
ani."

13 O Taitus, aqa anjam di bole. Deqa ni siŋgila na tamo uge uge naŋgi tingitnjroqne.
Yimqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo geregere siŋgilatqab.
14 Osib naŋgi Juda naŋgo gisaŋ anjam ti tamo naŋgi Qotei aqa anjam bole qoreiyeqnub
qaji naŋgo dal anjam ti quqwa uratqab.
15 Tamo uŋgasari Qotei aqa ŋamgalaq di jiga saiqoji unub qaji naŋgi qalie, iŋgi uyo
kalil jiga saiqoji unu. Deqa naŋgi oqnsib uyeqnub. Ariya tamo uŋgasari kumbra jigat
dauryoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi torei jiga ti. Deqa naŋgi
mareqnub, "Iŋgi iŋgi kalil jigat." Naŋgo areqalo ti naŋgo are miligi ti tulaŋ jigat.
16 Naŋgi segi mareqnub, "Iga Qotei qa qalie bole." Di gisaŋ. Naŋgi kumbra uge
uge yeqnub dena iga poigeqnu, naŋgi Qotei qoreiyeqnub. Deqa Qotei na naŋgi torei
walinjreqnu. Naŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo unub. Naŋgi kumbra bole bei
dauryqa keresai bole sai.

2

Tamo qeli naŋgi kumbra bole bole yoqnebe

1 O Taitus, ni Qotei aqa anjam bole plaltoqne.
2 Ni na tamo qeli naŋgi anjam endegsim minjroqne, "Niŋgi nuŋgo so geregere taqatiy.
Osib areqalo bole ti sosib kumbra bole bole yoqniy. Niŋgi Qotei aqa anjam bole geregere
qalieosib qalaqalaiyo kumbra yoqnsib gulbe kalil qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqniy."
O Taitus, ni na tamo qeli naŋgi anjam degsim minjroqne.
3 Ni na uŋa qeli naŋgi anjam endegsim minjroqne, "Kumbra bole kalil Qotei a arearete-
qnu qaji di niŋgi dauryosib soqniy. Niŋgi yomuoqnaib. Wain uyoqnsib nanarioqnaib.
Niŋgi na Kristen naŋgi kumbra bole osornjroqniy.
4-5 Osib uŋa meli naŋgi dalnjribqa naŋgi kumbra endegsib yoqnebe. Naŋgi naŋgo
tamo ti naŋgo aŋgro ti qalaqalainjroqnebe. Naŋgi areqalo bole na walwelosib Qotei
aqa ŋamgalaq di une saiqoji soqnebe. Naŋgi Kristen naŋgi gereinjroqnebe. Naŋgi
naŋgo tal geregere taqatosib naŋgo tamo naŋgo anjam dauryoqnebe. Naŋgi kumbra
bole degyoqnibqa naŋgo tamo naŋgi na unjrsibqa Qotei biŋiyosib aqa anjam yomuiyqa
uratqab." O Taitus, ni na uŋa qeli naŋgi anjam degsim minjroqnime.

Pol na Taitus minjej, "Ni kumbra bole yoqnim aŋgro meli naŋgi unsib dauryqab"

6 Ariya ni na aŋgro meli naŋgi dego are tigeltetnjroqnimqa naŋgi areqalo bole na
walweloqnebe.
7 O Taitus, ni kumbra bei yqa osimqa kumbra bole segi yoqne. Yimqa aŋgro meli
naŋgi ino kumbra di unoqnsib dauryoqnqab. Ariya ni gisaŋ anjam maroqnaim. Ni
anjam palontqa osimqa anjam bole segi palontoqne. Alaŋ anjam koba maroqnaim.
Diqoqnaim. Areqalo bole ti sosim kumbra bole bole yoqne.
8 Ni anjam bole segi palontoqnimqa tamo naŋgi ino anjam di uge qa marqa keresai.
Deqa jeu tamo naŋgi na iga yomuigwa keresaiinjrimqa naŋgi jemainjrqas.

Kaŋgal tamo naŋgi gaigai naŋgo wau qa gate
naŋgo sorgomq di soqnebe

9 O Taitus, ni na kaŋgal tamo naŋgi anjam endegsim minjroqne, "Niŋgi gaigai nuŋgo
wau qa gate naŋgo sorgomq di sosibqa wau bole bole naŋgi arearetnjreqnu qaji di
yoqniy. Niŋgi naŋgo medabu ojoqnaib.
10 Osib naŋgo iŋgi bei bajiŋaib. Niŋgi naŋgo anjam geregere dauryosib naŋgi kumbra
bole bole enjroqniy. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra deqa tulaŋ areboleboleinjrqas. Niŋgi
kumbra bole kalil yoqnibqa nuŋgo wau qa gate naŋgi unoqnsib Qotei agi iga eleŋej qaji
aqa anjam tulaŋ biŋiyoqnsib maroqnqab, 'Di anjam bolequja.' " O Taitus, ni na kaŋgal
tamo naŋgi anjam degsim minjroqne.

Iga Yesus bqajqa bati qa tariŋoqnqom

11 Iga qalie, Qotei a iga qa are boleiyeqnu. Aqa kumbra di a na boleq atsiq iga osorgej.
Deqa a na tamo uŋgasari kalil naŋgi padalo sawaq dena eleŋqa kere.
12 Qotei a iga qa are boleiyeqnu aqa kumbra dena iga endegsi osorgeqnu, iga Qotei
qoreiyqajqa kumbra ti mandam qaji areqalo uge uge ti torei uratekritqom. Osim iga
mandam tamo uŋgasari naŋgo ambleq di sosimqa areqalo bole na ti kumbra bole na ti
Qotei aqa kumbra na ti walweloqnqom.
13 Walweloqnsim iŋgi bole bole iga mondoŋ oqom qaji di oqajqa tariŋoqnqom. Yesus
Kristus a segi Qotei. A siŋgila koba ti unu. A na iga eleŋej. Mondoŋ a wala bole ti riaŋ
koba ti osim laŋ qureq na bqas. Iga di unqajqa tariŋoqnqom.
14 Yesus a gago uneq na iga awaigosim iga aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ sqajqa deqa
marsiq aqa segi ŋambile uratosiq iga qa moiyej. Deqa iga gaigai kumbra bole dauryqajqa
siŋgilaoqnqom.
15 O Taitus, ni gaigai Kristen tamo uŋgasari naŋgi anjam di minjroqnimqa naŋgi quo-
qnsib dauryoqnqab. Ni na tamo uŋgasari anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgi tingitnjroqnsim
dalnjroqne. Tamo bei na ino anjam di uge qa maraiq.

3

Qotei a iga qa are boleiyosiq kumbra boledamu egej

1 O Taitus, ni na Kristen tamo uŋgasari naŋgi anjam endegsim minjroqne, “Niŋgi na
mandor naŋgi ti sawa taqato qaji tamo kokba ti naŋgo sorgomq di sosibqa naŋgo anjam
dauryoqniy. Osib gaigai wau bole yqajqa are qaloqniy.
2 Niŋgi tamo qudei naŋgi misiliŋ anjam minjroqnaib. Osib anjam na qotoqnaib.
Gaigai lawo na sosib tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole osornjroqniy.” O Taitus, ni
na Kristen tamo uŋgasari naŋgi anjam degsim minjroqne.
3 Ni qalie, iga dego nami areqalo uge ti sosimqa Qotei aqa anjam gotraŋyoqnem. Bati
deqa Satan na iga gisa gisaŋgeqnaqa iga Qotei aqa gam bole dauryqa uratoqnsim kumbra
uge uge dauryqajqa are pruggeqnaqa gago segi jejamu qa tulaŋ areboleboleigoqnej.
Kumbra dena iga siŋgila na taqatgesoqnej. Deqa iga minjiŋ ti are uge ti sosim walwelo-
qnem. Tamo qudei na iga jeutgeqnabqa iga kamba dego naŋgi jeutnjroqnem.
4 Ariya bati di Qotei agi iga eleŋej qaji a na iga tulaŋ qalaqalaigosiqa iga qa are
boleiyosiq kumbra boledamu egej. Aqa kumbra di a segi na boleq atej.
5 Osiqa iga eleŋej. Gago segi wau bole bole iga yoqnem qaji a deqa osiq iga eleŋosai.
A iga qa dulosiqa iga laŋa eleŋej awai saiqoji. Osiqa gago are miligi yansetgosiqa aqa
Mondor Bole egsiqa iga aŋgro bunuj bul ŋambabtgej.
6 Yesus Kristus agi iga eleŋej qaji aqa wau na Qotei na aqa Mondor Bole qariŋyonaqa
gago are miligiq aiyej.
7 Yesus a iga qa are boleiyej deqa iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unum.
Deqa mondoŋ iga ŋambile gaigai sqom. Iga ŋambile di oqajqa tariŋoqnsim unum.
8 Qotei aqa anjam di tulaŋ boledamu. Deqa iga anjam di gago areqaloq di siŋgilatqom.
O Taitus, ni Qotei aqa anjam di siŋgila na palontoqnimqa tamo uŋgasari Qotei qa naŋgo
areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi quoqnsib kumbra bole bole yoqnqab. Anjam dena tamo
uŋgasari naŋgi aqaryainjreqnu.
9 Tamo qudei naŋgi laŋa laŋa ŋiriŋoqnsib nanari anjam maroqnsib laqnub. Naŋgi
Moses aqa dal anjam qa ti naŋgo moma naŋgo ñam qa ti anjam na qoteqnub. Naŋgi
anjam di marqajqa tulaŋ arearetnjreqnu. Iga qalie, anjam dena iga aqaryaigwa keresai.
Deqa Taitus, ni tamo deqaji naŋgo anjam di quetnjraim. Torei urat.
10 Tamo bei na Kristen tamo uŋgasari naŋgo areqalo ugetetnjrsim naŋgi pupoinjrimqa
ni na tamo di minjimqa aqa kumbra di uratem. A ni quetmosaiamqa olo minje.
Minjimqa olo quetmosaiamqa ni a uratosim torei qoreiye.

11 Ni qalie, tamo deqaji naŋgi Qotei aqa gam torei urateqnub. Naŋgi une yo qaji tamo
unub. Naŋgo une dena naŋgi osornjreqnu, naŋgi tamo uge.

Pol na Taitus minjej, "Ni urur bosim e itbe"

12 Ariya Taitus, ni que. E na Artemas kiyo Tikikus kiyo qariŋyitqa a inoq gilqas. Gilsim
mermimqa ni urur bosim Nikopolis qureq di e itbe. Yuwal ugeo bati qa e dia sqai. Soqnit
ni bosim dia e itbe.
13 Apolos wo dal anjam qalie tamo Senas wo naŋgi aiyel ino qure uratosib walwelqa
laqnibqa ni na aqaryainjrimqa naŋgi gamq di iŋgi bei qa truquqasai.
14 Ni na Kristen naŋgi anjam plaltosim minjroqnimqa naŋgi wau bole yoqnqajqa
geregere qalieosib tamo qudei iŋgi iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi aqaryainjroqnebe.
Naŋgi laŋa sosib wau bole bole yosaio uge.
15 Kristen kalil e koba na endi unum qaji naŋgi na ni kaiyeimonub. Deqa ni na kamba
tamo uŋgasari iga tulaŋ qalaqalaigeqnub qaji naŋgi gago kaiye anjam endi minjrime.
Tamo uŋgasari naŋgi di iga koba na Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum.
O ijo was, Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

FILEMON

1 O Filemon, e Pol. E Kristus Yesus aqa wau tamo. E aqa anjam mare mare laqnem
deqa jeu tamo naŋgi na e ojsib tonto talq endi waibeb unum. Aqo gago was Timoti wo
anjam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. Ni gago Kristen was bole. Ni iga koba na
wau qujai.
2 Aqo aiyel anjam endi ni qa ti gago jaja Apia qa ti Arkipus qa ti Kristen tamo uŋgasari
kalil ino talq di loueqnub qaji naŋgi qa ti qariŋyonum. Arkipus a iga koba na qoto tamo
bulosim Qotei aqa wau ojeqnum.
3 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are bolein-
jrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Filemon a kumbra tulaŋ boledamu yoqnej deqa Pol a areboleboleiyoqnej

4 E gaigai ijo Qotei biŋiyoqnsim ni qa pailyeqnum.
5 E ni qa anjam endegsi queqnum, ni na Tamo Koba Yesus tulaŋ qalaqalaiyoqnsim a
qa ino areqalo siŋgilateqnum. Osim ni na Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi dego
qalaqalainjreqnum.
6 Ni iga ti beterosim koba na Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa e endegsi Qotei
pailyeqnum, “O Abu, ni na Filemon iga ti aqaryaigimqa iga powo bole osim iŋgi bole
bole Kristus a iga egeqnu qaji di geregere poigwas.”
7 Od, was, e qalieonum, ni na Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi qalaqalain-
jroqnsim naŋgo are tulaŋ siŋgilatetnjreqnum. Ino kumbra dena ijo are latetbeqnaqa e
areboleboleibeqnu.

Pol na Filemon minjej, “Ni na Onesimus qalaqalaiyime”

8 O Filemon, e qalieonum, ino kumbra kalil bole. Deqa e ni kumbra bei yqajqa
mermitqa ni ijo anjam daurye. E Kristus aqa ñam na ni siŋgila na mermqa kere.
9 Ariya e ni tulaŋ siŋgila na mermqasai. Aqo ombla qalaqalaiyo kumbra dauryeqnum
deqa e ni lawo na mermqai. E Pol. E Kristus Yesus aqa wau tamo. E aqa anjam mare
mare laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e ojsib tonto talq endi waibeb unum.
10 E tonto talq endi sonamqa ino kaŋgal tamo Onesimus a ni uratmosiq ulaŋosiq Rom
qure endeq bosiq e itbej. E itbonaqa e Yesus aqa anjam minjnamqa a are bulyosiq Yesus
qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa bini a ijo aŋgro bul unu. Deqa e ni mermqai, ni a kumbra
bole osoryime.
11 A nami kaŋgal tamo bolesai soqnej deqa a ni qa wau bole yosaioqnej. Ariya bini a
kaŋgal tamo bolequja unu deqa a ni qa wau bole yoqnqa kere. A e qa dego wau bole
yoqnqa kere.
12 Ariya endego e Onesimus qariŋyonum a inoq olo bqo. Deqa e a qa are ugeibqo. Di
kiyaqa? E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum deqa.
13 E Yesus aqa anjam bole qa waueqnum deqa e tonto talq endi unum. Ariya ijo
are koba endegsi unu. E Onesimus olo osiy a e ombla tonto talq endi sosim a na e
aqaryaiboqnqas. A ino kaŋgal tamo unu deqa a na e aqaryaibqas di ni na dego e
aqaryaibqam.
14 Ariya e Onesimus qariŋyonum inoq olo bqo. E endegsi are qalonum. Ni na e
aqaryaibqa are soqnim ni ino segi areqalo na e odbosim Onesimus olo ijoq qariŋye. E
siŋgila na ni mermqasai.
15 Bole, Onesimus a bati truquyala ni uratmej. E are qalonum, Qotei a segi na gam
gereiyonaqa Onesimus a ni uratmej. Di kiyaqa? Ni na a olo osim niŋgi ombla bati gaigai
sqajqa deqa.

16 Onesimus a ino kaŋgal tamo segi sai. A ino Kristen was bole. A ijo Kristen was dego.
Deqa e a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. A ino kaŋgal tamo bolequja. A ni ombla Tamo Koba
beteryejunub. Deqa e qalieonum, ni a olo tulaŋ qalaqalaiyoqnqam.
17 Ni e ombla Yesus aqa wau tamo unum edegosim Onesimus osim geregereiyoqne.
Ni e osim geregereibeqnum dego kere.
18 Onesimus a une bei ni emej kiyo? A ino silali bei nami yaimosiq olo ni emqajqa
mermosiqa bunuqna ni emosai kiyo? Degamqa ni na merbimqa e kamba silali di
keretosiy ni olo emqai.
19 E Pol. Anjam endi e ijo segi baŋ na neŋgreŋyonum. Ni e merbimqa Onesimus a
ino silali bei yaimej qaji di e na kamba olo ni emekritqai. Ariya ni que. Nami e Yesus
aqa anjam ni mermonam qusim are bulyem. E ino qunuŋ qa aqaryaimem. Deqa e ni
endegsi mermqa kere, ni na kamba olo ino segi ŋambile e ebekritime. Ariya e degsi ni
mermqa uratonum.
20 O ijo was Filemon, ni que. Aqo ombla Tamo Koba Kristus aqa tamo unum deqa ni
aqa ñam na olo Onesimus ijoq qariŋyosim dena ijo are boletetbe.
21 E qalieonum, ni ijo anjam endi dauryqam. Osim ijo anjam endi buŋyosim olo
Onesimus ijoq qariŋyqam. Utru deqa e anjam endi neŋgreŋyonum.
22 Ijo anjam qujai bei agiende. E are qalonum, Qotei a nuŋgo pailyo qusim gam
waqtetbimqa e nuŋgoq olo bqai. Deqa Filemon, e ino talq di ŋeiqajqa warum bei ni na
gereiyetbe.

Pol aqa wau qujai naŋgi na Filemon kaiyeiyeb

23 Aqo Epafras wo ombla tonto talq endi unum. Epafras a dego Kristus Yesus aqa wau
tamo. A Yesus aqa anjam mare mare laqnej deqa jeu tamo naŋgi na a ojsib tonto talq
endi waiyeb unu. A na ni kaiyeimqo.
24 Mak na Aristarkus na Demas na Luk na naŋgi qolqe dego ni kaiyeimonub. Naŋgi e
koba na wau qujai.
25 Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyosim nuŋgo qunuŋ geregere taqato-
qneme. Bole.

HIBRU

Qotei aqa Ɲiri a na iga anjam mergeqnu

1 Nami Qotei na gago moma utru naŋgi anjam minjroqnej. A gam endena naŋgi anjam
minjroqnej. A na aqa medabu o qaji tamo naŋgi qariŋnjreqnaqa naŋgi giloqnsib bati
gargekoba gago moma utru naŋgi anjam minjroqneb.
2 Ariya bini Qotei na iga dego anjam mergeqnu. Diŋo bati jojomqo deqa a na aqa Ɲiri
aqa medabu na iga anjam mergeqnu. Qotei na aqa Ɲiri giltej deqa a iŋgi iŋgi kalil oqas.
Aqa baŋ na Qotei na mandam atej unu.
3 A na Qotei aqa riaŋ koba iga osorgeqnu. Aqa so ti Qotei aqa so ti ombla kerekere.
Aqa anjam siŋgila ti unu. Anjam dena a na iŋgi iŋgi kalil siŋgilatejunu. A gago une
kobotetgosiqa laŋ qureq oqsiq Qotei siŋgila koba ti unu qaji aqa baŋ woq di awejunu.

Qotei aqa Ɲiri a laŋ aŋgro naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu

4 Qotei na aqa Ɲiri ñam kobaquja yej. Ñam dena laŋ aŋgro naŋgo ñam tulaŋ buŋyejunu.
5 Nami Qotei na aqa Ɲiri endegsi minjej,
“Ni ijo segi Aŋgro.
Bini e ino Abu unum.”
Osiqa olo anjam bei dego aqa Ɲiri qa endegsi marej, “E aqa Abu sqai. A ijo Aŋgro sqas.”
Ariya Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgi anjam degsi minjrosaioqnej.
6 Nami Qotei na aqa Ɲiri matu qariŋyim mandamq aiqa osiqa a qa olo anjam endegsi
marej, “Ijo laŋ aŋgro kalil naŋgi aqa sorgomq di sosib a qa louoqnqab.”
7 Ariya Qotei a laŋ aŋgro naŋgi qa anjam degsi marosaioqnej. A naŋgi qa endegsi marej,
“E ijo laŋ aŋgro naŋgi wau enjrem.
Deqa naŋgi jagwa ti ŋamyuwo ti bulosib ijo wau ojeqnub.”
8 Ariya Qotei na aqa segi Ɲiri endegsi minjej,
“O Qotei, ni bati gaigai Mandor Koba sqam.
Ni tamo bole unum deqa ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqnqam.
9 Ni kumbra bole yqajqa tulaŋ arearetmeqnu.
Ni kumbra uge yqajqa arearetmosaieqnu.
Deqa ino Qotei na ni giltmosiqa ino gateq di goreŋ bilentosiq ñam kobaquja emej.
Deqa ni tulaŋ areboleboleimeqnu.
Ino arebolebole dena ino was naŋgo arebolebole tulaŋ buŋyejunu.”
10 Qotei na aqa Ɲiri degsi minjsiqa olo anjam bei dego endegsi minjej,
“O Tamo Koba, ni nami mandam atem unu.
Osim laŋ dego ino segi baŋ na gereiyem.
11 Laŋ ti mandam ti koboqab.
Ariya ni bati gaigai sqam.
Laŋ ti mandam ti gara jugo bulosib sariosib ugeqab.
12 Tamo bei na aqa gara lubtoqnsiq taqal ateqnu
dego kere ni na laŋ ti mandam ti lubtosim taqal atqam.
Tamo bei na aqa gara piqtoqnsiq taqal ateqnu
dego kere ni na laŋ ti mandam ti piqtosim taqal atqam.
Ariya ni segi bulyqasai.
Ni bati gaigai degsi sqam.
Ino sqajqa bati koboqasai.”
13 Qotei na aqa Ɲiri degsi minjsiqa olo minjej,
“Ni ijo baŋ woq endi awesoqnimqa
e na ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino siŋgaq di ateleŋqai.”

Qotei na anjam deqaji aqa laŋ aŋgro naŋgi minjrosaioqnej.
14 Laŋ aŋgro naŋgi Qotei aqa Ŋiri bul sai. Naŋgi Qotei aqa wau ojo qaji mondor. A na naŋgi qariŋnjreqnaqa naŋgi aqa wau ojeqnub. Naŋgo wau agiende. Naŋgi giloqnsib tamo uŋgasari a na eleŋqas qaji naŋgi aqaryainjreqnub.

2

Qotei na iga eleŋej aqa wau di tulaŋ kobaquja

1 Deqa ijo was, anjam niŋgi nami quoqneb qaji di niŋgi olo siŋgila na ojsib dauryiy. E dego anjam di dauryqai. Iga dauryqasai di iga uloŋosim anjam di torei urato uge.
2 Nami Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgo medabu na gago moma utru naŋgi anjam minjroqnej. Anjam di siŋgila koba. Deqa tamo uŋgasari kalil anjam di gotraŋyoqneb qaji naŋgi Qotei na kambatnjroqnsiqa awai uge enjroqnej.
3 Bunuqna Qotei na iga padalo sawaq na eleŋej. Aqa wau di tulaŋ kobaquja. Iga Qotei aqa wau di qoreiyqom di iga awai tulaŋ ugedamu turqom. Awai di iga britosim jaraiqa keresai.
Namoqna gago Tamo Koba a na iga eleŋqajqa anjam di mare mare laqnej. Onaqa tamo naŋgi aqa anjam di quoqneb qaji naŋgi kamba olo mare mare laqneb. Osib iga endegsib mergoqneb, “Anjam di bole.”
4 Yeqnaqa Qotei na naŋgo anjam di siŋgilatoqnej. A gam endena naŋgo anjam siŋgilatoqnej. A Mondor Bole aqa wau segi segi jeisiq enjreqnaqa naŋgi maŋwa ti kumbra siŋgila ti babtoqneb. Qotei aqa segi areqalo na a degyoqnej.

Qotei na iga eleŋej aqa wau di Yesus a segi na tigeltej

5 Mondoŋ Qotei na mandam bunuj atqas. Iga qalieonum, Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgi mandam bunuj di taqatqajqa wau enjrosai.
6 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“O Qotei, ni kiyaqa tamo naŋgi qa are qaleqnum?
Osim naŋgi qa duloqnsim aqaryainjreqnum?
7 Ni na tamo naŋgi laŋ aŋgro naŋgo sorgomq di atem unub.
Deqa naŋgi laŋ aŋgro naŋgo sorgomq di sokiñala soqnib
bunuqna ni na naŋgo ñam olo soqtetnjrimqa
naŋgo ñam tulaŋ kobaosim laŋ aŋgro naŋgo ñam buŋyqas.
8 Od, ni na iŋgi iŋgi kalil osim tamo naŋgo sorgomq di atim sqab.”
O ijo was, Qotei aqa anjam degsi unu deqa iga qalieonum, a na iŋgi iŋgi kalil osim tamo naŋgo sorgomq di atim sqab. A iŋgi bei uratqasai. Ariya bini iga uneqnum di iŋgi iŋgi kalil tamo naŋgo sorgomq di sosai.
9 Ariya iga Yesus uneqnum. Nami a laŋ aŋgro naŋgo sorgomq di sokiñala soqnej. Bati deqa Qotei a tamo kalil naŋgi qa are boleiyonaqa kumbra dena Yesus a naŋgo padalo sawa osiq moiyej. A jaqatiŋ koba osiq moiyej deqa Qotei na aqa ñam olo soqtetosiqa ñam kobaquja yej.
10 Qotei a iŋgi iŋgi kalil qa utru. A na iŋgi iŋgi kalil gereiyej. A na aqa aŋgro gargekoba naŋgi joqsim laŋ qureq oqwajqa deqa are qalsiq Yesus siŋgilatonaqa a jaqatiŋ koba ej. Osiqa aqa jaqatiŋ dena a Qotei aqa anjam torei dauryekritosiq tamo naŋgi eleŋqajqa wau tigeltej. Qotei a degsi Yesus siŋgilatej di kumbra bolequja.
11 Iga qalie, Yesus aqa aŋgro kalil a na aqa segi kumbra boleq di atej qaji naŋgi a ombla Abu qujai. Deqa a na naŋgi minjreqnu, “Niŋgi ijo was tiŋtiŋ.” A naŋgi was qa minjrqajqa jemaiyosaieqnu.
12 Deqa a na aqa Abu endegsi minjej,
“O Qotei, e na ijo was naŋgi di ino ñam qa sainjroqnqai.
Naŋgi louqa korooqnibqa e naŋgo ambleq di tigeloqnsiy ino ñam soqtoqnqai.”

13 Yesus a degsi aqa Abu minjsiqa olo endegsi marej, “E Qotei qa ijo areqalo siŋgilatosiy a
qa tariŋoqnsiy sqai.” Osiqa marej, “Niŋgi e nubiy. Aŋgro kalil Qotei na ebej qaji naŋgi di
e koba na unum.”

Yesus na iga aqaryaigwa osiqa tamo bulyosiq moiyej

14 Yesus aqa aŋgro naŋgi di mandam tamo. Deqa Yesus a dego mandam tamo bulyosiq
moiyej. A Satan aqa siŋgila kobotqa marsiq deqa moiyej. Satan a moiyo qa utru. A na
tamo uŋgasari naŋgi moiyotnjrqajqa siŋgila ti unu.
15 Deqa naŋgi moiqa ulaeqnab Satan a naŋgi siŋgila na ojeleŋeqnu. Ariya naŋgi degsib
ulaoqnsib sonabqa Yesus a naŋgi Satan aqa baŋq dena eleŋqajqa marsiq moiyej.
16 Yesus a laŋ aŋgro naŋgi aqaryainjrqa osiq moiyosai. A Abraham aqa moma naŋgi
aqaryainjrqa osiq moiyej.
17 Utru deqa a aqa was kalil naŋgi bulosiq tamo yuej. Deqa bini a atra tamo gate
sosiq Qotei aqa wau ojeqnu. A tamo uŋgasari naŋgi qa dulosim naŋgi aqaryainjrqajqa
deqa marsiq atra tamo gate brantej. A tamo bole unu deqa a Qotei aqa anjam kalil
dauryoqnsiqa aqa wau ojeqnu. Aqa wau agiende. A na tamo uŋgasari naŋgo une
kobotetnjroqnsiqa Qotei aqa minjiŋ taqal waiyeqnu.
18 Gulbe gargekoba Yesus aqa jejamuq di branteqnaqa a jaqatiŋ koba oqnej. Deqa a
na tamo uŋgasari gulbe oqnsib uneq aiqa laqnub qaji naŋgi geregere aqaryainjrqa kere.

3

Yesus aqa ñam na Moses aqa ñam tulaŋ buŋyejunu

1 O Kristen was kalil, Qotei laŋ qureq di unu qaji a na niŋgi metŋgej deqa niŋgi Yesus
qa are qaloqniy. Yesus a Qotei na aqa anjam mare mare laqajqa qariŋyej. A gago atra
tamo gate unu. Deqa iga aqa ñam boleq di maroqnqom.
2 Qotei na Yesus minjej, “Ni ijo wau oje.” Onaqa Yesus a Qotei aqa wau di uratosai. A
wau di geregere ojoqnej. Moses a dego nami Qotei aqa wau geregere ojoqnej. A Qotei
aqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq di wauoqnej. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa tal bul
soqneb.
3 Iga qalie, tamo naŋgi tal ateqnub qaji naŋgo ñam kobaquja. Tal aqa ñam kiñala. Yesus
a tal ato qaji tamo bul soqnej deqa Qotei na a ñam kobaquja yej. Yesus aqa ñam dena
Moses aqa ñam tulaŋ buŋyejunu.
4 Tal kalil agi tamo naŋgi na ateqnub. Ariya Qotei a segi na iŋgi iŋgi kalil ateleŋej.
5 Moses a kaŋgal tamo bul sosiqa Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq di wauoqnej.
Deqa Moses aqa ñam kiñala. Tamo uŋgasari naŋgi di agi Qotei aqa tal bul soqneb. Moses a
naŋgo ambleq di wau geregere yoqnej. A Qotei aqa medabu oqnsiqa kumbra bunuqna
brantqas qaji deqa anjam maroqnej.
6 Ariya Kristus a Qotei aqa Ŋiri. Deqa Qotei na a wau yonaqa a Qotei aqa tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjroqnej. Tamo uŋgasari naŋgi di agi Qotei aqa tal bul unub. Kristus a wau
di geregere yoqnej. A Qotei aqa Ŋiri deqa iga gaigai gago areqalo a qa siŋgilatoqnsim a
mondoŋ olo bosim iga boletgwajqa deqa tariŋoqnsim sqom. Iga degyqom di iga dego
Qotei aqa tal bul sqom.

Tamo qudei naŋgi Qotei aqa aqarato sawa miligiq gilqasai

7 Iga Qotei aqa tamo uŋgasari unum deqa iga Mondor Bole aqa anjam qusim dau-
ryqom. Aqa anjam agiende,
“Bini bati endi niŋgi Qotei aqa medabu quoqniy.
8 Niŋgi nuŋgo are miligi getentaib.
Niŋgi nuŋgo moma utru naŋgi bul saib.
Agi nami nuŋgo moma utru naŋgi ijo medabu quqwa asginjreqnaqa gotraŋyoqneb.
Naŋgi wadau sawaq di ijo siŋgila laŋa tenemtoqneb.

9 Naŋgi ijo siŋgila bati gaigai unoqneb gilsi gilsiq wausau 40 koboej.
Ariya naŋgi deqa e qa are qalosaioqneb.
10 Deqa e naŋgi qa minjiŋ oqnaqa marem,
‘Naŋgi naŋgo are miligiq di e daurbosaieqnub.
Naŋgi gaigai ijo gam bole urateqnub.’
11 Deqa e naŋgi qa minjiŋ oqnaqa endegsi minjrem,
‘Niŋgi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai. E bole merŋgonum.’ ”
12 O ijo was, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Niŋgi ŋam atqasai di niŋgi qudei nuŋgo are miligi ugeqas. Amqa niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa uratosib Qotei ŋambile gaigai unu qaji a qoreiyqab. Degaib deqa niŋgi ŋam atoqniy.
13 Iga mareqnum, “Bini bati endi.” Deqa niŋgi bati gaigai nuŋgo Kristen was naŋgi siŋgilatnjroqniy. Une aqa kumbra na niŋgi qudei gisaŋgosim nuŋgo are miligi getentaim deqa niŋgi degyoqniy.
14 Iga nami Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqnem. Ariya gago areqalo di iga olo siŋgila na ojesosim gilsim moiqom. Iga degyqom di iga Kristus aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ sqom.
15 Iga qalie, anjam endegsi unu,
“Bini bati endi niŋgi Qotei aqa medabu quoqniy.
Niŋgi nuŋgo are miligi getentaib.
Niŋgi nuŋgo moma utru naŋgi bul saib.
Agi nami nuŋgo moma utru naŋgi ijo medabu quqwa asginjreqnaqa gotraŋyoqneb.”
16 O ijo was, yai naŋgi Qotei aqa medabu quoqnsib olo quqwa asginjreqnaqa gotraŋyoqneb? Di Israel tamo uŋgasari agi Isip sawaq di sonabqa Moses na joqsiq gilej qaji naŋgi.
17 Qotei a yai naŋgi qa minjiŋ oqnaqa gilsi gilsiq wausau 40 koboej? Di Israel tamo uŋgasari agi une yoqnsib wadau sawaq di moreŋoqneb qaji naŋgi.
18 Qotei na yai naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai”? Osiqa minjrej, “E bole merŋgonum”? Di tamo uŋgasari aqa medabu gotraŋyoqneb qaji naŋgi.
19 Deqa iga qalieonum, Israel tamo uŋgasari naŋgi di Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosaioqneb. Utru deqa naŋgi Qotei aqa aqarato sawa miligiq gilqa keresai.

4

Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqarato sawa miligiq gilqab

1 Qotei a nami marej, “Ijo segi tamo uŋgasari naŋgi ijo aqarato sawa miligiq gilqab.” O ijo was, sawa di miligiq gilqajqa bati koboosai unu. Deqa niŋgi ulaoiy. Niŋgi qudei sawa di miligiq gilqa uratosib uloŋo uge.
2 Moses aqa bati qa Israel tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam bole quoqneb. Iga dego Qotei aqa anjam bole quoqnem. Ariya Israel naŋgi anjam di laŋa quoqnsib naŋgo areqaloq di siŋgilatosaioqneb. Deqa anjam dena naŋgi yala aqaryainjrosaioqnej.
3 Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa a na odgim iga aqa aqarato sawa miligiq gilqom. Agi nami Qotei a Israel naŋgi qa endegsi marej,
“E naŋgi qa minjiŋ oqnaqa minjrem,
‘Niŋgi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai. E bole merŋgonum.’ ”
Kumbra di Moses aqa bati qa brantej. Ariya iga qalie, tulaŋ nami Qotei a mandam atsiqa aqa wau kalil kobotej.
4 Agi aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb, “Qotei na aqa wau kobotosiqa bati 7 onaqa a aqaratej.”
5 Osib bunuqna anjam endi neŋgreŋyeb, “Naŋgi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai.”
6 Deqa iga qalieonum, aqarato sawa di miligiq gilqajqa bati koboosai unu. Tamo uŋgasari qudei naŋgi miligiq gilqa kere. Tamo uŋgasari nami Qotei aqa anjam bole quoqnsib gotraŋyoqneb qaji naŋgi aqa aqarato sawa miligiq gilosai.

7 Deqa wausau gargekoba gilnaqa Qotei a olo aqarato bati bunuj atej. Agi a Devit aqa
medabu na endegsi marej,
“Bini bati endi niŋgi Qotei aqa medabu quoqniy.
Niŋgi nuŋgo are miligi getentaib.”
Devit aqa bati qa Qotei a marej, “Bini bati endi.” Anjam dena iga endegsi osorgeqnu,
Qotei a tamo uŋgasari naŋgi aqa aqarato sawa miligiq gilqajqa olo bati bunuj atej.
8 Josua na aqarato di Israel naŋgi enjrosai. Enjrej qamu Qotei a bunuqna olo bati
bunuj atqa marosai qamu.
9 Deqa iga qalieonum, Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgo aqarato bini unu. Iga yori
bati gaigai aqarateqnum dego kere.
10 Iga qalie, tamo a Qotei aqa aqarato sawa miligiq gilqas di a aqa wau kobotosim
aqaratqas. Agi Qotei a nami aqa wau kobotosiq aqaratej dego kere.
11 Deqa iga aqarato sawa di miligiq gilqajqa tulaŋ siŋgilaqom. Siŋgilaqasai di niŋgi qudei
Israel naŋgo kumbra dauryosib Qotei aqa anjam gotraŋyosib uloŋo uge.
12 Qotei aqa anjam a ŋambile ti unu. Anjam di siŋgila na waueqnu. A serie bul tulaŋ
qalat. Deqa anjam dena tamo naŋgo are qametnjroqnsiqa naŋgo qunuŋ ti tanu ti siŋga
ti miligiq aiyoqnsiqa naŋgo areqalo ti naŋgo are miligi ti geregere pegiyeqnu.
13 Iŋgi bei a Qotei qa uliqa keresai. Iŋgi iŋgi kalil Qotei a ateleŋej qaji di a na geregere
ŋam atoqnsiq uneqnu. Deqa mondoŋ a na qujai gago kumbra kalil qa iga pegigwas.

Yesus a gago atra tamo gate unu

14 Gago atra tamo gate unu. A laŋ qureq oqsiq di unu. A Qotei aqa Ɲiri Yesus. Deqa iga
aqa ñam boleq di maroqnsim ojesqom.
15 Iga segi siŋgila saiqoji. Deqa iga na gago une aqa siŋgila kobotqa keresai. Ariya
gago atra tamo gate unu agi Yesus. Deqa iga endegsi are qalqasai, Yesus a gago une qa
iga aqaryaigwa keresai. Iga degsi are qalqasai. Satan na iga walawalaigoqnsiqa uneq
waigwa laqnu. A nami Yesus dego uneq waiyqa maroqnsiq walawalaiyoqnej. Ariya
Yesus a segi une saiqoji.
16 Deqa ijo was, iga Qotei aqa areq gilqajqa ulaqasai. Iga aqa areq giloqnqom. A iga
qa are boleiyeqnu deqa iga aqa areq giloqnim a iga qa duloqnqas. Iga gulbe ti soqnim a
iga qa are boleiyoqnsim gago gulbe qa aqaryaigoqnqas.

5

Atra tamo gate naŋgo wau

1 Qotei a mandam tamo qudei naŋgi giltnjroqnsiqa naŋgi atra tamo gate ateqnu. Atra
tamo gate naŋgo wau agiende. Naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo une qa aqaryainjrqa
maroqnsib wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub.
2 Atra tamo gate naŋgi di iga bul mandam tamo. Naŋgi dego siŋgila saiqoji unub deqa
naŋgi une yoqnqa kere. Deqa naŋgi na tamo uŋgasari powo saiqoji unub qaji naŋgi ti
tamo uŋgasari Qotei aqa gam groteqnub qaji naŋgi ti lawo na aqaryainjreqnub.
3 Naŋgi dego une ti unub deqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgo une qa ti naŋgo segi une qa
ti are qaloqnsib wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub.
4 Tamo laŋaj bei a aqa segi areqalo na atra tamo gate sqa keresai. Qotei a segi na atra
tamo gate naŋgi metnjroqnsiqa ñam koba enjreqnu. Agi Qotei a nami Aron metosiq atra
tamo gate atej.
5 Kristus a dego aqa segi ñam soqtosiq atra tamo gate sqa marosai. Qotei na Kristus
giltosiqa atra tamo gate atej. Agi Qotei na nami Kristus endegsi minjej,
“Ni ijo segi Aŋgro.
Bini e ino Abu unum.”
6 Osiqa olo anjam bei dego Kristus minjej,
“Melkisedek a atra tamo soqnej

dego kere ni bati gaigai atra tamo sqam.”
7 O ijo was, Yesus a mandamq endi sosiqa a siŋga pulutoqnsiqa Qotei pailyoqnej. A
qalieej, Qotei na a oqa kere. Yim a moiqasai. Deqa a siŋgila na Qotei pailyoqnej. A leleŋ
ti akam ti pailyoqnej. A aqa segi areqalo uratoqnsiqa Qotei aqa sorgomq di soqnej. Deqa
Qotei na aqa pailyo quetoqnej.
8 Yesus a Qotei aqa Ŋiri. Ariya a jaqatiŋ koba oqnej dena a powo osiqa Qotei aqa anjam
dauryqajqa qalieej.
9-10 Qalieosiq deqa a Qotei aqa anjam torei dauryekritej. Deqa Qotei na a giltosiq
minjej, “Ni atra tamo gate sqam. Agi Melkisedek a nami atra tamo soqnej dego kere.”
Qotei na Yesus degsi minjej deqa Yesus a tamo kalil Qotei aqa anjam dauryeqnub qaji
naŋgi eleŋqas. Naŋgi eleŋqajqa utru agi Yesus qujai. Deqa naŋgi ŋambile gaigai sqab.

Iga aŋgro mom bul sqasai

11 O ijo was kalil, e Yesus aqa wau deqa anjam gargekoba niŋgi merŋgwajqa unu. Ariya
nuŋgo areqalo geteŋejunu deqa niŋgi anjam di aqa utru geregere poiŋgwa keresai. Deqa
e niŋgi anjam di merŋgwajqa baŋgi koba.
12 Niŋgi nami are bulyeb bati olekoba gilqo. Deqa niŋgi Qotei aqa anjam plaltqa kere.
Ariya nuŋgo powo kobaosai unu deqa niŋgi aŋgro mom muŋgum uyeqnub dego bul
unub. Niŋgi iŋgi siŋgila uyqa keresai unub. Deqa tamo qudei na olo Qotei aqa anjam
utruq na plaltosib niŋgi merŋgwab di kere.
13 Iga qalie, aŋgro mom naŋgi muŋgum segi uyeqnub. Naŋgi kumbra bole qa gam
geregere poinjrosai unu.
14 Tamo naŋgi kokbaonub qaji naŋgi iŋgi siŋgila uyeqnub. Naŋgi nami bati gargekoba
kumbra bole ti kumbra uge ti pegiyoqneb. Deqa naŋgi areqalo bole ti powo bole ti unub.

6

Iga Qotei qa tariŋoqnqom

1 Deqa ijo was kalil, iga Kristus aqa anjam nami utruq na quoqnem qaji dena
prugosim olo anjam aqa damu dauryoqnqom. Yim anjam dena iga siŋgilatgoqnqas.
Anjam iga nami utruq na quoqnem qaji di niŋgi qalie. Anjam agiende. Iga Qotei qa
gago areqalo siŋgilatoqa, moiyo qaji kumbra uratosim are bulyoqa,
2 yanso oqa, Kristen gate naŋgo gateq di baŋ atoqa, subq na tigeloqa, Qotei na tamo
kalil naŋgi peginjroqa, tamo qudei naŋgi ŋamyuwoq di gaigai soqa. O ijo was, Kristus aqa
anjam di iga nami utruq na quoqnem. Ariya bini iga anjam dena prugosim olo anjam
aqa damu dauryoqnqom.
3 Qotei na marim iga degyqom.
4 O ijo was, niŋgi qalie. Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi Qotei na areqalo
suwantetnjrnaqa naŋgi laŋ qureq oqwajqa gam bole qalieeb. Naŋgi Mondor Bole
esoqneb.
5 Naŋgi Qotei aqa anjam uyo oneiyoqnsib maroqneb, “Anjam di bolequja.” Naŋgi
Qotei aqa siŋgila mondoŋ brantqas qaji di dego qalieosib ojesoqneb.
6 Ariya bati bei tamo naŋgi di olo uloŋosib Qotei aqa anjam qoreiyeb. Deqa naŋgi
bunuqna puluosib are bulyqajqa gam saiinjrej. Naŋgo une dena naŋgi Qotei aqa Ŋiri
olo ŋamburbasq di qamobulosib tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di aqa ñam tulaŋ
ugeugeiyeb.
7 Tamo deqaji naŋgi qa e yawo anjam endegsi merŋgwai. Wau lanja naŋgi iŋgi
yageqnabqa awa boqnsiq mandam aqa miligiq aiyeqnu. Aiyeqnaqa Qotei a mandam
di boleteqnu deqa iŋgi bole oqoqnsiq melieqnaqa wau lanja naŋgi boqnsib iŋgi oqnsib
uyeqnub.

8 Ariya sil luwit oqsim iŋgi kabutnjrqas di iŋgi bole oqwasai. Mandam di ugeqas. Deqa
sokiñala Qotei na mandam di torei waliyosim ŋamyuwo na koitqas.
9 O gago was bole, anjam siŋgila di iga na niŋgi merŋgonum. Ariya iga qalieonum, niŋgi
degsib padalqasai. Qotei na niŋgi eleŋqas.
10 Qotei a tamo uge sai. A tamo bole. Deqa a nuŋgo kumbra bole kalil unoqnsiq olo are
walyosaieqnu. Nuŋgo kumbra bole agiende. Niŋgi gaigai wau bolequja yoqnsib Qotei
tulaŋ qalaqalaiyoqnsib aqa segi tamo uŋgasari naŋgi geregereinjreqnub. Niŋgi nami
degyoqneb agi bini niŋgi degyeqnub.
11 Gago are koba endegsi unu. Niŋgi kumbra bole di siŋgila na ojoqnsib mondoŋ Qotei
na niŋgi boletŋgwajqa deqa tariŋoqniy.
12 Niŋgi asgiŋgaiq. Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo kumbra agiende. Naŋgi Qotei qa
naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib olo asginjrosaieqnu. Deqa mondoŋ naŋgi iŋgi bole bole
Qotei a nami aqa aŋgro naŋgi enjrqa marej qaji di oqab. O ijo was, naŋgo kumbra di
niŋgi dego degsib dauryoqniy.

Qotei aqa anjam a nami Abraham minjej qaji di a na siŋgilatej

13-14 Nami Qotei na Abraham minjej, "E ni boletmosiy ino moma naŋgi tulaŋ kobat-
njrqai." Osiqa aqa anjam di siŋgilatej. Mandam tamo naŋgi na Qotei buŋyqa keresai.
Deqa Qotei a mandam tamo bei aqa ñam na anjam siŋgilatqa keresai. Deqa a anjam di
Abraham minjsiqa aqa segi ñam na anjam di siŋgilatosiq minjej, "E bole mermonum."
15 Onaqa Abraham a Qotei aqa anjam di qusiqa aqa areqaloq di atsiq tariŋosiq soqnej.
A tariŋqa asgiyosai. A tariŋesosiq bunuqna anjam Qotei na minjej qaji di aqa damu
brantonaq unej.
16 Anjam siŋgilatqa kumbra agiende. Tamo bei na anjam siŋgilatqa osimqa a tamo
kobaquja bei aqa ñam na anjam siŋgilatqas. Yim tamo qudei naŋgi qusib marqab, "Anjam
di bole." Deqa tamo qudei naŋgi anjam di olo uge qa marqa keresai.
17 Qotei na Abraham minjej, "E ino moma naŋgi kobatnjrqai." Osiqa aqa anjam di
siŋgilatej. Aqa kumbra dena a na Abraham aqa moma naŋgi osornjrej, a na aqa anjam
di olo bulyqa keresai.
18 Deqa Qotei aqa kumbra aiyel unu. A na anjam di Abraham minjej. Osiqa aqa segi
ñam na anjam di siŋgilatej. Aqa kumbra aiyel di unu deqa a na aqa anjam di olo bulyqa
keresai. A gisaŋqa keresai dego. Deqa iga Qotei aqa anjam di gago are miligiq di atsim
Qotei aqa jojomq giloqnsim a qa tariŋoqnqom.
19 Qotei agi iga a qa tariŋeqnum qaji a anka bul siŋgila koba. Deqa iga Qotei qa gago
are miligi siŋgilatoqnsim Warum Tulaŋ Getento Koba gara gaiŋejunu qaji di torei miligiq
giloqnqom.
20 Yesus a getento warum di iga qa waqtosiqa a segi namoosiq miligiq gilej. Deqa
bini a getento warum dia unu. A di sosimqa bati gaigai a gago atra tamo gate sqas. Agi
Melkisedek a nami atra tamo soqnej dego kere.

7

Melkisedek a ñam koba ti soqnej

1 Melkisedek a Salem qure naŋgo mandor soqnej. A Qotei Goge Koba aqa atra tamo
dego soqnej. Bati deqa Abraham a mandor qudei naŋgi ti qotsiqa naŋgi ñumej. Ñumsiqa
olo aqa qureq beqnaqa Melkisedek a gamq di Abraham turosiqa aqa gateq di baŋ
atetosiqa a qa pailyej.
2 Onaqa iŋgi iŋgi kalil Abraham a mandor naŋgoq dena eleŋej qaji di a na poto 10 yosiq
oto qujai Melkisedek atraiyej. Melkisedek aqa ñam aqa damu agiende, Kumbra Bole
Yeqnu Qaji Mandor. Qure ñam Salem aqa damu agiende, Are Lawo. Melkisedek a Salem
qure naŋgo mandor soqnej deqa aqa ñam aqa damu bei agiende, Are Lawo Qaji Mandor.

3 Melkisedek a abu saiqoji. A ai saiqoji. A moma bei dego saiqoji. Aqa ŋambabo bati di
iga qaliesai. Aqa moiqajqa bati di dego iga qaliesai. Deqa a Qotei aqa Ŋiri bulosiq a bati
gaigai atra tamo unu.
4 Melkisedek aqa ñam tulaŋ kobaquja. E deqa niŋgi saiŋgwai. Gago moma utru
Abraham a mandor naŋgoq dena iŋgi iŋgi boledamu eleŋosiqa poto 10 yosiq oto qujai
Melkisedek atraiyej.
5 Bunuqna Qotei na Livai aqa moma naŋgi minjrej, "Niŋgi atra tamo sqab." Agi dal
anjam endegsi unu, "Israel naŋgi na iŋgi iŋgi poto 10 yoqnsib oto qujai Livai aqa moma
naŋgi atrainjroqnqab." Israel naŋgi Abraham aqa leŋ na ŋambabeb. Naŋgi Livai aqa
moma naŋgo was.
6 Melkisedek a Livai aqa leŋ sai. Ariya Abraham a iŋgi iŋgi poto 10 yosiq oto qujai
Melkisedek atraiyej. Atraiyonaqa Melkisedek a Abraham aqa gateq di baŋ atetosiqa a
qa pailyej. Abraham agi nami Qotei na minjej, "E ino moma naŋgi kobatnjrqai."
7 Iga qalie, tamo ñam ti naŋgi na tamo ñam saiqoji naŋgo gateq di baŋ atetnjroqnsib
naŋgi qa pailyeqnub.
8 Israel naŋgi na Livai aqa moma naŋgi iŋgi iŋgi atrainjreqnub. Livai aqa moma naŋgi
moreŋeqnub. Ariya Melkisedek agi Abraham na iŋgi iŋgi atraiyej qaji aqa moiqajqa bati
naŋgi nami neŋgreŋyosaioqneb. Deqa a bati gaigai sobulejunu.
9 Livai aqa moma utru qujai di agi Abraham. Deqa iga endegsi marqom, Livai na iŋgi
iŋgi di osiq Melkisedek atraiyobulej.
10 Melkisedek a Abraham gamq di turej bati di Livai a ŋambabosaisoqnej. Abraham a
iŋgi iŋgi di Melkisedek atraiyej bati deqa Livai a Abraham aqa jejamu miligiq di soqnej.
Bunuqna Livai a Abraham aqa leŋ na ŋambabej. Deqa iga endegsi marqom, Livai a dego
iŋgi iŋgi di Melkisedek atraiyobulej.

Yesus a atra tamo gate bunuj unu

11 Livai aqa moma naŋgi atra tamo sosib wauoqneb naŋgo wau dena tamo uŋgasari
naŋgi boletnjrosaioqnej. Naŋgi boletnjrej qamu atra tamo bei a olo brantosai qamu.
Bole, dal anjam a marej, Livai aqa moma naŋgi atra tamo sqab. Dal anjam di Israel
naŋgi nami esoqneb. Ariya Qotei a olo marnaqa Yesus a gago atra tamo brantej. A Aron
bulosiq atra tamo brantosai. A Melkisedek bulosiq atra tamo brantej.
12 O ijo was, dal anjam a marej, Livai aqa moma naŋgi atra tamo sqab. Ariya bunuqna
Qotei a naŋgi kobotnjrsiqa olo atra tamo bei agi Yesus atej. Qotei aqa kumbra dena a na
dal anjam bulyosiq olo dal anjam bei atej.
13 Yesus a Livai aqa leŋ na ŋambabosai. A leŋ bei naŋgoq na ŋambabej. Leŋ naŋgi di
atraiyqajqa wau nami ojosaioqneb.
14 Iga qalie, gago Tamo Koba a Juda aqa leŋ na ŋambabej. Leŋ dena atra tamo naŋgi
brantqajqa Moses a deqa marosaioqnej.
15 Yesus a atra tamo bunuj brantosiq Melkisedek bulonaq iga unem. Deqa iga poige-
qnu, atra tamo bunuj dena atra tamo kalil nami soqneb qaji naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu.
16 Dal anjam a marej, atra tamo naŋgi Livai aqa leŋ na brantqab. Ariya Yesus a gam
bei na atra tamo brantej. A ŋambile ti siŋgila ti unu. A gaigai degsim sqas. Gam dena a
atra tamo brantej.
17 Agi Qotei na nami Kristus endegsi minjej,
"Melkisedek a atra tamo soqnej
dego kere ni bati gaigai atra tamo sqam."
18 O ijo was, anjam dena iga poigeqnu, dal anjam nami soqnej qaji di siŋgila saiqoji. Dal
anjam dena iga aqaryaigwa keresai. Deqa Qotei na dal anjam di taqal waiyej.
19 Dal anjam dena iga boletgosaioqnej deqa Qotei na dal anjam di taqal waiyosiqa olo
gam bunuj waqtetgej. Gam bunuj di tulaŋ bolequja. Gam dena dal anjam namij di tulaŋ
buŋyejunu. Deqa iga gam bunuj di dauryosim Qotei aqa areq giloqnsim a qa tariŋoqnqom.

20-21 Qotei na Yesus giltosiqa minjej, “Ni atra tamo sqam.” Degsi minjsiqa aqa anjam
di siŋgilatej. Atra tamo nami soqneb qaji naŋgi dego Qotei na giltnjroqnsiqa minjroqnej,
“Niŋgi atra tamo sqab.” Ariya a aqa anjam di siŋgilatosaioqnej. Agi Qotei aqa anjam bei
nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo Koba a na Kristus endegsi minjej,
‘Ni bati gaigai atra tamo sqam.’
Osiqa aqa anjam di siŋgilatej. Deqa aqa anjam di a olo uratqa keresai.”
22 Deqa iga qalieonum, Qotei aqa anjam bunuj di tulaŋ bolequja. Di kiyaqa? Yesus a segi
na anjam di gereiyej deqa. Anjam dena dal anjam namij tulaŋ buŋyejunu.
23 Nami tamo gargekoba naŋgi atra tamo soqneb. Naŋgi moreŋoqneb deqa naŋgi gaigai
atra tamo sqa keresai.
24 Ariya Yesus a gaigai sqas deqa a gaigai atra tamo sosim wauoqnqas. Tamo bei na
aqa sawa oqa keresai.
25 Deqa tamo uŋgasari Yesus aqa ñam na Qotei aqa areq gileqnub qaji naŋgi Yesus na
torei eleŋqa kere. Di kiyaqa? A gaigai ŋambile sosiq naŋgi qa Qotei pailyeqnu.
26 Yesus a atra tamo gate deqaji unu deqa a na iga tulaŋ aqaryaigwa kere. A gaigai
Qotei aqa segi kumbra boleq di sosiq dauryeqnu. A une bei saiqoji. A Qotei aqa ŋamgalaq
di tamo tulaŋ bolequja. Qotei na a osi oqsiq laŋ qureq di awotej unu. Deqa a une tamo
naŋgo ambleq di sosai. A isaq di unu.
27 Atra tamo gate nami qaji naŋgi bati gaigai wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub.
Mati naŋgi naŋgo segi une qa wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub. Osib olo tamo
uŋgasari naŋgo une qa dego Qotei atraiyeqnub. Ariya Yesus a wau degyosaieqnu. A bati
qujai qa aqa segi jejamu ŋambile sonaq osiqa Qotei atraiyej.
28 Dal anjam a nami marej, mandam tamo naŋgi atra tamo gate sqab. Tamo naŋgi di
siŋgila saiqoji. Ariya bunuqna Qotei na olo anjam bei marsiqa anjam di siŋgilatej. Anjam
di aqa damu agiende. A na aqa segi Ŋiri torei keretosiqa a atra tamo gate atej. Deqa a
bati gaigai atra tamo gate sqas.

8

Yesus a laŋ qureq oqsiq dia atra tamo gate unu

1 Ijo anjam di aqa utru agiende. Atra tamo gate deqaji unu. Di Yesus qujai. A laŋ qureq
oqsiq Mandor Koba aqa baŋ woq di awejunu.
2 A laŋ qure qaji atra talq di atraiyo wau ojeqnu. Atra tal di Qotei aqa segi tal bole.
Tamo bei na tal di atosai. Tamo Koba a segi na tal di atej.
3 Atra tamo gate naŋgo wau di niŋgi qalie. Naŋgi wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei
atraiyeqnub. Deqa Yesus a dego atra tamo gate sosiqa aqa segi jejamu osiqa Qotei
atraiyej.
4 Yesus a mandamq endi so qamu a atra tamo sosai qamu. Di kiyaqa? Livai aqa moma
naŋgi segi mandamq endi atra tamo sosib wagme iŋgi iŋgi Qotei atraiyeqnub. Dal anjam
a degsi unu.
5 Livai aqa moma naŋgi gaigai mandam qaji atra tal miligiq di waueqnub. Atra tal
dena laŋ qure qaji atra tal iga laŋa suwi osorgeqnu. Moses a nami atra tal di atqa
laqnaqa Qotei na tal sigitosiqa Moses osoryonaqa degsi atej. Agi Qotei na Moses endegsi
minjej, “E mana goge dia atra tal sigitosim ni osormem. Deqa ni atra tal ti aqa iŋgi iŋgi
kalil ti degsim gereiyime.” Qotei na nami Moses degsi minjej.
6 Ariya bini Yesus a atraiyo wau ojeqnu di wau tulaŋ bolequja. Aqa wau dena atra
tamo nami qaji naŋgo wau tulaŋ buŋyejunu. Yesus a Qotei aqa anjam bunuj siŋgilatqa
osiqa iga Qotei ti gago ambleq di tigelesosiqa yeba waiyej unu. Deqa anjam bunuj dena
anjam namij di tulaŋ buŋyejunu. Iŋgi bole bole bunuj Yesus na iga egwa marej qaji dena
iŋgi bole bole namij dego tulaŋ buŋyejunu.

Anjam bunuj a na anjam namij tulaŋ buŋyejunu

7 O ijo was niŋgi are qaliy. Anjam namij dena iga aqaryaigwa kere qamu Qotei a olo
anjam bunuj marosai qamu.
8 Ariya Tamo Koba a na tamo uŋgasari naŋgo une babtetnjrsiqa endegsi marej, "Niŋgi
quiy. E bati atonum unu. Bati di brantimqa e anjam bunuj qosisiy Israel naŋgi ti Juda
naŋgi ti minjrit naŋgi qusib dauryqab.
9 Ijo anjam bunuj di anjam namij dego sai. E naŋgo moma naŋgi Isip sawaq dena
joqsim gilsim mana goge dia ijo anjam namij naŋgi enjrem. Bati deqa naŋgi ijo anjam
di dauryqa uratosib gotraŋyoqneb deqa e na kamba naŋgi qoreinjrem.
10 Ijo anjam bunuj agiende. Bati bei brantimqa e na ijo dal anjam kalil osiy Israel
naŋgo areqaloq di atqai. Osiy naŋgo are miligiq di dego neŋgreŋyqai. Deqa e naŋgo Qotei
soqnit naŋgi ijo segi tamo uŋgasari sqab.
11 Sosib bati deqa naŋgi kalil e qa geregere qalieqab. Deqa naŋgi olo bunuqna naŋgo
was naŋgi endegsi minjrqasai, 'Niŋgi Tamo Koba a qa qalieoiy.' Degsi minjrqasai. Naŋgi
kalil e qa qalieqab. Tamo ñam ti tamo ñam saiqoji naŋgi ti kalil e qa qalieqab.
12 Di kiyaqa? E naŋgi qa dulosiy naŋgo une kobotetnjrqai. Deqa bunuqna e naŋgo une
qa olo are qalqasai." Tamo Koba a nami degsi marej.
13 Agi Qotei a marej, "E anjam bunuj qosqai." A degsi marej deqa iga qalieonum,
anjam a nami qosej qaji di olo namijej. Deqa anjam di sokiñalayosim torei koboqas.

9

Atra tamo gate nami qaji naŋgi wagme aqa leŋ atraiyeqnub

1 Israel naŋgi anjam namij dauryoqneb bati deqa naŋgi mandam qaji atra talq di Qotei
qa louoqneb.
2 Atra tal di jagwa oqajqa tal bul. Tal miligiq di warum bei soqnej. Warum di aqa
ñam "Getento Warum." Warum miligiq di naŋgi lam ti atra bijal ti atraiyqa bem ti atnab
soqnej.
3 Getento warum qoreq di naŋgi gara kobaquja bei gainteb. Gara aqa qoreq di warum
bei soqnej. Warum di aqa ñam "Warum Tulaŋ Getento Koba."
4 Qa sum koitib qurem quleqwajqa deqa marsib atra bijal gol na gereiyosib warum
dia atnab soqnej. Qotei aqa dal anjam so qaji ŋam moŋgum dego warum dia soqnej.
Ŋam moŋgum aqa qalaq di gol na walateb. Ŋam moŋgum miligiq di laŋ qure qa iŋgi uyo
Qotei na nami Israel naŋgi anainjrej qaji di tabirq di atnab soqnej. Tabir di dego gol na
gereiyeb. Ŋam moŋgum miligiq di Aron aqa walwelqa toqoŋ nami qenjilitej qaji di atnab
soqnej. Meniŋ aiyel Qotei a nami naŋgo quraq di aqa dal anjam neŋgreŋyej qaji di dego
ŋam moŋgum miligiq di atnab soqnej.
5 Ŋam moŋgum aqa quraq di laŋ aŋgro aiyel naŋgo sigito qunuŋ atnab soqnej. Laŋ
aŋgro aiyel naŋgi di Qotei aqa siŋgila sigitoqnsib unub. Naŋgo bari na ŋam moŋgum di
kabutesoqnej. Ŋam moŋgum aqa qura di tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqajqa sawa.
Bini e iŋgi iŋgi kalil deqa anjam koba marqasai.
6 Iŋgi iŋgi kalil deqaji atra tal miligiq di atnab sonabqa atra tamo naŋgi bati gaigai atra
tal miligiq giloqnsibqa warum dia Qotei louqajqa wau yeqnub.
7 Ariya atra tamo gate a segi bati qujai qa wausau gaigai Warum Tulaŋ Getento Koba
di miligiq giloqnsiqa aqa segi une qa ti tamo uŋgasari naŋgo une qa ti leŋ oqnsiqa Qotei
atraiyeqnu. Tamo uŋgasari naŋgi di powo bole ti sosai deqa naŋgi une yeqnub.
8 O ijo was kalil, Mondor Bole na iga endegsi osorgeqnu, atra tal namij sonaqa iga
Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gilqajqa gam geteŋejunu.
9 Atra tal dena kumbra bunuj bini branteqnu qaji di iga laŋa suwi osorgeqnu. Tal dia
atra tamo naŋgi wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub. Ariya wagme iŋgi iŋgi dena

tamo uŋgasari Qotei qa loueqnub qaji naŋgo are miligi gereiyetnjrqa keresai. Deqa naŋgi endegsi qalieqa keresai, “Bole, Qotei na gago une kobotetgekritqo.” Degyqa keresai.
10 O ijo was, anjam namij di a iŋgi uyo qa ti ya uyo qa ti yanso oqajqa ti jejamu iŋgi iŋgi qa ti segi mareqnu. Qotei na Israel naŋgi anjam namij di enjrej. Di kiyaqa? Naŋgi anjam di dauryosib soqnib bunuqna a na olo gam bunuj gereiyqas.

Kristus na aqa segi leŋ osiqa Qotei atraiyej

11 Ariya Kristus a brantosiqa a gago atra tamo gate sosiqa iŋgi bole bole Qotei na mondoŋ iga egwas qaji di osiqa laŋ qure qa atra tal miligiq gilej. Atra tal di tulaŋ bolequja. Atra tal dena mandam qaji atra tal tulaŋ buŋyejunu. Mandam tamo naŋgi na laŋ qure qaji atra tal di gereiyosai.
12 Kristus a makau ti kaja du du ti naŋgo leŋ osiqa atra tal di miligiq gilosai. A aqa segi leŋ osiqa bati qujai qa atra tal di miligiq gilej. Aqa wau dena a gago uneq na iga olo awaigej deqa iga ŋambile gaigai sqom.
13 Atra tamo nami qaji naŋgi makau ti kaja du du ti naŋgo leŋ oqnsib Qotei atraiyeqnub. Osib makau naŋgo damu koiteqnab skuleqnaq sum oqnsib tamo uŋgasari naŋgo gateq di bilenteqnub. Naŋgi na tamo uŋgasari une ti unub qaji naŋgo jejamu yansetnjrqajqa marsib kumbra degyeqnub.
14 Ariya Kristus aqa leŋ na wagme naŋgo leŋ tulaŋ buŋyejunu. Kristus a jiga bei saiqoji. A gago jejamu yansetgosai. A gago are miligi yansetgej. Mondor gaigai sqas qaji a na Kristus siŋgilatonaqa aqa segi ŋambile osiqa Qotei atraiyej. Osiqa aqa leŋ aiyej qaji dena gago are miligi yansetgej. Deqa iga qalieonum, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum. Deqa iga moiyo qaji kumbra kalil uratqom. Osim Qotei ŋambile gaigai unu qaji a qa are qaloqnsim wauetoqnqom.

Kristus aqa leŋ na anjam bunuj siŋgilatej

15 Yesus aqa leŋ aiyej qaji dena iga bole aqaryaigej. Deqa iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unum. Yesus a na Qotei aqa anjam bunuj siŋgilatqa osiqa iga Qotei ti gago ambleq di tigelesosiqa yeba waiyej unu. Nami iga anjam namij aqa sorgomq di sosim bati deqa iga une yoqnsim laqnem. Onaqa Yesus a iga qa moisiq dena a iga olo awaigosiqa gago une kobotetgej. Deqa iga ti tamo uŋgasari kalil Qotei na metnjreqnu qaji naŋgi ti ŋambile gaigai sqom. Qotei a nami marej, “E na ŋambile di ijo segi aŋgro tiŋtiŋ naŋgi enjrqai.”
16 E mandam tamo naŋgo kumbra qa merŋgwai. Tamo bei a qalieqo, a bunuqna moiqas. Deqa a pepa bei osim aqa aŋgro naŋgi aqa iŋgi iŋgi kalil oqajqa marsim naŋgo ñam neŋgreŋyim sqas. A moiyosaisoqnimqa aqa aŋgro naŋgi aqa iŋgi iŋgi oqa keresai. A moiyimqa naŋgi aqa iŋgi iŋgi oqab.
17 Tamo di a ŋambile soqnimqa aqa anjam neŋgreŋyej qaji di a laŋa sqas. Ariya a moiyimqa aqa anjam di siŋgila ti sqas.
18 Dego kere nami atra tamo naŋgi anjam namij siŋgilatqa osibqa naŋgi na wagme naŋgi ñumeqnab naŋgo leŋ aiyoqnej.
19 Agi Moses a dal anjam kalil plaltosiq tamo uŋgasari naŋgi minjrsiq koboonaqa a na makau ti kaja du du ti naŋgo leŋ osiqa ya ti sil lent ti ŋamtaŋ aqa dani aqa ñam hisop de ti turtosiq tamo uŋgasari naŋgo gateq di bilentej. Osiqa Qotei aqa lou gara neŋgreŋ aqa qoreq di dego bilentej. Sil lent di kaja du du naŋgo juŋgum na gereiyo qaji.
20 Moses a leŋ bilentosiq marej, “Leŋ endi aisiq Qotei aqa anjam siŋgilatqo. Agi Qotei a nami niŋgi endegsi merŋgej, ‘Niŋgi anjam di dauryiy.’ ”
21 Osiqa Moses a olo leŋ bilentonaqa atra tal ti atraiyqajqa iŋgi iŋgi ti naŋgoq dego aiyej.
22 Deqa iga qalieonum, leŋ na iŋgi iŋgi kalil yansqas. Leŋ aiqasai di Qotei na tamo uŋgasari naŋgo une kobotqasai. Dal anjam a degsi marqo.

Kristus a gago une kobotqa marsiqa aqa segi jejamu Qotei atraiyej

23 Atra tal namij aqa iŋgi iŋgi dena laŋ qaji iŋgi iŋgi laŋa sigitejunu. Atra tamo naŋgi
na wagme naŋgo leŋ oqnsib dena iŋgi iŋgi di yanseqnub. Ariya wagme naŋgo leŋ na laŋ
qaji iŋgi iŋgi yansqa keresai. Leŋ tulaŋ boledamu na segi laŋ qaji iŋgi iŋgi yansqas.
24 Iga qalie, Kristus a mandam qaji atra tal miligiq gilosai. Mandam qaji atra tal di
tamo naŋgi na ateb. Tal di Qotei aqa atra tal bole laŋa sigitejunu. Kristus a laŋ qureq
oqej deqa bini a Qotei aqa areq di sosiqa iga qa waueqnu.
25 Atra tamo gate nami qaji a wausau gaigai wagme naŋgo leŋ oqnsiqa Warum Tulaŋ
Getento Koba di miligiq gileqnu. A aqa segi leŋ osaieqnu. A wagme naŋgo leŋ oqnsiq
miligiq gileqnu. Ariya Yesus a degyosaieqnu. A laŋ qureq oqsiq bati qujai qa aqa segi
jejamu osiq Qotei atraiyej. A bati gargekoba degyosaioqnej.
26 A bati gargekoba degyoqnej qamu Qotei na nami mandam atej bati deqa a jaqatiŋ
oqnsiq bosi bosiq agi bini olo jaqatiŋ eqnu qamu. Ariya diŋo bati jojomqo deqa Kristus
a bati qujai qa mandamq aisiq gago une kobotqa marsiq aqa segi jejamu osiq Qotei
atraiyej.
27 Iga qalie, tamo kalil naŋgi bati qujai qa moiyeqnub. Mondoŋ naŋgi Qotei aqa
ulatamuq di brantib a naŋgo une qa naŋgi peginjrqas.
28 Dego kere Kristus a bati qujai qa tamo gargekoba naŋgo une qoboiyetnjrqa marsiqa
aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej. Ariya mondoŋ a laŋ qureq na bqas. Bati deqa a na
tamo uŋgasari naŋgo une olo qoboiyetnjrqasai. A bosim tamo uŋgasari a qa tariŋeqnub
qaji naŋgi torei eleŋqas.

10

Wagme naŋgo leŋ na gago une kobotqa keresai

1 Moses aqa dal anjam aqa wau agiende. Dal anjam na iŋgi bole bole Qotei a mondoŋ
iga egwas qaji di iga laŋa suwi osorgeqnu. Damu osorgosaieqnu. Atra tamo gate naŋgi
wagme iŋgi iŋgi oqnsib wausau gaigai Qotei atraiyeqnub deqa iga qalieonum, dal anjam
na tamo uŋgasari Qotei aqa areq gileqnub qaji naŋgi torei boletnjrqa keresai.
2 Wagme iŋgi iŋgi dena tamo uŋgasari Qotei qa loueqnub qaji naŋgo une yansetnjrqa
kere qamu atra tamo gate naŋgi na olo atraiyosai qamu. Deqa tamo uŋgasari naŋgi naŋgo
une qa olo are gulbeinjrosai qamu.
3 Ariya atra tamo gate naŋgi wausau gaigai wagme iŋgi iŋgi di oqnsib Qotei atraiye-
qnub. Deqa tamo uŋgasari naŋgi naŋgo une qa olo are qaloqnsib are gulbe ti unub.
4 Kumbra di aqa utru agiende. Makau ti kaja du du ti naŋgo leŋ na tamo uŋgasari naŋgo
une kobotetnjrqa keresai bole sai.
5 Deqa Kristus a mandamq aiqa osiqa endegsi pailyej,
“O Abu, ni atraimqajqa wagme iŋgi iŋgi qa arearetmosaieqnu.
Deqa e ijo segi jejamu osiy ni atraimqai. Ijo jejamu di agi ni na e gereiyetbem.
6 O Abu, atra tamo naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo une qa aqaryainjrqa maroqnsib wagme
iŋgi iŋgi oqnsib ŋamyuwo na koitoqnsib ni atraimeqnub.
Ni iŋgi iŋgi deqa arearetmosaieqnu.
7 Deqa e ni endegsi pailmonum,
‘O Qotei, e bonum.
Agi nami anjam degsib e qa neŋgreŋyeb.
Bini e ino areqalo dauryqa bonum.’ ” Kristus a mandamq aiqa osiqa degsi Qotei pailyej.
8 Agi Kristus a namoqna pailyej, “O Abu, ni atraimqajqa wagme iŋgi iŋgi qa arearet-
mosaieqnu. Atra tamo naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo une qa aqaryainjrqa maroqnsib
wagme iŋgi iŋgi oqnsib ŋamyuwo na koitoqnsib ni atraimeqnub. Ni iŋgi iŋgi deqa
arearetmosaieqnu.” O ijo was, dal anjam a nami atraiyqajqa iŋgi iŋgi deqa marej.
9 Ariya bunuqna Kristus a olo pailyej, “O Qotei, e ino areqalo dauryqa bonum.” A degsi
pailyej deqa iga qalieonum, a kumbra namij di taqal waiyosiqa olo kumbra bunuj atej.

10 Yesus Kristus a Qotei aqa areqalo dauryosiq deqa a bati qujai qa aqa segi jejamu osiqa
Qotei atraiyej. Wau dena Yesus na iga eleŋosiqa Qotei aqa segi kumbra boleq di atej.

Yesus aqa leŋ na gago une kobotetgej

11 Atra tamo kalil naŋgi bati gaigai atra tal miligiq giloqnsibqa naŋgo wau yeqnub.
Naŋgi bati gargekoba wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub. Iŋgi iŋgi dena tamo
uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqa keresai.
12 Ariya Kristus a bati qujai qa gago une kobotqa marsiqa aqa segi jejamu osiqa Qotei
atraiyej. Osiqa laŋ qureq oqsiq dia Qotei aqa baŋ woq di awoej. Deqa aqa atraiyo wau
di gaigai sqas.
13 A Qotei aqa baŋ woq di awesosiqa mondoŋ Qotei na aqa jeu tamo kalil naŋgi osim
aqa siŋgaq di koroinjrqajqa deqa tariŋeqnu.
14 Yesus a bati qujai qa aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej. Wau dena a na tamo
uŋgasari a nami Qotei aqa segi kumbra boleq di atej qaji naŋgi torei boletnjrej. Deqa
naŋgi bati gaigai une saiqoji sqab.
15 Anjam deqaji Mondor Bole na dego iga mergeqnu. Agi a endegsi mergeqnu,
16 “Tamo Koba a marej, ‘Ijo anjam bunuj agiende. Bati bei brantimqa e na ijo dal
anjam kalil osiy tamo uŋgasari naŋgo are miligiq di atqai. Osiy naŋgo areqaloq di dego
neŋgreŋyqai.’ ”
17 Osiqa olo anjam bei dego totoryosiq endegsi marej, “E naŋgo une kobotetnjrqai
deqa bunuqna e naŋgo une qa olo are qalqasai.”
18 O ijo was, Qotei na gago une torei kobotej deqa atraiyo iŋgi bei na gago une olo
kobotqa keresai bole sai.

Iga Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gilqa kere

19 O ijo was kalil, Yesus aqa leŋ aiyej qaji dena gago une kobotetgej. Deqa iga Warum
Tulaŋ Getento Koba di miligiq giloqnqom. Iga ulaqasai. Warum di agi Qotei aqa atra
talq di unu.
20 Yesus a segi na ŋambile qa gam bunuj waqtetgosiqa a segi namoosiq warum di
miligiq gilsiq gara gaiŋejunu qaji dena torei miligiq gilej. Gara di Yesus aqa segi jejamu.
21 Gago atra tamo gate unu agi Yesus. Deqa a na Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi
taqatnjreqnu.
22 A gago kumbra uge kalil qa are qalsiqa aqa segi leŋ bilentonaqa aisiq gago are miligi
yansetgej. Deqa iga ya na yanso em. Yesus aqa wau dena iga qalieonum, iga Qotei aqa
ŋamgalaq di une saiqoji unum. Deqa kumbra gisaŋ kalil gago are miligiq di unu qaji di
iga taqal waiyqom. Osim Qotei qa gago areqalo torei siŋgilatosim aqa areq giloqnqom.
23 Iga qalie, iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di a na egwas. A
uratqasai. Deqa iga Qotei aqa ñam siŋgila na ojsim boleq di maroqnsim iŋgi bole bole
deqa tariŋoqnqom. Iga areqalo aiyeltqasai.
24 Iga gago Kristen was naŋgo are tigeltetnjroqnimqa naŋgi qalaqalaiyo kumbra ti
kumbra bole bole ti dauryoqnqab.
25 Osim iga Qotei aqa ñam qa korooqnqom. Iga kumbra di uratqasai. Kristen was
qudei naŋgi koroqajqa asginjreqnu. Deqa iga naŋgi siŋgilatnjroqnqom. Niŋgi qalie, Yesus
a olo bqajqa bati jojomqo.

Iga Qotei aqa Ŋiri qoreiyqasai

26 Niŋgi quiy. Iga Yesus aqa anjam bole qalieonum deqa bunuqna iga diqosim gago
segi areqalo na une yoqnqasai. Yoqnqom di Qotei na gago une kobotetgwasai. Osim
atraiyqajqa iŋgi bei iga egwasai.
27 Iga une yoqnqom di iga pegigwajqa bati qa ulaosim tariŋqom. Pegigwajqa bati deqa
Qotei na aqa jeu tamo kalil naŋgi ojeleŋosim ŋamyuwo kaŋkaŋ kobaq di breinjrqas.

28 Iga qalie, tamo bei a Moses aqa dal anjam gotraŋyimqa tamo aiyel kiyo tamo qalub
kiyo aqa une unsib boleq di maribqa tamo uŋgasari naŋgi a qa dulqasai. Naŋgi a qalib
moiqas.
29 Ariya tamo bei a Qotei aqa Ŋiri qoreiyosim aqa ñam ugeugeiyqas di aqa une deqa
a gulbe tulaŋ kobaquja oqas. Aqa gulbe dena dal anjam gotraŋyo qaji tamo aqa gulbe
tulaŋ buŋyqas. Tamo di a nami Qotei aqa anjam bunuj Yesus aqa leŋ na siŋgilatej qaji di
dauryoqnej. Osiqa a Qotei aqa segi kumbra boleq di soqnej. Ariya a olo Yesus aqa leŋ di
ugeugeiyosim Qotei aqa Mondor iga qa are boleiyeqnu qaji aqa ñam ugetqas di a gulbe
tulaŋ kobaquja oqas.
30 Iga qalieonum, Qotei a nami endegsi marej, "Tamo naŋgo une kalil e segi na
kambatosiy awai uge enjrqai. Di ijo segi wau." Osiqa marej, "Tamo Koba a na aqa tamo
uŋgasari naŋgo une qa peginjrqas."
31 O ijo was, Qotei ŋambile unu qaji a na tamo bei ŋolawotqas di a tulaŋ ulaugetqas.

Nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di geregere ojesoqniy

32 Niŋgi are qaliy. Nami Qotei a nuŋgo areqalo suwantetŋgonaqa bati deqa jeu
tamo naŋgi na gulbe ti jaqatiŋ ti gargekoba niŋgi eŋgoqneb. Eŋgeqnab niŋgi siŋgila na
tigeloqnsib gulbe di gotraŋyoqneb.
33 Jeu tamo naŋgi dena nuŋgo Kristen was qudei naŋgi joqoqnsib tamo uŋgasari kalil
naŋgo ŋamdamuq di tigeltnjroqnsib naŋgo ñam misiliŋyoqnsib naŋgi ugeugeinjroqneb.
Yeqnab niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi di beternjroqnsib siŋgilatnjroqneb.
34 Jeu tamo naŋgi dena nuŋgo Kristen was qudei naŋgi ojoqnsib tonto talq di breinjre-
qnab sonabqa niŋgi na tonto tamo naŋgi deqa are qaloqnsib naŋgi geregereinjroqneb.
Bati di jeu tamo naŋgi dena niŋgi qudei nuŋgo iŋgi iŋgi yaiŋgoqneb. Ariya niŋgi deqa are
ugeiŋgosaioqnej. Niŋgi areboleboleiŋgoqnej. Di kiyaqa? Niŋgi qalie, iŋgi di laŋa mandam
qaji iŋgi. Iŋgi bati gaigai sqas qaji di tulaŋ bolequja. Mondoŋ niŋgi iŋgi di oqab. Di niŋgi
qalie.
35 Kumbra bole niŋgi nami yoqneb qaji deqa olo are qaloqnsib yoqniy. Osib nuŋgo
areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di geregere ojesoqniy. Niŋgi olo urataib. Niŋgi
uratqasai di mondoŋ niŋgi awai tulaŋ boledamu oqab.
36 Niŋgi nuŋgo gulbe kalil qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqniy. Niŋgi degyqab di Qotei
na niŋgi siŋgilatŋgimqa niŋgi aqa areqalo dauryekritosib mondoŋ iŋgi bole bole a nami
niŋgi eŋgwa marej qaji di niŋgi oqab.
37 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Sokiñala tamo bunuqna
bqas qaji di a bqas. Deqa a tariŋsokobaiyqasai. A urur boqujatqas.
38 Ijo segi tamo uŋgasari bole naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi ŋambile sqab.
Naŋgi na e qoreibqab di e naŋgi qa areboleboleibqasai."
39 O ijo was, iga Qotei qoreiyosim padalqasai. Tamo qudei naŋgi degyeqnub. Ariya
iga tamo deqaji sai. Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilato qaji tamo. Deqa iga ŋambile gaigai
sqom.

11

Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilatqajqa kumbra

1 Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum di aqa utru agiende. Iga qalieonum, iŋgi bole
bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di iga oqajqa tariŋesoqnimqa a na egwas. Iga gago
ŋamdamu na iŋgi di unqa keresai di uŋgum. Iga iŋgi di oqom.
2 Qotei aqa tamo uŋgasari nami soqneb qaji naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa
a naŋgi qa maroqnej, "Naŋgi tamo bolequja."
3 O ijo was, iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa iga endegsi poigeqnu, bole,
Qotei a anjam segi marnaqa laŋ ti mandam ti brantej. Iŋgi iŋgi iga unqa keresai qaji

di Qotei na eleŋosiqa dena a iŋgi iŋgi kalil iga uneqnum qaji di gereinjrej. Iga degsi poigeqnu.

Abel na Enok na Noa na naŋgi qalub Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb

4 Abel a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a iŋgi bei Qotei atraiyonaqa Qotei a iŋgi deqa tulaŋ arearetej. Kein a dego iŋgi bei Qotei atraiyej. Ariya Qotei a Kein aqa atraiyo iŋgi deqa arearetosai. Kumbra dena iga osorgeqnu, Abel a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji soqnej. Abel a moiyej ariya a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa bini a Qotei aqa anjam iga mergobuleqnu.

5 Enok a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa a moiyosai. A ŋambile sonaqa Qotei na a osiq laŋ qureq oqej. Oqnaqa tamo uŋgasari naŋgi a qa ŋamoqneb a olo unosai. Kumbra dena iga osorgeqnu, Qotei na Enok laŋ qureq osi oqosaisosiqa a Enok aqa kumbra qa tulaŋ arearetoqnej.

6 O ijo was, niŋgi Qotei aqa areq gilqa osibqa niŋgi mati a qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib endegsib mariy, “Bole, Qotei a unu. Deqa iga a qa ŋamosim gilsim itonam a na awai boledamu egwas.” O ijo was, niŋgi degsib marqab di Qotei a niŋgi qa tulaŋ arearetqas. Tamo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqasai di a naŋgi qa arearetqa keresai.

7 Noa a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa Qotei na minjej, “E bunuqna awa qariŋyit bosim mandam kalil keretqas. Deqa ni qobuŋ gereiyime.” Noa a awa unosaisosiqa a Qotei aqa anjam di dauryosiqa aqa aŋgro naŋgi ti aqa uŋa a ti padalaib deqa qobuŋ gereiyej. Aqa kumbra dena a na tamo uŋgasari kalil mandamq di soqneb qaji naŋgo une babtetnjrej. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.

Abraham Sara wo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb

8 Abraham a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa Qotei na Abraham metonaqa a Qotei aqa anjam dauryosiqa mandam mutu bei Qotei na a yqajqa minjej qaji deq gilej. A sawa qabitqas kiyo di a qalieosaisosiqa gilej.

9 A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa a gilsiq mandam mutu dia brantosiqa yauŋ tamo soqnej. Mandam mutu di agi Qotei na a yqajqa minjej. A di sonaqa Qotei na minjej, “Mondoŋ e na ino moma naŋgi mandam mutu endi enjrqai.” Onaqa Abraham a mandam mutu dia laqnsiqa jagwa oqajqa tal gereiyoqnsiqa di ŋeioqnej. A na Aisak Jekop wo naŋgi joqsiqa koba na soqneb. Qotei na naŋgi aiyel dego minjrej, “Mondoŋ e na nuŋgo moma naŋgi mandam mutu endi enjrqai.”

10 Abraham a laŋ qureq oqsim dia sqajqa deqa are qaloqnsiq tariŋoqnej. Laŋ qure di bati gaigai sqas. Laŋ qure agi Qotei a segi na gereiyej unu.

11 Abraham aqa ŋauŋ Sara a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa a tulaŋ qeliosiqa marej, “Bole, e aŋgrotqai. Anjam Qotei na merbej qaji di a uratqasai. A dauryqas.” Sara a degsi marej deqa Qotei na aqa miligi gereiyetonaqa a gumaŋej.

12 Abraham a dego qeliosiqa a moiqajqa bati jojomonaqa Qotei na a siŋgila yonaqa a aŋgro mel qujai ŋambabtej. Onaqa bunuqna aqa moma naŋgi tulaŋ gargekobaeb. Bongar tulaŋ gargekoba unub dego kere Abraham aqa moma naŋgi ulul bul tulaŋ gargekobaeb. Deqa sisiyqa keresai.

13 O ijo was, Abel na Enok na Noa na Abraham na Sara na naŋgi kalil Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatesosib moreŋeb. Naŋgi mandamq endi sosibqa iŋgi bole bole Qotei a nami naŋgi enjrqa minjrej qaji di naŋgi osai. Naŋgi iŋgi di oqajqa tariŋesosibqa isaq na iŋgi di unsib deqa areboleboleinjrej. Deqa naŋgi maroqneb, “Iga mandamq endi so boleiyqasai. Iga mandamq endi yauŋ tamo bulosim sokiñala sosim bunuqna iga mandam endi uratqom.”

14 O ijo was, iga qalieonum, tamo uŋgasari anjam degsib mareqnub qaji naŋgi naŋgo
segi sqajqa sawa boleq oqwajqa are qaleqnub.
15 Naŋgi naŋgo qure utruq olo aiqajqa deqa are qaleb qamu naŋgi puluosib aiyeb
qamu.
16 Ariya naŋgi naŋgo qure utruq olo aiqajqa are qalosaieqnub. Naŋgi sawa tulaŋ
boledamu agi laŋ qureq di unu qaji deq oqwajqa are qaleqnub. Tamo uŋgasari naŋgi
dena Qotei endegsib minjeqnub, "Ni gago Qotei." Yeqnaqa Qotei a naŋgo Qotei sqajqa
jemaiyosaieqnu. Naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa a naŋgo qure agi laŋ goge
dia gereiyetnjrej unu.
17 Abraham a Qotei qa aqa areqalo bole siŋgilatej kiyo sai kiyo di Qotei a tenemtqa
osiqa endegsi minjej, "Ni ino segi aŋgro qujai Aisak qalsim e atraibe." Onaqa Abraham a
Qotei aqa anjam di uratosai. Bole, Qotei na nami minjej, "E na ino moma naŋgi mandam
mutu endi enjrqai." Ariya a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa a Aisak osiq Qotei
atraiyqa gilej.
18 Agi Qotei a nami Abraham minjej, "Aisak aqa leŋ na ino moma naŋgi bumbraŋyqab."
19 Abraham a Aisak qalqa osiqa endegsi are qalej, "E Aisak qalitqa, uŋgum, Qotei na a
olo subq na tigeltqa kere." Abraham a degsi are qalsiq sonaqa Qotei na saidyej, "Ni Aisak
qalaim." Deqa iga yawo anjam endegsi marqom, Qotei na Aisak subq na tigeltobulosiq
olo Abraham yej.

Aisak na Jekop na Josep na naŋgi qalub Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb

20 Aisak a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiqa Jekop Iso wo naŋgo gateq di aqa baŋ
atetnjrsiqa naŋgi qa pailyosiqa kumbra bunuqna naŋgoq di brantqas qaji deqa naŋgi
minjrej.
21 Jekop a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiqa Josep aqa aŋgro aiyel naŋgo gateq di
aqa baŋ atetnjrsiqa naŋgi qa pailyej. A tulaŋ qeliosiqa moiqa jojomosiq deqa a na aqa
walwelqa toqoŋ ojsiq siŋga pulutosiq Qotei qa louej.
22 Josep a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a tulaŋ qeliosiq moiqa jojomosiqa
a na aqa was naŋgi endegsi minjrej, "Niŋgi na nuŋgo moma agi Israel naŋgi minjribqa
bunuqna naŋgi Isip sawa uratoqnsibqa bati deqa naŋgi ijo tanu osi gilqab."

Moses a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej

23 Ariya Moses aqa ai abu naŋgi dego Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb. Deqa Moses a
ŋambabonaqa naŋgi a osib bai qalub a ulitonab soqnej. Naŋgi qalieeb, Moses a aŋgro tulaŋ
bolequja. Naŋgi Isip naŋgo mandor koba ulaiyosai deqa naŋgi aqa anjam gotraŋyosib
Moses ulitonab soqnej.
24 Sosiqa tamo kobaqujaonaqa Isip tamo uŋgasari naŋgi na minjoqneb, "Ni Isip naŋgo
mandor koba aqa asi aqa aŋgro." Onaqa Moses a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa
a aqa segi ñam aguq atsiqa naŋgo anjam di quqwa uratoqnej.
25 A endegsi are qalej, "Qotei aqa tamo uŋgasari agi Israel naŋgi gulbe ti unub. Deqa
uŋgum, e naŋgi koba na sosiy gulbe oqnqai. Une qa arebolebole a sokiñalayosim koboqas.
Di e uratqai."
26 Osiqa olo endegsi are qalej, "E Kristus aqa ñam qa jemai oqai di kere. Mondoŋ e
awai tulaŋ boledamu oqai. Awai dena silali ti ñoro ti kalil Isip sawaq endi unu qaji di
tulaŋ buŋyejunu." Moses a awai boledamu di oqa marsiq deqa a degsi are qalej. Osiqa
Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej.
27 Moses a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a tigelosiq Isip sawa uratosiq gilej.
Isip naŋgo mandor koba a Moses qa minjiŋ oqetej ariya Moses a deqa ulaosai. Qotei
agi iga unosaieqnum qaji di Moses na unobulosiq deqa a siŋgila na tigelosiq Isip sawa
uratosiq gilej.

28 Moses a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a na Israel tamo uŋgasari naŋgi
minjrnaqa naŋgi kaja du du ñumsib naŋgo damu uyeb. Uysib kaja du du naŋgo leŋ ainaqa
di osib Qotei na aqa laŋ aŋgro bei qariŋyim bosim Israel naŋgo aŋgro matu naŋgi ñumaim
deqa leŋ di naŋgo siraŋmeq di liyeb.

Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb

29 Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosib deqa naŋgi Yuwal Lentq di gentosib
mandam boleq aisib walwelosib gileb. Gileqnab Isip naŋgi na naŋgi daurnjrsib yuwal
ambleq aisib ya uysib moreŋeb.
30 Bunuqna Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosib deqa naŋgi Jeriko qure
agutosib kalilyo bati 7 yonabqa qure aqa dadaŋ kalil ululoŋeb.
31 Sambala uŋa Rahap a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa Israel tamo aiyel
naŋgi lumu na Jeriko qure unqa bonabqa a na naŋgi aiyel osiqa lawo na gereinjrsiqa
ulitnjrej. Qure deqaji tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyoqneb deqa Qotei na
naŋgi kalil padaltnjrej. Rahap a segi Qotei na uratonaq bole soqnej.
32 Gideon na Barak na Samson na Jepta na Devit na Samuel na Qotei aqa medabu
o qaji tamo kalil naŋgi dego Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. E naŋgi qa olo niŋgi
saiŋgwajqa bati keresaiibqo.
33 Naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa naŋgi na mandor kokba naŋgi qoto
itnjroqnsib qoto buŋyoqneb. Osib kumbra bole tiŋtiŋ yoqneb. Iŋgi bole bole Qotei na
nami naŋgi enjrqa minjrej qaji di naŋgi eleŋoqneb. Laion naŋgi boqnsib naŋgi uyqa
laqnab naŋgi na naŋgo medabu getentetnjroqneb.
34 Ŋamyuwo na naŋgi koitnjrqa laqnaq naŋgi olo ŋamyuwo mosotoqneb. Jeu tamo naŋgi
boqnsib serie na naŋgi ñumqa laqnab naŋgi jaraiyoqneb. Naŋgi segi siŋgila saiqoji sonab
Qotei na olo naŋgi siŋgilatnjroqnej. Naŋgi siŋgilaoqnsib qotoqnsib sawa bei bei qaji naŋgi
teteinjroqneb.
35 Uŋgasari qudei naŋgo aŋgro naŋgi moreŋeqnab Qotei na olo subq na tigeltnjroqnej.
Jeu tamo naŋgi na Qotei aqa tamo qudei naŋgi tonto talq di breinjroqnsib jaqatiŋ koba
enjroqneb. Osib minjroqneb, “Niŋgi Qotei qoreiyib iga niŋgi uratŋgim niŋgi tonto talq
dena oqedqab.” Onaqa naŋgi na saidosib minjroqneb, “Sai. Mondoŋ iga olo subq na
tigelosim ŋambile tulaŋ boledamu oqom. Deqa uŋgum, bini iga jaqatiŋ oqnsim unum di
kere.”
36 Jeu tamo naŋgi na Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi misiliŋnjroqnsib kum-
baiŋnjroqneb. Osib naŋgi tonto talq di breinjroqnsib sil siŋgila kokba na naŋgi tontnjro-
qneb.
37 Osib Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi meniŋ na ñumoqnsib moiyotnjroqneb.
Osib olo qudei naŋgi serie na giŋgeŋnjreqnab moreŋoqneb. Osib olo qudei naŋgo jejamu
qaja na qametnjroqneb. Naŋgi qudei gara bolesai deqa naŋgi kaja naŋgo juŋgum na gara
gereiyoqnsib jugoqneb. Naŋgi iŋgi iŋgi tulaŋ saiinjrej deqa naŋgi laŋa soqneb. Jeu tamo
naŋgi na naŋgi gulbe enjroqnsib tulaŋ ugeugeinjroqneb.
38 Tamo uŋgasari naŋgi di tulaŋ ugeosib soqneb deqa naŋgi wadau sawaq di, manaq
di, meniŋ kokba miligiq di, sub miligiq di laqneb. Naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqneb deqa naŋgi kumbra bole yoqneb. Naŋgi tamo uŋgasari kalil mandamq di
soqneb qaji naŋgi bul sai. Naŋgo kumbra tulaŋ bolequja.
39 Naŋgi kalil Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa naŋgi aqa ŋamgalaq di tamo
uŋgasari tulaŋ bolequja soqneb. Ariya iŋgi bole bole Qotei na naŋgi enjrqa minjrej qaji
di naŋgi osaioqneb.
40 Di kiyaqa? Qotei na olo iŋgi tulaŋ boledamu bei iga egwajqa marsiqa gereiyej unu.
Mondoŋ a na iga ti naŋgi ti turtgosim iga kalil koba na iŋgi boledamu di egwas. Osim
dena a na iga kalil torei boletgwas.

12

Iga Yesus koqyesosim a qa gago areqalo siŋgilatqom

1 Tamo uŋgasari nami soqneb qaji naŋgi di Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa
bini naŋgi laŋbi bul iga agutgesonab iga naŋgi unjreqnum. Unjreqnum deqa iga siŋgila
na gurgurobuloqnsim bubuŋoqnqom. Qotei na iga giltgej deqa iga gurguroqnimqa gulbe
qudei na iga getentgwa laqnimqa iga gulbe di olo gotraŋyoqnqom. Une qudei gagoq di
beterqajqa laqnu qaji di dego iga gotraŋyoqnqom.
2 Osim iga Yesus koqyoqnsim gurgurqom. Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum di
Yesus a segi utru. Bunuqna a na gago areqalo di torei keretqas. Yesus a nami qalieej,
a ŋamburbasq di moisim bunuqna a olo tulaŋ areboleboleiyqas. Jeu tamo naŋgi a qa
maroqneb, "A tamo uge deqa a moiqas." Ariya Yesus a deqa jemaiyosai. A aqa are
siŋgilatosiq ŋamburbasq di moiyej. Bini a olo laŋ qureq di Qotei aqa awo jaram baŋ woq
di awejunu.

Qotei na iga tingitgwa marsiqa gulbe egeqnu

3 Niŋgi geregere are qaliy. Une tamo naŋgi Yesus qa tulaŋ ugeoqnsib a jeuteqnab a
siŋgila na tigelesoqnej. Niŋgi dego siŋgila na tigelesoqniy. Niŋgi ulaaib. Osib asgiŋgaiq.
4 Bole, niŋgi une gotraŋyqajqa siŋgilakobaeqnub. Ariya jeu tamo naŋgi na kamba niŋgi
moiyotŋgosaieqnub.
5-6 O ijo was, Qotei a nami anjam bei niŋgi merŋgej. Niŋgi anjam deqa are walŋgwo
kiyo? A niŋgi dalŋgwa osiqa endegsi merŋgej, "O ijo aŋgro, e nuŋgo Tamo Koba. Deqa
e niŋgi tingitŋgwa marsiyqa gulbe eŋgoqnit niŋgi gulbe di qoboiyqa asgiŋgaiq. Osib are
gulbeiŋgaiq. Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari e qalaqalainjreqnum qaji naŋgi di e na olo
tingitnjreqnum. Tamo uŋgasari e ijo segi aŋgro qa mareqnum qaji naŋgi di e na olo gulbe
enjreqnum." Qotei a niŋgi aqa segi aŋgro sqa marsiq deqa anjam degsi merŋgej. Niŋgi
anjam deqa olo are walŋgwo kiyo?
7 O ijo was, Qotei na niŋgi tingitŋgoqnsim gulbe eŋgoqnimqa niŋgi siŋgila na tigeloqnsib
gulbe di qoboiyoqniy. Abu naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi gaigai tingitnjreqnub dego kere
Qotei na niŋgi tingitŋgeqnu.
8 Qotei na aqa aŋgro kalil naŋgi gaigai tingitnjreqnu. A na niŋgi tingitŋgwasai di niŋgi
aqa aŋgro sqa keresai. Niŋgi gam qaji uŋa aqa aŋgro bul sqab.
9 Niŋgi are qaliy. Gago mandam qaji abu naŋgi na iga tingitgoqneb. Deqa iga naŋgo
ñam soqtoqnem. Ariya gago laŋ qaji Abu a gago qunuŋ taqateqnu. Deqa iga aqa
sorgomq di geregere sosimqa aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom. Osim dena iga ŋambile sqom.
10 Gago mandam qaji abu naŋgi sokiñala sosib naŋgo segi areqalo dauryosib iga
tingitgoqneb. Ariya Qotei na iga geregere aqaryaigwajqa osiq iga tingitgeqnu. Di
kiyaqa? Iga aqa segi kumbra boleq di sqajqa deqa.
11 Bole, Qotei na iga tingitgwa maroqnsiq gulbe egeqnaqa iga areboleboleigosaieqnu.
Iga are gulbeigeqnu. Ariya bunuqna gulbe dena iga siŋgilatgimqa iga kumbra bole tiŋtiŋ
dauryqajqa geregere qalieqom. Osim dena iga lawo na sqom.

Niŋgi Qotei aqa segi kumbra bole dauryiy

12 Deqa nuŋgo baŋ a laesqas di niŋgi na olo siŋgilatosib wauoqniy. Nuŋgo siŋga tombol
dego laesqas di niŋgi olo siŋgila na tigelesoqniy.
13 Tigelesosib gam bole dauryosib walweloqniy. Niŋgi degyqab di nuŋgo siŋga
ugeqasai. Nuŋgo siŋga olo boleqas.
14 Niŋgi tamo kalil naŋgi ti koba na geregere lawo na sqajqa siŋgilaoqniy. Osib niŋgi
Qotei aqa segi kumbra bole dego dauryqajqa siŋgilaoqniy. Tamo a Qotei aqa segi kumbra
bole dauryqasai di a Tamo Koba unqa keresai.
15 Niŋgi geregere ŋam atoqnsib soqniy. Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu aqa kumbra
di niŋgi qudei olo uratosib uloŋo uge. Ŋamtaŋ oqsiq gei uge uge ateleŋeqnu dego kere

nuŋgo ambleq di tamo bei a are uge ti sosim kumbra uge uge babtoqnimqa niŋgi na saidyiy. Tamo dena niŋgi niñaqŋgimqa niŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di jiga ti so uge.
16 Niŋgi na Kristen tamo uŋgasari naŋgi saidnjribqa naŋgi sambala kumbra yaib. Osib Qotei qoreiyaib. Agi Aisak aqa ŋiri Iso a Qotei qoreiyej. Osiqa a aŋgro matu soqnej deqa are qalosaiosiq iŋgi bole bole aqa abu na nami a yqajqa minjej qaji di qariŋyosiq dena iŋgi uyo bei awaiyosiq uyej.
17 Niŋgi qalie, bunuqna Iso a aqa abu aqa iŋgi bole bole di olo oqajqa marnaqa Qotei na saidyej. Deqa a akamugetej. Aqa kumbra uge yej qaji di a olo uratosim are bulyqajqa gam saiiyej.

Niŋgi Jerusalem bunuj laŋ goge di unu qaji deq beleŋeb

18 Nami Israel naŋgi Sainai mana utru jojomyosib dia ŋamyuwo ti ambru ti jagwa ti unoqneb. Naŋgo baŋ na mana di ojoqneb. Ariya ijo was, niŋgi iŋgi iŋgi deq bosai.
19 Israel naŋgi Sainai manaq di gul anjam quoqnsib Qotei aqa kakro dego quoqneb. Osib ulaugeteb. Deqa naŋgi Moses minjeb, “Qotei a olo anjam bei mergaiq.”
20 Naŋgi Qotei aqa anjam di qusib ulaugeteb. Agi Qotei na naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei kiyo wagme bei kiyo mana endeq oqimqa niŋgi a meniŋ na qalib moiyem.” Qotei na naŋgi degsi minjrej.
21 Manaq di naŋgi iŋgi iŋgi di unoqnsib deqa naŋgi tulaŋ ulaugeteb. Moses a dego mana deqa ulaosiq marej, “E ulaugetosim tulaŋ ginda gindaŋeqnum.”
22 Ariya niŋgi iŋgi iŋgi deq bosai. Niŋgi Saion manaq beleŋeb. Osib Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa segi qureq dego beleŋeb. Qure di agi Jerusalem bunuj laŋ goge di unu qaji. Niŋgi laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba sisiyqa keresai naŋgoq dego beleŋeb.
23 Tamo uŋgasari Qotei qa korooqnsib loueqnub qaji naŋgoq dego niŋgi beleŋeb. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa segi aŋgro matu tiŋtiŋ. Naŋgo ñam Qotei a laŋ qureq di neŋgreŋyej unu. Niŋgi Qotei qa ti tamo uŋgasari kumbra bole dauryeqnub qaji naŋgo qunuŋ qa ti beleŋeb. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na torei boletnjrej. Qotei agi mondoŋ iga kalil pegigwas.
24 Ariya niŋgi Yesus qa dego beleŋeb. Yesus agi Qotei aqa anjam bunuj siŋgilatqa osiqa iga Qotei ti gago ambleq di tigelesosiqa yeba waiyej unu. Yesus aqa leŋ bileŋej qaji a qa dego niŋgi beleŋeb. Deqa leŋ dena Qotei aqa anjam niŋgi merŋgobuleqnu. Yesus aqa leŋ di tulaŋ bolequja. Leŋ dena Abel aqa leŋ tulaŋ buŋyejunu. Abel aqa leŋ na dego niŋgi anjam merŋgobuleqnu.

Niŋgi Qotei aqa anjam quqwa urataib

25 O ijo was, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Qotei na niŋgi anjam merŋgoqnimqa niŋgi aqa anjam dauryqa urataib. Qotei a nami mandamq endi sosiqa Israel naŋgi anjam siŋgila na minjroqnej. Minjreqnaqa naŋgi aqa anjam di dauryqa uratoqneb. Deqa Qotei na naŋgi awai uge enjrej. Awai uge di naŋgi britosib jaraiqa keresai. Ariya bini Qotei a laŋ goge di sosiqa iga dego anjam siŋgila na mergeqnu. Deqa iga a qoreiyqom di a na iga awai tulaŋ ugedamu egwas. Awai uge di iga britosim jaraiqa keresai bole sai.
26 Nami Qotei na Israel naŋgi anjam siŋgila na minjreqnaqa aqa kakro dena mandam reŋgiŋyoqnej. Ariya bini a olo anjam endegsi iga mergeqnu, “Bunuqna bati qujai qa e olo mandam reŋgiŋyqai. E mandam segi reŋgiŋyqasai. E mandam ti laŋ ti reŋgiŋnjrqai.”
27 A marej, “Bati qujai qa.” Deqa iga qalieonum, Qotei na iŋgi iŋgi a nami atej qaji di taqal breinjrim naŋgi torei koboqab. Iŋgi iŋgi di agi Qotei na reŋgiŋnjrqas. Yimqa iŋgi iŋgi a na reŋgiŋnjrqasai qaji di gaigai sqab.
28 Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu. Aqa kumbra di reŋgiŋqa keresai. Deqa iga Qotei biŋiyoqnsim kumbra a tulaŋ arearteqnu qaji dena a qa louoqnsim aqa ñam soqtoqnsim ulaoqnsim aqa sorgomq di sqom.
29 Iga degyqom. Di kiyaqa? Gago Qotei a ŋamyuwo bul iŋgi iŋgi kalil koiteleŋeqnu qaji.

13

Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy

1 O ijo Kristen was, bati gaigai niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy.
2 Qure bei qaji tamo naŋgi nuŋgo meq boqnib niŋgi na oqnsib geregereinjroqniy. Kumbra di niŋgi urataib. Niŋgi qalie, qure bei qaji tamo naŋgi nami nuŋgo moma qudei naŋgo meq beqnab tamo bole edegoqnsib geregereinjroqneb. Ariya naŋgi tamo sai. Naŋgi laŋ aŋgro.
3 Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi tonto talq di unub deqa niŋgi naŋgi uratnjraib. Niŋgi naŋgi qa are qaloqnsib koba na tonto talq di sobulosib naŋgi gereinjroqniy. Kristen tamo qudei naŋgi jeu tamo naŋgi na jaqatiŋ enjreqnub deqa niŋgi naŋgi qa dego are qaloqnsib koba na jaqatiŋ obuloqnsib naŋgi gereinjroqniy. Niŋgi qalie, jeu tamo naŋgi na nuŋgo jejamu dego ugeugeiyqa kere.
4 Tamo a uŋatqas di kumbra bole. Uŋa a tamotqas di dego kumbra bole. Deqa niŋgi kumbra di ugetaib. Niŋgi kumbra di geregere taqatosib Qotei aqa ŋamgalaq di jiga saiqoji soqniy. Niŋgi qalie, tamo uŋgasari sambala kumbra yeqnub qaji naŋgi Qotei na awai uge enjrqas.
5 Niŋgi silali qa mamaulŋgaiq. Niŋgi endegsib maroqniy, “Iga silali ti iŋgi ti kiñala eqnum di kere.” Agi Qotei a marej, “E ni uratmqasai. E ni qoreimqasai dego.”
6 Deqa iga gago are siŋgilatoqnsim endegsi maroqnqom,
“Tamo Koba a na e aqaryaibeqnu.
Deqa e ulaqasai.
Tamo bei na e ugetbqa keresai.”

Iga Yesus dauryqajqa jemaigwasai

7 O ijo was niŋgi quiy. Kristen gate naŋgi Qotei aqa anjam palontoqnsib niŋgi merŋgeqnub. Osib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib kumbra bole bole yeqnub. Naŋgo kumbra deqa niŋgi are qaloqnsib dauryoqniy.
8 Yesus Kristus aqa kumbra bulyqasai. A nami degsi soqnej. A bini degsi unu. A bati gaigai degsi sqas.
9 Deqa tamo qudei naŋgi bosib anjam utru segi segi na nuŋgo are tigeltetŋgibqa niŋgi naŋgo anjam di dauryaib. Osib Qotei aqa gam urataib. Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu aqa kumbra dena nuŋgo are siŋgilatetŋgoqneme. Ariya tamo qudei naŋgi mareqnub, “Iga iŋgi uyo na gago are siŋgilatoqnqom.” Di gisaŋ. Kumbra di laŋa jejamu qa kumbra. Iŋgi uyo dena tamo naŋgi yala aqaryainjrosaieqnu.
10 Gago atra bijal bunuj unu. Atra tamo naŋgi atra tal namij miligiq di waueqnub. Deqa naŋgi atra bijal bunuj dena iŋgi uyqa keresai.
11 Atra tamo gate nami qaji a tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqa maroqnsiq wagme naŋgo leŋ oqnsiq Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gileqnu. Atra tamo naŋgi olo wagme naŋgo damu osi aiyoqnsib qure qalaq di atoqnsib koiteleŋeqnub.
12 Dego kere Yesus a Jerusalem qure qalaq aisiq dia jaqatiŋ osiq aqa segi leŋ bilentosiq tamo uŋgasari naŋgi qa moiyej. Aqa leŋ dena a na tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa segi kumbra boleq di atqajqa deqa marsiq naŋgi qa moiyej.
13 Deqa iga dego qure qalaq aiyoqnsim Yesus aqa areq di brantoqnsim a ñam uge osiq jemaiyej dego kere iga ñam uge oqnqom.
14 Iga qalie, mandamq endi qure kalil koboqab. Deqa iga yauŋ tamo bulosim qure utru saiqoji laŋa unum. Mondoŋ iga laŋ qureq oqsim dia gaigai sqom. Iga qure deq oqwajqa tariŋeqnum.
15 Deqa iga Yesus aqa ñam na Qotei biŋiyoqnsim atraiyobuloqnqom. Osim iga gago medabu na aqa ñam soqtoqnqom.

16 O ijo was, niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole bole enjroqniy. Naŋgi iŋgi
qudei qa truquoqnibqa niŋgi na aqaryainjroqniy. Niŋgi kumbra di urataib. Niŋgi
kumbra degyqab di niŋgi Qotei atraiyobuloqnqab. Yim Qotei a nuŋgo kumbra deqa
tulaŋ areareteqnqas.

Yesus Kristus a gago are miligiq di waueqnu

17 Nuŋgo Kristen gate naŋgi na nuŋgo qunuŋ taqateqnub. Mondoŋ naŋgi naŋgo wau
deqa Qotei minjqab. Deqa niŋgi naŋgo medabu geregere dauryoqnsib naŋgo sorgomq
di soqniy. Niŋgi degyqab di naŋgi are gulbe na niŋgi taqatŋgwasai. Naŋgi arebolebole na
niŋgi taqatŋgwab. Osib naŋgi are gulbe saiqoji sosib niŋgi geregere aqaryaiŋgoqnqab.
18 Niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy. Iga qalieonum, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji
unum. Iga gaigai kumbra bole dauryqajqa are qaleqnum.
19 Deqa ijo areqalo agiende. Niŋgi e qa Qotei pailyibqa a na gam waqtetbimqa e
nuŋgoq urur boqujatqai.
20 Gago Tamo Koba Yesus a kaja naŋgo Mandor siŋgila ti unu qaji. Aqa kaja naŋgi agi
iga. Aqa leŋ aiyej dena a na Qotei aqa anjam bunuj gaigai sqas qaji di siŋgilatej. Qotei a
are lawo qa utru. A na Yesus olo subq na tigeltej.
21 Qotei qujai dena niŋgi aqaryaiŋgimqa niŋgi aqa areqalo geregere dauryosib kumbra
bole yoqniy. A gago are miligi gereiyetgimqa iga Yesus Kristus aqa wau na kumbra kalil
a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqnqom. Iga kalil bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Anjam getento

22 O ijo was, e na niŋgi siŋgilatŋgwajqa deqa anjam truquyala endi neŋgreŋyonum. Deqa
niŋgi ijo anjam endi geregere qusib dauryoqniy.
23 E niŋgi endegsi merŋgwai. Gago was Timoti a tonto talq dena uratonab oqedej. Deqa
a urur ijoq bqas di aqo aiyel ombla na nuŋgoq bosim nuŋgwom.
24 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Kristen gate kalil naŋgi ti Qotei aqa tamo uŋgasari
kalil naŋgi ti minjriy. Itali tamo qudei bosib endia unub qaji naŋgi na dego niŋgi
kaiyeiŋgonub.
25 Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

JEMS

1 E Jems. E Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgo wau tamo. Israel naŋgo
moma utru 12 naŋgo leŋ agi niŋgi. O was niŋgi kalil kaiye. E na anjam endi neŋgreŋyosim
nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi nuŋgo segi segi qure utru uratosib jaraiyosib sawa sawa kalil
keretosib di unub.

Iga gulbe qoboiyeqnum dena iga siŋgila eqnum

2 O ijo was, gulbe utru segi segi gargekoba nuŋgoq boqnimqa niŋgi gulbe deqa tulaŋ
areboleboleiŋgim soqniy.
3 Gulbe deqaji nuŋgoq boqnimqa niŋgi nuŋgo areqalo Yesus qa bole siŋgilatqab kiyo sai
kiyo di Qotei a geregere unqas. Niŋgi qalie, gulbe dena niŋgi siŋgilatŋgeqnaqa niŋgi gulbe
qoboiyeqnub.
4 Deqa niŋgi bati gaigai siŋgila na tigeloqnsib gulbe qoboiyoqniy. Niŋgi degyqab di
niŋgi Qotei aqa kumbra bei qa truquoqnqasai. Niŋgi tulaŋ kere na sqab.

Tamo bei a powo qa truquosimqa a Qotei pailyim Qotei na powo yqas

5 Ariya tamo bei a powo qa truquosimqa a Qotei pailyem. Yimqa Qotei na a powo
yqas. Niŋgi qalie, Qotei a tamo uŋgasari kalil naŋgi iŋgi bole bole enjreqnu. Naŋgi Qotei
pailyeqnab a naŋgi qa olo ŋiriŋosaieqnu.
6 Ariya tamo bei a Qotei pailyqa osimqa a are gulbeiyaiq. Osim endegsi maraiq,
"Qotei na iŋgi bole ebqas kiyo sai kiyo?" A degsi maraiq. A Qotei qa aqa areqalo
siŋgilatosim pailyem. Jagwa tigelosiq yuwal korkortoqnsiqa oqe aiyeqnu dego kere tamo
are gulbeiyeqnu qaji a bati bei Qotei qa aqa areqalo siŋgilatoqnsiqa olo bati bei aqa
areqalo siŋgilatosaieqnu.
7 Tamo Koba a na tamo deqaji naŋgi iŋgi bei enjrqasai. Deqa tamo deqaji naŋgi
endegsib are qalaib, "Iga iŋgi bole bole oqnqom." Di sai.
8 Naŋgi areqalo aiye aiyeltoqnsib kumbra laŋa laŋa yeqnub deqa Qotei na naŋgi iŋgi
bei enjrqasai.

Jems a ñoro tamo ti tamo iŋgi saiqoji naŋgi ti anjam minjrej

9 Kristen was bei a ñam saiqoji soqnimqa a areboleboleiyem. Di kiyaqa? A Qotei aqa
ŋamgalaq di ñam koba ti unu deqa.
10 Tamo bei ñoro koba ti unu qaji a dego areboleboleiyem. Di kiyaqa? A Qotei aqa
ŋamgalaq di ñam saiqoji unu deqa. Tamo naŋgi ñoro koba koroiyqajqa arearetnjreqnu
qaji naŋgi balamtamo aqa so bulosib sokiñalayosib moreŋqab.
11 Iga qalie, seŋ oqsim kaŋkaŋamqa balamtamo aqa so laosim moiyim aqa wala bole
di koboqas. Dego kere tamo naŋgi ñoro koba ti unub qaji naŋgi wau bei bei yoqnsib bati
qujai qa urur moreŋosib koboqab.

Qotei na iga are qametgosaieqnu

12 Tamo uŋgasari gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelejunub qaji naŋgi areboleblein-
jreme. Mondoŋ Qotei a naŋgi qa tulaŋ arearetim awai boledamu enjrim naŋgi ŋambile
gaigai sqab. Qotei a marej, "E na tamo kalil e qalaqalaibeqnub qaji naŋgi awai bole
enjrqai." Qotei a degsi marej. 13 Deqa tamo bei a une atqajqa are prugyimqa a endegsi
maraiq, "Qotei na are qametbqoqa e une atqajqa are prugbeqnu." A degsi maraiq. Iga
na Qotei aqa are qametim a une yqa keresai dego kere Qotei na iga une atqajqa are
qametgosaieqnu.
14 Gago segi segi are miligi tigeloqnsiqa iga titgeqnu. Gam dena gago segi areqalo uge
na iga uneq breigwa oqnsiqa walawalaigoqnsiqa gisaŋgeqnu.

15 Gago are miligi tigeleqnu di uŋa a gumaŋeqnu dego kere. Bunuqna uŋa a aŋgroteqnu
dego kere gago are miligi tigeloqnsiqa une babteqnu. Yeqnaqa gago une di tulaŋ
kobaeqnaqa iga moiyo gam tureqnum.
16 O ijo was bole, une aqa kumbra dena niŋgi gisaŋgaim deqa niŋgi une kalil uratiy.
17 Iŋgi bole bole kalil Qotei na iga egeqnu qaji di laŋ goge na branteqnaq iga laŋa
eleŋeqnum. Abu Qotei suwaŋoq di unu qaji a na iŋgi di qariŋyeqnaqa gagoq beqnu. Qotei
a kumbra bubulyosaieqnu. A seŋ qunuŋ bul sai. Seŋ qunuŋ a olekobaoqnsiqa olo
truqueqnu Qotei a degyosaieqnu.
18 A aqa segi areqalo dauryosiq iga gereigej deqa a gago Abu. A aqa anjam bole na iga
gereigej deqa iga iŋgi meli bunuj bulosim iŋgi iŋgi kalil a nami gereinjrej qaji di tulaŋ
buŋnjrejunum.

Iga Qotei aqa anjam laŋa quqwasai

19 O ijo was bole, niŋgi endegsi poiŋgem. Niŋgi anjam bei marqa osibqa urur medabu
waqtaib. Mati didaboqniy. Urur minjiŋ oqaiq.
20 Tamo naŋgi urur minjiŋ oqetnjreqnu qaji naŋgi Qotei aqa kumbra bole dauryqa
keresai.
21 Deqa niŋgi kumbra uge uge jigat kalil taqal waiyoqniy. Osib nuŋgo segi ñam aguq
atoqnsib Qotei aqa anjam a na nami nuŋgo are miligiq di atej qaji di niŋgi ojesoqniy.
Ojesqab di Qotei a nuŋgo qunuŋ oqas.
22 Ariya niŋgi Qotei aqa anjam di bole dauryoqniy. Laŋa qusib olo urataib. Niŋgi laŋa
quqwab di niŋgi nuŋgo segi jejamu gisaŋyqab.
23 Tamo bei a Qotei aqa anjam laŋa quoqnsiq olo dauryqa urateqnu di a tamo ya
jeqiloq di aqa ulatamu uneqnu dego bul.
24 A ya jeqiloq di aqa ulatamu unsim olo puluosim giloqnsim aqa ulatamu unqo qaji
di a olo are walyqas.
25 Qotei aqa dal anjam bunuj unu. Dal anjam di bole tiŋtiŋ. Qotei a gago une aqa
siŋgila kobotetgwa osiqa dal anjam di iga egej. Deqa gago une na iga olo ojqa keresai.
Tamo naŋgi dal anjam di geregere peleiyoqnsib dauryoqnqab di Qotei a naŋgo wau kalil
boletoqnqas. Ariya tamo naŋgi dal anjam di laŋa qusib olo are walnjrqas di Qotei a
naŋgo wau bei boletqasai.
26 Tamo bei a endegsi are qalqas, “E gaigai Qotei qa loueqnum. Deqa e Kristen tamo
bole.” Ariya tamo di a aqa segi medabu geregere taqatqasai di a na aqa segi jejamu
gisaŋyqas. Deqa a Qotei qa loueqnu di a laŋa loueqnu.
27 Iga Kristen tamo uŋgasari unum deqa iga kumbra bole endeqaji yoqnqom. Iga
na aŋgro mandum naŋgi ti uŋa qobul naŋgi ti geregereinjroqnsim naŋgo gulbe kalil
qoboiyetnjrqom. Osim iga gago segi walwel taqatosim mandam endeqa kumbra jigat
kalil uratekritqom. Iga kumbra deqaji yoqnqom di iga Qotei aqa ŋamgalaq di Kristen
tamo bole une saiqoji sqom.

2

Niŋgi na tamo kalil naŋgi turtnjrsib kumbra qujai enjroqniy

1 O ijo was kalil, gago Tamo Koba Yesus Kristus a riaŋ koba ti unu. Niŋgi a qa
nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi na tamo ñam ti naŋgi
areinjroqnsib olo tamo ñam saiqoji naŋgi qoreinjroqnaib.
2-3 Nuŋgo kumbra agiende. Ñoro tamo bei a gara boledamu na walaosim baŋriŋ gol
na gereiyo qaji di jigsim nuŋgo Qotei tal miligiq gilqas di niŋgi aqa ñam soqtqab. Osib a
geregereiyosib minjibqa awo jaram boleq di awoqas. Ariya tamo bei iŋgi iŋgi saiqoji a
gara jigat braŋo jigsimqa Qotei tal miligiq gilqas di niŋgi aqa ñam aguq atsib minjqab,
“Ni qalaq di tigelesoqne” o “Ni mandamq di awo.”

4 O ijo was, niŋgi kumbra degyeqnub di niŋgi areqalo uge ti sosib tamo naŋgi laŋa
peginjreqnub.
5 O ijo was bole, niŋgi quiy. Tamo uŋgasari iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi Qotei na giltnjrej deqa
naŋgi torei a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub. Agi Qotei a nami endegsi marej, "Tamo
uŋgasari e qalaqalaibeqnub qaji naŋgi di e na taqatnjrsiy naŋgo Mandor Koba sqai."
6 O ijo was, niŋgi kiyaqa tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgo ñam aguq ateqnub? Niŋgi are
qaliy. Yai naŋgi na niŋgi ugeugeiŋgoqnsib nuŋgo jejamuq di une eŋgoqnsib niŋgi joqoqnsib
anjam pegiyo talq di tigeltŋgeqnub? Ñoro tamo naŋgi na niŋgi degŋgeqnub.
7 Tamo naŋgi dena Yesus aqa ñam boledamu misiliŋyeqnub. Ñam di agi Qotei a nuŋgoq
di atej unu.
8 Mandor Koba Qotei aqa dal anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Ni ino segi
jejamu gereiyeqnum dego kere tamo uŋgasari naŋgi degsim gereinjroqnime." O ijo was,
niŋgi dal anjam di dauryosib keretqab di niŋgi kumbra bolequja yqab.
9 Ariya niŋgi na tamo qudei naŋgi areinjroqnsib olo tamo qudei naŋgi qoreinjreqnub
di niŋgi une ateqnub. Deqa niŋgi dal anjam gotraŋyo qaji tamo brantonub.
10 Tamo bei a dal anjam mutu kalil dauryekritosim ariya qujai bole qujai grotqas di a
dal anjam mutu kalil grotekritqo. Deqa aqa jejamuq di gulbe sqas.
11 Iga qalie, Qotei a nami dal anjam endegsi marej, "Ni tamo bei aqa uŋa jejamu
ojetaim." Osiqa dego marej, "Ni tamo bei qalsim moiyotaim." Bole, ni tamo bei aqa uŋa
jejamu ojetosaieqnum. Ariya ni tamo bei qalsim moiyotqam di ni dal anjam gotraŋyo
qaji tamo brantqam.
12 Qotei a gago une aqa siŋgila kobotetgwa osiqa dal anjam bunuj egej. Deqa gago une
na iga olo ojqa keresai. O ijo was niŋgi quiy. Qotei a dal anjam deqa are qalsim iga
pegigwas. Deqa niŋgi nuŋgo anjam maro ti nuŋgo kumbra ti kalil geregere taqatoqniy.
13 Niŋgi tamo naŋgi qa dulqasai di une pegiyo bati qa Qotei a kamba dego niŋgi qa
dulqasai. Ariya niŋgi tamo naŋgi qa duloqnqab di une pegiyo bati qa niŋgi une saiqoji
sqab.

Tamo a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatqas di a kumbra bole babtoqnqas

14 O ijo was niŋgi quiy. Tamo bei a mareqnu, "E Yesus qa ijo areqalo siŋgilateqnum." A
degsi maroqnsiq ariya a kumbra bole bei yala babtosaieqnu. Laŋa medabu na anjam
mareqnu. Deqa tamo di Qotei na oqasai.
15-16 Kristen was bei a gara saiqoji kiyo iŋgi saiqoji kiyo soqnimqa nuŋgo ambleq di
tamo bei na minjqas, "Ni lawo na gilsim gara bei osim jigsim iŋgi uysim menetmim
soqne." A anjam segi laŋa minjqo deqa anjam dena kiyersim a aqaryaiyqas? Keresai.
17 Dego kere iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatosim ariya iga kumbra bole bei babto-
saieqnum di iga laŋa gago areqalo Yesus qa siŋgilateqnum. Deqa iga tamo moisiq aqa
jejamu laŋa unu dego bul sqom.
18 Tamo bei a endegsi marqas, "E Yesus qa ijo areqalo siŋgilateqnum." Degsi marimqa e
na kamba minjqai, "O was, ni kumbra bole bei babtosaieqnum. Deqa e kiyersiy qalieqai,
ni bole Yesus qa ino areqalo siŋgilateqnum? E qalieqa keresai. Ariya e Yesus qa ijo areqalo
siŋgilatosiy kumbra bole dego turtosiy yoqnqai di ni e nubsim merbqam, 'Bole, ni ino
areqalo Yesus qa bole siŋgilateqnum.'
19 Ni mareqnum, 'Bole, Qotei a segi qujai unu.' Ni kere mareqnum. Mondor uge naŋgi
dego degsib maroqnsib Qotei ulaiyeqnub.
20 Ni nanari tamo. Ni mareqnum, 'E Yesus qa ijo areqalo siŋgilateqnum.' Ni degsi
maroqnsim ariya ni olo kumbra bole bei babtosaieqnum. Deqa ni laŋa medabu na
mareqnum. Ni ijo anjam endi poimqa are soqnim poimeme."

21 O ijo was niŋgi quiy. Nami gago moma utru Abraham a na aqa aŋgro qujai Aisak
osiq Qotei atraiyqa marsiq atra bijalq di atej. Atnaqa Qotei a Abraham aqa kumbra di
unsiqa minjej, “Ni degyonum deqa ni ijo ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unum.”
22 Niŋgi are qaliy. Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq kumbra bole dego
turtosiq yej. Aqa areqalo Qotei qa siŋgilatej qaji de ti aqa kumbra bole ti aiyeltosiq
dauryej. Deqa iga endegsi marqom, Abraham aqa kumbra bole dena aqa areqalo Qotei
qa siŋgilatej qaji di taqyosiq tulaŋ keretej.
23 Deqa Qotei aqa anjam bei nami neŋgreŋyeb qaji aqa damu brantej. Anjam agiende,
“Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei na minjej, ‘Ni ijo ŋamgalaq di tamo
bole une saiqoji unum.’ ” Osiqa Abraham minjej, “Ni ijo was bole.”
24 Deqa ijo was niŋgi qalie, tamo naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib ariya naŋgi
olo kumbra bole bei babtqasai di naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa
keresai. Tamo naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib kumbra bole dego turtosib
yeqnub qaji naŋgi segi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub.
25 Niŋgi sambala uŋa Rahap a qa dego are qaliy. Rahap aqa kumbra bole agiende.
Josua a tamo aiyel naŋgi qariŋnjrnaqa Jeriko qureq gilnabqa qure deqaji naŋgi na tamo
aiyel naŋgi di ñumqa laqnab Rahap a naŋgi aiyel ulitnjrej. Osiqa gam bei osornjrnaqa
naŋgi jeu tamo naŋgi alelnjrsibqa jaraiyeb. Rahap a kumbra bole di yej deqa a Qotei
aqa ŋamgalaq di uŋa bole une saiqoji soqnej.
26 Iga qalie, tamo a me mondor ti sqasai di a moiqas. Dego kere tamo bei a Yesus qa
aqa areqalo siŋgilatosim ariya a olo kumbra bole babtqasai di a tamo moisiq aqa jejamu
laŋa unu dego bul sqas.

3

Iga gago segi medabu geregere taqatqom

1 O ijo was kalil, tamo quja quja segi Qotei aqa anjam palontoqnebe. Tamo gargekoba
naŋgi anjam palontoqnaib. Niŋgi qalie, mondoŋ une pegiyo batiamqa Qotei na anjam
palonto tamo naŋgo wau qa geregere peginjrqas.
2 Bati gaigai iga kumbra gro groyeqnum. Ariya iga gago anjam maro qa grotqasai di
iga tamo bolequja sqom. Sosimqa gago baŋ ti siŋga ti jejamu ti kalil geregere taqatqom.
3 Iga hos naŋgo medabuq di sil atoqnsim naŋgi titnjreqnam naŋgi iga daurgeqnub. Iga
naŋgo medabu segi ojeqnam naŋgo jejamu dego iga daurgeqnu.
4 Niŋgi qobuŋ uniy. Qobuŋ a tulaŋ kobaquja. Aqa kuñi tulaŋ kiñala. Ariya jagwa koba
tigelosiq qobuŋ tutqa laqnaqa qobuŋ aqa abu na kuñi ojoqnsiq tingiteqnaq qobuŋ a
dauryoqnsiq gileqnu.
5 Dego kere gago medabu kiñala. Ariya a diq koba yeqnu. Iga gago medabu
waqtoqnsim gago segi ñam soqtoqnsim diqoqnsim anjam mareqnum.

Iga qalie, ŋamyuwo yusiq tulaŋ kobaqujaoqnsiq ŋamtaŋ kalil yueleŋeqnu.
6 Gago medabu a ŋamyuwo bul. Iga gago medabu waqtoqnsim dena iga kumbra uge
uge yoqnsim gago jejamu kalil tulaŋ jigateqnum. Mondoŋ tamo naŋgi ŋamyuwoq aisib
padalqab dego kere gago medabu na gago so tulaŋ ugeugeiyeqnu.
7 Niŋgi wagme naŋgi qa are qaliy. Wagme ti qebari ti qe ti kalil iga na taqatnjreqnum.
8 Ariya iga gago medabu taqatqa keresai. Iga gago medabu na gaigai anjam uge uge
mareleŋeqnum. Amal uge na tamo naŋgi uñinjroqnsib moiyotnjreqnub dego kere gago
medabu na iga kumbra uge ugeq breigeqnu.
9 Gago kumbra agiende. Iga gago medabu waqtoqnsim gago Tamo Koba Abu
Qotei aqa ñam soqtoqnsim olo puluoqnsim medabu qujai dena tamo uŋgasari naŋgi
misiliŋnjreqnum. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na gereinjrsiqa aqa segi so boleq di atej.

10 Iga kumbra uge deqaji yeqnum. Agi iga gago medabu waqtoqnsim Qotei aqa ñam soqtoqnsim olo medabu qujai dena anjam uge uge mareleŋeqnum. O ijo was, gago kumbra di ugedamu.
11 Ya jumbum qujaiq na ya bole ti ya uge ti brantqa keresai.
12 Qura na oliv aqa gei oqa kere e? Wain sil na qura aqa gei oqa kere e? Yuwal a ya bole bulyqa kere e? Sai.

Tamo powo bole ti unub qaji naŋgi kumbra bole bole yoqnebe

13 Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi qalie ti powo ti unub kiyo? Sqab di naŋgi naŋgo segi ñam aguq atoqnsib kumbra bole bole yoqnebe. Yim tamo uŋgasari naŋgi naŋgo kumbra di unoqnsib maroqnqab, "Naŋgi tamo bole."
14 Ariya niŋgi olo nuŋgo segi jejamu qa are qaloqnsib laŋa are ugeiŋgoqnim diqoqnaib. Niŋgi degyqab di niŋgi gisaŋ kumbra dauryosib Qotei aqa anjam bole ugetqab.
15 Osib niŋgi powo uge ti sqab. Powo deqaji laŋ goge na bosai. Di mandam qaji powo. Di gago areqalo namij aqa powo. Powo di Satan aqaq na beqnu.
16 Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari naŋgi naŋgo segi jejamu qa are qaloqnsib laŋa are ugeinjroqnim diqoqnqab di naŋgi so tulaŋ ugeq di sosib kumbra uge uge yoqnqab.
17 Ariya tamo uŋgasari laŋ goge na powo eqnub qaji naŋgi kumbra tulaŋ bolequja yeqnub. Naŋgi kumbra jigat dauryosaieqnub. Naŋgi lawo na sosib tamo naŋgi jiŋga na gereinjroqnsib naŋgi qa duloqnsib kumbra bole bole osornjreqnub. Naŋgi na tamo kalil naŋgi turtnjroqnsib kumbra qujai enjreqnub. Naŋgi laŋa babaŋ na Qotei aqa kumbra dauryosaieqnub. Naŋgi bole dauryeqnub.
18 Tamo deqaji naŋgi lawo na sosib are qujaitoqnsib jeu turyoqnsib kumbra bole tiŋtiŋ babteqnub. Iŋgi meli branteqnu dego kere.

4

Tamo bei na mandam qaji kumbra qalaqalaiyqas di a olo Qotei jeutqas

1 O ijo was, niŋgi qudei nuŋgo segi jejamu qa areboleboleiŋgeqnaqa kumbra uge uge yqajqa are prugŋgeqnu. Utru deqa niŋgi qotoqnsib ŋiriŋkobaeqnub. Kumbra di nuŋgo jejamu miligiq di siŋgila na waueqnu.
2 Niŋgi iŋgi iŋgi koba oqajqa tulaŋ arearetŋgeqnaqa mamaulŋgeqnu. Ariya niŋgi iŋgi iŋgi di osaieqnub deqa niŋgi qoto tigeltoqnsib tamo ñumeqnub. Niŋgi iŋgi iŋgi di osaieqnub di aqa utru agiende. Niŋgi Qotei pailyosaieqnub deqa.
3 Niŋgi qudei iŋgi iŋgi qa Qotei pailyoqnsib ariya niŋgi iŋgi iŋgi di osaieqnub. Di kiyaqa? Niŋgi nuŋgo segi jejamu qa areboleboleiŋgwajqa maroqnsib areqalo uge na pailyeqnub deqa.
4 Uŋa bei na aqa gumbuluŋ uratosiq olo tamo bei ombla sambala kumbra yeqnub dego kere niŋgi Qotei uratoqnsib kumbra uge uge yeqnub. Niŋgi quiy. Tamo bei na mandam qaji kumbra qalaqalaiyqas di a olo Qotei jeutqas. Niŋgi di qaliesai kiyo? Od, tamo bei na mandam qaji kumbra qalaqalaiyqa are qalqas di a Qotei jeutqas.
5 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Qotei na aqa Mondor gago are miligiq di atej unu. Mondor di a iga qa tulaŋ areareteqnu." O ijo was, niŋgi anjam di laŋa sa anjam edegaib.
6 Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu. Deqa aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo uŋgasari naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo jeutnjreqnu. Ariya tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi qa Qotei a olo are boleiyeqnu."
7 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib Qotei aqa sorgomq di soqniy. Sosibqa Satan gotraŋyoqniy. Yimqa Satan na niŋgi uratŋgosim ulaŋqas.

8 Niŋgi Qotei jojomyoqnibqa a kamba dego niŋgi jojomŋgoqnqas. O une tamo, niŋgi
quiy. Tamo naŋgi naŋgo baŋ yansoqnsib jiga koboteqnub dego kere niŋgi nuŋgo are
miligi gereiyoqnsib bulyoqniy. Niŋgi areqalo aiye aiyelteqnub qaji olo nuŋgo are
miligiq dena jiga kalil taqal atoqniy.
9 Niŋgi nuŋgo une qa are gulbeiŋgoqnim akamugetoqniy. Od, niŋgi nuŋgo kiki
uratoqnsib olo akamoqniy. Osib nuŋgo arebolebole kobotosib olo are gulbeiŋgoqneme.
10 Niŋgi Tamo Koba aqa ŋamgalaq di nuŋgo segi ñam aguq atoqniy. Niŋgi degyqab di a
na nuŋgo ñam olo soqtetŋgwas.

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi uge qa minjraib

11 O ijo was, niŋgi segi segi qa anjam uge maroqnaib. Tamo bei na aqa Kristen was
qudei naŋgi anjam uge minjrqas kiyo naŋgo une qa naŋgi peginjrqas kiyo di a dal anjam
dego uge qa marsiq pegiyqo. Niŋgi dal anjam pegiyeqnub di niŋgi dal anjam dauryqa
urateqnub.
12 Qotei a segi na dal anjam babtej deqa a na qujai iga pegigwa kere. A na qujai tamo
uŋgasari naŋgi eleŋqa kere. A na qujai naŋgi padaltnjrqa kere. Niŋgi tamo kiyero deqa
niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnub? Di kumbra uge.

Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnaib

13 Niŋgi qudei endegsib mareqnub, “Bini kiyo nebe kiyo iga qure beiq gilsim dia
wausau qujai sosim silali qa wauosim olo bqom.”
14 Niŋgi degsib mareqnub. Ariya nebe kumbra kiye nuŋgoq di brantqas di niŋgi
qalieqa keresai. Niŋgi ŋam qurem bul sokiñalayosib koboqab.
15 Deqa niŋgi endegsib maroqniy, “Tamo Koba a marimqa iga kumbra kiye yqa are
qalsim yqom.”
16 Kiyaqa niŋgi qudei olo nuŋgo segi ñam soqtoqnsib diqoqnsib laqnub? Nuŋgo
kumbra di uge.
17 Ni geregere are qale. Ni kumbra bole qa qalieosim ariya ni dauryqasai di ni une
yonum.

5

Tamo naŋgi ñoro koba ti unub qaji naŋgi awai ugedamu oqab

1 O ñoro tamo niŋgi quiy. Bunuqna gulbe kokba nuŋgoq boqnqas. Niŋgi deqa
pailoqnsib akamugetoqniy.
2 Nuŋgo ñoro ti wala ti kalil ugeeleŋqo. Sisimbiŋ na nuŋgo gara kalil dego ugeugeiyqo.
3 Nuŋgo gol ti silva ti di baisuwi na ugetqo. Deqa mondoŋ baisuwi dena nuŋgo une
boleq atsim ŋamyuwo bulosim nuŋgo jejamu koitosim ugeugeiyqas. Niŋgi ñoro koba
koroiyeb deqa diŋo bati qa niŋgi awai ugedamu oqab.
4 Niŋgi quiy. Nuŋgo wau tamo naŋgi nuŋgo iŋgi meli gentoqnsib nuŋgo baŋq di ateqnab
niŋgi na kamba olo naŋgi gisaŋnjroqnsib awai oto nuŋgo segi qa getentoqnsib oto segi
naŋgi enjreqnub. Deqa naŋgi maoqnsib endegsib Qotei pailyeqnub, “O Tamo Koba,
naŋgi iga kumbra uge degsib egeqnub.” Yeqnaqa Qotei siŋgila koba ti unu qaji a naŋgo
pailyo di queqnu. Deqa mondoŋ a na niŋgi awai uge eŋgwas.
5 O ñoro tamo, niŋgi gara bole bole jugoqnsib nuŋgo segi jejamu qa arebole-
boleiŋgeqnaqa iŋgi koba uyeqnub. Deqa mondoŋ Qotei na niŋgi luŋgwas. Kaja naŋgo
jejamu diq diqeqnaq naŋgo mandor naŋgi na ñumeqnub dego kere Qotei na niŋgi luŋgwas.
6 Nuŋgo kumbra uge bei agiende. Niŋgi na kumbra bole yo qaji tamo naŋgo jejamuq
di une qametnjroqnsib ñumeqnub. Ariya naŋgi na kamba olo niŋgi gotraŋgosaieqnub.

Niŋgi gulbe qoboiyoqnsib Tamo Koba a olo bqajqa tariŋoqniy

7 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo are miligi siŋgilatoqnsib gulbe qoboiyoqnsib Tamo Koba a
olo bqajqa tariŋoqniy. Niŋgi asgiŋgaiq. Niŋgi wau lanja naŋgi bul soqniy. Niŋgi qalie, wau

lanja naŋgi asginjrosaieqnu. Naŋgi iŋgi yagoqnsib awa qa tariŋeqnub. Awa beqnaqa iŋgi melieqnaqa naŋgi iŋgi meli di oqnsib uyeqnub.
8 Dego kere niŋgi nuŋgo are miligi siŋgilatoqnsib gulbe qoboiyoqnsib tariŋoqniy. Tamo Koba a bqajqa bati jojomqo deqa niŋgi degyoqniy.
9 O ijo was, niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi qa ŋiriŋoqnsib yomuoqnaib. Qotei a nuŋgo une di unsim niŋgi pegiŋgo uge. Niŋgi quiy. Une Pegiyo Tamo agi bqa jojomqo. A siraŋmeq di tigelejunu.
10 O ijo was, niŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi qa are qaliy. Naŋgi nami Tamo Koba aqa ñam na anjam palontoqneb deqa jeu tamo naŋgi na naŋgi ugeugeinjroqneb. Ariya naŋgi Qotei aqa anjam marqa ulaosaioqneb. Naŋgi naŋgo are miligi siŋgilatoqnsib jaqatiŋ oqnsib gulbe di qoboiyoqneb.
11 Niŋgi quiy. Iga endegsi mareqnum, “Tamo uŋgasari gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelejunub qaji naŋgi Qotei na taqatnjreqnu. Deqa naŋgi areboleboleinjreqnu.” Niŋgi Jop aqa kumbra qa nami queb. Jop a siŋgila na tigelosiqa gulbe kobaquja qoboiyesoqnej. Niŋgi qalie, bunuqna Tamo Koba a na Jop olo boletej. Od, iga qalieonum, Tamo Koba a gaigai iga qa duloqnsiqa iga qa are boleiyeqnu.

Niŋgi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib

12 O ijo was kalil, e anjam kobaquja bei unu. Anjam agiende. Niŋgi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib. Niŋgi laŋ qure aqa ñam na anjam siŋgilataib. Niŋgi mandam aqa ñam na anjam siŋgilataib. Niŋgi od qa segi mariy. Niŋgi said qa segi mariy. Niŋgi degyqab di Qotei na niŋgi awai uge bei eŋgwasai.

Tamo naŋgi kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgo pailyo siŋgila koba

13 Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi jaqatiŋ eqnub kiyo? Degamqa niŋgi na minjribqa naŋgi naŋgo jaqatiŋ deqa Qotei pailyoqnebe. Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi areboleboleinjreqnu kiyo? Degamqa niŋgi na minjribqa naŋgi Qotei qa louoqnsib aqa ñam soqtoqnebe.
14 Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi mainjreqnu kiyo? Degamqa niŋgi na minjribqa naŋgi Kristen gate naŋgi metnjrib bosib Tamo Koba aqa ñam na naŋgo gateq di baŋ atetnjrsib goreŋ bilentosib naŋgi qa pailyebe.
15 Naŋgi Tamo Koba a qa naŋgo areqalo siŋgilatosib pailyqab di a na tamo mainjro qaji naŋgi olo tigeltnjrqas. Osim naŋgi une yoqneb degamqa a na naŋgo une kalil dego kobotetnjrqas.
16 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo segi segi une palontoqnsib Kristen was naŋgi ubtosib minjroqniy. Osib niŋgi segi segi qa Qotei pailyoqniy. Yim a na niŋgi boletŋgwas. Tamo naŋgi kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgo pailyo di siŋgila koba. Deqa naŋgi pailyeqnab Qotei a quoqnsiqa naŋgo anjam dauryeqnu.
17 Niŋgi Elaija qa are qaliy. A iga bul mandam tamo. Ariya a endegsi pailyoqnej, “O Qotei, ni na laŋ getentimqa awa bqasai.” A degsi pailyeqnaqa Qotei na laŋ getentonaqa awa bosai. Degsi sonaq wausau qalub bei oto koboej.
18 Onaqa Elaija a olo pailyonaqa laŋ waqonaqa awa bej. Bosiq iŋgi iŋgi kalil melieleŋej.

Kristen was bei a gam bole uratqas di iga na aqaryaiyimqa a olo Qotei aqa areq bqas

19 O ijo was niŋgi quiy. Kristen was bei a Qotei aqa anjam bole dauryqa uratimqa tamo bei na a olo are bulyetqas di tamo dena aqa was kumbra bolequja yqo.
20 Niŋgi endegsib qalieoiy. Kristen was bei a une ti soqnim tamo bei na aqaryaiyimqa a gam uge di uratqas di tamo dena aqa was aqa qunuŋ moiyo sawaq dena oqo. Deqa was di a moiqasai. Qotei na aqa une gargekoba kobotetqas.

1 PITA

1 E Pita. Yesus Kristus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Niŋgi nuŋgo
segi segi qure utru uratosib jaraiyosib sawa sawa kalil keretosib di unub. Niŋgi Pontus
sawa ti Galesia sawa ti Kapadosia sawa ti Esia sawa ti Bitinia sawa ti di unub. E anjam
endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
2 Tulaŋ nami Abu Qotei a niŋgi qa qalieosiq giltŋgej. A degyej. Di kiyaqa? Aqa Mondor
na niŋgi aqa segi kumbra boleq di atimqa niŋgi Yesus Kristus aqa anjam dauryqajqa
deqa. Yim aqa leŋ aiyej qaji dena niŋgi yansŋgwajqa deqa. O ijo was, Qotei a niŋgi qa are
tulaŋ boleiyimqa niŋgi geregere lawo na soqniy.

Qotei a ŋambile boledamu laŋ goge dia iga gereiyetgej unu

3 Iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ñam soqtoqnqom. Qotei a iga
qa tulaŋ dulosiqa ŋambile bunuj egej. A na Yesus Kristus subq na tigeltej gam dena iga
ŋambile bunuj egej. Ŋambile bunuj dena iga siŋgilatgeqnu deqa iga iŋgi bole bole Qotei na
mondoŋ egwas qaji deqa tariŋoqnsim unum.
4 Iŋgi bole bole di ugeqa keresai. A koboqa keresai dego. Qotei na laŋ goge dia niŋgi
gereiyetŋgej unu.
5 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa Qotei aqa siŋgila kobaquja na niŋgi
taqatŋgejunu. Deqa diŋo batiamqa Qotei na niŋgi torei eleŋqas. Kumbra di brantim niŋgi
unqab.
6 Qotei na niŋgi degsim eleŋqas deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgeqnu. Gulbe utru segi
segi na niŋgi jaqatiŋ eŋgeqnu di uŋgum. Sokiñala gulbe di olo koboqas.
7 Gulbe deqaji nuŋgoq boqnimqa niŋgi nuŋgo areqalo Yesus qa bole siŋgilatqab kiyo sai
kiyo di Qotei a unqas. Yimqa mondoŋ diŋo batiamqa Yesus Kristus a brantosim a niŋgi
qa tulaŋ areboleboleiyim niŋgi biŋiŋgosim ñam koba eŋgwas. Iga qalie, gol a iŋgi tulaŋ
boledamu. Tamo naŋgi ŋamyuwo na gol koitoqnsib dena qalieeqnub, gol di bole kiyo
sai kiyo. Dego kere nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di tulaŋ bolequja. Nuŋgo
areqalo dena gol agi ugeosim koboqas qaji di tulaŋ buŋyejunu.
8 Nami niŋgi Yesus unosaioqneb. Bini dego niŋgi a unosaieqnub. Ariya niŋgi a
tulaŋ qalaqalaiyoqnsib a qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib a qa tulaŋ areboleboleiŋgeqnu.
Nuŋgo arebolebole dena mandam qaji arebolebole kalil tulaŋ buŋyejunu. Nuŋgo are-
bolebole di aqa utru iga na dauryosim ubtqa keresai.
9 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa Qotei na niŋgi eleŋqas.
10 Qotei na niŋgi eleŋqajqa anjam di aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami maroqneb.
Naŋgo anjam di aqa utru naŋgi qalieqa osib deqa geregere ŋamoqnsib wauoqneb.
11 Kristus aqa Mondor a naŋgo are miligiq di sosiqa naŋgo medabuq na anjam endegsi
babtosiq maroqnej, “Bunuqna Kristus a jaqatiŋ osim moisim olo subq na tigelosim laŋ
qureq oqsim dia a ñam koba ti sqas.” Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi endegsib
nenemoqneb, “Kristus a bati gembu bqas? Kumbra kiye namoqna brantim Kristus a
bunuqna bqas?”
12 Onaqa Qotei na kamba naŋgi endegsi minjrej, “Anjam niŋgi mareqnub qaji di
aqa damu nuŋgo bati qa brantqasai. A bunuqna brantqas.” O ijo was, Qotei na niŋgi
eleŋqajqa anjam di aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami maroqneb. Onaqa bunuqna a
na aqa Mondor Bole qariŋyonaqa laŋ goge na aisiq Qotei aqa anjam maro tamo naŋgi
siŋgilatnjroqnej. Yeqnaqa naŋgi Kristus aqa anjam bole plaltoqnsib niŋgi merŋgoqneb.
Anjam bole di aqa utru Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi geregere qalieqajqa are koba unu.

Qotei na iga aqa segi kumbra boleq di sqajqa osiq metgej

13 Deqa niŋgi nuŋgo walwel geregere taqatqajqa are qaloqniy. Osib mondoŋ Yesus
Kristus a olo laŋ qureq na brantosim niŋgi qa are boleiyqajqa deqa tariŋoqnsib soqniy.
14 Sosib niŋgi aŋgro du du bulosib Qotei aqa anjam geregere qusib dauryoqniy. Nami
niŋgi Qotei qaliesai deqa niŋgi nuŋgo areqalo uge uge dauryoqneb. Ariya bini niŋgi
kumbra di olo dauryaib. Uratiy.
15 Qotei a gaigai aqa segi kumbra boleq di sosiq dauryeqnu. Deqa niŋgi dego Qotei aqa
kumbra boleq di sosib dauryoqniy. Utru deqa Qotei na niŋgi metŋgej.
16 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Niŋgi ijo kumbra boleq di
sosib dauryoqniy. Di kiyaqa? E dego ijo segi kumbra boleq di sosim dauryeqnum."

Kristus aqa leŋ aiyej qaji dena Qotei na iga awaigej

17 Niŋgi Qotei endegsib meteqnub, "O gago Abu." Qotei aqa ŋamgalaq di tamo uŋgasari
kalil naŋgi kerekere unub deqa a kumbra qujai na naŋgo une qa peginjreqnu. A
naŋgo segi segi wau unoqnsiq dena naŋgi peginjreqnu. Deqa niŋgi endegsib maroqniy,
"Mandam endia gago qure utru sosai." Degsib maroqnsib Qotei qa ulaoqnsib aqa
sorgomq di geregere soqniy.
18 Niŋgi qalie, nami niŋgi nuŋgo moma naŋgo kumbra uge uge dauryoqnsib soqneb.
Sonabqa Qotei na olo nuŋgo uneq na niŋgi awaiŋgej. Mandam qa ñoro ti gol ti silva ti
koboqas qaji dena Qotei na niŋgi awaiŋgosai.
19 Kristus aqa leŋ aiyej qaji dena niŋgi awaiŋgej. Kristus aqa leŋ di tulaŋ bolequja. Kaja
du du nami Qotei atraiyoqneb qaji naŋgo jejamuq di yu bei saiqoji. Dego kere Kristus
aqa jejamuq di une bei saiqoji.
20 Tulaŋ nami Qotei a mandam atosaisosiqa a Kristus qa qalieosiq giltej. Ariya bini
diŋo bati jojomqo deqa Qotei a niŋgi qa osiqa Kristus qariŋyonaq bej.
21 Bosiq niŋgi aqaryaiŋgej deqa niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib unub.
Kristus agi moinaqa Qotei na olo subq na tigeltosiq metonaqa a laŋ qureq oqsiq dia ñam
kobaquja ej. Utru deqa niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib a qa tariŋoqnsib unub.

Iga segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom

22 Niŋgi anjam bole dauryosib nuŋgo qunuŋ yansobuleb. Utru deqa niŋgi na nuŋgo
Kristen was naŋgi bole qalaqalainjreqnub. Ariya kumbra di niŋgi olo torei siŋgilatosib
segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnsib soqniy.
23 Niŋgi iŋgi meli bulosib ŋambile bunuj eb. Iŋgi meli ugeqas qaji dena niŋgi ŋambile
osai. Iŋgi meli gaigai sqas qaji dena niŋgi ŋambile eb. Iŋgi meli di Qotei aqa anjam. Anjam
di ŋambile ti. A gaigai sqas.
24 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo uŋgasari naŋgi
mandamq endi bati olekoba sqasai. Ñiŋ a gaigai kaŋgraŋeqnaqa balamtamo aqa so
a sokiñalayoqnsiq uloŋeqnu dego kere tamo uŋgasari naŋgi urur koboqab. Naŋgo ñam
balamtamo aqa so bulosim uloŋqas.
25 Ariya Tamo Koba aqa anjam a bati gaigai sqas." O ijo was, anjam bole di agi Yesus
aqa anjam maro tamo naŋgi palontoqnsib niŋgi merŋgoqneb.

2

Yesus a tal ai bul

1 Niŋgi ŋambile bunuj eb deqa niŋgi kumbra uge kalil uratiy. Gisaŋ anjam ti maqu
kumbra ti are uge ti yomu anjam ti kalil di niŋgi torei uratekritiy.
2 Iga qalie, aŋgro mom naŋgi muŋgum qaq uyqajqa qarnjreqnu. Dego kere niŋgi
muŋgum qaq bolequja Qotei aqaq na beqnu qaji di oqajqa are qaloqniy. Muŋgum qaq di
Qotei aqa anjam. A jiga bei saiqoji. Muŋgum qaq dena nuŋgo qunuŋ aqaryaiyimqa niŋgi
tulaŋ boleosib siŋgilaqab. Yim Qotei na niŋgi eleŋqas.

3 Tamo Koba a na niŋgi kumbra bole eŋgeqnu. Aqa kumbra di niŋgi uyo oneiyoqnsib
mareqnub, “Bole.”
4 Tamo Koba a tal ai bul siŋgila na tigelejunu. Tal ai di ŋambile unu. Niŋgi tal ai deq
boiy. Tal ai di tamo qudei na unsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Ariya Qotei na olo tal
ai di giltosiqa marej, “Tal ai di tulaŋ bolequja.”
5 Niŋgi dego tal ai bul ŋambile unub. Qotei aqa Mondor na niŋgi aqa segi tal sqa marsiqa
niŋgi gereiŋgeqnu. Deqa niŋgi Qotei aqa atra tamo bolequja sosib Yesus Kristus aqa ñam
na nuŋgo segi jejamu Qotei atraiyoqnib a niŋgi qa tulaŋ arearetoqnqas.
6 Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Niŋgi quiy. E na tal ai qujai
giltosim tal siŋgilatqajqa deqa tumaq di tigeltem unu. Tal ai di tulaŋ bolequja. A siŋgila
koba. E na Saion manaq di tigeltem unu. Deqa tamo naŋgi tal ai di osib naŋgo areqaloq
di siŋgilatqab di naŋgi jemainjrqasai.”
7 O ijo was, tal ai tuma qaji di agi Kristus. Niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub
deqa niŋgi mareqnub, “Tal ai di tulaŋ bolequja.” Ariya tamo naŋgi Kristus qa naŋgo
areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi tal ai di uge qa mareqnub. Agi Qotei aqa anjam bei
nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai di arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa tal
ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.”
8 Qotei aqa anjam bei dego nami endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo qudei naŋgi tal ai di
quraqyoqnsib maŋgaleqnub.” O ijo was, tamo naŋgi di Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub.
Utru deqa naŋgi tal ai di quraqyoqnsib maŋgaleqnub. Qotei a nami marej, “Naŋgi tulaŋ
padalqab.”
9 Ariya Qotei na niŋgi giltŋgej deqa niŋgi aqa atra tamo sosib a ombla mandor kokba
tigelonub. Tigelosib niŋgi aqa segi kumbra boleq di sosib dauryeqnub. Niŋgi aqa segi
tamo uŋgasari tiŋtiŋ unub. A na niŋgi giltŋgej deqa niŋgi aqa so bole kalil ubtekritoqnsib
mare mare laqnub. Nami niŋgi ambruq di soqneb deqa Qotei na niŋgi metŋgonaqa niŋgi
ambru uratosib suwaŋoq beleŋeb. Suwaŋo di tulaŋ bolequja.
10 Nami niŋgi tamo uŋgasari laŋaj soqneb. Ariya bini niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari
unub. Nami Qotei a niŋgi qa are boleiyosaioqnej. Ariya bini a niŋgi qa are boleiyeqnu.

Iga Qotei aqa wau tamo bole sqom

11 O ijo was bole, niŋgi mandamq endi yauŋ tamo bulosib unub deqa e niŋgi endegsi
merŋgwai. Nuŋgo areqalo namij ti nuŋgo qunuŋ ti ombla qoteqnub. Deqa niŋgi nuŋgo
areqalo namij torei qoreiyiy.
12 Bini niŋgi sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di unub. Deqa niŋgi naŋgo ŋamgalaq
di kumbra bole bole dauryoqniy. Dauryoqnib naŋgi nuŋgo kumbra di unoqnqab.
Unoqnsib naŋgo yomu anjam niŋgi qa mareqnub qaji di naŋgi uratosib mondoŋ une
pegiyo bati qa naŋgi Qotei aqa ñam soqtoqnqab.
13 O ijo was, niŋgi Tamo Koba a qa are qaloqnsib sawa taqato qaji tamo naŋgi ti mandor
kokba ti naŋgo anjam dauryoqniy.
14 Osib tamo gate naŋgo anjam dego dauryoqniy. Tamo gate naŋgi di agi mandor
kokba naŋgi na qariŋnjreqnab giloqnsib tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi
kamba awai uge enjreqnub. Osib tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgo
ñam soqtetnjreqnub.
15 Qotei aqa areqalo agiende. Niŋgi kumbra bole bole yoqnibqa nanari tamo agi niŋgi
yomuiŋgeqnub qaji naŋgi nuŋgo kumbra di unsibqa naŋgo anjam uge di olo uratosib
mequmesqab.
16 Bole, niŋgi tamo bei aqa sorgomq di sosai. Niŋgi deqa are qaloqnsib walweloqniy.
Ariya niŋgi endegsib are qalaib, “Iga tamo bei aqa sorgomq di sosai deqa uŋgum, iga
kumbra uge uge yoqnqom.” Niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi Qotei aqa kaŋgal tamo bul
unub deqa niŋgi aqa sorgomq di soqniy.

17 Niŋgi tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole bole osornjroqniy. Osib nuŋgo Kristen
was naŋgi qalaqalainjroqniy. Niŋgi Qotei ulaiyoqniy. Niŋgi mandor kokba naŋgo ñam
soqtetnjroqniy.

Iga Kristus aqa kumbra dauryoqnsim jaqatiŋ qoboiyoqnqom

18 O kaŋgal tamo, niŋgi nuŋgo wau qa gate naŋgo sorgomq di sosibqa naŋgo anjam
dauryoqniy. Wau qa gate bole naŋgo anjam segi dauryoqnaib. Wau qa gate uge naŋgo
anjam dego dauryoqniy.
19 Niŋgi Qotei qa are qalsib wau bole yib nuŋgo wau qa gate naŋgi laŋa jaqatiŋ eŋgwab
di uŋgum. Niŋgi jaqatiŋ di qoboiyoqniy. Yimqa Qotei a nuŋgo kumbra deqa tulaŋ
areboleboleiyqas.
20 Ariya niŋgi wau uge yib nuŋgo wau qa gate naŋgi deqa luŋgib niŋgi jaqatiŋ
qoboiyqab di Qotei a niŋgi awai bole eŋgwasai. Niŋgi wau bole yib nuŋgo wau qa
gate naŋgi na luŋgib niŋgi jaqatiŋ qoboiyqab di Qotei a nuŋgo kumbra deqa tulaŋ
areboleboleiyqas.
21 Kristus a dego niŋgi aqaryaiŋgwa osiqa jaqatiŋ qoboiyosiq moiyej. Aqa kumbra di
a na niŋgi osorŋgej deqa niŋgi kamba aqa kumbra di dauryosib jaqatiŋ oqnsib soqniy.
Qotei a niŋgi degyqa osiqa metŋgej.
22 Kristus a une bei yosaioqnej. Aqa medabu na gisaŋ anjam bei dego marosaioqnej.
23 Jeu tamo naŋgi na a misiliŋyoqnsib anjam uge uge minjeqnab a deqa kamba anjam
uge bei naŋgi minjrosaioqnej. Naŋgi a jaqatiŋ koba yeqnab a deqa olo naŋgi jaqatiŋ
enjrqajqa marosaioqnej. A aqa segi jejamu osiqa Qotei aqa baŋq di uratej. Qotei agi iga
geregere pegigeqnu qaji.
24 Kristus a gago une kalil qoboiyosiqa aqa segi jejamuq di gago une atsiqa a
ŋamburbasq di iga qa gaiŋej. Iga moiyobulosim olo ŋambile sosim une aqa kumbra
uratosim kumbra bole yoqnqajqa deqa osiqa ŋamburbasq di iga qa gaiŋej. Jeu tamo naŋgi
na Yesus qalougetosib jaqatiŋ koba yeb. Aqa jaqatiŋ dena a na iga olo boletgej.
25 Nami niŋgi kaja bul sosibqa nuŋgo segi areqalo na aleloqnsib laqneb. Ariya
bunuqna niŋgi Mandor Yesus aqa areq beb deqa a na nuŋgo qunuŋ geregere taqatejunu.

3

Tamo uŋa wo naŋgi kumbra bole yoqnebe

1 O uŋgasari, niŋgi nuŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di soqniy. Nuŋgo gumbuluŋ qudei
naŋgi Qotei aqa anjam dauryosaiabqa di uŋgum, niŋgi mequmesosib naŋgo ŋamgalaq di
kumbra bole bole yoqniy. Yibqa naŋgi unsib dena naŋgi are bulyqab.
2 Niŋgi degsib kumbra bole na walwelosib naŋgo sorgomq di soqnib naŋgi unsib
marqab, niŋgi uŋgasari bole.
3 Niŋgi nuŋgo jejamu walatqajqa are prugŋgoqnaiq. Niŋgi nuŋgo gate praŋyoqnsib wala
bole bole gateq di jugoqnaib. Osib kolilei na nuŋgo jejamu walatoqnaib. Gara wala ti
dego jugoqnaib. Iŋgi iŋgi di laŋa jejamu qa wala.
4 Niŋgi nuŋgo are miligi walatqab di bolequja. Are miligi aqa wala agiende. Niŋgi are
bole na sosibqa tamo uŋgasari kalil naŋgi lawo na gereinjroqniy. Are miligi aqa wala di
Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ boledamu. Wala di ugeqa keresai.
5 Agi Qotei aqa uŋgasari nami soqneb qaji naŋgi naŋgo are miligi degsib walatoqneb.
Osib Qotei aqa kumbra boleq di sosib a qa tariŋoqnsib naŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq
di soqneb.
6 Niŋgi Sara uniy. A na aqa tamo Abraham aqa anjam dauryoqnsiqa minjoqnej, “Ni
ijo tamo koba.” Deqa uŋgasari, niŋgi Sara aqa kumbra di dauryosib kumbra bole yoqniy.
Niŋgi ulaaib. Niŋgi kumbra bole yoqnqab di niŋgi Sara aqa aŋgro tiŋtiŋ sqab.

7 O tamo, niŋgi dego areqalo bole dauryosib nuŋgo ŋauŋ naŋgi koba na geregere
soqniy. Nuŋgo ŋauŋ naŋgi tamo sai. Naŋgi uŋa. Naŋgo jejamu siŋgila sai. Deqa niŋgi lawo
na naŋgi kumbra bole bole osornjroqniy. Niŋgi qalie, nuŋgo ŋauŋ naŋgi niŋgi ti koba
na ŋambile gaigai sqab. Deqa niŋgi nuŋgo ŋauŋ naŋgi geregereinjroqniy. Niŋgi kumbra
degyqab di iŋgi bei na nuŋgo pailyo getentqa keresai. Qotei a nuŋgo pailyo quoqnqas.

Niŋgi gaigai kumbra bole yoqniy

8 Ariya e na ijo anjam endi kobotqa osiy niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi kalil koba na
geregere are qujaitoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgi qa duloqniy. Osib niŋgi segi segi
qa qalaqalaiyo kumbra yoqnsib Kristen was naŋgi qa are boleiŋgoqnim nuŋgo segi ñam
aguq atoqniy.
9 Tamo qudei na niŋgi kumbra uge eŋgibqa niŋgi kamba olo naŋgi kumbra uge enjraib.
Tamo qudei na niŋgi anjam uge merŋgibqa niŋgi kamba olo naŋgi anjam uge minjraib.
Niŋgi naŋgi qa endegsib pailyoqniy, "O Abu, ni na naŋgi boletnjrime." Qotei a niŋgi
degyqa osiqa metŋgej. Deqa niŋgi degyibqa Qotei a kamba niŋgi boletŋgoqnqas.
10 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
"Tamo bei a so bole sqa marsimqa a anjam uge bei maroqnaiq.
A gisaŋ anjam dego maroqnaiq.
11 A kumbra uge kalil torei qoreiyosim kumbra bole segi yoqneme.
Osim tamo uŋgasari kalil naŋgi koba na lawo sqajqa siŋgilaoqneme.
12 Tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole deqaji yoqnqab di Tamo Koba a na naŋgi geregere
taqatnjroqnqas.
Osim naŋgo pailyo dego quetnjroqnqas.
Ariya tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi Tamo Koba a na olo qoreinjro-
qnqas."

Iga kumbra bole bole yimqa jeu tamo naŋgi na iga jaqatiŋ egwab

13 O ijo was, niŋgi kumbra bole bole yqajqa siŋgilaoqnqab di tamo yai na niŋgi olo
ugeugeiŋgwas?
14 Bole, niŋgi kumbra bole bole yibqa tamo qudei na niŋgi jaqatiŋ eŋgwab. Di uŋgum.
Niŋgi deqa areboleboleiŋgem. Tamo naŋgi dena niŋgi ula eŋgeqnub. Ariya niŋgi naŋgi
ulainjraib. Osib are gulbeiŋgaiq.
15 Niŋgi nuŋgo are miligiq di Tamo Koba Kristus atsib soqniy. Soqnibqa tamo qudei
na niŋgi endegsib nenemŋgwab, "Niŋgi iŋgi bole kiye qa tariŋoqnsib deqa arebole-
boleiŋgeqnu?" Degsib nenemŋgibqa niŋgi na kamba anjam kiyersib minjrqa oqnsib
geregere are qaloqnsib minjroqniy.
16 Ariya niŋgi anjam siŋgila na naŋgi minjraib. Niŋgi Qotei ulaiyoqnsib lawo na naŋgi
anjam minjroqniy. Osib niŋgi gaigai Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sosib Kristus aqa
ñam na kumbra bole bole yoqniy. Yoqnib jeu tamo agi niŋgi misiliŋgeqnub qaji naŋgi
nuŋgo kumbra di unsib jemainjrqas.
17 Deqa iga kumbra bole bole yoqnqom. Yoqnim Qotei a marim tamo qudei na iga
jaqatiŋ egoqnqab di kere. Ariya iga kumbra uge uge yimqa tamo qudei na iga jaqatiŋ
egwab di uge. Iga degyqasai.

Kristus a iga qa moisiq olo subq na tigelej

18 Niŋgi Kristus qa are qaloqniy. Kristus a une saiqoji sosiqa a une tamo naŋgo padalo
sawa osiq naŋgo une qa moiyej. O ijo was, Kristus na niŋgi joqsim Qotei aqaq oqwajqa
deqa osiq niŋgi qa moiyej. A bati qujai qa moiyej deqa a olo moiqa keresai. A tamo
bulyosiqa mandamq endi sonaqa jeu tamo naŋgi na a qalnab moiyej. Moisiq olo subq
na tigelosiqa a mondor ti soqnej.
19 Sosiqa moiyo sawaq aisiq dia mondor uge uge naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq
minjroqnej.

20 Noa aqa bati qa mondor naŋgi di Qotei aqa anjam gotraŋyoqneb. Bati deqa tamo uŋgasari naŋgo kumbra uge tulaŋ kobaoqnej. Ariya Qotei a naŋgo une qa urur kambatnjrosaioqnej. A tariŋosiq sokobaiyonaqa Noa a qobuŋ kobaquja gereiyej. Gereiyosiq koboonaqa tamo uŋgasari 8 segi qobuŋ gogetosib sonabqa awa koba bosiqa ya tulaŋ koba dej. Tamo uŋgasari 8 naŋgi di Qotei na eleŋej deqa naŋgi bole soqneb.
21 Ya di yawo anjam bul. Qotei na naŋgi yaq dena eleŋej dego kere niŋgi ya na yanso onabqa Qotei a niŋgi eleŋej. Ya dena Qotei a nuŋgo jejamu qaji jiga yansetŋgosai. Niŋgi yanso osib Qotei pailyonab a nuŋgo pailyo di qusiqa nuŋgo are miligi qaji jiga yansetŋgej. Qotei a Yesus Kristus olo subq na tigeltej gam dena a na niŋgi eleŋej.
22 Kristus a laŋ qureq oqej deqa bini a Qotei aqa baŋ woq di awejunu. Deqa laŋ aŋgro naŋgi ti laŋ qaji mondor kokba ti laŋ qaji siŋgila ti kalil naŋgi Kristus aqa sorgomq di unub.

4

Iga gago areqalo namij uratqom

1 Kristus na aqa segi jejamu osiqa jaqatiŋ koba qoboiyosiq moiyej. Dego kere niŋgi Kristus aqa kumbra di siŋgila na dauryosib nuŋgo segi jejamu osib jaqatiŋ qoboiyesoqniy. Niŋgi degyiy. Di kiyaqa? Tamo bei na aqa segi jejamu osim jaqatiŋ qoboiyqas di a une uratqas.
2 Osim a Qotei aqa areqalo segi dauryoqnqas. A aqa jejamu qa areqalo namij olo dauryqasai.
3 Niŋgi qalie, sawa bei bei qaji naŋgi kumbra uge uge yqajqa tulaŋ arearetnjreqnu. Nami niŋgi dego nuŋgo areqalo namij na walweloqnsib kumbra uge uge yoqneb. Sawa bei bei qaji naŋgo kumbra agiende. Naŋgi sambala kumbra yqajqa are prugnjreqnu. Qolo jigeeqnaqa naŋgi ya uge uyoqnsib alaŋkobaoqnsibqa nanarioqnsib laqnub. Osib Qotei aqa dal anjam gotraŋyoqnsib gisaŋ qotei naŋgi biŋinjreqnub.
4 Nami niŋgi naŋgi daurnjrsib koba na kumbra uge uge deqaji yoqneb. Ariya bini niŋgi kumbra di urateqnub deqa naŋgi na niŋgi nuŋgoqnsib tulaŋ prugoqnsib niŋgi misiliŋgeqnub.
5 Mondoŋ sawa bei bei qaji naŋgi di Qotei aqa ulatamuq di tigelosib naŋgo une kalil babtosib minjib a quqwas. Bati deqa Qotei na tamo ŋambile so qaji naŋgi ti tamo moreŋo qaji naŋgi ti peginjrqas.
6 Utru deqa Kristus a nami tamo moreŋo qaji naŋgi aqa anjam bole palontosiq minjroqnej. Tamo naŋgi di jejamu ti sonab Qotei na naŋgi peginjrej. Ariya mondoŋ naŋgi olo ŋambile osib Qotei bulosib mondor ti sqab.

Qotei a niŋgi wau segi segi eŋgej

7 Mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti koboqajqa bati jojomqo. Deqa niŋgi areqalo bole ti sosib nuŋgo kumbra kalil geregere taqatoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei pailyqa oqnsib geregere pailyoqnqab.
8 E anjam kobaquja bei dego niŋgi endegsi merŋgit quiy. Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy. Qalaqalaiyo kumbra dena une gargekoba kabutejunu.
9 Deqa Kristen was naŋgi nuŋgo talq boqnibqa niŋgi naŋgi oqnsib geregereinjroqniy. Niŋgi naŋgi aqaryainjrqajqa asgiŋgaiq.
10 Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyosiq wau segi segi eŋgej. Deqa niŋgi aqa wau tamo bolequja sosibqa aqa tamo uŋgasari naŋgi qa wauoqnsib aqaryainjroqniy.
11 Niŋgi qudei anjam palontqa wau osibqa Qotei aqa anjam geregere palontoqniy. Niŋgi qudei tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjrqa wau osibqa Qotei na siŋgila eŋgimqa siŋgila dena wauoqniy. Amqa wau kalil naŋgi yeqnub qaji di tamo uŋgasari naŋgi na unoqnsib Yesus Kristus aqa ñam na Qotei biŋiyoqnqab. Yesus Kristus a bati gaigai ñam koba ti siŋgila ti sqas. Bole.

Kristus a jaqatiŋ qoboiyej dego kere iga jaqatiŋ qoboiyeqnum

12 O ijo was bole, gulbe ugedamu ŋamyuwo bulosiq nuŋgoq beqnu. Niŋgi deqa tulaŋ prugosib endegsib are qalaib, “Gulbe deqaji nami gagoq di brantosaioqnej.” Niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi nuŋgo areqalo Kristus qa bole siŋgilateqnub kiyo sai kiyo di Qotei a tenemtqa osiq deqa gulbe qariŋyeqnaqa nuŋgoq beqnu.

13 Kristus a nami jaqatiŋ qoboiyej dego kere niŋgi jaqatiŋ qoboiyeqnub. Niŋgi deqa areboleboleiŋgim soqniy. Yimqa mondoŋ Kristus a riaŋ koba ti brantimqa bati deqa niŋgi olo tulaŋ areboleboleiŋgim sqab.

14 Niŋgi Kristus aqa ñam ojejunub deqa tamo qudei na niŋgi misiliŋgwab di uŋgum. Niŋgi deqa areboleboleiŋgem. Niŋgi qalie, Qotei aqa Mondor riaŋ ti unu qaji a na niŋgi beterŋgejunu.

15 Ariya niŋgi tamo ñumibqa kiyo, iŋgi bajiŋibqa kiyo, tamo naŋgi ugeugeinjribqa kiyo, tamo bei aqa wau ugetibqa kiyo tamo qudei na unsib deqa jaqatiŋ eŋgwab di kere eŋgwab. Deqa ijo was, niŋgi kumbra uge di yaib.

16 Niŋgi ñam Kristen ojesoqnib tamo qudei na ñam deqa jaqatiŋ eŋgwab di kere. Niŋgi deqa jemaiŋgaiq. Niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgim Qotei aqa ñam soqtoqniy.

17 Une pegiyo bati jojomqo deqa Qotei a namoqna aqa segi tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas. Deqa iga qalieonum, tamo uŋgasari Qotei aqa anjam bole gotraŋyeqnub qaji naŋgi a na peginjrsim awai tulaŋ ugedamu enjrqas.

18 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Qotei na tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi eleŋqajqa baŋgi koba. Deqa iga qalieonum, tamo uŋgasari Qotei qoreiyoqnsib une yeqnub qaji naŋgi a na eleŋqajqa olo tulaŋ baŋgi koba.”

19 Deqa ijo was, Qotei a are soqnim niŋgi qudei jaqatiŋ oqab di kere. Niŋgi nuŋgo segi jejamu osib Qotei aqa baŋq di uratosib kumbra bole bole yoqniy. Qotei a gago Abu. A segi na iga gereigej deqa a bati gaigai iga taqatgesqas.

5

Kristen gate naŋgi na Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi geregere taqatnjroqnebe

1 O Kristen gate kalil, e niŋgi anjam endegsi merŋgwai. E dego gate. Kristus a jaqatiŋ osiq moinaqa e ijo segi ŋamdamu na unem. Mondoŋ a olo riaŋ koba ti brantimqa bati deqa Qotei na laŋ goge qaji iŋgi bole bole niŋgi e ti egwas. Deqa Kristen gate, niŋgi wau endegyiy.

2 Niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi geregere taqatnjriy. Naŋgi kaja bul unub deqa Qotei na naŋgi joqsiqa nuŋgo baŋq di atej. Qotei na niŋgi wau di eŋgej deqa niŋgi are bole na wauoqniy. Tamo qudei na niŋgi siŋgila na waiŋgibqa niŋgi deqa wau di ojaib. Niŋgi silali qa osib wau di ojaib.

3 Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtosib Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋ na taqatnjraib. Qotei na naŋgi joqsiqa nuŋgo baŋq di atej deqa niŋgi kumbra bole na ti lawo na ti naŋgi taqatnjriy. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra di unsib niŋgi daurŋgwab.

4 Niŋgi kumbra degyibqa mondoŋ kaja naŋgo Mandor Koba a laŋ qureq na brantimqa bati deqa niŋgi awai tulaŋ boledamu oqab. Awai di ugeqa keresai. Gaigai sqas.

Iga gago segi walwel geregere taqatqom

5 O aŋgro wala, niŋgi Kristen gate naŋgo sorgomq di soqniy. O ijo was kalil, niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqniy. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo uŋgasari naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo jeutnjreqnu. Ariya tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi qa Qotei a olo are boleiyeqnu.”

6 Deqa niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib Qotei siŋgila ti unu qaji aqa sorgomq di soqniy. Yimqa bati kereamqa a na nuŋgo ñam olo soqtetŋgwas.

7 Qotei a gaigai niŋgi qa are koba qaleqnu. Deqa niŋgi na nuŋgo gulbe kalil oqnsib
Qotei aqa baŋq di uratoqniy.
8 Niŋgi nuŋgo segi walwel geregere taqatosib ŋam atoqnsib soqniy. Laion naŋgi tulaŋ
leleŋoqnsib tamo ñumoqnsib uyeqnub dego kere nuŋgo jeu tamo Satan a gaigai tamo
uŋgasari naŋgi padaltnjrqajqa ŋamoqnsiq laqnu. 9 Deqa niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo
siŋgilatoqnsib Satan gotraŋyoqniy. Niŋgi qalie, niŋgi jaqatiŋ eqnub dego kere Qotei aqa
tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi degsib jaqatiŋ eqnub.
10 Qotei a iga qa are boleiyqajqa utru. A Kristus Yesus aqa ñam na niŋgi metŋgej deqa
mondoŋ niŋgi Kristus ombla aqa rianŋ ti so bole gaigai sqab. Deqa niŋgi mandamq endi
sokiñala jaqatiŋ oqnsib koboamqa Qotei na niŋgi olo boletŋgosim siŋgilatŋgimqa niŋgi
gaigai siŋgila na tigelesqab.
11 Qotei a bati gaigai siŋgila koba ti sqas. Bole.

Anjam mutu qudei

12 Anjam truquyala endi Sailas na e aqaryaibosiqa neŋgreŋyosiq nuŋgoq qariŋyqo. E
qalieonum, Sailas a gago Kristen was bole. O ijo was, Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu.
E nuŋgo areqalo tigeltetŋgitqa aqa kumbra di niŋgi geregere ojsib tigelesoqniy. E aqa
kumbra deqa are qalsim anjam endi neŋgreŋyonum.
13 Kristen was naŋgi Babilon qureq di Qotei qa loueqnub qaji naŋgi na niŋgi
kaiyeiŋgonub. Agi naŋgi niŋgi ti Qotei na giltŋgej. Mak a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. Mak a
ijo aŋgro bul.
14 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqnjrsib qalaqalaiyo kumbra
osornjriy.
Niŋgi kalil Kristus beteryejunub deqa niŋgi lawo na soqniy. Bole.

2 PITA

1 E Saimon Pita. E Yesus Kristus aqa wau tamo. A na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare
mare laqnum. Yesus Kristus a gago Qotei. A kumbra bole yeqnu qaji tamo. A iga padalo
sawaq na eleŋej. Niŋgi iga ti Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum.
2 Niŋgi gago Tamo Koba Yesus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel qa bole qalieonub. Deqa
Qotei a niŋgi qa are tulaŋ boleiyosim nuŋgo are latetŋgeme.

Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ unub

3 Yesus Kristus a segi Qotei. A siŋgila koba ti unu. Iga a qa bole qalieonum deqa a na
iga ŋambile qa ti Qotei aqa kumbra qa ti tulaŋ keretgej. Osiqa aqa segi riaŋ na ti so bole
na ti iga metgej.
4 A na laŋ qure qa iŋgi bole bole iga egej. A nami iŋgi di iga egwa marej. Iŋgi di tulaŋ
boledamu. Mandam tamo uŋgasari naŋgi kumbra uge uge yqajqa are prugnjreqnu.
Kumbra dena naŋgi ugetnjreqnu. Deqa ijo was, niŋgi kumbra di uratosib Qotei aqa segi
kumbraq di soqniy.
5 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi kumbra bole bole yqajqa
waukobaoqniy. Osib dena niŋgi Qotei qa bole qalieosib soqniy.
6 Osib dena niŋgi nuŋgo segi jejamu geregere taqatoqniy. Osib dena niŋgi gulbe
qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqniy. Osib dena niŋgi Qotei aqa kumbraq di sosib
walweloqniy.
7 Osib dena niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi geregereinjroqniy. Osib dena niŋgi
qalaqalaiyo kumbra dauryosib soqniy.
8 Kumbra bole deqaji nuŋgoq di tulaŋ kobaoqneme. Amqa niŋgi gago Tamo Koba
Yesus Kristus qa bole qalieqab. Nuŋgo qalie di loumqa keresai. Qalie di nuŋgoq di tulaŋ
siŋgilaoqnsim gei gargekoba ateleŋqas.
9 Kumbra bole deqaji tamo qudei naŋgoq di sosai deqa naŋgi ŋam qandimo bul
unub. Naŋgi geregere ŋam atqa keresai. Bole, Qotei a nami tamo naŋgi di naŋgo une
kobotetnjrej. Ariya naŋgi deqa olo are walnjreqnu.
10 O ijo was kalil, Qotei a nami niŋgi giltŋgosiq metŋgej deqa niŋgi aqa segi tamo
uŋgasari tiŋtiŋ sqajqa siŋgilaoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi uloŋqa keresai.
11 Qotei na gam waqtetŋgoqnimqa gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga eleŋej qaji a
nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgimqa niŋgi so bole gaigai sqab.
12-13 Bole, niŋgi ijo anjam endi qalieosib Qotei aqa anjam bole kalil siŋgila na ojejunub.
Ariya niŋgi ijo anjam endeqa olo are walŋgaim deqa e mandamq endi sosiy bati gaigai
niŋgi merŋgoqnsiy nuŋgo areqalo tigeltetŋgoqnqai. E kere degyeqnum.
14 E qalieonum, sokiñala e ijo jejamu uratosiy moiqai. Gago Tamo Koba Yesus Kristus
na e degsi merbej.
15 Deqa e ijo anjam endi niŋgi merŋgoqnqai. Merŋgoqnsiy bunuqna e moiyitqa niŋgi ijo
anjam endeqa gaigai are qaloqnsib sqab.

Qotei a Yesus ñam kobaquja yej

16 Iga nami gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa siŋgila qa ti a bqajqa bati qa ti niŋgi
anjam merŋgeqnam niŋgi quoqneb. Iga anjam di merŋgoqnem bati deqa iga mandam
tamo naŋgo sa anjam dauryosaioqnem. Iga segi na Yesus aqa riaŋ ti maŋwa ti unsim
deqa niŋgi saiŋgoqnem.
17 Iga endegsi unem. Abu Qotei na Yesus ñam koba yosiqa aqa segi riaŋ ti maŋwa ti
Yesus aqaq di atej. Osiqa Yesus qa endegsi marej, “Endi ijo Aŋgro e na qalaqalaiyeqnum
qaji. E a qa tulaŋ areboleboleibeqnu.”

18 Iga Qotei aqa getento manaq di Yesus ombla sonamqa Qotei a laŋ goge na anjam di
marnaq iga quem.
19 Deqa iga bole qalieonum, Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam nami
maroqneb qaji di anjam bole. Deqa niŋgi naŋgo anjam di torei ojiy. Niŋgi ojqab di
bolequja. Naŋgo anjam di waŋal bul sawa ambruq di puloŋeqnu. Puloŋosiqa nebe qa
burbas oqeqnu dego kere nuŋgo are miligiq di suwaŋeqnu.
20-21 O ijo was, niŋgi endegsib qalieoiy. Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami
anjam maroqneb neŋgreŋq di unu. Naŋgo anjam maroqneb qaji di naŋgi mandam
tamo naŋgo areqalo na marosaioqneb. Mondor Bole na naŋgo areqalo tigeltetnjreqnaqa
naŋgi Qotei aqa medabu oqnsib anjam maroqneb.

2

Bunuqna tamo qudei naŋgi bosib gisaŋ anjam koba maroqnqab

1 Bole, gisaŋ anjam maro tamo naŋgi Israel naŋgo ambleq na tigelosib anjam maro-
qneb. Naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo bolesai. Bunuqna nuŋgo ambleq na dego
tamo deqaji naŋgi lumu tigelosib gisaŋ anjam koba niŋgi merŋgoqnqab. Yimqa niŋgi
qudei naŋgo anjam dauryosib padalqab. Tamo naŋgi dena Gate Koba Yesus nami naŋgi
awainjrej qaji a qoreiyoqnqab. Deqa mondoŋ naŋgi urur padalqab.
2 Gisaŋ tamo naŋgi di kumbra uge uge yoqnibqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi na
naŋgo kumbra di dauryosib Qotei aqa gam bole misiliŋyqab.
3 Gisaŋ tamo naŋgi di mamaul ani deqa naŋgi bosib nuŋgo silali iŋgi iŋgi gisaŋ na
yaiŋgoqnqab. Tulaŋ nami Qotei na gisaŋ tamo naŋgi di peginjrqa bati atsiqa naŋgi qa
endegsi marej, “E naŋgi padaltnjrougetqai.” Od, tamo naŋgi di bole padalqab. Qotei a
naŋgi padaltnjrqa bati qa tariŋeqnu.
4 Niŋgi qalie, nami laŋ aŋgro qudei naŋgi une atoqneb. Deqa Qotei na naŋgi urat-
njrosai. A naŋgi ojsiqa sub guma kobaq di breinjrej unub. Sub di ambru koba. Sub
dia ŋamyuwo unu. Dia laŋ aŋgro naŋgi tariŋesoqnibqa mondoŋ Qotei a naŋgo une qa
peginjrsim awai uge enjrqas.
5 Tamo uŋgasari Noa aqa bati qa soqneb qaji naŋgi Qotei qoreiyeb deqa Qotei na
naŋgi dego uratnjrosai. A naŋgi padaltnjrej. Awa koba aisiqa mandam ya maqonaqa
dena Qotei na naŋgi padaltnjrej. Ariya Qotei a Noa padaltosai. Noa a Qotei aqa anjam
palontoqnsiq tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej, “Niŋgi kumbra bole dauryoqniy.”
Deqa Qotei na Noa a ti tamo uŋgasari 7 naŋgi ti geregere taqatnjrnaqa naŋgi bole soqneb.
6 Sodom qure ti Gomora qure ti naŋgi dego Qotei na padaltnjrqa marsiqa ŋamyuwo
qariŋyonaqa aisiq naŋgi koitnjrnaq naŋgi torei padalekriteb. Deqa bunuqna tamo
uŋgasari naŋgi Sodom Gomora ti naŋgi qa are qaloqnsib ulaoqnqab. Osib Qotei qoreiyqa
uratqab.
7 Lot a kumbra bole yoqnej deqa a Sodom qureq di sosiqa tamo uge uge naŋgi kumbra
ugeteqnabqa di unoqnsiqa are gulbekobaiyoqnej. Deqa Qotei na Lot olo osiqa sawa
boleq di atnaqa a padalosai.
8 Lot aqa kumbra bolequja. A Sodom qureq di bati gaigai naŋgo kumbra uge unoqnsiq
naŋgo anjam uge dego quoqnej. Aqa are miligi tulaŋ boledamu deqa naŋgi Qotei aqa dal
anjam gotraŋyeqnabqa di unoqnsiq a prugugetoqnsiqa are tulaŋ jaqatiŋkobaiyoqnej.
9 O ijo was niŋgi quiy. Tamo Koba Qotei a nami kumbra kalil di yoqnej deqa iga
qalieonum, tamo uŋgasari bini Qotei dauryeqnub qaji naŋgi gulbe iteqnabqa a na naŋgi
eleŋqa kere. Naŋgi eleŋqajqa gam di Qotei a segi qalie bole. Tamo uge uge naŋgo kumbra
dego Qotei a qalie bole. Deqa mondoŋ a na naŋgi peginjrsim awai uge enjrqas.
10 Tamo qudei naŋgi kumbra tulaŋ uge uge yeqnub deqa naŋgi awai ugedamu oqab.
Tamo naŋgi di sambala kumbra tulaŋ jigat yoqnqajqa are prugnjreqnu. Osib naŋgi

endegsib are qaleqnub, “Tamo Koba Qotei aqa anjam kalil laŋa sa anjam. Deqa iga dauryqasai.”

Gisaŋ anjam maro tamo naŋgo kumbra tulaŋ uge. Naŋgi kumbra endeqaji yeqnub. Naŋgi diqoqnsib naŋgo segi areqalo dauryeqnub. Naŋgi laŋ aŋgro kokba naŋgi misiliŋnjrqajqa ulaosaieqnub.

11 Laŋ aŋgro qudei naŋgi tulaŋ siŋgila koba ti unub deqa naŋgi na laŋ aŋgro kokba naŋgi di buŋnjreqnub. Ariya laŋ aŋgro siŋgila ti unub qaji naŋgi di diqosaieqnub. Naŋgi gisaŋ anjam maro tamo naŋgi bul sai. Deqa naŋgi Tamo Koba Qotei aqa ulatamuq di laŋ aŋgro kokba naŋgi misiliŋnjrosaieqnub.

12 Gisaŋ tamo naŋgi di wagme juwaŋ bul tulaŋ nanarioqnsib laqnub. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa areqalo uge uge dauryeqnub. Anjam naŋgi poinjrosai qaji di naŋgi olo misiliŋyeqnub. Iga wagme juwaŋ naŋgi ojeleŋoqnsim ñumeqnum dego kere mondoŋ Qotei na gisaŋ tamo naŋgi di ñumougetqas.

13 Naŋgi kumbra uge uge yeqnub deqa bunuqna naŋgi gulbe koba itqab. Naŋgo kumbra agiende. Naŋgi qanam jige alaŋkobaoqnsibqa ya uge uyoqnsib nanarieqnub. Naŋgi kumbra di yqajqa tulaŋ areboleboleinjreqnu. Naŋgi niŋgi ti iŋgi uyoqnsib dena nuŋgo ñam ugetoqnsib niŋgi jiga eŋgeqnub. Naŋgi gisaŋ kumbra dauryqajqa tulaŋ areboleboleinjreqnu.

14 Naŋgi gaigai uŋa qa mamaulnjreqnu deqa naŋgi sambala kumbra yqajqa are koba unu. Naŋgi une yoqnqajqa tulaŋ arearetnjreqnaqa olo uratosaieqnub. Naŋgi na tamo qudei areqalo aiye aiyelteqnub qaji naŋgi walawalainjreqnabqa naŋgi daurnjroqnsib une yeqnub. Gisaŋ tamo naŋgi di tamo qudei naŋgo iŋgi iŋgi qa mamaulnjreqnu. Naŋgi kumbra di yqajqa qalie bole. Deqa Qotei na naŋgi torei padaltnjrqas.

15 Naŋgi Qotei aqa gam bole uratoqnsib nanarioqnsib laqnub. Osib naŋgi Beor aqa aŋgro Balam aqa gam dauryeqnub. Balam a nami kumbra uge yoqnsiqa silali oqajqa tulaŋ arearetoqnej.

16 Donki naŋgi anjam marqa keresai ariya donki bei a tamo bulosiqa medabu waqtosiqa Balam aqa kumbra uge deqa ŋiriŋtej. Onaqa Balam a qusiqa aqa nanari kumbra di olo uratej. Balam a nami gisaŋoqnsiqa maroqnej, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”

17 Gisaŋ tamo naŋgi di ya sub bul jeŋo qaji. Jagwa na awa puyeqnaqa urur koboeqnu dego kere tamo naŋgi di babaŋ na tamo bole unub ariya naŋgi kumbra bole bei babtosaieqnub. Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi sawa ambruq di breinjrqas. Sawa di Qotei na nami naŋgi gereiyetnjrej unu.

18 Gisaŋ tamo naŋgi di medabu waqtoqnsib diqoqnsib anjam uge uge mareleŋeqnub. Naŋgi na tamo uŋgasari qudei naŋgi walawalainjreqnabqa sambala kumbra yoqnsib naŋgo segi jejamu qa areqalo uge uge dauryeqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di ya ya endi are bulyosib tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgo kumbra urateb. Ariya gisaŋ tamo naŋgi na naŋgi titnjreqnab naŋgi olo kumbra uge uge dauryeqnub.

19 Gisaŋ tamo naŋgi dena tamo uŋgasari naŋgi walawalainjroqnsib endegsib minjreqnub, “Niŋgi iga daurgwab di kumbra bei na niŋgi taqatŋgwa keresai. Deqa uŋgum, niŋgi nuŋgo segi areqalo na kumbra kiye yqa maroqnsib yoqniy.” Naŋgo anjam di gisaŋ. Agi naŋgo segi kumbra uge uge na naŋgi tulaŋ siŋgila na ojoqnsiq naŋgi taqatnjreqnu. Niŋgi qalie, tamo bei aqa kumbra bei na a taqatesqas di a kumbra di aqa kaŋgal tamo bul sqas.

20 Bole, tamo uŋgasari naŋgi di nami gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga eleŋej qaji a qa bole qalieeb. Naŋgi degsib qalieeb deqa naŋgi mandam qa kumbra jigat kalil urateb. Ariya bini naŋgi puluosib kumbra jigat di olo dauryeqnub. Deqa kumbra dena naŋgi siŋgila na ojesonaq naŋgo so tulaŋ ugeeqnu. Naŋgo so uge namij dego sai. Naŋgo so olo tulaŋ ugedamueqnu.

21 Naŋgi nami kumbra bole qa gam qaliesai qamu di kere. Ariya naŋgi gam di qalieosib
Qotei aqa anjam ojesoqneb. Ojesosib olo bini naŋgi anjam di qoreiyeqnub. Deqa
mondoŋ naŋgi awai tulaŋ ugedamu oqab.
22 Tamo uŋgasari naŋgi di bauŋ ti bel ti bul. Yawo anjam endegsi unu, "Bauŋ naŋgi
ŋiloqnsib olo puluoqnsib naŋgo ŋilo uyeqnub." Yawo anjam bei dego unu, "Bel naŋgi yaq
di yaloqnsib olo boqnsib jagiq di briŋeqnub."

3

Tamo Koba Yesus a olo bqas

1-2 O ijo was bole, e nami anjam bei neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem. Bini e olo anjam
endi nuŋgoq qariŋyonum. Nami Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam palontoqneb.
Tamo Koba Yesus agi iga eleŋej qaji aqa wau tamo naŋgi dego anjam palontoqneb. E
nuŋgo areqalo tigeltetŋgitqa niŋgi naŋgo anjam deqa olo are qaliy. E deqa anjam endi
nuŋgoq qariŋyonum.
3 Ariya e na anjam kobaquja bei niŋgi merŋgit poiŋgem. Mondoŋ diŋo bati jojomoqn-
imqa meqe meqem tamo naŋgi boqnsib naŋgo segi areqalo uge uge dauryoqnsib misiliŋ
anjam endegsib maroqnqab,
4 "Qotei a nami marej, 'Mondoŋ Kristus a olo bqas.' Ariya a qabi unu? Niŋgi uniy. Gago
moma utru naŋgi moreŋoqneb bosi bosiq agi bini iga degsi unum. Qotei a nami mandam
atej agi bini mandam a degsi unu. Deqa Kristus a qabi unu?"
5 O ijo was, meqe meqem tamo naŋgi di tulaŋ nanariosib deqa naŋgi anjam degsib
maroqnqab. Nami Qotei a anjam marnaqa laŋ brantej di naŋgi poinjrosai. Qotei a olo
anjam marnaqa mandam a ya ambleq di brantej di dego naŋgi poinjrosai.
6 Noa aqa bati qa Qotei a olo marnaqa ya koba dosiqa mandam ya maqosiqa iŋgi iŋgi
kalil padaltej.
7 Bini laŋ ti mandam ti tariŋoqnsib unub. Tariŋesoqnibqa mondoŋ Qotei a olo anjam
marimqa naŋgi ŋamyuwo na yusib koboqab. Bati deqa Qotei na tamo uŋgasari a
qoreiyeqnub qaji naŋgo une qa peginjrsim naŋgi torei padaltnjrqas.
8 O ijo was bole, niŋgi ijo anjam endeqa olo are walŋgaiq. Qotei aqa areqalo agiende.
Bati qujai a wausau 1,000 dego kere. Wausau 1,000 a bati qujai dego kere. Bati qujai ti
wausau 1,000 ti naŋgi ombla kerekere.
9 Ariya tamo qudei naŋgi endegsib mareqnub, "Tamo Koba Qotei a nami iŋgi bole bole
iga egwa marej. Kiyaqa a iŋgi di iga egwajqa tariŋoqnsiq laŋa sokobaiyeqnu?" Di sai.
Qotei na tamo bei padaltqajqa arearetosaieqnu. Deqa a niŋgi kalil are bulyqajqa marsiq
lawo na niŋgi qa tariŋoqnsiq unu.

Mandam ti laŋ ti koboqab

10 Diŋo bati brantimqa Tamo Koba a bajiŋ tamo bul urur boqujatqas. Bamqa bati
deqa laŋ a poŋosim koboqas. Iŋgi iŋgi kalil Qotei na atej qaji di dego ŋamyuwo na tulaŋ
kaŋkaŋam yusib koboqab. Deqa mandam ti aqa iŋgi iŋgi kalil ti olo bunu sqasai.
11 Niŋgi are qaliy. Iŋgi iŋgi kalil degsi koboqas deqa e niŋgi kumbra kiye dauryqajqa
merŋgwai? Od, niŋgi kumbra endi dauryiy. Niŋgi nuŋgo segi jejamu Qotei yekritosib aqa
segi kumbra boleq di soqniy.
12 Sosib Qotei aqa bati koba brantqajqa deqa tariŋoqniy. Bati di urur brantqajqa deqa
niŋgi siŋgila na wauoqniy. Bati di brantimqa laŋ a ŋamyuwo na yusim koboqas. Iŋgi iŋgi
kalil Qotei na atej qaji di dego ŋamyuwo na tulaŋ kaŋkaŋam yusib ya bulosib koboqab.
13 Qotei a nami endegsi marej, "E na laŋ bunuj ti mandam bunuj ti gereiyqai." A degsi
marej deqa iga maŋwa di unqajqa tariŋoqnsim unum. Laŋ bunujq dia, mandam bunujq
dia kumbra bole tiŋtiŋ gaigai sqas.

Niŋgi ŋam atoqnsib Tamo Koba Yesus qa tariŋoqnsib soqniy

14 O ijo was bole, niŋgi maŋwa di brantqajqa tariŋeqnub deqa niŋgi Qotei aqa ŋamgalaq
di tamo bole une saiqoji sqajqa siŋgila na wauoqniy. Osib niŋgi Qotei ombla areqalo
qujaitosib lawo na soqniy. Soqnib mondoŋ Qotei a nuŋgo kumbra di unqas.
15 Gago Tamo Koba a na iga eleŋqajqa deqa tariŋeqnu. Niŋgi di qalieqajqa deqa e anjam
endi neŋgreŋyonum. Gago was bole Pol a dego Qotei na powo yeqnaqa anjam deqaji
neŋgreŋyoqnsiq nuŋgoq qariŋyoqnej.
16 Pol a gaigai anjam deqaji neŋgreŋyoqnej. Bole, Pol aqa anjam qudei iga poigwajqa
wau koba. Deqa nanari tamo qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosai qaji naŋgi Pol aqa
anjam di bubulyoqnsibqa ugeugeiyeqnub. Osib Qotei aqa anjam kalil neŋgreŋq di unu
qaji di dego ugeugeiyeqnub. Deqa mondoŋ naŋgi tulaŋ padalougetqab.
17 O ijo was bole, niŋgi qalie, maŋwa kalil di brantqas. Deqa niŋgi geregere ŋam
atoqniy. Niŋgi ŋam atqasai di dal anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi bosib niŋgi gisaŋgosib
titŋgibqa niŋgi siŋgila na tigelesqa uratosib uloŋo uge.
18 Gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga eleŋej qaji a niŋgi qa are boleiyeqnu. Niŋgi
a qa qalieonub. Nuŋgo qalie di kobaqujaeme. Yim Yesus a olo niŋgi qa are tulaŋ
boleiyoqnqas. A riaŋ ti ñam koba ti unu deqa bini bati endi iga aqa ñam soqtoqnqom.
Osim bati gaigai aqa ñam soqtoqnsim sqom. Bole.

1 JON

Anjam a boleq donaqa iga unem

1 Anjam a ŋambile unu. Anjam di nami soqnej. Anjam di iga quoqnem. Gago ŋamdamu
na unoqnem. Gago baŋ na dego ojoqnem.
2 Ŋambile di boleq donaqa iga unem. Ŋambile di gaigai sqas. Ŋambile di aqa Abu wo
sosiqa boleq donaqa iga unem. Deqa iga a qa niŋgi saiŋgeqnum.
3 Iga Anjam di gago ŋamdamu na unoqnem. Iga a quoqnem. Deqa iga a qa niŋgi
saiŋgeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi iga ti beterosim are qujaitosim sqajqa deqa. Agi niŋgi
iga ti Abu Qotei aqa Ŋiri Yesus Kristus wo naŋgi aiyel beternjrsim naŋgi koba na are
qujaitosim unum.
4 Iga niŋgi ti tulaŋ areboleboleigwajqa deqa iga anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum.

Qotei a suwaŋoq di unu dego kere iga suwaŋoq di walweloqnqom

5 Yesus Kristus a anjam endegsi mergonaq iga quem, “Qotei a puloŋ bul. Ambru bei
aqaq di sosai.” Iga anjam di qusimqa agi niŋgi olo merŋgeqnum.
6 Iga marqom, “E Qotei beteryosim a ombla are qujaitosim unum.” Degsi marsimqa
ariya iga olo ambruq di walwelqom di iga gisaŋeqnum. Iga kumbra bole dauryo-
saieqnum.
7 Qotei a suwaŋoq di unu dego kere iga suwaŋoq di walwelqom di iga Qotei aqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi ti beterosim are qujaitosim sqom. Degsi sqom di Qotei aqa Ŋiri Yesus
aqa leŋ aiyej qaji dena gago une kalil yansetgimqa iga aqa ŋamgalaq di tamo bole une
saiqoji sqom.
8 Iga marqom, “E une yosaieqnum.” Degsi marqom di iga gago segi jejamu
gisaŋyeqnum. Deqa anjam bole gago are miligiq di sqa keresai.
9 Ariya iga gago segi une babtosim marqom, “Od, e une ti.” Degsi marqom di Qotei
a iga uratgwasai. A kumbra bole tiŋtiŋ dauryosim gago une yansetgwas. Osim gago
kumbra uge kalil taqal waiyimqa iga aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom.
10 Iga marqom, “E nami une yosaioqnem.” Degsi marqom di iga Qotei aqa ñam
ugetoqnsim a gisaŋ tamo qa minjobuleqnum. Deqa aqa anjam gago are miligiq di sqa
keresai.

2

Yesus a gago aqaryaigo tamo

1 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi une yoqnaib deqa e anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum. Ariya niŋgi qudei une yibqa aqaryaigo tamo Yesus Kristus a na niŋgi
aqaryaiŋgwas. Yesus agi aqa Abu ombla sosiqa gaigai kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu.
2 A gago une kobotetgosim Qotei aqa minjiŋ taqal waiyqajqa bej. A iga segi une
kobotetgwajqa bosai. Tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi dego une
kobotetnjrqajqa bej.

Tamo a Qotei qa qalieqas di a Qotei aqa anjam dauryoqnqas

3 Iga kiyersi endegsi qalieqom, “Bole, iga Qotei qa qalieonum”? E ubtosiy marqai. Iga
Qotei aqa dal anjam dauryqom dena iga bole qalieqom.
4 Tamo bei a marqas, “E Qotei qa qalieonum.” Degsi marqas ariya a Qotei aqa dal
anjam dauryosaieqnu. Deqa tamo di a gisaŋ tamo. Aqa are miligiq di anjam bole sosai.
5-6 Ariya tamo bei a Qotei aqa anjam dauryoqnqas di Qotei aqa qalaqalaiyqo kumbra
tamo di aqa are miligiq di tulaŋ kobaoqnsim siŋgilaoqnqas.

Tamo bei a marqas, “E Qotei beteryejunum.” A degsi marqas di a kumbra kalil Yesus yoqnej qaji di dauryosim yoqneme. Iga degyqom di iga qalieqom, iga Qotei beteryejunum.

7 O ijo was bole, dal anjam e neŋgreŋyonum qaji endi dal anjam bunuj sai. Endi dal anjam namij niŋgi nami quoqneb qaji.

8 Ariya dal anjam e neŋgreŋyonum qaji endi dal anjam bunuj dego. A anjam bole. A Kristus aqaq di sosiqa nuŋgoq di dego unu. Di kiyaqa? Ambru a koboqa laqnaqa suwaŋ a olo branteqnu deqa.

9 Tamo bei a marqas, “E suwaŋoq di unum.” Degsi marqas ariya a na olo aqa Kristen was qudei naŋgi jeutnjreqnu. Deqa tamo di a suwaŋoq di sosai. A ambruq di unu.

10 Tamo bei na aqa Kristen was naŋgi qalaqalainjroqnqas di iga unsim qalieqom, bole, tamo di a suwaŋoq di unu. Deqa une bei na a ulontosaieqnu.

11 Ariya tamo bei na aqa Kristen was qudei naŋgi jeutnjrqas di iga unsim qalieqom, tamo di a ambruq di sosiq walweleqnu. Ambru na aqa ŋamdamu getentetqo deqa a sawa qabiteqnu di a qalieqasai.

12 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi quiy. Kristus aqa ñam na Qotei a nuŋgo une kalil kobotetŋgej. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.

13 O abu niŋgi quiy. Tamo nami soqnej agi bini unu qaji a qa niŋgi qalieonub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.

O aŋgro wala, niŋgi Satan gotraŋyeqnub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.

14 O ijo aŋgro, niŋgi Abu qa qalieonub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.

O abu niŋgi quiy. Tamo nami soqnej agi bini unu qaji a qa niŋgi qalieonub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.

O aŋgro wala niŋgi quiy. Qotei aqa anjam nuŋgoq di unu deqa niŋgi siŋgila ti sosib Satan gotraŋyeqnub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.

Niŋgi mandam endeqa kumbra qalaqalaiyaib

15 O ijo was, niŋgi mandam endeqa kumbra qalaqalaiyaib. Tamo a mandam endeqa kumbra qalaqalaiyqas di a Abu qalaqalaiyqa keresai.

16 Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo kumbra agiende. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa are prugnjreqnaqa ñoro koba oqajqa mamaulnjreqnaqa tulaŋ diqoqnsib laqnub. Kumbra di Abu aqaq na bosai. Di mandam endeqa kumbra.

17 Mandam endi koboqas. Mandam endeqa are prugyoqa ti mamaulyoqa ti dego koboqab. Ariya tamo a Qotei aqa areqalo dauryoqnqas di a gaigai sqas.

Bini Kristus aqa jeu tamo gargekoba naŋgi branteqnub

18 O ijo aŋgro, diŋo bati jojomqo. Niŋgi nami queb, Kristus aqa jeu tamo kobaquja a bqas. Bini Kristus aqa jeu tamo gargekoba naŋgi branteqnub. Deqa iga qalieonum, diŋo bati jojomqo.

19 Jeu tamo naŋgi di gago ambleq di sosib olo iga uratgosib jaraiyeb. Di kiyaqa? Naŋgi gago Kristen was bolesai deqa. Naŋgi gago Kristen was bole qamu naŋgi iga koba na unum qamu. Ariya naŋgi iga uratgosib jaraiyeb deqa iga qalieonum, naŋgi gago Kristen was bolesai.

20 Niŋgi Qotei aqa Mondor Bole ejunub deqa niŋgi kalil powo ti unub.

21 E anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Di kiyaqa? Niŋgi anjam bole qalieonub deqa. Niŋgi anjam bole qaliesai e deqa are qalsim anjam endi neŋgreŋyosai. Niŋgi qalie, anjam bole ti gisaŋ anjam ti ombla kerekere sai. Anjam bole na gisaŋ anjam bei babtqa keresai.

22 Gisaŋ anjam maro tamo naŋgi tal qabe? E niŋgi merŋgwai. Tamo naŋgi di endegsib
mareqnub, “Yesus a Kristus sai.” Naŋgi degsib maroqnsib deqa naŋgi Abu Qotei aqa Ŋiri
wo qoreiyeqnub. Osib Kristus jeuteqnub.
23 Tamo a Qotei aqa Ŋiri qoreiyqas di a Abu dego qoreiyqas. Tamo a Qotei aqa Ŋiri qa
aqa areqalo siŋgilatqas di a Abu qa dego aqa areqalo siŋgilatqas.

Qotei aqa Mondor na niŋgi anjam bole merŋgeqnu

24 Anjam niŋgi nami quoqneb qaji di niŋgi olo siŋgila na ojesoqniy. Ojesqab di niŋgi na
Abu Qotei aqa Ŋiri wo beternjrsib naŋgi ti sqab.
25 Nami Kristus na iga endegsi mergonaq quem, “E niŋgi ŋambile eŋgitqa niŋgi ŋambile
gaigai sqab.”
26 O ijo was kalil, gisaŋ tamo naŋgi na niŋgi gisaŋgwajqa laqnub. E deqa are qalsim
anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
27 Niŋgi Kristus aqa Mondor eb agi nuŋgoq di unu deqa niŋgi powo qa truquosaieqnub.
Deqa e anjam bei totoryosiy niŋgi merŋgwasai. Mondor a segi na anjam kalil niŋgi
merŋgeqnaq quoqnsib poiŋgeqnu. Mondor aqa anjam di gisaŋ sai. Di anjam bole. Deqa
niŋgi Mondor aqa anjam di qusib poiŋgim Kristus beteryosib soqniy.

Iga Qotei aqa segi aŋgro tiŋtiŋ unum

28 Od, ijo aŋgro kiñilala, niŋgi Kristus beteryosib soqniy. Niŋgi degyqab di mondoŋ a
olo brantimqa niŋgi jemaiŋgwasai. Niŋgi are siŋgilatosib aqa ulatamuq di tigelesqab.
29 Niŋgi qalie, Kristus aqa kumbra kalil tulaŋ bole. Deqa niŋgi endegsib qalieoiy,
tamo kalil kumbra bole yeqnub qaji naŋgi Qotei aqa segi aŋgro tiŋtiŋ unub. Naŋgi olo
ŋambabobulosib Qotei aqa aŋgro branteb.

3

1 Gago Abu Qotei na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. A na iga aqa segi aŋgro sqa marsiq
giltgej deqa iga aqa aŋgro tiŋtiŋ unum. Mandam qaji tamo naŋgi Qotei qa qaliesai. Deqa
naŋgi iga qa dego qaliesai.
2 O ijo was bole, iga Qotei aqa segi aŋgro unum. Ariya mondoŋ iga kiyersim sqom di
iga geregere qalieosai unum. Iga qalie, Yesus a olo bamqa iga a unsim iga a bul sqom.
3 Tamo uŋgasari kalil Yesus bam unqajqa tariŋeqnub qaji naŋgi naŋgo une olo urate-
qnub. Deqa naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di jiga saiqoji unub. Agi Yesus a segi jiga saiqoji
unu dego kere.
4 Une atqajqa kumbra ti dal anjam gotraŋyqajqa kumbra ti di ombla kerekere. Deqa
tamo uŋgasari une ateqnub qaji naŋgi Qotei aqa dal anjam gotraŋyeqnub.
5 Niŋgi qalie, Yesus a gago une kobotqa bej. A segi une saiqoji.
6 Tamo bei a Yesus beteryesqas di a une atoqnqasai. Tamo bei a une atoqnqas di iga
poigwas, a Yesus unosaieqnu. A Yesus qa qaliesai dego.
7 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo bei na bosim niŋgi gisaŋgo uge.
Niŋgi quiy. Tamo naŋgi kumbra bole tiŋtiŋ dauryeqnub qaji naŋgi tamo bole tiŋtiŋ unub.
Yesus a tamo bole tiŋtiŋ unu dego kere.
8 Satan a nami une atoqnsiq boqnej agi bini a degyeqnu. Deqa tamo uŋgasari une
ateqnub qaji naŋgi Satan aqa aŋgro unub. Ariya Qotei aqa Ŋiri a Satan aqa wau kobotqa
bej.
9 Tamo bei a olo ŋambabobulosim Qotei aqa segi aŋgro brantqas di a une atoqnqasai.
Aqa are miligiq di Qotei aqa segi ŋambile unu deqa a une atoqnqa keresai. Di kiyaqa? A
Qotei aqa segi aŋgro unu deqa.
10 Tamo bei a Qotei aqa aŋgro unu kiyo a Satan aqa aŋgro unu kiyo di iga kiyersi
qalieqom? E ubtosiy marqai. Tamo uŋgasari kumbra bole tiŋtiŋ dauryosaieqnub

qaji naŋgi Qotei aqa aŋgro sai. Tamo uŋgasari naŋgo Kristen was naŋgi qalaqalainjrosaieqnub qaji naŋgi dego Qotei aqa aŋgro sai.

Yesus na iga qalaqalaiyo kumbra osorgej

11 O ijo was kalil, iga segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom. Anjam di niŋgi nami queb.
12 Deqa iga Kein aqa kumbra dauryqasai. Kein a Satan aqa tamo soqnej. A na aqa was Abel qalnaq moiyej. Kiyaqa a na aqa was qalnaq moiyej? Utru agiende. A kumbra uge yoqnej deqa. Ariya Abel a kumbra bole tiŋtiŋ yoqnej.
13 O ijo was, mandam qaji tamo naŋgi na niŋgi jeutŋgoqnibqa niŋgi deqa prugosib ulaaib.
14 Iga gago Kristen was naŋgi qalaqalainjreqnum deqa iga endegsi qalieonum, iga padalqa gam uratosim ŋambile gaigai sqajqa gamq di unum. Ariya tamo naŋgi naŋgo Kristen was naŋgi qalaqalainjrosaieqnub qaji naŋgi padalqa gamq di unub.
15 Tamo naŋgi naŋgo Kristen was naŋgi jeutnjreqnub qaji naŋgi leŋ ojo tamo bul unub. Niŋgi qalie, leŋ ojo tamo naŋgi ŋambile gaigai sqa keresai.
16 Yesus a aqa segi ŋambile uratosiq iga qa moiyej. Aqa kumbra dena a na iga qalaqalaiyo kumbra osorgej. Deqa iga dego gago segi ŋambile uratosim gago Kristen was naŋgi qa moreŋqom.
17 Tamo bei a mandam endeqa iŋgi iŋgi koba koroiyosimqa ariya aqa Kristen was bei iŋgi saiqoji soqnim unsim a aqaryaiyqasai di iga endegsi qalieqom, Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra tamo di aqa are miligiq di sosai.
18 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi quiy. Iga laŋa anjam maro na Kristen naŋgi qalaqalainjrqom di keresai. Iga kumbra bole dego turtosim enjroqnqom di kere.

Iga Qotei aqa ulatamuq di are lawo sqom

19-20 Iga tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjrqom di iga endegsi qalieqom, iga anjam bole dauryeqnum. Deqa gago une bei na iga are gulbetetgwas di uŋgum, iga Qotei aqa ulatamuq di are lawo sqom. Qotei aqa qalie kobaquja. Aqa qalie dena gago are tulaŋ buŋyejunu.
21 O ijo was bole, gago une bei na iga are gulbetetgwasai di iga are siŋgilatosim Qotei aqa ulatamuq di tigelesqom.
22 Osim iga iŋgi bei qa Qotei pailyimqa a gago pailyo qusim iŋgi di egwas. Di kiyaqa? Iga aqa dal anjam dauryoqnsim kumbra a areareteqnu qaji di yeqnum deqa.
23 Qotei aqa dal anjam agiende. Iga aqa Ŋiri Yesus Kristus aqa ñam qa gago areqalo siŋgilatosim segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom. Qotei aqa dal anjam di a na nami iga mergonaq quem.
24 Tamo bei a Qotei aqa dal anjam dauryqas di a Qotei beteryesqas. Qotei a kamba dego tamo di beteryesqas. Qotei na aqa Mondor iga egej deqa iga qalieonum, Qotei a iga betergejunu.

4

Niŋgi na mondor kalil naŋgi peginjroqniy

1 Tamo gargekoba naŋgi mandamq endi laqnsibqa endegsib mareqnub, “Iga Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.” O ijo was bole, naŋgo anjam di gisaŋ. Deqa niŋgi naŋgo anjam di nuŋgo areqaloq di siŋgilataib. Niŋgi na mondor kalil naŋgi geregere peginjroqnsib dena niŋgi qalieqab, naŋgi Qotei aqaq na beqnub kiyo sai kiyo.
2 Tamo uŋgasari Qotei aqa Mondor ti unub qaji naŋgi endegsib mareqnub, “Yesus Kristus a tamo bulyosiqa mandamq aiyej.” Dena niŋgi qalieqab, tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqaq na beb.

3 Ariya Yesus a tamo bulyosiqa mandamq aiyej anjam di tamo uŋgasari Qotei aqa
Mondor ti sosai qaji naŋgi saideqnub. Dena niŋgi qalieqab, tamo uŋgasari naŋgi di Qotei
aqaq na bosai. Naŋgi mondor uge ti unub. Mondor uge di Kristus aqa jeu tamo kobaquja
aqa segi mondor. Niŋgi nami queb, mondor uge di a bqas. Agi a bosiq mandamq endi
laqnu.
4 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi Qotei aqaq na beb. Qotei aqa Mondor a nuŋgoq di unu deqa
niŋgi na gisaŋ anjam maro tamo naŋgi gotraŋnjreqnub. Qotei aqa Mondor a na mondor
agi mandam tamo naŋgoq di unu qaji a tulaŋ buŋyeqnu.
5 Gisaŋ anjam maro tamo naŋgi di mandamq endena branteb deqa naŋgi mandam
qa segi anjam mareqnub. Mareqnab mandam tamo naŋgi naŋgo anjam quoqnsib
dauryeqnub.
6 Iga Qotei aqaq na bem deqa tamo uŋgasari Qotei qa qalieonub qaji naŋgi gago
anjam quetgeqnub. Ariya tamo uŋgasari Qotei qa qaliesai qaji naŋgi gago anjam
quetgosaieqnub. Kumbra dena iga anjam bole qa Mondor ti gisaŋ mondor ti naŋgi
peginjroqnsim naŋgi qa poigeqnu.

Iga Qotei qalaqalaiyqom di iga Kristen naŋgi dego qalaqalainjrqom

7 O ijo was bole, Qotei a qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa iga gago Kristen was
naŋgi qalaqalainjrqom. Tamo kalil qalaqalaiyo kumbra dauryeqnub qaji naŋgi olo
ŋambabobulosib Qotei aqa segi aŋgro tiŋtiŋ unub. Deqa naŋgi Qotei qa qalieonub.
8 Qotei a segi qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa tamo bei a qalaqalaiyo kumbra
dauryqasai di a Qotei qa qalieqa keresai.
9 Qotei aqa Ɲiri qujai unu. Qotei na a qariŋyonaq mandamq aiyej. Deqa iga aqa ñam
na ŋambile gaigai sqom. Kumbra dena iga osorgej, Qotei na iga qalaqalaigeqnu.
10 Qotei a qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa iga endegsi are qalqasai, iga namoqna
Qotei qalaqalaiyem. Di sai. Qotei a namoqna iga qalaqalaigej. Osiqa aqa Ɲiri qariŋyonaq
mandamq aisiqa gago une kobotetgosiqa Qotei aqa minjiŋ taqal waiyej.
11 O ijo was bole, Qotei na iga degsi qalaqalaigeqnu deqa iga kamba dego segi segi qa
qalaqalaiyo kumbra yoqnqom.
12 Iga nami Qotei aqa ulatamu unosaioqnem. Ariya iga segi segi qa qalaqalaiyo
kumbra yoqnqom di Qotei a gagoq di beteresoqnimqa aqa qalaqalaiyo kumbra di gago
are miligiq di tulaŋ kobaoqnsim siŋgilaoqnqas.
13 Iga kiyersim qalieqom, Qotei a gagoq di beteresonaqa iga kamba dego a beterye-
junum? E ubtosiy marqai. Qotei na aqa Mondor iga egej dena iga qalieqom.
14 Abu na tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi eleŋqa osiq deqa aqa Ɲiri
qariŋyonaq mandamq aiyej. Aqa kumbra di iga unsim deqa saoqnsim laqnum.
15 Tamo bei a endegsi marqas, “Yesus a Qotei aqa Ɲiri.” Degsi marqas di Qotei na a
beteryesqas. Yimqa a dego Qotei beteryesqas.
16 Iga qalieonum, Qotei na iga qalaqalaigeqnu. Qalieosim deqa iga Qotei qa gago
areqalo siŋgilateqnum.

Qotei a segi qalaqalaiyo kumbra qa utru. Tamo a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a
na Qotei beteryesqas. Yim Qotei a dego tamo di beteryesqas.
17 Beteryesoqnim qalaqalaiyo kumbra gago are miligiq di tulaŋ kobaoqnsim
siŋgilaoqnqas. Bole, iga mandamq endi unum. Ariya iga Yesus bulosim unum deqa
mondoŋ Qotei na iga pegigwa batiamqa iga are siŋgilatosim aqa ulatamuq di tigelesqom.
18 Tamo a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a ulaqasai. Aqa are miligiq di qalaqalaiyo
kumbra tulaŋ kobaoqnsiq siŋgilaeqnu deqa ulaqajqa kumbra aqaq di sosai. Ulaqajqa
kumbra aqa utru agiende. Tamo bei a are qaleqnu, “Mondoŋ Qotei na e ŋolawotbosim
awai uge ebqas.” A degsi are qaloqnsiq deqa a ulaeqnu. A degsi ulaeqnu deqa iga
qalieonum, aqa are miligiq di qalaqalaiyo kumbra siŋgilaosaiunu.

19 Iga gago Kristen was naŋgi qalaqalainjreqnum. Di kiyaqa? Qotei a namoqna iga
qalaqalaigej deqa.
20 Tamo bei a marqas, “E Qotei qalaqalaiyeqnum.” Degsi marqas ariya a na olo
aqa Kristen was naŋgi jeutnjreqnu. A na naŋgi qalaqalainjrosaieqnu. Deqa tamo
di a gisaŋ tamo. A na aqa Kristen was agi naŋgo ulatamu gaigai uneqnu qaji naŋgi
qalaqalainjrosaieqnu. Deqa iga qalieonum, a Qotei agi aqa ulatamu nami unosaioqnej
qaji a dego qalaqalaiyqa keresai.
21 Tamo a Qotei qalaqalaiyqas di a aqa Kristen was naŋgi dego qalaqalainjreme. Dal
anjam di iga Yesus aqaq na em.

5

Iga mandam endeqa siŋgila gotraŋyeqnum

1 Yesus a segi Kristus. Tamo naŋgi degsib maroqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab
di naŋgi olo ŋambabobulosib Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ sqab. Tamo naŋgi Abu qalaqalaiyqab
di naŋgi aqa aŋgro naŋgi dego qalaqalainjrqab.
2 Iga Qotei qalaqalaiyosim aqa dal anjam dauryqom di iga qalieqom, iga Qotei aqa
aŋgro naŋgi dego qalaqalainjreqnum.
3 Qotei qalaqalaiyqajqa kumbra agiende. Iga aqa dal anjam dauryqom. Iga aqa dal
anjam dauryqajqa di gulbe sai. Di oto.
4 Tamo naŋgi olo ŋambabobulosib Qotei aqa segi aŋgro unub qaji naŋgi mandam endeqa
siŋgila gotraŋyoqnqab. Od, iga Qotei qa gago areqalo siŋgilatqom di iga qoto buŋyoqnsim
mandam endeqa siŋgila gotraŋyoqnqom.

Qotei na aqa Ɲiri qa anjam babtej

5 Tamo kiyero naŋgi mandam endeqa siŋgila gotraŋyoqnqab? E ubtosiy marqai. Tamo
naŋgi di mareqnub, “Yesus a Qotei aqa Ɲiri.” Naŋgi degsib maroqnsib Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilateqnub deqa naŋgi segi mandam endeqa siŋgila gotraŋyoqnqab.
6 Yesus Kristus a bosiqa ya na yanso ej. Osiqa ŋamburbasq di moinaqa aqa leŋ aiyej. A
ya na yanso oqajqa deqa segi bosai. A moiyimqa aqa leŋ aiqajqa deqa ti bej. Qotei aqa
Mondor a anjam bole qa utru. A Yesus Kristus aqa anjam babteqnu.
7 Tamo qalub naŋgi Yesus aqa anjam babteqnub.
8 Tamo qalub agiende. Mondor ti ya ti leŋ ti naŋgi qalub anjam qujaitosib Yesus aqa
anjam babteqnub.
9 Tamo laŋaj naŋgi iga anjam mergwab di iga qusim marqom, bole. Ariya Qotei na aqa
segi Ɲiri qa anjam iga mergeqnu. Anjam dena tamo laŋaj naŋgo anjam tulaŋ buŋyejunu.
10 Tamo naŋgi Qotei aqa Ɲiri qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi aqa anjam dego
naŋgo are miligiq di atib sqas. Ariya tamo naŋgi Qotei aqa anjam deqa naŋgo areqalo
siŋgilatqasai di naŋgi na Qotei aqa ñam ugetosib Qotei a gisaŋ tamo qa minjobulqab. Di
kiyaqa? Naŋgi Qotei aqa Ɲiri qa anjam Qotei na iga mergeqnu qaji di naŋgo areqaloq di
siŋgilatosai deqa.
11 Qotei aqa anjam agiende. A na iga ŋambile gaigai sqajqa marsiq ŋambile egej. Ɲambile
di Qotei aqa Ɲiri aqaq di unu.
12 Tamo bei a Qotei aqa Ɲiri beteryesqas di a ŋambile oqas. Ariya tamo bei a Qotei aqa
Ɲiri beteryesqasai di a ŋambile oqasai.

Iga qalieonum, iga ŋambile gaigai sqom

13 O ijo was, niŋgi Qotei aqa Ɲiri aqa ñam qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub. E na anjam
endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Di kiyaqa? Niŋgi bole qalieqajqa, niŋgi ŋambile
gaigai sqab.
14 Iga iŋgi bei qa pailyqa osimqa iga Qotei aqa areqalo dauryosim pailyqom di a gago
pailyo quqwas. Deqa iga ulaqasai. Iga are siŋgilatosim Qotei aqa ulatamuq di tigelesqom.

15 Iga qalieonum, Qotei a gago pailyo gaigai queqnu. Deqa iga iŋgi bei qa Qotei
pailyimqa a na egwas.
16 Niŋgi na Kristen was bei a une atim unsibqa niŋgi a qa Qotei pailyiy. A moiqajqa
une atosai deqa niŋgi a qa pailyibqa Qotei na aqa une kobotim a moiqasai. A ŋambile
sqas. Ariya Kristen tamo bei a moiqajqa une atqas di Qotei na a qalim moiqas. Niŋgi a
qa pailyqajqa e na merŋgosai.
17 Kumbra uge kalil tamo naŋgi yeqnub qaji di une. Ariya une qudei qa Qotei na tamo
naŋgi moiyotnjrosaieqnu.
18 Iga qalie, tamo uŋgasari Qotei aqa segi aŋgro unub qaji naŋgi une atosaieqnub. Qotei
aqa Aŋgro Yesus a na naŋgi taqatnjreqnu deqa tamo uge Satan na naŋgi ugeugeinjrqa
keresai.
19 Iga qalie, iga Qotei aqa segi aŋgro unum. Mandam qaji tamo uŋgasari kalil naŋgi
tamo uge Satan aqa sorgomq di unub. Deqa a na naŋgi siŋgila na taqatnjreqnu.
20 Iga qalieonum, Qotei aqa Ŋiri a bosiq iga powo egej deqa iga Qotei qa bole qalie. Iga
Qotei beteryejunum. Iga aqa Ŋiri Yesus Kristus dego beteryejunum. Yesus a segi Qotei
bole. A segi ŋambile gaigai sqajqa utru.
21 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi gisaŋ qotei kalil naŋgi torei qoreinjrsib sasaloiy.

2 JON

1 E Kristen gate. Ni uŋa Qotei na giltmej qaji. E anjam endi neŋgreŋyosim ni qa ti ino
aŋgro naŋgi qa ti qariŋyonum. E niŋgi bole qalaqalaiŋgeqnum. E segi sai. Tamo uŋgasari
kalil anjam bole qalieonub qaji naŋgi dego niŋgi qalaqalaiŋgeqnub.
2 Anjam bole gagoq di unu. Anjam di bati gaigai gagoq di sqas. Utru deqa iga niŋgi
qalaqalaiŋgeqnum.
3 Abu Qotei aqa Ŋiri Yesus Kristus wo naŋgi aiyel anjam bole na ti qalaqalaiyo kumbra
na ti iga qa dulosib are boleinjrimqa iga lawo na sqom.

Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy

4 Ino aŋgro qudei naŋgi anjam bole dauryeqnub. E di quoqnsim tulaŋ arebole-
boleibeqnu. Abu a nami iga mergej, "Niŋgi anjam bole di dauryiy."
5 Ariya uŋa, e anjam bei neŋgreŋyitqa ni sisiyosim daurye. Anjam agiende. Iga segi
segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom. Anjam di dal anjam bunuj sai. Di dal anjam iga
nami quoqnem qaji.
6 Qalaqalaiyo kumbra agiende. Iga Qotei aqa dal anjam dauryqom. Dal anjam di agi
niŋgi nami quoqneb. Deqa niŋgi dauryosib walweloqniy.

Niŋgi Kristus aqa anjam siŋgila na ojesoqniy

7 Niŋgi quiy. Gisaŋ tamo gargekoba naŋgi mandamq endi laqnub. Laqnsibqa Yesus
Kristus a tamo bulyosiq mandamq aiyej anjam di naŋgi na olo saideqnub. Tamo deqaji
bei a Kristus aqa jeu tamo kobaquja. A gisaŋ ani tamo.
8 Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Niŋgi ŋam atqab di gago wau iga nami nuŋgo
ambleq di yoqnem qaji di niŋgi olo ulontqasai. Niŋgi siŋgila na tigelesosib mondoŋ awai
tulaŋ boledamu oqab.
9 Niŋgi Kristus aqa anjam ojqa uratosib olo anjam bei totoryosib dauryqab di niŋgi
Qotei ombla sqa keresai. Niŋgi Kristus aqa anjam siŋgila na ojesqab di niŋgi Abu Qotei
aqa Ŋiri wo naŋgi aiyel koba na gaigai sqab.
10 Tamo bei a nuŋgoq bosim ariya a Kristus aqa anjam ti bqasai di niŋgi a baŋ ojetaib.
Niŋgi a osib nuŋgo talq osi gilaib dego.
11 Niŋgi a baŋ ojetqab di niŋgi a beteryesosib a ombla wau uge yqab.

Jon a Kristen naŋgoq bosim anjam kalil minjrekritqas

12 E anjam gargekoba neŋgreŋyosiy nuŋgoq qariŋyqa kere. Ariya e neŋgreŋyqasai. E
bosiy niŋgi nuŋgsiy anjam kalil merŋgekritqai. Yim niŋgi qusib areboleboleiŋgwas.
13 Ino jaja agi Qotei na giltej qaji aqa aŋgro naŋgi na ni kaiyeimonub. Bole.

3 JON

1 E Kristen gate. O ijo was bole Gaius, e anjam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. E
ni bole qalaqalaimeqnum.
2 O ijo was bole, e ni qa endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Gaius aqa wau kalil
boletime. Osim a siŋgilatim a ma saiqoji soqneme.” O Gaius, e qalieonum, ino qunuŋ
a bole unu.
3 Nami Kristen was qudei naŋgi e nubqa bosib merbeb, “Gaius a anjam bole dau-
ryeqnu.” Degsib merbonab e qusim tulaŋ areboleboleibej. Od, Gaius, e qalieonum, ni
anjam bole dauryeqnum.
4 Ijo aŋgro naŋgi anjam bole dauryeqnub e di quoqnsim deqa tulaŋ arebole-
boleibeqnu. Ijo arebolebole dena arebolebole kalil tulaŋ buŋyejunu.

Gaius na aqa Kristen was naŋgi geregereinjreqnu

5 O ijo was bole, e qalie, ni kumbra bole dauryoqnsim ino Kristen was naŋgi geregere-
injreqnum. Osim Kristen was qudei naŋgo ulatamu ni qaliesai qaji naŋgi qure beiq na
beqnabqa naŋgi dego ni na geregereinjreqnum.
6 Was naŋgi di ino qalaqalaiyo kumbra qa saeqnab Kristen tamo uŋgasari qure endia
unub qaji naŋgi queqnub. Deqa ni que. Was naŋgi di olo ni uratmosib walwelqa
laqnibqa ni na iŋgi iŋgi qa naŋgi aqaryainjrim naŋgi walwelqab. Qotei a ino kumbra
deqa tulaŋ arearetoqnqas.
7 Was naŋgi di Yesus aqa wau ojqajqa are qaloqnsib aqa ñam osib walweleqnub. Naŋgi
sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di waueqnub. Naŋgo wau dena naŋgi silali iŋgi iŋgi
osaieqnub.
8 Deqa iga tamo deqaji naŋgi aqaryainjroqnqom. Iga degyqom di iga naŋgi koba na
wau ojoqnsim anjam bole siŋgilatoqnqom.

Diotrefes a kumbra uge yeqnu

9 Nami e anjam qudei neŋgreŋyosim Kristen tamo uŋgasari ino qureq di unub qaji
naŋgoq qariŋyem. Ariya Diotrefes a gago anjam quetgosaieqnu. A tulaŋ diqoqnsiqa a
na Kristen kalil naŋgi buŋnjrsim aqa segi ñam soqtqajqa siŋgilaeqnu.
10 Deqa e nuŋgoq bosiy Diotrefes aqa kumbra qudei qa olo saiŋgwai. Aqa kumbra bei
agiende. A iga qa anjam uge uge mareleŋeqnu. Di segi sai. Kristen was naŋgi walwelosib
nuŋgo qureq beqnab a na naŋgi aqa meq joqsi gilqa urateqnu. Yeqnaqa tamo qudei na
was naŋgi di naŋgo meq joqsi gilqa laqnab a na naŋgi dego getentnjreqnu. Osiqa naŋgi
Qotei tal miligiq gilqa saidnjreqnu.

Demitrius a kumbra bole yeqnu

11 O ijo was bole Gaius, ni kumbra uge dauryaim. Ni kumbra bole segi daurye. Tamo
a kumbra bole dauryqas di a Qotei aqa tamo sqas. Ariya tamo naŋgi kumbra uge uge
dauryeqnub qaji naŋgi Qotei unqa keresai.
12 Tamo kalil naŋgi Demitrius a qa mareqnub, aqa kumbra bole. Anjam bole a
segi dego tamo sigitosiqa Demitrius aqa kumbra bole qa mareqnu. E segi dego a qa
mareqnum, aqa kumbra bole. Ni qalie, ijo anjam a bole.

Jon a Gaius unqajqa bosim a ombla anjam qairqab

13 E anjam gargekoba neŋgreŋyosiy inoq qariŋyqa kere. Ariya e neŋgreŋyqasai.
14 Sokiñala e inoq bosiy ni numsiy aqo ombla anjam marqom.
15 Ni lawo na soqnime. Kristen was qure endia unub qaji naŋgi ni qa kaiye anjam
qariŋyonub. E dego Kristen was kalil ni koba na unub qaji naŋgi qa kaiye anjam
qariŋyonum. Ijo kaiye anjam endi ni na naŋgi minjrime. Bole.

JUT

1 E Jut. E Yesus Kristus aqa wau tamo. E Jems aqa was. E anjam endi neŋgreŋyosim niŋgi tamo uŋgasari Qotei na metŋgej qaji nuŋgoq qariŋyonum. Abu Qotei na niŋgi qalaqalaiŋgeqnu. Yesus Kristus a segi na niŋgi taqatŋgeqnu.
2 Qotei a niŋgi qa tulaŋ dulosim qalaqalaiŋgimqa niŋgi geregere lawo na soqniy.

Jeu tamo naŋgi uliosib Kristen naŋgo ambleq aiyeb

3 O ijo was bole, Qotei na niŋgi e ti padalo sawaq na eleŋej. Qotei aqa wau deqa e na neŋgreŋyosiy nuŋgoq qariŋyqajqa are koba unu. Ariya e anjam bei dego neŋgreŋyosiy nuŋgoq qariŋyqajqa are unu. Anjam agiende. Gago areqalo Yesus qa siŋgilatem qaji di jeu tamo naŋgi na ugeugeiyqa laqnub. Deqa niŋgi na tamo naŋgi di gotraŋnjroqniy. Niŋgi qalie, Qotei na gam waqtetgonaqa iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatem. Iga Qotei aqa tamo uŋgasari unum deqa tamo bei na gago areqalo di ugeugeiyqa keresai.
4 O ijo was, tamo qudei naŋgi uliosib nuŋgo ambleq aiyeb. Qotei a nami tamo naŋgi deqa endegsi marej, “Mondoŋ e naŋgo une qa peginjrsiy padaltnjrqai.” Od, tamo naŋgi di Qotei qoreiyeqnub. Qotei a iga qa are boleiyeqnu aqa kumbra di tamo naŋgi dena olo bubulyoqnsib mareqnub, “Qotei a iga qa are boleiyeqnu deqa uŋgum, iga kumbra uge uge yoqnqom.” Naŋgi degsib maroqnsib gago Gate Koba Yesus Kristus qoreiyeqnub.
5 Niŋgi qalie, nami Israel naŋgi Isip sawaq di sonabqa Tamo Koba a naŋgi joqsiq sawa beiq gilej. Joqsiq gilsiqa ariya naŋgi qudei a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa a na naŋgi padaltnjrej. E nuŋgo are tigeltetŋgitqa niŋgi Israel naŋgo kumbra deqa are qaliy.
6 Niŋgi laŋ aŋgro uge uge naŋgi qa dego are qaliy. Tulaŋ nami naŋgi laŋ qureq di Qotei aqa wau ojoqnsib olo laŋ qure uratosib jaraiyeb. Deqa Qotei na naŋgi ojeleŋosiq sawa ambruq di breinjrsiq tontnjrej. Naŋgi sawa dia tariŋsokobaiyib mondoŋ diŋo batiamqa Qotei na naŋgi olo osimqa naŋgo une qa naŋgi peginjrqas.
7 Nami Sodom ti Gomora ti qure kalil jojom di soqneb qaji naŋgi ti laŋ aŋgro uge uge naŋgo kumbra di dauryoqnsib sambala kumbra tulaŋ ugedamu yoqneb. Naŋgo sambala kumbra di tulaŋ bei. Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi ŋamyuwoq di breinjrim naŋgi bati gaigai dia sqab.

Qotei na naŋgi degsim padaltnjrqas deqa iga ulaoqnsim naŋgo kumbra uge di dauryqa uratqom.
8 Ariya tamo naŋgi nuŋgo ambleq aiyeb qaji naŋgi dego kumbra uge deqaji dauryeqnub. Agi naŋgi ŋeiobilqeioqnsib dena naŋgo segi jejamu jiga yeqnub. Osib Qotei a naŋgo Tamo Koba sqajqa deqa asginjreqnaqa olo diqoqnsib Qotei aqa laŋ aŋgro kokba naŋgi misiliŋnjreqnub.
9 Laŋ aŋgro gate Maikel a kumbra degyosaieqnu. A nami Satan ombla ŋiriŋosib naŋgi Moses aqa qusa oqajqa deqa anjam na qotoqnsib ariya Maikel a Satan misiliŋyosai. A Satan misiliŋyqa uratosiq minjej, “Tamo Koba a segi na ni saidmim medabu getentqam.”
10 Tamo naŋgi nuŋgo ambleq aiyeb qaji naŋgi di tulaŋ diqoqnsib kumbra naŋgi poinjrosai qaji di olo misiliŋyeqnub. Naŋgi wagme juwaŋ bul tulaŋ nanarioqnsib naŋgo segi jejamu qa areboleboleinjreqnu. Naŋgo kumbra deqa mondoŋ Qotei na naŋgi ñumougetqas.
11 Od, tamo naŋgi di tulaŋ padalougetqab. Kein a nami kumbra uge yoqnej dego kere tamo naŋgi di Kein dauryosib kumbra uge yeqnub. Naŋgi silali koba oqajqa deqa maroqnsib gam grotoqnsib Balam aqa kumbra uge dauryosib laqnub. Kora agi nami Qotei aqa anjam gotraŋyoqnej qaji aqa kumbra uge dego naŋgi dauryeqnub. Deqa naŋgi padalougetqab.

12 Tamo naŋgi di tulaŋ ugedamu. Niŋgi iŋgi uyqa korooqnsibqa Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra dauryqa oqnsib awoeqnab tamo naŋgi di uli na boqnsib nuŋgo ambleq di kumbra tulaŋ jigat yeqnub. Naŋgi kumbra di yqajqa jemainjrosaieqnu. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa are qaleqnub. Jagwa na awa puyeqnaqa urur koboeqnu dego kere tamo naŋgi di kumbra bole bei babtosaieqnub. Qura geitqa batieqnaqa a geitosaieqnu dego kere tamo naŋgi di kumbra bole bei babtosaieqnub. Iga ŋamtaŋ moiyo otoroqnsim taqal breinjreqnum dego kere tamo naŋgi di Qotei na osim sawa ugeq di breinjrqas. Deqa mondoŋ naŋgi moiyougetosib torei padalqab.

13 Jagwa na yuwal tigelteqnaqa yuwal korkortoqnsiq mormaŋ aiyeqnu dego kere tamo naŋgi di kumbra uge uge babteleŋoqnsib naŋgi naŋgo kumbra uge deqa jemainjrosaieqnu. Naŋgi bongar bul dego unub. Agi bongar naŋgi laŋ goge di gam grotoqnsib laŋa laŋa laqnub. Deqa mondoŋ Qotei na tamo naŋgi di breinjrim sawa ambruq aiyeleŋosib bati gaigai dia sqab. Sawa ambru di Qotei na nami naŋgi gereiyetnjrej unu.

14 Nami Enok a Qotei aqa medabu osiqa tamo uge naŋgi deqa anjam maroqnej. A Adam aqa silei 7q dena ŋambabej. A anjam bei endegsi marej, “Niŋgi uniy. Mondoŋ Tamo Koba a na aqa segi laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba naŋgi joqsim bqas.

15 Bosim tamo kalil a qoreiyeqnub qaji naŋgo une qa peginjrsim ugeugeinjrqas. Osim naŋgo kumbra uge uge kalil naŋgi osornjrimqa naŋgi deqa are koba qalsib gulbe kokba oqab. Tamo naŋgi di Qotei qa misiliŋ anjam koba maroqnsib kumbra ugedamu yeqnub. Deqa Qotei na naŋgi gulbe tulaŋ kokba enjrqas.” Enok a nami anjam degsi marej.

16 Tamo naŋgi di gaigai ulatamu ugeinjreqnaqa tamo naŋgo jejamuq di anjam laŋa laŋa qameleŋoqnsib naŋgo segi areqalo uge uge dauryeqnub. Naŋgi naŋgo medabu waqtoqnsib diqoqnsib naŋgo segi ñam soqteqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi walawalainjreqnab naŋgi na naŋgi daurnjreqnub.

Nuŋgo areqalo Qotei qa siŋgilateqnub qaji di niŋgi ojesoqniy

17 Ariya ijo was bole, niŋgi kumbra mondoŋ brantqas qaji deqa are qaloqniy. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a na aqa anjam maro tamo naŋgi qariŋnjreqnaqa nuŋgoq boqnsib kumbra deqa merŋgoqneb. Naŋgo anjam deqa niŋgi olo are qaloqniy.

18 Agi naŋgi anjam endegsib merŋgoqneb, “Mondoŋ diŋo bati jojomamqa meqe meqem tamo naŋgi boqnsib Qotei qoreiyoqnsib naŋgo segi areqalo uge uge dauryoqnqab.”

19 O ijo was kalil, meqe meqem tamo naŋgi dena Kristen naŋgi potoaiyeltnjreqnub. Osib mandam qa iŋgi iŋgi qa are koba qaleqnub. Qotei aqa Mondor a naŋgoq di sosai deqa naŋgi kumbra uge di yeqnub.

20 Ariya ijo was bole, nuŋgo areqalo Qotei qa siŋgilateqnub qaji di niŋgi ojesosibqa dena niŋgi tulaŋ siŋgilaqab. Osib niŋgi Mondor Bole aqa siŋgila na pailyoqniy.

21 Qotei a niŋgi qalaqalaiŋgeqnu deqa niŋgi a beteryesoqniy. Yimqa a gaigai niŋgi qalaqalaiŋgoqnqas. Niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus a iga qa dulqajqa tariŋoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi ŋambile gaigai sqab.

22 Tamo qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo areqalo olo gulbeinjreqnu. Deqa niŋgi naŋgi qa duloqniy.

23 Tamo qudei naŋgi une ti unub deqa naŋgi ŋamyuwoq aiqa laqnub. Deqa niŋgi naŋgi urur minjribqa naŋgi naŋgo une uratosib are bulyqab. Osib deqa naŋgi ŋamyuwoq aiqasai. Qotei na naŋgi eleŋqas. Tamo qudei naŋgi naŋgo areqalo namij dauryeqnub deqa naŋgi gara sari bulosib tulaŋ jiga ti unub. Deqa niŋgi naŋgi qa olo duloqnsib naŋgo une qa ulaosib kumbra jigat deqaji kalil uratosib sasaloiy.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

24 O ijo was kalil, Qotei na niŋgi taqatŋgimqa niŋgi uloŋqasai. Mondoŋ a na niŋgi joqsim laŋ qureq osi oqimqa niŋgi aqa riaŋ unsib une saiqoji sqab. Bati deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgim sqab.

25 Qotei a segi qujai Qotei bole. A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na iga eleŋej.
Deqa iga aqa ñam soqtoqnqom. A gago Mandor Koba siŋgila ti unu qaji. A na iŋgi iŋgi
kalil taqatejunu. A nami degsi soqnej. A bini degsi unu. A bati gaigai degsi sqas. Bole.

ULI ANJAM KRISTUS NA BABTEJ QAJI

1-3 Nami anjam endi uliesonaqa Yesus Kristus na babtej. Qotei na anjam endi Yesus minjnaqa a babtej. E Jon. E Yesus aqa wau tamo. E Qotei aqa medabu osim anjam endi neŋgreŋyonum. Kumbra kalil e unem qaji di e ubtosim buk endia neŋgreŋyonum. Osim Qotei aqa anjam ti Yesus Kristus aqa anjam ti bole qa marsim palontonum. Tamo a Qotei aqa anjam endi sisiyqas di a tulaŋ areboleboleiyqas. Tamo uŋgasari anjam endi quoqnsib dauryeqnub qaji naŋgi dego tulaŋ areboleboleinjrqas. Kumbra kalil e ubtosim buk endia neŋgreŋyonum qaji di brantqajqa bati jojomqo. Kumbra di urur brantqas deqa Yesus na aqa wau tamo naŋgi osornjrej. A gam endena naŋgi osornjrej. A na aqa laŋ aŋgro qariŋyonaqa ijoq bosiqa anjam endi e merbej. Merbej deqa agi e neŋgreŋyonum.

Jon a anjam endi Kristen tamo uŋgasari qure 7 di unub qaji naŋgoq qariŋyej

4 E Jon. E anjam endi neŋgreŋyosim niŋgi tamo uŋgasari qure 7 di unub qaji nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Yesus aqa ñam qa koroeqnub qaji. Niŋgi Esia sawaq di unub. Qotei bini unu, nami soqnej, bunuqna bqas qaji a niŋgi qa are boleiyimqa niŋgi lawo na soqniy. Mondor 7 Qotei aqa awo jaram koba namoq di unub qaji naŋgi dego niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

5 Yesus Kristus a Qotei aqa anjam kalil geregere palonteqnu. A tamo kalil naŋgi qa namoosiq subq na tigelej. A mandor kokba kalil mandamq endi unub qaji naŋgo Tamo Koba. A dego niŋgi qa are boleiyimqa niŋgi lawo na soqniy.

Yesus a iga qalaqalaigeqnu. A moisiqa aqa leŋ aiyej dena a na gago une kalil kobotetgej.

6 Iga aqa Abu Qotei aqa atra tamo sqajqa deqa ti iga a ombla mandor kokba sqajqa deqa ti marsiq iga giltgej. Yesus Kristus a bati gaigai ñam koba ti siŋgila koba ti sqas. Bole.

7 Niŋgi uniy. Yesus a laŋbi ambleq na boqnimqa tamo kalil naŋgi a unqab. Tamo kalil nami a qaja na qameb qaji naŋgi dego a unqab. Tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi a qa are ugeinjrimqa tulaŋ akamugetqab. Od, kumbra di brantqas. Bole.

8 Tamo Koba Qotei siŋgila koba ti unu qaji a marej, "E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai." Di bole. Qotei a segi qujai nami soqnej. A bini unu. A bunuqna bqas.

Jon a Kristus unej

9 E nuŋgo was Jon. Iga kalil koba na Yesus aqa tamo uŋgasari unum. E niŋgi ti gulbe qoboiyoqnsim jaqatiŋ eleŋeqnum. Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu. Deqa iga siŋgila na tigeloqnsimqa gulbe qoboiyejunum. E Qotei aqa anjam ti Yesus aqa anjam ti palontoqnsim laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e taqal waibosib nui ñam Patmos endia e ateb unum.

10 E Patmos nui endi sonamqa Tamo Koba aqa bati brantej. Bati brantonaqa Qotei aqa Mondor Bole na e siŋgilatbonaqa ijo qoreq di tamo bei leleŋonaqa e aqa kakro quem. A tulaŋ leleŋkobaej. Gul anjameqnu dego kere.

11 Leleŋosiq merbej, "Kumbra kalil ni unqam qaji deqa anjam neŋgreŋye. Neŋgreŋyosim qariŋyimqa tamo uŋgasari qure 7 dia Yesus aqa ñam qa koroeqnub qaji naŋgoq gilem. Tamo uŋgasari naŋgi di agi Efesus qureq di, Smerna qureq di, Pergamum qureq di, Taiataira qureq di, Sardis qureq di, Filadelfia qureq di, Laodisia qureq di Yesus aqa ñam qa koroeqnub."

12 Onaqa e tamo anjam merbej qaji di unqajqa bulosim ŋam atsimqa lam 7 gol na
gereiyo qaji di sonab unjrem.
13 Lam naŋgo ambleq di tamo bei sonaq e unem. Tamo di a Tamo Aŋgro bul. A gara
olekoba jugnaq aisiq siŋga kabutej. Aqa are targaq di alalag gol na gereiyo qaji dena
kaiŋyej.
14 Aqa gate ti gate baŋga ti laŋbi bul tulaŋ qat soqnej. Aqa ŋamdamu ŋam puloŋ bul
puloŋoqnej.
15 Aqa siŋga minjaloqnej. Bras ŋamyuwo na koiteqnab minjaleqnu dego kere. E aqa
kakro quem di ya kobaquja meli dosiq anjam ateqnu dego kere.
16 Aqa baŋ wo na bongar 7 ojeleŋesoqnej. Aqa medabuq na serie olekoba tulaŋ qala
uge qala aiyel brantej. Aqa ulatamu seŋ bul tulaŋ suwaŋoqnej.
17 E tamo di unsimqa tulaŋ ulaugetosim ŋam ambruibonaqa e aqa siŋga jojomq di
uloŋosim moiyobulem. Onaqa a na aqa baŋ wo ijo gateq di atsiqa merbej, "Ni ulaaim. E
segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai.
18 E ŋambile gaigai sqajqa utru. Nami e moiyem. Bini ni e nube. E olo ŋambile unum. E
bati gaigai ŋambile sqai. E segi na moiyo ti moiyo qure ti taqatejunum.
19 Deqa kumbra ni unonum qaji deqa neŋgreŋye. Kumbra bini unu qaji ti kumbra
bunuqna branteleŋqas qaji deqa ti neŋgreŋye.
20 Bongar 7 ijo baŋ woq di unub qaji naŋgi ti lam 7 gol na gereiyo qaji naŋgi ti di ni
unjronum. Di anjam ulito qaji. Aqa utru mermqai. Bongar 7 dena tamo uŋgasari qure
7 dia e qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro 7 naŋgi sigitnjrejunub. Lam 7 dena tamo
uŋgasari qure 7 dia e qa koroeqnub qaji naŋgi sigitnjrejunub."

2

Jon a Efesus qure naŋgoq anjam qariŋyej

1 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, "Efesus qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa
koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, 'E ijo baŋ wo na bongar
7 ojejunum. E lam 7 gol na gereiyo qaji naŋgo ambleq di walweleqnum. E na anjam
endi inoq qariŋyonum.
2 Ino kumbra ti ino wau ti di e qalieonum. E qalie, ni siŋgila na tigeloqnsimqa tamo uge
naŋgi qa tulaŋ asgimeqnu. Tamo naŋgi di endegsib mermeqnub, "Iga Qotei aqa anjam
marqajqa qariŋgej qaji tamo." Di gisaŋ. Qotei na naŋgi qariŋnjrosai. Ni naŋgo anjam di
tenemtosim endegsi poimqo, naŋgi gisaŋ tamo.
3 Ni ijo ñam ojejunum deqa tamo qudei na ni ugeugeimeqnub. E qalieonum, ni siŋgila
na tigeloqnsimqa gulbe di qoboiyeqnum. Ni asgimosaieqnu.
4 " 'Ariya ino kumbra uge qujai e ubtosiy mermqai. Nami ni e qa ino areqalo
siŋgilatqa utru atsim bati deqa ni na e tulaŋ qalaqalaiboqnem. Bini ni degsim e
qalaqalaibosaieqnum.
5 Nami ni kumbra bole dauryoqnem. Bini ni kumbra di uratosim ni uloŋonum. Deqa
ni que. Kumbra ni nami yoqnem qaji deqa olo are qalsimqa are bulyosim kumbra di
daurye. Ni dauryqasai di e inoq bosiy ino lam olo taqal atetmqai.
6 Ariya ino kumbra bole bei agi ubtosiy mermqai. Nikolas aqa wau tamo naŋgi
kumbra uge uge yeqnub. Naŋgo kumbra di ni tulaŋ urateqnum. Keretosim urateqnum.
E dego urateqnum.
7 " 'Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam
di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi
minjreqnu. Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na laŋ qure qa ŋam gei osiy anaiyit
a uysim dena ŋambile gaigai sqas. Ŋam di Qotei aqa laŋ qureq di unu.' O Jon, ni anjam
degsi neŋgreŋyosim Efesus naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye."

Jon a Smerna qure naŋgoq anjam qariŋyej

8 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Smerna qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. Nami e moiyem. Bini e olo ŋambile unum. E na anjam endi inoq qariŋyonum.

9 Ni gulbe ti jaqatiŋ ti ejunum di e qalie. Ni iŋgi tulaŋ saiqoji unum di dego e qalie. Ariya ni laŋ qure qa iŋgi iŋgi koba eleŋejunum. E qalie, tamo qudei na ni misiliŋmoqnsib anjam uge uge mermeqnub. Naŋgi segi qa mareqnub, “Iga Juda tamo.” Di gisaŋ. Naŋgi Satan aqa aŋgro.

10 Bunuqna ni jaqatiŋ koba oqnqam. Ni deqa ulaaim. Ni que. Satan na niŋgi qudei ojeleŋosim tonto talq di breiŋgwas. Niŋgi ijo ñam geregere ojqab kiyo sai kiyo di Satan a qalieqajqa deqa niŋgi tonto talq di breiŋgwas. Niŋgi bati 10 gulbe ti jaqatiŋ ti sqab. Bati deqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib soqniy. Soqnib jeu tamo naŋgi na niŋgi luŋgib moreŋqab. Amqa e niŋgi awai boledamu eŋgwai. Awai agiende. Niŋgi ŋambile gaigai sqab.

11 “ ‘Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu. Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di a moiyo bunu qaji turqasai. Moiyo dena a ugetqa keresai. Sai bole sai.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Smerna naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

Jon a Pergamum qure naŋgoq anjam qariŋyej

12 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Pergamum qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E serie olekoba tulaŋ qala uge qala aiyel ojejunum. E na anjam endi inoq qariŋyonum.

13 E qalie, qure ni unum qaji di Satan na taqatejunu. Aqa awo jaram koba qure dia unu. Ariya e qalie, ni ijo ñam siŋgila na ojesosimqa e qa ino areqalo siŋgilateqnum. Ino areqalo di ni na ulitosaieqnum. Nami ijo anjam palonto tamo Antipas a nuŋgo ambleq di wauoqnej. Antipas a ijo anjam geregere dauryoqnej deqa jeu tamo naŋgi na a qalnab moiyej. Moinaqa ni di unsimqa ni deqa ulaosai. Osim e qoreibosai. Qure dia Satan a unu.

14 “ ‘Ariya ino kumbra uge qudei e ubtosiy mermqai. Tamo qudei Pergamum qureq di unub qaji naŋgi Balam aqa kumbra uge siŋgila na ojesonab ni na naŋgi saidnjrosaieqnum. Balam aqa kumbra uge agiende. Nami a na Balak gam osoryonaqa gilsiqa Israel naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa kumbra ugeq breinjroqnej. Breinjroqnsiqa areqalo tigeltetnjreqnaqa naŋgi gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyoqnsib sambala kumbra yoqnsib laqneb.

15 Tamo qudei dego Pergamum qureq di unub qaji naŋgi Nikolas aqa wau tamo naŋgo anjam dauryeqnub.

16 Deqa ni are bulye. Ni are bulyqasai di e urur inoq bosiy serie olekoba ijo medabuq di unu qaji dena tamo naŋgi di qoto itnjrqai.

17 “ ‘Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu. Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na laŋ qure qa iŋgi uliejunu qaji di anaiyit uyqas. Meniŋ qat dego yqai. Osiy meniŋ quraq di ñam bunuj neŋgreŋyqai. Ñam di tamo bei a qalieqasai. Tamo meniŋ oqas qaji a segi ñam di qalieqas.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Pergamum naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

Jon a Taiataira qure naŋgoq anjam qariŋyej

18 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Taiataira qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E Qotei aqa Ŋiri. Ijo

ŋamdamu ŋam puloŋ bul puloŋeqnu. Ijo siŋga minjaleqnu. Bras geregere ñomyeqnab minjaleqnu dego kere. E na anjam endi inoq qariŋyonum.

19 Kumbra bole kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. E qalie, ni qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim e qa ino areqalo siŋgilatoqnsim wau bole bole yeqnum. Osim gulbe kalil inoq di branteqnu qaji di geregere qoboiyoqnsim siŋgila na tigelejunum. Kumbra ni nami yoqnem qaji di bolequja. Ariya kumbra ni bini yeqnum qaji di olo tulaŋ boledamu. Di e qalie.

20 " 'Ariya ino kumbra uge qujai agi ubtosiy mermqai. Uŋa Jesebel a ni ombla sosiq waueqnaqa ni na a wiyosaieqnum. A segi qa mareqnu, "E Qotei aqa medabu o qaji uŋa." Di sai. A na ijo wau tamo naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa gam osornjreqnaqa naŋgi sambala kumbra yoqnsibqa gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyeqnub.

21 A are bulyqajqa e bati yem di a are bulyosim aqa sambala kumbra uratqajqa saidej.

22 Deqa ni que. E na uŋa di jaqatiŋ koba yitqa a makobaiyqas. Tamo naŋgi a ombla sambalaoqnsib laqnub qaji naŋgi dego jaqatiŋ ti gulbe koba ti enjrqai. Naŋgi aqa kumbra uge uge uratosib are bulyqasai di e naŋgi degnjrqai.

23 Aqa aŋgro naŋgi dego ñumit moreŋqab. Amqa tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi qalieqab, e tamo kalil naŋgo are miligi ti areqalo ti geregere unoqnsim peleiyeqnum. Deqa niŋgi quiy. E nuŋgo kumbra segi segi keretosiy awai eŋgwai.

24 " 'Ariya niŋgi qudei Taiataira qureq di unub qaji nuŋgo kumbra bole agi ubtosiy merŋgwai. Niŋgi Jesebel aqa anjam dauryosaieqnub. Tamo naŋgi mareqnub, "Di Satan aqa uli anjam." Anjam di niŋgi qaliesai. Deqa e niŋgi gulbe bei eŋgwasai.

25 Kumbra bole kalil niŋgi ojejunub qaji di siŋgila na ojesoqnib e bqai.

26 " 'Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaosim ijo kumbra dauryosim gilsim gilsim diŋo bati itqas di e siŋgila yitqa a na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi taqatnjroqnqas.

27 A na naŋgi tulaŋ siŋgila na taqatnjroqnqas. Tamo naŋgi web paraparainjreqnub dego kere. E na tamo di siŋgila yitqa a wau di yqas. Ijo Abu na e siŋgila ebej dego kere a siŋgila yqai.

28 Nebeqa burbas bunuj oqeqnu qaji di dego a yqai.

29 Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu.' O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Taiataira naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye."

3

Jon a Sardis qure naŋgoq anjam qariŋyej

1 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, "Sardis qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, 'E Qotei aqa Mondor 7 ejunum. E bongar 7 dego ojejunum. E na anjam endi inoq qariŋyonum. Kumbra ni yeqnum qaji di e qalieonum. Ino kumbra di bolesai. Naŋgi ni qa mareqnub, "Ni ŋambile unum." Di sai. Ni moiyem.

2 Deqa ni ŋam sirosim olo tigel. Ino kumbra bole qudei moiyosaiunu qaji di ni na olo siŋgilat. E ino kumbra kalil unonum di ijo Qotei aqa ŋamgalaq di keresai.

3 Anjam bole ni nami qusim dauryem qaji deqa olo are qale. Are qalsim anjam di geregere dauryosim are bulye. Ni ŋam sirosim tigelqasai di e bajiŋ tamo bul inoq boqujatqai. Bati gembu e inoq bqai di ni qalieqa keresai.

4 " 'Ariya tamo uŋgasari qudei Sardis qureq di unub qaji naŋgo kumbra bolequja. Naŋgo gara jigatosai deqa naŋgi gara qat jigsib e ombla walweloqnqab.

5 " 'Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na gara qat jigetqai. Aqa ñam ŋambile qa
buk miligiq di unu qaji di e na olo nuntqasai. Aqa ñam di e na ijo Abu ti aqa laŋ aŋgro
naŋgi ti naŋgo ulatamuq di ubtqai.
6 Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam
di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi
minjreqnu.' O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Sardis naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye."

Jon a Filadelfia qure naŋgoq anjam qariŋyej

7 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, "Filadelfia qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa
koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, 'E Qotei aqa tamo bole une
saiqoji unum. E kumbra bole qa utru. Devit a nami mandor koba soqnej dego kere e
kamba Mandor Koba unum. Deqa e siraŋ waqtqai di tamo bei na getentqa keresai. E
getentqai di tamo bei na olo waqtqa keresai. E na anjam endi inoq qariŋyonum.
8 Kumbra bole kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. Deqa ni unime. Ino ulatamuq di e
siraŋ bei waqtetmonum. Di tamo bei na getentqa keresai. E qalie, siŋgila kiñala inoq di
unu. Ni ijo anjam geregere ojoqnsim dauryeqnum. Ni ijo ñam uratosaieqnum.
9 Deqa ni que. E na maritqa Satan aqa wau tamo naŋgi bosib ino siŋgaq di siŋga
pulutosib endegsib qalieqab, e ni qalaqalaimeqnum. Naŋgi segi qa mareqnub, "Iga Juda
tamo." Di gisaŋ. Naŋgi Juda tamo sai.
10 Ni ijo anjam dauryoqnsim gulbe qoboiyejunum deqa e ni taqatmesoqnitqa Satan
na tamo uŋgasari kalil naŋgi uneq breinjrqa batiamqa a ni uneq breimqasai.
11 E inoq boqujatqai. Deqa anjam ni ojejunum qaji di siŋgila na ojesoqne. Amqa tamo
bei na ino awai bole yaimqasai.
12 " 'Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na a osiy ijo Qotei aqa tal ai bul namoq
di tigeltit sqas. Deqa a olo bunu Qotei aqa talq dena oqedqasai. Aqa jejamuq di e na
ijo Qotei aqa ñam ti ijo Qotei aqa qure koba agi Jerusalem bunuj aqa ñam ti ijo segi ñam
bunuj ti neŋgreŋyqai. Jerusalem bunuj agi laŋ goge di unu. Qure di ijo Qotei aqaq dena
mandamq aiqas.
13 Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam
di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi
minjreqnu.' O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Filadelfia naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye."

Jon a Laodisia qure naŋgoq anjam qariŋyej

14 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, "Laodisia qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa
koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, 'Ijo ñam Anjam Bole. E
Qotei aqa anjam kalil geregere palonteqnum. Iŋgi iŋgi kalil Qotei na gereiyej qaji di aqa
utru agi e segi. E na anjam endi inoq qariŋyonum.
15 Kumbra kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. E qalie, ni ulili sai. Ni kaŋkaŋ sai. Ni
ulili sqam di kere. Ni kaŋkaŋ sqam di kere.
16 Ni tulaŋ kaŋkaŋ sai. Ni tulaŋ ulili sai. Ni kaŋkaŋ kiñala segi. Deqa e ni iŋgi qusa bul
ijo miligiq na oqsim ijo medabuq na beqmqai.
17 Ni ino segi ñam soqtoqnsim mareqnum, "E silali koba ti unum. E ñoro koba
ejunum. E iŋgi bei qa truquosaieqnum." Di ni gisaŋonum. Ni iŋgi iŋgi tulaŋ saiqoji. Ni
sougetejunum. Ni ŋam qandimo unum. Ni yosi laqnum. Di ni segi poimosai.
18 Deqa e ni endegsi mermqai. Ni ijoq dena gol ŋamyuwo na yusiq milalej qaji di
awaiyosim dena ni ñoro bole ti sqam. Ni gara qat dego awaiyosim jugwam dena ino
jejamu kabutim tamo bei na ino yosi unqasai. Amqa ni jemaimqasai. Ni goreŋ dego
awaiyosim dena ino ŋamdamu piyim ŋam poimqas.
19 Tamo naŋgi e qalaqalainjreqnum qaji di e na olo ŋiriŋtnjroqnsim dalnjreqnum. Deqa
ni ino kumbra tingitqa siŋgilaosim are bulye.

20 " 'Ni e nube. E siraŋmeq di tigelesosim kindokindoŋeqnum. Tamo bei a ijo kakro
qusimqa siraŋ waqtetbqas di e miligiq gilsiy aqo ombla iŋgi uyqom. 21 Tamo a Satan
ombla qotsim siŋgilaqas di e na minjitqa aqo ombla ijo awo jaram kobaq di awoqom.
Nami e segi qoto siŋgilaosimqa aqo ijo Abu wo aqa awo jaram kobaq di awoem dego kere.
22 Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam
di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi
minjreqnu.' O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Laodisia naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye."
Yesus na e degsi merbej.

4

Laŋ qureq di naŋgi Qotei biŋiyoqnsib loueqnub

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋ goge dia siraŋ bei waqesonaq unem. Unsim koqye-
qnamqa tamo nami leleŋonaq aqa kakro gul anjamobulonaq quem qaji a na endegsi
merbej, "Ni goge endeq au. Bamqa kumbra kalil bunuqna branteleŋqas qaji di e ni
osormqai."
2 Onaqa bati qujai deqa Qotei aqa Mondor na e siŋgilatbonaqa e tarosim laŋ goge dia
awo jaram kobaquja sonaq unem. Tamo bei a awo jaramq di awesoqnej.
3 Aqa jejamu tulaŋ minjalej. Meniŋ jaspa tulaŋ minjaleqnu dego kere. Aqa jejamu
meniŋ konilian bul tulaŋ lent. Tuembiŋ na awo jaram di kalilyesoqnej. Tuembiŋ aqa
neŋgreŋ di tulaŋ minjalej. Meniŋ emeral tulaŋ minjaleqnu dego kere. Tuembiŋ di ŋam
baŋga gesgi bul.
4 Ariya e olo ŋam atsimqa awo jaram kokba 24 unjrem. Awo jaram kokba 24 dena awo
jaram kobaquja ambletesoqneb. Tamo gate 24 naŋgi awo jaramq di awoeleŋesoqneb.
Naŋgi gara qat olekokba jigeleŋosib mandor kokba naŋgo gate tatal wala ti gol na gereiyo
qaji di ateleŋosib soqneb.
5 Awo jaram kobaqujaq dena minjal branteqnaq unem. Qatroŋ ti kola anjam ti dego
branteqnaq quem. Awo jaram namoq di ŋam puloŋ 7 pumbloŋeleŋeb. Ŋam puloŋ dena
Qotei aqa Mondor 7 naŋgi sigitnjrejunub.
6 Awo jaram namoq di iŋgi kobaquja bei sonaq unem. Iŋgi di yuwal baŋga bul. A
qunuŋ bul dego. A tulaŋ jeqilo.
Ariya e olo ŋam atsimqa wagme ŋambile so qaji qolqe unjrem. Naŋgi na awo jaram
kobaquja agutosib tigelesoqneb. Naŋgo bile ti qore ti dia ŋamdamu gargekoba soqneb.
7 Wagme ŋambile so qaji namba 1 a laion bul. Wagme ŋambile so qaji namba 2 a makau
bul. Wagme ŋambile so qaji namba 3 aqa ulatamu tamo ulatamu bul. Wagme ŋambile so
qaji namba 4 a baira kobaquja tiosiq laqnu dego bul.
8 Wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi di segi segi bari 6 ti. Bileqsi qoreqsi bariqsi
ŋamdamu gargekoba soqneb. Qanam ti qolo ti naŋgi gaigai louoqnsib endegsib mare-
qnub, "Qotei a siŋgila koba ti unu. Siŋgila kalil aqaq di unu. A nami soqnej. A bini unu.
A bunuqna bqas." Naŋgi degsib louoqnsib maroqnsib olo waiŋoqnsib mareqnub, "Qotei
a getento koba. Qotei a getento koba. Qotei a getento koba." Wagme qolqe naŋgi gaigai
degsib louoqnsib mareqnub. Naŋgi aqaratosaieqnub.
9 Tamo awo jaram kobaqujaq di awejunu qaji a ŋambile gaigai unu. Deqa wagme qolqe
ŋambile so qaji naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjreqnaqa aqa ñam soqtoqnsib biŋiyeqnub.
10 Yeqnaqa tamo gate 24 naŋgi siŋga pulutoqnsibqa tamo awo jaramq di awejunu qaji
a qa loueqnub. Tamo di agi ŋambile gaigai unu qaji. Tamo gate naŋgi naŋgo gate tatal
wala ti gol na gereiyo qaji di awo jaram kobaquja namoq di breiyoqnsibqa endegsib
loueqnub,
11 "O gago Tamo Koba Qotei, ni segi qujai laŋ goge di unum.
Deqa tamo kalil naŋgi ni qa tulaŋ areboleboleinjreqnaqa ino ñam soqtoqnsibqa ino
siŋgila biŋiyeqnub.

Naŋgi ni kumbra degmeqnub. Di kiyaqa? Ni na qujai marnam iŋgi iŋgi kalil branteb unub.
Ni ino segi areqalo na iŋgi iŋgi kalil gereiyem.
Gam dena qujai iŋgi iŋgi kalil branteb unub."

5

Jon a buk bei unej

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa tamo awo jaramq di awesoqnej qaji aqa baŋ woq di buk bei ojesonaq unem. Buk di aqa baŋga olekokba. Baŋga di lulumesonaq unem. Buk aqa miligiqsi qoreqsi neŋgreŋ ti soqnej. Buk di tamo bei na plaltosim aqa miligi unaim deqa naŋgi na aqa baŋga lulumyosib kandel aqa namur na qandrato 7 yeb.
2 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋ aŋgro siŋgila koba bei brantonaq unem. Laŋ aŋgro di a tulaŋ leleŋosiq marej, "Tamo yai a tamo bole unu deqa a na kandel aqa namur waqtosim buk di plaltqa kere?"
3 Onaqa tamo bei na buk di plaltosim aqa miligi unqajqa tamo dego bei sosai. Laŋ qureq di, mandamq di, mandam sorgomq di tamo dego bei sosai.
4 E degsi unsim deqa e tulaŋ akamugetem.
5 Onaqa tamo gate bei na merbej, "O Jon, ni akamaim. Ni que. Laion a Juda aqa leŋ na ŋambabej deqa a qoto siŋgilaosiq aqa jeu tamo naŋgi tulaŋ buŋnjrej. A Mandor Koba Devit aqa leŋ na ŋambabej deqa a na kandel aqa namur waqtosim buk di plaltqa kere."

Jon a Kaja Du unej

6 Onaqa e olo ŋam atsim Kaja Du tigelesonaq unem. A qalnab moiyej olo ŋambile so bulonaq unem. A awo jaram ti wagme ŋambile so qaji qolqe naŋgi ti tamo gate naŋgo awo jaram kokba ti ambleq di tigelesonaq unem. A qala 7 ti ŋamdamu 7 ti soqnej. Ŋamdamu 7 dena Qotei aqa Mondor 7 naŋgi sigitnjrejunub. Mondor di Qotei na qariŋnjrnaqa sawa sawa kalilq gileleŋeb qaji.
7 Onaqa Kaja Du a bosiqa tamo awo jaramq di awesoqnej qaji aqa baŋ woq dena buk di yaiyej.
8 Buk di yaiyonaqa wagme ŋambile so qaji qolqe naŋgi ti tamo gate 24 naŋgi ti bosib Kaja Du aqa areq di siŋga puluteb. Naŋgi kalil segi segi gombiŋ ti tabir gol na gereiyo qaji ti ojeleŋesoqneb. Tabirq dena qurem oqoqnsiqa Qotei aqa ulatamuq di branteqnu. Qurem di quleq boledamu. Qurem di aqa utru agiende. Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgo pailyo qurem bul oqoqnsiqa aqa ulatamuq di branteqnu.
9 Wagme qolqe naŋgi ti tamo gate naŋgi ti bosib Kaja Du aqa areq di siŋga pulutosibqa lou bunuj na endegsib louoqneb,
"O Kaja Du, ni buk di osimqa kandel aqa namur buk qandratejunu qaji di waqtqa kere.
Ni lumnab moisim ino leŋ aiyej deqa ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi awainjrsimqa Qotei aqa baŋq di ateleŋem unub.
Od, ni na tamo uŋgasari leŋ segi segi, anjam maro segi segi, jejamu segi segi, sawa segi segi naŋgi awainjrsimqa Qotei aqa baŋq di ateleŋem.
10 Ni na naŋgi giltnjrem deqa naŋgi Qotei aqa atra tamo ti mandor kokba ti sosib mandamq di tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqnqab."

Iŋgi iŋgi kalil naŋgi Kaja Du aqa ñam soqtoqneb

11 Ariya e olo ŋam atsimqa laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba tigelesonab unjrem. Naŋgi di iga na sisiyqa keresai. Naŋgi handet milion dego. Naŋgi tigelosibqa awo jaram ti wagme ŋambile so qaji naŋgi ti tamo gate 24 naŋgi ti agutnjresosibqa tulaŋ murqumyeqnab e naŋgo kakro quem.
12 Naŋgi endegsib leleŋoqnsib maroqneb,

"Kaja Du agi nami qalnab moiyej qaji a siŋgila ti ñoro ti powo ti ñam ti riaŋ ti arebolebole ti oqa kere.
Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa ñam soqtoqnsibqa a qa tulaŋ areboleboleinjroqn-imqa a biŋiyoqnsib sqab."
13 Onaqa iŋgi iŋgi kalil Qotei na gereinjrej qaji naŋgi anjam mareqnab e naŋgo kakro quem. Iŋgi iŋgi kalil laŋ qureq di, mandamq di, mandam sorgomq di, yuwal miligiq di unub qaji naŋgi anjam mareqnab e naŋgo kakro quem. Od, iŋgi iŋgi kalil sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo kakro quem. Naŋgi endegsib maroqneb,
"Tamo awo jaramq di awejunu qaji naŋgi Kaja Du wo bati gaigai arebolebole ti ñam ti riaŋ ti siŋgila ti oqnsib sqab.
Deqa iga bati gaigai naŋgi aiyel biŋinjroqnqom."
14 Onaqa wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi maroqneb, "Anjam di bole." Degsib mareqnabqa tamo gate naŋgi siŋga pulutoqnsib louoqneb.

6

Kaja Du a kandel aqa namur 7 waqteleŋej

1 Onaqa Kaja Du a buk di ojesonaq e unem. Buk di kandel aqa namur na qandrato 7 yeb. Kaja Du a kandel aqa namur namba 1 waqtonaqa wagme ŋambile so qaji matu a namoosiq marej, "Ni au." Aqa kakro di kola anjam ato bulonaq e quem.
2 Degsi marnaqa e ŋam atsimqa hos qat bei brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji a aŋ ti. Naŋgi na gate tatal wala ti yonabqa aqa gateq di atsiqa qoto siŋgilaqa marsiqa gilsiq qoto siŋgilaoqnej.
3 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 2 waqtonaqa wagme ŋambile so qaji namba 2 na marnaq e quem, "Ni au."
4 Degsi marnaqa hos bei brantej. Hos di lent. Naŋgi na tamo hos quraq di awesoqnej qaji a siŋgila yeb. Yonabqa a na tamo uŋgasari mandamq di soqneb qaji naŋgo areqalo niñaqyetnjrnaqa naŋgi lawo kumbra uratosib tamo naŋgi ñumoqnsib moiyotnjroqneb. Naŋgi na a serie kobaquja yonabqa gilsiq wau di yoqnej.
5 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 3 waqtonaqa wagme ŋambile so qaji namba 3 na marnaq e quem, "Ni au." Degsi marnaqa e ŋam atsimqa hos tulu brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa baŋq di skel ojesonaq e unem.
6 Unsimqa wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgo ambleq di tamo bei na anjam marnaq e aqa kakro quem. A na tamo hos quraq di awesoqnej qaji di minjej, "Ni na tamo uŋgasari naŋgi mam koba enjre. Yimqa naŋgi silali kobaquja na bem sum tabir qujai segi awaiyoqnqab. Silali kobaquja na bali dego tabir qalub segi awaiyoqnqab. Deqa ni na oliv ŋamtaŋ ti wain sil ti ugeugeiyaim."
7 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 4 waqtonaqa e wagme ŋambile so qaji namba 4 aqa kakro quem. A marej, "Ni au."
8 Degsi marnaqa e ŋam atsimqa hos merient brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa ñam Moiyo. Moiyo Qure na a dauryosiq laqnej. Onaqa naŋgi aiyel siŋgila osib tamo uŋgasari mandam taqal qujaiq di so qaji naŋgi serie na ti mam na ti ma uge na ti wagme juwaŋ na ti ñumnab moreŋeb. Mandam taqal qalubq di so qaji naŋgi uratnjrnab soqneb. Naŋgi ñumosai.
9 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 5 waqtonaqa Qotei aqa tamo uŋgasari nami ñumnab moreŋeb qaji naŋgo qunuŋ atra bijal sorgomq di sonab e unjrem. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa anjam siŋgila na ojesosib mare mare laqneb deqa jeu tamo naŋgi na naŋgi ñumnab moreŋeb.
10 Naŋgo qunuŋ tulaŋ leleŋoqnsib Qotei endegsib minjoqneb, "O Tamo Koba, ni iŋgi iŋgi kalil naŋgo Mandor Koba. Ni gaigai kumbra bole yeqnum. Ni getento koba. Ni kumbra bole segi yeqnum. Deqa ni iga merge. Iga bati gembub tariŋonamqa jeu tamo

mandamq di unub qaji naŋgi na iga lugnab gago leŋ aiyej deqa ni kamba peginjrsim
awai uge enjrqam?”
11 Onaqa Qotei a gara jugo qat olekokba eleŋosiqa naŋgi segi segi jigetnjrsiqa minjrej,
“Niŋgi mati kiñala aqaratosib tariŋoqnsib soqniy. Jeu tamo naŋgi na niŋgi luŋgnab nuŋgo
leŋ aiyej dego kere nuŋgo wau qujai naŋgi ti nuŋgo was naŋgi ti degsib ñumqab. Tamo
gembub jeu tamo naŋgi na ñumqab di e segi maritqa naŋgi kalil ñumekritib kereamqa
bati deqa e kamba naŋgi peginjrsiy awai uge enjrqai.”
12 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 6 waqtonaqa e ŋam atsimqa miminŋ tulaŋ
kobaquja donaq unem. Unem di seŋ ambruosiq gara tulu bulej. Bai lentosiq leŋ bulej.
13 Onaqa bongar naŋgi laŋ goge na ululoŋosib mandamq aiyeleŋeb. Jagwa koba
boqnsiq qura qunjimyeqnaqa gei qoqi ululoŋosib mandamq aiyeleŋeqnub dego kere.
14 Laŋ dego loumej. Qobuŋ rer qalsib lubteqnub dego kere. Mana ti nui ti kalil naŋgo
so sawa uratosib jaraiyeb.
15 Jaraiyonabqa mandor kokba ti tamo ñam ti qaja tamo naŋgo gate ti ñoro tamo ti
tamo siŋgila ti kaŋgal tamo ti tamo naŋgo segi wau ojo qaji naŋgi ti kalil gulbe di unsibqa
ulaugetosib meniŋ kokba miligiq di ulieleŋeb. Osib mana miligiq di dego ulieb.
16 Uliesosib tulaŋ leleŋkobaoqnsib mana ti meniŋ kokba ti kalil endegsib minjroqneb,
“Niŋgi bosib iga kabutgibqa tamo awo jaramq di awejunu qaji a na iga nugwasai. Kaja
Du aqa minjiŋ dego gagoq bqasai.
17 Naŋgi aiyel tamo uŋgasari naŋgi qa minjiŋ oqetnjrqa bati brantqo deqa tamo yai na
naŋgo siŋgila gotraŋyqa kere? Tamo dego bei sosai.”

7

Israel tamo 144,000 naŋgi Qotei aqa toqor eb

1 Onaqa laŋ aŋgro qolqe naŋgi laŋ utru qolqeq di tigelesonab e unjrem. Jagwa qolqe
naŋgi na mandam ti yuwal ti ŋam baŋga ti puynjraib deqa laŋ aŋgro qolqe naŋgi dena
jagwa qolqe di getentnjresoqneb.
2 Laŋ aŋgro naŋgi di Qotei na mandam ti yuwal ti niñaqnjrqajqa siŋgila enjrej. Onaqa
laŋ aŋgro bei seŋ oqo sawaq dena brantonaq e unem. A na Qotei ŋambile gaigai unu qaji
aqa toqor ojesosiqa tulaŋ leleŋosiqa laŋ aŋgro qolqe naŋgi di minjrej,
3 “Niŋgi mandam ti yuwal ti ŋam baŋga ti nami niñaqnjraib. Iga mati gago Qotei aqa
wau tamo naŋgo lanjaq di toqor atnam soqnimqa di niŋgi na iŋgi iŋgi kalil di niñaqnjriy.”
4 Onaqa tamo gembub toqor eleŋeb di marnab e quem. Tamo 144,000 naŋgo lanjaq di
toqor ateleŋeb. Tamo naŋgi di Israel naŋgo moma utru 12 naŋgo leŋ.
5 Juda aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Ruben aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi
toqor eleŋeb. Gat aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb.
6 Aser aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Naptali aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi
toqor eleŋeb. Manase aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb.
7 Simeon aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Livai aqa leŋ na tamo 12,000
naŋgi toqor eleŋeb. Isakar aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb.
8 Sebulun aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Josep aqa leŋ na tamo 12,000
naŋgi toqor eleŋeb. Benjamin aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb.

Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi koroesosibqa Qotei biŋiyoqneb

9 Onaqa bunuqna e olo ŋam atsimqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba koroesonab
unjrem. Tamo uŋgasari naŋgi di tamo bei na sisiyqa keresai. Naŋgi leŋ segi segi,
sawa segi segi, jejamu segi segi, anjam maro segi segi. Naŋgi awo jaram ti Kaja Du ti
naŋgo areq di tigelosibqa gara jugo qat olekokba jigeleŋosib naŋgo baŋ na tuwom baŋga
ojeleŋesoqneb.

10 Osib naŋgi siŋgila na endegsib maroqneb, “Iga padalqa laqnamqa gago Qotei awo
jaram kobaq di awejunu qaji naŋgi Kaja Du wo na iga eleŋosib boletgeb.”
11 Onaqa laŋ aŋgro kalil naŋgi na awo jaram ti tamo gate naŋgi ti wagme qolqe
ŋambile so qaji naŋgi ti agutnjrsib tigelesoqneb. Tigelesosibqa awo jaram namoq di siŋga
pulutoqnsib Qotei qa endegsib louoqneb,
12 “Bole. Gago Qotei a bati gaigai arebolebole ti riaŋ ti powo ti ñam ti siŋgila ti sqas.
Deqa iga a biŋiyoqnsim sqom. Bole.”

Qotei na aqa tamo uŋgasari naŋgo gulbe kalil kobotetnjrqas

13 Onaqa tamo gate bei na nenembej, “Tamo uŋgasari gara qat olekokba jigejunub qaji
di yai naŋgi? Naŋgi tal qabe?”
14 Onaqa e na kamba minjem, “O ijo tamo koba, ni segi qalie.” Onaqa merbej, “Tamo
uŋgasari naŋgi di jeu tamo naŋgi na tulaŋ ugeugeinjrsib gulbe ti jaqatiŋ ti enjreb. Naŋgi
Kaja Du aqa leŋ aiyej qaji dena naŋgo gara yanseleŋonab qatej.
15 Deqa naŋgi Qotei aqa awo jaram namoq di tigeloqnsibqa bati gaigai qanam ti qolo ti
Qotei aqa atra tal miligiq di sosibqa a waueteqnub. Qotei awo jaram kobaq di awejunu
qaji a segi naŋgi koba na sosimqa taqatnjroqnqas.
16 Deqa naŋgi olo bunu mamnjrqasai. Naŋgi bunu ya qarnjrqasai. Seŋ na olo naŋgi
kaŋkaŋnjrqasai. Iŋgi bei na dego naŋgi kaŋkaŋnjrqasai.
17 Kaja Du awo jaram jojomq di unu qaji a naŋgo Mandor Koba gaigai sqas. A naŋgi
joqoqnsim ŋambile gaigai sqajqa ya jumbumq giloqnqas. Qotei na naŋgo ŋam ya kalil
nuntetnjrimqa naŋgi olo bunu akamqasai.”

8

Kaja Du a kandel aqa namur namba 7 waqtej

1 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 7 waqtonaqa laŋ qureq di naŋgi
kirikiriosib sonab sawa dabkoŋosiq sokiñalayej.
2 Sokiñalayonaq e na laŋ aŋgro 7 Qotei aqa ulatamuq di tigelesoqneb qaji naŋgi unjrem.
Unjrem di naŋgi gul 7 ojsib tigelesoqneb.
3 Onaqa laŋ aŋgro bei bosiqa atra bijal jojomq di tigelesoqnej. A tabir gol na gereiyo
qaji di ojesoqnej. Di kiyaqa? A ŋam sum osim tabir miligiq di bilentosim koitimqa qurem
quleq ti oqwajqa deqa. Onaqa naŋgi ŋam sum koba a yonabqa osiqa Qotei aqa segi tamo
uŋgasari kalil naŋgo pailyo ti ŋam sum de ti turtosiqa atra bijal gol na gereiyo qaji dia
Qotei atraiyej. Atra bijal di awo jaram namoq di unu.
4 Atraiyonaqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgo pailyo ti qurem quleqt de ti laŋ aŋgro
aqa baŋq dena oqsiqa Qotei aqa ulatamuq di brantej.
5 Onaqa laŋ aŋgro a tabir di osiqa atra bijalq dena ŋamyuwo osiqa tabirq di jugonaq
maqonaqa waiyonaq mandamq aiyej. Ainaqa kola anjam ti qatroŋ ti minjal ti mimiŋ
koba ti brantej.

Laŋ aŋgro qolqe naŋgi gul anjameb

6 Onaqa laŋ aŋgro 7 gul 7 ojesoqneb qaji naŋgi gul anjamqajqa tigelosib rarieb.
7 Laŋ aŋgro namba 1 a namo aqa gul anjamej. Gul anjamonaqa ais awa bul ŋamyuwo ti
leŋ ti turtosib mandamq aiyeb. Ainabqa ŋamtaŋ ti ñiŋ ti mandam taqal qujaiq di so qaji
di kalil yuekriteb. Mandam taqal aiyel uratonab soqnej.
8 Onaqa laŋ aŋgro namba 2 na aqa gul anjamonaqa iŋgi bei mana kobaquja bul yusiq
puloŋeqnaqa osib waiyonab yuwalq aiyej. Ainaqa yuwal taqal qujai leŋ bulyej. Yuwal
taqal aiyel leŋ bulyosai.
9 Degonaqa wagme kalil yuwal taqal qujaiq di ŋambile so qaji naŋgi moreŋeb. Qobuŋ
kalil dego yuwal taqal qujaiq di so qaji naŋgi padalekriteb.

10 Onaqa laŋ aŋgro namba 3 na aqa gul anjamonaqa bongar kobaquja tor bul yusiq puloŋosiq laŋ qure uratosiq ya ti ya jumbum ti mandam taqal qujaiq di so qaji deq aiyej. Mandam taqal aiyelq di sai.
11 Bongar di aqa ñam Isa Koba. Bongar di ya ti ya jumbum ti mandam taqal qujaiq di so qaji deq ainaqa ya di isakobaeb. Deqa tamo gargekoba naŋgi ya di uysib isakobainjrnaqa moreŋeb.
12 Onaqa laŋ aŋgro namba 4 na aqa gul anjamonaqa seŋ taqal qujai ugeej. Bai taqal qujai dego ugeej. Bongar kalil laŋ taqal qujaiq di so qaji naŋgi dego ugeeleŋeb. Laŋ taqal aiyelq di sai. Deqa qanam seŋ taqal qujai ambruej. Qolo bai taqal qujai ambruej. Bongar kalil laŋ taqal qujaiq di so qaji naŋgi dego ambrueleŋeb.
13 Onaqa e olo ŋam atsimqa baira kobaquja laŋ sorgomq di tiosiq laqnaq unem. A tulaŋ leleŋosiq endegsi marnaq e quem, "O aiyo! Laŋ aŋgro qalub naŋgi gul anjamosaiunub. Naŋgi gul anjamabqa tamo uŋgasari mandamq di unub qaji naŋgi gulbe tulaŋ kokba osib padalougetqab."

9

Laŋ aŋgro namba 5 na aqa gul anjamej

1 Onaqa laŋ aŋgro namba 5 na aqa gul anjamonaqa bongar bei laŋ uratosiq mandamq aiyeqnaq e unem. Unem di naŋgi na bongar di siŋgila yonabqa a gilsiqa sub guma koba waqtej.
2 Waqtonaqa qurem koba subq dena oqej. Liki yusiq qurem koba oqeqnu dego kere. Subq dena qurem oqsiqa seŋ ti laŋ ti ambrutej.
3 Onaqa quremq dena sis tulaŋ gargekoba naŋgi brantosib mandamq aiyeleŋeb. Mandamq ainabqa Qotei na naŋgi siŋgila koba enjrej. Siŋgila di belqalaqala naŋgo siŋgila ti kere.
4 Siŋgila enjrsiqa minjrej, "Niŋgi na ñiŋ ti ŋam baŋga gesgi ti ŋamtaŋ ti ugeugeinjraib. Naŋgi uratnjrib soqneb. Tamo uŋgasari naŋgo lanjaq di Qotei aqa toqor osai qaji naŋgi segi ugeugeinjriy.
5 Ugeugeinjrsib jaqatiŋ koba enjroqnibqa bai 5 naŋgi jaqatiŋ oqnsib sqab. Ariya niŋgi na naŋgi moiyotnjraib. Jaqatiŋ segi enjroqniy." Onaqa sis naŋgi dena tamo uŋgasari Qotei aqa toqor osai qaji naŋgi jaqatiŋ tulaŋ uge enjroqneb. Belqalaqala na tamo uŋgasari naŋgi uñinjreqnub dego kere.
6 Bati deqa tamo uŋgasari naŋgi moreŋqa gam ŋamab ŋamab ugeinjrqas. Naŋgi moreŋqa are soqnim naŋgi moreŋqa keresai.
7 E sis naŋgi unjrem di hos qoto qa gilqajqa walatnjreqnub dego kere. Sis naŋgo gateq di gate tatal gol na gereiyo qaji ateleŋesoqneb. Naŋgo ulatamu tamo ulatamu bul.
8 Naŋgo gate baŋga olekoba. Uŋa naŋgo gate baŋga bul. Naŋgo qalagei laion naŋgo qalagei bul.
9 Naŋgo are targaq di gara jugo dumu bul siŋgila koba atesoqneb. Naŋgo bari aqa anjam ato hos gargekoba roŋgom ti qoto qa gurgur ti gileqnab siŋga anjam ateqnub dego kere.
10 Sis naŋgo weru belqalaqala naŋgo weru bul, qaja ti. Naŋgo siŋgila weruqsi unu. Weru dena tamo uŋgasari naŋgi jaqatiŋ enjrqa kere. Yim naŋgi bai 5 jaqatiŋ oqnsib sqab.
11 Sis naŋgo mandor agi sub guma koba taqato qaji laŋ aŋgro. Aqa ñam Hibru anjam na Abadon. Gago anjam na Tamo Padaltnjro Qaji.
12 Gulbe kobaquja namba 1 agi koboqo. Niŋgi quiy. Gulbe kokba aiyel brantosai unub. Sokiñalayosib brantqab.

Laŋ aŋgro namba 6 na aqa gul anjamej

13 Onaqa laŋ aŋgro namba 6 na aqa gul anjamonaqa atra bijal gol na gereiyo qaji aqa
qala qolqe naŋgo ambleq dena tamo bei aqa kakro brantonaq e quem. Atra bijal di Qotei
aqa ulatamuq di unu.
14 Onaqa tamo dena laŋ aŋgro namba 6 gul ojesoqnej qaji di minjej, "Laŋ aŋgro qolqe
Yufretis ya koba qalaq di tontnjreb unub qaji naŋgi di palontnjre."
15 Onaqa laŋ aŋgro namba 6 a anjam di qusiqa gilsiq laŋ aŋgro qolqe naŋgi di
palontnjrej. Naŋgi na tamo uŋgasari kalil mandam taqal qujaiq di so qaji naŋgi ñumib
moreŋqajqa deqa osiq naŋgi palontnjrej. Tamo uŋgasari mandam taqal aiyelq di so qaji
naŋgi ñumqasai. Naŋgi bole sqab. Bati Qotei a nami giltej qaji di brantimqa laŋ aŋgro
qolqe naŋgi dena tamo uŋgasari naŋgi ñumqab. Naŋgi deqa tariŋosib sonab bati di tiŋtiŋ
brantonaqa laŋ aŋgro namba 6 a gilsiqa naŋgi palontnjrej.
16 Onaqa qaja tamo tulaŋ gargekoba hos quraq di awesoqneb qaji naŋgi branteb.
Naŋgi 200 milion e degsi quem.
17 E ŋeio bulosimqa tamo hos quraq di awesoqneb qaji naŋgi unjrem di naŋgo are
targaq di gara jugo dumu bul siŋgila koba jigeleŋesoqneb. Gara jugo qudei di naŋgo
wala lent. Qudei qenjent. Qudei merient. Hos naŋgo gate laion naŋgo gate bul. Naŋgo
medabuq na ŋamyuwo ti qurem ti meniŋ yuo ti branteleŋeb.
18 Gulbe qalub dena tamo uŋgasari kalil mandam taqal qujaiq di so qaji naŋgi
ñumeleŋeb. Mandam taqal aiyel urateb. Ŋamyuwo ti qurem ti meniŋ yuo ti hos naŋgo
medabuq na branteleŋeb qaji dena tamo uŋgasari naŋgi ñumeleŋeb.
19 Hos naŋgo siŋgila naŋgo medabuqsi weruqsi unu. Naŋgo weru amal bul, gate ti.
Naŋgo weru dena tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjreqnub.
20 Ariya tamo uŋgasari gulbe qalub dena ñumosai qaji naŋgi are bulyosai. Naŋgi
mondor uge uge ti gisaŋ qotei naŋgo sulum ti biŋinjroqneb. Naŋgo kumbra uge di naŋgi
uratosaioqneb. Naŋgo segi baŋ na sulum di gereiyoqneb. Gol na silva na bras na meniŋ
na ŋamtaŋ na ti gereiyoqneb. Sulum di qunuŋ saiqoji. Deqa naŋgi ŋam atqa keresai.
Naŋgi anjam quqwa keresai. Naŋgi walwelqa keresai.
21 Tamo uŋgasari naŋgi di leŋ ojoqneb. Naŋgi gumaniŋoqneb. Naŋgi quñam qaloqneb.
Naŋgi sambalaoqneb. Naŋgi bajiŋoqneb. Naŋgo kumbra uge uge kalil di naŋgi uratosaio-
qneb. Osib are bulyosaioqneb.

10

Jon a buk kiñala uyej

1 Onaqa laŋ aŋgro bei a laŋ goge na aiyeqnaq e unem. A laŋ aŋgro siŋgila koba. A laŋbi
na kabuosiqa aqa gateq di tuembiŋ atesoqnej. Aqa ulatamu seŋ bul suwaŋoqnej. Aqa
siŋga tal ai yusiq ñaŋgao bul.
2 Aqa baŋq di buk kiñala bei waqesonaq ojesoqnej. Aqa siŋga wo yuwalq di atej. Siŋga
qonaŋ mandamq di atej.
3 A tulaŋ leleŋej. Laion anjameqnu dego kere. Leleŋonaqa kola 7 naŋgi anjam ateb.
4 Kola 7 naŋgi anjam atnabqa e naŋgo anjam qusim neŋgreŋyqa laqnamqa laŋ goge dia
tamo bei anjam marnaqa e aqa kakro quem. A na merbej, "Kola 7 naŋgo anjam di qusim
tent. Neŋgreŋyaim."
5 Onaqa laŋ aŋgro yuwalqsi mandamqsi siŋga atsiq tigelesonaq e unem qaji a na aqa
baŋ wo soqtonaqa laŋq oqej.
6 Osiqa Qotei laŋ ti mandam ti yuwal ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyeleŋej qaji aqa ñam na
endegsi marej, "E bole marqai. Diŋo bati jojomqo. Deqa Qotei a tariŋsokobaiyqasai.
7 Laŋ aŋgro namba 7 na aqa gul anjamamqa Qotei aqa uli anjam nami aqa medabu
o tamo naŋgi minjroqnej qaji di a na babtekritqas. Uli anjam di Qotei aqa anjam bole.
Aqa medabu o tamo naŋgi di aqa wau tamo."

8 Onaqa tamo laŋ goge dia anjam merbonaq e aqa kakro quem qaji a na olo merbej,
“Ni gilsim laŋ aŋgro aqa siŋga yuwalqsi mandamqsi atsiq tigelejunu qaji aqa baŋq di buk
waqejunu di yaiyosim am.”
9 Onaqa e laŋ aŋgro di aqa areq gilsim minjem, “Ni buk kiñala ino baŋ na ojejunum
qaji di e ebe.” Onaqa merbej, “Ni osim uye. Uyimqa ino medabuq di bisim qaq bul tulaŋ
qaqatiŋmqas. Aisim ino bi aniq di isakobaimqas.”
10 A degsi merbonaqa e aqa baŋq dena buk kiñala di yaiyosim uyem. E uynamqa ijo
medabuq di bisim qaq bul tulaŋ qaqatiŋbej. Aisiq ijo bi aniq di isakobaibej.
11 Onaqa naŋgi na olo merbeb, “Ni Qotei aqa medabu osimqa anjam palontoqnqam.
Tamo uŋgasari leŋ segi segi, sawa segi segi, anjam maro segi segi naŋgo kumbra qa
ni anjam palontoqnqam. Mandor kokba gargekoba naŋgo kumbra qa dego ni anjam
palontoqnqam.”

11

Tamo aiyel naŋgi Qotei aqa anjam palontoqneb

1 Onaqa naŋgi na e walwelqajqa toqoŋ ebsibqa merbeb, “Ni toqoŋ endi waiyosim
Qotei aqa atra tal aqa ole keret. Osim atra bijal aqa ole dego keret. Tamo uŋgasari atra
tal miligiq di loueqnub qaji naŋgi dego sisiy.
2 Ariya ni que. Koro sawa atra tal meq di unu qaji di keretaim. Di urat. Qotei na koro
sawa di tamo Juda sai naŋgi enjrimqa naŋgi aqa qure koba niñaqyoqnibqa bai 42 gilqas.
3 Bati deqa e na ijo anjam palonto tamo aiyel qariŋnjritqa naŋgi are ugeo qaji gara jigsib
ijo anjam palontoqnibqa bati 1,260 gilqas.”
4 Tamo aiyel di kaŋar qeli bul. Naŋgi aiyel lam bul dego. Naŋgi mandam taqato qaji
Tamo Koba aqa ulatamuq di tigelejunub.
5 Tamo qudei na naŋgi aiyel ugeugeinjrqa maribqa naŋgo aiyel medabuq na ŋamyuwo
brantosim naŋgo jeu tamo naŋgi di koitnjrim yuekritosib moreŋqab. Tamo bei na naŋgi
aiyel ugeugeinjrqa marimqa kumbra dena qujai a segi moiqas.
6 Qotei na naŋgi aiyel siŋgila enjrimqa naŋgo anjam maro bati qa naŋgi laŋ getentibqa
awa bqasai. A na naŋgi aiyel siŋgila enjrimqa naŋgi maribqa ya kalil leŋ bulyqas. Naŋgi
aiyel na tamo uŋgasari naŋgi gulbe uge uge enjroqnqa kere. Yim dena naŋgi tulaŋ
niñaqoqnqab. Naŋgi aiyel maŋwa di babtqajqa are soqnim babtoqnqab.
7 Naŋgo aiyel anjam maro bati koboamqa wagme juwaŋ sub guma kobaq di unu qaji a
subq dena brantosim naŋgi aiyel qoto itnjrsim a qoto siŋgilaosim naŋgi ñumim moreŋqab.
8 Moreŋabqa naŋgo aiyel jejamu qure aqa gam koba ambleq di uratnjrib sqab. Qure di
aqa ñam iga sasirosim mareqnum, “Sodom ti Isip ti.” Qure dia nami naŋgo Tamo Koba
ŋamburbasq di qamnab moiyej.
9 Naŋgo aiyel jejamu gam ambleq di soqnibqa tamo uŋgasari jejamu segi segi, sawa
segi segi, anjam maro segi segi, leŋ segi segi kalil naŋgi beleŋosib naŋgo aiyel jejamu
koqnjroqnibqa bati qalub bei oto gilqas. Naŋgo aiyel jejamu subq atqa saidoqnqab.
10 Naŋgi aiyel moreŋonub deqa tamo uŋgasari kalil mandamq di unub qaji naŋgi tulaŋ
areboleboleinjroqnimqa iŋgi uyoqnsib lou tuoqnsib naŋgo was naŋgi lueinjroqnqab.
Naŋgi kumbra degyoqnqab. Di kiyaqa? Qotei aqa medabu o tamo aiyel naŋgi dena tamo
uŋgasari kalil mandamq di so qaji naŋgi jaqatiŋ koba enjroqneb deqa.
11 Bati qalub bei oto di koboonaqa Qotei na jagwa qariŋyonaqa naŋgo aiyel miligiq
aiyej. Ainaqa naŋgi aiyel olo mondor osib ŋambile sosib tigeleb. Tigelonabqa tamo
uŋgasari naŋgi na naŋgi aiyel unjrsib tulaŋ ulaugeteb.
12 Onaqa laŋ goge dia laŋ aŋgro bei a tulaŋ leleŋosiqa naŋgi aiyel metnjrej, “Niŋgi goge
endeq boiy.” Metnjrnaqa naŋgi aiyel aqa kakro qusibqa laŋbi miligiq na laŋ qureq
oqeqnabqa naŋgo jeu tamo naŋgi na naŋgi koqnjresoqneb.

13 Onaqa bati qujai deqa mimiŋ tulaŋ kobaquja dosiq qure koba di reŋgiŋyonaqa qure taqal qujai padalej. Qure taqal 9 padalosai. Mimiŋ dena tamo uŋgasari 7,000 padaltnjrej. Onaqa tamo uŋgasari mimiŋ dena padaltnjrosai qaji naŋgi tulaŋ ulaugetosib Qotei laŋ qureq di unu qaji aqa ñam soqteb.
14 Gulbe kobaquja namba 2 agi koboqo. Niŋgi quiy. Sokiñalayimqa olo gulbe kobaquja namba 3 brantqas.

Laŋ aŋgro namba 7 na aqa gul anjamej

15 Onaqa laŋ aŋgro namba 7 na aqa gul anjamonaqa tamo uŋgasari kalil laŋ qureq di so qaji naŋgi tulaŋ leleŋosib endegsib marnab e quem, "Gago Tamo Koba aqa Kristus wo Mandor Kokba sqajqa bati brantqo. Deqa naŋgi aiyel bati gaigai Mandor Kokba sosib mandam taqatqab."
16 Onaqa tamo gate 24 Qotei aqa ulatamuq di naŋgo awo jaramqsi awesoqneb qaji naŋgi siŋga pulutosib ŋam quosib Qotei louetoqneb.
17 Osib endegsib pailyoqneb,
"O Tamo Koba Qotei, siŋgila kalil inoq di unu.
Ni bini unum. Ni nami soqnem.
Ni na ino siŋgila osim ni Mandor Kobaonum.
Deqa iga ni biŋimeqnum.
18 Sawa bei bei qaji naŋgi tulaŋ minjiŋ oqetnjreqnu.
Ino minjiŋ oqwajqa bati dego brantqo.
Ni na tamo uŋgasari moreŋo qaji naŋgi peginjrqajqa bati brantqo.
Ni na ino wau tamo kalil naŋgi awai bole enjrqajqa bati dego brantqo.
Ino wau tamo naŋgi di agi ino medabu o qaji tamo ti, ino segi tamo uŋgasari bole naŋgi ti, tamo kalil ino ñam qa ulaeqnub qaji naŋgi ti.
Ino wau tamo naŋgi di agi tamo ñam kokba ti tamo ñam saiqoji ti. Ni na naŋgi awai bole enjrqajqa bati brantqo.
Ariya tamo uŋgasari mandam ugeugeiyeqnub qaji naŋgi ni na kamba ugeugeinjrqa bati dego brantqo."
19 Tamo gate 24 naŋgi degsib Qotei qa loueqnabqa laŋ aŋgro naŋgi na Qotei aqa atra tal laŋ qureq di unu qaji aqa siraŋ waqteb. Waqtosibqa Qotei aqa dal anjam so qaji ŋam moŋgum tal miligiq di sonaq uneb. Onaqa minjal ti qatroŋ ti kola anjam ti mimiŋ ti ais oŋgol kokba awa bul ti aiyeleŋeb.

12

Jon a uŋa bei amal uge wo unjrej

1 Laŋ goge dia Qotei aqa maŋwa bei brantonaq e unem. E unem di uŋa bei tigelesoqnej. Uŋa di a seŋ na kabuosiqa baiq di tigelesoqnej. Aqa gateq di bongar 12 atsiq soqnej.
2 Uŋa di a gumaŋ ti. A aŋgro oqajqa jejamu jaqatiŋyeqnaqa tulaŋ pailoqnej.
3 Onaqa laŋ goge dia maŋwa bei brantonaq e unem. E unem di amal lent kobaquja soqnej. Amal di aqa gate 7 ti aqa qala 10 ti soqnej. Aqa gateq di dego gate tatal 7 soqneb. Gate tatal di mandor kokba naŋgi na ateqnub deqaji bul.
4 Aqa weru na bongar kalil laŋ taqal qujaiq di so qaji naŋgi butuynjrnaqa ululoŋosib mandamq aiyeleŋeb. Laŋ taqal aiyelq di sai.
Uŋa di aŋgrotimqa amal dena aŋgro a qalsim uyqajqa deqa osiq uŋa aqa areq di tigelesosiq koqyosiq tariŋoqnej.
5 Onaqa uŋa di aqaratonaqa aqa aŋgro mel ŋambabej. Aŋgro di mondoŋ Qotei na siŋgila yimqa a bu toqoŋ ojsim tamo uŋgasari kalil sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi siŋgila na taqatnjroqnqas. Aŋgro mel ŋambabej qaji di Qotei na oqujatosiq laŋ qureq osi oqej. Oqsiqa aqa awo jaramq di awotej.

6 Onaqa uŋa di a ulaŋosiqa wadau sawaq gilej. Dia aqa segi so sawa Qotei na nami
gereiyetej. A di soqnimqa Qotei na bati 1,260 a taqatesosim iŋgi anaiyoqnqas.
7 Ariya laŋ goge dia qoto koba brantej. Laŋ aŋgro gate Maikel aqa laŋ aŋgro naŋgi ti
tigelosib amal qoto iteb. Onaqa amal aqa laŋ aŋgro naŋgi ti kamba tigelosib Maikel aqa
laŋ aŋgro naŋgi ti qoto itnjreb.
8 Onaqa amal aqa laŋ aŋgro naŋgi ti qoto siŋgilaqajqa keresaiinjrej deqa naŋgi laŋ qureq
di sqa keresai.
9 Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi na amal kobaquja aqa laŋ aŋgro naŋgi ti breinjrnab
mandamq aiyeleŋeb. Amal di nami soqnej qaji. Aqa ñam Satan. Aqa ñam bei, "Tamo
Uŋgasari Kalil Naŋgo Ñam Ugetetnjro Qaji." A na tamo uŋgasari kalil mandamq di unub
qaji naŋgi gisa gisaŋnjreqnu.
10 Onaqa olo laŋ goge dia laŋ aŋgro bei tulaŋ leleŋonaqa e aqa kakro quem. A anjam
endegsi marej, "Tamo uŋgasari naŋgi padalqa laqnabqa gago Qotei na naŋgi eleŋqo. A
kumbra di yqo deqa aqa siŋgila boleq dekritqo. A gago Mandor Koba unu. Amal na qolo
ti qanam ti Qotei aqa ulatamuq di gago Kristen was naŋgo ñam ugetetnjreqnu. Amal di
waiyonub mandamq aiqo. Deqa bini Qotei aqa Kristus a ñam koba ti siŋgila koba ti unu.
11 Gago was naŋgi naŋgo segi jejamu bole sqajqa deqa are qalosaioqneb. Kaja Du a
moisiq aqa leŋ aiyej deqa naŋgi qoto buŋyoqnsib endegsib are qaloqneb, 'Uŋgum, jeu
tamo naŋgi na iga lugwajqa marsib lugwab di kere. Iga deqa ulaqasai.' Naŋgi degsib
are qaloqnsib Yesus aqa anjam mare mare laqneb.
12 Deqa laŋ qure ti tamo uŋgasari laŋ qureq di unub qaji niŋgi ti areboleboleiŋgeme.
Mandam ti yuwal ti niŋgi geregere ŋam atiy. Gulbe kobaquja nuŋgoq di brantqas. Satan
a sokiñalayosim padalqas di qalieosiq deqa minjiŋ ani oqetqoqa niŋgi ugeugeiŋgwa aiqo."
Laŋ aŋgro a anjam degsi marej.
13 Amal di waiyonab mandamq aiyej di unsiqa a na uŋa aŋgro mel ŋambabtej qaji di
qalim moiqajqa deqa dadauryoqnej.
14 Onaqa naŋgi na baira kobaquja aqa bari aiyel uŋa di yonabqa jigsiqa amal di
uratosiqa pururuosiqa aqa segi so sawaq gilsiqa wadau sawaq di brantej. Dia Qotei na
uŋa di geregere taqatosimqa wausau qalub bai 6 iŋgi anaiyoqnqas.
15 Onaqa e olo ŋam atsimqa amal aqa medabuq na ya beqyonaqa ya meli do bulosiqa
uŋa di dauryonaq unem. Ya dena uŋa di qalsim moiyotqajqa deqa amal na ya di beqyej.
16 Onaqa mandam na uŋa aqaryaiyosiqa meaŋosiqa ya amal na beqyej qaji di kalil
uyekritej.
17 Deqa amal a uŋa qa minjiŋ ani oqetonaqa uŋa aqa aŋgro qudei naŋgi qoto itnjrqajqa
gilej. Uŋa aqa aŋgro naŋgi di agi tamo uŋgasari Qotei aqa dal anjam dauryoqnsibqa Yesus
aqa anjam mare mare laqnub qaji.
18 Ariya amal a gilsiqa alile di tigelesoqnej.

13

Wagme juwaŋ aiyel naŋgi branteb

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa wagme juwaŋ unem. A yuwalq dena brantonaq unem. Aqa
gate 7 ti aqa qala 10 ti soqneb. Aqa qalaq di gate tatal 10 soqneb. Gate tatal di mandor
kokba naŋgi na ateqnub deqaji bul. Aqa gateq di ñam qudei neŋgreŋyonab soqneb. Ñam
di Qotei misiliŋyo qaji ñam.
2 Wagme juwaŋ e unem qaji di pusi juwaŋ bul kobaquja. Pusi di aqa ñam lepat. Aqa
siŋga bea aqa siŋga bul. Aqa medabu laion aqa medabu bul. Amal na aqa segi siŋgila
wagme juwaŋ di yosiqa minjej, "Ni e ombla mandor kokba sqom." Osiqa a ñam kobaquja
yej.

3 Wagme juwaŋ di aqa gate bei nami qalnab moisiq yu ti so bulonaq e unem. Yu di
olo mosoonaq e aqa pirigi unem. Onaqa tamo uŋgasari kalil wagme juwaŋ di uneb qaji
naŋgi tulaŋ prugugetosib a dauryoqneb.
4 Amal na aqa segi ñam wagme juwaŋ di yej deqa tamo uŋgasari naŋgi amal a qa
louoqneb. Osib wagme juwaŋ a qa dego louoqnsibqa maroqneb, “Tamo yai aqa siŋgila
wagme juwaŋ aqa siŋgila ti kere? Tamo yai na a qoto itqa kere? Tamo dego bei sosai.”
5 Onaqa Qotei na wagme juwaŋ di odyonaqa tigelosiqa diqoqnsiqa Qotei mis-
iliŋyoqnej. Qotei na a siŋgila yonaqa bai 42 a kumbra di yoqnej.
6 Yoqnsiqa aqa segi medabu waqtoqnsiqa Qotei misiliŋyoqnej. Osiqa Qotei aqa ñam ti
aqa tal ti tamo uŋgasari laŋ qureq di unub qaji naŋgi ti misiliŋnjroqnej.
7 Onaqa Qotei na wagme juwaŋ di olo odyonaqa tigelosiqa Qotei aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi qoto itnjroqnsiqa naŋgi ñumoqnsiqa a segi qoto siŋgilaoqnej. Onaqa Qotei
na a olo siŋgila yonaqa a na tamo uŋgasari kalil leŋ segi segi, sawa segi segi, anjam maro
segi segi, jejamu segi segi naŋgi taqatnjroqnej.
8 Deqa tamo uŋgasari kalil mandamq di unub qaji naŋgi na wagme juwaŋ di biŋiyoqnsib
aqa ñam tulaŋ soqtoqnqab. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei a nami mandam atosaisosiqa
naŋgi ŋambile gaigai sqajqa saidosiq ŋambile qa buk miligiq di naŋgo ñam neŋgreŋyqa
uratej. Buk di agi Kaja Du nami qalnab moiyej qaji aqa buk.
9 Tamo a dabkala ti sqas di a anjam endi geregere qusim poiyem.
10 Qotei a tamo bei tonto talq di waiyqa marimqa tamo di osib tonto talq di waiyqab.
Tamo bei na tamo bei sebru na qalqas di a kamba sebru na qalib moiqas. Kumbra
deqaji brantimqa bati deqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqnebe. Osib gulbe qoboiyoqnsib soqnebe.
11 Onaqa wagme juwaŋ bei mandam miligiq na brantonaq e unem. Wagme di aqa
gateq di qala aiyel soqneb. Qala di kaja du naŋgo qala bul. E aqa anjam maro quem di
amal aqa anjam maro bul.
12 Wagme juwaŋ dena wagme juwaŋ e nami unem qaji aqa siŋgila kalil yaiyej.
Yaiyosiqa a na mandam ti tamo uŋgasari mandamq di so qaji naŋgi ti naŋgo areqalo
tigeltetnjreqnaqa naŋgi wagme juwaŋ e nami unem qaji a qa loueqnub. Wagme juwaŋ
e nami unem qaji di agi qalnab moisiqa aqa yu olo mosoonaq e aqa pirigi unem.
13 Wagme juwaŋ bunu brantej qaji di a maŋwa tulaŋ kokba babteqnaq e unem.
A maŋwa bei endegsi babteqnu. A na tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq di ŋamyuwo
meteqnaqa laŋ goge na ŋamyuwo brantoqnsiqa mandamq aiyeqnu.
14 Qotei na odyej deqa a maŋwa di wagme juwaŋ nami brantej qaji aqa ulatamuq
di babteqnu. Osiqa kumbra dena a na tamo uŋgasari mandamq di so qaji naŋgi gisa
gisaŋnjroqnsiqa endegsi minjreqnu, “Niŋgi sulum bei gereiyiy. Gereiyqa osibqa wagme
juwaŋ aqa ulatamu bul gereiyosib aqa ñam soqtoqniy.” Wagme juwaŋ di agi nami serie
na qalnab moisiq olo tigelosiqa ŋambile soqnej.
15 Qotei na wagme juwaŋ bunu brantej qaji di odyonaqa a na sulum di mondor yonaqa
a ŋambile osiqa anjam mareqnu. A degyeqnu. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi sulum di
biŋiyoqnsib a qa louoqnqajqa deqa. Tamo uŋgasari sulum di biŋiyqa urateqnub qaji naŋgi
di a na ñumim moreŋqab.
16 Ariya wagme juwaŋ bunu brantej qaji a na aqa wau tamo naŋgi endegsi minjreqnu,
“Niŋgi na tamo uŋgasari kalil naŋgo baŋ woqsi lanjaqsi ijo toqor atetnjriy.” Degsi
minjreqnaqa naŋgi giloqnsib toqor atetnjreqnub. Tamo ñam saiqoji naŋgi ti tamo ñam
ti tamo ñoro ti tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi ti kaŋgal tamo ti tamo naŋgo segi wau ojo qaji
naŋgi ti kalil naŋgo baŋ woqsi lanjaqsi toqor ateleŋeqnub.
17 Tamo bei aqaq di toqor atqa minjib saidqas di a olo bunuqna iŋgi awaiyqajqa
getentqab. A iŋgi bei qariŋyosim silali oqajqa dego getentqab. Toqor di wagme juwaŋ
aqa segi ñam. Iga ñam di sisiyqom di aqa utru brantqas.

18 Tamo a areqalo bole ti sqas di a wagme juwaŋ aqa ñam di geregere sisiyosim poiyem. Ñam di tamo naŋgo ñam bul. Iga ñam di sisiyqom di 666 brantqas.

14

Kaja Du aqa tamo uŋgasari naŋgi lou bunuj na louoqneb

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa Kaja Du a Saion manaq di tigelesonaq unem. Tamo 144,000 naŋgi dego a koba na tigelesonab unjrem. Unjrem di naŋgo lanjaq di Kaja Du aqa ñam ti aqa Abu aqa ñam ti neŋgreŋyonab soqnej.

2 Onaqa laŋ goge dia tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi anjam bei murqumyoqnsib mareqnabqa e naŋgo kakro quem. E naŋgo kakro quem di ya koba meli dosiq anjam ato bul. Kakro di kola aisiq anjam atobulej. E kakro quem di tamo naŋgi gombiŋ anjamo bul.

3 Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa awo jaram namoq di tigelesosibqa wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi ti tamo gate naŋgi ti naŋgo ŋamdamuq di lou bunuj na louoqneb. Tamo 144,000 Qotei na nami mandamq dena awaiyeleŋej qaji naŋgi segi lou di qalieqa kere. Tamo qudei naŋgi lou di qalieqa keresai.

4 Tamo 144,000 naŋgi di nami uŋa ti sambalaosaioqneb. Deqa naŋgo jejamu yala jigatosai. Naŋgi une saiqoji. Kaja Du a walwelosiq sawa sawaq gileqnaqa naŋgi a dauryosib laqnub. Tamo kalil mandamq di unub qaji naŋgo ambleq dena Qotei na tamo 144,000 naŋgi di awaiyeleŋej. Deqa naŋgi iŋgi meli bunuj bulosib Qotei aqa Kaja Du wo naŋgo segi tamo unub.

5 Naŋgi nami gisaŋ anjam bei marosaioqneb. Naŋgo jejamuq di une bei saiqoji.

Laŋ aŋgro qalub naŋgi Qotei aqa anjam maroqneb

6 Onaqa laŋ aŋgro bei laŋ sorgomq di pururueqnaqa e unem. Laŋ aŋgro dena Qotei aqa anjam bole bati gaigai sqas qaji di osi giloqnsiqa tamo uŋgasari kalil mandamq di unub qaji naŋgi minjroqnsiq laqnej. A na tamo uŋgasari leŋ segi segi, sawa segi segi, anjam maro segi segi, jejamu segi segi naŋgi turtnjroqnsiq anjam bole di minjroqnsiq laqnej.

7 A tulaŋ leleŋoqnsiqa endegsi minjroqnej, “Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqajqa bati brantqo. Deqa niŋgi Qotei ulaiyoqnsib aqa ñam soqtoqniy. Qotei a laŋ ti mandam ti yuwal ti ya jumbum ti kalil gereiyej. Deqa niŋgi a qa louoqniy.”

8 Onaqa laŋ aŋgro bei na laŋ aŋgro di dauryosiq bej. Bosiq endegsi marej, “Qure koba Babilon a tulaŋ padalougetqo! Od, a tulaŋ padalougetqo! Babilon a na tamo uŋgasari kalil mandamq di so qaji naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi aqa sambala kumbra dauryoqneb. Osiqa a na wain siŋgila koba bul naŋgi anainjreqnaq nanarioqneb.”

9 Onaqa laŋ aŋgro bei a laŋ aŋgro aiyel naŋgi di daurnjrsiq bej. Bosiqa tulaŋ leleŋosiqa marej, “Tamo bei a wagme juwaŋ aqa sulum wo qa louoqnsimqa aqa lanjaqsi baŋqsi toqor oqas di a wain siŋgila koba uyobulqas.

10 Wain dena Qotei aqa minjiŋ siŋgila koba sigitejunu. Qotei a wain di ya ti bulyosai. A na aqa minjiŋ gambaŋq di qamsim tamo di anaiyim uyqas. Uysimqa Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi Kaja Du ombla naŋgo ulatamuq di ŋamyuwo na ti meniŋ yuo na ti jaqatiŋ koba oqnsim sqas.

11 Ŋamyuwo di aqa qurem bati gaigai oqoqnqas. Tamo naŋgi wagme juwaŋ aqa ñam ti aqa toqor ti osib aqa sulum wo biŋinjreqnub qaji naŋgi bati gaigai qanam ti qolo ti jaqatiŋ koba oqnsib sqab. Naŋgi aqaratqa keresai.”

12 Kumbra deqaji brantimqa bati deqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqnebe. Naŋgi di Qotei aqa dal anjam dauryoqnsibqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub.

13 Onaqa laŋ goge dia tamo bei a leleŋonaqa e aqa kakro quem. A na merbej, “Ni anjam endegsi neŋgreŋye, ‘Bini qa ti bunuq qa ti tamo uŋgasari Tamo Koba a qa naŋgo

areqalo siŋgilatosib moreŋqab qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjrim sqab.' " Onaqa Qotei aqa Mondor a dego merbej, "Od, naŋgi mandam qa wau kalil uratosib laŋ qureq oqsib dia aqaratosib sqab. Kumbra bole kalil naŋgi mandamq di yoqneb qaji di aqa awai bole naŋgi laŋ qureq oqsib itqab."

Mandam qa iŋgi meli gentqa batiqo

14 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋbi qat unem. Tamo bei a laŋbiq di awesoqnej. Tamo di a Tamo Aŋgro bul. Aqa gateq di gate tatal gol na gereiyo qaji di atsiq soqnej. Aqa baŋq di sarep olekoba tulaŋ qala uge ojesoqnej.

15 Onaqa laŋ aŋgro bei a Qotei aqa atra talq dena brantosiq tulaŋ leleŋosiqa tamo laŋbiq di awesoqnej qaji di minjej, "Iŋgi meli gentqa batiqo. Mandam qa iŋgi kalil meliekritonub deqa ni ino sarep osimqa iŋgi meli giŋgeŋye."

16 Onaqa tamo laŋbiq di awesoqnej qaji a na aqa sarep ganiŋyosiqa mandamq di iŋgi melieleŋej di kalil giŋgeŋyej.

17 Onaqa olo laŋ aŋgro bei a Qotei aqa atra tal laŋ qureq di unu qaji dena brantej. A dego sarep tulaŋ qala uge ojesoqnej.

18 A brantonaqa olo laŋ aŋgro bei a Qotei aqa atra bijalq dena brantej. Laŋ aŋgro di Qotei na siŋgila yonaqa a ŋamyuwo taqatesoqnej. A brantosiqa tulaŋ leleŋosiqa laŋ aŋgro sarep qala uge ojesoqnej qaji di minjej, "Mandam qa wain sil aqa gei meliekritonub. Deqa ni ino sarep qala uge di osimqa wain sil aqa gei giŋgeŋyosim sawa qujaiq di koroinjre."

19 Degsi minjnaqa laŋ aŋgro dena tigelosiqa aqa sarep osiqa ganiŋyej. Ganiŋyosiqa mandamq di wain sil aqa gei melieleŋej qaji di kalil giŋgeŋyekritosiqa sawa qujaiq di koroinjrej. Osiqa wain gei parato qaji kulum kobaqujaq di breinjrej. Kulum dena Qotei aqa minjiŋ sigitejunu.

20 Kulum di qure koba aqa polomq di ateb unu. Kulum miligiq di naŋgi na wain sil aqa gei paraparainjrnabqa kulumq dena leŋ koba aisiqa mandamq di tulaŋ maqosiq oqsiq hos naŋgo medabu tiŋq di diŋej. Osiqa sawa tulaŋ kobaquja kabutej. 300 kilomita dego.

15

Laŋ aŋgro 7 naŋgi gulbe uge uge 7 ojesoqneb

1 Onaqa maŋwa kobaquja bei laŋ goge di brantonaq e unem. Unsimqa tulaŋ prugugetem. Laŋ aŋgro 7 naŋgi gulbe uge uge 7 ojesoqneb. Gulbe uge uge di koboamqa Qotei aqa minjiŋ torei koboqas. Amqa gulbe uge deqaji olo bunu brantqasai.

2 Onaqa e iŋgi bei yuwal baŋga bul unem. A tulaŋ jeqilosiq qunuŋ bulej. Yuwal babaŋ gogeq di ŋamyuwo puloŋoqnej. Tamo uŋgasari nami qoto siŋgilaosib wagme juwaŋ ti aqa sulum ti aqa ñam aqa toqor ti gotraŋnjreb qaji naŋgi yuwal qalaq di tigelosib Qotei aqa gombiŋ ojeleŋesoqneb.

3 Osib Qotei aqa wau tamo Moses aqa lou ti Kaja Du aqa lou na ti endegsib louoqneb,
"O Tamo Koba Qotei, siŋgila kalil inoq di unu.
Wau kalil ni yeqnum qaji di siŋgila koba.
Iga ino wau di unoqnsim deqa tulaŋ prugeqnum.
Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo Mandor Koba agi ni segi.
Kumbra kalil ni yeqnum qaji di tulaŋ boledamu.
4 O Tamo Koba, ni segi qujai kumbra tulaŋ bolequja yeqnum.
Ino jejamuq di une bei saiqoji.
Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi bati gaigai ni biŋimoqnsibqa ino ñam soqtoqnsib sqab.
Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi ino areq boqnsib ni qa louoqnqab.
Ino kumbra bole kalil ni segi na boleq babtekritonum."

5 Onaqa e olo ŋam atsimqa Qotei aqa atra tal laŋ qureq di unu qaji aqa siraŋ waqesonaq unem. Tal dia Qotei na aqa anjam bole babteqnu.

6 Onaqa laŋ aŋgro 7 gulbe uge uge 7 di ojesoqneb qaji naŋgi Qotei aqa atra talq dena
brantosib oqedeb. Naŋgi gara jugo qat tulaŋ boledamu jigeleŋosib alalag gol na gereiyo
qaji dena naŋgo are targaq di kaiŋyosib soqneb.
7 Onaqa wagme ŋambile so qaji bei a brantosiq tabir 7 gol na gereiyo qaji di eleŋosiqa
laŋ aŋgro 7 naŋgi di enjrej. Tabir 7 di Qotei bati gaigai sqas qaji aqa minjiŋ na
maqesoqneb.
8 Onaqa Qotei aqa riaŋ ti aqa siŋgila ti dena qurem koba oqsiqa Qotei aqa atra tal
getentej. Deqa tamo bei a Qotei aqa atra tal miligiq gilqa keresai. Laŋ aŋgro 7 naŋgi gulbe
uge uge 7 di bilentib koboamqa bati deqa tamo naŋgi olo Qotei aqa atra tal miligiq gilqa
kere.

16

Laŋ aŋgro 7 naŋgi tabir 7 bilentonab mandamq aiyej

1 Onaqa tamo bei Qotei aqa atra tal miligiq di soqnej qaji a anjam bei marnaqa e aqa
kakro quem. A tulaŋ leleŋosiqa laŋ aŋgro 7 naŋgi di endegsi minjrej, “Niŋgi tabir 7 Qotei
aqa minjiŋ na maqeleŋejunu qaji di bimbleŋyib mandamq aiyem.”
2 Onaqa laŋ aŋgro matu a gilsiqa aqa tabir namo bilentonaqa mandamq aiyej.
Mandamq ainaqa tamo uŋgasari wagme juwaŋ aqa toqor osib aqa sulum biŋiyoqneb qaji
naŋgo jejamuq di yu siŋgila kokba tulaŋ uge bumbraŋyeleŋeb.
3 Onaqa laŋ aŋgro namba 2 a olo gilsiqa aqa tabir yuwalq di bilentej. Bilentonaqa
yuwal a tamo moiyo qaji naŋgo leŋ bulej. Onaqa iŋgi iŋgi kalil yuwal miligiq di ŋambile
so qaji naŋgi moreŋekriteb.
4 Onaqa laŋ aŋgro namba 3 a kamba gilsiqa aqa tabir bilentonaqa ya ti ya jumbum ti
deq aiyej. Ainaqa ya kalil leŋ na ugeej.
5 Onaqa laŋ aŋgro bei a olo brantej. Laŋ aŋgro di ya kalil taqato qaji laŋ aŋgro. A na
endegsi marnaq e quem, “O Qotei, ni bini unum. Ni nami soqnem. Ino kumbra kalil
tulaŋ bolequja. Ino jejamuq di une bei saiqoji. Ni segi getento koba. Utru deqa ni na jeu
tamo naŋgi peginjrsimqa gulbe endi naŋgoq qariŋyonum. O Qotei, ino kumbra di tulaŋ
bole tiŋtiŋ.
6 Jeu tamo naŋgi dena ino medabu o qaji tamo naŋgi ti ino segi tamo uŋgasari naŋgi ti
moiyotnjreqnab naŋgo leŋ aiyoqnej. Deqa ni na kamba leŋ anainjronum naŋgi uynub.
Keretosim anainjronum.”
7 Onaqa atra bijal a endegsi marnaq e quem, “Od, Tamo Koba Qotei, siŋgila kalil inoq
di unu. Ni na jeu tamo naŋgi di peginjreqnum di ni kumbra bole tiŋtiŋ yeqnum.”
8 Onaqa laŋ aŋgro namba 4 a gilsiqa aqa tabir seŋq di bilentonaqa Qotei na odonaqa
seŋ tulaŋ kaŋkaŋosiqa tamo naŋgo jejamu koitetnjrej.
9 Seŋ aqa ŋamyuwo di tulaŋ kaŋkaŋosiq tamo naŋgo jejamu koitetnjrej. Qotei na gulbe
uge di qariŋyej deqa naŋgi aqa ñam misiliŋyoqnsib aqa ñam soqtqa urateb. Osib naŋgi are
bulyosai.
10 Onaqa laŋ aŋgro namba 5 a gilsiqa aqa tabir osiqa wagme juwaŋ aqa awo jaramq
di bilentej. Bilentonaqa tamo uŋgasari wagme juwaŋ na taqatnjresoqnej qaji naŋgi
ambrukobainjrnaq soqneb. Sosib jaqatiŋ tulaŋ koba osib qala bisiriqtoqneb.
11 Naŋgo jaqatiŋ qa ti yu uge uge naŋgo jejamuq di bumbraŋyeleŋeb qaji deqa ti naŋgi
tulaŋ minjiŋ oqetnjrnaqa Qotei laŋ qureq di unu qaji a misiliŋyoqneb. Naŋgo kumbra
uge uge yoqneb qaji di naŋgi uratosai. Naŋgi are bulyosai dego.
12 Onaqa laŋ aŋgro namba 6 a gilsiqa aqa tabir Yufretis ya kobaq di bilentej. Bilenton-
aqa ya jeŋosiq mandor kokba naŋgi seŋ oqo sawaq dena bqajqa gam waqej.
13 Onaqa e mondor uge qalub unjrem. Mondor uge qalub di balum du du bul. Naŋgi
amal aqa medabuq na ti wagme juwaŋ aqa medabuq na ti gisaŋ anjam maro qaji wagme
juwaŋ aqa medabuq na ti branteleŋeb.

14 Mondor uge qalub dena maŋwa gargekoba yoqnsibqa mandor kokba sawa sawa
kalil taqatejunub qaji naŋgoq giloqnsib minjreqnub, “Niŋgi na nuŋgo qaja tamo kalil ko-
roinjrsib minjribqa Qotei a tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa naŋgi qoteleŋqab.”
Qotqajqa bati di Qotei siŋgila ti unu qaji aqa bati koba.
15 Onaqa Yesus a marej, “Niŋgi quiy. E bajiŋ tamo bul nuŋgoq boqujatqai. Deqa tamo
bei a ŋam sosim aqa gara tigsim sqas di a areboleboleiyqas. A yosi laqasai. Tamo uŋgasari
naŋgi aqa jemai unqasai.”
16 Ariya mondor uge qalub dena mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji
naŋgi joqsibqa Armagedon sawaq di koroinjreb. Ñam Armagedon di Hibru anjam. Aqa
damu, Megido mana.
17 Onaqa laŋ aŋgro namba 7 a gilsiqa aqa tabir jagwaq di bilentej. Bilentonaqa atra tal
miligiq di tamo bei a anjam marnaqa e aqa kakro quem. Tamo di a Qotei aqa awo jaram
jojomq di tigelesoqnej. A tulaŋ leleŋosiqa marej, “Gulbe kalil koboonub.”
18 Onaqa minjal ti qatroŋ ti kola anjam ti branteb. Mimiŋ dego brantej. Mimiŋ di tulaŋ
kobaquja. Mimiŋ deqaji nami brantosaioqnej. Qotei na Adam gereiyej bati deqa mimiŋ
deqaji brantosai dena bosi bosiq agi bini unum.
19 Mimiŋ dena Babilon qure koba tulaŋ niñaqyosiqa potoqalubtej. Qure kalil dego
padaleleŋeb. Babilon aqa kumbra tulaŋ ugedamu. Aqa kumbra deqa Qotei a are qalsiqa
wain siŋgila koba gambaŋq di qamsiq Babilon anaiyonaq uysiq nanariej. Wain dena
Qotei aqa minjiŋ koba sigitejunu.
20 Onaqa nui kalil naŋgo so sawa uratosib jaraiyeleŋeb. Mana kalil dego jaraiyosib
koboeb.
21 Bati deqa ais oŋgol kokba awa bul aiyeleŋej. Ais oŋgol di tulaŋ kokba. Ais oŋgol segi
segi naŋgo gulbe 50 kilogram. Ais di laŋ goge na tamo naŋgo jejamuq aisiqa naŋgi tulaŋ
ugeugeinjrej. Qotei na ais di qariŋyej deqa tamo naŋgi Qotei misiliŋyoqneb.

17

Qotei na sambala uŋa kobaquja awai ugedamu yqas

1 Onaqa laŋ aŋgro 7 tabir 7 ojesoqneb deqaji bei na bosiqa merbej, “Ni endeq au.
Bamqa Qotei na sambala uŋa kobaquja a pegiyosim awai ugedamu yim ni osormit
unqam. Sambala uŋa di ya kokbaq di awejunu.
2 Mandor kokba kalil mandamq di unub qaji naŋgi a ombla na sambalaoqnsib laqneb.
Tamo kalil mandamq di unub qaji naŋgi dego a ti sambalaoqnsib laqneb. Deqa naŋgi
wain bul uyoqnsib nanarioqneb.”
3 Onaqa Qotei aqa Mondor na e siŋgilatbonaqa laŋ aŋgro dena e osiqa wadau sawaq
osi gilej. Osi gilnaqa e ŋam atsim uŋa bei sonaq unem. Uŋa di a wagme juwaŋ bei lent
aqa quraq di awesoqnej. Wagme juwaŋ aqa jejamuq di ñam gargekoba neŋgreŋyonab
soqneb. Ñam di Qotei misiliŋyo qaji ñam. Wagme juwaŋ di aqa gate 7 soqneb. Aqa qala
10 dego soqneb.
4 Uŋa di gara lent utru aiyela dena kabuosiq soqnej. Gol ti meniŋ naimyo ti kolilei
boledamu na ti walaosiq awesoqnej. Aqa baŋq di gambaŋ gol na gereiyo qaji ojesoqnej.
Aqa kumbra uge uge na ti aqa sambala kumbra jigat dena ti gambaŋ miligiq di
maqeleŋesoqnej. Aqa kumbra di Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ ugedamu.
5 Uŋa aqa lanjaq di aqa ñam neŋgreŋyonab soqnej. Ñam di sasir anjam. Aqa ñam bole
agiende, “Babilon qure kobaquja. A sambala uŋa kalil naŋgo ai. Mandam qa kumbra
uge uge kalil naŋgo ai agi a segi.” Aqa ñam bole agide.
6 Uŋa dena Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnsiqa ñumeleŋeqnaq
moreŋoqneb. Tamo uŋgasari naŋgi di Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib aqa ñam mare
mare laqneb qaji. Uŋa dena naŋgi ñumeqnaq naŋgo leŋ aiyeqnaqa a leŋ di wain bul
uyoqnsiq nanarioqnej. Yeqnaqa e di unsimqa tulaŋ prugugetosim are koba qaloqnem.

7 Onaqa laŋ aŋgro dena e merbej, “Ni kiyaqa are koba qaleqnum? Uŋa de wo wagme
juwaŋ lent wo naŋgo kumbra di sasir anjam. Wagme juwaŋ di agi gate 7 ti qala 10 ti unu.
A na uŋa di qolaiyejunu. Naŋgo aiyel sasir anjam di aqa utru uliejunu. Di e na babtitqa
ni que.
8 Wagme juwaŋ ni unonum qaji di a nami soqnej. A bini sosai. Bunuqna a olo sub
guma kobaq dena brantosim torei padalqas. Amqa tamo uŋgasari kalil mandamq di
unub qaji naŋgi na wagme juwaŋ di unsibqa tulaŋ prugugetqab. Wagme juwaŋ di a
nami soqnej. A bini sosai. A olo bunuqna brantqas. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei a
nami mandam atosaisosiqa naŋgi ŋambile gaigai sqajqa saidosiq ŋambile qa buk miligiq
di naŋgo ñam neŋgreŋyqa uratej.
9 “Tamo a areqalo bole ti sqas di a anjam endi geregere poiyem. Wagme juwaŋ aqa
gate 7 naŋgi dena mana 7 sigitnjrejunub. Uŋa di a mana 7 goge quraq di awejunu.
10 Gate 7 naŋgi dena mandor kokba 7 sigitnjrejunub. Mandor 5 naŋgi nami padaleb.
Qujai unu. Qujai a mandor brantosaiunu. A mandor brantqajqa tariŋeqnu. A bunuqna
mandor brantosim sokiñalayosim padalqas.
11 Wagme juwaŋ a dego mandor koba bei. A mandor kokba 7 naŋgo ambleq di unu. A
mandor koba namba 8. A dego torei padalqas. A nami soqnej bini sosai.
12 “Ariya qala 10 ni unjronum qaji di naŋgo utru e na ubtit ni quqwam. Naŋgi na
mandor kokba 10 sigitnjrejunub. Naŋgi dego mandor brantosaiunub. Naŋgi bunuqna
wagme juwaŋ aqa ñam osib a ombla mandor kokba sqab. Sokiñalayosib olo padalqab.
13 Naŋgi mandor kokba sosibqa areqalo qujaitosib naŋgo segi siŋgila ti ñam ti kalil
wagme juwaŋ di yqab.
14 Osib Kaja Du qa ŋiriŋosib qoto itqab. Amqa Kaja Du a qoto siŋgilaosimqa naŋgi
buŋnjrqas. Kaja Du a tamo kokba kalil naŋgo Tamo Koba. A mandor kokba kalil naŋgo
Mandor Koba. Tamo uŋgasari a ombla unub qaji naŋgi a ti qoto siŋgilaqab. Naŋgi di Kaja
Du na metnjrsiq aqa segi tamo uŋgasari sqajqa giltnjrej qaji. Deqa naŋgi aqa anjam bole
dauryeqnub.”
15 Onaqa laŋ aŋgro dena olo merbej, “Ya kokba sambala uŋa a di awesonaq ni unonum
qaji di aqa utru e na ubtit ni quqwam. Ya kokba dena tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi sigitnjrejunub. Naŋgi di leŋ segi segi, jejamu segi segi, anjam maro segi segi naŋgi.
16 Qala 10 ni unjronum qaji naŋgi ti wagme juwaŋ a ti naŋgi na sambala uŋa di
jeutosib a tulaŋ ugeugeiyosib gara bumbraŋyetosib aqa damu uyekritosib tanu ŋamyuwo
na koitqab.
17 Qotei a segi na mandor kokba 10 naŋgo are tigeltetnjrej deqa naŋgi aqa areqalo
dauryosib uŋa di degsib ugeugeiyqab. Deqa bati brantimqa naŋgi areqalo qujaitosib
naŋgo segi siŋgila ti ñam ti kalil wagme juwaŋ di yibqa Qotei aqa anjam kalil nami marej
qaji di aqa damu brantqas.
18 Uŋa ni unonum qaji di aqa utru e na ubtit ni quqwam. Uŋa di a qure kobaquja. A
mandor kokba kalil mandamq di unub qaji naŋgo mandor koba sosiqa naŋgi taqatnjre-
qnu.”

18

Babilon qure kobaquja a tulaŋ padalougetej

1 Onaqa laŋ aŋgro bei a laŋ qure uratosiq mandamq aiyeqnaq e unem. Laŋ aŋgro di
tulaŋ siŋgila koba. Aqa qasaŋ na walaej dena mandam kalil suwaŋekritej.
2 A tulaŋ leleŋosiqa endegsi marej, “Babilon qure kobaquja a padalougetqo! Od, a
padalougetqo! Babilon qure di mondor uge uge kalil naŋgo so sawa. Mondor uge naŋgi
ti qebari jigat naŋgi ti qebari uge kalil dego qure dia unub.
3 Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi Babilon ombla na sambalaoqnsib
laqneb. Deqa naŋgi wain siŋgila koba bul uyoqnsib nanarioqneb. Mandor kokba

mandamq di unub qaji naŋgi dego Babilon ombla na sambalaoqnsib laqneb. Silali qa wauo tamo naŋgi Babilon aqa kumbra uge uge dena silali koba oqneb. Babilon a kumbra tulaŋ ugedamu yoqnej. Aqa kumbra deqa a jemaiyosaioqnej."

4 Onaqa laŋ goge dia tamo bei a leleŋonaqa e aqa kakro quem. A endegsi marej, "O ijo tamo uŋgasari, niŋgi Babilon qure di uratosib ijoq boiy. Une kalil a yeqnu qaji di niŋgi yo uge. Aqa une deqa a gulbe tulaŋ ugedamu oqas. Niŋgi a beteryosib gulbe di o uge.

5 Babilon aqa une kalil di tumbolosiq oqsiq laŋ qure ojqoqa e unonum. Aqa kumbra uge deqa Qotei a are walyosaieqnu.

6 Niŋgi aqa kumbra uge kalil deqa a kambatiy. A kumbra uge yoqnsiqa olo di buŋyoqnsiqa kumbra tulaŋ ugedamu yeqnu. Niŋgi aqa kumbra uge deqa keretosib a kambatiy. A wain siŋgila koba gambaŋq di qamsiq bulyeqnu. Deqa niŋgi olo wain tulaŋ siŋgila koba bulyosib a kamba anaiyiy.

7 A na aqa segi ñam soqtoqnsiqa sambalaoqnsiqa kumbra uge uge yeqnu. Niŋgi aqa kumbra deqa keretosib a jaqatiŋ koba yibqa a akamugetqas. A segi qa mareqnu, 'E mandor koba unum. E ijo segi awo jaram kobaqujaq di awejunum. E uŋa qobul sai. Gulbe bei ijoq bqa keresai. Deqa e akamqasai.'

8 A degsi mareqnu deqa bati qujai qa gulbe tulaŋ uge uge aqaq aiyeleŋosim a makobaiyim akamugetqas. Osim a mamyimqa aqa jejamu ŋamyuwo na yugwas. Qotei Koba siŋgila ti unu qaji a degsim Babilon aqa kumbra uge qa pegiyosim tulaŋ padaltougetqas.

9 "Mandor kokba mandamq di unub qaji naŋgi Babilon ombla na sambalaoqnsib kumbra tulaŋ ugedamu yoqneb. Deqa Babilon a ŋamyuwo na yuim qurem oqoqnimqa mandor kokba naŋgi qurem di unsibqa akamaniyosib tulaŋ are gulbeinjrqas.

10 Naŋgi Babilon aqa jaqatiŋ koba di unsibqa tulaŋ ulaugetqab. Osib isaq di tigelesosib maroqnqab, 'O Babilon, ni qure kobaquja! Ni nami qure siŋgila koba soqnem! Ariya bini ni tulaŋ padalougetonum! Bati qujai qa ino kumbra uge aqa awai agi ni itonum!'

11 "Silali qa wauo tamo sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi Babilon aqa jaqatiŋ di unsibqa akamaniyoqnsibqa are tulaŋ gulbeinjroqnqas. Di kiyaqa? Tamo qudei naŋgi olo naŋgo iŋgi iŋgi awaiyoqnqasai.

12 Naŋgo iŋgi iŋgi agi gol, silva, meniŋ boledamu, kolilei tulaŋ boledamu, gara qat naimyo, gara lent utru segi segi, gara yauŋo pirqaqo. Naŋgo ñoro qudei agi ŋamtaŋ quleqt bole bole, iŋgi iŋgi elefan aqa qalagei na gereiyo qaji, iŋgi iŋgi ŋamtaŋ boledamu na gereiyo qaji, iŋgi iŋgi bras na gereiyo qaji, iŋgi iŋgi ain na gereiyo qaji, iŋgi iŋgi meniŋ naimyo na gereiyo qaji.

13 Naŋgo iŋgi iŋgi qudei agi meiwo, lei uyo qaji, sum koitib quleq oqwajqa, namur quleqt, goreŋ quleqt, wain, goreŋ goiyo qaji, bem sum. Naŋgo ñoro qudei agi makau, kaja, hos roŋgom ti, kaŋgal tamo naŋgo jejamu ti naŋgo qunuŋ ti. Iŋgi iŋgi kalil deqaji tamo qudei naŋgi olo bunu awaiyoqnqasai.

14 Deqa silali qa wauo tamo naŋgi na Babilon endegsib minjoqnqab, 'Iŋgi iŋgi kalil ni tulaŋ arearetmoqnej qaji agi ni uratmosib koboonub. Ñoro bole bole kalil ni silali kobaquja na awaiyem qaji de ti ino wala bole bole ti agi koboonub. Deqa iŋgi iŋgi kalil deqaji ni olo bunu unqasai bole sai.'

15 "Silali qa wauo tamo naŋgi na iŋgi iŋgi deqaji gargekoba qariŋyeqnabqa Babilon na awaiyoqnsiqa silali tulaŋ koba enjroqnej. A kumbra di yoqnej deqa bunuqna a jaqatiŋkobaiyqas. Yimqa silali qa wauo tamo naŋgi di unsibqa ulaugetosib isaq di tigelesosibqa akamaniyoqnsib are tulaŋ gulbeinjroqnqas.

16 Osib endegsib Babilon minjoqnqab, 'O qure koba Babilon, ni tulaŋ padalougetonum! Nami ni gara qat tulaŋ naimyo na kabuoqnsimqa gara lent utru segi segi jugoqnsimqa ino jejamu gol na ti meniŋ boledamu na ti kolilei boledamu na ti walatoqnsim soqnem.

17 Deqa bati qujai qa ino silali ti ino wala ti kalil agi saiekritonub.' Silali qa wauo tamo naŋgi degsib Babilon minjoqnqab.
"Qobuŋ ojo tamo naŋgi ti tamo qobuŋ na laqnub qaji naŋgi ti tamo qobuŋq di
waueqnub qaji naŋgi ti tamo yuwalq dena silali eqnub qaji naŋgi ti kalil Babilon qure
koqyosibqa isaq di tigelesqab.
18 Tigelesosib ŋamyuwo na a yuim qurem oqoqnimqa di unsibqa tulaŋ leleŋoqnsib
maroqnqab, 'Qure endi tulaŋ kobaquja. Qure bei qure ende ti keresai.'
19 Naŋgi degsib maroqnsibqa wi sum oqnsib naŋgo gateq di atoqnsibqa akamaniyoqn-
sibqa are tulaŋ gulbeinjroqnqas. Osib tulaŋ leleŋoqnsib endegsib Babilon minjoqnqab,
'O qure koba Babilon, ni padalougetonum! Qobuŋ taqato tamo yuwalq di laqnub qaji
naŋgi inoq dena silali tulaŋ koba oqneb. Deqa naŋgi ino jaqatiŋ di unsibqa are tulaŋ
gulbeinjroqnqas. O aiyo! Bati qujai qa ni torei padalougetonum!'
20 "O laŋ qure ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari niŋgi ti tamo kalil Yesus na aqa anjam
mare mare laqajqa qariŋgej qaji niŋgi ti Qotei aqa medabu o tamo niŋgi ti Babilon
qure padalougetqo di unsib areboleboleiŋgeme. Babilon aqa kumbra uge kalil Qotei na
unekritosiqa deqa keretosiq awai uge yqo. Babilon na niŋgi ugeugeiŋgoqnej deqa Qotei
na kamba a ugeugeiyqo."
21 Ariya anjam di koboonaqa laŋ aŋgro siŋgila koba bei a bosiqa bem sum kuroyo
qaji meniŋ kobaquja osiq soqtosiqa yuwalq di waiyej. Osiqa marej, "Qotei na degsim
Babilon qure koba siŋgila na waiyim tamo qudei na olo bunu a unqasai.
22 O Babilon qure, bunuqna tamo naŋgi inoq di gombiŋ ti yumba ti gul ti naŋgo anjam
ato olo quoqnqasai. Iŋgi iŋgi gereiyo tamo naŋgi dego olo bunu inoq di sqasai. Bem sum
kuroyibqa inoq di olo anjam atim quqwasai.
23 Waŋal inoq di olo puloŋqasai. Inoq di tamo uŋa wo olo baŋ ojqasai. Deqa naŋgo aiyel
anjam inoq di bunu quqwasai. Nami ino silali qa wauo tamo naŋgi tamo kokba soqneb.
Ariya bini naŋgi koboonub. O Babilon, ni ino gumaniŋ kumbra na tamo uŋgasari sawa
sawa kalilq di unub qaji naŋgi gisa gisaŋnjroqnem.
24 "Babilon qure a na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi ti Qotei aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi ti ñumeqnaq moreŋoqneb. Aqa une di aqa jejamuq di sonaqa Qotei a unqo.
Tamo uŋgasari kalil jeu tamo naŋgi na ñumoqneb qaji naŋgo leŋ aiyeqnaq Qotei a unsiqa
une di Babilon aqa jejamuq di atqo."

19

Tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa ñam soqtoqneb

1 Onaqa laŋ goge dia tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi murqumyeqnabqa e naŋgo
kakro quem. Naŋgi murqumyoqnsib endegsib maroqneb, "Iga gago Qotei aqa ñam
soqtoqnqom! A ñam koba ti siŋgila koba ti unu. Iga padalqa laqnamqa a na iga eleŋej.
2 A kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnu. Agi a na sambala uŋa
kobaquja pegiyqo. Uŋa dena aqa sambala kumbra na tamo uŋgasari kalil mandamq
di so qaji naŋgi ugeugeinjroqnej. Osiqa Qotei aqa wau tamo naŋgi dego ñumeqnaq
moreŋoqneb. Aqa une deqa Qotei na a awai uge yqo."
3 Ariya naŋgi olo leleŋoqnsib endegsib maroqneb, "Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom!
Ŋamyuwo na Babilon qure yuim aqa qurem bati gaigai oqoqnqas!" Naŋgi degsib
maroqneb.
4 Onaqa tamo gate 24 naŋgi ti wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi ti siŋga pulutosibqa
Qotei awo jaramq di awejunu qaji a qa louoqnsib maroqneb, "Bole. Iga Qotei aqa ñam
soqtoqnqom!"
5 Onaqa awo jaram jojomq di tamo bei a tigelosiqa anjam bei marnaqa e aqa kakro
quem. A leleŋosiq endegsi marej, "Qotei aqa wau tamo niŋgi ti tamo uŋgasari Qotei qa
ulaeqnub qaji niŋgi ti tamo laŋaj ti tamo ñam ti kalil niŋgi Qotei aqa ñam soqtoqniy!"

Kaja Du aqa uŋa baŋ ojqa batiqo

6 Onaqa laŋ goge dia tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi murqumyoqnsib anjam mareqnabqa e naŋgo kakro quem. Naŋgo kakro di ya kobaquja meli dosiq anjam atobulej. Naŋgo kakro di kola aisiq anjam atobulej. Naŋgi tulaŋ leleŋoqnsibqa endegsib maroqneb, "Iga gago Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqnqom! Siŋgila kalil aqaq di unu. Deqa bini a Mandor Koba sosiq iŋgi iŋgi kalil taqateqnu!

7 Bini iga Qotei qa tulaŋ areboleboleigoqnimqa aqa ñam soqtoqnqom. Di kiyaqa? Kaja Du na aqa uŋa baŋ ojqa bati brantqoqa aqa uŋa a walaosiqa aqa jejamu gereiyqo.

8 Qotei na a gara qat tulaŋ naimyo jigetqo. Gara di tulaŋ milalosiq suwaŋejunu." Gara qat naimyo dena kumbra bole tiŋtiŋ kalil sigitejunu. Kumbra bole di Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi dauryeqnub.

9 Onaqa laŋ aŋgro dena olo merbej, "Ni anjam endegsim neŋgreŋye, 'Kaja Du aqa uŋa baŋ ojqa batiqo deqa aqa Abu Qotei na iŋgi koba goiqo. Goisiq aqa segi tamo uŋgasari naŋgi metnjrqoqa iŋgi uyqa bonub. Bonub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.' " Osiqa merbej, "Anjam endi Qotei aqa anjam bole."

10 Laŋ aŋgro na e degsi merbonaqa e aqa areq di siŋga pulutosim a biŋiyqa laqnamqa a na olo merbej, "Ni e biŋibaim! E ni bul. E ni ti tamo kalil Yesus aqa anjam qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ti koba na wau qujai. Iga kalil was. Deqa ni Qotei segi biŋiyoqnime. Iga qalie, Yesus a Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi aqa anjam palonteqnub."

Jon a tamo hos quraq di awesonaq unej

11 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋ waqonaqa hos qat bei brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa ñam agiende, "Qotei aqa wau geregere taqateqnu qaji tamo." Aqa ñam bei, "Kumbra bole yeqnu qaji tamo." A kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjroqnsiqa naŋgi qoto itnjreqnu.

12 Aqa ŋamdamu ŋam puloŋ bul puloŋeqnu. Aqa gateq di gate tatal gargekoba atejunu. Gate tatal di mandor kokba naŋgi na ateqnub deqaji bul. Aqa jejamuq di ñam bei neŋgreŋyeb unu. Ñam di a segi qalie. Tamo bei a ñam di qaliesai.

13 A gara olekoba osiqa leŋq di tuqtosiq dena kabuejunu. Aqa ñam endegsib mareqnub, "Qotei aqa Anjam."

14 Qaja tamo tulaŋ gargekoba laŋ qureq dena hos segi segi osibqa hos quraq di awoeleŋosib tamo di dauryosib gileqnab e unjrem. Hos naŋgi di qat kalil. Qaja tamo naŋgi di gara qat tulaŋ naimyo milalo jigejunub.

15 Tamo di aqa medabuq na serie olekoba tulaŋ qala uge branteqnu. A serie di osimqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi ñumeleŋqas. A bu toqoŋ ain na gereiyo qaji di dego ojsimqa dena tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi siŋgila na taqatnjroqnqas. Osimqa wain gei parato qaji kulumq di aqa siŋga waiyosim wain gei paraparainjrqas. Kulum dena Qotei siŋgila koba ti unu qaji aqa minjiŋ sigitejunu.

16 Tamo di aqa gara olekobaqsi aqa qaloqsi ñam endegsib neŋgreŋyeb unu, "Mandor kokba kalil naŋgo Mandor Koba. Tamo kokba kalil naŋgo Tamo Koba."

17 Onaqa laŋ aŋgro bei seŋq di tigelesonaq e unem. A tulaŋ leleŋosiqa qebari kalil laŋ sorgomq di pururueqnub qaji naŋgi endegsi minjrej, "Niŋgi bosib koroabqa Qotei na iŋgi koba atsim metŋgim niŋgi uyiy.

18 Mandor kokba ti qaja tamo naŋgo gate kokba ti tamo siŋgila ti hos naŋgi ti tamo hos quraq di awejunub qaji naŋgi ti naŋgo qusa niŋgi bosib uyiy. Kaŋgal tamo ti tamo naŋgo segi wau ojo qaji naŋgi ti tamo laŋaj ti tamo ñam ti kalil naŋgo qusa niŋgi bosib uyiy."

19 Onaqa e olo ŋam atsimqa mandam qaji mandor kokba kalil naŋgi ti naŋgo qaja tamo naŋgi ti wagme juwaŋ a ti bosib koroesonab unjrem. Naŋgi na tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa qaja tamo naŋgi ti qoto itnjrqa marsib koroesoqneb.

20 Ariya tamo dena wagme juwaŋ wo gisaŋ anjam maro qaji wagme juwaŋ wo naŋgi
aiyel ojej. A na naŋgi aiyel ŋambile sonab ojsiqa wainjrnaq ŋamyuwoq aiyeb. Ŋamyuwoq
di meniŋ kalil yusiq ñaŋgaeqnu. Wagme juwaŋ aqa ulatamuq di gisaŋ anjam maro qaji
wagme na maŋwa tulaŋ kokba yoqnej. Aqa kumbra dena a na tamo uŋgasari naŋgi gisa
gisaŋnjroqnej. Tamo uŋgasari naŋgi di wagme juwaŋ aqa toqor osib aqa sulum biŋiyoqneb.
21 Onaqa tamo hos quraq di awesoqnej qaji a na wagme juwaŋ aqa qaja tamo kalil
naŋgi ñumeqnaq moreŋoqneb. Serie olekoba aqa medabuq na brantej qaji dena naŋgi
ñumoqnej. Onaqa qebari kalil naŋgi bosib qaja tamo naŋgo qusa uynab mene diqnjrej.

20

Satan a wausau 1,000 sub guma kobaq di sqas

1 Onaqa laŋ aŋgro bei laŋ goge na mandamq aiyeqnaq e unem. Qotei na a siŋgila
yonaqa a sub guma koba taqatqajqa marsiq sil rauŋga osiq mandamq aiyej.
2 Aisiq amal kobaquja ojsiq sil dena tontej. Amal di wausau 1,000 tontim sqas. A nami
soqnej qaji. Aqa ñam Satan. Aqa ñam bei, “Tamo Uŋgasari Kalil Naŋgo Ñam Ugetetnjro
Qaji.”
3 Laŋ aŋgro dena Satan ojsiq tontosiqa sub guma kobaq di waiyej. Waiyosiqa sub me
kabutosiqa qandimtej. A dia wausau 1,000 sqas. Deqa a na sawa bei bei qaji naŋgi olo
gisa gisaŋnjrqasai. A subq di tariŋosim soqnimqa wausau 1,000 di koboamqa a olo uratib
oqedosim sokiñalayqas.
4 Onaqa e awo jaram kokba qudei unjrem. Awo jaram kokbaq di tamo qudei naŋgi
awoeleŋesoqneb. Tamo naŋgi di Qotei na wau enjrnaqa naŋgi awo jaram kokbaq di
awoosib tamo uŋgasari naŋgi peginjroqneb. Onaqa e tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
nami moreŋeb qaji naŋgo qunuŋ unjrem. Tamo uŋgasari naŋgi di nami Yesus aqa ñam
maroqnsibqa Qotei aqa anjam siŋgila na ojesoqneb deqa jeu tamo naŋgi na naŋgo
kakro giŋgeŋnjrnab naŋgi moreŋeb. Tamo uŋgasari naŋgi di wagme juwaŋ aqa sulum wo
biŋinjrosaioqneb. Naŋgo lanjaqsi baŋqsi wagme juwaŋ aqa toqor osai. Deqa naŋgi olo
ŋambile osib wausau 1,000 Kristus ombla mandor kokba sqab.
5 Di subq na tigelo namo qaji. Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosai
qaji naŋgi bati deqa ŋambile oqasai. Naŋgi mati tariŋosib soqnibqa wausau 1,000 di
koboamqa naŋgi subq na tigelqab.
6 Tamo uŋgasari namoosib subq na tigelqab qaji naŋgi di Qotei aqa segi tamo uŋgasari
bole. Deqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas. Naŋgi moiyo bunu qaji turqasai. Moiyo
dena naŋgi taqatnjrqa keresai dego. Naŋgi Qotei aqa Kristus wo naŋgo atra tamo sosib
wausau 1,000 Kristus ombla mandor kokba sqab.

Satan a bati gaigai ŋamyuwo kobaq di jaqatiŋ oqnsim sqas

7 Wausau 1,000 di koboamqa sub guma koba aqa me olo waqtibqa Satan a subq dena
oqedqas.
8 Oqedosim sawa sawa kalilq giloqnsimqa tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjroqnqas.
Tamo uŋgasari naŋgi di Gok sawa ti Magok sawa ti dena beleŋqab. Satan na naŋgi
koroinjrimqa qoto qa gilqab. Naŋgo qaja tamo naŋgi tulaŋ gargekoba. Naŋgi ulul bul
sisiyqa keresai.
9 Naŋgi sawa sawa kalilq dena bosib Qotei aqa qure koba a na tulaŋ qalaqalaiyeqnu
qaji di agutesqab. Osib Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgo so sawa dego agutesqab. Yim
bati deqa laŋ goge na ŋamyuwo aisim qaja tamo naŋgi di koitnjrqas.
10 Satan a naŋgi gisa gisaŋnjroqnej aqa une deqa Qotei na a waiyim ŋamyuwoq aiqas.
Ŋamyuwoq di meniŋ kalil yusiq ñaŋgaeqnu. Wagme juwaŋ wo gisaŋ anjam maro qaji
wagme juwaŋ wo naŋgi aiyel nami ŋamyuwoq di breinjreb unub. Deqa Satan a dego

Qotei na waiyim ŋamyuwoq aisim naŋgi aiyel koba na bati gaigai qolo ti qanam ti ŋamyuwoq di jaqatiŋ oqnsib sqab.

Qotei a awo jaram kobaqujaq di awesoqnej

11 Onaqa e awo jaram kobaquja bei tulaŋ qat unem. Tamo awo jaramq di awesoqnej qaji aqa ulatamuq dena mandam ti laŋ ti jaraiyosib loumeb.
12 E ŋam atsimqa tamo uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi awo jaram namoq di tigelesonab unjrem. Tamo ñam ti tamo laŋaj ti kalil e unjrem. Unjreqnam laŋ aŋgro qudei naŋgi na buk qudei osi bosib waqteleŋeb. Buk miligiq di kumbra kalil tamo uŋgasari naŋgi nami yoqneb qaji di Qotei na neŋgreŋyonaq soqnej. Buk bei dego laŋ aŋgro naŋgi osi bosib waqteb. Buk di ŋambile gaigai sqajqa buk. Tamo awo jaramq di awesoqnej qaji a buk miligiq di anjam sisiyosiq anjam dena tamo uŋgasari moreŋo qaji naŋgi peginjrej.
13 Tamo uŋgasari kalil nami yuwalq di moreŋeb qaji naŋgi yuwal na uratnjrnaq tigeleb. Moiyo Qure na dego tamo uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi uratnjrnaq tigeleb. Tamo awo jaramq di awesoqnej qaji a na tamo uŋgasari naŋgo segi segi kumbra kalil dena naŋgi peginjrej.
14 Osiqa Moiyo Qure osiq ŋamyuwo kobaq di waiyej. Ŋamyuwo koba di moiyo bunu qaji.
15 Tamo uŋgasari kalil naŋgo ñam ŋambile qa buk miligiq di sosai qaji naŋgi di Qotei na breinjrnaq ŋamyuwo kobaq aiyeleŋeb.

21

Laŋ bunuj ti mandam bunuj ti brantqab

1 Onaqa e laŋ bunuj ti mandam bunuj ti unjrem. Laŋ namij ti mandam namij ti koboeb. Yuwal dego koboej.
2 Onaqa e Qotei aqa qure koba Jerusalem bunuj di dego unem. Qure di Qotei aqaq di sosiqa laŋ goge dena mandamq aiyeqnaq e unem. Qure di aqa wala tulaŋ boledamu. Uŋa a tamo baŋ ojqa osim walaqas dego kere.
3 Onaqa awo jaram namoq di tamo bei a tigelosiq anjam marnaqa e aqa kakro quem. A tulaŋ leleŋosiqa marej, “Niŋgi quiy. Bini Qotei aqa tal aisiq tamo uŋgasari naŋgoq di unu. Deqa Qotei a naŋgo ambleq di sqas. Naŋgi aqa segi tamo uŋgasari sqab. Od, Qotei a naŋgi koba na sqab. A naŋgo Qotei sqas.
4 A naŋgo ŋam ya kalil nuntetnjrqas. Deqa naŋgi olo akamqasai. Naŋgi olo moreŋqasai. Naŋgi olo are gulbeinjrqasai. Naŋgi olo jaqatiŋ oqasai. Kumbra namij kalil di koboqas.”
5 Onaqa tamo awo jaramq di awesoqnej qaji a marej, “Niŋgi quiy. E iŋgi iŋgi kalil bunuj atonum.” Osiqa merbej, “Ni ijo anjam kalil endi neŋgreŋye. Anjam endi bole. Tamo naŋgi qusib marqab, ‘Bole.’ ”
6 Osiqa olo merbej, “Bati kereqo. E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. E iŋgi iŋgi kalil qa utru. Wau kalil e yeqnum qaji di e olo koboteqnum. Tamo a ya qaryimqa e na ŋambile qa ya jumbumq dena tigsiy anaiyit uyqas. Ya di awai saiqoji. E na laŋa anaiyqai.
7 Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na iŋgi iŋgi kalil di laŋa yqai. E aqa Qotei soqnit a ijo aŋgro sqas.
8 “Ariya tamo ulakobaeqnub qaji naŋgi ti tamo Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi ti ŋamyuwo kobaq aiqab. Tamo kumbra uge uge yo qaji, leŋ ojo qaji, sambala kumbra yo qaji, gumaniŋo qaji, quñam qalo qaji, gisaŋ qotei biŋinjro qaji, gisaŋ anjam maro qaji naŋgi di ŋamyuwo kobaq aiyeleŋqab. Ŋamyuwoq di meniŋ yusiq ñaŋgaeqnu. Ŋamyuwo di moiyo bunu qaji.”

Jon a Jerusalem bunuj unej

9 Onaqa laŋ aŋgro 7 tabir 7 ojesoqneb naŋgi deqaji bei bosiqa ijo areq di tigelej. Tabir
7 miligiq di nami gulbe uge uge 7 jigsib bilentonab mandamq aisiq tamo uŋgasari naŋgi
tulaŋ ugeugeinjrsiq Qotei aqa minjiŋ kobotej. Laŋ aŋgro dena merbej, “Ni endeq au.
Bamqa Kaja Du aqa uŋa bunuj walaqo qaji di osormit unqam.”
10 Onaqa Qotei aqa Mondor na e siŋgilatbonaqa laŋ aŋgro dena e osiqa mana tulaŋ goge
kobaq oqej. Oqsiq dia Qotei aqa qure koba Jerusalem bunuj osorbej. Qure di Qotei aqaq
di sosiqa laŋ goge dena mandamq aiyeqnaq e unem.
11 Qure di Qotei aqa riaŋ na tulaŋ suwantej. Qotei aqa riaŋ di tulaŋ bolequja. A meniŋ
boledamu bul. A tulaŋ suwaŋosiq meniŋ jaspa bulej. Osiqa tulaŋ jeqilosiq qunuŋ bulej.
12 Qure di naŋgi na dadaŋyeb. Dadaŋ di tulaŋ goge koba. Dadaŋ di aqa siraŋme 12
soqneb. Siraŋme jojomq di laŋ aŋgro 12 naŋgi tigelesoqneb. Siraŋmeq di Israel tamo
uŋgasari naŋgo moma utru 12 naŋgo ñam neŋgreŋyonab soqneb.
13 Dadaŋ guta qa di siraŋme qalub soqneb. Dadaŋ tauŋ qa di siraŋme qalub soqneb.
Dadaŋ bebeŋ qa di siraŋme qalub soqneb. Dadaŋ guma qa di siraŋme qalub soqneb.
14 Meniŋ kokba 12 na dadaŋ aqa utru siŋgilateb. Meniŋ quraq di tamo 12 Kaja Du na
qariŋnjrnaq aqa anjam mare mare laqneb qaji naŋgo ñam atnab soqneb.
15 Laŋ aŋgro e anjam merbej qaji a toqoŋ bei gol na gereiyo qaji di ojesoqnej. Ojsiqa
qure ti qure aqa dadaŋ ti dadaŋ aqa siraŋme ti naŋgo ole keretej.
16 Qure aqa par ti ole ti kerekere. Laŋ aŋgro dena toqoŋ di osiqa qure keretej di aqa
par ti ole ti goge ti 2,200 kilomita. Qure aqa par ti ole ti goge ti kerekere.
17 Laŋ aŋgro na qure aqa dadaŋ keretej di aqa goge 144 meta. Toqoŋ laŋ aŋgro na
ojesoqnej qaji di mandam qaji toqoŋ. Kereto dena a na dadaŋ keretej.
18 Qure aqa dadaŋ di Qotei na meniŋ jaspa na gereiyej. Qure di gol na gereiyej. Qure
di tulaŋ riaŋosiq qunuŋ bulej.
19 Meniŋ boledamu segi segi na dadaŋ aqa utru walatej. Meniŋ boledamu namba 1
aqa ñam jaspa. Meniŋ namba 2 aqa ñam sapaia. A qenjent. Meniŋ namba 3 aqa ñam
aget. Meniŋ namba 4 aqa ñam emeral. A ŋam baŋga gesgi bul.
20 Meniŋ namba 5 aqa ñam sadonikis. A lentosiq qatej dego. Meniŋ namba 6 aqa ñam
konilian. A lent. Meniŋ namba 7 aqa ñam krisolait. A merient. Meniŋ namba 8 aqa
ñam beril. A ŋam baŋga gesgi bul. Meniŋ namba 9 aqa ñam topas. A merient. Meniŋ
namba 10 aqa ñam krisopres. Meniŋ namba 11 aqa ñam haiasin. Meniŋ namba 12 aqa
ñam ametis. A lent.
21 Dadaŋ aqa siraŋ 12 di meniŋ qat kokba 12. Meniŋ kokba di kolilei tanu bul. Siraŋ
segi segi di meniŋ qat qujai. Qure aqa gam kalil gol na gereiyeb. Gam di tulaŋ jeqilosiq
qunuŋ bulej.
22 Qure dia e atra tal bei unosai. Tamo Koba Qotei siŋgila ti unu qaji aqa Kaja Du wo
naŋgi segi aiyel qure di aqa atra tal.
23 Qure di seŋ ti bai ti na suwantosai. Qotei aqa segi riaŋ na qure di suwanteqnu. Kaja
Du a segi qure di aqa puloŋ.
24 Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi qure di aqa riaŋ na walwelo-
qnqab. Mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji naŋgi na naŋgo ñoro bole bole
oqnsib qure miligiq osi boqnqab.
25 Dadaŋ aqa siraŋme kalil waqesqab. Olo kabuesqasai. Bati gaigai waqesqab. Qure
dia qolooqnqasai. Gaigai suwaŋo sqas.
26 Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi na naŋgo wala ti naŋgo ñoro bole
bole ti oqnsib qure koba di miligiq osi boqnqab.
27 Ariya tamo kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi ti tamo gisaŋ anjam mareqnub qaji
naŋgi ti iŋgi iŋgi jiga ti kalil qure di miligiq gilqa keresai. Tamo uŋgasari naŋgo ñam
ŋambile qa buk miligiq di Qotei na neŋgreŋyej qaji naŋgi segi qure di miligiq gilqa kere.
Ŋambile qa buk di agi Kaja Du aqa segi buk.

22

Jon a ŋambile qa ya ti ŋam ti unej

1 Onaqa laŋ aŋgro dena e ya bei osorbej. Ya di ŋambile qa ya. Ya di tulaŋ rianosiq qunuŋ
bulej. Ya di Qotei aqa Kaja Du wo naŋgo awo jaramq dena bosiq qure aqa gam koba
dauryosiq sumoqnej.
2 Ya qalaq di ŋambile qa ŋam bei tigelesoqnej. Ŋam di bai segi segi gei utru yoqnqas.
Bai bei gei utru bei yqas. Bai bei gei utru bei yqas. Degsim gilsim gei utru 12 yqas. Aqa
baŋga na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo ma kobotetnjroqnqas. 3 Iŋgi
kalil Qotei a uge qa mareqnu qaji naŋgi qure dia sqasai.
Qure dia Qotei aqa Kaja Du wo naŋgo awo jaram sqas. Qotei aqa wau tamo naŋgi a qa
louoqnqab.
4 Osib aqa ulatamu unoqnqab. A na aqa segi ñam naŋgo lanjaq di neŋgreŋyim sqas.
5 Qure dia ambruqasai. Deqa waŋal qatrentqasai. Seŋ suwaŋqasai. Tamo Koba Qotei
a segi na tamo uŋgasari naŋgi suwantnjroqnim naŋgi bati gaigai mandor kokba sqab.

Yesus a boqujatqas

6 Onaqa laŋ aŋgro dena olo merbej, “Anjam endi bole kalil. Tamo naŋgi qusib
marqab, ‘Bole.’ Tamo Koba Qotei na aqa laŋ aŋgro qariŋyqoqa bosiq aqa wau tamo naŋgi
kumbra urur brantqas qaji di osornjrqo. Qotei na aqa medabu o qaji tamo naŋgo are
tigeltetnjreqnaqa naŋgi aqa anjam palonteqnub.
7 Niŋgi quiy. Yesus a marqo, ‘E nuŋgoq boqujatqai.’ ”
Tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam e buk endia neŋgreŋyonum qaji di dauryqab di
naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.
8 E Jon. E anjam kalil endi quem. Kumbra kalil e ubtosim buk endia neŋgreŋyonum
qaji di e unem. Unsimqa laŋ aŋgro kumbra di osorbej qaji aqa areq di siŋga pulutosim a
biŋiyqa laqnamqa a na merbej,
9 “Ni e biŋibaim! E ni bul. E ni ti ino was agi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi ti koba
na wau qujai. Tamo uŋgasari buk endia anjam dauryeqnub qaji naŋgi dego iga koba na
wau qujai. Deqa ni Qotei segi biŋiyoqnime.”
10 Osiqa merbej, “Qotei aqa anjam ni buk endia neŋgreŋyonum qaji di tentaim. Kumbra
kalil ni ubtosim buk endia neŋgreŋyonum qaji di brantqa bati jojomqo.
11 Deqa uŋgum. Tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi olo kumbra uge
uge yoqnebe. Tamo uŋgasari kumbra jigat yeqnub qaji naŋgi olo kumbra jigat yoqnebe.
Tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi olo kumbra bole bole yoqnebe. Tamo
uŋgasari Qotei aqa kumbra boleq di sosib dauryeqnub qaji naŋgi olo aqa kumbra boleq
di sosib dauryoqnebe.”
12 Yesus a mareqnu, “Niŋgi quiy. E urur boqujatqai. Bosiy tamo naŋgo kumbra segi
segi pegiyosiy awai enjrqai.
13 E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. E segi namo qaji. E segi
bunu qaji dego. E iŋgi iŋgi kalil qa utru. Wau kalil e yeqnum qaji di e olo koboteqnum.
14 “Tamo uŋgasari naŋgo gara yansonab qatej qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjrim sqab.
Naŋgi ŋambile qa ŋam gei osib uyqa kere. Naŋgi Qotei aqa qure koba dego miligiq gilqa
kere. Deqa naŋgi areboleboleinjrim sqab.
15 Ariya tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi Qotei aqa qure koba di
miligiq gilqasai. Naŋgi oqeq di sqab. Tamo uŋgasari gumaniŋo qaji, quñam qalo qaji,
sambala kumbra yo qaji, leŋ ojo qaji, gisaŋ qotei biŋinjro qaji, gisaŋ kumbra dauryqajqa
tulaŋ arearetnjro qaji naŋgi Qotei aqa qure koba di miligiq gilqasai. Naŋgi oqeq di sqab.
16 E Yesus. E na ijo laŋ aŋgro qariŋyonumqa niŋgi qure qureq di ijo ñam qa koroeqnub
qaji nuŋgoq aisiq anjam endi palontosiq merŋgwo. E Mandor Koba Devit aqa leŋ na

ŋambabem qaji. E Devit aqa Aŋgro. Nebeqa burbas bunuj oqeqnu dego kere e degsim minjaleqnum."

17 Qotei aqa Mondor wo Kaja Du aqa uŋa bunuj wo naŋgi aiyel na mareqnub, "Yesus, ni aue." Tamo kalil ijo anjam endi queqnub qaji naŋgi marebe, "Yesus, ni aue." Tamo bei a ya qaryimqa bosim ŋambile qa ya osim uyem. Ya di awai saiqoji. Qotei na laŋa anaiyqas.

Jon a anjam bei siŋgila na marej

18 E Qotei aqa anjam buk endia neŋgreŋyonum. Tamo kalil anjam endi queqnub qaji naŋgi e siŋgila na endegsi minjrqai. Tamo bei a anjam bei osim Qotei aqa anjam ende ti turtqas di gulbe uge uge kalil e ubtosim buk endia neŋgreŋyonum qaji di Qotei na kamba tamo di yqas.

19 Tamo bei a Qotei aqa anjam e buk endia neŋgreŋyonum qaji mutu bei osim taqal waiyqas di Qotei na kamba tamo di taqal waiyimqa a ŋambile qa ŋam gei osim uyqasai. A Qotei aqa qure koba miligiq gilqasai dego.

20 Tamo a kumbra endi kalil ubtosiq marqo qaji a olo marqo, "Bole, e boqujatqai."
Anjam endi bole. O Tamo Koba Yesus, ni aue.

21 Tamo Koba Yesus a tamo uŋgasari kalil naŋgi qa are boleiyeme. Bole.

Anjam Mutu Qudei

Ni qalie bei oqajqa are soqnimqa kiyo gulbe bei inoq di brantimqa kiyo ni Qotei aqa anjam mutu endi sisiy.

1 Ni Qotei qa qalieqajqa marsimqa ni anjam mutu endi sisiy:

Aposel 14:14-17	Aposel 17:22-31	Rom 1:18-23
Rom 11:33-36	1 Korin 8:4-6	Mak 12:29-30
Jon 4:23-24	1 Timoti 1:17	1 Timoti 6:15-16
Hibru 4:13	Hibru 10:30-31	Jems 1:17
1 Pita 1:14-17	1 Jon 1:5	1 Jon 4:7-12, 16
2 Korin 1:3	Jut 24-25	Uli Anjam 4:8-11
Uli Anjam 15:3-4		

2 Ni Qotei aqa Ŋiri Yesus Kristus qa qalieqajqa marsimqa ni anjam mutu endi sisiy:

Jon 1:1-18	Filipai 2:5-11	Kolosi 1:15-20
Kolosi 2:9-10	Hibru 1:1-14	Rom 1:3-4
2 Korin 4:4-6	Luk 1:26-38	Galesia 4:4-5
Matyu 16:13-17	Jon 5:19-29	Jon 6:35-40
Jon 11:25-27	Jon 14:5-11	Jon 17:1-5
Jon 20:26-31	Aposel 3:13-16	Aposel 4:10-12
1 Jon 2:1-2	1 Jon 5:20	Uli Anjam 19:11-16

3 Ni are qalonum kiyo, “Qotei a e qa are qalosaieqnu.” Degamqa ni anjam mutu endi sisiy:

1 Jon 4:9-10	Rom 5:8	Jon 3:16
1 Timoti 2:3-6	2 Pita 3:9	

4 Ni are qalonum kiyo, “E une saiqoji.” Degamqa ni anjam mutu endi sisiy:

Rom 3:10-12, 23-24	Rom 5:12	Galesia 3:22
1 Jon 1:8-10	Jon 3:18-20, 36	Aposel 17:30-31
Kolosi 3:5-10	Rom 6:23	Galesia 6:7-8
2 Tesalonaika 1:7-9	1 Pita 4:3-5	Uli Anjam 20:11-15

5 Ni are qalonum kiyo, “Qotei na ijo une kobotqasai.” Degamqa ni anjam mutu endi sisiy:

Aposel 5:31	Aposel 10:43	Aposel 26:18
Efesus 1:7	Kolosi 1:13-14	Kolosi 2:13-14
1 Timoti 1:15-16	Hibru 10:17-18	1 Jon 1:8-10

6 Ino areqalo qujai agi Yesus Kristus na ni oqajqa. Deqa ni anjam mutu endi sisiy:

Jon 1:12	Jon 3:15-18, 36	Jon 14:6
Jon 20:31	Aposel 4:12	Aposel 16:30-31
Rom 3:20-22	Rom 10:9-10	Galesia 2:16
Efesus 2:8-9		

7 Ni qaliesai, ni ŋambile gaigai sqam kiyo sai kiyo? Deqa ni anjam mutu endi sisiy:

Jon 3:1-16	Jon 5:19-29	Jon 11:25-26
Jon 14:6	Jon 17:2-3	Jon 20:31
Rom 8:10-17	2 Korin 5:17	Efesus 2:1-6
Kolosi 2:13	Taitus 3:4-7	1 Jon 5:11-13

8 Ni maronum kiyo, "E Qotei pailyoqnqai e?" Degamqa ni anjam mutu endi sisiy:

Matyu 6:5-13	Matyu 7:7-11	Matyu 14:23
Matyu 18:19-20	Mak 1:35	Mak 11:24-25
Luk 5:16	Luk 6:12	Luk 18:1-8
Luk 21:36	Jon 14:13-14	Jon 15:7
Jon 16:23-24	Rom 8:26-27	Rom 12:12
Efesus 6:18	Filipai 4:6-7	Kolosi 4:2
1 Tesalonaika 5:17	1 Timoti 2:1-4, 8	1 Timoti 4:4-5
Hibru 4:16	Hibru 10:19-22	Jems 1:5-8
Jems 4:2-3	Jems 5:13-18	1 Pita 4:7
1 Jon 3:21-22	1 Jon 5:14-15	

9 Ni maronum kiyo, "E iŋgi kiye qa Qotei pailyqai?" Degamqa ni anjam mutu endi sisiy:

Luk 11:1-4	Luk 22:32, 39-46	Jon 17:1-26
Aposel 4:24-31	Aposel 16:25	Rom 1:9-10
Rom 10:1-2	Rom 15:30-33	2 Korin 12:7-10
Efesus 1:15-20	Efesus 3:14-21	Efesus 6:19-20
Filipai 1:3-5, 9-11	Kolosi 1:9-12	Kolosi 4:3-4
1 Tesalonaika 3:9-13	2 Tesalonaika 1:11-12	2 Tesalonaika 3:1-2
Hibru 5:7	Hibru 7:25	

10 Ni gulbe ti jaqatiŋ ti eqnum kiyo. Degamqa ni anjam mutu endi sisiy:

Rom 8:18-25, 28, 35-37	Rom 12:12	2 Korin 1:3-5
2 Korin 4:16-18	Jems 1:2-4	1 Pita 1:3-9
1 Pita 2:19-23	1 Pita 5:8-10	

11 Ni maimimqa ni anjam mutu endi sisiy:

Matyu 4:23-25	Matyu 9:35	Matyu 11:2-5
Aposel 3:1-6	Aposel 8:4-8	Aposel 19:11-16
Aposel 28:8-9	1 Korin 12:9, 29-30	2 Korin 12:7-10
1 Timoti 5:23	2 Timoti 4:20	Jems 5:14-15

12 Ni moiqajqa ulaosimqa ni anjam mutu endi sisiy:

Jon 6:39-40	Jon 11:17-27	Jon 14:1-4
Rom 8:38-39	Rom 14:7-9	1 Korin 15:12-58
2 Korin 5:1-10	Filipai 1:20-24	1 Tesalonaika 4:13-18
Hibru 2:14-15	Uli Anjam 14:13	Uli Anjam 21:1-4
Uli Anjam 22:1-5		

13 Ni qalieqajqa, Kristen naŋgi kumbra kiye dauryqab? Deqa ni anjam mutu endi sisiy:

Jon 13:34-35	Rom 12:9-13	Galesia 5:22-26
Efesus 4:25-32	Kolosi 3:12-17	1 Tesalonaika 5:12-22
Taitus 2:11-14	Jems 3:13-18	2 Pita 1:3-9

14 Ni qalieqajqa, kumbra bei a uge kiyo bole kiyo? Deqa ni anjam mutu endi sisiy:

Rom 1:18-32	1 Korin 6:9-11	Galesia 5:19-21
Efesus 5:3-5	Kolosi 3:5-10	Jems 4:17
1 Pita 4:3	1 Jon 2:15-17	1 Jon 3:4-5

15 Ni are qalonum kiyo, "E Qotei aqa kumbra dauryqa keresai." Degamqa ni anjam mutu endi sisiy:

Jon 14:16-23	1 Korin 10:13	Efesus 3:20-21
Filipai 1:6	Filipai 4:13	Kolosi 1:11-12
1 Tesalonaika 5:23-24	Hibru 13:5-6	1 Jon 5:3-5

16 Ni Kristen unum deqa tamo qudei na ni ugeugeimeqnub. Deqa ni anjam mutu endi sisiy:

Matyu 5:10-12	Mak 13:9-13	Luk 12:4-9
Jon 15:18-21	Jon 16:1-4	Aposel 5:41
Rom 8:35-37	Rom 12:14, 17-21	1 Korin 4:11-13
2 Korin 4:8-12	2 Korin 12:10	Filipai 1:28-29
2 Tesalonaika 1:4-8	2 Timoti 3:10-13	Hibru 10:32-39
Hibru 12:3-4	1 Pita 3:13-17	1 Pita 4:12-19
Uli Anjam 2:10		

17 Ni are qalonum kiyo, "E Kristen tamo qudei naŋgi ti korooqnqasai." Degamqa ni anjam mutu endi sisiy:

Matyu 18:19-20	Aposel 2:41-47	Rom 12:4-8
Efesus 1:22-23	Efesus 4:11-16	Kolosi 3:15-17
1 Timoti 4:13	Hibru 10:24-25	

18 Tamo bei na ni kumbra uge emimqa ni anjam mutu endi sisiy:

Matyu 6:12-15	Matyu 18:21-35	Mak 11:25
Luk 17:3-4	Rom 12:17-21	Efesus 4:31-32
Kolosi 3:13		

19 Ni tamo ti uŋa ti unum kiyo? Degamqa ni anjam mutu endi sisiy:

1 Korin 7:1-16	Efesus 5:21-33	Kolosi 3:18-19
Taitus 2:3-5	Hibru 13:4	1 Pita 3:1-7
Matyu 5:31-32	Matyu 19:3-9	Luk 16:18
Rom 7:2-3		

20 Ni uŋa bei kiyo tamo bei kiyo ombla ŋeiqajqa are soqnimqa ni anjam mutu endi sisiy:

Matyu 5:27-28	Jon 8:2-11	Rom 13:8-10
1 Korin 6:9-20	Galesia 5:19	Efesus 5:3
Kolosi 3:5-6	1 Tesalonaika 4:1-8	Hibru 13:4
Jut 7		

21 Ni aŋgro ti sosimqa ni anjam mutu endi sisiy:

Efesus 6:1-4	Kolosi 3:20-21	1 Timoti 3:4-5

22 Ino ai abu naŋgi soqnibqa ni anjam mutu endi sisiy:

Matyu 15:3-6	Efesus 6:1-3	Kolosi 3:20
1 Timoti 5:4-8		

23 Ino was bei a gulbe ti soqnimqa ni anjam mutu endi sisiy:

Matyu 7:12	Matyu 25:31-46	Luk 3:10-11
Luk 6:38	Aposel 11:27-30	1 Korin 10:24
2 Korin 8:1-15	2 Korin 9:1-15	Galesia 6:9-10
Filipai 4:14-19	Hibru 10:24	Hibru 13:1-3, 16
Jems 1:27	Jems 2:15-16	1 Jon 3:16-18

24 Ni une bei atqajqa are prugmimqa ni anjam mutu endi sisiy:

Matyu 6:13	Matyu 26:41	1 Korin 10:13
Hibru 2:18	Hibru 4:14-16	Jems 1:12-15

25 Ni une bei atonum kiyo? Degamqa ni anjam mutu endi sisiy:

Luk 15:11-24	Rom 6:1-23	1 Jon 1:9–2:2
Jems 4:7-10	Uli Anjam 3:19-20	Hibru 12:1-2

26 Ni Satan aqa mondor uge naŋgi qa ti ulaoqnsimqa ni anjam mutu endi sisiy:

Matyu 4:1-11	Matyu 6:13	Luk 22:31-32
Jon 17:14-19	Rom 16:19-20	1 Korin 16:13
2 Korin 12:7-10	Efesus 3:20-21	Efesus 6:10-18
1 Tesalonaika 3:5-8	2 Tesalonaika 3:3	Jems 4:7-8
1 Pita 5:8-11	1 Jon 4:4	Uli Anjam 12:7-12

27 Ni tamo bei qa minjiŋ oqimqa ni anjam mutu endi sisiy:

Galesia 5:22-23	Efesus 4:26	Kolosi 3:8, 13
Jems 1:19-20		

28 Ni diqoqnsim ino segi ñam soqtoqnsimqa ni anjam mutu endi sisiy:

Matyu 5:3-12	Matyu 18:1-5	Luk 14:7-11
Luk 18:9-14	Rom 12:16	1 Korin 4:7
2 Korin 10:17-18	Efesus 4:2	Kolosi 3:12-13
Jems 4:6, 13-16	1 Pita 5:5-7	

29 Ni yumal anjam mareqnum kiyo? Degamqa ni anjam mutu endi sisiy:

Efesus 4:29	Efesus 5:4	Filipai 4:8
Kolosi 3:8	1 Timoti 4:12	Jems 1:26
Jems 3:9-10		

30 Ni gisaŋ anjam bei marqajqa are prugmimqa ni anjam mutu endi sisiy:

Efesus 4:25	Kolosi 3:9	1 Pita 3:10
Jon 8:44	Uli Anjam 21:8	Uli Anjam 22:15

31 Tamo qudei na ni osib naŋgi koba na ya uge uysib nanariqajqa mermibqa ni anjam mutu endi sisiy:

Rom 13:13	1 Korin 5:9-11	1 Korin 6:9-10
Galesia 5:19-21	Efesus 5:18	1 Timoti 3:1-3
Taitus 1:7	1 Pita 4:3-5	

32 Ni iŋgi iŋgi koba oqnqajqa are prugmeqnu kiyo? Degamqa ni anjam mutu endi sisiy:

Matyu 6:19-21, 24-34	Luk 12:13-21, 32-34	Aposel 20:35
1 Timoti 6:6-10, 17-19	Hibru 13:5-6	

33 Tamo qudei na ni gisaŋ qotei naŋgi qa louqajqa mermibqa ni anjam mutu endi sisiy:

Matyu 4:10	Aposel 17:22-31	1 Korin 5:11
1 Korin 6:9-11	1 Korin 8:1-13	1 Korin 10:1-22
2 Korin 6:14-18	Galesia 5:19-21	1 Tesalonaika 1:9-10
1 Jon 5:21	Uli Anjam 21:8	Uli Anjam 22:15

34 Ni qalieqajqa, “E kumbra kiye ijo gate kokba naŋgi enjrqai?” Deqa ni anjam mutu endi sisiy:

Matyu 22:15-22	Rom 13:1-7	1 Timoti 2:1-4
Taitus 3:1	Hibru 13:17	1 Pita 2:13-17